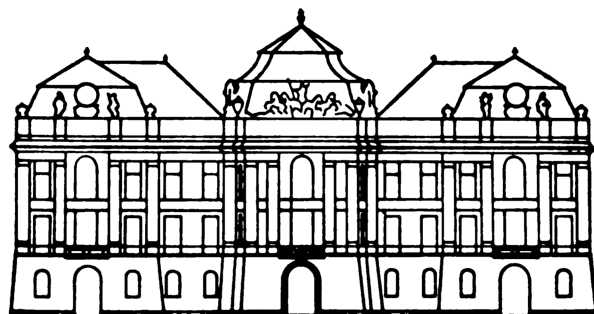

Coll.

KAISERLICHE KOENIGLICHE
WIEN
HOFBIBLIOTHEK

INCIPIT HISTORIA RERVM IN PARTIBVS TRANSMARINIS GESTARVM A TEMPORE SVCCESSORVM MAHVMETH, VSQVE AD ANNVM DOMINI M. C. LXXXIV.

Edita à venerabili Willermo Tyrensi Archiepiscopo.

WILLERMVS DEI PATIENTIA SANCTÆ TYRENSIS ECCLESIÆ MINISTER INDIGNVS, VENERABILIBVS IN CHRISTO fratribus, ad quos præsens Opus peruenerit, æternam in Domino salutem.

Ericulosum esse, & grandi plenum aleâ, regum gesta describere, virorum prudentium nemo est qui dubitet. Nam, vt laborem, inge studium, perennes vigilias, quibus huiusmodi solent indigere negotia, penitus omittamus, duplex historiographis certum est imminere præcipitium: quorum vix est, vt alterutrum declinare valeant. Effugientes enim Charybdim, Scyllam incurrunt, quæ succincta canibus, non minus nouit procurare naufragia. Aut enim rerum gestarum veritatem prosequentes, multorum in se conflabunt inuidiam; aut indignationis gratiâ leniendæ, rerum occultabunt seriem: in quo certum est non deesse delictum. Nam rerum veritatem studiosè præterire, & occultare de industria, contra eorum officium esse dinoscitur. Ab officio autem cadere, procul omni dubio, culpa est: si tamen verè dicitur officium, congruus actus vniuscuiusq; personæ, secundùm mores & instituta patriæ. *Rerum autem incontaminatam prosequi gestarum seriem, & veritatis regulam non deserere, res est quæ indignationem solet sæpius excitare: iuxta illud quod vetere prouerbio dici solet;* Obsequium amicos, veritas odium parit. *Aut igitur à suæ professionis cadent officio, obsequium præstantes indebitum; aut rei veritatem prosequentes, odium, cuius ipsa mater est, eos oportebit sustinere. Hæc nimirum frequentiùs ita sibi solent aduersari, & se mutuâ importunitate reddere molesta. Nam iuxta Ciceronis nostri sententiam:* Molesta est, veritas, siquidem ex ea nascitur odium, quod est amicitiæ venenum: molestius tamen obsequium, quod vitiis indulgẽs, amicum sinit ire præcipitem: *quod in se videtur implere, qui obsequii gratiâ, contra officiũ debitum supprimit veritatem. Nam eorum qui adulationis studio rerum gestarum articulis inuoluunt impudẽter mendacia, tam detestabile factum creditur, vt nec scriptorum numero debeant sociari. Si enim rerum veritatem gestarum occultare secus est, & deficiens à scriptoris officio, multo fortius peccatum reputabitur, mendacii næuum veris immiscere, & quod à vero deficit, credulæ pro vero posteritati contradere. Ad hæc, nihilominus æquè vel ampliùs formidabile historiarum scriptoribus solet discrimẽ*

occurrere, totis viribus fugiendum: videlicet, ne rerum gestarum dignitas, sermonis ariditate, & oratione ieiunâ, sui dispendium patiatur. Verba enim rebus, de quibus agitur, decet esse cognata; nec à materiæ nobilioris elegantia, scriptoris linguam degenerare. Vnde magnopere cauendum, ne amplitudo materiæ tractatus debilitate succumbat: & vitio narrationis exeat macilentum vel debile, quod in sui natura pingue solidumq; subsistit. Nam vt ait Orator eximius in Tusculanarum primo: Mandare quenquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere nec illustrare possit, nec delectatione aliqua lectorē allicere, hominis est intemperanter abutentis & literis & ocio. Hęc igitur dilemma, & multiplicitatē periculi, in præsenti nobis videmur incidisse. Nā in opere quod gestamus præ manibus, multa de regū moribus, & vita, & corporū habitudine, siue cōmendabilia, siue notæ subiacētia, prout rerum gestarum series videbatur deposcere, interseruimus: quæ eorum posteri relegētes, impatienter fortasse portabunt, & aduersus Chronographum præter meritum incandescent; aut inuidum aut mendacem reputabunt; quorum vtrunq; (viuit Dominus) tanquā rem fugimus agere pestilentē. Nam de reliquo iam non licet ambigere; quòd ad impar opus impudenter enitimur, & quod ad rerum dignitatem nostra non satis accedit oratio. Nonnihil est tamen quod egimus. Nam & in picturis rudes, & ad artis arcana nondum admissi, luteos primùm solent colores substernere, & prima liniamenta designare: quibus manus prudentior, fucis nobilioribus decorem consueuit addere consummatum. Primò enim, summo labore iecimus fundamenta, quibus sapiētior architectus obseruatâ veritatis regulâ, quam in nullo deseruimus, egregio tractatu, artificiosa magis poterit superædificare triclinia. Inter tot igitur periculorum insidias & anceps discrimen, tutiùs fuerat quieuisse; silēdumque erat, & ocium calamis indicendum: sed vrgentissimus instat amor patriæ; pro qua vir benè dispositus etiam (si id necessitatis articulus exigat) vitā tenetur impendere. Instat inquam, & auctoritate quâ præminet, imperiosè præcipit, vt quæ apud se centum penè annorum gesta sunt curriculis, silentio sepulta, non patiamur sentire posse obliuionis incommodum: sed styli exarata diligenter officio, posteritatis memoriæ conseruentur. Paruimus igitur, & manus dedimus ei, cui nostram non satis honestè negare poteramus operam: non multum attendentes quid de nobis censura sit posteritas; & quid in tam excellēte materia exanguis nostra mereatur oratio. Paruimus sanè, vtinam tam efficaciter, quàm libenter; vtinā tam commēdabiliter, quàm deuotè: natalis soli magis tracti dulcedine, quàm vires cum assumpto labore compensantes; non ingenii ope freti, sed pii feruore affectus, & caritatis sinceritate. Accessit præterea domini Almarici regis, (cuius anima sanctâ requie perfruatur) illustris memoriæ, & inclitæ in Domino recordationis iussio, non facilè negligenda, & instantia multiplex, quæ ad idipsum nos maximè impulit: cuius etiam rogatu, ipso Arabica exemplaria ministrante, aliam historiam à tempore seductoris Mahumeth, vsque in hunc annum, qui est nobis ab incarnatione Domini MCLXXXIV. per annos quingentos septuaginta decurrentem conscripsimus: auctorem maximè secuti virum venerabilē Seith, filium Patricii, Alexandrinum patriarcham. In hac verò, nullā aut Græcam, aut Arabicā habentes præducem scripturam, solis traditionibus instructi, exceptis paucis quæ ipsi oculatâ fide conspeximus, narrationis seriem ordinauimus, exordium sumentes ab exitu virorum fortium, & DEO amabilium Principū, qui à regnis Occidentalibus, vocante Domino, egressi, Terram Promissionis, & penè vniuersam

Syriam

Syriam in manu forti sibi vendicauerunt. & inde vsq; ad regnum domini Balduini quarti: *qui in ordine regum, computato domino* duce Godefrido, *qui primus regnum obtinuit, locum habuit septimum: per annos LXXXIV. cum multa diligentia protraximus historiam. Et vt ad pleniorem status Orientalium regionis, lectori nihil deesse posit intelligentiam studioso, paucis & succinctè præmisimus, quo tempore & quanto, seruitutis iugum passa fuerit: quæ fuit hoc medio tempore fidelibus in ea degentibus inter infideles conditio: & quæ fuerit occasio, vt post tam longa continuæ seruitutis tempora, Occidentalium principes regnorum ad eorum liberationem exciti, tantum sibi peregrinationis onus assumpserint. Quòd si quis ad nostras occupationes respiciat, quorum multiplicitate fatigamur plurimùm; tum circa egregiam & à DEO custoditam Tyrorum metropolim, cui non de meriti electione, sed solâ Domini patientiâ præsidemus; tum circa domini Regis negotia, in cuius sacro palatio Cancellarii fungimur dignitate; & circa necessitates alias, quæ solito maiores emergunt: ad indulgendum erit procliuior, si fortè in opere præsenti occurrerit, vnde iustiùs offendatur. Occupatus enim circa plurima animi motus interior, ad discutienda diligentiùs singula solet debilior consurgere; & partitus, tantam singulis non potest impendere diligentiam, quantam totus apud se residens, vniformis, consueuit vnicis & singularibus aptare studiis. Vnde & faciliùs meretur veniam. Distinximus autem volumen vniuersum in libros XXIII. eorumque singulos certis designauimus capitulis, quo lectori faciliùs, quicquid de articulis historiæ sibi viderit necessarium, occurrat: propositum habentes, vitâ comite, quæ deinceps nostris temporibus rerum futurarum depromet varietas, his quæ præmisimus addere; & numerum augere librorum, pro quantitate occurrentis materiæ. Certum porrò tenemus, nec nos hæc fallit opinio, quòd nostræ imperitiæ testem producimus opus præsens. Et qui latere possumus silentes, nostrum scribendo prodimus defectum, dum officium caritatis amplectimur: magis tamen volumus absque ea quæ inflat inueniri, quàm eâ quæ ædificat carere. Nam sine illa plures ingressi ad nuptias, mensâ regis inuenti sunt digni: qui autem sine hac inuentus est inter conuiuas, audire meruit:* Quomodo huc intrasti nô habens vestem nuptialem? *quod ne nobis accidat, auertat qui solus potest, miserator & misericors Dominus. Scientes tamen, quoniam* multiloquio non solet deesse peccatum; *& miseri hominis lingua in lubrico posita, pœnam facilè meretur: inuitamus fraternè, & exhortamur in Domino nostrum lectorem, vt cùm iustum reprehensionis locum inuenerit, caritate mediâ, vtatur eâ licenter; & de nostra correctione, sibi acquirat æternæ vitæ præmium: memorque nostri in suis orationibus impetret apud Dominum, vt quicquid in opere præsenti deliquimus, nobis non imputet ad mortem; sed de gratuita bonitate & inolita pietate clementer indulgeat Saluator mundi: cuius tribunal nos miseri & inutiles in domo eius serui, accusantem supra modum verentes conscientiam, non immeritò formidamus.*

Matth.22, 12.

Prou.10,20.

EXPLICIT PROLOGVS.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI PRIMI.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIB. I.

INCIPIT

INCIPIT LIBER PRIMVS.

TRADVNT veteres historiæ, & idipsum etiam habent Orientalium traditiones, quòd tempore quo *Heraclius* Augustus Romanum administrabat imperium, *Mahumeth* primogeniti Sathanæ (qui se prophetam à Domino missum mentiendo, Orientalium regiones, & maximè Arabiam seduxerat) ita inualuerat doctrina pestilens, & disseminatus languor ita vniuersas occupauerat prouincias, vt eius successores iam non exhortationibus vel prædicatione, sed gladiis & violentiâ in suum errorem populus descendere compellerent inuitos. Cùm enim prædictus Augustus, victor reuersus de Perside (vnde Crucem Domini cum gloria reportauerat) adhuc in Syria moram faceret, & per *Modestum* virum venerabilem, quem Hierosolymis ordinauerat episcopum, ecclesiarum ruinas, quas *Cosdroe* Persarum satrapa nequissimus hostiliter deiecerat, in priorem statum, datis sumptibus necessariis, reformari præcepisset. *Homar* filius *Catab* à prædicto seductore tertius, erroris & regni successor, cum infinitis Arabũ copiis, egregiam Palæstinorum vrbem Gazam iam occupauerat violẽter. Vnde postmodum Damascenorum fines cum suis legionibus & infinita multitudine, quam secum trahebat, ingressus, Damascum expugnauerat, prædicto Imperatore adhuc in Cilicia rei exitum expectante. Quod cùm ei nunciaretur, quòd Arabes in tãtam elati superbiam, & de sua multitudine præsumentes, Romanorum fines inuadere, & eorũ vrbes sibi vendicare non vererentur: videns quod ei vires non suppeterent ad occurrendum tantæ multitudini, & vt eorum comprimeret insolentiam, maluit ad propria sospes redire, quàm viribus imparibus, bellorum se dubiis committere casibus. Sic ergo eo discedẽte, qui afflictis ciuibus tenebatur patrocinium ministrare, Arabum inualuit violentia, ita vt subitò, & infra tẽpus modicum, à Laodicia Syriç vsque in Ægyptum, vniuersas occupauerint regiones. Quis autem fuerit prædictus *Mahumeth*, & vnde, & quomodo ad hanc proruperit insaniam, vt se prophetam mentiri, & à DEO missum dicere præsumeret; cuius porrò vitæ & conuersationis; quãdiu regnauerit, & vbi; & quos demum habuerit successores; & quomodo penè orbem vniuersum pestiferis eius repleuerint dogmatibus, qui eũ in eodẽ errore secuti sunt, alibi disseruimus diligenter; sicut ex subsequẽtibus datur intelligi manifestè. Cooperabatur sanè ad eorum propositũ, quod paucis ante annis prædictus *Cosdroe* eandem Syriam violenter ingressus, vrbes deiecerat, concenderat suburbana; & ecclesias subuertens, populum captiuauerat: & Vrbe sanctâ effractâ, hostiliter in ea triginta sex ciuium millia gladio perimens, crucem Dominicam, & loci eiusdem episcopum *Zachariam*, cũ residuo populi tam vrbis quàm regionis vniuersæ secum transtulit in Persidem. Hic enim Rex Persarum potẽtissimus, domini *Mauritii Augusti* (cuius adeò familiaris fuit beatus *Papa Gregorius*, vt vnum de liberis eius de sacro fonte susciperet) filiam nomine *Mariam* in vxorem duxit: cuius gratiâ coniugii, lauacrum regenerationis adeptus est, fuitque Romanorum amicissimus, quamdiu prædictus vixit Imperator. Quo demum à *Phoca Cæsare*, qui eidem postmodum in Imperio successit, proditiosè interfecto; abominatus eorum perfidiam, qui tam nefarium hominem, & adhuc domini sui cæde cruẽtatum super se regnare passi fuerant, quasi occultæ societatis reos, & illius sceleris habentes conscientiam: Imperii fines violenter ingressus est, in res eorum violenter desæuiens, soceri necem, vxore stimulante, vltum iri desiderans: subactisq; cæteris regionibus, quæ Romanorum suberant ditioni, nouissimè Syriam, vt præmisimus, obtinuit: populis eius aut peremptis gladio, aut secum in Persidem deductis. Ingressi ergo Arabes, terram habitationibus reperientes vacuam, maiorem subiiciendi eam sibi repererunt opportunitatem. Sic ergo vrbem DEO amabilem, Hierosolymã videlicet, paribus calamitatibus inuolutam comprehẽdentes, populo, qui in ea erat modico, vt eis factus tributarius extremis cõditionibus deseruiret, pepercerunt, permittentes eis suum habere episcopum, & ecclesiam, quæ, vt prædictum est, deiecta fuerat, reparare; & religionem liberè conseruare Christianam. Dum autem in eadem ciuitate princeps suprà nominatus moram faceret, cœpit diligẽter à ciuibus percunctari, & maximè

CAP. I. — II.

à viro venerabili *Sophronio*, eiusdem loci episcopo (qui Modesto piæ memoriæ iam defuncto successerat) vbi nam esset locus in quo Templum Domini fuerat, quod à Tito Romano principe, cum ipsa vrbe dirutum fuisse legitur: qui ostendentes ei locum designauerunt, aliqua vetusti operis extantia vestigia demõstrantes: vbi sumptibus qui sufficere possent ad impensam designatis, & conuocatis artificibus, subiectâ pro votis materiâ tam ex marmorum diuersitate, quàm ex lignorum differẽtia multiplici, templum ædificari præcepit. Quo postea infra modicum tempus, iuxta conceptum mentis feliciter consummato, quale hodie Hierosolymis esse dinoscitur, multis & infinitis ditauit possessionibus, vnde suppeterent facultates, ad habenda perpetuò eiusdem sarta tecta, & vetera renouanda, & continenda luminaria per manum eorum qui in eodem templo deseruirent. Quæ autem sit illius forma, & quæ operis elegantia; quoniam penè omnibus notum est, non est præsentis tractare negocii. Extant porrò in eodem templi ædificio, intus & extrà, ex opere Musaico, Arabici idiomatis literarum vetustissima monimenta, quæ illius temporis esse creduntur: quibus & auctor, & impensarum quantitas, & quo tempore opus inceptum, quoq; consummatũ fuerit, euidenter declaratur.

III. Sic igitur ciuitate DEO amabili & sacrosanctâ, peccatis nostris exigentibus, infidelium subiectâ hostium ditioni, iugum indebitæ seruitutis continuis passa est laboribus per *annos quadringẽtos nonaginta*; conditionibus tamen alternis. Nam frequenti rerum mutatione, dominos mutauit frequentiùs: secundùm quorum dispositionem, plerunque lucida, plerunque nubila recepit interualla; & ægrotantis more, temporum præsentium, grauabatur, aut respirabat, qualitate. Plenius tamen conualescere non poterat, quę infidelium principum, & populi sine DEO, dominatione premebatur violẽtâ. Diebus tamen illius admirabilis & prædicandi viri, *Aarum* videlicet, qui cognominatus est *Ressith*, qui vniuerso præfuit Orienti (cuius liberalitatem & vrbanitatem pręcipuam, & mores singulariter commendabiles, vniuersus etiam vsq; hodie Oriens admiratur, & præconiis attollit immortalibus) interuentu piissimi & immortalis memoriæ viri, domini videlicet Imperatoris *Karoli* (qui mutuam, intercurrentibus nunciis frequentibus, inter se gratiam & mirabili subnixam fœdere, conciliauerant) plebi DEI tranquillitas præstita est, & fauor principis clementer indultus ad multam consolationem; ita vt magis sub imperatore *Karolo*, quàm sub dicto principe degere viderentur. De quo ita legitur in vita prædicti viri gloriosi: *Cum Aarum rege Persarum, qui, exceptâ Indiâ, totum penè Orientem tenebat, talem habuit in amicitia concordiam, vt is gratiam eius, omnium qui in toto orbe terrarum erant regum ac principum amicitiæ præponeret, solumq; illum honore ac magnificentiâ sibi colendum iudicaret. Ac proinde cùm legati eius, quos cum donariis ad sacratissimum Domini ac Saluatoris nostri Sepulchrum, locumq; resurrectionis miserat, ad eum venissent, & ei domini sui voluntatem indicassent, non solùm quæ petebantur fieri permisit, sed etiam sacrum illum & salutarem locum, vt illius potestati ascriberetur, concessit. & reuertentibus legatis suos adiungens, inter vestes & aromata, & cæteras Orientalium terrarũ opes, ingẽtia illi dona direxit: cùm ei ante annos paucos, eum quem tunc solum habebat, roganti mitteret elephãtem.* Nec solùm iis qui Hierosolymis habitabant sub infideliũ potestate fidelibus, verùm & iis qui in Ægypto & in Africa sub impietate degebant Sarracenorum, suarum largitionũ frequenter dirigebat solatia, & pietatis opera porrigebat; sicut in eius vita legitur, quæ habet ita. *Circa pauperes sustentãdos, & gratuitam liberalitatem (quam Græci* eleemosynam *vocant) deuotissimus, vt non in patria solùm & in regno suo id facere curauerit, verùm trans maria, in Syria & Aegypto atq; Africa, Hierosolymis, Alexandriæ, atq; Carthagini, vbi Christianos in paupertate viuere compererat, penuriæ eorum compatiens, pecuniam mittere solebat. Ob hoc maximè transmarinorum regum amicitias expetens, vt Christianis sub eorum dominatu degentibus, refrigerium aliquod ac releuatio proueniret.* Quod autem & quantis rerum, temporum, & dominiorum variis permutationibus hoc medio tempore flagellata fuerit, tam prædicta DEI cultrix ciuitas, quàm vniuersa ei adiacens regio, si quis scire desiderat, eam relegat historiam, quam nos de *Gestis Orientalium principum*, à tempore prædicti seductoris Mahumeth vsque in hunc præsentem diem, qui est nobis ab incarnatione Domini, millesimus centesimus octogesimus secundus, per annos quingentos septuaginta seriem rerum complexam, cum multo labore cõfecimus.

IV. Porrò per idem tempus inter Ægyptios & Persas æmula nimis & pertinax erat de

de monarchiâ contentio. Miniſtrabat autem odiorum fomitem & incētiuum maius,contradictoriarum obſeruâtia traditionum , qua vſque hodie vterque populus contentionibus reciprocis ſacrilegos ſe appellant,ſibi non cōmunicantes inuicem, ita vt etiam in nominibus velint habere differētiam. Qui enim Orientalium ſuperſtitionem ſequūtur, lingua eorū *Sunni* dicuntur; qui verò Ægyptiorum traditiones præferunt,appellantur *Siha*,qui noſtræ fidei magis conſentire videtur. Quæ autem ſit inter eos erroris differentia,non eſt pręſentis tēporis edocere. Tandē verò Ægyptiorum regno inualeſcente,& vſque Antiochiam prouincias & regiones occupāte,cum cæteris in eius Vrbs ſancta,legibus communibus,deſcēdit poteſtatem. Sub quo principatu (ſicuti captiuis ſolent aliquando tempora indulgentiora concedi) à ſuis anxietatibus cœpit aliquantulum eſſe remiſſiùs,quouſque conſummatâ hominum nequitiâ exigente, eidē regno *Hequen Calippha* præfectus eſt. Hic & prædeceſſorum ſuorum & ſucceſſorum pariter longè vincens malitiam,factus eſt poſteris,& eius inſaniam legētibus ſolennis fabula. Adeò enim in omni impietate & nequitia ſingularis extitit,vt eius vita DEO & hominibus odibilis,ſpeciales exigat tractatus. Hic inter cætera, quę perniciosa plurima præceperat,eccleſiam Dominicæ reſurrectionis(quæ per venerabilem virum *Maximum,* eiuſdem loci epiſcopum,præcipiente domino Conſtantino Auguſto ædificata fuerat, poſtea per reuerēdiſſimum *Modeſtum* tempore domini Heraclii reparata) funditus deiici mādauit. Cuius præcepti reſcriptum quidā eius procurator, præſes videlicet Ramulenſis, *Hyaroe* nomine,ad ſe directum ſuſcipiens,prędicta eccleſia vſq; ad ſolum diruta,iuſſionē regiam effectui mancipauit. Præerat verò eâ tempeſtate eidē eccleſiæ vir venerabilis *Oreſtus* nomine,eiuſdem nequiſſimi regis auunculus, matris eiuſdē frater. Hoc autem ideò feciſſe dicitur,vt ſuæ perfidiæ, populis infidelibus daret argumentū. Obiiciebatur enim ei Chriſtianitatis titulus,eò quòd ex matre Chriſtiana natus eſſet;quam quaſi crimen à ſe volens depellere,prædictum facinus auſus eſt perpetrare:nihil arbitratus ſupereſſe calumniæ,quod in eius perſonam impingi poſſet,quodq; eius æmulis pateret ad morſum,ex quo religionis fontē Chriſtianæ,fidei catholicæ cunabula deieciſſet.

V. Ab ea die cœpit fidelium in eadem ciuitate multò deterior eſſe conditio,tùm ex dolore iuſtiſſimo, quē ex caſu Sanctæ Reſurrectionis eccleſiæ cōceperant; tū ex multiplicatis angariis geminata moleſtia. Nā præter enormitatem tributorum & vectigaliū,quæ ab eis præter morē ,& contra priuilegia à ſuis prædeceſſoribus indulta exigebātur, ſolennitates etiā interdixerat, quas vſq; ad illum diē ſub aliis Principibus,& in occulto & palàm ſatis liberè celebrauerāt. Quoque dies erat celebrior, eò arctiùs domiciliorum ſuorum ſeptis cohibebantur , nec in publicū audebant cōparere. domi etiam non tutum dabatur eis habere refugium, ſed iactu lapidum & ſordium immiſſione,& violentis irruptionibus,quantò dies erat ſolennior,tantò ampliùs moleſtabātur. Ad hæc & pro quolibet verbo leui,ad quamlibet accuſatoris alicuius ſuggeſtionē, ſine cauſæ cognitione rapiebantur ad cruces & ſupplicia,bona confiſcabantur,auferebantur poſſeſſiones,filiique eorum & filiæ rapti de domibus parentum, flagellis aliquando,nonnunquā blandimentis & promiſſionibus apoſtatare cogebantur, aut patibulis affigi. Qui autem pro tēpore erat illis Patriarcha, is primùm iniurias excipiebat & opprobria; tum eos & publicè & ſecretiùs ad longanimitatem inuitās, pro temporalibus quæ patiebantur malis, coronas promittebat ſempiternas. Cuius verbis & exemplo commoniti, tranſitorias pro CHRISTO contemnentes iniurias,ſe inuicem mutuâ caritate conſolabantur. Referre per ſingula longum eſſet,quanta in propriis corporibus prædicti ſerui DEI pertulerint tormēta,vt hæredes fierent in domo Domini, & vt leges æmularentur paternas. Vnum tamen de tot millibus,exempli gratia,producamus in medium,vt per hoc deprehendat veſtra dilectio,quam ex friuolis cauſis ad vltima ſupplicia rapiebantur. Quidā ciuis ex infidelibus noſtros odio perſequens inſatiabili,vir perfidus & nequā , vt eis aliquid ad mortē moliretur,morticinū canis clàm proiecit in atrium Templi , in cuius mundicia conſeruanda , eius cuſtodes & vniuerſa ciuitas omnē impendebant ſollicitudinem. Mane facto,qui orationis gratia acceſſerūt ad Templū,reperientes immundum cadauer & fœtens, penè ad inſaniā verſi, vniuerſam vrbem repleuerunt clamoribus.Concurrit ſubitò populus vniuerſus,& omnes aſſerunt pro conſtanti, Chriſtianos hoc feciſſe. Quid plura? Decernitur interitus

vniuersis, & tam piaculare flagitium morte piandum iudicatur. Fideles porrò de sua confidentes innocentia, mortem pro CHRISTO parati erant subire. Dumque adessent spiculatores eductis gladiis vt populum interimerẽt, obtulit se adolescens plenus spiritu, dicens: *Periculosum est fratres, si ita perit omnis hæc ecclesia. Expedit magis vt vnus moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Concedite mihi, vt mei habeatis annuam in benedictione memoriam, & generi meo honor in perpetuum debitus conseruetur: ego vero, auctore Domino, hanc à vobis stragem depello.* Susceperunt igitur gratanter verbum, & quod ille petierat, vltrò concedunt. Et vt in ramis Palmarũ ad perennem eius memoriam, contribules eius oliuam, quæ Domini nostri IESV CHRISTI significatiua est, introducant in ciuitatem, in processione solenni, confirmant. Quo facto, prædictus adolescens primatibus se offert ciuitatis, reum se confitetur, & omnes alios astruit innocentes. Quod audientes iudices, aliis absolutis, illũ gladio exposuerunt. Et ita pro fratribus animam ponens, cum pietate dormitionem accepit, optimam in Domino habens repositam gratiam.

VI. Affuit tandem diuina clementia, & afflictorum miserta, consolationem intulit non modicam rebus desperatis. Prædicto enim Principe nequam rebus humanis exempto, cessauit ex parte quassatio, filio eius *Daher* regnum obtinente. Hic siquidem ad petitionem domini *Romani* Imperatoris Constantinopolitani (qui cognominatus est *Heliopolitanus*, cum quo etiam fœdus quod pater eius violauerat resarciens, contraxerat amicitiam) prædictam ecclesiam reædificandi fidelibus concessit potestatem. Quâ concessâ, cognoscens plebs fidelium, quæ Hierosolymis habitabat, quòd ad tanti operis restaurationem eorum vires non sufficerent, missis nunciis ad prædicti Romani successorem, dominum *Constantinum monomachum*, qui tunc agebat in sceptris, precibus porrectis, humiliter significant in quanto mœrore, & in quanta desolatione post ecclesiam dirutam populus consedisset: orant affectuosissimè, vt ad reædificationem ecclesiæ, Imperialis munificentiæ liberalem porrigeret manum. Procurabat autem eorum legationem quidam *Ioannes* cognomento *Carianitis*, Constantinopolitanus natione, nobilis quidem secundùm carnem, sed moribus multo nobilior. Hic postpositâ seculi dignitate, CHRISTVM secutus, religionis assumpto habitu, Hierosolymis pauper pro Christo habitabat. Missus ergo, debitâ instantiâ, sollicitudine non pigrâ, apud eundem dominum Imperatorem fideliter elaborans, obtinuit, vt ad opus prędicti ædificii de proprio fisco, idem DEO amabilis Augustus, sumptus necessarios & sufficiẽtes ministrari præciperet. Impetratâ ergo pro voto fidelis populi postulatione, lætus Hierosolymam reuersus est. Vbi nunciato itineris successu, & precum porrectarum exauditione, vniuersum clerum & populum, quasi de graui ægritudine conualescentes recreauit. Præerat autem eidem ecclesiæ tunc vir venerabilis, *Nicephorus* patriarcha. Sic ergo obtentâ licentiâ, & sumptibus de Imperiali ærario ministratis, eam quæ nunc Hierosolymis est, *sanctæ Resurrectionis* ædificauerunt ecclesiam, anno ab incarnatione Domini M. XLVIII. ante vrbis liberationem annis L I. tricesimo verò septimo postquam diruta fuerat. Quâ constructâ, contra imminentia pericula, & mille mortis discrimina consolationem receperunt. Non tamen cessabant aduersus eundem populum fidelem frequentes iniuriæ, & angariarum noua genera; sputa, colaphi, vincula, carceres; ad vltimum, suppliciorum omne genus, quibus populus DEI incessanter affligebatur. Nec solùm iis qui in eadem vrbe erant, sed etiam iis qui in Bethleem & Thecua, vbi soli habitabant fideles, idem cauterium imprimebatur. Quoties enim nouus accedebat præses, & missus à Calippha recens dirigebatur procurator, toties cõtra DEI populum nouæ struebantur calumniæ, & varia extorquendi inueniebantur argumenta. Et quoties à domino Patriarcha & populo communiter aliquid volebant violenter exigere, si aliquo casu eorum differebatur postulatio, statim minabantur ecclesiam deiicere. Idque penè annis patiebantur singulis, confingentibus præsidibus se huiusmodi rescriptum à Regia directum celsitudine habere præ manibus, vt si aliquam difficultatem vel moram in præstandis tributis aut vectigalibus præsumerent annectere, eorum statim vsque ad solum dirutæ deponerentur ecclesiæ. Quamdiu tamen Ægyptiorum aut Persarum præualuit regnum, sub eorum imperio fideles melioribus vsi sunt conditionibus. At verò postquam Turcorum inualescere iterum cœpit regnum, & eorum virtus super Ægyptiorum & Persarum fines

A.Dni. 1048.

nes

nes ampliari, & in eorum Vrbs sancta decidit potestatem, *per triginta octo annos*, quibus eam detinuerunt occupatam, maioribus molestiis cœpit populus DEI fatigari; ita vt leue ducerent, quod sub Ægyptiorum vel Persarum iugo pertulerant.

VII. Et quoniam de gente Turcorum frequenter nobis in opere præsenti erant dicenda quamplurima, quæ ipsi contra nostros, nostrique aduersus eos viriliter magnificeque sæpius gesserunt; & adhuc proterue nimis in nostrorum impugnatione perseuerant: nõ videtur alienum à nostro proposito, de ortu & prima origine gentis huius, & processu ad hunc excellentiæ gradum, in quo iam multis annis stetisse leguntur, aliquid præsenti interserere narrationi. Gens igitur *Turcorum*, seu *Turcomannorum* (nam ab eodem habuerunt originem) ab initio Septentrionalis fuit, inculta penitus, & certam non habens sedem. Vagabantur etenim, & passim circumferebantur, pascuorum sectantes commoditatem, non habentes vrbes vel oppida, vel alicubi manentem ciuitatem. Volentes autem proficisci, incedebant simul qui ex eadem tribu erant, aliquem de maioribus contribulium suorũ habentes quasi principem, ad quem vniuersæ quæ in eadem tribu simul emergebant, referebantur quæstiones; cuiusque dicto ab vtraque dissonantium parte parebatur; cuiusq; non impune licebat examen declinare. Migrantes autem, vniuersam secum suam substantiam transferebant, equitia, greges, & armenta, seruos & ancillas: nam in his eorum omne cõsistebat peculium: nusquam agriculturæ dantes operam; emptionum & venditionum ignorantes contractus, sed solis permutationibus, vitæ sibi comparantes necessaria. Volentes autem alicubi, locorum herbidorum amœnitate tracti, tabernacula figere, & ad tempus aliquod moram sine molestia facere, per quosdam ex suis, qui videbantur prudentiores, regionum principes solebant conuenire, & pactis initis sub placitis conditionibus, & certa tributorum præstatione, sub principe qui regioni præerat, moram iuxta condictum habebant in pascuis & nemoribus. Accidit autem quòd illius populi multitudo maxima ab aliis seorsum incedens, Persarum ingressi fines, regionem inuenerunt sibi aptissimam. Datoque Regi, qui erat pro tẽpore, secundùm quod inter eos ab initio conuenerat, tributo, per annos aliquot moram ibi habuerunt diuturniorem. Augebatur autem eorum populus in immensum, & multiplicationis eorum non erat finis: ita vt Regi & indigenis, mentem quodammodo habentibus præsagam, suspecta nimis esset eorum embola. Vnde factum est, quòd habito consilio violenter à regni finibus eos per se propellere decreuerant. Sed mutato consilio visum est eis expedientiùs, vt multiplicatis angariis, & consuetis pressionibus, nouis irregulariter superadditis eos fatigarent, vsque dum sponte sine coactione discederent. Cùmque iam annis pluribus iniuriarum pondus & tributorum enormitatem exactorum sustinentes, diutiùs tolerare nolle, communicato decernerent consilio, & hoc Regi esset compertum, missâ voce præconiâ, iussi sunt à regno infra certum tempus discedere vniuerso. Transeuntesque fluuium *Cobar*, qui regnum ex ea parte limitabat, vbi vident solito liberiùs & diligentiùs suorum infinitam multitudinem: nam prius seorsum habitantes, sui nec numerum nouerant, nec potentiam: mirati sunt, quomodo tantus, tamque innumerabilis populus alicuius principum aliquando tolerare potuerit superbiam, & angariarum & tributorum acerbitatem portare. Visumque est eis absque dubio, quod & Persarum populo, & qualibet natione nec numero nec viribus essent impares; nihilque eis ad obtinendas violenter finitimas regiones deesset aliud, quàm id, quod more aliorum populorum sibi Regem non haberent. Volentes igitur votis consonis sibi Regem creare, describentes suorum vniuersam multitudinem, repererunt in eis centum familias cæteris splendidiores: quarũ quamlibet sagittam vnam præceperunt afferre, & iuxta numerũ familiarum centum sagittarum colligauerunt manipulũ. Quem operientes, vocauerunt quendam puerulum innocentem, præcipientes ei, vt immissâ manu sub velamento, quo prædictarum latebat manipulus sagittarum, eò vnam educeret solam, ea conditione, vt de ea familia Rex assumeretur, cuius sorte sagitta exiret. Factumque est casu, quòd puer eduxit sagittam familiæ *Selducorum*. Vnde constitit apud omnes, sicuti prius ordinatum fuerat, quòd ex ea tribu princeps futurus crearetur. Præceptum est iterum, vt ex eadem tribu centum eligerentur, qui & ætate & moribus, & virtute cæteros anteirent suos contribules; vtque singuli singulas afferrent sagittas, offe-

rentium habentes inscripta nomina. Factoque ex eis iterum manipulo, & diligenter cooperto vocatus est iterum puer, vel idē qui & priùs, vel alius fortasse eiusdem innocentiæ: cui similiter persuasum est, vt vnam ex eis educeret: eduxitq; vnā cui inscriptum erat nomen *Selduc*. Erat autem is vir speciosus admodum, nobilis, & in sua tribu præclarus, prouectæ ætatis, sed integer viribus; & in re militari multā habens experientiam; quique tota corporis habitudine magni principis prætenderet elegantiam. Hunc ergo de communi decreto sibi præficientes, in throno sublimauerunt regio, eam quæ debetur regibus, ei exhibentes reuerentiam; & ad eius implenda imperia, fœdere complacito & iuramentis corporaliter pręstitis se obligantes. Ille autem statim collatâ sibi satis pro imperio vtens potestate, missâ voce præconiâ, edici publicè mandat, vt retrāsito flumine, & trāsmissis legionibus vniuersis, Persarum fines, vnde prius exierant, occupent violenter, & adiacentia sibi vendicent regna: ne de cætero compellantur regiones exteras errabundi circuire, & aliarum nationum tolerare fastus importabiles. Factumque est, quod infra paucos annos non solùm Persarum, verùm etiā vniuersa Orientalium regna sibi subiugauerunt, subactâ Arabū & aliarum nationū, quę principatus obtinebant, violentiâ. Sicque populus vilis & abiectus ad tantum subitò culmen euolauit, quod vniuersum occupauit Orientē. Idque factum est vix triginta aut quadraginta annis, antequam nostri Occidentales Principes Peregrinationis iter, de quo hîc agendum est, arriperent. Vtq; aliqua esset differētia saltem nominis inter eos qui sibi Regem creauerant, & per hoc ingentem erant gloriam consecuti; & eos, qui in sua ruditate adhuc permanent, priorem viuendi modum non deserentes, dicuntur isti hodie *Turci*; illi verò prisca appellatione, *Turcomanni*. Subactis itaque regnis Orientalibus, adiecerunt etiam, vt potentissimum Ægyptiorum regnum inuaderent: descendentesque in Syriam, Hierosolymam cum quibusdam aliis finitimis vrbibus, violenter subiugauerunt sibi, fideles quos in ea repererant habitatores, durioribus solito aggrauantes molestiis, & angariarum multiplicitate fatigantes, vt præmisimus.

VIII. Nec solùm in Oriente ita fideles ab impiis opprimebantur, verùm in Occidente & in omni penè orbe terrarum, maximè inter eos qui fideles dicebantur, fides defecerat, & Domini timor erat de medio sublatus: perierat de rebus iustitia; & æquitate subactâ, violentia dominabatur in populis. Fraus, dolus, & circumuentio latè inuoluerant vniuersa. Virtus omnis locum dederat, & cesserat quasi inutilis, malitiâ subintrante. Videbatur sanè mundus declinasse ad vesperam; & Filii hominis aduentus secundus fore vicinior. Nam multorum refrixerat caritas, & fides non inueniebatur super terrâm: Confusis ordinibus cuncta ferebantur; & in chaos pristinum mundus videbatur redire velle. Maiores enim Principes, qui subiectos ad pacem tenebantur dirigere, neglecto pacis fœdere, pro causis leuibus contendentes adinuicem, regiones tradebant incendiis, prædas passim exercebant, pauperum bona impiis satellitibus suis exponebant ad rapinam: Non erant tutæ alicuius facultates inter tot insidias: Causa sufficiens putabatur, vt ad carceres quis traheretur, aut vincula, & in proprio corpore indignos sustineret cruciatus, quod aliquid habere crederetur. Ecclesiarum & monasteriorum non parcebatur prædiis; nec sanctorum possessionibus conferebant aliquid à piis Principibus indulta priuilegia; sed nec immunitatem solitam, & pristinam sibi vendicabant dignitatem. Effringebatur sanè sanctuarium, & vsibus dedicata cœlestibus vi rapiebantur vtensilia. Non distinguebat sacrum à profano, manus sacrilega; sed sublatâ differentiâ, prædæ patebant altarium vestes, amictus sacerdotum, & vasa Domini. De gremio diuinæ domus, de adytis penitioribus, de basilicarum atriis, qui ad eas confugerant, ad mortem trahebantur & supplicia. Vias quoque publicas accincti gladio grassatores improbi obsidebant, iter agentibus prætendentes insidias, vbi nec peregrinis, nec viris parcebatur religiosis. Sed nec vrbes nec oppida ab iis importunitatibus vacabant, in quibus sicarii vicos omnes & plateas suspectas reddebant innocentibus. Quo quis erat insontior, eo pluribus subiacebat insidiis. Fornicationum etiam genus quodlibet, quasi res licita, passim & sine rubore exercebatur impunè. Sed nec inter affines aut propinquos, tuta erant matrimoniorū fœdera. Amica cœlestibus & DEO placens, quasi res vilis, iussa migrare erat continentia. Nec parsimoniæ aut sobrietati locus erat, vbi luxus, & ebrietas, & pernox alea præoccupauerant aditus,

atque

atque atria possidebant. Nec clerus à populo vita nobiliore differebat; sed sicut in Propheta legitur: *Sicut populus, ita & sacerdos.* Nam episcopi, negligentes facti erant; *Osee 4,9.* canes muti, non valentes latrare; personarum acceptores, oleo peccatoris impinguantes *Isa.24,2.* capita sua, commissa ouilia lupis venientibus, mercenariorum more, deserebant. Et illius verbi immemores Dominici, quo dicitur: *Accepistis gratis, gratis* *Matth.10.* *date*: symoniacam non declinabant hæresim: Giezi sordibus & maculâ fœdati. *8.* Quid plura? vt in summa dicatur, *Omne in præcipiti vitium stetit*: &, *Omnis caro corrupe-* *Gen.6,12.* *rat viam suam.* Nec pronos ad malum reuocare poterant Domini comminantis prodigia in cœlo sursum, & signa in terra deorsum. Erãt enim pestilentiæ & fames, *Matth.24.* terroresque de cœlo, & terræmotus magni per loca: & cætera quæ Dominus in *7. &* Euangelio diligenter enumerat. Sed obstinati in operibus mortuis, *quasi sus in volu-* *2. Pet.2,22.* *tabro*, & quasi iumenta putrescebant in stercore suo, piâ Domini longanimitate abutentes: quasi quibus à Domino diceretur: *Percussi eos, & non doluerunt; curaui eos, &* *Ier.5,3.* *non sunt sanati.*

IX. His igitur & huiusmodi ad iracundiam prouocatus Dominus, non solùm eos, qui in Terra Promissionis erant fideles, prædictæ iugum seruitutis patiebatur portare, & supra vires molestiis fatigari multiplicibus: verùm & aliis qui adhuc suâ videbantur libertate gaudere, & quibus certum erat omnia pro votis succedere, suscitauit aduersarium, flagellum populorum, malleum vniuersæ terræ. Regnante enim apud Græcos *Romano*, qui cognominatus est *Diogenes*, & cum omni prosperitate Constantinopolitanum administrante Imperium, egressus est de intimis finibus Orientis, Persarum & Assyriorum satrapa potentissimus, *Belpheth* nomine, infinitam incredularum nationum secum trahens multitudinem, quæ numerum diceretur excedere, & vniuersam terrę superficiem operiret. Ascendens ergo in curribus & equis, in gregibus & armentis, & magnifico nimis apparatu, fines ingressus est Imperii, cuncta sibi subiiciens à suburbanis campestribus, vsque ad vrbes muratas & oppida munitissima. Non erat qui resisteret; non erat qui pro salute, pro liberis & coniugibus, & (quod grauius est) pro libertate contendens, se opponeret. Interea nunciatur Imperatori gladius incumbens, vis maior, & hostilis exercitus Christianum deuastans imperium: qui pro republica sollicitus, expeditiones conuocat equitum, & peditum colligit copias, quantas imminens compellebat necessitas, & quantas vniuersum Imperium poterat ministrare. Quid plura? Congregatis legionibus & equitatu copioso, hostibus procedit obuiam; & Imperii penetralia iam tenenti, & ad interiora iam progresso, in manu forti, sed fauore diuino destitutus occurrit. Certatur vtrinque acerrimè, & copiis penè paribus, sed odiis maioribus, qualia sacrilegii dolor & zelus fidei solet suggerere. Quid multa? Perit Christianus exercitus, fidelium prosternitur acies; sanguis, CHRISTI redemptus sanguine, ab impiis effunditur; quodque miserabilius est, capitur Imperator. Redit qui euaserat particulatim exercitus, confusionem quæ acciderat nuncians. Consternati sunt qui hoc audierunt, in grauia se dantes lamenta, & de vita & salute desperantes. Interea vir infidelis, sed magnificus, de tanto elatus successu, & de collata victoria factus sublimior, Imperatorem sibi præcepit præsentari; & in contumeliã nominis & fidei Christianæ sedens in throno regio, eum mandat pedibus subiici; & scabelli vice, coram positis Principibus, ascendens & descendens, corpore vtitur Imperiali: tandemque pro tanto obsequio eum libertati restituens, cum paucis ex suis magnatibus, qui cum eo capti fuerant, abire permisit. Hoc verò audientes Principes Imperii, alium sibi præficiunt: indignum arbitrantes, vt qui tam indigna in proprio pertulerat corpore, in sceptris ageret, & dignitate fungeretur Augustali: insuper priuatum oculis, & ignomiosè tractatum, vitam vix indulserunt agere priuatam. Princeps autem suprà nominatus, proposito liberè satisfaciens suo, vniuersas à Laodicia Syriæ vsque ad Hellespontum, qui Constantinopoli præterlabitur, itinere dierum triginta in longitudine, decem verò vel quindecim in latitudine, occupauit regiones, cum suis ciuitatibus & municipiis, vniuerso populo captiuato. *Tradidit eos Dominus in manus inimici, & do-* *Psal.105,39.* *minati sunt eorum qui oderunt eos.* Inter quas nobilis & eximia prouinciarum multarum moderatrix, princeps ciuitas, principis Apostolorum sedes prima, capta est; sed nouissima; & facta est infidelibus *seruiens sub tributo.* Sic igitur *2.Sam.8,2.* Celessyriam, vtramque Ciliciam, Isauriam, Pamphyliam, Lyciam, Pisidiam,

Lycaoniam, Cappadociam, Galatiam, & vtrunque Pontum, Bithyniam, & Asiæ minoris partē, nobiles prouincias, & omni commoditate insignes, plebibus refertas fidelibus, infra modicum tempus in suam iurisdictionem recepit; captiuans populos, ecclesias deiiciens, & cultum Christianum furore persequens exterminato. Quod si copiam habuisset nauiū, ipsam vrbem regiam sibi procul omni dubio subiecisset. Tantam enim Græcis incusserat formidinem, vt vix regiæ ciuitatis se crederent mœnibus; & maris interpositi non satis tutū arbitrarentur præsidium. Hæc igitur & similia populo fideli, qui Hierosolymis, & in finibus eius habitabat, miseriarum addebant cumulum, & in desperationis abyssum demergebant. Nam Imperio priùs in prosperis constituto, sicut præmissum est, nō deerat eis ab Imperiali domo frequens in necessitatibus solatium; & Imperii status integer & incolumis, & vicinarum vrbium felix successus, & Antiochię potissimùm, spem aliquam libertatis aliquando futuræ, in eis confouebant. At nunc tā suam quàm aliorum gerentes sollicitudinem, & sinistris rumoribus vsque ad supremum defectum fatigati, mortem magis quàm vitam optantes, in seipsis liquefientes tabescebant, de perpetua

X. seruitute securi. Inter has tam periculosi temporis insidias, accedebat tam Gręcorum quàm Latinorum gratiâ deuotionis, ad loca venerabilia multitudo nonnulla, quibus per mille mortis genera, perque hostium regiones ad vrbem accedentibus, negabatur introitus, nisi in porta aureus, qui pro tributo constitutus erat, ianitoribus daretur. Sed qui in itinere cuncta perdiderant, & vix cum incolumitate membrorum ad loca peruenerant optata, vnde tributum soluerent, non habebant. Sic ergo fiebat, vt ante vrbem ex talibus, mille vel plures collecti, & expectantes introeundi licentiam, fame & nuditate consumpti deficerent. Hi tam viuentes quàm mortui, miseris ciuibus intolerabili erant oneri. Nam & viuentes alere, & cibo quocunque modo sustentare satagebant; & mortuos sepulturę tradere nitebantur; cùm tamen eis suprà vires sua essent negocia. Quibus autem solito precio, vrbem dabatur ingredi, hi maiorem ciuibus ingerebant solicitudinem, timentibus, ne fortè deambulantes incautè, tanquam loca sancta visere volentes, sputis & alapis afficerentur; ad postremum autem, ne clàm suffocati interirent. Vnde hæc mala præuenire cupientes, Peregrinos ad loca Sancta volentes properare, ciues de eorum vita & incolumitate, caritate fraternâ solliciti, eorum sequebantur vestigia, timentes, ne quid eis sinistri casus accideret. Erat tamen in ciuitate *monasterium Amalfitanorum*, quod vsque hodie cognominatur *Sancta Maria de Latina*; & iuxta illud xenodochiū, vbi erat oratorium modicum, in honore beati *Ioannis Eleymon* Alexādrini patriarchæ, ad curam Abbatis prædicti monasterii respiciens, in quo huiusmodi miseris sic aduenientibus, tàm de monasterio, quàm de fidelium largitionibus, eis vtcunque alimonia ministrabatur. Nam de mille vix vnus accedebat, qui sibi sufficere posset. Amissis enim viaticulis, laborum immensitate consumpti, vix incolumes euadere poterāt. Igitur nec foris nec domi quies erat ciuibus, quibus mors diebus imminebat singulis; & quolibet mortis genere deterior, seruitus dura & intolerabilis incumbebat. Accedebat etiam ad miseriarum cumulum, quòd ecclesias eorum, quas cum tot & tantis laboribus reparauerant & conseruauerant, reparatas violenter ingressi, & dum diuina celebrarentur, cum furore & strepitu terrorem fidelibus incutientes, super altaria sedebant, nullam facientes locorum differētiam; subuertebant calices, & vasa diuinis obsequiis mācipata pedibus conculcātes, confringebant marmora, clerum contumeliis & verberibus afficientes. Ipsum quoque dominum *Patriarcham*, qui erat pro tempore, quasi vilem & abiectam personam, de sede propria per barbam & capillum, in solum dabant præcipitem. Plerunque etiam raptum, & quasi vile mancipium tractum, sine causa detrudebant in carcerem, vt sic populum affligerent patri cōpatientem. Hoc igitur tam diræ seruitutis genus, plebs Deo deuota, per hos quadringentos, vt præmisimus, & nonaginta annos, piâ longanimitate perferens, gemitibus & lachrymosis suspiriis, & iugi precum instantiâ, clamabat ad Dominum, vt correctis parcens, ab eis iracundiæ suæ flagella clementer auerteret. In profundum enim malorum descēderant: vnde & *abyssus abyssum inuocans*, abyssus miseriarum abyssum misericordiarum, ab eo qui Devs est totius consolationis, meruit exaudiri. Hos enim tandem de sede gloriæ suæ Dominus misericorditer respiciens, finem tantis laboribus volens imponere, consolationem

Psal. 41, 8.

nem eis iuxta eorum desideria, paternâ prouisione, procurare disposuit. Cuius modum & diuinæ dispositionis ordinationem, qua diutinam plebi suæ releuare voluit afflictionem, hoc præsenti opere, ad CHRISTI fidelium perpetuam memoriam, scribere proposuimus.

XI. Per idem igitur tempus, cùm DEO placens prædicta ciuitas tantis, vt præmisimus, subiecta esset molestiis, inter eos qui orationis gratiâ, & causâ deuotionis ad loca accedebant venerabilia, sacerdos quidam, *Petrus* nomine, de regno Francorum, de episcopatu Ambianensi, qui & re & nomine cognominabatur *Heremita*, eodem feruore tractus, Hierosolymam peruenit. Erat autem hic idem staturâ pusillus, & quãtum ad exteriorem hominem, persona contemptibilis. Sed *maior in exiguo regnabat corpore virtus*. Viuacis enim ingenii erat; & oculum habens perspicacem, gratumque, & sponte fluens ei non deerat eloquium. Hic, lege communi semelque propositâ Christianis introire volẽtibus, dato tributo, vrbẽ ingressus, hospitio susceptus est apud quendam fidelem, qui & ipse de numero erat CHRISTI confessorum. A quo de eorum conditione diligenter percunctans (sicuti vir industrius erat) ab eo non solùm de præsenti periculo temporis, verùm etiam & de persecutione, quam eorum passi fuerant progenitores, à multis retrò temporibus, pleniùs edoctus est: & si quid defuit ad plenam verbo factam eruditionem, id postea fides oculata compleuit. Nã moram faciẽs in ciuitate, & ecclesias circuiens, didicit ipse pleniùs, quod prius verbo referentibus aliis comprehenderat. Audiens verò quòd eiusdem ciuitatis Patriarcha vir esset religiosus & timens DEVM, volens cum eo conferre de præsenti rerum statu, & de quibusdam aliis ab eodem perfectiùs edoceri, accessit ad eum, præsensque constitutus per fidelem interpretem mutuis sunt confabulationibus recreati. Erat autem nomen Patriarchæ *Symeon*: qui ex verbo *Petri* colligens, quod vir esset circumspectus, & rerum multarum habens experientiam, potens quoque in opere & sermone: familiariùs cœpit exponere vniuersa, quæ populum DEI in ciuitate commorantem acriùs affligebant. Dumq; Petrus fraterno compatiens dolore, lachrymas continere non posset; quæreretque diligentiùs, vtrum aliqua salutis via contra hęc mala ingruentia reperiri possit? Respondit vir iustus: *Petre, lachrymas nostras, gemitus & suspiria peccatis nostris præpedientibus, exaudire dedignatur iustus & misericors Dominus: nondum enim ad plenum purgata est nostra iniquitas, vnde necdum flagella quiescunt. Sed si vester verus DEI cultor populus (cuius per superabundantem Domini misericordiam vires sunt adhuc integræ, & nostris hostibus formidabile, longè lateq; floret imperium) præsentibus fraternâ pietate compati vellet, & remedium procurare his quæ nos premunt calamitatibus; aut saltem pro nobis apud CHRISTVM vellet intercedere: spes esset nobis, afflictionem nostram in proximo finiri. Nam de Græcorum Imperio, licet & consanguinitate & loco nobis sint propinquiores, & diuitiis abundent amplius, nulla nobis spes est de cætero, vt inde nobis aliquam habeamus consolationem. Vix enim sibi sufficiunt: omnisq; eorum, vt audiuisse potest vestra fraternitas, virtus emarcuit, ita vt infra paucos annos plus quàm dimidium amiserint Imperii.* Cui Petrus: *Noueris, pater sancte, quod si ecclesia Romana, & Occidentis principes, huius calamitatis quam patimini, diligentem & fide dignum habuerint instructorem, procul omni dubio, & verbo quantocyus & opere his malis vestris tentarent remedia procurare. Scribe ergo diligentiùs tam domino Papæ & ecclesiæ Romanæ, quàm Regibus & Principibus Occidentis, & scriptum sigilli tui auctoritate corrobora. Ego verò pro remedio animæ meæ, hunc laborem mihi assumere non refugio: sed auctore Domino, paratus sum omnes conuenire, omnes sollicitare, instantiùs ærumnarum vestrarum immensitatem protestari, & ad properandum remedium diligenter singulos inuitare.* Placuit sermo, & visus est bonus in oculis tàm domini Patriarchæ, quàm eorum qui assistebant fidelium; & depensis ingentibus gratiarum actionibus viro DEI, pro sua compassione, tradunt scriptum postulatum.

XII. Verè magnus es Domine DEVS noster, & misericordiarum tuarum non est finis. Verè, IESV bone, non erit in te sperantibus confusio. Nam vnde huic egeno & inopi, & rerum necessariarum suffragiis destituto peregrinanti, & à patriis finibus longè posito, tanta fiducia; vt supra vires negotium sibi audeat assumere, & de voti consummatione habeat fiduciã? nisi quod in te, protectorem suum, iactauerat cogitatum; nisi quod caritatis ardore succensus, fratribus compatiens, proximum tanquam seipsum diligens, legem implere satagebat? Vires non suppetunt, suadet tamen caritas. Et licet durum & impossibile videretur, quod fratres iniungebant, amor DEI & proximi, leue facit: quia *fortis est, vt mors, dilectio.* Cant. 8, 6.

Gal. 5, 6. *Fides* igitur *per dilectionem operans est*, quę apud te meretur: & merita, apud te non sunt ociosa. Vnde nec diu fluctuare permittis seruum tuū; sed teipsum manifestas ei, & tuâ eum reuelatione solidas, ne vacillet, apocalypsim insinuans, per quam exurgat fortior ad opus caritatis implendum. Accidit enim quadam die, dum prædictus Dei famulus pro reditu ad propria, & pro implenda legatione assumpta, ampliùs solito esset sollicitus, ad fontem misericordiarum totâ deuotione recurrens, ecclesiam Dominicæ Resurrectionis ingressus est. Vbi cùm pernoctans, orationibus vigiliisque fatigatus esset impendiò, labore victus, in pauimento decubuit, vt somno satisfaceret irruenti. Cùmque sopor (vt solet) se infudisset altius, visus est ei Dominus noster IHESVS CHRISTVS, quasi coràm positus astitisse, & eandē iniūxisse legationem dicens; *Surge*, Petre, *propera; & quæ tibi sunt iniuncta, intrepidus perage: Ego enim tecum ero. Tempus est enim vt purgentur sancta, & seruis meis subueniatur.* Expergefactus *Petrus*, & visione quam viderat confortatus in Domino, factus ad obediendum procliuior, & diuinam admonitionem sequutus, moras rumpit impiger, ad redeundum accinctus. Peractis igitur de more orationibus, sumptaque à domino Patriarcha licentiâ, & impetratâ benedictione ad mare descendit, nauem ibi reperiens mercatorum, qui in Apuliam transfretare proposuerant. Quam ingressus, & prosperâ vsus nauigatione, *Barum* peruenit. Inde Romam profectus, dominum *papam Vrbanum* circa partes illas reperit: cui domini Patriarchæ & fidelium qui Hierosolymis habitabant, literas porrigit; eorumque exponit miserias, & abominationes quæ in locis sanctis fiebant à gentibus immundis: & iniunctā sibi tam fideliter, quàm prudenter, exequitur legationem.

XIII. Porrò per annos antè aliquot *Henricus* Theutonicorum rex, & idem Romanorum Imperator, à domino *Gregorio papa* septimo, huius Vrbani prædecessore, passus fuerat quæstionem & controuersiam non modicam, super anulo defunctorum episcoporum, & baculo. Inoleuerat enim consuetudo, præsertim in Imperio, quòd defungentibus ecclesiarum prælatis, anulus & virga pastoralis ad dominum Imperatorem dirigebatur. Vnde postmodum vnumquemlibet de familiaribus & capellanis suis inuestiens, ad ecclesiam vacantem dirigebat, vt ibi pastoris fungeretur officio, non expectatâ cleri electione. Quod dominus Papa contra omnem fieri honestatem considerans, & iura in eo facto conculcari ecclesiastica perpēdens, semel, secundò ac tertiò eundem Imperatorem commonuit, vt à tam detestabili desisteret præsumptione. Quem præceptis salutaribus commonitum, cùm reuocare non posset, vinculo anathematis innodauit. Quod factum nimis indignè ferens Imperator, Romanam cœpit ecclesiam persequi: & domino Papæ *Guibertum Rauennatem* archiepiscopum, virum literatum & locupletē nimis, suscitauit aduersarium. Qui de viribus Imperatoris præsumens, & de multitudine diuitiarum confisus, excluso violenter prædicto venerabili viro, sedem inuasit Apostolicam: ita delirus, & ab intellectus sinceritate deficiens, vt id se esse crederet, quod falsò dicebatur. Cumque prius infelix mundus in maligno positus, vias sequeretur periculosas, vt prædiximus, & inutiles, huius schismatis occasione ad deteriora decliuis, omnem DEI & hominum post tergū dederat reuerentiā, noxia sequens, & declinās salutaria. Capiebantur pontifices; & quilibet ecclesiarum prælati, tanquā homicidiorum rei, mancipabātur carceribus, bonis eorū confiscatis, quicunq; Imperatori in hac sua peruersitate nō erant consentientes. Nec solùm ad tēpus eis irrogabātur iniuriæ, verùm, exclusis in perpetuum, intrudebantur successores. Fugiens igitur dominus *papa Gregorius* Imperatoris indignationem, in Apuliam secesserat: vbi à domino *Roberto Guischardi* Apuliæ duce honestè susceptus est, & benignè tractatus: cuius etiam beneficio prædicti Imperatoris manus euaserat. Tandē Salernum veniens, ibi diē vitæ clausit extremū: vbi & sepultus est. Cui, post dominum *Victorem*, qui solis duobus mensibus post eū sedem obtinuerat, successit dominus prædictus *Vrbanus*, qui *Henrici* nihilominus, prædicti Henrici successoris, in eadē malitia obstinati, furorē declinans, locis munitioribus apud suos fideles delitescebat, nusquā plenè securus. Hic in illa sua aduersitate constitutus, prædictum *Petrum* virū venerabilem ab Hierosolymis reuersum, iam dictę legationis fungentem officio benignè suscepit; & ei in verbo, cuius baiulus erat, se fidelem cooperatorem tempore accepto repromisit. *Petrus* autem omnem transcurrens Italiam, zelo diuino succensus, Alpes transiens, Occidentales, Principes omnes

omnes singulatim circuit, instat sollicitus, increpat, arguit; atq; cooperante gratiâ, monendo quibusdam persuadet, vt fratribus in tanta afflictione positis subuenire non differant; & loca sancta, quæ Dominus propriâ dignatus est illustrare præsentiâ, infidelium spurcitiis diutiùs prophanari non permittant. Nec visum ei sufficere, quod hoc apud Principes disseminaret, nisi etiam & plebes & inferioris manus homines, ad idipsum piis exhortationibus animaret. Percurrẽs ergò nationes, piè sollicitus, & regna, pauperibus & abiectissimis personis, legationi suæ fideliter satisfaciens, idipsum euangelizabat. Cui tantam gratiam, eius fidei meritum respiciens, contulerat Dominus, vt rarò vnquam sine fructu populos conueniret. Fuitque domino Papæ, qui eum vltra montes sine dilatione sequi decreuerat, in eodem verbo plurimũ necessarius. Nam præcursoris functus officio, auditorum mentes ad obediendum præparauerat, vt faciliùs idem persuadere volens, obtineret propositum, & vniuersorum animos ad se compendiosius inclinaret.

XIV. A. D. 1095. Anno igitur ab incarnatione Domini *millesimo nonagesimo quinto*, indictione quartâ, regnante domino *Henrico quarto*, Theutonicorum Rege, & eodem Romanorum Imperatore, anno regni eius quadragesimo tertio, Imperii verò duodecimo: illustri quoque Francorum rege domino *Philippo* Henrici filio regnante in Francia, prædictus dominus *Vrbanus*, videns hominum malitiam modum excessisse, & cuncta ferri deorsum, quasi ad malum prona, post *Concilium* quod ex vniuersa Italia, ad corrigendos excessus hominũ necessariũ valdè, apud *Placentiam* celebrauerat, Imperatoris prædicti indignationem fugiens, discedens ab Italia, Alpes transcendit, regnum Francorum ingressus. Vbi videns, sicut & prius audierat, diuina passim cõculcari monita, doctrinam Euangelii sordere, fidem perisse, caritatem & omnem periclitari virtutem; è cõtrario autẽ aduersæ potestatis & principis tenebrarũ longè lateq; nimis patére imperium: anxius plurimũ, sicut ex officii debito tenebatur, quomodo tot vitiorum monstris, tot peccatorum prodigiis posset occurrere, quę ita miserabiliter pullulabant, & orbem inuoluerant vniuersum: Concilium generale, priùs apud *Vigiliacum*, deinde apud *Podium*, cõnuocare disposuit. Sed nouissimè apud *Clarum montem* Aluerniæ ciuitatem, diuinâ comite gratiâ, ex vniuersis transalpinarum partibus prouinciarum, mense Nouembre, episcoporum, & abbatum conuenit sacer conuentus, in nomine Domini, præsentibus etiam prædictarum partium nonnullis Principibus. Vbi, ordinatis de prælatorum ecclesiæ & virorum Deum timentium consilio institutionibus, quæ ad erigendum labentis ecclesiæ statum videbãtur respicere; & promulgatis canonibus, qui ad morum ædificationem, & corrigendam delictorum enormitatem poterant proficere; & qui pacem, suggerente Petro heremitâ, quæ de rebus perierat, reformarent, qui verbo sibi iniuncto debitam gerebat sollicitudinem; nouissimè ad hanc exhortationem se conuertit, dicens:

XV. *Nostis, fratres dilectissimi, & vestram nosse id expedit caritatem, quomodo humani generis Reparator, pro nostra omnium salute carnem assumens, & homo inter homines conuersatus, Terram Promissionis, quam pridem patribus promiserat, propriâ illustrauit præsentiâ; & assumptæ dispensationis operibus, & crebrâ simul miraculorum exhibitione reddidit specialiter insignem. Id enim & veteris & noui, penè in omnibus syllabis, docet series Testamenti. Quadam sanè dilectionis prærogatiuâ certum est eam dilexisse, ita, quòd eam orbis partem, imò particulam, hæreditatem suam dignatus est appellare, cùm* eius sit omnis terrâ & plenitudo eius. *Vnde per Esaiam ait:* Hæreditas mea Israël. *& item:* Vinea Domini Sabaoth, domus Israël est. (*Esai. 19, 26 & 5, 7.*) *Et licet totam, in partem præcipuam, sibi dedicauerit ab initio, peculiarius tamen Vrbem sanctam sibi adoptauit in propriam, testãte Prophetâ, qui ait:* Diligit Dominus portas Syon super omnia tabernacula Iacob. (*Psal. 86, 1.*) *De qua gloriosa dicuntur, videlicet quod in ea docens, passus, & resurgens Saluator, salutem operatus est in medio terræ: ad hoc à seculis præelecta, vt tantorum esset conscia, & cella familiaris mysteriorum. Electa nimirum: quod ipse qui elegit, testatur, dicens:* Et de Hierusalem ciuitate quam elegi, veniet vobis Saluator. *Quam etsi peccatis inhabitantium id exigentibus, iusto iudicio suo in manus impiorum sæpius tradi permiserit DEVS, & duræ iugum seruitutis ad tempus eam sustinere passus sit: non tamen arbitrandum est, quod eam quasi à se repudiatam abiecerit. Cùm scriptum sit:* Flagellat DEVS omnem filium quem recipit: (*Hebr. 12, 6.*) *Illi verò thesaurizat iram, cui dicit:* Recessit zelus meus à te, iam amplius non irascar tibi. (*Ezech. 16, 42.*) *Diligit ergo eam, nec intepuit erga eam dilectionis feruor, cui dicit:* Eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu DEI tui: & nõ vo- (*Esaia 62, 3, 4.*)

caberis amplius desolata, sed vocaberis *voluntas mea in ea*, quia complacuit Domino
in te. *Hæc igitur salutis nostræ incunabula, Domini patriam, religionis matrem, populus absque*
DEO, ancillæ filius AEgyptiæ, possidet violenter: & captiuatis liberæ filiis, extremas imponit con-
Gen. 21, 10. *ditiones, quibus versa vice meritò seruire tenebatur. Sed quid scriptum est?* Eiice ancillã, & fi-
liũ eius. *Sarracenorũ enim gẽs impia, & mundanarum sectatrix traditionũ, loca sancta, in qui-*
bus steterũt pedes Domini, iam à multis retrò tẽporibus violẽtâ premit tyrannide, subactis fideli-
bus, & in seruitutẽ damnatis. Ingressi sunt canes in Sãcta, prophanatũ est sanctuariũ; humiliatus
est cultor DEI populus; angarias patitur indignas genus electũ; seruit in luto & latere regale sa-
cerdotiũ; princeps prouinciarũ, facta est sub tributo, ciuitas DEI. Cuius nõ liquefiat anima? cuius
nõ tabescant præcordia, his ad animũ recurrẽtibus? Quis hæc siccis oculis audire potest, fratres ka-
Matt. 21, 12. *rissimi? Tẽplũ Domini, de quo zelans Dominus vẽdentes eiecit & emẽtes, ne domus patris eius fie-*
ret spelũca latronũ, factum est sedes dæmoniorũ. Idipsum enim & Matathiã sacerdotem magnũ,
sanctorum progenitorẽ Machabæorum, *ad zelũ accendit commendabilẽ, sicut ipse testatur, di-*
1. Mach. 2, 8, 9. *cens:* Templũ Domini quasi vir ignobilis: vasa gloriæ eius abducta sunt captiua. *Ci-*
uitas regis regum omnium, quæ aliis regulas intemeratæ tradidit fidei, gentium superstitionibus
cogitur inuita deseruire. Sanctæ resurrectionis ecclesia, requies dormientis Domini, eorum susti-
net imperia, fœdatur spurcitiis, qui resurrectionis nõ habebunt participium, sed stipula ignis æter-
ni, perennibus deputabuntur incendiis. Loca venerabilia diuinis deputata mysteriis, quæ Domi-
nũ in carne susceperunt hospitẽ, signa viderunt, senserunt beneficia, quorum omniũ in se plenã fide
prætendunt argumenta, facta sunt gregum præsepia, stabula iumentorum. Laudabilis populus, cui
benedixit Dominus exercituũ, sub angariarũ & sordidarũ præstationũ pondere gemit fatigatus:
rapiuntur eorũ filii, matris ecclesiæ cara pignora: vt gentium immunditiis deseruiant, & nomen
DEI viui abnegẽt, vel ore blasphement sacrilego, cõpelluntur: aut impia detestantes imperia, cæ-
duntur gladiis more bidentiũ, sanctis martyribus sociandi. Non est sacrilegis locorũ differentia,
nõ est personarũ respectus: In sanctuariis occidũtur Sacerdotes & Leuitæ; coguntur virgines for-
nicari, aut per tormenta perire; nec matronis ætas maturior suffragatur. Væ nobis, qui in hãc tam
periculosi tẽporis descendimus miseriã, quam in spiritu præuidens electus à Domino Dauid rex fi-
Psal. 78, 1. & *delis, deplorat dicẽs:* Devs, venerunt gentes in hæreditatem tuã, polluerunt templum
89. 5. & 78. 5. & 88, 47. sanctum tuũ. *Et item:* Populum tuum humiliauerunt, & hęreditatem tuam vexaue-
& 76, 9. runt. Vt quid Domine irasceris in finẽ, accendetur velut ignis ira tua? Vbi sunt mi-
sericordiæ tuæ antiquæ Domine? *Verùmne est quod dicitur:* Nõ obliuiscetur misereri
Thren. 5, 1. Devs, nõ continebit in ira sua misericordias suas? Recordare quid acciderit nobis;
1. Mach. 2, 7. intuere, & vide obprobrium nostrum. Væ nobis, vt quid nati sumus videre corru-
ptionẽ populi nostri, & contritionem ciuitatis sanctæ; & sedere illic cùm dantur in
manibus inimicorũ sancta? *Vos igitur dilectissimi, armamini zelo Dei. Accingimini vnus-*
Psal. 44, 4. *quisque gladio suo super femur suum potentissimè. Accingimini, & estote filii potentis. Melius est*
enim mori in bello, quàm videre mala gentis nostræ & sanctorum. Si quis zelum legis DEI habet,
Psal. 2, 3. *adiungat se nobis. Subueniamus fratribus nostris.* Dirumpamus vincula eorũ, & proiicia-
mus à nobis iugum ipsorũ. *Egredimini, & Dominus erit vobiscum. Arma quæ cæde mutuâ*
illicitè cruentastis, in hostes fidei & nominis Christiani cõuertite. Furta, incendia, rapinas, homi-
cidia, & cætera qualia qui agunt, regnũ DEI non possidebunt, hoc DEO beneplacito redimite ob-
sequio; vt delictorum, quibus Dominum ad iracundiã prouocastis, celerem indulgẽtiam pro vobis
obtineant hæc pietatis opera, & deprecatio collata sanctorum. Monemus igitur & exhorta-
mur in Domino, & in remissionẽ peccatorum iniungimus, vt fratribus nostris, & cœlestis regni
Rom. 8, 17. *cohæredibus (omnes enim sumus inuicem membra,* hæredes quidẽ Dei, cohæredes autem
Christi) *qui Hierosolymis & in finibus eius habitant, afflictioni & laboribus compatientes,*
infidelium insolentiam (qui sibi regna, principatus & potestates subiicere cõtendunt) debitâ com-
pescatis animaduersione; & illis totis viribus occurratis, quibus est propositũ, nomen delere Chri-
stianum. Alioquin futurum est, vt in proximo ecclesia DEI iugum indebitæ perferẽs seruitutis,
fidei sentiat dispendium, præualente Gentiliũ superstitione. In quanta enim positi sint afflictione,
nouerunt ex vobis nonnulli, qui hæc quæ loquimur, oculatâ conspexerunt fide, & præsens illorum
per manum Petri, *viri venerabilis, qui præsens est, ad nos delata docet epistola. Nos autem, de mi-*
sericordia Domini, & beatorum Petri & Pauli apostolorum auctoritate cõfisi, fidelibus Christia-
nis, qui contra eos arma susceperint, & onus sibi huius Peregrinationis assumpserint, iniunctas si-
bi pro suis delictis pænitentias relaxamus. Qui autem ibi in vera pænitentia decesserint, & pec-
catorum indulgentiam & fructum æternæ mercedis se non dubitent habituros. Interim verò
eos qui ardore fidei ad expugnandos illos laborem istum assumpserint, sub ecclesiæ defensione,
& beato-

& beatorum Petri & Pauli protectione, tanquam veræ obedientiæ filios recipimus; & ab vniuersis inquietationibus, tam in rebus quàm in personis statuimus manere securos. Si verò quisquam molestare eos interim ausu temerario præsumpserit, per episcopum loci excommunicatione feriatur: & tamdiu sententia ab omnibus obseruetur, donec & ablata reddantur, & de illatis damnis congruè satisfiat. Episcopi verò & presbyteri, qui talibus fortiter nō restiterint, officii suspēsione mulctentur, donec misericordiam sedis Apostolicæ obtineant. His dictis, finem dicendi fecit: præcipiens iis qui aderant, ecclesiarum prælatis, vt ad propria reuersi, cum omni instantia & debita sollicitudine plebes suas ad idem hortentur & inuitent diligentiùs. Iis dictis finem dicendi fecit: & solutâ Synodo valedicentes ad inuicem, ad propria sunt reuersi: ante omnia, iuxta statuta Synodi fideliter laborātes, vt pax (quę verbo vulgari *Treuga* dicitur) ab omnibus obseruetur illibata, ne ire volētibus, & ad necessaria discurrere, vllū ministraretur impedimentum.

XVI. Dedit ergo Dominus fideli seruo suo euangelizāti virtute multâ, & excelso in verbo gloriæ, pro fidei meritis verbum efficax, & sermonem omni acceptione dignum in oculis vniuersorū. Et visa est à Domino res egressa, ita vt mandatū eius, licet arduū nimis & difficile videretur, cum omni auiditate tam maiores quàm minores amplecterētur. Nec solùm pręsentes ex illius verbo succensus huius desiderii feruor ad iter armauerat; verùm longè lateq; sermo idē egrediens, absentes etiā pari voto feruētes accendebat ad idē. Episcopi verò prout in mādatis acceperāt, fideles se cooperantes exhibebāt, plebes suas ad idipsum inuitātes, & circūeuntes parochias suas, verbū vitæ dissēminabant in populis: nec cadebat vel vnus apex sine fructu super terrā. ita vt verè dici posset, quod verè illud verbum Domini impleretur: *Non veni pacem mittere, sed gladium.* *Matth. 10, 34.* Diuidebatur enim maritus ab vxore, vxor à marito; patres à filiis, filii à parentibus; nec erat caritatis vinculum, quod huic feruori posset præiudicium facere: ita vt de claustris multi egrederētur monachi; & inclusi de carceribus, in quibus se incluserant spontanei propter Dominū. Nec tamen apud omnes erat in causa Dominus; & virtutū mater discretio votum excitabat: sed quidam ne amicos desererent, quidā ne desides haberentur, quidā solâ leuitatis causâ, aut vt creditores suos (quibus multorum debitorū pondere tenebantur obligati) declinantes eluderent, aliis se adiungebant. Omnes igitur ex causis variis properabant. Nō erat in regnis Occidentalibus, qui aut ętatis aut sexus, aut conditionis, aut status vellet esse memor; aut aliquibus persuasionibus deterritus ab incepto desisteret: sed omnes indifferenter manus dabant; omnes vnanimiter corde & ore votum profitebātur. Videbatur ad literam impleri, quod in Thobia scriptum est: *Ierusalem ciuitas DEI, nationes ex longinquo ad te venient, & munera deferentes, adorabunt in te Dominum; & terram tuam in sanctificatione habebunt, nomen magnū inuocantes in te.* *Thob. 13, 11.* De præsentibus igitur qui Concilio interfuerant, multi cum gaudio susceperunt insitum verbum: quorū primus fuit dominus *Ademarus*, bonæ memorię Podiensis episcopus, vir vitę venerabilis, qui postea Apostolicę sedis legatione funct⁹, in eadē expeditione populo DEI tam fideliter quàm prudenter præfuit: Dominus quoq; *VVillelmus Aurasicensis* episcopus, vir verè religiosus, ac timēs DEVM. De absentibus verò vtriusq; Regni principibus, eodem feruore succensi, ad iter se accingebāt, mutuò se & frequēter exhortātes; & certum præfigētes diē, vt collectis necessariis, & viæ consortibus cōuocatis, iter arriperent. Videtur verè diuinitùs procuratū pręsens, vnde loquimur, negotiū, & verbum verè egressum à Domino. Nā cateruatim cōcurrebant populi, vnum vbicunq; de principibus iter vouisse audierant, vt se illius comitatui sociarent; eiusq; super se in toto itinere inuocarent nomen, obsequia promittentes & fidē. Et quia verbum illud publicè diceretur, *Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui:* laborabāt certatim, se necessariis cōmunire, mutuò se pręuenire cupientes. Verè diuinitùs procuratū: necessarius enim erat hic ignis purgatorius, quo præterita, quæ nimia erant, diluerentur cōmissa; & occupatio ista vtilis, qua declinarētur futura. Non enim erat inter mortales respectus DEI, nec ad homines reuerentia. Conuenerat autē apud omnes & idipsum de mandato Domini Papæ iniunctū fuerat, vt quotquot prædictæ viæ voto se obligarent, viuificæ Crucis salutare signum vestibus imprimerent; & in humeris illius sibi portarent memoriā, cuius passionis locum visitare proposuerant: illum imitantes, cui ad nostrā redemptionem properanti, *factus est principatus eius super humerum eius.* *Esaia 9, 6. & 11, 12.* De quo etiam non immeritò videtur posse intelligi illud Isaiæ: *Leuabit*

Dominus signum in nationibus, & congregabit dispersos Israël. Sed & illud mandatum Domini iuxta literam videbatur impleri: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum; & tollat crucem suam, & sequatur me.* De vtroque itaque regno, in arram futuræ Peregrinationis, signo Crucis se communiuerant, Vir illustris dominus *Hugo magnus*, domini Philippi Francorum regis frater; dominus *Robertus* Flandrensium comes; dominus item *Robertus*, comes Normannorum, domini Willelmi Anglorum regis filius; dominus *Stephanus* Carnotensium comes & Blesensium, senioris Theobaldi comitis pater; dominus *Ademarus* Podiensis episcopus; dominus *VVillelmus* Aurasicensis episcopus; dominus *Raimundus* comes Tolosanus, & sancti Ægidii; cum aliis multis inclytis & nobilioribus viris: vir quoque strenuus & insignis, dominus *Godefridus* Lotharingiæ dux, & cum eo fratres eius, dominus videlicet *Balduinus*, & dominus *Eustachius*: *Balduinus* itidē, qui cognominatus est de Burgo, prædictorum consanguineus, domini Hugonis comitis de Retest filius: item comes *Garnerus de Gres*: *Balduinus* comes Hamaucorum; *Isuardus* comes Diensis; *Rainbaldus* comes Auracisensis; *VVillelmus* comes de Foreis; Comes *Stephanus* de Alba marla; *Rotrodus* comes Perticensis; comes *Hugo* de Sancto Paulo. Sed & de viris maioribus, qui tamen Comites non erant, ad idipsum DEO placitum obsequium sponte se obtulerunt inclyti viri & nobiles: *Henricus de Ascha, Radulfus de Bagentiaco, Hebrardus de Pusato, Gentonius de Bear, VVillelmus Amanen, Guastus de Bederz, VVillelmus de Montepessulano, Gerardus de Russelun, Gerardus de Ceresiaco, Rogerus de Barnauilla, Guido de Possessa, & Guido de Garlanda*, Francorū regis dapifer; *Thomas de Feria, Galo de Caluo monte*: prædictus quoque *Petrus Heremita* cum ingenti multitudine, quam tum ex Regno, tum ex Imperio multo labore contraxerat. Circa alpes verò dominus *Boamundus* Tarentinorum princeps, domini Roberti Guiscardi Apuliæ ducis filius: dominus quoque *Tancredus*, eius ex sorore nepos; & alii multi, quorum numerum vel nomina non tenemus. Hi omnes tempus expectantes opportunum, cum ingentibus militarium virorum copiis, ad militiam parati Christianam erant accedere; & se tantæ peregrinationis laboribus pro CHRISTI nomine deuotè mancipare. Transcursâ itaque hyeme, cùm prima veris subsequentis se obtulerunt initia, & frigore depulso, grata terris reddita est temperies, equos præparant, arma exerunt, componunt sarcinas, & mutuis se, qui simul erant profecturi, inuitant legationibus: diligēter præordinantes, quando oporteat eos iter arripere, vbi cōuenire, & quâ viâ tutiùs commodiusque possint incedere. Nec enim poterant tot tamque infinita populorum millia in vna qualibet regione sibi reperire necessaria. Vnde studiosè procuratum est, vt singuli maiorum Principum, seorsim legiones suas traherent, & non eodem tramite proficiscerentur. Sed neque antequam ad vrbem Niceam peruenirent, eorum exercitus conuenerunt. Nam, sicut dicetur inferiùs, Dux cum suis legionibus per *Hungariam*; comes Tolosanus, & Episcopus Podiensis, per *Dalmatiam*; reliqui verò principes per *Apuliam*, sed variis temporibus, *Constantinopolim* peruenerunt. Parabatur interim quod ad tantum iter sufficere posse credebatur: & viaticula sua, cum viæ quantitate metiri nitebantur, ignorantes quòd *non sunt in manu hominis viæ illius.* Ignorat enim mortalis infirmitas, quid sibi crastina pariat dies. Non erat vspiam in tot prouinciis, quot habet Occidens, domus ociosa vel vna. Cuique iuxta suam conditionem familiaria suberant, circa quæ sollicitabantur, negocia, dum hic paterfamiliâs, ibi filius, illuc verò tota domus ad migrandum se componeret. Dirigebantur frequentes epistolæ, quibus qui simul profecturi erant, se mutuò exhortabantur, attentiùs moram increpantes, & monentes properare celeriùs. Vocantibusque cæteros his, qui turmarum erant duces designati, cum singultibus & suspiriis diuidebantur ab inuicem carorum amplexus, & supremum sibi valedicentes, separabantur in osculis. Mater filium, parentem filia, soror fratrem, vxor maritum, in vlnis deportantes paruulos, & suggentes vbera, cum lachrymis & eiulatu comitabantur abeuntes: & dicto vale, quos gressu non poterant, defixis obtutibus prosequebantur. Anno igitur ab incarnatione Domini *millesimo nonagesimo sexto*, mense Martio, octauâ die mensis, quidam *Galterus*, cognomento *Sensaueir*, vir nobilis, & in armis strenuus, cum ingenti multitudine pedestrium turmarum (nam paucissimos secum habebat equites) primus iter arripuit, & pertransiens Teuthonicorum regnum, in Hun-

Matth. 16, 24.

XVII.

XVIII. A. D. 1096.

in Hungariam descendit. Est autem *regnum Hungariæ* paludibus interiectis, & magnis fluminibus præcinctum, & inaccessibile; ita vt nisi certis locis, & iis vehementer angustis, volentibus introire vel egredi, non pateat introitus vel exitus. Eidẽ autem regno tunc præerat vir Christianissimus, rex *Calemannus*, qui cognito prædicti Galteri aduentu, & de eius edoctus proposito, piam illius commendans intentionem, eũ benignè admisit, & transitu suis expeditionibus per Hungariam concesso, publicorum cõmerciorum gratiã non negauit. Ille verò regno eius cum omni trãquillitate transcurso, vsq; ad fluuium *Maroe*, qui eiusdem regni limes ab Oriente dinoscitur esse, peruenit incolumis. Quo transito, Bulgarorum fines cum suis legionibus attigit, ad locum perueniens qui dicitur *Bellegrauia*. Eo tamen ignorante, trans eundem fluuium in loco cui nomen *Malauilla*, de comitatu eius quidam remanserant, vt cibos emerent, & ad iter colligerent quædam necessaria: quos Hungari cõprehendentes, nudatos, & affectos verberibus, ablatis omnibus remiserunt ad suos. Et licet eorũ aduersitati vniuersus plenâ caritate cõpateretur exercitus, & sinistro, qui acciderat, casui plurimùm sociis condoleret; tamen videntes quia durum erat nimis, & penè impossibile fluuium retransire, & occasione emergentium negotiorum iter differre propositum, satius arbitrati sunt *dissimulare ad tempus iniuriam, quàm ad id quod assequi non possent, temerè aspirare*: spem habentes in eo, cui militare proposuerant, quòd CHRISTI seruis illata gratis iniuria non præteriret impunita; sed cõdignam ab eo reciperent mercedẽ, qui suis fidelibus repromisit dicens: *Et capillus de capite vestro non peribit: in patientia vestra possidebitis animas vestras.* (Luc. 21, 18. 19.) Continuantes igitur iter, *Bellegrauiam* peruenerunt, vt præmisimus: vbi *Galterus* à duce Bulgarorũ, qui eidem loco præerat, emendi licentiam postulans, & impetrare nõ valens, ante vrbem castrametatus est; vbi exercitũ suum victus inopiâ laborantẽ, cohibere non valens, graue nimis populi sui passus est dispendium. Nã cùm à Bulgaris omninò venalium nihil, aliquo precio interueniente, obtinere possent, egressus est eius exercitus, vt sibi modo quocunq; alimenta cõpararẽt; ne præ necessarii victus deficere cogerẽtur inopiâ. Qui greges Bulgarorum inuenientes, & armẽta, violenter ex eis cœperunt abducere, & castris inferre suis. Quod audiẽtes Bulgari, correptis armis, ad eos qui eorum abducebant animalia, hostiliter egressi, prędam reuocare volentes, bellũ raptoribus inferunt. Et facti superiores, centum quadraginta ex eis à præcedentiũ comitatu separatos incautiùs, in oratorio quodã (quo se gratia cõsequendæ salutis cõtulerant) igne supposito, combusserunt, reliquis in fugã adactis. At verò *Galterus* sciens, quod populũ secũ traheret duræ ceruicis, & indiscretũ, relictis his qui suo proprio spiritu ducebãtur, incorrigibiles facti, cũ reliquis agminibus Bulgarorũ syluas, longè lateq; diffusas, prudenter circunspecteq; pertransiens, *Stralíciam* Daciæ mediterraneæ metropolim egregiã peruenit: vbi eiusdẽ ciuitatis præsidi de damno & iniuria plebi DEI iniustè à Bulgaris illata cõquestus, plenã super omnibus cõmissis iustitiã cõsecutus est. Insuper ab eodẽ Duce, viro egregio, & timente DEVM, humanissimè tractatus, cõmerciorum legẽ obtinuit cõmunẽ; vt sibi, & populo suo æquâ mensurâ, & iusto precio, necessaria venderentur: & vt legibus humanis in eius obsequio nihil videretur deesse, duces etiã itineris, qui eis vsq; ad Vrbem præessent regiam, concessit. Quò perueniens, & in præsentiã domini Imperatoris introductus, ab eius obtinuit magnificentia, vt vsq; ad aduentum *Petri*, de cuius precepto iter arripuerat, exercitũ suũ in locis vrbi finitimis, indultâ emendi vendendiq; licẽtiã, habere permitteretur: quod ei concessit Imperator.

XIX. At verò *Petrus*, post hæc non multo interiecto temporis interuallo, cum innumerabili exercitu transcursâ *Lothoringiâ, Franconiâ, Bauariâ*, & eâ regione quæ *Austria* dicitur, cũ vniuersa multitudine, quã ex omni populo, & tribubus, & linguis, & nationibus collegerat, quasi ad quadraginta millia, fines *Hungarorum* attigerat. Vnde missâ legatione ad dominum Regem, impetrauit, vt si pacificum vellet habere introitum, & sine tumultu & scandalis regnum eius pertransire, ei sine difficultate aditus præstetur. Quâ susceptâ licentiâ, & cõditionem approbans interpositã, cum vniuersis legionibus, quæ eũ sequebantur, regnum ingressus est. Quod cum omni tranquillitate transcurrens, alimentorũ multâ copiâ, iusto precio, & bonis cõditionibus ab indigenis ministratâ, vsq; ad superiùs memoratam *Maleuillam* peruenit. Vbi intellecto quòd consortibus eorum, qui *Galterum* secuti, eos præcesserant, multam illius loci habitatores intu-

lerant iniuriam,& impietatẽ non modicã in eos exercuerãt: videntes etiam eorum spolia & arma nihilominus in muro ciuitatis, quasi pro tropheo dependentia, iustâ irâ succensi, protinus arma corripiunt, & se inuicem exhortantes, vrbem violenter infringũt, incolis penè omnibus aut interemptis gladio, aut in vicino flumine submersis. In quo tumultu, eorum meritis id exigentibus, illâ die cecidisse dicuntur de Hungaris quasi ad quatuor millia; de expeditione verò Petri, centũ dicuntur occubuisse. Sic igitur vrbe correptâ violenter, quinq; diebus continuis manserunt in ea, propter alimentorũ, quam in ea repererunt opulentiam. At verò Bulgarorum dux, *Nichita* nomine, qui Galtero & eius legionibus rerum venaliũ forũ prius interdixerat, intelligens quod Maleuillanis pro eo quod in præcedentes ipse quoq; deliquerat, subsequentes in eum vellet refundere, relictâ *Bellegrauâ*, cui præerat, de loci diffidens munitione, aufugit. Loci verò incolæ cum sua quisq; familia oppidũ nihilominus deserentes, cum gregibus & armentis in opaca syluarum, & nemorũ abdita, longè interiùs se contulerunt. Petrus autẽ dum adhuc in expugnato præsidio morã faceret, relatione quorundã edoctus, quod rex Hungariæ suorum stragem, quã audierat, nimis ægrè ferens, militares ex vniuerso regno cõuocaret copias, & in suorũ vltionẽ accingeretur animosiùs, congregatis nauibus quotquot ex vtraq; fluminis ripa inuenire potuit, legiones suas sub omni celeritate transferri præcepit, secũ trahens greges & armẽta, spoliaq; vberrima, quæ de loco violenter effracto vsq; ad redundantem copiã eduxerat. Quibus in vlteriore ripa collatis, ante *Bellegrauam*, quã tamẽ vacuã repererunt, castrametati sunt. Vnde cũ plaustris & vehiculis, cum gregibus & armentis, & vniuerso comitatu, itinere dierũ octo, nemorũ latè patentium condensa pertransiens, ante vrbem *Niz*, turribus & muro valido munitissimã, & viris fortibus refertã, cum suis astitit legionibus; & flumine quod eandẽ vrbẽ præterfluit, per quendã pontem lapideum trãsmisso, castra ibidẽ metatus est. Dumq; eius exercitus iã deficiente viatico, victus inopiâ laboraret, missâ legatione ad presidem ciuitatis, amicè postulat, vt rerũ venalium, & eorum maximè quę vitæ sunt necessaria, bonis conditionibus, & iusto precio, populo peregrinanti, & obsequiis diuinis mancipato fiat cõmercium. Ille verò id nullatenus posse fieri respõdit, nisi prius datis obsidibus se obligaret exercitus, vt indigenis forum ministrantibus nec iniuria, nec vis maior vlla inferatur. Quâ conditione vtrinq; placitâ, datis obsidibus, egressi sunt ciues secũ deferentes venalia.

XX. Facta est igitur expeditionibus vniuersis alimentorum plenior abundantia, emendi vendendiq; contractibus mutuâ caritate inter vtrunq; populũ celebratis: nocteq; illâ in omni tranquillitate & mutua caritate transcursâ, summo mane receptis obsidibus, ad iter accingũtur. Dumq; essent in proficiscendo, & maior pars præcessisset, imò penè omnis exercitus; quidam turbati capitis homines, & diuinâ animaduersione digni, memores satis friuolæ contentionis, quã hesternâ nocte cũ quodã Bulgaro habuerant occasione vendẽdi emendiq;, separati aliquantulũ à præcedentibus agminibus, septẽ molendinis, quæ iuxta prædictũ pontem in flumine voluebantur, ignẽ supponentes, subitò conuerterunt in fauillã. Erant prędicti filii Belial natione Theutonici, numero quasi centum: qui etiam, cùm eorũ nõ sufficeret furori, quod cõmiserant, adiecerunt etiã, vt quorundã domicilia, quæ extra muri erant ambitũ, non dispari nequitiâ succenderet. Consummatoq; scelere, turbis innocentibus, tanquã cõmissi maleficii conscientiã non habentes, cursu maturato adiungere se sategerunt. At verò dux, qui eos benignè satis nocte tractauerat hesternâ, vidẽs quod nõ satis ei respõderant dignè pro meritis: scilicet pro collato beneficio, suppliciũ reportare cogebatur: paucorũ commissum, nõ æquo satis iudicio, refundens in omnes, vniuersos prędones reputãs, & incẽdiarios: ciues euocat, arma monet corripere; & ipse præuius cum ingenti multitudine, verbo suos exhortatur & exemplo, prædictas insequi expeditiones; & tanquã de sacrilegis vindictã reposcere persuadet. Egressi ergò vnanimiter, præcedẽtes insectãtur; & partes præcedentis exercitus posteriores inuadunt hostiliter, gladiis instãtes atrociùs. Prædictos itaq; malefactores, qui necdũ castris se adiunxerant, seorsum à turbarũ frequentia reperiẽtes, iustissimâ indignatione, morti tradiderunt. Sed siue casu, siue ex industria inuoluentes iustũ cum impio, multos de immeritis pari pœnâ cõfoderunt. Currus autẽ & vehicula, quibus tam alimenta, quàm omnimodã eorũ supellectilẽ deferebãt, senes quoq;, & valitudinarios, matronas quoq; cũ pueris &

puellis,

puellis,quæ passibus æquis cæteros subsequi non poterant,comprehendentes,vinculis alligatos secum deduxerunt: consummatâ strage, interemptorum sanguine satiati,& spoliis onerati,redeuntes ad propria. XXI.

Interea vir venerabilis, *Petrus*, & vniuersa quæ præibant agmina,maioresq; cuncti expeditionis viri, huius infortunii,quod suis acciderat,ignari penitus,iter continuabant inceptum. Cùm ecce quidam equo raptus velocissimo,cursu præcipiti festinans,casum nunciat, stragē suorum & captiuitatē ex ordine pandens. Quo cognito,de cōmuni prudentium consilio,viam,quâ totâ die venerant,relegentes,reuocatis legionibus, factæ cædis argumenta,& fratrum interemptorū funera non sine lachrymis & gemitu contuentes, ante vrbē,vbi hesternâ nocte castra locauerant, constiterunt. Erat autē Petro & his qui secū erant,sensus habētes magis exercitatos,in eo facto simplex oculus, & pura intentio. Ideò redierāt,vt causâ mali cognitâ,& scandalorū amputatâ materiâ,inter vtrumq; populū pax plenior reformaretur ; & ad propositū tutiùs purgatâ redirent cōscientiâ. Missis igitur viris prudentibus & honestis ad præsidē,& Maiores ciuitatis,diligenter discutiunt,quænā causa intercesserit, vt ad tantū tumultū & tantam sanguinis innocētis effusionē ita subitò veniretur. Causâ itaq; cognitâ,intelligētes q̃ missi fuerāt, quòd satis iustè indignatione cōceptâ, ad arma cōuolauerāt;& quòd non erat tēpus satis idoneum ad hoc, vt super illatis reposceretur vindicta,modis omnibus cōpetentibus,& totâ instant sollicitudine, vt pace reformatâ, prædâ, sarcinas,socios,& vniuersa quæ amiserant,cū integritate reciperent. Dumq; in eo perseuerarēt,pactis penè ad placitā vtrinq; redactis cōsonantiā,excitatus est casu,inconsulto quorundā calore & ausu temerario,in castris tumultus: volentibus indiscretis quibusdā iniuriā,quā sustinuerant,violenter vindicare. Porrò Petrus eorū insaniā volens cōpescere,& causam cædis declinare quærens, missis quibusdam prudentibus & magnæ auctoritatis hominibus,ab impetu & furore,quo ciuib⁹ instabāt hostiliter,eos reuocare nitebatur. Cumq; nō proficeret,neq; eius,licet salutaribus,acquiescere vellent monitis: exercitui missâ voce præconiâ sub promissæ obedientiæ debito,præcepit districtiùs, vt nemo illis qui suâ temeritate pacem reformatā ausi fuerant violare,opem ferat,aut ministret auxiliū. Cui verbo acquiescens exercitus, sedebat quasi arbiter,finē inchoati tumultus,& rei exitū præstolantes. Qui autē pro bono pacis missi fuerant ad præsidē, videntes quod excitus in populo tumultus sedari non valeret,sed magis ac magis augebatur, & quod iuxta propositū proficere non poterant,reuersi sunt ad castra infecto negotio,elaborantes cū Petro viro DEI, vt turba cōprimeretur. Sed neq; id effectui mancipare dabatur. Erant autem quasi mille,qui ad hanc proruperant temeritatē. Quibus totidē de vrbanis egressis obuiā, bellum ingens ante vrbem vtrinq; committitur. Videntes autem qui in vrbe erant, quòd quasi schisma ortum erat in populo exteriore, sperantes, quòd quia inuito & contradicente Petro rixam cōcitauerant,reliqua pars exercitus nullatenus eis vellet ministrare subsidia,reseratis aditibus,omnes vnanimiter egressi, ex nostris penè quingentos supra pontem occiderunt: reliquis penè omnibus, dum vada nesciunt, tanquā locorum ignari,submersis in flumine. Quod videns exercitus,& tantā suorum nō ferens iniuriā,ad arma conuolant vniuersi:& confligentibus inter se agminibus fit strages infinita,ita vt esset error nouissimus peior priore. Populares ergo, & vulgus indocile,Bulgarorum non ferentes instantiam,fugam ineunt: aliosq; qui in certamine viriliter desudabant,exemplo suo, & impetu, terga dare compellunt. Fugit itaq; vniuersus exercitus,& turbatis ordinibus,non erat qui resisteret. In quo tumultu sæpè dictus Petrus vniuersam pecuniam, quam de fideliū largitione principū,vt inde pauperibus & egenis in itinere necessaria ministraret, collegerat,retēto curru in quo vniuersa eius deferebatur substantia,penitus amisit. Bulgari autem instantes animosiùs,ex eis quasi ad decē millia gladio peremerunt,retētis vehiculis & sarcinis vniuersis;mulierū quoq; & puerorū ingenti multitudine captiuatâ. Qui autē euaserant,syluarum latebras & deuia secuti,vix tertiâ die,monentibus lituis & strepentibus tubis reuocati,circa Petrum, & illos, qui cum eodem euaserant, & in collem se receperant sublimem aliquantulum, conuenerunt. XXII.

Die tandē quartâ,recollectis adinuicem eis qui dispersi fuerant, & ex occultis in quibus triduo latuerant prodeuntibus, conglobati iterum quasi ad triginta millia rursus ad iter se accingunt. Et licet plaustra, currusq; , quasi ad duo millia imprudenter amisissent,

tamen à proposito deficere ignominiosum reputantes, viam, licet multâ difficultate, continuant. Dumque essent in proficiscendo, alimentorum multam sustinentes inopiam, ecce domini Imperatoris nuncius castris eorum se intulit, qui Petrum, & alios eiusdem exercitus Capitaneos, regiam proferens iussionem, publicè conuenit, dicens: *Sermo grauis, & verbum satis absonum, viri nobiles & inclyti, famâ referente, de vobis ad Imperialem peruenit audientiam, quod in Imperio suo violentiam regionis habitatoribus & eius subditis inferatis enormem, rixas & tumultus concitantes. Quapropter eius auctoritate, si in conspectu Maiestatis eius gratiam aliquando inuenire quæritis, vobis iniungimus, quatenus in aliqua vrbium eius vltra triduum moram facere non præsumatis, sed continuato itinere congruo, tamen moderamine temperato, versus Constantinopolim expeditiones vestras quantociùs dirigatis. Nos autem exercitum vestrum præeuntes, victui necessaria iusto precio vobis ministrari faciemus.* Quo audito reuixit spiritus eorum, qui præ victus inopia iam contabuerant: & intellectâ erga se domini Imperatoris clementiâ, in spem maiorem erecti, postquam apud eum qui regios detulerant apices, de sua innocentia, & supportata patienter, quam eis immeritis Bulgari gratis intulerant iniuria, pro tempore sufficienter allegauerunt: ducem prædictum sequentes, ab omni abstinẽtes enormitate, maturato itinere *Constantinopolim* peruenerunt. Vbi reperto prædicto *Galtero*, qui cum suis legionibus eorundem præstolabatur aduentum, iunctis exercitibus, castra in loco sibi deputato metati sunt. *Petrus* verò à domino Imperatore vocatus, vrbẽ ingressus est: & in eius præsentia constitutus, sicuti vir magnanimus erat & eloquens, de sua intentione, & tanti laboris causa interrogatus, plenè disseruit: & quod eum maximi Occidentalium partium & Deo digni principes, in proximo subsequerentur, edocuit: tantâ mentis constantiâ, & verborum vsus ornatu, vt & Palatii principes, viri admirarentur animositatem & prudẽtiam, & ipse dominus Imperator eum propensiùs commendaret. Benignè igitur habitum, & donis cumulatum vberioribus, ad suos redire præcepit Imperator. Vbi cùm dies aliquot, eius & victualibus, & requie refocillatus esset exercitus, paratis nauibus ex Imperiali mandato, transito Hellesponto, in Bithyniam, quæ prima, de Asiana diocesi, prouincia eodem mari terminatur, descenderunt: demumq; ad locum supra idem mare situm, cui nomen *Ciuitot*, peruenientes, castrametati sunt.

XXIII. Erat autem idẽ locus in hostium confinio positus; vbi cùm in multa rerum opulentia quasi duobus mensibus continuis consedisset exercitus, non defuit eis penè quotidie rerum venalium copia, & refectio pro tempore necessaria. Quâ rerũ vbertate simul & ocio

Psal. 72, 7. dissolutus miser & duræ ceruicis populus, *prodeuntibus ex adipe stimulis insolentiæ*, cœpit seorsum inuitis magistratibus turmas agere; & ad decẽ vel amplius miliaria perlustrare regionem, greges & armenta secum trahentes. Receperant tamen sæpius ex parte domini Imperatoris litteras commonitorias, quatenus ante aduẽtum maiorum principum, qui subsequi dicebantur, longiùs euagari, aut in se hostes prouocare non præsumerent; sed in loco designato moram facerent, circumspectè se habẽtes. *Petrus* autem pro plebe sibi commissa valdè sollicitus, ad Vrbem regiam profectus erat, vt rerum venalium, si posset, alleuiaret precium, & humaniorem commerciis obtineret conditionem. Vnde populus cõtumax & calcitrosus, sumptâ occasione ex eius absentia, cœpit insanire vehementiùs; & conglobati seorsum ab exercitu eiusdem factionis complices, quasi ad peditum septem milia, adiunctis sibi equitibus trecentis, aliorum interdictum auribus surdis pręeuntes, versus *Niceam* ordinatis agminibus profecti sunt. Vnde de locis prædictæ vrbis conterminis, greges & armenta ad maximum numerũ contrahentes, in castra reuersi sunt incolumes. Porrò vidẽtes Theutonici & illius linguæ homines, quod Latinis in eo negotio ad quod exierant, prosperè successerat, rapinarũ amore cõcepto, adiiciunt & ipsi simile aliquid attẽtare, vnde & nomẽ obtineant, & vires inferant rebus domesticis. Tãdem verò colligati ex eadẽ natione quasi ad tria millia cũ ducẽtis equitibus, versus Niceã contendunt. Erat autẽ in eadem regione oppidum ad radicem montis sitũ, à Nicea quatuor vix miliarium distans spacio: ad quod accedentes, impetu vehemẽtissimo, & totis viribus oppugnant vndique; & licet plurimùm resistentibus oppidanis, expugnatum occupãt violenter: & ibidem, interemptis habitatoribus, & occupatis quæ eorũ fuerant vniuersis, loci amœnitate tracti simul & opulentiã, castrũ communiunt, proponentes vsq; ad aduentum principum in eodẽ loco cõmanere.

Solimannus

XXIV. *Solimannus* verò illius regionis dux & moderator, audito longè ante Christianorum principum aduentu, ex vniuerso interim Orientis tractu, tam prece quàm precio, & modis quibus poterat, infinitas virorum fortium colligens copias, ad easdem partes redierat, vt contra hostiles impetus ciuibus & regioni optata præberet solatia. Qui audiens quod Teuthonicorum prædicta manus oppidū eius expugnasset, & expugnatum detinere præsumeret, illuc sub omni celeritate festinat, & castrum obsidens, violenter expugnat: omnibus quotquot intus reperit, gladio peremptis. Interea rumor in castris personuit, & celebri fama peruulgatū est, Theutonicorum cohortes, quę recenter de castris exierāt, in manu Solimanni penitus cecidisse. Vnde mente plurimùm cōsternati, gemitu & lachrymis, quas præ spiritus angustia cohibere nequeunt, dolorē protestantur. Tandē compertâ plenius veritate, exoritur tumultus populariū in castris; vociferante plebe, & id summâ exigente precū instātiâ, vt illatā fratribus tam enormē non dissimularent iniuriā; sed correptis armis, omnes vnanimiter tàm equites quàm pedites, interemptorū fratrum sanguinē vindicaturi procederent. Quod verbū Maiores exercitus, & qui in talibus plenioré habebant experientiā, domini Imperatoris consilio parére volentes, cùm vellent cōprimere, & furētis populi indiscretū mitigare feruorē: insurrexit plebs aduersus eos indomita; & cuiusdam *Godefridi*, qui cognominabatur *Burel*, qui princeps erat factionis, vsa patrocinio, Maioribus contumelias cœpit irrogare, timiditati asscribēs, & non prudentiæ, quod fratrum interfectores, vltore gladio non persequerentur.

XXV. Præualuit tandem deterius affectorum sententia; & arma corripientes vniuersi, relictis debilibus cum mulieribus & paruulis, & his quibus arma nō erant, congregati sunt ad viginti quinque milia peditum armatorum, quingentos equites optimè loricatos habentes. Ordinatis ergo agminibus, & in acies digestis, versus montana per syluam prædictam, ad partes Niceas cōtendunt. Vixq; ad tria miliaria processerant, cùm ecce Solimānus cum innumera suorum multitudine eandē syluam ingressus, vt in castra nostrorū, quæ in loco erant supra nominato, subitus irrueret, accelerabat. Audiensq; per eandem syluam clamores insolitos, vt primùm cōperit quod à castris egressæ nostrorū sibi occurrerent legiones, relictis montibus & syluâ, ad patentes campos se contulit. Quò etiā nostri peruenientes, aduentus hostiū ignari penitus, postquā eorum in vicino cōstitutum cognouerunt exercitū, mutuis se vocibus exhortantes, in hostes irruunt, gladiis instantes cominus, interemptorum fratrum sanguinem de manu hostium requirētes. Hostes verò votis omnibus & ardente proposito nostros in se irruentes gladiis excipiunt; & compertum habētes, quod res pro capitibus ageretur, resistunt viriliter, iustâ indignatione succensi, & de sua multitudine præsumētes. Tandem confligentibus adinuicē hinc inde cohortibus strenuè, satisq; viriliter, oppressi nostrates ab eorū multitudine, & pondus belli nō valentes ferre diutiùs, dissolutis agminibus, in fugam versi sunt: quibus nihilominus Turci gladiis incumbentes, vsq; in eorum castra, stragem operantes infinitā, eos insectati sunt. Ceciderunt in ea congressione de viris nobilibus, qui Petri castra sequebantur, Galterus Sensauer, Rainaldus de Breis, Fulcherus Aurelianensis, & alii innumerabiles. Nā de viginti quinq; milibus peditū, qui de castris egressi fuerāt, & de quingentorū numero equitum, vix vel vnus superfuit, qui aut mortem effugerit, aut vincula. XXVI. Tandē verò hac potitus victoriâ, & præsenti successu *Solimannus* factus elatior, in castra violētus irruit; id residuum quod supererat, nemine iam qui resistere posset inuento, gladiis abolet: senes, valitudinarios, monachos, & clerum vniuersum, matronas quoq; grandæuas ferro perimens; solis pueris & puellis, adhuc impuberibus, quorum pro eis ætas intercedebat, & facies, ad hoc parcēs, vt seruituti manciparet. Erat autem iuxta nostrorum castra, in littore maris situm, præsidium vetus, semirutum, habitatoribus vacuum, ita vt nec seras haberet, nec ostia; in quod, necessitate compulsi, salutem in eo posse consequi arbitrantes, Peregrinorū quidam se cōtulerunt, quasi ad tria millia. Qui obiectis clypeis, & magnorum aduolutione molariū aditus obstruūt, & ad sui tuitionem, prout necessitatis articulus imperabat, accinguntur. Dumq; Turcos instantes vehementiùs, spe obtinēdæ salutis, qui obsessi erant, à se repellunt longiùs, pro vita & libertate totis viribus decertantes; nuncius quidā sub omni celeritate ad *Petrum* accedens, stragē suorum indicat; & residuos de populo iā consumpto, in oppido quodam semiruto artissimâ

obsidione vallatos edocet, armorum & victus inopiâ laborātes. Qui ad dominum Imperatorem accedēs, fusis humiliter precibus obtinet, vt missâ illuc sub omni velocitate militiâ, reliquias populi ab imminētibus periculis præcipiat liberari: quod & factū est. Turci enim auditâ domini Imperatoris iussione, ab oppidi protinus destiterunt impugnatione: & trahentes secum quos in vincula coniecerant, cum tentoriis & papilionibus, equis, mulis, & omnimoda nostrorū supellectile optima spolia deferentes, Niceā reuersi sunt. Sic ergo ceruicosus populus, & intractabilis, dum monitis nesciunt acquiescere melioribus, suo lapsus impetu, totus descendit in interitum: & dum disciplinæ salutaris nescit iugum portare, suarum viarum fructus inutiles collegit, hostium gladiis deputatus.

XXVII. Post Petri verò transitum in Bithyniam, consequenter non multo temporis interuallo, quidam sacerdos *Godescalcus* nomine, natione Theutonicus, Petri sequens vestigia, eiusdem peregrinationis accensus desiderio, exhortationis habens gratiam, multos ex vniuerso Theutonicorum regno ad idem opus animauerat. Collectisque viæ consortibus, quasi ad quindecim millia, Hungariæ fines, sine difficultate admissus, ingressus est. Vbi cum eius exercitui venalia de mandato regio bonis conditionibus ab Hungaris exhiberentur, alimentorum abutentes opulentiâ & ebrietati vacantes, ad inferendas enormes indigenis se contulerunt iniurias: ita vt prædas exercerent; venalia foris illata publicis, violenter diriperent; & stragem in populo committerent, neglectis legibus hospitalitatis. Quod domino Regi postquam innotuit, irâ succensus, regnum vniuersum præcipit conuocari; & in vltionem tantarum iniuriarum armari populum imperat, & maiores etiam regionis. Commiserunt enim grauia in locis quampluribus, turpiaque nimis, & relatione indigna, quæ nonnisi cum subiectorum odio, & timiditatis nota, Rex poterat dissimulare. Conuocatâ igitur totius regni militiâ, tanquā in hostes, & supremâ dignos animaduersione, vnanimiter ruunt præcipites, pro tantis excessibus mortem irrogaturi. Tandemque apud locum cui nomen *Bellagraua* est, qui locus in vmbilico regni eorum positus est, prædictorum insensatorum confusam reperiunt multitudinem: qui præcognito Regis aduentu, & de eius indignatione non ignari, verentes quam læsam portabant conscientiam, arma corripuerant, quasi vim vi repellere, & a se propulsare iniurias parati. Quos postquam Hungari armis incumbentes viderunt, & ad resistendum animatos, perpendentes quòd non sine suorum multa strage poterant eis vim inferre: erāt quippe fortes viri, armorum vsum habentes, quique non facilè vellent gratis animas ponere: more suo dolis tentant peragere, quod viribus nequeunt. Missâ enim legatione ad prędictum Godescalcum, & exercitus primates, verbis pacificis eis loquuti sunt in dolo, dicentes:

XXVIII. *Peruenit ad dominum Regem de vestro exercitu grauis querimonia, quod populo sibi subdito graues nimis & enormes intuleritis molestias, iniquâ lege vestros hospites, qui vos benignè tractauerunt, remunerantes. Tamen domini Regis plenius nouit prudentia, quòd non estis omnes horum commissorum rei: sed certum habet inter vos viros prudentes & timentes DEVM, quibus aliorum displicet enormitas, & quibus inuitis & renitentibus commissa sunt, quæ dominum Regem meritò ad iracundiam prouocarunt. Vnde aliquorum crimen timens in omnes refundere, ne iustum inuoluat cum impio, decreuit iræ suæ modum imponere; & Christianæ consortibus professionis parcere in præsenti. Vnde consulimus, vt eius omninò quiescat indignatio, quòd & personas vestras, & omnem, quam hîc habetis substantiam, arma quoque in manus domini Regis sine aliqua conditione tradatis. Alioqui nec vnus solus ex vobis mortem poterit euadere; cùm in medio regni eius constituti, nec viribus pares sitis, nec fugiendi habeatis potestatem.* Godescalcus igitur, & legionum primicerii, quibus ab initio contumacis populi displicebat insania, de regia benignitate præsumentes, in simplicitate spiritus, populum totis viribus renitentem, & pro vita decertare paratum, in eā quasi violenter traxerunt sententiam, vt cum armis & omni eorum substantia in potestatem domini Regis se traderent, pro his omnibus quibus eum offenderant, satisfacientes. Acquieuit tandem populus vniuersus, & armis traditis, vniuersaque eorum substantia, Regis primiceriis & suis procuratoribus resignatâ, dum veniam expectant, mortem inueniunt. Irruentes enim in populum nil tale verentem, armorum solatio destitutum, & de Regis clementia non immeritò præsumentē, non distinguentes iustum ab impio, stragem immanissimam exercuerunt: ita vt interēptorū funeribus, & cruore occisorū locus pollueretur vniuersus, & tātæ multitu-

multitudinis vix superessent vestigia. Euaserunt tamen aliqui commune periculum; & præuiâ Domini misericordiâ, Hungarorum gladios declinantes, & ad propria reuersi, de suorum strage, & sinistro casu, qui acciderat, eos qui profecturi erant, & eiusdem viæ votis tenebantur obligati, reddiderunt instructiores: monentes vt prædicti nequam populi suspectam semper habentes maliciam, prudentiùs incedant, & cautiùs discant negotiari.

XXIX. Per idem tempus, modico interiecto interuallo, conuenerant eodem studio ex Occidentalibus finibus turbæ innumerabiles, & peditum manus infinita absque duce & rectore, passim & imprudēter incedentes. Erant tamen inter eos viri quidā nobiles, *Tomas de Feria, Clarenbaldus de Vendoliolo*, *Willelmus Carpentarius, Comes Hermannus*, & alii nonnulli: quibus in nullo, disciplinæ impatiens, subiiciebatur populus: sed neglectâ prudentium & melius affectorum doctrinâ, passim, & sine delectu per omnia liberè discurrebant illicita. Vnde factum est, vt cùm in timore Domini iter debuissent inceptum peragere, & diuinorum memores mandatorum, obseruatâ Euangelicâ disciplinâ, pro Christo peregrinari: conuerterunt se ad insanias; & Iudæorum populum in ciuitatibus & oppidis, per quæ erat eis transitus, nil tale sibi verentem, & se habentem incautiùs, crudeliter obtruncabant. Hoc autem maximè factum est in vrbibus Colonia & Maguncia: vbi etiam vir potens & nobilis *Comes Emico*, in eadem regione præclarus, eorum cœtibus cùm multo se adiunxit comitatu, non solùm prout eius decebat generositatem, nec morum censor, nec correptor enormitatis; sed maleficiorum particeps, & flagitiorum incentor. Qui omnes, transcursâ Franconiâ, & Bauariâ, postquam fines attigerunt Hungariæ, peruenientes ad locum cui nomen Meeszeburg, arbitrati quod liberè, & sine difficultate eis liceret introire: clausum reperientes aditum, citra pontem substiterunt. Erat autem is locus præsidium, munitum valde fluminibus maximis, *Danubio & Lintace*, & profundis circumseptum paludibus, ita etiam vt maiori multitudini, inuitis his, qui obseruabant introitum, non esset facilè irrogare violentiam. Dicebatur tamen esse eorum, qui aduenerant, numerus ad ducenta milia peditum; equitum verò, quasi tria milia. Porrò Rex Hungariæ transire volentibus, aditum prohiberi mandauerat, timens, ne iniuriarum, quas Godescalci legionibus intulerat, memores, in vltionem armari cuperent intromissi. Recens enim factum, & cruentæ cædis enormitas, longè lateq; diuulgata, Regem sibi timere compellebant. Obtinuerunt tamen ab his, qui ad prædicti municipii deputati erant custodiam, & à principibus legionum, qui in ea parte regionem obseruabant, vt legatos ad Regem dirigerent, qui pro impetranda pace, & obtinenda transeundi libertate Regem suppliciter conuenirent. Ipsi verò interim citra paludes in locis pascuis, castrametati sunt, rei præstolantes euentum.

XXX. Interea, qui missi fuerant ad regem, infecto prorsus negotio, paucis euolutis diebus, reuersi sunt. Quorum relatione Maiores edocti, qui erant in exercitu, quod nullam apud Regem gratiam poterant inuenire, proponunt terras, quas citra fluuios & paludem Rex possidebat, depopulari, & suburbana succendere; & in rebus eius hostiliter versari. In quo dum desudarent attentiùs, accidit die quadam, quòd septingenti ex Regis supradicti militia nauigio transeuntes occulto, Peregrinis ex insperato, vt ab illatis regionem tuerentur iniuriis, casu se dederunt obuiam: Quos cùm declinare non possent, nec redire ad propria, aquis impedientibus, penè omnes interfecti sunt: paucis exceptis, qui in carecto & paludibus equis amissis, vitæ consuluerunt & saluti. Quâ erecti victoriâ, adiiciunt etiam, vt pontibus fabricatis, præsidium expugnent; & iter ferro aperientes, in regnum violenter ingrediantur. Iuxta hoc propositum cohortes excitant, & per pontes, quos de nouo erexerant, mœnibus applicantes, protecti clypeis, ad muri suffossionem, & violentum introitum animosiùs se accingunt. Eoque iam per eorum diligentem instantiam ventum erat, vt muro in locis pluribus perforato, iamiam Peregrinis pateret introitus. Et qui intus erant in municipio, omnino in desperationem descenderant, de vita penitus diffidentes: cùm ecce repente immisso diuinitus timore, relicto assultu, & maximâ impedimentorum parte neglectâ, versi sunt in fugam, qui victores videbantur, fugæ causam penitus ignorantes. Nec aliud in causa dicitur extitisse, nisi quod peccatis multiplicibus Dominum ad iracundiam prouocauerant, impietatem secuti, quæ suis cultoribus terrorem solet

Prou. 28, 1. incutere. *Fugit enim impius*, iuxta verbum Sapientis, *nemine persequente*. Hungari verò meliore factâ cõditione, videntes hostium cuneos terga dedisse, insequuti sunt eos tanquam victores, quos prius habuerant formidini; & quos infra mœnia vallati paludibus vix poterant sustinere, vltrò insequuntur, vice versâ, non solùm formidinem, verùm & mortem irrogantes. Ex quibus *comes Emico* cum maxima parte dissolutarum turmarum fugiens, in patriam suam reuersus est. Alii verò nobiles, quos suprà nominauimus, per Carinthiam declinãtes, in Italiam peruenerunt: qui decursâ Apuliæ se intulerũt finibus: Vnde & eos de principibus, idem iter agentibus, qui Durachiũ nauigare proposuerant, secuti, in Græciam se contulerunt. His ergo & huiusmodi motibus penè totus concutiebatur Occidẽs: & seorsum turmas agebant penè nationes vniuersæ: & aliæ sub Principibus, aliæ quasi acephalæ iter adgrediebantur. Viæ tamen compendium, quod qui per Hungariam descenderãt, certum erat reperisse, propter insolentiam eorum, & enormitates nimias, quas frequenter & præter meritum, regionis inferebant habitatoribus, transeũtes qui præcesserant, eis penitus negabatur. Vnde & eos, qui subsequebantur, reddiderũt magis sollicitos, vt regis Hungarorum sibi gratiam conciliarent.

EXPLICIT LIBER PRIMVS.

INCIPIVNT CAPITVLA LIB. II.

I. Quo tempore Dux Godefridus iter arripuerit, & qui nobiles cum eo & quomodo vsque in Hungariam peruenerit.

II. Legatio eiusdem ducis ad Calemanum regem Hungariæ, per Godefridum de Asca: & responsum eiusdem regis ad eundem ducem.

III. Colliguntur adinuicem rex & nostri principes, & datur Balduinus ducis frater regi obses: transcursaq; Hungaria, & fratre recepto dux à rege multis muneribus honoratur.

IV. In terram Imperatoris nostræ legiones ingrediuntur: describitur introitus, & Græcorum miseria significatur.

V. Dux legatos ad Imperatorem dirigit, vt Hugonem Magnum, & alios nobiles soluat, quos detinebat in vinculis: vniuersa regio prædæ exponitur, & tandem nostri Constantinopolim perueniunt.

VI. Imperator ad se ducem inuitat, ille renuit introire: graues oriuntur inter eos inimicitiæ: fraude Imperatoris, ducis exercitus trãsfertur ad locum angustiorem.

VII. Descriptio situs vrbis Constantinopolitanæ. Dux legatos ad Imperatorem dirigit: exercitus noster à Græcis ex improuiso sustinet insidias.

VIII. Ad vrbem reuertitur exercitus, & ingens pugna committitur. Græcorum fit strages maxima.

IX. Populus ad arma conuolat, regionem depopulatur vniuersam: ingens fit in castris victualium opulentia.

X. Nuncius Boamundi ad ducem accedit, ne cum Imperatore conueniat deposcit: responsio ducis.

XI. Imperator misso filio Ioanne Proforo genito & dato obside, ducẽ ad se inuitat. Dux ad eum ingreditur: eum Imperator adoptat: pax inter eos reformatur.

XII. Dux muneribus cumulatus sumptâ ad tempus licentiâ egreditur: rerum venalium forũ exhibetur: ducis legiones Bosphorum transeunt & in pago Chalcedonensi castrametantur.

XIII. Boamundus accelerat: describuntur nobiles, qui eum sequuntur: Imperator occultè ei parat insidias.

XIV. Epistola Imperatoris Alexii ad Boamundum. Irruit clàm exercitus Imperatoris in castra Boamundi. Capiuntur quidam, qui malitiam Imperatoris detegunt.

XV. Occurrit Dux domino Boamundo, & inuitum quasi ad Imperatorem introducit: vbi plurimùm honoratur. Tancredus interim legiones transfert in Bithyniam, vbi Ducis cohortibus sociantur.

XVI. Comes Flandrensium Robertus cũ suis adest: ab Imperatore vocatus introducitur, & muneribus ingentibus susceptis mare transit, & prædictis sociatur principibus.

XVII. Comes Tolosanus, & Episcopus Podiensis cum suis agminibus per Dalmatiam properant, multam difficultatem itineris in ea regione perpessi.

XVIII. Apud Durachium eidem comiti imperialis occurrit legatus: Episcopus Podiensis à Bulgaris capitur: sed Domino miserante libe-

te liberatur. Iterum apud Rodestum tam Imperatoris quàm principum nostrorum eidem occurrit legatio.

XIX. Comes relicto exercitu, ad Imperatorem properat: cum eo non conuenit. Imperator fraudulenter præcipit, vt in eius irruatur exercitum.

XX. Comitis absentis clàm à Græcis impugnatur exercitus. Comes indignatur: Imperator facti pœnitens, & sibi timens, principum interuentionem postulat, suam allegans innocentiam.

XXI. Comes interuenientibus principibus Imperatori reconciliatur. Inuitat Imperatorem, vt cum reliquis principibus proficiscatur. Qui mare transierant, versus Niceam cōtendunt. Comes eos protinus insequitur.

XXII. Robertus Normannorū comes, & dominus Eustachius ducis frater, cum suis legionibus Constantinopolim perueniūt, ab Imperatore ingentibus donis, & multâ præuenti honorificentiâ. Deinde transeuntes Hellespontum, reliquis principibus se associant.

XXIII. Tatinus quidam Imperatori familiaris, nostris associatur principibus, vir subdolus nimium, & iniquitate notabilis.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI II.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

EODEMQVE anno, qui erat ab incarnatione Domini millesimus nonagesimus sextus, mense Augusto, quintadecimâ die mensis, vir magnificus & illustris *Godefridus Lotaringiæ Dux*: post discessum Petri Heremitæ, & eius exercitus casum, vt prædiximus, lamentabilem; post legionum Godescalci, stragem præmissam; post illud etiam infortunii genus, quod vt præmisimus, subsequenti multitudini citra Hungariam accidisse dicitur: conuocatis viæ consortibus, & compositis de more sarcinis, iter aggressus est. Fuerunt autem, qui eius castris se adiunxerunt, viri nobiles & inclyti, & perpete digni memoriâ, dominus *Balduinus*, eius frater vterinus; dominus *Balduinus de Montibus*, Hamaucorum Comes; dominus *Hugo, comes de sancto Paulo*, & *Engelramus* filius eius, egregiæ indolis adolescens; dominus *Garnerus* comes, cognomento de Gres; dominus *Renardus* comes Tullensis, & *Petrus* frater eius; dominus *Balduinus de Burgo*, eiusdem ducis consanguineus; dominus *Henricus de Ascha*, & *Godefridus* frater eius; *Dodo de Cons*; *Cono de Monte acuto*: & alii plures, quorum nomina non tenemus, vel numerum. Hi omnes vno & indiuiduo comitatu pariter incedentes, vicesima Septembris die in prouinciam quæ dicitur *Osterich*, ad locum, qui dicitur *Tollenburch*, cum omni tranquillitate sani & incolumes peruenerunt. Est autem is locus, vbi Lintax fluuius Imperii fines à regno disterminat Hungariæ. Quò peruenientes, solliciti valde super his quæ Godescalco & suis legionibus dicebantur accidisse, deliberant, quomodo cum salute in opere incepto possint incedere. Tandemq; de communi placuit consilio, vt missâ legatione ad Regem Hungariæ instruantur pleniùs, quænam causa fuerit, quare fratrum præcedentium apud eos ita deperierit exercitus; & vt opportunitate inuenta dominum Regem de pace conueniant, & omissis querelis veteribus, elaborent quomodo eis liber per Hungariam indulgeatur transitus. Nam alias inire vias, itineris cœpti videbatur dispendium. Missus est ergo vir nobilis *Godefridus de Ascha*, Henrici frater, eo quod eiusdem regis à multis retro temporibus familiaritatem habuerat, cum quibusdam honestis viris & nobilibus, vt eiusdem legationis fungatur officio: Qui ad Regem perueniens, depenso debitæ salutationis affatu, quod ei fuerat iniunctum fideliter exequens, Regi loquutus est in hæc verba: *Vir illustris & magnificus, dominus Godefridus, Lotaringiæ Dux, & alii DEI cultores, qui cum eo sunt Principes, diuinis obsequiis mancipati, ad vestram nos direxerunt eminentiam, scire per nos cupientes: quare fidelium populus, quorum reliquias in via reperimus nobis occurrentes, tantam apud vos, qui de numero fidelium dicimini, repererunt inhumanitatem, vt tutiùs ad hostes quoslibet declinare potuissent. Quòd si prædicti populi tanta fuit culpa, vt extremis suppliciis digna fuerit flagellari: qui me miserunt, parati sunt eorum interitum æquanimiter tolerare. Nam quæcunque ex merito pœna infligitur, minus ad iram prouocat, & maiore sustinenda est patientiâ. Quod si secus est, & absque vlla causa calumniati estis innocentes, vt eos morti traderetis, non possunt*

Cap. I. A.Dni. 1096.

II.

illatam seruis DEI dissimulare iniuriam: sed parati sunt fratrum sanguinem vindicare. Super his ergo vestra per nostrum ministerium expectant responsa, pro eorum forma animos habituri. His dictis orandi finem fecit. Cui Rex suorum satellitum stipatus comitatu, in hæc verba respondit: *Placet, vir amicitiarum Godefride, cui meritis exigentibus iampridem nostram contulimus gratiam, quod ad nos ingressus es, tum vt veterem renouemus amicitiam, tum vt apud tam discretum iudicem nostram astruamus innocentiam. Sumus equidem & de numero, vt dicis, fidelium: & vtinam opere possimus implere huius nominis virtutem: sed qui vos præcesserunt, tam* Petrum heremitam *sequentes, quàm adhærentes* Godescalco, *quàm qui in regni nostri limitibus castrum nostrum expugnare, & ad nos violenter ingredi nitebantur, nec re, nec nomine CHRISTI fuerunt sectatores. Nam cùm primò Petrum & suos exercitus suscepissemus hospitio, bona quæ apud nos erant tam gratis, quàm precio illis communicantes iusto,* more serpentis in gremio, & muris in pera, *malè remunerauerunt hospites suos. Nam in extremis regni nostri finibus, cùm iam pro collatis beneficiis grates tenerentur rependere, vnam de vrbibus nostris confringentes, & populum, qui in ea erat, delentes penitus, cum eorum spoliis, gregibus, & armentis, tanquam violenti prædones abierunt. Godescalci verò expeditiones, tanquam à prioribus nihil omnino pertulissemus iniuriæ, sine molestia & difficultate admissæ, in medio regni huius rapinas exercere, inferre violentiam, incendia procurare, & caussis leuibus stragem operari non verentes, delictorum suorum enormitate Dominum ad iracundiam prouocauerunt. Nos quoque subditorum ferre non valentes molestias, manum adhibuimus, rei periclitanti remedium prouidentes. Vnde & priorum exemplo deterriti, ne tertio iam detestabilium turmarum experiremur iniurias, consultius fore visum est, à regni nostri limitibus, DEO planè odibiles, arcere huiusmodi impiorum manipulos hominum, quàm iniurias ab eis & damna pati enormia, aut cum eis hostiliter decertare. Hæc igitur apud te virum prudentem & industrium, pro nostra excusatione sufficiat allegasse. Nam (viuit Dominus puram, sicut est, edisseruimus veritatem.)* His dictis eosdem legatos præcipit hospitaliter, & multâ honestate haberi, quousq; habito cum suis colloquio, ad prædictos principes nuncios dirigat, responsa conuenientia delaturos. Tandem missis de familiaribus suis aliquot cum legatis, qui ad se venerant, Duci & Principibus in hæc verba rescripsit: *Audiuimus sanè, & famâ referente iamdudum cognouimus, quod Princeps magnus, illustris, & egregius meritò apud tuos habearis: & quod fidei tuæ synceritatem, & commendabilem animi constantiam etiam longè positi viri prudentes admirentur. Nos quoque nominis tui bono odore, & operum tracti flagrantiâ, te licet absentem, colere proposuimus, & promptiùs honorare. Sed & viros nobiles, qui tecum sunt, zelo fidei Christianæ accensos, credimus pium habere propositum. Vnde & ea merita, quibus solent amici comparari, nolumus in nobis ociosa torpescere; sed omnibus debitam impendere caritatem, & fraternæ dilectionis erga eos operibus abundare parati sumus. Vnde quoniam ita se offert occasio, rogamus vt ad castrum nostrum,* Ciperon *nomine, præsens adesse velis, vt tecum possimus optata diu miscere colloquia, & tuis desideriis congruum adhibere consensum.*

III. Dux igitur auditâ Regis legatione, habitoq; suorum consilio, cum trecentis equitibus ex omni comitatu electis, die præfixâ ad locum peruenit destinatum. Vbi ponte transito, Regem inueniens, ab eo benignissimè, & cum multa susceptus est honorificẽtia. Tandem post multam hinc inde sibi mutuò familiaritatem exhibitam, placuit vt datis obsidibus, de numero nobilium electis, omni rancore deposito, & pace pleniùs reformatâ, regni aditus duci & suis legionibus panderetur. Rex ergo vt tantorum virorum legionibus intromissis fidem haberet pleniorem, ne fortè occasione qualibet, de virtute sua & numero confisi regnum turbare præsumerent: dominum *Balduinum* ducis fratrem cum vxore & familia obsidem petit. Cui Dux grato concurrens assensu, fratrem legibus complacitis obsidem tradit; & immissis legionibus, regnum ingressus est. Porrò Rex fideliter adimplens quod promiserat, per vniuersas regiones ad quas peruenturus erat exercitus, lege præcepit edictali, quatenus iusto precio, æquo pondere, victui necessaria legionibus exhibeantur; & rerum venalium turbas proficiscentes forum perpetuò comitetur. Dux verò per castra vniuersa, & seorsum & publicè voce præcepit edici præconiâ, sub pœna mortis & omnium publicationis bonorum, ne quis rapinam, vim, aut iniuriam accedentibus ad exercitum audeat irrogare: sed fraternâ caritate emptionum venditionumq; contractus celebrent, in vinculo pacis. Factumq; est ita, præuiâ Domini misericordiâ, quòd Hungariam transcurrẽtes vniuer-

vniuersam, nec in leui verbo mutuò se offenderunt. Rex verò proficiscentem exercitum, æquis penè passibus, cum ingentibus suorū copiis, obsides secum deducens, ex latere sinistro comitabatur paratus: vt si quid fortè seditionis emergeret, per eius præsentiam continuò sedaretur. Tandem verò ad *Maleuillam*, de qua superius frequenter fecimus mentionem, peruenientes, in ripa fluminis *Sauoa*, quousq; exercitui transitus pararetur, consederunt. Compositis igitur ratibus: quia naues paucas, & ad tantum transferendum populum minus sufficiētes inuenerant: traiectis mille loricatis equitibus, qui contra quaslibet hostium insidias ripam vlteriorem communirent, vt translatus populus sedem inueniret quietam, certatim in partem oppositam se transferunt. Vixq; plebs enauigauerat, & de principibus nonnulli; & ecce Rex cum ingenti suorum comitatu subito adfuit, dominum *Balduinum*, & vxorem eius, & alios simul obsides in manu domini Ducis, sicut ab initio condictum fuerat, resignauit; & donis vberibus tam dominum Ducem, quàm reliquos honorans Principes, reuersus est. Dux verò traiectas secutus expeditiones, in vlteriorem ripam, cum residuo principum & populi se contulit consequenter; veniensque ad *Bellagrauam* Bulgariæ oppidum, de quo superius fecimus mentionem, ibi castrametatus est. Inde compositis sarcinis, & legionibus ad iter expeditis, Bulgariæ syluas, & latè patētia nemora transcurrēs, primùm *Niz*, deinde *Straliciam* peruenit. Coniicere est ex his locis, qui aliquando vberiores & omnimodis commoditatibus referta fuerunt prouinciæ, quanta sit Græcorum miseria, & eorum debilitas Imperii. Nam postquam deficientibus apud Constantinopolim Latinis principibus, in eorum potestatem sub primo *Nicephoro*, peccatis exigentibus, descendit Imperium, statim barbaræ nationes de Græcorum imbecillitate confisi, in eorum prouincias irruentes, pro arbitrio suo regionis cœperunt tractare habitatores. Inter quas *Bulgarorum gens* inculta, à tractu Septentrionali egressa, à Danubio vsq; ad Vrbem regiam, & iterum ab eodem flumine ad mare Adriaticum, vniuersas occupauerat regiones: ita vt confusis prouinciarum nominibus & terminis, totus iste tractus, qui in longitudine habere dicitur iter dierū triginta, in latitudine verò decem, vel amplius, *Bulgaria* dicatur: miseris Græcis ignorantibus, quod hoc ipsum nomen eorum protestetur ignominiam. Super Adriaticum enim mare erat *vtraq; Epirus*: cuius alterius metropolis est *Durachium*, regnum olim viri strenui & admirabilis, *Pyrrhi* Epirotarum regis. Vnde autem Dux cum suo comitatu transiturus erat; duæ fuerant *Daciæ*, *Ripensis* videlicet, quam à leua super ripas Danubii transeuntes reliquerunt; & *Mediterranea*, per quam iter agentes, & per vrbeis olim eximias, *Niz* & *Straliciam*, transeuntes percurrerunt. Erant & aliæ in eodem tractu prouinciæ, *Arcadia*, *Thessalia*, *Macedonia*, & *Thraciæ tres*, quæ pari cum aliis inuolutæ sunt calamitate. Nec solùm has prædictas prouincias suâ Græci amiserant mollicie; sed etiam postmodum eodem Bulgarorum subiugato populo, per *Basilium*, eorum imperatorem, in vlterioribus prouinciis, & maximè quæ regnis exteris collimitant, & per quas ad eos acceditur, in vtraque videlicet Dacia, etiam hodie non permittunt habitatores introire, vel excoli regionem; vt syluis & frutectis loca latè occupantibus, nullam præstent introire volentibus habilitatem: maiorem habentes in *viarum difficultate, & veprium armatura*, quàm in propriis viribus resistendi fiduciam. Eodem modo & *Epirum primam*, quæ à Durachio habet initium, & vsque ad montem, qui cognominatur *Bagularius*, itinere dierum quatuor protenditur, per quam omnes alii transitum habuerunt Principes, desertam & habitatoribus vacuam relinquunt; vt accedere volentibus, nemora deserta & inuia, & alimentis carentia, repagulorum vice præbeant impedimentum. Prædictam ergo Daciam mediterraneam, quæ alio nomine *Mesia* dicitur, dominus Dux cum suis percurrens legionibus; & exsuperatis *claustris*, quæ vulgo dicuntur *sancti Basilij*, ad loca planiora & alimentorum copiam ministrantia, descendens, *Philippopolim* vsq; ad nobilem & copiosissimam vrbem peruenit. Vbi cognito, quod dominus *Hugo magnus*, domini Philippi Francorum regis frater, cum quibusdam aliis nobilibus, ab Imperatore detineretur in vinculis, missis sub omni celeritate nunciis, litteris & viuâ voce monet, & rogat diligētiùs, quatenus prædictos viros, eiusdem Peregrinationis votum habētes, & sine culpa vinculis mancipatos, solutos abire permittat. Prædictus enim vir illustris, quasi primus omnium iter aggressus, transcursis Alpibus, in Italiam de-

IV.

scenderat, & inde in Apuliam perueniens, cum exiguo comitatu mare transiens, apud Durachium substiterat, eos qui subsequebantur expectans: non veritus quod in regno Græcorum, qui Christianâ professione censeri dicebantur, sibi suisq; aliquid sinistri occurreret: vbi à præside regionis vinctus & catenatus, Imperatori traderetur pro arbitrio tractandus, translatus est. Sic ergo eum apud se tanquam prædonem, aut homicidii reum Imperator detinebat in carcere, principum qui subsequi dicebantur, expectans aduentum: quatenus si prosperè accederent, eorum gratiâ eum soluisse videretur; sin autem, perpetuis eum compedibus manciparet.

V. Præerat autem per idem tempus Græcorũ Imperio vir nequam & subdolus, *Alexius* nomine, agnomine dictus Connino. Qui cùm esset in imperiali palatio à domino *Nicephoro*, cognomento *Botoniath*, qui tunc in sceptris agens principabatur, plurimùm honoratus: & *Megadomestici* dignitate, quem nos *maiorem Seneschalcum* appellare consueuimus, fungeretur officio, ab Imperatore secundus, contra dominum & benefactorem suum malitiosè recalcitrans, quinto vel sexto anno, antequam populus noster accederet, depulso domino imperium inuaserat; & detinere præsumebat violenter occupatum. Missi ergo domini Ducis legati ad Imperatorem accedentes, prædictum nobilem virum cum sociis suis, sicut eis fuerat iniunctum, instantissimè postulant absolui. Quod cùm eis ab eodem Imperatore præcisè negaretur, ad nostras expeditiones, quæ iam *Adrianopolim* pertransierant, ibi residentes in pascuis, reuersi sunt. Postquam verò, eisdem referentibus nunciis, Dux & alii principes, quod nequaquam prædictos nobiles vellet Imperator absoluere, cognouerunt, de communi consilio vniuersam illam regionem legionibus suis exponunt ad prædam. Cumque per octo dies ibi moram fecissent continuam, vniuersa depopulati sunt. Quod audiens Imperator, nuncios ad eundem Ducem dirigit, rogans vt à præda desistat eius exercitus, & nobiles quos repetierat, recipiat expeditos. Cui verbo Dux libenter acquiescens, prædâ suis inhibitâ, pacatis legionibus, *Constantinopolim* peruenit: vbi ante vrbem, in manu robusta & copioso exercitu, fixis tentoriis castrametatus est. Occurrentes autem prædicti nobiles viri, dominus videlicet *Hugo magnus*, *Drogo de Necella*, *Willelmus Carpentarius*, *Clarembaldus de Vendoliolo*, extra vrbem in castra ducis se contulerunt, gratias pro sua liberatione soluturi: Quos cum multa caritate & debita honorificentia susceptos, benignè habuit secum aliquandiu, eorum molestiis, quas pertulerant præter merita, fraternè compatiens.

VI. Interea vix mutuos dissoluerant amplexus & alternis erant confabulationibus recreati, cùm ecce *Imperatoris* adsunt nuncii, monentes vt ad dominum Imperatorem cum paucis Dux introire festinet. Dux verò habito cõsilio, illuc ire distulit: vnde indignationem plurimam concipiens Imperator, forũ rerum venalium legionibus, quæ cum Duce aduenerant interdixit. Porrò Principes populi videntes indigentiam & alimentorum defectum, rursum de communi consilio per suburbana longè lateq; cum ingentibus armatorum copiis discurrentes, greges & armenta vndiq; contrahunt; & alimentorum omnimodam in castra referunt opulentiam: ita vt vsq; ad satietatem minores etiam abundarent. Videns ergo Imperator regionem vniuersam prædæ & incendiis expositam, timens ne deterius etiam aliquid contingeret, iteratò commercium restitui præcepit. Cumque Natiuitatis Dominicæ dies immineret sollempnis, decreuerunt apud se, religionis intuitu, per illos dies quatuor nostri Principes, ab omni præda & qualibet iniuria manus cohibere. Quibus in omni quiete & trãquillitate peractis, adfuit Imperatoris nuncius, monens verbis pacificis, & tamen in dolo, vt ponte transito, qui est iuxta palatium, quod appellatur *Blaquernas*, legiones suas transferant, in palatiis, quæ super littora Bosphori erant plurima, hospitaturi. Potuit autem facilè persuadere: nam instantis maxima erat importunitas hyemis, & pluuiarum intemperies inaudita, ita vt eorum papiliones vix possent cohibere stillicidia: vnde & victus & supellex omnimoda de madore iugis aquæ corrumperentur, & putrescerent. Sed nec homines, nec iumenta, nec cæterorum quælibet animantium, vim algoris penetrabilem & niuium crebram, imò penè continuam, poterant tolerare diutiùs asperginem importunam: quibus omnibus supra vires angebantur incessanter. His autem, etsi verbo compati videretur Imperator, longè tamen alia mens eius erat: & eò tota eius properabat intẽtio, vt legionibus in locis angustioribus collocatis, minorem

euagandi

euagandi haberent licentiam; & ipse eas pro arbitrio cohibendi maiorem reciperet potestatem. Quod vt plenius intelligatur, de situ prædictæ vrbis aliquid est interserendum. *Mare Ponticum* (quod ab adiacente regione nomen accepit) VII. prædictæ ciuitati à parte Septentrionali positum est, ab eadem triginta distans miliaribus: à quo in modum fluminis, per quasdam angustias in Austrum descendit quædam eius portio: quæ spacio ducentorum triginta miliarium decurrens in directum inter *Seston* & *Abidon* vrbes antiquissimas, quarum altera in Europa est, altera in Asia, in nostrum mare labitur *Mediterraneum.* Quæ influxio à prædicto mari transfusa, postquam triginta miliariis à primis faucibus, vnde habet introitum, cõtinuo tractu descendit, sinum facit in partem Occidẽtalem, cuius longitudo est ad milia quinq;, vel sex; latitudo verò quasi vnius. Hoc autẽ ita angustum mare, quod à Pontico in Mediterraneum per ducenta triginta miliaria protenditur, *Bosphorus Propontidis*, siue *Hellespontus* appellatur. Quod autem ita sit, *Solinus* in septimo decimo de Memorabilibus testatur, ita dicens: *Quartus Europæ sinus Hellesponto incipit; Mæotis ostio terminatur: Atque omnis hæc latitudo, quæ Europam Asiamq; diuidit, in septem stadiorum angustias stringitur.* Hic est Hellespontus, quem *Xerxes* ponte nauibus facto permeauit tenus deinde *. Europus porrigitur ad Asiæ vrbem *Priapum*, qua Magnus *Alexander* potiundi orbis amore transcendit, & pontus est inde diffusus, æquore patentissimo rursus stringitur in Propontidem, mox in quingentos passus coartatur, fitque *Bosphoros Thracius*, quà *Darius* copias transportauit. Horum autem causæ nominum à veteribus poetarum fabulis videntur deductæ. Nam *Bosphorus* ideo dicitur, quod *Iupiter Europam* Agenoris filiam in bouis effigie assumpta, trans illud mare legitur deportasse: *Hellespontus* autem ab Helle Phryxi sorore; quæ super arietem cum eodem fratre suo nihilo minus dicitur transfretasse. Verbo autem vulgari dicitur *Brachium Sancti Georgij*, Europæ Asiæque limes: cuius illa est longitudo, quam diximus. Verùm latitudinis non est vsquequaque modus idem: Nam pro adiacentium situ & dispositione regionum, nunc ad vnius contrahitur miliarii spacium; nunc per triginta vel amplius diffunditur. Sinus autem prædictus tendens, vt præmisimus, in Occidentem, portus est inter eos quos orbis habet, commodâ statione famosissimus: Infrà quem & Bosphorum, in angulo quodam, sita est prædicta ciuitas, olim dicta *Byzantium:* locus ignobilis, & inter Thraciarum vrbes quasi nouissima: nunc ampliatoris Augusti feliciore insignita vocabulo, princeps prouinciarum facta est, & Imperii familiare domicilium: Romæ senioris & nomen inuidens, & dignitatis prærogatiuam. A *Pausania* Spartiatarum rege prius condita, iuxta id quod in tertio libro *Pauli Orosii* continetur, formam habens trianguli, trium inæqualium laterum: cuius primum latus ab eo angulo, qui inter portum & Hellespontum continetur, vbi est *Ecclesia Sancti Georgij*, quæ dicitur *Mangana*, vsque ad palatium nouum, cui nomen *Blaquernas*, secus portum directè protenditur: alterum verò ab eodem *Sancti Georgij monasterio*, vsque ad *Auream portam*, secus Hellespontum ducitur: tertium verò ab eadem porta vsque ad prædictum palatium *Blaquernas*, per campestria, muris, turribus, & antemuralibus insigne, protenditur. Portum autem fluuius quidam ingreditur, æstate quidem modicus; sed hyeme aquis pluuialibus solet fieri torrentior, pontem habens supra se positum: quem pertransiens nostrorum exercitus, inter Ponticum mare & Bosphorum, & portum in ædificiis, quæ in ipso Bosphori littore erant plurima, hospitandi gratiâ se contulerant. Dumq; ibi moram facerent, reliquorum Principum expectantes aduentum, Dux frequentibus Imperatoris sollicitabatur legationibus, vt ad eum introiret. Qui suspectam habens eius familiaritatem, & colloquium reformidãs, ad eius vocationem accedere verebatur. Videns tamen quod omnino esset indecens, & contra disciplinã honestatis, si non aut in persona propria veniret, aut saltem pro se idoneos mitteret responsales: nobiles viros dominum *Cononem de Monte acuto*, dominum quoque *Balduinum de Burgo*, & *Henricum de Ascha*, vt se excusatum haberent, ad eundem dirigit Imperatorem. Qui videns domini Ducis constantiam, & quod eum ad se nullatenus posset euocare, iterum venalia interdicit. Sed neq; sic cõstantis viri animum potuit emollire: vnde manũ aggrauãs, misit occultè sagittarios, qui nauibus inuecti ad eam partẽ, in qua Dux castra locauerat, peruenientes, summo mane in ipso diei crepusculo mul-

tos ex nostris, qui ad mare exierant, & qui de fenestris speculabantur, sagittis confoderunt, plurimos interficientes.

VIII. Quod postquam Duci nunciatum est, conuocatis populi principibus, de communi consilio fratri præcepit, vt assumptâ parte militię, properet pontem occupare, per quem transierant, ne in illis angustiis intercepti, gentis suæ dispendia patiantur. Ille verò impiger, quingentos sibi assumens loricatos, ad prædictum pontem properans festinat, & occupat violenter. Iam enim non solùm illi, qui in nauibus descenderant, hostes se exhibebant, verùm vniuersa ciuitas contra eos hostiliter armabatur. Nostri verò cognoscentes studiosè & ex industriâ paratos sibi aduersarios, etiam ciues vniuersos in eorum perniciem ad arma conuolare, igne supposito vniuersa palatia, in quibus hospitati erant, tractu continuo per sex aut septem miliaria, tam priuatorum quàm Imperialia succenderunt. Deinde strepentibus lituis, cornicinum admonitione ex diuersis partibus, ad quas gratiâ hospitandi se contulerant, conglobati, Ducē, qui iam dispositis aciebus, ad pontē maturabat, armis correptis præcipites sequebantur. Verebantur enim plurimùm, qui rei militaris maiorem habebant experientiam, ne ponte ab hostibus occupato, in locis angustioribus reperti, facilius grauarentur: vnde cum tanta instantia vix expectatis peditum manipulis, omnis illuc equitum manus conuenerat. Sed præcurrens dominus Balduinus Ducis frater, vt prædiximus, pontem inuitis hostibus violenter occupauerat; & eis abactis, & in fugam conuersis, vlteriorem ripam fluminis nostris vendicauerat. Dux ergo & vniuersus exercitus, cum sarcinis & omnimoda supellectile sua, sine difficultate transeuntes, rursus ante Vrbem in locis liberis & latè patentibus constiterunt. Vbi habito conflictu inter *ecclesiam sanctorum martyrum Cosmæ & Damiani*, quæ hodie vulgari appellatione dicitur *Castellum Boamundi*; & palatium nouum, quod dicitur *Blaquernas*, quod in angulo ciuitatis iuxta portum situm est, circa horam vespertinam, interfectis innumeris, nostri Græcos pondus belli amplius sustinere non valentes, infra vrbem se recipere compulerunt. Nostri verò campo viriliter obtento, tanquam victores, in loco ad id congruo castrametati sunt. Et fortasse rursum irruentibus ciuibus, congressio periculosior, & strages amplior subsecuta foret, odio ministrante feruorem; nisi nox irruens mutuis finem imposuisset certaminibus. Hic primùm patuit, & sine hæsitatione factum est manifestū, qua intentione prædictus nequam Imperator castra transferri præceperat: videlicet vt suspectum populum in illa locorum angustia, quasi infra quædam repagula coerceret.

IX. Postea demum luce redditâ, edictum est publicè, vt ad arma populus consurgeret: & pars sub certis ducibus deputatis, vniuersam perlustraret regionem; & alimētorum, quorum Imperator commercium interdixerat, copias, vel violēter, vel cum precio comportaret, gregibus & armentis, frugibus & vniuersis alimentorum generibus non parcentes: Pars verò cum Duce, & quibusdam aliis magnatibus, ad tutelam castrorum in exercitu remaneret. Fraudem enim Imperatoris & suorum compertam habentes, contra eius muscipulas, quantâ poterant, se armabant cautelâ. Factum est igitur, vt qui pabulatum egressi sunt, sex diebus continuis cum ingenti, tam equitum quàm peditum multitudine, suburbana per circuitum vsq; ad sexaginta miliaria cōfringentes, tantam alimentorū in castra, die octauâ contulerunt copiam, vt amplius esset opinione hominum; & vix gregum & armentorum, vehiculorum quoq; & iumentorum turbas ante se trahere possent.

X. Dum hæc verò in castris aguntur, ecce domini *Boamundi* nuncius præsens ante Ducem astitit, prædicti Principis literas deferens in hæc verba: *Noueris, virorū optime, quod tibi contra feram pessimam, & cum homine nequam incumbit negocium: cuius propositum est semper fallere, & omnem Latinorum nationem vsq; ad mortem modis omnibus persequi: & quod de eo rectè sentiam, tuo quoque aliquando approbabitur iudicio. Noui enim Græcorū malitiam, & odium aduersus Latinorum nomen pertinax & obstinatum. Cede ergo, si placet, Vrbe relictâ, ad partes Adrianopolitanas, vel circa Philippopolim: & legiones tibi à Domino commissas, in locis vberibus, alimentis & ocio præcipe recreari. Ego autem, auctore Domino, circa Veris initium festinus adero, consilium & auxilium fraternâ caritate, tanquam Domino meo, contra impium Græcorum principem ministraturus.* Perlectis igitur litteris, & earum tenore pleniùs intellecto, de communi principum consilio litteris & viuâ voce respondit in hæc verba: *Noui, dilectissime frater, & famâ referente pridem edoctus sum, quod odio inexorabili Græcorum astutia populum semper*

nostrum

nostrum persequi ardentissimè studuerunt: & si quid mihi defuit priùs ad scientiam, cotidiè per experimentum addisco pleniùs: nec dubito, quin iusto zelo aduersus eos mouearis, & de eorum nequitia rectè sentias. Sed DEI timorem habens præ oculis, & propositum meum considerans, arma infidelibus debita in populum conuertere Christianum reformido. Aduentum tamen tuum nobis desiderabilem, & aliorum Principum DEO deuotorum præsentiam auidissimè DEO amabilis, qui nobiscum est, expectat exercitus. Imperator ergo cum suis fa- XI.
miliaribus & domesticis anxius plurimùm, tum quia totam regionem prædæ videt expositam, suorum gemitus & lamenta non perferens; tum quia domini *Boamundi* adfuisse legationem, eumque in proximo venturum cognouerat, iterum nunciis suis dominum Ducem, vt ad se ingrediatur, sollicitat: timens, ne si conueniat, qui venturi erant Principes, antequam Ducem sibi reddat placabilem, in eius ruinam vnanimiter consentiant. Instat ergò propensiùs, vt sibi Ducis priùs reconciliet animum: monens & exhortans attentiùs, vt recepto filio suo *Ioanne Porfirogenito*, quem ei pro obside dirigebat, ad se sine aliquo mentis scrupulo ingrediatur. Placuit ergo verbum Principibus, & recepto per *Cononem de Monteacuto*, & *Balduinum de Burgo*, viros nobilissimos, qui ad hoc missi erant, Imperatoris filio, & diligenti custodiæ in manu fratris deputato, ipse assumptis reliquis Principibus, fratre super exercitum, vt eius curam haberet, relicto, in vrbem ingressus, Imperatori diu desideratam suam obtulit præsentiam. Quo cum multa honorificentia, astantibus illustribus, & virùm vnde multa audiuerant, & ex parte cognouerant, intueri volentibus, recepto, & Principibus, qui cum eo aduenerant, prout eorum dignitas deposcebat, & honoratis salutatione, & ad pacis osculum similiter admissis, de eorum incolumitate quærit diligentiùs; & nomina singulorum percurrens, vt eorum sibi gratiam comparet, singulis affabilem se præbuit & benignum. Tandem verò Ducem conueniens, his eum verbis alloquitur: *Audiuit Imperium nostrum, Dux dilectissime, quod apud Principes tuos sis potentissimus; & pietatis propositum, quod studiosè persequeris, deuotionis feruore armatus commendabili, non habet incognitum: quodque potius est, constantis animi & syncera fidei virum te fama celebris longè lateq; prædicat. Vnde & multorum, qui te præsentem non viderunt, morum elegantiâ id exigente, gratiam meruisti. Quapropter nos etiam te totis caritatis visceribus amplecti volentes, & honorare propensiùs, in filium hodie præsentibus sacri palatij nostri magnatibus, te adoptare decreuimus; Imperium nostrum in tua potestate ponentes, vt per te in facie præsentis & affuturæ multitudinis illæsum manere possit & incolume.* His dictis, eum vestibus indutum Imperialibus, adhibitâ iuxta morem curiæ sollempnitate quadam, quæ in huiusmodi arrogationibus fieri solet, secũdum regionis morem adoptauit in filium, pace & gratiâ vtrinq; pleniùs reformatâ. Quo facto, apertis thesauris suis tam domino Duci, quàm eius con- XII.
sortibus, dona ingentia in auro, gemmis, & holosericis, & vasis preciosis, hominum æstimationem tam operis elegantiâ, quàm dignitate materiæ penitus excedentia, pro sua liberalitate contulit; ita vt vsque ad supremum muneribus cumulati, & diuitiarum incomparabiles copias, & Principis admirarentur munificentiam. Nec semel tantum erga ducem tantâ functus est liberalitate; sed ab Epiphaniorum die vsq; ad ascensionem Domini, singulis hebdomadibus, quantum duo viri fortes aureæ monetæ poterant humeris sustinere; de æreis verò denariis, decem modii, de Imperiali palatio ei ministrabantur. Qui tamen omnia, nihil sibi faciens residui, nobilibus & populo, prout cuique videbatur necessarium, liberaliter erogabat. Egressi ergò à domino Imperatore, sumptâ ad tempus licentiâ, in castra reuersi sunt. Vnde *Ioannem* Imperatoris filium, quem vsque ad domini Ducis reditum obsidem in castris detinuerant, cum honesto comitatu ad patrem remiserunt. Imperator verò, edicto publicè manifestato, pœnâ mortis eius violatoribus infligendâ, præcepit: vt iusto precio & æquo pondere Ducis exercitui quælibet necessaria venderentur. Dux etiam nihilominus in castris voce præconiâ sub pœna mortis inhibuit, ne hominibus Imperatoris aut vis inferretur, aut iniuria. Sicque satis conuenienter se supportantes adinuicem, mutuis cum omni tranquillitate vsi sunt commerciis. Tandem verò mense Martio mediante, audiens Dux, quod alii Principes in vicino constituti, cum suis exercitibus aduenirent, suggerente Imperatore; & idipsum volentibus tam plebe suâ, quàm patribus, parato nauigio transiens *Hellespontum*, exercitum suum in *Bithynia*, quæ prima de Asianis pro-

uinciis occurrit, collocauit; inq; pago Calcedonensi castrametatus est. Est autem *Calcedon* ciuitas in Bithynia, vbi sexcentorum Patrum & triginta sex, tempore domini *Leonis* Papæ senioris, & domini *Marciani* Augusti, contra *Eutychetis* monachi & *Dioscori* Patriarchæ Alexandrini impietates, quarta synodus generalis conuenit: locus videlicet Constantinopoli proximus, & sola Bosphori interpositione distans: vnde & Vrbem in vicino constitutam, erat omnibus intueri; & qui negotiis vrgentibus trahebantur, ter vel quater in die ad Vrbem ire regiam, & ad castra redire sine difficultate poterant. Quod autem maturiùs Ducis exercitum transfretare persuasionibus suis compulerat, non de fidei synceritate processit; sed fraude solitâ Ducem circumuenit, ne aliis aduenientibus, eius copiæ possent admisceri. Nã & reliquos, qui postea subsecuti sunt, eodem artificio singillatim transire compulit: ita vt nunquam duo simul ante vrbem fuerint exercitus.

XIII. Interea dum hæc circa Constantinopolim per Imperatorem, & hominum Ducem sic geruntur, dominus *Boamundus*, Roberti Guischardi filius, princeps Tarentinus, qui ante ingruentem hyemem cum suo exercitu Adriaticum mare transiens, *Durachium* vsq; peruenerat, per deserta Bulgariæ suos, qui eum subsequebantur, operiens, pedetentim accedebat. Adhæserant porrò ei, & eius castris se adiũxerant, tam de Italia, quàm de aliis prouinciis viri nobiles, & potentes plurimi: quorum ad perpetuam memoriam numerum & nomina ex parte comprehendimus. *Tancredus*, Willelmi Marchionis filius; *Richardus de Principatu*, filius Guillelmi Ferrebrachia, fratris Roberti Guischart; *Ranulfus* frater eius; *Robertus de Anxa*; *Hermannus de Carni*; *Robertus de Surda valle*; *Robertus* filius Tristani; *Hunfredus* filius Rodulfi; *Richardus* filius Comitis Ranulfi; & *Comes de Rosinolo* cum fratribus suis; & *Boelus* Carnotensis; *Alberedus de Cagnano*; *Hunfredus de Monte scabioso*. Hi ergo omnes domini Boamundi vexilla secuti, vsque ad vrbem *Castoream*, vbi Dominicæ Natiuitatis dies celebres egerunt, peruenerant. Vbi quoniam à ciuibus venalia populo prætereunti non exhibebantur, compulsi sunt greges & armenta, & cætera victui necessaria, rapere violenter; & damna locorum habitatoribus, qui eos tanquam hostes abominabantur, inferre. Inde progressi, in regione vberrima, cui nomen est *Pelagonia*, castrametati sunt. Vbi audientes quod in vicino erat municipium solis hæreticis habitatoribus refertum, illuc sub omni celeritate contendunt; & castrum violenter occupantes, succensis ædificiis, oppidanis quoq; partim gladio, partim cõsumptis incendio, prædã vniuersam, & opima inde retulerunt spolia. *Imperator* verò prædicti domini Boamundi audiens aduentare legiones, primiceriis exercituum suorum, quos in iisdem regionibus gratiâ hyemandi collocauerat, clàm præcipit, vt vsq; ad *Bardarium* fluuiũ cum vniuersis illarum regionũ copiis ex latere sine intermissione prosequantur: vt si fortè eis conueniens daretur occasio, & ita opportunitas se offerret nocte vel interdiu, clàm siue aliter, exercitum procedentem tentarent fatigare. Suspectissimum enim domini Boamundi habebat introitum. Nam tam ab eo, quàm ab eius patre, multas & sæpius passus fuerat iniurias. Veruntamen sicut vir erat subdolus, potens simulare & dissimulare propositum, missis quibusdam nobilibus ex suis domesticis ad eundem virum egregium, verbis pacificis ei locutus est in dolo, tentans si quo modo eum posset decipere. Erat autem verborum quæ tam viuâ voce quàm litteris per nũcios porrexerat prædictos, tenor huiusmodi.

XIV. *Compertum habet, & nullatenus dubitat nostrum Imperium, à DEO protectum, quod magnus & potens sis Princeps, & egregius; magnifici quoque, & præpotentis, & industrii Principis filius: teq; hactenus, meritis tuis id exigentibus, carum semper habuimus & acceptum, licet te præsentem non inspexerimus. Et nunc, quoniam ad seruitutem DEI & pietatis obsequia accinctum te & eiusdem Peregrinationis cum cæteris DEO deuotis Principibus cõsortium iniisse audiuimus, fortius amare, & honorare propensius, cordi nobis est, & in prompta fixum gerimus voluntate. Quapropter, dilectissime noster, populis præcipe, qui te sequuntur, subiectis nostris parcere; violentiam, rapinas, & incendia fac cessare, ad nostram quantocyùs accedens præsentiam, securus de multiplici honore & gratia nostra, qua multipliciter te proposuimus præuenire. Præsentiũ quoque latoribus dedimus in mandatis, vt exercitibus tuis iusto precio necessaria procurẽt, vt sine intermissione, rerum venalium eos copia prosequatur.* Hæc Imperatoris verba, etsi in superficie multã videbantur habere humanitatem, intrinsecus tamen virus occultabant admixtum. Verũ *Boamundus*, tanquam vir solers & argutus, Imperatoris compertam

habens

habens maliciam,propositum dissimulans,cautiùs se habebat: gratias referens Imperatori,pro eo quod de statu suo dignaretur esse sollicitus. His igitur ducibus vsq; ad *Bardarium* fluuiū perueniēs: cùm iam ex parte,enauigato amne in vlteriore ripa cōsisteret exercitus,pars verò adhuc transeūdi vrgeret propositū,ecce Imperatoris satellites,qui cum infinita manu exercitus nostri vestigia sequebantur, rati opportunitatē se inuenisse,in eam partē exercitus,quę adhuc in transeūdi erat procinctu, hostiliter irruunt,quantâ poterant importunitate instantes. Quod *Tancredus* intelligens,sicut vir erat expeditissimus, fulmineus aduolat; & fluuiū, qui medius erat, enatans,partem fluminis attigit vlteriorem. Quem secuti equites,quasi ad duo millia,primo eorum statim aduentu,prædictorum cohortes dissoluunt gladiis;& conuersos in fugam,cædendo aliquantulū sunt prosecuti,interfectisq; ex eis quampluribus,nonnullos etiam cōprehendentes, ante dominum Boamundū eos statuerūt. Qui cùm diligentiùs interrogarentur, quare Christianū persequerentur exercitū: responderunt, quod *homines Imperatoris essent; & merendo stipendia,ad eius præceptū militare eos oporteret.* Hìc demum pleniùs cunctis innotuit, quod quicquid eis Imperator loquebatur, fraus erat & circumuentio: tamen quia per eum transituri erant, inuitis aliis Boamūdus dissimulare potiùs volebat iniurias, quàm eum inutiliter ad iracundiam prouocare.

XV. Transcursâ igitur Macedoniâ & vniuersâ Illyrico,cōpetenti moderamine itinere maturato,ad Vrbem cœpit appropinquare. Cumq; in vicino esset cōstitutus, quintâ feriâ ante Paschalem sollempnitatē, susceptâ iterum Imperatoris legatione, persuadēte vt dimisso exercitu ad se cum paucis & familiaribus suis ingrederetur,substitit aliquantulū; & effectui mancipare quod præcipiebatur,distulit, suspectā illius habens malitiā. Dumq; sic fluctuaret in incerto,ecce vir illustris dux *Godefridus*, ab Imperatore multâ precū victus instantiâ, vt domino Boamundo exiret obuiā,& eū ad se nihil dubitantē introduceret,cū honesto Principū comitatu prædicto viro occurrit magnificè. Vbi mutuis cōplexibus & syncere caritatis osculo se suscipiētes ad inuicē, post grata colloquia & mutuas de statu singulorū interrogationes,Boamundus à domino Duce cōmonitus, vt ad Imperatorē, sicut vocatus fuerat, ingrederetur: licet primùm se difficilē exhiberet,& Duci non satis exaudiret monita, Imperatoris suspecta vt prædiximus habens colloquia, postmodū tamen honestâ euictus persuasione, Duce præuio,ad Imperatorē confidēter ingressus est. Vbi ab eodē in osculo pacis & multimoda gratia,& honore præuentus multiplici, post multa familiariter cum vtroq; habita consilia, factus est, vt dicitur, dominus *Boamundus* Imperatoris homo, fidelitate manualiter exhibitâ, & iuramēto præstito corporaliter,qualiter solent fideles dominis suis exhibere. Quo facto,ex Imperialibus vestiariis oblata sunt prędicto viro munera in auro,vestibus, vasis,& preciosis lapidibus,tam precio quàm dignitate incōparabilia. His igitur ita pacificatis,dū adhuc in palatio moram faceret dominus Boamundus, *Tancredus* vir per omnia cōmendabilis,eiusdē ex sorore nepos, Imperatoris præsentiam studiosè declinans,& colloquia; vniuersum interim exercitū in Bithyniā transtulerat, vltra Bosphorū in pago Calcedonēsi,(vbi & domini Ducis translatus dudū residebat exercitus,subsequentiū expectans aduentū)castrametatus. Quod postquā Imperatori pleniùs innotuit,quod dominus Tancredus eius ita declinauerat præsentiam,ægrè tulit plurimū. Sed more prudētis,iniuriam dissimulans,præsentes Principes iterū atq; iterū muneribus cumulans immēsis,cum multo honore ad castra trans Bosphorū remisit propria: vbi iunctis agminibus,& plenâ caritate sociatis,in cōspectu Vrbis vterq; residebat exercitus,expectantes subsequentiū aduentum Principū, vt sociatis legionibus, iter quod assumpserant, vnanimiter prosequerentur. Ministrabatur autem tam ex Vrbe regia,quàm ex adiacentibus suburbanis, populo illic posito, ad sufficientiam, victus necessarius, ita vt pro voto copiosiùs abundarent.

XVI. Interea vir illustris *Flandrensium comes Robertus*; qui à principio ineuntis hyemis cum suo comitatu mare transiens, à *Baro* Apuliæ ciuitate maritimâ *Durachium* descenderat,in locis fertilibus,syluis,pascuis,& omnimodâ commoditate refertis,instantis brumæ declinauerat importunitatem: tandemq; circa veris initium iter arripiens, reliquos Principes, qui iam mare transierant, vt eis adiungeretur, multâ prosecutus est instantiâ. Qui antequam Constantinopolim perueniret,sicuti & aliis acciderat, legatos suscepit Imperiales: per quos ei mandabatur, quatenus reli-

cto exercitu, ad eius præsentiam paucis comitatus, accederet. Ipse autem, quomodo qui eum præcesserant cum domino Imperatore se habuissent, plenius edoctus, *Constantinopolim* perueniens, palatium cum paucis consortibus ingressus est. Vbi ab Imperatore cum multa receptus honorificentia, & benignè tractatus, exactam fidelitatem, aliorum sequens vestigia, corporaliter impendit. Vnde & maiorem consecutus gratiam, dona suscepit ingentia, sociis eius etiam iuxta modū suum pari liberalitate honoratis. Postquam verò diebus aliquot, eius exercitus ibi iuxta vrbem & alimentis & ocio recreatus est; ipséque ad Imperatorem sæpiùs ingressus, de his quæ necessaria videbantur, cum eo sufficienter contulit, sumptâ licentiâ, cohortes transferens, ad viæ consortes nauigauit: à quibus benignè & plenâ caritate susceptus, eorum exercitibus cum suo comitatu sociatus est. Vbi cùm diebus singulis mutuis confabulationibus de variis rerum euentibus, qui singulis eorum in itinere acciderant, se recrearent ad inuicem; & labores suos gratâ quadam reuoluerent memoriâ, ad id quod instabat nouissimè recurrebat tractatus, vt diligentiùs inter se quærerent quando & quomodo ad operis cœpti consummationem intenderent. Dumq; circa hoc essent soliciti, & moram subsequentium arguerent sociorum, eis imputantes, quod sine fructu tempora præterirent, ecce nuncius *Comitis Tolosani*, & *Episcopi Podiensis*, vtrūq; adesse, & in proximo vrbem ingressuros, edocet.

XVII. Porrò hi duo magni & illustres viri, ab initio suscepti itineris cum suis expeditionibus, comites sibi perpetuò adhæserunt indiuisi. Erantq; cum eis viri nobiles & apud suos tam nobilitate, quàm morum elegantiâ clarissimi: dominus videlicet *Willelmus* Aurasiensis episcopus, & *Rambaldus* eiusdem ciuitatis comes, *Gaustus de Bederz*, *Girardus de Rosseilon*, *Guillelmus de Monte pessulano*, *Guillelmus Comes Forensis*, *Raimundus Pelez*, *Centonius de Bear*, *Guillelmus Amaneu*: & alii multi, quorum etsi nomina non tenemus, certum est tamen ea in libro vitæ conscripta esse. Quippe qui patriam cognationem & amicos, & latè diffusa patrimonia relinquentes, Christum secuti sunt, voluntariam amplexi paupertatem. Hi omnes, prædictos venerabiles viros cum omni reuerentia secuti, in Italiam descenderunt, transcursaq; *Lombardiâ*, per eam regionem quæ *Forum Iulii* appellatur, iuxta *Aquileiam* transeuntes in *Istriam*, inde tandem in *Dalmatiam* descenderunt. Est autem Dalmatia longè patens regio inter Hungariam & Adriaticum mare sita, quatuor habens metropoles, *Iazaram*, & *Salonam*, quæ alio nomine dicitur *Spaletum*, *Antibarim*, & *Ragusam*; populo ferocissimo, rapinis & cædibus assueto inhabitata: montibus & syluis, magnis quoq; fluminibus, pascuis etiam longè lateq; diffusis occupata penitus, ita vt raram habeat agrorum culturam, locorum incolis in gregibus & armentis omnem viuendi habentibus fiduciam: exceptis paucis, qui in oris maritimis habitant, qui ab aliis & moribus & linguâ dissimiles, Latinum habent idioma; reliquis Sclauonico sermone vtentibus, & habitu barbarorum. Hanc igitur ingressi prouinciam, multam inuenerunt itineris difficultatem, maximè propter hyemis instantiam, & locorum nimiam inæqualitatem: Sed & victus, & alimentorū sustinentes grauem defectum, periculosè satis per dies aliquot laborauerunt inediâ. Locorum sanè habitatores relictis vrbibus & præsidiis, ad montes & syluarum condensa cum vxoribus & liberis, & cum omni substantia, quasi agrestes feræ fugientes, nostrorum formidabant aspectum. Occultè tamen, & de remoto, proficiscentis exercitus vestigia sequentes, senes valetudinarios, anus quoque grandæuas, quæ lento gradiebantur itinere, seorsum reperientes occidebant. Comes verò totius multitudinis debitam gerens solicitudinem, præmissis de principibus aliquot, qui agmina præirent, ipse cum maxima loricatorum manu postremus semper incedebat, nouissimus hospitabatur. Erat præterea aer caliginosus, & tenebræ continuæ, penè palpabiles, ita vt qui sequebantur, præcedentium vix tenerent vestigia; & qui præibant, vix per iactum lapidis ante se loca possent discernere. Terra enim, vt prædiximus, riuis, fluminibusque abundans, & penè tota palustris, tantam diebus singulis ex se dabat vliginem, & tantam crassitudinem nebularum, vt aerem redderent penè suffocatorium. Ad hæc, *Sclaui Dalmatæ*, tanquam indigenæ, locorum habentes peritiam, per abrupta montium, & nemorum condensa, exercitum ex latere sequentes, frequentibus irruptionibus inermem populum, è syluis prodeuntes opprimebant. Comes verò, & alii magnates in ipsos tales sæpissimè facientes impetus, mul-

tos ex eis lanceis confossos & obtruncatos gladiis perimebant: pluresq; sæpius occidissent, nisi quia syluas habentes vicinas, & ad eas confugientes, præsens captabant remedium. Accidit tamen quadam die, quod ex prædictis malefactoribus captis quibusdam, Comes manus & pedes pręcepit amputari, vt eorum consortes saltem hac pœnâ deterriti, exercitum persequi formidarent. Cumq; tribus hebdomadibus continuis tam laborioso itinere regionis partem transcurrissent, peruenientes ad locum, cui *Scodra* nomen, Sclauorum regem ibi repererunt. Cumq; dominus Comes, sicut vir benignus erat, affabilis & misericors, multâ munerum liberalitate amicitiam contrahens, sperabat populo suo indigenarum gratiam optinere, vt saltem commercii & rerum venalium copiam consequeretur: tandem nec hac via prædictæ gentis ferocitatem emollire potuit, quos deinceps multò sæuiores inuenit. Cumq; per dies quasi quadraginta omnem Dalmatiam multo pertransissent labore, tandem peruenerunt *Durachium.*

XVIII. Imperator verò Comitis suspectum habens aduentum, eò quòd vir prudens & magnificus esset, & maiores secum traheret copias, missâ multò antè legatione honestorum virorum, qui ei apud Durachium occurrerent, præcepit, vt aduenientem ex parte eius officiosissimè salutatum, honestè tractarent. Qui dicto parentes, in eius præsentia constituti, viuâ voce & literis eum blandè allocuti sunt, Imperatoris porrigentes epistolam, cuius hic tenor erat: *Iamdudum, Comes dilectißime, tuæ prudentiæ opinio celebris, & probitatis latè diffusa fragrantia, ad nostri peruenit aures Imperij; & meritis exigentibus, nos ad tui dilectionem inuitauit, propositum habentes personam tuam amare & honorare propensiùs. Vnde & tuum aduentum cum multo desiderio expectauimus, multa de publicis negotiis cum tua nobilitate Imperio nostro carißima, tractare cupientes. Vnde monemus attentiùs, vt sine tumultu & scandalis terras nostras pertransiens, ad nos festinus accedas, securus de gratia nostra & honore multiplici, quo te proposuimus præuenire. Præsentium autem latoribus dedimus in mandatis, vt rerum venalium copiam & iuge commercium populo tuo bonis conditionibus faciant exhiberi.* His literis tam Comes, quàm eius exercitus exhilaratus admodum, rursus iter arripiens, transcursis syluis & montibus, & vniuersâ Epirotarum regione, multorum labore dierum, demum in pagum, cui *Pelagonia* nomen est, omnibus redundantem copiis descendentes, castrametati sunt. Vbi cùm vir vitæ venerabilis dominus *Podiensis Episcopus* longiùs à castris aliquantulum, hospitandi commoditatem secutus, seorsum locasset tentoria, à Bulgaris irruentibus captus est. Sed quia tantus Pontifex adhuc populo DEI erat necessarius, casu, per eius misericordiam vitæ est reseruatus. Nam dum vnus de prædonibus aurum ab eo quæreret, eum contra cæteros tuebatur: inter quos excito tumultu ad vocem concertantium, exercitus commotus est vniuersus; & armis correptis in prædictos irruentes maleficos, dominum Episcopum cum suis expedierunt. Tandem resumpto itinere *Thessalonicam* transeuntes, & omnem Macedoniam, continuatis per multos dies laboribus, apud *Rodostum* vrbem maritimam, super Hellespontum sitam, à Constantinopoli itinere dierum quatuor distantem peruenerunt. Vbi iterum Imperatoris Comiti occurrit legatio, & Principum etiam, qui præcesserant nuncii nonnulli, monentes & exhortantes obnixiùs, quatenus exercitu relicto, & paulatim subsequente, ipse cum paucis veniat expeditus, vt peractis apud Imperatorem negotiis, accedente eius exercitu, possit reliquos subsequi maturiùs; & populis properare volentibus, nullum ministret impedimentum. Præmiserat autem & ipse nuncios, qui & ipsi reuersi, eum ad idem animabant.

XIX. Euictus igitur Comes tam Imperialium legatorum instantiâ, quàm verbo Principum, qui eum maturare hortabantur: relicto exercitu, sub cura & sollicitudine Episcoporum, & aliorum nobilium, qui in castris erant: ipse cum paucis *Constantinopolim* ingressus, sæpius citatus, præcedentibus eum Imperialibus apocrisariis, suam Imperatori præsentiam exhibuit. Ibi tam ab eo, quàm à suis illustribus & inclytis, qui ei assistebant, honorificè susceptus, & benignè plurimùm, plenâ humanitate tractatus est. Vbi postmodum blandis persuasionibus, & multâ instantiâ pulsatus, vt Imperatori fidelitatem & iuramentum secundùm formam aliorum principum, qui eum præcesserant, exhiberet, negauit constantissimè. Interea verò dum hæc apud Constantinopolim agerentur, indignatus Imperator, quod ei Comes more aliorum, hominium facere detrectaret, clam præcipit legionum suarum primiceriis, quæ in partibus il-

lis erant constitutæ, vt repente in exercitum Comitis irruentes, modis quibus possent, molestare attentarent, ita etiam, vt in eis cædem operari non vererentur. Hoc autem attentare ausus est, eâ fretus fiduciâ, quod principes omnes datâ sibi fidelitate obligauerat; quodq; eorum exercitus omnis mare illud transierant, vnde non facilè erat retransire. Nam quotquot illuc naues aut gratiâ commercii, aut transferendæ plebis causâ accedebant, omnes statim vlteriorem ripam deserere tenebantur: vt illis nauium deesset copia; & de redeundo frustra cogitarent. Ad hoc enim singillatim eos, vt prædiximus, transire blanditiis & callidis persuasionibus compulerat, ne simul iunctis agminibus ante Vrbem possent conuenire. Suspectum enim, vt prædiximus, nostrorum habebat aduentum, & conuentum multò ampliùs formidabilem. Quodq; Principibus quasi liberaliter contulerat, nec liberalitatis erat, nec gratiæ; sed timoris desperati, & fraudulentæ versutiæ. Nostris autem in simplicitate spiritus, & syncerâ fide incedentibus, vix persuaderi poterat Græcorum malitia, & nequam illorum Principis fraus, & circumuectio pertinax, maximè cum

XX. erga eos tantâ liberalitate, & simulatâ gratiâ redundaret. Igitur qui Imperatoris mandatum susceperant, centuriones, & quinquagenarii, & numeris militaribus præpositi, Regiam exequentes iussionem, præmonitis agminibus, clam & de nocte in domini Comitis irruunt expeditiones; dum incautos reperiunt, & nihil tale verentes, plurimos ex eis interficiunt: ita vt antequam expergefacti arma corriperet, & fuga fœda & strages miserabilis intercederet. Tandem verò honestioribus viris admonentibus ad cor redeuntes, resumptis animis ac viribus, prædictæ Imperatoris latrocinanti familiæ multa suæ gentis intulerunt dispendia. Et licet pro tempore & loco satis viriliter nostri restitissent, viæ tamen cōsiderantes difficultatem, & crebra quæ ex insperato diebus penè singulis occurrebant discrimina, liquefiebant in seipsis, quasi assumpti pœnitentes itineris; & minus minusque feruebant in eo, quod erant aggressi: tædio laborum fatigati vehementiùs, ita vt multos non solum de plebeis, verùm & de Maioribus incepti pœniteret; & diffidentes de consummatione propositi, votorum immemores, redire disponerent. Quod nisi monitis & exhortationibus ab episcopis & clero fuissent reuocati, & ad voti prosecutionem reaccensi, parati erant agmina deserere, & ad propria quocunq; tentare reditū periculo. Quod postquam domino Comiti nunciatum est, dolore cordis tactus intrinsecus, proditum se clamat; & missis de fidelibus suis viris aliquot nobilibus, Imperatori proditionis infamē obiicit titulum: asserens, quòd dum per eius vocationē & multiplicatas legationes in eius esset obsequio, contra bonos mores in eius exercitum suos præcepisset armari. Sed & Principibus, quorum prece & instantiâ dimisso exercitu properauerat, casum lamentabilem, qui suis acciderat, & Imperatoris fraudem apertissimam notam facit, super his vltionem tanquam à fratribus reposcens. Quod si Comiti, par affectibus & voluntati esset suorum iniuriam vlscicendi facultas, procul omni dubio à motu animi, quem conceperat, nec minis, nec terroribus, nec aliquorum interuentu Principum potuisset conuelli. Dicebatur enim vir animosus, & iniuriarum perpetuò memor, quique in suo sensu plurimùm abundaret. Imperator igitur rem videns nimiùm processisse, & facti pœnitens, Principes, dominum videlicet *Ducem*, dominum *Boamundum*, dominum *Flandriæ comitem*, qui adhuc in vlteriore maris littore cum suis legionibus residebant, ad se facit euocari, vt per eorum interuentum domini Comitis sibi possit animum reconciliare. Qui ad eius vocationem conuenientes, etsi multùm displiceret quod acciderat, tamen videntes quod non esset reposcendæ vltionis locus, dominum Comitem seorsum admonent, & honestis persuasionibus hortantur, vt iniuriam, quam communem reputant, dissimulare velit; ne vindictam prosequens, multorum dierum operam adgrediatur; & volentibus in via Domini procedere, ministret impedimentum. Factumq; est tandem, vt ad piam Principum intercessionem, Comes tanquam vir discretus, exacerbatum mitigās animum, Principum cesserit consilio, eorum dispositioni se committens. Illi autem Imperatorem familiariter conuenientes, quam molestè ferant quod acciderat, vnanimiter protestantur. Quorum Imperator intelligens indignationem, & vnanimitatis constantiam, coram Comite & vniuersa tam exterorum, quàm suorū domesticorum curia, in excusationē descendit, iurans & obtestans, quod neq; de conscientia eius

neque

neq; de mandato, quod accidisse dicebatur, euenerat. Tamen iuxta hanc innocentiam suam, Comiti satisfacere paratum se dicebat. Sicq; quotidie, magis & magis Græcorum dolus, & fraus Imperatoris detegebatur: ita vt iam nemo esset de Principibus cui non esset manifestum, & luce meridianâ clarius, quanto odio populum prosequebatur nostrum, & omne Latinorum genus haberet inuisum. Veruntamen, quoniam ad alia eorum properabat intentio, & ad DEO magis placitum propositum anhelabant, tutiùs iudicabant illatas dissimulare iniurias, quàm se à tam pio reuocare concepto, aut assumpto labori impedimentum ministrare.

XXI. Comes igitur iuxta Principum exhortationem, Imperatori reconciliatur; & secundùm tenorem iuramentorum, quem alii præbuerant, & ipse iuramentum fidelitatis exhibens, in plenam gratiam reuersus, donis ingentibus & cumulatæ liberalitatis, quæ & numerum & pondus excederet, honoratus est. Accipientes porrò & alii principes iterata dona, & sumentes licentiam, ipsumque Comitem specialiter rogantes, ne moram post eos faceret, ad suas in Bithynia, transito Hellesponto se conferunt legiones. Interim quoque & domini Comitis exercitus Constantinopolim peruenit exercitus, qui statim de mandato ipsius, ad eos, qui se præcesserant, transiens, reliquis exercitibus est adiunctus. Comes verò gratiâ rei familiaris in vrbe moram faciens, per dies aliquot, simul & domestica tractabat negotia, & pro publicis, more prudentis viri, non desinebat esse sollicitus. Nam sicut ab aliis rogatus erat principibus, Imperatorem frequenter honestis persuasionibus inuitabat, sicut & alii ante eum sigillatim fecerant, vt proficiscentes comitaretur; & exercitus Dominici esse vellet dux & moderator. Commonitus autem sæpe & sæpiùs prædictus Imperator à singulis nostrorum Principum, & maximè à domino comite Tolosano, vt Dominici exercitus dux & comes esse dignaretur, & populorum, qui se diuinis obsequiis mancipauerant, vellet obtinere primatum: excusabat se, dicens, quod hostes circa se haberet ferocissimos, *Bulgaros, Commanos,* & *Pincenates,* qui fines Imperii sine intermissione circuibant, quærentes opportunitatem, vt subitò possent irruere, & eius turbare tranquillitatem. Ideoque, licet votis plurimùm conueniret tantæ peregrinationis habere consortium, & futuræ retributionis expectare participium, non posse regni curam deserere, & hostibus circumpositis malignandi præstare occasionem. Quicquid autem loquebatur, dolus erat & circumuentio: nec ob aliud hæc pro se allegabat, nisi quod nostrorum profectibus inuidēs, sub aliquo quæsito colore, nostris suam subtraheret operam, & processum, quantum ei liceret, modis omnibus impediret. Qui verò mare iam transierant, dominus videlicet *Godefridus,* dominus *Boamundus,* dominus quoque *Robertus* Flandrensium comes, & dominus *Podiensis* Episcopus, compositis sarcinis, ad iter rursus accinguntur, propositum habentes versus Niceam pedetentim incedere; & ita suos, qui subsequebantur, operiri. Cumque per diem versus *Nicomediam,* quæ illius prouinciæ, Bithyniæ videlicet, metropolis est maxima, processissent, venerabilis sacerdos *Petrus Heremita* de locis illis finitimis, in quibus hyemis asperitatem declinauerat, cum paucis, qui de suo comitatu erant residui, proficiscentibus occurrens legionibus, & Principibus salutatis, eorum cœtibus adiunctus est. Vbi ab omnibus benignè susceptus, & de suorum casu diligenter interrogatus, rem eis seriatim aperuit; quomodo duræ ceruicis, incredulus, & omnino indomabilis esset populus, qui cum eo præcesserat; quodq; magis culpâ propriâ, quàm facto alterius, illis occurrens infortunium accidisset. Vnde compatientes ei & suorum afflictioni Principes, multa illi, & his, qui eum sequebantur, liberaliter contulerunt. Multiplicato igitur exercitu, & ex diuersis copiis in vnum conuenientibus facto per DEI gratiam numerosiore, competenti moderamine iter conficientes, *Niceam* peruenerunt. Vbi castris per gyrum dispositis, loca tamen venturis Principibus deputantes, vrbem mense Maio quintadecimâ die mensis, obsederunt. Comes autem *Tolosanus,* pertractatis apud Vrbem regiam negotiis, sumptâ ab Imperatore licentiâ, & ingenti rursus munerum liberalitate honoratus, cum suis, quos secum detinuerat, castra cum omni celeritate secutus, ad vrbem prædictam velox peruenit.

XXII. Interea vir illustris dominus *Robertus Normannorum comes,* & alii in eodem comitatu viri clarissimi; dominus videlicet *Stephanus Carnotensium* comes & Blesensium, dominus quoque *Eustachius,* domini Godefridi

ducis frater, missâ iterum legatione, tam domino Imperatori, quàm fratribus, aduentum suum in proximo futurum denunciant. Erat autem cum eis, *Stephanus* comes de Alba marla, *Alanus Fergandus*, & *Conanus*, ambo de Britannia, magni viri: sed & comes *Perchensis Rotholdus*, Rogerus de Barneuilla. Hi omnes cum aliis multis viris præclaris, & nobilibus, cum Flandrensium comite, & domino Hugone magno, anno præterito, circa hyemis ingruentis initia, in Apuliam descenderant: aliisque Durachium transeuntibus, ipsi temporis abhorrentes asperitatem, tam in Apulia quàm in Calabrorum finibus in locis commodis hyemem transegerunt. Tandem verò circa veris initium conuocatis viæ consortibus, & compositis ad iter sarcinis ad mare descendentes, aliorum secuti vestigia, *Durachium* peruenerunt. Vnde continuato itinere, moram quam fecerant in Apulia, redimere cupientes, cum omni instantia iter peragunt. Tandemq;, Domino opitulante, optatâ vsi tranquillitate, decursis mediis prouinciis, *Illyrico* videlicet, *Macedoniâ*, & vtraq; *Thraciâ*, *Constantinopolim* peruenerunt: Vbi vocati à domino Imperatore, & more aliorũ palatium ingressi, ab eodem & suis, qui ei assistebant Illustribus, cum multa honestate suscepti sunt. Tandem post multa consilia, & cum illis tribus communiter, & cum eorum quolibet seorsum habita, idipsum quod ab aliis obtinuerant, blandis persuasionibus, & multâ pollicitatione ab eis instanter postulant. Hi verò aliorum præ oculis habentes exemplum (nam sufficienter de omnibus, antequam ad Imperatorem accederent, instructi fuerant, dicentes apud se, *nec enim maiores sumus quàm patres nostri*) exactam fidelitatem, & secundum formam iuramentorum à præcedentibus exhibitorum sacramenta præstantes, Imperatori se obligauerunt. Vnde in ampliorem recepti gratiam digni habiti sunt, vt maiora munera reportarent. Apertis ergo ærariis, in auro, vestibus preciosis, vasis quoq; tam materiâ quàm artificio admiratione dignis, holosericis quoque, miræ & inauditæ æstimationis dona susceperunt, qualia prius non viderant; quæ ipsis etiam in quos transferebatur liberalitas, stuporem mentis inferrent, nostrarum rerum modum & dignitatem excedentia. Tantis igitur muneribus cumulati, ne viæ consortibus moræ causas viderentur innectere, sumptâ ab Imperatore licentiâ, transmisso Hellesponto, cum suis legionibus iter accelerantes Niceam, vbi vniuersus Christianorum resistebat exercitus, peruenerunt: à Principibus, qui præcesserant, multo caritatis amplexu, & omnium concurrente suscepti desiderio, locum sibi deputatum obtinentes castrametati sunt.

XXIII. Adiunxerat se etiam nostrorum castris quidam Græcus, *Taninus* nomine, Imperatoris familiaris admodum, vir nequam & perfidus, nares habens mutilas in signum mentis peruersæ. Hic ex Imperiali iussione, nostris ducem viæ ad ampliorem cautelam postulantibus, designatus fuerat dux itineris & comes futurus. Electus ob hoc quod & locorum plenam habere dicebatur experientiam; & de eius malicia & perplexa dolositate plurimùm præsumebat Imperator. Hic etiam cum manu suorum nonnulla nostris Principibus adsociatus erat, vt non deesset *anser, qui inter olores perstreperet*, & peruersus *coluber inter anguillas*. Cuncta enim quæ in expeditione fiebant, cunctaq; quæ à singulis dicebantur, sinistrâ peruertens interpretatione, Imperatori significabat; ab eo versâ vice commentorum & fraudis per frequentes internuncios formam recipiens. Hic primùm ex diuersis exercitibus, qui varios, & per loca diuersa variisq; temporibus secuti fuerunt Principes, vnus factus est DEI viuentis exercitus, ex multiplicitate partium aduenientium ad inuicem, suam recipiens integritatem. Nam ex quo relictis domibus iter aggressi fuerant prædicti DEO amabiles exercituum duces & capitanei, nusquam eis datum est mutuò se videre, & de negociis publicis colloqui adinuicem & disserere; nisi postquam ante prædictam vrbem conuenientes, castrametati sunt. Vbi recensito legionum numero, inuenti sunt habere *peditum promiscui sexus sexcenta milia; equitum vero loricatorum centum milia*: qui omnes ante prædictam vrbem consistentes, ad eius expugnationem omnimodam dabant operam; laborum suorum primitias cum omni deuotione Domino consecrantes.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS.

INCI-

INCIPIVNT CAPITVLA LIB. III.

I. Descriptio vrbis Nicenæ, & eius prærogatiuæ: quod Solimannus, qui in ea dominabatur, ex vniuerso Oriente Turcorum ingentes contra nostros collegerat copias, latens insidiis, vt nostros irrueret.

II. Nostri vrbem acriùs impugnant: ciues tamen per lacum liberum habent discursum. Solimannus consolatoriam ciuibus mittit epistolam.

III. Capitur epistolæ baiulus, & vniuersa principibus hostium reserat secreta. Comes Tolosanus (qui solus aberat) velox accedit, à principibus reliquis citatus.

IV. Solimannus de montibus descendens, in castra violentus irruit: sternitur eius exercitus: signa victoriæ ad Imperatorem diriguntur: ille principes remunerat.

V. Locantur principes deputatis sibi stationibus, & vrbs vndique obsessa impugnatur: quidam nobiles procumbunt in acie.

VI. Machina quædam muro applicata, à ciuibus obteritur, sub qua multi nostrorum pereunt. Lacus nostrorum obstat conatibus.

VII. Nostri naues à mari deferũt in plaustris: lacum occupant: ciues nostrorum admirantur argumentum, & desperant.

VIII. Iterum ex omni parte ciuitas oppugnatur. Comes Tolosanus contra se positam turrim machinis & omni arte debilitare nititur: sed resistentibus ciuibus opera cõsumitur.

IX. Factum ducis Godefridi memoriale. Ciues in machinas nostras ignem immittunt: casus cuiusdam viri nobilis lamentabilis.

X. Quidam principibus se offert artifex, machinam construit, turrim suffodit, suffossam diruit.

XI. Vxor Solimanni cum duobus filiis fugiens capitur. Desperant ciues: cum Tatino Græco de deditione tractant: mittuntur ad Imperatorem super eo à Principibus nuncij.

XII. Imperator missis nunciis vrbem recipit: principibus gratias agens, munera mittit. Indignatur populus: pacta confracta queritur: captiuos Constantinopolim ductos, Imperator remittit ad propria, muneribus honoratos.

XIII. Solutâ obsidione iter arripuit exercitus. Diuiduntur ab inuicem principes. Solimannus cum innumeris copiis iterum occurrit.

XIV. Pugna committitur. Cadit Wilhelmus Tancredi frater, & totus Boamundi in arto nimis constituitur exercitus: Tancredus penè capitur.

XV. Adsunt reliqui principes, fratribus oppressis subueniunt: vertitur in fugam Solimannus; perit eius exercitus: nostri vberrima reportant spolia. Iterum vnitur exercitus.

XVI. Pisidam ingressa, præ aquarum inopia supra modum laborant legiones. Periclitatur miserabiliter exercitus.

XVII. Diuiduntur ab inuicem quidam de principibus, & circumiacentes oberrant regiones. Dux cum vrso dimicans penè occiditur.

XVIII. Comes Tolosanus ad mortem infirmatur. Exercitus Lycaoniam pertransiens, Maresiam peruenit. Vxor Balduini moritur.

XIX. Tancredus in Ciliciam descendens, Tarsum obsidet. Balduinum ducis fratrem ad easdem partes venientem honestè suscipit.

XX. Balduinus Tancredi vexillum de arce ciuitatis deiici mandat: suum ibidem locat. Tancredus indignatus recedit. Guelfo Adamam occupat.

XXI. Tancredus Mamistram in eadem regione violenter obtinet.

XXII. Balduinus Tarsum occupat. Trecẽti de nostris casu miserabili, ante portam vrbis pereunt.

XXIII. Populus cõtra Balduinum arma corripit: sed tandem sedatur. Classis quædam apud Tarsum applicat virorum occidentalium.

XXIV. Balduinus Tarso captâ, Mamistram venit. Pugnant inuicem ipse & Tancredus: sed mox reconciliantur.

XXV. Balduinus ad maiorem reuertitur exercitum. Tancredus vniuersam impugnat & obtinet Ciliciam. Finitimi principes oblatis muneribus, ei se conciliare festinant.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI III.

INCIPIT LIBER TERTIVS.

Cap. I. ST autem *Nicea* vna de vrbibus Bithyniæ, quæ ad Nicomediam eiusdem regionis metropolim, more suffraganearum vrbium prius habuit respectum: postea verò à domino *Constantino Augusto* seniore à iurisdictione illius emancipata est, ob reuerentiam sanctæ Synodi primæ, quæ in ea conuenit. In hac enim, temporibus domini *Syluestri* Papæ, & viri venerabilis *Alexandri Constantinopolitani* patriarchæ, & prædicti Constantini Augusti sancta Synodus trecentorum decem & octo patrum aduersus impietates *Arrij*, & sequacium suorum congregata est, quæ eorum pernicioso languore damnato, & sanctorũ testimoniis veritate declaratâ, vniuersæ ecclesiæ DEI, fidei formam intemeratam præbuit. In hac eadem postmodum, tempore domini *Constantini Augusti* piissimi Irenæ filii, iterum conuenit septima synodus generalis aduersus *Iconomachos*, id est, impugnatores sanctarum imaginum, sub domino *Adriano* Romano pontifice, & viro venerabili *Tharasio* Constantinopolitano patriarcha: in qua prædicti hæretici dignam pro meritis ab Orthodoxa ecclesia, contra suam perfidiam, damnationis tulerunt sententiam. Est autem ciuitas situm habens commodissimum, in planicie constituta; non longè tamen à montibus, quos penè ex omni parte habet in circuitu: agrum optimum, glebam vberem, syluarumque & nemorum nihilominus multas habens commoditates. Sed & lacus multæ latitudinis, & longitudinis maximæ, iuxta prædictam vrbem positus, in Occidentalem porrigitur plagam, per quem nauigio ex diuersis partibus, * ciuitati maximum præstans munimen, ipsis mœnibus, ventis intumescẽs, illiditur. Ex reliquis autem partibus circa murum, vallum erat in circuitu, ex influxione fontium & riuulorum restagnans: quod plurimum, accedere volentibus ad vrbem impugnandi causâ, ministrare poterat impedimentum. Erat autem præterea bellicoso referta populo; muris & turribus sublimibus, & valde densis, opere solido compactis, insignis admodum & munita: ita vt accedentes nostri, & vrbis mirarẽtur munimen, & operis soliditatem. Huius vrbis, sicut & regionis totius, & adiacentium simul prouinciarum dominus erat quidam Turcorum potentissimus satrapa, *Solimannus* nomine, cognomento *Sa*: quod Persarum lingua *Rex* interpretatur: homo vafer & strenuus. Qui audito nostrorum aduentu, & super hoc valde sollicitus, multò ante in Orientem descenderat, ab illarum regionum Principibus, contra fidelium aduenientes copias, imploraturus auxilium. Effeceratque persuasionibus, & multâ precum instantiâ, necnon & stipendiorum interuentu, quod infinitas tum ex Perside, tum ex adiacentibus prouinciis secum adduxerat Turcorum copias: sperans quod eorum fretus auxilio, ab imminentibus periculis vrbem prædictam & regionem vniuersam posset eripere. Has tamen vniuersas prouincias (quæ à prædicto Hellesponto vsque in Syriam itinere dierum xxx. & à nostro mari Mediterraneo vsque in Septentrionem totidem dierum itinere protenduntur) modico antè tempore prædicti Solimanni patruus, *Belfetefi* nomine, maximus Persarum Soldanus tempore *Romani*, qui cognominatus est *Diogenes*, Imperatoris Constantinopolitani, qui ante hunc Alexium fuerat tertius, occupauerat violenter; & easdem prædicto ex plurima parte tradiderat Solimanno. Possidebat ergo, & iure proprietatis vendicabat sibi vniuersas prouincias à Tarso Ciliciæ vsque ad Hellespontum: ita vt è conspectu Constantinopolitanæ ciuitatis procuratores suos haberet, qui consuetudines à transeuntibus exigerent, tributa & vectigalia regionis vniuersæ ad vtilitatem domini sui colligentes. Ipse autem cum ea, quam tanto labore collegerat, multitudine, in montibus vicinis, vix à nostro exercitu decem distans miliaribus, opportunitatem quærebat, quomodo super nostros cum suorum salute posset irruere, & vrbem ab eorum inquietudine liberare.

II. Peruenientes igitur ante prædictam vrbem nostri exercitus, acriùs eam impugnare, confusis tamen agminibus, nec dum castris certo ordine dispositis, cœperunt. Tamen qui præsentes erant, loca sibi certa deputantes, & his qui venturi erant, congrua designantes, ad id specialiter omnimodam dabant operam, vt ciui-

ciuibus introitum negarent & exitum. Lacus tamen, qui ciuitati (vt prædiximus) erat coniunctus, huic eorum nimis obstabat proposito. Nam & inuecti & egredientes, paratis nauigiis, pro libero arbitrio ad partes varias indempnes ferebantur. Nostri autem cùm nauium prorsus nullam haberent copiam, eorum discursus minimè poterant impedire. Tamen id omnimodis procurabant, ne terrestri ad eos accederetur itinere, vias & introitus cum omni sollicitudine obseruantes. Factum est autem quod prædictus *Solimannus*, intelligens vrbem suam obsidione molestari, vt ciues consolaretur, & ad resistendum pleniùs animaret, mittens duos de familiaribus suis, qui ad vrbem per lacum nauigio descenderent, verba consolatoria per eosdem ciuibus dirigit in hunc modum: *Aduentum in huius felicis barbari populi, qui circa vrbem nostram obsidionem locare præsumpsit, non est opus vt multùm formidetis. Nos enim cum ingenti fortium & nobilium virorum comitatu in vicino sumus constituti, maiores adhuc quæ nos subsequuntur, expectantes copias: eritq; in proximo, vt collectis in vnum viribus, in eorum castra repentè irruamus. Vnde & vos quoque estote parati; vt nobis exteriùs irruentibus, vos etiam reseratis aditibus egredientes instetis vnanimiter, nobis opem collaturi. Sed neque eorum suspectam vos oportet habere multitudinem: de remotis enim partibus, & à Solis occasu descendentes, longi diuturnitate itineris, & laborum impendio fatigati, neque equos habent, qui belli pondus sustinere valeant; nec ipsi nobis qui recentes venimus, viribus & conatu pares poterunt reperiri. Et vos ipsi tenetis memoriter, quàm facilè de ingenti eorum triumphauerimus multitudine, vnâ die plus quàm quinquaginta ex eis millia exterminio mandantes. Confortamini igitur, & nolite timere: cras enim ante horam diei septimam, plenam recipietis consolationem, ab hostibus expediti.*

III. Igitur qui missi fuerant, quærentes vnde commodiùs enauigare possent, secus ripam applicuerunt. Dumq; lustrantes quærunt aptiorem introitum, alter, nostris in eos irruentibus, subitò captus est; alter in tumultu gladio confossus interiit. Qui verò captus est, incolumis ante Principes deductus, minis & terroribus ad confessionem perductus est, vt planè cuncta edissereret; cuius gratiâ, & à quo missus aduenisset. Constitit autem eius relatione, quod *Solimannus* eos ad denunciandum ciuibus eius aduentum direxerat; quodq; in vicino constitutus, ingentes conuocauerat copias, die alterâ in castra nostra clàm irruiturus. Compertum igitur habentes nostrarum legionum capitanei, quod prædictus Solimannus maturaret accedere, prædictum hominem præcipiunt custodiæ mancipari: & missis cursoribus, dominum *comitem Tolosanum*, & *episcopum Podiensem*, qui nondum ad eos peruenerant, quantocyus monent properare. Illi verò susceptâ fratrum legatione, sollicitudine non pigri, omnem arguentes moram, & totâ nocte insistentes itineri, valde manè ante solis exortum, cum ingenti multitudine erectis vexillis, in armorum fulgore & maximo strepitu castris se intulerunt. Vixque sarcinas deposuerant, vt cum aliis in loco sibi deputato se collocarent: cùm ecce circa horam tertiam, sicut ille qui in vinculis detinebatur, prædixerat, prædictus Solimannus cum ingentibus equitum copiis, qui ad quinquaginta millia æstimabantur, de montibus descendens, ad plana se contulerat, ad vrbem accessurus. Quod nostri videntes, protinus ad arma conuolant, monentibus lituis; & clangore cornicinum cohortes excitant, instruunt agmina, instaurant acies: & obseruatâ rei militaris pleniùs disciplinâ, cuius experientiam habebant omnimodam, & vsum familiarem, nihil de contingentibus omittentes, ad occurrendum hostibus se accingunt.

IV. *Solimannus* igitur præmissâ quadam acie, in qua erant equitum decem milia, ad portam properabat Meridianam, quæ domino *comiti Tolosano* ad custodiam erat deputata. Ignarus enim de aduentu eiusdem Comitis, sicut heri & nudius tertius eam arbitrabatur reperire posse vacantem: sed opinione frustratus, ibi penè maiores quàm alibi reperit copias. Horum tamen ignarus omnium, ad locum prædictum festinans, cum multo impetu in domini Comitis irruit legiones, quæ adhuc vix sarcinas deposuerant. A quibus exceptus mirabiliter, confractis conatibus, & priore penitus acie dissolutâ, iam in fugam versi erant: cùm ecce Solimannus cum maioribus subsequens copiis, eis refundens animos, qui iam erant dissoluti, secum iterum in nostros redire compulit. At verò *Dux*, dominus quoque *Boamundus*, & *comes Flandrensis*, cum suis expeditionibus ad vnguem armati, videntes hostium maiores aduenisse cuneos, & turmas

denſiores,præq; graui multitudine & animoſa inſtantia, Comitis exercitum ſupra vires fatigari,irruunt vnanimiter; & hoſtium ſe inferunt legionibus,gladiis & lanceis cominus inſtantes. Cumq; hoſtes quaſi per vnius horæ ſpacium reſiſtēdi vires & animum viderentur habuiſſe, interfectis ex eis quaſi ad quatuor millia, & captiuatis nonnullis,in fugam verſi ſunt. Noſtri verò hac prima victoria,opitulante Domino,potiti,obſidionem cōtinuant,caſtris per gyrum ſine interuallo diſpoſitis. Ab ea ergo die neq; prædictus Solimannus, neq; infidelium principum aliquis, ſimile aliquid auſus fuit attentare, quamdiu in obſidione perſtiterunt. Optimè porrò in eo conflictu ſe habuerunt prædicti Principes: ſed & dominus *Tancredus*, *Galterus* quoq; de *Garlanda*, Frācorum regis dapifer, *Guido* etiam *de Porſeſſa*, & *Rogerius de Barnauilla*, celebrem ſibi in eo negotio comparauerunt famam. Noſtri igitur ad incutiendum terrorem hoſtibus de capitibus occiſorum intra vrbem plurima iniici machinis iaculatoriis præceperunt: & ex eis mille,& de captiuis aliquot ad Imperatorem dirigentes, plurimam eius per hoc ſibi gratiam compararunt. Vnde & pecuniam non modicam,& holoſericorum diuerſa genera ad remunerandos exercituum Principes, multa cum liberalitate direxit, præcipiens, vt & victui neceſſaria & rerum venalium, cum omni plenitudine,& ſine dilatione ad eos deferatur cōmercium.

V. Viſum eſt igitur Principibus noſtris expediens eſſe ad propoſitum, vrbem ex omni parte,vt prædiximus, obſidione vallare; & Principes congruis locare ſtationibus: vt ingruente ciuibus vndiq; moleſtiâ, eos ad deditionem compellerent facilius. De communi igitur concilio,æquis portionibus ambitum diuidūt, ſingulas ſingulis deputātes Principibus: dominumq; *Ducem* cum duobus fratribus ſuis,& eorum legionibus ab Orietali parte locant. Dominus verò *Boamundus*, cum domino *Tancredo*,& aliis Principibus,qui eum ſecuti fuerant,quorum ſuperiùs nomina poſuimus,cum ſuo iterum exercitu, partem vrbis Septentrionalem obtinuit. *Comes* verò *Flandrenſis* & *Princeps Normannorum*, cum ſuis iterum cohortibus, iuxta prædictos in ordine locati ſunt. Auſtralem verò plagam *Raimundus Toloſanus Comes*, & *Epiſcopus Podienſis*, cum ſuis conſortibus ſibi obtinuerūt deputatam; iuxta quem dominus *Stephanus Blæſenſium Comes* & Carnotenſium, cum domino *Hugone magno*, & aliis quibuſdam inclytis & nobilibus viris caſtra locauerat. Sic igitur ex omni parte vrbe vallatâ,placuit Principibus,ex vicina ſylua ſumptâ ad eos vſus competēte materiâ, machinas ad ſuffodiendum murum habiles & neceſſarias, quas vulgò *Screphas* appellant; itemque iaculatorias, quas vulgari appellatione *Mangana* dicunt, & petrarias ſub omni celeritate fabrefieri. Vocatiſq; artificibus omnimodâ inſtant diligentiâ, vt opere conſummato vrbem ſatagant impugnare. Dumq; in eo deſudarent attentiùs; & vrbem frequentibus congreſſionibus, ſeptem hebdomadarum curriculo hoſtiliter impugnaſſent, quadam die indicto de more conflictu,duos nobiles & magnificos viros & in armis ſtrenuos, dominum videlicet *Balduinum* cognomento *Calderon*,& dominum itidem *Balduinum de Gant*, alterum iactu lapidis, alterum ſagittæ ictu dum in expugnatione vrbis decertant animoſiùs, miſerabili amiſerunt infortunio. Poſt hoc etiam, dum ex conſilio & decreto Principum rurſum exercitus iteraret aſſultum, *Willelmus Comes de Foreis*, & *Galo de Inſula*, dum in eo conflictu nimiùm feruentes, hoſtes laceſſunt, ſagittis transfixi interierunt: *Guido* quoque de *Porceſſa*, vir nobilis de Regno Francorum, validâ ibidem correptus ægritudine,carne ſolutus eſt. Super quorum caſu cōſternatus plurimùm DEI populus, eos honeſtè tradidit ſepulturæ; exequias, quales viris nobilibus & magnificis exhiberi ſolent, intuitu pietatis caritatiſve, impendentes.

VI. Quadam iterum die dum omnes in circuitu principes, ſuas certatim ad murum applicarent machinas; & modis quibuſcunque poterant, muros debilitare, & ſibi parare introitum niterentur, ocium & deſides ferias, ſtrenuorum more, declinantes, *Comes Hermannus*, & *Henricus de Aſcha*, de regno Theutonicorum viri nobiles & inclyti, inſtrumentum quoddam artificiosè ſatis compoſitum, familiarium & domeſticorum ſuorum conatu & virtute multâ, mœnibus applicant. Erat autem machina quercinis trabibus contexta,in cuius ambitu robuſtos intexuerant parietes; ita vt introducti equites viginti, viribus robuſtiſſimi, ab omni telorum immiſſione,& iactu, etiam maximorū molarium, qui intromiſſi erant ad ſubfodiendum murum,viderentur conſiſtere poſſe ſecuri. Quæ tandem machina,vt prædiximus, muris

muris applicata, instantibus desuper ad muri defensionem ciuibus, magnorum impulsu lapidum ita penitus contrita est, vt solutis compagibus, eos qui infra se erant comprimeret vniuersos. Condoluit itaq; prædictis nobilibus (eo quod inutiliter, non sine sumptu, consumpta esset multorum dierum opera) populus vniuersus; condoluit & viris fortibus, qui casu tam miserabili occubuerant. Spe tamen potiundæ victoriæ se inuicem consolabantur, eoque maximè, quòd vitam meliorem non diffiderent esse cōsecuturā eos, qui in huiusmodi negotio animas pro CHRISTO ponerent. Instar enim martyrii, non immeritò reputabant, in agone huiusmodi vitam amisisse. Vnde morte contemptâ, vitā pro nihilo ducentes præsentem, quibuslibet periculis se obiiciebant confidentiùs, eâ spe facti animosiores. Instabant igitur Principes ad vrbis expugnationem, per circuitum vnanimiter; & vt quisq; in parte sibi deputata sollicitum se exhiberet, & obsessos molestaret amplius, gloriosum reputabat: feruebat opus impendio, & assiduis congressionibus, & pugnâ penè continuâ, requies ciuibus negabatur. Lacus tamen ciuitati adiacens, nostrorum maximè præpediebat operam, & studium citra optatam detinebat efficaciam, ciuibus omnimodam præbens consolationem. Nam per eum nauigantes, liberiùs victus & alimentorum inferebant copias; & armentorum nonnunquam, videntibus nostris, & contradicere non valentibus, multitudinem introducebant.

VII

Conuenientes igitur DEO amabiles Principes, super eo specialiter deliberant articulo, qua ratione huic malo commodiùs possint occurrere: & tandem placuit in communi, vt missâ populi parte maximâ, & equitum etiam cum eis aliquot legionibus ad mare, naues inde siue integras, siue per partes dissolutas, super currus & vehicula, vel alio quocunq; artificii genere, vsq; ad lacum pertrahant: alioqui futurum, vt euacuatis eorum conatibus, consumptis studiis & impensis, res in irritum deducatur. Porrò peruenientes ad mare, quibus id muneris erat iniunctum, vias eorum & propositum Domino misericorditer dirigente, naues reperiunt mediæ cuiusdam quantitatis: quas à domino Imperatore faciliùs impetratas educentes de mari, sicco locauerunt in littore. Copulatisq; ad inuicem tribus aut quatuor plaustris, prout nauium longitudo deposcebat, eisque desuper impositis, vnius noctis spacio per miliaria septē vel ampliùs, funibus, humeris & ceruicibus hominū & equorū impositis, vsque ad prædictum pertraxerunt lacū. Erant autem & inter eas quædam non ita modicæ, sed quæ centum aut quinquaginta pugnatorum numerum possent recipere. Receptis igitur nauibus, & in lacum depositis, lætatus est supra modum Christianus exercitus: & concurrentibus viris ad lacum primoribus, remiges inducunt, nauigandi habentes peritiam; & simul cum eis viros in armis strenuos, & animositate commendabiles, spem habentes omnino certam, quod auctore Domino vrbem essent in proximo habituri. At verò ciues solito plura in lacu videntes nauigia, admirati sunt; hærentes an suorum esset apparatus, qui eis subsidia ministrare curaret, an hostium. Tandemq; cognito, quod nostri multis laboribus à mari deductas, & terrestri deuectas itinere, eas in lacum immisissent, nostrorum admirati sunt & vires & argumentum; quod rem desperatam, & penè impossibilē effectui mancipassent.

VIII

Præoccupato itaq;, classe immissâ, ciuium per lacum discursu, decretū est publicè, & voce indictum præconiâ, quatenus legiones singulæ, sicut sub certis Principibus erant constitutæ, ad impugnandam vrbem denuò viriliter armarentur; & maiore solito instantiâ, quantas possent ciuibus inferrent molestias. Sicq; singuli Principes suos animantes exercitus, & armatos ad congressum dirigentes, factus est assultus longè solito asperior. Machinis quoque instantes animosiùs, alii murum suffodere, alii magnos contorquere molares ad debilitanda mœnia satagebant. Erat autem in parte Australi, quæ domino *comiti Tolosano* ad impugnandum erat deputata, turris quædam, sublimitate simul & grossitie cæteris notabilior, iuxta quam prædicti Solimanni vxor dicebatur habere domicilium: ad hanc deiiciendam Comes omne studium iam per dies aliquot impenderat: sed inutiliter. Nam cùm duabus machinis iaculatoriis eam continuis iactibus flagellasset instantiùs, præ operis soliditate lapidem etiam vnum ex ea dissoluere non poterat. Vnde, ne ab incepto quasi victus desisteret, instantiam ingeminans, tormenta etiā multiplicat & contortis maioribus saxorum molibus, & miræ soliditatis cautibus immissis, rimas cœpit agere, & in pulue-

rem ictibus fatigata resolui. Quod videns exercitus, adunatâ manu se inuicem cohortantes vallum exuperant; & ad murum accedentes, prædictam turrim deiicere, aut saltẽ perforare nituntur. Ciues autẽ cõpertũ habentes, quod prædicta turris ruinam minaretur, eam interiùs lapidibus & cemento repleuerunt: vt si fortè murus aut suffossus, aut tormentis debilitatus corrueret, opus nouum pro vetusto succederet, & penetrare volentibus præstaret impedimentum. Nostri tamen sub testudine latentes solidissima, quam violenter secus murum appulerant, murum suffodere nitebantur. Tandemque effectum est, vt foramen quo duo armati viri faciliùs possent introire, ferreis instrumentis & multo labore conficerent. Ciues autem è conuerso, importunè insistentibus omnino resistere, argumenta argumẽtis, & vires viribus non inferiore spiritu obiectare, vnanimiter parati, arcubus & balistis, & omni armorum genere, lapidum quoq; contorsione pugillarium, hostes à se repellere, & illatas propulsare nitebantur iniurias.

IX. Erat autem inter eos, qui murum ab impugnantibus tuebantur, quidam cæteris improbior, corpore quoq; & viribus notabilior, qui arcu in nostros multā operabatur stragem. Insuper etiam & de successu, quo diu nimis vsus fuerat, intumescens, nostros probris afficiebat & contumeliis; desides eos vocans, & timiditatis obiiciens titulum. Erat autem hic in ea parte ita importunè desæuiens, quæ domino Duci & suis cohortibus ad impugnandum erat deputata; quod vir illustris non perferens dominus *Godefridus*, sumptâ balistâ locum quærens opportunum, manus contra prædictum caussatorem dirigit & telo per vitalia directo, confossum & exanimem ad terram deiicit: iustam pro his omnibus, quæ nostris intulerat rependens vicissitudinem. quo facto, cæteros eiusdem operis consortes, qui in ea parte illius exemplo animati, resistebant animosiùs, maximè deterruit; ita vt minus minusque & missilia contorquerent, & iacularentur conuicia. Alii tamen, qui in cæteris partibus pro vrbis defensione desudabant attentiùs, facti huius ignari, nihilominus de turribus & muris totâ se tuentes diligentiâ, in nostros & cædem & vulnera totis viribus procurabant exercere: picem quoque, oleum, & aruinam, & cætera quæ incendiis solent fomitem ministrare, & accensas faces in nostras machinas dirigentes, eas ex parte plurima, vbi non obseruabantur diligentiùs, consumebant. Quibus autem in parte Australi ad expugnādam prædictam turrim erat labor sedulus, curam ad idipsum continuabant & studium: sed videntes quicquid hesternâ die in muro suffoderant, totum nocte secutâ reparatum, cœperunt fieri remissiores, videntes quod non proficerent. Dumque penè desisterent ab incepto, ecce quidam valde strenuus & nobilis eques de exercitu *comitis Normannorum*, sui exemplo volens alios animare, loricâ indutus & galeâ, & opertus clypeo, vallum transiens, ad murum accessit imperterritus, nouam lapidum structuram, quam eâdem nocte ciues opposuerant, volens conuellere; & foramen quod hesternâ die factum fuerat rursus aperire: sed instantibus desuper cum omni importunitate ciuibus, nec aliorum quisquam vt opem ferret ausus fuit accedere, nec ille potuit consummare propositum, magnis enim lapidum molibus ibi secus murum contritus, cernentibus nostris, nec subuenire volentibus, interiit: cuius corpus exanime, vncis ad se ferreis subleuantes, infra mœnia suis expositum ludibriis deiecerunt; tandemque loricâ nudatum & galeâ, ad nostros reiecerunt extra mœnia: quo debitis exequiis sepulturæ tradito, fleuit super eum populus, eius plurimùm commendans animositatem & mortem eius in conspectu Domini reputans preciosam, per quam eius animam electis spiritibus non dubitabant sociandam: omnium enim, vt prædiximus, vna mens erat, & eadem sententia, eos qui sic in acie procumbebant, vitam mereri perpetuam; & in parte sortis sanctorum, prædestinato collocari in lumine.

X. Interea de more, quem sibi fecerant adinuicem, conuenientes nostrarum legionum Deo deuoti Principes; compertum habentes quod non proficerent, sed potiùs inutiliter operam consumerent & studium, apud se quærunt diligentiùs, deliberatione propositâ, quo in tanta necessitate opus sit consilio: dumque circa id insisterent, plurimum anxietatis sustinentes, ecce quidam *Longobardus* natione, accedens ad Principes, videns quòd omnium artificum eluderentur argumenta, & labor sine fructu deperiret, huius artis professus est se habere peritiam: asserens, quòd si ei sumptus de publico ad operis consummationem sufficientes, &

necef-

necessarii ministrarentur, ipse auctore Domino, infra paucos dies turrim prædictam, sine damno nostrorum ad terram deiiceret; & latè patentem introitum omnibus ingredi volentibus, ministraret. Sumptibus igitur de publico ministratis ad omnem sufficientiam, & salario insuper condigno pro eius laboris recompensatione designato, subiectâ pro votis materiâ, machinam miro construit artificio: ita, vt qui intus erant, nolentibus hostibus, sine suo periculo secus murum eam possent applicare; & interiùs latentes, murum suffodere non timerent, quod ipso rerum experimento pleniùs edocuit ad euidẽtiam. Nam composito & armato vndiq; pro sua voluntate instrumento, viros fortes & loricatos, armis & ferreis instrumentis, ad suffodiendum murum necessariis instructos, sub eadem secum colligit machina; quã etiam cum suis opificibus probè nimis, & argumentosè plurimùm, trans vallum positam mœnibus applicat. Ciues autem solitâ instãtes proteruiâ, immissis magnis molaribus, & igne superiniecto, quæ omnia propter culminis arduitatem, & latera deuexa, quoniam inhærere non poterant, vt damnum subiectis irrogarent, de consueto auxilio cœperunt diffidere; & instrumenti, quod nullatenus lædere poterant, robur admirantur, & artificis argumentum. Qui autem sub ea latebant testudine, securi penitus ab hostium insidiis ad infringendum murum, & turrim subuertendam totis instant viribus; & conuulsorum loco lapidum stipites supponunt, & ligneam materiam: ne parte muri inferiore suffossâ, subitò corruat pars superior, & machinam cõprimat, quæ tantæ pondus magnitudinis, & immensitatem ruinæ nullatenus ferre poterat. Factâ igitur tantâ suffossione, quæ ad turris deiectionem sufficere posse videbatur; & sustentaculis quæ murum casurum sustentabant igne supposito, & nutriendis ignibus aptâ subiectâ materiâ, machinam relinquunt, ad suos cum omni celeritate se conferentes. Factumque est, ita vt circa noctis medium, omni fulcimentorum consumptâ materiâ, & ignibus edacibus in cineres redactâ, turris cum tanto fragore ceciderit, vt etiam remotos quodam horrore concuteret; & terræmotus instar corda conturbans, & ingerens formidinem: ad quem sonitum excitæ legiones, ad arma conuolant, animos induunt, tanquam vrbem violenter ingressuri. *Solimanni* verò vxor, quæ hactenus vrbis obsessæ molestias multo labore pertulerat, turris casu, femineo more perterrita, paratis nauibus vrbe clam egressâ, ad loca tutiora se cum ancillis & familiaribus transferre proposuerat: sed nostri, qui per lacum in nauigiis erant, ad cohibendos introitus exitusque ciuium deputati, dum studiosiùs more prudentium cuncta perlustrant, abeuntem reperiunt, capiunt repertam; & captam cum duobus filiis tenellis admodum, Principibus repræsentant: qui sub arta custodia cum aliis concaptiuis eam præcipiunt diligentiùs obseruari. Ciues autem & de aditu hostibus patefacto, & de captiuitate tantæ feminæ, mente plurimùm consternati, prorsus de viribus diffidentes, missâ legatione, à Principibus inducias postulant, de sua deditione cum eisdem tractaturi. Taninus autem, de quo superiùs mentionem fecimus, præsentiens, sicuti vir erat versutissimus, populi à sui tuitione deficientis voluntatem: Maiores ciuitatis conuenerat, monens vt in sui deditione dominum Imperatorem honorarent: proponens, quod hic Peregrinorũ exercitus, qui præsens erat, ad alia properabat negotia; nec ex principali ꝓposito, sed incidẽter, & quasi prætereundo in eam descendissent obsidionem. Dominum autem Imperatorem circa se positum haberent perpetuò: de cuius commendabili plurimùm possent clementia præsumere, & semper expectare meliora. Optimum ergo erat, vt in eo facto Imperatorem, hominibus ignotis & genti barbaræ præponerẽt, ita vt in eius manu fieret deditio, quam declinare non poterant; & per eos vrbem reciperet Imperator, cuius non multis retrò temporibus, per Turcorum violentiã, imperium iniustè amiserat. His & huiusmodi persuasus ciuiũ conuẽtus, in manu Imperatoris eligunt vrbẽ, personas quoq; suas & omnẽ substãtiam, saluâ incolumitate, resignare: nec tamen id nostris molestum fuit Principibus; quippe cùm ad alia tota eorum properaret intentio, nec his inhærere eorũ esset propositum: sperãtes tamen, quod iuxta pactorum tenorem, salua essent exercitui in solatium laboris & damnorum quæ pertulerant, spolia ciuitatis. Captiuos tamen de fratribus, quos tum sæpe dictus Solimannus tum de exercitu Petri Heremitæ, apud castrum Ciuitot, tum etiam quos ciues in obsidione ceperant, libertati restitutos, noster recepit exercitus

XI.

vniuersos antequam de eorum deditione vellent tractari sermonẽ, & eorum in hac parte votis satisfacere. Factum est igitur, quod de Principum cõniuentia, & populi consensu missi sunt ad Imperatorem nuncii dicentes: *Principes & Christianus exercitus, qui apud vrbem Nicenam, in eius obsidione pro CHRISTI nominis amore fideliter laborauerunt, eam autore Domino, multâ solicitudine & vrgente instantiâ compulerunt ad deditionem. Vnde nos ad tuam dirigentes serenitatem, monemus & exhortamur attentiùs, quatenus ad partes illas de tuis principibus cum sufficientibus expeditionibus aliquos mittere non moreris, qui vrbem traditam ad honorem tui nominis conseruare valeant; & captiuorum multitudinem hinc transferre sint idonei. Nos enim, vrbe vestra celsitudini resignatâ, iter quod semel assumpsimus, auctore Domino, prosequi non differemus.*

XII. His auditis lætabundus Imperator & gaudens, quosdam de familiaribus suis, de quorum fide præsumebat & industria, cum ingentibus copiis, ad partes illas dirigit, qui & vrbem suscipiant, & communiant susceptam; omnem captiuorum substantiam, tam in auro & argento, quàm in quolibet supellectilis genere sibi vendicantes: singulisque Principibus dona mittens ingentia, eorumque litteris & viuâ voce captans beneuolentiam; grates pro tam honesto seruitio, tantoque Imperii, quod per eos accesserat, incremento, refert ingentes. Verùm populus & secundæ manus homines, qui ad hoc in prædictæ vrbis orbis obsidione studiosiùs desudauerant, vt de spoliis captiuorum ciuium, & de substantia multiplici infra vrbem reperta, rerum suarum dispendia quæ pertulerant, resarcire possent: videntes, quod non satis æquâ mercede eorum remuneraret labores; quodq; publicandum erat ex compacto, rebus familiaribus & fisco inferre suo proponeret, ægrè nimis tulerunt, ita vt pœniteret eos & impensi laboris & sumptuum, quos, vt eis videbatur, inutiliter attriuerant. Sed & Principes eundem Imperatorem, circa pactorum tenorem malitiosè versatum constanter asserebant. Nam in pactorum serie quæ inter eos inita fuerant, hæc formula dicebatur interserta: *Quodsi aliquam de vrbibus, quæ eius Imperii fuerant, totâ illâ eorum profectione, vsque in Syriam, præuiâ Domini misericordiâ, capi contingeret, vrbe cum adiacentibus pertinentiis Imperatori restitutâ, præda, manubiæ, & vniuersa reliqua substantia, exercitibus, in laboris remunerationem & refusionem impensarum omnino cederet sine contradictione.* Et licet nostris satis facile & in expedito esset, Imperatoris familiam longè ab vrbe repellere, & ad dominum suum remittere vacuos, idq; iure fecisse viderentur: *nam iniquum est, ei fidem seruari, qui contra pacta nititur versari:* tamen timorẽ Domini habẽtes præ oculis, & ad maiora festinantes, verbum de communi prouidentia dissimulant; populumque molestè id ferentem, honestis comprimunt persuasionibus, vt expediti proposito valeant satisfacere. Græci verò, qui ad hoc missi fuerant, vrbem ingredientes, susceptis armis ciuium, & deditione completâ, exeuntes ad castra, & statuti coram Principibus, pro vita ciuium & incolumitate supplicant, dicentes eos domino Imperatori vrbem restituisse, & suas iugo illius potestatis ceruices mancipasse. Sic ergo vrbe captâ, & copiis quæ sufficere videbantur ad vrbis tuitionem deputatis, *Solimanni* vxor cum duobus filiis, de quibus prædiximus, & captiuorum ingenti multitudine Constantinopolim translata est: vbi ab Imperatore non solùm clementer, verùm & liberaliter nimis tractati, infra paucos dies libertati pristinæ sunt restituti. Id autem eâ fecisse dicitur intentione, vt & Turcorum sibi reconciliaret gratiam, & in nostram propensiores suis beneficiis excitaret iniuriam; & alios, si quando vrbem casu quolibet contingeret obsideri, à deditione simili non deterreret. Capta est autem vrbs *Nicea* anno ab incarnatione Domini *millesimo nonagesimo septimo*, mense Iunio, xx. die mensis.

A.Dni. 1097.

XIII. Solutâ igitur obsidione, de mandato Principum, iterum ad proficiscendum inuitatur exercitus, & compositis sarcinis, tertio Kalend. Iulii iter arripiunt. Cumq; per biduum iunctis legionibus incessissent, casu nocte illâ secus quendam pontem, aquarũ commoditatem secuti, castrametati sunt, vnde summo diluculo ante lucis exortum, dum adhuc essent tenebre, rursus ad iter se accingẽtes, transito ponte, siue casu, siue ex industria, diuisi sunt Principes abinuicem, cum suis expeditionibus. Dominus enim *Boamundus*, & *Normannorum Comes*, & *Stephanus* comes Blesensium, *Tancredus* etiam, & *Hugo* comes de sancto Paulo, læuam secuti, seorsum illâ die profecti, in vallem peruenerunt cui nomen *Gorgoni*: ibiq; secus ripam fluuii decurrentis, pascuorum habentes commoditatem & graminis,

nis circa horam nonam castra locauerant. vbi & noctem illam, solliciti tamen, locatis in gyrum excubiis, quietã transegerunt. Reliqui verò omnes, dextram tenentes, illam compleuerunt diætam: & vix à prædictorum castris duobus distantes miliaribus, in locis itidem pascuis, & aquarum habentibus cõmoditatem, castra composuerant. *Solimannus* verò, illatæ memor iniuriæ, & ad animum reuocans sine intermissione, quomodo per illos vrbem egregiam, vxorẽ & filios amisisset, ad id totis viribus anhelabat, vt eis vicem rependeret; & aliquas si posset, eis præstrueret insidias. Conuocatis itaque ingẽtibus denuò militum copiis, nostrorum à læua, æquis penè passibus, subsequebatur exercitũ; in quo etiam exploratores habẽs, qui de statu proficiscentium, eum indesinenter redderent doctiorem, præstolabatur assiduè, quomodo sumptâ occasione opportunâ in eos posset irruere. Cognito autẽ per eosdem quod diuisus esset exercitus, & pars altera quæ viribus & numero minor videbatur, sibi erat vicinior, horam ratus inuenisse competentẽ, descendit de montibus cum illo suorum infinito comitatu. Vixque aurora Solis subsequẽtis nunciabat aduentum, & noctis vmbra densior luce propinquâ, dissolui cœperat, cùm ecce qui in speculis erant constituti, vt hostiũ, si quæ essent, de remoto præsentirent insidias, & exercitũ admonerent, visis hostibus, lituis cõcinunt, & cursu rapti velocissimo, hostes adesse denunciant. Igitur cornicinum clangore & voce præconiâ excitę legiones vniuersæ, ad arma conuolant, equos præparant, tanquam prœlium cominus habituri. Erat autem mane, in ipsa die Kalend. Iuliarum. Dispositâ igitur vniuersâ populi multitudine per acies, & præpositis singulis cohortibus quinquagenariis & cẽturionibus, & per alas pedestrium turmarũ primiceriis cõstitutis; sarcinas, & impedimenta, omnemq; senum, mulierum, ac debilium inualidam multitudinem, quo expeditiores ad pugnam possent procedere, secus harundinetũ in vicino positum, curribus & vehiculis eos prætexentes, collocant quasi in tuto. Missisque nunciis ad reliquas partes exercitus, à quibus temerè diuisi fuerãt, monent & hortantur attentiùs, vt accelerare velint, significantes in quantis angustiis positi sint. Postquàm verò iuxta rei militaris disciplinam in castris domini Boamundi omnia videntur secundum ordinem disposita, ecce circa horam diei secũdam adest Solimannus, infinita secum Turcorum agmina trahens: quodque nostris erat mirabilius, in tanta multitudine, quę ducentorum millium dicebatur excedere quantitatem, nec vnus nisi eques poterat reperiri. Nostri autem, vt prædiximus, promiscuè vtriusque ordinis secum trahebant legiones.

XIV. Accedente igitur Turcorum exercitu, tantus factus est in castris tumultus, quòd vix alicuius sermo poterat exaudiri. Fragor enim armorum & equorum strepitus, tubarum classica, & tympanorum sonus horribilis, ipsorum etiam certatim conclamantium vlulatus vsque ad sidera tolli videbatur, ita vtplurimum inassuetis & minus circa huiusmodi exercitatis legionibus, terrorem incuterent vehementem. Irruentes igitur in nostrum exercitum Turcorum acies, tantam immiserunt sagittarum multitudinem, vt instar grandinis aërem occuparent; & in nostrorum legionibus vix vacuus à vulnere aliquis inueniretur: vixque prior nubes descenderat cum arcubus, sequens emissa non rarior; si quid prior intactum dimiserat, secunda illæsum non præteriit. Nostri autem, quibus id pugnæ genus erat incognitum, eoq; minus tolerabile, quo & minus vsu cõpertum, videntes quod equi eorum sine remedio deficerent; ipsiq; subitorum vulnerum, & quæ non multum præcauere poterant, confixionibus interirent, gladiis & lancearum acumine in hostes irruendo, eos à se propellere satagebant. Illi autem irruentium pondus ferre non valentes, studiosè diuidebãtur ab inuicem, vt eorũ impetus eluderent; & neminem sibi obuiam habentes ad suos redirent, conceptâ spe delusi. Quibus ad suos infecto negotio redeuntibus, Turci denuò religabãtur adinuicem, & immissâ iterum in modum imbrium sagittarũ multitudine, neminem penè absque letali vulnere præteribant. Resistebant tamen nostri quantum poterãt loricis, cassidibus protecti & clypeis: sed equi eorum & inermis populus passim & sine delectu prosternebantur. Ceciderunt in eo conflictu viri ex vtroque ordine memorabiles, ad duo penè millia: inter quos egregiæ indolis adolescens *VVillelmus* Marchionis filius, domini Tancredi frater, dum pro suis in agone desudat viriliter, sagittâ confossus interiit. *Robertus* quoque Parisiensis, vir in armis strenuus, eodem mortis genere vitam finiuit. Dominus quoque Tancredus, dum in mediis fulminat ho-

stibus, vitæ prodigus, & suę conditionis immemor, vix à domino Boamundo mortis casibus, nolens & inuitus violenter ereptus est. Inualescebant igitur hostium agmina, & nostris penè deficientibus, arcu ab humeris dependente, & eius neglecto officio, gladiis instant cominus; ita vt dissolutis cohortibus, nostri fugam arriperēt, ad sarcinas & impedimenta redeuntes: vbi circa currus & vehicula, sub arundineti densitate arbitrantes se aliquod inuenire posse refugiũ, conglobati sunt.

XV. Dum igitur sic afficeretur fidelium exercitus, & domini Boamundi virtus prorsus collapsa deficeret, ecce viri illustres & magnifici, dux *Godefridus*, comes *Raymundus*, *Hugo* magnus, *Balduinus* & *Eustachius* ducis fratres, & alii DEO deuoti Principes, deducentes secum optimè armatorum equitum quadraginta millia, in castris suorũ turbis pedestribus relictis cum omni genere impedimentorum, veloces aduolant suis opem collaturi. Accedētibus verò eis ad castra domini Boamundi, iterũ qui iã penè succubuerãt, resumptis animis, & restitutis in integrum viribus, rursus ad certamen redeunt; & illatam quærentes iniuriam vlcisci, & priores redimere defectus, in hostes irruunt animosius; & gladiis instantes viriliter, quos prius quasi superiores horruerant, forti prosternunt dexterâ, iam resistere nõ valentes. Dominus verò *Podiensis* episcopus, cum aliis eiusdem officii comministris populos admonent, hortantur Principes, ne manus remittant: sed certi de victoria diuinitùs conferēda, interemptorum sanguinem vlciscantur; & de fidelium strage, fidei hostes & nominis Christiani non patiantur diutiùs gloriari. In his & huiusmodi populum incitabant ad congressum, viri DEI; & vires quantas poterant, eorum animis infundebant. Irruentes igitur nostri solito vehementiùs, & proteruiùs instantes gladiis, dissolutis agminibus, non sine strage innumera, eos in fugam vertunt: fugientibus etiam tantâ adhærentes instantiâ, vt per tria aut quatuor miliaria vltra eorum castra, quæ in valle opima locauerant, continuam ex eis cædem operantes, persequerentur: Vnde eis cum multa confusione dispersis, & interfectis quampluribus, reductis etiam captiuis nonnullis, quos ex nostris violenter abductos trahebãt secum, ad hostium castra reuersi sunt: vbi reperientes infinitas auri & argenti copias, alimentorum quoque commoditates amplissimas; greges, armenta, asinorum turbas, & iumentorum, camelorum quoque phalanges, quales prius nostri non viderant, & equos nonnullos, papiliones quoque & tentoria varii coloris, & formæ inauditæ; transferentes secum omnia, onusti spoliis vberrimis, prædam agentes & manubias, in castra reuersi sunt sua. Cecidisse dicuntur illâ die de hostium numero viri potentes & inclyti, & apud suos locum maximum obtinentes, ad tria millia: de nostris verò popularibus, & plebe infima promiscui sexus, quatuor millia. nam de Maioribus duos tantum ibi corruisse, veterum tradit memoria. Pugnatum est ibi ab hora diei secunda, vsque in horam octauam, vario euentu, die Kalendarum Iuliarum, viribus longè imparibus, & numero multùm dissimili, Nam qui *Solimannum* secuti fuerant, centum quinquaginta millium, solis connumeratis equitibus, dicebantur excedere numerum. Nostrorum autem qui præsentes illo in tanto certamine desudarunt, vix fuit numerus equitum ad millia quinquaginta. Obtentâ igitur diuinitùs tantâ victoriâ, vt saucios, aliquâ concessâ requie, ad modicum refouerent, reuocatis adinuicem exercitibus, tribus diebus continuis in locis amœnis & pascuis virentibus corpora curauerunt, & equorum habuerunt solicitudinem; in omni alimentorum abundantia & infinitis copiis, quas hostes comportauerant, & reliquerant fugientes. Optimè se habuerunt in eo tam periculoso discrimine, nostri maiores Principes: sed & quidam de mediocribus, *Balduinus* videl. *de Burgo*, *Thomas de Feria*, *Reinaldus de Belnaco*, *Galo de Caluomonte*, *Guastus de Beders*, *Chirardus de Cheresi*, perennem sibi gloriã in eodem facto pepererũt. Ab ea igitur die, communi decretum est consilio, quatenus de cætero iunctis agminibus, indissolubili copulâ simul incederent; vt & aduersa communicarēt, & prosperis couterentur.

XVI. Postquã ibi per triduum, vt prædiximus, morã sibi & equis suis fecerunt necessariã, iterũ monentibus lituis, ad iter se accingunt, viã inceptã cõtinuaturi. Vbi trãscursâ vniuersâ Bithyniâ, *Pisidiam* ingressi sunt: inde viæ quærētes cõpendia, casu descenderũt in regionē arentem & inaquosam, in qua & caloris immoderati, qualē solet ardens Iulius ministrare, & sitis importunæ geminâ fatigati molestiâ, cœpit populus penè deficere, ita vt promiscui sexus illâ die præ sitis anxietate & caumatis intemperantia, plus quã quingenti spiritũ dicerētur exhalasse. Accidisse dicitur eâ die, ꝙ nulla alia tradit historia, quòd prægnantes

prægnantes præ sitis angustia, & caloris intemperie, ante tempus à natura decretum, fœtus edere compellerentur; quos præ anxietate spiritus, quosdam viuos, extinctos quosdam, alios etiam semineces in castra proiiciebant: aliæ ampliore abundantes humanitate, proles suas circumplexæ, per vias volutabantur, & sexus oblitæ feminei, arcana denudabant, magis pro instante mortis periculo sollicitæ, quàm vt sexui debitam conseruarent reuerentiam. Sed & viris nō multum proderat sexus robustior, qui sudore deficientes & calore, ore patulo, & naribus aëra captantes, contra sitis importunitatem quærebant, quod inuenire non poterant, humoris remedium. Nec solùm homines his tantis erant subiecti periculis; verùm & iumenta deputata sarcinis & alia quælibet animantium genera, arefactis interioribus, & vitalibus interclusis, sua negabant obsequia; sed nec auibus delicatis, quarum prędâ & volatu solet recreari nobilitas, nisis videlicet, accipitribus & herodiis, proderat cura dominorum, quibus inter manus flatum vitalem exhalabant. Catuli quoque naribus sagaces & apti venatibus, dominorum delitiæ, relictis dominis quibus fideliter adhærere consueuerant, anhelantes & sitibundi passim per vias deficiebant: quodque his omnibus longè erat periculosius, equi fideles præliorum consortes, & in quibus de propria salute dominis multa erat fiducia, quique & calce & dentibus suam prius protestabantur superbiam, vrgente sitis & caloris immoderati periculo, quasi vilia deficiebant subiugalia. Tandem omnibus à tanta aquarum laborantibus inopia, misericorditer affuit pater misericordiarum, & DEVS totius consolationis. Nam diu optatus & quæsitus multùm, inuentus est fluuius; ad quem peruenientes, præ nimio desiderio certatim ad aquas properant: vbi repertâ aquarum pro votis copiâ, bibendi modum excedentes, in grauius descēderunt periculum. Nam plures qui sitis discrimen euaserant, sicut in talibus solet accidere, auiditate potus, modum non ponentes, mortem quam euasisse videbantur, in aquarum repererunt opulentia. Nec solùm de hominibus, verùm & de iumentis multa eo casu ceciderunt. Tandem verò opitulante Domino, his erepti periculis, in regionē copiosam satis & vberem, riuis, nemoribus & pascuis amœnissimam descenderunt; iuxta *Antiochiam minorem*, quæ prædictæ Pisidiæ metropolis esse dinoscitur, in locis pascuis castrametati. Hic primùm quidam de principibus studio- XVII.
sè ab exercitu separati sunt, seorsùm particulares trahentes exercitus. Quorum primus fuit dominus *Balduinus* Ducis frater, & cum eo *Petrus comes de Stadeneis*, *Rainardus comes Tullensis*, frater eius; *Balduinus de Burgo*, *Guillebertus de Monte claro*, cum [illegible]ingentis equitibus, & pedestribus manipulis aliquot. Secundus fuit dominus *Tancredus*, & cum eo *Richardus de principatu*, *Robertus de Ansa*, & quidam alii viri nobiles, cum quingentis equitibus, & peditibus etiam nonnullis. Horum autem omnium, vnum atque idem erat propositum, vias prætentare, circumpositas explorare regiones, & fortunam experiri; rerumque euentum, qui pro loco & tempore occurreret, ad Principum, qui eos miserant, referre notitiam, quò prudentiùs & magis sine discrimine proficisceretur exercitus. Qui à castris egressi, primùm viam regiam non deserentes, vrbes finitimas *Iconium* & *Heracleam* prætergressi, tandē in dextram declinantes, versus oram maritimam festinare cœperunt. Dux verò & alii principes, qui in castris remanserant, locorum in quibus castrametati fuerant, tracti amœnitate, & vicinitate nemorum, vt sibi inter tot laborum difficultates, aliquid recreationis indulgerent, & curis edacibus, quibus angebantur continuè, subtraherent, vel modicum, venandi gratiâ certatim saltus ingrediuntur: vbi variis semitis ad diuersa rapti desideria, varios inuenerunt rerum euentus. Inter quos Dux etiam, recreationis gratiâ & exercitii syluas ingressus, in vrsum immanissimi corporis & horrendi, casu incidit: qui dum pauperem Peregrinum ligna arida comportantem persequeretur atrociùs, illeque vix refugium inueniret ante faciem subsequentis, & imminens multo clamore protestaretur periculum, fortè Dux affuit; & sicuti plurimus erat in compatiendo fratribus, velox irruit, opem laturus patienti. Videns ergo bellua Ducem instantem gladio, spreto eo quem prius persequebatur, in hostem fortiorem se contulit, dente armatus & vnguibus: tandemque equo Dux periculosè vulnerato, factus pedes, instat gladio nihilominus. Vrsus autem patulo rictu, & murmure occurrens horrisono, Ducis instantiam paruipendens, contempto gladio, nititur se cominus ingerere confligenti. Porrò Dux irruentem à se pro-

pulsans gladio, totis enitebatur viribus, vt eum mucrone perforaret: verùm ille, declinans gladium, & brachiis complexum illigans, in solum nititur deiicere, vt sub se positum, dente & vnguibus faciliùs possit laniare. verè miles egregius gladium non deserens, sicuti vir robustissimus erat, læuâ complexus belluam, dextrâ impingit aciem, & capulotenus immerso gladio, mortem ingerit colluctanti: saucius tamen, & crure læsus periculosissimè, cruentam nimis obtinuit victoriam. Vulnere quippe grauatus, & nimiâ sanguinis debilitatus effluxione, solo decubans, se non poterat erigere. Tandem verò prædicto paupere, qui eiusdem Ducis beneficio mortem euaserat, proclamante; & casum qui acciderat, denunciante legionibus, cucurrit illuc vniuersus populus, vbi fortis Athleta, exercituum patronus, læsus iacere dicebatur: quem lecticâ impositum cum vniuersorum gemitu & lachrymis, reliqui Principes in castra detulerunt, Chirurgicorum adhibitâ solicitudine, quorum operâ & studio, conuenientibus remediis, plenam posset salutem recipere.

XVIII. Per idem tempus vir quoque magnificus & illustris dominus *Raymundus Tolosanus comes*, graui correptus ægritudine, lecticâ similiter deferebatur: qui eousque grauatus extitit, vt in terrâ depositus, quasi moriturus, penè spiritum exhalaret. Vnde vir venerabilis dominus *VVillelmus Aurasicensis episcopus*, quasi iam defuncto, fidelium animabus debita impendit obsequia. Sic ergo tantorum legiones, quasi destitutæ consilio virorum, penè in desperationem conficiendi itineris & consummationis votorum descenderant: vnde pro eorum statu plurimùm solliciti omnes vno spiritu fusis lachrymis, vt restituerentur saluti Dominum precabantur. Fiebantque orationes in celebratione diuinorum, pro eis ab vniuersa illa peregrinante ecclesia: quorum supplicationes & desideria, miserator Dominus clementer exaudiens, sospitati eos & plenæ cõualescentiæ, supplicantis populi vota, benigno fauore prosequens restituit. Transcursâ igitur Pisidiâ, *Lycaoniam* ingressi, *Iconum* eiusdem regionis metropolim peruenerunt: quam vacuam reperientes, alimentorum maximam penuriam passi sunt. *Turci* enim nostrorum aduentu cognito, in nulla vrbium suarum resistendi habebant fiduciam; sed expoliatis vrbibus, & vastatâ regione vniuersâ, cũ vxoribus & liberis, gregibus & armẽtis, & omnimodâ substantiâ, ad montes confugiebant imperuios; in eo solo spem habentes, quòd nostri alimentorum inopiâ fatigati, eorũ pertransire regiones maturarent, neque hac suâ sunt opinione delusi, cùm nostri regionis sterilitatem fugientes, & victus defectum, quantum poterant iter accelerare properabant. Inde *Heracleam* pertranseuntes, ad vrbem *Marasiam* applicati, castrametati sunt, moram ibi per triduum cõtinuum facientes, Vbi domini Balduini, germani Ducis, longâ & graui fatigatâ ægritudine vxor, quã ipse abiens fratribus commendauerat, ex præsenti luce vocata, optimo fine quieuit in Domino. Erat autem nobilis matrona, ex Anglia trahẽs originem, *Gutuera* nomine, vitâ & moribus commẽdabilis: quam cum honestis exsequiis ibidem sepelierunt.

XIX. Interea vir per omnia commendabilis dominus *Tancredus*, primus in Ciliciam, viarum casu secutus compendia, perueniẽs, *Tarsum*, eiusdem prouinciæ metropolim, cum iis qui eum secuti fuerant, obsederat. Est autem *Cilicia* vna de prouinciis quæ in Oriente continentur. *Orientem* autem Antiochenam, iuxta veterum auctoritatem vocamus diœcesim. Habetq; Cilicia ab Oriente, Celessyriam; ab Occidẽte verò, Isauriam; à Septentrione, Tauri montis iuga; ab Austro verò, mare Cypricum, siue Myrtoum. Continet autem infra se duos metropoles, *Tarsum* videlicet, doctoris gentium patriam, & natale domicilium, de qua nobis in præsenti est sermo; & *Anauarzam*, vtranque cum suis suffraganeis vrbibus: vnde duæ potiùs dicuntur Ciliciæ, prima & secunda. Tarsum autem fundasse dicitur *Tarsis*, secundus filiorum Iaphan, filii Iaphet, filii Noë tertii, sicut veterum habent traditiones; & argumento est, vrbis à vocabulo conditoris denominatio. *Solinus* tamen de vrbis conditore aliter sentit, dicens ita in quadragesimo tertio capitulo de Memorabilibus: *Cilicia matrem vrbium habet Tarsum, quam Danaë proles nobilissimus Perseus locauit.* Hanc vrbem interfecat Cydnus amnis: hunc alii præcipitari Tauro monte, alii deriuari ex alueo Hydaspi tradiderunt. Et potest tamen vtrunque verum esse, & quòd Tharsis primus eam fundauerit; & quòd postmodum eam reparauerit, vel ampliauerit Perseus. Vbi cùm dies aliquot dominus Tancredus & sui in eodem perseuerassent negotio, ciues ad hoc compulerat, & minis & blandis persua-

suasionibus, quòd introducto eius vexillo, & super turrim eminentiorem locato,
signum deditionis futurę fecisse viderentur; ea tamen conditione, vt vsque aduen-
tum domini Boamundi & maioris exercitus, eos conseruaret indemnes; nec à pro-
priis domiciliis interim demigrare, aut sua deserere prædia inuitos cõpelleret; ipsi
autem eidem aduenienti, vrbem sine difficultate resignarent: quod verbũ domino
Tancredo bonum visum est, & acceptum. Erat autem prædicta ciuitas, sicut & reli-
qua vniuersa regio, *Christianos* habens habitatores, *Armenios* videlicet & *Græcos*; ex-
ceptis paucis, qui vsum & autoritatem habentes militiæ, munitionibus præerant,
populum violentâ dominatione prementes: fidelibus autem militare non permit-
tebatur; sed negotiationibus & agriculturæ dabant operã. Interea dominus *Baldui-
nus* Ducis frater, cum his qui secum aduenerant, deuia secutus, maximã victus per-
tulerat inopiam, tandemq; post multos errorum circuitus, in montis verticem casu
se contulit: vnde subiectam Ciliciæ regionẽ, cum suis vrbibus vsque ad mare pro-
spectu libero posset intueri. qui postquam circa Tarsum castra esse cognouit, ho-
stium ratus tabernacula, iter suum cœpit habere suspectum: experiri tamen volens,
cuius esset illa regio, & cuius castra, quę de remoto conspexerat, animositate solitâ,
cum omni suo comitatu ad campestria descenderat. At verò dominus Tancredus
præmonitus ab his quos in speculis sublimioribus locauerat, hostium præcauens
insidias, socios cõuocans, arma corripit: & hostium ratus agmina, quæ vrbi vellent
subsidia ministrare, occurrit eis imperterritus, fiduciam habens in Domino; & ere-
ctis vexillis, suos exhortatione corroborans, procedit aduenientibus obuiam. Post-
quam verò vtrinque mutuò sibi occurrentes, & contemplantes se de vicino, arma
cognoscunt non esse hostilia, confidentiùs accedentes, in mutuos ruunt amplexus:
& post gratas ad inuicem confabulationes, iunctis agminibus ad vrbem redeunt,
obsidionem continuaturi. Vbi à domino Tancredo multùm hospitaliter & plenâ
caritate suscepti, de gregibus & armentis, quæ de adiacente contraxerat regione,
honestum eâ nocte habuerunt conuiuium. Mane autem facto, videntes do- XX.
minus *Balduinus* & qui cum eo erant, domini *Tancredi* vexillum in superiore ciuita-
tis arce locatũ, inuidiæ stimulis agitati, professionis immemores, (qua, velut vterini
fratres, quanto tempore incesserant, habẽtes vnanimitatem spiritus in vinculo pa-
cis, vsi fuerant, & perpetuò decreuerant vtendum) indignati sunt, quod eis præsen-
tibus, qui multò fortiores & maiores haberent copias, signa sua in vrbem immitte-
re præsumpsisset. Dominus verò Tancredus eorum, sicut modestus erat, indigna-
tionem mitigare cupiens, allegabat, quod de eius vexillo factum fuerat, minimè in
eorum redundare ignominiam: nam ante eorum aduentum & aduentus spem ali-
quam, eas cum ciuibus in virtute sua obtinuerat conditiones. Dominus autem
Balduinus suggerentibus sociis, & ad id pro posse instigantibus, causæ meritum non
distinguens; sed præter debitum suo ductus spiritu, verbis procacibus dominum
exacerbans Tancredum, rem eò arroganter deduxit, vt penè arma in se conuerte-
rent, stragem mutuam operantes. Factúmque est, vt ciuibus ad se vocatis, publicè
minaretur; quòd nisi Tancredi vexillum deponerent, & suum loco illius erig-
rent, inuito eo qui eis securitatem promiserat, vrbem & suburbana in gyrum o-
mnia traderet exterminio. Videntes porrò ciues, quòd Balduini multò maiores es-
sent copiæ, & virtus longè præstantior, sub eisdem conditionibus & pactorum for-
ma, quam prius domino Tancredo pepigerant, deiecto priore, domini Balduini in
eadem arce locauerunt vexillum. Quod videns dominus Tancredus, tantâ confu-
sus iniuriâ, meritò concepit indignationem: sed saniore consilio, & piâ longani-
mitate, motum animi temperans, timens ne periculosa nimis inter fidelium acies
oriretur dissensio, solutis castris, ad vrbem vicinam, cui nomen *Adana*, se contulit:
Ad quam perueniens, non est permissus introire. obtinuerat enim eandem ciuita-
tem quidam *Guelfo*, natione Burgundio, qui cum aliis à maiore diuisus exercitu,
turbas seorsum traxerat; & ad ciuitatem illam casu perueniens, eiectis inde Tur-
corum copiis, eam violenter occupauerat. Audiens igitur dominus Tancredus,
quòd in nostrorum potestatem vrbs prædicta, auctore Domino, peruenerat, missis
nunciis gratiâ hospitandi, & emendi vitæ necessaria, implorat à prædicto domino
vrbis aditum sibi & sociis reserari: quibus admissis, cuncta vitæ necessaria tàm sibi
quàm equis, partim gratis, partim interueniente precio, ministrata sunt sufficien-

ter. Repererat enim Guelfo prædictus, eandem vrbem auro & argento, gregibus & armentis, frumento, vino & oleo, & omni commoditate redundantem.

XXI. At verò dominus *Tancredus* summo diluculo vrbem ingressus, viam secutus regiam, & iter accelerans, cum omni suo comitatu *Mamistram* peruenit. Erat autem Mamistra vna de nobilibus eiusdem prouinciæ ciuitatibus, turribus & muro, & multorum incolatu insignis; sed & opimo agro, & glebâ vbere, & amœnitate præcipuâ commendabilis. Iuxta quam castrametatus, infra paucos dies continuis assultibus & iugi congressione vrbem impugnans, auctore Domino, interemptis infidelibus, qui in ea reperti sunt, occupauit violenter. Vbi etiam infinitas diuitiarum copias, & alimentorum vbertatem reperiens omnimodam, portiones suis congruas pro meritorum qualitate distribuens, locupletauit vniuersos: in qua defectus victualium quem pertulerant, gratâ redimentes opulentiâ, sibi, equis, & subiugalibus vniuersis pastum benigniùs indulserunt, otio simul & alimentis corpora recreantes.

XXII. Verùm dominus *Balduinus*, post discessum domini Tancredi, iterum Tarsenses frequentiùs commonet, & monitis potenter minas permiscens, vrbem sibi præcipit aperiri, & suum intromitti comitatum. Non enim honestum ei videbatur, quòd vsque ad aduentum exercitus ita tereret ocium, & sederet inutiliter occupatus. Videntes autem ciues, quod Tancredus ei resistere non potuerat; & quod si id facere detrectarent, cominus vrbem esset impugnaturus, *facientes de necessitate virtutem*, & de propriis viribus diffidentes, portas aperiunt, domino Balduino cum vniuerso comitatu eius introducto. Designauerunt autem eidem turres geminas quas interim possideret, reliquis eius consortibus per ciuitatem promiscuè in domibus fidelium hospitio susceptis. *Turci* verò qui præerant vrbi, alias adhuc in sua potestate turres detinebant. Et licet plures essent, & maiora ciuitatis munimina tranquillè adhuc possiderent, tamen suspectam habentes nostrorum quos introduxerant, societatem, subsidii quoque spem nullam habentes, opportunitatem quærebant, quomodo cum vxoribus & liberis & omnimoda substantia sua clàm possent egredi. Accidit autem, quod eâdem nocte viri trecenti de expeditione domini *Boamundi* Tancredum sequentes, ad vrbem peruenerunt prædictam, quibus de mandato Balduini, vrbis interdictus est introitus. Illi autem longo fatigati itinere, rebus vacui necessariis, multâ precum instantiâ vrbis precabantur hospitalitatem, & alimentorum commercium: pro quibus etiam qui interiùs erant, inferioris manus homines, compatientes fratribus, cùm preces porrigerent, non sunt admissi; eo quod de familia dicerentur esse Boamundi, & in Tancredi festinarent auxilium. Populus tamen interior à fraterna non deficiens compassione, cùm egredi non valeret, in sportis panem, in vtribus vinum per murum funibus porrigentes, sufficienter ministrauerunt, vnde noctem illam possent transigere. Ibi ergo ante ciuitatis portam secundùm quod poterant, se locantes, quoniam intrare non permittebantur, quieuerunt. Nocte verò eâdem, cùm se tam qui intrinsecus erant, quàm exteriores, sopori dedissent, & circa intempestum silentiũ gratâ perfruerentur requie, accidit quòd Turci, & alii qui in ciuitate erant infideles cum vxoribus & liberis, seruis & ancillis, & omni supellectile, apertis portis, clàm & cum silentio egredientes, vrbem deserunt: non enim satis bene cum suis quos receperant hospitibus, poterant conuenire, suspectam habentes eorum cohabitationem. egredi autem eis erat liberum: nam ciuitatis vnam vel duas portas habebant in sua potestate: sed vt cruentam hostibus post se relinquerent victoriam, præmissis sarcinis & impedimentis omnibus, eos quos extra portam repererunt somno grauatos, penè omnes interficiunt.

XXIII. Mane facto, cùm iam se lux adulta infunderet, surgentes qui in ciuitate quieuerant, vrbem reperiunt vacuam: & clandestinam admirantes hostium fugam, mœnia perlustrant & aditus, quærentes diligenter, quâ parte fuerint egressi: dumque singula diligenter discutiunt, stragem reperiunt, quam in seruos CHRISTI, Turci abeuntes exercuerant. Vnde graui dolore percussi, & mœrore consternati debito, in lamenta se dederunt; diuisique ab inuicem, secunda classis contra dominum Balduinum & Maiores arma corripiunt, fratrum eis necem imputãtes & interitum: eo quòd *hospitalitatis gratiam, quæ ad omnes meritò se porrigit indigentes*, viæ consortibus denegassent. vnde facto impetu, in primates suos iustâ indignatione commotus irruit populus: & nisi se in

turres

turres sublimiores contulissent, satis æquipollente numero stragem exteriorem in suis Maioribus recompensassent. Tandem * turbâ cognitâ, & schismate quod ex iusta causa exortum erat in populo, iam ingrauescēte, solicitus elaborare cœpit, quomodo sedaretur tumultus, se apud populum excusando. Postquam igitur pace ad tempus impetratâ, & indicto silētio, arma sustinens, quieuit aliquātulum turba pedestris, pro se allegare cœpit, vt se innocentē assereret, iurans & obtestans, quod nō ob aliam causam eos à ciuitate arcuerat, nisi quia neminem se admissurum vsq; ad aduentum Ducis fide promiserat interpositâ. Vnde factum est, quod per quorundam ex nobilibus interuētum, blandis persuasionibus, sed pro tempore & loco necessariis, sedatus ad modicum quieuit populus, ipso plebi reconciliato. Dumq; ibi sopitis scandalis per dies aliquot in omni tranquillitate sedissent, ecce classis visa est in pelago, vix tribus miliaribus distans ab vrbe; ad quam ex vtroq; ordine tam equites quàm pedites certatim properantes, ad mare descendunt: vbi de littore mutuò sibi colloquentes, cognouerunt per eorundem relationem, quod Christianæ professionis essent homines. Interrogati autem de patria: responderunt, quòd à *Flādria, Holandia, Frisonia:* in quibus partibus piraticam annis octo exercuerant; tandem cōpuncti corde, & delictorum suorum pœnitentes, orationis gratiâ, vt ad Hierosolymam proficiscerentur, in hoc mare descenderant. Cognito autem, quòd viri fideles essent, eos ad portum inuitant, & datis dextris in osculo pacis susceptos, classe in tuto locatâ, vsque ad Tarsum perduxerunt. Erat autem quidam eorum primicerius *Guinemerus* nomine, de pago Boloniensi, de terra comitis Eustachii, patris domini Godefridi. Hic postquam dominum *Balduinum* cognouit, sciens quia domini sui filius esset, relictâ classe, cum eodem Hierosolymam ire disposuit: erat autē diues admodum, ex illa arte pessima quā diu exercuerat, factus locupletior; & multos habens in suo obsequio; quos ex parte plurima secum trahēs, eum sequi decreuit. Vnde ordinatâ ex vtriusq; comitatu quingentorum virorum vrbi sufficiente custodiâ, iterum procedere & tentare fortunam disposuerunt. Proficiscentibus ergo illis, XXIV.

& viam regiam non deserentibus contigit peruenire *Mamistram*, quam paulo antè, vt prædiximus, dominus *Tancredus* violenter occupauerat, & in manu forti detinebat occupatam: quò peruenientes, arbitrati quod in vrbem minimè reciperentur, extra in pomœriis hospitati sunt. Tancredus verò audiens, quod *Balduinus* iuxta vrbem sua castra locasset, iratus admodum, memor iniuriarū quas ab eodem immeritus pertulerat, infremuit spiritu: & irâ succensus, suos ad arma conuocat, paratus de omnibus quæ ille intulerat, vicem rependere condignam. Præmissis itaq; nonnullis sagittariis, qui eorum equos per pascua dispersos sauciarent, aut secum deducerent comprehensos, ipse subitò cum quingentis loricatis equitibus in eorum castrâ irruens, antequam possent arma corripere, omnes penè contriuerat. Tandem verò illis arma corripientibus, & ad resistendū paratis, fit conflictus asperior, parte vtraq; decertante proteruiùs: factumq; est ita, vt confligentibus inter se nimis hostiliter aciebus, plures ceciderint, nonnullis etiam ex vtraque parte retentis. Tandem verò domini Tancredi manus impar viribus & numero, pondus certaminis ferre nō valens diutiùs, terga dedit fugiens, in vrbem se receptura. Erat autem inter vrbem prędictam & castra domini Balduini fluuius, super quē pons erat valdè angustus: quo dum in vrbem redire domini Tancredi properaret familia, pontis angustiâ impedimentum ministrante, interierunt ex vtroq; ordine plures, aliis infra vrbem se recipientibus. Et fortasse maiora vtrinq; ardentibus odiis passi foret dispendia, nisi nox conflictum dirimens irruisset. Capti sunt ibi de comitatu domini Tancredi *Richardus de Principatu*, eius cōsanguineus, & *Robertus de Ansa*, viri nobiles & præclari, quorum persuasionibus & stimulis ad prædictam dominus Tancredus conuolauerat vltionem. De familia verò domini Balduini captus est vir præclarus, & nobilis, *Gilleberus de Monte claro:* pro quorum absentia, turbatæ sunt plurimùm hinc inde acies, arbitrantes quod in hesternis congressionibus vitâ decessissent. Luce demum posterâ sole oriente restitutâ, de tumescentibus odiis & indignatione aliquantulum mitigatâ, professionis suæ memores, ad cor, respiciente eos diuinâ clementiâ, reuersi sunt: & missâ legatione, rogantes quæ ad pacem sunt, restitutis hinc inde captiuis, & sibi mutuò satisfacientes, in plenam gratiā, interueniēte pacis osculo, redierunt.

Inde cum omni illo suorum comitatu dominus *Balduinus* ad maiorem exercitū, XXV.

qui iam *Maresiam*, vt prædiximus, peruenerat, sociis id exigentibus, reuersus est: audierat enim, quanto, quamq; periculoso casu dominus Dux ante Antiochiam Pisidiæ laborauerat: vnde de eius plurimùm salute solicitus, præsens de eius statu pleniùs volebat edoceri. *Tancredus* verò assumpto sibi populo residuo, qui in classe aduenerat, & ex eo viribus adauctis, vniuersam percurrens Ciliciam, hostium præsidia, quotquot ibi reperit, expugnat, incendit, hostibus qui in eis reperti sunt, gladio peremptis: perueniensque ad locum cui nomen *Alexandria minor*, violenter expugnatum, nihilominus occupauit, vniuersam regionem suę subiiciens potestati. Audientes verò qui in montibus habitabant, tam Armeniorum quàm Turcorum satrapæ, quod prædictus Tancredus in manu robusta, & exercitu copioso, vniuersam sibi subiugaret prouinciam, timentes ne fortè ad eos ascendens, eorum quoq; captiuaret populos, subuerteret municipia, missis certatim legationibus, eius sibi satagunt conciliare gratiam, & amicitiam fœderare: vnde vt propositum faciliùs valerent effectui mancipare, missis donis ingentibus in auro, argento, equis, mulis & holosericis, fœdus contrahebant, tanti principis iram & indignationem multâ liberalitate declinantes. Erat itaque vir in cunctis prosperè agens, fuitque Dominus cum eo, & omnia eius opera, tanquam serui fidelis dirigebat.

EXPLICIT LIBER TERTIVS.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI QVARTI.

I. Balduinus Ducis frater ad maiorem reuersus exercitum, instinctu Pancratii iterum assumptâ militiâ, in partem Septentrionalem descendit, & vsque ad Euphratem vniuersam occupat regionem.

II. Fama eius longè lateq; diffunditur: à ciuibus Edessanis vocatur: Transito Euphrate, illuc accelerat, insidias in itinere perpessus: Occurrit ei populus Edessanus, & multâ lætitiâ in vrbem introducit.

III. Dux ciuitatis facti pœnitens, eius successibus inuidet; pacta rescindere nititur: sed tandē victus à populo, eum fraudulenter adoptat in filium.

IV. Rogatu ciuium Samosatum obsidet. Ciues aduersus ducem suum, virum inutilem, cōspirant, recolentes quantas eis intulerat iniurias.

V. Edessani ducem prædictum interficiūt; Balduinum sibi præficiunt in dominum: ipse verò Samosatum prædictam à Balduc, qui ei præerat, multo emit precio.

VI. Sororgiam ciuitatem obsidet. Obsessam violenter occupat, gratiam apud populum suū demerens infinitam.

VII. Directi quidam à maiore exercitu, vrbem Artesiam violenter occupant: quo rumore exciti Antiocheni, illuc cum multa properant militia: nostris insidias præstruunt, vrbem impugnant; nihil proficientes redeunt, ponte tamen prius communito.

VIII. Maior exercitus Artesiam peruenit: inde præmissis quibusdam, qui prætentarent vias, ad pontem accedunt, & inuitis hostibus fluuium transeunt.

IX. Descriptio vrbis Antiochenæ, & eius dignitatis.

X. In qua prouincia sita est: descriptio quoque situs eius.

XI. Quis erat dominus in ea: & quomodo audito nostrorum aduentu, vrbem prius communierant, ex vicinis vrbibus copiis in ea collectis.

XII. Deliberatio nostrorum principum, & accessus expeditionum ad vrbem.

XIII. Disponuntur principes circa vrbem stationibus congruis, & vrbem vallant obsidione: ciues timore consternantur.

XIV. Nostri super flumen pontem erigunt ligneum, vt liberiùs pabulatum exeant. In castra comitis Tolosani, à ciuibus fiunt eruptiones repentinæ.

XV. Comes contra eos varia percurrit argumenta: tandem porta obiectis molibus obturatur.

XVI. Nostris pabulatum egressis, hostes occurrerunt, fit conflictus acerrimus: multi ex vtroque exercitu cadunt, tum confossi armis, tum submersi flumine.

XVII. Consumptis necessariis, cœpit fames inualescere: populus inopiâ laborare: Pluuiarum intemperie putrefieri tentoria: Exercitus deperire.

XVIII. Boamundus & Flandrensis, cum ingenti militia pabulatum exeunt: Ciues interim in castra clam irruunt, nostris damnum & iniuriam irrogantes.

XIX. Qui pabulatum exierant, inuentis hostibus

hostibus & deuictis, cum præda redeunt, & spoliis vberibus.

XX. Suenno Danorum regis filius exercitum subsequens, cum suis copiis iuxta vrbem Finiminis à Turcis interficitur.

XXI. Tatinus vir subdolus, tanquam victualium commercia missurus, & Imperatorē rogaturus, vt subueniat, ab exercitu discedit non rediturus.

XXII. Fame inualescente, & lue pestiferâ populum occupante, triduanum ab episcopis indicitur ieiunium. Dux Godefridus plenam recipit sanitatem, & exercitus de eius salute consolationem.

XXIII. Exploratorum qui missi erant ab hostibus importunitas, per quoddam Domini Boamundi factum memoriale compescitur.

XXIV. Aegyptius Calipha nuncios dirigit ad principes, fœdus postulans, & eorum gratiam sibi conciliare quærens.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI QVARTI.

INCIPIT LIBER QVARTVS.

DVM igitur *Tancredus* ita in Cilicia viriliter cuncta sibi subiiceret, & maior exercitus apud Maresiam iam peruenisset, prædictus *Balduinus* viso fratre, cuius gratia ad exercitum redierat, eiusque cognitâ conualescentiâ, rursum æstuat; & Tancredi succensus stimulis, & virtutis eius quæ publicè prædicabatur, æmulus, socios colligit; & rursum egredi & casus experiri recentes proponit. Audientes verò qui ab eo super hoc sollicitabantur, quantâ aduersus dominum Tancredum apud Tarsum Ciliciæ, de maiore confisus comitatu, intumuisset malitiâ, cum eo proficisci verebantur: abominabilis enim factus erat penè omnibus, illâ eius culpâ id exigente. Et nisi Domini ducis obstitisset reuerentiâ, *Boamundus* & sui impunitam non reliquissent, quam Tancredo intulerat iniuriam. Vnde factum est, vt paucos inueniret illius viæ cōsortes. Super quo à fratre, seruo DEI, correptus grauiter, reatum cum omni humilitate recognoscens, & condignam nobili viro pro commisso satisfactionem promittens; & quoniā prȩter morem, & alterius magis suggestione, quàm de proprio motu deliquerat, indulgentiā consecutus est, & omnium sibi reconciliauit gratiam. Erat enim vir aliâs per omnia commendabilis, nec auditus fuit ampliùs sermo huiusmodi de illo. Porrò huic eidē familiaris erat quidam nobilis Armenius, *Pancratius* nomine, quem à carcere domini Imperatoris elapsum, apud Niceam sibi fecerat familiarem, viæq; consortē semper habuerat: erat autem idem vir in armis strenuus; sed peruersæ fidei, & subdolus nimis. Hic dominum Balduinum horis penè singulis solicitabat instātiùs, vt assumptâ militiâ, secum proficisceretur in regionem, quam cum paucis posset occupare faciliùs. Tandē verò associatis sibi ducentis equitibus, & populo non modico, duce prædicto Pancratio, in partem Septentrionalem proficiscens, ingressus est regionē opulentissimam. Erant autem prædictæ regionis habitatores Christianæ professionis, & veri DEI cultores, exceptis paucis, qui in præsidiis morabantur, fidelē populum, & quibus inhibitum erat militare, pro arbitrio tractātes. Ingressus igitur regionem, Christianis locorū cultoribus, infidelium abhorrentibus principatum, & eidē præsidia tradentibus, infra paucos dies vsq; ad Euphratē fluuium magnum, vniuersam obtinuit regionem. Factumq; est nomen eius hostibus circumpositis ita formidabile, vt munita etiam sponte deserentes præsidia, fugam inirent nemine persequente. Fidelibus autē qui eum receperant, tanta de eius præsentia accessit virtus, & ex virtute fiducia, vt, sicut legitur in Propheta, *Vnus fugaret decem, & duo decem millia.* Nec solùm vulgus ita mente ei adhærebat; sed qui in partibus illis erant Christiani principes, cum eodem fœderati, ad propositum cooperantes se, communicatis viribus, & impensis deuotè obsequiis exhibebant. Post hæc, diebus aliquot euolutis, egrediēs fama, magnifici viri nomen & opera longè lateq; per adiacentes diuulgabat prouincias; strenuitatē, fidem & constantiā animi prædicans commēdabilem. Exiit ergo sermo iste ad ciues Edessanos, & vniuersam eorū, rumore crebrescente, impleuit vrbem; quod talis tantusque princeps de exercitu Christianorū aduenerat, qui iugum seruitutis eorum penitus posset dissoluere, & eos restituere

CAP. I.

Deut. 32, 30.

II.

libertati. Vnde tam qui ciuitati præerant, quàm maiores natu, penes quos vniuerſa ciuitatis illius reſidebat autoritas, miſsâ legatione, literis & viuâ voce, eũ ad ſe ſatagunt euocari. Eſt autem *Edeſſa* nobilis Meſopotamiæ metropolis, quæ alio nomine *Rhages* appellatur. Hæc eſt ciuitas, ad quam *Thobias* ſenior, iuniorem Thobiam filiũ ſuum miſit, vt à Gabelo conſanguineo ſuo decem talenta argenti repoſceret, quæ ei dum adhuc eſſet infantulus, commodauerat. Huius ciues ſtatim poſt Domini paſſionem per *Thaddæum* Apoſtolum, ſalutarem CHRISTI ſuſceperunt doctrinam: digni inuenti per omnia, & tanti prædicatione Apoſtoli, & epiſtolâ Saluatoris, quã ad *Abgarum* regem eorum reſcribens miſit, ſicut in primo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, quam *Euſebius* Cæſarienſis ſcripſit, reperitur. In qua, ſicut ab initio & à temporibus Apoſtolorum ſuſceperant, fidei ſynceritate perſeuerantes, infidelium iugum eatenus patiebantur, quòd eis tributa & vectigalia annuatim cogebantur exſoluere; vineas quoque & agros, & quælibet prædia exteriùs poſita, penè continuis exactionibus compellebantur redimere. Infra tamẽ vrbem nemo niſi fidelis habitare præſumebat. Hæc enim ſola inter omnes illius regionis vrbes, in ſua manens ingenuitate illibata ab infidelibus, qui circumpoſitas iampridem occupauerãt prouincias, nec ſubiugata fuerat, nec alterius profeſſionis quempiam pertulerat habitatorem: ſed exteriùs in vrbibus finitimis & præſidiis confinibus habitantes, tantas prædictis ciuibus inferebant moleſtias, vt egredi vrbem non liceret, nec ſua exteriùs procurare negotia. Huic autem vrbi præerat quidam natione Græcus, multo confectus ſenio, vtriuſque ſexus liberis carens, qui ab eo tempore, quo vniuerſa prouincia Conſtantinopolitano ſubiecta erat imperio, miſſus ad eandem vrbem, præſes fuerat: & Turcis ſuperuenientibus antequam præſidatus ſui tempus eſſet euolutum, de neceſſitate moram facere compulſus, iuriſdictionem continuauerat ſuam; nec ipſo ad propria redire valẽte, nec populo ab adminiſtratione eum cedere compellente. Erat tamen prælatus inutilis, à ſubditis non valens propulſare moleſtias, aut quietem aliquam procurare. Conuenientes ergo ciues adinuicem, cum eius tamẽ conſcientia & bona voluntate, legatos, vt prædiximus, vt ſuis remedium aliquod adhiberet moleſtiis, ad dominum *Balduinum* dirigunt. Qui populi & Maiorum intellectâ poſtulatione, habito cum ſuis cõſilio, acquieuit; & ad iter ſe accingens, cum octoginta tantùm equitibus Euphratem tranſiit, reliquos de comitatu ſuo per arces & municipia quæ ſibi contulerat Dominus, citra Euphratem ad cuſtodiam derelinquens. Porrò *Turci* qui trans Euphratem habitabant, præcognito eius aduentu, ei parauerant inſidias: erat autem in itinere oppidum, cui præerat quidam Armenius, in quod, vt prætentas ſibi declinare poſſet inſidias, ſe contulit, à domino loci benignè & hoſpitaliter ſuſceptus. Cùm autem ibi per duos quieuiſſet dies, non auſus procedere, Turci qui per biduum illic latuerant in inſidiis, moram faſtidientes longiorem, ante prædictum oppidum erectis vexillis, cũ turmis validioribus ſubitò aſtiterunt, prædam quam in paſcuis adiacentibus repererunt, violenter abducẽtes. Noſtri autem quoniam impares & numero erant & viribus, ad eos egredi non præſumentes, infra oppidum ſe cohibebant. Tandem die tertiâ abeuntibus illis, & reuerſis ad propria, Balduinus inceptum iter peragens, Edeſſam peruenit: vbi à prædicto ciuitatis duce, occurrente ei vniuerſo clero & populo, cum tubis & tympanis, cùm hymnis quoque & canticis ſpiritualibus, & multo præuentus honore, & omnium gratia ſuſceptus eſt.

III. At verò dux qui eum citari fecerat, apud ſe tacitus conſiderans honorem & gratiam, quam aduenienti populus exhibuerat, inuidere cœpit, & à pactorum tenore quæ prius propoſuerat, reſilire. Cùm enim ad hoc eum euocaſſet, vt vniuerſorum bonorum, vectigalium & tributorum, quæ ciuitas habebat, eum in vita ſua decreuiſſet ex æquo fore participem, & poſt eius obitum cuncta ex integro poſſeſſurum, mutato propoſito, cœpit offerre: *Quodſi vrbi & ciuibus ſuis vellet contra Turcorum importunitates miniſtrare ſubſidium, & arcere violentiam, ipſe iuxta boni viri arbitrium, honeſtam annuatim laboris recompenſationem deſignaret.* Quod dominus *Balduinus* omnino reſpuens, vt tanquam gregarius aliquis apud eum ſtipendia mereret, ad reditum ſe parabat: cùm ecce ciues, eo cognito, ad eundem ducem properant, monentes & inſtantes attentiùs, quatenus tantum principem tamque eorum libertati neceſſarium, nullatenus abire patiatur; ſed iuxta priorem tenorem pactorum eum ſibi obliget, vt de cætero tam ipſe quàm vniuerſa ciuitas optatâ quiete

quiete perfruatur. Videns autem dux vnanimem plebis & Maiorum instantiam, & feruorem dilectionis quam erga eum conceperant, reniti, & eorum obuiare postulationibus periculosum ducens, inuitus licet, & suspectum eius habens introitum, tamen assensum præstitit; & sub quodam colore, cumulatæ recompensationis, eo in filium adoptato, præsentibus ciuibus, quamdiu viueret, omnium bonorum ex æquo, solenniter contulit participium; & post eius obitum, ex integro successionē. Gauisus est autem populus, libertatis suæ omnimodam in eo spem habentes. Ab ea igitur die, de domini Balduini protectione præsumentes, iniurias quas à duce perpessi fuerant, solito liberiùs reuocantes, ad animum, propositum habebant vltū iri, si quando locus daretur & tempus opportunum: quod postmodum rei subsequens exitus euidentissimè declarauit. Erat autē iuxta eos antiquissima ciuitas, & munita supra modū, *Samosatū* nomine: cui præerat vir infidelis, natione Turcus, *Balduc* nomine, in armis strenuus, sed subdolus & nequam. Hic prædictos ciues multis afficiebat molestiis, tributa & agrorum vectigalia, & angarias multiplices eis ingeminans; & pro his omnibus eorum liberos habebat obsides, quibus nullam impendēs humanitatem, in luto & latere sibi seruire compellebat. Pro quibus molestiis ciues vniuersi ad domini *Balduini* prouoluti genua, orant vnanimiter, & cum lachrymis implorare satagunt, quatenus ab illius vexatione eos protegere dignetur; & ita efficere, vt liberos suos, qui ab eo detinebantur inuiti, possent recipere. Ille autem eorum hanc primam postulationem volens exaudire benigniùs, & per hoc sibi populi gratiam ampliorem promereri, conuocato populo, & armis communito, ad locum prædictum in manu robusta peruenit: vbi cùm per dies aliquot frequentibus congressionibus, & multâ instantiâ vrbem impugnasset, Turcis qui intus erant strenuè resistentibus, & de loci præsumentibus munitione, videns quod non proficeret, relictis militibus septuaginta, in loco vicino & munito aliquantulum, qui Samosatenis sine intermissione requiem negarent, & continuas molirentur insidias, ipse Edessam reuersus est. Videntes autem ciues, quod esset dominus Balduinus vir strenuus, & in cunctis prosperè agens: & indignum reputantes, quod qui dignus erat, tanquam liberator vrbis, & quietis fundator, vniuersa possidere, & pro arbitrio cuncta disponere, parem haberet in ciuitate virum inutilem: accito *Constantino* nobili & potente viro, qui in montibus vicinis munitissima habebat præsidia, de communi proponunt consilio, vt duce eorum interempto, dominum Balduinum sibi ducem constituant, & principem singularem. Ciues enim, eius meritis exigentibus, oderant illum: multis enim calumniis eos dicebatur affligere, aurum & argentum & quælibet preciosa ab eis violenter extorquens; cui si quis tentabat resistere, eidem statim, data pecunia, Turcorum suscitabat inimicitias & odium: ita vt non solùm vinetis & hortis & satis succendendis, gregibus quoque & armentis abducendis timerent; verùm & de vita periclitarentur sæpius. IV.

V. Conuenientes igitur ad inuicem, horum malorum memores, & videntes quod maior ad diu desideratam libertatem obtinendam, per hospitem susceptum pateret via, ex condicto ad arma conuolant; & turrim in qua domicilium habebat, multâ impugnant instantiâ, proteruâ animositate diruere satagentes. Videns autem plebis feruorem, & pro meritis aduersus se indignationem conceptam, accito domino Balduino, pro vita solicitus, rogat, vt effusis thesauris, pro eius salute ad populum intercedat. Ille autem, cùm bona fide ciuium ab eo vellet propulsare iniurias, & ab illo proposito cohibere, videns quod non proficeret, sed magis & magis irritaretur populus; reuersus ad ducem, monet & hortatur attentius, quatenus quocunque modo vitæ consulat & saluti. Ille autem desperati more, *quærens remedium vbi non erat*, per fenestram fune demisso, seipsum etiam deponebat: vbi antequam ad terram perueniret, mille sagittis confossus interiit. Quem defunctum & exanimem per plateam trahentes, amputato capite, vix aduersus eum conceptam indignationem expleuerunt. Die verò alterâ dominum *Balduinum* inuitum & renitentem, sibi præfecerunt in dominum, exhibitis corporaliter de conseruanda fidelitate iuramentis: & introducētes eum sollempniter, & cum omni gloria in præsidium ciuitatis, vniuersos thesauros, & infinitas, quas ille à multis retro temporibus congregauerat, ei tradunt diuitias, vniuersa in tranquillo constituta ciuitate. Balduc verò, quem Samosatenæ præesse ciuitati dixeramus, videns quod Balduinus

de die in diem proficiens, vniuersam sibi subiugabat regionem, prædictam ciuitatem sub precio decem milium aureorum venalem obtulit. Dominus verò Balduinus post multam deliberationem, videns loci munimen, & quod nõ facilè viribus poterat superari, datâ infinitâ pecuniâ, vrbem & ciuium obsides, cum multa gloria suscepit. Hic primum tantam ciuium Edessanorum in se conciliauit gratiam, vt iam non solùm dominum, sed & patrem eum haberent, parati pro eius incolumitate & gloria vsque ad mortem decertare.

VI. Erat in eadem prouincia ciuitas, *Sororgia* nomine, infidelibus eodem modo referta habitatoribus, Edessanis in vicino constituta, cui præerat quidam Turcorum satrapa, *Balac* nomine. Hic etiam prædictis ciuibus, multas inferebat iniurias, & continuis vexabat molestiis: pro quo etiam domino Balduino supplicantes Edessani, facilè obtinent, vt congregato exercitu, vrbem prædictam obsideret. Vnde factum est, vt statutâ die illuc proficiscens, desiderium populi manciparet effectui, ciuitatem obsidens. Locatis autem in gyrum castris, & machinis congruâ prouisione dispositis, vrbem animosiùs cœpit impugnare. Videntes autem ciues viri constantiam, & de viribus diffidentes, nimiâ concussi formidine, missâ ad eum legatione, pacem impetrant eâ conditione, vt vrbe resignatâ, vita eis & incolumitas conseruetur. Susceptâ autem ciuitate, & eius præsidio relictis de suo comitatu ad eius custodiam sufficientibus, præfectoque vno ex illis, qui eius ibidem procuraret negotia, ciuibus quoque annuatim præstando imposito tributo, Edessam cum ingenti gloria reuersus est. Factumq; est, vt per huius vrbis impugnationem, liber ab Antiochia vsque Edessam transire volentibus, pateret commeatus. In medio enim itinere, inter prædictam vrbem & Euphratem constituta, transire volentibus, præstabat prius impedimentum. His ergo dictis de domino Balduino, ad ea quæ restant de maiore exercitu dicenda, redeamus.

VII. Interea dum circa partes Edessanas trans Euphratem dominus ita desudat Balduinus, maior exercitus, vt præmissum est, per abrupta montium & vallium deuexa, *Maresiam* vsque peruenerat. Erat autem prædicta ciuitas Christianos habẽs habitatores, paucis exceptis qui in præsidio ciuitatis morabantur, cæteros pro libero detractantes arbitrio. Hi verò audito nostrorum aduentu, perterriti, clàm aufugerant, vrbem solis fidelibus relinquentes: Ad quam postquam Deo deuotus peruenit exercitus, ante vrbis mœnia, in pascuis virentibus castrametati sunt, violentiam inferri ciuibus omnino prohibentes. Vnde factum est vt rerum venalium illic, cum omni trãquillitate, ministrata sit abundantia. Compertum autem habentes, ex indigenarum relatione fideli, quod in proximo alia quædam esset ciuitas, bonis redundans omnibus, & cæteris multo fertilior, quæ à Turcis detinebatur, nomine *Artasia*: illuc cum omni celeritate de communi consilio *Comes Flandrensium Robertus*, assumptis sibi quibusdam nobilibus, *Roberto* videlicet *de Roseto*, & *Goscelone* filio Cononis Comitis de Monte acuto, cum mille loricatis proficiscitur: quò perueniens, protinus eam obsidione vallat. Turci autem de loci munimine præsumentes, vrbe relictâ, in præsidium se contulerunt. At verò Armenii, & alii fideles eiusdem vrbis habitatores, comperientes quod hi qui in tanto armorum fulgore aduenerant, de exercitu essent, quem diu, & cum multo expectauerant desiderio, in spem libertatis erecti, arma corripiunt: & in Turcos, qui eos violentâ dominatione per multa oppresserant tempora, gladios conuertunt. Factumq; est, vt subitò perimentes vniuersos, eorum capita exteriùs proiicerent; & portis apertis fideles qui exteriùs erant, intra vrbem deuotissimè inuitarent ad hospitium; & plenis hospitalitatis legibus, eis & equis eorum necessaria ministrarent. Est autem hæc ciuitas, quæ alio nomine *Calquis* appellatur, quæ sicut prædicta *Maresia* vna de suffraganeis vrbibus, quæ ad *thronum Antiochenum* subiectionis habent respectum. Distat autem ab Antiochena miliaribus quindecim. Hæc ergo fama longè lateq; per regionem diffusa, ciues Antiochenos exciuit, vt arma corriperent; & in perniciem illorum qui ad Artasiam conuenerant, & eius ciues occidendo vrbem occupauerant, accingerentur. Electi ergo de his qui apud Antiochiam ad tutelam eiusdem vrbis conuenerant, quasi ad decem milia, illuc sub omni festinatione contendunt. Ad quem cùm approximarent locum, præmissis armaturæ leuis equitibus triginta, qui equos habebant velocissimos, reliqui in loco occulto ad insidias derelicti remanserunt. Hi ergò qui præmissi sunt, quasi excursores, vt nostros ad insectandum incautiùs inuitarent, ante

vrbem

vrbem Artasiam cœperunt liberè nimis, quasi prædas abacturi, discurrere. Nostri autem qui in vrbe erant, eorum ferre non valentes superbiam, & liberos nimis excursus, certatim ad arma conuolant; & eos insectantes incautè aliquantulum, super eas quas studiosè locauerant insidias, descenderunt: qui de latebris egredientes, nostros ab vrbe laborabant excludere, ne ad eam confugientes, contra irruentes maiores copias possent inuenire refugium. Nostri tamen auctore Domino, eos à se viriliter repellentes, sani & incolumes, cum omni suo comitatu infra prædictam vrbem se receperunt. Videntes autem, quòd non erat opus facile vt ciuitatem ita subitò sibi vendicarent, apponunt eam obsidione vallare. Cumque per diem integrum vrbem expugnassent, & illis qui intus erant resistentibus viriliter, non proficerent; audientes etiam quod maior appropinquaret exercitus, cuius periculosum erat nimis aduentum expectare, saniore ducti consilio, Antiochiam reuersi sunt: ponte tamen, qui medius erat, militibus communito. Comes igitur cum his qui secum erant, vrbem quam ei contulerat Dominus, vsque ad aduentum maioris exercitus solicitus cõseruabat. Sed interim egregiæ indolis adolescens prædictus, *Goscelo* domini Cononis comitis de Monte acuto filius, validâ correptus ægritudine, vitâ decessit: ibidem cum honestis exequiis traditus sepulturæ. Vix circa auroram, VIII.
Turci qui ab Antiochia venerant, discesserant ab Artasia, cùm ecce nunciatur, maiorem exercitum eiusdem ciuitatis fines ingressum, non longè ab vrbe castra locasse. Dumque pro fratribus qui apud Artasiam obsidionem pati dicebantur, debitam gerunt solicitudinem, de communi consilio, mille & quingentos in subsidium eorum loricatos dirigunt, præcipientes, vt si ad vrbem obsidione solutâ, liberum possent accessum habere, relictis custodibus, qui ad vrbis defensionem sufficere possent, dominus *comes Flandrensis*, & alii nobiles, qui cum eo ibidem erant, ad exercitum redeant. Redierat etiam dominus *Tancredus*, eandem mandati formam suscipiens, à Cilicia, vbi regionem vniuersam suæ mancipauerat ditioni. Reuersi erant & alii nihilominus, qui circumquaque dispersi, variis rapti fuerant studiis: excepto domino *Balduino* Ducis fratre, qui circa partes Edessanas, de die in diem, præuiâ Domini misericordiâ, magis ac magis proficiebat. Sic igitur reintegrato exercitu, & partibus recollectis, quasi lege præcipiunt edictali, vt de cætero, nemo, nisi iussus, præsumat ab exercitu separari. Solutis igitur castris versus Antiochiam acies dirigunt, viarum compendia secuti. Et quia fluuius in via medius erat, & super fluuium pontem audierant esse munitissimum, timentes ne exercitus aliquod ibi sustineret impedimentum, dominum *Robertum Normannorum ducem* cum suo comitatu iusserunt præcedere, & prætentare itinera; quatinus si quid difficultatis occurreret, id subsequentibus legionibus faceret notum, & Principes super eo redderet doctiores. Præcedebant autem eius exercitũ quasi legionum primicerii, vexilla baiulantes, viri nobiles & inclyti, & in vsu armorum commendabiles, dominus *Eurardus de Pusato*, *Rogerus de Barnauilla*. Separatus igitur ab exercitu dominus Comes cum suis cohortibus, & maiores præcedens copias, ad prædictum pontem peruenit. Erat autem pons lapideus, in vtraque fronte turres habens munitissimas ex opere solido, sicut & totus pons erat compositus: in quibus centum viri fortes & in armis strenui, arcus vsum habentes familiarem, & sagittandi peritiam, ad earum custodiam erant deputati, & vt transire volentes à vadis & fluminis accessu violenter arcerent. Aduenerant præterea ab Antiochia equites septingenti, qui in vlteriore eiusdem fluminis ripa constituti, vada præoccupauerant, transitum nostris omnino pro viribus inhibituri. Fluuius autem, cui pons superpositus est prædictus, *Orontes* appellatur, verbo vulgari *Fer* dictus, qui ab eo loco secus Antiochiam defluens, inde ad mare descendit. De hoc quidam somniare solent, quod sit *Farfar* Damasci fluuius: sed compertum habemus, quod errore trahuntur, qui hoc asserunt. *Farfar* enim & *Albana* à Libano trahentes originem, per agrũ Damascenum secus ipsam vrbem defluentes, in Orientem properant, vbi in arenosa solitudine deficere dicuntur: *Orontes* verò secus *Heliopolim*, quæ alio nomine appellatur *Malbec*, primum habens exordium, per Cæsaream & prædictam Antiochiam in mare descendit Mediterraneum. Perueniens igitur ad pontẽ *Normannorum Comes*, cum suis expeditionibus transire prohibitus est, tum ab his qui in turribus erant super pontem, tum ab his etiam, qui fluminis vlteriorem occupauerant ripam: factus est itaque

ibidem conflictus asperrimus, dum & nostri violenter fluuium transire nituntur; & hostes transire volentibus omnino contradicere, & à vadis arcere, sagittarum immissâ grandine moliuntur. Dumque in hoc vtrinque desudarent atrociùs, ecce maior aduentabat exercitus. Cognitoque quod circa pontem Comes & qui cum eo præcesserant, bello detinebantur occupati, iter accelerant, vt laborantibus sociis opem ferant, & exclusis hostibus transitum sibi præparent expeditum. Postquam ergo vniuersæ aduenerunt legiones, voce præconiâ & lituis commoniti, arma corripiunt, & totis viribus insistentes, pontem, hostibus in fugam versis, violenter occupant. Alii verò qui secus pontem propter locorum angustiam pugnare non poterant, vt interim otiosi non torpescerent, vado reperto fluuium exuperantes, ripam vlteriorem, exclusis hostibus, liberam possident. Translato igitur vniuerso exercitu cum curribus & vehiculis & impedimentorum vniuerso genere, citra fluuium, sex aut quinque ab vrbe distantes miliaribus, in locis pascuis & latè virentibus castrametati sunt. Die verò sequenti iterum procedentes, inter montes & fluuium, viam secuti regiam, ante vrbem infra miliare vnum castra locauerunt.

IX. Est autem *Antiochia* ciuitas gloriosa & nobilis, tertium, vel potius secundum (nam de hoc maxima quæstio est) post vrbem Romam dignitatis gradum sortita: omnium prouinciarum quas tractus continet Orientalis, princeps & moderatrix. Hæc priscis temporibus dicta est *Reblata*, ad quam *Sedechias* rex Iuda cum filiis ante Nabucodonosor Babyloniorum regem deductus est; vbi in patris præsentia filios eius occidi præcepit, & ipsum consequenter oculis priuari. Hanc, post mortem Alexandri Macedonis, *Antiochus*, qui post eum regni eius partem obtinuit, turribus & muro validissimo circundatam, & in statum reparatam meliorem, de nomine suo vocari præcepit Antiochiam, regni sui caput constituens, & in ea sibi & successoribus eius, in perpetuum, domicilium ordinans familiare. In hac Apostolorum princeps, cathedram obtinuit sacerdotalem, & pontificali primus functus est dignitate: viro venerabili *Theophilo*, qui erat in eadem ciuitate potentissimus, in proprio domate basilicam dedicante. Cui *Lucas*, ex eadem vrbe trahens originem, tam Euangelium suum, quàm Actus scribit Apostolorum: qui etiam beato *Petro*, septimus in ordine Pontificum, in eadem Ecclesia successit. In hac etiam primus fidelium habitus est conuentus, in quo & Christianorum nomen dedicatum est. Prius enim, qui CHRISTI sequebantur doctrinam, *Nazareni* dicebantur: postmodùm verò, à CHRISTO deducto nomine, autoritate illius Synodi, *Christiani* dicti sunt fideles vniuersi. Vnde &, quia gratis & sine difficultate prædicantem suscepit Apostolum, ad CHRISTI fidem vnanimiter conuersa; & nomen, quod sicut vnguentum effusum, longè lateq; redolet, prima inuenit & docuit, nomen ei designatum est nouum, & *Theopolis* est appellata: vt quæ priùs hominis nequam & impii nomen pertulerat, eius qui eam ad fidem vocauerat, domicilium & ciuitas deinceps appellaretur; super hoc condignam recipiens à Domino retributionem: Vt quæ prioris erroris magistra, multis sub se positis regionibus imperauerat, postmodum in via Domini, & honesta morum disciplina, easdem haberet nihilominus suffraganeas. Viginti enim prouincias in sua iurisdictione eiusdem, DEO amabilis, ciuitatis dicitur habere Patriarcha: quarum quatuordecim, singulos habent metropolitas, cùm suis suffraganeis: sex verò reliquæ, sub duobus primatibus, qui vulgari appellatione dicuntur *Catholici*; quorum alter est *Aniensis*, alter verò *Hirinopolitanus*, qui est *Baldacensis*; cum eorum suffraganeis disponuntur. Quæ omnes vno nomine, *Oriens* videlicet, nuncupantur, sicut ex synodo Constantinopolitana colligitur, quæ sic habet: *Orientis autem Episcopi, solius Orientis curam gerant: seruato honore primatus Ecclesiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicenæ synodi continetur.*

X. Sita est autem in prouincia, cui nomen *Syriaceles*, quæ maioris *Syriæ* pars esse dignoscitur: commodissimam & amœnam habens positionem. Protenditur vallibus, agrum habens optimum, & glebam vberem, riuis & fontibus tota pene irrigua, amœnitate singularis, inter medium montium ab Oriente in partes decliuis occiduas: longitudinem habens quasi ad miliaria quadraginta; latitudinem verò, pro diuersitate locorum, sex vel quatuor. In superiore sui parte lacum ex adiacentibus collectum fontibus habens, piscosum maximè, à fluuio, qui

qui vallem percurrit ad mare secus vrbem defluens, spacio vnius distans miliarii: vnde riuus egreditur, qui postmodum in eundem fluuium inferiùs circa vrbem deriuatur. Montes verò, qui eam ex latere vallant vtroque, etsi sublimes sint valde, tamen dulces & perspicuas emanant aquas; & vsque ad suprema culmina, in cliuis & lateribus suis, agriculturæ præbent habilitatem præcipuam. Quorum qui ab Austro est, sicut & fluuius, qui eandem vrbem præterlabitur, *Orontes* dicitur, teste *Hieronymo*, qui Antiochiam inter Orontem fluuium, & Orontem promontorium dicit consistere: cuius pars inferiùs secus mare in immensam se porrigens altitudinem, nomen sibi vendicat speciale, & vulgari appellatione dicitur mons *Parlier:* hunc quidam *Parnassum* reputant, Baccho dedicatum & Apollini; quorum opinioni suffragari videtur *fons Daphnidis*, quem quidam *Castalium* reputant, iuxta veterum tenorem fabularum, Musis sacrum, & gymnasiis celebrem philosophorum: qui ad radices eiusdem montis, in eo loco qui dicitur *Scala Boamundi*, iuxta vrbem prædictam habere dicitur exordium. Sed à vero secus est hæc opinio. Nam Aoniæ regionis, quæ pars est Thessaliæ, *Parnassum* constat esse promontorium; secundùm quod *Naso* in primo Metamorph. describit ita:

> *Separat Aonios Actæis Phocis ab aruis*
> *Terra ferax, dum terra fuit; sed tempore in illo*
> *Pars maris, & latus subitarum campus aquarum.*
> *Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,*
> *Nomine Parnassus, superatq. cacumine nubes.*

Hic autem iuxta *Solinum*, *Cassius* appellatur, de quo in Polyhistoris sui capitulo quadragesimo primo, sic ait: *Iuxta Seleuciam Cassius mons est, Antiochiæ proximus; cuius è vertice vigiliâ noctis adhuc quartâ, globus solis conspicitur, & breui corporis circumactu, radiis caliginem dissipantibus, illinc nox, illinc dies cernitur.* Sed ne te Seleuciæ nomen decipiat æquiuocum, noueris duas esse vrbes, quarum vtraque dicitur *Seleucia.* Prima, quæ Isauriæ metropolis est, quæ ab Antiochia plus quàm dierum quinque distat itinere: & altera quæ Antiochiæ proxima, vix ab ea miliaribus distat decem, iuxta fauces Orontis fluminis; qui locus hodie *Portus Sancti Simeonis* dicitur. Fons autem supradictus, *Daphnis* dicitur, & *Castalius*, vbi fanum fuisse dicitur Apollini dedicatum: quod gentilis superstitio frequentare consueuerat, vt inde reportaret oracula, & super ambiguis quæstionibus responsa. Quem locum *Iulianus* apostata, postquam à CHRISTO, & à pietatis doctrina desciuit, dum in partibus Antiochenis moram faceret, ad Persas iturus, vt Apollinem super eo facto consuleret, adibat frequens; secundùm quod *Theodoritus* in trigesimo primo capitulo Tripartitæ historiæ asserit ita: *Cùm igitur Iulianus apud Pythonem Daphneum responsa peteret, de Parthici belli victoria; & ille de vicinitate corporis* Babylæ *martyris eum accusaret, iussit eius corpus auferri.* Idipsum etiam euidentiùs aliquantulum in decimo Ecclesiasticæ historiæ dicitur, hoc modo: *Dedit & aliud Iulianus vecordiæ suæ ac leuitatis indicium. nam cùm Daphnis, in suburbano Antiochiæ iuxta fontem* Castalium *litaret Apollini, & nulla quæ quærebat responsa reciperet; causasq. silentii percunctaretur à sacerdotibus Dæmonis: aiunt,* Babylæ *martyris sepulchrum propè assistere, & ideo responsa non reddi.* Quia licet fons prædictus dicatur Castalius, non tamen intelligendus est esse ille Castalius, qui alio nomine *Pegasæus, Caballinus*, & *Aganippe* dicitur: ille enim in prædicta esse legitur Aonia, iuxta verbum *Solini*, quod sic se habet: *Thebis Helicon locus est, Cytheron saltus, amnis Ismenus, fontes Arethusa & Hypodia, Salmace, Dirce; sed ante alios Aganippe & Hippocrene. Quos quoniam literarum primus repertor, equestri ordinatione deprehendit, dum rimatur quænam insideret loca, incensa est licentia poëtarum, vt vtrunque pariter dissèminaret, & quòd aperta foret alitis equi vngula; & quòd potus, inspiratione faceret literaturam.* Qui verò à Septentrione, verbo vulgari & consueto *Montana nigra* dicitur; mons videtur pinguis & vber fontibus, & riuis irriguus, in syluis & pascuis multas suis habitatoribus præbens commoditates: vbi & priscis temporibus multa traduntur fuisse virorum religiosorum monasteria; & vsque in præsens, DEVM timentium loca plura fouet & nutrit venerabilia. Per medium autem huius vallis, fluuius, de quo suprà fecimus mentionem, fluenta deducit vsque ad mare. In eum tamen montem qui ab Austro est magis vicinus & procliuior, inter montem & fluuium ciuitas constituta est; ita vt à sublimioribus montis partibus muri

ſumentes initium, per deuexum montis vſque ad flumen deducti, maximum infra ſe ſpacium, tam de montis decliuo latere, quàm de plano, quod à radice montis vſque ad fluuium protenditur, ambientes. Clauduntur autem infra muri ambitum, miræ celſitudinis montes duo; in quorum alterius vertice, qui videtur eminentior, ſitum eſt præſidium munitiſſimum, & inſuperabile: qui duo ab inuicem profundiſſimâ, ſed anguſtâ ſeparantur valle, per quam torrens demiſſus à montibus, ingreditur, & vrbem per mediam defluens, multas ciuibus præſtat commoditates. Sunt præterea in eadem ciuitate fontes nonnulli, inter quos præcipuus eſt, qui in porta Orientali eſt, quæ dicitur *Sancti Pauli*: ſed & fons Daphnidis, ab vrbe tribus aut quatuor diſtans miliaribus, formulis & aquæductu artificialiter immiſſus, in locis pluribus multo argumento aquas miniſtrat horis conſtitutis. Sunt autem tàm qui in montibus, quàm qui in deuexo, quàm qui in planicie ex opere ſolidiſſimo muri, denſi plurimum, & proportionabilem habentes altitudinem, turribus frequentibus, & ad defenſionem aptiſſimis, æquis ſpaciis circumſepti. In parte autem Occidentali inferiùs, circa partes ciuitatis nouiſſimas, ita mœnibus & monti fit vicinus fluuius, vt pons quo tranſitur, portæ ciuitatis & muro continuetur. Longitudinem autem ciuitatis quidam ad duo, quidam verò ad tria reputant miliaria.

XI. Diſtat autem à mari miliaribus decem, aut duodecim. Huius autem tam egregiæ ciuitatis dominus erat quidam, *Acxianus* nomine, natione Turcus, qui de familia fuerat magni & potentiſſimi principis Soldani Perſarum, de quo ſuperiùs fecimus mentionem, *Belſetoh* videlicet, qui vniuerſas illas prouincias ſuo violenter ſubiugauerat imperio: tandem verò ſubactis populis & nationibus, volens ad propria redire, nepotibus ſuis ac vernaculis, vniuerſas quas ſibi vendicauerat, diſtribuit prouincias, vt tantorum beneficiorum memores, perpetuo ſibi fidelitatis nexu tenerentur obligati. In qua diſtributione, *Solimanno* eius nepoti, vt prædiximus, *Nicea* cum adiacentibus prouinciis collata eſt. Cuidam verò alteri eius nepoti, *Ducac* nomine, vrbem contulit *Damaſcenam* cum vrbibus ſuffraganeis & adiacentibus regionibus: quorum vtrique *Soldanatus* & nomen contulit & dignitatem: Solimanno, quia cum Græcis limitans, Imperii Conſtantinopolitani, perpetua, & ſine intermiſſione patiebatur certamina; Ducac verò, cum Ægyptiis, quorum prædicto Soldano ſuſpectum erat incrementum, & vires formidabiles, iugem & penè continuum habebat conflictum, & guerram pertinacem. Cuidam verò ſeruo eius, *Aſſungur* nomine, qui fuit Sanguini pater, & auus Noradini, famoſiſſimam contulit ciuitatem *Alapiam*. Huic quoque, de quo ſermo eſt in præſenti, *Acxiano*, vrbem eadem liberalitate conceſſit *Antiochenam*, cum finibus modicis. Nam vſque Laodiciam Syriæ, *Calipha Ægyptius* vniuerſas poſſidebat regiones. Hic ergò, audiens quod tantus fidelium Principum adueniret exercitus, miſſis frequentibus nunciis, & viuâ voce & epiſtolarum officio, omnes Principes vniuerſi ſolicitabat Orientis; maximè autem & *Calipham Baldacenſem*, & eximium & cæteris omnibus potentiorem *Soldanum Perſarum*. Eratque ei ſatis facile, & in expedito, perſuadere quod poſtulabat. nam de noſtrorum aduentu erant multò ante præmoniti: de quorum numeroſitate & virtute inſuperabili Solimannus, qui ipſo rerum experimento & fide oculatâ conſpexerat, eos reddiderat fidâ relatione doctiores. Inſtat ergò vterque multâ precum inſtantiâ, & profuſis opem poſtulant lachrymis: hic, vt illatam vlciſci poſſit iniuriam; ille verò, vt patriam ab eorum poſſit impugnatione tutam reddere, & eorum à ſe propulſare violentiam. Promittunt igitur illi manus, & ſubſidium pollicentur imploratum: quod poſtmodum, ſicut res ipſa docuit, fideli interpretatione impleuerunt. *Acxianus* tamen interea de noſtrorum aduentu ſolicitus, quantâ poteſt diligentiâ, ex adiacentibus prouinciis, & finitimis vrbibus vires corrogat & inducit; & obſidionem de die in diem præſtolans, victus & alimentorum colligit copias, arma congregat: materiam ad contexendas varii generis machinas, ferrum, chalybem, & cætera quæ in huiuſmodi ſolent vſum præſtare neceſſarium, ardentibus ſtudiis ciues hortatur inducere; qui certatim pro ſtatu publico & vrbis tutela ſoliciti, quantâ poſſunt, inſiſtunt diligentiâ, vt nulla eis deſit rerum, quæ ciuibus obſeſſis ſolent miniſtrare ſolatium. Circumeuntes itaque regionem, ſuburbana ſpoliant; frumentum, vinum, oleum, & cætera vitæ neceſſaria,

greges

greges quoq; & armenta inde secum trahentes, vrbem necessariis cumulant: contra aduenientium importunitatem hostium, multâ prouidentiâ, & labore non paruo, se communientes. Conuenerant autem de vniuersis regionibus, quos idem exercitus pertransierat, multi nobiles & magni viri, ante faciem nostrorum fugientes, qui ob loci munimen & robur, quod videbatur insuperabile sine alicuius vocatione, solâ spe obtinendæ salutis, in eandem vrbem se contulerant. Vnde ampliato numero, dicebantur in ciuitate esse tam ex ciuibus, quàm ex congregatis auxiliis, equitum sex vel septem millia; peditum autem ad pugnam expeditorum copiæ, quindecim aut viginti millium summam dicebantur excedere. Videntes ergo XII. nostri ciuitatem in vicino constitutam, antequam ad ciuitatem accederent, conuenerunt adinuicem, super instanti facto deliberationem habituri. Erant enim de Principibus nonnulli, qui propter instantem hyemem, vrbis differre obsidionem, vsque ad veris initium persuadere conabantur; allegantes, *quod exercitus per vrbes & castella diuisus erat, qui non facilè ante veris initium posset reuocari.* Dicebatur præterea, *quod Imperator Constantinopolitanus eis infinitas mitteret copias in subsidium; & quod etiam de partibus Transalpinis recens iterum adueniret exercitus: quorum vtrunque oportere expectare, vt multiplicatis viribus, facilius possent obtinere propositum. Interim verò per partes diuisum, per loca opulentiora hyemandi gratia dirigendum exercitum, vt vere redeunte, & reparatis viribus, & equis pabulo refocillatis, fortiores iterum ad debita possent opera consurgere.* Aliis verò longè videbatur expedientiùs, vt *statim & subitò vrbs obsidione vallaretur, ne datis induciis eam ciues communire possent diligentius; & vocati ad eorum subsidium, colligendi maiores copias, ferias haberent ampliores.* In hac igitur tanta deliberatione ea pars obtinuit, quæ operi protinus insistendum, moram esse periculosam, & expeditionis vires non esse abinuicem separandas allegabant. Placuit igitur de communi consilio, vt ad vrbem vnanimiter accederent, & eam vallarent obsidione: vnde factum est, vt solutis castris, vrbi appropinquantes, mense Octobri, octauâ decimâ die mensis, ante vrbem consisterent, castrametati. Et licet nostrorum qui gladium poterant educere, ad trecenta millia diceretur numerus, exceptis mulieribus & paruulis, tamen ciuitatem non potuerunt vndique castris circumpositis vallare. nam exceptis montibus, qui (vt prædiximus) mœnibus eorum claudebantur, circa quos nec attentatum fuit castra locare, ciuitatis partem, quæ à montis radice vsque ad fluuium loco protenditur planiore, non potuit obsidio continuata vniuersam cohibere. In hoc igitur nostrorum aduentu, & castrorum positione; licet cum multo strepitu & cornicinum stridore, equorumque hinnitu, & armorum fragore, & confusa vociferatione, quæ vsque ad sidera tolli videretur, noster accederet exercitus; tamen totâ illâ die, & per subsequentes aliquot, tanto silentio conquieuit ciuitas, vt neque ex ea sonus aut strepitus audiretur; & vt meritò crederetur defensoribus vacua, quæ tamen multis tam alimentorum, quàm optimè armatorum copiis militum redundabat. Erant itaque XIII. in ea ciuitatis parte, quæ in plano sita est, portarum aditus quinque. In plaga enim superiore, quæ ad Orientem respicit, erat porta vna, quæ hodie dicitur *Sancti Pauli*; eo quod monasterio eiusdem Apostoli, in cliuo montis posito, sit subiecta. Secunda verò eidem è regione opposita, tantum ab ea distans, quantum in longum ciuitas porrigitur vniuersa, porta est Occidentalis, quæ hodie *S. Georgii* dicitur; eò quòd eiusdem martyris basilicæ sit vicina. In latere autem Septentrionali, tres erant portæ, quæ ad flumen habebant exitum: quarum superior *porta Canis* dicitur, pontem habens ante se, per quem palus, muris contermina transitur: Secunda verò, hodie *porta Ducis* appellatur: quarum vtraque, quasi spacio vnius miliarii distat fluuius. Tertia verò porta, *Pontis* dicitur, eo quod ibi pons est, quo fluuius transitur. nam inter prædictam Ducis portam, quæ media est, vsque ad hanc, quæ est in eo latere nouissima, ita muris applicatur fluuius, vt de cætero muris continuus, à ciuitate non recedat. Hanc igitur, & eam quæ dicitur S. Georgii, quoniam ad vtramque illarum, non nisi flumine transmisso, peruenire poterat exercitus, inobsessas dimiserunt, reliquis tribus superioribus obsidione vallatis. Superiorem igitur dominus *Boamundus* obsedit, cum his qui ab initio eius castra secuti fuerant: circa eum, à parte inferiore, *Robertus comes Normannorum, Flandrensium co-*

mes Robertus, Stephanus quoque *Blesensium comes*, dominus *Hugo Magnus*: hi à castris domini Boamundi, vsque ad portam Canis, castra cum suis Normannis, Francis, & Britannis continuauerant sua. Circa portam verò eandem dominus *Raimundus comes Tolosanus*, & *Episcopus Podiensis*, cum aliis nobilibus, qui eorum castra secuti fuerant; cumque omni Guasconum, Prouincialium, & Burgundionum infinita multitudine, castra locauerant, vsque ad sequentem portam omne spacium occupantes. Circa verò eandem portam, dux *Godefridus* cum fratre suo *Eustachio*, & *Balduino Hemacorum, Rainardo Tullensium, Conone de Monte acuto*, comitibus præclaris & illustribus viris, & aliis nobilibus qui ab initio eius castra secuti fuerant, Lotharingis, Frisonibus, Sueuis, Saxonibus, Franconibus & Bauaris, castra locauit sua, reliquas partes, penè vsque ad portam pontis occupans: inter ciuitatem, & ei iam cohærentem fluuium, & reliquorum castra principum, quasi in triangulo constitutus. Erant autem in prædicta regione pomeria, quæ nostri succidentes vniuersa, claustra sibi, & equis eorum inde contexebant repagula. Admirabantur itaque qui de turribus & muris per cancellos castra contemplabantur ciues, armorum fulgorem, operum diligentem instantiam, hospitandi modum, castrorum positionem, & suspectam tam viribus quàm numero multitudinem; dumque præsentia cum præteritis comparant tempora, præsentem molestiam cum tranquillo qui præcesserat rerum statu conferentes, vxoribus & liberis, paternis quoque laribus, & quod præcipuum est mortalibus, libertati timentes, felices eos reputant, quos tantis mors amica subtraxerat periculis; quibusque dederat obitus, ne tot inuoluerentur calamitatibus. Suspensi igitur de die in diem suorum cladem, & vrbis expectabant impugnationem: quasi certum habentes, quod absque ruina ciuitatis, & libertatis eius naufragio, tanta obsidio solui non posset, quæ ad id totis viribus anhelabat.

XIV. Igitur qui in castris erant, vt equis pabulum, sibique necessariam procurarent alimoniam, trans fluuium de necessitate egredi consueuerant, & procedere longiùs aliquantulum. Cumque sæpe ac sæpius illuc properantes cum omni incolumitate reuerterentur indemnes; ciuibus adhuc infra vrbem se cohibentibus, nec præsumentibus adhuc exteriùs euagari; pro consuetudine sibi fecerant, fluuium sæpius in die transire: idque cum multa fiebat difficultate: nam inuadabilis erat fluuius, & natando transire oportebat. Quod compertum habentes qui in ciuitate erant, plerumque palàm, sed clàm frequentiùs, per pontem flumine transmisso, nostris incautè discurrentibus, & gratiâ quærendi necessaria, dispersis ab inuicem, cædem inferebant & vulnera: eâ maximè freti fiduciâ, quod non poterant facilem habere ad castra reditum, fluuio impedimentum ministrante. Eodemque pacto & qui in castris erant, quamuis suos coram se malè tractari cernerent, non facilè poterant optatum suis præbere subsidium: Vnde visum est Principibus omnino esse expediens, vt pontem ibi ex quacunque erigerent materia, per quem faciliùs hostium insidiis possent occurrere; & suos recipere compendiosiùs, ad castra redire cupientes: vtque non deesset etiam peditibus eorum, ad suas necessitates euocatis, maximeque vsque ad mare volentibus descendere, via compendiosior, & sine difficultate. Inuentis igitur aliquot nauibus, tam in flumine quàm in lacu superiori, eisque adinuicem competenti nexu colligatis; superpositis etiam trabibus, & ligneâ ad id conueniente materiâ, vimineis desuper contexuerunt cratibus, ita vt pluribus vnâ fronte transire volentibus, solidam in se præberet habilitatem. Vnde ex eo facto maiorem populus consecutus est commoditatem. Distabat autem pons iste ligneus, à ponte lapideo qui vrbi erat contiguus, quasi vnius spacium miliarii; eratque positus iuxta *domini Ducis* castra, è regione contra portam quæ eidem Duci erat ad custodiam deputata; quæ etiam vsque hodie ab eo cui commissa fuerat, *porta Ducis* appellatur: ita vt eius castra intra prædictam portam & pontem de nouo constitutum, essent sine interuallo media. Nec solùm per pontem superiùs dictum, & portam ei cohærentem nostris procurabant pericula; verùm & per superiorem, quæ ab illa erat tertia, quæ *porta Canis* etiam hodie dicitur, multa nostris occurrebant discrimina. Erat enim, vt prædiximus, pons ibi lapideus super paludem quandam vrbi conterminam, quæ tum ex eius fontis, qui est in Orientali *porta Sancti Pauli*, tum ex aliorum deri-

uatione iugi, & riuulorum continuo processu conficitur. Per hunc igitur pontem in castra domini *comitis Tolosani*, cui ad custodiam porta illa casu contigerat, nocturnæ fiebant eruptiones; & per diem etiam, repentini nonnunquam assultus. Apertâ enim portâ, subitâ sagittarum immittebant grandinem; & pluribus ex eius comitatu sauciis vel interemptis, in eo spem habentes, quòd non nisi per pontem eos insectari poterãt, facto impetu, & cæde perpetratâ, ilicò per pontem ad portam redeuntes, infra vrbem se recipiebant indemnes, vnde fiebat, vt prædictus Comes & episcopus Podiensis, & alii nobiles, qui in parte illa castra locauerant, maiorem equorum iacturam, & plura multò amplius in equis & mulis paterentur dispendia, quã aliorum Principum legiones. *Comes* igitur & reuerendus *Episcopus*, tanta suorum non ferentes æquanimiter dispendia, cõuocantes suos, præcipiunt, vt malleis & instrumentis repertis ferreis, omnes vnanimiter ad prædicti pontis dissolutionem se præpararent: factúmque est ita, vt die quadam loricati, cassidibus tecti & clypeis, ad pontem conuenientes, prædictum cum multa instantia pontem dissoluere conarẽtur; sed resistente plurimùm operis soliditate omni ferro duriore, & ciuibus sagittarum immissione, & contorsione lapidum, eorum laborem impedientibus, videntes quòd non proficerent, ab incepto destiterunt. Mutato igitur consilio, machinam decernunt è regione contra pontem erigẽdam, de qua per introductorum solicitudinem & instantiam armatorum, ciuium irruptiones cohiberẽtur. Comportatâ igitur competente & pro votis materiâ, & artificibus conuocatis, subitò, & infra paucos dies, suis absoluta partibus & diligentiùs completa, cum multo labore, & eam trahentium periculo, ante pontem in modum excelsæ turris erecta est, & domino Comiti ad custodiam deputata. Ciues autem videntes machinã muro proximã, illuc sub omni celeritate contendunt; & directis ad machinam iaculatoriis iterum tormentis, crebrâ molarium contorsione eam debilitare festinãt. Ipsi quoque in turribus & muro constituti, sagittis & omni iaculorum genere his qui in machina erant, & circa eã, instantes animosiùs, eos à põte arcere satagebãt. Dumq; qui supra murum erant, ex omni latere instarent & iacularentur frequentiùs, ita vt præ sagittarum immissione, & iaculorũ frequẽtia nostros à se aliquantulum propulissent: alii apertâ portâ, cum multo exeuntes impetu, pontem violenter occupant: & rem gladiis cominus peragentes, ad machinam accedunt, & exclusis inde qui ad eius erant deputati custodiam, machinam succendunt, & subitò redigunt in fauillam. Videntes autem nostri Principes, quòd neque sic contra eas, quæ per eam portam inferebantur, molestias plenè proficerent, sequenti die tres iaculatorias erigunt machinas: vt saltem eorum iactu continuo, & saxorum contorsione, muros & portam debilitare, & ciuibus per eam exitum possent impedire. Fiebat itaque vt quamdiu se in iaculando continuarent machinæ, nemo per eam portam auderet egredi: remittentibus verò illis operam, iterum ciues ad solitas recurrebant irruptiones, castri vicinis multas inferentes molestias. Videntes igitur nostri, quòd neque sic proficerent, de quorundam consilio, rupes ingentis magnitudinis, quæ vix centum deuolui possent manibus, & robora prægrandia, in virtute loricatorum mille, protegente eos vniuerso exercitu, vltra pontem deferẽtes, portæ obiiciunt: tantam ex eis præstruentes cõgeriem, vt porta de cætero ciuibus inutiliter aperiretur, molarium aggere conatus eorum præpediente. Sicque factũ est, vt tali argumento per eandem portam, ciuium frangeretur impetus, & eruptiones quiescerẽt repentinæ. XV.

Factum est autem die quadam, quòd de nostro exercitu viri, tam ex equitibus quàm ex peditibus, numero trecenti, nostrum pontem pabulandi gratiâ transeuntes, cœperunt per regionem, more suo, vt sibi quærerent necessaria, dispergi. Morem autem fecerat, & pro consuetudine induxerat, tum necessitas importuna, tum id etiam quod frequentiùs ab illis partibus, licet secum plura comportarent necessaria, redierant indemnes: vnde sibi quandam incautam nimis pollicebantur securitatem, arbitrantes, quòd se perpetuò in huiusmodi continuarent successus; nec se, sicut in bellicis solet fieri negotiis, casus sinister interponeret. Quos ex vrbe cõtuentes, egressi in maiore multitudine ciues, per pontem transeuntes lapideum, ad eos quos incautiùs deambulãtes viderant, sub omni celeritate contendunt: in quos irruentes subitò, pluribus ex eis interfectis, reliquos in fugam vertunt: qui dum ad pontem nauium tanquam in castra se collaturi properarent, XVI.

primis pontem occupantibus, plures ex eis vado transire cupientes, mortem inuenerunt in vndis, in quibus arbitrabantur reperire salutem. Alii quoq; nihilominus de ponte, licet inuiti, turbis comprimentibus ferebantur in alueum præcipites; quos ex parte plurima aquarum opprimebat violentia, & inuolutos pariter trahebat in profundum, absorbens auide, quod postmodum reddere denegabat. Quod postquam nostris innotuit, concurrentes ad arma loricatorum aliquot millia, flumine transmisso, hostes à nostrorum redeuntes cæde, & de spoliis exultantes habent obuiam: quos vsque ad pontem ciuitatis, grauissimam in eis stragem operantes, multâ prosecuti sunt instantiâ. At verò ciues videntes suorum stragem & vulnera, & deficientibus compatientes, reseratâ portâ in graui multitudine, & audaciâ solito ampliore, pontem transeunt lapideum; & vt suis necessarium procurarent auxilium, in nostros irruentes animosiùs, primùm validè resistentes, demum vi oppressos multitudinis, in fugam vertunt; & vsque ad pontem contextum nauibus persequi non desistunt: in quo facto plurimi, ex nostris peditibus gladio ceciderunt, pluribus etiam submersis in flumine. De equitibus verò, dum super pontem arctiùs se comprimunt, hostes fugiendo insectantes, de ponte in fluuium dati præcipites, cum equis, loricis, galeis & clypeis, postmodum comparere desierũt, fluentorum voragine præfocati. Sic ergo noster exercitus non leuiorem quàm qui in vrbe erant, patiebatur obsidionem: nam cohibentibus eos tam ciuibus, quos latère non poterat nostrorum exitus, quàm hostibus exteris, qui in syluis & montibus delitescebant, nostris insidias prætendentes, & de nostris triumphantes sæpiùs, non erant ausi extra castra procedere, aut victus quæritandi gratiâ longiùs euagari; nec in ipsis etiam castris tuta satis erat mora, timentibus vniuersis, ne hostium ingens, quæ ex locis plurimis congregari dicebatur, super eos repente irrueret multitudo: ita vt prudenti viro meritò posset venire in ambiguum, vtris magis timẽdum esset, quorúmue melior esset conditio, an obsidentiũ, an eorum qui obsidionem pati videbantur.

XVII. Referre casus singulos, qui in tanta obsidione, & tanto continuo tempore per loca varia diebus penè singulis accidebant, longum esset enumerare; & historiæ compendio, quod studiosè quærimus, valdè contrarium: vnde omissis specialibus, generalia prosequamur. Inter hos igitur assidui Martis euentus varios, cùm iam quasi in mensem tertium protracta esset obsidio, cœpit in castris victus deficere, & præ alimentorum inopia exercitus laborare. Cùm enim ab initio maximam rerum necessariarum habuissent opulentiam, & equis eorum non deessent pabula, more imprudentium arbitrati sunt, quòd se in eodem statu deberent continuare tempora, nihil sibi facientes reliquum; sed concessâ abutentes vbertate, infra paucos dies, quæ ad multos sufficere poterant, si congruo dispensarentur moderamine, profligabant victualia. Non erat in castris modus, nec *prudentibus amica parsimonia*; sed vbique luxus, vbique superfluitas: nec solùm in his quæ ad hominum pertinebant alimoniam, verùm & in cibis iumentorum, & in equorum pabulis, omnis omnino modus defecerat: vnde factum est, vt exercitus ad tantam redigeretur inopiam, quòd fame inualescente, penè populus deperiret vniuersus. Colligebantur ergo adinuicem, præbitis inter se iuramentis, quòd æquis portionibus, & bonâ fide, cuncta quæ lucro cederent, diuiderentur: trecentorum aut quadringentorum simul egrediebantur agmina, vniuersam perlustrantia regionem, vt sibi victũ quacunque ratione procurarent. Hi tale propositum habentes, in principio, antequam ciues ad eos egredi, & insidias moliri consueuissent, dumque suburbana longè latèque gregibus & armentis, frumento, vino, & aliis redundarent alimentis, cum multa præda, & vberibus spoliis, & victu plurimo reuertebantur: vnde prædicta in castris fuerat opulentia. At nunc exhaustis locis conterminis, & Turcis, qui priùs timore contabuerant, resumptis viribus, & animositate receptâ, sua loca defendentibus, aut vacui penitus reuertebantur; aut, quod sæpius contingebat, interemptis omnibus, non supererat, qui vel de eorum interitu castra certificaret. Inualescebat igitur per singulos dies fames & inedia; ita vt vix pro duobus solidis, qui vni personæ semel in die sumpto cibo, sufficeret, panis inueniretur. Bos vel iuuenca, quæ ab initio quinque dabatur solidis, duabus marcis vendebatur: Agnus vel hœdulus, qui pro tribus aut quatuor denariis dari consueuerat, quinque aut sex solidis vix repertus vendebatur. Equo autem pro cibo necessario per noctem octo

vix poterant solidi sufficere; vnde factum erat, vt qui aduenientes equorum secum deduxerant plus quàm septuaginta millia, vix in castris haberent duo millia, cæteris fame & algore consumptis: quiq; superesse videbâtur, inediâ tabescentes quotidie, & frigoris attenuati violentiâ, paulatim deficiebant. Computruerant præterea castrorum papiliones & tentoria, ita vt multi quibus adhuc victus supererat, consumpti frigoris inclementiâ, vitã expirare cogerentur. Tanta enim erat aquarum inundantia, & pluuiarum intemperies, vt & victus & vestes computrescerent; & non esset locus, vbi aut capita, aut necessariam possent in sicco locare supellectilem. Tanta igitur lues legiones in castris oppresserat, vt iam locus deesset sepulturæ; iam funeribus exequiarum negarentur officia. Si qui autem adhuc vigoris aliquid in se videbantur habere, ne ipsi quoque pari consumerentur periculo, aut in fines *Edessanos* ad dominum *Balduinum*, aut in *Ciliciam* ad eos qui vrbibus ibi præerant, aut ad alia loca quælibet, quæ in nostrorum iam deuenerant potestatem, occultè se conferebant. Sic ergo his abeuntibus, aliis verò languore & fame consumptis, aliis etiam peremptis gladio, adeò comminutus erat exercitus, vt vix eius dimidium videretur superesse.

XVIII. Videntes igitur DEO deuoti Principes afflictionem populi, & molestias, quibus incessanter premebantur, compassione liquefientes, & pereuntis exercitus dolore tabidi, conuenerunt adinuicem, sicut & frequenter facere consueuerant, deliberationem habituri, quomodo & quale tantis malis possent adhibere remedium. Tandemque post multas diuersi generis opiniones, visum est expedientiùs, vt quidam de magnatibus, assumptâ secum exercitus parte, hostium terras ingrederentur, vt inde sibi prædam, & victui deferrent necessaria; alii verò medio tempore in castris residentes, cum omni sollicitudine exercitum tuerentur. Factumque est ita, vt domino *Boamundo*, & *comiti Flandrensi* id muneris iniungeretur: domino *comite Tolosano*, & *episcopo Podiense*, ad custodiam castrorum derelictis. *Comes* enim *Normannorum* aberat, & dux Lotharingiæ dominus *Godefridus* lecto decubans, graui molestabatur ægritudine. Assumptis ergo tùm exequitibus, tùm de numero peditum cõuenientibus copiis, & quales fatigatus exercitus poterat ministrare, in terras hostium profectus est. Audientes ergò ciues, quòd Boamundus & Flandrensis comes abierant, comes Normannorum aberat, Dux verò infirmabatur, occasionem sumentes ex tempore, & ex vtroque solito maiorem audaciam, proponunt de communi consilio in nostrorum castra irruere; & oportunitatem non negligere, quam principum absentia videbatur ministrare. Conuocatâ igitur ex vniuersa ciuitate omnimodâ multitudine, ad *portum Pontis* cõueniunt; & referato aditu, quidam per pontem, quidam per vadum quod erat inferiùs, certatim transeuntes in castra moliebantur irruere. Comes autem cum quadam equitatus manu illis occurrens, duobus ex eis interemptis, reliquos infra vrbem se recipere compulit. Acciderat autem in eo conflictu, quòd nostri equites equum quendam vacuum, cuius dominum ad terram deiecerant, persequerentur, vt eum caperent. quod videns populus infelix & indiscretus, arbitrati quòd nostri equites timoris causa fugerent, in fugam quoque se dederunt: & præ timore se coangustantes ad inuicẽ, ipsi sibi mortis causam ministrabant. Videntes igitur ciues, quòd nostri fugerent nemine persequente, rursus per pontem egressi, fugientibus instant cominus: à ponte lapideo vsque ad naualem pontem nostros insectantes, cædem in eis plurimam operati sunt: nostris enim se ad inuicem comprimentibus, & præpedientibus iter, partim gladio, partim flumine, de equitibus quindecim, de numero peditum viginti consumpti sunt. Quo successu hostes plurimùm erecti, in vrbem cum gloria se receperunt.

XIX. At verò prædicti principes, dominus *Boamundus*, & *Flandrensium comes*, qui de communi consilio pabulatum exierant, vt castrorum, victu lato, releuarent inopiam, cum suis cohortibus hostium regionem ingressi, hunc nostrorum casum quocunque modo, factis felicioribus recompensauerunt: nam expugnatâ hostium villâ quadam bonis omnibus refertâ, Boamundus ad partes varias exploratores direxerat, vt de statu regionis eum redeuntes instruerent, & prædam si possent, congregarent ampliorẽ. Factum est autẽ, vt quidam ex eis reuertentes, Turcorum multitudinem in proximo constitutam renunciarent, contra quam dominum Flandrensem cum honesto dirigens comitatu, ipse cum maioribus copiis subsequebatur, quasi opẽ si deficeret collaturus. Ille

verò, sicut vir strenuus erat & magnificus, in hostes animosius irruens, non priùs ad Boamundum rediit, quàm cæteris in fugam versis, centum ex eis gladio peremit. dúq; victor ad maiores reuerteretur copias, ecce exploratores alii, multò fortiores ex alio latere nunciant acies aduenire; contra quas multiplicatis viribus, & adaucto comitatu, eundem Flandrensem dirigit: ipse verò cum reliqua parte copiarum ponè subsequebatur in subsidium cùm opus foret, descensurus. Factum est itaque præuiâ Domini misericordiâ, vt hostibus in locis quibusdam angustioribus deprehensis, cùm videret, quod neque sagittis, neque arcu, sed gladiis cominus res cum eis ageretur, pugnę huiusmodi vsum non habentes familiarem, in fugam versi sunt: quos quasi per duo miliaria insectantes, stragem plurimam in eis exercuerunt. Vnde cum trophæo redeuntes, cum equis & mulis & vberibus spoliis, & præda multimoda, quàm de vniuersa contraxerant regione, in castra sani & incolumes se contulerunt. Lætatus est exercitus de fratrum successu, & cœpit à laboribus suis aliquantulum respirare: quoniam tamen præda pauca fuerat, & quæ tantæ multitudini vix ad paucos dies poterat sufficere, non multùm releuata est exercitus inopia.

XX. Interea de partibus Romaniæ, rumor quidam mœrore plenus & anxietate, vniuersorum corda perculerat; & præsentibus miseriis adiecerat cumulum tristiorem. Dicebatur enim, & verè sic erat, quòd quidam homo nobilis & potens, Danorum regis filius, *Sueno* nomine, vir genere, moribus & formâ conspicuus & illustris, eiusdem peregrinationis accensus desiderio, mille quingẽtos optimè armatos eiusdem nationis iuuenes secum trahens, in subsidium nostris, & ad præsentem properabat obsidionem. Hic de regno patris tardior egressus, plurimùm accelerauerat, vt se præcedentibus cum omni suo comitatu adiungeret legionibus: sed causis præpeditus familiaribus, non potuit assequi quod optauerat. Seorsum igitur trahens agmina, solus absque alicuius aliorum consortio Principum, iter arripuerat, & viam aliorum secutus, peruenerat Constantinopolim, vbi ab Imperatore satis honestè tractatus fuerat: & cum incolumitate Niceam perueniens, in partes Romaniæ ad exercitum properans, cum omni suo comitatu descenderat. Dumque inter vrbes *Finiminis* & *Termam* castrametatus esset, & minus prouidè se haberet aliquãtulum; irruentibus super eum clàm & de nocte Turcorum ingentibus copiis, in ipsis castris gladio perempti sunt: tamen aduenientium strepitu præcognito, sed nimis è vicino, ad arma conuolant; vbi antequam pleniùs instructi hostes possent excipere, ab improuisa oppressi multitudine, penè omnes ceciderunt: sed tamen diu & viriliter resistentes, ne gratis animas viderentur impendisse, cruentam post se hostibus reliquerunt victoriam.

XXI. *Tatinus* etiam, de quo & suprà fecimus mentionem, Imperatoris apocrisarius, qui quasi pro duce itineris ab eodem Imperatore nostrorum exercitui fuerat adiunctus, & vsque in præsentem diem nostras secutus fuerat legiones, videns molestias quibus premebatur exercitus; timensque, sicuti & timidus erat, ne Principes possent in proposito perseuerare, & populus vnâ die sub hostium gladiis contereretur vniuersus: ad conuentum accedens Principum, persuadere cœpit cum multa instantia, *vt solutâ obsidione ad vrbes & finitima præsidia, vniuersus se transferret exercitus, vbi & vita necessaria possent abundantiùs reperire, & Antiochenis frequentes inferre molestias, quousque domini Imperatoris exercitus, quem ex diuersis nationibus, ad infinita contraxerat millia, vt eis subsidium ministraret, circa veris adueniret initium.* Adiiciebat etiam, quòd *quia laboribus eorum ab initio communicare decreuerat, & tàm prosperitatis quàm aduersorum se optabat habere consortium, maiorem se ob communem gratiam & publicam vtilitatem velle laborem assumere; videlicet vt ad Imperatorem directo festinet itinere, exercitum maturare compellat, & de vniuersis citra vrbem finibus, victui necessaria faciat comportari.* Cuius mentem, licet nostri Principes extunc & ab initio subdolam cognouissent & fallacem, tamen illius verbo, nemo se obuium dedit, nec fuit quisquam qui eius se moliminibus opponeret. Tunc, vt quocunque colore fraudem suam palliaret & commentum, tentoria reliquit, & ex plurima parte familiam; aut eorum negligens salutem, aut in occulto significans, vt ad locum destinatum die statutâ eum sequerentur. Abiit ergò, quasi in proximo rediturus, qui postea non comparuit: vir infidelis & nequam, morti perpetuæ tradendus. Reliquit ergò post se perniciosum exemplum: nam ab ea die, quicunque à castris clàm se potuerunt subducere, fugam occultam inierunt, iuramentorum immemores, & publicæ professio-

professionis, quam ab initio votis conceperant ardentibus. Fames tamen interim inualescebat, nec poterant Principes huic tanto malo præsens aliquod remedium adhibere. Nam licet bini & bini de electis Principibus, cum ingentibus alternatim copiis, hostium regiones sæpe ingrederentur, & sæpius victoresq; redirent ad propria; tamen nec prædas, nec victui secum deferebant necessaria. Hostes nimirum comperta exercitus eorũ qui deprædandi gratiâ exire consueuerãt famâ, greges & armenta, & si qua alia in peculiis habebant animalia, ad montes imperuios & loca transferebant penitiora; vbi nec nostris pateret accessus, & peruenientibus etiam non esset facilè prædas abducere. Per idem tempus, cùm circa exercitum de die in diem fames, & ex fame lues, & alia increbrescerẽt pericula, videntes seniores populi, & qui sensus habebant magis exercitatos, peccata hominum id exigere; & Dominum ad iracundiam prouocatum, meritò hæc flagella populo duræ ceruicis infligere; conuenientes adinuicem, & Domini timorem habentes præ oculis, anxiè deliberare cœperunt, quomodo commissa celeri pœnitudine diluentes, & pro culpis præteritis condignè satisfacientes, & similia in posterum præcauentes, indignationem Domini sibi possent reddere placabilem. Factum est igitur de mandato & auctoritate domini *Podiensis episcopi*, qui legatione sedis Apostolicæ fungebatur, & aliorum DEO amabilium pontificum; consentientibus, & idipsum fieri summoperè postulantibus Principibus laicis, & vniuerso exercitu: indictum est triduanum *ieiunium, vt afflictis corporibus, animæ ad orationem possent consurgere fortiores.* Quo cum omni deuotione expleto, decernunt pariter, fatuas ac leues mulierculas ab exercitu sequestrare, adulteria, & omne fornicationis genus sub pœna mortis inhibentes: comessationes & ebrietates, & *periculosum alearum ludum*, incauta iuramenta, in pondere & mensura fraudem, & omnem circumuentionem, furtum & rapinam interdicentes. Quibus decretis, & vniuersorum, corroboratis conniuentia, iudices etiam super horum omnium cognitione certos constituunt, quibus & cognoscendi & animaduersionis plenam conferunt autoritatem. Inuenti sunt tamen postea quidam harum sanctionum violatores, quibus per prædictos iudices, accusatis & conuictis solemniter, iuxta legum seueritatem pœnâ pro modo culpæ inflictâ, alios à similibus deterruerunt commissis. Factumq; est per Domini superabundantem gratiã, vt populo ad frugem melioris vitæ reuocato, ex parte quiesceret ira Domini sæuior. Statim enim dominus *Godefridus*, qui totius exercitus quasi singularis erat columna, de valida ægritudine, quâ diu molestatus fuerat, occasione vulneris, quod ei apud Antiochiam Pisidiæ vrsus intulerat, plenè cœpit conualescere: vnde totus exercitus plurimam suæ afflictionis recepit consolationem. XXII.

Rumor interea, & fama celebris iam vniuersum repleuerat Orientem, sed nec etiam Austri regna & exteras nationes intactas reliquerat, tantas Christianorum aduenisse copias, & vrbem in manu valida obsedisse Antiochenam. Vnde Regum quisque pro suo statu solicitus, exploratores ad nostrum dirigebant exercitum, vt per eos de moribus & virtute & proposito tantæ multitudinis redderentur prudentiores: eratque tanta in castris eorum copia, vt penè singulis diebus, aliis abeuntibus, his qui eos miserant, statum exercitus nunciaturi, recentes eisdem conditionibus aduenirent. Nec erat difficile huiusmodi hominibus inter nostros latere, cùm linguarum habentes commercium, alii *Græcos*, alii *Surianos*, alii *Armenios* se esse confingerent, & verborum idiomate, & moribus & habitu talium personas exprimerent. Super eo quoque, vt Reipub. consuleretur, conuenientes adinuicem, deliberare cœperunt Principes, quid fieri oporteret. Videntesque quod huiusmodi exploratores non facilè erat à castris expellere, quoniam à prædictis nationibus, lingua, moribus & habitu penitus erant indifferentes: interim donec plenius deliberetur, quid contra illos statuendum sit, optimum iudicant, *consilia sua communicare paucioribus*: ne per plures diffusa, vsque etiam ad illos peruenirent, qui in læsionem Christianæ plebis, ea essent hostibus propalaturi. Cumque nihil aliud contra talium improbitatem excogitare possent ampliùs, dominus *Boamundus*, sicuti perspicacis erat ingenii, & mentis acumine pollebat, fertur dixisse Principibus: *Fratres & domini, omnem istam sollicitudinem proiicite super nos. Nam nos, auctore Domino, conueniens huic morbo inueniemus remedium.* Sic itaque soluto Principum cõsistorio, quisq; ad castra sua reuersus est. Boamundus verò promissi memor, circa XXIII.

primum noctis crepusculum, cum alii per castra pro cœnæ apparatu more solito essent soliciti, educi præcipit Turcos aliquot, quos habebat in vinculis, & tradens eos carnificibus, iugulari mādat; & igne copioso supposito, quasi ad opus cœnæ, diligenter assari præcipit, & studiosiùs pręparari; præcipiens suis, quòd si ab aliquibus interrogati essent, quidnam sibi talis cœna vellet? responderent: *Quòd inter Principes conuenerat, vt quotquot deinceps de hostibus, aut eorum exploratoribus caperentur, omnes prandiis & principum & populi ex seipsis escas, viâ simili cogerentur persoluere.* Audientes igitur, qui in expeditione erant, quòd talia in castris domini Boamundi tractarentur, facti admirantes nouitatē illuc concurrunt vniuersi. Quo facto, qui in exercitu erant exploratores deterriti, totum esse serium, & sine simulatione, quod decretum dicebatur, arbitrantes, ex eo quod acciderat euidens trahebant argumentum: timentesque ne simile quid eis contingeret, à castris egressi, redibant ad propria, his qui eos miserant dicentes: *Quoniam populus hic, quarumlibet nationum, sed & ferarum exuperat sæuitiam: cui non sufficiat vrbes, castella, & omnimodam hostium diripere substantiam; & eos vinculis mancipare, aut more hostium torquere inclementiùs, aut saltem occidere, nisi etiam & de carnibus eorum ventrem suum impleat, & adipe saginentur inimicorum.* Exiit ergò sermo iste, ad partes Orientis remotissimas; & non solùm finitimas, verùm longè positas exterruit nationes. Ciuitas quoq; tota contremuit, verbi nouitate & acerbitate facti conterrita. Sicq; factum est per studium & operam domini Boamundi, vt hæc exploratorum pestis ex parte quiesceret; minusque nostra hostibus diuulgarentur consilia.

XXIV. Porrò *Ægyptius Calypha*, inter cæteros infidelium Principes, diuitiis & militiâ potentissimus, nuncios suos ad nostros direxerat Principes: cuius legationis causa hæc erat. A multis retro temporibus vetus odium, & graues inimicitiæ inter Orientales & Ægyptios ex dissimilitudine superstitionis eorum, & contrariis dogmatibus ortæ fuerant, & vsque in præsens, tractu continuo, inexorabiliter deductæ: ita vt prędicta regna mutuis congressionibus plerunq; collisa, fines suos contra se porrigere, & terminos alternatim protelare certatim cōtenderent: sicut in primo huius operis libro dictum est diligētiùs. Factis vero nunc his, nunc illis, pro temporum differentia, & successuum varietate superioribus, regna quoque suscipiebant incremēta, ita vt quicquid vni accideret, toti alterū decessisse videretur. Possidebat autem per idem tempus *Princeps Ægyptius*, à finibus Ægypti vsque Laodiciam Syriæ vniuersas itinere dierum triginta regiones. *Persarum* verò *Soldanus*, Antiochiam, regni Ægyptiorum finibus conterminam, modico ante nostrorum aduentum sibi vendicauerat tempore; & vniuersas vsque ad Hellespontum, vt prædiximus, occupauerat regiones. *Suspectum igitur habens Ægyptius Persarum vel Turcorum incrementum,* super eo plurimùm cōgratulabatur, quod amissâ Nicçâ, Solimannus cum suis malè tractatus diceretur, & quòd circa Antiochiam nostri locassent obsidionem: Turcorum damnum sibi pro lucro reputans; & eorum molestias, pro summa sibi & suis tranquillitate. Timens ergo ne nostri ab incepto deficerent, & laboris superati diuturnitate fatigarentur, nuncios dirigit familiares, assumptos ex domesticis, qui nostros Principes ad continuandam obsidionem solicitent; & eius opem & auxilium promittentes, Principum sibi corda concilient & gratiam, fœderent cum eis pacta & amicitiam. Qui mandatum domini fideliter exequentes, nauigio vecti, in nostrorum castra peruenerunt, pro his omnibus quæ iniuncta fuerant, valde soliciti. Hi licet à nostris Principibus satis hospitaliter & honestè suscepti fuissent, & ad eorum colloquium, vt iniuncta nunciarent, frequenter admissi; nostrorum tamen tolerantiam, vires & armorum genus admirantes, & laboris patientiam, suspectas habebant tantæ multitudinis copias, quod futurum erat, animo præsagientes: nam quod ille fraudulenter in aliorum supplantationem tractabat, id in se postmodum coactus est experiri. Nam Antiochenâ vrbe deuictâ, & Christianę restitutâ fidei, & pristinę libertati, quicquid ab eadem ciuitate, vsque ad *riuum Ægypti*, qui *Gazæ* conterminus est, itinere dierum quindecim, fidelis hodie detinet populus, totum ab eius violenta dominatione per Omnipotentis DEI gratiam, ab eo sibi potenter vendicauit.

EXPLICIT LIBER QVARTVS.

INCI-

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI QVINTI.

I. Ciues Antiocheni à finitimis subsidia vocant & obtinent: eorum auxilia circa castrum Harenc tentoria locant.

II. Nostri Principes, peditibus ad castrorũ tuitionem relictis, cum equestri manu hostibus præcedunt obuiã, victores in castra redeuntes.

III. Ciues cognito auxiliarium suorum casu grauiter consternantur.

IV. Nostri castrum ædificant. Naues Ianunuensium in portu applicant. Populus ad mare descendit, & insidias passus, ex parte corruit.

V. Consilium Ducis, & opus admirabile, contra sinistrum casum qui acciderat.

VI. Hostes redeuntes cum victoria, ante portam ciuitatis nostrorum gladiis obtruncantur: cadunt ex eis duo millia. Dux loricatum per medium diuidit.

VII. Nostri in capite pontis præsidium construunt: Victoriæ signum ad naues dirigunt.

VIII. Ciuitas subitò amplius angustatur, munitione nouâ super portam Occidentalem constitutâ.

IX. Dispersi ad exercitũ redeunt. Balduinus ab Edessa singulis principibus munera dirigit.

X. Nunciatur in castris, hostilium copiarum aduentus. Stephanus Blesensium comes, simulatâ ægritudine, ad mare descendit, non rediturus.

XI. De statu ciuitatis dicitur. Boamundi cum quodam fideli de ciuitate, gratia contracta describitur.

XII. Consilium per internuncios inter Boamundum, & prædictum fidelem virum.

XIII. Laborat Boamundus vt ei ciuitas concredatur: solus Tolosanus comes cõtradicit.

XIV. Qui in subsidium Antiochenis properabant, Edessam obsident: sed resistente viriliter Balduino, vacui recedentes Euphraten transeunt.

XV. Nostri exploratores dirigunt, de aduentu hostium solliciti.

XVI. Conueniẽtes adinuicem deliberant. Boamundus secretum reserat, quod ei commiserat amicus.

XVII. Gauisi principes Boamundo vrbem concedunt: ipse cum amico de vrbe tradenda tractat secretiùs.

XVIII. Ciues prædictum virum suspectũ habent; ipse coram Principe suam declarat innocentiam.

XIX. Quantis angustiis fidelium populus, qui in vrbe erat, premeretur: & quomodò strages eis destinata quieuit.

XX. Iuxta consilium prædicti viri, exercitus de castris egreditur, circa noctem reuersurus.

XXI. Boamundus amicum sollicitat, vt opus compleatur: Ille fratrem non consentientem perimit: Christianos per scalam demissam, in vrbem recipit.

XXII. Intromissi aperiunt portam: Exercitus, iam facti conscius, in vrbem irruit: Ciuitas expugnatur.

XXIII. Ciues in præsidium se receptant: Acxianus extra vrbem fugiens occiditur: Multi de monte præcipites prosternuntur.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI QVINTI.

INCIPIT LIBER QVINTVS.

INTEREA ciues *Antiocheni*, simul & eorum dominus, prò statu CAP. I.
suo valde solliciti, videtes nostrorum longanimitatẽ, & in laboribus perseuerantiam, quodq; nec fame, nec frigoris inclementiâ ab incepto poterant reuocari; sed inter tot molestias propositum continuare satagebant: missis epistolis, & crebris legationibus, Principes finitimos in sui subsidiũ euocare contendunt, orantes, & persuadere nitentes attetiùs, quatinus fratrum compassione moti, eis opem maturare non differant. Modum etiam, quo sibi subueniri possit commodiùs, insinuant talem; vt ad vrbem accedentes, occultè in insidiis lateant, expectantes vt ciues more solito cum hostibus, secus pontem cõgrediantur, & circa eos detineantur occupati: dumque circa id tam interiores quàm exteriores plurimùm fuerint negotiosi, tunc irruant subitò, & incautos opprimant; futurumq; esse, vt & antè & retrò eis occurrentibus, nec vni ex eis liceat mortem euadere. Factum est igitur per eorum iugem instantiam, quod ab *Halapia, Cæsarea, Hama, Emissa, Hierapoli*, & aliis conterminis ciuitatibus ad ingentem numerum cõgregata militia, clàm & sine tumultu, sicut in mandatis acceperant, accedentes, circa castrum cui

nomen *Harenc*, quod ab Antiochia vix quatuordecim distat miliaribus, castra taciti locauerant: propositum habentes, sicut ab Antiochenis formam receperant, nostris circa vrbis assultũ occupatis, ex improuiso irruere. Verùm fidelibus locorum incolis, qui nostris multo vsui sæpius fuisse noscuntur, statum eorum & aduentum significantibus, Principes præmoniti conueniunt ad inuicem, super eo negotio deliberaturi. Placuit itaque demũ, vt omnes quotquot in exercitu erãt equites, equos quibus vti possent habentes, circa primum noctis crepusculũ armis instructi, clàm, & sine tumultu vexilla suorum sequentes Principum, in silentio castris egrediantur: pedites autem in castris remaneant, pro tuitione castrorum solliciti, quousque Maiores proficiscentes, auctore Domino, reuertantur.

XI. Sub primo igitur noctis crepusculo, sicuti cõdictum fuerat, à castris egressi per pontem nauium, vix septingentos secum eduxerunt equites, ad eum proficiscentes locum, qui medius inter lacum, de quo superius fecimus mentionẽ, dum de vrbis situ loqueremur, & *Orontem* fluuium, qui à se quasi vnius miliarii distant spacio: ibi eã nocte quieuerunt. Hostes verò nihilominus eadem nocte, eundem fluuium per pontem superiorem transierant, de nostrorum aduentu ignari penitus. Mane autem facto, vbi lux prima terris se intulit, nostri cum omni celeritate arma corripientes, in sex acies suum ordinant exercitum, certis ducibus præsignatis. *Turci* verò, iam in vicino cõstituti, habentes compertum per exploratores, quòd nostri eis occurrebant, ipsi etiam de suis copiis duas acies præmiserant, reliquarum copiarum maiore turba subsequẽte. Factum est autem diuinitus, vt nostri, qui vix erãt, vt prædiximus, septingenti, per turmas, iuxta rei militaris disciplinã dispositi, quasi suscepto de supernis incremento, infinita millia viderentur. Procedẽtibus itaq; paulatim cõtra se legionibus, cœperunt eorũ primæ acies in nostros cũ impetu irruere maximo; & immissa sagittarum grandine, ad suos habere recursum. Nostri autẽ eorum neglecto impetu, sed cominus accedentes, vibratis solito vigore lanceis, & gladiis incumbentes, eos in vnam compellunt turbam solidari: cõprimentibus autem eos locorum angustiis, hinc lacu, inde fluuio euagandi licentiam inhibente; videntes quòd ad consuetas discurrendi artes & sagittandi habilitatem recurrere non dabatur, nostrorum non valentes sustinere instantiã, & se præ timore gladiorum comprimentes, in sola fuga spem salutis cõstituunt: dãtes ergo terga, fugam arripiunt. Nostri verò certatim insectantes, vsq; ad prædictum eorum castrum, *Harenc* nomine, quod à loco pugnæ decem distabat miliaribus, eos occidẽdo, & stragem infinitã operando, persecuti sunt. Videntes autem oppidani, suos in fugã versos, hostium gladiis penè omnes occubuisse; timentes post eorum casum in præsidio remanere, succenso oppido, ipsi quoque in fugam versi sunt. At verò regionis incolæ *Armenii*, & alii fideles, quorũ illic multa erat copia, prædictum occupant municipium, illud statim nostris Principibus antequam redirent ad castra, resignãtes. Ceciderunt illâ die de hostibus quasi ad duo millia: ex quibus quingenta capita reportãtes, erecti in spem bonam, & de gemino qui eis acciderat triumpho, lætantes, cum mille validis equis, qui eis plurimũ erant necessarii, & spoliis ingentibus ad castra reuersi sunt, Domino maximas persoluentes gratiarum actiones.

XII. At verò ciues interim totâ nocte promissum expectantes subsidium, votis ardentibus lucem affore præoptabant; vt videlicet hostibus exterius irruentibus, ipsi quoque nihilominus ab interius prodeuntes, nostros harum rerum ignaros & repertos incautius, possent opprimere. Videntes autẽ circa noctis nouissimã iam illucescente aurorâ, quòd aduentus illorum nulla comparebant argumenta; & cognito per exploratores, quòd nostri Principes eis obuiam processissent, congregati adinuicem, & per portas ciuitatis certatim egredientes, penè totâ die nostris grauissima intulerunt certamina, quousque de superioribus ciuitatis significantibus excubiis nostrorum aduentum, in vrbem se receperunt: vbi super turres & mœnia, & loca eminentiora constituti, aduentare quidem considerant legiones, ignari tamen nostrorũ an suorum essent castra, quæ accederent. Tandem verò nostris propius accedentibus, vbi eorum cœperunt arma cognoscere, eosque prædam & manubias trahere conspexerunt; & eos redire victores, attritis suorum copiis compertum habuerunt, in grauia se dederunt, tanta spe frustrati, lamenta. Nostri verò ad vrbem accedentes, & castris illati, in victoriæ signum, & doloris eorum incrementum, ducenta Turcorum capita machinis iaculatoriis

iaculatoriis in vrbem contorqueri fecerunt; reliqua verò ante vrbem in palis praeceperunt conseruari suspensa: vt tam haec quàm illa, *tanquam spina in oculo*, eorum augerent & multiplicarent molestias. Dicitur autem numerus fuisse eorũ qui ad praedictum Antiochenorum subsidium venire decreuerãt, ad viginti octo millia, sicut ex relatione captiuorum plenius compertum est. Factum est autem hoc mense Februario, septimâ die mensis, anno ab incarnatione Domini *M. XCVII.* A. D. 1097.

IV. Eodem tempore visum est nostris Principibus, vt in colle quodam qui supra domini Boamundi erat tentoria, castrum aedificaretur; vt si aliquãdo in nostras expeditiones Turci tentarent irrumpere, eis noua munitio impedimentum praestaret, & nostrorum castris esset quasi antemurale. Quod postquam factum est, & diligenti custodiae deputatum, totus exercitus ita collocatus est in tuto, tãquam si vrbis moenibus essent per circuitũ vallati. Erat enim eis ab Oriente haec noua munitio; ab Austro murus ciuitatis, & palus muris adiacens; ab Occasu verò Solis & Septentrione, fluuius in ciuitatem se obliquans. Cumque iam in mensem quintum se protraxisset obsidio, naues quaedam *Ianuensium*, Peregrinos & victualia deferentes, infra fauces fluminis egressae à pelago, se contulerant; expectantes, & idipsum nunciis frequentibus exigentes, vt missis de Principibus aliquot, qui eos securè conducerent, ad castra proficiscerentur. Hostes enim scientes, quòd eorum qui in expeditione erant, frequens erat ad mare discursus, & eorum iterum qui in nauibus erant, recurrendi ad castra votum non remissius, vias obsidebant & itinera; & frequentes trãseuntibus porrigebant insidias, & stragem in eis operabantur: vnde non nisi in maximo comitatu ad castra praesumebãt accedere. Decreuerant autem per eosdẽ dies in capite pontis, vbi erat quoddã eorum superstitionis oratoriũ, munitionem quãdam nostri Principes erigere: vt minus liber hostibus per pontẽ pateret exitus. Sed quoniam infiniti de exercitu ad mare descenderant, qui peractis negotiis, ad castra redire proposuerant: eliguntur de Principibus dominus *Boamundus*, & *Comes Tolosanus*, & cum eis dominus *Eurardus de Pusato*, & comes *Garnerus de Gres*, qui Aegyptiorum nuncios redire cupientes, vsque ad mare prosequerentur; & eos qui in portu erant, tam qui recentes aduenerant; quàm qui de castris ad eos descenderãt, ad castra reducerent. Audientes verò Antiocheni; quòd praedicti Principes ad mare descenderant, missis quatuor millibus expeditorum militum illis obuiam, praecipiunt vt eis parent insidias; & incautè redeuntibus, si ita contigerit, viriliter occurrere non formident. Factum est autem, vt post diem quartum, cùm in redeundo essent; secum traherent inermis populi, & iumentorum victualibus, & omnimoda supellectile onustorum multitudinem, hostes eis in quibusdam locorum angustiis repente ex insidiis occurrerent. Praeibat autem dominus comes Tolosanus, dominus verò Boamundus posteriora tuebatur agmina: qui licet viri strenui essent, & per omnia commendabiles, plebem tamen inconsultam pro voluntate regere non valentes, nec vires addere, vel alios, quibus natura negabat, postquàm diu, tum pro sua honestate, tum pro illorum arcendo periculo restiterunt, videntes quòd mora ad se traheret periculum, nec eos ampliùs inutiliter laborare oporteret; sibi prouidentes, imparem nimis conflictum reliquerunt, ad castra cum suis qui eos sequi poterant, se conferentes. At verò vulgus relictis sarcinis & impedimentis, partim ad syluas, partim ad montes fugit: qui verò fugere nequiuerunt, hostium gladiis ceciderunt interempti. Facta est ibi nostrorũ strages maxima: sed de numero occisorũ quidam aliter & aliter nobis retulerunt: tamen plurium opinio est promiscui sexus & aetatis vsque ad trecentos cecidisse.

V. Rumor interea ad castra peruenerat, eos qui à mari ascendebant, omnes in via hostium insidiis & congressione improuisâ, penitus corruisse: de Principum autem vita vel morte, non erat quispiam, qui pro certo aliquid nunciaret. Interea verò dominus *Godefridus*, sicuti vir erat impiger, & ad arma promptissimus, tantam pro DEI populo, quantam pro liberis gerens solicitudinem, conuocatis Principibus, & legionibus vniuersis, arma eos incunctanter iubet arripere: & emissâ voce praeconiâ, sub poena mortis interdicitur, ne quis tantae necessitatis articulo se audeat subtrahere; sed omnes ad arma conuolent, fratrum sanguinem vindicaturi. Nec morâ, quasi vir vnus conuenerunt vniuersae legiones: quibus in vnum redactis, pontem transit nauium; & per acies diuiso exercitu, Principes ei praeficit, dominum *Robertum Normanniae comitem*, domi-

num quoque *Flandrensem*, dominum *Hugonem Magnum*, dominumque *Eustachium* fratrem suum; singulis singulas acies distribuens, congruis locat stationibus; verbis infundens animos, ad virtutem inuitat, & tanquam viris prudentibus propositum aperit, dicens: *Si ita, vt nobis nunciatum est, peccatis nostris exigentibus, Domino permittente, de dominis & fratribus nostris hostes nominis & fidei Christianæ triumphauerunt, nihil aliud restare video, viri illustres, quàm vt cum eis moriamur; aut tantã Domino IHESV CHRISTO illatam vlciscamur iniuriam. Mihi, credite, quia nec vita, nec salus, morte, vel quolibet ægritudinis genere, carior est, si tantorum Principum sanguis impune effusus est super terram; aut tanta DEO deuoti populi strages, maturam non inuenerit vltionẽ. Videtur ergo mihi, quòd hostes de præsenti aliquantulum elati victoria, imprudentius se habebunt: & de sua virtute præsumentes, per nos ad vrbem redire, prædam & manubias inferre non verebuntur.* Solet enim prosperitas eos, quibus præsens arridet, reddere incautiores; sicuti versâ vice, miseris & afflictis rebus, solet solertia maior accedere. *Nos ergo, si tamen ita vobis videtur, hic simus parati; & iustam causam fouentes, de obtinenda victoria, in eo cui militare nos credimus, spem certam habeamus: & hostes, si per nos redire voluerint, in ore gladii, hostium more suscipiamus, iniuriæ memores illatæ, & à paternis virtutibus non degeneres.* Placuit itaque sermo iste, & in oculis omnium visus est bonus; dumque in eo adhuc consisterent verbo, ecce dominus *Boamundus* à mari rediens, in castra se contulit; & post modicum interuallum, Comes est subsecutus: quos reuertentes, cum lachrymis, & plena caritate suscepit populus, tantorum Principum penè solatio destitutus. Intellecto itaque domini Ducis consilio, verbum approbant, & ita fieri oportere protestantur. *Axcianus* itaque cognoscens quia sui vicerant, timensque redeuntibus, maximè propter egressas de castris præter solitum legiones, quotquot erant in ciuitate armorum vsus habentes, sub edicto publico ad *portam Pontis*, præcipit conuenire, vt suis redeuntibus, opem impendere, si opus fuerit, non morentur. Nostri verò missis exploratoribus, diligenter percunctari faciunt, quo accedant itinere, de obtinenda victoria spem habentes in Domino.

VI. Nec mora, dum ordinatis aciebus, & erectis vexillis, hostium præstolantur aduentum, ecce aduolãt, qui eos in vicino constitutos denunciãt; & nostros armari, & hostibus exire obuiam, multâ vociferatione hortantur. Illis verò appropinquantibus, & eatenus vicinis, quo nostris progrediendum esse videretur, inuocato de supernis auxilio, mutuò se exhortantes, vibratis hastis, pristinæ virtutis memores, in eos vnanimiter irruunt, gladiis instantes cominus. Dumque solita eis incumbunt instantia, & iniuriæ memores, quam pertulerant, nec respirandi permittunt ferias, emarcuit virtus eorũ, & præ timoris angustia renibus dissolutis, in fugam versi, versus pontem ciuitatis certatim contẽdunt. Sed præuenerat eorum molimina, in huiusmodi assuetus negotiis, *Lotharingiæ Dux* illustris: & locum, qui ante pontem eorum erat aliquantulum eminentior, cũ suis occupat; & eos quos venerabiles Principes gladiis insectabãtur, ad pontem volentes effugere, aut gladiis obtruncat, aut in agonem vnde fugerant violenter redire compellit perituros. Instat *Comes Flandrensium*, tanquam vir strenuus; & armorum vsum habens familiarem, cum suis sequacibus hostiũ prosternit agmina, obiiciẽs animosiùs & freq͠uẽter quæ in nostros mala cõmiserãt, exaggerat. *Normannorũ* verò nihilominus *Comes*, à paterna virtute nõ degener, strenuè nimis in eodem desudat opere. *Comes* quoque *Tolosanus*, zelo DEI succensus; *Hugo* etiam *Magnus*, regii memor sanguinis, & à tantæ dignitatis culmine non recedens; *Comes Eustachius*, domini Ducis frater. *Balduinus* quoque, Hermaucorum Comes; & *Hugo de sancto Paulo*, cum aliis nobilibus, tantâ hostes animositate insequuntur, tantâ in eos virtute deseuiunt, vt contritis eorum viribus, more pecudum impunè cæderentur. *Acxianus* autem vrbis portas post suos quos inde ad pugnam emiserat, claudi præcipiens, vt eis animos ampliores infunderet, & pro desperatione reditus, magis animaret ad prælia, dum sibi credit consulere, suos inconsultè trahit in ruinam: dum enim nostrorum impetus, & armorum instantiam sustinere nõ valerent diutius, salutis vnicum erat fuga remedium: cuius spe frustrati penitus, passim gladiis cæduntur & pereunt, qui eâ viâ mortem poterãt euasisse. Erat autẽ in castris tantus armorum fragor, & gladiorum tinnitus & coruscatio, equorum fremitus, & populi vociferantis clamor, quòd nisi armorum genus manifestam inter eos præberet differentiam, multos potuisset error indiscretus imminentibus subiecisse periculis,

culis,aut ſiniſtris caſibus exemiſſe. Matronę autem ciuitatis cum filiabus,& paruulis, ſenes quoque & imbellis populus, de turribus & muro ſuorum ſtragem contuentes,gemitibus & lachrymis ſuorum deplorant exterminium: *felicia iudicantes quæ præterierant tempora; eos felices nihilominus, quibus mors amica pridem contulerat, ne iſtis inuoluerentur calamitatibus. Quæcunque fœcundas, beatas prius matres reputauerant; nunc mutato cantico, fauſtas eſſe ſteriles,& matribus multò prædicant feliciores.* Acxianus interea populum ſuum videns penitus defeciſſe, quodque reſiduum erat gladiis expoſitum, ſtrage vicinâ conſumendum, portas præcipit ſub omni celeritate aperiri, vt populi reliquias in tuto permitteret collocari. Reſerato autem aditu tanta per pontem fugientium facta eſt turba & tumultus, vt hoſtibus inſectantibus,& præ timore ſe inuicem comprimentibus,infiniti præcipitarentur in fluuium. *Dux* verò *Lotharingiæ,* etſi in toto conflictu optimè ſe habuerat, tamen circa pontem iam adueſperaſcēte die,tantum tamq; inſigne virtutis,quâ ſingulariter præminebat,dedit argumētum, vt perpetuâ dignum iudicetur memoriâ factum eius celebre, quo ſe vniuerſo exercitui reddidit inſignem. Nam poſtquam multorum capita loricatorū,ſine ictus repetitione, ſolitâ virtute amputauit, vnū de hoſtibus proteruiùs inſtantē, licet lorica indutum,per medium diuiſit,ita vt pars ab vmbilico ſuperior,ad terram decideret; reliquâ parte ſuper equum cui inſederat,infra vrbem introductâ. Obſtupuit populus,viſâ facti nouitate; nec latere patitur, quod vbique prædicat, factum tam mirabile. Cecidiſſe eâ die dicuntur de hoſtibus,quaſi ad duo millia: quod niſi nox importuna, noſtrorum titulis & palmæ inuidens, ſe intuliſſet immatura, finem eâ die proculdubio Antiochenorum habuiſſet negotium. Tanta autem circa pontem & in flumine perpetratæ cædis extabāt veſtigia,vt mutato colore fluuius totus ad mare ſanguineus deſcenderet. Fama eſt etiam, & ita per quoſdam fideles,qui ab vrbe egreſſi ad noſtros ſe contulerunt, pleniùs innotuit, quòd duodecim de maioribus eorum ſatrapis, in ea cōgreſſione gladiis obtruncati,irreparabile ciuitati damnum intulerunt.

Luce demum poſterâ ſolito curſu terris reſtitutâ, iterum conuenerunt Principes adinuicem, gratias Omnipotenti pro collata exhibentes victoria,vt VII.
de inſtantibus deliberarent negotiis. Viſumq; eſt omnibus expedire, vt ad id,quod prius conceperant redeuntes,munitionē quandam in capite pontis erigerent: vt & ciuibus præpediretur exitus, & noſtris ſecurior diſcurrendi miniſtraretur facultas. Erat autem ibi,vt prædixiſſe nos meminimus, ſuperſtitionis eorū oratoriū; vbi etiā ſepulturæ ſuorum, locum deputauerant. Illuc ergo tam nocte præteritâ, quàm diei parte ſequentis iā exactâ,defunctorum ſuorum tranſtulerant & ſepelierant corpora. Quod vt plebi noſtræ pleniùs,& pro certo compertum eſt,illuc violēter irruentes,occaſione ſpoliorum,quæ cum ipſis tradita fuerant ſepulturæ,ſepulchra violāt; ſepultos effodiunt,aurum & argentum,& veſtes precioſas cū ipſorum funeribus de monumentis extrahētes. Factū eſt autem,vt qui priùs de numero interemptorum, eò quòd de nocte conſummatū erat prælīū,dubitarent, per hanc talē reuelationem facti doctiores,pleniorem de heſterno negotio lætitiam conceperint. Nam præter eos qui in flumine variis caſibus ſubmerſi ſunt, & qui in vrbe ſepulti, quiq; letaliter ſaucii,mortem adhuc præſtolabantur imminētem, mille quingēti in prædicto loco reperti ſunt. Ex quibus trecenta vel ampliora capita ad portum dirigentes, noſtros qui illuc ab heſterno conflictu redierant, lætificauerunt admodum: Ægyptiorum quoque legatos,qui nondum à portu diſceſſerant,plurimū in eo facto deterrentes: Vnde factum eſt, vt qui in mōtibus & ſpeluncis,& ſyluis & frutectis,ab heſterno elapſi periculo,latebāt, audita noſtrorū victoriâ,ad caſtra ſe cōtulerunt: multiq; milites,quos in prælio cecidiſſe crediderant, ſani & incolumes, auctore Domino, reuerſi ſunt. Vnde recepto populo,qui ad varia loca ſe cōtulerant,caſtrum circa pontis initiū,ex ipſis lapidibus,quos de monumentis effoderant,vnanimiter & feruenti ſtudio muro erigunt ſolido,& erectum vallo profundo communiunt. Dumq; inter Principes de eius cuſtodia eſſet deliberatio,& nemo eſſet eorum,qui tanto oneri ſe vellet ſubiicere; & cauſas quiſq; pro ſua excuſatione varias allegaret, vir DEO amabilis dominus *comes Toloſanus* vltrò ſe obtulit; & publicæ vtilitatis gratiâ nouum præſidium in ſuam ſuſcepit curā. Vnde & vniuerſarum expeditionum gratiā,quam toto anno valde demeruiſſe videbatur,ſibi reconciliauit in integrum. Nam ab ęſtate præterita,per totam inſequentem hyemem, occaſione cuiuſdam ægritudinis,ita

remiſſus iacuerat, & penè inutilis, vt curam exercitus, quam Principum aliorum quiſque pro viribus & ſtudio ſupportabāt indefeſſo, ipſe ſolus videretur negligere, nemini ſe exhibens munificum, nemini affabilitatis gratiā indulgens: eratque id in eo notabilius, eo quòd omnibus aliis amplius poſſe & habere plura diceretur. Vt igitur & deſidiam ſimul & auaritiam excuſaret, onus prædictū gratanter aſſumpſit. Prætereà in manu domini Podienſis, & quorundā nobiliū quingentas dicitur marcas argenti examinati, ad reſtauratione equorum, quos in conflictu amiſiſſe contigerat, dediſſe. Vnde eius facti animoſiores domeſtici, de damno equorū reſarciendo habentes fiduciam, hoſtibus ſolito fortius inſtabant; & domini Comitis, quam paſſus fuerat, lenita eſt inuidia, ita vt ab omnibus pater & conſeruator exercitus appellaretur.

VIII. Porta igitur pontis per prędictum nouum præſidium, in quo quingentos viros fortes dominus Comes locauerat, ſic obſeſſa, vt ciuibus per eam non niſi cum maximo periculo patêret exitus, noſtri ad neceſſaria proſequenda diſcurrebant liberiùs. Hoſtes verò iā non niſi per portā Occidentalē, quæ inter radicem montis & fluuium erat, exire poterāt. Et licet noſtris, quorū caſtra omnia trans fluuium poſita erant, non multum eorum exitus per eam portam poſſet eſſe periculoſus: quia tamen nimis liberā euagandi videbantur habere licentiā; & vitæ neceſſaria per eam ſolā adhuc inferebātur obſeſſis: côuenientes iterum, vt ſuper huiuſmodi neceſſariū haberent tractatū, viri virtutū, & immortalis memoriæ Principes, decernunt præſenti plurimùm expedire negotio, vt trās fluuium in loco ad id idoneo aliqua conſtitueretur munitio, vbi aliquo ex Principibus locato, illa talis euagandi amputaretur licentia. Cumque de conſtituenda munitione apud omnes cōſtaret, nemo tamen ſe obtulit, qui eius præſumeret tuitionem ſibi aſſumere. Dumq; ſic hęrerent, & factum non procederet, dominus *Tancredus*, vir inſignis & induſtrius, ad id muneris eligitur: ſed cùm de rei familiaris tenuitate excuſationem vellet intexere, prædictus *comes Toloſanus* ad opus ædificii centum ei marcas argenti contulit: & vt laboris conſortibus honeſtum non deeſſet ſalarium, quadraginta eis marcæ per menſes ſingulos ex publico ſunt deputatæ. Sicque factum eſt, vt in colle quodam eidem portæ contermino, vbi pridem monaſterium fuerat, præſidio locato, & viris prudentibus & robuſtis ad eius deputatis cuſtodiam, dominus Tācredus tam ſtrenuè, quàm feliciter, vſque ad conſummationem negotii, debitâ ſollicitudine conſeruauit illæſum. Erat autem inferiùs, ſecus fluminis decurſum, receſſus quidam inter montes & eundem amnem, herbidus, & paſcuorū amœnitate ſimul & vbertate cōmendabilis, tribus aut quatuor vix ab vrbe diſtans miliaribus: in hūc ob defectū in vrbe pabulorū, Antiocheni equos ex parte plurima tranſtulerāt ſuos: quod vbi noſtris compertum eſt, clàm conuocatis equitum cohortibus, quædam ſecuti viarum diſpendia, vt propoſitum occultarent, ad locum prædictum côueniunt: vbi occiſis qui armentis præerant nonnullis equitibus, exceptis mulis & mulabus, duo millia nobilium ad caſtra deduxerunt equorum. Nec erat præda vel manubiarum genus aliud eo tempore, quod magis exercitui foret neceſſarium: nā ſuos tum in acie, tum fame, tum frigore, aliiſque caſibus innumeris penè omnes amiſerant.

IX. Sic igitur ciuitate ex omni parte obſidione vallatâ, vt iam ciuibus ad procuranda exteriùs negotia, nec liber exitus, nec ſine difficultate daretur introitus, cœperunt multâ difficultate laborare, & multis aggrauari moleſtiis. Victus enim deficiens & ſubitò exorta inopia, ciues plurimum moleſtabat: imminuta quoq; equorum vſibus alimonia, eos inediâ tabeſcere, & omninò ſua negare officia compellebat. Noſtris autem ſolito liberior tum ad mare, tum ad alia loca ad quæ eos ſua trahebat neceſſitas, progrediendi data erat facultas: vnde & in caſtris ex parte plurima releuata erat illa victus inopia, qua periculosè nimis per totā hyemem laborauerat exercitus. Nam decurſâ hyemis aſperitate, & veris iam adulti temperie reſtitutâ, ſedato pelago, claſſis quæ in portu erat, ire & redire poterat tranquilliùs; & viarū difficultate temporis incaleſcentis beneficio depoſita exire poterant, qui curâ domeſticâ & familiari ſolicitudine ad procuranda negotia trahebantur. Et iam etiam qui in caſtris & in vrbibus finitimis, caſtrorum fugientes aſperitatem, latuerant, reddito fauore temporis clementioris, iterum ad caſtra reuertebantur, arma reparantes; & redintegratis viribus iterū ſe accingebant ad prælia. Sed & dominus *Balduinus*, Ducis frater, de quo ſupra fecimus mentionem, de ſuarum cumulo diuitiarū, quas

ei, vt

ci, vt prædiximus, multâ liberalitate contulerat Dominus, audiens quod tantâ inopiâ laboraret exercitus, illorum decreuit de sua plenitudine piæ compassionis affectu, releuare paupertatem: & missis ingentibus donis, in auro, argento, sericis, equis nobilibus & preciosis, singulorum Principum rem domesticam reddidit ampliorẽ. Nec solùm maioribus, verùm & multis de plebe munificum se exhibens & liberalem, propensius omnium sibi reconciliauit gratiam, vniuersos in suã excitans caritatem. Insuper autẽ ne domino suo & fratri primogenito aliquid minus fecisse videretur, in terra quã citra Euphratem possidebat, omnes reditus quos circa *Turbessel*, & in suburbanis ei adiacentibus, in frumento, hordeo, vino & oleo habebat; nec non & aureorum quinquaginta millia fratri designauit persoluenda. Præterea quidam Armeniorũ potens satrapa, domini Balduini familiaris, *Nichossus* nomine, tentorium miri operis, maximæ capacitatis, gratiâ domini Balduini, per nuncios suos direxit ad dominum Ducem: sed positis in itinere à *Pancratio* insidiis, ablatũ est prædictum tentorium à pueris deferentibus; & ex parte prædicti Pancratii, ad dominum Boamundum dono delatum est: quod postquam domino Duci innotuit, & per pueros prædicti Nichosii ita rem processisse cognouit, adiuncto sibi Flandrensium comite, cuius amicitia specialiter in tota expeditione vsus fuerat, dominum Boamundum conuenit, vt munus sibi destinatum & ablatum violenter, restituat: ille verò licet donationis nobilis viri Pancratii titulum prætenderet, seq; iustè possidere, quod Dux petebat, allegaret: tamen ne tumultus fieret in populo, aut inter Principes scandalum oriretur, multâ precum reliquorum Principum victus instãtiâ, munus quod sibi oblatum fuerat, restituit, gratia inter eos plenius reformata. Vnde miramur plurimùm, quod vir tantâ modestiâ insignis, tantaque morum dignitate conspicuus, rem modicam & contemnendam facilè, tantâ importunitate repetiit: nec aliquid nobis pro solutione occurrit, nisi quia scriptum est: *Nihil ex omni parte beatum.* & illud: *Quandoque bonus dormitat Homerus.* illud quoque tertium: *Opere in longo fas est obrepere somnum.* Vt enim in nobis sæpius à bono sentiamus defectum, humanæ leges conditionis habent. Interea famâ celebri vulgabatur, X.
Persarum principem potentissimum, ad Antiochenorum instantiam, & suorum etiam postulationes assiduas, ex vniuerso imperio suo, in eorum subsidium, innumerabiles dirigere copias; & infinitam Turcorum multitudinem in Syriam ascendere, sub deputatis magistratibus, lege edictali præcepisse. Nec solùm ab exterioribus rumor hic originem habebat & incrementum; verumetiam qui de vrbe egrediebantur, ad castra nostra habentes refugium, idipsum consonè protestabantur. Cumq; per dies singulos magis & magis rumor hic ampliaretur, & iam pro foribus dicerentur imminere, timor nostrum cõcussit exercitum; ita etiam vt dominus *Stephanus Carnotensium comes*, vir potentissimus & princeps illustris, quem ob meritum singularis prudentiæ principes suis consiliis quasi patrem præfecerant, simulatâ ægritudine, sumptâ à fratribus licentiâ, cum domesticis & familiaribus vniuersis, & omnimodâ quâ plurimum abundabat substantiâ, ad mare descenderet, dicens se apud *Alexandriam minorem*, quæ non longè à portu in littore maris sita, initium præstabat Ciliciæ, moram velle facere, quousque receptâ plenâ conualescentiâ, & viribus resumptis, iterum redire valeat: quo discedente, secuti sunt eum, qui in eius comitatu aduenerant, viri quasi ad quatuor millia, qui ad mare perueniens, ad prædictam secessit Alexandriam, rei euentum præstolans: habens apud se propositum, quod si nostris in bello, quod sperabatur futurum, prosperè succederet, rediret ad exercitum, quasi de ægritudine conualescens; sin autem, in nauibus quas sibi parauerat, cum probro perpetuo & existimationis iactura, redire in patriam tentaret. Quo facto tam notabili, & perennem irrogante infamiam, Principes qui in castris erant consternati, nobili viro compatientes, qui & decus generis, & honestatem propriam tantâ culpâ funestauerat, cœperunt anxiè deliberare, quomodo huic tanto malo possent occurrere: ne qui residui erant, pernicioso illius prouocati exemplo, simile aliquid auderent attentare. Placuitq; tandem de communi consilio, vt missâ voce præconiâ, omnibus generaliter ab exercitu discessus interdiceretur: adhibitâ pœnâ, quod si aliquis, cuiuscunq; conditionis officio fungeretur, aut cuiuscunq; dignitatis cingulo præemineret, furtim, & sine Principum licentia, se à castris subtraheret, tanquã sacrilegus aut homicida, perpetuæ subiaceret

infamiæ, & vltimum præterea supplicium cogeretur subire. Factumq; est ita, vt *tum virtutis amore, tum pœnæ formidine*, nemo iam de cætero, nisi à Principibus impetratâ licentiâ, vel ad modicum auderet se à castris subtrahere; sed omnes vnanimiter tanquam viri claustrales, Principibus suis sine difficultate & molestia se obedientes
XI. exhibebant. Porrò hæc ciuitas DEO amabilis, à tempore Apostolorum, vt prædiximus, CHRISTI doctrinam, & iugum suaue, prædicante ei Apostolorum principe, suscepit, & vsque in præsentem diem fideliter & deuotè portauit. Dumq; totus concuteretur Oriens, *successoribus Mahomet* ad impietatem superstitionis & peruersorum dogmatum vniuersas violenter subiugantibus prouincias, hæc & eorum languorem respuit; & gentis incredulæ dominationem, quàm diu potuit, ferre detrectauit. Nam cùm omnes à sinu Persico vsque ad Hellespontum, & ab India vsq; ad Hispanias, hereses illius seductoris, vniuersas occupassent regiones, hæc in medio peruersarum nationum, quasi sola & singularis, fidei conseruauit integritatem, & pro sua stetit viriliter libertate. Nam vix annorum quatuordecim elapsa erãt curricula, ex quo perurgente eam intolerabili hostium procellâ, longis obsidionibus fatigati eius ciues inclyti, & iam diutiùs resistere non valentes, vrbem hostibus nominis & fidei Christianæ resignare coacti sunt. Vnde factum est, quod etiam adueniente nostrorum exercitu, penè omnes ciuitatis habitatores fideles erant, sed nullam in ciuitate habentes potestatem: Nam eis negotiationi, & aliis mechanicarum artium officiis vacantibus, solis Turcis & infidelibus militare licebat, & maiores ciuitatis administrare dignitates: vnde nec arma eis licebat tractare, nec ad curam rei militaris admittebantur: & maximè postquam de aduentu Occidentalium Christianorum rumor ad Principem ciuitatis peruenerat, ita suspecti habebãtur, & præsertim postquam vrbem vallauerat obsidio, vt etiam non nisi certis horis de domibus exire, & prodire in publicum liceret. Erant autem ex eis in ciuitate familiæ valde nobiles, antiquam ducentes ex generosis proauis sanguinis dignitatem: inter quas erat tribus vna generositate insignis, quæ dicebatur *Beni Zerra*, quod in lingua Latina interpretatur, *Filii loricatoris*. Hi enim siue à primo eorum parente, qui hanc artem exercuit; siue ab eo quòd ipsi hanc professionem exercerent, vt loricas intexerent, dicebantur *Filii loricatoris*. Probabilius tamen est, & videtur, quod quidam ex eis adhuc eidem arti darent operam; vt sicut nomen habebant hereditarium, ita & per successionem traditam artem non desererent. Vnde & in parte ciuitatis Occidentali secus portam, quæ hodie dicitur *S. Georgii*, turris vna, quæ vulgari appellatione dicitur *Duarum sororum*, vt in ea artis suæ, quæ domino & ciuitati plurimùm videbatur vtilis, quieti conuacarent, erat eis deputata. Erantq; in ea familia duo fratres, quorum maior, & qui contribulium suorum & familiæ princeps erat, dicebatur *Emirfeirus*, vir potens plurimùm, & vrbis domino multâ familiaritate coniunctus, ita vt in eius palatio Notarii fungeretur officio, & plurimâ esset insignis dignitate. Hic autem, quoniam vir erat valde industrius & vafer; audiens quod dominus *Boamundus* princeps magnificus esset & illustris, & in omnibus quæ exteriùs gerebantur, primas haberet partes: statim post vrbem obsidione vallatam, per fideles internuncios eius sibi conciliauit gratiam; totoq; obsidionis tempore, fideliter & deuotè se continuauerat in proposito; ita vt diebus penè singulis de statu ciuitatis, & Acxiani proposito eum redderet doctiorem. Dissimulabat enim quantum poterat, sicuti vir discretus erat & prudens, hanc quam cum domino Boamundo contraxerat familiaritatem, ne fortè aliis cognita, sibi & suis posset esse in periculum. Dominus quoque Boamundus versâ vice, hanc boni viri occultabat amicitiam, & arcanum penes se quasi sepultum comprimebat; ita vt nec eorum familiaritatis & discurrentis internuncii, etiam vtriusque domestici & contectales, nullum vel leue
XII. possent intelligere argumentum. Dumq; iam quasi mensibus septem hæc inter eos se continuasset gratia, ita occultè, vt diximus, plerunq; de eo, quomodo ciuitas Christianæ restitueretur libertati, sermo inter eos habitus est familiaris: cumq; super eo à domino *Boamundo* sæpiùs esset commonitus, semel eidem per filium, qui secretorum erat baiulus, respondisse dicitur: *Nosti, virorum optime, & meâ mihi luce carior, quàm syncerè te dilexerim, ex quo auctore Domino, in hanc communem gratiam descendimus: teneoq; nihilominus memoriter, quod in verbo tuo, firmam, & bono viro condignam reperi vsquequaque stabilitatem: vnde factum est, vt per dies singulos mihi magis & magis insinueris, & multò*

& multò carior occurras. Super eo autem, vnde me commonuisti sæpius, nonnunquam solicitus deliberaui, partes congruo pensans libramine. Nam si patriam pristinæ restituere libertati; & exclusis immundis canibus, quorum violentâ dominatione premimur, DEI cultorem populum possem introducere, certus sum, æterna mihi non defutura præmia; & cum sanctis animabus æternæ beatitudinis non defuturum consortium. Si verò rem semel aggressus, difficilem & arduam, consummare nequiuero, certum est, & nulli venit in dubium, quin domus mea, & præclaræ nomen familiæ penitus deleatur, ita vt non memoretur nomen illius vltra. Veruntamen, quoniam consueuit emolumentorum spes, mortalium mentes ad similia sæpius inuitare: *si hoc posses apud tuos consortes obtinere, quod nostro studio traditam tibi, propriam vendicares ciuitatem: ego tui gratiâ, (cui omne bonum, tanquam liberis meis cupio) ad prædictum opus, licet difficile videatur, auctore Domino, cuius glutino mihi coniunctus es, me accingam; & turrim hanc munitissimam, vt vides, cuius plenam habeo potestatem, sine difficultate tibi tradam, vnde vestris omnibus liber in ciuitatem esse poterit introitus. Si verò, sicut pares estis, ita vrbem captam, æquis inter vos portionibus proposuistis diuidere: ego gratiâ illorum, ad quos nulla mihi est proportio, in hoc periculum non descendo. Vnde tu diligenter elabora & enitere, publicæ vtilitatis & salutis gratiâ, vt apud tuos conprincipes id obtineas: sciturus procul omni dubio, quod quacunque die te id obtinuisse cognouero, vrbis tibi aditum, sicut persuadere niteris, aperire non differam. Ad hæc noueris, quod nisi hoc in proximo fiat, differetur fortasse in perpetuum: nam diebus penè singulis ciuitatis domino, & nuncii diriguntur & epistolæ, quod qui in subsidium eius ex omni Oriente conuenerunt, circa Euphratem castrametati sunt, equitum ducenta trahentes secum millia. Quod si vos extra vrbem repererint, difficile est, vt & ciuium & aduenientium multitudinem hostium, tolerare possitis.*

XIII. Ab ea igitur die dominus *Boamundus* prætentare cœpit solicitus, & singulorum Principum corda percunctari diligenter, quid nam haberent in animo; & quid si vrbs obsessa caperetur, de ea disponerent: celans tamen propositum, nisi apud eos de quibus certum habebat, suis grato assensu obtemperaturos desideriis. Cumq; intelligeret se apud quosdam illorum non multum posse proficere, rem distulit vsque in tempus magis opportunum. Dux tamen *Godefridus*, & *Normannorum comes*, & comes simul *Flandrensium*, nec non & dominus *Hugo magnus*, eius acquieuerant postulationi, & grato cōcurrebant assensu; secretum nobilis viri approbantes, & admirantes prudentiam, & apud se occultum, & nemini vnquam publicandum comprimentes. Solus verò *Tolosanus comes* in eo ab aliis erat dissonus. Vnde factum est, quod res in periculosam penè descendit dilationem: nam nec ille, domini Boamundi familiaris, tantum sibi aliorum gratiâ laborem volebat assumere, nec tantis se mancipare periculis; nec ipse dominus Boamundus tantâ pro vtilitate communi, quantâ pro domesticâ & familiari laborabat instantiâ: familiaritatem tamen cum viro prædicto, muneribus & obsequiis prosequebatur, legibus syncerae impletis amicitiæ: missisque frequentibus, & receptis pariter nunciis, vtrimque semel concepto vires & fomitem ministrabant amori.

XIV. Interea qui ab *Acxiano* & ciuibus subsidium postulaturi missi fuerant in Persidem, consummato pro votis negotio, & impetratâ postulatione, quam prætulerant, reuertebantur ad propria. Princeps enim ille magnificus, Antiochenorum molestiis, quas audierat compatiens, & occurrere volens nostrorum conatibus, & vires præcidere, ne regnorum eius aliquas partes suâ violentiâ possent comprimere; infinitas *Persarum, Turcorum, Curdinorumq;* copias in Syriam dirigit, quendam familiarem suum, de cuius virtute, fide & industria plurimū præsumebat, illis præficiens; & sub eo centuriones, quinquagenarios, & inferiores constituens magistratus, qui omnes eius & parerent & regerentur imperio. Epistolas præterea ad vniuersarum sibi subiectarum præsides regionum, vim legis obtinentes, ei delegat, præcipiens populis & nationibus, tribubus, & linguis, *vt omnes sine excusatione dilectum filium suum* Corbagath, *quem exercitibus suis de meriti electione præfecerat, sequantur; & eius omnes subiiciantur potestati, parentes in omnibus quæcunque pro liberæ voluntatis arbitrio ipse imperare decreuisset.* Assumptis igitur de mandato domini, prædictis legionibus, & quæ toto itinere occurrebant, cum ducentis millibus *Mesopotamiam* ingressus, circaque partes *Edessanorum* castrametatus est. Hic cum eidem multorum relatione cognitum esset, quod vnus de Francorū Principibus, contra quos dirigebatur, tàm ciuitatem, quàm vniuersam adiacentē obtineret

prouinciam, decreuit antequam Euphraten pertransiret, prædictam impugnare & violenter occupare ciuitatem. Dominus autem *Balduinus* præcognito eius aduentu, vrbem suam victualibus, armis & viris strenuis vndique corrogatis, diligenter communierat, ita quod de eius minis & terroribus modicum quid erat sollicitus. Cumque voce præconiâ publicè mandatum esset cohortibus, vt vrbem obsidione vallarent, & obsessam totâ impugnarent instantiâ; videntes quod resistentibus strenuè ciuibus, non multum in eo facto possent proficere: qui sensus habebant magis exercitatos, ad illum accedẽtes Principem suum, post multa tandem persuaserunt, vt relictis incidentibus causis, principale propositũ exequeretur; & Euphrate transmisso, Antiochiam, quò principaliter dirigebatur, obsidionem dissoluturus maturaret. Nam in reditu suo, obtentâ victoriâ, vix vnius opus esset diei, & prædictã occupare ciuitatem, & Balduinum vinculis mancipare. Cumq; per tres septimanas continuas ibi operam consumpsisset & impensam, præcepit legionibus vt transirẽt fluuium: & ipse nihilominus transiens, proposito cœpit instare diligentiùs. Hęc autem eius circa partes Edessanas mora, caussa fuit quod dominus *Balduinus* prædictæ obsidioni se præsentem dare non potuit: caussa fuit etiam & nostrorum salutis. Nã si directo ad eos peruenisset itinere, sicuti & domino Boamundo ab eius amico prædictum fuerat, antequam vrbem obtinerent, in graui esset res eorum constituta discrimine: nam etiam vrbe priùs per Dei gratiam obtentâ, vix eius potuerunt aduentum sustinere.

XV. Rumor interea aduentum tantorum exercituum præcurrẽs, castra repleuerat, & multis idipsum referentibus, quasi pro certo habebatur, quod in vicino essent constituti. Super quo Principes valde solliciti, viros experientissimos, de quorum fide & industria meritò possent pręsumere, ad loca dirigunt diuersa; vt quantâ possint diligentiâ, per suos, de quibus dubitare non erat licitum, percõtarentur & fierent prudentiores, an ita foret sicuti vulgò dicebatur. Eliguntur ergo ad id muneris viri nobiles & in armis strenui, *Drogo de Neella, Clarenbaldus de Vendoil, Girardus de Cerisiaco, Rainardus Comes Tullensis*, & alii nonnulli, quorum nomina non tenemus: qui ad varias partes dispersi cum suis comitatibus, sedulitate quantâ possunt diligenter inuestigant; & missis iterum suis exploratoribus ad loca vlteriora, ex omni parte expeditiones confluere & conuenire in vnum exercitus, sicut solent flumina in mare decurrere, pro certo colligunt: tandemque maturè reuersi, Principes qui eos miserant, super eo pleniùs instruunt, iam non de cætero dubitantes. Septem itaque diebus, antequam prædictus Princeps cum suis adueniret legionibus, pręmoniti sunt nostri Maiores exercitus, exploratoribus iniungentes, ne id populo notum fieret; ne fortè plebs famis angustiâ & laboris diuturnitate fatigata, timore concuteretur nimio, & de fuga cogitaret; quod quibusdam etiam de Maioribus nuper acciderat.

XVI. Conuenientes igitur adinuicem super facto in quo totius negotii videbatur summa consistere, in spiritu humilitatis & in animo contrito cœperunt adinuicem deliberare, quid in tanta necessitate fieri oporteret; tandemq; placuit quibusdam, vt omnes quotquot erant in obsidione, exteriùs aduenienti multitudini vrbe relictâ procedant obuiam ad duo vel tria miliaria: ibique cum superbo Principe, & de viribus suis nimiùm præsumente, inuocato de cœlis auxilio, belli fortunam experiantur. Aliis autem videbatur expedientiùs, vt partem exercitus in castris deserant, qui ciues egredi & hostibus admisceri volentes, infra mœnia cohibeant: pars verò potior & armis magis instructa, iuxta consilium priorum, aduenientibus hostibus in virtute Omnipotentis occurrant ad tria miliaria; ibiq; si ita est à Domino prouisum, congrediantur. Dumq; in hac deliberatione studiosiùs disceptarent adinuicem, & quisq; suam pro arbitrio daret sententiam, dominus *Boamundus* maiores Principes, dominum *Ducem Godefridum*, & dominum *Flandrensium Comitem Robertum*, dominum item *Robertum Comitem Normannorum*, dominum quoq; *Raymundum Comitem Tolosanum*, seorsum à turba secretiùs conuocat, & in loco familiari constitutos alloquitur, dicens: *Video vos, fratres dilectissimi, & diuinæ seruitutis consortes, de aduentu istius Principis qui venturus esse dicitur, multâ sollicitudine macerari; & in deliberatione præmissa variis affectos desideriis, varia sensisse: sed tamen neutram partium illuc se dirigere, vbi totius negotii summa consistit. Nam siue omnes egrediamur, vt volunt ex vobis quidam, siue pars in castris remaneat; videmur operam & studium, & impensas per tam longa tempora inutiliter expendisse: nam egredientibus vniuersis soluetur obsidio, & nostrum euacuabitur*

bitur propositum, ciuibus in suam se libertatem recipientibus, aut dum hostibus egressu libero se adiungent, aut dum vrbi auxiliares introducunt cohortes. Si verò pars legionum in castris remanserit, idipsum video de necessitate contingere. Nam quomodo poterit pars vna, præsente eorum subsidio, ciues infra vrbem cohibere, cùm nos omnes, viribus communibus & indiuisis, absque vlla spe subsidii deiectos, vix poteramus cohibere? Alterutrum horum mihi videor videre profectò futurum, vt vel suis coniuncti auxiliis, mixtis viribus in nos irruant fortiores; aut saltem introductis auxiliariis copiis, vrbem victu, & armis diligenter comuniant: ita vt etiamsi auctore Domino exteriores vicerimus, de obtinenda tamen vrbe nulla nobis fiducia reseruetur. Vnde mihi videtur, Patres reuerendissimi, quod illuc omnis nostra deberet festinare intentio, & circa id sollicitudo versari, vt ante huius tanti Principis aduentum ciuitas in nostram prius descenderet ditionem. Quod si modum quæritis, quo hoc nostrum tale consilium effectui valeat mancipari, ne impossibilia videamur suggerere, in promptu est nobis viam aperire compendiosam, & qua facilè ad finem perueniatur optatum. Amicum habeo in ciuitate fidelem, quantum humanus diiudicare valet oculus, & prudentem plurimùm: hic secundum quòd aliquibus ex vobis iam me retulisse memini, turrim habet in sua potestate munitissimam, quam sub certis conditionibus, quotiens id ab eo exegero, fide media obligatus, mihi resignare tenetur. Pro quo facto multam illi pactus sum dare pecuniam; sibiq; & hæredibus eius in perpetuum non modica prædia, & libertatem omnimodam, quasi pro labore salarium, si res optatum sortiri poterit euentum, fide interpositâ, compromisi. Si ergo vestræ videtur Amplitudini, vt nostrâ sollicitudine & studio capta ciuitas in nostram iure hæreditario possidenda transeat iurisdictionem, paratus sum, cum prædicto familiari meo pacta complere. Sin autem, elaboret vestrum quilibet & quocunque studio vrbem poterit obtinere, habeat eam sibi in omni pace quietam: ego illi in præsentiarum meas cedo actiones, & iuri meo renuncio.

His dictis, Principes gauisi sunt gaudio magno; XVIII. & petitioni oblatæ grato concurrentes assensu (excepto *Comite Tolosano*, qui partes suas se nemini cedere, proteruè nimis asseuerabat) vrbem cum suis pertinentiis iure hæreditario possidendam concedunt in perpetuum; & compromittentes adinuicem, & datis dextris se obligantes, quòd sibi creditum nemini reuelarent arcanum: dominumque *Boamundum* monent & hortantur attentiùs, quatinus ad rei cōsummationem totâ incumbat sollicitudine, ne periculosam intercedere patiatur moram. Soluto itaque conuentu, ille sicut vir erat moræ impatiens, & ardenter vrgens propositum, amicum solitis conuenit internunciis; & significans quod apud Principes cuncta pro votis impetrauerat, amici animum solito reddidit lætiorem. Monet ergo & per fidem inuitat mediam, vt nocte proximè subsequente, auctore Domino, res effectui mancipetur. Acciderat autem medio, vt dicitur, tempore quiddam, quod ad conceptum prius opus eum nihilominus animauerat. Nam dum circa frequens ministerium & curam, quam in domo domini sui & vrbe vniuersa habebat amplissimam, detineretur occupatus, casu filium quem habebat iam puberem, ex caussa vrgente, sed nobis occulta domum direxisse dicitur, qui illuc perueniens rem inuenit detestabilem. Vnum enim de Maioribus Turcorum principibus, cum matre reperit puer, illicitâ carnis copulâ commisceri; quod abhorrens & dolore cordis tactus intrinsecus, ad patrem properus rediit, rem nefandam, seriatim pandens. Ille verò facti acerbitate permotus, & zelo maritali succensus, dixisse fertur: *Non sufficit canibus immundis, quod nos indebitè iugo premunt seruitutis, & nostra cottidianis exactionibus debilitant patrimonia; nisi & thori leges violent, & iura dissoluant coniugalia. Ego, si vixero, hanc eorum, auctore Domino, abbreuiabo insolentiam, dignam pro meritis compensationem retribuens.* His dictis, iniuriam dissimulans, filium secreti conscium, & de illata matri turpitudine confusum, solito itinere ad dominum dirigit *Boamundum*, monens attentiùs, vt ad opus prædictum vniuersa præpararet necessaria; in se verò nullam esse moram, quo minus nocte proximâ promissum impleatur. Significat nihilominus, vt circa horam nonam omnes Principes, singuli cum suo comitatu, tanquam hostibus obuiam profecturi de castris egrediantur: circa primam verò noctis vigiliam, clàm & cum silentio reuertentes, parati sint circa noctis medium, iuxta eius monita se habere. Susceptum ergo adolescentem, ad Principes secreti conscios occultè secum deducit: & consilii formam, quam per eundem à patre susceperat ordinatam, pandit ex ordine. Illi verò viri argumentum, & fidei stupentes synceritatem, consilium approbant; & ita fieri oportere consentiunt.

XVIII. Accidit autem per eosdem dies quiddam, quod in maioribus negotiis solet contingere frequentiùs. Ciuium enim & eorum maximè qui curam vrbis gerebant propensiorem, cœpit animus præsagire, non ex aliquibus euidentibus indiciis; sed magis ex suspicione, quod de vrbe tradenda occultè haberetur tractatus; cœpitque sermo iste in omnium ore penè versari. Vnde conuenientes adinuicem Maiores ciuitatis, Principem adeunt, super eo verbo consilium habituri: videbatur enim verisimile, & multæ ad id concurrebant præsumptiones. Erant enim in eadem ciuitate, vt prædiximus, multi fideles, qui etsi omnino huius reatus erant immunes, tamen suspecti habebantur: inter quos prædictus nobilis homo, & si de eius fidei synceritate *Acxianus* non modicè præsumeret, à reliquis magnatibus in eadem habebatur suspicione. Verùm & coram Acxiano positi, dum super eo facto deliberationem haberent sollicitam, inter alios qui videbantur suspecti, huius habuerunt mentionem: ideoque maiorem videbantur de eius suspicione habere rationem; quod & vir erat industrius, & præ cæteris fidelibus in vrbe potentior. Quibus prædictus Princeps quodammodo persuasus, eum ad se præcipit euocari: quo in eius præsentia constituto, de eodem verbo coram eo cœpit studiosè idem continuari tractatus, vt eius super hoc consilium audiretur; & deprehenderetur ex eius verbo manifestè, vtrum meritò suspectus esset vel non. Cõtigit autem, sicut vir industrius erat, & celeris valde perspicacitatis, quod protinus cognouit, quòd eius gratiâ ille talis haberetur conuentus, quòd apud eos suspectus haberetur: vnde, vt artificiosè celaret propositum, & se apud eos assereret innocentem, fertur dixisse his qui conuenerant vt tentarent eum: *Sollicitudinem geritis, viri venerabiles, & huius ciuitatis Principes maximi, valde commendabilem, & quæ non nisi in prudente locum potest habere.* Prudenter enim timetur, quod accidere potest; & abundans in re capitali cautela, non nocet. *Vnde non leui motu inducti esse videmini, vt pro libertate, vita, vxoribus & liberis hãc geratis sollicitudinem. Est tamen, si nostro vultis acquiescere consilio, via compendiosa satis, qua huic morbo quem venturum formidatis, possit conueniens aptari remedium, & cura competens adhiberi. Hoc negocium tam detestabile, quod ita prudenter veremini posse accidere, nullatenus potest effectui mancipari, nisi per eorum operam, qui turribus & muris sunt præfecti, & ad portarum deputati custodiam. Quod si de eorum synceritate diffiditis, mutentur frequentiùs, ne in aliquo certo loco moram facientes diuturnam, perniciosam cum hostibus possint contrahere familiaritatem. Huiusmodi enim negotium non facilè absoluitur; sed temporis indiget diuturnitate; nec penes priuatam personam tantæ rei potest consistere momentum; nisi & de Maioribus ciuitatis, pari factionis scelere corrupti muneribus, inuoluantur. Mutatio verò hæc repentina & frequens, omnem huiusmodi periculosæ negotiationis amputabit opportunitatem.* Hæc cum dixisset, innocentiam visus est astruxisse suam; & suspicionem quam de eo conceperant, aliquatenus mitigasse. Placuit itaque eius sermo, & in oculis omnium visus est bonus; fuissetque statim effectui mancipatum eius consilium, nisi quia nocte irruente dies iam declinauerat; ita vt nequaquam circa vrbis statum tanta posset fieri mutatio. Curâ tamen vigili & exactâ diligentiâ vrbem præcipiunt custodiri, eorum quæ à prædicto viro tractabantur occultè, penitus ignari. Ipse autem sciens quod in proximo res esset maximam mutationem subitura, sedulũ se gerit quomodo interim propositum impleretur, antequam aliquid occurreret impedimẽti.

XIX. Porrò ciues ab ipso primo nostrorum introitu, ex quo circa vrbẽ locata est obsidio, suspectos habuerunt Græcos, Syros, & Armenios, & alios cuiuscunque generis, Christianæ fidei professores. Vnde statim eos qui tenuiores erant, nec sibi & familiolis suis poterant sufficere, victum penes se habentes necessarium, extra vrbem fecerant, ne vrbi essent oneri: solis diuitibus, & qui ampla habebant patrimonia, & alimenta penes se domibus suis sufficientia, retentis. Hos etiam tantis angariis affligebant, & parangariis, vt melius esse videretur his, quos ab vrbe depulerãt, quàm quibus pro summo beneficio vrbis indulserant habitationem. Nam & pecuniarias eis sæpiùs infligebant multas, id quod habere videbantur violenter extorquentes; & ad quælibet sordida munera & onera ciuilia rapiebant inuitos. Nam si erigendæ erant machinæ, aut immensi ponderis transferendæ trabes, statim id eis muneris iniungebatur. Hi lapides & cœmenta, & quamcunque materiam ad opus ædificiorum necessariam circumferre compellebantur: hi iaculatoriis etiam machinis, molares qui extra mitterentur tenebantur ministrare; & funibus quibus extra contor-

contorquebantur inſeruire, pro arbitrio præfectorum ſine intermiſſione, nullâ datâ requie, cogebantur. Demum verò poſtquam iniuncta ſibi obſequia fideliter & deuotè compleuerant, colaphos & verbera reportabant, pro mercede indignis affecti contumeliis. Nec ſufficiebat hoc immundis canibus, quorum violentâ dominatione premebantur: ſed vt inauditam complerent malitiam, octo diebus, antequam ſupradictum virum, vt prædiximus, tanquam ſuſpectum conuenirent, conſilio ſecretiùs habito, vniuerſos quotquot in vrbe habitabant fideles, ſubitò, & de nocte occidere decreuerunt: Quod niſi per quendam magnum & prudentem ciuitatis principem, qui ſemper Chriſtianis ſe amicum exhibuerat, octo dierum ad id complendum, inuitis aliis, datæ fuiſſent induciæ, procul omni dubio, miſſis ſpiculatoribus, illius tam pernicioſi executoribus conſilii, eâdem nocte vniuerſa fidelium turba gladio cecidiſſet. Recepta autem fuerat eo intuitu octo dierum prædicta dilatio, vt interim conſiderarent, vtrum ſolueretur obſidio: quod ſi noſtri in obſidendo perſeueraſſent, tunc quod decretum fuerat, executioni mandaretur; ſin autem, parceretur ciuibus, qui ad mortem erant deputati. Effluxerant porrò feriæ, eaque nox erat nouiſſima; iamque ſecretiùs exierat edictum, vt prædicta executioni mandaretur ſententia: cum de complendo eâdem nocte noſtris propoſito, inter dominum *Boamundum* & prædictum *Emirſeirum* conuenerat; & pro fixo fuerat ſtatutum, vt quod multùm antè inter eos conceptum fuerat, adimpleretur: quod auctore Domino factum eſt. Vnde accidit, quod eâdem nocte noſtris vrbem occupantibus, pro excito tumultu, Maiores ciuitatis minus facti ſunt ſoliciti; nihil aliud arbitrantes vrbis ſtrepitum ſignificare, quàm id quod in Chriſtianos conciues præceperant exerceri. Vnde & vrbe violēter effractâ, in domibus fidelium reperti ſunt de hoſtibus quamplures, qui ad hoc conuenerant, vt ſicuti eis iniunctum fuerat, incautos repentè occiderent. Igitur circa horam nonam, miſſâ voce præconiâ per XX.
caſtrorum ambitum, edicitur publicè vniuerſis de equeſtri ordine, quatenus armati omnes, maiores ſequantur Principes, id quod eis iniunctum fuerit, ſine mora executuri. Erat autem non ſolùm plebs huius ignara ſecreti; verùm etiam paucis ex Maioribus reuelatum erat hoc myſterium. Factum eſt igitur, vt iuxta prudentis viri conſilium, egreſſæ à caſtris vniuerſæ equitum copiæ, Principum ſecutæ vexilla, longiùs ſe abire finxerunt, quouſque nox irruens, terris ſolitam induxit caliginem: quâ occultati, clàm & in ſilentio ad caſtra ſunt reuerſi. Huic autem viro DEI, qui tantum noſtris fauorem contulerat, frater erat vterinus, longè alterius mentis, & diſparis propoſiti: cui frater, quoniam de eius non multum præſumebat ſynceritate, nihil ſecreti ſui communicauerat; ſed ſuſpectum habens eum, quātum poterat propoſitum, occultabat ſuum. Accidit autem eâdem die, dum noſtræ circa horam nonam egrederentur legiones, quod ambo fratres iuncti adinuicem per cācellos murorum, caſtra proſpicerent, & egredientia contuerentur agmina: laborabat autem frater ſenior, iunioris noſſe propoſitum, & eius voluntatem diligenter indagare: vnde exorſus, ad fratrem dixit: *Miſereor, frater mi, populo huic noſtræ profeſſionis gratiam & fidem conſecuto, cui tam ſubitus paratur interitus: ignarus enim quid craſtina pariat dies, ſecurus egreditur, & quaſi rebus in tuto locatis, nihil timere videtur: verùm ſi ſciret quantæ illi præſtruantur inſidiæ, & quanta in proximo eorum paretur ruina, fortè aliter ſibi prouideret.* Cui frater: *Stultâ*, inquit, *ſolicitudine conſumeris, & indiſcretâ compaſſione fatigaris: vtinam Turcorum gladiis iam occubuiſſent vniuerſi: à die enim introitus eorum primo, multo deterior facta eſt noſtra conditio: vixq; eſſe poterit, vt tantum nobis per eos vtilitatis accedat, quantum moleſtiarum eorum occaſione paſſi ſumus.* Sic ergo qui priùs dubitauerat, an fratri ſuo communicaret propoſitum, nunc tanquam peſtem declinans, abhorret animo, execratur in conſcientia; & ne CHRISTI obſequium per eum præpediretur, de eius cœpit morte (caritati fraternæ publicam fidelium præponens ſalutem) tractare. Interea dominus *Boamundus* totâ mente anhelus, quomodo votis ſatis- XXI.
faceret, ne de eius deſidia res optata ſuſciperet dilationem, Principes circuit, totâ inſtantiâ monet eſſe ſollicitos, ſcalam in funibus cannabinis ſatis artificioſè intextam, paratam habens præ manibus, quæ vncis inferiùs ferreis, ſuperiùs verò ad murorum propugnacula debeat alligari. Iam verò nocte mediâ, cum ſe vniuerſa quieti dediſſet ciuitas, continuis vigiliis, & labore immenſo vires ſopori miniſtrātibus, interpretem domeſticum & valde familiarem ad prædictum amicum dirigit, vt ab

eodem sciscitetur diligentiùs, vtrum adhuc sibi velit adesse domini sui familiam. Adueniens autem ille, virum in cancellis reperit vigilantem. Cumque ei interpres voce submissâ, verba domini sui exposuisset, respõdit ei: *Sede quietus & tace, quousque præfectus vigilum, qui cum multo accedit comitatu, & fulgore lampadarum, locum istum pertranseat.* Erat enim in ciuitate consuetudo, quòd præter vigiles, qui singulis turribus erant deputati, eorum superior magistratus, ter vel quater in nocte, muros cum ingenti circuiret comitatu, faculas ardentes gestando præ manibus, vt si quos inueniret aut somno grauatos, aut negligentiùs se habentes, debitæ animaduersioni subiiceret. Pertransiens autem hic, cuius tanta erat iurisdictio, & prædictum virum vigilantem reperiens, eius commendauit diligentiam, ad vlteriora deproperans loca securus. Videns autem vir prædictus horam se obtulisse rebus agendis opportunam, interpretem sepositum alloquitur, dicens: *Vade citus, & dic domino tuo, vt cum viris electis festinus adueniat.* Qui dicto citiùs recurrens ad dominum, & paratum reperiens, conuocatis clàm aliis Principibus, & in ictu oculi, sicuti præmoniti erant subsequentibus, quisque cum suo domestico comitatu, subitò ante turrim diu antè prænotatam, quasi vir vnus astiterunt, ita vt nec clamor, nec strepitus ex eis audiretur. Interea ille vir prædictus turrim eandem ingressus, fratrem reperit somno grauatum, cuius quia mentem nouerat alienam à suo proposito, timens ne per eum rei iam penè consummatę ministraretur impedimentum; gladio transuerberat, *facto pius & sceleratus eodem.* Post hæc rediens ad cancellos, & quos euocari prę ceperat præsentes conspiciens, dato & resumpto mutuæ salutationis affatu, funem demittit inferiùs, quo scalam ad se pertrahat subleuatam. Erectâ igitur scalâ, & tam à superiore parte, quàm ab inferiore firmiùs annexâ, nemo repertus est, qui ad vocem superioris, vel domini Boamundi mandatum præsumeret ascendere, & in se huiusmodi experimentum facere. Quod dominus *Boamundus* videns, conscendit ipse prior intrepidus. Cumque iam muri propugnaculo, transcursâ scalâ, manum adhibuisset, comprehendens eam qui erat interior, sciens quia Boamundi esset manus, dixisse fertur: *Viuat hæc manus.* Et vt eius & omnium fidelium sibi maiorem conciliaret gratiam, eò quòd fratrem vterinum, in opere tam sancto non consentientem transuerberauerat, inducit eum in turrim; & fratrem ostendit exanimem proprio sanguine cruentatum. Deosculatus igitur dominus Boamundus viri constantiam, & fidei synceritatem, ad murum rediens, emisso paullisper per cancellum capite, voce suppressâ suos ad ascensum cœpit inuitare: cumque adhuc dubitarent, nec erat aliquis ausus ascendere, totum reputantes sophisticum, quicquid de muro dicebatur: quo cognito, ad suos per eandem scalam rediens, suæ incolumitatis euidens dedit argumentum. Vnde factum est, vt certatim ascendentes, in momento murum replerent; & non solùm turrim illam, verùm & de collateralibus nonnullas occuparent. Audiuimus quod inter alios dominus *Flandrensium Comes*, & dominus *Tancredus* ascenderint, quorum doctrinâ cæteri regebantur.

XXII. Videntes verò Principes, quod sufficiebat numerus & prudentia eorum qui iam ascenderant, vt vna vel plures portæ aperirentur, sub omni velocitate reuersi sunt ad castra, vt suas præparent copias; & dato signo ab interioribus, vrbem ingredi non morentur. Qui verò supra murum ascenderant, virtute induti ex alto, duce prædicto viro qui eos introduxerat, iam decem turres, in eodem line interpolatione tractu, occisis earum custodibus occupauerant: & tamen adhuc vniuersa quiescebat ciuitas, ita vt nec rumor aliquis audiretur. Erat autem secus eam partem muri, vnde nostri ascenderant, porta adulterina: ad quam descendentes, confractis eius vectibus & seris, eam violenter aperiunt; & admittentes eos qui de foris expectabant, creuit eorum numerus qui intus erant in immensum: ita vt ad *portam*, quæ *Pontis* dicitur, facto impetu concurrentes, cæsis gladio eius custodibus, eam violenter aperirent. Interea quidam de familia domini *Boamundi*, eius vexillum super eum contulerant montem qui vrbi præminebat; & iuxta præsidium superiùs in arce quadam, loco eminentissimo collocauerant. Cognoscentes autem quod aurora rutilans Solis ortum nunciaret, dato signo cornibus & lituis, cœperunt perstrepere ad vrbis ingressum, eos qui in castris erant, animantes. Principes verò, signi quod condixerant intelligentes argumentum, raptis armis, subitò sua secum trahentes agmina, in vrbem irruunt,

aditus

aditus & portas occupantes. Interea populares exciti, quos hactenus secretum latuerat, videntes iam castra pene vacua, alios secuti, in vrbem certatim se ingerunt. Ciues autem tanto tumultu expergefacti, primùm dubitant, quidnam sibi velit clamor iste insolitus: deinde vidẽtes discursus per vrbem loricatorum insuetos, & stragem quæ passim per vicos fiebat & plateas, rem pro vt erat, arbitrati sunt. Relictis ergo domibus, cum vxoribus & liberis tentabant effugere: dumq; armatorum declinant acies, latebras quærentes, & salutis viam, attoniti quid faciant, armatis se ingerunt imprudenter. Qui autem erant vrbis habitatores, Syri, Armenii & aliarum nationum fideles, hi de euentu qui acciderat congratulantes plurimùm, correptis armis, nostrorum se adiungebant cœtibus: & sicuti maiorum habebant locorum peritiam, ita alios post se trahentes vrbis docebant diuerticula; & portas, si quæ adhuc clausæ tenebantur, obtruncatis eorum custodibus, confractis seris aperientes, reliquum exercitus intromittebant. Videbatur eis hæc à Domino egressa vicissitudo, vt qui canibus immundis, indebitæ seruitutis iugo subiecti fuerant, angariis & parangariis & cruciatibus immisericorditer fatigati, nunc versâ vice, æquipollentes refunderent calumnias, & eis procurarent interitum. Et iam vniuersus nostrorum introductus erat exercitus; iam liberè portas turresque sibi vendicauerant, & mœnia; iam principum vexilla, & omnibus nota in locis sublimioribus constituta insignia, victoriæ dabant argumentum. Erant ergo vbique strages, vbique luctus, vbique mulierum eiulatus: & interfectis patribusfamiliâs, passim obtruncabatur familia; & effractis domibus, vasa diripiebantur; & vniuersa illarum substantia his qui primi accedebant, concedebatur ad prædam. Discurrebant victores per loca priùs inaccessa; & tracti cædis cupidine, & lucri desiderio, nec sexui parcunt, nec conditioni; ætatis etiam apud eos nulla erat differentia. Occurrentes autem sibi per vicos & plateas ciuitatis, quærunt diligentiùs vbi potentum sint domicilia, & vbi habitauerant locupletiores: illucq; iunctis concurrentes agmininibus, interfectisq; domesticis, effringentes penetralia, nobilium liberos, matres quoq; familiâs gladiis transuerberantes, domus suppellectilem, aurum, argentum, & vestes preciosas æquâ sorte inuicem partientes. Cęsa fuisse dicuntur eâ die, de ciuium numero plus quam decem millia, quorum corpora passim & sine delectu per vias iacebant insepulta.

Acxianus verò videns, quod hostibus erat tradita ciuitas, & quod turres & mœ- XXIII.
nia & vrbem sibi vendicauerant vniuersam; vidensq; quod populus, qui stragem euaserat, in præsidium certatim se conferebat, timens ne Christianus exercitus illuc eos prosequens, præsidium vellet obsidione vallare, solus absque comite per posticum egressus, amens, vitæ tamen & salutis quærens compendium, fugã iniit: dumque solus præ doloris angustia, sine certo proposito errabundus vagaretur, casu habuit obuiam quosdam Armenios, qui statim eum cognoscentes, accesserunt, quasi solitam exhibituri reuerentiam: dumq; ille, quasi extra se factus, hos passus esset ad se peruenire, cognoscentes ex eo, quod solus ita aufugerat, vrbem esse deuictam, violenter eum ad terram deiecerunt; & educto eiusdem gladio, caput ei præcidentes, in vrbem intulerant, coram vniuerso populo illud Principibus offerentes. Erant autem in ciuitate quidam nobiles, qui de remotis partibus ad Antiochenorum, gratiâ exercendæ virtutis, venerant subsidium: hi locorum ignari, cognito quod ciuitas in nostrorum deuenerat ditionem, dubii quid facerent, & pro vita solliciti, in pręsidium superius se recipere decreuerant: dumque illuc totâ properarent intentione, casu accidit, quòd nostros à parte superiori habentes obuiam; & inter locorum intercepti angustias, ita vt neque ascendere, neque descendere, propter montis deuexitatem liceret, instantibus nostris desuper, dum quocunque modo fugere nituntur, præcipitati sunt cum equis & armis, quibus erant insigniti, quasi trecenti: qui confractis ceruicibus, & membris contritis, vix de seipsis reliquerunt aliquam memoriam. Qui autem aut de vrbe, aut de adiacente prouincia locorum habentes peritiam, inuenti sunt expeditiores, hi summo diluculo, postquã cognouerunt vrbem effractam, per portas, quæ iam incipiebant reserari, iunctis agminibus egrediebantur, vt confugerent ad montana: quos nostri cominus insectantes, partem reduxerunt, violenter eos compedibus alligantes; pars equorum erepta beneficio, ad montana confugiens, vitæ consuluit & saluti. Circa horam verò diei quintam, redeuntibus nostris, qui egressi fuerant; & qui per vrbem dispersi fue-

rant recollectis adinuicem, quæsitum est diligentiùs, & pro certo cognitum, quod nihil prorsus alimentorum in vrbe repertum fuerat: nec mirum, cùm iam penè mẽsibus nouem continuâ obsidione vallata fuisset. Sed tamen in auro, argento, gemmis, vasis preciosis, tapetibus & holosericis, tot & tantæ repertæ sunt copiæ, vt qui prius mendicabat esuriens, nunc factus locupletior, omnibus affluenter abundaret. Reperti sunt autem in tota vrbe qui ad arma facerent, equi vix quingenti; & hi etiam confecti macie, & inediâ tabescentes. Capta est ergo *Antiochia*, anno ab incarnatione Domini, *Millesimo nonagesimo octauo*, mense Iunio, tertiâ die mensis. A. D. 1098.

EXPLICIT LIBER QVINTVS.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI SEXTI.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI SEXTI.

INCIPIT LIBER SEXTVS.

CAP. I.

SEDATO autem tumultu, & gladiis inebriatis sanguine, fessis à cæde continua victoribus, cùm iam ciuitas quieuisset: conuenientes adinuicem Principes, multum adhuc superesse laboris, & nondum consummatum negotium intelligentes, per portas & mœnia designatis custodibus, in montem ascendere decreuerunt, & oppugnare præsidium. Et missâ voce præconiâ, cohortes vniuersas, in montem prædictum ascendere certatim compellunt:

pellunt: quò peruenientes, cum præſidii conſtaret munitione, quod omnino eſſet inſuperabilis, & quòd ſolâ fame poterat expugnari; videntes quòd inutiliter conſumerent operam & ſtudium, & res multorum dierum ferias exigeret, ad alia ſe conuertunt argumenta. Mons enim iſte, qui vrbi præminet, valle quadam profundiſſimâ, & deuexo plurimùm præcipitio diuiſus eſt, ita vt eius pars quæ in Orientem reſpicit, ſit humilior, largam in ſui vertice habens planitiem, vinetis aptam & agriculturæ: tanta tamen eſt profundæ intercapedinis diſtantia, vt potiùs montes duo, quàm vnus in duo diuiſus videatur. Qui verò in Occidentem protenditur, lōgè ſublimior eſt, & cacuminatus, in cuius parte ſublimiore ſitum eſt præſidium, muro ſolido, & turribus validioribus; ab Oriente & à Septentrione prædictum habens immane & in modum barathri præcipitium; ita vt nec excogitari poſſit, quomodo ex illis duabus partibus præſidio noceatur. Ab occidēte verò collis erat depreſſior; inter quem & præſidium vallis erat, ſed modica, nec latitudine diffuſa, nec profunditate præceps, per quam volentibus à præſidio in vrbem deſcendere, iter vnicum & ſingulare, ſatis per ſe nemine impugnante periculoſum. Hunc ergo collem noſtris viſum eſt Principibus occupare, ne fortè per portam præſidii hoſtibus immiſſis, in noſtrorum læſionem, in vrbem pateret deſcenſus. Locatis ergo ibi viris prudentibus & ſtrenuis, & relictis tam in armis, quàm in victu neceſſariis; factoq; muro cum propugnaculis ex opere ſolido; & locatis ſuper eum ordine cōgruo machinis, quibus à ſe hoſtium poſſent repellere moleſtias: Principes de maioribus deliberaturi, in vrbem deſcenderunt, ad eundem locum completis negotiis redituri. Omnes enim illic moram facere, quouſq; expugnaretur præſidium, decreuerant: excepto domino *Duce*, qui de communi Principum conſilio, portam Orientalem in ſuam receperat cuſtodiam; ſimul & præſidium, quod noſtri extra vrbem firmantes, domino Boamundo commiſerant. Audientes igitur, quòd magnus princeps, de quo ſuprà dictum eſt, *Corbagath* videlicet, in proximo venturus eſſet, & iam fines Antiochenos ingreſſus, innumerabiles infuderat copias: decernunt vſque ad mare aliquem de Principibus dirigere, vt eos de fratribus, qui illuc gratiâ alimentorum & colligendi victus ſe contulerant, reuocent; & quicquid neceſſariorum illic repererint, totum ad vrbem quantociùs præcipiant comportari. Factum eſt autem, vt per illud biduum, quod vſque ad aduentum maiorum copiarum ſupereſſe videbatur, in omni ſolicitudine diſcurrentes, quicquid victus & pabulorum vndecunque contrahere potuerunt, in vrbem introducentes, ad eius conductionem toto ſtudio laborarent. Sed & ſuburbanorum incolæ, & agrorum cultores, ſcientes Chriſtianis vrbem eſſe redditam, quæcunque inferre poterant, diligenti ſtudio cōportabant. Sed modicum erat, & penè nihil quod vndique inferebatur: nam diutina obſidio, quæ menſibus nouem continuis vniuerſam exhauſerat regionem, nihil reliqui fecerat, vnde vel ad paucos dies noſtris poſſet ſubueniri. Alterâ verò die 11. poſt vrbem captam, cùm noſtri circa vrbis cuſtodiam, & pro inferendis alimentis eſſent valde ſoliciti, ecce trecenti equites de exercitu *Corbagath* ſtudioſè præmiſſi, ſi fortè ex noſtris aliquos extra vrbem incautè ſe habentes reperire poſſent, armati ad vnguem, & equis inuecti celeribus, iuxta vrbem ſe locant in inſidiis. Ex quibus triginta, qui equos videbantur habere velociores, vſque ad vrbem cœperunt diſcurrere, ex induſtria ignorantiam prætendentes, & diſcurrentes incautiùs. Hos cùm noſtri qui in ciuitate erant, ita viderunt diſcurrere, ægrè tulerunt, indignum omnino reputantes, niſi eis obuiam procederetur. Vnde vir in armis ſtrenuus, cuius multa in eodem exercitu egregia fuerūt opera, *Rogerus* videlicet de *Barnauilla*, de comitatu domini Roberti Normannorum comitis, aſſumptis ſecum cōſortibus quindecim, eis in occurſum ab vrbe properat, more ſuo aliquid inſigne geſturus. Qui dum laxis habenis in prædictos excurſores irrueret animoſiùs, ſubitò, ſed fraudulenter, in fugam verſi ſunt, tamdiu fugam continuantes, quouſque ad ſuorum peruenerunt inſidias. Vnde conſurgentibus his qui latuerant, reintegrato ſuorum numero, in eos qui ſocios inſectabantur, calle reciproco irruentes, in fugam adegerunt: dumque *Rogerus* & ſui, viribus impares & numero, in vrbem ſe contendunt recipere, hoſtilium equorum velocitate præuentus, ictu ſagittæ trans præcordia letaliter confoſſus, equo lapſus interiit: vir ſuis perpetuò lugendus, expeditionis Chriſtianæ quantum in ſe erat, fideliſſimus procurator. Cæ-

teris autem in vrbem se recipientibus, in præsentia omnium qui in muro erant & turribus, nemine ex eis opem ferente, viri memorabilis capite amputato, hostes reuersi sunt indemnes. Quibus abeuntibus, nostri corpus eius cum honestis exequiis, non sine lachrymis & vniuersorum gemitu in vrbem introducentes, in porticu basilicæ Apostolorum principis, supremo humanitatis officio, præsentibus Principibus & vniuerso populo, sepulturæ dederunt magnificè.

III. At verò sequêti die, quæ ab vrbis liberatione erat lux tertia, summo diluculo, circa Solis exortum sæpe dictus Princeps potentissimus, cum infinitis, & maioribus etiam quàm priùs diceretur copiis, regionem quantum ex sublimiore ciuitatis parte poterat quis intueri, suorum multitudine occupauerat vniuersam: & ponte superiore trãsito, inter lacum & fluuium, qui inter se quasi spacio vnius miliarii distare videntur, castrametatus est. Erat autem tanta expeditionum eius multitudo & militiarum numerus, vt etiam illa tam insignis planicies, in qua sitam esse prædiximus Antiochiam, vix eorum castris sufficeret, vt de collibus etiam vicinis locando tabernacula, nonnullos occuparent. Die demum tertiâ postquam ante vrbem castrametatus est, videns quia nimis esset ab vrbe remotus, habito cum suis cõsilio; vt his qui præsidium tuebantur, de loco viciniore conferret solatium; & vt per eam portam, quæ castro, suberat suos in ciuitatem posset immittere, solutis castris, ad montana conscendit, à porta Orientali vsque ad Occidentalem vniuersum Australe latus continuâ vallans obsidione. Erat autem secus eandem Orientalem portam præsidium quoddam in colle aliquantulum edito situm, quod ab initio ad castrorum tuitionem fundatum, domino *Boamundo* prius tradiderant conseruandum: vrbe verò captâ, postquam generalem cœpit gerere administrationem, prædictam munitionẽ, simul cum vicina porta, *domini Ducis* custodiæ deputauerunt. Circa quod præsidium, dum castra hostes locassent sua, & his qui erant in præsidio assultus darent cum multa instantia frequentissimos, *Dux* eorum non ferens insolentiam, cum suo egressus est comitatu, vt his qui in præsidio erant penè deficientibus ministraret subsidium, & castra quæ ante portam erant locata dissolueret: sed egredienti Duci, & suis volenti subuenire, occurrit Turcorum multitudo ingens, quam & viribus & numero longè superiorem Dux sustinere non valens, vix eorum ereptus gladiis, fugâ initâ, in vrbem se recepit: vbi hostibus proteruè nimis insistentibus, dum plebs indiscreta comprimeretur acriùs, & mutuò sibi præ turba negarent introitum, ducenti penè partim oppressi, partim vulneribus saucii, nonnullis etiam captis, miserabiliter perierunt.

IV. Sic igitur Duce confuso, qui quasi omnium præcipuus videbatur, Turci in tantam elati sunt audaciam, vt per portam superioris præsidii, quibusdam notis compendiis, in vrbem descendentes, in nostros subitò irruerent; & reperientes improuidos, sagittis & gladiis plerunque multos interficerent: nostris autem eos insequentibus, subitò montem corripientes, in arcem se recipiebant superiorem; aliunde vias habentes, quàm per eum collem, quem nostri occupauerant & communierant diligentiùs. Dumque sæpius ita contingeret, & multi de populo in ciuitate, hac fraude deperirent, conuenerunt in vnum Principes, vt huic tanto malo remedium procurarent. Factumq; est, quòd de communi cõsilio, dominus *Boamundus*, & dominus *Comes Tolosanus*, inter partem vrbis inferiorem & cliuum montis, vallum duxerunt profundum admodum, & latitudinis competentis; quo impetus eorum qui descendere de monte consueuerant, retardaretur, & populus infra vrbem posset tranquillus quiescere. Et vt etiam vallum ad sui tuitionem redderent habiliùs, munitionem ibi construunt, fidelem & deuotam operam impendentibus, tanquam pro salute propria, vniuersis legionibus. *Turci* verò, qui superiùs adhuc obtinebant præsidium, & qui exteriùs erant in obsidione, per superiorem portam admissi, per occultas semitas descendentes, huic nouæ munitioni frequentes dabant assultus; & quantâ poterant instantiâ, vt eam deiicerent, elaborabant. Accidit autem die quadam, quod erumpens à superioribus partibus, per solita compendia Turcorum manus solito numerosior, circa prædictum, & de nouo conditum præsidium, tantâ cœpit eos qui intus erant oppugnare instantiâ, quòd nisi Principes qui aliis vrbis partibus erant ad custodiam deputati, & vniuersus qui per vrbem dispersus erat populus, maturiùs subuenisset, penè dominum *Boamundum* & *Eurardum de Pusato*, *Radulphum de Fontanis*,

Reibaldum

Reibaldum Creton, Petrum filium Gilæ, *Albericum* & *Iuonem*, viros strenuos & nobiles, qui ad eius tuitionem intrò se contulerant, expugnassent: sed aduenientes cum multo impetu *Dux*, & *Comes Flandrensis*, & *Princeps Normannorum*, eorum adeò represserunt insolentiam, vt interemptis pluribus, & captiuatis nonnullis, non solùm à presidio, verùm ab vrbe vniuersa, conuersos in fugam, & malè tractatos, sub omni celeritate fugere compellerent: qui ad dominum suum reuersi, nostrorum vires, & admirabilem animorum constantiam prædicabant. ita vt in eis videretur completum illud vaticinium: *Lingua canum tuorum ex inimicis:* nam fidelis populi extollebant præconium, qui erant eius persecutores. *Psal. 67, 24.* *Gorbagath* verò, cum per dies quatuor in montanis, vt prædiximus, moram fecisset continuam, videns quòd non proficeret, & quòd equis pabula deficerent, solutis castris, iterum cũ vniuersis legionibus suis denuò descẽdit ad campestria; & transito flumine, per vadum inferius, partitis agminibus æquipollẽtibus spaciis, & locatis in gyrum principibus suis, vrbem vallat obsidione: vbi dum die sequente, quidam ab exercitu diuisi, nostros ad conflictum prouocarent, contigit vt de equis descendentes, & his qui in muro erant instantes proteruiùs suorum iacturam incurrerent. Dominus enim Tancredus per portam egressus Orientalem, in hos tales irruit subitus; & antequam ad equos possent habere recursum, sex ex eis interimens, reliquos in fugam adegit: quorum amputans capita, in vrbem intulit ad consolationem populi, qui pro defectu Rogeri de Barnauilla, qui ibidem occisus fuerat, graui mœrore concutiebatur.

V. Interea populus, qui paucis ante diebus eandem vrbem obsederat, & obsessam sibi vendicauerat violenter, nunc versâ vice, sicut & rerum solet esse vicissitudo, obsidionem sustinens, graui supra modum molestatur inediâ, & immensis supra vires fatigabatur laboribus. Foris erat gladius, & intus pauor. Nam, præter eam, quam de numerosis expeditionibus quæ ab exterioribus vrbem obsederant, meritò conceperant formidinem, hostibus adhuc præsidium detinentibus, vnde fiebant sępissimè, vt dictum est, irruptiones, non erat illis tranquillitas. Fiebat igitur, peccatis eorum exigentibus, quòd multi in desperationem lapsi, professionis immemores, & iuramentorum quæ exhibuerant prodigi, clam funibus & in sportis per murum demissi, derelictis sociis, aufugerant ad mare: ex quibus nonnulli in manus hostiũ deuenientes, perpetuæ mancipati sunt seruituti; alii verò ad mare peruenientes, eos qui in nauibus erant, præcisis anchoris, in fugam compulerunt, dicentes: *Princeps hic magnus, qui cum innumerabilibus aduenit copiis, vrbem quam nos expugnaueramus, extincto vniuerso nostrorum numero & Principibus interemptis, violenter recepit: nos autem opitulante Domino, gladios eorum euasimus. Vos igitur funes præcidite, & maturate fugam, ne ad mare descendentes, pari vos inuoluant periculo.* Ipsi autẽ cum eis conscendentes, fugã inierunt. Erãt autem qui sic aufugerant, non solùm de popularibus & plebeiis, verùm etiam viri nobiles, & multâ generositate insignes: *VVilhelmus* videlicet *de Grantemaisnil*, vir inclytus de Apulia, qui sororẽ domini Boamundi habebat vxorem, & *Albericus* frater eius; *VVilhelmus Carpentarius, Guido Trussellus*, & *Lambertus Pauper*, & alii multi, quorũ nomina non tenemus: quia deleta de libro vitæ, præsenti operi non sunt inserenda. Nõnulli etiã, quod multo erat abominabilius, futuri timore periculi, famis & laborum impatientiâ, ad hostes se conferebant, CHRISTI doctrinã & eius fidem cum impietate abnegantes. Hi de statu nostro certificantes aduersarios, supremũ eodem modo penè nostris intulerunt periculũ. Alii verò qui in ciuitate remanserant, spem diffugii nihilominus ex parte plurima cõceperant. Sed vir vitæ venerabilis, *Podiensis episcopus*, & dominus *Boamundus* Princeps illustris, eorũ præuenerunt molimina. Nã designatis per portas singulas viris prudentibus, & de quorum experientia simul & fide meritò præsumerent; turribus quoq; per singulos nobiles collocatis, ita nocte & die studio indefesso seruabãt excubias, vt nemini penitùs, quantumcumq; properanti & arguto, vlla pateret via subterfugii. Et vt liberiùs generalem, quę eis concessa fuerat, exercere possent iurisdictionem, iurauerunt omnes, à maiore vsque ad minimum, quod vsque consummationem negotii Antiocheni, & bellum quod sperabatur futurum, completum, domini *Boamundi* mandatis deuotè & fideliter obedirẽt: vnde ille incessanter nocte ac die, suis comitatus domesticis & familiaribus, & de his quibus ampliorẽ habebat fidem, vicos & plateas, muros & turres ciuitatis cũ multa circuibat sollicitudine, diligẽter inuestigãs, ne quis incautè se ha-

beret, ne quis hostium introitus pateret insidiis. Erant autem præsidia quatuor, in quibus maior exigebatur custodię diligentia: Superiùs videlicet, quod cōtra arcem superiorem è regione positum erat: Secundum item, quod inferiùs, infra vrbem supra vallum erat constitutum, cōtra eorum irruptiones, qui à porta castri superioris in vrbem consueuerant descendere: Tertium extra portam Orientalem positum, quod ad castrorum custodiam ante vrbem captam fuerat fabricatum: Quartum quoque, quod in capite pontis constructum fuerat, per quod porta pontis nouissimè fuerat obsessa: cuius curā dominus *Comes Tolosanus*, ex quo ciuitas capta fuerat, cum aliis in vrbem se conferens, dereliquerat. Vrbe autem captâ, *Flandrensium comes* prædictum ingressus castrum, cum quingentis viris fortibus & strenuis diligenter communierat, timens, ne si in manus fortè hostium deueniret, nostris per pontem introitus negaretur & exitus; in quo fieret obsessorum deterior multò conditio.

VI. Contigit autem die quadā, quod videns *Corbagath*, nostros nimiam egrediendi & ingrediendi habere licētiam; & prædictum iuxta pontem præsidium, multùm suis obstare conatibus: præcipit de suis ad duo millia loricatorum armari, & prædictum cum omni instantia impugnare præsidium. Illi autem dicto citiùs parentes, circa prædictæ munitionis vallum congruis locatis stationibus, quantâ possunt instantiâ, immissâ sagittarum grandine, prædictum locum, ab hora diei prima vsque in vndecimam continuis infestant assultibus, & congressionibus impugnant: Comite cum suis resistēte viriliter, & locum, cuius tuitionem assumpserat, totis viribus protegente. Cumq; circa Solē iam occiduum, & vesperam imminentem viderent impugnatores, quòd nō multùm proficerēt, soluto assultu in castra reuersi sunt. At verò Comes timens ne multiplicatis viribus, in crastino ad opus simile accingerentur; sciensq; quod nullatenus posset contra tātum exercitum, prædictam tueri munitionem, intempestę noctis silentio ignem adhibens, & incendio tradens vniuersa, in vrbem cum suis eiusdem rei consortibus se contulit. Manc autē facto redeuntes in idipsum qui hesternâ die castrum impugnauerant, assumptis sibi duobus aliis millibus, iterum ad idem opus se accingunt; & ad prædictum locum properantes, vbi desertum reperiunt, & ex parte plurima dirutum, infecto negotio reuersi sunt ad propria. Per eosdem dies accidit, quòd quidam de hostium exercitu latenter egressi, quosdam de nostris casu obuiā habentes, viros egenos & inopes, proficiscentes incautiùs, ceperunt: quos ante Principem suum deductos statuerunt, vt ei tanquam domino, successus sui & manubiarum dedicarent primitias. Ille autem in captiuis & armorum, & habitus contemnens vilitatem (erant enim eis arcus lignei, enses quoque sordebant operti rubigine; vestes etiam præ continuis laboribus laceræ, & assiduitate vtendi prætendentes vetustatem: non enim erant populo peregrinanti, diuersa, quibus alternatim vterentur, mutatoria) dixisse fertur: *Ecce populus qui regna debeat sollicitare aliena; cui pro multis diuitiis deberet sufficere, vt in quocunque terrarum angulo panis eis quasi vilibus daretur mercenariis. Ecce arma, quibus Orientalium ingenuitas debeat flagellari, quibus vix passer ictus periret. Alligate eos, & compeditos cum armis suis, & isto suo habitu, domino meo qui me misit repræsentate, vt ex istis colligat quàm nullius momenti sit de talibus triumphare; qualesq; habendi sint, quos tam miserabilis populus se gloriatur subegisse. Abiiciat ergo à se curam, & omnem istam super me proiiciat sollicitudinem: in proximo enim erit, quòd canes eæ immundæ comparere desinant, & consumptæ penitùs nequeant in populis numerari.* His dictis tradi præcipit quibusdam ad hoc deputatis, qui eos iuxta eius definitionem ad maiorem Soldanum vinctos deducerēt in Persidem. Leuissimum enim iudicabat, eos sibi posse subiicere, quorum virtutem nondum expertus fuerat: quod quia sibi pro gloria putauerat adscribendum, vt eos apud dominum suum vilipenderet, id in eius postea confusionem retorsum est: quanto sanè à contēptibilioribus, suo iudicio, victus abiit & confusus, tanto illi maior est inflicta contumelia; tantoq; maior irrogata confusio. *Solet enim esse victis quasi pro solatio & casum reddere leuiorem, si à viris fortibus & strenuis dicantur superati: sicut è diuerso, ruborem ingeminat, & adauget ignominiam, ab indignis & vilibus obtenta victoria.*

VII. Vrbe igitur sic ex omni parte obsidione vallatâ; cùm iam populo egredi vel ingredi, & sua exteriùs procurare negocia non liceret, facta est nostrorum multò deterior conditio: Nam cùm nihil inferretur alimentorum, exorta est fames in ciuitate solito vehementior, ita vt præ defectu victualium, & famis importunè vrgentis acerbitate, ie-

iuna plebs propagandi cibi gratiâ, ad turpia nimis declinaret compendia. Non erat in escis, etiam apud delicatos, differentia; non erat mundorum ab immundis legalis illa distinctio: sed quod casus offerebat, siue gratis siue cum precio, id in cibum vertebatur: inde venter rugiens & famelicus, si tamen ad hoc sufficiebat quod assumptum fuerat, implebatur. Non erat rubor nobilibus, non ingenuis verecundia, mensis alienis importunos se conuiuas ingerere, auidè manibus alienis inhiare, importunè petere quod sæpius negabatur. Fugerat à matronis, quibus aliquando familiaris fuerat pudor, à virginibus reuerentia: & suorum oblitæ nataliũ, exhaustâ facie, vocibus flebilibus, & quæ saxa possent mouere pectora, nõ timẽtes repulsam, passim victum quæritabant: quas autem famis acerbitas expugnare non poterat, vt rubore deposito, fronte induratâ ad mendicandum descenderent, hæ in abditis delitescentes, in seipsis tabescebant; mori magis eligentes quàm se dare in publicum vt aliquid postularent. Erat denique intueri viros robustiores prius, quos virtus præcipua & nobilitas præclara cunctis reddiderant conspicuos & insignes, innixos præ nimia debilitate baculis, per vicos & plateas artus circumferre semineces; vultu deiecto, etsi non voce, eleemosynam petere à transeuntibus. Intueri erat nihilominus pueros vagientes & adhuc lactis egentes alimoniâ, per compita passim expositos: quibus quæ eos genuerant, materna denegabant obsequia, dum sibi non sufficerent ad hoc saltem, vt sibi aliquid peterent necessarium. Vix erat in tanto populo qui sibi sufficeret: vniuersis penè sumptus defecerant; omnibusque, quasi in vsum venerat mendicare. Aut si cui res adhuc domestica suppetebat, dum non occurrebat venale quod erat necessarium, nihilominus indigebat: quique apud suos in largiendis dapibus prius liberales iudicabantur, & profusi, hi secessus quærentes abditissimos, & loca inaccessa cæteris, qualem qualem sumentes refectionem, his quę vndecunque collegerant incumbebant auidiùs, nemini quod eis erat pro cibo communicantes. Quid plura? Camelos, equos, asinos, mulos, & immunda quęlibet & indigna relatu, suffocata & morticina, quotiés dabatur ex his aliquid habere, pro summis reputabant deliciis: & ex his importunam repellentes esuriem, miseram quocunq; modo sustentabant vitam. Nec solùm plebeios & mediæ manus homines huius tam miserabilis inediæ calamitas inuoluerat, verùm & maioribus nimis importunè se ingesserat Principibus: eratque eis tanto molestior, quanto pluribus prouidentes, indigebant amplioribus; & suam, petentibus, negare non poterant munificentiam. Referre verò quid singulis acciderit Maioribus, licet hoc habeant adhuc veterum traditiones; & quantâ egestate pii pro CHRISTO laborauerint Principes, longè esset ab historiæ compendio, & speciales tractatus exigeret. Sed vt in summa dicatur, vix est quod aliqua contineat historia, tantos Principes, tantumq; exercitum, tantas alibi sine defectu & tam patienter pertulisse molestias.

VIII Interea dum ita ciuitas per studium & operam *Corbagath* & suorum, ex omni parte circumdata esset obsidione; & populus inclusus nusquam egredi, nullusque ad eos introire posset; insuper & cõgressionibus penè continuis, tam in vrbe quàm extrà supra vires fatigati essent, accidit vt præ laboris diuturnitate & famis angustiâ in seipsis deficientes, minus vigiles, minusq; solliciti vrbẽ custodirẽt. *quibus cura circa corporis alimentum penè tota versabatur, necesse erat, vt ad cætera tractanda consurgerent remissiores.* Vnde factum est, vt die quadã turris vna, iuxta eam per quam nostris datus fuerat in ciuitate introitus, custodita negligentiùs, hostibus paulò minus ad vrbem iterum impugnandam occasionem præstitisset. Quidam enim de hostibus sperantes, quòd in noctis silentio potuissent eam occupare, vt inde sibi, sicuti & nostris prius in vrbem pateret descensus, ad eam obtinendam scalas muro clàm adhibuerunt, quibus iam circa noctis crepusculum, quasi triginta super murum ascenderant, turrim vacuam ingressuri: in quo negotio dum feruentiùs desudarent, casu contigit, quod qui vigilum administrabat pręfecturam, mœnia perlustrans, ad eam partem peruenit, vbi hæc talia gerebantur. Cognitisque eorum moliminibus, multâ vociferatione eos qui in vicinis erant turribus excitauit, turrim denuncians, fraudulenter ab hostibus occupatam. Ad quem tumultum excitati sunt, qui in ea regione obseruabant excubias: inter quos vir strenuus & insignis *Henricus de Asscha* cum duobus aliis, *Francone* videlicet, & *Sigemaro*, cognatis, de villa quæ dicitur *Machela*, super Mosam fluuium, ad partes illas impiger conuolat: timens ne fortè

ab aliquibus pecuniâ corruptis, ciuitas proditiosè tradita esset hostibus. Quò perueniens cum confluentibus ad eum qui in vicinis erant turribus, hostes inuadit viriliter; & strenuitate solitâ, in momento, licet perplurimum resistentes, à prædicta turri depulit, quatuor ex eis peremptis gladio: reliqui viginti sex, (triginta enim iam ascenderant, alios postmodum introducturi) fractis cruribus & brachiis & ceruicibus, de muro præcipitati sunt. Amisit tamen vir strenuus socium suum *Sigemarum*, transuerberatum gladio; Franconem verò letaliter saucium, quasi seminecem, domum fecit reportari.

IX. Perurgente igitur obsessos singulis diebus maiore inediâ, & fame periculosiùs inualescente, affligebatur populus vehementiùs: vnde præ angustiarum multitudine & quotidianæ afflictionis pondere intermisso, quidam vitæ negligentes & salutis, vrbe clàm egressi, per medias hostium acies, per mille discrimina, ad mare, vbi adhuc aliquot tam Græcorum quàm Latinorum erant naues, descendebant, vt cibos emerent, & iterum referrent in vrbem venales: alii verò, vt se tantorum eximerent casibus periculorum, abibant nō redituri; nullam spē habentes, quòd eorum qui in vrbe relicti fuerāt, in melius possent procedere negotium, aut hostium saltem gladios declinare. Quod postquam Turcis compertū est, clandestinis itineribus & nocturnis causâ quærendi victus nostros ad mare descēdere, & circa vrbem euagari; missis nonnullis locorum habētibus peritiam, qui eis prætenderent insidias, sæpissimas ex eis operati sunt strages. Et quoniam sæpius eis in eo successerat factò, duo millia electorum equitum ad oram maritimam dirigūt, qui peremptis nautis & institoribus, & classe succensâ, omne de cætero commerciorū genus amputarēt; vt & eâ præcisâ negotiādi semitâ, omnis omnino Christianis deficeret alimonia, & salutis spes intercluderetur: quod & factum est. Nā mandatum exequentes, succensis ex parte nauibus, & earum nautis, quos incautos repererant, ex plurima parte interfectis, reliquos in fugam adegerunt: quo rumore, qui à Cypro, Rhodo, & aliis insulis; quique de Cilicia, Isauria & Pamphilia, & aliis maritimis regionibus gratiâ commerciorum solebant accedere, plurimùm deterriti, iā illuc redire & merces inferre formidabant, nec audebant accedere; vnde nostris, etsi nimis periculosa priùs, periculosior tamen facta est conditio, rerum venalium penitùs cessante commercio. Nam dum institoribus liber per mare patebat accessus, etsi modicum erat quod per eos inferebatur, nec tanto poterat sufficere populo; tamen ad nonnullam nostris erat cōsolationem, & eorum aliquatenus releuabat inopiam. Hostes verò redeuntes ab ora maritima, de nostris etiam in via quosdam reperiunt, quos omnes gladiis interimūt, exceptis paucis, qui per dumos & frutecta & speluncarum latebras delitescere potuerunt: quæ fama mali nuncia, nostros non minus, quàm ipsa famis enormitas molestauit: quotiens enim suorum casum audiebant, totiens eorum dolor renouabatur. Vnde tot molestiis & laboris immensitate, & quotidianâ suorum ruinâ, & infortuniorum acerbitate supra vires fatigati, iam de vita desperare; iamque minus pro sua tuitione sollicitari, minusque obedire Principibus incipiebant.

X. Interea *Willelmus de Grentemaisnil*, & alii qui cum eo aufugerant, peruenientes Alexandriam minorem; vbi dominus *Stephanus Carnotensium & Blesensium Comes*, cuius reditum tam Principes, quàm vniuersus populus, per dies singulos ardentibus præstolabantur desideriis, adhuc suam simulabat ægritudinem: quæ apud Antiochiam gerebantur, exponunt; & ne ipsi etiam ob leuem & friuolā causam, & tanquam timidi socios deseruisse viderentur, ærumnarum & afflictionis modum qui erat, amplificant. Et licet magnus esset & incomparabilis, tamen studiosâ relatione maiorem efficiunt; & de magnis, maiora loquuntur. Nec erat difficile ei persuadere quicquid timiditatem augere poterat, cùm ipse priùs eiusdem rei gratiâ socios deseruerat, & fugerat à cōsortibus, ægritudine simulatâ. Factum est itaque, quòd communicato adinuicem consilio, naues habentes paratas, mare ingressi sunt: qui dum aliquādiu nauigassent, peruenientes in vnam ex vrbibus maritimis, sicuti solliciti erat, vt vbi nam Imperator esset diligenter inuestigarent, didicerunt per quorundam dissonam relationem, & veridicam, quòd Imperator cum infinitis legionibus tam Græcorum quàm Latinorum, apud vrbem *Finiminis* castra locauerat, Antiochiam proficiscens, quasi nostris subsidium collaturus, sicuti ex compromisso tenebatur. Exceptis autem exercitibus quos ipse ex vniuersis nationibus collegerat, erant ei adiuncti, quasi ad quadraginta millia Latinorum:

norum: qui à legionibus quæ præcesserant, aut paupertatis caussâ, aut suâ suorumq; valetudine, aut ex quibusdam aliis vrgentibus caussis, per terram Imperatoris derelicti fuerant: nunc verò resumptis viribus & animo de Imperatoris præsentia, & eius innumerabilibus copiis, transeundi fiduciam habentes, ad viæ consortes toto spiritu, totâque mente festinare satagebant. Audiens ergo prædictus comes *Stephanus*, quod illic residẽs Imperator, vires maiores præstolaretur, & ad proficiscendum se accingeret, assumpto cum his qui secum erant, itineris compendio, versus Imperatoris exercitum cum omni celeritate contendit. quò perueniens, ab Imperatore honestè satis, sed cum admiratione susceptus est: nouerat enim eum Imperator; & ab initio dum cum aliis transiret, eius sibi contraxerat amicitiam. Interrogans igitur ab eo Imperator diligenter de vita & salute & statu Principum; & quænam esset caussa, quòd ab aliis rediret separatus, respondit: *Fideles tui, Imperator inuictissime, qui paulo antè per tuam habuerant transitum eminentiam, & de tua plenitudine, te largiente, facti sunt locupletiores, captâ Niceâ, vsque Antiochiam satis prospero cursu peruenerunt, vrbemq; ipsam iugi obsidione quasi per nouem continuos menses expugnatam, præuiâ Domini misericordiâ, violenter sibi, excepto vrbis præsidio, quod in monte sublimiori situm, vrbi præminet nullis superabile viribus, vendicauerunt. Cumq; crederent rem esse consummatam, quodq; se periculis exemissent vniuersis, vrbe iam receptâ, factus est error nouissimus peior priore, & in multo maiora quàm passi fuerant, inciderunt discrimina. Vix enim ab vrbe captâ tertia dies elapsa fuerat, cùm ecce* Corbagath *Persarum Princeps potentissimus, cum infinitis Orientalium copiis, & in multitudine omnem numerum excedente, eandem obsidione vallauit vrbem; & ex omni parte obsessis introitum negans & exitum, Principes & omnem populum tot & tantis molestiis affligit, quòd nec etiam de eorum vita sperare liceat. Multitudinis autem eos obsidentium non est facilè numerum comprehendere: nam vt in summa dicatur, omnem adiacentem vrbi regionem, locustarum more operuerunt eorum agmina, ita vt etiam tabernaculis videatur locus deesse. Noster autem populus, fame, frigore simul & æstu, cædibus & clade, ita comminutus est, quòd totus infra vrbem se collegerit; & vix ad eius tuitionem sufficere posse videatur. Præterea & id solatii, quod de regno tuo, tam de insulis quàm de aliis vrbibus maritimis, nauigio inferri consueuerat, noueris funditus esse præcisum. Nam emissâ copiarum parte, omnem inter Antiochiam & mare regionem, ita occupauerunt, vt classe penitùs consumptâ, nautis & institoribus gladio peremptis, omnem commerciorum spem & obtinendi victus fiduciam nostris amputauerint. Sed nec in ciuitate tantùm alimentorum dicitur superesse, vt vel vnius diei subuenire possit necessitati. Ad hæc, ad maiorem ærumnarum cumulum, nec in vrbe etiam tutum habent refugium. nã irruentibus iis qui per castrum superiùs in vrbem clàm & sæpiùs immittũtur, in ipso ciuitatis medio per vicos & plateas periculosæ fiunt congressiones; nec minorem curam intestinorum habentes conflictuum, quàm eorum quæ ab exterioribus inferebantur. Vnde nos, & qui hîc nobiscum sunt præsentes Capitanei & nobiles viri, videntes confratrum negotia non posse procedere, eos conuenimus, sæpiùs & fraternè monentes, vt sibi consulerent; & inuitâ diuinitate rem impossibilem comprehendere velle desisterent: quos cùm à suo non possemus reuocare proposito, nos, ne paribus imprudenter inuolueremur calamitatibus, nostræ curauimus saluti prouidere. Et nunc, si placet, & tuis ita visum fuerit Illustribus, desiste procedere, ne tuæ felices quas tecum trahis expeditiones, paribus inuoluantur periculis. nam à facie tantæ multitudinis, quam vniuersus ministrauit Oriens, consultius est intentato negotio, re adhuc integrâ, discedere; quàm temerè, casu fortuito, cum tot & tantis experiri. Testes sunt eorum quæ loquimur præsentes inclyti viri, eiusdem [illegible] participes; sed etiam &* Tatinus *vir prudens & vafer, quem nobiscum tua direxit amp[illegible] nostrorum cognoscens defectum, prudenter nimis ab eorum se subtraxit collegio, vt hæ[illegible] nota faceret maiestati.* Erat autem in prædicto Imperatoris exercitu, quidam d[illegible] Boamundi frater, *Guido* nomine: qui hoc audiens, penè ad insaniam motus [illegible] fratris & amicorum casum deplorans. Hic licet primùm Comitis narration[illegible]ium se daret, timoris caussam obiiciens, quòd à tãtorum cœtu Principum se [illegible]xisset imprudenter: compescuit eum prædictus vir, secundùm carnem inclytus, [illegible] moribus nõ ita, *VVilhelmus de Grentemaisnil*, qui suam & domini Boamundi soro[illegible]m habebat vxorem.

XI.

Hiis igitur auditis, conuocato Principum suorum consistorio, deliberat, vtrum procedendum sit ei, an domum exercitus oporteat reuocare: habitaque pro tempore & negotio deliberatione argumentosâ, tandem de communi consilio visum est expedire, tutius esse, incolumes domum exercitus reuocare, quàm vniuersi in se excitare Orientis regna; & se du-

biis inconsiderate committere fortunæ casibus,& præliorum. Tantam igitur Imperator verbis prædicti Comitis fidem adhibuit, vt non solùm ita fore, prout asseruerat; verùm etiam vt timeret apud se,ne Princeps prædictus,nostris,vt dicebatur,interemptis, cum vniuersa multitudine quam secū trahere dicebatur, in regnum eius introiret: & quam,de opera & studio peregrinantium Principum, Niceam cum vniuersa Bithinia receperat, iterū cogeretur amittere. Vnde huic prouidēs articulo, vniuersas prouincias ab Iconio vsq; Niceam,rediens,à dextra læuaq; incēdiis & rapina mandari præcipit; vt si casu quolibet suas aduersus eius Imperiū hostes vellent expeditiones dirigere, regio vastata alimentis carens,& habitatoribus viduata, aliquod saltē ministraret impedimentū. Sicq; factum est, vt per operā prædicti Comitis,subsidiū,quod ex compromisso conferre paratus erat Imperator,Christianus eo plurimùm indigens non haberet exercitus. Considerātibus tamen interiùs,& rem perscrutantibus diligenter, videri potest, etsi prædicti Comitis opus nullatenus valeat excusari, vtpote viciosam habens originem, & causam primam ab honestate dissentientē: tamē quod ex eo subsecutū est, *eo procurante qui solus potest & nouit ad meliores exitus,etiam quæ malo sunt inchoata principio pertrahere*, in eorundem Principum & plebis DEI, quæ ita cecidisse videbatur,certum est gloriam redundasse. Nam qui portauerant pondus diei & æstus, & relictis vxoribus & liberis, peregrinantes Domino decreuerant militare, dignum erat, vt gloriam pro suis laboribus reportarēt: quam si præsens fuisset Imperator,cæteris omnibus inuidisset. Videretur enim, si cū suis expeditionibus abfuisset, ob præcipuam sui auctoritatē & copiarum maiorem numerum,negotium consummasse; & ita sibi meritò palmā competere. Vnde creditur à Domino procuratum, vt qui fideliter,& deuotè & cum innumerabilibus

XIII. desudauerant periculis, laboris fructum & victoriæ titulum reportarent. Rumor interea de recessu Imperatoris, multorum relationibus vrbem repleuerat; qui & molestiis quibus premebantur incessanter,adiecit cumulum,& in desperationis barathrum omnes penè dedit præcipites. Abominātur prædicti Comitis & in perpetuum damnant memoriam; execrantur *VVilhelmum de Grentemaisnil*, & omnes illius impietatis participes, imprecantes vt cum proditore Iuda in æternis incendiis habeant portionem: qui non solùm communibus se subtraxerunt laboribus, verùm etiam tanto, quod eis videbatur Dominus præparasse, DEI populum defraudauerunt subsidio. At verò *Corbagat*, & qui in castris eius erant principes maximi, sicuti cognito per exploratores Imperatoris aduentu, suspensi meritò tenebantur, viresque eius suspectas habentes, robur Imperii non immeritò formidabant; ita nunc notum per eosdem eius habentes discessum, in maiorem se erigunt insolentiam: & quasi de victoria certā spe conceptā, nostros animosiùs comprimebant, & coangustabant attentiùs. Vnde fiebat, vt in tanta essent, fideles qui in vrbe erant, calamitate, & multiplicis miseriæ nouissimo constituti, vt iam nec salutis spes, nec consolationis via vlla superesse videretur. Adeoque inualuerat, & omnes occupauerat desperatio, vt circumeunte domino *Boamundo* ciuitatem, cui super omnes vniuersi exercitus cura cōmissa erat generalis,nec verbo, nec verberibus quicquam proficeret,vt vel vnum de domibus in quibus latitabant, posset auellere; & ad peragendas excubias,vel ad occurrēdum hostibus,siue intus siue extra, quorum multiplices patiebantur insidias,destinare. Vnde die quadam,defatigatis vociferando præconibus & apparitoribus, infecto negotio reuersis,cùm videret quòd inutiliter operam consumerent, nec aliquem de latebris posset educere, in locis plurimis incendia per ministros suos procurari iubet, & vrbem succendi: vt saltem incendiorum metu prodirent in publicum, qui congelatis visceribus, obsequio diuino studium negabant & operam: vnde factum est, vt quorum priùs non poterat habere copiam, eos postmodum ad prosequenda munera certatim inueniret præcipites. Dicitur etiam, quòd Principes de vita desperantes & salute, habito inuicem familiari consilio occultè decreuerant, vt relicto populo & plebe vniuersā, ipsi clam de nocte aufugerent,ad mare properantes. Quod postquam *Duci* innotuit,& viro venerabili *Podiensi Episcopo*, conuocantes eos ad se, iustis in eos increpationibus inuecti sunt,ponentes præ oculis,quàm perennem infamiæ notam sibi & posteritati suę in perpetuum meruerint prædicti nobiles viri, qui contra honestatem morum,generositatis suæ titulos denigrantes,tanto fidelium CHRISTI se collegio subtraxerant. Erat

Erat igitur in populo DEI tantus alimentorum defectus, tanta famis angustia; & tantæ tam exterius quàm interius hostium importunitates, vt nusquam contra ea solatium, nusquam contra remedium inueniretur. Maiores & minores, paribus inuoluti calamitatibus, nullam sibi adinuicem consolationis gratiam impendebant: memores vxorum & liberorum quos domi reliquerant, amplissima quæ ob CHRISTI caritatem dimiserant patrimonia, mente recolunt: & de Domini quasi conqueruntur ingratitudine, eo quòd labores eorum, & deuotionis synceritatē non respiciat: sed quasi à DEO alienum populū, in manus hostiū tradi patiatur.

Dum ergò sic affligeretur DEI populus, respexit eum Dominus, & gemitus eorum audiuit, mittens eis consolationem de sede Maiestatis suæ. Quidam enim *Petrus* clericus, vt dicitur, de regione quæ dicitur *Prouincia*, ad episcopum Podiensem, & dominum Comitem accessit Tolosanum, asserens, quod ei beatus *Andreas* apostolus in somnis apparuerat; & eum ter vel quater commonuerat diligentissimè: quatinus ad Principes loqueretur, & nunciaret, vt Lanceam, qua Domini nostri IHESV CHRISTI latus fuerat perforatum, in ecclesia principis Apostolorum occultè repositam, cùm omni studio perquireret: eique locum certis designauerat indiciis. Qui accedens ad prædictos DEO amabiles viros, verbum sicut ei iniunctum fuisse testabatur, ex ordine pandit, asserens se ab eodem Apostolo multis terroribus ad hoc compulsum. Nam cùm sæpe legationem hanc sibi assumere, quoniam pauper & nullius prudētiæ erat, detrectasset, vrgentissimam Apostoli iussionē, nisi cum mortis periculo, declinare se non posse profitebatur. Hi autem reliquis Principibus verbum secretiùs communicantes, eundem Clericum præsentem constituunt, vt ab eodem modum & formam iussionis acciperent: quibus verbis fidem habentes, ad locum quem eis infra septa prædictæ ecclesiæ designauerat, conueniunt: vbi effossâ terrâ in altum aliquatinus, Lanceam, sicuti prædixerat, reperiunt. Quod audiens populus, tanquam immissâ de supernis consolatione, ad ecclesiam cucurrit vnanimis; & donis muneribus tam preciosum multo honore præuenientes inuentum, cœperunt quodammodò à suis anxietatibus respirare, & in obsequiis diuinis reparari fortiores. Fuerunt & alii nonnulli, qui se dicebant visiones angelorum & sanctorum Apostolorum vidisse, quibus quasi in inuicem consonantibus fides habebatur amplior; & populus à sua deiectione resurgebat in immensum. Factum est igitur ad suggestionem venerabilium, & DEVM timentium virorum, quod Principes vniuersi iterum voto concepto, & iuramentis corporaliter pręstitis, se obligauerunt mutuò, vt si Dominus eos de præsenti casu clementer eriperet, & de hostibus suis optatam indulgeret victoriam, quod ipsi ab inuicem non discederent, quousque auctore Domino Vrbem Sanctam, & gloriosum eius Sepulchrum, Christianæ fidei & pristinæ restituerent libertati. Cùm autem diebus viginti sex continuis hac tā intolerabili afflictione laborassent, cœpit iterū populus, ad cor rediēs, fortitudine lumbos suos accingere; & longanimitate plus solito abundare, quadam spe immissâ diuinitùs se confortans: ita vt omnes vnanimiter à maiore vsque ad minimum his molestiis finem imponendum consonaret, & cum hostibus pugnandum; vt subitò, per diuinæ virtutis auxilium, eos de suis viribus præsumentes, à se possent repellere, & vrbem quam eis contulerat Dominus, liberam vendicare. Vtilius enim iudicabant belli semel fortunam experiri, quàm perpetuâ tabescere inediâ, & ingruentium molestiarū iugi sarcinâ torqueri. Hic igitur erat, & in omnium ore sermo vertebatur, vt extra vrbem egredientes, cum hostibus decertarent: nec erat ea mens nobilium tantùm; sed etiā populares eodem desiderio succensi, Principum arguebant desidiam, & mores increpabant. Conuenientes igitur Principes in vnum, & populi immissum diuinitùs cognoscentes feruorem, de communi decernunt consilio, vt missâ legatione ad Principem hostium, alterutrum duûm proponant: *Quòd aut cedat, vrbem nostris perpetuò possidendam derelinquens, sicut iuris eorum ab initio fuerat, & nunc, auctore Domino, in idipsum est reuersa; aut ad pugnam se præparet, gladii iudicium subiturus.* Electus est igitur ad id muneris prosequendum, *Petrus Heremita*, vir vitæ venerabilis, de quo in superioribus multa diximus: adiunctusque est ei socius & comes quidam *Herluinus*, Persarum idiomatis, & Parthicæ linguæ aliquam habens peritiam, vir itidem prudens & discretus: quibus datum est in mandatis id quod præmisimus, cum subdiuisione tamen hac: vt, *si pugnam præeligere*

XIV. (margin, beside "Dum ergò sic affligeretur")

XV. (margin, beside "Cùm autem diebus viginti sex")

inueniretur, esset in eius optione, vtrum singulariter ipse cum vno ex Principibus experiri vellet; an certum numerum suorum, nostrorum totidem opponere; an simul hinc inde vniuersos confligere exercitus, & legiones vnanimiter ad pugnam conuenire. Impetrato igitur ad tempus fœdere, & gratiâ mittendæ legationis pace petitâ, profecti sunt duo prædicti viri, cum sibi destinatis consortibus, vsque ad tentorium Principis: vbi eum reperientes cum suis ducibus & satrapis, *Petrus Heremita*, sicuti vir magnanimus erat, licet staturâ pusillus esset, munus iniunctæ legationis strenuè & fideliter procurauit. Accedens enim ad præfatum Persarum satrapam, nullamque ei omninò exhibens reuerentiam, constanter & imperterritè verba proposuit, dicens: *Direxit nos ad tuam nobilitatem, DEO amabilium, qui in Antiochia sunt Principum sacer conuentus, monens vt ab eorum infestatione, & ab vrbis, quam eis restituit diuina clementia, impugnatione desistas. hanc enim Apostolorum Princeps Petrus, nostræ fidei fidelis & prudens dispensator, verbi sui virtute, & exhortationis, quâ præminebat, gratiâ, sed & signorum magnitudine ab idololatriâ reuocans, ad fidem CHRISTI conuertit, nobis eam reddens peculiarem. Nunc verò eam à vobis violenter, sed indebitè occupatam, nobis restituit fortis & potens Dominus: vnde pro auita hereditate, & CHRISTI domicilio familiari, debitam gerentes solicitudinem, vnum tibi ex pluribus proponunt: vt aut ab vrbis obsidione, & eorum molestatione quiescas; aut tertiâ ab hac die cum eis gladiis decernentibus experiaris. Ac ne fortè oblatum certamen causeris, & subterfugii causam iustam inuenias, optionem tibi proponunt, vt vnum è pluribus eligere possis: an solus cum vno ex Principibus tantùm congrediaris, & victor totum obtineas, aut victus conquiescas; aut plures cum totidem eisdem conditionibus decertent; aut vniuersæ hinc inde legiones bellicis euentibus experiantur.* Ille verò spretâ eius legatione, respondisse dicitur: *Non videtur, mi Petre, quod Principum, qui te huc miserunt, res sit in eo statu collocata, quòd mihi debeant optiones proponere; vel quod ego tenear, pro eorum arbitrio, aliquid eligere: cùm ad hoc per nostrum deuenerint gladiū, vt neque sibi liberam habeant optandi facultatem, sed pro nostro arbitrio eos oporteat sumere, & deponere voluntatem. Vade ergo, & dic imprudentibus, qui suam adhuc non intelligunt conditionem, qui te huc ad nos direxerunt, quòd omnes quotquot integræ ætatis ex vtroque sexu reperire potero, domini mei obsequiis deputatos, vitæ reseruabo; omnes verò alios, tanquam arbores inutiles, gladio succidam, ita vt neque eorum aliqua supersit memoria. Quod nisi satius duxissem, eos famis acerbitate consumi, quàm gladiis interire, iampridem effractis mœnibus, & vrbe violenter occupatâ, viarum suarum fructus collegissent, gladiis vltoribus subiecti.*

XVI. At verò *Petrus* intellectâ Principis, ad quem missus fuerat, mente; & superbiâ cognitâ, quam ex multitudine suorum & incomparabilibus diuitiis collegerat, sumptâ licentiâ, ad suos reuertitur. Quem infra vrbem receptum, & quæ secum deferebat responsa volentem edere, & significare his qui eum miserant Principibus, affuit vniuersa tam patrum, quàm plebis multitudo, cum summa auiditate audire gestientes responsi formam, & legationis finem. Dumque *Petrus* secundùm verborum seriem, Principis, ad quem missus fuerat, superbiam, minas, & immoderatum fastum, præsente populo vniuerso, seriatim proponere decreuisset: timens vir illustris *Dux Godefridus*, ne si cuncta ex ordine populo continuis afflicto laboribus, & iam præ ærumnarum immensitate deficienti panderetur, plebs nimis deterreretur, & timore deficeret, volentem in narratione procedere compescuit, seorsum ducens eum à turba frequentiore; & suggerens, vt omissis aliis, id solùm breuiter & in summa significetur, quòd bellum exigant hostes, & ad id omninò se præparent. Populus ergo iuxta Petri verbum intelligens, quòd hostes pugnam deposcerent, vnanimiter omnes à maiore vsque ad minimum, paribus accensi desideriis, id ipsum votis expetunt ardentibus, cum tanta hilaritate verbum suscipientes, vt iam omninò pressurarum quas pertulerant viderentur immemores, & de victoria securi. Acclamantibus ergo vniuersis, & tam voce quàm signis consonantiam, & omnium conniuentiam significantibus, bellum crastinâ die futurum indicitur. Gauisus igitur, reuersus est populus ad propria, totamque illam noctem præ pugnæ desiderio ducunt insomnem: dum arma exerunt, dum equos præparant, loricas detergunt & galeas, aptant clypeos, gladios acuunt, somno locus non datur, nec indulgetur sopori. Edicitur præterea publicè, & voce præconiâ nunciatur, quatinus summo mane, ante Solis exortum, vnusquisque armis correptis, & instructus ad prælium, suis associetur legionibus, & proprii Principis vexillum sequatur. Mane autem facto, circa primum diei crepusculum, sacerdotes & ministri

ministri Domini, per ecclesias diuina celebrantes, & consummantes sacrificium, plebes monent, vt peractis de more confessionibus in spiritu humilitatis, & animo contrito, contra mundi pericula, Corpore & Sanguine Domini se communiant; & indultis offensis, & rancore deposito, si quis erat, reformatâ pleniùs caritate, cũ maiore fiducia ad prælium egrediantur: & eius verè sint auditores & membra, qui dixit: *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem.* Celebratis ergò diuinis, & legionibus vniuersis cœlesti munere satiatis, tanta est eis diuinitùs infusa gratia: vt qui heri & nudius tertius quasi segnes & abiecti, macilenti & exangues, præ defectu virium vix poterant attollere lumina, frontes erigere, & ieiuniis attenuati, victi laboribus quærebant latibula, pristinę honestatis immemores: nunc vltrò in publicum prodeuntes, abiectâ ignauiâ, quasi resumptis viribus, arma baiulãt viriliter; & de bellicis tractare animositate præsumunt solitâ, palmam sibi promittentes. Vix reperiebatur in tantò populo conditionis aut ætatis cuiuspiam, qui non meditaretur fortia; qui ad arma non consurgeret; qui non sibi præsagiret victoriam. Sacerdotes verò sacris induti vestibus turmas circumeuntes, & conuentus, cruces deferebant in manibus, & sanctorum patrocinia, peccaminum promittentes indulgentiam, & plenam delictorum remissionem his qui fortiter in acie desudarent, & paternarum traditionum, & Christianæ fidei vellent esse defensores. Episcopi nihilo minus, Principes, & exercitus primicerios tã seorsum, quàm in publico exhortantes, quantâ eis diuinitus dabatur exhortationis gratiâ instabant, benedicentes populum, & Domino commendantes: inter quos præcipuus CHRISTI cultor dominus *Podiensis Episcopus*, exhortationibus iugiter insistens; ieiuniis & orationibus, & largâ eleemosynarum liberalitate seipsum Domino dabat in holocaustum.

XVII. Conuenientes igitur summo diluculo, quarto Kalendas Iulii, ante portam quæ ponti erat contermina, inuocato desupernis auxilio, omnes vnanimiter quasi vir vnus antequam vrbem egrediantur, acies instruunt; & instructis, ordinem & modum assignant procedendi. In prima igitur acie, *Hugonem Magnum*, fratrem Regis Franciæ, ducem & signiferum constituunt; eique associant virum per omnia commendabilem, *Anselmum de Riburgismonte*, cum aliis nobilibus, quorum numerum vel nomina non tenemus. Secundæ præficiunt Dominum *Robertum*, qui cognominatus est *Friso*, Flandrensium Comitem, cum his qui ab initio castra eius secuti fuerant. Tertiam iussus est regere dominus *Robertus Normannorum dux*, & cum eo vir inclytus, nepos eius, Comes *Stephanus de Albamarla*, & alii nobiles, qui in eius aduenerant comitatu. Episcopus verò Podiensis, dominus *Ademarus*, bonæ memoriæ, cum sua & domini *Comitis Tolosani* familia, quartæ præerat aciei, Dominicam secum deferens Lanceam. Quintam verò *Rainardus* Comes Tullẽsis, & *Petrus de Stadeneis* frater eius, Comes *Garnerus de Gres*, *Heinricus de Ascha*, *Rainardus de Ammerbac*, *Galterus de Dommedart*, suo moderamine iussi sunt producere. Sextæ verò aciei de mandato Principum præfecti sunt *Rainboldus* Comes de Oringis, *Ludouicus de Moncons*, *Lambertus* filius Cononis de Montecacuto. Septimam verò vir illustris & magnificus, dominus Lotharingiæ *Dux Godefridus*, cum viro venerabili fratre suo *Eustachio*, iuxta militarem disciplinam disposuit. Octauæ verò vir in armis strenuus & morum generositate insignis præfuit *Tancredus*. Nonam verò Comes *Hugo de Sancto Paulo*, & *Engelrandus* filius eius, *Thomas de Feria*, *Balduinus de Burgo*, *Robertus* filius Gerardi, *Rainoldus Beluacensis*, *Galo de Caluomonte* disponere iussi sunt. Decimæ verò præfecti sunt *Rotoldus* Comes Percensis, *Euerardus de Pusato*, *Drogo de Monci*, *Radulphus* filius Godefridi, *Conanus Brito*. Vndecimam verò *Yscardus* Comes Diensis, *Raimundus Piletus*, *Gastus Biterensis*, *Girardus de Roseilon*, *VVilhelmus de monte Pessulano*, *Guilhermus Amaneus* tenuerunt. In duodecima verò, quæ erat nouissima, & cæteris refertior, constitutus est princeps & moderator dominus *Boamundus*, iussusque est postremus incedere, vt præcedentibus tempore oportuno ministraret subsidium; & pro his qui ampliùs ab hostibus grauarentur prouidam gereret solicitudinem. Dominum autem *Comitem Tolosanum* ægritudine validâ periculosiùs laborantem, in vrbe dimiserunt ad eius custodiã, contra illos qui adhuc rebelles erant in præsidio, ne fortè in absentia Principum, vrbem arbitrantes vacuam, super debiles & infirmos, senes & mulierculas & imbellẽ populum, irruptiones molirentur. Fecerunt autem & in colle qui præsidio erat oppositus, murum

ex calce & lapidibus cum propugnaculis solidissimum, super quem machinas iaculatorias constituerunt nonnullas, ducentos viros, robustos viribus, & armis instructos, qui locum tuerentur, ibi relinquentes.

XVIII. Sic ergo dispositis suorum ordinibus, & in aciem redactis, de cōmuni decernunt consilio, quòd dominus *Hugo Magnus*, dominus quoque *Comes Flandrensis*, & *Dux Normannorum* reliqua præcedant agmina: vniuersisque præcipiunt hunc obseruare proficiscendi ordinem, vt præmissis peditibus equites subsequerentur, & eis diligentem adhiberent custodiam. Cautum est etiam edicto publico, & lege communi promulgatum, *ne quis hostium spoliis inhiare præsumat; sed omnes hostium cædi vnanimiter incumbant, quousque obtentâ victoriâ & prostratis hostibus, licitè possint ad spolia colligenda redire.* Porrò *Corbagath* suspectum habebat ab initio, & maximè postquam ad eum *Petrus* missus fuerat, nostrorum subitum in castra sua egressum: vnde & cum iis, qui in præsidio erant, conuenerat, vt si quando nostri de exitu cogitarent, & se pararēt ad egressum, oppidani dato signo, castris id significare properarent. Factum est igitur circa horam diei primam, dum nostri acies suas disponerent, qui in præsidio erant, id compertum habentes, signo dato de quo inter eos conuenerat, id castris cominus significauerunt. Vnde nostrorum volentes præpedire propositum, præmiserunt de suis quasi ad duo millia, qui circa pontem nostris occurrerent, & eos egredi non paterentur: qui vt instarent proteruiùs, & ad sagittandum essent habiliores, descendentes de equis pedites se constituerunt, pontis partem vlteriorem occupantes. At verò nostri compositis aciebus, & iuxta rei militaris disciplinam ordine congruo digestis, referatâ portâ, obseruatis stationibus & legionibus impermixtis seriatim egrediuntur. Dumque prædicti hostes qui ad cohibendum nostris exitum conuenerant, in eo proposito fortiùs desudarent, dominus *Hugo Magnus*, qui primæ præerat, vt præmisimus, cohorti, præmissis turbis pedestribus & sagittariis, in eos irruens animosiùs, primò tentantes resistere, sed tandem nostrorum impetum ferre non valentes, violenter dissolutos adegit in fugam, tantâ instans animositate, vt vix equos ex quibus descenderant, recipere possent: quibus fugam ingressis, vir memoriâ dignus *Anselmus de Riburgismonte*, qui in prima constitutus erat acie, protinus irruens, seculis memorabile virtutis suæ dedit experimentum: nam in mediis eorum cuneis salutis immemor, audaciter inuolutus, dum hos deiicit, illos perforat, & in eorum strage desudat animosiùs, vniuersorum ordinum in se prouocauit & oculos & fauorem. Quod videntes *Hugo Magnus*, & *Robertus Comes Flandrensium*, *Robertus* quoque *Normannorū Comes*, & *Balduinus Comes Hemaucorū*, & Eustachius Ducis frater, prædicto nobili viro vt subsidium administrēt, aduolant celeriùs, viri strenuitatem admirantes; & collatis viribus irruentes, si quid adhuc erat roboris, potenter confringunt: & stragem ex eis operantes innumeram, penè vsque ad eorum castra insectati sunt fugientes.

XIX. Accidit autem in exitu nostrorum ab vrbe quiddam memoriâ dignum: quòd dum essent in procinctu, & iam extra portam acies dirigerent, hostibus qui aditum præpedire proposuerant, partim interemptis, partim in fugam versis, ros quidam suauissimus immissus de supernis, modicus, sed gratissimus, super nostrum exercitum descendit ita placidus, vt quasi in eo benedictionem & gratiam suam videretur Dominus infudisse. Quicunque enim eo imbre cœlitus immisso conspersus est, ita plenam mentis & corporis, suscepit hilaritatem & integritatem sospitatis, tanquam nihil laboris, nihil molestiæ totâ illâ expeditione passus esset: nec solùm hominib⁹, verùm etiā equis vigor pristinus à DEO restitutus est in integrum, vt qui per multos ante dies non nisi folia & cortices arborum habuerāt pro pabulo, hostium equos & hordeo pastos & paleâ, totâ illâ die & celeritate vincerent, & laboris patientiâ. Tanta ergo ex illius benedictionis rore nostris legionibus victoriæ spes & fortitudinis gratia videbatur accessisse,

Psal. 67,10. vt de eis videretur esse dictum: *Pluuiam voluntariam segregabit DEVS hæreditati suæ:* & Spiritus sancti gratiam manifestè se non dubitarent accepisse. Eductis autem extra vrbem legionibus, decernunt esse vtilius versus montana acies dirigere, quæ ab eadem vrbe quasi distabant duabus miliaribus; & ita vniuersam occupare planitiem; ne fortè hostes infinitas habentes copias inter eos & vrbem clàm vel violenter transeuntes, sicuti facere consueuerant in præliis, nostros possent ex omni parte vallare, & aditum ad vrbem intercludere fugientibus.

tibus. Procedebant autem gradu lento, ita tamen vt non permiscerentur acies, neque ordines confunderentur: factumq; est diuinæ virtutis operatione, vt qui intra vrbem hostibus pauciores, imò penè nulli eorum comparatione crederētur, tot & tanti, quot & quanti extra vrbem, aut plures, aut non pauciores esse viderētur. Qui enim quinque panes post quinque millium refectam esuriem in tantā fragmentorum (*Matt.14,17.*) quantitatem nouit prius multiplicare; idem populum sibi acceptabilem & sectatorē bonorum operū, ad nominis sui gloriam, non inferiori miraculo voluit augere. Erāt autem immixti procedentibus ad præliū, DEO deuoti sacerdotes & Leuitæ stolis amicti albis, signum Crucis mirabile deferentes in manibus. Qui verò in vrbe remanserāt super muros ascendentes, vestibus induti sacerdotalibus, in lacrymis & oratione perseuerantes, expansis manibus pro fideli populo sine intermissione orabant ad Dominum, vt parceret populo suo; & ne daret Gentibus in opprobrium hæreditatem suam.

XX. Intereà Princeps hostium intellecto nostrorum egressu, tum ex signo quod in præsidio vrbis conspexerat, tum ex eorum relatione qui ab egredientibus deuicti aufugerant, conuocatis Senioribus & expeditionum primiceriis, iā incipit habere pro seriis, quæ prius quasi ludicra reputauerat; & quorum prius arma & tenuitatem negligere videbatur, iam incipit habere suspecta. De communi igitur consilio, Antiochenorum tamen maximè vsus experientiâ, acies instruit, disponit agmina; & qui præcedere, qui subsequi debeant, diligenti studio distinguit, & debitâ digerit sollicitudine. Inter cætera verò antequam nostri vniuersa inter vrbem & montes occupassent campestria, aciem vnam viris prudentibus, & robustis insignem, cui præesse dicebatur vir illustris *Solimannus* Nicenorum Princeps, de quo superiùs mentionem fecimus sæpissimam, versus mare dirigit, eò intuitu vt nostris deuictis & conuersis in fugam, volentibus ad mare descendere, vel in vrbem ingredi, illi occurrerent: & ita inter molares duos, videlicet inter subsequentes & occurrētes à fronte, DEI populus cōtereretur. Reliquas autē à dextris locans & à sinistris, sub singulis Principibus, sub obtētu gratiæ suæ, districtè præcipit, *quatinus pristinæ virtutis memores, strenuè & viriliter decertare contendant: friuolum reputantes, quicquid tam imbellis populus, vulgus famelicum, plebs inermis & inconsulta, nitetur moliri.* Occupatâ igitur vniuersâ planitie, & prouiso diligentiùs ne ab hostibus possent circumdari, monentibus lituis, & pręcedentibus legionum vexilliferis, nostri versus acies hostium gradatim prodeunt: quibus cùm appropinquassent, adeò vt iam in eos, hostes sagittas suas cōtorquere possent, facto impetu, tres primæ acies vnanimiter in eos irruunt, lanceis & gladiis instantes cominus. Sed & nostri pedites qui arcubus vtebantur & balistis, equitum pręcedentes manipulos, votis ardentibus vltrò & certatim se ingerebant; quibus subsequentes equitum turmæ, quantam poterant adhibebant custodiæ diligentiam. Dumque primæ acies viriliter in agone desudant, ecce subsequentes eis, adiunctæ & illatę impetu non inferiore, eos qui se præcesserant reddunt tam audaciâ quàm viribus pręstantiores. Cumque iam omnes, exceptâ nouissimâ, cui præerat dominus *Boamundus*, ad hostes peruenissent acies, & cum eis decertarent viriliter, ita vt pluribus interfectis, iam penè dissolutis agminibus hostes in fugam verterentur, Duxque cum suo comitatu validiorem & densissimam hostium cohortem iam penitùs in fugam adegisset: ecce Solimannus, cum ea legione quam suprà diximus eum versus loca maritima deduxisse, rediens, in aciem domini Boamundi audacter & cum multo impetu à tergo irruit, tantam immittens sagittarum multitudinem, vt instar grandinis totam aciem operiret; moxque depositis arcubus, & eorum neglecto officio, clauâ instans & gladiis, ita vt importunam eorum instantiam dominus Boamundus vix sustineret: dumque iis premeretur atrociùs, & penè dissolueretur legio cui præerat, licet ipse strenui more & fortis viri, in hostes medios cum paucis consortibus decertaret, *Dux* subitò cum suis copiis euocatus, vnaque cum eo vir spectabilis dominus *Tancredus*, impiger aduolat, domino Boamundo subsidium ministraturi: quorum opportuno aduentu, statim hostium eneruatæ sunt vires, & omnis eorum virtus emarcuit, instantibus nostris animosiùs, vulneraque & mortem ministrantibus. Dumque vident se viribus impares, irruentium pondus se non posse sustinere diutiùs, ad alia se conuertunt argumenta; & ignem solito excutientes artificio, subiiciunt in stipulam. erat enim fenum multum in loco aridum valde, & stipula apta

prorsus incendio, quæ subiectum ignem suscipientia gratum ministrauerunt fomitem: & licet flammam quidem modicam, tetram tamen atque densam fumi dederunt caliginem: quâ inuolutæ acies, minus quidem instabant hostibus, fumo plurimùm officiente luminibus, & puluere nihilominus, qui equorum & peditum excitabatur frequentiâ. In hac igitur tanta fumi caligine studiosiùs excitata, hostes nostros insecuti, de peditibus, nonnullos occiderunt: equites autem equorum rapti beneficio periculosam illam declinãtes nebulam, redeuntes in idipsum, & diuino freti adminiculo agonem continuantes, reintegratis diuino munere viribus, hostes in fugam gladiis persecutoribus conuertunt; nec desistunt insequi, quousque ad suorum iam dissoluta agmina, eos recurrere violenter compulerunt.

XXI. Erat autem in eadem regione vallis modica, per quam horis hyemalibus torrens de monte defluens descendere consueuerat, cursuq; præcipiti alueum in vallem subegerat: vltra quam cùm hostes confugere noster compulisset exercitus, in colle quodam eminentiori aliquantulum, dum tentarent resistere, & tubarum sonitu & strepitu tympanorum dissolutas iterum reuocare conarentur legiones, sine intermissione eos subsecuti, nostri Principes aduolant celeriùs: tam qui in postremis, vbi maius exercebatur negocium, cum Solimanno laborauerãt, dominus *Dux Godefridus*, dominus *Boamundus*, *Tancredus* quoque, & alii quidem nobiles, auctore Domino victoriâ potiti; quàm qui in prima fronte, obuias sibi iam contriuerant acies, *Hugo Magnus* videlicet, & vterque *Robertus*, tam Flandrensium quàm Normannorum Comes, & alii multi perpete digni memoriâ: vallo transmisso hostes à prædicto colle deiiciunt violenter; & iterum ab inuicem dissolutos, nostrorum constantiam sustinere non valentes, fugam inire compulerunt. *Corbagath* autem ab initio turbam declinans, in colle quodam constitutus frequentes dirigebat nuncios, qui ad eum recurrentes sæpiùs, de belli euentu eum edocebant. Hic dum præstolaretur anxius, quo fine tantum terminaretur negocium, repentè suas dissipatas penitus & in nullo sibi cohærẽtes, diffluere cõspicit legiones: quo facto perterritus, monentibus suis qui eum comitabantur, vt saluti consuleret; relictis castris & suorum immemor, fugam iniit quantociùs, tantâ correptus formidine, vt neminem expectans, & equos permutans alternatim, vt fugæ possent sufficere, transito Euphrate vix tutum se reputaret. Relictæ verò acies, Principis destitutę solatio, resistendi animo simul & viribus vacui, quibus equi sufficere poterant, eâdem viâ saluti consulẽtes, fugâ elapsi, insequentium gladios euaserunt. Nostri autem equorum timentes defectum, non multùm insequi præsumpserunt, exceptò domino *Tancredo*, & paucis aliis, qui vsque ad occasum Solis, tribus aut quatuor miliaribus eos sternendo prosequuti sunt. Tantum siquidem diuina virtus eis timorem immiserat, vt vel resistere, vel à se insectantium propulsare iniurias nec attentarent. decem enim ex nostris videbantur eis quasi multa milia; nec erat qui à facie nostrorum fugientibus ministrare posset consolationem. Hîc planè innotuit, quia *non est consilium contra Dominum*: quamque verè dicatur quod *non deserit Dominus sperantes in se*, ipso rerum experimento factum est euidens & manifestum: cùm populus inops & famelicus tantam virorum fortium multitudinem, DEI fretus auxilio, potuit superare; & præter spem propriam, in vno prælio vniuersum à DEO destitutum Orientem confundere.

Prou. 21,30. *Iudit. 13,17.*

XXII. Consummato igitur prælio, & diuinitus concessâ nostri Principes potiti victoriâ, in castra hostium redeunt: vbi tantam rerum necessariarum reperiunt opulentiam, tantas Orientalium diuitiarum copias, vt iam auri, argenti, gemmarum, holosericorum & preciosarum vestium, necnon & vasorum tam artificio quàm materiâ commendabilium, neque numerus esset, neq; mensura: equorum etiam, sed & gregum & armentorum, annonæ quoque nihilominus, & victualium tanta ibi reperta est abundantia, vt iam nescirent quid eligerent, etiam qui supremâ priùs laborauerant inopiâ. Colligentes itaque hostium papiliones & tentoria, quibus plurimùm indigebant (sua quippe, vetustas & imbrium quos sæpe pertulerant intemperies corruperant, vt iam essent inutilia) gazas in eis reperiebant multiplices; sed & ancillas & paruulos quos fugientes dimiserant, secum in vrbem detulerunt. Inter cætera autem, & maioris eorum Principis admirabile reperiunt tabernaculum, in modum ciuitatis, turribus, propugnaculis & mœnibus, ex optimo serico & variis coloribus contextum: à cuius medio,

dio, quasi à triclinio principali, in partes plures adnexa defluebant diuersoria, quæ quasi per vicos distinguebantur, quibus duo hominum milia spaciosè considere posse dicebantur. Onerati igitur spoliis, & manubiis ditati, cuncta in vrbem deferunt, diem agentes solemnem in lętitia & exultatione; gratias illi exhibentes de cuius munere venerat, vt tot casibus superatis, tot decursis laboribus, optatam consecuti essent victoriam. Qui autem erant in præsidio, videntes quod sui defecerant, & necessariam subsidii spem haberent nullam, interpositis conditionibus, quod cũ salute liceret egredi, vxoresq; ac liberos simul & omnem eorum substantiam liberè possent educere, arcem nostris resignant Principibus, eorum vexillis in summis turribus collocatis. Sic igitur factum est per Domini superabundantem gratiam, vt recepto vrbis pręsidio, & obtentâ victoriâ, qui heri & nudius tertius tenues erant & pene famelici, bonis inciperent omnibus abundare. Ad hoc enim iam deuenerant etiam qui inter eos erant potentissimi, & eximii nominis, vt etiam mendicare compellerentur: Nam vt de gregariis taceamus, *Comes Harmannus* vir nobilis de regno Teuthonico, ad eam deductus est paupertatem, vt ei de mẽsa Ducis, panis pro quotidiano stipendio, quasi magnum, deputaretur. *Henricus* quoq; *de Ascha* vir probitate singularis, inediâ penitus consumptus esset, nisi ab eodem domino Duce assumptus esset in conuiuam. Sed & ipse etiam *Dux*, dum ciuitas obsideretur, antequam egrederentur ad prælium, tantâ laborabat inopiâ, vt equos non habens, eum cui insedit in prælio à *Comite Tolosano* multis precibus vix extorserit. Iam enim tam ipse quàm alii Principes quicquid pecuniarum secum detulerant, in larga eleemosynarum liberalitate & pietatis operibus, & his maximè quæ ad communem respiciebant vtilitatem, pronâ deuotione cõsumpserant. Vnde factum est, quod multi nobiles, & apud suos tam genere quàm strenuitate præclari, eâ die quâ bellum indictũ est, consumptis opibus inopes facti, & equos non habentes, partim pedites, partim super asinos & vilia iumenta, egressi sunt ad pugnam: quorum inopiam benignè respiciens consolator Dominus, antequam Sol vergeret ad occasum, deuictis hostibus opes contulit redundantes. Renouatum est ibi euidentiùs illud *Samariæ* antiquum & vetus negotium, de mensura similaginis & ordei, quæ statere vno accipiebatur. Nam qui mane vix sibi sufficere poterat, vespere habuit vnde multos **A.D.**
aleret. Factum est autem hoc, Anno ab incarnatione Domini M. XCVIII. mense **1098.**
Iunio, vicesimâ octauâ die mensis. **XXIII.**

Reuersis igitur Principibus de prælio, & vrbe iam in omni tranquillitate compositâ, curæ fuit omnibus, & præcipuè patrono exercitus, viro venerabili domino *Podiensi Episcopo*, cooperantibus aliis qui in eodem exercitu erant pontificibus, & plebe suffragia ministrante, tam maiorem vrbis Ecclesiam, quę in honore principis Apostolorum dedicata erat; quàm reliquas, quæ per vrbem erant constitutę, in pristinum decorem reformare basilicas; & in eis clerum restituere, qui diuinis iugiter se manciparet obsequiis. Gens enim Turcorum impia, loca profanauerat venerabilia; & eiectis inde cultuum diuinorũ ministris, vsibus prophanis ea deputauerant: in aliis equos & iumenta, quasi in stabulis collocantes; in aliis verò indigna locis exercentes negotia. Venerabiles quoque sanctorum imagines, (quibus simplex populus, & *plebs DEI cultrix piâ ruditate commendabilis*, quasi pro libris vtitur, quæ vice lectionis simpliciores ad deuotionem excitant,) ex ipsis corraserant parietibus; & quasi in viuentes personas desæuientes, oculos effoderant, mutilauerant nares, & luto sumpto de immundis obduxerant; deiecerant altaria, & nefandis operibus inquinauerant Domini Sanctuarium. Placuit igitur de communi consilio, vt statim sine dilatione in eis Clerus restitueretur, & pristina reformaretur dignitas, designatis stipendiis vnde possent sustentari qui in eis Domino militarent. Obtulerunt itaque de spoliis hostium, aurum & argentum, vnde fierent candelabra, cruces, calices, & textus Euãgeliorum, & cætera Ecclesiasticis necessaria vsibus vtensilia. Oloserica quoque ad opus sacerdotalium indumentorum, & altarium operimenta. Dominum quoq; *Patriarcham, Ioannem* nomine, qui tanquam verus CHRISTI confessor, post nostrorum aduentũ, infinita ab infidelibus pertulerat supplicia, in sede propria cum multo honore locauerunt: per vrbes finitimas, quæ Cathedralem consueuerant habere dignitatem, constituentes Episcopos. Nostræ verò latinitatis Patriarcham, eo viuente qui pridem ibi ordinatus fuerat, eligere vel consecrare non præsumpserunt, ne duo vnum

& eundem obtinere thronum viderentur: quod manifestè contra sacros Canones & contra Sanctorum constituta Patrum esse dignoscitur. Sed tamen postmodũ vix euoluto biennio, videns ipse quòd non satis vtiliter præesset Græcus Latinis, vrbe cedens, Constantinopolim abiit. Post cuius discessum conuenientes eiusdem ciuitatis clerus & populus, Artasiensem Episcopum *Bernardum* nomine, natione Valentinum, qui in eadem expeditione dominum Podiensem Episcopum secutus, fuerat Capellanus eius, sibi præfecerunt Patriarcham. Vrbis autem potestatem & dominium sicuti ab initio promiserant, omnes vnanimiter domino *Boamundo* concesserunt, excepto *Comite Tolosano*, qui portam ponti conterminam cum adiacentibus turribus, suis munitam satellitibus detinebat: quas postmodum post discessum Comitis ex vrbe, eiectis inde militibus, sicuti inferiùs dicetur, recepit. Quoniam autem apud suos nomine dignitatis *Princeps* dictus fuerat, obtinuit consuetudo, vt de cætero Antiochiæ dominus, Princeps appelletur.

EXPLICIT LIBER SEXTVS.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI SEPTIMI.

I. Diriguntur nuncii ad Imperatorem Hugo Magnus & Comes Heumacorũ: Balduinus Comes in via defecit: Hugo Magnus nõ reuertitur. Podiẽsis Episcopus moritur: Lues oritur.

II. Vociferatur populus vt Hierosolymam eatur: differtur iter vsq; ad Kal. Octobris. Boamundus, in Ciliciam descendit, & regionem recepit vniuersam.

III. Dominus Hasarth contra dominum suum Rodohan, à Duce petit auxilium. Dux euocato fratre Balduino, illuc properat.

IV. Balduinus fratri occurrit cum ingentibus copiis. Reliqui Principes ministrant auxilium. Fugit Rodohã. Quidam ex nostris in via pereunt: occiduntur hostium ad decem milia.

V. Dux cladem declinans, in terram fratris secedit; quorundam proditorum illic oppida diruit. Properant illuc & alii quidam principes, vt Balduini munificentiam consequantur.

VI. Ciues Edessani, indignati quòd Comes eorum, solis vteretur Latinis, aduersus eum cõspirant: super quo Balduinus commonitus, conspiratores interficit.

VII. Balas proditionem aduersus Comitẽ molitur: Comes sibi præcauet: capiuntur ex eius sociis quidam. Fulcherus Carnotẽsis casum reddit leuiorem. Balduc proditor occiditur.

VIII. Comes Tolosanus Albaram occupat; Episcopum in ea constituit. Classis Theutonicorum applicat in portu. Clades non cessat.

IX. Ciuitatẽ Marrã obsidet: obsessam capiũt. Dominus VVilhelmus Aurasicensis Episcopus moritur. Gulferus de Turrib⁹ insignis habetur.

X. Dux ad fratrem reuertitur; licentiam impetrat: rediens ad exercitum, insidias patitur in via, sed illæsus euadit.

XI. Apud Marram oritur contentio inter Comitẽ Tolosanum, & Boamundũ. Boamundus partes Comitis apud Antiochiam occupat. Principes apud Rugiam conueniunt, nihil vtile statuentes. Populus fame laborat.

XII. Comes in terras hostium ingressus, prædas inde ducit; populum vociferantem non perferens, iter arripit. Iunguntur ei Normannorum Comes & Tancredus.

XIII. Prædonum incursus in itinere, Comitis sustinet exercitus: contra quos Comes prudenter irruit. Castrum repugnans effringitur. Ante Archis castra locantur; & finitimorum nuncii ad principes accedunt.

XIV. Describitur Archis. Captiui ex nostris qui in vrbe Tripolitanâ detinebantur, vrbem obsidendam significant.

XV. A castris egressi quidam, vrbem Antaradon occupãt viriliter; vnde cũ spoliis vberibus ad castra redeunt, & continuant obsidionẽ.

XVI. Dux Godefridus cũ Flandrensiũ Comite & expeditionũ residuo Laodiciam peruenit, Guinimerum à vinculis expedit, classem ei restituens. Boamundus vsq; ad prædictam vrbem abeuntes prosequitur.

XVII. Dux & qui cum eo erat exercitus Gabulum obsidet. Tolosani fraus intercedit. Archis properantes reliquis associantur Principibus; obsidio non proficit.

XVIII. Renouatur quæstio de Lancea Domini: Inuentor rogum intrat accensum: paucis post diebus moritur.

XIX. Nuncii qui à nostris principibus missi fuerant in Ægyptum, reuertuntur.

XX. Imperatoris legati adsunt; de Boamũdo cõquerẽtes. Imperatorẽ nũciãt vẽturũ. Principes dissẽtiũt. Pugnatur cũ Tripolitanis, & vincuntur hostes: nostri victores in castra redeunt.

XXI. Præses Tripolitanus multâ pecuniâ & muneribus à nostris pacem impetrat. Principes de fidelium cõsilio, qui in illis partibus habitabant, viam eligunt maritimam.

XXII. Pro-

XXII. Proficiſcentes vrbes prætereunt in littore maris ſitas; Liddamq́; & Ramulã perueniunt.

XXIII. Iheroſolymitæ viris fortibus, armis & victualibus, vrbẽ cõmuniũt diligẽter. Ciues fideles ex plurima parte extra vrbẽ proiiciunt.

XXIV. Bethleemitæ ad principes legatos dirigunt: dirigitur illuc Tancredus, qui Eccleſiam & locum occupat.

XXV. Proficiſcens exercitus Iheroſolymam peruenit; ſed interim excitatur tumultus, in quo cadunt nonnulli de hoſtibus.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI SEPTIMI.

INCIPIT LIBER SEPTIMVS.

Ebus igitur in vrbe ſic diſpoſitis, de communi decernunt conſilio, vt dominum Conſtantinopolitanũ Imperatorem per nuncios ſuos ſollicitent, quatinus iuxta pacta quæ cum eis inierat, eis auxilium in propria perſona nõ differat miniſtrare; ſed proficiſcentes Hieroſolymam, ſicut tenebatur ex promiſſo, maturè ſubſequatur: alioquin pactorum ſeriem negligenti, ipſi nullatenus vellent ſe obligatos teneri. Electi autem ſunt ad id muneris proſequendum viri nobiles & clariſſimi, dominus videlicet *Hugo Magnus*, domini Philippi Francorũ regis frater, & dominus *Balduinus Heumaucorum Comes*: quorum alter irruentibus in itinere hoſtibus, comparere deſiit, cuius vſq; hodie dubius eſt exitus, aliis dicentibus eum in acie cecidiſſe; aliis, ab hoſtibus captum & mancipatum vinculis, in vlteriora deductum Orientis, aſſeuerantibus. Dominus verò *Hugo Magnus* irruentium inſidias declinans hoſtium, ad Imperatorem peruenit incolumis: vbi inſignibus geſtis eius multam nubem induxit, & titulo generis derogauit non modicùm. Nam cùm in expeditione multa geſſiſſet egregiè, vnde ſibi famam pepererat immortalem, in ea legatione meritum denigrauit, dum expleto negocio, ad eos qui eum miſerant, nec reſponſa detulit, nec curauit redire. Fuitque in eo delictum hoc, tanto notabilius, quanto ipſe genere erat præclarior: nam iuxta verbum noſtri *Iuuenalis*: **Cap. I.**

Omne animi vitium, tantò conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto qui peccat maior habetur.

Suſcitata eſt itaque, ex cauſſis occultis, ſtatim vrbe captâ & conſummatâ victoriâ, poſtquam res iam erant in tranquillo collocatæ, tanta clades in populo, vt vix aliqua præteriret dies, in qua triginta vel quadraginta non efferrentur funera; ita quod de populo ſupererat, iam quaſi penitùs deleretur. Quâ lue peſtiferâ & contagione, cunctos longè lateque indifferenter inuoluente, vir vitæ venerabilis & immortalis memoriæ, dominus *Ademarus Podienſis Epiſcopus* viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt, atque cum gemitu & lachrymis & intimis omnium ſuſpiriis, tanquam pater & præcipuus plebis vniuerſæ moderator, in baſilica beati Petri, in eo loco vbi Lancea Domini reperta fuiſſe dicebatur, cum multa ſepultus eſt honorificentia. Eiuſdem cladis acerbitate *Henricus de Aſcha*, vir & generis titulo, & ſtrenuitate commendabilis, apud caſtrum Turbeſſel conſumptus eſt, ibiq; ſepultus. Sed & *Rainardus de Amesbach*, miles pariter & manu & ſanguine clariſſimus, eodem occubuit caſu, ſepultus in veſtibulo baſilicæ principis Apoſtolorum. Sexus quoque fœmineus ibi penè vniuerſus eadem lue deperiit, ita vt infra paucos dies penè quinquaginta milia deficerent. Cuius tanti mali, quidam circa hoc curioſi, cauſſas aſſignare cupientes, diſſentiebant ab inuicem: dicentibus aliis quòd ex occultis quibuſdam aëris paſſionibus hoc accideret; aliis verò id pro cauſſa aſſignantibus, quòd populus longo tempore famis acerbitate vexatus, poſtquam alimentorum attigit abundantiam, cibos cum auiditate ſumens nimia, præteritos defectus quærens redimere, ſibiipſi cauſſam mortis immoderatâ guloſitate inferebat. Idque pro ſuæ opinionis aſſertione in euidens trahebant argumentum, quòd ſobriis & iis qui ſibi parcè ſumebant alimenta, multò melius erat, & redibant ad conualeſcentiam. Interea verò tum cladis effugiendæ gratiâ, tum **II.**
aſſumptæ peregrinationis intuitu cœpit vociferari populus, & inſtanter acclamare, vt ad iter verſus Hieroſolymam, cuius cauſſâ venerant, iterum Principes ſe accingerent; & Domini præirent exercitui, cauſſæ principali, quæ omnes de regio-

nibus suis exciuerat, satisfacientes. Qua ex causa Principes conuenientes in vnum, super hac populi postulatione tam fauorabili & exauditione digna, deliberationē ingressi sunt, in qua alius sic, alius aliter afficiebatur: quibusdam enim id videbatur expedientius, vt statim sine dilatione iter arriperent, & populi satisfacerent desideriis; quibusdam verò ob instantis feruorem æstatis & aquarum penuriam, & populi famis acerbitate diutius afflicti debilitatem, & equorum defectum, vsque ad clementioris initium temporis & Kal. Octobr. iter differendum videbatur; vt hoc medio tempore, equis de nouo acquisitis, & refocillatis veteribus, populo quoque alimētis & requie in statum pristinum reformato, & omnium viribus reparatis, ad laborem itineris possent resurgere fortiores. Placuit tandem omnibus posterior sententia; & vsque ad tempus prætaxatum de communi conniuentia receptæ sunt feriç. Vt verò interim, & cladis declinarent imminentis periculum, & necessariorum maiorem alibi reperirent abundantiam, diuisi sunt Principes ab inuicem, eâ conditione, vt sine dilatione, tempore redirent condicto. *Boamundus* enim in Ciliciam descendens, *Tharsum*, *Adanam*, *Mamistram*, *Anauarzam* vrbes recepit; & custodibus deputatis, regionem sibi vendicauit vniuersam. Alii quoque per vrbes dispersi finitimas, seorsum à turbis, equis & sibi, curam agentes, indulgebant. Multi etiam tam de plebe, quàm de nobilioribus, ad dominum *Balduinum* Ducis fratrem, vt ab eo aliquid accipere mererentur, Edessam, cui præerat, transito Euphrate, certatim properabant. Quos ille cum multa honestate suscipiens, & apud se commorantes tractans benignius, multis donatis muneribus, hilares remittebat ad suos.

III. Accidit autem per eosdem dies, quod *Rodohan Halapiensium* princeps, cum quodam de suis satrapis, qui castello *Hasarth* præerat, contraxerat inimicitias; eoque odium inter eos peruenerat, quod cōuocata ex vniuersis sibi subditis regionibus militia, castrum prædictum obsederat. Videns autem præsidii dominus, quia non facilè nisi per auxilium Francorum, domino potenti & irato posset resistere, missâ legatione ad Ducem *Godefridum* per quendam Christianum fidelem suum, missis muneribus, vt eius sibi faciliùs conciliaret gratiam, eius amicitiam postulat; seruitium suum cum deuotione spondet, indissolubili nexu fœderis ei se cupiens obligare: & vt verbis eius pleniorem haberet fidem, & nulla ex parte de eius promisso dubitaret, filium suum ei destinat obsidem, orans & petens, vt à præsenti eum soluat periculo, condignam pro meritis tempore opportuno retributionem percepturus. His & huiusmodi vir venerabilis persuasus, prędicto nobili amicitiâ fœderatur, in suam eum gratiam recipiens: missoque nuncio, fratrem suum *Edessanum comitem* cum militaribus copiis ad se præcipit euocari, vt amicum obsidione solutâ expediat. Vixque prædictus *Rodohan* circa castrum *Hasarth* per quinque dies cum suis expeditionibus consederat, cùm ecce dux *Godefridus* in magna multitudine tam fidelium suorum, quàm amicorum, quos ad persequendum propositum inuitauerat, ab Antiochia egressus in manu forti, ad partes illas vt amico subueniret, impiger properabat. Qui autem à prædicto nobili viro ad dominum Ducem missi fuerant, videntes quia prosperè & pro votis cuncta compleuerant, in conspectu Ducis domino suo gratiam obtinentes cumulatiorem, quoniam ipsi in persona propria dominum suum super eo nullatenus poterant reddere doctiorem (exercitus quippe hostilis ita vndique castrum vallauerat, vt nec introitus alicui pateret, vel exitus) duas emiserunt columbas, ad id muneris prosequendum instructas apprimè, quibus literulas legationis suæ seriem continentes, ad caudas religauerunt, quibus dominum suum super his omnibus quæ obtinuerant, instruerent diligentiùs. Quæ suæ libertati restitutæ, in momento ad locum vnde eductæ fuerant redeuntes, ab earum custode pariter & alumno captæ sunt; & dissolutæ paginulæ præsentatæ sunt domino: quibus perlectis, in tantam spem erectus est, vt qui prius obsidentem veritus multitudinem, de resistendo diutiùs desperauerat, eosdem sponte lacessere non vereretur.

IV. Interea cùm iam diei vnius itinere Dux cum suo comitatu processisset, occurrit ei frater eius cum tribus milibus virorum fortium, & armatorum optimè: quo cum plena caritate & pietatis affectu benignè suscepto, propositi pandit seriem, & gratiam quam cum prædicto nobili viro contraxerat, aperit diligenter: quæ omnia frater approbans, ante omnia monet, vt quoniam eius vires, ad tantam obsidionem violenter dissoluendam, non videbantur posse suffi-

cere:

cere: antequam procedat, Principes qui apud Antiochiam remanserant, in suum euocet auxilium, vt confidentiùs valeat in facto procedere. Acquiescens ergò Dux fraternis monitis, missâ legatione, dominum *Boamundum*, dominumque *Tolosanum comitem*, multâ precum exorat instantiâ, & sub obtentu fraternitatis inuitat humiliter, vt sibi pro amico laboranti, opem ferre non differant, vicem condignam tempore accepto recepturi. Inuitauerat autem eos & prius, antequam vrbem egrederetur, & multùm amicè illorum sibi postulauerat suffragium: sed inuidiæ stimulis agitati, eò quòd prædictus vir nobilis, Ducis prius quàm suum expetierat adminiculum, eum sequi detrectauerāt: at nunc iteratâ vocatione commoniti, vidētes quòd non possent cum sua honestate Ducis preces non admittere, conuocatis copiis dominum Ducem secuti, eius se expeditioni sociauerunt. Qui postquam conuenerant adinuicem, facti sunt omnes quasi ad triginta millia pugnatorum. *Rodoan* verò, licet Turcorum quadraginta diceretur habere millia, tamen diffidens de viribus, & nostrorum timens aduentum, quos in proximo affuturos per suos nouerat exploratores, solutâ expeditione, reuersus est Halapiam. Dum autem nostrorum exercitus fugæ *Rodohan* ignarus, cœptum adhuc continuant iter, multique ab Antiochia vtriusque ordinis viri de remoto sequerentur, vt proficiscentibus se associarent legionibus, in quasdam hostium, quas illi studiosè prætenderant, non pauci, casu descenderunt insidias, longè à præcedenti, vt diximus, agmine separati: quos longè & industriâ & viribus impares exuperantes Turci, captiuatis nonnullis, plurimos ex eis occiderunt. Quod postquam Duci, cæterisque Principibus innotuit, à cœpto desistentes itinere, prædictos malefactores vnanimiter insecuti, antequam in suos se possent secessus recipere, & solita reperire diuerticula, eos casu habuerunt obuiam: quos gladiis excipientes, & irruentes in eos animosiùs, dissoluerunt in momento; & retentis nostris, quos captiuos abducebant in compedibus, interemptisque ex eis quampluribus, & captiuatis innumeris, in fugam verterunt, penè ad supremam deletos internecionem. Erant autem hi ex electa sæpe dicti *Rodoan* militia, ex familiaribus & domesticis eius quasi decem milia. Quo peracto, iterum rediens in vnum noster exercitus, ad locum destinatum cum victoria peruenerunt: quibus cum trecentis equitibus præsidii dominus occurrens, in conspectu vniuersarum legionum, prono capite, defixis in terram genibus, primò Duci, dein Principibus aliis in multa deuotione magnas agens gratiarum actiones; se coram omni populo præbitis corporaliter iuramentis, Christianis Principibus fidelem obligauit & tradidit: asserens, quod ab eorum gratia & obsequiis, nulla dies, casus nullus, illum auelleret in perpetuum. Sic igitur feliciter consummato negocio, & amico pro votis expedito, exercitus reuersus est Antiochiam, domino *Balduino* fratre Ducis Edessam redeunte.

V. *Dux* ergo videns adhuc prædictam in vrbe regnare pestilentiam, & cladem magis ac magis in populo dominari, fratris acquiescens petitionibus, qui eum præsens quàm intimè rogauerat, vt in suam descenderet regionem, ibique Augusti feruorem, & pestilentis aëris declinaret malitiam: assumpto familiari comitatu, & indigentium maximâ manu, vt eis in necessariis caritatiuè prouideret, in terram fratris descendit, in finibus *Turbessel, Hatab* & *Rauandel* habitans, regione totâ pro suo vtens arbitrio, & fratris sæpiùs habens præsentiam. Accidit autem, dum moram ibi faceret, quod regionis incolæ, & maximè viri religiosi, qui in monasteriis, quæ illinc erant plurima, habitabant, graues de *Pancratio*, & *Couasilio* eius fratre, in eius præsentia fundebant quæstiones. Erant autem hi duo fratres, Armenii natione, viri præclari; sed subdoli supra modum; habentes in ea regione municipia, de quorum munimine præsumentes, regionis habitatores, & maximè monasteria, grauibus & indebitis molestabant exactionibus; processeratque eò vsque eorum temeritas, quòd etiam domini comitis Edessani nuncios cum muneribus ad fratrem directos, dum adhuc obsidio circa Antiochiam perseueraret, in itinere spoliare præsumerent; & destinata domino Duci munera, domino dirigerent Boamundo, vt eius sibi aduersus comitem Edessanum conciliarent gratiam. Auditis ergò querimoniis, & iustâ motus indignatione, missis quinquaginta de numero suorum equitibus, cum populo regionis, eorum præsidia effregit violenter, & effracta solotenus deiecit, vt eorum intolerabilem aliquatenus

comprimeret inſolentiam. Duce igitur in partibus illis commorante, vniuerſi penè Maiores noſtri exercitus, ſed de popularibus infiniti, vt contra imminẽtes paupertatis anguſtias aliquod reperirẽt ſolatium, ad dominum Comitem prædictum certatim confluebant: & maximè ex quo præſidium *Haſarth*, quod in medio itinere conſtitutum erat, in noſtrorum deuenerat gratiã. Quos omnes in tanta ſuſcipiebat honorificẽtia, & tantâ remunerabat liberalitate, vt ipſi etiam qui ad hoc venerant, mirarentur.

VI. Factum eſt itaque, quod noſtrorum turbis ad vrbem ſæpe dictam confluentibus, tanta erat in ea Latinorum multitudo, quod ciuibus iam inciperet eſſe moleſtum: frequentes enim eis, in hoſpitio ſuſcepti, inferebant moleſtias, ſupra modum in populo dominari volentes. Iamque ciuium conſilio nobilium, quorum beneficio tantam vrbem acquiſierat, minus & minus vtebatur. Vnde vehementi indignatione aduerſus eum ſuoſque ſuccenſi ſunt, pœnitentes admodum, quòd eum ſibi præfeciſſent: timentes, vnâ die, ab eo cui nihil ſufficere videbatur, bonis omnibus ſpoliari. Factâ ergo conſpiratione cum principibus Turcorum finitimis, tractare cœperunt, quomodo dominus *Balduinus* aut caſu occideretur repentino, aut vrbe ſaltem pelleretur. Vt autem ad hoc propoſitum inuenirentur paratiores, theſauros ſuos, & omnem ſubſtantiam per caſtella & vrbes finitimas apud ſuos depoſuerant familiares. Dumque circa id plenâ ſolicitudine tractarent frequentiùs, factum eſt, vt relatione cuiuſdam, qui erga eundem plurimâ fidei & dilectionis ſynceritate abundabat, huiuſmodi ad eum ſermo perueniret: cui rei plurima & digna fide reperiens argumenta, miſſâ ſatellitum ſuorum numeroſâ manu, omnes homicidas illos teneri præcepit, & vinculis alligari. Tandem re per eorundem confeſſionem pleniùs intellectâ, factionis illius principes excæcari præcipiens; alios verò, qui minus deliquerant, confiſcatis eorum bonis, vrbe fecit extorres; aliorum autem ſubſtantiam, ſuo applicans ærario, vrbis habitatione clementer indultâ, pecunialiter tantùm multauit. Vnde ſuſceptâ ad viginti aureorum milia quantitate, his qui ad ſe venerant, quorumque ope vrbes & finitima ſibi ſubiiciebat municipia, multâ liberalitate erogabat ſtipendia: & tam ciuibus quàm populis adiacentibus, ſolo nomine inferebat formidinem. Vnde & de eius exterminio multi cum omni ſolicitudine cogitabant; ita vt ſocer eius timens, ne pro dotis reſiduo, quam cum filia promiſerat, nec dum perſoluerat, graues quæſtiones pateretur, in montes, vbi ſua habebat præſidia, clàm aufugit.

VII. Erat porrò in eadem regione nobilis quidam, genere Turcus, *Balas* nomine, eidem Comiti confœderatus, qui aliquando *Sororgiæ* dominus fuerat, ante illum Latinorum frequentem acceſſum Comiti plurimùm familiaris. Hic videns, quòd circa eum Comitis amor intepuerat, ſiue rogatu ciuium, ſiue propriâ ductus malitiâ, acceſſit ad eum orans & petens, vt vnicum quod ei ſupererat præſidium, veniens ipſe in propria perſona, ſuſciperet: aſſerebat enim, ſibi eius gratiam ſufficere, & pro multa hereditate reputari. Vxorem autem ac liberos, & omnem ſubſtantiam ſuam in vrbem Edeſſanam aſſerebat ſe velle introducere: multùm enim contribulium ſuorum indignationem fingebat ſe vereri, eo quòd Chriſtianis factus eſſet familiaris. Quibus verbis Comes perſuaſus, diem condixit, vt ad locum perueniens, eius ſatisfaceret voluntati. Statutâ autem die, aſſumptis ſecum ducentis equitibus, ad locum præuio Bala deſtinatum peruenit. *Balas* autem oppidum occultè præmunierat, Turcos centum, fortes viribus, & armis optimè inſtructos introducens, qui ita latebant in præſidio, vt nullus ex eis compareret. Cùm ergo ante oppidum conſtitiſſent, rogauit Comitem, vt cum paucis & familiaribus caſtrum ingrederetur, ne fortè omni illâ intromiſſâ multitudine, ipſe in ſubſtantia ſua aliquam iacturam ſuſtineret. Et iam pro voto cuncta penè perſuaſerat, cùm proditionem quodammodo præſagientes quidam, qui circa eum erant nobiles & viri circumſpecti, ingredi volentem quaſi violenter detinuerunt, hominis ſuſpectam meritò habentes malitiam; & tutiùs iudicantes per alias perſonas hoc primum fieri experimentum: quorum prudenti Comes acquieſcens conſilio, duodecim de ſuis viros robuſtiſſimos, & armatos egregiè, in præſidium iuſſit introire: ipſe autem exteriùs in loco ſatis vicino cum reliqua militia ſubſedit quietus, donec rei exitum fide conſpiceret oculatâ. Qui autem ingreſſi ſunt, fraudem & malitiam iniqui proditoris in ſeipſos experti ſunt: nam egreſſi de latibulis armati ad vnguem Turci, de

quibus

quibus prædiximus centum, seductos equites, resistere volentes, sed in cassum, violenter comprehenderunt, vinculis eos mancipantes. Quo cognito, Comes pro suis fidelibus, quos ita fraudulenter amiserat, tristis admodum, & maximè solicitus, accedens propiùs ad præsidium, cœpit Balas diligenter commonere; & sub obtentu iuramentorum, quæ illi de obseruanda fidelitate exhibuerat, attentiùs conuenire, vt sumptâ immensitate pecuniæ, quos proditiosè ceperat, restitueret: negauit penitus, nisi ei Sororgia redderetur. Comes autem videns quòd non proficeret: erat enim præsidium in excelsis rupibus situm, arte & viribus insuperabile, reuersus est Edessam, suorum ægrè ferens captiuitatem, & fraudem quam pertulerat animo reuoluens anxietate nimiâ. Præerat autem prædictæ vrbi Sororgiæ, quidam *Fulbertus Carnotensis*, vir in militaribus negotiis expertissimus, centum expeditissimos sub se habens equites. Hic dolum comperiens quem dominus eius passus fuerat, totâ mente compassus, æstuabat animo, quomodo tantam vlcisceretur iniuriam. Vnde die quadam positis in loco ad id opportuno insidiis, ante sæpiùs memoratũ oppidum, quasi prædam abacturus, cum paucis studiosè, vt eum insequerentur, accessit: qui autem erant in municipio, videntes quòd ex pascuis prædam abigeret, armis correptis, certatim illum vltra quas idem posuerat insidias, insectati sunt fugientem. Vnde resumptis viribus, & erumpentibus his qui latuerant, in eos irruentes, quibusdam interfectis, aliis in oppidum vix refugium habentibus, ex eis sex viuos comprehendit: pro quibus totidem de suis, modico temporis interuallo, factâ compensatione, recepit; quatuor verò ex eisdem, deceptis custodibus elapsi, in suam se receperunt libertatem; duos verò, qui de illorum supererant numero, vir nequam & impius decollari præcepit. Vnde factum est, vt ab ea die dominus *Balduinus* Turcorum declinaret amicitiam, & suspectam penitus haberet fidem: quod statim euidenti docuit argumento. Erat enim in eadem regione quidam eiusdem generis, *Balduc* nomine, qui vrbem Samosatum veterem & munitissimam, precio interueniente, eidem Comiti vendiderat. Hic vxorem & liberos, & vniuersam familiam in vrbem Edessanam traducere tenebatur ex compacto: sed caluas quærens occasiones, propositum adimplere differebat, malignandi quærens opportunitatem: hunc ad se more ingressum solito, & moræ causas allegantem friuolas, ne simile aliquid ab eo pateretur, decapitari iussit. VIII.

Interea verò dum circa Turbessel dux moram faceret, & hæc circa partes Edessanas agerentur, *comes Tolosanus* cum suo comitatu & multo pauperum populo egressus Antiochiâ, ne interim ociosus torpesceret, *Albaram* vrbem munitissimam in Appamiensi prouincia constitutam, ab Antiochia quasi duorum dierum itinere distantem, obsedit, & obsessos in ea ciues violenter compulit ad deditionem. Vrbe verò captâ, & adiacente sibi cum vniuersis suburbanis subiectâ regione, quendam *Petrum* Narbonensem genere, de suo comitatu, virum honestæ conuersationis, & valde religiosum, in eiusdem loci elegit Episcopum: cui statim dimidium ciuitatis & vniuersi contulit territorii, DEO gratias exhibens, quòd per eius operam & studium Oriens Episcopum haberet Latinum: qui Antiochiam vt suæ cõsecrationis munus susciperet, de mandato Comitis profectus, pontificalis adeptus est plenitudinem potestatis. Postmodum verò Antiochena ordinata Ecclesia, per dominum *Bernardum* eiusdem ciuitatis patriarcham Latinorum primum, suæ Metropolis in eandem Ecclesiam transtulit dignitatem, suscepto ab eodem pallii genio, factus Archiepiscopus. Erat per idem tempus cum domino comite Tolosano quidam nobilis *Willelmus* nomine: hic effractâ vrbe Antiochenâ, casu fortuito vxorem *Aciani*, Antiochenorum principis, cum duobus nepotibus ex filio *Samsadolo* paruulis ceperat, & apud se detinebat in vinculis: pro quorum redemptione, prædictus Samsadolus, suprà nominato nobili viro infinitam dedit pecuniæ summam, matre cum liberis pristinæ restitutis libertati. Eodem quoq; tempore ingens virorũ multitudo de regno Theutonico, de partibus *Ratisponensibus*, numero quasi mille quingenti prospero vecti nauigio, in portu *sancti Symeonis* applicauerant: qui omnes infra modicum tempus eâdem clade consumpti sunt. Tribus enim mensibus continuis vsque ad Kalend. Decembris, morbus ille pestilens, ita populum afflixerat, vt infra hoc temporis spacium, de equestri ordine ceciderint viri nobiles plus quàm quingenti; de plebe verò infinitus erat numerus. IX.

Kalendis autem

Nouembribus, cùm iam ficut ex compacto tenebantur omnes Principes, qui cladem euitantes ab vrbe fecefferant, effent reuerfi, captâ iam vt præmifimus, Albarienfi vrbe, de communi confilio, *Marram* vrbem munitiffimam, ab Albara octo diftantem miliaribus, ne nil interim ageretur, expugnare proponunt: non enim poterant vociferantis populi, & iter verfus Hierofolymam expetentis clamorem tolerare. Præparatis igitur neceffariis, die conftitutâ profecti funt, vt propofito fatisfacerent, *Comes Tolofanus* & *Flandrenfis, Comesq; Normannorum*; *Dux* etiam & dominus *Euftachius* eiufdem frater, & *Tancredus*, vnà cum illis fupranominatam vrbem obfidione vallauerũt. Erant autem ciues eiufdẽ loci fuperbi admodum, & præ multitudine diuitiarum arrogantes: eoq; maximè, quòd femel in quodam conflictu, multos de noftris occiderant; vnde adhuc apud fe gloriabantur, noftrum contemnentes exercitum, & Principibus irrogantes conuicia. Sed & cruces etiam fuper turres & mœnia figentes, fputis & aliis modis quibufdam probrofis nimiùm, in noftrorũ contumeliam afficiebant. Vnde motu maiore & indignatione vehementi, quantam poterat incendere facrilegii dolor, vrbem aggredientes, continuis affultibus, fi fcalarum habuiffent copiam, die fecundâ, quâ ad eandẽ applicuerant, vrbem violenter effregiffent. Tertiâ demum die, adueniens *Boamundus* cum maioribus copiis, vrbem ex ea parte quâ inobfeffa remanferat, obfidionem continuauit: poft cuius aduentum diebus aliquot, indignãtes noftri, quod ibi tam diu detinerentur inutiliter, crates contexunt, & turres erigunt, ligneas machinasq; componunt iaculatorias: & impatientes moræ, vrbem proteruiùs impugnare fatagunt. Complanato igitur multo labore vallo, noftri murum fuffodere nitebantur, qui verò intus erant totis viribus refiftentes, lapides, ignem, & plena apibus aluearia, calcem quoq; viuam, quantâ poterant iaculabantur inftantiâ, vt eos à muro propellerent; fed DEI virtute & mifericordiâ, de noftris nullos, aut paucos lædere poterãt: tantoq; noftri inftabant vehementiùs vndiq; vrbem impugnantes, quanto ciues deficere & eorũ euacuari conatus confpiciebant. Cùm autẽ à primo diei crepufculo, vfq; ad Solem occiduũ continuatus effet affultus, defatigatis labore continuo ciuibus, & iam minore refiftentibus curâ, applicatis ad murum fcalis, violenter noftri muros cõfcendunt. Inter quos vir nobilis de Epifcopatu Lemouicenfi *Guilferiũs*, cognomento de *Turribus*, murum primus confcendit: quem plures fubfecuti, quafdam ciuitatis turres occupauerunt: fed in eodem facto procedere, & vrbem fibi vendicare vniuerfam, nox irruens intempefta prohibuit. Differẽtes autem vfq; in fequentem diem, noftri equites & maiorum manus, negocium, vt fummo mane redirent in idipfum, totâ nocte circa vrbem, ne hoftibus pateret exitus, cuftodierunt vigilias. At verò plebs indomita longis fatigata laboribus, & diutinæ famis acerbitate vexata, vidẽs quòd hoftiũ nemo cõpareret in mœnibus, quòd ciuitas fine ftrepitu tota quiefceret, abfq; maiorum confcientia in vrbem ingreffa eft; & eam reperientes vacuam, clàm & fine ftrepitu vniuerfa eius obtinuerunt fpolia. Ciues enim in fpeluncas fe contulerant fubterraneas, vt faluti confulerent vel ad tempus. Mane autem facto, exurgentes Principes, & vrbem obtinentes fine prælio, pauca inde fuftulerunt fpolia: cognofcentes tamen, quòd in latibulis fubterraneis fe ciues occultauerant, appofitis ignibus, & fumo copiofiùs immiffo, eos ad deditionẽ compulerunt; & inde violenter abftractos partim obtruncauerunt gladiis, partim compedibus mancipauerũt. Mortuus eft ibi dominus *Wilelmus*, bonæ memoriæ, *Aurafiacenfis Epifcopus*, vir religiofus ac timens DEVM. *Dux* autem cùm per dies, cum aliis, ibi moram feciffet, quindecim, cum *Flandrenfium Comite* familiaribus tractus negotiis, Antiochiam reuerfus eft.

X. Per idẽ tempus videns dominus *Godefridus* Lotharingię Dux, quod populus ad proficifcendum fe accingeret, & Principes ad idipfum inuitaret inftantiùs, propofuit, priufquàm à regione illa difcederet, fratrẽ videre, & eius colloquio recreari. Profectus ergo cum familiari comitatu, in fratris regionem defcendit: quo vifo, completifque pro quibus ierat negotiis, & fumptâ licentiâ, Antiochiam, ad cæteros Principes, qui eum expectabant, reuertebatur. Cumq; iam vrbi per fex vel quinq; miliaria effet proximus, accidit quòd in loco herbido & amœno fatis, fecus fontem, qui dulces & perfpicuas emanabat aquas, ipfâ loci facie ad id inuitante, defcendit vt cibum fumeret: dumq; in eo fociorum feruerct intentio, & aptus pro loco & tempore prandii fieret apparatus, ecce repentè de carecto paludis,

quæ

quæ loco illi erat contermina, hoſtium equites ad vnguem armati, ſuper conuiuantes irruunt. Dux tamen & ſui, antequam ad eos Turci accederent, arma corripuerant equis inſidentes: vnde factum eſt, vt habito inter eos conflictu, præuiâ Domini gratiâ, Dux fieret ſuperior, ita vt interfectis pluribus, reliquos in fugam adigeret: & inde cum gloria in vrbem ſe recepit. Captâ ergo ciuitate prædictâ, orta eſt XI.
inter dominum *Boamundum* & *Toloſanum Comitem* grandis controuerſia. Comes enim Albarienſi Epiſcopo eam dare propoſuerat; Boamundus verò eam ciuitatis partem quam occupauerat, pro comitis arbitrio Epiſcopo nolebat concedere, niſi Comes eas quas ipſe apud Antiochiam poſſidebat, priùs ei reſignaret turres. Tandem verò neglecto negotio quod apud Marram gerebatur, dominus Boamundus cum indignatione reuerſus eſt Antiochiam, vbi expugnatis turribus quas Toloſani Comitis munitas detinebant ſatellites, eius inde violenter deiecit familiam: & ſic vniuerſam abſq; conſorte poſſedit ciuitatem. Comes verò videns quod eius receſſerat æmulus, & pro libero arbitrio de vrbe capta poſſet diſponere, Epiſcopo eã ſicut & priùs propoſuerat, contulit Albarienſi. Dum autem cum eodem ordinaret Epiſcopo, quomodo deputatis ex vtroq; ordine cuſtodibus, vrbem poſſent ab hoſtibus conſeruare indemnem, ſentiens hoc populus, moleſtè nimiùm cœpit ferre; & apud ſe conqueri, quod moras innecterent Principes, & pro ſingulis captis vrbibus lites inter ſe ſuſcitarent & iurgia, ita vt principale eorum propoſitũ omnino neglectum videretur. Vnde conuenientes adinuicem ordinauerunt apud ſe, vt quacunq; ex cauſa abſente Comite, vrbem diruerent, ne de cætero eorũ votis aliquod præſtaret impedimentum. Contigit verò interea, quod conuenientibus apud *Rugiam*, quæ quaſi in medio inter Antiochiam & prædictam Marram ſita eſt, Principibus, vt ad vociferationes populi, ſuper itinere deliberationem haberẽt, Comes vocatus illuc peruenit. Vbi diſſentientibus ab inuicem, nihil conſonum, nihilq; vtile de propoſito conſtitutum eſt: vbi dum Comes moram faceret, populus qui apud Marram relictus fuerat, nactâ occaſione ex Comitis abſentia, multùm prohibẽte & renitente plurimũ prædicto Epiſcopo, turres & mœnia deiecerant funditus, vt Comes rediens, vlteriùs innectendi moram ex eo cauſas non haberet. Redeunte verò Comite, triſtis admodum pro caſu, qui acciderat, videns tamen populi volũtatem, factum prudenter diſſimulauit. Populus verò nihilominus proteruiùs inſtabat, orans & petens, vt populo DEI ad peragendum iter inceptum ducem ſe præberet: alioquin ipſi vnum quemlibet de militibus ſibi præficerent, qui eorum præeſſet exercitui, & eos in via Domini præcederet. Erat præterea in eodem exercitu tanta famis acerbitas, vt deficientibus alimentis, multi contra morem, ferarũ animos induti, ad eſum immundorum ſe conuerterent animalium. Dicitur etiam, ſi tamen fas eſt credere, quòd multi præ alimentorũ inopia, ad hoc vt carnes humanas ederent, prolapſi ſunt: ſed neq; clades deerat in populo, nec meritò deeſſe poterat, vbi tam immundis & peſtilentibus cibis (ſi tamen cibi dicendi ſunt, qui contra naturam ſumuntur) miſera plebs alebatur. Nec enim momentaneum fuerat, nec ad tempus modicum, illa tanta taliſq;, quæ populum afflixerat, inopia: ſed quaſi hebdomadibus quinq;, vel ampliùs, circa illam quam expugnare nitebantur vrbem, moram fecerant cum hoc periculo. Defecerant autem ibidem nõ ſolùm bellicis caſibus, verùm etiam valetudinibus variis, viri præclari & nobiles: inter quos perfectiſſimæ indolis adoleſcẽs *Engelrandus*, filius domini Hugonis Comitis ſancti Pauli, ægritudine correptus validâ, diem clauſit extremũ. His omnibus vir inclytus & in- XII.
ſignis dominus *Comes Toloſanus*, mente anxiatus & ſpiritu, infra ſeipſum fluctuabat dubius: nam & periclitantis populi eum affligebat moleſtia, & fatigabat neceſſitas; & itineris deſiderium, quo tam maiores quàm minores ſuccenſi erant, ita vt etiam cum clamoribus aſſiduis & frequenti conteſtatione id importuniùs exigerent, requiem penitus denegabant. Volens igitur vtriq; morbo cõgruum aptare remediũ, certus tamen quod alii Principes eum in hac parte ſequi nollent, vt populo vociferanti & ſuæ ſatisfaceret conſcientiæ, diem ad iter aggrediendum populo præfixit quintumdecimum, & ne medio tempore fame, quæ nimis inualuerat, populus periclitaretur, aſſumptâ parte militiæ, & de turbis pedeſtribus his, qui videbantur validiores, parte reliquâ infra vrbem relictâ, in terras hoſtium deſcẽdit, vt vitæ neceſſaria plebi quocunq; periculo procuraret. Ingreſſus igitur cum maximo comitatu,

regionem hostium opulentissimam, effractis municipiis pluribus, & succensis suburbanis aliquot, greges inde retulit & armēta, seruosq; & ancillas & alimentorum ingentes copias, ita vt vsq; ad satietatem plenam, ieiunus & esuriens reficeretur populus; & sociis qui apud Marram vrbem tuentes remanserant, portiones pro sorte virili deputarent. Regressus igitur cœpit Comes æstuare, quid faceret, populo iterum clamante, quod ad iter aggrediendum præfixa iam instaret dies, & dilationes omnes respueret. Videns autem quòd causam foueret populus honestam, & quòd eorum non posset ampliùs sustinere instantiam, licet solus esset, nec eum de principibus aliquis sequi decreuisset, cum suo tantùm comitatu, succēsâ vrbe, & in fauillam redactâ, iter aggressus est. Videns autē quia non multos haberet equites, Episcopum rogauit Albariensem, vt secum proficisceretur: qui benignè preces admittens Comitis, quendam nobilē virum, *Willhelmum* videlicet de *Cumliaco*, super res suas cum septem equitibus & peditibus triginta præfecit: qui bonâ fide & plenâ deuotione res suas conseruans commēdatas, infra paucos dies, pro septem equitibus habuit quadraginta, & pro triginta peditibus octoginta vel ampliùs recepit, res domini multiplicans in immēsum. Igitur statutâ die iter arripiens profectus est, neminem aliorum operiens. Erant autem in eius comitatu quasi decem virorum millia, ex quibus vix trecenti quinquaginta erant equites. Cui proficiscenti, *Normannorum Comes*, & dominus *Tancredus*, vterque cum quadraginta equitibus, & numerosa peditum manu se aggregauerunt, comites in itinere se præstantes indiuisos. Profecti autem, tantam in itinere rerum inuenerunt opulentiam, vt populo nihil ampliùs esset necessarium. Transeuntes enim per *Cæsaream, Hamam,* & *Emissam,* quæ vulgari appellatione *Camela* dicitur, à Principibus earum & ducatum merebantur habere, & rerum venalium forum optimis conditionibus; insuper & dona plurima in auro, argento, gregibus & armentis, & victualibus omnimodis, à municipalibus & oppidanis, per quorum fines transibant, vt eorum parcerent regioni. Sicque per dies singulos eorum augebatur exercitus, & in meliorem proficiebat statum, rebus ad omnem sufficientiam abundans necessariis. Equorum etiam, quorum maximam passi fuerant indigentiam, tam gratis quàm precio ingentem sibi comparauerunt multitudinem, ita vt antequam cum reliquis conuenirent Principibus, mille & ampliores, exceptis prioribus, in suo haberent exercitu. Tandem cùm per dies processissent aliquot, iter agentes mediterraneum, de communi decretum est consilio, vt ad oram redirent maritimam, vt de statu reliquorum Principum, quos in finibus Antiochenis post se dimiserant, faciliùs instruerentur; & à nauibus quæ ab Antiochia & Laodicea per mare ascendebant, rerum necessariarū assequerētur commercium.

XIII. Fuerant sanè toto illo itinere, ex quo à Marra discesserant, eis cuncta satis prospera: nisi quod sæpiùs circa expeditionis nouissima, prædones quidam occultè consueuerant irruere; & de senibus & valetudinariis, qui exercitum non poterāt æquis subsequi passibus, nōnullos interimebant, aut captiuabant: quorum fraudibus Comes argutè obuians, præeuntibus exercitum domino *Tancredo*, domino quoq; Normannorū duce *Roberto*, vnà cum Albariēsi Episcopo, ipse cum quibusdam viris insignibus & egregiis post exercitum remansit in insidiis, vt prædictis malefactoribus, qui proficiscētem exercitum ponè sequebantur, vt incautos opprimerēt, tempore occurreret opportuno. Factumq; est vt more solito irruentibus maleficis, Comes è latebris egrediens, eis se daret obuiam; & repentè irruens prosterneret vniuersos, equos eorum & spolia, & de captiuis aliquot, cum multa lætitia in expeditionem referens. Ab ea die tutè & sine difficultate incedebat populus, rebus necessariis affluēter abundans: nec fuit in omni regione quā præterierunt proficiscentes, à dexteris vel à sinistris ciuitas vlla, vel municipium, cuius ciues exercitui & eius ducibus non dirigerent munera; fœdus non impetrarent à transeuntibus & amicitiam: excepto vno, cuius habitatores de sua multitudine & loci præsumentes munimine, nec forum eis obtulerunt rerum venalium, nec impetrato fœdere, ducibus miserunt exenia; sed iunctis agminibus nostrorum expeditioni conati sunt impedimentum præstare. Quod videntes nostri, iustâ indignatione succensi, in eos irruerunt vnanimiter; & in momento dissolutis eorum manipulis, & captiuatis nonnullis, eorum oppidum effregerunt violenter; gregesq; eorum & armenta, equos etiam, qui in subiectis pascuis alebantur, & omnem eorum

rum

rum ſubſtantiam diripientes, abduxerunt ſecum. Erant autem in eodem exercitu finitimorum Principum nuncii, ad hoc vt pacem impetrarent miſſi. Hi noſtrorum videntes vires & audaciam, vt plenam pacem ſuis obtinerent dominis, ad propria reuertebantur, vt qui eos miſerant, de noſtrorum muribus & fortitudine plenius inſtruerent; ſed mox cum equis & aliis muneribus reuertebantur. Poſt dies autem aliquot, regione mediâ cum omni tranquillitate decurſâ, in campeſtria vrbis antiquæ & loci ſitu munitiſſimæ, haud longè à mari, quæ *Archis* appellatur, deſcenderunt, ſatis in vicino iuxta vrbem caſtrametantes. Eſt autem *Archis* vna de vr- XIV.
bibus prouinciæ Phœnicis, ad radices Libani, in colle ſita munitiſſimo, quatuor aut quinq; à mari diſtans miliaribus, longè lateq; diffuſa, optimi ſoli, & glebæ vberis habens planiciem: cui etiam & lætiſſima non deſunt paſcua, & aquarum commoditates viuentium. Hanc, vt veterum habent traditiones, *Aracheus* ſeptimus filiorum Chanaan fundaſſe dicitur, & de ſuo nomine *Arachis* dixiſſe: ſed poſtea corrupto nomine, *Archis* dictam fuiſſe. Circa hanc, vt præmiſimus, noſtri caſtra locauerunt ſua, non caſu fortuito; ſed quorundam ex noſtris, qui in vinculis hoſtium detinebantur, literis & exhortatione commoniti. Erant enim in ciuitate *Tripolitana*, quæ eſt ciuitas nobiliſſima in littore maris ſita, ab Archis ſex aut quinq; diſtans miliaribus, de noſtris aliquot, qui in ea violenter detinebãtur. Ab initio enim obſidionis Antiochenæ, & maximè poſt vrbẽ debellatam, cœperunt noſtri vt ſibi victũ propagarent, compellente inopiâ, imprudenter circuire regiones, & ſe hoſtibus circumiacentibus vltrò ad prædam exponere. Vnde factum erat, vt vix eſſet ciuitas vel oppidum, quod de populo noſtro non haberet captiuos: iuxta quem modum in vrbe Tripolitana, de qua præmiſimus, de noſtris plus quàm ducenti eâdem detinebantur conditione. Qui noſtrorum intelligentes aduentum, ſignificauerunt Principibus, vt nullatenus ab Archis diſcederent, ſed eam vallarent obſidione: ſic enim aut vrbem infra paucos dies poſſent recipere; aut à rege Tripolitano, vt ab obſidione deſiſterent, infinitam extorquere pecuniam, & captiuorum fratrum obtinere liberationem. Quod & factum eſt: nam ſtatim accedentes ad vrbem, propiùs caſtris circumpoſitis obſidione vallauerunt: tum vt id tentarent, quod eis intimatum fuerat; tum vt reliquos Principes opperirentur, qui eos in proximo ſubſecuturi credebantur. Egreſſi autem de caſtris eiſdem equites centum, cum pe- XV.
ditum ducentorum duobus manipulis; & *Raimundum Pelet* ſecuti, vſque ad vrbem *Antaradon*, quæ vulgari appellatione *Tortoſa* dicitur, ab obſidione viginti vel ampliùs diſtantem miliaribus, vt experirentur ſi quid ſibi neceſſarium & vſui futurum reperirent, peruenerunt. Eſt autem *Antarados* ciuitas in littore maris ſita, iuxta ſe inſulam habens modicam, quaſi per duo diſtantem miliaria, vbi antiqua & per multa ſecula inſignis ciuitas, *Arados* nomine fuit. Huius *Iezechiel* propheta memoriam fa- Ezech. 27, 8, 11.
cit, ad Principem Tyri dirigens ſermonem, ita: *Habitatores Sydonÿ & Aradÿ fuerunt remiges tui.* Et idem infra: *Filÿ Aradÿ cum exercitu tuo erant ſuper muros tuos, in circuitu tuo.* A cuius nomine & prædicta ciuitas nomen accepit, vt Antarados diceretur, eo quod prædictæ Arado eſſet oppoſita. Harum vtraq; ſita eſt in Phœnice prouincia: & eiuſdem ciuitatis vnus & idem auctor fuit, *Aradius* videlicet, nouiſſimus natu filiorum Chanaan, filii Cham, filii Noe. Ad hãc itaq; vrbem accedentes domini Toloſani exercitus pars prædicta, vrbem cœperunt acriùs impugnare: ſed cùm reſiſtentibus ciuibus animosè ſatis, in eius expugnatione non poſſent multùm proficere, nocte irruente, in diem craſtinam diſtulerunt negocium: vt receptis conſortibus, qui eos ſubſequi decreuerant, facto mane ad idem opus fortiores reſurgerent. At verò ciues timentes ne maiores eâ nocte accederent copiæ, quibus tandem reſiſtere non valerent, cum vxoribus & liberis & familia vrbem egreſſi, ad montes vicinos, vt fugâ ſaluti conſulerent, ſe contulerunt. Noſtri porrò ſummo mane ſe adhortantes adinuicem, caſus qui de nocte illa acciderat ignari, vt opus continuarent heſternum, & ad vrbem impugnandam ſe armarent, accedentes cominus, & eam reperientes vacuam, intrepidè & conſtanter ingreſſi ſunt, victualibus & ſpoliis eam inuenientes redundantem. Vnde onerati vſque ad ſupremam ſatietatem, ad caſtra reuerſi ſunt: eis quæ interim acciderant, cuncta per ordinem edocentes, & de ſucceſſu proprio vniuerſum lætificantes exercitum. Interea XVI.
circiter Kalendas Martias, populus, qui Antiochiæ remanſerat, videns præfixam

ad iter aggrediendum imminere diem, dominum Lotharingiæ ducem *Godefridum*, dominum quoq; *Robertum* Flandrēsium Comitem, & alios Principes multâ cœpit vrgere instantiâ, vt iter arriperent; & eis volentibus voti consummationem adimplere, ducatū præberent. Prætendebant & domini Comitis Tolosani, Ducis quoq; Normannorum, & domini Tancredi fidem & constantiam, & admirabilem gratiam quam plebi DEI exhibuerant, eos iam per dies multos in via Domini fideliter præcedentes. His & huiusmodi persuasi Principes antefati, compositis sarcinis & necessariis ad iter præparatis, assumptâ secum vniuersâ tam equitum quàm peditum multitudine, quibus cordi erat & in proposito versus Hierosolymam proficisci, in Kalendis Martiis apud *Laodiciam* Syriæ quasi ad vigintiquinq; milia virorum fortium & armatorum conuenerunt, prædictos principes secuti. Sed & dominus *Boamundus* cum suo comitatu illuc vsq; eos prosecutus est: non tamen aut cum eis proficisci, aut ibi moram facere longiorem poterat, ne fortè recens captam Antiochiam hostibus circumpositis, temerè vel ad tempus inobseruatam negligere videretur: tamen vt societatis memor & gratiæ, quam in via Domini cum aliis contraxerat proceribus, eos vsque ad locum prosequutus est supradictum, quicquid officii & humanitatis poterat promptâ exhibens deuotione, vt sui memoriam altiùs imprimeret abeuntibus. Reuersus est ergo salutatis Principibus, & sumptâ cum multo gemitu & suspiriis licentiâ, vt ciuitatis sibi creditæ curam ageret diligentem, populo apud Laodiciam derelicto. Est autem *Laodicia*, ciuitas nobilis & antiqua, sita in maris littore, quæ fideles habens habitatores, sola de vrbibus Syriæ, Imperatoris Græcorum iurisdictioni erat supposita. Ad hanc *Guinimerus* quidam Boloniensis, quem superiùs cum classe apud Tharsum Ciliciæ, dum dominus ducis frater *Balduinus* eam occupasset, applicuisse meminimus, cum eadem classe sua peruenerat. Et dum eam imprudenter, non comparatis viribus aggrederetur impugnare, & suæ mancipare ditioni, captus erat à ciuibus, & carceri cum omni suo plenè comitatu mancipatus. Hunc quia de terra patris sui aduenerat, & apud Tharsum prædictam, fratri suo vtilitati fuerat & honori, dominus Dux à præside ciuitatis & loci primatibus sibi petiit restitui: qui verbo Ducis non audentes in quopiam contraire, prædictum Guinimerum cum sociis vniuersis & classe quam induxerant, Duci restituerunt: quem suæ classi Dux præficiens, æquis cum passibus per terras gradientem subsequi præcipit: quod & factum est.

XVII. Egressus igitur *Loadiciâ* Syriæ prædictus exercitus, receptis his quos in eadem vrbe repererant, & qui ab Antiochia & Cilicia & vrbibus finitimis, causis familiaribus & occupationibus domesticis detenti, tardiùs egressi fuerant, oram legentes maritimam, ad vrbem *Gabulensem*, quam vulgari appellatione *Gibellum* dicunt, quæ à prædicta Laodicia duodecim distat miliaribus, peruenerunt. Vbi cùm per aliquod temporis interuallum castris in gyrum locatis vrbem obsedissent, is qui ciuitati præerat, principis Ægyptii procurator (nam hæc prima de vrbibus maritimis, Ægyptiorum erat subiecta potestati) aureorum sex millia *Duci* obtulerat, insuper ingentia munera, si ab obsidione desisteret: quem, tanquam sordidorum contemptorem munerum, cùm flectere nequiuisset, ad alia se cōuertens studia, legatos de quorum fide præsumebat & industria, ad comitem direxit *Tolosanum*, prædictam pollicens pecuniam, si eum à Ducis manibus posset expedire. Ille autem, vt dicitur, clàm oblatâ sumptâ pecuniâ, confinxisse dicitur, quòd infinita hostium multitudo à tractu descenderet Persico, propositum habens eas iniurias vltum ire, quas Persarum populus sub duce *Corbagath* passus fuerat apud Antiochiam, & quòd nō inferius priore bellum parabatur rediuiuum: & super his omnibus nuncios se dicebat recepisse fide dignos, de quorum verbo nullatenus esset ambigendum. Missâ igitur legatione per virum venerabilem, dominum *Albariensem Episcopum*, & directis epistolis, dominum Ducem, & comitem Flandrensium anxiè nimis sollicitat, vt obsidione solutâ, properare non differant; sed communibus periculis fraternâ compassione occurrāt. Illi verò auditâ fratrum necessitate, & quod imminere dicebatur periculo, in simplicitate spiritus gradientes, solutâ statim obsidione, & itinere maturato, transeuntes vrbem *Valeniam*, quæ sub oppido *Margat*, in littore maris sita est; deinde *Marecleam*, quæ prima de vrbibus Phœnicis à Septentrione venientibus occurrit, *Antaradum*, quæ vulgari appellatione *Tortosa* dicitur, quæ similiter vna est de vrbi-

vrbibus suprà nominatæ prouinciæ, in littore maris similiter constituta, peruenerunt. Quam reperientes habitatoribus vacuam, insulæ quæ ab Occidente eidem obiecta est ciuitati, vbi & nostrorum naues aliquot opportunâ statione locatas inuenerant, vicinitatem admirati sunt. Vnde compendia secuti, infra paucos dies ante vrbem *Arscensem* cum omni sua multitudine constiterũt. Quibus dominus *Tancredus* occurrens, fraudem Comitis vniuersam seriatim edocuit: vnde & seorsum longè à tabernaculis eorum, qui præcesserant castrametati sunt. Videns autem Comes, quòd ab eo aliorum principum esset alienatus animus, missis muneribus, eos sibi reconciliare satagebat. Vnde factum est, vt post modicum temporis interuallum, reconciliatis sibi Principibus, excepto domino Tancredo, qui aduersus eum graues suscitabat quæstiones, in vnum corpus circa vrbem conuenerint expeditiones. Cumq; Comes ante Ducis aduentum multis iam diebus inutiliter ibi consumsisset operam, spes erat quod in aduentu reliquorum Principum, vrbs facilè superari posset, & obsidentium labor optato fine consummari: sed contra spem accidit. Nam neque priùs neque posteriùs propitium in eo facto habuit populus Dominum: quotiens enim vrbem nitebantur impugnare, & ad varia se attollebant nocendi argumenta, vt vel * agerent ad deiiciendum murum, vel contra eum assultus committerent, toties noua occurrebant impedimẽta, & omnis eorum euacuabatur conatus; frustrabantur opera, impensa deperibat: ita vt manifestè daretur intelligi, quòd in eo opere, eorum conatibus fauor se subtraxisset Diuinus. Quippe occidebatur populus; & viri nobiles & præclari inutiliter decumbebant. Ceciderunt ibi viri nobiles & præclari, casu miserabili, vterq; iactu lapidis, *Anselmus de Riburgismonte*, vir in armis strenuus, & perpete dignus memoriâ; & *Pontius de Baladune*, vir nobilis & familiaris domino comiti Tolosano. Propterea & populus inuitus ibi detinebatur, cui erat in proposito, iter inceptum consummare: vnde nec operam dabat cum studio, nec multam in facto impendebat sollicitudinem, maximè autem post Ducis aduentum: etiam qui cum comite Tolosano aduenerant, eius familiares & domestici, se subtrahebant ex industria, vt Comes affectus tædio, aliorum Principum vias sequeretur, qui etiam inuiti & compellente Comite contra conscientias detinebantur. Renouata est ibi quæstio de Lancea, quę apud XVIII.
Antiochiam reperta fuerat: vtrum ea esset, qua de latere Domini sanguis & vnda profluxit; an res esset commenticia. Dubitabat enim valde super hoc populus: sed & Maiores penitus fluctuabant incerti: aliis dicentibus, quod verè ipsa esset, quæ Domini Cruce maduerat, eius latus aperiens, & per inspirationem diuinam in cõsolationem plebis reuelatã; aliis asseuerantibus, quòd versutiarũ Tolosani comitis esset argumentum, & gratiâ quæstus adinuentio ficta. Huius autem dissentionis auctor erat præcipuus, quidam *Arnulphus*, Domini Normannorum comitis familiaris & capellanus; vir quidem literatus, sed immundæ conuersationis, & scandalorum procurator: de quo in sequentibus multa dicenda occurrent. Cumq; diu super hoc in populo sermo hic discurreret contradictorius, hic qui eam reuelationem sibi factam fuisse asserebat, vt populo fidem faceret, & omnem tolleret ambiguitatẽ, rogum copiosum præcepit accẽdi, pollicens se auctore Domino, certo per ignem experimento fidem se facturum incredulis, quòd nihil confictum, nihil cõmento adumbratum in eo facto intercessisset; sed solâ reuelatione diuinâ, ad notitiam hominum & eorũ consolationem, totum esset procuratum. Accenso igitur rogo copioso admodum, cuius incendii feruor etiam circumpositos terrere poterat: conuenit vniuersus populus à maiore vsq; ad minorẽ, in ea sexta feria, quæ sanctũ Domini Pascha pręcedit, in qua & mundi Saluator pro nostra salute passus esse legitur, vt tantæ rei plenũ haberet experimentum. Qui verò tam periculosum examen spontè subiturus erat dicebatur *Petrus Bartholomei*, clericus quidẽ, sed modicè literatus, & quãtum ad humanũ * diem diiudicare pertinet, homo simplex videbatur: Qui oratione factâ in conspectu circumpositarum legionum, assumptâ secum prædictâ Lanceâ, per ignem transiuit, quantũ populo videbatur, illæsus. Verùm hoc eius factum non solùm non amputauit quæstionẽ, sed maiorẽ suscitauit: nam infra paucos dies vitâ decessit, cuius accelerati obitus occasionem, cùm homo sanus & vitalis priùs videretur, quidam asserebant tentatum incendium: dicentes, quòd in eo tanquam fraudis patronus, mortis causam collegisset. Alii verò dicebant, quòd ab incendio

sanus euaserat,& incolumis; sed egressum ab igne, turbæ,causâ deuotionis irruentes, oppresserant & contriuerant eatenus,vt vitæ finem ministrarent. Sicque res quæ in dubium venerat, nullam recipiens decisionem, maius induxit ambiguum.

XIX. Per idem tempus legati nostri, qui inuitantibus Ægyptiis, qui ad obsidionem Antiochenam missi à *Calipha Ægyptio*, venerant, vt præmisimus, descenderant in Ægyptum,post annum quo tam violēter quàm dolosè detenti fuerant, ad Principes,qui eos miserant,sunt reuersi: veneruntq; cum eis Ægyptiorum principis legati, verba deferentes multùm ab his quæ priùs attulerant,dissimilia. Cùm enim multâ priùs obtinere laborassent precum instantiâ, vt nostrorum Principum contra insolentiam Turcorum & Persarum haberent gratiam & auxilium: nunc mutato cantico,pro summo beneficio se arbitrabantur nostris indulgere,si Hierosolymam ducentos aut trecentos simul permitteret inermes accedere, & completis orationibus redire incolumes. Quod verbum nostri Principes pro ludibrio habentes,prædictos nuncios redire compulerunt, significantes, quod *non secundùm propositas conditiones particulatim illuc accederet exercitus; sed iunctis agminibus Hierosolymam proficiscerentur vnanimes, regno eius periculum illaturi.* Huius autem mutationis causa fuerat quiddam,quod ex nostra victoria,quæ apud Antiochiam acciderat, habuerat ortum. Nam Turcis ita ibi periclitantibus, ita per omnem Orientem eorum confractus est gladius; & sublimis quæ fuerat gloria, versa est in confusionem, vt vbicunq; cum aliis nationibus erat eis negotium, in omni loco succumberent, & calculum reportarent in omni conflictu deteriorem. Iuxta quam eorum conditionem, inualescente super eos Ægyptiorum regno, per manum cuiusdam, cui erat nomen *Emireius*, principis militiæ regis Ægyptiorum, Hierosolymam amiserant, quam triginta & octo annis antè ab eisdem Turci eripuerant violenter. Vnde factum est,vt hostes quos priùs quasi fortiores horruerant, nunc per nostrorum operam deiectos,& confractis viribus,in imo videntes constitutos,nostrorum auxilium, quod priùs instanter nimis expetierant, contemnebant.

XX. Aduenerant præterea Constantinopolitani Imperatoris legati,multùm conquerentes de domino Boamundo, qui contra legem pactorum & exhibiti tenorem iuramenti Antiochiam præsumebat detinere: allegantes in conspectu Principum, *quod domino suo præbitis corporaliter iuramentis; omnes qui per eum transierant, tactis sacrosanctis Euangelis promiserāt,quod neq; de oppidis,neq; de ciuitatibus aliquā,quæ de Imperio eius fuerāt,vsq; Hierosolymā, detinere præsumerent,sed eā captā,eius Imperio resignarent:* de reliquis verò habitæ conuētionis partibus,nullā omnino habebant memoriam. Certum est autē, quod id inter eum & Principes, apud Constantinopolim conuenerat: sed in fine conuentorum fuerat annexum, quòd ipse cum omni suo comitatu, & ingentibus copiis eos deberet sine dilatione subsequi, & auxilium in suis necessitatibus ministrare. Quibus de communi Principum consilio responsum est, quòd *Imperator pacta conuenta prior violauerat: vnde meritò & ab his quæ iuxta legem pactorum sibi poterant competere,casum patiebatur. Iniquum enim est ei fidem seruari, qui contra pactum nititur versari.* Nam cum nostris Principibus ex compacto teneretur obligatus, quòd conuocatis exercitibus, statim eos sequeretur; & per mare nauibus continuum eis ministrari faceret commercium,& rerum venalium toto itinere exhiberi præciperet opulentiam,vtrumq; neglexit fraudulēter adimplere,cum sine difficultate vtrumq; posset effectui mancipare. Vnde quod de Antiochia factum fuerat,quoniam id iure fecisse videbantur,ratum volebant permanere,& inconuulsum: vt is eam iure hæreditario possideret in perpetuum,cui de communi liberalitate concessa fuerat. Instabant præterea eiusdem Imperatoris legati,persuadere cupientes, vt eiusdem Imperatoris aduētum,quem in Kal. Iulii affuturum promittebant, præstolaretur exercitus, pollicentes quòd singulis Principibus ingentia daturus esset munera; sed & plebeis cum multa liberalitate stipendia,vnde honestè sustentari possent, esset largiturus. Super quo deliberationem habentes, dissentiebant ab inuicem. Nam *Tolosanus comes* expectandum esse tanti principis aduentum vtile iudicabat, siue ex eo quod ita futurum arbitraretur; siue ex eo quod eâ occasione Principes & populum detinere laboraret: quousq; vrbem quam obsederat,sibi posset vēdicare. Turpe enim & ignominiosum reputabat, si à proposito ita manifestè deficeret, desiderium non valens adimplere. Aliis autem opposita longè melior videbatur sententia,

tia, videlicet vt cœpto instarent itineri, & votum pro quo tot labores pertulerāt, feliciter cõsummarent: fraudes enim Imperatoris, & eius versutias, quas sæpiùs experti fuerant, declinare iudicabant commodiùs, ne eius labyrinthis & eius ambagibus iterum se inuoluerent, à quibus non satis facilè postmodum possent expediri. Effusa est igitur inter Principes cõtentio, & eorum penè in nullo consonabant desideria. Vnde & is, qui vrbi præerat *Tripolitanæ*, cum priùs infinitam obtulisset pecuniæ summam, vt obsidione solutâ, ab eius finibus nostræ migrarent expeditiones, cognito schismate, quod inter Principes erat exortum, non solùm dare pecuniam priùs oblatam renuit; verùm nostris spõtè occurrere, & cum eis experiri proposuit. Factum est autem, quod de communi consilio, relicto *Albariensi Episcopo*, & aliis nonnullis viris potentibus in obsidione, qui castra tuerētur, Principes indicto prælio, instructis aciebus, & ordine congruo dispositis, versus Tripolim agmina dirigunt: quò peruenientes, eiusdem loci præsidem, cum vniuersa ciuium multitudine tam equitum quàm peditum extra vrbem reperiunt: vbi ordinatis pari modo agminibus, nostrorum aduentum præstolabantur intrepidi. Cùm enim duobus mensibus, & ampliùs aliquid, Comes Tolosanus in prædicta obsidione operam consumpsisset inutiliter; nec profecisset quippiam, cœperant eos Tripolitani contemnere; & nostrum exercitum minus & minus habere suspectum, quasi ab ea virtute quam prius audierant, facti degeneres, in seipsis strenuitatis consuetæ paterentur defectum. Postquam ergò ad vrbem ventum est, & hostium contra se positas nostris datum est intueri legiones, in eos statim irruerunt animosiùs, & primo impetu dissolutis eorum cohortibus hostes in fugam versos, infra vrbem certatim se recipere proteruâ compulerunt instantiâ, septingentis ex eorū numero gladio peremptis: de nostris verò tres aut quatuor cecidisse dicuntur. Ibi celebrauerunt Pascha, quarto idus Aprilis.

Obtentâ igitur victoriâ, in castra iterum reuersi sunt, XXI.
vbi nihilominus vociferari & acclamare cœpit populus vniuersus, vt illâ perniciosâ obsidione dimissâ, versus Hierosolymam, quò eorum omnino festinabat desiderium, iter arriperent: obtinuitq; proteruâ instantiâ populus, vt incensis castris, *Dux & Flandrensium comes*, necnon & *Normannorum comes*, sed & *Tancredus*, populo satisfacientes, inuito & plurimum renitente *Comite Tolosano*, obsidionem deserentes, versus Tripolim, tanquam iter continuaturi, expeditiones direxerunt. Erantque in eo facto procliuiores, qui ab initio prædicti Comitis ab initio castra fuerant secuti ita vt eum deserentes, prædictos Principes certatim sequerentur: quo intellecto, videns quod neque precibus neque pollicitis eos reuocare poterat, *faciens de necessitate virtutem*, alios secutus est, licet inuitus. Cumq; vix quinque miliaribus progressi, ante vrbē *Tripolitanam* castrametati essent, eius loci præses, qui Ægyptii Caliphæ in ea regione procurabat negotia, depositâ illâ tali arrogantiâ, quâ prius cum nostris Principibus de pari posse contendere arbitratus fuerat, cognoscens seipsum, missâ legatione à Principibus obtinuit, vt datis quindecim milibus aureorū, insuper etiā muneribus in equis, mulis, sericis, & vasis preciosis, & restitutis vniuersis quos de nostro populo detinebat captiuis, à sibi commissa discederent prouincia; ac tribus quibus præerat ciuitatibus, *Archis* videlicet, *Tripolis* ac *Biblio* cum suis pertinentiis parcerent transeuntes. Misit insuper greges & armenta, & alimentorum vberē copiam, ne præ victualium inopia, suburbana spoliare cõpellerentur, & agrorū cultoribus inferre molestiam. Accitis etiam quibusdā fidelibus *Syris*, montis *Libani* habitatoribus, qui vrbibus illis à parte supereminet Orientali, excelsus admodum & in sublime iuga porrigens, tanquam à viris prudentibus & locorum gnaris, qui ad eos gratulabundi descenderant, vt fraternæ caritatis dependerent affectum, consilium ab eis petierunt, quâ viâ versus Hierosolymam tutiùs possent incedere, & commodiùs. Illi tandem cõpensatis bonâ fide vniuersarū viarum, quæ illuc ducebant tam cõmoditatibus quàm compendiis, nouissimè viam eis cõmendauerunt maritimā: vt & directiorem sequerentur, & nauiū suarum quæ proficiscentem subsequebātur exercitum, eis solatium non deesset. Erant autem in nostrorū classe, non solùm *Guinimeri*, sociorumq; eius, qui à Flandria, Normannia, & Anglia, vt præmisimus, descenderant; verùm & *Ianuensium, Venetorū, Græcorumq;* naues, quæ à Cypro, Rhodo, & aliis insulis rebus onustæ venalibus frequenter accedebant, quæ nostris legionibus multā inferebant consolationē. Assumptis ergo ducibus itineris, tum ex prædi-

ctis fidelibus, tum ex Tripolitani principis familia, oram legentes maritimam, iuga Libani à sinistris habentes, *Biblium* pertranseuntes, supra ripam fluminis secus locũ cui nomen est *Maus*, castrametati sunt: vbi per diem vulgus debile, & eos, qui non

XXII. ita celeriter subsequi poterant, operientes, habuerunt requiem. Die demum tertiâ ante vrbem *Beritensium*, secus fluuium, qui iuxta vrbem labitur, castrametati sunt: vbi, à præside loci, vt satis parcerent & arboribus, datâ pecuniâ, & victualibus ad sufficientiam ministratis, nocte quieuerunt vnâ. Sequenti verò die *Sydonem* peruenientes, secus fluenta, aquarum commoditatem secuti, locauerunt tabernacula. Vbi, nescimus quâ fiduciâ, qui vrbi præerat, nostris Principibus nullam exhibuit humanitatis gratiam; sed de viribus præsumens suis, exercitum nostrum aggressus est molestare: in quo facto non multum successit ei prosperè. Nam quibusdam ex nostris in eos irruentibus, qui eorum discursionibus prouocati, diutius dissimulare non poterant, interfectis ex eis aliquot, reliquos infra vrbem se recipere compulerunt: vnde factum est, vt noctem illam in castris, cessantibus eorum molestiis, cum omni tranquillitate peragerent. Mane autem facto, vt aliquantisper recrearetur populus, moram ibi facere decreuerunt, mittentes de exercitu expeditiores quosdam, qui de vrbanis adiacentibus victui necessaria contraherent: qui comportatis gregibus & armentis & victualiũ ingente copiâ, cum sospitate regressi sunt omnes: excepto quodam nobili viro, *Galtero* videlicet de *Verra*, qui redeuntibus aliis, ad vlteriora progrediens, vt maiorem prædam contraheret, dubiâ sorte sublatus, comparere desiit, vniuersis eius dubium exitum nimis molestè ferentibus. Sequẽti postmodum die transcursis scopulosis ex parte plurima locis, per loca planiora, à dextris relictâ antiquâ vrbe *Sareptâ* Sydoniorum, viri DEI *Heliæ* nutriciâ, trãsmisso flumine, qui medius discurrit egregiam illius regionis metropolim *Tyrum*, vetustissimum Agenoris & Cadmi domicilium, peruenerunt, vbi circa illum egregium & seculis admirabilem *fontem hortorum*, & puteum aquarum viuentium castrametati, in pomeriis latè patentibus & multâ commoditate refertis, nocte quieuerunt vnâ: dehinc die restitutâ iterum ad iter se accingentes, exsuperatis angustiis, quæ inter montes prominentes & mare periculosè nimis iacent mediæ, iterum in plana descenderunt, quæ vrbi *Acconensium* subiecta sunt. Vbi iuxta ciuitatem, secus fluuium, qui eandem vrbem præterlabitur, castrametati, à procuratore & ciuibus munera suscipientes, rerum venalium bonis conditionibus habuerunt commercium: factus est insuper nostris Principibus familiaris & amicus, spondens, quod si post captam Hierosolymam, viginti dierum spacio, absq; contradictione in regno possent consistere, aut Ægyptiorum vires superare, ipse vrbem Acconensem absq; difficultate vlla eis resignaret. Inde verò progressi Galileam à læua deserentes, inter Carmelum & mare, *Cæsaream* secundæ Palestinæ metropolim, quæ prisco nomine *Turris Stratonis* appellata est, peruenientes, secus fluuium, qui de paludibus eidem vrbi adiacentibus defluit, castrametati sunt: vbi & sanctum Pentecostes diem, quarto Kal. Iunias celebrauerunt, à prædicta vrbe, vix duobus distantes miliaribus. Inde post diem tertium, itineris resumentes laborem, relictis à dextra locis maritimis, Antipatrida & Ioppe, per latè patentem planiciem, *Eleutheriam* pertranseuntes, *Liddam* quæ est *Diospolis*, vbi & egregii martyris *Georgij* gloriosum vsque hodie sepulchrum ostenditur, in quo secundùm exteriorem hominem in Domino creditur requiescere, peruenerunt. Cuius ecclesiam, quam ad honorem eiusdem martyris, pius & orthodoxus Princeps Romanorum Augustus, illustris memoriæ dominus *Iustinianus*, multo studio & deuotione promptâ ædificari præceperat, audito nostrorum aduentu, solotenus hostes deiecerant paulò ante, timentes ne trabes ecclesiæ, quæ multæ proceritatis erant, in machinas & tormenta ad expugnandam vrbem vellent conuertere. Compertum autẽ habentes, quod in vicino nobilis quędã esset ciuitas *Ramula* nomine, cum quingentis equitibus dominũ *Flandrensium Comitem* præmiserunt, qui ciuium prætentarent animos, & quidnam haberent propositi, experirentur: qui accedentes ad vrbem propiùs, videntes quod nemo ad eos egrederetur, portas, quas patentes repererunt, ingressi sunt, vrbem penitus reperientes vacuam. Nocte enim quæ præcesserat, cognito nostrorum aduentu, abeuntes cum vxoribus & liberis, & vniuersa eorum familia, vrbem vacuam reliquerant: quod statim remisso nuncio, Comes legionibus significans, ad vrbem eos accedere maturare

turare consuluit. Illi verò completis de more orationibus ad vrbem accedentes, in omni commoditate frumenti, vini & olei, ibi continuum exegerunt triduum, Episcopum eidem Ecclesiæ præficientes quendam Robertum Normannum genere, de episcopatu Rothomagẽsi, cui vtramq; vrbem, *Liddam* videlicet & *Ramulam* cum adiacentibus suburbanis, iure perpetuo possidendas contulerunt, primitias laborũ suorum cum omni deuotione egregio Martyri dedicantes. XXIII. Interea *Hierosolymitæ* de nostrorum aduentu nunciis edocti frequentibus, scientes quòd omnis quę aduenire dicebatur multitudo, speciale & præcipuum haberet ciuitatem illam obtinendi propositum: quantâ possunt diligentiâ, quantâ valent sollicitudine, vrbem communire satagunt; victui necessaria, armorum genera quælibet, ligna, ferrum & chalybem, & quæcunq; obsessis solent præstare præsidium, corrogare, & in vrbem inferre, studiis se inuicem pręuenientibus, contendunt. Sed & *princeps Aegyptius*, qui multo labore eodem anno, Turcorum expulso principatu, prædictam vrbem receperat, comperto quòd ab Antiochiâ noster discesserat exercitus, quãto poterat studio, turres reparari præceperat, & mœnia. Ciuibus vt eorum sibi & fidem conciliaret, & gratiam, de proprio ærario cum multa liberalitate ministrari præcipiens stipendia, tributorum & vectigalium præstationes remittens in perpetuum: qui tum vt vitæ consulerent, & saluti, tum vt tantæ libertatis sublimarẽtur priuilegio, Regiæ satagentes parere voluntati, conuocatis vicinarũ vrbium ciuibus, viris fortibus & industriis, & armatis optimè, vrbem communierant diligenter. Insuper etiam conuenientes omnes vnanimiter in atrio Templi, quod erat spaciosissimum, vt nostrorum præuenire possent aduentum & præcidere, decreuerunt, vt interfectis vniuersis fidelibus, qui eius vrbis erant habitatores, *Ecclesiam Dominicæ resurrectionis* deiicerent funditus, & Sepulchrum Domini ab eadem radicitus conuellerent, ne illorum occasione, aut orationis gratiâ, fidelium populus deinceps accedere, aut vrbem frequentare proponerent. Sed tandem cognito, quod per hoc maiora populorum nostrorum in se conflarent odia, & in suum vehementiùs irritarent interitũ, mutato consilio, extortâ ab eis violenter vniuersâ pecuniâ, & quicquid habere videbantur, quatuordecim aureorum milia, tum à Patriarcha, qui tunc vrbi præerat, tum à populo ciuitatis, tum ex adiacẽtibus Monasteriis abstulerunt: vnde oportuit eundem virum venerabilem, vt haberet vnde tantam summam extortæ pecuniæ soluere posset (nam ad id vniuersorum non sufficiebant patrimonia) & vt inopiam suam, & plebis quocunq; modo cõsolaretur tenuitatem, in Cyprum insulam nauigare, vt ibi à fidelibus eleemosinarum, & piæ largitionis mendicaret suffragia, quæ attritæ & esurienti plebi DEI, quæ Hierosolymis & in eius finibus habitabat, mitteret ad vitæ sustentationẽ. Nec etiam hoc eis visum est sufficere, sed extortis à plebe per quæstiones & grauia tormenta bonis omnibus, exceptis solis senibus & valitudinariis mulieribus & paruulis, omnes alios vrbe depulerunt: qui vsq; ad nostrorũ aduentum in viculis suburbanis delitescentes, quotidie mortem expectabant, non audentes vrbem introire: sed nec exteriùs inter persequentem populũ, tuta eis dabatur requies, habẽtibus locorum incolis omnem eorum suspectam operam, & eos vsq; ad immundas & intolerabiles perurgentibus angarias. Erat præterea eodem tempore, in eadem DEO amabili ciuitate, vir vitæ venerabilis & fide insignis, *Geraldus* nomine, qui ei de quo suprà diximus, pręerat xenodochio, in quo pauperes, qui orationis gratiâ ad vrbem accedebant, hospitabãtur, & aliqualem pro loco & tempore sumebant refectionem. Hunc credentes pecuniarum aliquam habere repositionẽ, & suspectum habẽtes, ne in nostrorum aduẽtu aliquid eis moliretur damnosum, vinculis subiecerunt & verberibus, ita vt manuũ ac pedum, torquẽdo, eius cõstringerent articulos, & membrorũ partem maximã redderent inutilem. XXIV. Consummato igitur ibi triduo, custodibus ibi aliquot deputatis, qui munitiorẽ eiusdẽ ciuitatis partem ab hostiũ tuerentur insidiis, summo diluculo ad exequẽdum se accingunt propositum. Vnde assumptis itineris ducibus, viris prudentibus, & locorũ peritis, peruenerunt *Nicopolim*. Est autem Nicopolis ciuitas Palestinæ: hanc dum vicus adhuc esset, sacer Euangeliorum liber appellauit *Emaus*; beatusq; *Lucas* Euangelista hanc dicit ab Hierosolymis distare stadiis sexaginta. De hac *Sozomenus* in sexto Tripartitæ historiæ ita ait: *Hanc Romani post vastationem Hierosolymorum, Iudæamq; victoriam, Nicopolim ex euentu victoriæ vocauerunt. Ante hanc vrbem in tri-*

uio,vbi CHRISTVS *cum* Cleopha *post resurrectionem noscitur ambulasse, tamquam ad alium vicum iturus, fons quidam est salutaris, in quo passiones hominum diluuntur, & alia pariter animalia diuersis detenta languoribus emundantur: quod vt ita contingat, traditur ex quodam itinere apparuisse* CHRISTVM *ad fontem cum discipulis suis, & lauasse pedes: ex quo aqua facta est diuersarum medicamen passionum.* Hæc prædictus Historiographus de castello Emaus ita disserit: Vbi noctem illam in aquarum abundantia, & rerum copia victui necessariarum egerunt tranquillam: vbi circa noctis medium, fidelium qui in ciuitate *Bethleem* habitabant, legatio adfuit ad Ducem *Godefridum*, orans & petens, cum multa instantia, vt illuc aliquam militiæ partem dirigeret. Conuenientibus enim ex vniuersis finitimis oppidis & locis suburbanis hostibus, Hierosolymam properabant, tam vt vrbem tuerentur, quàm vt ipsi etiam in vrbe salutis sibi inuenirent consilium. Timebant autem prædicti fideles, ne ad partes eorum accedentes, ecclesiam deiicerent, quam multo precio sæpiùs ab eisdem hostibus, ne deiiceretur, redemerant. Auditâ igitur & cum pietatis affectu susceptâ fratrum fidelium postulatione, electis ex suorum numero centum expeditis equitibus, ad locum prædictum, vt fidelibus opem ferrent, Dux præcipit contendere: quibus dominus *Tancredus* datus est primicerius, & consors itineris: qui ducibus eiusdem loci habitatoribus, ad locum summo diluculo perueniunt destinatum: vbi à ciuibus cum hymnis & canticis spiritualibus honorificè suscepti, introducente eos populo & clero, ingressi ecclesiam, fœlicis puerperæ diuersorium, & Saluatoris præsepe, in quo fœlicium cibus animalium requieuit, beatis oculis conspexerunt. Vbi etiam & ciues eiusdem loci, præ gaudii & exultationis immensitate, votiua Domino cantica psallentes, in signum victoriæ, domini Tancredi vexillum super ecclesiam statuerunt. At verò, qui in exercitu remanserant, præ itineris desiderio, loca venerabilia scientes in proximo constituta, pro quorum amore & reuerentia tot labores, tot pericula tertio iam anno sustinuerant, noctem ducebant insomnem, votis ardentibus auroram deposcentes, vt itinerarii sui fœlicem conspicerent clausulam; & tam longæ peregrinationis beatam consummationem possent intueri. Videbatur eis nox vltra solitũ vices suas producere, partemq; lucis futuræ sibi vsurpare indebitè, omnisq; mora animis ardẽtibus periculosa videbatur, eratq; abominabilis, iuxta id quod prouerbialiter dici solet: *Animo cupienti nihil satis festinatur:* & item illud, *Dilatione votum creuerat.*

XXV. Postquam autem in castris cognitum fuit, quòd Bethleemitarum nuncios, Dux nocte illâ susceperat, & de suis in eorum subsidium præmiserat quosdam: non expectatâ procedendi licentiâ, vel opportunitate, qualem lux exoriens iter agentibus solet ministrare, intempestæ noctis silentio, excitantibus se mutuò plebeis & moram arguentibus, inuitis Principibus surrexerunt, iter arripientes. Cumq; processissent aliquantulum, vir quidam nobilis & strenuus, *Gastus Biterrensis*, assumpto sibi triginta expeditorum equitum comitatu, ab exercitu separatus versus Hierosolymam aurorâ iam illucescente cœpit contendere, vt si quas extra vrbem gregum aut armentorum reperiret copias, eas secum in expeditionem deduceret. Cumq; iam Vrbi esset proximus, iuxta votum occurrerunt ei animalia, quibus pauci præerant pastores, qui visâ nostrorum militiâ in vrbem perterriti aufugerunt. Gastus verò interim relicta absq; custodibus secum trahens animalia, ad exercitum reuertebatur: cùm ecce ad pastorum vocem exciti Hierosolymitæ, correptis armis, prædam abactam violenter reuocare cupientes, certatim insecuti sunt abeuntem. Vir verò insignis, insectantium veritus multitudinem, relictâ prædâ saluti fugiendo consulens, in collis cuiusdam culmine cum suo substitit comitatu: dumq; ibi rei præstolaretur euentum, ecce per vallem eidem loco subiectam, dominus *Tancredus* cum prædictis centum equitibus, à Bethleem rediens ad exercitum maturabat, quibus prædictus vir nobilis occurrens, casum qui ei acciderat, ex ordine pandit: coniunctis itaque agminibus, eos qui prædam reducebant verso secuti sunt itinere; & antequam in vrbem se reciperent, subitò in eos irruentes, interfectis pluribus, reliquisque in fugam versis, prædam iterum receptam violenter abducentes, ad exercitum cum multa lætitia sunt reuersi: à quibus cùm quæreretur, vnde prædam illam contraxerant; respondentes, quod de agro Hierosolymitano eam abduxissent: audito nomine ciuitatis, pro qua tot & tantos labores pertulerant, præ feruore deuotionis lachrymas & suspiria cohibere non valentes,

pro-

pronos in terram se dederunt, adorantes & glorificantes DEVM, de cuius munere venit, vt sibi à fidelibus suis, dignè & laudabiliter seruiatur; quiq; populi sui vota benignè exaudire dignatus est, vt iuxta eorum desideria, ad loca optata mererentur peruenire. Vnde progressi pusillum, è vicino Vrbem sanctam contemplantes, cum gemitu & suspiriis præ gaudio fusis spirituali, pedites, & nudis ex plurima parte vestigiis, cœpto feruentiùs insistentes itineri, subitò ante Vrbem constiterunt, castra circumponentes eo ordine, quo à maioribus Principibus singulis designabatur. Videbatur impletum esse, quod per Prophetam præmissum fuerat vaticinium, & exhibitum historialiter verbum Domini; *Leua Hierusalem oculos, & vide potentiam Re-* Esai. 51,17.
gis. Ecce Saluator tuus venit soluere te à vinculo. Et illud: *Eleuare, eleuare, consurge Hierusa-* 52,2.
lem; solue vincla colli tui, captiua filia Syon.

EXPLICIT LIBER SEPTIMVS.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI OCTAVI.

I. Descriptio situs vrbis sanctæ, in qua ostenditur quas regiones & quæ habeat loca per circuitum.

II. Quibus nominibus & quot appelletur ciuitas, & quod Dauid eam regni solium constituerit. Quomodo Ælius Adrianus, de cliuo, in montis verticem transtulerit. Et quædam iterum de situ eius.

III. Quod partem duorum montium intra muri ambitum contineat, & quod sit Dominicæ Resurrectionis, in alto vero Templum Domini, & quæ sit forma vtriusq; Ecclesiæ.

IV. Quod in loco arido & in aquoso sita sit ciuitas. De fonte Siloë. Et quomodo ciues audito nostrorum aduentu, lacus dissipauerint, & obstruxerint fontes.

V. Quo tempore noster exercitus ante vrbem aduenerit: & quis fuerit nostrorum, hostiúmve numerus: & quo ordine castra sunt locata.

VI. Quintâ post obsidionem die, vrbē impugnant: ductu cuiusdam fidelis in syluas descendunt, trabes deferunt, erigunt machinas.

VII. Siti populus fatigatur: dumq; aquas quærunt, longè positas, & reliqua vitæ necessaria, ab hostibus perimuntur frequenter.

VIII. Ciues machinas construunt; ad resistendum se præparant: fideles, qui cum eis erant angariis afficiunt.

IX. Classis Ianuensium apud Ioppen applicat; mittuntur de exercitu, qui eos ad obsidionem deducant: patiuntur in itinere, qui missi fuerant, hostium insidias.

X. Qui in classe aduenerant, ad exercitum se conferunt, & in erigendis machinis plurimas præstant commoditates. Pacificantur ad inuicem Tolosanus & Tancredus.

XI. Indicuntur populo Lætaniæ. In montem Oliueti ascendit vniuersus populus.

XII. Dux, & duo Maiores Comites de noctu castra sua transferunt: per gyrum ante vrbem eriguntur machinæ.

XIII. Oppugnatur ciuitas, & vehementissimus hinc inde fit conflictus, sed nox interposita litem dirimit.

XIV. Nocte illâ, in multa anxietate tam obsidentes quàm obsessi permanent.

XV. Sequenti die redeunt in idipsum, & solito vehementiùs impugnatur ciuitas. Pereunt veneficæ, quæ nostram machinam fascinatum venerant.

XVI. Datur signum à monte Oliueti diuinitus: & populus qui fatigatus erat, redit in pugnam acriùs.

XVII. In parte Australi Tolosanus cum suis vrbem nihilo segniùs impugnat.

XVIII. Dux & qui cum eo erant, à castello ligneo pontem super murum deponūt; suos immittunt. Vrbs capitur, porta aperitur, & noster introducitur exercitus.

XIX. Dux cum suis per ciuitatem discurrens, stragem operatur innumeram. Tolosanus à parte Australi violenter ingreditur, & suas introducit legiones. Ciuium pars in præsidium ciuitatis se recipiunt.

XX. Ciues in atrium templi se conferunt. Tancredus illuc eos persequitur. Fit strages innumera, & sanguis ibidem funditur infinitus.

XXI. Vrbe compositâ sedatur tumultus: & armis depositis orationis gratiâ, loca circumeūt venerabilia, diem agentes solennem.

XXII. Podiensis Episcopus, & alii quidam qui in itinere dormitionem acceperāt, visi sunt in ciuitate, & apparuerunt multis.

XXIII. Viri fideles qui in vrbe habitabant, Petro Heremitæ, cui suam commiserant legationem, ingentes gratias exsoluunt, & honore debito prosequuntur.

XXIV. Ciuitas mundatur de interemptorum cadaueribus. Qui in arcem se contulerāt, Tolosano Comiti se dedunt. Dies illa in perpetuum celebris constituitur.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI OCTAVI.

INCIPIT LIBER OCTAVVS.

CAP. I. RBEM sanctam & DEO amabilem *Hierosolymam*, in sublimibus sitam esse montibus certum est; & in tribu Beniamin positam veterum tradit auctoritas; habetque ab Occidente tribum Symeon, & Philistiim regionem, & mare Mediterraneum: à quo vbi propiùs est, iuxta vetustissimum oppidum *Ioppen*, viginti quatuor distat miliaribus, inter se & prædictum mare habens castellum *Emaus*, quæ postea dicta est *Nicopolis*, vt præmisimus, vbi post resurrectionem suam Dominus duobus discipulis apparuit: *Modim* etiam, sanctorum Machabæorum fœlix præsidium: *Nobe* quoq; vicum sacerdotalem, vbi Dauid esuriens cum pueris suis, tradente Abimelech sacerdote panes propositionis comedit: & *Dispolim*, quę est *Lidda*, vbi Petrus Æneam virum paralyticum ab annis octo in grabato iacẽtem saluti restituit: & *Ioppen* prædictam, vbi idem Petrus, discipulam nomine Tabitham, plenam operibus bonis & eleemosynis, defunctã suscitauit, & sanctis ac viduis resignauit viuam: vbi & apud Symonem coriarium hospitatus, *Cornelii* nuncium suscepit, sicut in Actibus Apostolorum continetur. Ab Oriente verò *Iordanis* habens fluenta, & ei adiacentem solitudinem, filiis prophetarum familiarem, quasi ad milliaria quatuordecim: & *vallem syluestrem*, vbi nunc est *mare salis*, quod & *lacus Asfaltes*, & *Mare Mortuum* nuncupatur: quæ omnis regio an-

Gen. 13, 10. tequam Dominus subuerteret Sodomam, vt in Genesi legitur, *quasi paradisus DEI irrigabatur.* Citra verò Iordanem, vrbem *Hiericho*, quam Moysi successor Iosue, ma-

Matth. 20, 29. gis orando quàm pugnando subegit; vbi postea Dominus præteriens, cæco lumen restituit: *Galgala* quoque Helisei receptaculum. Vltra Iordanem verò *Galaad*, *Basan*, *Ammon* & *Moab*, quæ postmodum Ruben, Gad, & dimidia tribus Manasse susceperunt in sortem, quæ omnis hodie regio generali appellatione dicitur *Arabia.* Ab Austro verò, habens sortem Iuda, in qua est *Bethleem*, familiare Domini reclinatorium, & fœlix natiuitatis Dominicæ & cunarum locus: & *Thecua* vrbs, prophetarum Abacuc & Amos domicilium: & *Ebron*, quæ alio nomine dicitur *Cariathbarbe*, sanctorum Patriarcharum sepulchrum venerabile. A Septentrione verò vrbem habens *Gabaon*, Iosuæ, filii Nun, insignem victoriâ, & defixi solis miraculo præclaram: Tribum quoque habens Ephraim, in qua est *Silo*, tabernaculi Domini custos aliquando: *Sichar*, confabulatricis Domini Samaritanæ patria: *Bethel*, aureorum cultrix vitulorum, & peccati Hieroboam testis. Sed & *Sebastea* Ioannis Baptistæ, Helisei quoq; & Abdiæ tumulus; quæ olim dicta est à monte Somer, in quo sita est, *Samaria*, regum Israël thronus sublimior, vnde & tota prædicta regio vsque

Gen. 34, 25. in præsentem diem dicitur *Samaria. Neapolis* quoque, quæ olim dicta est *Sichen*, conditoris nomen habens: in qua, secundùm lectionem libri Geneseos, filii Iacob Simeon & Leui, in vltionem stupri, quod filius Sichen, *Hemor*, sorori eorum *Dinæ*, amore illius captus, intulerat, tam ipsum quàm filios eius in ore gladii percusserunt,

II. vrbem eorum succendentes. Est autem *Hierusalem*, Iudeæ metropolis, in loco riuis, syluis, fontibus & pascuis penitus carente, sita. Hæc iuxta veteres historias, & Orientalium populorum traditiones, primùm dicta est *Salem*: deinde *Iebus*: postmodum tempore Dauid, qui eiecto inde Iebusæo eius habitatore, postquam septem annis regnauerat in Ebron, eam ampliauit, & regni constituit solium, dicta

1. Paral. 11, 48. &c. est *Hierusalem.* Vnde ita legitur in Paralipomenon: *Abiit ergo Dauid & omnis Israël in Hierusalem*, hoc est Iebus, *vbi erant Iebusæi habitatores terræ: dixeruntq́; qui habitabant Iebus ad Dauid, Non ingredieris huc. Porrò Dauid cœpit arcem Syon, quæ est ciuitas Dauid: dixitq́;* Omnis qui percusserit Iebusæum in primis erit princeps & dux. *Ascendit igitur primus*, Ioab *filius Saruiæ, & factus est princeps. Habitauit autem Dauid in arce, & iccirco appellata est* ciuitas Dauid, *ædificauitq́; vrbem in circuitu à Mello vsque ad gyrum; Ioab autem reliqua vrbis extruxit.* Postea verò regnante filio eius Salomone, dicta est *Hierosolyma*, quasi Hierusalẽ Salomonis. Hanc verò, vt referunt egregii scriptores, & illustres historiographi, *Egesippus* & *Iosephus*, Iudæorum id exigentibus meritis, quadragesimo secundo post passionem Domini anno, *Titus* Vespasiani filius, Romanorum

princeps

princeps magnificus, obsedit; obsessam expugnauit; & expugnatam deiecit funditus, ita vt iuxta verbum Domini, *non remaneret in ea lapis super lapidem.* Hanc ean- *Matth.24,2.* dem postea *Aelius Adrianus* quartus ab eo Romanorum Augustus, reparauit, vnde & ab eodem dicta est *Aelia*, sicut in Nicea Synodo legitur: *Episcopus Aeliæ ab omnibus honoretur*; & cætera. Cumque prius in cliuo sita esset pręcipiti, ita vt in Orientem partim, partim in Austrum tota deuexa respiceret, in latere tam montis Syon, quàm Moriæ constituta, vt solum Templum, & præsidium, cui nomen *Antonia* erat, in sui haberet fastigio, & parte superiore; ab eodem Imperatore in montis verticem tota translata est, ita vt Dominicæ passionis & resurrectionis locus, qui priùs extra vrbem fuerat, vrbe reædificatâ infra murorum ambitum clauderetur. Est autem ciuitas & minor maximis, & mediocribus maior; formâ quidem oblongâ, & parte alterâ longiore, tetragona tamen vallibus profundis admodum, ex tribus partibus circumsepta. Nam ab Oriente vallem habet *Iosaphat*; huius mentionem facit propheta Ioël, dicens: *Cùm conuertero captiuitatem Iuda & Hierusalem, congregabo omnes gentes,* *Ioel.3,2.* *& deducam eas in vallem Iosaphat; & disceptabo ibi cum eis super populo meo, & hæreditate mea Israël.* Cuius in imo, constructa est nobilis Ecclesia in honore DEI genitricis, vbi & sepulta creditur; & gloriosum eius vsque hodie, accedentibus populis, monstratur sepulchrum. Sub qua etiam torrens *Cedron*, aquis pluuialibus factus tumidior, hybernis mensibus defluere consueuit. cuius mentionem beatus Ioannes Euangelista facit dicens: *Egressus IESVS trans torrentem Cedron, vbi erat hortus*, & cæ- *Ioan.18,1.* tera. Ab Austro verò vallem habet prædictæ contiguam, cui nomen *Ennon*, quæ sortis Beniamin & Iuda, in funiculo distributionis limes fuit. sicuti in Iosue scribitur: *Ascenditq; per conuallem filii Ennon, ex latere Iebusæi ad meridiem, hoc est Hierusalem;* *Iosu.15,8.* *& inde se erigens ad verticem montis qui est contra Gehennon ad Occidentem:* in qua hodie de precio Saluatoris, pro quo Iudas mercator pessimus Dominum Iudæis tradidit, ager emptus ostenditur, in sepulturam Peregrinorum deputatus, cui nomen *Acheldemac.* De hac etiam valle in Paralipomenon scribitur ita: fitque sermo de Achaz. *Ipse est qui adoleuit incensum in valle Ennon, & lustrauit filios suos in igne iuxta ri-* *2.Par.28,3.* *tum gentium, quas interfecit Dominus in aduentu filiorum Israël.* Ab Occidente verò, eiusdem vallis partem, in qua vetus piscina, quæ tempore regum Iuda celebris fuit, designatur: Indeque protenditur ad superiorem piscinam, quæ hodie vulgari appellatione dicitur *Lacus Patriarchæ*, quod est iuxta vetus cæmiterium, in spelunca quæ cognominatur *Leonis.* A Septentrione verò plano itinere ad vrbem acceditur, vbi vsque hodie locus in quo protomartyr Stephanus à Iudæis lapidatus, & pro persecutoribus orans positis genibus, emisit spiritum, designatur.

III. Sita est autem in montibus duobus, sicut Dauid commemorat dicens: *Fundamenta eius in* *Psal.86,1.* *montibus sanctis:* quorum fastigia infra muri ambitum ex parte plurima continet, modicâ valle distincta, quæ etiam vrbem per medium diuidit. Horum alter qui ab Occidente est, *Syon* appellatur, vnde plerunque & tota denominatur ciuitas, vt ibi: *Diligit Dominus portas Syon, super omnia tabernacula Iacob.* Alter verò qui ab Oriente *Psal.86,1.* est, mons *Moria* dicitur, cuius mentio fit in Paralipomenon secundo, hoc modo: *Et cœpit ædificare Salomon domum Domini in Hierusalem in monte Moria, qui demonstra-* *2.Par.3,1.* *tus fuerat Dauid patri eius, in loco quem parauerat Dauid in area Orna Iebusæi.* In Occidentali ergo quasi in supremo montis vertice *Ecclesia* est, quæ nomine montis dicitur *Syon:* & non longè ab ea *turris Dauid*, opere constructa solidissimo quæ quasi præsidium ciuitatis cum turribus, muris & antemuralibus sibi annexis, vniuersæ sub se positæ præeminet ciuitati. In eodem quoque, sed in deuexo quod ad Orientem respicit, sita est *sanctæ Resurrectionis Ecclesia*, formâ quidem rotunda: quæ quoniam in decliuo prædicti montis sita est, vt cliuus eidem eminens & contiguus, Ecclesiæ penè superet altitudinem, & eam reddit obscuram. tectum habet, erectis in sublime trabibus, & miro artificio in modum coronæ contextis, apertum & perpetuo patens, vnde lumen Ecclesiæ infunditur necessarium: sub quo hiatu patulo *Saluatoris* positum est monumentum. Porrò ante nostrorum Latinorum introitum, locus Dominicæ passionis qui dicitur *Caluariæ*, siue *Golgatha*; & vbi etiam viuificę Crucis lignum repertum fuisse dicitur; & vbi etiam de Cruce depositum Saluatoris corpus, vnguentis & aromatibus dicitur delibutum & syndone inuolutum, sicut mos erat Iudæis sepelire, extra prædictæ ambitum erant Ecclesiæ, oratoria

valdè modica. Sed postquam nostri opitulante diuinâ clementiâ, vrbem obtinuerunt in manu forti, visum est eis prædictum nimis angustum ædificium: & ampliata ex opere solidissimo & sublimi admodum Ecclesia priore, intra nouum ædificium veteri continuo & inserto, mirabiliter loca comprehenderunt prædicta. In altero verò monte, qui in parte est Orientali, in decliuo eius, quod in Austrum respicit, *Templum Domini* est, in eo loco, vbi iuxta lectionem libri Regum & Paralipomenō, *David* rex, ab Aureuma siue Orna homine Iebusæo aream emit. Vbi & præceptum est ei altare Domino ædificare, in quo postmodum obtulit holocausta & pacifica; & inuocauit Dominum, & exaudiuit eum in igne de cœlo, super altare holocausti. Vbi etiam de mandato Domini, filius eius *Salomon*, post patris obitum templum ædificauit: cuius quæ forma fuerit; & quomodo sub *Nabuchodonosor* Babyloniorū rege ceciderit; iterumq; sub *Cyro* rege Persarum à *Zorobabel* & *Iesu* sacerdote magno reædificatum fuerit; & quomodo illud idem cum vniuersa vrbe postmodū sub *Tito* Romanorum principe deletum fuerit, veteres tradunt historiæ. Huius autē quis auctor fuerit, & quæ compositionis sit forma, in præsenti sufficit edocere. Porrò in principio huius voluminis, ædificii huius auctorem diximus *Homar* filium Catab, qui tertius à seductore Mahometh, erroris & regni successor extitit: & ita esse, antiqua literarum monimenta in eodem ędificio intus scripta, & de foris, manifestè declarant. Forma verò huiusmodi est: Platea quædam, quantum arcus vix iacere potest habens longitudinis, & latitudinis tantundem, quadrangula & æquidistantibus contenta lateribus, muro circundata est valido, altitudinis moderatæ: in quam ab Occidente, duabus portis introitur, quarum altera dicitur *Speciosa*; vbi secudùm quod in Actibus Apostolorum continetur, claudum ex vtero matris suæ, eleemosynam à transeuntibus petentem, consolidatis basibus erexit Petrus: alterius verò certum nomen non tenemus. A Septentrione verò vna; ab Oriente quoque alia, quæ vsq; hodie *Porta Aurea* dicitur. Ab Austro verò domum habet Regiā, quæ vulgari appellatione *Templum Salomonis* appellatur. Super singulas autem portas, quæ vrbi sunt conterminæ, & per angulos prædictæ superficiei turres erant sublimes admodum, in quibus certis horis superstitionis Sarracenorum sacerdotes, vt populū ad orationem inuitarent, ascendere consueuerant: quarum quædam adhuc supersunt, quædam verò variis casibus sunt depositæ. Infra hæc igitur septa nemini habitare, nemini etiam introire, nisi nudis & lotis pedibus permittebatur, ianitoribus per singulas portas constitutis, qui huius rei curam haberent diligentem. Porrò in medio huius sic circumseptæ areæ, planities iterum quædam est eminentior, eodem modo quadrilatera à lateribus subiectæ ex omnibus partibus æquidistans: ad quam à parte Occidentali, duobus locis per gradus, & ab Austro totidem, ab Oriēte verò vno tantùm ascenditur: In cuius singulis angulis, singula erant oratoriola: quorum quædam adhuc extant, quædam verò vt alia ibi construerentur, deposita sunt. In huius superioris areæ medio Templum ædificatum est, formâ quidē octogonum, & laterū totidem; intus & deforis marmoreis tabulis & opere Musaico decoratum; tectum habens sphæricum, plumbo artificiosè coopertum. Harum vtraque platearum tam continens & inferior, quàm superior & contenta, albo strata est lapide, ita vt hybernis temporibus aquæ pluuiales, quæ plurimæ de Templi descendunt ædificio, quasq; aliunde non pauciores excipiunt, limpidissimæ, & absq; cœno in cisternas defluant, quæ plurimæ infra septa prædicta continentur. Intus verò in medio Templi, infra interiorem columnarum ordinem, rupes est aliquantulum eminentior, cum subiecta ex eodem saxo spelunca, supra quam sedisse Angelus dicitur, qui propter dinumerationem populi à *David* incautè factam, percussit populum, quousque præceptum est ei à Domino, vt parcens populo gladium suum conuerteret in vaginam. Vbi postmodum emptâ sexcentis siclis auri iustissimi ponderis areâ, altare, vt præmisimus construxit. Hæc autem ante nostrorum introitum, & postmodū annis quindecim nuda patuit & aperta: postea verò, qui eidem præfuerunt loco, albo eum cooperientes marmore, altare desuper & chorum, in quo clerus diuina celebrat, construxerunt.

2.Reg.24, 24.

IV. Dicitur autem regio, in qua prædicta DEI cultrix ciuitas sita est, *Iudæa*: dicitur nihilominus & *Palæstina prima*. Iudæa sanè ab eo, ex quo decem tribus Hieroboam filium Nabath secutæ, à Roboam filio Salomonis discesserūt; solæq; duæ tribus, Beniamin videlicet & Iuda, adhæserūt ei. Vnde

Vnde a cognomento Iudæ, vtriusque tribus regio, *Iudæa* dicta est. Vnde & illud est de Euangelio: *Reuertere in terram Iuda.* Vnde etiam tam ipse Roboam, quàm eius successores, *reges Iuda* dicti sunt, cum reliquarum decem tribuum reges, *reges Israël* vel *Samariæ* dicerentur. *Palæstina* autem quasi Philistina à Philistiim deducto nomine dicitur. Dicuntur autem tres esse Palæstinæ, quarum prima est quæ propriè *Iudæa* dicitur, cuius metropolis est *Hierosolyma.* Secunda, cuius metropolis est *Cæsarea maritima.* Tertia, cuius metropolis est *Bethsan*, siue *Scythopolis*, cuius hodie dignitatem obtinet *Nazarea* Ecclesia. Siue autem sic, siue sic dicatur, certum est, Terræ Promissionis & Syriæ portionem esse, quod ex ea Homelia datur intelligi, qua dicitur: *Familiare est Syris, & maximè Palæstinæ regioni, quæ pars Syriæ est, in qua Dominus corporaliter apparere dignatus est, ad omnem penè sermonem suum parabolas iungere.* Sed & quasi in vmbilico Terræ Promissionis eadem posita est regio, secundùm hoc quod in Iosue Iof.1,4. Terræ Promissionis termini describuntur, in quo ita legitur: *A deserto & Libano, & flumine magno Euphrate, vsque ad mare Occidentale, erunt termini vestri.* Est autem locus in quo ciuitas sita est, aridus & inaquosus, riuos, fontes, ac flumina non habens penitus, cuius habitatores aquis tantùm vtuntur pluuialibus. Mensibus enim hybernis, in cisternis quas in ciuitate habent plurimas, imbres solent sibi colligere, & per totum annum ad vsus necessarios conseruare. Vnde miramur plurimùm, quod *Solinus* Iudæam aquis dicit esse illustrem: ait enim in suo Polyhistore: *Iudæa illustris est aquis; sed natura non eadem aquarum.* Nec aliquid nobis pro solutione occurrit, nisi dicamus: aut eum rei veritatem non esse assecutum; aut terræ pristinam faciẽ postmodum immutatam. Certum est tamen, quod amicus Domini, *Ezechias* rex Iuda, cognito aduentu *Sennacherib*, filii Salmanassar regis Assyriorum, fontes qui erant extra Vrbem, obturauit. De quo ita legitur in secundo Paralipomenon: *Quod cùm audisset* 2.Par.32, *Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Hierusalem, inito* 2,3. *cum principibus consilio virisq; fortißimis, vt obturarent capita fontium quæ erant extra vrbẽ, & hoc omnium decernente sententiâ; congregauit plurimam multitudinem, & obturauerunt cunctos fontes, & riuum qui fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & inueniant aquarum abundantiam.* Inter quos præcipuus erat qui dicebatur fons *Gion*, de quo in eodem legitur: *Hic est Ezechias, qui obturauit superiorem fontem aquarum Gion,* 2.Par.32, *& auertit eas subter ad Occidentem vrbis Dauid.* Gion autem locus est ab Austro, in valle 30. Ennon media Hierusalem positus, vbi hodie est in honore beati Procopii martyris Ecclesia; vbi Salomon in regem inunctus fuisse dicitur, iuxta quod in tertio Regum libro legitur ita: *Tollite vobiscum seruos Domini vestri, & imponite Salomonem filium meum* 3.Reg.1,33. *super mulam meam, & ducite eum in Gion, & vngat eum ibi Sadoch sacerdos & Nathan Propheta, in regem super Israël & Iudam, & canetis buccinâ, atque dicetis: Viuat rex Salomon.* Id tamen ante prædicti Solini tempora fuisse certum est: nam eum & post Titum Romanorum principem, qui vrbem deleuit, & ante Ælium Adrianum, qui eandem reparauit, fuisse, euidẽter ex eiusdem Polyhistoris lectione colligitur, in cuius quadragesimo capitulo ita legitur: *Iudææ caput fuit Hierosolyma, sed excisa est: successit Hiericus, & hæc caput esse desiit, bello Artaxerxis subactâ.* Extra vrbem ad duo vel tria miliaria, fontes sunt nonnulli; sed & pauci numero, & modicam nimis ministrantes aquarum commoditatem: iuxta vrbem tamen à parte Australi, vbi duæ valles prædictæ se continuant, quasi miliario distans ab vrbe, fons est quidam famosissimus, *Siloë*: ad quem, eum qui à natiuitate cæcus fuerat, Dominus misit, vt ibi lauaretur Ioan 9,7. & videret: Fons quidem modicus, in imo vallis scaturiens, & qui nec sapidas, nec perpetuas habet aquas: interpolatum enim habens fluxum, die tantùm tertiâ aquas dicitur ministrare. Porrò ciues præcognito nostrorum aduentu, ora fontium & cisternarum quæ in circuitu vrbis erant, vsque ad quinq; vel sex miliaria, vt populus siti fatigatus, ab vrbis obsidione desisteret, obstruxerant: vnde postmodum in eius obsidione, infinitas molestias noster passus est exercitus, sicut in sequentibus dicetur. Qui autem intus erant, præter aquarum pluuialium, quam habebant, vbertatem maximam, fontes etiam à partibus deductos exterioribus, & aquæductis inuectos, in piscinas duas maximæ quantitatis, quæ circa Templi ambitum, exteriùs tamen, sed infra vrbem continentur, recipiebant: quarum altera vsq; hodie *Probatica piscina* reputatur, in qua olim immolatitiæ lauabantur hostiæ, quæ Ioan.5,2 in Euangelio quinque porticus dicitur habere; & in quam Angelus dicebatur de-

scēdere,& aquã mouere,illo effectu,vt qui primus post motionem aquę descenderet in piscinam,sanaretur:in qua & Dominus paralyticum curatum, grabatum ius-
V. sit tollere. Anno igitur ab incarnatione Domini *millesimo nonagesimo nono*, men-
A. Dn. se Iunio, septimâ die mensis, nostrorum ante prædictam vrbem castrametatæ sunt
11 9. legiones: diciturque fuisse aduenientium numerus promiscui sexus, ætatis & conditionis, quasi ad quadraginta milia, inter quos expeditorum vix poterant esse viginti milia peditum; equites autem mille quingenti; reliqui autem omnes, aut inerme vulgus, aut valitudinarii & debiles. In Vrbe autem dicebantur esse virorum fortium & optimè armatorum quadraginta milia: conuenerat enim ex vicinis oppidis, & suburbanis adiacentibus in vrbem maxima multitudo, tum vt à facie exercitus in vrbem se conferentes, propriæ saluti consulerent; tum vt vrbem regiam ab imminentibus protegerent periculis, eam armis & victualibus communientes. Postquam ad Vrbem accesserunt, habito diligenti tractatu, vnde faciliùs & commodiùs vrbem possent impugnare, cum his qui locorum habebant peritiam, videntes quod neque ab Oriente, neq; ab Austro propter vallium prædictarum profunditatem possent proficere, à Septentrione eam obsidere decreuerunt. Ab ea igitur porta, quæ hodie dicitur *Sancti Stephani*, quæ ad Aquilonem respicit, vsque ad eam quæ *turri Dauid* subiecta est,& ab eodem Rege cognominabatur, sicuti & turris quæ in parte eiusdem ciuitatis sita est Occidentali, nostri Principes castrametati sunt. In quorum ordine dominus Lotharingiæ dux *Godefridus* primus fuit; post eum, dominus *Flandrensium Comes Robertus*; tertium verò locum dominus item *Robertus Normannorum Comes*: quartum verò locum circa turrim angularem, quæ ab eodem cognominata est, dominus *Tancredus*, & alii quidam nobiles obtinuerunt: ab eadem verò turri vsque ad portam Occidentalem, *Comes Tolosanus* cum suo comitatu vrbem obsedit: verùm postea, tum propter turrim, quæ castris eius imminebat, prædictam portam quasi sub se positam potenter tuebatur; & propter vallem nihilominus quæ inter vrbem & castra eius erat media, videns quòd in ea parte vrbem impugnando non multùm posset proficere, de consilio quorundam prudentum,& qui locorum habebant peritiam, super montem in quo ciuitas ædificata est, inter vrbem & *Ecclesiam*, quæ dicitur *Sion*, quæ ab vrbe distat quantum arcus semel potest iacere, in parte Septentrionali, castrorum partem transtulit; parte etiam ibidem, vbi priùs fuerat derelicta. Hoc autem eâ dicitur intentione fecisse, vt & faciliùs ad vrbem expugnandam sui possent accedere, & prædictam Ecclesiam ab hostium iniuria tueri. Is enim locus erat, in quo Saluator cum discipulis cœnasse, & eorum lauisse pedes dicitur; ibidem etiam & Spiritus Sanctus super discipulos in linguis igneis die sancto Pentecostes descendisse: ibi etiam & piam Dei genitricem mortis soluisse debitum, veterum habent traditiones: vbi
VI. etiam protomartyris Stephani sepulchrum vsque hodie designatur. Locatis igitur, vt prædiximus, castris à porta Septentrionali, quæ vulgò dicitur *Sancti Stephani*, vsque ad turrem angularem, quæ valli Iosaphat præminet, & inde vsque ad oppositum eiusdem ciuitatis angulum, qui super cliuum eiusdem vallis ab Australi situs est parte, & inde vsque ad portam Australem, quæ hodie dicitur *montis Sion*, ciuitas remansit inobsessa, vix eius dimidium obsidione claudente. Quintâ igitur die, postquam ante Vrbem noster constitit exercitus, indictum est generaliter, & voce significatum præconiâ, quatinus omnes vnanimiter à maiore vsque ad minimum armis instructi,& protecti clypeis, ad vrbem impugnandam se accingerēt: quod & factum est. Consurgentes enim omnes vnanimes, tantâ circa partes vrbis obsessas irruerunt instantiâ, tantaq; curâ & virtute continuantes congressum, ciues impugnabant, vt effractis antemuralibus, infra muros interiores eos se cum timore recipere compellerent,& de resistendo diffidere cogerentur: quòd si illâ die, in eo vrbem impugnandi feruore, scalas habuissent, aut ad occupanda mœnia machinas aptassent, procul omni dubio ciuitatem sibi poterant vendicasse. Cumq; à summo mane circa horam diei septimam in eo facto desudassent, videntes quod absq; machinis non multùm possent proficere, propositum ad tempus distulerunt, opus auctore Domino, consummatis machinis, feliciùs repetituri. Dumque circa id Principes plenâ deliberarent solicitudine, vbi apta instrumentis ligneis posset reperiri materia (nã adiacens vniuersa regio nullam huiusmodi videbatur opportunitatem ministra-

ministrare) casu affuit quidam fidelis indigena, natione Syrus, qui in valles quasdã secretiores, sex aut septem ab vrbe distantes miliaribus, quosdam de Principibus direxit, vbi arbores, etsi non ad conceptum opus aptas penitus, tamen ad aliquem modum proceras inuenerunt plures. Vbi habentes artifices & lignorum cæsores, quantum ad opus prædictum necessarium videbatur, camelis & plaustris impositis, ad vrbem detulerunt. Conuocatis ergo artificibus, & qui in huiusmodi exercitio maiorem habebant peritiam, omnem operam adhibent & studium indefessum, in securi & ascia, & in huiusmodi omnimodo instrumentorum genere, ex subiecta materia, castella & machinas iaculatorias, quas *mangana* vel *petrarias* vocant, arietes quoque simul & scrophas ad suffodiendum murum, certatim & summâ contexunt diligentiâ. Dabatur autem artificibus, quibus propriæ non suppetebant facultates, vt gratis operam possent impendere, merces, de simbolis quos populi offerebat deuotio. Nam nullius Principum ad hoc sufficiebant copiæ, vt architectis possent ministrare salarium, excepto *comite Tolosano*, qui perpetuò plus cæteris abundabat. Ipse enim de proprio ærario absque collatione populi, suis artificibus impensas ministrabat necessarias: sed & multis nobilibus, quibus sua defecerant viatica, stipendia ministrabat. Dumque sic circa maiora negotia maiores Principes essent soliciti, alii nobiles & præclari viri erectis vexillis, populum educebant ad loca vbi aliquid frutectorum & syluæ humilis esse, per indigenas compererant: vt equis, asinis, & omnium iumentorum genere virgulta deferrent inde, & vimina, vt inde crates contexerentur, & maiora supplerentur opera. Feruebat igitur opus, & omniũ inuigilabat studium, nec erat in tanto populo deses quispiam, aut qui ocio torpescere permitteretur: sed quisque aliquid muneris impendebat, sublatâ differentiâ, quid quẽque secundũ suam deceret conditionẽ. Quicquid enim vsui esse poterat, id totum tractare reputabatur honestum. Instabant operi simul in vnum diues & pauper, nec conditionis reputabatur imparitas, vbi par erat studium, & in exequẽdo opere feruor non dissimilis: qui maior erat meritis, magis sollicitus erat circa frequens ministerium: qui verò inferior, ad aliquod tamen obsequium admittebatur. Pro nihilo reputabant quicquid in toto itinere pertulerant, nisi tanti laboris fructum liceret capere, & vrbem introire, pro qua tot casus sustinuerant aduersos: leue iudicabant quicquid mandari poterat, dum ad id tantummodo cooperari crederetur, vt voti compotes fieri mererentur. Interea siti fatigabatur exercitus vehementissi- VIII.
mâ. Nam, vt prædiximus, locus ciuitati adiacens aridus est, & inaquosus, riuos aut fontes, vel etiam puteos aquarum viuentium nisi remotos, non habens aliquos: eosque ipsos audito nostrorum aduentu, vt locus ad continuandam obsidionem redderetur ineptior, iactu pulueris & modis aliis quibus poterant, oppilauerant, vniuersos: sed & cisternas & pluuialium aquarum receptacula dissipauerant, vt aquas non valerent cohibere; aut de malitia occultauerant, ne indigentibus & populo sitienti, remedium ministrarent. Ciues tamen Bethleemitæ & qui apud Thecuam prophetarum vrbem habitabant viri fideles, frequentes erant in exercitu, quorum ducatu vtebatur populus egrediẽs ad fontes, qui per quatuor vel quinque ab obsidione distabant miliaria: vnde cum difficultate nimia, inuicem se comprimentibus & vndas haurire prohibentibus, post moras longissimas, quas sibi mutuis improbitatibus innectebant, aquas in vtribus deferebant lutulentas, quarum haustu, quo vix sitiens semel refocillari posset anima, multo precio vendebatur. Sed & *Siloë* fons vrbi conterminus, de quo suprà fecimus mentionem, cùm neque perpetuas aquas haberet, & easdem certo tempore funderet insipidas, populo non poterat laboranti sufficere. Augebat denique sitis importunitatem, & angoris geminabat molestiã, æstatis inclementia & ardẽs Iunius: labor quoque & excitatus puluis, oris & pectoris ariditatem prouocabat. Dispersi ergo & seorsim egredientes, aquas diligenti perscrutabantur indagine: & dum cum paucis se arbitrarentur quæsitos inuenisse latices, subitò ingens occurrebat turba, idem habens propositum: ita vt inuentis fontibus inter eos nonnunquam oriretur seditio; & dum mutuò se præpediret, plerunque ad pugnam veniretur. Qui tamen pedites erãt, hi sibi quocunque modo aquis inuentis parcè vtentes, poterant procurare remedium: verùm hi quibus equorum ingens erat numerus, cum difficultate maxima, sitibundos equos per tria vel quatuor miliaria educentes, adaquare poterant. Neglecta porrò animalia,

& quibus domini ſui prouidere non poterant, per campos lento gradu & deficientibus viribus vagantia, equi videlicet, muli, aſini, ſed & greges & armenta, ſiti & ariditate conſumpta, in ſeipſis deficiebant, tabeſcentia; & liquefacta interiùs moriebantur: vnde in caſtris fœtor erat maximus, & peſtilens, & periculoſa nimis aëris corruptela. Non videbatur in hac obſidione, improbæ ſitis moleſtia minus populum fatigare, quàm circa Antiochiam victus inopia macerauerat eundem. Porrò victum & ad opus equorum pabula per adiacentia ſuburbana diſquirentes, incautè diſperſi, ſecurè nimis per regionem vagabantur; vnde cognitis eorum diſcurſionibus, vrbani per partes inobſeſſas clàm egredientes, his talibus occurrebant aliquotiens, multoſque ex eis interficiebant, ſæpiùs equos ſecum deducentes: nonnullos etiam plerunque ſaucios, fugâ lapſos, caſus eripiebat proſperior. Imminuebatur diebus ſingulis noſtrorum numerus; & ei *quod heſterna dies habere videbatur, ſequens aliquid detrahebat,* dum caſibus variis, quibus mortalis ſubiacet infirmitas, penè quotidie multi deperirent: nec accederent aliunde, qui loca deficientium ſupplerent, vel officia. Hoſtium verò verſâ vice augebãtur vires, multiplicabantur auxilia, quæ per partes inobſeſſas liberũ in vrbem habebant introitum, & in noſtrorum perniciem ciuibus adiungebantur.

VIII. Cùm igitur circa conſtruendas machinas, contexendas crates, ſcalas connectendas, vniuerſus noſter deſudaret exercitus, & circa id plurimùm ſollicitaretur, ciues nihilominus, vt argumẽtis argumenta repellerent, omnem impendebant vigilantiam; & totâ curâ ſe erigebant, vt viam inuenirent, per quam poſſent reſiſtere. Habentes itaque ſufficientem lignorum & arborum procerarum materiam, quam cum multa diligentia ante noſtrorum aduentum, ad vrbem communiendam ſatis abundante cautelâ comportauerant, machinas interiùs noſtris æquipollentes, ſed meliore compactas materiâ, certatim erigebant: id toto ſtudio procurantes, ne in huiuſmodi inſtrumentorum genere, vel arte vel materiâ reperirentur inferiores: ſed & continuas ſuper murum & in turribus habentes excubias, vniuerſa penè quæ fiebant in exercitu, maximè quæ ad huiuſmodi inſtrumentorum ſpectabant artificia, diligentiſſimè conſiderantes, Maioribus pandebant ciuitatis, vt *arte æmulâ & cuncta imitari ſatagente,* ipſi noſtrorum moliminibus ex æquo reſponderent: eratque ſatis facile. Nam & artificium & inſtrumentorum fabrilium, ferri quoque & æris & funium & cæterorum, quæ ad huiuſmodi ſolent eſſe neceſſaria, multo maiores habebant intus, quam noſtri deforis copias: nec ſolùm in eo ciues, edicto publico, compellebantur laborare, verumetiam fidelibus qui cum eis habitabant, ſeruilem & extremam conditionem ſuſtinentibus, angarias infligebant inſolitas, & grauibus affligebant parangariis. Nec ſolùm præſtationibus eos macerebant violentis; verùm ad vincula trahebant & carceres, ſuſpectos eos habentes tanquam noſtris fauerent, & eis ſtatum & ſecreta reſerarent ciuitatis: nec erat de fidelium numero auſus quiſpiam murum aſcendere, aut comparere in publico, niſi aliquibus onuſtus neceſſariis, quaſi iumentum traheretur: hi enim cogebantur & onera portare; & qui alicuius artificii habebat experientiam, operas compellebantur impendere fabriles. Ad leuem etiam cuiuslibet delatoris calumniam, rapiebantur ad ſupplicia: & eos qui ex vicinis oppidis & finitimis ciuitatibus ſe in vrbem contulerant, hoſpitio cogebantur recipere, & eis miniſtrare neceſſaria: cumque domeſticis & familiaribus, eorum ſubſtantia ad victũ tenuem & miſerum non ſufficeret, angariabantur tamen exteris bona communicare ſua, ita vt ipſi indigerent primi. Ad hoc, etſi ad opera publica aliquid erat neceſſarium, primùm ante omnia fidelium domus effringebantur, vt ſi in eis tale quid reperiretur, violenter extorqueretur ab eo cuius erat domicilium. Vocati porrò quocunque loco vel tempore, ſiue nocte ſiue interdiu, ſiue quocumq; ex caſu moram innecterent, vt primam citationem ſine temporis interuallo minus ſequerentur, rapiebantur ignominioſè per barbam & capillum, ita vt etiam hoſtium eorum miſera conditio poſſet lachrymas excitare: miſeriarum denique & laborum ponderis immenſi, neque numerus erat, neque finis. Vnde & ſupra modum fatigati, in ſupremum iam deuenerant defectum: ita vt magis mori optarent in Domino, quam vitam continuare temporalem: vita enim eorum miſerabilis nimium diſtabat a morte, cùm nec ſumendæ refectioni ſemel in die tempus indulgeretur, nec ſopori neceſſariò vel ad modicum requies præſtaretur: quicquid ſiniſtri accidebat, id illis

id illis imputabatur totum: non erat illis à propriis penatibus in publicũ exitus, aut introitus in propria, à suspicione liber: quorumlibet patebãt calumniis, & cuilibet dabatur ad eorum accusationem locus. Interea dum hæc circa Hierosolymam IX.
in obsidione geruntur, affuit nuncius qui naues *Ianuensium* in portu Ioppensi applicuisse nunciaret, petens à Principibus, vt de exercitu aliqua dirigeretur militia, cuius ducatu & viribus ii, qui appulerant, ad vrbem possent accedere. Est autem *Ioppe* ciuitas maritima, de qua Solinus in XXXIX. de Memorabilibus mundi capitulo, sic ait: *Ioppe oppidum antiquissimum orbe toto, vtpote ante terrarum inundationem conditum. Id oppidum saxum ostentat, quod vinculorum Andromedæ vestigia adhuc retinet, quam expositam belluæ non irritus rumor circumtulit. Quippe ossa monstri illius M. Scaurus inter alia miracula, in ædilitate sua Romæ publicauit. Annalibus nota res est. Mensuræ quoque veracibus libris continentur, scilicet, quod costarum longitudo excesserit pedes quadraginta, sublimitas autem elephantis Indicis eminentior fuerit: porrò verticuli spinæ ipsius, latitudine semipedẽ sunt supergressi.* Idipsum & Hieronymus in epitaphio sanctæ Paulæ testatur his verbis: *Vidit & Ioppen, fugientis portum Ionæ: &, vt aliquid perstringam de fabulis Poëtarum, religatæ ad saxum Andromedæ spectatricem.* Accidit autem, vt iuxta eorum postulationem, de communi consilio, dominus *Comes Tolosanus*, qui cæteris ampliùs abundabat, quendam nobilem de suo comitatu, cui nomen *Galdemarus*, cognomento *Carpinnelle*, cum triginta equitibus, & peditibus quinquaginta illuc dirigeret: qui postquam profecti sunt, videntes Principes, quòd qui missi erant, ad tantum onus non sufficerẽt, iterum eundem Comitem rogauerunt, vt illuc dirigeret plures: qui eorum monitis acquiescens, viros egregios & insignes, *Raymundum Pelet*, & *VVilelmum de Sabran*, cum quinquaginta equitibus post eos qui priùs egressi fuerant, iterum ad opus prædictum destinauit. *Galdemaro* verò, qui priùs egressus fuerat, postquam in campestria, quæ circa Liddam & Ramulam sunt, descenderat, occurrerunt hostiũ sexcenti: qui in eos protinus irruentes, de eius equitibus interemerunt quatuor, & de peditibus multò plures: dumque nostri quocunque modo resisterent, & se, licet pauci essent, ad conflictum hortarentur mutuò, accidit vt qui subsequebantur prædicti duo nobiles viri, cum omni celeritate adessent, & antequam eorum dissolueretur congressus prædicto se inferrent negotio: vnde factum est, vt coniunctis nostris adinuicem, affuerit virtus diuina, & hostibus insistentes, cæsis ex eorum numero ducentis, reliquos in fugam adegerunt. Ceciderunt tamen in eo conflictu viri nobiles *Gillebertus de Treua*, & *Aicardus de Montmerla*: quorum casus postquam innotuit nostris expeditionibus, non mediocrem intulit mœstitiam. Nostri verò palmâ sibi concessâ diuinitùs, Ioppen iuxta eorum propositum, peruenerunt incolumes: vbi à prædictis nautis cum ingenti suscepti lætitia, mutuâ caritate & gratis confabulationibus recreati sunt adinuicem. Dumque ibi moram facerent aliquam, quousque illi qui in nauibus aduenerant, sarcinas composuissent, & se aptassent ad iter, subitò & de nocte, Ægyptiorum classis, quæ apud *Ascalonam* delitescebat, nocendi locum operiens, circa eandem vrbem affuit: quod cum nostris compertum est, ad mare accedentes, naues priùs tentauerunt ab hostium insidiis protegere: sed cognoscentes postmodum, quòd eorum multitudini non valerẽt resistere, sumptis velis & funibus & cęteris earum armamẽtis, & cum omni supellectili sua egressi, in præsidium loci se contulerunt. Vna autem ex eis, quæ prædatum abierat, dum onusta spoliis in locum rediret eundem, cognoscentes quia classis hostium portum Ioppensem occupauerat, flatibus acta prosperis Laodiciam peruenit. Erat autem *Ioppe* per idem tempus versa in solitudinem, & habitatoribus vacua: eius enim ciues modico ante nostrorum aduentum tempore, de eius munimine diffidentes, locum deseruerant; nostri verò nonnisi arcem tantùm conseruabant. Rebus igitur compositis ad iter succincti, præuia militia quæ ad eum vsum descenderat, vt eius ducatum impenderet, cum omni substantia sua Hierosolymam profecti sunt: vbi à legionibus gaudenter excepti, maximam castris consolationem attulerunt. Erant enim viri prudentes, & nautarum more architectoriæ habẽtes artis peritiam, in cædendis, dolandis, & copulandis trabibus, erigẽdisq; machinis, expeditissimi. Sed & alia multa, his qui in expeditione erant modis omnibus profutura, secum attulerant argumenta: ita vt quod ante eorum aduentum, vix & cum difficultate sperabatur effectui posse mãcipari, per eorum operam facilè compleretur.

X. At verò qui expeditione remanſerant, cœpto fideliter inſtantes operi, & in erigendarum ſtudio machinarum ſe totâ diligentiâ continuantes, opus iam ex parte maxima peregerant. *Dux* enim & *duo Comites*, Normannorum videlicet & Flandrenſis, quendam egregium & magnificum virum, dominum videlicet *Gaſtonem de Beart*, operi præfecerunt; & ſuper artifices ne ſe haberent negligentiùs circa propoſitum, curam eum rogauerant impendere diligentem. Ipſi verò egrediebantur ſæpiùs populum educentes in manu forti, vt ligna cæderent, & cæſa ad opus ædificiorum comportarent. Alii verò virgulta, frutices, & vimina, & minorum ramos arborũ cædentes, vt ex eis crates fierent, ex quibus machinæ operirentur exteriùs, certatim congerebant: alii animalium tam occiſorum, quàm præ ſitis ariditate deficientium detrahebant coria, mundorum ſiue immundorum indifferenter, vt ex eis ſuper crates protegerentur machinæ, ne fortè ab hoſtibus ignis immiſſus ædificia poſſet conſumere. Nec ſolùm circa partem Septentrionalem Ducis ſtudio, & prædictorum Comitum duorum opus ita feruebat, verùm etiam & à turri angulari vſque ad portam Occidentalem, quæ eſt ſub arce Dauid, dominus *Tancredus*, & alii nobiles plurimi, qui in ea parte caſtra locauerant, nõ inferiore ſollicitudine eidem inſtabant operi, curam impendentes diligentiſſimam. Sed in parte Auſtrali domini *Comitis Toloſani* exercitus, & cuncta familia, indefeſſo ſtudio, & cum omni diligentia circa idem ſollicitabatur negotium: eoque feruentiùs, quò & ditior erat, & maiores ei de nouo tam hominum quàm rerum neceſſariarum acceſſerant copiæ: quotquot enim de nauibus aduenerant, eius ſe adiunxerant caſtris, & ſupellectilem intulerant ad opus ædificiorum valde neceſſariam. Funes enim & malleos & alia inſtrumenta ferrea ſecum habentes; ſed & optimos artifices qui in conſtruendis erigendisq; machinis, vt prædiximus, multam habebant experientiam, ad conſummationem operis plurima præſtiterunt compendia. Præerat autem Ianuenſibus qui aduenerant, quidam nobilis *Wilelmus* nomine, cognomento *Ebriacus*, cuius in operis artificio, multa pollebat induſtria. Cumque iam per quatuor hebdomadas circa id vniuerſus deſudaſſet exercitus, multo labore ad conſummationem iam peruenerat negotium. Vnde & communicato conſilio, Principes vrbis oppugnationi diem præfixerant; ſed quia inter dominum *Toloſanum* Comitem, & dominum *Tancredum* grauis interceſſerat ſimultas, & inter cæteros etiam nonnullos, ex cauſſis quibuſdam exortæ erant inimicitiæ, placuit epiſcopis, Principibus quoque, & vniuerſo populo, vt prius reformatâ inter eos pleniùs caritate, diuinum ſinceris mentibus implorare poſſent auxilium.

XI. Die igitur ſtatutâ, de publico decreto indictæ ſunt vniuerſo populo Letaniæ, & aſſumptis crucibus & Sanctorum patrociniis, epiſcopi & clerus vniuerſus induti ſacerdotalibus & leuiticis indumẽtis, nudis pedibus & cum multa deuotione populum ſubſequẽtem, vſque ad montem *Oliueti* præceſſerunt. Vbi vir venerabilis *Petrus Heremita*, & *Arnulphus Comitis Normannorum* familiaris, vir literatus, exhortationis ſermonem habentes ad populum, in quantum poterant ad longanimitatem animabant. Eſt autem *mons Oliueti* vrbi ab Oriente oppoſitus, ab vrbe quaſi miliario diſtans, *valle Ioſaphat* interiectâ: vnde eſt, quod à beato Luca dicitur: *Ab Hieroſolymis iter habens Sabbathi:* Vnde & Saluator noſter, cernentibus diſcipulis, quadrageſimo reſurrectionis ſuæ die eſt eleuatus in cœlum, & nubes ſuſcepit eum ex oculis eorum. Ad quem locum cùm perueniſſet plebs fidelis, in ſpiritu humilitatis & in animo contrito, implorato cum gemitu & lachrymis de ſupernis auxilio, reconciliatis ad inuicem Principibus prędictis, & omni populo in mutuam caritatem reuocato, de monte deſcendentes, ad *eccleſiam montis Sion*, quæ in Auſtralem eiuſdem ciuitatis partem, ſecus vrbem, vt prædiximus, in montis faſtigio ſita eſt, aſcenderunt. Ciues autem in turribus & muro poſiti admirantes, quid ſibi vellet huiuſmodi populi circuitus, arcubus & baliſtis tela in turmas iaculabantur: vnde nonnulli ex noſtris, incautiùs ſe habentes, vulnera ſuſceperunt. Sed & cruces in noſtrorum opprobrium & contumeliam, quas ſuper murum locauerant, ſputis & aliis immundis actionibus ignominioſè tractantes, in Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, & eius ſalutiferam doctrinam conuicia, & verba blaſphemiæ impudenter congerebant. Populus tamen cum omni deuotione votum proſequens, irâ ſuccenſus, qualem ſacrilegii dolor poterat miniſtrare, ad prædictam peruenit eccleſiam. Vbi completis iterum orationibus,

Act. 1, 12.

nibus, & indictâ die qua vrbē vnanimiter impugnarent, circundatâ vrbe, in castra reuersi sunt. Si quid autem operis consummationi deerat, cum multa celeritate id maturari præcipitur, ne quid impedimēti ex aliqua imperfectione, vrbē impugnare volentibus, occurreret. Adueniente igitur die ad impugnandā vrbem præ- XII. fixâ, eâ nocte quæ diem proximā præcedebat, *Dux* & duo sæpedicti *maiores Comites*, videntes quòd ea pars ciuitatis quam ipsi obsederant, à ciuibus esset machinis, armis, & viris fortibus maximè communita, eoque fortiùs quo magis ex ea parte timendum arbitrabantur; & quòd in ea parte die sequenti, ob loci munimen, non multùm sperarent se posse proficere, mirabili prouidētiâ & stupēdo labore machinas & castellum antequam connecterētur ad inuicem membra, ad eam regionem, quæ est inter portam S. Stephani, & turrem angularē, quę à Septentrione super vallem Iosaphat posita est, particulatim transtulerunt, castris etiā illuc delatis. Videbatur enim eis, & verè sic erat, quòd quia ex illa parte ciuitas remanserat inobsessa, idcirco & à ciuibus minore diligentiā seruaretur: factumq́; est, vt translatæ machinę, continuatis totâ nocte vigiliis, ante Solis exortum cum multo labore cōpactæ sunt, & congruis stationibus collocatæ. Sed & castellū in ea parte, qua murus videbatur humilior, & deforis planior & cōmodior accessus, mœnibus ita est applicatū, vt qui erāt in turribus, & qui in machina penè posse pugnare cominus viderētur: nec fuit sanè labor modicus. Nā penè per dimidiū miliare ab eo loco, in quo prius castra locauerāt, prædicta transtulerant instrumenta, & ibidē ea antequā Sol exoriretur, cōpactis adinuicem mēbris, erexerant. Sole autē exorto, accedentes ad murū ciues, vt quid extra molirentur nostri conspicerent, partē castrorum, & omnē apparatū bellicū, qui heri & nudiustertius ibi visus fuerat, abesse cum stupore admirati sunt, & circūspicientes cùm diligentia adiacentem regionē, & muri ambitū perlustrantes, cognouerūt castra Ducis translata esse; & erectas in parte, quâ prædiximus, machinas speculati sunt. Eadē quoq; nocte, & circa alias vrbis partes, prout in diuersis, (vt prædiximus) locis castra posuerant, vigilias & laborē continuantes, machinas suas erexerant: Nam penè eodē momento, & *Comes Tolosanus* castellū, quod cum multo studio fabricauerat, inter prædictā ecclesiā mōtis Sion & vrbē, muro applicauerat: & reliqui Principes qui secus *turrim* angularē, quæ hodie *Tancredi* dicitur, eadē diligentiâ & pari laboris pōdere, eiusdē penè altitudinis & soliditatis ligneam turrim iuxta murū locauerant. Erat autē par prædictarū machinarum effectus, & non dissimile artificiū: cùm enim quadrilatera essent ædificia, latus quod vrbi erat oppositum, duplici erat texturâ munitū; & exterior arte quadā deponi poterat, ita vt muro superpositum, vicem pontis introire volentibus posset exhibere. Nec tamen ex ea parte immunita erat machina: sed quod suberat, anteriore deposito, castellum non minus quàm latera reliqua communiebat. Adolescente igitur die, iuxta con- XIII. dictum ad vrbem impugnandam affuit nostrorum vniuersa armis accincta multitudo, omnes vnum & idem habentes propositum, aut animas pro CHRISTO deponere, aut Vrbem Christianæ restituere libertati. Non erat in tanto populo senex aut valitudinarius aut ætate minor, quem non moueret zelus, & deuotionis feruor non accenderet ad pugnam: sed & mulieres oblitæ sexus, & insolitæ fragilitatis immemores, tractantes virilia, supra vires, armorum vsum apprehēdere præsumebant. Accedentes igitur ad pugnam vnanimes, præparatas machinas muro nitebantur propiùs adiungere, vt faciliùs eos qui à turribus & muro resistebant, animosiùs possent impugnare. At verò ciues propositum habētes aduersantibus omnino resistere, telorū ictu, sagittarum immissione innumerabilium, contorsione lapidum, tam de manibus emissarum, quàm qui ex machinis iaculatoriis cum horrēdo impetu torquebantur, nostros ab accessu muri propellere satagebant. Nostri verò nihilo segniùs protecti clypeis, & obiectis cratibus, tam arcubus quàm balistis tela immittentes frequentia, & pugillaria contorquentes saxa, ad murum accedere nitebantur imperterriti, his qui in turribus erant requiē denegantes, & resistendi audaciam. Alii verò infra machinas constituti, aut castellum contis promouere nitebantur, aut iaculatoriis molares maximos ad mœnia dirigentes, ipsa, collisione frequenti & ictibus continuis, debilitare, & ad casum impellere nitebantur. Alii verò minoribus tormentis, quę *mangana* vocantur, minores immittendo lapides, eos qui erāt in propugnaculis à nostrorū infestatione compescere satagebant. Verùm neq;

hi, qui ad promouendum castrum dabant operam, iuxta votum satis poterant proficere, cùm vallum ingens & profundum quod antemurali erat suppositum, accessum machinæ plurimùm impediret; nec qui tormentis mœnia perforare nitebantur, satis eorum labor proderat: Nam ciues à propugnaculis, stramine plenos & paleâ saccos suspenderant, restes quoque & tapetia, trabes ingentis magnitudinis, & culcitras refectas bombice, à turribus & muro aliquantulum dimiserant, vt per eorum molliciem & mobilitatem, contortorum molarium ictus eluderent, & laborantium euacuarent conatum. Præterea & ipsi interiùs machinas erexerant nostris multo plures, quibus sagittando & immittẽdo lapides, nostros ab opere deterrebãt incepto. Instantibus igitur totâ animositate hincinde partibus & omni decertantibus conatu, horrendus & supra hominum opinionem, proteruus à mane vsque ad vesperam se continuauit conflictus, & congressio pertinax, ita vt instar grandinis super vtrumque populum telorum & sagittarum descenderet multitudo, & emissi cautes in ipso aëre mutuò se colliderent, & causas mortis varias & multiplices irrogarent pugnantibus. Porrò par labor & idem periculum erat, tam iis, qui sub *Duce*, quàm qui sub *Tolosano*, & sub aliis etiam militabant Principibus. Nam in locis tribus, vt præmissum est, pari studio & feruore non dissimili ciuitas impugnabatur. Nostris verò vt vallum iactu ruderum, lapidum quoque & terræ implere possent; & iter dirigere, vt procedere possent machinæ, cura erat propensior. Ciuibus è conuerso, vt eorum impedirent propositum, labor erat præcipuus, & magis vrgens sollicitudo. Vnde & his qui ad prædictum opus accingebantur, quantâ poterant resistebant instantiâ; & in ipsas machinas, torres incensos, tela ignita sulphure, pice, pastâ & oleo, & iis quæ incendio solent fomitem ministrare, vt eas exurerent, certatim iaculabantur. Præterea & ingentium quæ intus parauerant tormentorum ictus in castella nostra tantâ dirigebant arte, vt machinarum penè crura confringerent, perforarent latera, & eos qui in cœnaculis, vt inde vrbem impugnarent, ascenderant, penè ad terram deiicerent attonitos. Nostri verò iniectis ignibus occurrentes, aquas desuper fundebant copiosiùs, vt incendiorum comprimerent importunitatem.

XIV. Hunc igitur tam periculosum procacemque nimis, & adhuc ancipitem vtriusque partis conflictum, nox diremit interueniens. Et licet corpora qualem qualem per noctis intempestum viderentur habere requiem, animi tamen curâ immoderatâ peruigiles, nihilo remissiùs laborabant. Fatigabantur interiùs mordaci mentes sollicitudine, & propositi memores æstuabant, lucem expectantes auidissimè, vt iterum redirent ad certamen, & præliorum experirentur fortunam; spem habentes in Domino, quòd palmam & meliorem essent reportaturi calculum. Angebantur tamen plurimùm, timentes ne clam in eorum machinas hostes quocunque pacto procurarent incendia: vnde continuas exegerunt vigilias, noctem illam penitus trahentes insomnem. Ciues autem nihilominus curis torquebantur edacibus, formidantes plurimùm, ne quos pridie tantâ viderant proteruitate instantes, sumptâ occasione ex noctis intempestæ silentio, effracto muro, vel scalis adhibitis, clam vrbem ingrederentur. Vnde solicitudine non pigri, [illegible] diligenti vigilantiâ, tanquam quibus res erat pro capite, feruentes, totâ nocte muri circumibãt peribolon, præfectis vigilum in singulis turribus constitutis. Præterea & qui maiores erant natu, & quibus reipublicæ erat cura propensior, plateas ciuitatis circuibant, alios admonentes, *pro vxoribus & liberis, pro rebus domesticis, & statu publico se exhiberent peruigiles; portas & vicos perlustrarent, ne qua hostium via pateret in insidiis.* His igitur curis pars angebatur vtraque, nec quietis locum solicitudo peruigil patiebatur adesse. Deterius erat partibus cessante conflictu, animis æstuantibus, nec habentibus requiem, quàm pridiè fuerat, dum in prælio desudaretur.

XV. Nocte igitur circa diem procliuiore, cùm iam aspirãtis diei aurora nunciaret exortum, excitus est cum omni auiditate populus iterum ad certamen. Reuertebatur porrò quisque ad officium, cui hesternâ die fuerat deputatus. Quidam enim infra machinas positi iaculatorias, ingentis molares magnitudinis, & soliditatis exquisitæ, in mœnia contorquebant: alii in castello inferiùs positi, ad ipsum promouendum tam arte quàm viribus operam dabant omnimodam: alii in supremo constituti cœnaculo, arcubus & balistis, & quolibet missilium genere eos qui erant in turribus lacessentes, quanto poterant studio, & indefesâ instantiâ, vt nec manum auderent

derent exerere, infra propugnacula coercebant: Alii verò, vt vallo complanato, & effracto antemurali, castellum mœnibus propiùs posset applicari, omnem adhibebant solicitudinem. Alii porrò, quorũ erat turba plurima, sagittis & iactu lapidũ ciues arcebant à propugnaculis, ne per eos his qui in producenda machina desudabant, ministraretur impedimentum. Ciues autem, quò maiorem nostrorum videbant instantiã, eò diligentiùs in cõtraria se attollebant argumẽta, vt & vim viribus, & artem simili repellerent artificio. Nam & impugnantibus æquipollenter tela remittebant & lapides; & his qui castellũ promouere satagebant, admirabili strenuitate præstabant impedimentum. Et vt semel omnium nostrorũ eluderent molimina, ignẽ incessanter in ollis fragilibus, & quibuscunque modis poterãt, cum sulphure, & pice, aruina, & adipe, stupa, cæra, lignis aridis, & stipula, & quæcunque solent incendium irritare, & ignibus ministrare fomitem, iaculabantur. Fiebat igitur in vtroque populo strages maxima, & de vtraque classe, variis casibus & euentibus inopinatis plurimi sternebantur. Alii enim machinarũ iactu in frusta conterebantur munitissima: alii trans loricas & clypeos, sagittis & telorum multiplicitate confossi, subitò deficiebant corruentes: alii pugillaribus, manu missis vel funda, cautibus elisi, aut moriebãtur protinus; aut attritis membris, per multos dies, aut in perpetuum reddebantur inutiles. Nec tamen his omnibus periculis ab opere deterrebantur incepto, nec congrediendi feruor his omnibus in eis poterat mitigari: nec erat facile discernere, vter cũ maiore studio decertaret populus. Sed nec silentio prætereundum credimus, quod eadem die relatione dignum dicitur accidisse. Erat sane nostris exteriùs vna inter cęteras machina, quæ saxa miri põderis in vrbem multâ violentiâ, & impetu immittebat horribili, quæ stragem in populo ciuium operabatur multiplicem: contra quam cùm nullâ arte possent proficere, duas adduxerunt maleficas, vt eam fascinarent, & magicis carminibus redderent impotẽtem: quæ dum suis prę̨stigiis instarent super murum, & incantationibus, repentè ex eadem machina molaris immissus, vtramq; illarum cum tribus puellis, quæ illarum gressum fuerant comitatæ, obtriuit, & excussis animabus, de muro inferiùs deiecit exanimes: Vnde in castris factus est plausus, & ingens exultatio; ciuibus autem ingens ex aduerso accreuit mœstitia. XVI.

Cùm igitur vsque in horam diei septimam, sine certa victoria anceps & dubium satis protractum esset negotium, desperantes nostri, & immensitate laboris defatigati supra vires, cœperunt instare remissiùs: ita vt iã propositum haberent castellum continuis penè ictibus confractum, & alias machinas igne recepto iam fumantes, reducere pusillum, & conflictum vsque in diẽ differre crastinam: & iam paulatim diffidens dilabebatur populus, animis penè dissolutis, & hostibus insultantibus & prouocantibus vltrò ad prælia nimis procaciter & ampliùs solito: cùm ecce adfuit virtus Diuina, quæ rebus desperatis necessariã, & pro votis fidelium intulit cõsolationem. Nam de *monte Oliueti* miles quidam, qui tamen postea non comparuit, splendidum & refulgentem ventilando clypeum, signum dabat nostris legionibus, vt redirent in idipsum, & congressionem iterarent. Quo signo exhilaratus animo dux *Godefridus*, qui cum fratre suo *Eustachio*, in superiori castelli nostri cœnaculo ad vrbem impugnandam, & ad cautiùs tuendum ædificium erat constitutus, populum & Maiores cœpit ingentibus reuocare clamoribus. Factumque est, præuiâ Domini misericordiâ, quòd vniuersus cum exultatione ad pugnam reuersus est populus, cum tanto feruore, vt tanquam viribus integris de nouo videretur incipere prælium. Denique qui priùs aut fessi, aut læsi vulneribus, operã subtraxerant, nunc receptis animis, & viribus geminatis vltrò se offerebant, instantes animosiùs. Porrò Principes, & qui columnæ videbãtur exercitus, hi alios præcedebant, & suo exemplo reddebant animosiores. Sed & mulieres, ne tanti expertes laboris esse viderentur, viris in agone desudantibus, potum, ne deficerẽt, ministrabant in vasculis, & verbis efficacibus eos ad certamen animabant. Porrò tãta erat in castris lætitia, vt iam quasi certi de victoria, infra horæ spaciũ vallo complanato, & effracto antemurali, castellum muro violenter applicarent. Ciues autem, vt prædiximus, trabes proceræ longitudinis, & soliditatis multæ à muro suspenderant, vt machinarũ ictus eliderent, quarum duas nostri qui erant in castello, præcisis funibus, quibus erant religatæ, deiecerunt in terram: quas, qui erant inferiùs, cum multo periculo suscipientes, infra machinam detulerunt, easque demũ ponti,

quem ſtatim, vt dicetur in ſequentibus, de caſtello ſuper murum erexerunt, ad maiorem ſubiecerunt ſoliditatem. Ex fragilibus enim pons contextus erat lignis: nec niſi horum ſubiecto adminiculo, populum tranſeuntem ſuſtinere potuiſſet.

XVII. Interea verò, dum hæc in Septentrionali plaga tanto ſtudio tractarentur, *Comes Toloſanus*, & qui cum eo erant in parte Auſtrali, quantâ poterant inſtantiâ, eodem zelo feruentes, vrbem impugnabant: completoq; vallo, circa quod opus per continuum deſudauerant triduum, caſtellum in manu forti, iuxta murum locauerant, ita vt qui in turribus erant & in machina, penè poſſent ſe mutuò lanceis vulnerare. Erat ergo par vtrobique populi feruor, & inſtantia non diſſimilis; eoq; diligentiùs inſtabant operi, quod ea eſſet dies, quâ quidã CHRISTI ſeruus, qui in mõte Oliueti habitabat, confidẽter promiſerat vrbẽ eſſe capiendã. Sed & ſignũ, quod & ipſi agitati clypei ab eodẽ monte Oliueti viderant, eos vehementer accenderat & reddiderat de obtinenda victoria ſecuriores. Videbatur porrò vtriuſque exercitus æquis paſſibus procedere negotiũ, tanquã quod ab eodẽ auctore pari diligentiâ procurabatur, qui mercede condignâ, ſeruorum ſuorum deuotionem remunerare decreuerat. Tempus enim erat, vt tanti laboris fructum, & militiæ fideliter exhibitæ ſtipendia reportarent.

XVIII. Igitur *Ducis* & *Comitum* legiones, quæ vt prædiximus, in parte Septentrionali vrbem impugnabant, eouſque opitulante Domino profecerãt, quòd hoſtibus defatigatis, & iam reſiſtere non valentibus, effractis antemuralibus, & vallo penitus complanato, ad murum impunè poterant accedere, rarò audentibus aduerſariis eis per cancellos aliquid irrogare iniuriæ. Qui verò in caſtello erant, hortante Duce, in culcitram bombice plenam, & ſaccos plenos ſtramine ignem iniecerant, qui flante Boreâ accẽſus, fumum infra vrbem intorquebat caliginoſum: quo inſtante proteruiùs, qui murum defendere tenebantur, ora vel oculos non valentes aperire, ſtupidi & fumidę caliginis turbati voragine, muri deſeruêre cuſtodiã. Quo cognito Dux, ſub omni celeritate trabes, quas ab hoſtibus, eripuerant, ſurſum ferri præcepit, quibus ex vna parte in machina, ex altera ſuper murũ locatis, latus caſtelli quod moueri poterat, deponi præcepit: quo ſuper trabes prædictas collocato, vicem pontis prębuit congruâ ſoliditate ſubnixum. Sic ergo quod hoſtes pro ſe introduxerãt, in eorum verſum eſt læſionem. Ponte igitur ſic ordinato, primus omnium vir inclytus & illuſtris *Dux Godefridus*, reliquos vt ſubſequãtur exhortans, cum fratre ſuo *Euſtachio* vrbem ingreſſus eſt: quem continuò ſubſecuti ſunt *Ludolfus* & *Giſlebertus* vterini fratres, viri nobiles, & perpete digni memoriâ, ortum habentes de ciuitate Tornaco; conſequenter verò infinita tam equitum quàm peditum manus: ita vt nec machina, nec pons prædictus plures poſſet ſuſtinere. Videntes ergo hoſtes, quòd noſtri murum iam occupauerant, & Dux ſuum iam introduxerat exercitum, turres deſerunt & mœnia, ad vicorum anguſtias ſe conferentes. Porro noſtri videntes, quòd Dux, & maxima pars nobilium turres ſibi vendicauerant, iam non expectato per machinam aſcenſu, ſcalas certatim ad murum applicant, quorum illis maxima erat copia: nam bini & bini equites ex edicto publico ſingulas ſibi præparauerant, per quas aſcendentes vnanimiter, aliis qui ſupra murum erant, Ducis mandatum præſtolantes, ſe adiungebant. Ingreſſi ſanè ſtatim poſt Ducem ſunt, *Flandrenſium comes*, & *dux Normannorum*; vir ſtrenuus, & per omnia commendabilis, dominus *Tancredus*, *Hugo ſenior*, *Comes de ſancto Paulo*, *Balduinus de Burgo*, *Gaſto de Beart*, *Gaſtus de Beders*, *Girardus de Roſſeillon*, *Thomas de Feria*, *Conanus* Brito, Comes *Raimboldus* de ciuitate Oringis, *Ludouicus de Monſon*, *Conon de Monte acuto*, & *Lambertus* filius eius, & alii plures, quorum numerum & nomina non tenemus. Quos omnes, poſtquam Dux cognouit ſe infra vrbem recepiſſe incolumes, quoſdam ex eis ad portam Septentrionalem, quæ hodie dicitur *Sancti Stephani*, cum honeſto dirigit comitatu, vt portam aperiant, & populum introducant, deforis expectantem: quâ ſub omni celeritate reſeratâ, ingreſſus eſt paſſim, & ſine delectu vniuerſus exercitus. Erat autem feria ſexta, & hora nona. Videturque procuratum diuinitùs, vt quâ die & quâ horâ pro mundi ſalute in eadem vrbe paſſus eſt Dominus, eadem & pro Saluatoris gloria fidelis decertans populus, deſiderii ſui felicem impetraret conſummationem. Eadem enim die & primus homo conditus & ſecundus pro primi ſalute morti traditus eſſe dicitur. Vnde & decuit, vt eius membra & imitatores, in ipſius nomine de hoſtibus eiuſdem triumpharent.

Porrò

Porrò *Dux* & qui cum eo erant per vicos ciuitatis & plateas, strictis gladiis, clypeis tecti & galeis, iuncto agmine discurrentes, quotquot de hostibus reperire poterant, ętati non parcentes, aut conditioni, in ore gladii indifferenter prosternebãt. Tantaq; erat vbique interemptorum strages, & præcisorũ aceruus capitum, vt iam nemini via pateret aut transitus, nisi per funera defunctorum. Iamque penè ad vrbis medium diuersis itineribus stragem operãtes innumeram, nostri Principes peruenerant; & subsequentis populi infinita multitudo, infidelium cruorem sitiens, & ad cædem omnino procliuis: cùm *Comes* adhuc *Tolosanus* & Principes alii, qui cum eo erant, circa montem Sion decertantes, vrbem captam, & nostrorum victoriam ignorabant. sed excito de nostrorum introitu, & strage ciuium, ingenti clamore, & horrendo sonitu, admirantibus qui in ea parte resistebant ciuibus, quidnã sibi vellet clamor insolitus, & populi vociferantis tumultus, cognouerunt vrbem violẽter effractam, & nostrorum immissas legiones: vnde relictis turribus & muro, ad diuersa fugientes loca, saluti propriæ consulere satagebant. Hi quoniam præsidium ciuitatis in vicino constitutum erat, ex parte plurima se in arcem cõtulerunt: at verò exercitus pontem liberè, & sine difficultate super murum aptãtes, & scalas applicantes mœnibus, certatim in vrbem nemine obstante ingressi sunt. Intromissi autem, portam Australem, quæ illis erat contermina, statim aperuerunt, vt reliquus sine difficultate populus admitteretur. Ingressus est igitur vir insignis & strenuus *Tolosanus Comes*, & *Ysoardus Comes Diensis*, *Raimundus Pelez*, *VVilhelmus de Sabran*, *Episcopus Albariensis*, & alii multi nobiles, quorum numerum vel nomina nulla nobis tradit historia. Hi omnes vnanimiter, iunctis agminibus, ad vnguem armati, per mediam vrbem discurrentes, stragem operati sunt horrendã: nam qui Ducem & suos effugerant, putantes se mortem quocunq; modo declinasse, si ad alias se conferrent fugiendo partes, hos sibi habentes obuiam, occumbebant periculosiùs: & Scyllam euitantes, incurrebant Charybdim. Tanta autem per vrbem erat strages hostium, tantaq; sanguinis effusio, vt etiam victoribus posset tædium & horrorem ingerere. XIX.

Confugerat porrò in atrium Templi populi pars maxima, eò quod locus in parte vrbis esse videretur secretior, muro quoque & turribus, & portis validioribus apprimè communitus: verùm eis nihil fuga talis contulit ad salutem. Nam statim cum parte maxima exercitus vniuersi, illuc dominus *Tancredus* se contulit, & Templum violenter ingressus, post stragem innumeram, infinitas auri & argẽti, & gemmarum copias inde secum dicitur abstulisse: quæ tamen postmodũ, sedato tumultu, restituisse creditur in integrũ. Porrò reliqui Principes, interemptis his, quos sibi per reliquas vrbis partes repererãt obuiam, audientes quòd infra septa Templi populus fugiens se contulerat, illuc descendunt vnanimes, & intromissã tam equitum quàm peditũ multitudine, quotquot ibi reperiunt, nemini parcẽtes obtruncãt gladiis, sanguine replentes vniuersa: iustoque DEI iudicio id certum est accidisse, vt qui superstitiosis ritibus Domini sanctuarium prophanauerant, & fidelibus populis reddiderant alienum, id proprii cruoris luerẽt dispendio, & morte interueniente piaculare soluerent flagitium. Horror erat denique cæsorum intueri multitudinem, & humanorũ artuum passim fragmenta cõspicere, & effusi sanguinis aspergine cunctã redundare superficiem. Nec solùm defunctorum corpora membris potioribus lacera & abscisis mutilata capitibus, intuentibus erat angustia; verùm & ipsos victores à planta pedis vsque ad verticem cruore madentes periculosum erat conspicere, & horrorem quendam inferebant occurrentibus. Cecidisse dicuntur infra Templi ambitum ex hostibus ad decem millia, exceptis aliis qui passim per vrbem obtruncati, vicos replebant & plateas, quorum nõ minor dicebatur esse numerus. At verò exercitus pars reliqua per Vrbem discurrens, per angiportus & viarum diuerticula latentes miseros, & mortis periculũ declinare cupientes, pecudum more raptos in publicum, detruncabant. Alii diuisi per manipulos ingrediebantur domicilia, raptumque patremfamiliâs cum vxoribus & liberis, & vniuersa familia, aut gladiis transuerberabant, aut de locis superioribus in terram dabant præcipites, ita vt confractis ceruicibus interirent: quam verò quisque domum effregerat, eam sibi cum vniuersa eius substantia iure perpetuo vendicabat: id enim prius ante vrbem captam inter eos conuenerat, vt vrbe violenter impugnatâ, *quod sibi quisque acquireret, id iure proprietatis sine molestia possideret in perpetuum.* Vnde vrbem perlustran-

XX. [chapter mark beside the paragraph beginning "Confugerat"]

tes diligentiùs,& stragi ciuium proteruiùs instantes, vrbis diuerticula, secessus quoque & secretiora ciuium effringebant penetralia, clypeos vel quodlibet armorum genus in introitu desigentes, vt esset signum accedentibus, ne gressum ibi figerent; XXI. sed loca præterirent, quasi iam ab aliis occupata. Subiugatâ igitur penitus ciuitate, & interemptis ciuibus, tumultu aliquantulùm sedato, conuenerunt Principes ad inuicem, antequam arma deponerent, ordinantes, vt per turres singulas ad maiorem cautelam custodes deputarentur; & per portas vrbis singulas viri honesti constituerentur ianitores, quousque de communi conniuentia & publico decreto Principũ, aliquis vrbi præficeretur, qui eius curam gereret, & pro libero cuncta dispensaret arbitrio. Hostium enim circumpositorum meritò suspectas habebant insidias, & impetus non imprudenter formidabant repentinos. Tandem verò vrbe ad hunc modum ordinatâ, armis depositis, in spiritu humilitatis & in animo verè contrito, nudis vestigiis, lotis manibus, & sumptis mundioribus indumentis, cum gemitu & lachrymis loca venerabilia, quæ Saluator propriâ voluit illustrare & sanctificare præsentiâ, cœperũt cum omni deuotione circuire, & cum intimis deosculari suspiriis: specialiter autem Dominicæ passionis & resurrectionis Ecclesiam, vbi clerus & populus fidelium, qui per tot annos duræ nimis & indebitæ seruitutis iugum portauerant, de restituta libertate, Redemptori gratias exhibentes, cum crucibus & sanctorum patrociniis, Principibus occurrẽtes, eos in prædictam cum hymnis & canticis spiritualibus introduxerũt Ecclesiam. Intueri erat amœnissimum, & spirituali plenum iucunditate, quantâ deuotione, quantò pii feruore desiderii, ad loca sancta fidelis accederet populus; quantâ mentis exultatione & spirituali gaudio Dominicæ dispensationis deosculabantur memoriam. Vbique lachrymæ, vbique suspiria, non qualia mœror & anxietas solet extorquere, sed qualia feruens deuotio & interioris hominis consummata lætitia, solet Domino in holocaustum incendere. Erat porrò tã in ecclesia, quàm per Vrbem vniuersam, tãtus populi, gratias Domino exhibentis, clamor, vt iã quasi vsq; ad sidera tolli sonus videretur, & de eis Psal. 117, 15. meritò dictũ crederetur: *Vox lætitiæ & exultationis in tabernaculis iustorum.* Feruebant sanè pio succensa desiderio, per vrbem vniuersam opera misericordiæ. Hi Domino confitebantur deflenda quæ commiserant, voto se obligantes ne de cætero deflenda cõmitterent: illi in senes valitudinarios & egentes profusâ liberalitate cunctam erogabant substantiam; pro summis & sufficientibus reputãtes diuitiis, quod hunc vidisse diem sibi fuerat concessum diuinitus: illi flexis nudisq; genibus, cum singultibus & præcordialibus suspiriis loca circuibant venerabilia, lachrymarum cuncta Psal. 118., 136. replentes aspergine: quorum verè sermo dirigebatur ad Dominum, *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei.* Quid plura? Difficile est, vt nostro comprehendatur sermone, quanta in plebe fideli sanctæ deuotionis esset immensitas. Certatim enim se mutuò vincere cupientes, in operibus pietatis vnanimiter desudabãt, cœlestis memores beneficii, & gratiam præ oculis habentes diuinam, quæ tãtos eorum labores remunerare dignata est. Quis enim tam ferrei pectoris, quis tam mentis adamantinę, cuius interiora non liquefierent, cùm liceret tantæ peregrinationis fructũ carpere dignissimũ, & exhibitæ militiæ numerare stipendia? Quibus tamen mens erat altior, in arram futuræ retributionis, quà sanctos suos se remuneraturum promisit Psal. 121, 3. Dominus, id muneris videbatur exhibitum, vt *per collationem præsentium munerum, firma sit expectatio futurorum*; & per eam quæ hic peregrinatur Hierusalem, ad eam perueniatur, cuius *participatio est in idipsum.* Porrò Episcopi & sacerdotes in ecclesiis consummantes sacrificia, orabant pro populo, pro collato beneficio gratias exhibentes.

XXII. Eâ die dominus *Ademarus*, vir virtutum & immortalis memoriæ, Podiensis Episcopus, qui apud Antiochiam, vt prædiximus, vitâ decesserat, à multis in sancta visus est ciuitate, ita vt multi viri venerabiles, & fide digni eum super ciuitatis murum, primum omnium ascendisse, & cæteros animasse ad ingressum, oculis corporeis se vidisse constanter assererent: & postmodũ plurimis, loca venerabilia circumeuntibus, eadem die manifestus apparuit. Aliique quàm plures, qui in toto itinere diuinis obsequiis mancipati, piam in CHRISTO dormitionem acceperant, in eadem ciuitate apparuerunt multis, loca sancta cum aliis ingredientes. In quo manifestè dabatur intelligi, quia etsi vitâ decessissent temporali, ad æternam vocati beatitudinem, non sunt fraudati à desiderio suo; sed quod pio expetierãt studio, pleno sunt effectu consecuti, magnũ nobis futuræ resurrectionis argumentum præten-

prætendentes. Dignumque erat, vt sicut resurgente Domino multa corpora Sanctorum qui dormierant surrexerunt,& in ciuitate sancta apparuerunt multis; ita fidelibus populis sanctæ Resurrectionis locum, à Gentili superstitione mundãtibus, priscum renouaretur miraculum,vt & ipsi in spiritu resurrexisse crederẽtur, qui resurgentis Domini tam piis se manciparant obsequiis. His igitur & huiusmodi per superabundantem cœlestem gratiam,plebi DEI in ciuitate sancta,miraculosè magis quàm mirabiliter exhibitis,tanta erat in populo mentis hilaritas,& interna cordis exultatio, vt laborum immemores, quos pertulerant infinitos,felices se dicerent, quibus id diuini muneris datum erat intueri. Clamor erat spiritualiter exultantis ciuitatis ad Dominum, & quasi præcipiente Domino, solemnitas agebatur celebris: ita vt illud Prophetæ impletum ad literam videretur oraculum, *Lætamini* *Esai. 66,10.* *cum Hierusalem,& exultate in ea,omnes qui diligitis eam.* Denique fideles,qui virum XXIII. venerabilem *Petrum Heremitam*, quarto vel quinto prius anno in eadem ciuitate viderant; & cui tam dominus Patriarcha, quàm alii, tam de clero quàm de populo Maiores, pro excitandis Occidentalium regnorum Principibus epistolas suas tradiderant, iterum cognoscentes, flexis genibus cum omni humilitate venerabantur, referentes ad memoriam priorem eius aduentum, & familiaritatis gratiam, quam cum ipsis contrahere dignatus fuerat; gratias exsoluentes, quòd tam sedulè tamque fideliter solo pietatis intuitu eorum procurauerat legationem: Dominum etiam super omnia collaudantes, qui in seruis suis gloriosus est: qui ita præter spem hominum, prædicti viri vias direxerat, & sermonem in manu eius dederat efficacem,vt & gentes & regna ad tantos labores pro CHRISTI nomine tolerandos, sine difficultate conuerteret. Verè namque videbatur sermo hic egressus à Domino, qui ait: *Verbum quod egredietur de ore meo,non reuertetur ad me vacuum,sed prosperabitur in* *Esai. 55,11.* *omnibus ad quæ mittam illud.* Itaque singillatim & in communi, multiplici nitebantur eum honore præuenire, ei soli post Dominum adscribentes, quòd duræ seruitutis, quam per tot annos passi fuerant, soluta erat conditio, & ciuitas sancta pristinæ restituta libertati. Dominus autem *Patriarcha*, vt prædiximus, pro Reipub. statu,& salute ciuium, multo precio comparanda in Cyprum nauigauerat, eleemosynas à fidelibus illius regionis mendicaturus, vnde tributa, & imposita extraordinariè & supra vires vectigalia persolueret, ne pro eorum defectu aut ecclesias deiicerent tributorum exactores, aut populum gladiis manciparent, sicut anterioribus consueuerant temporibus. Nam omnium eorum quæ circa vrbem gerebantur, prorsus erat ignarus,& ad consueta quasi rediturus pericula timebat: cui Dominus interim, præter spem, quietem procurauerat tranquillam. Completis igitur XXIV. orationibus, & locis venerabilibus cum omni deuotione visitatis, visum est expedire Principibus,ne ex interemptorum cadaueribus,aëris pestilẽtis generetur corruptela, Vrbem & maximè Templi ambitum ante omnia mundari: vnde ciuibus qui casu mortem euaserant, compedibus alligatis id muneris iniungitur: sed quia ad tantum onus non videbãtur posse sufficere, pauperibus etiam de exercitu, merces cottidiana proponitur,vt prædictę rei dent operam,& sine dilatione vrbem expediant. Quo disposito Principes ad propria reuersi, domos quales interim familia discurrens præparauerat, pro hospitiis habuerunt. Vrbem autem reperientes commoditatibus plenam, & bonis omnibus redundantem, omnes à maiore vsque ad minimum cœperunt copiosiùs abundare. Reperiebantur enim in effractis domibus, auri & argenti, gemmarum & preciosarum vestium, frumenti, vini & olei, sed & aquæ,cuius maximam in obsidione passi fuerant penuriam, ingentes copiæ: vnde & ipsi qui domos sibi vendicauerant, poterant habere ad omnem sufficientiam, & indigentibus fratribus caritatiuè ministrare. Factumque est, vt secundâ & tertiâ & deinceps die, in foro publico, rerum venalium optimis conditionibus exhiberetur commercium, ita etiam, vt plebs inferior, necessariis omnibus abundaret. Dies igitur solemnes & dies agentes lætitiæ,cibum & requiem,quibus maximè indigebant,corporibus indulgentes,recreati sunt aliquantulum; Diuinæ muneris largitatem admirãtes,& cœlestis gratiæ, quâ erga eos dignatus est Dominus abundare perpetem præ oculis habentes memoriam. Ad maiorem autem tanti facti memoriam, ex communi decreto sancitum, & communi omnium voto susceptum & approbatum est, vt hic dies apud omnes solemnis, & inter celebres celebrior

perpetuò habeatur, in qua ad laudem & gloriam nominis Chriſtiani, quicquid in prophetis de hoc facto quaſi vaticinium prædictum fuerat, referatur; & pro eorum animabus fiat ad Dominum interceſſio, quorum labore commendabili, & fauorabili apud omnes, prædicta DEO amabilis ciuitas, & fidei Chriſtianæ & priſtinæ eſt reſtituta libertati. Interea verò pars hoſtium ea quæ in arce Dauid, à facie gladii fugiens ſe contulerat, videntes quòd vrbē vniuerſam ſibi populus noſter vēdicauerat, & quòd ipſi diutius obſidionē tolerare non poſſent, petitâ & impetratâ à domino Comite Toloſano fiduciâ, qui circa partes illas turri vicinior hoſpitatus erat, quòd cum vxoribus & liberis & omni ſubſtantia quam ſecū intulerāt, liberum haberent exitum, & ſecurum vſque Aſcalonam conductum, arcem ei reſignauerunt. Qui verò vrbi purgandæ curam ſuſceperant, adhibitâ diligentiâ, & feruentes in opere, partim igne cõſumptis cadaueribus, partim ſepulturæ traditis, prout temporis patiebatur anguſtia, ſubitò & infra paucos dies, vrbem reddiderunt expeditam, ad ſolitam eam redigentes munditiam. Vnde confidentiùs locorum venerabilium populus frequētabat limina; & per vicos & plateas ciuitatis conuenire, & confabulari poterat liberiùs. Capta eſt autem prædicta ciuitas, anno ab incarnatione Domini *milleſimo nonageſimo nono*, menſe Iulio, quintâ decimâ die menſis, feriâ ſextâ, circa horam diei nonam: anno tertio, ex quo fidelis populus, tantæ peregrinationis ſibi onus aſſumpſerat: præſidente S. Romanæ eccleſiæ domino *Vrbano Papa* ſecundo; Romanorum verò imperiū adminiſtrante domino *Henrico IV.* In Francia verò regnante domino *Philippo:* apud Græcos autem in ſceptris agente domino *Alexio:* præuiâ Domini miſericordiâ, cui honor & gloria per infinita ſeculorum ſecula: Amen.

A. D. 1099.

EXPLICIT LIBER OCTAVVS.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI NONI.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI NONI.

INCIPIT LIBER NONVS.

Anctâ igitur ciuitate per Domini superabundantem gratiam CAP. I.
Christiano populo restitutâ, & rebus ad aliquem modum in trãquillo collocatis, decursis in multa lætitia, in timore tamen Domini & gaudio spirituali, diebus septem, octauâ die conuenerunt Principes, habituri tractatum, inuocatâ sancti Spiritus gratiâ, vt aliquem de suo eligant collegio, qui regioni præsit, & regiam prouinciæ impendat sollicitudinem. Dumq; essent in eo, congregati sunt quidam de clero, spiritu superbiæ tumidi, quærentes quæ sua sunt, non quæ CHRISTI IESV, dicentes se habere verba secretiora, quę perferri velint ad Principes, intus in conclaui residentes; & intromissi dixerunt: *Nunciatum est clero, quod ad hoc, vt de vobis vnum eligatis in Regem, conuenistis. Videtur autem nobis propositum vestrum sanctum, & vtile, & omni curâ executioni mandandum, si tamen ad id ordine congruo veniatur. Certum est porrò spiritualia temporalibus digniora esse: quæ verò digniora sunt, meritò debere præcedere. Vnde videtur nobis, nisi ordo præposterus studiosè quæratur, quòd priùs eligenda sit DEO placens & religiosa persona, quæ Ecclesiæ DEI præesse sciat & prodesse, quàm de secularis potestatis electione agatur. Si hoc ordine velitis incedere, placet nobis admodum: vobiscum sumus corpore & spiritu; si verò secus, inualidum censemus, & viribus carere decernimus, quicquid extra nostram conniuentiam ordinaueritis.* Hæc autem eorum postulatio, etsi in superficie videretur aliquid honestatis habere, tamen intrinsecus habebat malitiæ plurimùm, vt docebunt sequentia. Huius autem factionis primicerius erat quidam *Episcopus de Calabria, Marturanensis* videlicet, qui *Arnulpho* cuidam, de quo superiùs satis dictum est, nimiâ familiaritate coniunctus erat; & ipsum infra sacros ordines constitutum, & sacerdotis filium, & nimiâ notatum incontinentiâ, ita vt in expeditione canticum populis se exhiberet, & esset materia fatuis & lasciuis hominibus in choro canentibus, contra sacros canones, & contra omnium honestorum volũtatem, in Patriarchalem nitebatur locare sedem. Erat enim peruersæ mentis homo, pro nihilo ducens honestatem: vnde & cum supradicto Arnulpho facilè poterat conuenire, iuxta illud: *Qualis quisque est, talium consortio delectatur. Pares enim paribus,* veteri prouerbio, *facilè iunguntur.* Inuaserat autem hic idem Bethleemiticam Ecclesiam, pactus cum prædicto Arnulpho, quòd si eius studio in Patriarcham promoueretur, iam dictam Ecclesiam sine quæstione & molestia, perpetuò sibi liceret possidere: sed eius omnia hæc molimina, mors vicina præuenit, sicut in sequentibus dicetur. Defecerat sanè in Clero religionis & honestatis vigor; & dissolutus passim & sine delectu per illicita defluebat, postquam Dominus *Ademarus* piæ in Domino recordationis Podiensis Episcopus, Apostolicæ sedis Legatus, in fata concessit. Dominus tamen *Wilelmus Aurasiensis Episcopus*, vir religiosus ac timens DEVM, post prędicti beati viri transitum, eandem curam suscepit, & quàm diu vixit, administrauit fideliter: sed modico elapso tempore apud Marram quieuit in Domino. His autem defunctis, factum est sicut in Propheta dicitur: *Sicut populus, ita & sacerdos:* excepto *Ose.4,9.*
domino *Albariensi Episcopo*, & paucis aliis, qui timorem Domini habebant præ oculis.

Principes tamen leue & friuolum reputantes prædictorum verbum, cœpto II.
insistentes operi, nihilominus tractabant de proposito. Tradunt quidam eos, vt magis secundùm DEVM & secundùm merita personarum in electione procederent, de familiaribus cuiusque magnorum Principum assumpsisse quosdam seorsum, & eos ad iurisiurandi religionem præstandam compulisse, quatenus de moribus & conuersatione dominorum suorum interrogati, verum sine admixtione falsitatis

dicerent: hoc autem eâ fiebat intentione, vt sic de meritis eligendorum, pleniùs & fideliùs instruerentur electores. Qui postmodum ab electoribus, sub debito præstiti iuramenti, diligentiùs interrogati, multa dominorum suorum vitia coacti sunt secretiùs confiteri, virtutesque nihilominus enumerare; vt nudo apertoque iudicio constaret, qualis quisque esset eligendorum. Inter quos domini *Ducis* familiares interrogati, respõderunt, quòd in omnibus domini Ducis actibus, id magis absonum domesticis suis videbatur, quòd ecclesiam ingressus, etiam post Diuinorum consummatam celebrationem, inde separari non poterat; sed de singulis imaginibus & picturis rationem exigebat à sacerdotibus, & iis qui horum videbatur aliquã habere peritiam; ita quòd sociis suis affectis aliter, in tædium verteretur, & nauseã; & prandia quæ certo & opportuno tempore parata erant, diutinâ & importunâ nimis expectatione, minus tempestiuè, magisque insipida sumerentur. Quod audientes qui electorum gerebant officium, beatum dixerunt virum cui hęc sunt; & cui inter defectus computatur, quod alius sibi adscriberet ad virtutem: tandemq; consonantes adinuicem, post multas deliberationum partes dominũ *Ducem* vnanimiter eligunt, electumq; Sepulchro Domini, cũ hymnis & canticis, deuotissimè obtulerunt. Dicitur tamẽ, quod in dominum *Comitem Tolosanum Raimundum*, procerum
* pars maxima conueniret: sed hoc * intelligentes, quòd nisi regnum consequeretur, domum esset statim rediturus, natalis soli dulcedine ducti, etiam contra conscientiam suam, multa de domino Comite confinxerunt, vt reprobus haberetur. Ille tamen nihilominus patriam spernens, CHRISTVM deuotissimè secutus, non abiit retrorsum; sed in anteriora se extẽdens, peregrinationem, quam semel ingressus est,
Matth. 24. 13. & voluntariam paupertatem vsque in finem prosecutus est: sciens quia *qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Et illud: *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens*
Luc. 9, 62.
III. *retrò, aptus est regno DEI.* Domino igitur *Duce*, de communi voto, concurrente omnium consensu, regni apicem obtinente, *Comes sancti Ægidii* ciuitatis præsidium, arcem videlicet Dauid, quam sibi ab initio, vt præmisimus, hostes tradiderant, possidebat. Erat autem in eminentiore ciuitatis parte, versus Occidentem sita, & ingentibus quadris constructa lapidibus, vnde totam vrbem inferiùs positam erat intueri. Hanc, quasi totius ciuitatis nouissimum refugium, videns Dux sibi deesse, curtatum nisi illam haberet, arbitratus se habere principatum, cœpit à domino Comite in auditorio Principum reposcere. Comes verò eam, tanquam sibi ab hostibus traditam, vsque in Pascha, quo transire & domum redire proposuerat, eam sibi velle habere, vt interim cum suis honestiùs in Regno morã facere posset, allegabat. Dux verò nisi turrim habeat, vniuersa se velle deserere, dicebat: allegans omnino inhonestum esse, vt eo domino designato alter ciuitatis haberet præsidium, quem quasi parem aut superiorem conspiceret. *Comes autem Normanniæ, & Flandrensium Comes* domini Ducis partes fouebant; qui verò cum domino Comite sancti Ægidii, eius etiam familiares erant, vt domino suo, saltem hac viâ, occasionem præberent abeundi, partem iuuabant aduersam. Factum est autem, vt quousque de iure decerneretur, cui cedere deberet, turrim in manu domini Albariensis Episcopi, quasi apud sequestrum de communi consilio commiserit. Ille verò non expectato iudicio, ante litis contestationem domino Duci dicitur eam tradidisse: cumq; id sibi postmodum à nonnullis imputaretur, vim sibi illatam publicè asserebat. Dominus igitur Comes, exacerbatus plurimùm, & indignatione plenus, quod turrim ita ignominiosè, vt sibi videbatur, amiserat, & quod cæteri Principes, non satis beneficiorum eius memores, quæ in via sæpiùs eis contulerat, secus * eum minus agerent amicè, descendens ad Iordanem, & aquis eius lotus, ad propria redire, suorum satisfaciens desideriis, disponebat.
IV. At verò prædictus *Marturanensis Episcopus*, vir subdolus & nequam, non cessabat interea plebem indoctam contra pios concitare Principes; & in vulgus serere, quod inuidię caussa, vt eã liberiùs possent sine pastore conculcare, Principes nollẽt Ecclesiæ prouidere. Assumensq; secum eiusdem factionis complices, prædictum *Arnulphum*, aliis contradicentibus, elegit: & auxilio fretus Comitis Normannorum, cuius erat & fuerat in tota expeditione familiaris & conuiua, in sedem Patriarchalem, fatuo populo suffragia consulta ministrante, intronizauit: sed neuter suis adinuentionibus lætatus est diu. Nam *Arnulphus* temerè assumptam coactus est deponere dignitatem;

& eius

& eius turpitudinis impudens patronus, viarum suarum fructus recollegit in proximo. Per idem tempus, inuenta est in parte sanctæ Resurrectionis Ecclesiæ, seorsum, portio vna *Crucis Dominicæ*: quam ob metum Gentilium, quorum iugum patiebantur, fideles ad ampliorem cautelam, multo ante, paucis admissis, occultauerant. Hanc studio & operâ cuiusdam hominis Syri, qui eius tam preciosi depositi fuerat conscius, repertam, thecâ recõditam argenteâ, primùm ad *Domini Sepulchrũ*, deinde ad *Templum* Domini, cum hymnis & canticis spiritualibus deportantes, prosequente eam vniuerso clero & populo, consolationem quasi de cœlo missam omnes in commune acceperunt, arbitrantes se laborum & molestiarum suarum mercedem condignam recepisse.

V. Sæpedicto igitur domino *Duce*, per DEI gratiam in regni culmine confirmato, scandalisque omnibus, si qua emerserant, amputatis, regnum diebus eius conualescere, & confirmari cœpit. Regnauit autem anno vno; peccatis hominum id exigentibus, ne diuturniore tanti Principis solatio, regni nouella plantatio recrearetur, & aduersus ingruentes molestias reciperet consolationem. Raptus est de medio, ne malitia immutaret cor eius: sicut scriptum est; *Viri misericordiæ colliguntur, & non est qui reputet.* (Esai. 57, 1.) Oriũdus verò fuit de regno Francorum, de Remensi prouincia, ciuitate Boloniensi quæ est secus mare Anglicum sita; ab illustribus & religiosis originem ducens progenitoribus. Pater eius fuit dominus *Eustachius* senior, illustris & magnificus eiusdem regionis Comes; cuius multa & memorabilia fuerunt opera, quorum adhuc apud seniores finitimarũ regionum, memoria est in benedictione, & in pia recordatione viri religiosi & timentis DEVM. Mater vero inclyta, & inter Occidentis nobiles matronas, tum morum prærogatiuâ, tum generositatis titulo præclara, *Ida* nomine, Lotharingiæ Ducis eximii *Godefridi*, qui cognominatus est *Struma*, soror. Qui postmodum cùm sine liberis esset, nepotem æquiuocum, in filium suum adoptauit; eumque vniuersi patrimonii sui heredem constituit: vnde eidem defuncto, in eodem Ducatu successit. Fuerunt porrò huic tres ex vtroque parente fratres, quibus & morum dignitas & virtutum præstantia, tanti principis verè dabat esse germanos: dominus videlicet *Balduinus* Comes Edessanus, qui eidem postea successit in regno; dominus quoque *Eustachius* Comes Boloniensis, patri synonymus, qui in bonis succedens paternis, post patrem obtinuit Comitatum: cuius filiam illustris & magnificus Anglorum rex Stephanus, *Mahaldem* nomine, vxorẽ duxit. Hic etiam, vt domino Balduino fratri absque liberis defuncto in regno succederet, à principibus Orientalibus citatus, venire noluit; timens, ne sine scandalo eius promotio celebrari non posset. Tertius fuit Dominus *Wilelmus*, vir inclytus, à paterna & fratrum simul honestate, & strenuitate non degener. Duo primi dominum & fratrem suum in expeditione secuti sunt, tertio domi remanente. Fuit autem, sicut & secundùm carnem primogenitus, ita & secundùm interiorem hominem, morum gerens prærogatiuam, & cui meritò primitiua competerent, dominus *Godefridus* vir religiosus, clemens, pius, ac timens DEVM; iustus, recedens ab omni malo; serius & stabilis in verbo; *seculi vanitates contemnens, quod in illa ætate, & militari præsertim professione rarum est*; in orationibus iugis, in operibus pietatis assiduus; liberalitate insignis, affabilitate gratiosus; mansuetus & misericors; in omni via sua commendabilis, & DEO placens. Fuit autem & corpore procerus, ita vt & maximis minor, & mediocribus maior haberetur: robustus sine exemplo, membris solidioribus, thorace virili, facie venustâ, capillo & barbâ flauus mediocriter; in vsu armorum & exercitio militari omnium iudicio quasi singularis.

VI. Horum tantorum Principum mater, sancta, religiosa, & DEO placens fœmina, dum adhuc essent in ætate tenera, spiritu plena diuino, futuras præuidit conditiones; & statũ qui præparabatur adultis, quasi quodam prædixit oraculo. Nam dùm semel circa matrem, sicut mos est puerulis, luderent adinuicem, & sese lascessentes, ad matris gremium frequentem haberent recursum, accidit quod eis sub eius chlamyde latentibus, vir venerabilis comes *Eustachius*, eorum pater, ingressus est. Vbi cùm mutuò se prouocarent, pedes & manus agitantes, matris, qua induta erat, operti chlamyde, quæsiuit Comes, quidnam esset quod ibi tam crebrò moueretur: cui illa respondisse dicitur: *Tres magni principes, quorum primus Dux, secundus Rex, tertius Comes esset futurus.* Quod postmodũ benignâ dispensatione diuina impleuit clemẽtia:

& verum prædixisse matrem, rerum euentus subsequens declarauit. Primus enim dominus *Godefridus*, vt præmissum est, defuncto succedens auunculo, eius ducatum obtinuit, regnum etiam Hierosolymorum postmodum, vniuersorum principum electione, consecutus: in quo secundus natu, dominus ei *Balduinus* successit: tertius, dominus *Eustachius*, qui defuncto patre, succedens in vniuersum, auitam eorum, vt præmissum est, obtinuit hæreditatem. Præterimus denique studiosè, licet id verum fuisse plurimorum astruat narratio, *Cygni fabulam*, vnde vulgò dicitur, sementiuam eis fuisse originem; eò quòd à vero videatur deficere talis assertio. Vnde his prætermissis, ad id quod cœperamus de domino Duce, prosequendum redeamus. Huic autem inter cætera quæ more suo gessit egregiè, accidisse dicitur quiddam memoriâ dignum, quod præsenti dignum duximus inserere narrationi.

VII. In singulari namque quodam certamine, quod ipse multùm inuitus subiit, sed tamen iuxta regionis consuetudinem, saluâ opinionis suæ integritate declinare nõ poterat, exstat factum eius memorabile, & præsenti narratione dignum. Passus est vir insignis à quodam nobili & potente viro (qui de numero erat Principũ, eiusq; dicebatur consanguineus) in curia domini Imperatoris, super quibusdam ingentibus prædiis, & latè diffuso patrimonio quæstionem: super qua, cum vtrique parti, experiendi gratiâ dies esset præfixus, eo adueniẽte, præsentes se exhibuerunt tam reus quàm actor in curia. Vbi lite contestatâ, cum prædictus vir nobilis rei proponeret vendicationem; Dux autem quantum poterat reniteretur; secundùm leges patriæ, adiudicata est inter eos *monomachia*, & pugna singularis. Cumq; Imperii maiores Principes ad hoc tantis elaborarent viribus, ne tam insignes viri spectaculum de se populo præstarent indignum; seq; tanto vellent subiicere discrimini, in quo alterutrius opinionis integritas posset periclitari, & non proficerent: mandata est executioni Imperialis sententia, & vulgi stante coronâ, Principibus de more circumpositis, locum ingressi sunt, futuro certamini deputatum, Martem dubium experturi. Dumque in eo conflictu à viris illustribus & magnificis, strenuè nimis decertaretur & viriliter, casu contigit, quòd vibrato in aduersarii clypeum ictu, Ducis cõfractus est gladius, ita vt supra capulum vix ad semipedalem quãtitatem in manu eius fieret residuum. Quod videntes qui astabant Principes, quòd Ducis conditio facta esset multò deterior, indictâ pace, Imperatorem adeunt, & supplicantes impetrant, vt de compositione inter tam egregios Principes tractare liceat. Vnde dum inter eos tractaretur diligentiùs, eos quæ ad pacem erant rogantes, Dux omnino repulit; & irreuocabiliter perseuerans, agonem reiterat, rediens in idipsum. Dumq; eius aduersarius propter integritatem gladii sui, sibi quasi superior factus videtur, instat proteruiùs, Duci negans requiem, quousque Dux ad solitam recurrens virtutem, quâ singulariter præminebat, & irâ succensus, irruens capulo quem gestabat in manu, tantâ circa tempus læuum virtute percussit aduersarium, quòd eum quasi semineccem, solo deiecit prostratũ, vt penè vitâ videretur omnino destitutus, & eiecto proprii fragmẽto gladii, & hostis prostrati gladium manu tenens, Principes ad se vocat, qui eum priùs de compositione conuenerant; & rogat attentiùs, monens vt de pace tractantes, virum insignem, qui iam defecerat tam ignominiosæ morti subtraherent. Qui admirantes Ducis virtutẽ egregiam, & misericordiã incomparabilem, pace impetratâ, controuersiam tam honesto fine sopierunt, vt tamen Dux victor, & immortali dignus gloriâ apud omnes haberetur.

VIII. Illud quoque factum, haud inferioris gloriæ, in frequenti versatur hominum memoria, quod præsenti lectioni nihilominus dignum duximus inserere. *Saxonum* populus, inter Germanicas nationes ferocissimus, Romani imperii iuga ferre detrectans, & liberioribus habenis, excussa disciplinæ regulâ, vagari cupiens, à domino Imperatore *Henrico* defecerat: inq; sua adeò erat obstinatus proteruia, vt contra prædictum Augustum, regem sibi crearet quendam comitem, *Radulphum* nomine, virum nobilem de eodem populo. Hac iniuriâ permotus Imperator, vniuersos Imperii Principes ad se generaliter fecit euocari. Quibus ante se constitutis, iniuriam omnibus tamen, notam, pandit, ad vltionem inuitat. Illi verò omnes Imperii gloriam æmulantes, & Saxonum enorme delictum nimis ægrè ferentes, certatim seipsos exponunt: vires compromittunt; non esse dissimulandam tantam contra Romanum imperium asserunt iniuriã, sed plectendum morte tam piaculare flagitium; & læsæ crimen maiestatis, vltore gladio feriendum

feriendum decernunt. Ex condicto igitur, & domini Imperatoris mandato, ad locum destinatũ, die præfixâ, infinita millia secum trahentes, adsunt, de vniuersis Imperii finibus tam Ecclesiastici, quàm cæteri Principes, Saxonum regionem violenter ingressuri, & exacturi de tantis iniuriis vindictam. Cumq; cõgressionis dies immineret, & ordinatis legionibus vterque exercitus in procinctu se haberet præliandi, conuocatis ad se Principibus Imperator, quærit cui tutè possit Imperiale committere vexillum, & tantorum exercituum constituere primicerium? Cui de communi consilio datum est responsum: *Dominum ducem Lotharingiæ Godefridum, præ omnibus ad id oneris idoneum & sufficientem esse.* Cui, tanquam viro à tot milibus electo, & singulariter omnium iudicio excellenti, tradidit Aquilam, multùm inuito, & renitenti. Contigit autem illâ die, quod confligentibus inter se hinc inde exercitibus, & hostiliter nimis adinuicem gladiis instantibus, Dux cum Aquila præcedens Imperatorem, versus aciem, cui præerat pseudorex *Radulphus*, contendens, illuc aciem, cui præerat Imperator, direxit: ad quam perueniens, confractâ & dissolutâ acie Regis, præsente Imperatore & de Principibus aliquot, vexillum quod gestabat, Regi per vitalia pectoris immersit; & eo transuerberato, ad terram deiecit exanimem: denuò signum, licet cruentatum, erigens Imperiale. Videntes autem Saxones, regem suum defecisse, defecerunt & ipsi, domino Imperatori se dedentes; & satisfactione iniunctâ pro delicti modo, receptis munitionibus & obsidibus, quorum interuentu se obligauerunt, ne aliquando simile attentarent, in gratiam reuersi sunt. Hæc autem idcirco interseruimus, vt quantus esset apud maximos orbis terrarum Principes, hic de quo agimus, vir inclytus, insinuetur. Maximum enim esse, nemo est qui dubitet, a tantis Principibus, qui pares in orbe non dicuntur habere, vnum omnium iudicio optimum designari; præsertim cùm ipse eorum iudicium opere tam insigni approbauerit; & præsenti argumento, quod verè de illo sensissent, edocuerit. Fuerunt & alia multa eiusdem inclyti viri magnifica & admiratione digna opera, quæ vsque in præsens in ore omnium, pro celebri vertuntur historia. Inter cætera quoq; propositum iam habens peregrinationem ineundi, castrum, vnde ei cognomen erat, *Bulionem* videlicet, agro, situ, munitione, commoditatibus, & longè lateque diffuso territorio, celebre ac nominatissimum, *Ecclesiæ Leodiensi*, piâ liberalitate in perpetuam eleemosynam concessit habendum. Sed nos qui ea tantum quæ apud nos gessit, describere sumus aggressi, ad propositum redeamus. Postquam igitur Regnum obtinuit, paucis diebus interpositis, sicut vir IX.
religiosus erat, in his quæ ad decorem domus DEI habebant respectum, solicitudinis suæ Domino cœpit offerre primitias. Nam protinus in Ecclesia Dominici Sepulchri, & Templi Domini, *Canonicos* instituit, eisque ampla beneficia, quæ *Præbendas* vocant, simulque & honesta domicilia circa prædictas DEO amabiles Ecclesias, assignauit: ordinem & institutionem seruans, quas magnæ & amplissimæ à piis Principibus fundatæ vltra montes seruant Ecclesiæ: plura etiam, nisi mors eum præuenisset, collaturus. Adduxerat etiam prædictus vir DEO amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, & sanctâ conuersatione insignes, qui toto itinere, horis diurnis & nocturnis, Ecclesiastico more, diuina illi ministrabant officia. Quos, postquam Regnum adeptus est, iuxta eorum postulationem, in *valle Iosaphat* locauit; amplissimumque loco, eorum gratiâ, contulit patrimonium. Quæ autem, & quanta sint, quæ Ecclesiis DEI pia liberalitate concessit, longum esset enumerare: ex tenore tamen priuilegiorum Ecclesiis indultorum, colligere est, quot & quanta sunt, quæ vir DEO plenus, pro animæ suæ remedio locis venerabilibus erogauit. Promotus autem, humilitatis causâ, coronâ aureâ, regum more, in sancta ciuitate noluit insigniri: eâ contentus, & illi reuerentiam exhibens, quam humani generis reparator, in eodem loco vsque ad Crucis patibulum pro nostra salute spineam deportauit. Vnde quidam in Catalogo Regum, non distinguentes merita, eum dubitant connumerare: magis attendentes quæ exteriùs geruntur in corpore, quàm quæ fidelis & DEO placens anima mereatur. Nobis autem non solùm Rex, sed Regum optimus, lumen & speculum videtur aliorum. Non enim consecrationis munus, & Ecclesiastica spreuisse credendus est Princeps fidelis sacramẽta: sed pompam seculi, & cui omnis creatura subiecta est, vanitatem; & perituram humiliter declinasse coronam, vt immar-

X. cessibilem alibi consequeretur.

Per idem tempus, vrbe recens captâ, dum adhuc Principes, qui eam diuino mancipauerant cultui, nondum essent diuisi ab inuicem, rumor insonuit; & verè sic erat; quòd *Princeps Ægyptius*, inter Orientales potentissimus, ex vniuersis regionibus suæ ditioni subiectis militares conuocauerat copias, & exercitus collegerat infinitos, indignè ferens, quod populus barbarus, de vltimis egressus terrarum finibus, in regnum suum introierat, & prouinciam imperio suo subditam, occupauerat violenter. Vocatoq; ad se militiæ suæ principe *Elafdalio*, qui alio nomine dicebatur *Emireius*, præcipit vt vniuersum Ægypti robur, & omnes imperii vires colligēs, in Syriam ascendat; & populum præsumptuosum deleat de superficie terræ, ita vt non memoretur nomen illius vltrà. Erat autem hic idem Emireus Armenius * nomine, à Christianis originem habens parentibus: sed *diuitiarum immensitate suffocatus, apostatauerat à creatore suo, fide neglectâ, ex qua iustus viuit.* Hic idem, etiam eodem anno, quo à fideli populo est obsessa, & fidei restituta Christianæ, eãdem à Domino protectam ciuitatem, à Turcorum potestate domino suo vendicauerat: vixq; eam mensibus vndecim obtinuerat quietam, cùm Christianus exercitus eam, propitio Domino, ab indebitæ iugo seruitutis eripuit. Indignatus ergo, quòd tam reciso tempore suâ potitus erat victoriâ; & quòd momentanea videbatur, & erat per eum domino suo acquisita possessio, laborem sibi gratanter assumit iniunctum, sperans de his qui factum eius denigrauerant, posse facilius triumphare. Assumpto igitur sibi vniuerso exercitu, & vniuersis Ægypti viribus, quales Ægyptiaca diocesis in optimo statu constituta tunc poterat ministrare, ascendit in Syriam, in spiritu vehementi, & intolerabili fastu, propositum habēs populum nostrum delere, ne etiam eius extaret memoria. Sed Domino visum est aliter, qui est

Psal.65,4. *terribilis in consiliis super filios hominum.* Veniens igitur cum equitatu magnifico, & ingentibus copiis, ante Ascalonam castrametatus est. Denique associauerant se eorum expeditionibus, ex vniuersa Arabia, & finibus Damascenis, ingentes copiæ. Et licet Turci priùs non satis bene cum Ægyptiis conuenirent, sed suspectas mutuò suas haberent vires, & æmulum contra se alternatim dilatare satagerent imperium: tamen nostrorum metu, etsi non ob gratiam, quam haberent mutuam, conuenerūt adinuicem, vt in nostrorum qui de nouo aduenerant supplantationem molirentur aliquid: *satiùs arbitrati, suorum pati fastus æmulorum, & iugum etiam portare, quàm barbarorum duros & feroces nimiùm gladios experiri.* Sic igitur Ægyptiorum, Arabum, & Turcorum congregatis in vnum innumerabilibus copiis, in agro, vt prædiximus, Ascalonitano castra contulerant, inde Hierosolymam profecturi: nec enim arbitrabantur, quòd tãtæ multitudini noster occurrere præsumeret exercitus.

XI. Quo audito, congregati adinuicem nostri Principes, Episcopi, clerus, & populus vniuersus, arma baiulantes spiritualia, & ante Sepulchrum Domini cum gemitu & lachrymis, corde contrito & humiliato prostrati orabant, postulantes à Domino vt populum suum clementer ab imminentibus liberaret periculis, quem vsque in præsens misericorditer sibi conseruauerat victorem: & qui locum sanctificationis suæ mūdari voluerat, eum vlteriùs contaminari propter gloriam nominis sui non pateretur. Inde etiam nudis pedibus cum hymnis & canticis spiritualibus ad Templum Domini eodem deuotionis feruore accedentes, effusis coram Domino præcordiis,

Ioel.2,17. orabant dicentes: *Parce Domine, parce populo tuo, & ne des hæreditatem tuam gentibus in perditionem.* Quibus de more completis, perceptâ ab episcopis benedictione, & ordinatis qui medio tempore vrbi præessent ad custodiam viris prudentibus, *Dux* cū *Comite Flandrensium* ex vrbe profectus, in campestria descendit Ramulensia, cæteris Principibus in vrbe relictis. Porrò viri illustres, dominus *Eustachius*, Ducis frater, & dominus *Tancredus*, euocati à ciuibus *Neapolitanis*, vt vrbem sine molestia reciperent, illuc de mandato Ducis erant profecti: vbi moram facientes, tum propter loci opulentiam, tum vt vrbi sufficientem designarent custodiam, horum quæ sic dicebantur erant ignari: sed euocati à domino Duce, sine dilatione redierunt, reliquis Principibus associati. Dux verò & Flandrensium Comes, peruenientes *Ramulam*, vbi de facto pleniùs sunt edocti, certum habentes quod prædictus *Emireius* cū suis copiis ante Ascalonam consedisset, misso sub omni celeritate nuncio, reliquos Principes, qui rei expectantes certitudinem in vrbe remanserant, præcipit euocari.

XII. At verò *Comes Tolosanus*, & alii DEO deuoti Principes, cognito per Ducis nunciū, quòd

quòd in tam graui multitudine hostes aduenerant, quodq; tam in vicino castra locauerant, inuocato de supernis auxilio, collectis quas pro tempore & loco habere poterant viribus, in campestria Philistiim ad eum locum qui hodie dicitur *Ibelim*, vbi dominum Ducem esse cognouerant, descenderunt. Erant autem eis equitum mille ducenti, peditum verò circa nouem millia. Cumq; ibi per diem noster quieuisset exercitus, circa horam vndecimam apparuit eis in campestribus, quasi de remoto, multitudo ingens: quam rati hostilem esse exercitum, præmissis ducentis leuioris armaturæ equitibus, qui de eorum statu & numero reliquos instruerent, ipsi ad arma se præparant: cumq; accederent propiùs qui præmissi fuerant, cognouerũt armenta esse boum, equorum, camelorumq; phalanges. Erant tamen ibi animalibus curam præstantes equites, pastorum vice armentis custodiam intendentes. Ad quos cùm peruenisset noster exercitus, non expectato congressu, fugerunt tam pastores, quàm qui pastoribus præerant equites, gregibus & armentis sine custode relictis. Capti tamen sunt quidam ex eis, quorum relatione de hostium statu, & proposito pleniùs edocti, cognouerunt quòd prædictus Princeps iuxta eos, quasi ad miliaria septem castra locauerat, propositum habens post biduum accedere, & nostrum delere exercitum. At verò nostri certi de prælio, acies instruunt nouem; quarum tres præponunt, tres locant in medio, tres præcipiunt subsequi; vt vndecunque ad eos hostium fiat accessus, triplicem ibi reperiant acierum ordinem sibi obiectum. De hostium verò numero, nullus poterat habere certitudinem: nam & infinita erat eorum multitudo, & singulis diebus incrementi aliquid eorum accedebat viribus. Sic igitur obtentâ sine contradictore prædâ, quæ præ nimia multitudine numerum excedebat, noctem illam ibi transegerunt gaudentes; more tamē prudentum, & quibus disciplinæ militaris plenior erat experientia, curam circa se peruigilem, & debitas obseruantes excubias. Mane autem facto, voce præconiâ bellum indicitur, & instructis ordinibus, Domino rei commendantes exitum, in hostes vnanimiter properant, victoriæ spem in eo collocantes, cui facile est cum paucis multos superare. Porrò Ægyptii, & qui eis adhæserant de partibus Syriæ, nostrorum videntes instantiam, & animositatem importunam, longè aliter sapientes quàm priùs, cœperunt de viribus diffidere; & in sua numerositate spei minus, & minus habere fiduciæ, arbitrantes omnem illam quæ occurrebat multitudinē, hominum esse cohortes. Nostrorum sanè, vt dictum est, modicus erat numerus; sed præda, de qua superiùs fecimus mentionem, casu, nemine ducente, nostris legionibus se applicauerat, ita vt nostris iter figentibus non procederet; & eisdem proficiscentibus continuò sine duce sequeretur. Arbitrati ergò nostrorum infinitum esse numerum, viresque incomparabiles, fugerunt nemine persequente, vix etiam fugâ salutem inuenire posse sperantes. Amissus est ergo illâ die, casu incognito, scandalorum fomes, auctor seditionum, *Marturanensis Episcopus*, ignorantibus cunctis eius exitum: quocunque tamen casu id acciderit, rebus humanis exemptus, desiit comparere. Dicitur tamen quòd à domino Duce ad vocandos Principes qui in vrbe remanserant missus, dum rediret, captus sit ab hostibus, & occisus; aut carceri perpetuo mancipatus. Collatâ igitur de supernis victoriâ, in hostium castra noster peruenit exercitus. Vbi tantam variæ suppellectilis & peregrinarum copiam inuenit diuitiarum, vt vsque ad nauseam satiati, mella fastidirent, & placentas: & pusillus & abiectior dicere posset, *Inopem me copia fecit.* Sic igitur fugientibus aduersariis, palmâ nobis sine labore concessâ, cum ingentibus gratiarum actionibus reuersi sunt Hierosolymam, tam Principes quàm vniuersus Christianus exercitus, onerati manubiis, & prædam inauditam secum trahentes; gaudentes & exultantes in Domino, tanquam victores, captâ prædâ, quando diuidunt spolia.

His ita gestis DEO amabiles, DEoque deuoti Principes, domini *Normannorum* & *Flandrensium Comites*, consummato fœliciter assumptæ sibi peregrinationis itinerario, ad propria redire disponunt: inde iter arripientes, nauigio Constantinopolim ad dominum Imperatorem *Alexium* peruenerunt: à quo benignè tractati, & cum honestis dimissi muneribus, auctore Domino, sani & incolumes in suam se patriam receperunt. Quorum alter, Normannorum videlicet Comes, domum rediens, rerum statum, ab eo quem reliquerat, peregrè proficiscens, secus à voto, longè inuenit mutatum: nam dum in expeditione Domino militaret, frater eius primogeni- XIII.

tus *Wilelmus*, qui cognominatur *Ruffus*, rex Anglorum, vitâ sine liberis decessit: cumque ei successionis ius & regni primitiua meritò competerent, frater eius *Henricus* natu se posterior, persuadens regni Principibus, quòd frater suus Hierosolymis rex constitutus, redeundi animum non haberet, regnum Angliæ hac fraude obtinuit. Reuersus ergo frater, ab eo cœpit, sicut & de iure poterat, regnum instanter reposcere. Cumque ille id negaret penitus, classe paratâ, & conuocatis copiis in Angliam ingressus est violenter: vbi cum omni regni illius robore frater occurrens, paratus erat cum fratre congredi; sed intercedentibus pacis mediatoribus, pax inter eos reformata eâ conditione, quòd Rex fratri suo primogenito certam pecuniæ summam singulis annis daret nomine census. Quo facto, Dux in terram suam reuersus est pacificus: postmodum verò, cum quædam castella, quæ Rex in Normannia etiam antequam in regem promoueretur, possidebat, Dux ab eo reposceret, & ille reddere negaret, obsedit ea vt violenter comprehenderet. Quo audito, Rex in Normanniam cum ingentibus copiis transfretauit: & cum fratre dimicans, cœpit eum, & perpetuo carceri mancipauit: vbi & defunctus est, fratre postmodum eidem in vniuersum succedente. Dominus quoque *Comes sancti Ægidii* vsque Laodiciam Syriæ reuersus, vxore ibi dimissâ, ad eam in proximo rediturus, iterum Constantinopolim, ad eundem dominum Imperatorem, cum honesto comitatu profectus est: vbi ab Imperatore susceptus magnificè, benignè tractatus, & ingentibus donis & amplâ remissus munificentiâ, in Syriam ad vxorem & familiam post biennium, vt in sequentibus dicetur, sospes reuersus est. Dominus verò *Dux* detento secum inclyto & nobili viro domino *Tancredo*, Comite quoque *Garnerio de Gres*, & aliis quibusdam nobilibus, commissum sibi a Domino regnum prudenter strenuèque administrabat. Concessit autem, & solitâ liberalitate donauit iure hereditario in perpetuum possidendam, vrbem *Tiberiadensem* super lacum Genesar sitam, cum vniuerso *principatu Galileæ*, simul & *Caypham*, quæ alio nomine dicitur *Porfiria*, vrbem maritimam cum suis pertinentiis prædicto domino Tancredo. In quo principatu ita DEO placidè & laudabiliter se habuit, quod vsq; in præsentem diem memoria eius in benedictione est apud illius homines prouinciæ. Sed & Ecclesias eiusdem dioceseos ingenti fundauit sollicitudine, & amplis dotauit patrimoniis, Nazarenam videlicet & Tiberiadensem, sed & montis Thabor; & insuper ecclesiastica contulit ornamenta. Quorum portionem non modicam, per fraudem & calumnias subsequentium Principum prædicta amiserunt loca venerabilia. Tamen vsque hodie de residuo necessaria sibi procurant, pro illius orantes anima, qui tam piâ liberalitate, & tantæ caritatis visceribus erga DEI Ecclesias abundauit. Et quia in modico fuit fidelis, supra multa constitutus est a Domino; & intrauit in gaudium patrisfamiliâs, pro vniuersis quæ dederat centuplum accipiens. Nam mox infra biennium meritis exigentibus, ad principatum vocatus Antiochenum, illam quoque, à temporibus Apostolorum gloriosam & nobilem, magis & magis, plurima largiendo, nobilitauit Ecclesiam. Sed & principatum pluribus subiugatis vrbibus, & præsidiis mancipatis, longè lateque promotis finibus ampliauit, sicut in sequentibus dicetur.

XIV. Dum hæc in regno sic aguntur, dominus *Boamundus* Antiochiæ princeps, dominus quoque *Balduinus* prædicti domini Ducis frater, Comes Edessanus, multorum relatione habentes compertum, quòd reliqui eorum fratres, & tantæ consortes peregrinationis, prosequente eos fauore Diuino, Vrbem sanctam sibi vendicauerant, & viæ caussam consummauerant fœliciter, condicunt inter se diem certum, quo paratis ad iter necessariis, illuc auctore Domino proficiscantur, vt laborum suorum caussam, vota Domino soluentes, compleant; & vt domino *Duci*, domino quoque *Tancredo*, & aliis principibus fraternum impendant solatium. Remanserant enim hi duo illustres & magnifici viri, alter apud Antiochiam, vt principatum conseruaret; alter apud Edessam, vt ab irruentibus hostibus protegeret Comitatum. Ita enim ab initio statim post captam Antiochiam, de communi prouidentia fuerat ordinatum, vt vterque concessas sibi diuinitus, DEI cultrices vrbes, non desererent; sed curam ad earum tuitionem impenderent peruigilem; ne fortè recurrentibus hostibus, & reparatis copiis, rediuiua pararentur bella, & sic in vacuum cucurrissent. Licet ergo vterque negotiosus esset plurimùm, tamen consummandæ peregrinationis gratiâ propositum vrgent, & die

præfixâ

præfixâ iter arripiunt. Dominus itaque *Boamundus*, aſſumptis ſecum eis qui eiuſdem peregrinationis deſiderio trahebantur, & ingentibus tam equitum quàm peditum copiis, iam vſque *Valeniam* vrbem maritimam, quæ eſt ſub caſtrum *Margat*, peruenerat, vbi fixerat inuitis ciuibus ſua tentoria. Porrò dominus *Balduinus*, eum è veſtigio ſequens, apud prædictam vrbem eundem repperit, vbi coniunctis adinuicem agminibus cœpto inſiſtunt itineri. Applicauerant autem per eoſdem dies, apud Laodiciam Syriæ, homines de Italia: inter quos erat vir literatus & prudens, religioſus quoque valde & honeſtatis amicus, dominus *Daimbertus* Piſanorum Archiepiſcopus; quidam quoque de Apulia Epiſcopus, *Arianenſis*: hi etiam caſtris prædictorum Principum ſe adiunxerant: vnde & numerus factus eſt maior, ita vt ſexus promiſcui, tam equitum quàm peditum, diceretur eſſe multitudo ad viginti quinque milia. Iter ergo aggreſſi, & oram ſecuti maritimam, non niſi hoſtium reperiunt vrbes, vnde cum maxima difficultate, & alimentorum inopia, viam poterant incœptam conficere: cùm enim non haberent commercia, & venalia non reperirent, defecerat viaticulum in eorum ciſtarciis. Sed & algoris vehementia, & imbrium intemperies, multos ad ſupremum compulit defectũ: hyems enim erat, menſis December. Soli enim *Tripolitani* & *Cæſarienſes*, in tam prolixo itinere, tranſeuntibus obtulerunt venalia: & tamen cum multo alimentorum defectu, & famis anguſtia procedebant, non habentes iumenta, & apta ſarcinis deuehendis animalia. Tandem protegente eos Diuinâ clementiâ, peruenerunt *Hieroſolymam*, vbi à domino Duce, & ab vniuerſo clero & populo deuotè ſuſcepti, loca Sancta corde contrito & in ſpiritu humilitatis perluſtrantes, fide diſcunt oculatâ, quod verbo & doctrinâ priùs comprehenderant. Celebrato ſanè in ſancta Bethleem Dominicæ natiuitatis die, præſepe vident, & ſpelũcam admirabilem, vbi pia DEI genitrix, ſalutis porta, mundi reparatorem pannis inuoluit, & lacte pauit vagientem.

XV. Cùm igitur vſque ad illum diem, quaſi per menſes quinque Hieroſolymitana vacaſſet Eccleſia, proprium non habens antiſtitem, conuenerunt qui præſentes erant Principes, vt in ea parte, Eccleſiæ DEI prouiderent. Demumque poſt multa deliberationum libramina, prædictum venerabilem virum dominum *Daimbertum*, de communi omnium conſilio in ſedem collocant Patriarchalem: nam quod de *Arnulpho* prius factum fuiſſe diximus, ſicut imprudenter factum fuerat, ita & ſubitò & facilè diſſolutum eſt. Prædicto ergo viro DEI in ſede collocato, tam dominus *Godefridus*, quàm dominus princeps *Boamundus*, hic regni, ille principatus humiliter ab eo ſuſceperunt inueſtituram, ei arbitrantes ſe honorem impendere, cuius tanquam miniſter ille in terris vicem gerere credebatur. Quo facto, aſſignatæ ſunt domino Patriarchæ poſſeſſiones, tam illæ quas tempore Gentilium, à diebus Græcorum, Græcus habuerat Patriarcha, quàm quædam erogatæ de nouo; vt haberet vnde honeſtè ſuſtentari poſſet domus Patriarchalis. His ita ritè completis, ſumptâ à domino Duce licentiâ, dominus *Boamundus*, dominus quoque *Balduinus*, in fines ſuos reuerſuri, ad Iordanem deſcenderunt: inde per *vallem Illuſtrem*, eiuſdem fluminis ripam ſequentes, *Scytopolim* tranſeuntes, vſque *Tiberiadem* peruenerunt. Vbi aſſumptis ſibi neceſſariis ad iter alimentis, ſecus mare Galileæ viam carpentes, Phœnicem Lybanicam ingreſſi, *Paneadem*, quæ eſt *Cæſarea Philippi*, à dextris prætereuntes, Itureamque ingredientes, vſque ad locum cui nomen *Heliopolis*, quæ alio nomine dicitur *Malbec*, acceſſerunt. Inde ad oram maritimam redeuntes, *Antiochiam*, protegente eos Diuinâ clementiâ, ſani & incolumes attigerunt.

XVI. Interea Hieroſolymis, ſtudio & operâ quorundam malignorum, quibus ſemper cordi eſt ſcandalum ſerere, & aliorum inuidere tranquillitati, ſuſcitata eſt quæſtio, inter dominum *Patriacham*, & dominum *Ducem*, domino Patriarcha repoſcente ab eo ciuitatem ſanctam DEO aſcriptam, & eiuſdem ciuitatis præſidium: ſimulque vrbem Ioppenſem, cum ſuis pertinentiis. Cumque aliquandiu agitata eſſet præſens quæſtio, Dux, ſicuti vir humilis erat, & manſuetus, ac timens ſermones Domini, in die Purificationis beatæ Mariæ, præſente clero & populo vniuerſo, Eccleſiæ ſanctæ Reſurrectionis, quartam partem Ioppe reſignauit. Poſtea die ſancto ſubſequentis Paſchæ, in præſentia cleri & populi, qui ad diem feſtum conuenerant, vrbem Hieroſolymam cum turri Dauid, & vniuerſis eius pertinentiis, in manu domini Patriarchæ reſignauit: eâ tamen conditione, vt prædictis vrbibus cum terri-

toriis ſuis ipſe interim frueretur vteretur, quouſque captis ex aliis vrbibus vna vel duabus, Regnum Dominus permitteret ampliari. Quod ſi medio tempore Dux abſque legitimo defungeretur hærede, prædicta omnia abſque difficultate, omni contradictione remotâ, in ditionem domini cederent Patriarchæ. Hæc omnia etſi aliorum relatione comperta, & etiam quorundam operâ ſcripto mandata, præſenti interſeruimus narrationi: miramur tamen, quibus rationibus motus dominus Patriarcha, hanc aduerſus Ducem ſuſcitauerit quæſtionem, cùm nec vſpiam legerimus, aut à viris fide dignis audierimus, eâ conditione domino Duci, regnum à victoribus Principibus fuiſſe traditum, vt alicui perſonæ, alicuius præſtationis annuæ, vel perpetuæ vinculo ſe ſciret obligatum. Nec pro craſſa & ſupina noſtra ducenda eſt ignorantia, cum quolibet mortalium amplius harum rerum veritatem, diligenter inueſtigauerimus, ad hoc ſpecialiter ſtudioſè, vt ea præſenti ſcripto mandaremus, ſicuti in noſtro longè ante fuerat propoſito.

XVII. Veruntamen quartam partem ciuitatis ab introitu Latinorum, & etiam à multis retro temporibus, Hieroſolymorum Patriarcham certum eſt tanquam propriam poſſediſſe. Quod qualiter acciderit, & vnde initium poſſidendi habuerit & cauſſam, breuiter aperiendum eſt: nam nos ſtudioſiùs hæc inueſtigantes, frequenti inquiſitione tandem ad huius rei peruenimus indaginem. Habent veterum traditiones, dum ciuitas illa ab infidelibus detineretur, nunquam pacem continuam, vel ad tempus modicum, habuiſſe; ſed frequentibus bellis, & crebris obſidionibus, finitimis Principibus eam ſibi vendicare volentibus, perpetuò fuiſſe fatigatam: vnde eius & turres & mœnia, tum vetuſtate, tum obſidentium operâ, in ruinam collapſa, hoſtium inſidiis locum latè patére cogebant. Cùm igitur ea tempeſtate Ægyptiorum regnum viribus & diuitiis, ſed & prudentia ſeculari, cæteris quæ vel in Oriente vel in Auſtro erant regnis eſſet præſtantius, volens *Ægyptius Calipha* imperii ſui fines porrigere, & ſuam longè lateque propagare ditionem, miſſis exercitibus, vniuerſam Syriam vſque *Laodiciam*, quæ Antiochiæ contermina, Cœles Syriæ limes eſt, violenter occupauit: deſignatiſque præſidibus, qui vrbibus tam maritimis quam mediterraneis præeſſent, vectigalia conſtituit, & vniuerſam regionem fecit tributariam: præcipiens ſingulorum ciuibus locorum, ciuitatis ſuæ muros reædificare, & turres validas per circuitum erigere. Hac communi lege, procurator qui Hieroſolymis præerat, eiuſdem loci compulit habitatores legibus parere communibus, & mœnia cum turribus in ſtatum reformare priorem. Quibus cùm partes futuri deſignarentur operis, contigit ex malitia magis quàm ex opum comparatione, quod quarta pars ſtructuræ illius, miſeris Chriſtianis, qui in vrbe degebant, deſignaretur. Erant autem prædicti fideles, tot angariis & parangariis, tributis, vectigalibus, & aliorum ſordidorum munerum præſtatione attenuati adeò, quòd omnium opes vix ſufficerent, vt vna vel duæ de prædictis turribus reſarcirentur. Videntes ergo quòd occaſiones quærerent aduerſus eos, non habentes aliud refugium, ad Præſidem accedunt, cum lachrymis ſupplicant, orantes, vt iuxta eorum poſſibilitatem onus eis imponatur; nam quod iniunctum eis fuerat, omnino inſufficientes erant portare. Qui cùm à ſua præſentia eos excludi præcepiſſet ſub graui interminatione, dixit: *Edicta ſummi Principis, ſacrilegium eſt violare: aut ergo opus iniunctum conſummabitis, aut vltoribus gladiis, tanquam læſæ maieſtatis reos, vos oportet ſuccumbere.* Tandem multiplicatis interceſſoribus, & munerum interuentu, apud Præſidem ferias obtinent, quouſque miſſis legationibus, ad Dominum Conſtantinopolitanum Imperatorem, eius ad peragendum opus prædictum, implorent eleemoſynam.

XVIII. Deſtinati ergo nuncii ad prædictum Principē accedentes, gemitus & lachrymas fidelis populi, non ſine ſuſpiriis audientium, quantum poſſunt exprimunt diligentiùs: pandentes ex ordine, ſputa, colaphos, vincula, carceres, bonorum direptiones, cruces, ſupplicia, quæ miſer ille populus pro CHRISTI nomine inceſſanter pateretur; & nunc quas de nouo aduerſus eandem plebeculam ad perdendum eos quærerent occaſiones. Porrò tunc agebat in ſceptris, vir prudens & magnificus dominus *Conſtantinus*, qui cognominatus eſt *Monomachus*, Conſtantinopolitanum Imperium ſtrenuè & viriliter adminiſtrans. Is lachrymoſis CHRISTI fidelium petitionibus gratuitum impendens aſſenſum, pecuniam promittit, vnde opus iniunctum poſſit abſolui, eorum moleſtiis & continuis afflictioni-

flictionibus plenâ caritate compatiens. Adiicit tamen conditionem, quòd ea lege prædictam ſit eis pecuniam largiturus, ſi apud regionis dominum id obtinere poſſint, vt infra prædictum muri ambitum, quem de Imperialibus eleemoſynis erigere propoſuiſſent, nulli niſi Chriſtiano habitare liceret. Scribit igitur ad Cyprios, vt ſi Hieroſolymitæ fideles id poſſent impetrare, de vectigalibus & fiſco debitis, tantam eis pecuniam miniſtrarent, quæ prædicto operi ſufficere poſſet. Illi verò ad propria reuerſi, domino Patriarchæ & plebi DEI quomodo egerint, pandunt ſeriatim: qui gaudentes verbum amplexi ſunt, & ad implendam legem pactorum, quam dominus adiecerat Imperator, omni ſtudio fideliter elaborant. Miſſis igitur nunciis ad magnum & ſupremum eorum principem, Ægyptium videlicet Calypham, proſequente eos diuino fauore, apud eundem, prædictam impetrant poſtulationem: & munimentum, eius ſubſcriptione & ſigillo corroboratum, inſuper obtinent. Tandem feliciter conſummato negocio, ad propria reuerſi, deſignatam muri partem auctore Domino, cõpleuerunt: anno ab incarnatione Domini M.LXIII. Regnante apud Ægyptios, & id fieri permittente *Bomenſor Elmoſtenſab*, anno triceſimo ſexto ante vrbis liberationem. Habitauerant ſanè vſque in illum diem, promiſcuè cum fidelibus, Sarraceni: ſed ab ea hora, auditâ iuſſione Principali, ad alias ciuitatis partes de neceſſitate ſe contulerunt, quartâ prædictâ fidelibus ſine contradictione relictâ. In quo ſerui CHRISTI conditionẽ ſuam videntur feciſſe longè meliorem: nam de cohabitatione virorum Belial, multò ſæpiùs oriebantur ſcandala, & multiplices eis accedebant moleſtiæ: tandem ſeorſum habitantes, ſine admixtione zizaniorum, degebant quietiùs: ſi quas habebant quæſtiones, ad cognitionem referebant Eccleſiæ, & mediante domini Patriarchæ, qui pro tempore erat, arbitrio, controuerſias inter ſe decidebant. Sic ergo ab ea die, & eâ ratione qua prædiximus, prædicta pars ciuitatis quarta, alium non habuit iudicem vel dominum niſi Patriarcham; & eam quaſi propriam, Eccleſia ſibi perpetuò vendicauit. Diſtinguitur autem quarta prædicta hoc modo: à *porta* Occidentali, quæ dicitur *Dauid*, per *turrim* angularem, quæ cognominatur *Tancredi*, vſque ad portam Septentrionalem, quæ dicitur *Protomartyris Stephani*, eſt ambitus muri exterioris: Interiùs verò limes eſt via publica, quæ ab eadem porta vſque ad menſas numulariorum directè protenditur, & inde iterum ad portam Occidentalem. Continet autem intra ſe venerabilem locum Dominicæ paſſionis & reſurrectionis, Domum hoſpitalis, vtrunq; monaſterium, virorum videlicet & ſanctimonialium, quorum vtrunque cognominatur *de Latina*; domum etiam Patriarchalem, & Canonicorum Dominici Sepulchri clauſtrum, cum ſuis pertinentiis.

Eodem tempore, XIX.
cùm iam ferè omnes Principes qui in expeditione venerant, eſſent ad propria reuerſi, ita quòd Dux ſolus, cui regnum erat commiſſum, & dominus *Tancredus*, qui in partem ſolicitudinis à domino Duce tanquam vir prudens, ſtrenuus & felix, erat detentus: tam modicæ erant noſtrorum facultates, & militantium copiæ, vt omnibus conuocatis, & certatim concurrentibus, vix inuenirentur equites trecenti, & peditum duo millia. Vrbes autem, quæ in noſtram venerant ditionem, paucæ admodum erant; & locis hoſtilibus interiectis, interpolatæ, ita vt ſummo periculo, cum neceſſitas id expoſcebat, de vna ad alteram veniretur. Suburbana autem, etiam in noſtrorum finibus vniuerſa ab infidelibus & Saracenis incolebantur: quibus ſæuiores hoſtes noſtro non erant populo; eoque peiores quò & domeſtici: *nulla enim peſtis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus.* Hi non ſolùm noſtros incautè gradientes viis publicis obtruncabant, & hoſtium mancipabant ſeruituti; verùm etiam & agrorum culturæ operam denegabant, vt fame noſtros affligerẽt; malentes ipſi eſuriem pati, quàm noſtris, quos hoſtes reputabant, aliquam miniſtrare commoditatem. Nec ſolùm vrbibus egreſſi, ſuſpectas habebant ſemitas; verùm & in domibus, infra vrbium mœnia conſtitutis, propter inhabitantium raritatem, & patulas hoſtibus murorum ruinas, vix tutus inueniebatur ad quieſcendum locus. Nocturni enim fures, vrbes vacuas, & raro habitatore cultas, clandeſtinis irruptionibus effringebant, in propriis domiciliis multos opprimentes: vnde nonnulli clàm, multi etiam manifeſtè poſſeſſiones quas acquiſierant deſerentes, reuertebantur ad propria; arbitrantes quòd vnâ die hi qui patriam tueri nitebantur, opprimerentur ab hoſtibus, & nõ eſſet qui eos ab imminentibus cladibus poſſet eruere.

Hi cauſam edicto dederunt, *vt annua præſcriptio locum haberet; & eorum foueret partes, qui in tribulatione perſeuerantes per annum & diem tranquillè & ſine quæſtione aliquid poſſederant.* Quod introductum eſt, vt prædiximus, odio illorum qui timoris causâ ſuas reliquerant poſſeſſiones, ne poſt annum redeuntes, ad earum admitterentur vendicationem. Cumque tantâ regnum laboraret inopiâ, adiecit tamen vir DEVM timens, DEoq; amabilis, auctore Domino, regni fines ampliare: conuocatiſque militaribus auxiliis, & populo regionis, vrbem maritimam, Ioppenſi conterminam, quæ olim dicta eſt *Antipatrida*, nunc verò vulgari appellatione dicitur *Arſur*, obſedit. Sed cùm in ea eſſent viri fortes, & ſtrenui, armis, victualibus & cæteris ad hos vſus neceſſariis abundantes; Dux verò exteriùs grauem ſuſtineret inopiam, & maximè quia naues non habebat, quibus obſeſſis introitum negaret & exitum; neceſſitate compulſus, prædictam ſoluit obſidionem, expectans vt tempore procedente, magis opportuna ſibi ad id complendum conceſſa, diuinitus eidem ſe offerret occaſio: ſed morte præuentus immaturâ, ad optatum propoſitum non peruenit.

XX. Accidit autem in eadem obſidione dignum memoriâ quiddam, quod præſenti curauimus lectioni inſerere. De montibus Samariæ, in quibus vrbs Neapolitana ſita eſt, quorundam ſuburbanorum reguli, deferentes ſecum exenia panis & vini, caricarum quoque, & vuæ paſſæ, ad prædictam deſcenderunt obſidionem, magis, vt credimus, vt noſtrorum explorarent vires & multitudinem, & de ſtatu eorũ pleniùs edocerentur, quàm vt Duci deferrẽt munera. Hi poſtquam in exercitum peruenerunt, vt ante Ducem introducerentur, cœperunt inſtanter poſtulare: in cuius conſtituti præſentia, obtulerunt donaria quæ ſecum detulerant. Dux autem, ſicut vir humilis erat, & ſeculi pompam omnino declinans, ſuper ſaccum ſtramine plenum, humi poſitum, reſidebat, ſuos expectans quos pabulatum emiſerat. Quod intuentes illi, admiratione ſtupidi, quæſierunt, *cur tantus Princeps, & tam admirabilis dominus, qui ab Occidente veniens, totum concuſſerat Orientem, & Regnum maximum in manu valida occupauerat, ita ſederet inglorius, vt neq; tapetia, neq; holoſerica circa ſe more haberet Regio; nec ſtipatus ſatellitibus armatis, formidabilem ſe præberet accedentibus.* Quibus ita percũctantibus, quæſiuit Dux quid loqueretur: quo cognito, reſpondit: *Quod homini mortali ſufficere meritò terra pro ſede temporali poterat, cui poſt mortem perpetuum domicilium eſt præſtitura.* Quod audientes qui gratiâ tentandi acceſſerant, admirantes viri reſponſum, humilitatem & prudentiam, abierunt dicentes: *Quia verè hic eſt, qui vniuerſas regiones debeat expugnare; & cui repoſitũ eſt de vitæ merito, populis & nationibus principari.* Mirabantur & timebant pariter finitimarum habitatores regionum, peregrini virtutẽ & ſucceſſum populi; eoq; in maiorem rapiebãtur & admirationem & metum, quo hæc ſuorum relatione, quibus ampliùs credere tenebantur, cognouerant; & vſq; ad Orientis vlteriora factum hoc, tam mirabile, diuulgabatur.

XXI. Dum hæc ita in regno Hieroſolymorum aguntur, accidit quod quidã *Gabriel* nomine, Armenius natione, qui vrbi *Meletenia*, trans Euphratem in Meſopotamia ſitę præerat, Perſarum timens incurſum, & eorum non valens ſuſtinere moleſtias, legatos miſit ad dominum *Boamundum* Antiochenorum principem, inuitans vt ad ſe venire non differat, prædictam vrbem quibuſdã interpoſitis conditionibus, ilicò recepturus. Quod audiens vir magnificus dominus Boamundus, vocationẽ viri impigrè ſecutus, aſſumpto ſibi ſolito comitatu, tranſito Euphrate, Meſopotamiam ingreſſus, penè iam ad vrbem prædictam peruenerat, cùm ecce Turcorum quidam potentiſſimus ſatrapa, *Daniſman* nomine, eius aduentu præcognito, ex improuiſo in eius comitatũ irruit: & incautos opprimens, quoſdam in ore gladii peremit; reliquos verò multitudinẽ hoſtium ferre nõ valentes, adegit in fugam. Ipſe verò dominus Boamundus, peccatis exigentibus, captus eſt ab hoſtibus, & eorum vinculis mancipatus. Quo ſucceſſu elatus, de multitudine exercitus, quem ſecum trahebat copioſum, præſumens, eandem vrbem obſidione vallat, in proximo ſperans eam ſe habiturum. At verò qui de prædicto euaſerant periculo, *Edeſſam* peruenientes, Comiti ex ordine pandunt caſum, qui domino Principi & eis acciderat. Quod intelligens vir ſtrenuus, domino Principi tanquam fratri vterino compatiens, & perículoſo rei euentu commotus interiùs, militares cum omni celeritate conuocat copias: & ſumptis ad iter neceſſariis, ad partes velox accelerat. Diſtare autem dicitur prædicta ciuitas ab Edeſſa, itinere dierum trium; quod ſubitò & maturè conficiens, iam proximus vrbi aderat: ſed

ſed audiens prædictus *Daniſman* Comitis aduentum, obſidione ſolutâ, ſecum deducens dominum Boamundum, quem tenebat in vinculis, in partes regni ſui, prælium declinans, ſeceſſit vlteriores. At verò Comes audiens, quòd prædictus Daniſman eius formidans aduētum, ab obſidione diſceſſerat, inſectatus eſt per triduum fugientem: videns quòd non proficeret, Meleteniam reuerſus eſt, vbi à prædicto Gabriele magnificè, cum ingenti gloria ſuſceptus, tractatus optimè, ciuitatem eiſdem conditionibus, quibus domino Boamundo prædictus Gabriel obtulerat habendam, recepit. Hiſque peractis, ad propria reuerſus eſt.

Interea dum vir inſignis dominus *Dux*, & ſui, qui cum eo, aliis diſcedentibus, vt regnum conſeruarent, Hieroſolymis remanſerant, tantâ laborarent inopiâ, tantâ affligerentur paupertate, quantam vix aliquis verbo poſſit exprimere: accidit, quòd per exploratores, quibus meritò fides erat adhibenda, nunciatum eſt, quòd in partibus Arabiæ trans Iordanem, in regione Ammonitarum, quidam *Arabes* incautiùs ſe haberent: vnde ſi ſuper eos repentè irrueretur, ingentia poſſent lucra reportari. Quibus vir illuſtris perſuaſus, conuocatis ſecretiùs tam equitum quàm peditum copiis, quales Regnum recens miniſtrare poterat, tranſito Iordane, hoſtium fines ingreſſus eſt: vbi feliciter conſummato negotio, dum cum ingenti præda gregum & armentorum, & infinitis mancipiis reuerteretur, nobilis quidam, & in populo ſuo præclarus Princeps, de gente Arabum, induſtrius, & diſciplinæ militaris feruentiſſimus amator, impetratâ pace per internuncios, ad eum cum honeſto nobilium eiuſdem gentis acceſſit comitatu. Audierat enim multorum relatione, de populi huius viribus, & gloria, qui ab Occidente deſcēdens, per tot terrarum ſpacia, & tantam laborum multitudinem, vniuerſum ſibi Orientem ſubiecerat; & præcipuè de Ducis virtute ſingulari, & ſtrenuitate præcipua: vnde, ſtudio feruentiſſimo, eũ videre geſtiebat. Accedens igitur, & exhibitâ reuerentiâ, cum debitæ ſalutationis affatu, multâ precum Ducem rogauit inſtantiâ, vt in conſpectu eius, gladio ſuo, camelum maximum, quem præſentem ad eũ vſum exhibuerat, ferire dignaretur, vt & ipſe poſſet virtutis eius aliis teſtimonium perhibere. Cui Dux, quoniam ad videndum eum de remoto venerat, acquieuit: & euaginato gladio, cameli præſentis caput amputauit ita facilè, tanquam ſi rem fragilem iuſſus eſſet præcidere: quo viſo, obſtupuit Arabs virtutis immenſitatem; ſed in mente ſua, multùm id adſcribebat enſis acumini. Vnde impetratâ licentiâ, vt confidentiùs loqueretur, quæſiuit, *vtrum cum alterius gladio ſimile quid poſſet operari?* Dux verò ſubridens, eiuſdem nobilis viri ſibi dari præcepit gladium: quo arrepto, aliud ſibi eiuſdem generis animal iuſſit præſentari: quo percuſſo, caput eius vno ictu ſine difficultate præcidit. Hic verò primùm ſæpe dictus vir nobilis admirari cœpit, cum ſtupore vehementi; & ictus vehementiam, non ex ferri acie, ſed ex robore viri cognouit procedere. Quodque de viri virtute audierat, verum eſſe comperit: vnde oblatis muneribus in auro, argento, & equis, domini Ducis ſibi conciliauit gratiam; & reuerſus ad propria, virtutis, quam in Duce viderat, præco factus eſt, ad quoſcunque loquebatur. Dux verò cum præda & manubiis Hieroſolymam reuerſus eſt. XXII.

Eodem menſe, Iulio videlicet, idem dominus *Godefridus*, regni Hieroſolymorum egregius moderator, validâ & incurabili correptus ægritudine, ægrotare cœpit ad mortem. Tandem inualeſcente morbo, nec exaudiente remedia, aſſumpto ſalutis noſtræ viatico, deuotè pœnitens, & verus CHRISTI confeſſor, viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt, centuplum accepturus, & cum beatis ſpiritibus vitam poſſeſſurus æternam. Obiit autem quintodecimo Kalend. Auguſti: anno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo. Sepultus eſt verò in eccleſia Dominici Sepulchri, ſub loco Caluariæ, vbi paſſus eſt Dominus: vbi & ſucceſſoribus eius, vſque in præſentem diem, pro ſepultura deputatus eſt locus. XXIII. A. Dn. 1100.

EXPLICIT LIBER NONVS.

CAPITVLA LIBRI DECIMI.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI DECIMI.

INCIPIT LIBER DECIMVS.

CAP. I.

RECEDENTE ab hac luce, sed tamen lucem meliorem consecuto, inclytæ & piæ in Domino recordationis, domino Duce *Godefrido*, primo ex Latinis regni Hierosolymorum moderatore insigni, vacauit regnum mensibus tribus. Tandem verò, siue de supremo domini Ducis iudicio, siue de communi Principum, qui pauci erant, consilio, citatus est domi-

eſt dominus *Balduinus* Edeſſanus comes, domini prædicti Ducis ex vtroque parente frater, vt in regnum accederet, iure ſibi debitum hæreditario, & fratri ſuccederet in eadem cura. Hic in adoleſcentia ſua liberalibus diſciplinis conuenienter imbutus, clericus, vt dicitur, factus eſt, & in Remenſi, Cameracenſi, Leodienſi eccleſiis beneficia, quæ vulgò *Præbendæ* dicuntur, gratiâ generoſitatis, qua ſingulariter præminebat, obtinuit: tandem ex cauſis nobis occultis, arma capeſſens militaria, depoſito clerici habitu, miles effectus eſt. Demumque procedente tempore, vxorem ex Anglia duxit illuſtrem & nobilem, dominam *Gutueram* nomine, quam ſecum deducens, dominum ducem Godefridum, dominumque Euſtachium fratres ſuos, viros virtutum & immortalis memoriæ, in expeditionem illam primam, fauſtâ & felicem per omnia ſecutus eſt. Prædicta verò eius vxor, antequã Antiochiam fidelis perueniret exercitus, longo fatigata dolore, apud Mareſiam optimo fine vitâ deceſſit, ibique ſepulta eſt, vt prædiximus. Ipſe autem poſtmodum ab Edeſſano duce vocatus, & ab eo adoptatus in filium, & poſt eius mortem Comitatum cum ſuis pertinentiis conſecutus, ſicut diligenter præmiſſum eſt, vxorem duxit filiam cuiuſdam nobilis & egregii Armeniorum Principis, *Tafroc* nomine, qui cum fratre *Conſtantino* circa Taurum montem præſidia habebant inexpugnabilia, multaſque virorum fortium copias: vnde & propter diuitiarum & virium immenſitatem, gentis illius reges habebantur. De ſementiua autem eius ſecundùm carnem origine, & de progenitorum excellentia, vel natiuitatis loco non multum eſt neceſſarium repetitos edere tractatus: nam dum ſuperiùs domini Ducis geſta conſcriberemus, ſufficienter de illa quæ communis eſt ambobus, ediſſeruimus ingenuitate.

II. Dicitur autem fuiſſe corpore valde procerus, & fratre multo maior, ita vt, ſicut de Saul dicitur, *altior eſſet vniuerſo populo, ab humeris ſupra:* capillo & barba fuſcus, carne tamen mediocriter niueus: naſo aquilino, & prominente puſillũ labro ſuperiore, cum ſubiecto dentium ordine aliquantulum depreſſo: non tamen eatenus, quod vſque ad vicium ei poſſet imputari. (1. Reg. 10, 23.) Grauis in inceſſu, habitu & verbo ſerius; chlamydem ſemper deportans ab humeris, ita vt ignotis grauitate, quam verbo prætendebat, & habitu, epiſcopus magis quàm ſecularis perſona videretur. Veruntamen vt vitiatæ propaginis & primæ maledictionis hæredem ſe non dubitaret, carnis dicitur lubrico impatienter laboraſſe: ita tamen cautè quæ ad illum defectum reſpiciunt, negotia procurare ſatagebat, vt nemini ſcandalum, nulli vis maior, nulli enormis infligeretur iniuria: quodque rarum eſt in huiuſmodi, vix ad paucos ex cubiculariis eius, huius rei poterat peruenire notitia: tamen ſi more peccatorum ad excuſandas excuſationes in peccatis, eius fautor quærit deſcendere, videtur aliquam apud homines, & ſi non apud diſtrictum iudicem, excuſationem habere de peccato, ſicut in ſequentibus dicetur. Fuit autem nec multâ diſtentus pinguedine, nec immoderatâ macie tenuis; ſed mediâ quadam corporis habitudine; promptus ad arma, ad equum agilis; impiger & ſollicitus, quotiens eum regni vocabant negotia. Porrò magnificentiam, animoſitatem, & diſciplinæ militaris experientiam, & cæteras animi bene diſpoſiti dotes egregias, quas velut iure hæreditario à progenitoribus in ſe transfuſas, tam ipſe quàm fratres eius perpetuò poſſederũt, ſuperfluũ videtur in eo commendare, præſertim cùm domini Ducis ita extiterit expreſſus æmulator, vt crimen ſibi reputaret ab eius veſtigiis declinare: eo minus, quo cuiuſdam *Arnulfi*, hominis nequam & peſſimi, qui Hieroſolymis erat Archidiaconus, cuius ad malum omne opus & intentio prona dicebatur, de quo ſuperiùs fecimus mentionem, quòd ſedem inuaſerat Patriarchalem, nimiâ vtebatur familiaritate, & regebatur conſilio, quod ei ad notam imputabatur.

III. Defuncto igitur domino Duce, & ſepulturæ tradito, vt præmiſimus: hi, quibus de ſuprema voluntate mandauerat teſtamenti ſui executionem, arbitrium deſerentes defuncti, ſuam illius iudicio prætulerunt voluntatem; nam neque *arcem Dauid* domino Patriarchæ *Daimberto* tradiderunt; nec ciuitatem, eius reſignauerunt ditioni, ſicut teſtamenti tabulis continebatur, & ſicut in die ſancto Paſchæ, quod proximè præterierat, preſente clero & populo, in eccleſia Dominicæ reſurrectionis, Dux in Domino piæ recordationis, pactis inter eum & dominum Patriarcham initis, interſeruerat. Huius autem contumaciæ princeps erat quidam Comes *Garnerus* cognomento *de Gres*, miles acerrimus, dominorum Ducis & Comitis conſanguineus: hic

confestim mortuo Duce, prædictam turrim inuadens, diligenter communierat; miseratque ad dominum comitem Balduinum occultè nuncios, ignorantibus aliis, vt velocissimus, & sine dilatione veniret: dumque super eo facto à domino Patriarcha sollicitaretur frequentiùs, vt supremæ Ducis voluntati satisfaciens, ecclesiæ ius resignaret, innectebat ambages, moras contexens, & tempus quocunque modo quærens redimere, vt comes citatus, iure adhuc suo illibato posset accedere: sperans, plurimùm gratiæ apud sæpe dictum Comitem, pro huiusmodi fidelitate exhibita, se inuenturum: à qua spe delusus decidit, præter omnium opinionem. Accidit enim, quòd infra quinque dies, idem Comes, casu vitâ decessit, omnibus ducentibus pro miraculo, & domini Patriarchæ meritis ascribentibus, quòd hostis & persecutor ecclesiæ ita subitâ morte defecerat. Sed neque in eius defectu Ecclesiæ melior facta est cōditio. Nam qui in præsidio erant, quod acciderat non magnifacientes, in eodem vsque ad aduentum Comitis Edessani perstiterunt. Porrò dominus Patriarcha sciens Comitem vocatum esse, & eius formidans aduentum, volens eius promotionem quocunque modo impedire, domino Boamundo Antiochenorum Principi, epistolam rei seriem pleniùs continentem dirigit. Cuius rescri-
IV. ptum ad maiorem rei euidentiam, præsenti inserere curauimus lectioni. *Scis, fili carissime, quoniam me ignorantem & inuitum, bonæ tamen ac sanctæ intentionis affectu, in eam quæ omnium Ecclesiarum singularis est mater & gentium domina, Rectorem & Patriarcham elegeris, electumq; communi tam cleri ac plebis, quàm Principum assensu, in huius summæ dignitatis sedem, licet indignum, DEI praeunte gratiâ, locaueris. In quo ego culmine constitutus, quanta pericula, quot labores, quot persecutiones sustineam, iniuriis offensus mille, meus cognoscit animus; & ipse omnium inspector CHRISTVS. Vix enim* dux Godefridus *dum adhuc viueret, non tam propriæ voluntatis arbitrio, quàm malorum persuasione seductus, ea reliquit ecclesiæ tenenda, quæ Turcorum temporibus, qui tunc fuerat Patriarcha, tenuerat; & sancta Ecclesia, cùm ampliùs honorari, & exaltari debuit, tunc maiora desolationis atque confusionis suæ opprobria sustinuit. Resipuit tamen ille, per misericordiam DEI; & ab impietatis desistens proposito, in die purificationis beatæ Mariæ virginis, de Ioppe quartam partem ecclesiæ sancti Sepulchri dedit: & post in die Paschalis solennitatis, iam vltrà superbè sapere, aut in seculari pompa confidere respuens, diuino nutu compunctus, cuncta quæ iuris erant Ecclesiæ, liberè reddidit:* & homo sancti Sepulchri ac noster effectus, *fideliter se DEO, & nobis, amodo militaturum spopondit. Reddidit itaque nostræ potestati turrim Dauid, cum tota Hierosolymitana vrbe, eiusq; pertinentiis, & quod in Ioppe ipse tenebat: sic tamen, vt ob rerum temporalium insufficientiam, nostrâ concessione, ipse hæc tam diu teneret, donec illum DEVS in captione Babylonis, aut aliarum vrbium amplificasset. Si autem absque hærede masculo moreretur, hæc omnia absque vlla contradictione ecclesiæ redderentur. Hæc omnia cum in præsentia totius cleri ac populi, in die solemni Paschæ, ante sacrosanctum Sepulchrum confirmasset, etiam in lecto ægritudinis de qua mortuus est, coram multis & probatis testibus ipse constituit: quo defuncto,* Comes Garnerius, *vt hostis contra ecclesiam DEI insurgens, fidem pactumq; iustitiæ nihili pendens, turrim Dauid contra nos muniuit: & legatis suis ad Balduinum directis, mandat, vti ecclesiam DEI direpturus, resq; eius violenter occupaturus, quantociùs veniat: vnde iudicio DEI percussus, quarto post obitum Ducis die obiit. Hoc ipso autem mortuo, viri ignobiles, ac de plebe, adhuc eandem turrim cum tota vrbe occupantes tenent, aduentum Balduini, ad ruinam ecclesiæ & totius Christianitatis interitum præstolantes. At ego, qui solius DEI clementiæ, tuæq; dilectioni, fili karissime, sum relictus, miseriis omnibus calumniisq; insidiantium mihi malignorum circumuentus, tibi soli: (qui in te solo post DEVM confido, & spei meæ anchoram in tuæ dilectionis soliditate figo) tibi (inquam) soli, quas patior ærumnas, imò quas Ecclesia patitur, voce flebili & anxiâ cogitatione refero. Tu autem, si quid pietatis habes, & nisi paternæ gloriæ vis esse degener filius: qui tyrannicâ crudelitate, clausum ab impia manu domnum* Apostolicum Gregorium *de vrbe Roma eripuit, vnde memorabile seculis omnib⁹ nomē emeruit: omni occasione remotâ, festina venire; & terræ regniq; tui curâ in militibus tuis prudentioribus sapiēter dispositâ, sanctæ Ecclesiæ miserabiliter laboranti, misericorditer succurre. Et certè scis ipse, quoniam auxilium tuum, consiliumq; promiseris, & debitorem te sanctæ Ecclesiæ ac mihi, sponte tuâ feceris. Scribe igitur ad Balduinum literas, interdicens ei, ne sine licentia nostra & legatione (cùm ille tecum in Patriarcham & Rectorem ecclesiæ Hierosolymitanæ me elegerit) sanctam Ecclesiam deuastaturus, & res eius occupaturus, vllo modo veniat: monstrans ei, quoniam irrationabile est, tot pro eadem Ecclesia labores sustinuisse, totq; pericula, vt illa libera fieret, si nunc vilis & abiecta seruire.*

cogatur

cogatur illis, quibus dominari & præesse materno iure debet. Quod si ille iustitiæ resistens, rationabilibus acquiescere noluerit, per eam quam beato Petro obedientiam debes, te contestor, vt quibuscunque modis vales, aut etiam si necesse sit, vi aduentum eius impedias. Quicquid autem super iis quæ mando, tu facturus sis, galeâ tuâ ad me sub festinatione missâ, per hunc eundem, quem ad te mitto nuncium, mihi carissime, manifesta. Hanc tamen epistolam, ad dominum Boamundum minimè credimus peruenisse. Nam eodem mense quo dominus bonæ memoriæ Dux carne dissolutus, migrauerat ad dominum, modico ante vel postea captus erat ab hostibus, sicut diligenter præmissum est. Dominus verò *Balduinus* Edessanorum Comes, redditâ sibi egregiâ Medorum metropoli, *Meleteniâ*, faustâ felicitate fruebatur; & perdomitis hostibus in circuitu admodum, aliquam sibi pacem & populo suo, per DEI gratiam obtinebat: cùm ecce nuncius ab Hierosolymis properans, dominum Ducem vitâ decessisse nunciat: cognitoque quod amici & fideles fratris defuncti eum instãter vocabant, vt ad regni maturaret successionem, cõgregato sibi ducentorum equitũ, & octingentorum peditum comitatu, resignatâ terrâ in manus cuiusdam consanguinei sui, viri prudentis & egregii, domini videlicet *Balduini de Burgo*, qui sicuti in illo comitatu, ita postmodum & in regno successit, VI. Nonas Octobris versus Hierosolymam iter arripuit, mirantibus nonnullis, quòd cum tam exiguo apparatu, tantum iter per medios hostium fines aggredi proposuisset. Cùm autem peruenisset *Antiochiam*, vxorem cum ancillis quæ ei famulabantur, cum onerosa supellectile, & plurima parte sarcinarum præcepit ad mare descendere, vbi & nauigium iusserat præparari, quò illa honestè vsque Ioppen deuehi posset: nam hæc sola ex maritimis vrbibus, in nostram venerat ditionem, reliquis omnibus adhuc ab infidelibus detentis. Hoc autem eo videtur fecisse intuitu, vt hostium regiones transiturus, expeditior esset ad ea quæ occurrerent negotia, atque ad casus repentinos omnino paratior. Inde *Laodiciam Syriæ* perueniens, oram maritimam secutus, per *Gabulum, Valeniam, Maracleam, Antaradon, Archis*, vsque *Tripolim* peruenit: vbi ab eiusdem ciuitatis rege, in castris extra vrbem, muneribus & honore præuentus, didicit eodem insinuante rege, quòd *Ducah* Damascenorum rex, proficiscenti ei in via præstruxerat insidias. Et procedens inde & *Biblum* pertransiens, ad fluuium peruenerat, qui cognominatur *Canis*. Est autem in eodem loco transitus periculosissimus, inter montes excelsos, rupium asperitate & ascensu arduo nimis imperuios, & fretosum mare; vix habens latitudinis cubitos duos, longitudinis autem stadia quatuor. Has locorum angustias & callem periculosum obsederant, vt transitum impedirent, regionis incolæ, & de Turcis nonnulli, qui vt iter domini Comitis præpedirent, ad hoc de remotis conuenerant partibus. Ad quem locum cùm peruenisset dominus Comes, præmissis aliquot de suis qui rem prætentarent, cognouerunt quosdam de iis qui locum munierant, transito flumine descendisse in planum: quod videntes nostri, timentes ne post se maiores reliquissent insidias, rei statũ domino Comiti per vnũ ex ipsis indicauerunt. Qui sine mora aciebus instructis eis occurrens, ad congrediendũ paratos reperit: in quos animoso irruens impetu, primo conflictu eorum soluit manipulum, pluribus ex eis interemptis, reliquis autem in fugam conuersis; sarcinisque depositis, ibi castra metari præcipit: vbi cùm locus esset arctus aliquantulum inter montes & mare, noctem duxerunt in multo discrimine peruigilem; molestias eis irrogantibus, tam iis qui in montibus aditus præoccupauerant, quàm qui in nauibus ab vrbe Beritensi & Biblio descenderãt, sagittarum totâ nocte multitudinem immittentes, & circa extrema castrorum multa nostris inferentes pericula; & tantis exacerbantes angustiis, vt equos fessos ex itinere, & præ caloris immensitate sitibundos, eâ nocte quamuis propè esset fluuius, non possent adaquare. Postea autem illucescente die, communicato cum suis consilio, præcipit Comes, vt compositis ad iter sarcinis redire incipiant: & præmissis debilioribus, & qui ad arma non multum poterant, ipse cum robustis sequebatur, non solùm à tergo, verùm ex vtroque latere irruentium sustinens impetus. Id autem prudenter nimis & callidè, more suo, vt hostes deciperet, adinuenerat; non de suo diffidens comitatu; sed vt eum fugientem insequentes, in locis patentibus hostes reperiret, cum eisq; liberiùs congredi posset: plurimùm enim angustias metuebat. Dumq; sic in redeundo eius laboraret exercitus, hostes arbitrati

V. (margin, beside "quem ad te mitto nuncium… Hanc tamen epistolam")
VI. (margin, beside "aquare. Postea autem illucescente die")

cauſſa formidinis eos reditum maturare, tantò inſtant proteruiùs, quantò eos ampliùs timore deiectos arbitrantur. Deſcendentes igitur de locorum anguſtiis certatim, per loca liberiora noſtros vrgentiſſimè cœperunt inſectari: ita vt qui in nauibus erant, prædam affectantes, in terram deſilirent, ſperantes ſine difficultate, tanquam deuictis hoſtibus, trophæum reportare. Videns autem Comes quòd montes deſeruerant, & iam plana tenentes, noſtris inſtabāt vrgentibus, indicto ſuis reditu, erectis vexillis, in hoſtes acriùs inſtantes regreditur; eumque inſecutæ acies, domini præeuntis exemplo irruunt animoſiùs: & antequam in montes, more ſolito ſe poſſent recipere, gladiis in eos vibratis deſæuiunt, vſque ad ſupremam interniciem non parcentes. Illi verò noſtrorum non ferentes impetum, & cædentium robur admirantes & ſtupentes inſtantiam, nullam defenſioni dant operam; ſed in ſola fuga ſpem habentes, eâ viâ ſaluti conſulunt: ita vt nec qui de nauibus exierant, ad mare redire præſumerent, & qui ad montes ſe contulerant, dum incautè fugiunt, periculoſa incurrentes præcipitia, improuiſæ mortis mille vias inuenirent. Hoſtibus igitur ita proſtratis, noſtri victores ad locum vbi ſarcinas & impedimenta dimiſerant cum exultatione redeunt: vbi nocte quieſcentes, benedixerunt Dominum, qui potentes deponit, & exaltat humiles. At verò die ſequenti retrocedentes, vſque ad locum qui dicitur *Iunia*, curam ſibi, & equis debitam impendentes ſollicitudinem, prædam inter ſe more militari diuiſerunt, & capta mancipia. Manè verò ſequente, volens dominus Comes, comitatui ſuo prudenter fideliterque prouidere, aſſumptis ſibi de expeditioribus equitibus nōnullis, ad locum vbi pridie conflictus fuerat, acceſſit intrepidus, perſcrutari volens, vtrum adhuc anguſtias detinerent aduerſarii, an locus tranſire volentibus liberè pateret. Videnſque tranſitum hoſtibus vacuum, & ſine difficultate permeabilem, ſuos facit euocari: qui auditâ optabili legatione, ad locum peruenientes, ſine moleſtia dominum Comitem conſecuti, locum tranſeunt, quem diu habuerant ſuſpectum, & meritò formidabilem: & accedentes ad pagum *Beritenſium*, ante vrbem caſtrametati ſunt: inde oram ſectantes maritimam, tranſeuntes *Sydonem, Tyrum & Ptolomaidam*, vſque ad locum cui nomen *Cayphas*, peruenerunt. Comes verò ſuſpectum habens dominum *Tancredum*, propter illam enormem nimis & indebitam, quam in eum apud Tharſum Ciliciæ commiſerat, iniuriam, neminem ſuorum in vrbem prædictam permiſit introire, timens ne vir magnificus, offenſæ memor, vellet ei vicem rependere. Porrò dominus Tancredus aberat; ciues tamen eius, domino Comiti exeuntes obuiam, benignè multùm & fraterno caritatis affectu, rerum venaliū, & maximè eorum quæ ad victum erant neceſſaria, bonis conditionibus obtulerunt commercium. Inde per *Cæſaream*, deinde *Arſur* viam legentes maritimam, vſq; *Ioppen* peruenerunt; vbi ab vniuerſo clero ac populo ſolenniter exceptus, fauentibus vniuerſis, pro Domino ſe geſſit. Inde profectus *Hieroſolymam*, occurrente ſibi vniuerſo clero & populo, tam Latinorum quàm aliarum nationum, cum hymnis & canticis ſpiritualibus, tanquam Regem & dominum ſuum introduxerunt gaudentes.

VII. Per idem tempus, *Arnulfus*, de quo ſuperiùs fecimus mentionem, primogenitus Sathanæ, filius perditionis, videns quòd à cathedra Iacobi, quam auſu temerario inuaſerat, meritis exigentibus decidiſſet, moleſtare cœpit & turbare quietem domini *Daimberti*, quem eadem eccleſia de communi omnium conniuentia ſibi præfecerat. Statim enim poſt Ducis obitum, apud dominum Balduinum Comitem, eum ſuper multis accuſauerat; cleri quoque partem concitauerat aduerſus eum, ſicuti malitioſiſſimus erat, & ſcandalorum ſator. Erat etiam potens, & in diuitiis ſuperabundans, archidiaconatum habens eiuſdem ciuitatis, & pro ſtipendiis Templum Domini & Caluariæ locum. Sic ergo quoniam & diues erat & prudens vt faceret malum, plurimùm in clero, magis autem apud ſeculares poterat perſonas. Videns itaque dominus Patriarcha, & prædicti Arnulphi malitiam, qui ei datus erat pro ſtimulo; & Comitis credulitatem, ſuſpectum habens eius aduentum, deſcendens de domo Patriarchali, in eccleſiam montis Sion ſe contulerat; ibiq; ſcandala fugiens, priuatus lectioni & orationi vacabat: vnde prædictæ domini Comitis receptioni & honori eidem à ciuibus impenſo, ſuam non exhibuerat præſentiam.

VIII. Cùm autem per dies aliquot, Comes moram feciſſet in vrbe, vt ſibi & equis aliquam indulgeret requiem, ordinatis regni negotiis, quantum ad illud præſens videbatur

ſufficere,

ſufficere,ſicuti homo laborioſus erat, & ocia fugiens, congregatâ expeditione,tam ex iis quos ſecum deduxerat, quàm quos in regno repererat ſubitus & ex improuiſo ante vrbem aſtitit *Aſcalonam.* Vbi cùm egredi ciues contra eum formidarent, videns quòd non multum proficeret, campeſtria ſecutus,quæ inter montes & mare media interiacent, ſuburbana inuenit: quorum habitatores relictis domibus, in ſpecus ſubterraneas cum vxoribus & liberis, cum gregibus & armentis ſe contulerant. Erant autem latrunculi & prædones, viarum effractores publicarum, qui crebris irruptionibus inter Ramulam & Hieruſalem, iter reddiderant valde periculoſum, in viatores incautos ferro ſæpiùs hoſtiliter ſæuientes: quo cognito, Comes inſtari præcipit vehementiùs, & igni ad oſtia ſpeluncarum adhibito, fumidam docet adhibere materiam,vt fumo incluſos moleſtante,ad deditionē cogeret, vel aëre ſuffocatorio, ſpiritus cōpelleret exhalare. Factum itaq; eſt, quòd qui intus erant,incendiorum cauma,fauillam,fumiq; importunitatē non ferentes,ſine conditione in manus ſe dederunt Comitis.Quibus non parcens,iuxta id quod eorũ videbãtur exigere merita,centũ ex eis decollari præcepit: ſumptiſq; victualibus,quæ tam ad vſus hominum quàm iumentorum apud eos reperta ſunt neceſſaria, tribu Simeon decurſâ,ad montana inde conſcendit: vbi locum ſepulturâ Patriarcharum Abrahæ, Iſaac, & Iacob celebrē, *Hebron* videlicet, qui alio nomine dicitur *Cariathiarbe*,prætereuntes, per vineas Engaddi,ad *vallem* deſcēdit *illuſtrem*, vbi eſt mare ſalſiſſimum. Deinde *Segor*, paruulam quidem, ſed tamen quæ Loth de Sodomis fugientem nouit ſaluare, tranſeuntes, fines Moabitarum ingreſſi, Syriam Sobal perluſtrauerunt vniuerſam, tentantes ſi quid eis occurreret, in quo gentem perfidam damnificare poſſent,ſuas verò conditiones reddere meliores: nihil tamen toto illo itinere profecerunt, niſi quòd de bonis hoſtium ſe, equos & iumenta exhibebant. Præcognito enim eorum aduentu regionis incolæ, ad montes imperuios & adſueta confugerant præſidia, ita vt vniuerſam noſtri deambulantes regionem vacuam & ſine cultore reperirent. Tandem videns dominus Comes quòd non proficeret, & quòd Natiuitatis Dominicæ immineret ſolemnitas, eandem viam,quâ venerat, remenſus,XII.Kal.Ian.die feſto ſancti Thomæ Apoſtoli,Hieroſolymam ingreſſus eſt.

Anno igitur ab incarnatione Domini *milleſimo centeſimo primo*,reconciliatis IX.
adinuicē domino Daimberto Patriarcha,& domino comite Balduino, per quorũ- A. D.
dã prudentũ commendabilem interuentum, in die ſancto Natiuitatis Dominicæ, 1101.
in eccleſia Bethleemitica,aſtantibus clero & populo, eccleſiarum quoque prælatis & regni principibus, conſecratus eſt, & in Regem inunctus, per manum domini *Daimberti* memorati Patriarchæ, dominus *Balduinus*, & regio diademate ſolenniter laureatus.

X. Domino itaque Balduino, vt prædictum eſt, regni ſolium obtinente,& in regno confirmato,dominus *Tancredus*, inclytæ recordationis, & piæ in CHRISTO memoriæ, iniuriæ memor, quam ab eodem domino Balduino apud Tarſum Ciliciȩ,prȩter merita paſſus fuerat,ſicut vir religioſus erat,& propriæ amator conſcientiæ,timens ei aliquo fidelitatis obligari vinculo,quem non poterat purâ caritate diligere,vrbem Tiberiadenſem ſimul & Caypham,quæ illuſtris memoriæ dominus Godefridus ob inſignia eius merita ei liberaliter conceſſerat, in manus domini Regis reſignauit: ſumptaque licentiâ, diſceſſum eius moleſtè ferētibus vniuerſis, ad partes ſeceſſit Antiochenas. Sæpe enim & ſæpius ab eiuſdem regionis principibus euocatus fuerat, vt vſque ad reditum domini *Boamundi*, ſi quando eum Dominus de carcere educere dignaretur, principatus curam gereret & ſolicitudinem, tanquam is ad quem de iure hereditario, ſi domino Boamundo redire non daretur, vniuerſa deuolueretur hereditas. Perueniente igitur Antiochiam, populus & Maiores generalem & liberam ſtatim ei contulerunt adminiſtrationem. Rex verò reſignatam ſibi Tiberiadem cuidam *Hugoni de ſancto Aldemaro*, viro nobili & in armis ſtrenuo,iure conceſſit hereditario poſſidendam. Quieuitque regnum menſibus quatuor.

XI. Contigit autem per eoſdem dies, ſuggerentibus viris quibuſdam, quibus idipſum officii erat, regionum finitimarum ſtatum,& hoſtium explorare infirma, quòd *Rex*, conuocatâ ſecretiùs ingenti militiâ, Iordanem tranſiens, fines Arabum ingreſſus eſt; & pertranſiens vſque ad interiora ſolitudinis, quam prædictus populus ſolet inhabitare, ad locum peruenit deſtinatum; vbi noctu & ſubitò ſuper incautos irruens, in ipſis eorum tabernaculis de viris nõnullos,

vxores verò cum paruulis vniuersis, & omnem eorum substantiam sibi fecerunt in prædam, trahentes secum spolia infinita, camelorum quoque & asinorum multitudinem inauditam. Viri autem ex plurima parte, de remoto sentientes nostrorum aduentum, equorum velocitate rapti, ad vlteriora deserti fugâ salutem quærentes se contulerunt: tentoria, vxores, & liberos, simul & omnem substantiam suam hostibus exponentes. Accidit autem quòd dum in redeundo armenta & mancipia ante se trahentes proficiscerentur, quædam illustris fœmina, cuiusdam magni & potentis Principis vxor, in eadem transmigratione, casibus inuoluta communibus, inciderat. Huic prægnanti partus imminebat dies, ita vt in ipso itinere, præ doloris deficiens angustia, qualis solet esse parturientis, partum ediderit. Quod audiens Rex, præcepit eam de camelo cui insidebat deponi, & de spoliis in terra lectum parari commodum pro tempore, datoque cibo & vtribus aquæ duobus; datâ etiam ei, secundum quod optauit, ancillâ, & duabus camelis, de quarum lacte nutriretur, designatis, mantello suo, quo erat indutus, eam inuoluens, dimisit; & cum exercitu suo profectus est. Eadem verò die, vel sequenti, magnus ille Arabum satrapa, cum multo suorum comitatu, exercitus nostri de more gentis suæ sequens vestigia, dolens & tristis admodum, quòd vxorem, nobilem matronam, & in proximo parituram amiserat, reliqua omnia quasi pro nihilo ducens, casu in vxorem sic iacentem incidit: vidensque & stupens humanitatem, qua erga eam dominus Rex abundauerat, cœpit vsque ad sidera Latinorum nomen, & maximè domini Regis clementiam extollere; & eidem de cætero, quantum poterat, esse fidelis; sicut postmodum
XII. in multo necessitatis articulo, euidenti significauit argumento. Dum hæc in Oriente geruntur, audientes Occidentales principes mirabilia magna, quæ per seruos suos, qui peregrinationem ingressi fuerant, operatus est Dominus: quomodo per tot terrarum spacia, per tot varios multiplicesque casus exercitum suum in Terram traduxerat Promissionis, & quomodo ante faciem eorum subiecerat gentes, regna humiliauerat: læti de fratrũ successu; sed hoc ægrè ferentes, quòd eorum felicibus actibus digni non fuerunt interesse: apponunt qui relicti fuerant, & ex compromisso apud se firmiter concipiunt, expeditionem innouare. Horum maximus erat vir illustris & magnificus *Pictauensium Comes* Wilelmus, idemque Aquitaniæ Dux: dominus quoque *Hugo Magnus* Philippi regis Francorum frater, Comes Viromandensium, qui primam expeditionem secutus, captâ Antiochiâ, inopiâ rei familiaris tractus, in patriam redierat: dominus quoque *Stephanus Carnotensium*, & Blesensium Comes, vir prudens & magni consilii, qui captâ Antiochiâ, futurum prælium reformidans, cum probro & ignominia consortes deseruit, & turpi fugâ perpetuam infamiam emit: hic priorem quærẽs defectum redimere, & abolere meritam priùs infamiam, ad iter se præparat, honestum sibi asciscens comitatum. Dominus quoque *Stephanus Burgundiæ Comes*, vir inclytus, & multâ nobilitate insignis, ad idem iter accingitur: & multi alii nobiles, qui suis regionibus, vitâ, genere & armis præclari, eodem accensi desiderio, ad proficiscendum se præparant, expectantes, vt die constitutâ, maiores Principes iter arripiant, seque eorum associent legionibus. Factum est autem, vt die præfixâ, tempore opportuno, ordinatis ad iter necessariis, consortibus accitis, iter arripuerint; primæque expeditionis vestigia, etsi non deuotionem secuti, *Constantinopolim* peruenerunt: vbi à domino Imperatore Alexio satis honorificè suscepti, dominum *Comitem Tolosanum*, qui in prima expeditione tantus Princeps, tamque commendabilis extiterat, repererũt. Hic, vt prædiximus, vxore & familiâ ex plura parte, apud Laodiciam relictâ, ad dominum Imperatorem redierat, opem imploraturus, quatinus in Syriam redire, & vnam vel plures ex vrbibus eius sibi vendicare posset. Proposuerat enim incœptâ semel peregrinatione perseuerare perpetuò, & nunquam ad propria redire. Hunc ergo tanquam virum industrium & prudentem gaudentes se reperisse, sumptâ à domino Imperatore licentiâ, donis ab eo cumulati vberioribus, dominum Comitem quasi pro duce habentes, transito Hellesponto, cum suis legionibus apud *Nicæam Bi-*
XIII. *thiniæ*, prioris exercitus vestigia legentes, peruenerunt. At verò idem Imperator, vetusto Græcorum more, nostrorum successibus inuidens, quamuis eos, vt prædiximus, apud se satis benignè habuisset, occultè tamen per internuncios frequentes, in eorum perniciem hostes sollicitabat; & de eorum aduentu crebris epistolis

epistolis & nunciorum discursibus reddebat instructiores, eos præmonens, ne tantum populum suo periculo liberè transire patiantur. *Vicem scorpionis agens, cui cùm non sit in facie quod formides, prudenter feceris, si caudæ posterioris declinare poteris maleficium.* Per eum igitur & suos, nostrorum aduentu præcognito, ex vniuerso Orientali tractu vires conuocant, & tam precibus quàm prætio militaria colligunt auxilia, eorum iter præpedire volentes, quos transeundi propositum habere cognouerant. Nostri autem siue ex industria, siue casu, diuisi sunt ab inuicem; & variis cœperunt partibus incedere, facti quasi ex industria *arena sine calce*; nullum inter se habentes vinculum caritatis; & illam quam prior exercitus obseruauerat disciplinam, omnino contemnentes. Suscitatus est eis ergo, exigentibus meritis, potens aduersarius, & dati sunt in manus hostium, ita quod ex eis vnâ die in ore gladii promiscui sexus ceciderunt plus quàm quinquaginta millia. Quibus autem concessum est diuinitùs hostium manus effugere, hi nudi vacuique, amissis sarcinis, & omnimodâ supellectile perditâ, salutem quocunque modo inuenerunt; tandemque casu magis quam industriâ, in Ciliciam peruenientes, apud *Tharsum* eiusdem prouinciæ metropolim, dominum *Hugonem Magnum*, fatali sublatum necessitate amiserunt: quo in ecclesia doctoris Gentium, qui ex eadem fuit oriundus ciuitate, magnificè sepulto, refocillati per dies aliquot, resumpto itinere, *Antiochiam* peruenerunt. Quibus dominus *Tancredus*, prædictæ ciuitatis principatum administrans, omnem more suo humanitatis gratiam exhibuit: maximè autem domino Pictauiensium Comiti; quia & cæteris nobilior, & longè potentior, & ampliùs cæteris in prædicta infausta expeditione damnificatus fuerat, amissis penitus vniuersis. Tandem videndi loca sacra tracti desiderio, quibus equi defecerant, nauigio; quibus autem adhuc supererant, terrestri itinere Hierosolymam festinantes, apud *Antaradon* vrbem maritimam, quæ vulgari appellatione *Tortosa* dicitur, conuenerunt. Vbi de consilio domini *Raymundi Comitis Tolosani*, ciuitatem impugnantes, quoniam eis expugnabilis videbatur, auctore Domino, infra paucos dies violenter occupauerunt, ciuibus eius aut peremptis gladio, aut perpetuæ mancipatis seruituti. Vrbem igitur domino Comiti resignantes, spoliisque iure belli inuicem diuisis, cœpto insistunt operi: prædicto Comite ad tuendam prædictam vrbem, inuitis cæteris, & eum secum trahere nitentibus, remanente.

Interea dum prædictus exercitus, vt præ- XIV. diximus, circa partes Romaniæ infeliciter laboraret, dominus *Rex Hierosolymorum*, nolens ocio torpescere, sed regni fines ampliare solicitus, omnem dabat operam, quomodo regni angustias posset dilatare. Applicuerat porrò circa veris initium, in portu Ioppensi, classis *Ianuensium*, qui à domino Rege & eiusdem vrbis ciuibus cum multa suscepti sunt honorificentia. Et quoniam in proximo erat Paschalis solemnitas, subductis ad terram nauibus, Hierosolymam ad diem festum ascenderunt. Completâ igitur, de more, celebritate Paschali, Rex per viros prudentes & exhortationis habentes gratiam, classis prædictæ consules, simul & maiores natu, & turmarum capita, conuenire facit, interrogans: *Vtrum redeundi haberent propositum; aut seruitio Diuino ad incrementum Regni per tempus aliquod, honesto deputato salario, se velint mancipare.* Qui communicato cum suis consilio, responderunt: *Quòd si honestis conditionibus in regno possent moram facere, propositum eis erat, & fuerat ab initio, in DEI seruitio ad incrementum Regni fideliter per tempus aliquod desudare.* Pactis ergò hinc inde, ad congruam consonantiam redactis, statutum inter eos, & iuramentis interpositis confirmatum, quòd *quamdiu cũ prædicta classe in Regno vellent moram facere, si quampiam de vrbibus hostium, vel oppidis per eorum auxilium violenter capi contingeret, tertiam partem manubiarũ & pecuniæ ab hostibus ablatæ, sine omni molestia haberent suorum consortibus diuidendã, reliquis duabus domino Regi conseruatis. Insuper & in qualibet ciuitatum, quæ eodem tenore vendicarentur ab hostibus, vicum vnum, qui proprius esset ciuium Ianuensium, ex compacto reciperent.* Hac igitur spe erectus dominus Rex, & de cœlesti præsumens auxilio, congregatis de ciuitatibus, quas habebat, tam equitum, quàm peditum militaribus copiis, *Arsur* oppidum maritimum, mari & terrâ obsidione vallat. Est autem hic locus, qui alio nomine *Antipatrida* appellatur, ab Herodis genitore Antipatro sic appellatus, locus vber, syluarum & pascuorum multas habens commoditates. Hunc locum anno præterito dux Godefridus bonæ memoriæ, obsidione clauserat: sed videns quòd non proficeret, non enim nauigiis abundabat, vt marinum obsessis

posset accessum impedire, infecto reuersus est negotio. Cùm igitur præsidium, locatis in gyrum agminibus, circũdedissent, castellum præcipit, ex magnis trabibus fabricari: quo cõposito, & artificum sollicitudine mœnibus applicato, præ ascendentium multitudine, cùm minùs quàm expediret, in se haberet soliditatis, ad terram confractum decidit. Quo casu de nostris quasi centum grauiter læsi sunt: quidam etiã capti ab hostibus, quos in nostrorum præsentia affixerunt patibulis: quâ indignatione noster vehementer est motus exercitus; & instantes animosiùs, hostes infra vrbẽ cohibent, tantâ captos formidine, vt iam de sui defensione, nec etiam cogitare videretur. Nostri verò applicatis ad murũ scalis, iam turres & mœnia videbantur occupasse: cùm ecce oppidani de vita desperãtes, per intercessores apud dominum Regem obtinẽt, vt resignato municipio, ipsi cum liberis & vxoribus, mobilia sua deferentes, liberum & tranquillum habeant exitum, & vsque Ascalonam securum ducatum. Captum ergò præsidium relictis ibi custodibus, qui locum prouidè tuerentur,

XV. Cæsaream confestim adiit, eam sine dilatione obsessurus. Est autem *Cæsarea* vrbs in maritimis constituta, cuius priscum nomen est *Turris Stratonis*. Hanc, vt veteres habent historiæ, Herodes senior ampliauit, & nobilibus ædificiis insignitam, in honorem Cæsaris Augusti, *Cæsaream* appellauit, secundæ Palæstinæ, Romani Principis autoritate, metropolim constituens. Est autem locus, aquarum fluentium, & hortorum irriguorum habens plurimam commoditatem; portu carens: quamuis de eodem Herode legatur, quòd multis sumptibus, & curâ diligentiore, inutiliter tamen elaborauerit, vt tutam ibi aliquam nauibus præberet stationem. Ad quã cùm peruenisset Rex cum suo exercitu, classe eũ per mare æquis passibus prosequente, obsidionem locant in circuitu, & machinis iaculatoriis congruis stationibus dispositis, vrbem impugnant animosiùs, & crebris congressionibus circa portas ciuitatis ciuibus irrogant formidinem; magnorumque molarium immissionibus turres & mœnia debilitant, & domicilia interiùs confringentes, obsessis requiem negant. Paratur interea miræ altitudinis machina, turribus multò sublimior, vnde nostris esset facultas amplior vrbẽ impugnãdi liberiùs. Cùm ergò quasi diebus quindecim tam ciues quàm noster exercitus in eo perseuerassent negocio, vt hi totis viribus inferre, illi non dissimili studio propulsare conarentur molestias, & in cõflictibus assiduis animosiùs decertarent: intelligentes nostri, ciues molles ocio, & longâ quiete delicatos, armorum vsum non habentes, tantis impares laboribus, singulis diebus agere remissiùs, & bellorum ponderibus fatigari; moram inuicem arguunt; & se mutuò cohortantes, non expectant vt erigatur quæ fiebat machina, sed facto vnanimiter impetu, solito acerbiùs instant; & ciuibus infra mœnia violenter illatis, tantum ingerunt terrorem, vt de vita diffidentes, nec muros ad tuitionem communirent, nec defensioni vllam darent operam. Quod intelligentes nostri, scalas ad muros applicant, & subitò certatim ascendentes, turres occupant & mœnia: quorundam quoque studio reseratis aditibus, Rex cum suis ingreditur, ciuitate violenter effractâ. Hi iam passim discurrentes armati, & quæ sibi ciues tuta putabant præsidia, domos effringẽtes, patribusfamiliâs occisis, vasa, domus & quælibet eius desiderabilia rapientes, cæsâ familiâ, atria possidebant. Nam de his qui per vicos & plateas ciuitatis casu nostris obuiã se dabant, superfluum est disserere: cùm hi etiam, qui diuerticula studiosè quærebant & latebras, stragem declinare non poterant. Multi autem ipsi sibi, quibus fortasse aliàs indultum esset, mortis causas asciuerunt, qui aureos & lapides preciosos deglutientes, in suum exitium talium cupidos prouocabant eatenus, vt sectis eis per medium, intus in visceribus deposita rimarentur.

XVI. Erat autem in parte ciuitatis, in loco edito, vbi olim ab Herode ad honorem Augusti Cæsaris, miro opere dicitur fabricatum templum, publicum ciuitatis Oratorium: illuc vniuersus penè ciuitatis populus, quoniam orationis locus erat, spe consequendæ salutis confugerat: quo effracto, tanta eorum qui intrò se contulerant, facta est strages, vt occidentium de cruore occisorum bases tingerentur; & horror esset, funerum multitudinem intueri. In hoc eodem Oratorio, repertum est vas coloris viridissimi, in modum parapsidis formatum, quod prædicti Ianuenses smaragdinum reputantes, pro multa summa pecuniæ in sortem recipientes, ecclesiæ suæ pro excellenti obtulerunt ornatu. Vnde & vsque hodie transeuntibus per eos magnatibus, vas idem quasi pro miraculo solent ostẽdere, persuadentes

dentes quòd verè sit, id quod color esse indicat, smaragdus. Occisis autem per loca varia omnibus penè ciuibus adultis, virgunculis vix parcitur, & pueris impuberibus. Hic dabatur verè ad literam intueri quod scriptum est in Propheta: *Tradidit* Psal.77,67. *Dominus in captiuitatem virtutem eorum, & fortitudinẽ eorum in manus inimici.* Igitur cessante gladio, & strage populi cõsummatâ, comportatis in vnũ spoliis & supellectile vniuersâ iuxta tenorem pactorum tertia pars designatur Ianuensibus, reliquis duabus domino Regi & suis in sortem cedentibus. Hic primùm noster populus, qui attritis in expeditione reculis, pauper & inops ingressus fuerat, & eadem tenuitate vsque ad illum laborauerat diem, onerati spoliis, & ditati pecuniâ cœperunt fieri locupletiores, pinguiore sibi supellectile constitutâ. Adducti sunt autem coram domino Rege, sedente pro tribunali, procurator ciuitatis, qui linguâ eorum dicitur *Emir*; & Iuridicus, qui iuridicendo præerat, qui etiam linguâ eorum *Cadius* appellatur. His duobus, spe futuræ redemptionis, studiosè indulta est vita; compedibus tamen mancipati, traditi sunt custodibus deputatis. Porrò non habens Rex moram ibi faciendi diuturniorem ferias liberas, reuocantibus eum aliis negotiis, electo ibi Archiepiscopo quodam *Balduino*, qui cum domino duce Godefrido in expeditione venerat, relictis ad custodiam ciuitatis de exercitu nonnullis, ipse cum cæteris Ramulam festinat.

XVII. Est autem *Ramula* ciuitas in campestribus sita, iuxta *Liddam*, quæ est *Diospolis*, huius antiquum nomen non reperi; sed neque ipsam priscis fuisse temporibus, frequens habet opinio; quam post tempora seductoris Mahumeth, eius successores Arabum principes, veteres tradunt historiæ, fundasse. Erat autem quãdo Christianorum exercitus in partes Syriæ primitus appulit, ciuitas celebris, quæ multo populorum frequentabatur accessu, turribus & muro circumdata valido. Verùm, postquam nostrorũ partibus illis se infuderunt legiones, quia nec antemurali cingebatur, aut vallo, vrbe relictâ, Ascalonam fugerũt omnes, propter ampliorem illius vrbis munitionem, eius habitatores. Nostri verò, vrbe, vt prędiximus, repertâ vacuâ, in quadam parte eius, castrum muris & vallo cõmunierunt, difficile arbitrantes, tantum murorum ambitum, cum paucis habitatoribus occupare. Rumor itaq; insonuerat, non multũ à vero discrepans, quod *Ægyptius Calypha*, quendam militiæ suæ principẽ, cum ingenti multitudine, ad partes direxerat Ascalonitanas: more suo præcipiens, vt absq; dilatione proficiscens, populum illum inopem & mendicũ, qui fines eius ingredi præsumpserat, & quietem eius turbare non verebatur, aut gladiis deleret funditus, aut vinctum ad se perduceret in Ægyptum. Dicebãtur autem esse qui aduenerãt, prædictum Principem secuti, vndecim equitum millia; peditum verò in viginti millibus dicebatur summa consistere. Hæc dominum Regem fama à Cæsarea maturare compulerat, timentem ne de multitudine sua pręsumentes, periculosas in Regnũ irruptiones molirentur: quò perueniens, quasi per mensem expectans, videns quòd non procederent, Ioppen reuersus est. Tandem mense tertio Ægyptiorum legiones, de quibus præmisimus, timentes domini sui præterire mandatum; & super eo quod distulerant, indignationẽ metuentes & offensam, *de necessitate facientes virtutem*, animos erigunt, reparant vires; & ordinatis agminibus fines nostros ingredi, & nobiscum pugnare contendunt. Quod vbi domino Regi nunciatum est, collectis regni modicis copiis: quia maiores, possessionum angustiæ ministrare non poterant; exercitum circa Liddã & Ramulam colligit quantum potest. Erat autem ei equitum numerus ducenti sexaginta; pedites verò nongenti. Vbi autem constitit quòd hostes accederẽt, Rex illis procedens obuiã, acies sex numero præcepit ordinari: quibus ordine dispositis, præuio ligno Crucis Dominicæ, quod quidam Abbas religiosus cum multo DEI timore gestabat in manibus, hostium acies cõtuentur: quibus intuitis, inuocato de supernis auxilio, erectis in cœlum luminibus, eorum multitudinem non verentes, hostibus animosè se ingerunt, gladiis instantes viriliter, scientes quia res pro capite ageretur. Hostes nihilominus è diuerso, vxoribus & liberis, possessionibus & prædiis, quas in Ægypto dimiserant, nisi victores redeant metuentes, resistunt totis viribus; & pro modo suo laborant iniurias propulsare. Factum est autem, vt primæ hostium acies in vnam ex nostris irruentes, & ingenti multitudine illam dissoluentes, adegerunt in fugam: quam insectantes & perurgentes atrociùs, penè vsque ad supremum interitum deleuerunt. At verò reliquæ nostræ acies hostibus resistentes & instantes

atrociùs ſtragem mirabilem & inauditam exercebant, domino Rege, prout decebat tantum principẽ, nunc hos, nũc illos verbo & exemplo animante; & cum acie, cui præerat, oppreſſis & deficientibus miniſtrante vires, & animoſitatem ſuggerente. Accidit autem, vt poſt diu ancipitem belli euentum, noſtris diuinitùs conceſsâ victoriâ, hoſtes in fugam verſi ſunt, eorum Principe deſtituti, qui in agone decertans viriliter, gladiis confoſſus interierat. Videns ergo dominus Rex hoſtium agmina diſſoluta, cohortes partim gladio cecidiſſe, partim irreuocabiliter iniſſe fugam, præcipit ſub mortis periculo, vt occupandis ſpoliis nemo prorſus audeat inhiare; ſed hoſtes inſectando non parcant gladiis, ſed omnes interimant, quouſque vel vnus poſſit inueniri. Ipſe quoque primus hoſtes inſecutus, tam equitum quàm agilium peditum turmas trahens ſecum, vſque Aſcalonam, quaſi per miliaria octo, hoſtes cædere, & ſtragem operari multam, non deſtitit, quouſque nocte irruente, conſortibus cornu admonitis, in campum rediit certaminis: vbi tanquam victor, nocte illâ quieuit, ſpoliis iuxta militarem diſciplinã inter ſuos diuiſis. Dicuntur de hoſtibus cæſa ibi quaſi quinque millia: de noſtris verò recenſito numero, inuenti ſunt abeſſe equites ſeptuaginta; de peditibus verò multò plures, quorum tamen certus

XVIII. non habetur numerus. At verò qui noſtram heſterno conflictu fugauerant aciem, vſq; Ioppen fugientes inſectati, deficientium arma, loricas, ſcuta ſimul & galeas ſibi aptantes, ante vrbem intrepidi aſtiterunt, ciuibus intonantes, dominum Regem ſimul & vniuerſum Chriſtianum exercitum in prælio corruiſſe: & hoc eis pro euidenti eſſe argumento ſignificabant, quod familiarium & domeſticorum arma notiſſima, intueri poterant & agnoſcere. Quo audito, ciues & Regina quæ in vrbe erat, verum eſſe quod dicebatur arbitrantes, in lamenta ſe tradiderunt, initoque conſilio cum ſenioribus natu, & qui ſenſus habebãt magis exercitatos, vnicum credunt eſſe remedium, vt miſsâ legatione ad dominum Tancredum Antiochenorum principem, vt regno periclitanti & rectore deſtituto, ſubuenire feſtinet: quia vniuerſa fidelis populi, poſt DEVM, ſpes in eo ſit conſtituta. Rex autem nocte illâ in campeſtribus tranſactâ, luce terris reſtitutâ, victrices reuocans acies, verſus Ioppen iter dirigit. Accidit autem quòd dum eſſent in proficiſcendo hi, noſtros habuerunt obuiam, qui nocte proximè prꝛteritâ relatione infauſtâ vrbem deterruerãt. hi noſtros cõtuentes, arbitrati ſunt ſuorum eſſe agmina: nam noſtrum exercitum heſternâ die cecidiſſe penitùs, quaſi certum habebant: quò fiducialiùs accedẽtes, noſtris penè ſe infuderant agminibus, cum dominus Rex ſuos exhortãs, & primus in eos irruens, ſecum præcipitem equitum traxit numerum. Qui omnes vnanimiter pro animabus decertãtes, hoſtibus inſtãt viriliter, & artiùs deprehenſos, gladiis cominus rem agentes, nuſquam permittunt euadere. Interfectis igitur ex eis quampluribus, reliquis etiam præ timore mortis conuerſis in fugam, læti, & gratias Domino perſoluentes, onerati ſpoliis, & de rebus hoſtium facti locupletiores, iter cœptum cõficiunt, Ioppen verſus contendẽtes. At verò Ioppitæ cõſternati animo, pro his quæ audierãt, vbi noſtra redire reſpiciunt agmina, quaſi de graui ſomno expergefacti, fuſis præ gaudio lachrymis, portas aperiunt; eis exeunt obuiam, ſignificantes quàm triſtia de ipſis audierant, & in quantum deciderant deſperationis profundum. Ingreſſi igitur in vrbem, lætum & celebrem egerunt diem, recenſentes adinuicem quantam fecerat cum illis Dominus miſericordiam. Vt verò dominus Rex cognouit, quomodo Regina & qui circa eam erant in illo mentis exceſſu, quem præ timoris anguſtia paſſi fuerant, domino Tancredo ſcripſerant, miſſo celerrimè nuncio, eundem egregium Principem pro regni caſu ſollicitum, & iam accinctum ad iter, de ſuo mirabili ſucceſſu literis certificat. Qui ſuſcepto nuncio, & de victoria domini Regis lætabundus & gaudẽs, gratias creatori perſoluit immen-

XIX. ſas. Interim principes illi, de quibus priùs feceramus mentionem, qui in partibus Romaniæ, miſerabili caſu tantum amiſerant exercitum, vt prædiximus, Antiochiam peruenerant; & inde progreſſi, vrbem *Tortoſam*, ſicuti præmiſſum eſt, ab hoſtibus expeditam, domino *Raymundo* Comiti Toloſano tradiderant. Quibus Hieroſolymam properantibus, ne fortè ad fluuium *Canis* eorum iter præpediretur, Rex aſſumptâ ſecum occurrens militiâ, tranſitus anguſtias præoccupauit: Nec fuit leue quod eorum gratiâ tentauit: nam iuxta hoſtium vrbes quatuor, nobiles & populoſas, Ptolomaidam videlicet, Tyrum, Sydonem & Berytum, eum oportuit

tuit pertransire, priusquam ad locum perueniret prædictum. Domino igitur Rege cum suis transitus difficultatem obtinente, adsunt illustres viri, dominus videlicet *Wilelmus* Comes Pictauiensium, Aquitaniæ dux idem: dominus *Stephanus* Comes Blesensiū: dominus *Stephanus* Comes Burgundiæ: dominus *Gaufridus* Comes Vindocinensium: dominus *Hugo* Lisiniacēsis domini Raimundi Comitis Tolosani frater, & alii nobiles multi, læti plurimùm & gaudentes, tum quia transitum, quem tāquam periculosum nimis diu ante suspectū habuerant, inuenerunt expeditum; tum quia dominum Regem sibi obuiam repererunt. Conuenientes igitur adinuicem, in mutuos irruunt amplexus, & alternæ salutationis affatu depenso, pacis iungunt oscula, vicariis confabulationibus se recreantes: adeò vt iam & laborum & damnorum viderentur immemores, tanquam sinistrum nihil pertulissent: quibus secum assumptis, & legibus humanitatis, & plenâ caritate benignè tractatis, Rex *Hierosolymam* perduxit. Et quoniam propè erat Paschalis solemnitas, transcursis ibi diebus festis, *Ioppen* quasi in patriam redituri peruenerunt: vbi dominus Comes *Pictauiensium*, qui multâ premebatur indigentiâ, nauem ingressus, prosperè satis ad suam peruenit regionem. Vterque verò *Stephanus* nauem similiter ingressi, postquam diu & multùm fatigati sunt in æquore, contrariis acti flatibus, Ioppen redire coacti sunt.

Cumq; omnes isti pariter moram ibi facerēt, *Ascalonitæ* adiunctis sibi ex iis qui XX.
de prædicto prælio euaserāt Ægyptiis, & ingenti militiâ congregatâ, quæ ad numerum viginti milium dicebatur accedere, fines nostros circa Liddam, Sauronam & Ramulam ingressi sunt: quod vt domino Regi nunciatum est, præter morem se habens nimis prouidè, non conuocatis ex finitimis vrbibus militaribus copiis; sed de sua virtute præsumens, non expectatis etiam iis qui secum erant in vrbe, properus nimis, imò præceps, vix secum ducentos habens equites, vrbem egressus est. Porrò illi nobiles, sumptis equis mutuò ab amicis & cognatis, ignominiosum sibi reputantes, si tantâ ingruente necessitate ipsi fruerentur ocio, nec fratrum laboribus cōmunicarent, egressi sunt pariter, Dominum Regem sequentes. Rex verò qui alios nimis incautè præcesserat, vbi hostium contemplatus est legiones, admirans multitudinem, facti cœpit pœnitere, reputans apud se verè dictum: *Malè cuncta ministrat impetus*; optaret non venisse se: verùm adeo hostium cohortibus se immerserat, vt iam nec pudor, nec mortis periculum reditum suaderent. At verò qui in exercitu hostium erant prudentiores, & in re militari maiorem habebant experientiam, videntes nostros præter morem absq; peditum manipulis, equitum quoq; turmas, prætermisso ordine militari confusas accedere, cœperunt apud se maiorē de victoria spem habere; vnde facti animosiores, digestis in ordinē aciebus, vno impetu in nostros irruunt, tantò instantes animosiùs, quantò eos ordinem solitum magis neglexisse conspexerant. Oppressi itaq; irruentium vehementiùs ingēti multitudine, & belli pondus ferre non valentes, cæsis pluribus in fugam versi sunt: qui tamen in cōflictu ceciderunt, cruentā hostibus de se reliquerunt victoriā: nam vsq; ad supremū defectū decertantes viriliter, ex hostibus plurimos gladiis cominus obtruncantes, reliquos dissolutis agminibus penè in fugā conuerterant, cùm ecce resumptis animis, nostrorū paucitatem, suorum verò attendentes multitudinē, exhortantes se adinuicē, iteratò se ingerunt vehementiùs; & nostros, vt prædiximus, adegerunt in fugā: qui autē sani euaserunt, in oppidū Ramulam se conferentes, salutē se sperabāt inuenisse. Ceciderunt in ea acie vterq; Comes *Stephanus*, & alii nobiles, quorū numerum vel nomina non tenemus. Congratulandum est, vt nobis videtur, huic viro nobili, & apud suos & sanguinis generositate & operum magnificentiâ præclaro, Comiti videlicet Carnotensium, domino *Stephano*. Certum est enim, quod iuxta magnam misericordiam suam egit cum eo Dominus: cui veterem infamiæ notam, quam ab expeditione fugiens Antiochena, miserabiliter contraxerat, optimo fine abolere concessit: nec enim meritò ei ad næuum imputabitur de cætero, quod tam fausto fine redemit. Nam qui pro CHRISTI nomine decertantes, in acie fidelium & Christiana militia dicuntur occumbere, non solùm infamiæ, verùm & peccaminum & delictorum omnimodam credimus abolitionem promereri. Rex XXI.
verò, etsi de oppidi munitione non multùm præsumeret, tamen vt mortis imminens declinaret dispendium, videns quod circumfusis hostium agminibus aliàs nō dabatur ei euadendi locus, cum aliis intus in municipiū se recepit: dumq; de vita &

salute totâ nocte sollicitus, curis grauibus vreretur, ecce intempestæ noctis silentio, ab hostium se subtrahens exercitu, adfuit oppido vicinus, solus absque comitatu, prædictus ille nobilis de Arabia princeps: cuius vxori dominus Rex, vt præmisimus, modico antè tempore, tantam exhibuerat humanitatem; memor sanè collati beneficii, & ingratitudinis declinans peccatum, suppressâ voce, iis qui in muro erant, locutus est, dicens: *Verba habeo ad dominum Regem secretiora, quæ perfero; facite vt ad eum introducar: expedit enim.* quod postquam domino Regi nunciatum est, verbum admisit, & illum præcepit introduci: qui admissus, Regem quis ipse sit, edocet: Beneficium quod ab eo in vxore sua receperat, ad memoriam reuocans; & eius se intuitu illi obligatum perpetuò ad refundendam vicem non dissimilem, asserens: Regem instruit, vt de præsidio egrediatur, consilium pandens hostium, quod summo mane castrum debeant obsidione vallare, & omnes intus comprehensos in mortis præcipitare sententiam: iuxta quod dominum Regem monet, vt secum egrediatur, spondens se, auctore Domino, tanquam locorum peritum, eum in tuto sine difficultate repositurum. Tandemq; Rex egressus cum eo, paucissimis comitatus, ne fortè si maiores turbas traheret, hostium in se concitaret exercitum, illum sequens ad montana conscendit: vbi prædictus nobilis ab eo digrediens, ad hostium expeditiones reuersus est, obsequium suum & promptam tempore opportuno promittens deuotionem. At verò hostes victoriâ potiti, eos qui intra oppidum se contulerant, obsidione vallantes, & vndique impugnantes hostiliter, violenter compręhẽderunt, compræhensosq; pro libero tractantes arbitrio, partim neci tradiderunt, partim compedibus alligantes, perpetuæ mancipauerunt seruituti. Tanta quidem nobilium virorum & fortium strages, vsque ad illum diem in Regno non legitur accidisse. Confusum est penè Regnum, & omnium vires eneruatæ, cordibus prudentium interiùs liquefactis: ita vt nisi maturè visitasset eos misericorditer *Oriens ex alto*, in desperationis decidentes abyssum, regnum parati erant deserere. Erat quippe nostrorum populus exiguus; nec de partibus transmarinis tutè poterant in Orientem accedere, timentes hostium vrbes maritimas, quæ à dextra læuaq; erant plurimæ. Nam vt prædiximus, à Laodicia Syriæ, vsque ad Ægypti fines nouissimos, non nisi duas de vrbibus maritimis noster obtinebat populus, *Ioppen* videlicet, & de nouo captam *Cæsaream.* Qui autem accedebant, completis orationibus ilicò reuertebantur, nostrorum videntes debilitatem, & penè defectum, timentes communibus cum eis calamitatibus inuolui.

XXII. Rex ergo ad montes, vt prædiximus, fugiẽs, amissis viæ consortibus, velocis equi ereptus beneficio, & prædicti nobilis viri ducatu, totâ nocte in locis desertis trepidus latuit: manè facto, duobus sociis, quos casus obtulerat, comitatus, viarum secutus dispendia, per medias hostium insidias, *Arsur* vsque peruenit. Vbi à suis qui in eodem oppido erant, gaudenter exceptus, sumpto cibo, confortatus est: nam præ famis sitisq; angustia, dum veniret, penè defecerat. Videtur autem & diuinitus procuratum quiddam, quod ei dicitur accidisse. Nam eadem die, vix vnius horæ interiecto spacio ab eodẽ oppido maximus hostiũ discesserat numerus, qui sine intermissione oppidanis totâ die pro foribus bellum intulerant: quos si in eodem loco perseuerantes Rex accedens reperisset, vix eorum manus potuisset effugere. Rumor interim de Rege varius habebatur: nam qui de prælio euaserant pauci, Hierosolymam venientes, Regem inter cæteros cecidisse asserebant. *Episcopus* verò *Liddensis*, qui auditâ & prope conspectâ eorum qui in Ramulensi præsidio capti fuerant strage, relictâ Ecclesiâ suâ Ioppen confugerat, de Rege interrogatus, se nihil omnino scire fatebatur: eos tamen qui in præsidium se receperant, vitam miserabiliter finiisse, constanter asserebat; se quoque fugâ latẽter elapsum, vt vitæ consuleret, dicere non verebatur. Erat ergo per totum regnum, ad quos sermo iste peruenerat, vbique luctus, vbique gemitus & lachrymæ, diffidẽtibus de vita singulis, & mortem optantibus celerem, ne viderent mala gentis suæ, & regni desolationem aspicerent. Cùm ergo mœror & luctus & suspiria, Regnum occupassent vniuersum, ecce Rex, quasi stella matutina in medio refulgens nebulæ, ab Antipatrida egressus, *Ioppe* nauigio subitum se intulit. Vbi à ciuibus cum gaudio susceptus, ex insperato depulsis tenebris serenum intulit, suâ delens præsentiâ quicquid sinistrum acciderat. Exiit ergo sermo iste per vniuersos Regni fines, & quos rumor primus animo deiecerat, secundus in spem bonam erexit. Interea dominus

minus *Hugo de Sancto Aldemaro*, Tyberiadensis dominus, à Hierosolymitanis cōmonitus vt domino Regi subueniret, cum octoginta equitibus, vsq; Arsur peruenerat, Regi auxilium ministraturus. Quod rex audiens, assumptis secum quos apud Ioppen inuenire poterat, ei procedit obuiam, timēs ne hostes per regionem liberè diffusi, eis aduenientibus insidias molirentur, aut cōgregatis copiis, eorum manifestè iter impedire niterentur. Occurrens ergo illis, iunctis cum multa hilaritate cōplexibus, & agminibus sociatis, Ioppen cum multa ciuium exultatione ingressi sunt. Missis igitur nunciis, eos qui in montibus erant, ad subueniendum ei sollicitat: qui maturè conuenientes, propter hostes qui media liberiùs obtinebant, viarum secuti dispendia, infra paucos dies, apud Arsur peruenerūt: Vnde cum difficultate & vitæ periculo, hostibus inter eundum occurrentibus, *Ioppen*, auctore Domino, peruenerunt. Erant autē qui de nouo accesserāt equites promiscui meriti, quasi nonaginta; Quibus receptis, dominus Rex in bonā spem erectus, quærens quas intulerant, hostibus recompensare iniurias, & mala quę irrogauerant refundere cū vsuris, instructis & iuxta rei militaris disciplinam ordinatis cōgruè tam equitum aciebus, quàm peditum manipulis, hostibus obuiam egreditur, eorum multitudinem de Domini fretus auxilio paruipendens. Erant autem hostes in proximo quasi ad miliaria tria; crates, scalas, & varii generis machinas ex electa lignorum materia cōtexentes; quibus erat propositum, & idipsum leue videbatur, vrbem inimicam impugnare; Regemq; obsessum interiùs, cū ciuibus vniuersis, quasi vilia captiuare mācipia. Dumque in hoc essent opere solliciti, ecce Rex cum suo iam præsens aderat exercitu. Quod videntes aduersarii, quòd ab iis quos victos reputabant, vltrò prouocarētur ad prælia, correptis armis accingunt se vt occurrāt; nihil timentes eos, quos iam penitus defecisse arbitrabantur. Nostris tamen irruentibus, & pro omnibus quæ acceperant paratis recompensare duplicia, more leonum, quibus raptis catulis est ira propensior, & pro vxoribus & liberis, pro libertate & patria totis viribus decertantes, infusâ desupernis virtute, & diuinâ præeunte gratiâ, hostium gladiis dissoluunt agmina; & interfectis ex eorum numero quàmpluribus, reliquos turpiter fugam inire compellunt. Insequi autem diutiùs propter eorum paucitatem, nostris non est visum expediens: sed in castra hostium redeuntes, spolia colligunt plurima; asinos, camelos, papiliones & tentoria, victusq; & alimentorum diuersa genera secum deferentes, Ioppen cum victoria, populo applaudente vniuerso, reuersus est. Quieuitque regnum quasi mensibus septem.

XXIII. Igitur dum hæc in Regno variè multipliciterq; sic aguntur, dominus *Tancredus* vir illustris, congregatâ de vniuersis suis militiâ, & tam equitum quàm peditum copiis cōuocatis, nobilē sedem, Cœlesyriæ metropolim, obsidet *Apamiam*. Vbi cùm aliquandiu more optimi principis, debitâ perseuerasset instantiâ, singula percurrens argumenta, quibus hostium solēt expugnari præsidia; nihil omittens eorum quæ obsessis molestias solent inferre grauiores, operoso studio, & sollicitudine non pigrâ, pręueniente eum Diuinâ clementiâ, ciuitatem obtinuit, principatus fines amplians in immensum. Inde eadem, vt dicitur die, *Laodiciam* perueniens, quæ à Gręcis possidebatur, eam in suam recepit ditionem; veteribus conditionibus interpositis inter se & eosdē Laodicenses, quòd quacunq; die Apamiam sibi vendicaret, eadem die ei sine difficultate resignarent Laodiciam. Harum vtranque nobilissimarum vrbium, *Antiochus* Seleuci filius fundasse legitur, & de nominibus filiarum, quarum altera Apamia, altera verò Laodicia dicebatur, ciuitatibus dedisse nomina. Hic autem de Laodicia Syriæ nobis est sermo: nam est & alia Laodicia quæ inter septem vrbes Asiæ minoris numeratur, iuxta id quod in Apocalypsi *Ioannis* scribitur, ita: *Quod vides scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis, Ephesum, Smyrnam, Pergamum, Tyatiram, Sardis, Philadelphiam, & Laodiciam.* (Apoc. 1,11.) Harum alteram, Laodiciam videlicet, diuus Seuerus coloniam fecit, teste Vlpiano, qui de ea in Digestis, titulo de censibus, ita ait: *Est & Laodicia in Syria, cui diuus Seuerus ius Italicum, ob belli ciuilis merita concessit.* Domino igitur eius promouente negotia, opus multorum dierum vno perfecit itinere, duas simul vrbes recipiens, quarum ampla lateque diffusa cum multis oppidis & suburbanis iacebant territoria. Erat quippe vir DEVM amans, Deoque amabilis, fide insignis, strenuitate conspicuus, exigentibus meritis populo acceptus, & in cunctis prosperè agens.

XXIV. Dominus etiam *Balduinus* Edessanorum comes, vir magnificus, & per omnia commendabilis,

qui domino Regi, vt prædictum est, in Comitatu Edessano successerat, strenuè & feliciter terram sibi subditam administrabat, hostibus circumpositis suspectus plurimùm & formidabilis. Cumq; sine vxore esset & liberis, cuiusdam *Gabrielis* Meleteniæ Ducis, de quo superiùs fecimus mentionem, filiam *Morfiam* nomine, vxorem duxit, magnam & valdè necessariam cum ea, dotis nomine, suscipiens pecuniam. Erat autem prædictus *Gabriel*, natione, linguâ, & habitu Armenius; fide tamen Græcus. Accidit autem, quod dum in optimo esset statu, & optimâ tranquillitate frueretur, quidam consobrinus eius, *Ioscelinus* videlicet *de Cortenay*, vir nobilis de Francia, de regione quæ dicitur *Gastineis*, accessit ad eum: qui cùm non haberet terram vel possessiones aliquas, ne ad alium ignotum, gratiâ promerendi beneficii cogeretur declinare, possessiones ei maximas contulit; omnem illam videlicet suæ regionis partem, quæ circa Euphratem fluuium magnum sita est, in qua erant vrbes *Coritium* & *Tulupa*; oppida verò ampla & munitissima *Turbessel*, *Hamtab* & *Rauendel*, & quædam alia. Sibi verò regionem trans Euphratem, hostibus magis vicinam, detinuit, vnâ solâ vrbe de interioribus, Samosato videlicet, retentâ. Erat autem vir prudentiâ præditus seculari, in agendis circumspectus; in cura & dispositione rei familiaris prouidus valde; optimus paterfamiliâs, vtilium prouisor; vbi necessitas exigebat liberalis, sed modicè aliâs parcus, domesticorum bonorum solertissimus conseruator; in sumendis alimentis sobrius, de habitu & ornatu proprii corporis non multùm habens curam. Vnde & prædictam regionis portionem, sibi à domino Comite liberaliter cōcessam, multâ rexit industriâ, bonis omnibus abundans.

XXV. Eodem tempore dominus *Boamundus* Antiochenorū princeps, vir magnificus, & per omnia commendabilis, Diuinâ eum respiciente gratiâ, post annos quatuor, quibus vinculis hostium mancipatus fuerat, precio interueniente redemptus, Antiochiam reuersus est. Vbi à domino Patriarcha, clero & populo vniuerso, gratáter susceptus, vniuersam prouinciam, & Regnum nihilominus, desiderato eius lætificauit aduētu. Cognitoq; quàm prudenter fideliterq; dominus Tancredus, eius cōsanguineus, commissum sibi in eius absentia administrauerat principatum, captisq; duabus eximiis vrbibus eius fines strenuè dilatauerat, gratias illi agens immensas, benignè habuit; plurimam partem regionis, sicut eius videbantur exigere merita, sibi & heredibus suis iure perpetuo tradidit possidendam. Nec multo pôst, vniuersum ei, sicut in sequentibus dicetur, commisit principatum. Interea verò *Arnulfo*, de quo superiùs diximus, Hierosolymitano Archidiacono more suo inter Regem & dominum Patriarcham *Daimbertum* scandala serente, & ministrante odium, cœpit repullulare quæ priùs sopita videbatur inter eos inimicitia; adeoque creuerat inter eos indignatio, vt suscitato aduersus eum per eiusdem seductoris operam & studium clero, vir religiosus & pacis amator, iuges molestias ferre non valens, ecclesiâ simul & vrbe relictâ, inops & pauper, consilii simul & auxilii indigens, ad dominum confugit Boamundum: Qui aduenientem honestè suscipiens, tanto erga eum maiore motus misericordiâ, quò eius sollicitudine & operâ ad Hierosolymitanam ecclesiam nouerat esse promotum: & ne apud se aliter quàm tantum virum haberi oportebat, moram faceret, ecclesiam sancti Georgii, quæ infra Antiochenam vrbem sita est, cum ingentibus prædiis & multis redditibus, consentiente domino *Bernardo*, eiusdem loci Patriarchâ, liberaliter assignauit: ibique cum eo vsque ad eius in Apuliam transitum, sicut in sequentibus dicetur, morā habuit continuam.

XXVI. At verò Rex, prædicti Arnulfi seductus malitiâ, prætermisso DEI timore, expulso domino Patriarchâ Daimberto, adiecit etiam vt peius faceret. Quendam enim simplicem & religiosum circumueniens sacerdotem, *Ebremarum* nomine, in sedem intrusit Patriarchalem. Hic autem simplex homo, in prima venerat expeditione, honestæ conuersationis merito cunctis acceptus: sed in hoc crassam nimis & supinam inuentus est ignorantiam habuisse, quod viuente domino Patriarchâ, sedem eius licere sibi

A. Dn. 1103. credebat vsurpare. Eodem etiam anno, qui erat ab incarnatione Domini *millesimus centesimus tertius*, circa veris initiū, celebratâ Hierosolymis Dominicæ resurrectionis solemnitate, conuocatis de Regno vniuerso militaribus copiis, dominus Rex obsidet *Ptolomaidam*. Est autem *Ptolomaida*, ciuitas maritima, prouinciæ Phœnicis, vna de vrbibus suffraganeis, quæ ad Tyrensem metropolim habēt respectum: portum habens infra mœnia & exteriùs, vbi tranquillam possit nauibus præbere stationem.

tionem. Est autem & satis commodè sita inter montes & mare, pingue & optimum
habens latifundium, *Belo* flumine præterfluente ciuitatem. Hanc frequens fama
est geminos fratres fundasse *Ptolomæum* & *Acconem* & muris vallasse solidioribus;
eamq́; quasi per mediū diuisam, suis nominibus appellasse: vnde & hodie binomia
est, vt Ptolemaida dicatur & *Accon*, sicut pene omnes Syriæ ciuitates duo vel tria
habent nomina. Ad hanc igitur cum suis legionibus dominus Rex perueniēs, quo-
niam naualem non habebat exercitum, non multùm potuit quoad deditionem ar-
tare; sed cæsis in circuitu pomeriis, interemptis ex ciuibus nonnullis; abductâ etiam
prædâ, gregibus & armentis, quæ extra ciuitatem repererunt, solutâ obsidione, ad
propria reuertebatur. Volensque per Cæsaream redire, accidit quòd in loco, qui
dicitur *Petra incisa*, iuxta antiquam Tyrum, inter Capharnaum & Doram oppida
maritima, qui locus hodie *Districtum* appellatur, prædones & viarum publicarum
effractores inuenit. In quos in insidiis latentes vehementer irruens, pluribus inter-
emptis, aliis elapsis fugâ, vnus casu in Regem vibrās iaculum, à parte posteriore per
cratem costarum, cordi vicinum immisit telum, quo ictu eum penè morti tradi-
dit; sed tandem medicorum adhibitâ sollicitudine, post incisiones & cauteria, salu-
tem recepit aliqualem; eiusdem vulneris, certis temporibus recrudescente dolore,
perpetuò fatigatus. Per idem tempus dominus *Raimundus* bonæ memoriæ, XXVII.
Tolosanus comes, obtentâ ciuitate quæ vulgò dicitur *Tortosa*, vt præmisimus, fi-
nes suos tanquam vir egregius, magnificus, & verus DEI cultor, strenuè nimis &
viriliter dilatabat circumquaque: anxiusq́; quo modo Christiani nominis aduer-
sarios à finibus illis propulsaret, in colle quodam ante vrbem Tripolitanam, vix ab
ea miliaribus distante duobus, fundauerat præsidium: cui, quoniam à Peregrinis
constituebatur, nomen ex re dedit, vt perpetuò diceretur *Mons Peregrinus*: & ita vs-
que hodie à fundatore nomē seruat impositum, naturali situ, & artificum industriâ
satis munitum. Vnde Tripolitanis ciuibus incessanter diebus penè singulis infere-
bat molestias; ita vt vniuersæ regionis incolæ, & etiam ipsius ciuitatis habitatores
annua eidem persoluerent tributa; nec minus ei obedirent in omnibus, quam si vr-
bem ipsam sine contradictore possideret. Natus est etiam ei in eodem loco, ex pro-
pria vxore, DEO deuota fœmina, filius de nomine maiorum dictus *Amphossus*, qui
eidem postea in comitatu Tolosano successit. Anno ab incarnatione Domini XXVIII.
millesimo centesimo quarto, mense Maio, idem dominus Rex conuocatis viribus & po- A. D.
pulo vniuerso, à minimo vsque ad maximum, eandem de qua suprà diximus, *Ptolo-* 1104.
maidam obsidere contendit: inde potissimum occasione sumptâ, quod per eosdem
dies, *Ianuensium* in partes Syriæ classis applicuerat, nauium rostratarum, quæ vulgò
dicuntur *Galeæ*, septuaginta. Quo cognito, missâ statim ad consules legatione, ver-
bis amicis inuitat eos, vt antequam ad propria redeant, CHRISTO velint militare:
exemplum etiam familiare proponens de eorum ciuibus, quorum studio & operâ,
vrbem Cæsaream regno vendicauerat, non sine perpetua ciuium Ianuensiū gloria,
& emolumento non modico. Tandemq́;, prudentibus interpositis viris, & rem ef-
fectui fideliter mancipare quærentibus, responsum dederunt: *Quòd si redditituum &
obuentionum quæ ex marino accessu in portu colligerentur, tertia pars illis in perpetuum concede-
retur; & in ciuitate ecclesia, & in vico iurisdictio plena daretur, ad capiendam prædictam vrbem
fideliter elaborarent.* Placuerunt itaque domino Regi & principibus eius cōditiones
prædictę, & fidei nexu corroboratas, vtrimq́;, scripti beneficio, perpetuæ memorię
mandauerunt. Sic igitur die præfixâ illi per mare, dominus Rex cum suis per terram
vrbem prædictam, locatis in gyrum castris, obsidione vallant; ciuibusque introitu
negato & exitu, molestias inferunt quales quantasq́; solent obsessis irrogari. Machi-
nis etiam circumpositis, quales solēt argutorum hominum reperire ingenia, in ho-
stium erigunt perniciem, turres ex eis flagellantes & mœnia; & ædificia etiam inte-
riora magnorum molarium immissione confringentes. Præterea crebris cōgressio-
nibus tam à classe per oram maritimam, quàm ex opposita parte per regium exer-
citum fatigatis; plurimis ex ciuibus casibus variis interemptis, obsidentium instan-
tiam, & frequentes impetus, durum videbatur portare. Cumque per dies viginti
continuos, tam nostri oppugnando, quàm illi à se repellendo iniurias, desudassent,
interpositis conditionibus, quòd *qui egredi optarent, cum vxoribus & liberis, & eorū mo-
bilibus, ad quas vellent partes, liberum haberent exitum; qui verò in domibus suis manere*

& natale ſolum eligerent non deſerere, datâ ſingulis annis domino Regi certâ præſtatione, bonis conditionibus vterentur; Regi ciuitatem tradiderunt: quâ obtentâ, Ianuenſibus iuxta ſingulorum merita, poſſeſſiones & domicilia aſſignauit. Hic primùm per mare accedentibus patuit ſecura tranquillitas, & portu commodiore recepto, & littore ab hoſtibus aliquantulum expedito.

XXIX. Eodem anno, dominus *Boamundus*, cum vniuerſis eiuſdem prouinciæ magnatibus, dominus quoque *Tancredus*, dominus etiam nihilominus *Balduinus*, Edeſſanorum comes, vnà cum domino *Ioſcelino* eiuſdem cōſanguineo, conuenientes ad inuicem, fide mediâ compromiſerunt, quod Euphraten tranſeuntes, *Carran* vrbem, Edeſſæ vicinam, ab infidelibus detentam, obſiderent. Iuxta quod conceptum, euocantes certatim ex ſuis regionibus militares copias, & auxilia vndecunque conrogantes, die præfixâ Euphraten tranſeuntes, apud Edeſſam peruenerunt. Interfuerunt autem eidem infauſtæ expeditioni viri venerabiles, & eccleſiæ præclara lumina, dominus *Bernardus*, Antiochenorum patriarcha; dominus *Daimbertus*, Hieroſolymorum patriarcha, qui tunc vagus, exul, & profugus apud Antiochiam demorabatur: dominus quoque *Benedictus*, Edeſſanorum archiepiſcopus. Hi omnes apud prædictam vrbem congregati, propoſitum effectui mancipare ſatagentes, cum ſuis legionibus ad locum perueniunt deſtinatum. Eſt autem *Carran*, vt veteres tradunt hiſtoriæ, is locus, ad quem *Thare*, filium Abraham, & ex filio Haran nepotem *Loth*, de Vr Chaldæorum fugiens, & in terram Chanaan

Gen. 11, 31. properans, eduxit, & habitauit ibi, ſecundùm quod in libro Geneſeos continetur; vbi & idem mortuus eſt: vbi & *Abraham* reſponſum accepit à Domino, vt egrediens de terra ſua, & de cognatione ſua, Domini ſequeretur promiſſiones. Idemq; eſt locus, in quo & Romanorum dictator *Craſſus*, aurum quod ſitierat, Parthis propinantibus, bibit. Quò cùm perueniſſent, ſicuti ab initio propoſuerant, vrbem claudunt obſidione: nec multùm erat neceſſarium vrbem aliter impugnare, quàm ingreſſus exituſque ciuibus prohibere; modicum enim, & penè nihil intus habebant alimentorum. Cauſſa autem huius erat inopiæ: Dominus Balduinus longè antè multam dabat operam, quomodo inopiâ illius loci fatigarentur ciues, vt fame aliquando moleſtati, vrbem ei traderent. Modus autem, quo propoſitum effectui mancipare ſatagebat, hic ei viſus erat idoneus. Inter Edeſſam porrò, & prædictam illam ciuitatem, quæ vix quatuordecim à ſe diſtant miliaribus, fluuius quidam diſcurrit medius, qui ſuâ irrigatione, canalibus deriuatus, circumadiacentem planiciem vberem reddebat, & frugibus fœcundam. A priſcis autem temporibus ſolum prædictum hanc habuerat limitationem, vt quod citra fluuium erat, Edeſſanis ſine moleſtia cederet; quod verò trans fluuium, Carrenſes proprium poſſiderent. Videns autem dominus *Balduinus*, quòd hoſtium ciuitati omnino exteriùs nihil alimentorum accederet, ſed de locis illis communibus omnem ſibi victum propagarent; maluit ipſe hac commoditate defraudari, quàm vt hoſtes, qui non ſatis commodè aliunde poterant, de locis mediis alerentur. Frequentibus igitur irruptionibus diu antè prohibuerat in locis ſuis agriculturam exerceri, ſperans quod de regione trans Euphratem, & de ea quæ inter Edeſſam & eundem fluuium iacebat media, alimentorum poſſet ſuis ciuibus miniſtrare ſufficientiam; Carrenſes autem eâ ſubtractâ commoditate, quam de prædictis locis communibus habere conſueuerant, ad intolerabilem compellerentur inopiam, ſicut verè rei exitus manifeſtum dabat; idq; iam annis ante pluribus inhibuerat. Obſidentes igitur prædictam vrbem, vt præmiſimus, multâ victus inopiâ eam inuenerunt laborantem. Ciues tamen noſtrorum aduentu longè antè præcognito, per nuncios & literas principes Orientis ſolicitauerant, ſignificantes, quòd niſi maturè ſubuenirent, parati erant deficere. Videntes autem, quòd eis inde nullum miniſtrabatur ſubſidium, & famis anguſtia ſingulis diebus eos ampliùs moleſtaret, communicato conſilio, potiùs eligunt vrbem reſignare, quàm intus fame tabeſcere, & præ alimentorum defectu liquefieri.

XXX. Exeuntes ergo, tradunt ſe in manus obſidentium, ſine conditione aliqua. Sed ſtimulante inuidiâ, effuſa eſt contentio inter principes: & dum contēdunt ad inuicem dominus princeps *Boamundus*, & dominus comes *Balduinus*, vtri illorum tradatur ciuitas, vtrius illorum priùs in vrbem inducatur vexillum; differunt vſque mane vrbem traditam occupare, quouſque de illa friuola quæſtione pleniùs deliberarent. Didicerunt itaque per rerum experientiam, quàm verum ſit illud: *Mora*

ſecum

secum periculum trahit: & illud iterum; *Nocuit differre paratis.* Nam antequam dies illucesceret crastina, tam ingens hostium affuit multitudo, tamq; numerosus & formidabilis Turcorum exercitus, vt nostri etiam de vita diffiderent. Qui autem aduenerant, alimentorum infinitas secum trahebant copias: condixerantq; adinuicem prudenter satis & callidè, vt se in duas diuiderent turmas, vt dum altera cum nostris quocunque euentu, siue prospero siue sinistro, dimicaret, altera ciuibus inferret victualia. Factumq; est ita. Nam statim die iam aliquantulum adultâ, aduersæ partis Principes instruunt agmina, ordinant acies, tanquam protinus pugnaturi, seorsum illis constitutis, quibus sarcinarum cura fuerat commissa. Neque his tamen, qui se aptabant ad prælia, spes erat vlla, aut obtinendi victoriam, aut resistendi diutiùs: sed id solùm eis videbatur sufficere ad propositum, si nostris circa eos occupatis, obsessi ciues allatum sibi possent victum recipere. Videntes igitur nostri Principes hostes præparari ad prælium, ipsi quoque aciebus & agminibus congruo digestis ordine, vtroque Patriarcha sermonibus exhortatoriis, addere militibus nituntur animos: sed Domini gratiâ destituti, nec verbis iuuantur, nec admonitionibus. Nam statim primo conflictu facti sunt hostes eorum in capite; & ipsi ignominiosè cedẽtes terga dederunt hostibus: castra deserentes & sarcinas, fugâ salutem quærebant, quam non potuerunt inuenire. Nam hostes reiectis arcubus, & eorum officio neglecto, gladiis instantes cominus, penè omnes interficiendo deleuerunt. Capti sunt ibi *Comes Edessanus*, & dominus *Ioscelinus* eius consanguineus; & vinculis alligati, in terras hostium tracti sunt remotiores. Dominus autem *Boamundus*, cum domino *Tancredo*, & vtroque Patriarcha, tumultui se subducentes bellico, viarum studiosè declinantes compendia, Edessam peruenerunt incolumes. At verò eiusdem loci Archiepiscopus, sicut vir simplex erat, turbis inuolutus præliaribus, vinctus & cathenatus, numerum auxit captiuorum. Accidit autem, quod cuiusdam Christiani deputatus custodiæ, super eum, ex quo Episcopum nouit esse, motus visceribus caritatis, animam suam pro illius ponens anima, illæsum abire permisit: qui tandem, protegente eum Domino, infra paucos dies Edessam reuersus est, cum multa ciuium hilaritate susceptus. At verò dominus Princeps, dum adhuc Edessæ moram faceret, audiens quod peccatis exigentibus, Comes captus esset, consentientibus ciuibus, vrbem domino Tancredo seruandam credidit, & regionẽ vniuersam, eâ conditione, vt redeunti de carcere domino Comiti, ei statim sine difficultate resignaret: Ipse autem domini Ioscelini terram in suam recepit solicitudinem. Porrò nec priùs nec postmodum in vniuerso Oriente, tempore Latinorum, vspiam legitur tam periculosum fuisse prælium, tantaq; strages virorum fortium, gentisq; nostræ tam ignominiosa fuga.

EXPLICIT LIBER DECIMVS.

CAPITVLA LIBRI VNDECIMI.

I. Boamundus, Antiochenorum princeps, commisso principatu Tancredo, transfretans in Franciam properat: Francorumq; regis filiã ducit vxorem. Hierosolymorum patriarcha Romam petit. Rex vxorem legitimam absque causæ cognitione deserit.

II. Dominus Raimundus Tolosanus Comes moritur. Wilelmus Iordanis eius nepos, ei succedit. Rodoan Turcorum princeps magnus, fines nostros ingreditur, cui Tancredus occurrit, & confusum vertit in fugam.

III. Ægyptii cum ingentibus copiis regno se infundunt: quibus Rex occurrens, captis nonnullis, pluribus interemptis, reliquos in fugam adegit.

IV. Daimbertus Patriarcha cum prosecutione Apostolicarum rediens litterarum, apud Messanam vrbem Siciliæ moritur. Ebremarus sedis illius incubator, Romam contendit. Legatus Arelatensium Archiepiscopus Gibelinus mittitur, qui postmodũ in Patriarchã substituitur.

V. Vir nobilis Hugo de sancto Aldemaro, Tiberiadensium dominus, in montibus qui vrbi præminent Tyrensi, castrum locat, cui nomen est Toron: *idemq; nõ multo pòst cum Damascenis confligens, letaliter confossus, sed tamen victor, occubuit. Ascalonitæ quoq; nostris volentes prætendere insidias, in laqueum quem parauerant incidunt.*

VI. Boamundus de Francia in Apuliam.

reuersus, cum ingentibus copiis Graecorum fines eos depopulaturus ingreditur: demumq́; in Syriam volens redire, relicto Boamundo filio, vitâ decedit.

VII. A finibus Orientalibus item ingentes Turcorum copiae, partes Edessanas occupare nituntur: sed Tancredus vnà cum Rege resistunt viriliter.

VIII. Balduinus Comes Edessanus redit de vinculis hostium, & Ioscelinus cum eo; & aduersus Tancredum guerram excitant.

IX. Bertramus comitis Tolosani filius, cum classe Ianuensium in Syriam descendit, patri quaerens succedere: Wilhelmus *Iordanis contradicit. Capitur Biblium.*

X. Rex Balduinus Tripolim properat: feruet obsidio, & capitur ciuitas.

XI. Balduinus Comes Edessanus, ad socerum Gabrielem Meleteniam descendit, vbi factum eius extat satis memorabile.

XII. Bethleemitica ecclesia, per regis studiū ad cathedralem erigitur dignitatem.

XIII. Obsidetur terrâ mariq́; ciuitas Berithensium; & secundo capitur mense.

XIV. Danorum & Noroegiorum classis descēdit in Syriam: quorum ope Rex Sydonem obsidet, & capit; narraturq́; casus circa regem mirabilis.

XV. Moritur Gibelinus Hierosolymorum Patriarcha: succedit ei vir impius & nequam Arnulphus.

XVI. Ab Oriente Turcorum ingens manus, & innumerabiles copiae finibus se infundunt Antiochenis: sed Tancredus vnà cum Tripolitano Comite Bertramo, resistit viriliter.

XVII. Tyrus obsidetur; sed resistentibus potenter ciuibus, obsidentium deluditur intentio.

XVIII. Moritur dominus Tancredus, relicto principatu Rogero, Ricardi filio.

XIX. Menduc Turcorum princeps potentissimus, iterum cum ingentibus copiis regnum ingreditur: Rex ei occurrens, conficitur: supra vires vniuersa regio fatigatur.

XX. Ascalonitae impugnant Hierosolymā: sed tandem hostium dissoluuntur acies, & redeunt ad propria.

XXI. Comitissa Siciliae, regis vxor futura, in portu applicat Acconensium.

XXII. In regione Edessana fames oritur valida. Balduinus Ioscelinum consanguineum suum capit, & ab vniuersa regione violenter exire compellit.

XXIII. Terraemotus ingens partes concutit Antiochenas. Borsequinus quoque Turcorum Satrapa potentissimus, in eadem desauit regione.

XXIV. Ascalonitae vrbem Ioppensem obsident: sed regis aduentum formidantes, infecto negotio recedunt ad propria.

XXV. Borsequinus iterum Antiochenorū vexat fines: sed occurrente sibi principe Rogero cum suis auxiliis, confusus, in fugam vertitur, legionibus dissolutis.

XXVI. Arnulphus Hierosolymorū *Patriarcha super multis accusatus Romam proficiscitur. Rex in Syria Sobal trans Iordanem castrū, cui nomen* Mons Regalis *est, aedificat.*

XXVII. Rex videns vrbem sanctam habitatoribus vacuam, Syros fideles ex Arabia deducit: quibus cōferens domicilia, vrbis eos constituit habitatores.

XXVIII. Rex cleri suggestione à domino Papa postulat, vt quascunq́; vrbes subegerit, Hierosolymitanae subdantur Ecclesiae. Subiiciunturq́; variarum epistolarum rescripta.

XXIX. Rex ad Mare Rubrum descendit; regionem perlustrat: Comitissam Siciliae, quam vxorem deduxerat, remittit ad propria, aegritudine fatigatus.

XXX. Ante vrbem Tyrensem castrum Alexandrium, quod vulgari appellatione Scandalium *dicitur, aedificatur.*

XXXI. Rex in Aegyptum descendit: Pharamiam occupat: in aegritudinem incidit, qua fatigatus in eodem itinere vitâ decedit: Hierosolymis iuxta fratrem sepelitur.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI VNDECIMI.

INCIPIT LIBER VNDECIMVS.

CAP. I.

AESTATE verò transcursâ, dominus *Boamundus*, multo aeris alieni pondere fatigatus, vt ad debiti solutionem se pararet, & vt de partibus vltramarinis maiores militum secum traheret copias, principatus sui curâ & administratione generali, cum plena iurisdictione dilecto suo consanguineo domino *Tancredo* commissa, in Apuliam nauigauit; & cum eo dominus *Daybertus*, Hierosolymorum patriarcha. Qui postquam in Apuliam peruenit, modico tempore in sua regione moram faciens, assumpto de suis fidelibus honesto comitatu,

tatu, alpes transiens, ad dominum *Philippum* illustrem Francorum regem peruenit. A quo inter cætera duas eius obtinuit filias, vnam de legitimo natam matrimonio, *Constantiam* nomine, quam sibi fœdere coniugali copulauit in vxorem; alteram nomine *Ceciliam*, quam ei Andegauensium Comitissa, (quæ spreto marito, ad eundem dominum regem se contulerat) vxore adhuc viuente, pepererat, quam domino Tācredo nepoti suo, ex Apulia missam, destinauit vxorem. Completis ergo negociis tam apud eundē dominum Regem, quàm in aliis vltramontanis partibus, cum ingenti equitum peditumq; transfretare volētium multitudine, in Apuliā iterum reuersus est. At verò dominus *Daybertus*, ad Ecclesiā Romanā accedens; & iniuriarum quas patiebatur, modū aperiens; simul & Arnulfi nimis efficacem malitiam ordine pandens; necnon domini Regis sinistram intentionem, quâ ecclesiam Dei humiliare nitebatur, omnes ad sui mouit compassionem, gratiam obtinēs vniuersorum. Nec solùm id enorme, quod de domino patriarcha *Dayberto* suprà memorauimus factum esse, cōtra disciplinam Ecclesiasticam, Rex commiserat; verùm etiam vxorem legitimam, quam apud Edessam, dum ibi Comes esset, duxerat, absq; caussæ cognitione, non conuictam, non confessam, lege matrimoniorum neglectâ, dimisit: eamque in *monasterio sanctæ Annæ*, matris Dei genitricis & semper virginis Mariæ, monacham fieri compulit violenter. Est autem idem locus Hierosolymis in parte Orientali, iuxta portam quæ dicitur *Iosaphat*, secus lacum qui tempore antiquo *Probatica* dicebatur piscina: vbi ostenditur cripta, in qua Ioachim & prædictæ Annæ, traditiones habent veterum, domicilia fuisse; vbi & virgo perpetua, nata esse perhibetur. Erant autem ibi tres vel quatuor pauperes mulierculæ vitam sanctimonialē professæ, quibus gratiâ vxoris introductæ ampliauit possessiones & patrimonium dilatauit. Caussa autem cur ab vxore diuerterit, apud diuersos varia ferebatur: dicentibus aliis, dominum Regem ideo dimisisse vxorem, vt ditiorem & nobiliorem ducendo, conditionem suam faceret meliorem; & paupertati, quâ plurimum premebatur, sumptâ dotis nomine aliunde opulentiâ, consuleret: aliis verò asserentibus, Reginam improuidam, minusq; prudētem, thori maritalis minus cautè obseruasse fœdera. Cumq; prius, quasi gaudens, religionis habitum videretur assumpsisse, & primo conuersionis suæ tempore, satis honestè videretur in eodem monasterio conuersata, tandem occasione sumptâ ex commentis fraudibus, ad dominum Regem accedens, licentiam obtinet vt pro necessitate monasterii sui, ad subleuandam eius inopiam liceret ei consanguineos suos, qui Constantinopoli erant, visitare: sub quo prætextu de Regno exiens, sordibus & immunditiis omnem cœpit dare operam; depositoq; religionis habitu, diuaricans se ad omnem transeuntē, nec propriæ parcens ęstimationi, nec Regiam quam habuit reuerita dignitatem. An- 11.
no sequenti, qui erat ab incarnatione Domini *millesimus centesimus quintus*, dominus A. Dn.
Raimundus bonæ memoriæ Comes Tolosanus, vir religiosus & timens Deum, vir 1105.
per omnia commendabilis, cuius actus admirabiles, & vitâ virtutibus insignis, speciales desiderant tractatus, in oppido suo, quod ipse fundauerat ante vrbem Tripolitanam, cui nomen *Mons Peregrinus*, viam vniuersæ carnis, verus Christi confessor, ingressus est, pridie Kal. Martii: cui successit nepos eius *Wilhelmus Iordanis*, in eadem obsidionis sollicitudine: in quo opere vsq; ad aduentum Comitis *Bertrami*, satis strenuè viriliterq; desudauit, quousq; super eadem re quæstionem passus, aliquantulum ab opere destitit, vt in sequentibus dicetur. Admirandam sanè huius venerabilis viri, & tam præsentibus quàm futuris commendabilem insignis animi credimus constantiam, qui semel pro Christo initam, vsq; ad supremum exitum vitæ, non fastidiuit patienter portare peregrinationem. Et cùm in patria tanquam vir illustris & præpotens, & amplissimum habens patrimonium, potuisset bonis omnibus abundare pro votis, elegit potiùs abiectus esse in obsequiis Domini, egressus de terra & de cognatione sua, quàm in tabernaculis apud suos abundare peccatorum. Cæteri enim Principes eiusdem peregrinationis professores, Vrbe Sanctâ restitutâ libertati, quasi votorum potiti consummatione, reuersi sunt ad propria: hic autem semel assumptam crucem veritus est deponere. Cumq; à suis familiaribus & domesticis illi cum multo suggereretur studio, vt voti compos, desideranti se patriæ restitueret, maluit se in holocaustum dare Domino, quàm illecebris se reddere secularibus: magistrum imitatus, cui cum diceretur, *Descende de cruce*, maluit con- *Matth.* 27, 40.

summatâ passione, alienis deponi manibus, quàm ab incepto nostræ salutis deficere proposito. Eodẽ etiam anno, *Rodoan*, quidam vir præpotens, Halapiæ dominus, de adiacentibus regionibus tam prece quàm precio, conuocatis auxiliis, in graui multitudine Antiochenorum fines ingressus, regionem totã incursionibus deterrebat, & incendiis molestabat frequentibus. Quod audiens dominus *Tancredus*, conuocatis viribus, & tam equitum quàm peditum militaribus copiis, illuc procedit ei obuiam, vbi eum suas habere copias famâ celebriore cõpererat. Egressus igitur ab Antiochia, versus *Artasion* exercitus dirigit: quò perueniens, hostium ingentem multitudinem, vt ei nunciatũ fuerat, reperit: in quos inuocato de supernis auxilio, & pro meritis impetrato, viriliter irruens, primò resistere tentantes, sed mox in dissolutionem datos, in fugam adegit. Cæsis autem innumeris, captiuati sunt ex eis plurimi, retento vexillo prædicti *Rodoan*: qui vt vitæ consuleret, fugam primus inierat: quodq; nostris multo fuit solatio, in recompensationem eorum quos in similibus negotiis amiserant sæpiùs, equos optimos, quos ab hostibus deiectis eorum sessoribus abstulerant violenter, sibi multos vendicauerunt.

III. Eodem anno, accesserunt ad *Ægyptium Calypham* quidam de principibus eius, dicentes: *Populus ille Peregrinorum, qui hoc nouissimo tempore regnum tuum violenter ingressi sunt; & animarum prodigi suarum, hactenus principibus à te missis restiterũt, de multitudine confisi quam prior introduxerat exercitus, hanc sibi comparauerãt audaciam. Nunc autem illis ex maxima parte reuersis ad propria, & aduentantium Peregrinorum solatio destituti, facti sunt rariores, frequẽtibus expeditionibus facultatibus eorum omnino consumptis. Vnde nobis videtur opportunum, si tuæ idipsum visum fuerit Maiestati, vt electum vnum de magnatibus tuis, ad partes illas dirigas, qui regionem illam ab illo infœlici populo occupatam, expediat.* Placuit sermo, & optimus visus est in conspectu Calyphæ: & præcipiens ingentem conuocari exercitum, & classem parari maximam, designatis principibus vtrique seorsum exercitui, eos in Syriam dirigit: qui peruenientes *Ascalonam*, magnam Regno vniuerso intulerunt formidinem. Quod audiens Rex, *Ioppen* cum vniuersis regni viribus celer peruenit, lege edictali præcipiens, vt omnes illuc de singulis vrbibus, sine mora conueniant. Adfuerunt igitur sub omni celeritate qui euocati fuerant; inter quos & dominus *Ebremarus* Hierosolymorum patriarcha, viuificæ Crucis lignum salutare secum deferẽs, nihilominus adfuit. Quibus receptis, recensito nostrorum numero, inuẽti sunt habere equites quingentos, peditum duo milia. Hostium verò dicebatur esse numerus ad quindecim milia, exceptis illis qui in classe militabant. Qui ab Ascalona discedentes, classem præceperunt versus Ioppen properare: ipsi autem *Azotum* transeuntes, in duas se turmas diuidunt, ordinãtes, vt altera illarum versus *Ramulam* procedat, dominum Regem ad pugnam prouocans; altera *Ioppen* properet, vt Rege contra alteram occupato, illam vrbem impugnet, conuocatis iis qui in classe illuc iam aduenerant. Iuxta ergo prædictum consilium, bipertito agmine, pars altera Ramulenses fines ingressa, instructis aciebus, aduentus sui, tubarum crepitu, & strepitu tympanorũ, euidens dederunt argumentum. Hoc autẽ de industria fiebat, vt dominum Regem cum suis expeditionibus in se prouocantes, pars altera oram maritimam secuta, Ioppen tuta posset peruenire: sed euanuerunt in cogitationibus suis. Nam cùm Regem cum suis expeditionibus appropinquantem intuerentur, contabuerunt corda eorum præ timoris angustia: & alteram partem reuocantes, vix adhuc putabant se sufficiẽtem habere multitudinem, vt eius possent manus euadere. Factum est ergo, quòd conuenientibus contra se mutuò legionibus, Rex cum suis in hostes irruens instat animosiùs; verbo simul & exemplo suorum exhortans acies, vires ingeminat. Dominus quoq; Patriarcha, viuificæ Crucis lignũ præliaturis ingerens, & percurrens agmina, monet & hortatur *vt eius meminerint, qui pro nobis peccatoribus in eodem ligno salutem operari voluit*: præcipit etiam, *in remissionem peccatorum vt contra hostes nominis & fidei Christianæ decertent viriliter, ab eodem mercedem expectantes, qui suis solet centuplum retribuere.* Sic ergo nostri facti animosiores, hostibus vehementiùs instant; & implorato de cœlis auxilio, peremptâ ex eis infinitâ multitudine, reliquos in fugam conuertunt. Cecidit autem in eodẽ conflictu, præses Ascalonitanus; sed vniuersi exercitus procurator euasit fugiens. Dicuntur cæsa illâ die, de hostibus quasi quatuor milia; de nostris verò sexaginta inter mortuos reperti sunt. Obtinuerunt ergo, præuiâ Domini clemẽtiâ, hostium castra, & infinitas camelo-

camelorum phalanges: ſed & aſinos & equos innumerabiles, cum optimis ſpoliis & pluribus mancipiis ſecum trahentes, Ioppen cum lætitia & exultatione peruenerunt. Captus eſt etiam illâ die quidam nobilis, qui aliquando fuerat procurator in ciuitate Acconenſi, pro quo Rex poſtmodum viginti millia dicitur habuiſſe aureorum. Claſſis tamen hoſtiũ nihilominus adhuc in portu Ioppenſi morabatur: ſed cognito ſuorum interitu, Auſtro flatus miniſtrante neceſſarios, in portum ſe Tyrenſem receperunt. Vnde poſtmodum in Ægyptum redire cupientes, ortâ repente in mari procellâ, vi turbinis ab inuicem diuiſi, viginti quinq; naues ex eis fretum ſuſtinere non valentes, in noſtra littora impegerunt: ex quarum remigibus & nautis, exceptis mortuis, noſtri in vincula coniecerunt plus quàm duo millia. Interea IV.
dominus *Daimbertus* Hieroſolymorum patriarcha, poſt longam exſpectationẽ, quâ eum detinuerat dominus *Paſchalis* Papa, & eccleſia Romana, volens pleniùs edoceri, vtrum Rex Hieroſolymorum, & qui eum expulerant, vellent contra eũ aliquid allegare, vnde hoc videri poſſent de iure feciſſe: poſtquam nemo cõparuit, qui contra eum aliquid obiiceret; nec in eius facto aliquid aliud notari poterat, niſi quod Regiâ expulſus erat violentiâ, cum plenitudine gratiæ, & Apoſtolicarum proſecutione literarum, iuſſus eſt ad propria redire, & ſedem recipere, ex qua indebitè fuerat deturbatus. Qui tandem in Siciliam veniens, apud Meſſanam moram faciẽs neceſſariam, tranſitum expectans, graui correptus ægritudine, ſextodecimo Kal. Iulii, viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt. Sedit autem in pace annis quatuor, in exilio verò, tribus. *Ebremarus* verò eiuſdem ſedis incubator, audiens quòd prædictus dominus Daimbertus, cum plenitudine gratiæ reuertebatur, ſedem ſuam recepturus, antequam de obitu eius inſtrueretur, ad eandem Romanam transfretare decreuit Eccleſiam, allegaturus de ſua innocentia, quomodo inuitum & renitentem in eandem ſedem eum locauerant. Quò perueniens nihil impetrare potuit, quàm vt cum eo dirigeretur legatus, qui de cauſa eius, Hieroſolymis conſtitutus, pleniùs poſſet cognoſcere. Deſignatus eſt autem ad id munus proſequendum dominus *Gibelinus*, vir ſenior & grandæuus, Arelatenſis Archiepiſcopus, qui de mandato domini Papæ, Hieroſolymam profectus, conuocato Epiſcoporum regni concilio, de cauſa domini Ebremari cognouit pleniùs. Cumque ei conſtitiſſet per teſtes idoneos ſufficientes, & maiores omni exceptione, quòd dominus *Daybertus* abſque cauſa legitima, Arnulfi factionibus & Regiâ violẽtiâ fuerat expulſus; & quòd *Ebremarus* adhuc viuentis Pontificis, & Eccleſiæ Romanæ habentis communionem, ſedem occupauerat, auctoritate quâ præminebat, eum à patriarchatu depoſuit. Sed conſiderans multam viri religionem, & ſimplicitatem miram, *Cæſarienſem*, quæ tunc vacabat, Eccleſiam, ei conceſſit habendam. Poſtmodum verò dum de ſubſtituendo Eccleſiæ Hieroſolymitanæ Patriarcha, clerus & populus diſceptaret, conſtitutâ ad hoc ſpecialiter die, vt ſuper eo negotio de more tractaretur, poſt multas hinc inde deliberationum partes, in dominum *Gibelinum* Apoſtolicæ ſedis Legatum vnanimiter conueniunt, & eum in ſedem locant Patriarchalem. Hoc etiam prædictus *Arnulfus* malitioſè dicitur conſtruxiſſe, vt homo ſenex & decrepitus, in illa ſede diu viuere non poſſet. Eodem anno, qui erat ab incarnatione Domini *milleſimus centeſimus ſeptimus*, Aſcalonitæ, ſolitâ vſi malitiâ, in via publica, qua A. Do.
ab Hieroſolymis ad mare deſcenditur, in locis opportunis inſidias locauerant, e- 1107.
quitum quingentorum & peditum mille. Audierant enim quòd noſtrorum caterua, ab vrbe Ioppenſi egrediẽs, Hieroſolymam eſſet profectura: volenteſq; quod viribus non poterant, dolis procurare, in prædictis latebant inſidiis: cùm ecce noſtri omnium horum ignari, iter cœptum conficientes, in eorum offenderunt inſidias. Cumq; plurimùm anxiarentur, dubitantes vtrum cederent, aut contenderẽt, inſtantibus hoſtibus deliberandi ſpacium abſtulerunt. Videntes ergo noſtri quòd aut ignominioſè occumbere, aut cum eis viriliter pugnare oporteret, *facientes de neceſſitate virtutem*, animos induunt; & quos priùs habuerant formidabiles, reſumptâ audaciâ, & ſpiritu vehementi inſtantes, in mentis conuertunt ſtuporem: & iamiam noſtrorum impetus ferre non valentes, multis interemptis, captiuatis etiam nonnullis, eos in fugam verſos aliquandiu proſecuti ſunt. Tandem diuinâ opitulante gratiâ, victoriâ potiti, tribus tantùm de ſuo numero perditis, Hieroſolymam profecti ſunt. Eodem etiam tempore, cùm *Tyrenſium* ciuitas adhuc ab hoſti- V.

bus detineretur, & nostrorum modis omnibus impediret processum: vir nobilis & potens, & inclytæ in Domino recordationis, dominus *Hugo de sancto Aldemaro*, qui post dominum Tancredum vrbi præfuit Tiberiadensi, quantum locorum distantia permittebat, (distant enim à se prædictæ duæ ciuitates, quasi miliaribus triginta) frequentibus & occultis irruptionibus ciues molestabat Tyrenses. Cumque in eundo & redeundo sæpiùs eius periclitaretur militia, eò quòd in medio prædictarum vrbium nec præsidium inueniretur, nec munitionis aliquod genus, in quo se sui possent recipere, & subsequentium hostium declinare importunitatem: adiecit vir præclarus, in summis montibus vrbi Tyrensi prominentibus, & ab eadem quasi per decem distantibus miliaria, in loco cui nomen priscum *Tibenin*, castrum ædificare, cui quoniam in monte erat excelso admodum & cacuminato, nomẽ indidit *Toronum*. Est autem locus is inter mare & Libanum, quasi in medio constitutus, à Tyro & Paneade æquè distans, in tribu Asar, salubritate & aëris gratâ tẽperie commendabilis; solum habens opimum, vineis & arboribus prorsus habile; sed & frugibus & agriculturæ commodissimum. Præstitit ergo non solùm fundatori diebus illis, ad opus prædictum commoditatem optatam; verùm vsque hodie & vbertate quam porrigit, & multâ munitione quâ præminet, & Tyrẽsium vrbi, & Regno vniuerso vtilitates incomparabiles. Nec mora, post prædicti fundationem præsidii, idem nobilis homo cum equitibus septuaginta hostiũ fines ingressus, cum quatuor milibus Damascenorum prelium committens semel, & secundo eodem die ab hostibus repulsus grauiter; tertio melioribus irruens auspiciis & animositate diuinitus collatâ, simul & viribus, auctore Domino, fortioribus receptis, hostes in fugam cõuertit. Ipse tamen ictu sagittæ letaliter confossus, interiit, vir prudens & strenuus, & exigentibus meritis Regi & regno plurimùm cõmendabilis & acceptus. Cæsi sunt in eo conflictu, de hostibus ducenti, & equi totidem à nostris recepti. Pòst eosdem etiam dies visa sunt in Oriente signa & prodigia multa in cœlestibus. Nam per quadraginta dies, & eo ampliùs, *Cometa* circa noctis initium visus est longè comam trahere: & iterum ab ortu solis, vsq; ad horam tertiam visus est Sol duos habere collaterales, paris magnitudinis, sed inferiores splendore solis. Visa est & Iris circa solem, suis distincta coloribus. Quæ omnia, certum erat mortalibus noua portendere.

VI. Per idem tempus, *Alexius* Constãtinopolitanus Imperator, vir malitiosus & nequam, volẽtibus per eius regiones Hierosolymam proficisci, multa ministrabat impedimenta. Nam & contra primam expeditionem, quæ ei multo fuerat emolumẽto, vt præmissum est, *Solimannum* potentissimum Turcorum principem, & Barbaras ex vniuerso Oriente sollicitauerat nationes: & contra secundam, cui *Pictauensium* præerat Comes, easdem nihilominus nationes, & infideles populos frequentibus concitauerat legationibus; vnde eius efficiente malitiâ, posterior expeditio penè tota deperiit. Nec solùm semel & secundò ita in nostros malignatus fuerat; sed quotiens se offerebat oportunitas eis damna moliri, parare præcipitia, pro lucro sibi reputabat: præsentibus tamẽ, & coram positis benigna dabat responsa & munera largiebatur, vt eò falleret commodiùs, Græcorum obseruans morem de quibus dicitur: *Timeo Danaos & dona ferentes*. Suspectum enim habens omnium Latinorum generaliter processum, nec eorum vires multiplicari, nec dilatari potestatem, vbicunque ministrare poterat impedimentum, patiebatur. Harum igitur dominus *Boamundus* memor iniuriarum, à transmontanis reuersus partibus, vniuersorum Latinorum caussam prosequens, equitum habens quinq; milia, peditum verò quadraginta milia, septimo Idus Octobris in terram prædicti Imperatoris nauigio peruenit; & confractis penè vniuersis maritimis vrbibus, & in direptionem datis, vniuersam Epirum, tam primam quàm secundam depopulatus est; tandemq; Durrachiũ obsidens, Epiri primæ metropolim, regionem circumquaque incendiis & depopulationibus tradens, circumiacentibus regionibus, pro libero arbitrio vtebatur, parans ad delendas Latinorum iniurias, auctore Domino, ad vlteriora Imperii violenter procedere. Audiens igitur Imperator dominum Boamundum, cum ingenti militia Latinorum, intra fines suos ingressum, ipse suos nihilominus colligit exercitus, & ei procedens obuiam, copias suas in vicino constituit: vbi communibus interuenientibus amicis, Imperator fœdus iniit cum eo, interpositis iuramentis, *quod de cætero CHRISTI fidelibus in Orientem transire volentibus, bonâ fide, sine fraude & malo ingenio,*

ingenio, consilium ministraret & auxilium: nec eorum iter ab iis quos ipse cohibere posset, impedire pateretur. His ita compactis & fidei nexu interposito confirmatis, dominus quoque *Boamundus* iuramento corporaliter præstito, amicitiam & fidelitatem perpetuò conseruandam promisit. Inde in Apuliam reuersus, dimissâ peregrinorum turbâ, quæ votis obligata, tenebatur iter Hierosolymitanum perficere, ipse domi, familiaribus adhuc detentus curis, remansit. Æstate verò sequente, præparatis iam ex parte ad iter necessariis, & congregato nauigio, dum ad iter accingeretur, copiis vndecunque conuocatis, validâ correptus ægritudine, in fata concessit: vnico filio principatus & nominis herede relicto, ex domina *Constantia* domini Philippi, illustris Francorum regis, filia suscepto. Mortuus est etiam eodem anno dominus *Philippus* Francorum rex illustris, socer eius.

VII. Accidit etiam per eosdem dies, dum adhuc prædicti nobiles, dominus videlicet Comes *Balduinus* & *Ioscelinus*, eius consanguineus, apud hostes detinerentur in vinculis, occasione sumptâ ex eorum absentia, collecta est ex Orientali sinu *Turcorum* infinita multitudo, & innumerabiles copiæ; atque in Mesopotamiam descendentes, circa partes Edessenas cœperunt hostiliter degrassari, præsidia quædam violenter occupantes, suburbana tradentes incendiis, colonos captiuantes & agriculturæ dantes operam: ita vt extra ambitum vrbium muratarum, tutus non reperiretur locus; & deficiente agriculturâ, victus omninò deficeret. Dominus autem *Tancredus*, cui regionis commissa erat sollicitudo, circa partes Antiochenas detinebatur occupatus: cuius curam etiam, vt premisimus, domino Boamundo discedente, susceperat. Audiens tamẽ, quòd tanta hostium in partibus illis esset importunitas, vocato domino Hierosolymorum *Rege*, & causâ vocationis manifestatâ, ipse quoque quantas potest ex vniuersis vrbibus & præsidiis conuocat copias. Cui sic acceleranti, & pro regione sollicito infra paucos dies Rex affuit, iunctisque simul agminibus Euphratem transierunt: quò peruenientes hostes reperiunt, vt eis fuerat nunciatum, per vniuersam regionem liberis discursibus euagantes: qui cognito nostrorum aduentu, cœperunt se adinuicem recolligere; & illam quam prius habuerant, discurrendo minus experiri licentiam. Compertas iterum habentes sæpiùs nostrorum vires, cum eis pugnare formidant; nec tamen ad propria redire disposuerant; sed scientes vtrumque Principem liberas ferias non habere, vt moram diuturnam in ea possent facere regione, ita diu nitebantur eos protrahere, vt tædio affecti maturarent reditum, & ipsi ad consuetas recurrerent infestationes. Cognoscentes igitur nostri eorum propositum, cõsilium ineunt quale pro temporis angustia poterant inuenire commodius: congregari enim præcipiunt, ex ea regione quæ est circa Euphratem, quæ frugibus copiosissimè abundabat, vniuersi generis alimentorum copias: & flumine transmisso, oneratis equis, camelis, asinis, & burdonibus victum copiosissimum, & ad multa tempora sufficientem vrbibus inferunt & præsidiis: maximè autem vrbem Edessanam vsque ad redundantem sufficientiam communientes. Postmodum verò de corporibus ciuitatum & præsidiorum, non multam gerentes sollicitudinem, quoniam admodum armis, viris, & victu erant munita, reuocantibus eos maioribus rerum articulis, ad Euphraten reuersi sunt. Vbi dum modicis & corpore & numero fluuium transeunt nauiculis, quosdam de inferiore manu qui adhuc transitum expectabant, vlteriorem ripam tenentes, hostes nostrorum vestigia sequuti, irrunt; & ex eis quosdam interficientes, reliquos csptiuos trahunt, præsentibus domino Rege, dominoque Tancredo, & eis subsidium ministrare non valentibus: amnis enim medius erat, quem vadis transire non poterant; neque erat facile, paucis paruisque nauiculis, tantum exercitum reportare. Nostri verò dolentes admodum super illis pauperibus, quos se præsentibus occidi viderant, & ex parte captiuari, reuersi sunt ad propria: regionem etiam cis Euphratem, præcipientes magnatibus, qui ei præerant, diligẽtiùs communiri. Erant autem qui supra ripam Euphratis capti fuerant & interfecti, pauperes Armenii, qui Turcorum fugientes importunitatem, in loca tutiora se conferre proposuerant.

VIII. A. D. 1109. Sequente anno, qui erat ab incarnatione Domini *millesimus centesimus nonus*, dominus *Balduinus* Comes Edessanus, cùm annis quinque cõtinuis fuisset apud hostes detentus in vinculis, vnà cum Ioscelino cognato suo, datis obsidibus pro certa summa pecuniȩ, quam pro sua redemptione pepigerant, in suam se libertatem receperunt, redeuntes ad propria: cum

quibus etiam satis misericorditer fecit Dominus. Nam obsides eorum in quodam presidio, custodibus deputatis commissi, casu, siue somno siue mero grauatis, mortem intulerunt, vnde postmodum ad propria clàm, & per diuerticula de nocte errabundi peruenerunt. Accedenti ergo prædicto comiti ad Edessanam vrbem, dominus *Tancredus* dicitur ei introitum denegasse: sed tandem memor iuramentorum, quæ interposita fuerant, cùm eodem Comite capto, domino Tancredo ciuitas tradita fuerat, ad cor rediens, tam ipsam vrbem, quàm regionem vniuersam eidem præcepit resignari. Quâ iniuriâ moti, postmodum bellum eidem Tancredo ambo pariter indixerunt. Ioscelinus autem specialiter, qui citra Euphraten sua habebat præsidia, & Antiochenis vicinior erat partibus, Principem magis infestabat. Accidit autem quadam die, vt Turcorum multitudinem in suum cōuocans auxilium, in terram Principis irruptiones moliretur, quod Princeps præsentiens, ei occurrit: commissoque inter eos prælio, primâ fronte de exercitu domini Tancredi ceciderunt viri quasi quingenti: sed tandem resumptis animis, & aciebus instauratis, Turcorum magnam strauerunt multitudinem, Ioscelinum & suos in fugam conuertentes. Porrò videntes maiores regionis, & qui sensus habebant magis exercitatos, quòd tantorum virorum periculosa nimis erant odia, & quòd in multum poterant Christiano populo detrimentum cedere, interpositis partibus suis, eos adinuicem reconciliauerunt.

IX. Eodem tempore *Bertramus*, domini Raimundi bonæ memoriæ comitis Tolosani filius, cum classe Ianuensium circa vrbem applicuit Tripolitanam, vbi *Wilelmus Iordanis* eius cōsanguineus vrbem obsidione vallabat eandem, sicut & continuè fecerat à die obitus prædicti venerabilis viri, qui in eodem negocio moriens defecerat. Statim autem in eius aduentu orta est contentio inter eos, Bertramo de patris successione allegante: Wilelmus autem, proprii laboris, & impensæ per quatuor annos continuos sollicitudinis merita prætendebat. Ille in bona paterna tanquam hæres legitimus volebat succedere: iste locum, suâ expugnatum instantiâ, sibi nitebatur vendicare. Dumque ista diu esset agitata controuersia, interuenientibus amicis communibus, vt de pace tractarent, conuenit inter mediatores, quòd pro bono pacis, *Wilelmo Iordanis* ciuitates Archis & Tortosa cum suis pertinentiis concederentur; *Bertramo* verò Tripolis, & Biblium, & Mons peregrinus, item cum suis pertinentiis. Factumque est ita, & ratum habitum partis vtriusque concessu. Vnde *Wilelmus* pro parte sibi designata, factus est homo Principis Antiocheni, fidelitate ei manualiter exhibitâ: *Bertramus* partis sibi designatæ, à domino rege Hierosolymorum inuestituram suscepit, ei solemniter exhibens fidelitatem. Additum est etiam in compositionis forma, quòd si alter sine liberis vitâ decederet, alter ei succederet in vniuersum. Quęstione verò prædictâ per huiusmodi sopitâ transactionem, accidit quod inter armigeros vtriusque familiæ, ex causa leui, orta est contentio: pro qua pacificanda, cùm velox in equo sæpe dictus comes Wilelmus occurreret, sagittâ casu percussus, interiit. Dicebatur à nonnullis, quòd comitis Bertrami dolis & machinationibus comes Wilelmus interierit; sed tamen vsque hodie illius vulneris non comparuit certus auctor: sic igitur sublato æmulo, & prædictæ vrbis competitore, Bertramus solus in expeditione mansit. Erat autem classis *Ianuensium*, cum qua venerat, galearum septuaginta: cui præfecti erant duo nobiles viri Ianuenses, *Ansaldus* & *Hugo Ebriacus*. Videntes ergo quòd circa vrbem Tripolitanam, per idem tempus operam consumerent, vtile iudicant interim aliquid memoriâ dignum aggredi; commonitoque familiariùs comite Bertramo, vt cum eis præsens velit esse per terras, ipsi classem versus Biblium dirigunt. Est autem *Biblium* vrbs maritima, in Phœnice cōstituta, vna de suffraganeis vrbibus, quæ Tyrensi metropoli iure metropolitico intelliguntur esse

Ezech 27,9. subiectę, cuius memoriâ *Iezechiel* Propheta facit, dicens: *Senes Biblii, & prudentes eius, ô Tyre, præbuerunt nautas ad ministeriū variæ supellectilis tuæ.* Item in secundo libro Regū

3. Reg.5,18. de eadem scribitur ita: *Porrò Biblii præparauerunt ligna & lapides ad ædificandum domum Domini.* Dicta est autem prisco vocabulo *Eueus*: eamque fundasse creditur *Eueus*, sextus filiorum Chanaan. Ad hanc peruenientes, & eam mari terraque circumuallantes, ciuibus admodum territis, & de sui tuitione diffidentibus, classis præfectos prædictum Ansaldum & Hugonem Ebriacum missâ legatione conueniunt, significantes, quòd si volentibus egredi liberum cum vxoribus & liberis vellent dare exitum;

exitum; nolentibus autem ſua deſerere domicilia, in vrbe liceret bonis conditioni-
bus immorari, parati eſſent reſeratis aditibus, eos tanquam dominos admittere.
Quibus conditionibus iuxta vota eorum admiſſis, vrbem prædictis duobus tradi-
derunt viris: quorum alter, *Hugo* videlicet *Ebriacus*, ſub annua certi cenſus præſta-
tione fiſco Ianuenſium inferenda, vſque ad certum tempus eam recepit. Hic idem,
huius Hugonis, qui eidem hodie præeſt ciuitati, auus fuit, qui eius nomen obtinet
& agnomen. Captâ ergo prædictâ ciuitate, claſſis iterum Tripolim eſt reuerſa.

Audiens igitur dominus Rex prædictam *Ianuenſium claſſem*, captâ Biblio, circa X.
Tripolitanas partes moram adhuc facere, illuc properus accedit, tentaturus ſi eoſ-
dem Ianuenſes aliquibus conditionibus ſecum poſſet detinere, quatinus eorum
fretus auxilio, vnam de vrbibus maritimis ſibi vendicaret. Reſtabant enim adhuc
in noſtro littore quatuor rebelles, *Berythum* videlicet, *Sydon*, *Tyrus* & *Aſcalona*, quæ
noſtrorum nouellæ plantationi multùm oberant, ad obtinendum incrementum.
Illuc ergo veniẽs, omnes qui in obſidione erant, tam per mare, quàm per terras, ſuâ
exhilarauit præſentiâ, & in opere cœpto reddidit feruentiores. Statim enim in eius
aduentu viſi ſunt, qui exteriùs in obſidendo laborabant, maximum reperiſſe ſola-
tium; ita vt & maior eis audacia acceſſiſſe videretur, & vires non dubitarent incre-
mentum accepiſſe: obſeſſis autem è conuerſo, & deſolatio ſe intulit ſolito amplior,
& ſpes reſiſtendi omnino ſuccubuit eneruata: quoque hoſtes vident ſolito fortio-
res, eò ſe debiliores reputant; quodq; illis accederet, totum ſibi decedere reputan-
tes. Innouant ergo noſtri quaſi noui recenteſque, aſſultus; & hoſtibus omnino vbi-
cunq; locus eſt, ſolito inſtant proteruiùs: tanquam obſidionẽ, quam continuo penè
ſeptennio multo labore protraxerant, tunc primitus inchoaſſent. Videntes ergò ci-
ues noſtrorum ſingulis diebus vires inualeſcere, eorum verò è conuerſo minui, diu-
turnis laboribus fatigati, ſpem ſubſidii nullam habentes, communicato inter ſe cõ-
ſilio, tractant quomodo tantis malis poſſent finem imponere. Miſſis igitur legatio-
nibus tam ad dominũ Regem, quàm ad dominũ Comitẽ, ſub conditione ſpondent
eis vrbem ſe reſignaturos, ſi egredi volentibus, liberè, & ſine difficultate liceret, &
familias ſuas cum omni ſupellectile ad loca optata transferre poſſent; nolẽtibus au-
tem exire, ſi ſub certa penſione domino Comiti annuatim perſoluenda, tutè & trã-
quillè in domibus ſuis manere, & poſſeſſiones ſuas colere concedatur. Auditis igi-
tur ciuium poſtulationibus, Rex cum Comite & aliis magnatibus, cõſilio commu-
nicato, vtile iudicat, eorum admiſſis deſideriis, vrbem ſine dilatione recipere. Pla-
cuit igitur ſermo iſte omnibus, & præſtitâ conniuentiâ, euocatis ante ſe ciuibus, eo-
rum admittunt petitiones. Præſtitiſque iuramentis, quod prædictæ conuentiones
eis *ſine fraude & malo ingenio, bonâ fide* conſeruarentur, vrbem recipiunt, introire vo-
lentibus aditibus reſeratis. Capta eſt prædicta ciuitas, anno ab incarnatione Do-
mini *milleſimo centeſimo nono*, menſe Iunio, decimâ die menſis. Factus eſt autem ibi- A. Dn.
dem Comes Bertramus, fidelitate manualiter exhibitâ, domini Regis *homo ligius*: 1109.
vnde & eius ſucceſſores, vſq; in præſentem diem, Regi Hieroſolymorum idipſum
tenentur exhibere. Accidit autem per eoſdem dies, quòd à vinculis hoſtium XI.
abſolutus dominus *Balduinus* Edeſſanorum Comes, cùm multos haberet equi-
tes, nec haberet vnde eis exhibitæ militiæ & impenſi fideliter officii perſolueret
ſtipendia, arguto habito ſatis & acuto conſilio, deſtinat cum eiſdem ſuis commili-
tonibus, ſocerum, qui valdè pecunioſus erat, apud *Meleteniam* viſitare, præſtru-
cto & præordinato ſolerter, vt poſtquam ad eius ventum eſſet præſentiam, quid
fieri oporteret. Compoſitis igitur ad iter neceſſariis, illuc peruenit, vbi ex mo-
re depenſo mutuæ ſalutationis affatu, & pacis ſigno cum mutuis amplexibus &
plenâ charitate alternatim præbito, magnificè nimis & ſupra hoſpitalitatis leges,
tanquam domeſticus, & affectione filius, ſuſceptus eſt à ſocero. Cùm igitur per
dies aliquot ibi dominus Comes moram feciſſet, & ſemel confabulationibus for-
taſſe neceſſariis, hinc ſocer, inde gener diei partem aliquam protraxiſſent, acceſſe-
runt, (ſicut inter eos priùs condictum fuerat) & eis colloquentibus ingeſſerunt ſe
milites eius. Tunc vnus ex eis, quaſi omnium autoritate factus verbi patronus, Co-
mitem alloquitur dicens: *Noſti, Comes, & nemo te meliùs, quàm fideliter, & quàm ſtrenuè,
turba hæc militum, quæ præſens eſt, tibi iam multo tempore, fidem tuam & promiſſionem ſecuta,
militauerit: quantos labores, quantaſq; in vigiliis, ſiti, fame, frigore, ſimul & æſtus importuni-*

tate pertulerit molestias, vt te & regionem tibi diuinitùs cōmissam, ab hostium iniuriis redderet securam; & à ciuibus & reliquo populo in ea commorante, infidelium & inimicorum Crucis CHRISTI auerterent impetus, & molestias propulsarent. Te introducit pro se testem, hoc collegium, tibi aliquando necessarium. Compertum habes, quantum iam effluxerit temporis, ex quo sine stipendiis tibi militauerimus: quotiens nobis solui necessitate compulsi postulauerimus: quotiens petitas inducias, tibi compatientes, indulserimus, de die in diem æquanimiter sustinentes: & nunc res eò deductæ sunt nostræ, quod diutius præstolari non possumus. Paupertas inuincibilis est, *quæ diuturniores ferias, & tempus auctius tibi iterum dari negat. Elige tibi vnum: aut debitum solue, inopiæ nostræ subueniens; aut pignus quod obligasti, iuxta pactum exhibe.* Miratus est *Gabriel*, quidnam sibi vellet hæc concio, & sermo ita solennis quid portenderet. Tandemque edoctus per interpretes, rem tenuit: sed quærit, *cuiusmodi pignus, pro pactis stipendiis, dominus comes obligasset.* Cui, cùm quasi pudore prohibitus, dominus Comes responsum non daret, respondit eorum aduocatus: Quia *barbam suam hypothecauerat eis, vt nisi statutâ die pacta militibus soluerētur stipendia, eidem barba sine contradictione raderetur.* Quòd audiens Gabriel, stupidus præ facti nouitate, & complosis manibus supra modum admirans, anhelare cœpit, & præ angustia nimis æstuare. Mos enim est Orientalibus, tàm Græcis quàm aliis nationibus, barbas totâ curâ & omni sollicitudine nutrire; pro summoq; probro & maiori quæ vnquam irrogari possit ignominia reputare, si vel vnus pilus quocunque sibi de casu barba cum iniuria detrahatur. Interrogansq; dominum Comitem, *si ita esset sicut dicebatur?* Respondit: *Ita.* Iterùm fortiùs admirans, penè extra se factus, quærit iterum: *Quare rem tantâ diligentiâ conseruandam, argumentum viri, vultus gloriam, hominis præcipuam auctoritatem, ita obligasset, tanquam rem mediocrem, & ab homine sine confusione separabilem?* Cui Comes: *Quia non erat mihi res alia dignior, cuius interpositione, militibus proteruè instantibus, possem pleniùs satisfacere. Sed nec oportet dominum & patrem meum, multùm super hoc esse sollicitum: nam spero de misericordia Domini, quod impetratis à militibus induciis, postquam Edessam rediero, militum instantiæ satisfaciens, cum mea honestate pignus luam obligatum.* Milites è diuerso: statim se diuersuros ab eo, minasque intentare, sicut edocti erant, nisi soluat maturiùs, vnanimiter asserebant. Quod audiens *Gabriel*, vir simplex, & collusionis eorum ignarus, apud se fluctuans quid faceret, elegit potiùs de suo soluere militibus id in quo tenebatur gener obligatus, quàm eius pati, qui reputabatur filius, tantam ignominiam. Quærit quæ sit debiti summa. Cui responsum est, *Triginta millium Michaëlitarum:* quod genus aureorū, tunc in publicis commerciis erat celebre, à quodam Imperatore Constantinopolitano, qui eam monetam suâ fecerat insignem imagine, *Michaële* nomine, sic nuncupatum. Soluere igitur spondet pro genero, conditione tali, pactam pecuniam: vt mediâ dominus Comes fide firmiter promittat, quòd de cætero nullo casu, nullo necessitatis articulo, ita quibuslibet personis se velit obligare. Solutâ igitur pecuniâ, sumptaque à socero licentiâ, dominus Comes cum suis, tumentibus loculis, & depulsâ inopiâ, diues ad propria reuersus est.

XII. A. Dn. 1110. Anno sequenti, qui erat ab incarnatione Domini *millesimus centesimus decimus*, sollicitus Rex, & curam gerens peruigilem, quomodo sibi Regnum à DEO commissum posset honorare, & DEO protectori suo aliquid acceptione dignum offerre, proposuit de pio mentis feruore, ecclesiam *Bethleemiticam*, quæ vsque ad illum diem prioratus tantùm fuerat, ad cathedralem sublimare dignitatem. Quod qualiter gestum fuerit, ex rescripto eiusdem piissimi regis super hoc edicto, ampliùs & perfectiùs erit manifestum, quod sic habet: *Diuinâ inspirante gratiâ gens* Francorum *admonita,* Hierusalem *ciuitatem sanctam, diuq; oppressione Paganorum fatigatam, vbi mors, quæ primo præuaricante parente genus humanum inuaserat, morte Saluatoris est destructa, à spurcitia prædicta liberauit. Obsessa est nanq; ciuitas hæc cultu diuino digna, septimo Idus Iunii, à gente præfata;* & *idibus Iulii, DEO pro ea pugnante, est capta. Captâ autem ciuitate anno Domini millesimo centesimo, dispositione diuinâ suggerente, placuit clero atque Raimundo sancti Egidii, Roberto Normanniæ, & Roberto Flandrensi Comitibus, Tancredo, & cæteris primatibus, cum vniuersa Francorum multitudine, vt piissimus & misericordissimus dux* Godefridus, *carissimus frater meus eidem præsideret: ipse verò, vir DEO dignus, sanctæ ciuitatis gubernator, primo principatus sui anno peracto, DEO propitio, tertiâ die sequētis, in pace quieuit. Cui ego* Balduinus *ab exultante clero, principibus & populo, primus rex Francorum, nutu diuino, excellentiam* Bethleemiticæ *ecclesiæ, natiuitatem Domini nostri IESV CHRISTI præ-*

STI præfulgidâ mente pertractans, in qua primùm venerabiliter caput meum diademate ornatum effulserat, vt episcopali dignitate donaretur, mihi per omnia placuit. Igitur quod corde caste conceperam, indesinenter excogitans, tandem ad aures Arnulfi archidiaconi, viri clarissimi, & Hierosolymitani capituli vsque perduxi, eumq; & idem Capitulum, vt super hac re mihi consulerent, obnixè rogaui. Qui tam iustæ petitioni meæ obsequentes, tum pro Hierosolymitana sede, quæ postea quasi orbata parente videbatur, tum pro hoc negotio Romam peti decreuerant. Hanc itaque legationem Arnulfus archidiaconus, & Aichardus eodem tempore decanus suscipientes, Romam perrexerunt: & Sancto Spiritu cooperante, apud domnum Paschalem secundum, vniuersalis ecclesiæ Pontificem, de vtroque negotio honestum inuenientes consilium, Hierusalem remearunt. Domnus verò Paschalis Papa, Gibellinum Arelatensem Archiepiscopum, virum sapientiæ radiis choruscum, omniq; morum honestate fulgidum, cui id legationis Arnulfo atque Aichardo præsentibus iniunxerat, post eos Hierusalem direxit. Propterea à me, clero simul & populo gaudenter susceptus, pro præcepto domni Paschalis Papæ & mea bona voluntate, & assensu Hierosolymitani capituli, ac totius fauore consilii, & propriâ deliberatione omnia dispensans, in Bethleemitica ecclesia, Aschetinum, virum illustrem eandem gubernãtem, quem Hierosolymitanum capitulum eiusdem ecclesiæ cantorem, me cum meis proceribus & populo volente Ascalonæ elegerat atque statuerat episcopum, obtinere primatum episcopalem decreuit; Bethleemiticæq; sedi, pro præcepto & consideratione nostra, Ascalonæ ecclesiam parochiali iure subiugauit. Tandem ego Balduinus, DEI gratiâ rex Hierusalem, Latinorum primus, iam dicta lætus obnixè firmaui. Villam etiam Bethleem, quam ecclesiæ concesseram, pro salute animæ meæ, & misericordissimi ducis fratris mei Godefridi, atque omnium parentum meorum: & vnum casale, quod est in territorio Accon, nomine Bedar: aliud etiam quod est in territorio Neapolitano, nomine Seylon: aliud quoque adiacens Bethleem, quod dicitur Bethbezan: & duo casalia in territorio Ascalonitano, vnum videlicet Zeophir, & aliud nomine Caicapha, cum suis pertinentiis episcopo, eiusq; successoribus firmiter ac liberè tenere ac possidere præcepi, dedi atque concessi. Præfatam quoque ecclesiam à calumnia quâ Hierosolymitana ecclesia eam vexabat, commutatione terrarum ac vinearum quæ in circuitu Hierusalem in meo dominio erant, absolutissimam reddidi. Statuimus autem, quòd si quis clericus, vel laicus, nefandissimâ cupiditate ductus, illud quod pro petitione mea de Bethleemitica ecclesia, natiuitate Domini ac Saluatoris nostri præclara, Spiritu Sancto iuuante, à domno Paschale, Romanæ sedis summo ac venerando Pontifice, per Gibelinum eiusdem legatum, Arelatensem Archiepiscopum roboratum est, post decessum meum violare præsumpserit, inuasionis crimine, nisi commonitus resipuerit, obligetur, ac totius regni nostri expers effectus, grauiter iudicetur. Præterea concedo, quod quicunque meorum optimatum, vel aliquis militum seu burgẽsium, DEI afflatus spiritu de suis redditibus, pro sua suorumq; animabus, dare eidem ecclesiæ voluerit, libera sit sibi piæ voluntatis executio, & in perpetuum valeat facultatum suarum legitimè facta donatio. Facta est autem hæc concessionis, vel confirmationis nostræ inscriptio, rerumq; gestarum designatio, anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo decimo, indictione tertiâ. Præsidente Romanæ ecclesiæ Papâ, domno Paschale secundo: Hierosolymis verò Gibelino Arelatensi Archiepiscopo, sedis Apostolicæ vicario, in Patriarcham electo. Sunt ergo istius assertionis testes, Arnulfus Archidiaconus, Aicardus Decanus, Eustachius Garnerius, Anselmus turris Dauid custos, Radulfus de Foritaneto, Pisellus vicecomes, Symon ducis filius, Anfredus vir religiosus, Gerardus camerarius: & alii quamplures.

XIII. Eodem anno prædictus DEI cultor, & magnificus triumphator, idem dominus Rex curam gerens indefessam, quomodo Regnum sibi à DEO commissum posset ampliare, sumptâ occasione ex galeis quibusdam quæ in regno hyemauerant, mense Februario, congregatâ pro viribus Christiani populi, ex vniuersi regni finibus multitudine, vrbem obsidet Berythensium. Est autem Berythum ciuitas maritima, inter Biblium, & Sydonem in Phœnice sita, vna de suffraganeis vrbibus, quæ Tyrensi metropoli intelliguntur subiectæ, Romanis quondam acceptissima, ita vt iure Quiritium ciuibus concesso, inter colonias reputaretur: de qua ita Vlpianus testatur in Digestis, titulo de Censibus, loquens de Phœnice prouincia: Est & Berythensis colonia, in eadem prouincia, Augusti beneficiis gratiosa. Et vt diuus Hadrianus in quadam oratione ait, Augustiana colonia, quæ ius Italicum habet. Nec solùm ius Italicum, verùm etiam & docendi ius, quod raris concessum fuit vrbibus, ab eodem Augusto obtinuit potestatem, sicut in primo Codicis, eâ constitutione quæ sic incipit, Cordi nobis est, in qua ita legitur: Et

Berytensium Doctorem Dorotheum. Dicta autem creditur priscâ appellatione *Gerse*, quam *Gerseus* quintus filiorum Chanaan fundasse legitur. Ad hanc perueniens, accito sibi domino *Bertramo* Tripolitano Comite, vrbem cœpit studio vehementi artare. Aduenerant autem, vt eidem vrbi ministrarent subsidium, ex Tyro & Sydone naues quædam, viris fortibus, & bellicosis refertæ. Quòd si liberum introitum & exitum habere potuissent, inutiliter operam consumerent, qui obsidioni eius incubuerant. Sed adueniente classe, de quarum ope confisus Rex, opus præsens assumpserat, timentes se mari committere, protinus intra portum se receperunt; ita vt ciuibus omninò per mare & introitus negaretur & exitus. Erat autem eidem ciuitati pinea sylua vicinior, quæ multam & idoneam obsidentibus, ad componendum scalas & quaslibet machinas, abundè præstabat materiam. Ex hac igitur erigentes sibi turres ligneas, & machinas iaculatorias componentes, & quæ aduersus huiusmodi solent esse necessaria fabricantes argumenta, vrbem continuis impugnant assultibus, ita vt nec horæ spacio, interdiu vel de nocte, obsessis requiem indulgerent: alternatim enim & per vices mutuas, sibi succedentes adinuicem, labore intolerabili ciues fatigabant. Cùm autem per menses duos continuos incœpto opere viriliter desudassent, arguentes moram adinuicem, quadam die dum solito vehementiùs vrbem in pluribus locis, congressionibus molestarent, quidam de turribus ligneis, quæ mœnibus fuerant violenter applicatæ, saltu super murum se intulerunt: quos alii tum eodem modo, tum per scalas ascendêtes, secuti, in vrbem descendentes, portam ciuitatis violenter aperuerunt. Ingressus igitur sine difficultate noster exercitus, ciuibus ad mare confugientibus, vrbem occupauit vniuersam. Qui autem in nauibus erant, audientes quòd Rex cum suis vrbem effregerat, prosilientes & ipsi de nauibus portum occupant; & ciues qui gratiâ salutis illuc cõfugerant, gladiis repellentes, in hostes redire compulerunt: sicque ciues miseri, inter hostium cohortes geminas infeliciter angustiati, nunc his, nunc illis instâtibus, gladiis in medio depereunt: quousque Rex stragem immoderatam cõspiciens, eis qui residui erant, misericordiam implorantibus, voce præconiâ finem cædis indicit, & victis vitam indulgeri præcipit. Capta est autem prædicta ciuitas, anno

An. D. 1111. ab incarnatione Domini *millesimo centesimo & vndecimo*, mêse Aprili, vicesimâ septimâ die mensis.

XIV. Eodem anno quidam populus de insulis Occidentalibus egressus, maximeque de ea Occidentis parte quæ *Noroëgia* dicitur, audientes quòd à CHRISTI fidelibus capta esset ciuitas sancta Hierosolyma, volentes illuc deuotionis gratiâ properare, classem sibi parauerant opportunam. Quam ascendentes, aurâ flante secundâ, mare Britannicum nauigantes, dein *Calpen* & *Athlanta*, angustias huius mediterraneæ influxionis ingressi, nostrum hoc mare pertranseuntes, apud *Ioppen* applicuerunt. Erat autem prædictæ classis primicerius, & præceptor supremus, quidam iuuenis, procerus corpore, & formâ decorus, Noroëgiæ regis frater. Qui postquam portum Ioppensem attigerunt, propositum iter aggredientes, Hierosolymam, cuius gratiâ venerant, adierunt. Rex igitur cognito eorum aduentu, illuc cum omni celeritate properat: & cum illo prædicto nobili viro, benignè & familiariter locutus, tentare cœpit & diligenter inquirere, vtrum naualis ille exercitus, moram vellet in regno facere, & operas suas ad tempus CHRISTO dedicare, vt vnà de infidelium vrbibus per eorum studium, fideli populo posset accrescere. Qui communicato consilio ad inuicem, responderunt, quòd ad id venerant, & eâ intentione ferebantur, vt CHRISTI seruitio se manciparent. Iuxta quod propositum parati erant, vt quamcunq; de vrbibus maritimis Rex cum suo exercitu, obsidere vellet, illuc itinere marino cum omni celeritate contendere, nihil præter victum pro stipendiis exigentes. Rex igitur deuotissimè verbum amplectens, congregans Regni robur vniuersum, & militiam quantam potuit, Sydonem peruenit. Classis quoque nihilominus à portu Acconensi egressa, illuc directè properauerat, ita vt penè eodem momento vterque exercitus ante vrbem conueniret. Est autem *Sydon* ciuitas maritima inter Berythum & Tyrensem metropolim sita, prouinciæ Phœnicis portio non modica, commodissimũ habens situm, cuius tã Veteris quàm Noui textus instrumenti frequentem habet memoriam. De ea quippe in secundo

3.Reg.5.6. Regum libro, ita *Salomon* ad *Hiram*, Tyriorum regem: *Præcipe igitur, vt præcidant mihi cedros de Libano, & serui mei sint cum tuis; mercedem autem seruorum tuorum dabo tibi quamcunque*

cunque petieris. Scis enim quoniam non est in populo meo, qui nouit ligna cædere sicut Sydonii. In Euangelio quoque eius facit Dominus mentionem, dicens: *Amen dico vobis, si hæc facta essent in Tyro & Sydone,* & cætera. & alibi: *Egressus IESVS, secessit in partes Tyri & Sydonis.* Matth. 11. 21. Marc. 7. 24. Hāc Sydon Chanaan fundasse legitur: vnde & vsq; in præsentē diē nomen tenet auctoris. Est autem vna de vrbibus suffraganeis Tyrensis metropolis. Hāc igitur noster exercitus, ex vtraque parte obsidione vallāns, ciuibus magnam intulēre formidinem: videntesque quòd viribus nequaquam possent resistere, & ab imminentibus se tueri periculis, dolis perficere quod virtute nequeunt, machinantur. Erat porrò in domini Regis comitatu, eius familiaris & quasi cubicularius, quidam *Balduinus,* aliquando gentilis, quem dominus Rex pietatis intuitu accedentem ad Baptismatis lauacrum, de sacro fonte susceperat; & ei nomen imponens suum, in numero domesticorum receperat: hunc nobiles de ciuitate viri, quocunque modo se volentes expedire, clàm per internuncios conueniunt, infinitam promittentes pecuniam, & in ciuitate possessiones amplissimas, si à tantis calamitatibus eos, Regem interficiendo, absoluat. Erat autem hic idem domino Regi adeo familiaris & carus, vt etiam ad loca secretiora quibus naturæ, se purgare volentis, satisfit necessitatibus, Regem solus plerunque comitaretur. Verbum itaque oblatum ille gaudens suscepit, & eorum postulationes effectui mancipare promittens, totus in hoc erat, vt tempus ad complendum facinus exspectaret opportunum. Interea quidam fideles de ciuitate, ad quos verbi huius peruenerat notitia, timentes, ne per domini Regis incuriam verbum hoc tam detestabile posset effectum sortiri, literas scribunt sine certi auctoris titulo, easque cum sagitta in exercitum nostrorum dirigunt, rei seriem ordine pandentes: quæ casu ad dominum Regem peruenientes, animum eius, nec immeritò plurimùm affecerunt. Qui conuocans principes, & quid eum facere oporteret deliberatione habitā, vocatus est ille; & crimen confessus, principibus in eum dictantibus sententiam, suspendio vitam finiuit. Videntes ergo ciues commenta sua felices non habere successus, aliā viā cœperunt ingredi; & missā legatione petunt, vt nobilibus concedatur exitus; plebi verò, sicuti & priùs, agriculturæ operam dare liceat, bonis conditionibus. Quo concesso vrbem resignant, cum vxoribus & liberis ad loca desiderata, sine contradictore tendentes. Quam protinus & sine dilatione, cuidam de magnatibus suis, *Eustachio* videlicet *Grener,* iure hæreditario possidendam liberaliter concessit. Classis verò receptis à domino Rege donariis, & acceptā licentiā, prosequente eos vniuersorum benedictione, ad propria reuersi sunt. A. Do. 1111. Capta est autem prædicta ciuitas, anno ab incarnatione Domini *MCXI.* mense Decembri, decimā nonā die mensis.

XV. Per idem tempus mortuus est dominus *Gibelinus,* bonæ memoriæ, Hierosolymorum Patriarcha: cui substitutus est inuitā (vt credimus) diuinitate, *Arnulfus,* de quo sæpissimam in superioribus mentionem habuimus, Hierosolymitanus Archidiaconus, qui vulgò cognominatus est *Mala corona.* Sed *propter peccata populi patitur DEVS regnare hypocritam.* Iob. 34. 30. Hic, sicuti & priùs, seipsum continuans, multa pessima gessit opera. Nam inter cætera neptem suam, apud dominum *Eustachium Grener,* vnum de maioribus regni principibus, nobilium duarum vrbium dominum, Sydonis videlicet & Cæsareæ, nuptui collocauit, cum ea conferens Ecclesiastici patrimonii optimas portiones, Hiericho videlicet, cum omnibus pertinentiis suis, cuius hodie redditus annualis quinq; millium dicitur esse aureorum. Fuit autem & in suo pontificatu conuersationis immundæ, ita vt eius vulgò pateret ignominia. Cui rei colorem quærens, ordinem quem primi principes studiosè & cum multa deliberatione in ecclesia Hierosolymitana instituerant, *Regulares Canonicos* introducendo commutauit. Regem etiā ad hoc impulit, vt viuente adhuc vxore suā aliam duceret, sicut in sequentibus dicetur.

XVI. Nec morā interpositā diuturniore, post Sydonem captam, collecta est in *Perside* equitum manus infinita: qui vt proprias experirentur vires, vt super eo aliquando possent gloriari, in regiones nostras ascenderunt. A primo enim Latinorum introitu, vsque ad annum regni eorum quasi quadragesimum, non defuit nostris pestis illa, sæuior hydra, recens, & damno capitum facta locupletior. Annis quippe penè singulis de illo sinu Persico, tanta erumpebat illius populi detestabilis multitudo, vt penè vniuersam terræ superficiem suā numerositate operirent. Sed miserante nostros labores Diuinā clementiā, suscitauit Persarum

insolentiæ,& regno nimis de se præsumenti, æmulum imperium gentis *Hiberorum*: quo per gratiam DEI incrementum suscipiente, & vires acquirente, per successus continuos contrita est Persarum superbia: & qui priùs prædicto populo suspecti erant & formidabiles, facti sunt versâ vice, eis & viribus & armorum experietiâ longè inferiores: quiq; regnis exteris etiam remotioribus, consueuerant inferre sollicitudinem, nunc sibi sufficere reputant, si intra fines suos tranquillitatẽ reperiunt vel ad tempus. Est autem *Hiberia* regio in plaga Septentrionali constituta, quæ alio nomine dicitur *Auesguia*, Persis contermina, homines habẽs corpore proceros, robustos viribus, multâ strenuitate commendabiles. Hi frequentibus bellis & congressionibus assiduis Persarum adeò copias attriuerunt, vt iam se nec pares reputent, & pro suo statu solliciti aliorum prouincias vexare destiterint. Prædicta ergo multitudo à finibus illis egressa, Mesopotamiam transcurrens, transmisso Euphrate fluuio magno, regionem citra fluuium pro arbitrio tractantes, optimum regionis præsidium *Turbessel* obsident: cumque per mensem continuum ibidem operam cõsumpsissent, videntes quòd non proficerent, ad partes Halapienses se contulerunt, de sua multitudine confisi, machinantes vt dominum *Tancredum* incautè & cum impetu prouocarent ad prælium. Dominus autem Tancredus, sicut vir prudens erat, & in agendis circumspectus, dominum Regem litteris euocat & nunciis, vt maturè subsidium conferat. Qui sine mora conuocatâ ingenti militiâ, assumpto sibi domino *Bertramno* Comite Tripolitano, cum suis iterum copiis ad partes illas se contulit. Qui cùm peruenissent ad oppidum *Rugiam*, ibi dominum Tancredum cum suis expeditionibus inuenerunt: vnde in hostes progressi, ante vrbem *Cæsaream*, quæ vulgò appellatur *Cæsarea*, vbi hostes castrametati fuerant, ordinatis agminibus peruenerunt. Vbi cùm se mutuò vterque conspexisset exercitus, Turcis declinantibus prælium, à regione discesserunt, nostris ab inuicem sumptâ licentiâ, ad propria reuersis.

XVII. Consequenter autem eodem anno, cùm *Tyrus* sola de vrbibus maritimis, quæ sunt à Laodicia Syriæ vsque ad Ascelonam, quæ est nouissima Regni ciuitas, infidelitatis iugum pateretur: adiecit dominus Rex, qui alias auctore Domino expedierat, illam regno vindicare. Congregatis ergo ex vniuersa ora maritima nauibus quotquot inuenire potuit, classem ordinat qualem qualem: cui præcipit, vt illuc sub omni celeritate maturarent: & ipse conuocatis Regni viribus, & populo vndique accito vniuerso, prædictam vrbem, locatis in gyrum copiis, obsidione vallat. Est autem *Tyrus* ciuitas in corde maris sita, in modum insulæ circumsepta pelago, caput & metropolis prouinciæ Phœnicis: quæ à riuo Valeniensi, vsque ad Petram incisam, Doræ conterminam, protenditur, infra sui ambitum, vrbes suffraganeas continens quatuordecim. De situ & commoditatibus huius ciuitatis, in inferioribus dicetur latiùs: vbi de eius obsidione nouissima, & captione concessa diuinitus, auctore Domino, tractabitur. Obsessâ itaque ciuitate prædictâ, sicut princeps erat valde sollicitus, omnem dabat operam, omne studium impẽdebat, quomodo multipliciter grauatis ciuibus, eos ad deditionem compelleret: percurrensque argumenta singula, quibus obsessis vrbibus solent irrogari molestiæ, omnia diligenter impendebat, vt ciuitas in suam transiret ditionem. Nam crebris assultibus, continuis penè congressionibus, murorum & turrium flagellatione, & violentis ictibus, telorum quoque & sagittarum immissione perpetuâ, affligebat obsessos. Tandemque ad malorum cumulum duas præcepit erigi ex lignea materia turres, lapideis ædificiis multò sublimiores; vnde & vrbẽ esset quasi subiectam inspicere; & bellum ciuibus quasi de superioribus ineuitabiliter inferre. Ciues autem è conuerso viri prudentes & strenui, & huiusmodi versutiarum non omninò expertes, argumentis obiiciunt argumenta; & modis paribus quibus eis inferebantur iniuriæ, repellere satagebant. Duas siquidem turres, comportatis lapidibus, & congesto ad multam quantitatem cemento, quæ machinis nostrorum rectè videbantur oppositæ, ascendentes, superædificare cœperunt: ita vt subitò & intra paucos dies ligneis machinis, quæ exteriùs erant oppositæ, multò altiores inuenirentur. Vnde in subiectas machinas ignem iaculantes, omnia sine difficultate parati erant incendere: videns ergo Rex, quòd ars arte deluderetur, longis laboribus, & expensis non modicis, quas per quatuor menses & eo ampliùs ibidem consumpserat, grauatus plurimùm, ab incœpto destitit, spe frustratus: solutaque obsidione,

sidione, ipso Ptolomaidam reuerso, reliqui certatim ad propria redierunt. Per XVIII.
idem tempus dominus *Tancredus*, illustris memoriæ, & piæ in Domino recordationis, cuius eleemosynas & pietatis opera, in perpetuum enarrabit omnis ecclesia sanctorum, letale debitum persoluit. Hic dum in supremæ lecto ægritudinis decubaret, circa se in sui obsequio adolescẽtem *Pontium*, domini Bertrami Comitis Tripolitani filiũ habebat: vidensque sibi mortis imminere diem, vxore sua corã se posita, *Cæcilia*, quę vt superius pręmisimus, domini Philippi Francorum regis filia erat, & prædicto iuuene, consuluisse dicitur ambobus, vt post eius obitum iure conuenirent maritali. Factumque est ita, vt post eius ex hac luce decessum, mortuo etiam domino Bertramno Comite Tripolitano, eiusdem patre, prædictus *Pontius*, eandem dominam, prædicti domini Tancredi viduam, vxorem duxerit. Successit autem ei in eodem principatu, de eius supremo iudicio, quidam eius consanguineus, *Rogerius* Richardi filius, eâ conditione, vt quandocunque dominus *Boamundus* iunior, domini Boamundi senioris filius, Antiochiam cum suis pertinentiis, quasi hæreditatem propriam reposceret, eam sibi sine molestia & contradictione restitueret. Sepultus est autem idem vir illustris, in porticu ecclesiæ principis Apostolorum, anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo duodecimo.* An. D. 1112.

XIX.
Anno quoque ab incarnatione Domini *millesimo centesimo decimo tertio*, æstate subsecutâ, iterum de *Perside*, quæ mala semper consueuit effundere germina, ex qua tanquam ex fonte pernicioso, aquæ solent pestilentes deriuare, multitudo infanda prorupit sub principe potentissimo, & titulis generositatis præclaro, *Menduc* nomine: tantam secum trahens numerositatem, vt eorum neque numerus certus esset, neque finis. Hi mediis transcursis regionibus, ad Euphratem peruenerunt, nouis vtentes consiliis. Nam qui eos de eodem populo præcesserant, sæpius circa partes Antiochenas vires suas consueuerant primùm experiri; his autem sicut ex postfacto patuit, longè alia mens, & propositum erat dissimile: nam omnem Cœlesyriam pertranseuntes, relictâ à sinistris Damasco, inter Libanum & oram maritimam, Tiberiadem prætereuntes, circa pontem sub quo Iordanis defluit, castrametati sunt. Quod audiens Rex, cognito quod de infinita multitudine præsumerent, dominum *Rogerum* Antiochenorum principem, Comitemque *Tripolitanum* in suum euocat subsidium; tamen antequam illi conuenirent, ipse cum suis expeditionibus in vicino eis loco castra posuerat: quod hostibus vt innotuit, emissis de exercitu equitum duobus millibus, intelligentes magis opus esse industriâ quàm viribus, mille quingentos ex eis præcipiunt latere in insidiis; quingentos verò reliquos procedere iubent longiùs, & quasi se habentes incautiùs, Regem cum suis insequendo irritare. Quod nõ longè ab eorum proposito, certum est accidisse. Nam prædictos quingentos, quasi incautiùs se habentes, & progressos longiùs, Rex considerans, & impetuosè suos conuocans, illis procedit obuiam, & versos in fugam prosequens, imprudentiùs in eorum decidit insidias: quibus ex suis latebris egredientibus, facta est hostium ingens multitudo, collectisque & ad se reuocatis quingentis prioribus, in nostros irruunt impetu vehementi. Quibus, cùm nostri tentarent resistere, & gladiis à se propulsare, proteruiùs instantes, oppressi multitudine, fugam inire compelluntur, quam nec etiam tutam reperiunt: nam fugientium facta est strages maxima, ita vt Rex ipse relicto vexillo quod gestabat in manibus, & *Arnulfus* patriarcha, qui cum eo erat, & alii Regni principes, relictis castris & impedimentis omnibus vix euaserint. Obtinuerunt ergo hostes nostrorum castra; & facta est, peccatis nostris exigentibus, confusio multa in populo DEI. idque totum domino Regi ascribebatur, quod impetuosè nimis, & de sua virtute plus æquo confidens, conuocata noluit auxilia pręstolari. Nam dominus Rogerus princeps Antiochenus, & Tripolitanus Comes in proximo erant, die sequente vel tertiâ procul omni dubio venturi. Ceciderunt illâ die, de equitibus nostris triginta; de peditibus verò, mille ducenti. His ita gestis, affuerunt prædicti duo magni potentesque viri: cognitoque casu qui acciderat, Regem arguunt tanquam nimis præcipitem; tãdemque redeuntes in vnum, in montibus vicinis castra locant, vnde erat inferiùs in valle, hostium exercitus contueri. Illi autem scientes reliquas Regni partes militiâ vacare, missis de suo exercitu ad varias partes, terram vniuersam cœperunt percursitare, cędes passim per vias publicas operari, incendia procurare, effringere suburbana, captiuare colonos, ita liberè

A. Dn. 1113.

per vniuersam se habere regionem, tanquam sibi omnia subiecissent. Recesserant etiam à nobis per illos dies, nostri domestici, & suburbanorum nostrorum, quæ *casalia* dicuntur, habitatores, Sarraceni: & hostium adiuncti cohortibus, alios erudiebant in nostram perniciem; qui tanto id meliùs facere poterant, quanto status nostri pleniorem habebant scientiam. „ *Nulla enim pestis efficacior ad nocendum quàm familiaris inimicus.* His ergo ducibus hostes freti & eorum fortiores facti solatio, villas circuibant & castella, prædas, & mancipia secum trahentes. Tantusque horror Regnum occupauerat vniuersum, vt extra mœnia nemo prorsus auderet comparere.

XX. Accesserat præterea ad timoris & ærumnæ cumulum, quod *Ascalonitæ*, tanquam vermes inquieti, scientes quòd Rex cum omnibus regni viribus, circa partes Tiberiadenses detineretur occupatus, hostes quoque regionem penè totam obtinerent, egressi cum ingenti multitudine, ad montana conscendunt, & Hierosolymam, militaribus destitutam copiis, obsident: nonnullos, quos extra vrbem reperiunt, aut captiuant, aut interficiunt: messes aridas, quas agricolæ in areas cōgesserant, tradunt incendiis. Tandem cum per aliquot dies ibi consedissent, videntes quòd nullus ad eos egrederetur, sed omnes intra mœnia cautiùs se haberēt, timentes Regis aduentum, reuersi sunt ad propria. At verò æstate iam in autumnum declinante, iuxta consuetudinem, Peregrinorum cœperunt applicare naues. Qui verò in eis aduecti erant, audientes quòd Rex & populus Christianus tantis laborarēt angustiis, illuc cum omni celeritate tam equites quàm pedites certatim properant: ita vt euidentibus incrementis noster per singulos dies multiplicaretur exercitus. Quod intelligentes hostium Principes, timentes ne multiplicatis viribus, ad vlciscendum suas se pararent iniurias, in fines Damascenorū se receperunt; nostri verò ab inuicem discedētes, reuersi sunt ad propria. At verò hostilium exercituum Princeps, qui regnum ita potenter afflixerat, *Damascum* perueniens, consentiente, vt dicitur, Damascenorum rege *Doldequino*, à quibusdam sicariis interfectus est. suspectam enim eius dicebatur habere potentiam, ne eum regno priuaret.

XXI. Diuiso igitur ab inuicem exercitu, & singulis ad propria remeantibus, affuit nuncius, domino Regi significans, quòd *Comitissa Siciliæ*, apud vrbem Acconensem applicuerat. Fuerat prædicta Comitissa, domini *Rogeri* Comitis, qui cognominatus est *Bursa*, qui frater fuit domini Roberti Guischardi, vxor: nobilis, & potens & diues matrona. Ad hanc anno proximè præterito, quosdā nobiles de regno suo Rex direxerat, inuitans eam, & cum instantia postulans, vt cum eo lege coniugali vellet conuenire. Quæ verbum filio communicans, domino videlicet *Rogero*, qui postea fuit rex Siciliæ, cœpit cum eodem de verbo illo deliberare: & tandem visum est ambobus quòd si dominus Rex sub certis conditionibus prædictum verbum vellet confirmare, ipsi petitioni eius parati erant acquiescere. Forma autem conditionū hæc erat: *Quòd si Rex ex prædicta Comitissa prolem susciperet, ei post regis obitum sine contradictione & molestia regnum concederetur: quòd si absque herede ex eadem Comitissa suscepto defungeretur, Comes Rogerus filius eius, hæres existeret; & in regno, sine contradictione & molestia Rex futurus, succederet.* Rex autem abeuntibus legatis in mandatis dederat, vt quibuscunque petitionibus parentes, eam secū modis omnibus deducere laborarent. Audierat enim, & verè scierat, quòd mulier locuples erat; & filio accepta, bonis omnibus abūdabat. Ipse verò è conuerso, pauper erat & tenuis, vix ad necessitates quotidianas & equitū stipendia sibi poterat sufficere: vnde & de illius redundātia, suæ sitiebat inopiæ subueniri. Missi igitur legati, cōditiones pręd ictas gratāter suscipiunt: & interpositis iuramētis, prout exigebantur, quòd his pactis à domino Rege & suis Principibus, *bonâ fide, sine fraude & dolo malo* staretur, Comitissa, filio vniuersa necessaria suggerēte, se accingit ad iter, & oneratis nauibus frumento, vino & oleo, & salsis carnibus, armis præterea & equitaturis egregiis, assumēs secum infinitam pecuniam, omnibus eā prosequentibus copiis, in nostram, vt prædictum est, appulit regionem. Hæc autem vt prædictum est, *Arnulsi* patriarchæ machinabatur malicia, vt illa nobilis & honesta deciperetur femina. deceptam quippe negare non possumus eam, quæ in simplicitate viarum suarum, Regem putabat idoneā gerere personā, ad hoc vt ei nuberet legitimè. Erat autē longè secùs: nā vxor quam ipse apud Edessam legitimè duxerat, adhuc in rebus agebat humanis. Postquam ergò applicuit dicta Comitissa, præsente domino Rege, Patriarcha, & regni principibus innouata sunt iuramenta,

iuramenta, iuxta eandem formam, qua priùs in Sicilia fuerant exhibita. Et quia intentione ſiniſtrâ, & oculo non ſimplici hæc fuerant inchoata, reſpiciens Dominus ad eorum intentionem; nec ſolitam mulieri, licet innocenti, in regno conceſſit fœcunditatem, & *extrema huius gaudii luctus occupauit*, vt in ſequentibus dicetur. *Difficile eſt enim, vt bono claudantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio.* Interim tamen tot tantaſque adueniens Regno intulit commoditates, vt meritò minimus dicere poſſet: *Et nos de plenitudine eius accepimus.* Accidit autem illis diebus, quòd in fini- *Ioh.1,16.*
bus *Edeſſanis*, ſuborta eſt fames validiſſima, tum propter terræ & aëris intemperiem; XXII.
tum quia in medio hoſtium regio illa ſita erat, & inimicis vndique vallata, nec locorum incolæ hoſtilitatis metu liberam agriculturæ poterant operam dare: ita, quòd ciues illius vrbis ſimul & ſuburbani nihilo minus ordeaceum panem, & etiam glande mixtum, edere præ inopia cogerentur. Terra autem domini *Ioſcelini* in tuto cis Euphratem collocata, frugibus & alimentorum copiâ pleniùs abundabat. Verùm licet ita bonis omnibus afflueret eius prouincia, prædictus *Ioſcelinus*, in hac parte minus ſapiens, & ingrato ſimilis, domino & conſanguineo ſuo, qui ei hæc eadem vniuerſa contulerat, de ſua plenitudine & vbertate ſtupenda, nihil omninò porrigebat, licet dominum Comitem, ſuoſque extremam pati non dubitaret inopiam. Factum eſt autem, vt pro quibuſdam negotiis dominus Comes *Balduinus* ad dominum Rogerum, filiũ Richardi Antiochenorum Principem, cui etiam quandam ſororem ſuã in vxorem contulerat, nuncios deſtinaret. Hi abeuntes, Euphrate tranſito, per terrã domini Ioſcelini iter habentes, euntes redeunteſque ab eo ſunt ſatis hoſpitaliter & humanè tractati. Tandẽ, ſicut mos eſt imprudentibus, quidam de familia domini Ioſcelini, nuncios domini Comitis verbis laceſſentes, exprobrare cœperunt domini Comitis paupertatem; domini verò ſui immenſas è conuerſo extollere copias; frumenti, vini, & olei, & alimentorum redundantiam, auri argentique immenſa pondera; militum, peditumque numeroſitatem: adiicientes etiam, ſicut *lingua pruriens, incautè plerunque loquitur*, quòd non erat Comes illi regioni, « cui præerat commodus: conſultiùs faceret, ſi comitatum ſuum domino Ioſcelino venderet; & receptâ innumerâ pecuniâ, remearet in Franciam. Quæ verba in pectus nunciorum (etſi diſſimulare viderentur) altiùs deſcenderunt: & licet à leuibus perſonis eſſent dicta, tamen domini mentem redolere videbantur: ſumptaque licentiâ, ad dominum Comitem redierunt. Quò peruenientes, omnia quæ in via acciderant, ſimul & verba, quæ in domo domini Ioſcelini audierant, ordine pandunt. Quibus auditis iratus dominus Comes, & multo libramine ponderans apud ſe verba quæ audierat, intellexit, quòd à domino Ioſcelino hæc omnia ortum habuerãt: & indignatus plurimùm, quòd ille, cui tantas contulerat copias, cùm de ſua opulentia meritò teneretur ſuam releuare inopiam, *contra bonos mores paupertatem, tanquam vitium*, exprobraret: in quam tamen non leuibus actibus, ſed neceſſitate deſcenderat ineuitabili; ſibique idipſum vnde ille gloriabatur, liberaliter detraxerat, vt in eum cõferret: cœpit æſtuare indignatione plenus. Simulat ergo ægritudinem, & lecto decubans, mãdat domino Ioſcelino, vt abſque mora ad ſe venire properet: quo comperto, feſtinat dominus Ioſcelinus, nihil veritus, in nullo viam habens ſuſpectam: tandem Edeſſam perueniens, inuenit Comitem in præſidio ciuitatis, & in ea eius parte, quæ *Rangulath* dicitur, in interiore conclaui decubantem: ad quem ingrediens, depenſo debitæ ſalutationis affatu, quæſiuit à domino Comite, *quomodo ei eſſet?* Cui ille reſpondit: *Multò melius per gratiam DEI, quàm tu velis.* Et iterum verbum continuans, intulit: *Ioſceline, habéſne aliquid, quod ego tibi non dederim:* Cui ille: *Domine, nihil. Vnde eſt ergo, quòd ingratus, & meorum beneficiorum immemor, de meo ſuperabundãs & dilatatus, & mihi benefactori tuo indigenti, nõ ex temeritate, ſed ex cauſa, quam nullus ſapiens, nullus peritus declinare poſſet* (quia non eſt conſilium contra Dominum) *non compateris? portionem eius quod totum dedi, non retribuis? Inſuper & tenuitatem diuinitùs collatam, quaſi pro vitio exprobras & pro crimine obiicis. Sumne ego tam inutilis, vt vendam tibi quod mihi contulit Dominus, & fugiam, vt dicis? Reſigna quod dedi, & redde vniuerſa quæ tibi contuli, quia indignum te feciſti.* His verbis dictis, præcepit eum captum vinculis mancipari, afflixitque eum mirabiliter, & miſerabiliter, nõ minus & multimodis quæſtionibus & tormentis: quouſque abiuratâ vniuerſâ regione, cuncta quæ ab eodẽ Comite dono ſuſceperat, reſignaret. Exiens ergo de finibus illis, bonis

omnibus spoliatus, ad dominum *Balduinum* Hierosolymorum regem primum accessit, cunctisque quæ ei acciderant ordine manifestatis, propositum aperit, quòd in patriam redire proposuerat. Quo audito, dominus Rex videns eum regno maximè necessarium, dedit ei vrbem *Tiberiadensem*, cum finibus suis iure perpetuo possidendam, vt tanti viri solatio se muniret. Quam vrbem strenuè & prudenter cum omnibus suis pertinētiis, quam diù in ea mansit, rexisse, & fini ampliasse dicitur pręstantissimè: cumq; adhuc *Tyrus* ab infidelibus detineretur, exemplo prædecessoris sui, multas eius ciuibus dicitur intulisse molestias. Et licet aliquantulum montibus interpositis ab eis videretur esse remotior, sæpe tamen eorum fines ingrediebatur, eis damna collaturus.

XXIII. A. D. 1114. Anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo decimo quarto*, tātus vniuersam Syriā terræmotus cōcussit, vt multas vrbes & oppida infinita dirueret funditus: maximè autem circa Ciliciam, Isauriam, & Cœlesyriam. Nam in Cilicia *Mamistram* cum multis oppidis solotenus prostrauit; *Maresiam* quoque deiecit cum suburbanis suis, ita vt quorundam vix etiam exstarent vestigia: quatiebātur turres & mœnia, maioribusque ædificiis periculosiùs ruentibus, fiebat populorum strages infinita; & ciuitates amplissimæ quasi agger lapidum constitutæ, tumulus erant oppressorum, & contritis habitatoribus vicem pręstabant sepulchri. Fugiebat plebs mente consternatâ habitationem vrbium, domiciliorum ruinam formidantes: & dum sub dio requiem inuenire sperant, timore concussi, somnos interrumpunt, oppressiones quas vigilantes timuerant, in somnis perpessi. Nec erat hoc, tam ingens, in vna tantùm regione, periculū: sed vsque ad extremos Orientis fines, hæc pestis latè se diffuderat.

A. D. 1115. Anno quoque sequenti, iuxta morem solitum, *Bursequinus* Turcorum potentissimus, congregatâ gentis eiusdem multitudine infinitâ, regioni Antiochenæ hostiliter se infudit, pertransiensque totam illam prouinciam, inter Halapiam & Damascum castrametatus est, expectans vt opportunitate concessâ, inde in partes nostras has vel illas, irruptiones molirentur. Porrò *Doldequinus* Damascenorum rex, illorū expeditiones habens nimis suspectas: timensque, ne magis eâ intentione illuc cōuenissent, vt sibi & regno suo detrimenta molirētur; quàm vt cōtra Christianos quorū vires sæpiùs erant experti, dimicaturi aduenissent; fact9 est sollicitus. Imputabatur enim ei mors prædicti nobilis viri, qui apud Damascum fuerat interemptus, quasi de eius cōscientia talis illius interitus processisset. Audito ergò Turcorū aduētu, & eorū intentione pleniùs cognitâ, missis legationibus cū ingenti munerum magnificētia, tā ad dominum Regē, quàm ad dominū Principem Antiochenum, pacē petit ad certum tempus, & implorat: iuramenta præstās & obsides, quod toto concessi temporis fœdere, Christianis tam ex Regno quàm ex Principatu fidelē debeat societatē obseruare. Interea Princeps *Antiochenus* videns eos suis partibus viciniores; & quorundam edoctus relatione, quod in terram suam impetus molirentur, dominum Regem in sui subsidium euocat: Doldequinum quoque nihilominus iure fœderis obligatum, vt cum suis adesse procuret copiis, inuitat. Rex autem pro salute regionis sollicitus plurimùm, congregatâ militia, & honesto stipatus comitatu, illuc impiger contendit: assumptoque secum Tripolitano comite Pontio, intra paucos dies ad eum locū, vbi dominus Princeps suas collegerat copias, peruenit. Porrò Doldequinus, sicut & vicinior erat, ita & domini Regis pręuenerat exercitum, nostrorum castris, tanquam socius se adiungens. Collectis ergò omnibus in vnum copiis, ante vrbem *Cesaream*, vbi hostes adesse priùs audierant, vnanimiter constituerunt: quo hostibus cognito, videntes quòd nisi cum graui periculo non possent nostros sustinere, simulant recessum, tanquam de cætero non redituri. Vnde nostri ab inuicem separati, reuersi sunt ad propria.

XXIV. Interea dum Rex ita circa partes Antiochenas detineretur occupatus, *Ascalonitæ* eâ freti fiduciâ, quod Rex absens erat, secumq; maiores regni vires cōtraxerat, sumptâ opportunitate ex tempore, vrbem *Ioppensem* obsident. Modico siquidem antè tempore, septuaginta nauium classis in eorum subsidium ex Ægypto ascenderat, quam ante se præire, & Ioppensium littus occupare præcipiunt. ipsi verò subsecuti in multis millibus, erectis vexillis, subitò ante vrbem constiterunt. Qui verò in classe erant, cognito suorum per terras aduentu, è nauibus certatim prosiliunt, ciuitatem cominus impugnaturi. Sic ergò dispositis in gyrum ordinibus, vrbem ex omni parte ambiunt, & signo dato impugnant, vndique instantes animosiùs. Ciues autem,

autem, etsi pauci essent numero, & viribus longè impares, pro vxoribus & liberis, pro libertate & *patria, pro qua quiuis egregius honestum mori reputat*, resistunt viriliter; « turresq; ac mœnia pro viribus communientes, arcubus & balistis, iactu quoq; pugillarium lapidum hostes à se propellunt longiùs, nec ad murum patiuntur accedere. Contigit autem Ascalonitis longè secus à spe quàm conceperãt: nam vrbem arbitrantes vacuam reperire, scalas fabricauerant & altitudine & numero sufficiẽtes, per quas statim sine contradictore intra mœnia irrũpere posse non diffidebãt. Resistentibus igitur viriliter obsessis, non dabatur eis scalas mœnibus applicare: quibus vix licitum erat ad eos, qui in turribus erant, aliquid iaculari. Tantam enim ciuibus Dominus contulerat gratiã, vt circumstantẽ multitudinem, diuino freti auxilio, nõ formidarent. Erant autẽ portæ ciuitatis ligneæ, nullum ex ære vel ferro habentes operimentũ. Has, ignẽ artificiosè contorquendo ex parte combusserunt, nõ tamẽ eatenus, vt per eas maior vis ciuibus, aut maior inferri posset molestia. Videntes ergo post dies aliquot Ascalonitæ, quòd non proficerent, timentesque ne regionis populus ad obsessorum conueniret subsidium, solutâ obsidione, domum reuersi sunt. Classis verò secundis vsa flatibus, in portum Tyrensium se recepit. Euoluto autem decem dierum spacio, tentare volentes, vtrùm Ioppitas incautos aliquando reperire possent, Ascalonâ secretiùs egressi, congregatâ suorum ingenti multitudine, subitò & sine strepitu, iteratò ante Ioppen astiterunt. Ciues autem, in talibus assueti, semper erant in excubiis, continuas noctibus per successiones agentes vigilias, vt semper ad resistendum inuenirentur parati. Videntes ergò hostium reuersas legiones, & bella sibi recidiua parari, certatim turres conscendunt & mœnia; tãtoque acriùs contendunt resistere, quanto vires hostium minores conspiciunt, & numerum vident imminutum. Nam classem quæ aliâ vice multa ciuibus intulerat discrimina, abesse conspiciunt, non facilè redituram. Augebat & nihilominũs obsessorum fiduciam, quòd Rex in proximo dicebatur venturus. Vnde facti animosiores, & resistentes confidentiùs, variis casibus, multos de hostium exercitu proteruiùs instantes peremerunt. Cùm ergo quasi per septem horas continuas vrbem impugnassent, videntes quòd inutiliter cõsumerent operam, reuocatis agminibus hostes Ascalonam reuersi sunt.

XXV. Dum igitur hæc in regno geruntur, *Bursequinus* (de quo superiùs diximus) qui ad aduentum Domini Regis & aliorum nobilium, qui contra eum conuenerant, fugam & discessum à partibus Antiochenis simulauerat, videns quòd Rex & Princeps Antiochenus, *Doldequinus* quoq; discesserant abinuicem, & curis tracti domesticis redierant ad propria, arbitratus quòd non facilè denuò possent conuenire, rursum partes infestat Antiochenas: & percurrens regionẽ vniuersam, villas incendit, concremat suburbana; & quicquid extra munita præsidia reperire poterant, sibi dabant in direptionem & prædam: diuisis etiam cateruatim agminibus ad varias dirigebant partes, vt stragem passim operarentur; & incautis occurrentes, siue per agros, siue iter agentes, aut captiuos secũ traherent, aut gladiis obtruncarent. Nec solùm villas absq; muro, suis effringebant irruptionibus; verùm etiam & murata municipia violenter occupabant. *Marram* siquidem, & *Cafardam*, comprehensis intus habitatoribus, partim peremptis gladio, partim compedibus mancipatis, ad solum vsq; deiecerant; & obtinentes regionem totam, vndique prædam, vndique Christiana mancipia singulis diebus contrahebant. Quod vt Principi nunciatum est, accito sibi domino Comite Edessano, duodecimâ mensis Septembris, Antiochiâ egressus, ante oppidum *Rugiam* cum suis expeditionibus impiger astitit. Missisq; statim exploratoribus qui de hostium statu cum certificarent & proposito, ipse acies instruit, componit agmina, ad pugnam viriliter se accingẽs: circa quæ, dum iuxta rei militaris disciplinam à domino Comite fideliter adiutus desudaret, ecce nuncius cum omni celeritate properans, hostes in valle *Sarmati* castrametatos asserit. Quo audito, exhilaratus est admodum vniuersus exercitus, quasi spe victoriæ iam conceptâ. Ipse etiam *Bursequinus*, audito nostrorum aduentu, suos armari præcipit, & instructis agminibus ad agendum strenuè commilitones inuitat. Volens tamen suæ prouidere saluti, cum fratre & quibusdam familiaribus, montem vicinum nomine *Danim*, antequam nostri accedant, occupat: vnde suos possit præliantes intueri, & de belli ordine necessario suos pleniùs instruere. Factum est ergo, vt dum circa hæc esset occupatus, ecce nostrorum acies,

erectis vexillis cœperunt comparere; visisque hostibus, spretâ eorum multitudine, dominus *Balduinus* Edessanus Comes, qui cum sua cohorte cæteros præcedebat, in eos animosiùs irruens, impetu vehementi totum eorum concussit exercitum. Quẽ pari exemplo reliquæ acies consecutæ, in medios hostium cuneos se immergunt, ensibus, & gladiis instantes cominus, iniurias parati refundere, quas villanis & pauperibus nimis licenter intulerant. Hostes itaque primis congressionibus resistendi spem habentes, proterue nimis à se nostros tentabant propulsare: sed tandem nostrorum vires, impetus, & admirabilem stupentes constantiam, dissolutis penitus eorum agminibus, in fugam versi sunt. *Bursequinus* verò de montis culmine suorum videns defectum, nostros verò inualescere, cum fratre & familiaribus quos in mõte collegerat, relicto vexillo, castris & sarcinis omnibus, fugâ elapsus, vitæ consuluit. Dissolutas itaq; acies & in fugam versas, nostri persequuntur instantiùs; & gladiis obtruncantes fugitiuos, quasi per duo miliaria stragem infinitam operati sunt. Princeps autem cum parte suorum, tanquam victor, in campo certaminis biduo moram faciens, suos operiebatur, qui ad partes diuersas hostes fuerant insecuti. Quibus receptis, & comportatis ante se spoliis omnibus, portiones congruas victoriæ præstat consortibus. Castra enim deserentes omnibus referta commoditatibus, & ingentibus diuitiis redundantia vsque ad supremum, omnium eorum immemores fugam inierant. Sed & prædam & manubias, quas de locis diuersis contraxerãt; simul & captiuos nostros, quos in vincula coniecerant, receperunt nostri; & gaudentes cum suis animalibus, vxoribus, & liberis remiserunt ad propria. Dicuntur autem in eo conflictu cecidisse de hostibus plusquam tria milia. His peractis, Princeps equis, mulis, & captiuorum ante se præmissâ multitudine, diuitiarum quoque omnimodâ varietate antecedente, Antiochiam cum ingenti plausu & populorum

XXVI. lætitia victor ingressus est. Eodem tempore Dominus Papa auditis enormitatibus *Arnulfi* patriarchæ, & de eius immunda conuersatione pleniùs edoctus, legatum dirigit ad partes Syriæ, quendam virum venerabilem, & multâ religione conspicuum, *Aurasicensem* Episcopum; qui ad partes nostras perueniens, conuocato vniuersi Regni Episcoporum concilio, prædictum Arnulfum coram se astare præcepit: tandemq; meritis exigentibus, auctoritate sedis Apostolicæ ab officio pontificali deposuit. Ille verò adhuc fiduciam habens in suis præstigiis, quibus penè vniuersorum subuertebat animos, transfretare coactus, ad Romanam perrexit Ecclesiam: vbi domini Papæ & totius Ecclesiæ, blandis verbis, & largâ munerum profusione, religionem circumueniẽs, cum gratia sedis Apostolicæ remeauit ad propria, sedem obtinens Hierosolymitanam eadem viuendi licentiâ, quâ prius meruerat depositionem. Per idem tempus, cùm adhuc Christianus populus vltra Iordanẽ non haberet vllum præsidium, cupiens Rex in partibus illis Regni fines dilatare, proposuit auctore Domino, in *tertia Arabia*, quę alio nomine dicitur *Syria Sobal*, castrum ædificare, cuius habitatores terram subiectam, & Regno tributariam ab hostium irruptionibus possent protegere. Volens igitur proposito satisfacere, conuocatis regni viribus. Mare transit Mortuum: & transcursâ *Arabiâ secundâ*, cuius metropolis est *Petra*, ad tertiam peruenit. Vbi in colle, ad eius propositũ loco satis idoneo, præsidium fundat, situ naturali & artificio valde munitum, in quo post operis consummationem tam equites quàm pedites, ampla illis conferens prædia, habitatores locat; oppidoq; muro, turribus, antemurali & vallo, armis, victu & machinis diligenter communito, nomen ex regia dignitate deductum ei imposuit, *Montemq; Regalem*, eò quòd Regem haberet fundatorem, appellari præcepit. Est autem prædictus locus commoditates habens fœcundi soli, frumenti, vini & olei copias vberes ministrantis; salubritate simul & amœnitate præcipuâ singulariter commendabi-

XXVII. lis, totam adiacentem regionem suæ vendicans ditioni. Eo temporũ articulo videns Rex, & super eo valde sollicitus, Vrbem sanctam & DEO amabilem habitatoribus vacuam, ita vt eo ad cætera Regni negocia de necessitate * populus, qui saltem ad protegendos ciuitatis introitus, & turres & mœnia, contra repentinas hostium irruptiones munienda sufficeret; anxius cogitabat, apud se deliberans, & ab aliis percunctabatur frequentiùs, quomodo fidelibus populis, & DEI cultoribus incolis eam posset replere. *Gentiles* enim qui fuerant eius habitatores, vrbe violenter effractâ, penè omnes in gladio ceciderant; si qui autem casu euaserant, iis non

est da-

est datus locus intra vrbem ad manẽdum. Instar enim sacrilegii videbatur DEO deuotis Principibus, si aliquos, qui in Christiana non censerentur professione, in tam venerabili loco esse permitterent habitatores. *Nostrates* verò adeò pauci erant & inopes, vt vix vnum de vicis possent incolere. *Suriani* autem, qui ab initio vrbis ciues extiterant, tempore hostilitatis per multas tribulationes, & infinitas molestias adeò rari erant, vt quasi nullus eorum esset numerus. Ab introitu siquidem Latinorum in Syriam, maximè autem postquã Antiochia capta, versus Hierosolymã tendere cœpit exercitus, adeò prædictos DEI famulos conciues eorum cœperunt affligere, vt pro quolibet leui verbo multos ex eis occiderent, ætati non parcentes, aut cõditioni: suspectos eos habentes, quod Occidentales Principes, qui dicebantur aduenire, in eorum perniciem ipsi literis & nunciis euocassent. Sic ergo pro eius desolatione curam gerens debitam, sciscitabatur diligentiùs, vnde illic ciues posset euocare, tãdemq; didicit, quòd trans Iordanem in Arabia multi fideles in villis habitarent, qui sub grauibus conditionibus hostibus seruiebant in tributo. Hos euocans dominus Rex, & meliores promittens conditiones, tractos tum locorum reuerẽtiâ, tum nostrorum dilectione, & amore libertatis, intra modicum tempus multos cum vxoribus & liberis, cum gregibus & armẽtis & vniuersa familia recepit. Multi etiam sine vocatione, duræ seruitutis iugũ declinantes, vt vrbem DEO dignam incolerent, cõuenerunt. Quibus Rex eas ciuitatis partes, quæ magis hoc solatio videbantur indigere, conferens, eis domicilia repleuit. Interea decidit in mentẽ domino Regi, (& fortasse cleri suggestione ad hoc deuenit) vt missis nunciis ad ecclesiam Romanam, domino Papæ petitiones porrigeret: quarum tenor erat, vt *quascunq; vrbes, quãcunq; prouinciam sudoribus bellicis & regiâ sollicitudine, auctore Domino, sibi posset vendicare, & de potestate hostium violenter eripere, omnes ditioni & regimini Hierosolymitanæ Ecclesiæ subiacerent.* Super quo rescriptum à sede Apostolica impetrauit, cuius tenorem præsenti interserere narrationi dignum duximus: *PASCHALIS seruus seruorum DEI, glorioso Hierosolymitano regi BALDVINO salutem & Apostolicam benedictionem. Ecclesiarũ quæ in vestris partibus fuerunt, vel sunt, terminos atque possessiones, diutinâ infidelium possessio tyrannisq; confudit: cùm itaque certos eius fines assignare deliberatione nequeamus, tuis precibus, non immeritò duximus annuendum, vt, quia pro Hierosolymitanæ ecclesiæ sublimatione personã tuam extremis periculis exponere deuouisti, quascunque infidelium vrbes ceperis, vel cepisti, eiusdem Ecclesiæ regimini dignitatiq; subiaceant. Porrò earundem ciuitatum episcopi, Patriarchæ, tanquam proprio metropolitano, obedientiam exhibere procurent; quatinus & ipse illorum fultus suffragiis, & ipsi adinuicem ipsius vnanimitatis auxilio vegetati, sic in Hierosolymitanæ Ecclesiæ exaltatione proficiant, vt de illorum profectibus Omnipotens DEVS glorietur. Data Laterani V. Idus Iulii.* Ad petitionem quoque eiusdem domini Regis, idem dominus *Paschalis*, domino Patriarchæ *Gibelino*, & successoribus eius in perpetuum super eodẽ articulo priuilegium indulserat, cuius rescriptũ huic pręsenti narrationi interserere curauimus; cuius verba sunt hæc: *PASCHALIS Episcopus, seruus seruorum DEI, reuerẽdissimo fratri, Hierosolymitano Patriarchæ GIBELINO, & successoribus eius in perpetuum canonicè promouendis. Secundùm mutationes temporum transferuntur etiam regna terrarũ: vnde etiã Ecclesiasticarũ Parrochiarum fines, in plerisq; prouinciis mutari expedit, & transferri. Asianarũ siquidem Ecclesiarum fines, antiquis fuerunt definitionibus distributi: quas distributiones, diuersarum diuersæ fidei gentium confudit irruptio. Gratias autem DEO, quòd nostris temporibus, & Antiochia & Hierosolymæ ciuitates cum suburbanis suis, & adiacentibus prouinciis, in Christianorum Principum redactæ sunt potestate. Vnde oportet nos diuinæ mutationi & translationi manum apponere, & secundùm tempus, quæ sunt disponenda, disponere, vt Hierosolymitanæ Ecclesiæ, vrbes illas & prouincias concedamus, quæ gloriosi regis Balduini, ac exercituum eum sequentium sanguine, per DEI gratiam acquisitæ sunt. Præsentis itaque Decreti pagina tibi frater karissime, & coepiscope Gibeline, tuisq; successoribus, & per vos sanctæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ, Patriarchali, siue Metropolitano iure regendas disponendasq; sancimus ciuitates omnes atque prouincias, quas supradicti Regis ditioni aut iam restituit, aut in futurum restituere gratia diuina dignabitur. Dignum est enim, vt Sepulchri Dominici Ecclesia, secundùm fidelium militum desideria, competentem honorem obtineat; & Turcorum seu Sarracenorum iugo libera in Christianorum manu abundantiùs exaltetur.* Super qua exauditione, dominus Bernardus, vir vitę venerabilis, Antiochenorum Patriarcha, quoniam in læsionẽ Ecclesiæ suæ redundare videbatur, indignatus est plurimùm, ita vt missis

XXVIII.

nunciis ad Romanam ecclesiam, super eo facto plurimùm conquereretur; & de illata sibi & ecclesiæ suæ manifesta iniuria, dominũ Papam & ecclesiam totam literis suis argueret. Cuius dominus Papa indignationem mitigare cupiens, in hæc verba rescripsit: *PASCHALIS Episcopus, Seruus seruorum DEI, venerabili fratri BERNARDO, Antiocheno Patriarchæ, salutem & Apostolicam benedictionem. Quamuis inter cæteras Apostolica sedes illa emineat, quam Petri Apostoli morte in corpore dignatio superna clarificauit, inter Romanum tamen & Antiochenum Episcopos tanta quondam legitur caritas extitisse, vt nulla inter eos diuersitas videretur. Eadem enim Petri persona vtrasq; illustrauit ecclesias: Multa post hæc tempora transierunt, quibus infidelium dominatio vnitatem hanc in personis præsidentium impediuit. Gratias autem DEO, quòd temporibus nostris Christianorum principatum in Antiochena ciuitate restituit. Dignum est igitur, karissime frater, vt eiusdem caritatis in nobis vnitas firma permaneat; nec de nobis menti tuæ opinio vlla surrepat, quod Antiochenam ecclesiam deprimere, aut inhonorare velimus. Si quid ergo vel Antiochenæ, vel Hierosolymitanæ ecclesiæ alter fortasse quàm oportuit de Parrochiarum finibus scripsimus, nec leuitati est nec malitiæ ascribendum, nec propter hoc apud nos est scandalum concitandum; quoniam & locorum prolixa longinquitas, & antiquorum nominum commutatio, quæ ciuitatibus vel prouinciis accidit, magnam nobis ambiguitatem vel ignorantiam intulerunt. Cæterùm & optauimus & optamus non scandali, sed pacis fomitem fratribus ministrare; suum ius & honorem quibusque ecclesiis conseruare. Data Laterani VII. Idus Augusti.* Volens autem dominus Papa mentem suam interpretari, & quâ intentione domino Regi, & ecclesiæ Hierosolymorum id concesserat, quod in eius rescriptis continebatur, eidem Patriarchę Bernardo in hunc modum rescripsit: *PASCHALIS Episcopus, seruus seruorum DEI, coepiscopo BERNARDO, Antiocheno Patriarchæ, salutem, & Apostolicam benedictionem. Sicut aliis literis fraternitati tuæ scripsimus, nos & personam tuam, & ecclesiam tibi commissam plenâ caritate diligimus; nec vllo modo volumus honorem vestræ dignitatis imminui, quin Antiocheni Patriarchatus prælatio, sicut præteritis temporibus conseruata est, ita etiam in futurum integra, præstante Domino, conseruetur. Illud autem quod filio nostro Balduino, Hierosolymitanorum regi, per nuncios suos intercedenti, concessimus, caritatem vestram omnino conturbare non debet, si litterarum nostrarum sensum interiùs perscruteris. Sic enim in eis scriptum est:* Ecclesiarum quæ illis in partibus fuerunt, vel sunt, terminos atque possessiones diutina infidelium possessio tyrannisque confudit. Cùm itaque certos eis fines assignare præsenti deliberatione nequeamus, tuis non immeritò precibus duximus annuendum, vt quia pro Hierosolymitanæ ecclesiæ sublimatione personam tuam extremis periculis exponere deuouisti, quascunque infidelium vrbes cœperis, vel cœpisti, eiusdem ecclesiæ regimini dignitatique subiaceant. *Eodem sensu illa etiã verba discutienda sunt, quæ fœlicis memoriæ Gibelino Hierosolymitano Patriarchæ, de ciuitatibus atque prouinciis scripsimus, quæ supradicti Balduini regis prudentiâ, & exercituum eum sequentium sanguine, per DEI gratiam, acquisitæ sunt. Siquidem ecclesias illas, quibus certi fines assignari possunt, quarum termini ac possessiones diutinâ possessione ac tyrannide confusi non sunt, & ipsarum ecclesiarum vrbes, illi volumus ecclesiæ subiacere, ad quam ex antiqua sciuntur iustitia pertinere. Non enim volumus aut pro Principum potentia, ecclesiasticam minui dignitatem; aut pro ecclesiastica dignitate Principum potentiam mutilari. Data Beneuenti, decimo quinto Kalend. Aprilis.* Sed & domino Regi eodem modo scripsit, exponens qua intentione prædictis illius petitionibus assensum præbuerat; & significans quod ecclesiam Antiochenã in nullo velit indebitè grauari: In hæc verba; *PASCHALIS Episcopus, seruus seruorũ DEI, karissimo BALDVINO, illustri Hierosolymitanorum regi salutem, & Apostolicam benedictionẽ. Concessio illa quam nos petitioni tuæ accommodauimus, vt quascunque infidelium vrbes cæperis, vel cœpisti, Hierosolymitanæ Ecclesiæ regimini dignitatiq; subiaceant, non parum cùm fratrem nostrum Bernardum Patriarcham, tùm vniuersam Antiochenam turbauit Ecclesiam. Cùm enim nos concessionem illam super illis Ecclesiis indulserimus, quarum terminos atque possessiones, diutina infidelium possessio tyrannisq; confudit, illi eas Ecclesias à Hierosolymitano Patriarcha, te conniuente inuasas, conqueruntur, de quibus ambiguitas nulla sit, quin eas etiam Turcorum vel Sarracenorum temporibus sedes Antiochena possederit: quia earum episcopi, etiam infidelium oppressi tyrannide, Antiocheno Patriarchæ obedientiam exhibebant. Porrò nos literis ad supradictum Patriarcham missis, Antiocheni Patriarchatus prælationem, sicut ab antiquis patribus distributa, & præteritis temporibus conseruata est, ita etiam in futurum integram conseruari sanxeramus. Tuam igitur strenuitatem monemus, & monentes præcipimus, ne à te inuasiones huius-*

nes huiusmodi fieri (vbi manifesta est veritas) permittantur; sed vnaquaque Ecclesia, iustitiæ suæ limitibus perfruatur. Nec enim possumus manifestè sanctis patrum nostrorum constitutionibus obuiare: nec omnino volumus, aut pro Principum potentia, ecclesiasticam minui dignitatem, aut pro ecclesiastica dignitate Principum potentiam mutilari; ne apud vos occasione alterutrâ pax (quod absit) turbetur ecclesiæ. Clericis quoque Hierosolymitanis per præsentia scripta præcipimus, quandoquidem paternas possessiones, & patriam pro ecclesiæ (vt creditur) exaltatione, pro religionis obseruantia reliquerunt, vt Hierosolymitanæ ecclesiæ sint iure contenti; nec iniustè aut procaciter vsurpare ea contendant, quæ certò sciuntur ad ius Antiochenæ Ecclesiæ pertinere. Omnipotens Dominus, suâ te in omnibus dexterâ protegat, & de hostibus Ecclesiæ triumphare concedat. Data Laterani, decimo quinto Kal. Aprilis.

Anno sequente, vt adiacen- XXIX. tium regionum Rex pleniorem haberet experiẽtiam, & de situ prouinciarum ma- A. D. gis edoceretur, assumptis secum locorum peritis, & comitatu, qui sibi ad propositũ 1116. sufficere videbatur, transiẽs Iordanem, & transcursâ *Syriâ Sobal*, per vastitatem solitudinis ad *Mare Rubrum* descendit, ingressus *Helim* ciuitatem antiquissimam, populo Israëlitico aliquando familiarem: vbi leguntur fontes duodecim fuisse, & Palmæ septuaginta. Ad quã cùm peruenisset, loci illius incolæ domini Regis aduentu præcognito, nauiculas ingredientes, in mare vicinum, mortem effugere cupiẽtes, se cõtulerunt. Vbi dominus Rex locis notatis & cõsideratis diligentiùs, eandẽ qua venerat remensus viã, ad *Montem Regalem*, castrũ videlicet, quod de nouo fundauerat, reuersus est. Inde *Hierosolymam* rediẽs, graui ex insperato correptus est ęgritudine. quâ cum supra vires fatigaretur, & timeret deficere, læsam habens conscientiam, super eo quod legitimâ vxore iniustè abiectâ, aliam superduxerat: corde compunctus & facti pœnitens, viris religiosis & DEVM timentibus aperiens conscientiã, reatũ confessus est, satisfactionem promittens: cui cùm pro consilio daretur, vt Reginã quam superduxerat, à se demitteret; abiectã verò, ad regiam vnde deciderat reuocaret dignitatem; acquieuit: & quod ita facturus esset, si vita ei cõcederetur productior, voto se obligauit. Vnde factum est, vt euocatâ ad se Reginâ ordine rẽ aperuerit: quæ, licet super eodem facto aliquantulum esset instructa, nã idipsum aliquando à pluribus audierat; tamẽ visa est ęgrè ferre, quod ita temerè fuerit euocata, & fraude Principum regionis, qui ad eã citandam missi fuerant, circumuenta. Dolens igitur & tristis tam de illata contumelia, quàm de opibus inutiliter consumptis, ad reditum se præparat; post tertium annum, quo ad dominum Regem venerat, in patriã reuersura. Quâ redeunte ad propria, turbatus est supra modum filius; & apud se odiũ cõcepit aduersus Regnũ & eius habitatores, immortale. Nam cùm reliqui fideles diuersi orbis Principes, aut in propriis personis, aut immensis liberalitatibus Regnum nostrum, quasi plantam recentem promouere & ampliare sategerint, hic & eius hæredes vsque in præsentem diem, nec etiam verbo amico nos sibi conciliauerunt: cùm tamen quouis alio Principe longè commodiùs, faciliusq; nostris necessitatibus cõsilia possent & auxilia ministrare. Videntur ergo iniuriæ perpetuò memores; & delictum personæ, iniustè in populum refundũt vniuersum.

Eodem anno postquã XXX. Rex de prædicta conualuit ægritudine, anxius quomodo vrbem *Tyrensium*, quæ sola de vrbibus maritimis ab hostibus detinebatur, suo mancipare posset imperio, inter Ptolomaidam & prædictam Tyrum, castrum ædificat: in eodem loco vbi *Alexãder* Macedo, ad expugnandam eandem vrbem, olim dicitur fundasse idem præsidium, & de suo nomine *Alexandrium* vocasse. Est autem locus fontibus irriguus, vix quinque miliaribus à Tyro distans, in littore maris constitutus. Hoc autem eâ reædificauit intentione, vt Tyrensibus esset pro stimulo, & vnde eis frequentes irrogarentur iniuriæ. Hunc locum hodie appellatione corruptâ populares appellãt *Scandalium*. Arabicè enim Alexander, *Scandar* dicitur, & Alexandrium, *Scandariũ*: vulgares verò R in L conuersa, dicunt *Scandalium*.

Anno sequente, vt Ægyptiis vicem XXXI. refunderet pro iis quæ in regno sæpiùs commiserant, cum ingentibus copiis descẽ- An. D. dit Rex in Ægyptum, & vrbem antiquissimam, *Pharamiam* nomine, confregit vio- 1117. lenter; & confractæ copias suis commilitonibus dedit in prædam. Est autem *Pharamia* vrbs antiqua, vt diximus, in littore maris sita, non longè ab ostio *Nili*, quod *Carabeix* dicitur: supra quod iterum *Tampnis*, vrbs antiquissima; & signorum, quæ Dominus per *Moysen* seruum suum coram Pharaone operatus est, familiaris. Captâ igitur vrbe, egressus Rex ad prædictum ostium Nili, admiratus est aquarum quas

priùs non viderat fluenta; eoque maximè, quod Nilus, cuius portionem alueus ille vsque in mare deducit, vnum de quatuor Paradisi fluminibus dicitur esse, & creditur. Captis igitur de piscibus, quorum illic maxima est copia, in vrbem quam occupauerant redeunt, & parato prandio refecti sunt ex eis: cumque Rex surrexisset à cœna, sensit se dolore plurimo interiùs prægrauari; & recrudescente antiqui vulneris molestiâ, cœpit laborare vehementiùs, ita vt de vita periclitans desperaret. Indicto igitur legionibus per vocem præconiam reditu, domino Rege, ægritudine inualescente, eatenus debilitato, vt equitare non posset, lecticam instruunt, eumque in ea, anxiè laborantem collocant. Sicque continuatis itineribus, transcursâ ex parte solitudine, quæ inter Ægyptum & Syriam media diffunditur, *Laris* antiquam eiusdem solitudinis vrbem perueniunt maritimam. Vbi morbo superatus Rex, ad extremum veniens, in fata concessit: vnde lugentibus, & præ doloris angustia deficientibus legionibus, Hierosolymam deportatus est. Et eâ dominicâ quæ dicitur in *Ramis palmarum*, per vallem Iosaphat, vbi de more populus ad diem festum conuenerat, in vrbem introductus, & iuxta fratrem sub Caluaria, in loco qui *Golgotha* dicitur, regiâ magnificentiâ sepultus est. Mortuus est autem anno ab incarnatione Domini M. C. XVIII. Regni eius octauo decimo.

A. Dn. 1118.

EXPLICIT LIBER VNDECIMVS.

CAPITVLA LIBRI DVODECIMI.

XXIII. Clas-

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI DVODECIMI.

INCIPIT LIBER DVODECIMVS.

CAP. I. SECVNDVS Hierosolymorum rex, ex Latinis fuit dominus *Balduinus de Burgo*, qui cognominatus est *Aculeus*; vir religiosus, ac timens DEVM, fide conspicuus, in re militari exercitatus plurimùm. Hic fuit natione Francus, de Episcopatu Remensi, filius domini *Hugonis* comitis de Retest, & *Milisendis* præclaræ comitissæ, quæ tot dicitur sorores habuisse, vnde tanta multitudo filiorum & filiarum dicitur procreata, quantam ii nouerunt qui Principum genealogias sollicitâ inuestigant diligentiâ. Hic viuente adhuc patre cum aliis nobilibus, qui iter Hierosolymitanum arripuerant, in comitatu domini Ducis *Godefridi*, cuius erat consanguineus, eandem viam, eâ deuotione quâ alii ingressus est, relinquens domi apud patrem iam grandæuum, fratres duos, & sorores totidem, quorum ipse omnium primogenitus erat. Nomen alterius fratrum *Geruasius*, qui postea fuit electus ad Ecclesiam Remensem; alterius *Manasses*. Sororum autem alteram habuit Castellanus de Vitriaco, nomine *Mahaldam*: alteram dominus *Herbrandus de Herges*, vir nobilis & potens, nomine *Hodiernam*: ex qua natus est *Manasse de Herges*, quem nos postmodum tempore dominæ Milisendis reginæ, regium vidimus Constabularium. Porrò patre huius domini Balduini regis defuncto, *Manasses* filius eius, quia dominum Balduinum, qui primogenitus erat, regni occupatio detinebat, successit: quo etiam sine liberis decedente, *Geruasius* frater eorum, dimisso Remensi Archiepiscopatu, vxorẽ contra instituta ecclesiastica ducens, eundem Comitatum iure possedit hæreditario. Susceptam autem ex vxore vnicam filiam cuidam nobili viro in Normannia, matrimonio copulauit. Quo defuncto sororis illorum filius, Mahaldis videlicet, quæ Castellano Vitriacensi nupserat, *Iterius* nomine, in eodem Comitatu successit. Sed de his hactenus.

II. Domino igitur *Balduino*, domini ducis piæ & illustris memoriæ Godefridi fratre, post fratris obitum ad regnum Hierosolymorum vocato, & in Regni solio solenniter collocato, hic (de quo nobis est in præsentia sermo) tradẽte domino Rege qui consanguineus eius erat, in comitatu Edessano successit, quem annis decem & octo, & aliquid ampliùs, strenuè & feliciter administrauit. Anno igitur sui Comitatus octauo decimo, regione suâ in optata tranquillitate locatâ, proposuit Hierosolymorum regem, dominum, consanguineum & benefactorem suum, & loca sancta, deuotionis gratiâ visitare. Ordinatis igitur ad iter necessariis, commissaque fidelibus suis, de quorum fide & industria pleniùs confidebat, regione, municipiis in tuto dispositis, tanquam vir prouidus & plenè circumspectus, viam destinatam, adiuncto sibi honesto comitatu, aggreditur. Dumq; iter prosequeretur inceptum, ecce nuncius occurrit, denuncians quòd dominus Rex in Ægypto, sicut & verum erat, vltimum fato clauserat diem. Quo audito, plurimùm de morte domini & consanguinei sui, sicut nec mirum erat, consternatus, nihil tamen ab incepto destitit itinere, sed Hierosolymam maturatis gressibus contendit. Ad quam cùm peruenisset, accidit casu, quod in die festo, qui dicitur *Ramispalmarum*, cùm de more populus vniuersus in vallem *Iosaphat* conuenisset, ad solemnem & celebrem tantæ diei processionem, subitò ex vna parte Comes cum suis ingrederetur: & è regione, domini Regis funus, cum exequiis importaretur, vniuersâ militiâ, quæ cum eo in Ægyptum descenderat, domini sui funus de more prosequente.

III. Introducto igitur funere regio in sanctam ciuitatem, & in Ecclesia Dominici Sepulchri iuxta fratrem, ante locum qui dicitur *Golgatha*, sub monte Caluariæ, honorificè sepulto, conuenerunt qui aderant de Maioribus regni, Episcopi, Archiepiscopi, & alii ecclesia-

rum prælati cum domino Arnulfo Patriarcha; & de laicis principibus nonnulli; inter quos erat vir industrius, vnde sæpius suprà fecimus mentionem, *Ioscelinus*, potens in opere & sermone, Tyberiadensis dominus. Habitaque deliberatione de instanti negocio, varias promunt sententias: dicentibus aliis, *Expectandum esse dominũ Eustachium comitem, nec interrumpendam hereditariæ successionis antiquissimam legem: specialiter, cum bonæ memoriæ fratres eius congruo, & cunctis placato moderamine regnum feliciter administrassent.* Aliis dicentibus, *Negocia regni, & continuam necessitatem non posse pati has dilationes, nec indulgere tantas ferias; sed maturandum esse, vt regioni citiùs consulatur, ne fortè si incubuerit necessitas, non sit qui exercitus educat & reducat, & Regni procuret negocia; & pro ducis inopia Regni status periclitetur.* Hanc partium fluctuationem & votorum repugnantiam, prætentatâ domini Patriarchæ, & ad se inclinatâ mente, prædictus *Ioscelinus*, qui maximæ erat in Regno auctoritatis, illorum iuuans partem, qui dicebant Regem statim esse ordinandum, diremit, dicens: *Præsentem esse dominum comitem Edessanum, virum iustum & timoratum, domini Regis consanguineum, armis strenuum, per omnia commendabilem, quo meliorem nulla nobis regio, nulla prouincia posset ministrare. Commodius esse ipsum in Regem assumere, quàm casus periculosiores expectare.* Erant itaque multi, qui de sinceritate fidei arbitrabantur domini Ioscelini verba procedere, scientes quomodo non multò antè dominus Comes, vt prædiximus, tractasset eum; & illud reputantes, quod prouerbialiter dici solet, *Omnis laus vera est ab hoste*: nescientes quod aliàs eius properaret intentio, fidẽ verbis eius habentes, pręstabant cõniuentiam. Ipse autem, vt dicebatur, aliter affectus erat: nam spe futuræ in Comitatum successionis, dominum Comitẽ in Regnum introducere nitebatur. Domino igitur *Arnulfo* patriarchâ, & domino *Ioscelino* hanc opinionem amplectentibus, reliqui facilè in eandem inducti sunt: & pari voto, & vnanimi consensu, eum in Regem eligentes, in die sanctæ Resurrectionis, qui proximè secutus est, sollemniter, & ex more inunctus & consecratus est; & diadematis insigne regium suscepit. Quæcunque autem domini Patriarchæ, aut domini Ioscelini in eo facto fuerit intentio, Dominus rei euẽtum misericorditer conuertit in bonum. Nam virum iustum, piũ, ac timentem DEVM, Diuinâ eum præueniente gratiâ, se exhibuit: eratq; vir in cunctis prosperè agens. Videtur tamen minus regularem habuisse introitũ; legitimumque regni hæredem certum est à debita successione fraudulẽter exclusisse, illos qui eum promouerunt. Mortuo namq; domino Rege, siue de eius supremo iudicio, siue de communi Principum regni cõsilio (quia neutrum pro certo compertum habemus) missi erant quidam nobiles & magni viri, qui ad regni successionem cõmuni edicto citarent comitem Boloniensium dominum *Eustachium*, dominorũ Godefridi ducis eximii, domini Balduini regis fratrem. Qui ad eum peruenientes, inuitum & renitẽtem, causas honestissimas prætendentes, quare eum venire oporteret; vsque in Apuliam traxerunt. Vbi audiens prædictus vir venerabilis, religiosus, ac timens DEVM, verè tantorum virorum imitator & frater, & in virtutibus & honestis meritis successor, quòd Hierosolymis medio tempore dominus *Balduinus*, Edessanus comes eius consanguineus, Rex fuerat ordinatus, instãtibus nunciis qui pro eo missi fuerant, & allegantibus vt nihilominus procederet, quia quod factũ erat, contra ius & fas, & contra hereditariæ successionis legem antiquissimam, nullo modo stare posset, respondisse dicitur vir DEO plenus: *Absit hoc à me, vt per me in Regnum Domini ingrediatur scandalum, per cuius sanguinem pacem CHRISTI recepit; & pro cuius tranquillitate viri virtutum & immortalis memoriæ, fratres mei, egregias animas cœlis intulerunt.* Compositisq; iterum sarcinis, & comitatu recollecto, inuitis iis qui eum ad regnum trahere nitebantur, ad propria remeauit.

XV. Dicitur autẽ formâ fuisse conspicuus, corpore procerus, facie venustâ, capillo raro, flauo, canis mixto; barbam habens raram, sed tamen vsque in pectus demissam; colore viuido, & quantum ętas illa patiebatur, roseo. Habilis ad vsum armorum, & equis regendis aptissimus: rei militaris multam habens experientiam: in agendis suis prouidus; in expeditionibus fœlix; in operibus pius, clemens & misericors; religiosus & timens DEVM; in orationibus iugis, ita vt callos in manibus haberet & genibus, pro afflictionis & genuflexionis frequentia: impiger, licet senior, quotiens eum vocabãt Regni negocia. Adeptus ergo Regni soliũ, sollicitus de comitatu Edessano, quem sine duce dimiserat, *Ioscelinum* consanguineum suũ vocat, vt quod in eum priùs deliquerat, gratuitâ plenaq; satisfactione

factione corrigeret; eique tanquam qui regionem illam plenius nouerat, comitatū donat: ſumptaq; fidelitate, per vexillum inueſtit, & inducit in poſſeſſionem: & conuocans inde vxorem, & filias, & familiam, per operam & ſtudium eiuſdem domini Ioſcelini, in proximo cum ſoſpitate recepit vniuerſa. Erat autem ei vxor *Morfia* nomine, cuiuſdam nobilis Græci, *Gabrielis* nomine, de quo ſupradiximus, filia: quam dum Comes eſſet cū pecunia infinita, quæ dotis nomine donabatur, duxit in vxorem; ex qua ſuſceperat tres filias, Miliſſendem videlicet, Haalim, & Hodiernam: nā quartam, cui Iueta nomen fuit, poſtquam Regnum adeptus eſt, vxor ei peperit. Coronatus autem & conſecratus eſt, anno ab incarnatione Domini *milleſimo centeſimo* A. Dn. *octauo decimo*, menſe Aprili, ſecundâ die menſis; præſidēte ſanctæ Romanæ Eccleſiæ 1118. domino *Gelaſio* Papâ ſecundo; Antiochenæ verò, *Bernardo*, Latinorum in eadem ciuitate Patriarchâ primo; Sanctæ Hieroſolymitanæ Eccleſiæ domino *Arnulfo*, ex Latinis in eadem ciuitate Patriarchâ quarto. Per idem tempus Conſtantinopolitanus Imperator *Alexius*, Latinorū maximus perſecutor, rebus humanis exemptus V. eſt: cui ſucceſſit *Ioannes* filius eius, patre multò humanior, & meritis exigentibus, populo noſtro patre longè acceptior: qui etiam non omnino ſyncerus erga Latinos Orientales extitit, ſicut docebunt ſequentia. Dominus quoque *Paſchalis* Romanus Pontifex viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt, Pontificatus eius anno ſexto decimo: cui ſucceſſit dominus *Gelaſius*, qui & *Ioannes Gaietanus* dictus eſt, ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cancellarius. Mortua eſt nihilominus & domina *Adelaſia*, Siciliæ Comitiſſa, quæ prædicti domini regis Balduini, de facto, etſi non de iure, vxor fuerat. Eodē VI. anno æſtate proximè ſubſecutâ, princeps *Ægyptius*, qui tunc erat pro tempore, congregatâ ex vniuerſis Ægypti finibus tam equitum quàm peditum multitudine infinitâ, tam per terras quàm nauali exercitu, in Regnum noſtrum proponit violenter introire, facile putans, tam modicum populum aut conſumere gladio; aut à cunctis Syriæ finibus fugientes eliminare. Tranſcurſâ igitur ſolitudinis vaſtitate, quæ inter nos & Ægyptum media interiacet, cum equitatu numeroſo, & peditum iaculis inſtructorum infinita multitudine, ante Aſcalonam caſtrametatus eſt. At verò *Doldequinus*, Damaſcenorum rex, cognito Ægyptiorum aduentu, ſiue ſponte ab eis inuitatus, congregatâ iterum ingenti militiâ, deuia ſecutus, ne fortè noſter ei obuiaret exercitus, tranſito Iordane, caſtris ſe eorum aſſociat, & vires augere nititur, in noſtram læſionem. Nauium autem, quædam apud *Aſcalonam* applicuerunt; quædā verò vſque *Tyrum*, quoniā ciuitas erat munitiſſima, & portum habens commodū, profectæ ſunt: expectātes vt de domini arbitrio, & de voluntate eius qui claſſi præerat, eis aliquid præcipiatur. Rex autem multo ante tempore eorum aduentu præcognito, tam ex Antiochenis quàm ex Tripolitanis partibus, conuocatis militaribus auxiliis, ſuiſq; in vnum congregatis, in *campeſtria Philiſtiim*, illis deſcendit in occurſum: tranſitoq; eo loco, qui olim *Azotus* dictus eſt, vbi vna de quinque ciuitatibus Philiſtinorum fuiſſe dinoſcitur, de vicino Ægyptiorum caſtrametatus eſt, ita vt vtriſque partibus daretur mutuò hoſtium caſtra ſingulis diebus intueri. Cumq; iam per mēſes quaſi tres, ſe inuicem laceſſere formidarent; noſtris, tantam multitudinem in ſe temerè irritare timentibus; illis verò, noſtrorum vires, audaciam, & in præliis experientiā formidantibus; placuit Ægyptio principi tutius eſſe, cū incolumitate domū redire, quàm in ſe & in ſuos imprudenter bellorum inſidias experiri: ſicq; redeuntibus in Ægyptum expeditionib9, poſtquā de eorū ſubito regreſſu nulla noſtros mouebat ſuſpicio, noſtri quoq; ſumptâ à domino Rege licentiâ, ad propria cum gaudio reuerſi ſunt. Per eoſdē dies, mortuo *Arnulfo* Hieroſolymorū patriarchâ, viro inquietiſſimo & officii ſui ſanctimoniā negligente, ſubſtitutus eſt ei vir ſimplex, ac timens DEVM: dominus *Gormundus*, natione Francus, de epiſcopatu Ambianenſi, de oppido Pinqueniaco. Huius diebus & meritis etiam, vt creditur, multa magnificè ad regni conſolationem & incrementum operari dignatus eſt Dominus: ſicut in ſequētibus præſens enarrabit hiſtoria. Eodem anno, quidam nobiles viri de equeſtri VII. ordine, DEO deuoti, religioſi, & timentes DEVM, in manu domini Patriarchæ, CHRISTI ſeruitio ſe mancipantes, more Canonicorum regularium, *in caſtitate, & obedientia, & ſine proprio* velle perpetuò viuere profeſſi ſunt. Inter quos primi & præcipui fuerunt, viri venerabiles, *Hugo de Paganis*, & *Gaufredus de ſancto Aldemaro*. Quibus, quoniam neq; eccleſia erat, neq; certum habebant domicilium, Rex in palatio

quod ſecus templum Domini, ad Auſtralem habet partem, eis ad tempus conceſſit habitaculum. *Canonici* verò *Templi* Domini, plateam quam circa prædictum habebant palatium, ad opus officinarum, certis quibuſdam conditionibus cõceſſerunt. Dominus autem Rex cum ſuis proceribus, dominus quoq; Patriarcha cũ prælatis eccleſiarum, de propriis dominicalibus certa eis pro victu & amictu beneficia quędam ad tempus, quædã in perpetuum contulerunt. Prima autem eorum profeſſio, quodq; eis à domino Patriarcha, & reliquis epiſcopis, in remiſſionem peccatorum iniunctum eſt; *vt vias & itinera, maximè ad ſalutem Peregrinorum, contra latronum & incurſantium inſidias, pro viribus conſeruarent.* Nouem autem annis poſt eorũ inſtitutionem in habitu fuerunt ſeculari, talibus vtentes veſtimẽtis, quales pro remediis animarum ſuarum populus largiebatur. Tandem nono anno, Concilio in Frãcia apud *Trecas* habito, cui interfuerunt dominus *Remenſis*, & dominus *Senonenſis* Archiepiſcopi, cũ ſuffraganeis ſuis; *Albanenſis* quoq; Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus; Abbates quoq; *Ciſtercienſis*, & *Clareuallenſis*, & *Pontiniacenſis*, cum aliis pluribus, inſtituta eſt eis regula, & habitus aſſignatus, albus videlicet, de mandato domini *Honorii* Papæ, & domini *Stephani* Hieroſolymitani patriarchę. Cumq; iam annis nouem in eodem fuiſſent propoſito, non niſi nouem erant: ex tunc cœpit eorum numerus augeri, & poſſeſſiones multiplicabantur. Poſtmodum verò, tempore domini *Eugenii* Papæ, vt dicitur, cruces de panno rubeo, vt inter cæteros eſſent notabiliores, mãtellis ſuis cœperunt aſſuere, tam equites quàm eorum fratres inferiores, qui dicuntur *Seruientes*. Quorum res adeò creuit in immenſum, vt hodie trecentos plus minusve in conuentu habeant equites, albis chlamydibus indutos: exceptis fratribus, quorũ penè infinitus eſt numerus. Poſſeſſiones autem tam vltra, quàm citrà mare adeò dicuntur immenſas habere, vt iam non ſit in orbe Chriſtiano prouincia, quæ prædictis fratribus bonorum ſuorum portionem non contulerit; & regiis opulentiis pares hodie dicantur habere copias. Qui, quoniam iuxta Templum Domini, vt prædiximus, in palatio regio manſionem habent, *Fratres militiæ Templi* dicuntur. Qui cùm diu in honeſto ſe conſeruaſſent propoſito, profeſſioni ſuæ ſatis prudenter ſatisfacientes, neglectâ *humilitate* (*quæ omnium virtutum cuſtos eſſe dinoſcitur; & in imo ſponte ſedens, non habet vnde caſum patiatur*) domino Patriarchæ Hieroſolymitano, à quo & ordinis inſtitutionem, & prima beneficia ſuſceperant, ſe ſubtraxerunt, obedientiam ei, quam eorum prædeceſſores eidem exhibuerant, denegantes: ſed & Eccleſiis DEI, eis decimas & primitias ſubtrahentes, & eorum indebitè turbando

VIII. A. Dn. 1119. poſſeſſiones, facti ſunt valde moleſti. Anno ſequenti mortuus eſt dominus *Gelaſius* Papa ſecundus, domini Paſchalis ſucceſſor, qui & *Ioannes Gaietanus* dictus, vir literatus: qui fugiens domini *Henrici* Imperatoris perſecutionem; & æmuli ſui antipapæ, qui cognominatus eſt *Burdinus*, declinans violentiam, in regnum Francorum ſe conferens, apud *Cluniacum* diem clauſit extremum, ibidem etiam ſepultus. Cui ſucceſſit dominus *Guido*, ſecundum carnem nobilis, Viennenſis Archiepiſcopus, qui poſtea in papatum aſſumptus, *Calixtus* appellatus eſt. Hic poſtmodum domini Imperatoris *Henrici*, cuius conſanguineus erat, conſecutus gratiam, & eius fretus auxilio, in Italiam cum Cardinalibus, & vniuerſa curia deſcendens, apud *Sutriũ*, vrbem Romæ conterminam, æmulum & hęreſiarcham *Burdinum* violenter cepit: inſuper & camelo impoſitum, cute indutum vrſinâ, ad Canenſe cœnobium, quod iuxta Salernum ſitum eſſe dinoſcitur, cũ multa miſit ignominia: vbi vſque in ſupremum ſenium, vitam compulſus eſt, lege loci, ducere cœnobiticam. Et ita ſopitum eſt ſchiſma, quod à tempore domini *Gregorii* ſeptimi, per tempora domini *Vrbani*, domini *Paſchalis*, domini quoque *Gelaſii*, prædeceſſorum eius, quaſi per triginta annos eccleſiam inceſſanter fatigauerat: domino Imperatore *Henrico* ad ouile Eccleſiæ poſt multa tempora, quibus per excommunicationis ſententiam à cœtu fidelium

IX. præciſus fuerat, reuocato. Eodem anno, quidam infidelium potentiſſimus princeps, & apud ſuos valde formidabilis, infelicis populi & perfidæ plebis, videlicet Turcomannorum dominus, *Gazzi* nomine, cui ſe adiunxerant *Doldequinus* Damaſcenorum Rex, & *Debeis* Arabum ſatrapa potentiſſimus, cum ingentibus copiis partes Antiochenas, in graui ſuorum multitudine ingreſſus erat, citra Halapiam caſtrametatus. Cuius aduentu præcognito dominus *Rogerus* Antiochenus Princeps, domini Regis ſororius, circumpoſitis mandat principibus, domino videlicet

Ioſcelino

Ioscelino Edessanorum Comiti, domino quoque *Pontio* Comiti Tripolitano, domino nihilominus etiam Regi,& significat instantem necessitatem; monens & obnixiùs postulans,vt cum omni celeritate,contra instantia pericula, opem laturi venire non morentur. Rex ergo assumptis sibi,quas tam subitò de Regno colligere potuit,militaribus copiis, *Tripolim* vsque maturatis itineribus peruenit, vbi dominum Comitem,ad iter peræque succinctum, secum associans, cœpto instat itineri. At verò dominus Princeps, interim moræ impatiens de communi lege mortalium, futurorum nescius,egressus ab Antiochia, circa *Artasium* oppidum castrametatus fuerat. Erat autem is locus alendis exercitibus satis commodus: nam ex nostris finibus erat,volentibus ad exercitum accedere, liber & facilis accessus; vnde in expeditione necessariorum erat vbertas maxima, & quanta in vrbibus solet, optata commoditas. Vbi cùm per dies aliquot domini Regis & Comitis expectasset aduentum,prohibente domino Patriarchâ,qui illuc vsque eum fuerat prosecutus,renitentibus etiam de proceribus nonnullis, exercitum iubet iter arripere, fortiter contestans,se nullius deinceps præstolaturum aduentum. Erant autem quidam de nobilibus regionis, qui ad hoc eum impellebant; non vt conditiones exercitus facerent meliores,sed vt terras suas,quas hostium castris vicinas habebant, præsente exercitu,in tuto collocarent. Horum ergo consilium secutus, in suam suorumque cladem præceps,ab eo loco vbi prius fuerat discedens, in eum qui dicebatur *Campus sanguinis* castra iubet locari: recensitoque eius exercitu, inuenti sunt equites septingenti,& peditum instructorum tria milia, exceptis negociatoribus, qui emēdi vendendiq; gratia castra solent sequi. Hostes verò cognoscentes castra Principis in proximo locata, vt dissimulantes propositum, conceptum commodiùs possent effectui mancipare, solutis castris fingunt se versus *Cerepum* oppidum acies dirigere: quò peruenientes, cùm eâ nocte nihil proficerent, circa partes castrametati sunt. Mane facto, Princeps exploratores dirigit, nosse volens vtrum ad obsidendum oppidum hostes se dirigant; aut ad committendum cum nostris ad castra contendant: dumque ipse cum suis,armis se instruerent, quasi iam bellum præsens expectantes,ecce nuncii recurrentes, vno verbo asserunt, hostes tribus turmis ordinatis,habentibus singulis equitum vicena milia,citatis gressibus, ad nostrum exercitum accedere. Quo cognito,Princeps quatuor instaurat acies; & equo circumuolans,circuit diligenter,& verbis competentibus animat instauratas: dumque in his daret operam,ecce hostium acies, erectis vexillis nostro exercitui penè iungebantur. Commissum est itaque prælium,vtrisque animosè instantibus: sed peccatis nostris exigentibus,facta est pars aduersa superior. Nam acies quibus præerant viri nobiles & in armis strenui, *Gaufridus Monachus*, & *Guido Fremellus*, quæ primæ fuerant ad irruendum in hostes deputatæ, optimè & secundùm rei militaris disciplinam progressæ,maiores hostium cuneos & densiores cohortes, violenter dissolutas,penè in fugam adegerant: sed acies cui præerat *Robertus de Sancto Laudo*, cùm exemplo aliarum quæ præcesserant, animosiùs debuisset in hostes irruere, hostibus vires resumentibus,substitit improbè: demumque in fugam lapsa, Principis aciem,quæ aliis erat ministratura,soluit per medium,& partem secum in fugam vertit,ita vt de cætero reuocari non posset. Accidit etiam in eodem prælio quiddam relatione dignum. Nam dum in ipso præliandi agone, hinc inde feruentiùs desudarent,ecce turbo ab Aquilone prodiens immanissimus, in medio belli campo, cunctis cernentibus hæsit humi; serpendoque longiùs tantùm congesti pulueris secum detulit,quod vtriusque partis oculos pulueris immensitate, ne pugnare possent, perstrinxit; seque per gyrum extollendo, in modum dolii sulphureis ignibus combusti in sublime se contulit. Facti sunt itaque hostes eo casu superiores; & pars nostra corruit,nostris penè omnibus gladio interemptis.

X. Princeps autem, tanquam vir in armis strenuus, cum paucis in medio hostium viriliter dimicans, dum suos incassum reuocare contendit,contra hostium maiores se dirigens impetus,gladiis confossus interiit. Qui autem sarcinas & impedimenta secuti erant,in montem vicinum se contulerant: qui verò hostium arma videbātur effugisse,bellicis se tumultibus eximentes,videntes nostros in montis culmine conglobatos,opinantes eos vires ad resistēdum habere,& cum eis posse saluari, ad illos certatim accedebant: quò cùm peruenissent vniuersi, hostes eis qui in campis erant, penitus

gladio interemptis,ad illos ſe cōuertunt:& directis illuc cohortibus, omnes in momento horæ trahunt ad exterminium. *Rainaudus* autem *Manſuerus*, quidam de maioribus illius regionis principibus,cum quibuſdam aliis nobilibus, in turrim cuiuſdam vicini oppidi, cui *Sarmatan* nomen, gratiâ ſalutis ſe contulerat. Quod poſtquam prædicto Turcorum principi compertum eſt, illuc ſub omni celeritate conuolans,prædictos nobiles viros,qui intus ſe collegerant, ad deditionem violenter compellit:ſicque factum eſt illâ die,quòd de tot millibus qui dominum Principem ſecuti fuerant, culpis noſtris id merentibus, vix vel vnus qui nunciaret,euaſit: de hoſtibus verò,vel paucis,vel nemine interfectis. Dicitur autem hic idem princeps *Rogerus*,homo fuiſſe perditiſſimus, incontinens, parcus, & publicus adulter. Inſuper etiam dominum ſuum iuniorem *Boamundum*, ſenioris Boamundi filium,in Apulia cum matre morantem,ab Antiochia, quæ paterna ei hereditas erat, omni eo tempore quo principatum tenuit, fecerat alienum. Nam eâ conditione dominus *Tancredus*,bonæ memoriæ,moriens ei principatum commiſerat, vt repoſcenti domino Boamundo, vel eius hæredibus, non negaret. Dicitur tamen quòd in ea expeditione quâ confoſſus interiit,apud dominum *Petrum*,venerabilem virum, Apamienſem Archiepiſcopum,qui eidem neceſſitatis articulo præſens interfuerat,corde contrito & humiliato delicta ſua coram DEO cōfeſſus fuerat, promittens auctore Domino,pœnitentiæ fructus condignos : & ſic verè pœnitens, prælii diſcrimen

XI. ingreſſus eſt. Interea Rex & Comes Tripolitanus accedentes, ad eum locum qui dicitur *Mons Nigronis*, peruenerant: quod prædictus *Gazzi* comperiens, decem milia equitum electorum eis obuiam dirigit, qui eorum ſi poſſent, impediant acceſſum. Hi verò abeuntes,in tres turmas ſe diuidunt,vnâ ad mare verſus ſancti Symeonis portum dirigentes,alias duas diuerſis itineribus Regi obuiam deſtinantes. Contigit autem quòd vnam ex duabus turmis obuiam habuit,quam prȩuia Domini miſericordia,pluribus interfectis & captiuatis nonnullis, violenter diſſolutam, in fugam conuertit.Inde per *Latorum* & *Caſambellam* Antiochiam perueniens, à domino Patriarcha, clero quoque & populo vniuerſo cum ſummis deſideriis eſt ſuſceptus:vbi tam cum ſuis, quàm cum iis qui de prædicto prælio fuerant reſidui,deliberationem ingreſſus,quærit,quid in eo tātæ neceſſitatis imminenti articulo magis expediat.Interea *Gazzi* dimiſſis oppidis Emâ & Artaſio, *Cerepum* obſidet,eâ magis fiduciâ,quod *Alanum* eiuſdem loci dominum cum comitatu ſuo à domino Rege audierat Antiochiam euocatum; quod & verum erat. Accedens ergo ad præſidium,& locū imparatum reperiens,ex diuerſis partibus foſſores immittit, qui collē cui prædictum inſidebat municipium ſuffoderent,trabibusq; ſubnexum,igni poſtea ſuppoſito conſumendis,turres ſuperpoſitas & mœnia,cedente aggere,ad terram deiiceret.Timentes ergo oppidani,ne ſuffoſſo aggere totum præſidium in præceps rueret,interpoſitis conditionibus de vita & incolumitate, & libero ad ſuos reditu, locum tradunt. *Gazzi* verò inde ad caſtrum *Sardonas* acies dirigens,obſidione locū vallat,quem etiam intra paucos dies,tradentibus eum loci eiuſdem habitatoribus, eodem modo recepit: moræq; impatiens, eoque maximè,quòd neminem ſibi reſiſtere poſſe arbitrabatur,cunctam pro arbitrio tractabat regionē, ita quòd nulla ſpes

XII. eſſet finitimorum locorum incolis,iugum tāti principis euadendi. Rex autem cum Comite, & militia quantam habere poterat, egreſſus Antiochiâ, putans ſe apud Cerepū hoſtes inuenire, verſus *Rugiam* dirigit expeditiones:inde *Hab* pertranſiens, in monte qui dicitur *Danim* caſtrametatus eſt. Quod audiens *Gazzi*, conuocatis principibus ſuis,ſub interminatione mortis præcipit, vt noctem illam ducētes inſomnem,armis & equis cum ſumma diligentia procurandis totā impendāt;ſummo diluculo ante lucis exortum attentiùs præparati, in caſtra Regis irruant, & eos ſomnolentos adhuc inuenientes,gladiis confodiant;ita vt nec vel vni mortē liceat effugere. At verò Diuina longè aliter ordinauerat clementia. Rex autem cum ſuis non remiſſiore curâ ſollicitus,noctem eandem,vt de futuro bello tractaret neceſſaria,ducit peruigilem;monente & exhortante populum viro venerabili * ſigno Crucis Dominicæ,dominū Regem vſq; ad partes illas fuerat proſecutus. Armati igitur, & ad bellum ſuſcipiendum accincti viriliter,ſummo mane hoſtium expectabāt futuros impetus. Diſpoſitis igitur de mandato Regis,iuxta rei militaris diſciplinam,aciebus nouem (nam ſeptingentos in eo conflictu dicitur habuiſſe milites) & ordine

congruo

congruo collocatis, Domini præstolantur misericordiam. Præmissis igitur tribus aciebus quæ agmina vniuersa præcederent, domino quoque Comite Tripolitano, cum suis dextrum cornu tenente, principibus verò Antiochenis in sinistro collocatis, pedestres manipulos in medio locat. Rex autem, aliis subsidiũ ministraturus, cum quatuor sequitur aciebus. Dumque sic instructi hostium aduentũ expectant, ecce adsunt cum ingenti clamore, & cum stridore tubarum & tympanorum strepitu, atrocissimè in nostros irruentes. Erat autem eorum maior in infinita multitudine fiducia; nostris autem in præsentia victoriosissimæ Crucis, & in confessione veræ fidei spes amplior & indeficiens. Consertis igitur aciebus, & immixtis hostiliter legionibus, gladiis cominus agitur; & spretis humanitatis legibus, tanquam in feras immanissimas ardentibus studiis, & odio insatiabili vtrinque decertatur. Cumque manipulorum nostrorum pedestrium proteruam & periculosam nimis cognoscerent instantiam, totis viribus ad exterminãdas pedestrium turmas elaborabant. Factumque est, Domino permittẽte, vt ex plurima parte eâ die, hostium gladiis deperirent. Rex autem videns pedestres manipulos supra vires aggrauari, aciesque præmissas subsidio indigere, cum suis qui ei adhærebant, pronus inter media ruit agmina, & gladio instans animosiùs, densissimos hostiũ dissipat cuneos: adhærentibusq; ei fideliter earundem acierum consortibus; & aliis iam destitutis, vires & animos verbis & exemplo conferentibus, vnanimiter in hostes irruunt: & inuocato de cœlis auxilio, affuit Diuina clementia, & factâ hostium strage infinitâ, reliquos resistere non valentes in fugam vertunt. Dicuntur ibi de nostris peditibus quasi septingenti cecidisse, de equitibus verò centum. At verò de hostiũ numero vsque ad quatuor millia, exceptis sauciis letaliter, & compedibus mãcipatis. *Gazzi* verò fugiens cum *Doldequino* rege Damascenorum, & *Debeis* Arabum principe, suos morti expositos dereliquit. Nostris autem insectantibus, & ad loca varia progressis, Rex cum paucis campum obtinens, vsque ad primas noctis partes in eo perseuerauit. Tandem victualium vrgẽte defectu, in vicinum oppidum, *Hab* nomine, gratiâ refectionis sumendæ se contulit. Vnde mane facto, ad prædictum rediens campũ nuntios, cum annulo proprio, in certum signum victoriæ, ad sororem suam, & ad dominum Patriarcham dirigit, significans, Diuinâ opitulante gratiâ, victoriæ munus sibi diuinitus collatum. Eâ tamen die vsque ad suppremam vesperam campum non deseruit, quoadvsque rumore certo de hostibus habito, quòd in dispersionem dati, redituri non erant. Tandem verò, coadunatis sibi quotquot de suis in præsenti habere potuit, Antiochiam palma insignis, occurrente ei vniuersæ ciuitatis clero & populo, cum domino Patriarcha, victor ingressus est. Concessa est autem nostris diuinitus hæc victoria, anno ab incarnatione Domini *M C*X X*. Regni quoque domi- An. Dõ.
mini *Balduini* regis secundi, anno secundo, mense Augusto, in vigilia assumptionis 1120. *
sanctæ DEI genitricis Mariæ. Rex verò cum domino *Cæsariensi* archiepiscopo, & honesto comitatu, lignum viuificæ Crucis remisit Hierosolymam, ita vt in die Exaltationis eiusdem, à clero & populo cum hymnis & canticis spiritualibus sit honorificè recepta. Ipse autẽ propter ingruentes regionis necessitates, in eadem prouincia moram facere compulsus est: vbi tam dominus Patriarcha, quàm vniuersi proceres vnà cum clero & populo, cõsonis desideriis & gratuito assensu principatus Antiocheni curam, & omnimodam potestatem Regi tradũt, ita vt *liberam*, sicut in Regno habebat, in Principatu habeat *instituendi, destituẽdi, & omnia pro arbitrio tractandi facultatẽ.* Collatis igitur liberis, vel aliorum graduum consanguineis, eorũ qui in acie ceciderant possessionibus, prout ratio vel regionis consuetudo deposcebat; viduis quoque apud compares & competentis meriti viros, nuptui collocatis: præsidiis quoque, quibus videbatur necessarium, viris, victu, armis diligentiùs communitis, sumptâ ad tempus ab eis licentiâ, in Regnum reuersus est. Vbi in ecclesia Bethleemitica solemni natiuitatis Dominicæ cum vxore coronatus est.

XIII. Eodem anno, qui erat ab incarnatione Domini *millesimus centesimus vicesimus*, cùm peccatis nostris exigentibus regnum Hierosolymorum multis vexationibus fatigaretur, & præter eas quæ ab hostibus inferebantur molestias, locustarum intemperie & edacibus muribus, iam quasi quadriennio continuo fruges ita penitùs deperissent, vt omne firmamentum panis defecisse videretur; dominus *Gormundus* Hierosolymorum Patriarcha, vir religiosus ac timens DEVM, vnà cum domino

Rege *Balduino*, prælatis quoque Eccleſiarum, & Regni principibus, apud *Neapolim* vrbem Samariæ conuenientes, conuentum publicum & curiam generalem ordinauerunt. Vbi ſermone ad populum habito, exhortationis gratiâ; cùm apud omnes conſtare videretur, quòd populi peccata Dominum ad iracundiam prouocaſſent: de communi ſtatuunt conſilio *errata corrigere; & exceſſus redigere in modum: vt tandem ad frugem melioris vitæ redeuntes, & pro commiſſis dignè ſatisfacientes, eum ſibi redderent placabilem, qui peccatoris non vult mortem, ſed magis vt conuertatur & viuat.* Deterriti ergo ſignis de cœlo minacibus, & terręmotu frequenti, clade quoque, ſimul & famis anguſtiâ, & hoſtium proteruâ nimis & pene cottidianâ inſtantiâ, per opera pietatis Dominum ſibi reconciliare quærentes, ad morum erigendam conſeruandamque diſciplinam, vigintiquinque capitula, quaſi vim legis obtinentia, de communi ſanxerunt arbitrio. Quæ ſi quis legendi ſtudio, videre quærit, in multarum Archiuis eccleſiarum, ea facilè reperire poteſt. Interfuerunt autem huic Concilio: dominus *Gormundus*, Hieroſolymorum Patriarcha; dominus *Balduinus*, Hieroſolymorum ex Latinis Rex ſecundus; *Ebremarus* Cæſarienſis Archiepiſcopus; *Bernardus*, Nazarenus epiſcopus; *Aſquitillus*, Bethleemita epiſcopus; *Rogerus*, Lindenſis epiſcopus; *Gildonus*, electus Abbas ſanctæ Mariæ de valle Ioſaphat; *Petrus*, Abbas de mõte Thabor; *Achardus*, Prior Templi; *Arnaldus*, Prior montis Sion; *Gerardus*, Prior Sepulchri Domini; *Paganus*, regis Cancellarius; *Euſtachius Graniers*, *Wilelmus de Buris*, *Bariſanus*, Ioppe Cõſtabularius, *Balduinus de Rames*, & alii multi vtriuſque ordinis, quorum numerum, vel nomina non tenemus.

Ezech. 33, 11.

XIV. An. Do. 1121. Anno ſequenti, prædictus fidei & nominis Chriſtiani pertinax & indefeſſus perſecutor *Gazzi*, tanquam vermis inquietus, ſemper quærens quem lædere poſſit, ſumptâ occaſione ex regis abſentia, conuocatis militaribus copiis, apponit etiam quædam noſtrorum præſidia obſidere: quo præcognito dominum Regem vrgentiſſimè vocant. Ille verò impiger, aſſumpto ſibi ſalutiferæ Crucis ligno, equitumque honeſto comitatu, ad partes illas properat: vocato etiam domino *Ioſcelino* Edeſſano Comite, ſociatiſque ſibi Antiochenis proceribus, contra prædictum potẽtem caſtra dirigit, quò cùm perueniſſet, ſperantes in proximo bellum ſe habiturum, contigit quòd morbo, qui *apoplexia* appellatur, tetigit eum manus Domini. Vnde magnates qui in eius erant exercitu, Principis ſui deſtituti ſolatio, bellum prudenter ſanoque conſilio declinauerunt: dominumque ſuum in lectica ſemiuiuum deferentes, Halapiam properabant. Ad quam priuſquam peruenirent, ille ęternis tradendus incendiis, infelicem dicitur animam exhalaſſe. Rex quoque factâ apud Antiochiam morâ, quæ videbatur pro tempore neceſſaria, in Regnum, auctore Domino, ſoſpes reuerſus eſt: apud vtroſque tam in Regno, quàm in Principatu, meritis ſuis id exigẽtibus, carus admodum & acceptus: vtramque nimirum adminiſtrationem fideliter deuoteque implebat, Regni videlicet & Principatus, licet multùm diſtarent ab inuicem. Nec erat facilè diſcernere, vtrius ſollicitudine magis angebatur: licet Regnum eius eſſet proprietas, quam etiam ad ſucceſſores ſuos iure poſſet trãſmittere; Principatus verò, commiſſus. Maioremque etiam videbatur pro ſtatu Antiochenorum exhibere diligentiam: in eoque ſe continuauit bonâ fide, vſque ad aduentum domini *Boamundi* iunioris, ſicut in ſubſequentibus dicetur.

XV. Per idem tempus, rege Hieroſolymis exiſtente, piâ liberalitate & largitione principali, ciuibus contulit Hieroſolymitanis, & ſigillo Regio communitam eis præcepit paginam fieri, in perpetuum valituram, libertatem *conſuetudinum*, quæ à ciuibus merces inferentibus vel efferentibus ſolebat exigi: ita vt de cætero, omnis Latinus ingrediens vel egrediens, ſiue mercimonia inferens ſiue educens, omnino nihil ſub prætextu alicuius conſuetudinis aliquid cogatur præſtare, ſed liberam prorſus vendendi & emendi habeat poteſtatem. Dedit etiam Surianis, Græcis, Armenis, & harum cuiuslibet nationum hominibus, Sarracenis etiam nihilominus liberam poteſtatem, ſine exactione aliqua inferendi in Sanctam Ciuitatem, triticum, hordeum, & quodlibet genus leguminis. Modii etiam & ponderis remiſit mercedem conſuetudinariam: in quo prædicti populi ſibi conciliauit animos, & gratiam publicam ſibi promeruit. In vtroque enim, regio more & affectu plurimùm commendabili, ciuibus videtur prouidiſſe, vt & ciuitas, ſine exactione illatis alimentis, abundaret ampliùs; & quòd tam ipſe quam eius prædeceſſor totâ diligentiâ procurabat, vt vrbs DEO amabilis multipli-

catis

catis & frequentioribus habitatoribus incoleretur.

XVI. A.D. 1122.

Anno sequente, *Doldequinus*, perfidus & impius Damascenorum Rex, fœderato sibi Arabum principe, & eius sibi sociatâ militiâ, vidensque dominum Regem pro vtraque regione, viribus suis imparem portare sollicitudinem, de eius præsumens occupationibus, regionem nostram Tyberiadi proximam, immissis legionibus, hostiliter nimis vastare cœpit. Quo audito, dominus Rex congregatâ de vniuersi Regni finibus militiâ illuc more suo impiger contendit. *Doldequinus* verò Regis præcognito aduentu, videns eo præsente, se non posse proficere, nec cum eo conserere tutum reputans, in vlteriora regni se contulit. Rex autem cum suis agminibus in Austrum declinans, *Gerasam* peruenit. Fuit autem Gerasa vna de nobilibus prouinciæ Decapoleos ciuitatibus, ab Iordane paucis distans miliaribus, monte Galaad contermina, in tribu Manasse sita. In huius parte munitiore, quoniã reliqua ciuitas hostilitatis metu diu iacuerat desolata, castrũ ex quadris & magnis lapidibus, cum multis sumptibus erigi sibi fecerat anno præterito *Doldequinus*; victuque & armis communitum, quibusdam fidelibus suis conseruandum tradiderat: quò perueniens Rex, impugnato vehementiùs præsidio, quadraginta milites, qui in eo ad custodiam relicti fuerant, interpositis conditionibus, quòd cum salute ad suos haberent reditum, castro recepto, permisit abire incolumes; habitaque cum suis deliberatione, vtrum magis expediret dirui funditus præsidium, aut Christianitati reseruari, placuit de vniuersorũ assensu municipium euerti funditus: nam sine multis sumptibus, & labore continuo, & multo periculo transeuntium, non videbatur à nostris posse conseruari.

XVII.

Cùm ita ergo, per gratiam DEI, se Regni prosperè satis haberent negotia, inuidens pacis inimicus tranquillitati, quam sperabat, scandalum molitus est iniicere. *Pontius* enim Tripolitanorum Comes secundus, nescimus cuius instinctu, Regi Hierosolymorum suum denegabat hominium; & seruitium, quod de iure fidelitatis tenebatur impendere, impudenter negabat. Rex autem tantam non ferens iniuriam, collectis ex vniuerso Regno tam equitum quàm peditum copiis, ad partes illas peruenit, super tanta iniuria vltionem petiturus: vbi antequam aliquid damni passa esset pars alterutra, interuenientibus viris honestis & DEO amabilibus, pax inter eos conueniens reformata est. Inde procedens, propter illorũ necessitates ab Antiochenis vocatus, ad partes illas descendit. *Balac* enim Turcorum princeps, magnificus & potens, regionem totam frequentibus irruptionibus molestabat, idque confidentiùs, quia paulo ante dominum *Ioscelinum*, Edessanum Comitem, & dominum *Galerannum* eius consanguineum, ex improuiso in eos irruens, ceperat, & captos vinculis mancipauerat. Sciens ergo dominum Regem aduenisse, cœpit à suis incursionibus aliquantulum retardari, & eius declinare conflictus: audierat enim quòd in præliis esset fortunatior, & de eo cuilibet difficile esset triumphare. Circuibat tamẽ cũ expeditiore militia, quasi de remoto, si ei daretur locus, vt nostris inferre damna posset, & circa id erat sollicitus. Rex igitur cum sua, quam secum deduxerat militia, in terram Comitis Edessani descendit, vt populo rectore carenti, aliquod impertiret solatium: circumiensque regionem, diligenter quærebat, vtrum munita essent præsidia, & sufficientes equitum peditumque, armorum quoque & alimentorum haberẽt copias: & vt defectus suppleret, debitam gerebat sollicitudinem. Cõtigit autem, dum eadem curâ sollicitus Edessam properaret, ab oppido *Turbessel* egressus, vt eadem diligentiâ de statu regionis trans Euphratem esset instructior; & cuncta pro posse in meliùs reformaret: nocte quadam iter conficiens incœptum, cum suo domestico proficiscebatur comitatu: vbi dum aliquantulum incautiùs, dissoluto agmine, & dormitantibus penè vniuersis, iter agerent securi: *Balac* prædictus, qui Regis iter præsenserat, in insidiis positus, subitò irruit, Regisq; comitatum imparatum reperiens, & somno grauatum, casu in ipsum Regem incidit, manus iniecit, secumque deduxit captum, tam iis qui præibant, quàm qui sequebantur, ad partes varias fugâ dilapsis, & quid regi accidisset ignorantibus. Captum ergò sæpedictus *Balac* Regem, trans Euphraten in præsidio, cui *Quartapiert* nomen, vinculis fecit mancipari, vbi erant etiam *Ioscelinus* Comes, & *Galerannus*, de quibus supra dictum est. Nostri autem Principes qui in regno erant, audito casu miserabili, qui domino Regi acciderat, vnà cum domino Patriarcha de statu Regni valdè solliciti, apud vrbem Acconensem, cum ecclesiarum prælatis, quasi vir

vnus conueniunt; & ducem atque præceptorem sibi de communi voto constituunt dominum *Eustachium Grener*, virum prouidum & discretum, & rei militaris plenam habentem experientiam: qui duas in Regno, iure hereditario, suffragantibus meritis, possidebat ciuitates, Sydonem videlicet & Cæsaream, vtramque cum suis pertinentiis. Tradunt ergò ei Regni curam, & administrationem generalem, quoadusque dominum Regem visitet oriens ex alto, & suæ libertati restituens, negociis regiis possit superesse. Sed interim ad ea, quæ de domino Rege cœperamus,

XVIII. retorqueamus historiam. Domino ergò Rege apud castrum prænominatum, cum domino Comite in vinculis constituto, notum habentes quidam *Armenii* de terra Comitis, quòd tanti principes, Christiani nominis in eo municipio captiui tenerentur, pro nihilo ducentes periculum, si etiam eorum artes prosperum non haberent exitum, nouas ineunt inauditi moliminis vias. Quidam tamen asserunt, hos eosdem domini *Ioscelini* diligentiâ vocatos, & spe remunerationis amplissimæ, huic se exposuisse discrimini. Quinquaginta enim ex eis, qui robustiores videbantur, fide interpositâ, & mutuis obligati iuramentis, apud se constituunt, vt illuc euntes, prædictos viros magnificos, quocunque periculo, liberare contendant. Habitu ergò se simulant monachos; sicas sub laxis vestibus portãtes, ad prædictum tendunt oppidum, tanquam de negociis monasteriorum acturi aliquid; simulant verbo & gemitu, & faciei modificatione se à quibusdam vim iniuriamque passos: Præfecto loci, ad cuius sollicitudinem spectabat, ne quid in locis adiacentibus enormiter, & contra disciplinam temporum fieret, id se velle cum lachrymis protestari, asserunt. Alii dicunt eos quasi mercatores, vilium mercium portatores, oppidum ingressos. Admittuntur tandem, & municipium ingressi, exerunt gladios, & occurrentes sibi perimunt vniuersos. Quid plura? Obtento castro, Regem soluunt & Comitem; & castrum muniunt quantum possunt. Rex interim Comitem *Ioscelinum* emittere disponit, vt sibi & sociis, quorum operâ expediti videbantur, auxilium congreget, & velociùs mittere non moretur. Cognoscentes autem, qui in suburbanis habitabant Turci, quòd hac fraude Rex, & qui cum eo intus erant, castrum obtinuerant, arma corripiunt: & ad locum accedentes, procurant diligentiùs, vt saltem vsque ad aduentum Balac domini sui, his qui in oppido erant, introitus negent & exitus. Comes tamen Ioscelinus, assumptis sibi tribus sociis, quorum duos itineris haberet comites, tertium ad dominum Regem de statu suo significans, statim remitteret, hostium se exponens insidiis, egressus est: & Domini protectus misericordiâ, ignorantibus his qui castrum obsederant, cum duobus consortibus, vt pręordinatum fuerat, viam arripit, tertium remittens in oppidum: cui & annulum suum tradidit in signum, quòd cum salute, hostium cuneos euaserat. Rex autem cum his quorum ope solutus erat, præsidium munire totis viribus satagebat, tentans, si quo pacto vsque ad aduentum subsidii,

XIX. quod in proximo sperabat, illud sibi conseruare posset. At verò *Balac* terribili visione eadem nocte turbatus, in somnis videbatur sibi videre, quòd Comes *Ioscelinus* eum propriis manibus, luminibus orbaret. Quo visu territus, summo mane ad prædictum oppidum nuncios dirigit, qui dominum Ioscelinum absque mora decollarent. Qui accedentes ad castrum propiùs, cognoscentes quòd eo casu in manus hostium deuenisset, remenso itinere cum omni velocitate ad dominum redeunt, omnia quæ illic gesta fuerant, ordine pandentes. Ipse verò conuocatis vndique militaribus copiis, ad partes illas impiger contendit, & locatis in gyrum expeditionibus, obsidione vallat eos, qui in oppidum se contulerant. Vbi per internuncios habito sermone cum domino Rege, spondet & promittit firmiùs, quòd si absque difficultate præsidium ei restituat, ipse sibi & suis omnibus liberum exitum & securum vsque ad vrbem Edessanam præstaret conductum. Rex autem de oppidi munitione confisus, sperans cum adminiculo eorum, qui ad eum ingressi fuerant, castrum posse ad aduentum subsidii violenter detinere, conditiones respuit oblatas, & in defensione municipii instantiùs perseuerat. *Balac* verò, spretis conditionibus iratus admodum, artifices conuocat, & machinas ordinat multiplices, quibus solent hostium præsidia impugnari: & instans proteruiùs, in omne argumentum, quo nocere possit obsessis, subtiliter se attollit. Erat autem collis, supra quem situm erat oppidum, cretaceus, & ad suffodiendum facilis. Videns ergò eâ parte faciliùs posse

posse locum aggrauari, immissis fossoribus, scrobes præcipit ingentes intus collo suffodi, trabibusq; & ligneâ materiâ sustētari: Deinde receptis artificibus, igne immisso, succensâ quæ intus erat materiâ, collis subsedit; & turri quæ superposita erat, cum ingenti fragore collapsâ, timuit Rex ne casu simili vniuersum præsidiū in præceps rueret, castrum Balac nullis interpositis conditionibus resignauit. Qui obtento castro, domino Regi, & cuidā nepoti suo, domino quoq; Galeranno vitā indulsit: eosque in *Carram*, ciuitatem Edessæ vicinam vinctos cōpedibus præcipit deportari, & eos ibidem sub arcta conseruari custodia. Prædictos autem Armenios, viros strenuos & fideles, qui vt Regem & dominum suum à vinculis soluerent, tantis se exposuerant periculis, variis affecit cruciatibus. Alios enim viuos decoriari fecit, alios serrâ diuidi per medium, alios viuentes sepeliri, alios pueris suis quasi signum ad sagittandum tradi: qui etsi coram illis tormenta passi sunt, spes tamen illorum immortalitate plena est; & in paucis tentati, in multis benè disponentur.

XX. At verò Comes *Ioscelinus*, cum iis quos assumpserat viæ consortes, cum multa sollicitudine & timore continuo iter incœptum peragens, cum victu modico & duobus vtribus, quos secum casu detulerat, vsque ad fluuium magnum *Euphratem* peruenit. Vbi habitâ cum periculorum consortibus, quomodo fluuium transire posset, deliberatione, impletis vento vtribus, eisque fune sibi circumpositis, regentibus eum à dextra læuaque sociis, quibus multum erat in natando exercitium, auctore Domino, vlteriorem ripam sanus & incolumis attigit. Inde non minore periculo, nudis pedibus, labore pressus insolito, fame & siti, & lassitudine fatigatus, tandem præuiâ Domini misericordiâ, apud insigne oppidum eius *Turbessel* peruenit: inde iniuncti verbi plenam gerens sollicitudinem, aptato sibi necessario pro tempore comitatu, Antiochiam, deinde cùm consilio domini Patriarchę Bernardi, Hierosolymam profectus, rem domino Patriarchæ, & Regni Principibus ordine pandit, casum qui acciderat, seriatim aperit, ad subsidium sine dilatione inuitat: asserens Regis negotium dilationes non posse capere, sed opus esse maturo cōsilio & indilato. Factumque est ita, vt ad eius exhortationem congregatus sit Regni vniuersi populus, quasi vir vnus; & assumptâ sibi Cruce Dominicâ de singulis vrbibus, quæ erant mediæ, auxilia sibi coniungentes, Antiochiā peruenerunt: vbi adiunctis sibi eiusdem ciuitatis tam plebe quàm patribus, præuio Comite, *Turbessel* peruenerūt. Vbi quid circa dominum Regem medio tempore accidisset, pleniùs cognito, comperto quòd vlterius procedere non esset fructuosum, de communi consilio ordinatum est, vt singuli redirent ad propria: tamen ne omninò nihil fecisse viderentur, ordinant apud se, vt apud *Halapiam* transeuntes experiantur, vtrum aliquid damni aut iniurię hostibus inferre possint: quod secundùm propositum factum est. Nam ante vrbem prædictam habentes transitum, ciues eiusdem loci, contra eos quasi ad pugnandum egressos, in vrbē regredi violenter compulerunt: diebus quatuor cōtinuis, inuitis ciuibus morā ibi facientes. Qui autē de Regno erant, ab aliis diuisi, in Regnū redeuntes, circa partes *Scythopolitanas*, transito Iordane, terras hostium subitò ingrediuntur, & imparatos reperientes, irrunt super eos, pluribusq; ex eis gladio interemptis, captiuatis etiam infinitis tam viris quàm mulieribus, cum ingēti præda & opimis spoliis læti ouantesq; ad propria reuersi sunt.

XXI. Interea princeps *Ægyptius* de Regis captiuitate arbitrans sibi multam opportunitatem emersisse, vt regnum Hierosolymorum sibi meritò suspectissimum, aliqua ex parte posset opprimere, ex omnibus Ægypti finibus militaria præcipit auxilia conuocari; vrbibusque maritimis mādat, præfectis operum specialiter ad hoc deputatis, galeas præparari, armari classem; & cætera quæ ad vsum naualis exercitus possunt esse necessaria, sine dilatione præcipit ordinari. Paratis igitur septuaginta galeis, cū infinita pedestris exercitus multitudine, trāscursâ solitudine, apud *Ascalonam* castrametatus, cum suis resedit legionibus, classis autem vsq; *Ioppen* progressa, ibi ante vrbē se locauit; egressiq; de nauibus in graui multitudine, vrbē cœperunt ex omni parte per gyrum, continuatis cōgressionibus, hostiliter molestare, ita vt præ inopia defendentiū, securi ad murū suffodiendum accederēt, & in locis pluribus debilitarent. Quòd si liberas ferias vrbem impugnandi per diem sequentem habuissent, effractis mœnibus, procul omni dubio, violenter occupassent ciuitatem; pauci enim erant intus, qui eorū congressionibus repugnarēt. Interea dominus Patriarcha, dominus quoque *Eustachius Grener*,

regni constabularius, cum aliis Regni Principibus, congregatâ omni eâ quam tunc habere potuerunt militiâ, in campestribus Cæsareæ, in loco cui *Caco* nomen, conuenerunt: inde versus *Ioppen*, ordinatis agminibus descendentes, dirigunt legiones. Quo audito, qui vrbem impugnabant, in classem se certatim recipiunt, nostrorum aduentum formidantes. Classe autem instructâ, remis incumbunt, expectantes quid suis, quos hostibus vicinos esse cognouerant, accideret. Nostri verò interea, præuiâ Cruce Dominicâ, fide armati, & cooperâte DEI gratiâ, in victoriæ spem erecti, compositis aciebus, & in congruum redactis ordinem, iuxta eum locum qui dicitur *Ibelim*, hostes reperiunt. Qui etiam, iuxta morem eorum, cohortibus dispositis, affecti vt cum nostris proculdubio pugnarent, aduenerant: sed viso nostrorum apparatu, & animositate certis argumentis intellectâ, qui quasi leones accesserant, lepores, & leporibus timidiores, bellum detrectare cupiunt, magis tamen cupientes non incepisse. Nostri porrò populi promiscui, & plebis omnimodæ, dicebantur esse quasi septem millia: Hostium verò, expeditorum ad prælium, sedecim millium dicebatur esse numerus, exceptis his qui classi deseruientes, dicebantur esse in nauibus. Irruentes igitur nostri super eos in spiritu vehementi, corde contrito, & in timore Domini, auxilio de supernis inuocato, instant gladiis atrociùs, & cominus irrogato mortis periculo, respirandi etiam negant facultatem. Mirantur tandem Ægyptii nostrorum vires & audaciam; & quod sermone audierant, plagis sentiunt impositis, & oculatâ fide conueniuntur. Parant tamen, & contendunt illatis resistere iniuriis, & nostris æquâ lance respondere: sed longè impares & animis & viribus, in proposito deficiunt, fugam ineuntes. Relictis igitur castris, omni diuitiarum genere & commoditate refertis, fugâ vitæ consulunt. Nostri tamen insectantes instantiùs, quotquot ex eis consequi possunt, gladiis obtruncant, ita vt de tanta multitudine pauci vel vincula vel mortem euaserint. Dicuntur eâ die septem ex eis millia cecidisse. Nostri autem victores in castra reuersi, gazas Ægyptias, immēsa auri argentique pondera, supellectilem varii generis preciosissimam, papiliones & tentoria, equos, loricas, gladios copiosè reperientes, iure bellorum diuidentes spolia, supra modum locupletati, reuersi sunt ad propria. Classis verò intellecto quid suis acciderat, vt securam sibi stationem eligerent, apud Ascalonam, quæ adhuc in eorum potestate erat, declinantes, de suorum ruina pleniùs edocti sunt. Per idem tempus dominus *Eustachius Grener*, regni procurator, vir prouidus & discretus, vitâ decessit: in cuius loco substitutus est dominus *Wilelmus de Buris*, vir magnificus, & per omnia commendabilis, Tyberiadensis dominus.

XXII. Eodem tempore, auditâ regni Orientalis necessitate, dux Venetiæ, *Dominicus Michaëlis*, vnà cum maioribus eiusdem prouinciæ, compositâ classe, cum quadraginta galeis, gatis viginti octo, quatuor maioribus ad deuehenda onera aptatis nauibus, iter in Syriam arripiunt: cumque in *Cyprum* insulam peruenissent, denunciatum est eis, eorum iam præcognito aduentu, quòd Ægyptiorum classis circa partes Syriæ in maritima Ioppensi applicuisset, & circa partes illas moram faceret, vrbibus maritimis valdè suspectam. Quo audito, dux præfatus suis egressum indicit, & ordinato exercitu, versus littora *Ioppensia* cursum accelerat. Nunciatur eis interea, quòd prædicta classis Ægyptia, Ioppe relictâ, in partes se contulerat *Ascalonitanas*: audierant enim de suis, qui cum nostris in terra pugnauerant, rumores sinistros; eaque occasione ad suam se contulerant ciuitatem. Quo etiam Veneti per internuncios cognito, illuc classem dirigunt, optantes intimè hostium classem inuenire, & cum eis tentare congressum. Porrò sicut viri prouidi, & in eo negocio exercitati, classem ordinant, secundùm quod eis vtilius visum est. Erant sanè in eadem classe quædam naues rostratæ, quas gatos vocant, galeis maiores, habentes singulæ remos cētenos, quibus singulis duo erant remiges necessarii. Erant autem & quatuor naues maiores, vt prædiximus, ad deportanda onera, machinas, arma, & victui necessaria deputatæ. Has cum gatis priores ordinant, eâ intentione, vt si ab hostibus fortè de remoto conspicerentur, nō putaretur hostium exercitus, sed mercatorum naues. Galeæ verò subsequebantur. Sic ergo ordinato exercitu, versus littora proficiscuntur. Erat autem eis & auræ fauor optabilis, & maris grata tranquillitas, & hostium classis in vicino. Cumque iam esset circa crepusculum matutinum, & aurora lucis orientis nunciaret aduentum, hostes classem sentiunt aduenire; die quoque luminis ampliùs ministrante,

eam

eam conſpiciunt viciniorem. Stupefacti ergo, & plurimùm timentes, remos corripiunt, & clamore & nutibus ſuos hortantur, vt funes reſcindant, ancoras erigant, remiges ordinent, & de pugna ſecuri arma corripiant. Interea dum hæc apud XXIII.
hoſtes turbato ordine & confuſo tumultu, *metu confuſionem inducente*, aguntur, ecce ex Veneticis galeis vna, cui Dux inerat, alias velocitate præcurrens, eam caſu fortuito, cui partis Dux aduerſæ inſidebat, tanto concuſſit impetu, vt penè totam cum ſuis remigibus fluctibus inuolueret: aliæ tandem multâ velocitate ſequentes, ſingulæ ſingulas penè fretis inuoluunt. Fit igitur pugna grauis, & congreſſus vtrinque valde hoſtilis, tantaque ſtrages hominum, vt etiam (etſi fide videatur carere) qui interfuerunt, conſtanter aſſerant, victorū pedes, occiſorum ſanguine vſque ad ſummum eorum, cruentatos ſorduiſſe: Mare verò adiacens de præcipitatis corporibus, & effluente de nauibus interemptorum ſanguine, vſque ad paſſuum in circuitu duo millia, colorem ſanguineum contraxiſſe: littora verò cadaueribus à ſalo proiectis ita repleta fuiſſe, vt de fœtore putreſcentium funerum, circumpoſita regio & luem contraheret, & aëris corruptelam. Continuatur cominus pugna, & ardentibus ſtudiis impugnant hi, illi tentant reſiſtere: ſed tandem auctore Domino, facti ſuperiores Veneti, hoſtes vertunt in fugam; retentis galeis quatuor, cum totidem gatis, & naue vnâ maximâ, duce eorum interempto, victoriam obtinuerunt ſeculis memorabilem. Collatâ igitur noſtris diuinitùs prædictâ victoriâ, nolentes tempus inutiliter conſumere, præcipiente Duce, verſus Ægyptias partes vſque *Laris* antiquiſſimam ſolitudinis vrbem maritimam, peruenerunt, explorantes vtrum hoſtium naues aliquas ſibi caſu haberent obuias: quod ita factum eſt, & ita eis ſucceſſit ad votum, tanquam ſi aliquo certo nuncio vniuerſa quæ poſtea acciderunt, ex ordine didiciſſent: nam illis in eo pelago laborantibus, decem naues hoſtium haud longè ab eis viſæ ſunt, ad quas cum omni celeritate contendentes, primis congreſſionibus eas violenter occupant, viris quos in eis reperiunt partim occiſis, partim compedibus mancipatis. Erant autem naues eædem, Orientalibus oneratæ mercimoniis, ſpeciebus videlicet, & pannis ſericis: quæ omnia ſecundùm conſuetudinem ſuam diuidentes, facti locupletiores, deductis ſecum prædictis nauibus, apud vrbem Acconenſem applicuerunt. Dominus verò Patriarcha Hieroſolymo- XXIV.
rum *Gormundus*; dominus quoque *Wilelmus de Buris*, regni Conſtabularius & Procurator, *Paganus* quoque regius Cancellarius, vnà cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, & cæteris Regni proceribus audientes, quòd Dux Venetiæ, cum nauali exercitu, noſtris applicuiſſet littoribus, & de hoſtibus ita glorioſè triumphaſſet, miſerunt nuncios ad eum, viros prudentes & honeſtos, qui *eum & populi Venetorum primores, exercitusq́ capitaneos, ex parte domini Patriarchæ, principum & populi ſalutarent, & conceptam de eorum aduentu lætitiam ſignificarent: inuitantes eos, vt Regni commoditatibus indifferenter, tanquam ciues & domeſtici, vti frui non dubitarent: paratos ſe eſſe aſſerentes, humanitatis legibus & plenâ hoſpitalitatis gratiâ ſe eos velle tractare, prout decebat, habere propoſitum.* Dux ergo, vt & loca Sancta, diu antè conceptâ deuotione videret, & principibus qui ſe tam benignè inuitauerant loqueretur, relictis qui claſſi præeſſent viris prudentibus, ipſe cum Maioribus eiuſdem populi Hieroſolymam venit. Vbi honeſtè ſuſceptus, & cum multa trāctatus honorificentia, Natale Domini celebrauit. Vbi etiam à Regni principibus diligenter commonitus, vt CHRISTI ſeruitio & incremento Regni, ſe ad tempus aliquod manciparet, reſpondit: *Quod ad hoc ſpecialiter venerat, & ad hoc tota eius dirigebatur intentio.* Factum eſt ergo de cōmuni conſilio, quòd præſente domino Patriarcha, & reliquis eiuſdem Regni principibus, conuenit inter eos quibuſdam pactis interuenientibus, vt alteram de maritimis vrbibus, *Tyrum* videlicet, vel *Aſcalonam* obſiderent: nam aliæ, per DEI gratiam, à torrēte Ægypti, vſque Antiochiam, omnes in noſtram peruenerant ditionem. Verùm hic dum noſtrorum voluntates ad varia rapiuntur deſideria, res in periculoſam penè deſcendit altercationem. Nam *Hieroſolomitæ, Ramatenſes, Ioppenſes, Neapolitani*, & qui in finibus horum erant, magnopere nitebantur, vt ad obſidendam *Aſcalonam* proficiſceretur: erat enim vicinior, & minus laboris & ſumptuum videbatur exigere. At verò *Acconenſes, Nazareni, Sydonii, Berytenſes, Tyberiadenſes, Biblii*, & cæterarum maritimarum vrbium habitatores, verſus *Tyrum* dirigendos eſſe contendebant exercitus: allegantes, quòd cùm ciuitas eſſet nobilis & munitiſſima, totis viribus elaborandum

erat, vt in nostram cederet potestatem, ne aliquando hostibus posset esse occasio, vt ad nos, gratiâ recuperandæ regionis & totius prouinciæ, per eam haberent ingressum. Sic ergo per hanc votorum dissonantiam res in periculosas, vt diximus, penè peruenit inducias. Placuit tandem, quibusdam mediantibus, sorte definiri huiusmodi controuersiam: sortis autem forma, non multum ab honestate abhorrebat. Conscripserunt enim in membranis codicillos duos, alterum *Tyri* mentionem, alterum *Ascalone* continentes, & super altare chartulas illas locauerunt, assumentes vnum de pueris innocentibus, & parentes non habentem, cui data est optio, vt quam velit illorum assumat: & vtrius illarum vrbium nomen secum attulerit, ad illum vterque exercitus sine quæstione dirigatur. Cecidit ergo sors super Tyrum. Hæc à senioribus quibusdam audiuimus, qui constanter asserebant, se prædictis omnibus interfuisse. Confirmato ergo hoc consilio, dominus Patriarcha, & inclyti regionis illius, simul cum populo vniuerso in ciuitatem conueniunt *Acconensem:* nam Veneticorum classis in eiusdem portu ciuitatis, tutâ statione locata erat. Præbitis ergo corporaliter iuramentis, quòd in finibus pactorum fideliter ab vtraque parte staretur, præordinatis quæ ad huiusmodi opus solent esse necessaria,

XXV. decimoquinto Kal. Martii vrbem prædictam geminâ vallant obsidione. Sed vt nihil antiquitatis eorum quæ interim occurrunt prætereamus, libet rescriptum priuilegii, consonantiam pactorũ inter Venetos & principes regni Hierosolymorum continentis, ad maiorum rerum gestarum euidentiam ponere, quod sic habet:

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDVÆ TRINITATIS, PATRIS ET FILII ET SPIRITVS SANCTI. *Tempore quo* Calixtus *Papa secundus, & quartus* Henricus *Romanorum Imperator Augustus, pace eodem anno inter Regnum & Sacerdotium super annuli & baculi controuersia, celebrato Romæ concilio, DEO auxiliante, peractâ, alter Romanam ecclesiã, alterq; regnum regebat,* DOMINICVS Michaelis *Venetiæ Dux, Dalmatiæ, atq; Croatiæ regni Princeps, innumerâ classium militiæq; multitudine, priùs tamen ante importuosas Ascalonis ripas, paganorum classium regis Babyloniæ grauissimâ strage factâ, demum in Hierusalem partes, ad necessarium Christianorum patrocinium victoriosus aduenit. Rex quippe* Balduinus *Hierusalem secundus, tunc temporis, peccatis nostris exigentibus, sub* Balac *principe Parthorum, paganorum laqueo cum pluribus aliis captiuus tenebatur. Propterea nos quidem* Gormundus, *DEI gratiâ sanctæ ciuitatis Hierusalem Patriarcha, cum nostræ ecclesiæ fratribus suffraganeis, domino* Wilelmo de Buris *Constabulario, &* Pagano *Cancellario, nobis cum totius regni Hierosolymitani sociâ Baronum militiâ coniunctâ, Achone, in Ecclesia sanctæ Crucis conuenientes: eiusdem regis Balduini promissiones, secundùm literarum suarum & nunciorum prolocutiones, quas eidem Veneticorum Duci suos per nuncios, vsque Venetiam, Rex ipse mandauerat, propriâ manu, & Episcoporum siue Cancellarii manu pacisq; osculo, prout ordo noster exigit, datis: Omnes verò Barones, quorum nomina subscripta sunt, super sancta Euangelia subscriptas depactionum conuentiones, sanctissimo Euangelistæ Marco, prædicto Duci suisq; successoribus, atque genti Veneticorum simul statuentes affirmauimus, quatinus sine aliqua contradictione, quæ dicta & quemadmodum inferiùs subscripta sunt, ita & rata, & in futurũ illibata, sibi suæq; genti in perpetuum permaneant.* Amen. *In omnibus scilicet supradicti Regis, eiusq; successorum sub dominio, atque omnium suorũ Baronum ciuitatibus, ipsi Venetici ecclesiam & integram rugam, vnamq; plateam siue balneum, nec nõ & furnum habeant, iure hereditario in perpetuum possidenda, ab omni exactione libera, sicut sunt Regis propria. Verùm in platea Hierusalem tantum ad proprium habeant, quantum Rex habere solitus est. Quòd si apud Accon, furnum, molendinum, balneum, stateram, modios & buzas ad vinum, oleum, vel mel mensurandum in vico suo Veneti facere voluerint, omnibus inibi habitantibus absque contradictione quicunq; voluerit coquere, molere, balneare, sicut ad propria Regis liberè liceat. Sed modiorum, stateræ atque buzæ mensuris, hoc modo vti liceat. Nam quando Venetici inter se negotiantur, cum propriis, id est, Veneticorum mensuris mẽsurare debẽt: cùm verò Venetici res suas aliis gentibus vendunt, cũ suis, id est, Veneticorum mensuris propriis vẽdere debent. Quando autem Venetici ab aliquibus gentibus extraneis quàm Veneticis, commercio aliquid accipientes comparant, cum Regiis mensuris datoq; precio accipere licet. Ad hæc Venetici nullam dationẽ, vel secundùm vsum, vel secundùm vllam rationem, nullò modo, intrando, stando, vẽdendo, comparando vel morando, aut exeundo, de nulla penitùs caussa aliquam dationẽ persoluere debent, nisi solùm quando veniunt, aut exeunt cum suis nauibus Peregrinos portantes: tunc quippe secundùm Regis consuetudinem, tertiam partem ipsi Regi dare debent. Vnde ipse Rex Hierusalem, & nos omnes, Duci Veneticorum de*

funda

fundat Tyri, ex parte Regis, festo Apostolorum Petri & Pauli, trecentos in vnoquoque anno bizantios Sarracenatos, ex debiti conditione persoluere debemus. Vobis quoque, Duci Venetiæ, & vestræ genti promittimus, quòd nihil plus accipiemus ab illis gentibus, quæ vobiscum negociantur, nisi quantum soliti sunt dare, & quanta accipimus ab illis qui cum aliis negotiantur gẽtibus. Præterea illam eiusdem plateæ, rugæq; Achon partem vnum caput in mansione Petri Zanni, aliud verò in sancti Dimitri monasterio firmantem; & eiusdem rugæ aliam partem, vnam materiariam & duas lapideas mansiones habẽtes, quæ quondam casulæ de cannis esse solebant, quam Rex Balduinus Hierusalem primitus beato Marco, dominoq; Duci Ordolafo, suisq; successoribus in Sydonis acquisitione dedit; ipsas inquam partes, beato Marco, vobisq; Dominico Michaëli, Venetiæ Duci, vestris quoque successoribus per præsentem paginam confirmamus: vobisq; potestatem concedimus, tenendi, possidendi, & quicquid vobis inde placuerit, in perpetuum faciendi. Super eiusdem autem rugæ alia parte, à domo Bernardi de nouo Castello, quæ quondam Iohannis fuerat Iuliani, vsque domum Guiberti de Ioppen generis Laudæ, recto tramite procedente, vobis eandem quam Rex habuerit potestatem penitùs damus. Quin etiam nullus Veneticorum in totius terræ Regis, suorumq; Baronum dominio, aliquam dationẽ in ingrediendo, vel ibi morando, aut exeundo per vllum ingenium dare debeat: sed sic liber sicut in ipsa Venetia sit. Si verò aliquod placitum, vel alicuius negocii litigationem, Veneticus erga Veneticum habuerit, in curia Veneticorum diffiniatur. Vel si aliquis aduersus Veneticum querelam aut litigationem se habere crediderit, in eadem curia Veneticorum determinetur. Verùm si Veneticus super quemlibet alium hominem, quàm Veneticum, clamorem fecerit, in curia Regis emendetur. Insuper vbi Veneticus ordinatus vel inordinatus, quod nos sine lingua dicimus, obierit, res suæ in potestatem Veneticorum reducantur. Si verò aliquis Veneticorum naufragium passus fuerit, nullum de suis rebus patiatur damnum. Si naufragio mortuus fuerit, suis heredibus aut aliis Veneticis res suæ remanentes reddantur. Præterea super cuius gentis burgenses in vico & domibus Veneticorum habitantes, eandem iustitiam & consuetudines quas Rex super suos, Venetici habeant. Denique duarum ciuitatum Tyri & Ascalonis tertiam partem, cum suis pertinentiis, & tertiam partẽ terrarum omnium sibi pertinentium, à die sancti Petri, Sarracenis tantum seruientium, quæ nõ sunt in Francorum manibus, alteram quarum, vel si, DEO auxiliante, vtranque per eorum auxilium, aut aliquod ingenium in Christianorum potestatem Spiritus sanctus tradere voluerit: illam, inquam, tertiam partem, sicut dictum est, liberè & regaliter, sicut Rex duas, Venetici habituri in perpetuum, sine alicuius contradictionis impeditione, iure hereditario possideant. Vniuersaliter igitur supradictas conuentiones ipsum Regem, DEO auxiliante, si aliquando egressurus de captiuitate est, nos Gormundus Hierusalem Patriarcha confirmare per Euangelium faciemus. Si verò alter ad Hierosolymitanum regnum, in Regem promouendus aduenerit, aut superiùs ordinatas promissiones antequam promoueatur, sicut antè dictum est, ipsum confirmare faciemus; alioquin ipsum nullo modo ad regnum prouehi assentiemus. Similiter easdem & eodem modo confirmationes, Baronum successores, & noui futuri Barones facient. De caussa verò Antiochena, quam vobis Regem Balduinum secundum, sub eadem constitutionis depactione promisisse benè scimus, in Antiocheno principatu se vobis Veneticis daturum: videlicet sic in Antiochia, sicut in cæteris Regis ciuitatibus, si quidem Antiocheni Regalia promissionum fœdera vobis attendere voluerint: nos idem Gormundus Hierusalem Patriarcha, cum nostris Episcopis, Clero, Baronibus, populoq; Hierusalem, consilium & auxilium vobis dantes, quod nobis dominus Papa inde scripserit, bonâ fide totum adimplere, & hæc omnia superiora, ad honorem Veneticorum promittimus.

Ego GORMVNDVS DEI gratiâ Hierosolymorum Patriarcha, propriâ nostrâ manu supradicta confirmo.
Ego EBREMARVS Cæsariensis Archiepiscopus, hæc eadem similiter confirmo.
Ego BERNARDVS Nazarenus Episcopus similiter confirmo.
Ego ASQVITINVS Bethleemita Episcopus similiter confirmo.
Ego ROGERIVS Liddensis sancti Georgii Episcopus similiter confirmo.
Ego GILDOINVS Abbas sanctæ Mariæ vallis Iosaphat similiter confirmo.
Ego GERARDVS Prior sancti Sepulchri similiter confirmo.
Ego AICARDVS Prior templi Domini similiter affirmo.
Ego ARNALDVS Prior montis Sion similiter affirmo.
Ego WILELMVS, de BVRIS, Regis Constabularius, similiter affirmo.

Data apud Achon, per manus Pagani, Regis Hierusalem Cancellarii, anno millesimo centesimo vicesimo tertio, Indictione secundâ. An. D. 1123.

EXPLICIT LIBER DVODECIMVS.

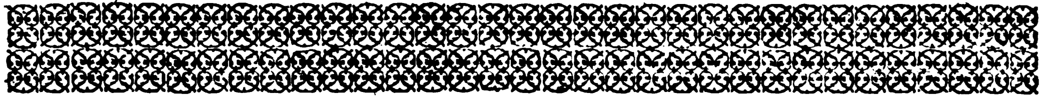

CAPITVLA LIBRI TERTIIDECIMI.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI TERTIIDECIMI.

INCIPIT

INCIPIT LIBER TERTIVSDECIMVS.

ST autem Tyrus ciuitas antiquissima, secundùm quod Vlpianus vir prudentissimus Iurisconsultus, ex eadem vrbe trahens originem, in Digestis, titulo de Censibus, asserit, dicens: *Sciendum est, esse quasdam colonias iuris Italici, vt est in Syria Phœnice splendidissima Tyriorum colonia, vnde mihi origo est, nobilis regionibus, serie seculorum antiquissima, armipotens, fœderis quod cum Romanis percussit tenacissima. Huic enim Diuus Seuerus & Imperator noster, ob egregiam in Remp. Imperiumq́; Romanum insignem fidem, ius Italicum concessit.* Ex hac vrbe, si ad veteres recurramus historias, *Agenor* Rex fuit, & filii eius, *Europa, Cadmus & Phœnix*, à quorum altero tota regio, vt *Phœnicis* diceretur, nomen accepit. Alter verò Thebanæ conditor vrbis, & Græcarum inuentor literarum, celebrem posteris de se reliquit memoriam. Tertia verò eiusdem regis filia, Orbis terrarum parti tertiæ nomen dedit, vt *Europa* diceretur. Huius quoque ciues excellenti mentis acumine, & ingenii viuacitate præclari, indiuidua vocum elementa, conuenientibus designare apicibus, primi tentauerunt, & memoriæ thesauros ædificantes, mortalium primi scribendi prudentiam, & mentis interpretem sermonem, characteribus designandi formam posteris tradiderunt: id & veterum habent historiæ, & belli ciuilis egregius prosecutor *Lucanus* designat, dicens: CAP. I.

Phœnices primi, famæ si creditur, ausi
Mansuram rudibus vocem signasse figuris.

Hæc & triti conchilii, & preciosi muricis, egregio purpuram colore prima insigniuit: vnde & præcipua inter eos, etiam hodie, vrbis trahens nuncupationem, *Tyria* dicitur. Ex hac etiam *Sychæus*, & vxor eius *Elisa Dido* fuisse leguntur: qui in Africana diocesi, ciuitatem illam admirabilem & Romani æmulam Imperii, *Carthaginem* videlicet, condiderunt; regnúmque illud *Punicum* quasi *Phœnicum*, à regione vnde exierant denominantes, appellauerunt: sed etiam & originis memores, perpetuò se *Tyrios, Carthaginenses* voluerunt appellari. Vnde illud *Maronis* in primo:

Vrbs antiqua fuit, Tyrii tenuère coloni. Et illud:
Tros Tyriusq́; mihi nullo discrimine habetur.

Fuit autem ab initio binomia: nam & *Sor* Hebraicè dicitur, quod nomen tenet vsitatiùs & *Tyrus*: quod posterius, licet & Græcam videatur redolere eloquentiã (interpretatur enim *Angustia*) tamen à cõditore certum est, eam huiusmodi contraxisse vocabulum. Certum est enim iuxta veterum traditiones, quòd *Tyras* septimus filiorum Iaphet, filii Noë, hanc vrbem condiderit, & à suo sumptum vocabulo nomen eidem indiderit. Quanta huius ciuitatis priscis temporibus gloria fuerit, ex verbis Ezechielis prophetæ manifestè est colligere, cui à Domino dicitur: *Et tu, fili hominis, assume super Tyrum planctum: & dices Tyro quæ habitat in circuitu maris, negotiatio populorum, ad insulas multas. Tu dixisti, perfecti decoris ego sum, & in corde maris sita: finitimi tui, qui te ædificauerunt, impleuerunt decorem tuum, abietibus de Sanir, & extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris. Cedrum de Libano tulerunt, vt facerent tibi malum: quercus de Basan dolauerunt in remos tuos, transtra tua fecerunt ex ebore Indico, & prætoriola de Insulis Italiæ. Byssus varia de Ægypto texta est tibi in velum, vt poneretur in malo. Iacynthus & purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum.* Et Esaias: *Transite maria, vlulate qui habitatis in Insula. Nunquid non hæc vestra est, quæ gloriabatur à diebus pristinis in antiquitate sua? Ducent eam pedes sui longè ad peregrinãdum. Quis cogitauit hoc super Tyrum, quondam coronatam, cuius negociatores principes, institores eius inclyti terræ?* Ex hac etiam & *Hyram*, Salomonis cooperator ad ędificium tẽpli Domini, Rex fuit: & *Appollonius*, gesta cuius celebrem & latè vulgatam habent historiam. Ex hac nihilominus vrbe fuit *Abdimus* adolescẽs, Abdæmonis filius, qui Salomonis omnia sophismata & verba parabolarum ænigmatica, quæ Hyram regi Tyriorum soluenda mittebat, mirâ soluebat subtilitate: de quo ita legitur in Iosepho Antiquitatum libro octauo: *Meminit horum duorum Regum*, Menander, *qui ex Phœnica lingua Antiquitates Tyriorum in vocem conuertit Helladicam, ita dicens: Moriente* Abibalo, *successit in eius regnum filius eius*

Ezech. 27,2.

Esa. 23,6.

Hyram, qui cùm vixiſſet annis quinquaginta tribus, regnauit triginta quatuor. Huius temporibus erat Abdimus, *Abdæmonis filius in vinculis, qui ſemper propoſitiones quas imperaſſet Hieroſolymorum Rex, euincebat.* Et iterum infra: *Adiecit ad hoc, Regem Hieroſolymorum* Salomonem *miſiſſe ad* Hyram *Tyri Regem figuras quaſdam, & petiiſſe ab eo ſolutionem, ita vt ſi non poſſet diſcernere, ſoluenti pecunias daret: cumq́ fateretur Hyram, ſe non poſſe illas ſoluere, multaq́ foret pecuniarum detrimenta paſſurus, per* Abdimum *quendam Tyrium, quæ propoſita fuerant, ſunt abſoluta; & alia ab eo propoſita, quæ ſi Salomon non ſolueret regi Hyram, multas pecunias daret.* Et hic fortaſſe eſt quem fabuloſè popularium narrationes *Marcolfum* vocant, de quo dicitur quòd Salomonis ſoluebat ænigmata, & ei reſpõdebat, æquipollenter iterum ſoluenda proponens. Hæc eadem & *Origenis* corpus occultat, ſicut oculatâ fide etiam hodie licet inſpicere. Et *Hieronymus* Pammachio & Occeano ſcribens in ea epiſtola quæ ſic incipit, *Scedulæ quas miſiſtis,* hoc ipſum aſſerit dicens: *Centum & quinquaginta propè anni ſunt hodie, ex quo Origenes Tyri mortuus eſt.* Sed & ſi ad Euangelicam recurramus hiſtoriam, hæc eadem nihilominus & illam admirabilem genuit *Chananeam,* cuius pro filia, quæ malè à dæmonio vexabatur, ſup-
Matth. 15. 28. plicantis magnitudinem fidei commendat Saluator dicens: *Mulier, magna eſt fides tua:* quæ conciuium filiabus admirandæ fidei, & commendabilis patientiæ monumenta relinquens, prima docuit, vt in muneribus fidei, charitatis & ſpei, *CHRI-*
Pſal. 44, 14. *STVM* Saluatorem deprecarentur, iuxta verbum Prophetæ dicentis: *Filiæ Tyrii in muneribus vultum tuum deprecabuntur.* Eſt autem & Phœnicis vniuerſæ metropolis, quæ inter Syriæ prouincias & bonorum penè omnium commoditate, & incola-
II. rum frequentiâ primum ſemper obtinuit locum. Porrò aduertendum eſt, quòd hoc nomen *Syria,* aliquando largiùs, vt ſit nomen totius; aliquando ſtrictiùs, vt parti tantùm conueniat, accipitur: ſed aliquando cum adiectione dicitur, & notat partes, ſicuti manifeſtiùs dicetur. *Syria* ergo *maior* multas prouincias infra ſuum continet ambitum: à Tygride enim habens initium, vſque in Ægyptum protenditur, & à Cilicia vſque in mare Rubrum: cuius ab inferiori parte, quæ eſt inter Tygridem & Euphratem, prima eius partium *Meſopotamia* eſt, quæ quia inter duo flumina ſita eſt, *Meſopotamia* dicitur: quaſi quæ inter duo flumina iaceat: *potamos* enim Græcè, Latinè *fluuius* dicitur: quæ quia Syriæ pars eſt, iccirco frequẽter in Scripturis *Meſopotamia Syriæ* dicitur. Poſt hãc verò eiuſdem Syriæ, *Cœleſſyria* regio, maxima portio eſt, in qua *Antiochia,* ciuitas illa nobilis, cum ſuis ſuffraganeis vrbibus ſita eſt: Cui, quaſi à ſeptentrione, vtraque *Cilicia* contermina eſt, quæ eiuſdem Syriæ ſunt partes. Ab Auſtro verò *Phœnicis* ſtatim coniungitur, inter partes eius præcipua, quæ olim, per multa tempora, ſimplex fuit & vniformis; nunc autem in duas diuiſa eſt: quarum prima *maritima* dicitur, cuius metropolis eſt *Tyrus,* vnde nobis eſt ſermo; vrbes habens quatuordecim ſuffraganeas; à riuo Valaniæ, qui eſt ſub caſtro Margath, habens initium, finem autem ad Lapidem inciſum, qui hodie dicitur *Diſtrictum,* iuxta vetuſtiſſimam vrbem quæ dicitur *Tyrus antiqua.* Vrbes autem quæ infra hanc prouinciam continentur, ſunt hæ: ab Auſtro nouiſſima *Porſyria,* quæ alio nomine dicitur *Heſſa,* vulgari verò appellatione *Caifas:* ſecunda *Ptolomaida,* quæ alio etiam nomine dicitur *Accon:* tertia ab Oriente *Paneas,* quæ eſt *Cæſarea Philippi:* quarta à Septentrione *Sarepta,* quinta *Sydon,* ſexta *Berythum,* ſeptima *Biblium,* octaua *Botrium,* nona *Tripolis,* decima *Artuſiæ,* vndecima *Archis,* duodecima *Arados,* tertiadecima *Antarados,* quartadecima *Maraclea.* Altera verò Phœnicis dicitur *Libanica,* cuius
Eſai. 7, 8. metropolis eſt *Damaſcus,* quæ etiã aliquando dicitur *Syria:* vt ibi, *Caput Syriæ Damaſcus:* Hæc iterum Phœnicis poſtea diuiſa eſt in duas portiones; quarum altera dicitur *Damaſcena*; altera verò, *Emiſena.* Sunt etiam & Syriæ partes vtraque *Arabia:* prima, cuius metropolis eſt *Boſtrum*; ſecunda, cuius metropolis eſt *Petra deſerti.* Sed & *Syria Sobal,* eiuſdem Syriæ maioris pars eſt, cuius eſt metropolis *Sobal.* Nihilominus & tres *Palæſtinæ,* eiuſdem Syriæ partes ſunt: prima, cuius eſt metropolis *Hieroſolyma,* quæ propriè appellatur *Iudæa*; ſecunda, cuius metropolis eſt *Cæſarea* maritima; tertia, cuius metropolis eſt *Scythopolis,* quæ alio nomine dicitur *Bethſam,* cuius hodie locum tenet *Nazareth. Idumæa* quoque huius eiuſdem Syriæ
III. maioris, pars eſt nouiſſima, ad Ægyptum reſpiciens. Erat autem prædicta ciuitas non ſolùm munitiſſima, vt prædiximus, ſed etiam fertilitate præcipuâ, & amœnitate quaſi ſingularis: nam licet in ipſo mari ſita ſit, & in modum inſulæ tota

tota fluctibus ambiatur; habet tamen pro foribus latifundium per omnia commendabile, & planiciem sibi continuam diuitis glebæ & opimi soli, multas ciuibus ministrans commoditates: quæ licet modica videatur, respectu aliarum regionũ, exiguitatem suam multâ redimit vbertate; & infinita iugera multiplici fœcunditate compensat. Nec tamen tantis artatur angustiis: protenditur enim in Austrũ versus Ptolemaidam, vsque ad eum locum qui hodie vulgò dicitur *Districtum Scandarionis*, miliaribus quatuor aut quinque; è regione in Septentrionem, versus Sareptam & Sydonem iterum porrigitur totidem miliaribus: in latitudinem verò, vbi minimũ, ad duo; vbi plurimum, ad tria habẽs miliaria. In hac eadem fontes sunt plurimi, qui perspicuas & salubres emanant aquas; & gratâ temperie cõtra immoderatos æstus præstant refrigerium. Inter quos præstantissimus, & famæ titulis celeberrimus, de quo etiam & *Salomon* in canticis cecinisse dicitur: *Fons ortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.* Cant. 4, 15. Hic licet in humiliore totius regionis parte, fluentorum suorum habeat originem; & non ex montibus, sicut alii plerunq; fontes, sed ex ipsis abyssi cataractis scaturire videatur: tamen curâ & manu artifice in superas elatus auras, totam circumquaq; regionem affluenter irrigat, & suæ visitationis beneficio ad vsus multiplices reddit fæcundam. Erectus est ergò, & in sublime deductus miro opere lapideo, ferri duritiem imitante, ad altitudinem cubitorũ decem; & qui in imo situ naturali, non multum poterat esse vtilis, artificio contra naturam obtinente factus sublimior, vniuersæ regioni se gratum præstat, & ad prouentus fructuarios aquas porrigit affluenter. Accedentibus, & facti miraculum volentibus intueri, turris exterius videtur eminentior, nec fontis aliquam prætendit effigiem: vbi verò ad eius peruentum est fastigium, collectarum est videre quasi cumulum aquarum, quæ inde per aquæductus eiusdem altitudinis, sed & miræ soliditatis, ad circumiacẽtem se transferunt regionem. Præparata sunt nihilominus ad eius summum ascendere cupientibus, ascensoria per gradus eadem soliditate lapidea, quibus etiam equites sine difficultate possint ad eius prouehi superiora. Procuratur autem adiacenti regioni ex eius beneficio miranda commoditas; ita vt non solùm ortos, & lignis fructiferis insita, & amœnitate præcipuâ nutriat pomeria; verùm & canamellas, vnde preciosissima vsibus & saluti mortalium necessaria maximè, conficitur *zachara*: vnde per institores ad vltimas orbis partes deportatur. Sed & *vitri* genus elegantissimum, & in eodem rerum genere facilè obtinens principatum, de arena quę in eadem planicie colligitur, mirabiliter conficitur, quod inde ad remotas etiam delatum prouincias, aptam vasis mirabilibus, & perspicuâ sinceritate præcipuis materiam præbet: vnde & nomen vrbis longè ad exteras nationes porrigitur celebre, & multiplici fœnore lucrum accrescit institoribus. Nec solùm his cõmoditatibus, verùm & munitione incõparabili prędita erat ciuitas, sicut in sequẽtibus dicetur: vnde ob id quòd munitissima erat, tantisq; cõmoditatibus abundãs, Ægyptiorum principi, omnium ferè potentissimo, qui omnẽ regionẽ à Laodicia Syriæ vsq; in arentem Lybiã libero possidebat imperio, grata erat & accepta, & eam quasi regnorũ suorum robur & domiciliũ suum reputans, victu, armis, & viris armipotẽtibus diligenter cõmunierat, arbitrans *reliqui corporis in tuto partes consistere, si capitis salutem inuiolatam posset cõseruare.*

IV. Igitur quinto decimo Kal. Martii, vt prædiximus, vterq; noster exercitus ad prædictam applicuit ciuitatem, & eam quantum potuit, obsidione vallauit. Sita autem est hæc eadem ciuitas, iuxta verbum Prophetæ, *in corde maris*, Ezech. 27, 3. ita vt pelago vndique ambiatur, nisi in modico spacio, quãtum arcus sagittam iaculari possit. Tradunt seniores, eam aliquando insulam, & à solida terra omnino separatã fuisse: sed obsidens eam aliquando Assyriorum potentissimus princeps *Nabuchodonosor*, voluit eam solo continuare, sed opus non consummauit: huius quoque obsidionis *Ezechiel* Propheta memoriam facit, dicens: *Ecce ego adducã ad Tyrum* Ezech. 26, 7. Nabugodonosor, *regem Babylonis ab Aquilone, regem regum, cum equis & curribus & equitibus, & cœtu populoq; magno: filias tuas quæ sunt in agro, gladio interficiet, & circumdabit te munitionibus, & comportabit in gyro, & leuabit contra te clypeum & lanceam*, & cætera. Huius obsidionis in decimo Antiquitatum *Iosephus* memoriam facit, dicens: *Sed etiam* Diocles *in secundo Coloniarum libro meminit huius regis. Et* Philostratus *in Indicis & Phœnicibus historiis dicit: Quia Rex iste obsedit Tyrum annis tribus, & mensibus decem, cum illo tempore in Tyro regnabat Ioatabalus.* Post eum verò *Alexander*

Macedo,continuauit eam ſolo;& continuatam violenter occupauit. Cuius obſidionis idem *Ioſephus* in vndecimo libro Antiquitatum memoriam facit,dicens: *Alexander autem ad Syriam veniens,Damaſcum cepit,& ſubiugatâ Sydone,Tyrum obſidebat.* Et infra: *Quapropter in obſidione intentius perſeuerans, expugnauit:cumq; eam cepiſſet,ad ciuitatem Gazam peruenit.* Et infra: *Septem autem menſibus in obſidione tranſactis, & duobus in Gaza, Sanabala mortuus eſt.* Obſederat autem & eam priùs *Salmanaſſar,* & inuaſerat Phœnicen vniuerſam. De hoc autem memoriam facit *Ioſephus* in nono libro Antiquitatum,dicens: *Pugnauit enim aduerſus Tyrum, cùm in ea regnaret* Heliſæus: *de quibus teſtatur &* Menander,*qui temporum facta conſcripſit,& Tyriorum antiquitatem in Græcam linguam conuertens,ſic ait:* Heliſæus *nomine,regnauit annis triginta ſex: hic recedentibus Cuthæis nauigans reduxit eos,contra quos denuò* Salmanaſſar *Aſſyriorum rex inſurgens,cunctam Phœnicem bellis inuaſit:qui factâ pace cum omnibus,poſt terga ſua reuerſus eſt. Receſſit autem à Tyro ciuitas Sydon,& Arche,& antiqua Tyrus, & multæ aliæ vrbes,quæ ſemetipſas Aſſyriorum regi tradiderunt:quapropter Tyriis non ſubiectis,denuò Rex aduerſus eos egreſſus eſt, Phœnicibus exhibentibus ei naues ſexaginta,& remiges* * *octoginta: contra quos Tyrii nauigantes in duodecim nauibus,diſperſis hoſtium nauibus,cœpêre captiuos viros quingentos, vnde honor Tyriorum propter hoc creuit eximiè.Reuertens autem Aſſyriorum Rex,diſpoſuit cuſtodias ſuper fluuium & aquæductus ciuium,vt Tyrios haurire pocula prohiberet: & dum hoc quinq; annis fuiſſet factum,tulerunt de effoſſis puteis bibentes aquam. Hæc in archiuis Tyriorum de Salmanaſſar Aſſyriorum rege ſcripta ſunt.*

V. Sic ergo, vt diximus, quaſi inſula eſt præfata ciuitas, procelloſum circa ſe habens mare, latentibus ſcopulis & nimiâ inæqualitate periculoſum:ita vt peregrinis & ignaris locorum, ad vrbem nauigantibus periculoſum ſit accedere;& niſi ducem habeant,qui adiacentis maris habeat notitiam, non niſi cum naufragio vrbi poſſunt appropinquare. Erat autem ex parte maritima per circuitum muro clauſa gemino, turres habens altitudinis congruæ proportionaliter diſtantes. Ab Oriente verò,vnde eſt per terras acceſſus, muro clauſa triplici,cum turribus miræ altitudinis, denſis admodum, & propè ſe contingentibus: Præterea & vallum latè patens, per quod facilè eius ciues poſſent mare introducere in alterutrum. A parte verò Septentrionali portus ciuitatis interior, inter turres geminas habet oſtium, infra mœnia tamen receptus: nam exteriùs inſula fluctibus obiecta, æſtuantis pelagi primos frangens impetus, inter ſe & ſolum tutam nauibus præbet ſtationem,ventis inacceſſam,ſoli tamen obnoxiam Aquiloni. Claſſe ergo in eam partem inductâ,& in tranquillo locatâ,exercituq; pomeria vrbi vicina tenente, caſtris quoq; per circuitum collocatis, exitus introitusq; ciuibus negant,& ſolis mœnibus cogunt eſſe contentos.Erat autem prædicta ciuitas duos habens dominos:nã *Ægyptius Calypha* tanquam maior dominus,duas habebat eius portiones:*Damaſcenorum* verò regi, quia vicinior erat, ne eam moleſtaret; immo etiam vt in neceſſitatibus ciuium,eis auxilii ſui miniſtraret ſuffragia,tertiam conceſſit. Erant autem in ea ciues nobiles & pecunioſi valdè, quippè qui continuis nauigationibus vniuerſas penè mediterraneo mari adiacentes prouincias, gratiâ commerciorum,peregrinis * mercibus & multiplicibus diuitiis vrbem repleuerant. Confugerant ad eam præterea,intuitu munitionis eius,de Cæſarea,Ptolemaida, Sydone,Biblio, Tripoli, & aliis maritimis vrbibus,quę in noſtram iam deuenerant poteſtatem,ciues inclyti & locupletes,ibiq; domicilia multa ſibi precio comparauerant: impoſſibile penitus arbitrantes, quòd vrbs tam munita in noſtrorum ditionem, aliquo caſu poſſet deſcendere. Vnicum enim & ſingulare totius regionis,ſicuti etiam eſt hodie,videbatur eſſe præſidium,& robur incomparabile.

VI. Compoſitis ergò ſarcinis, & rebus ad quandam commoditatem locatis,iuxta portum naues vniuerſas educunt ad ſiccum,exceptâ vnâ galeâ,quæ ſemper ad ſuſpectos caſus, qui emergere poterant,erat parata:quo facto,ducto vallo profundo conuenienter à mari ſuperiori ad inferius, vniuerſum claudunt exercitum. Tunc ſumptâ de nauibus conueniente materiâ, vnde ſecum Veneti multam detulerant copiam,conuocatis artificibus, varii generis erigunt machinas. Dominus ſane *Patriarcha* cum Regni Principibus,vicem domini Regis obtinens,lignorum cæſores,& architecturæ peritos conuocans, ſubiectâ pro votis materiâ,caſtellum ædificari præcipit multæ altitudinis: vnde cum his qui in turribus erant,pugnari poſſet quaſi cominus,& vrbem totam liceret intueri. Machinas nihilominus iaculatorias fabricari præcepit, quibus magnis molaribus turres

turres & mœnia concutiantur, & ciuibus terror inferatur. Dux etiam cum ſuis partem regiam æmulantes, eiuſdem generis erigunt machinas, locisq; competentibus componunt erectas. Inſtant ergò cœpto, cum omni ſollicitudine, operi, & propoſitum vrgent non deficientes ab incepto; ſed magis ac magis accenſi, ciues artant, & de machinis vrbi moleſtias inferunt inceſſanter. Aſſultibus quoque & congreſſionibus aſſiduis, obſeſſis requiem negant. Ciues nihilominus vt ſe tueantur ſolliciti, cuncta diſcutiunt, vt à ſe noſtrorum propulſent iniurias, & hoſtibus damna inferant. Erigunt ergò ipſi de intus è regione machinas, & ſaxis ingentibus earum iactu libratis, caſtella noſtra ſine intermiſſione cedunt; & circa ea regionem, timore molarium emiſſorum, ita ſibi vendicant propriam, vt nemo de noſtris ibi auderet immorari; ſed & eos quibus conſeruandi machinas ſors dederat neceſſitatem, vt non niſi cum curſu celerrimo ad eas auderent accedere, nec in eis niſi cum maximo diſcrimine commorari. Qui autem in excelſis turribus erant conſtituti, arcubus & baliſtis tantam inferebant his, qui in caſtellis & circa machinas eos impugnabant, iaculorum & ſagittarum multitudinem, tantoq; inſtabāt ſaxorum pugillarium iactu, vt vix etiam manus auderent exerere. Noſtri etiā qui in caſtellis erant, æquipollenter nimis ictus ictibus recōpenſantes, vim vi repellentes, tantam his qui in turribus & ſupra muros erant poſiti, ingerebant laboris neceſſitatē, vt ſæpius in die permutati, belli pondus ſuſtinere non poſſent. Qui autem in machinis erant, docentibus his qui iaculandi peritiam erant aſſecuti, tantis viribus, tantoq; conamine ingentia torquebant ſaxa, vt muris illiſa, vel turribus, vniuerſa cōcuterent, & penè traherent in ruinam. Excitabatur de colliſis lapidibus & cemento diſſoluto puluis tam immenſus, vt his qui in mœnibus & ſupra turres erant, quaſi nubes interpoſita, noſtrorum negaret aſpectum. Si qui autem de miſſis lapidibus turres aut mœnia præteribant, in vrbem cum impetu lapſi, ædificia magna cum habitatoribus in minuta redigebant fragmenta. Qui autem in campo, tam pedites quàm equites præliabantur, animosè viriliterq; ſingulis penè diebus cum his, qui de vrbe ad pugnam egrediebantur, conſerebant; noſtris plerunque, interiores ad cōmittendum irritātibus; ciuibus nonnunquam, ſponte etiam, in obſidentes facientibus irruptiones.

VII. Cum igitur ita diebus ſingulis, ancipiti Marte, noſtri nunc de machinis, nunc circa portā cum ciuibus experirentur, & quantā poterant inſtantiā ſeſe mutuò prouocarent: vocatus à Regni principibus cū honeſto comitatu affuit dominus *Pontius* Tripolitanus comes: in cuius aduētu noſtrorum viſæ ſunt vires quaſi geminatæ, multiplicata audacia; hoſtibus verò è conuerſo illata formido, & quaſi deſperatio reſiſtendi. Erant autē in eadem ciuitate de Damaſcenis equites ſeptingenti, qui ciuibus nobilibus, mollibus & delicatis, & in re militari non multùm exercitatis, ſui exemplo animos ad reſiſtendum miniſtrabant, & in ſeipſis prompto animo ſuffragia debita largiebantur. Tamen hi etiā vidētes noſtrorum vires & conatus ſingulis diebus in melius proficere, opes verò ciuium ſenſim comminui, vires quotidie periclitari, fieri cœperunt tepidiores, & *onus quod portare non poterant, ſapienter declinare*: ita tamen, vt nec ciuibus deditionem perſuaderent, nec multùm de viribus præſumendum eſſe hortarentur. Porrò in ciuitatem, ſicut hodie etiā eſt, vnicus erat introitus, & porta ſingularis: nam, vt prædiximus, ciuitas tota quaſi inſula, fretis vndiq; ambitur, excepto loco quodam anguſto, per quē eſt acceſſus ad portam, in quo ſine intermiſſione tā equitum quàm peditum erant conflictus varii, ſicut in huiuſmodi ſolet contingere plerunque euentu.

VIII. Interea dum hæc apud Tyrum aguntur, *Aſcalonitæ* videntes regnum militię viribus deſolatum, omneq; robur regionis apud Tyrum in obſidione detineri, ſumptā occaſione ex tempore cum vniuerſa militia, trāſcurſā planicie, quæ media iacet, ad montes, in quibus Hieroſolyma ſita eſt, feſtinanter properant; arbitrantes prædictam vrbem feliciſſimam, vacuam reperire; & de eius habitatoribus aliquos incautiùs egredientes, ſecum poſſe trahere captiuos. Accedentes ergo ex improuiſo nimis, quoſdam de ciuibus per agros & vineas improuidè ſe habentes, occiderunt, circiter octo. Ciues autem, etſi pauci numero, tamen fide ferventes, zelo iuſtiſſimo pro patria, pro liberis & vxoribus ſuccenſi, armis correptis, vrbem egrediuntur, vnanimiter hoſtibus occurrentes. Et cùm trium horarū ſpacio ſe mutuo conſpexiſſent, noſtris non audentibus in eos irruere, cùm nō niſi pedites haberent: videntes Aſcalonitæ, quòd ibi non poſſent abſq; periculo moram facere;

nec erat tutum cum gente obstinata, atque ad resistendum animosius præparata, iuxta vrbem congredi, parant reditum cum velocitate. Nostri autem eos cautius aliquantulum insecuti, retentis ex hostium equis decem & septem, de militibus quatuor, quadraginta duos ex eis interficiunt: consummatoque feliciter negocio, cum

IX. plena sospitate domum reuersi sunt. At Tyrenses interea crebris vigiliis, assiduis conflictibus, & labore cōtinuo fatigati, rarius accedunt ad prælia, remissius occurrunt officiis sibi deputatis: stupentes supra modum, quod ciuitas, quæ singulis pene diebus cum terrestri tum marino populorum frequentabatur accessu; omnibusq; commodis vtroque accessu consueuerat cumulari, in tam arto sederet posita, vt neque ciuibus, neque exteris introitus pateret aut exitus; quodq; victus deficeret, & alimoniarum iam pene nullum esset residuum: habito consilio ad Ægyptium Calypham, & Damascenorum regem scribunt epistolas, monentes & deprecantes anxie, quatinus rebus eorum iam pene desperatis, mature subueniāt: instantiam significant hostium, & vires & animos singulis diebus ampliores; suorum defectum, alimentorum inopiam, angustias importabiles. Quo facto, in spem erecti aliquantulam, prædictorum Principum præstolantes subsidia, ad resistendum pro more solito se inuitant. Et licet ex eis plures letaliter saucii, pugnare ipsi non possent, alios tamen verbis quibus possunt ad resistendum hortantur. Nunciatur interea, quod Damascenorum Rex *Doldequinus* obsessorum epistolis & legatione motus, cum innumera Turcorum manu, & copiosissimo equitatu à finibus Damascenis egressus, in dioecesi Tyria, secus fluuium castrametatus fuerat. Erat autem idem fluuius à ciuitate Tyrensi, vix quatuor distans miliaribus. Dicebatur etiam, quod classis Ægyptia, maior solito, & armatis instructior, ciuibus deferens & subsidia militum, & victui necessaria, intra triduum esset affutura. Asserebatur nihilominus, Damascenorum regem, & militum maiora præstolari suffragia; & ad hoc fluminis transitum, & cum nostris congressum prudenter differre, donec classis veniat, vt eo nobiscum dimicante, classis liberum & sine difficultate ad vrbem habeat accessum. Quo audito, nostri communicato consilio & partibus prouidâ deliberatione libratis, optimum ducunt, vniuersum exercitum in tres partes diuidere, ita vt equites omnes & stipendiarii pedites, vnà cum domino Comite Tripolitano, & domino *Wilelmo de Buris*, regio Constabulario, & regni negotiorum procuratore, de castris egrediantur; & cum opus fuerit Damasceno occurrant, cum eo auctore Domino pugnaturi: Dux autem cum suis galeas conscendant, & classi aduenienti occurrentes, cum eis belli tentent fortunam, & tanquam viri strenui, gladiis viriliter experiantur: Ciues autem, qui de vniuersis regni vrbibus ad eandem obsidionem conuenerant, cū parte Venetorum maxima, machinas & castella vigilanter seruent; & ita efficiant, vt & de castellis non remittatur manus pugnantium, nec machinæ desinant solitos impulsus importunius inferre, & ante portam indeficiens habeatur conflictus. Placuit verbum vniuersis, & statim sicuti videbatur expedire, effectui mancipatur. Egressi sunt enim *Comes Tripolitanus*, & *Regius Constabularius*, cum vniuersa militia hostibus obuiā: & cum processissent quasi ad duo miliaria, hostes nullatenus ausi sunt comparere. Certum tamen erat, quod secus fluuium prædictum castra locauerat *Doldequinus*, ab initio cor gerens & animum transeundi: sed audiens nostros, quorundam relatione, tam prudenti vsos consilio, periculosum ducit cum viris tā prudentibus, tamq; strenuis temere dimicare; sed tubis clangentibus suos conuocat, imperat ad propria regressum. Dux autem classe instructâ & paratâ, vsque *Alexandrium* descendit; qui locus à prædicta ciuitate quasi sex distat miliaribus, qui hodie vulgari appellatione dicitur *Scandarium*. Cognoscentes autem, quod Rex Damascenorum ad propria remeasset, & quod classis exspectatæ nullum comparebat signum, iterum repositis in littore galeis, omnes in castra se recipiunt, & ciuium im-

X. pugnationi vehementius instant. Factum est autem vnâ die, quod quidam iuuenes de ciuitate, vt se in populo suo commendabiliores redderent, & perennem sibi acquirerent apud posteros gloriam, mutuo se obligantes compromiserunt, quod clàm ad nostra castra egredientes, machinas & nostra castella succenderent. Quod verbum effectui mancipantes, clàm ab vrbe egredientes, incendium machinæ, quę nobis vtilior erat, supposuerunt. Quod videntes nostri, ad arma conuolant, & aquis copiose ministratis, ignibus tentant resistere. Factumque est ibi quiddam

admira-

admiratione & relatione dignum. Quidam enim iuuenis probitatis eximiæ & admirandæ virtutis, videns machinam ſuccenſam, conſtanter aſcendit ſuper eam, & aquas porrectas deſuper infundebat. Quod videntes qui in turribus erāt, arcus habentes & baliſtas, omnes in eum manus dirigunt; iacentesque certatim in eum, qui poſitus erat quaſi ſignum ad ſagittam, operam conſumpſerunt: nam totâ illâ die in propria carne nullam ſenſit penitus læſionem. Qui autem ignem ſubiecerant, à noſtris comprehenſi, omnes vltore gladio confoſſi, ſuis cernentibus interierunt. Porrò vidētes noſtri, quod machina interior lapides magnæ quantitatis, in caſtella noſtra ita directè iacularetur; & quod vtrunq; ex magna parte læſerat; quodq; non eſſet in caſtris qui dirigendi machinas, & torquendi lapides, plenam haberet peritiā, vocātes quendam de Antiochia, Armenium natione, *Hauedic* nomine, qui in ea facultate dicebatur inſtructiſſimus, ſubitò receperunt eum: qui tantâ arte in dirigendo machinas, & ex eis miſſos molares contorquendo vtebatur, vt quicquid ei pro ſigno deputaretur, id ſtatim ſine difficultate contereret. Qui poſtquam ad exercitum peruenit, deſignatum eſt ei honeſtum de publico ſalarium, vnde ſe pro modo ſuo magnificè poterat exhibere: tantaq; deinceps operi ad quod vocatus eſt inſtitit diligentiâ, tantaq; arte vſus eſt in facto, vt non ſolùm ciuibus continuatum, ſed de nouo videretur bellum illatum, & moleſtiæ duplicatæ in eius aduentu.

XI. Dum hæc Tyri aguntur, *Balac*, potentiſſimus Turcorum ſatrapa, in cuius vinculis dominus Rex tenebatur, ciuitatem *Hierapolim* obſidet: dumq; in obſidione perſeueraret, vocauit ad ſe eiuſdem ciuitatis dominum, verbis pacificis in dolo: qui ſimplex & nimiùm credulus, verbis illius fidem habens, ſuam ſtatim exhibuit præſentiam: quem ante ſe conſtitutum, Balac ſtatim præcepit decollari. Audiens ergo *Ioſcelinus* ſenior, Comes Edeſſanus, quod *Balac* ciuitatem ſibi vicinam obſideret, timensque ne priore domino expulſo, durior ei pararetur aduerſarius, conuocatâ tum ex partibus Antiochenis, tum ex ſuis ingenti militiâ, ei obuiam ire feſtinat: inuentoque eius exercitu, agminibus ſuis in acies ordinatis, repentè irruit ſuper eum; conuerſoque in fugam eius exercitu, ipſum caſu obuium habuit: quem gladio tranſuerberans, ad terram deiecit, deiectoque caput amputauit, neſciens tamen quod hic eſſet Princeps exercitus. Hic planè manifeſtam habuit eiuſdem Balac ſomnii interpretationem: nam verè oculos dici poteſt quis illi eruiſſe, cuius caput amputans, videndi viuendiq; finem indicit. Statimque ſicut vir circumſpectiſſimus erat, & cui nihil ad plenam deerat experientiam, eiuſdem Principis caput, vt noſtros de ſua proſperitate exhilareſceret & victoria, per quendam adoleſcentem dirigit, & per Antiochiam, vt nec hos nec illos tanti ſucceſſus ſineret eſſe expertes, ad noſtrum præcipit exercitum feſtinare: qui adueniens corda ſatiauit vniuerſorum, & in ſupremam erexit lætitiam. Dominus verò Comes Tripolitanus *Pontius*, qui in ea expeditione cum ſuis domino Patriarchæ, & aliis principibus, tanquam vnus de vernaculis, obediens ſemper extitit, & ad publica negotia humiliter expeditus, ob reuerentiam domini Comitis, qui eum miſerat, & tantæ legationis dignitatem, ad equeſtrem promouit ordinem, arma ei conferens militaria. Hæc poſtquam noſtris qui in expeditione erant, comperta ſunt, erectis in cœlum manibus, cœperunt laudare, benedicere & glorificare *DEVM, qui terribilis eſt in conſiliis ſuper filios hominum.* Pſal. 65,4. Tunc demum zelo maiore accenſus noſter exercitus, quaſi reparatis viribus, receptoque denuò ſpiritu, ad opus inceptum feruentiùs accingitur, crebrisque cōgreſſionibus omnem obſeſſis negant requiem. Ciues autem, alimentis iam penitus conſumptis, fame periculoſiſſimè laborantes, cùm iam nullâ ſpe ſubſidii fouerentur, remiſſiùs ſe habebant. Accidit autem ſemel, quòd quidam iuuenes de ciuitate, natandi habilitatem habentes multam, de portu egreſſi interiore, in exteriorem nando peruenientes ad galeam illam, quam ſuperiùs diximus in mari ſemper eſſe paratam, fune quem ſecum deportauerant, eidem firmiter alligato, eiſque inciſis, quibus galea tenebatur defixa, redeuntes in vrbem ſecum cœperunt trahere quam firmiter alligauerant: quod videntes qui in caſtellis erant ad ſpeculam deputati, clamare cœperunt, quo excitati noſtri, ad littus conuolant: ſed antequam de remedio pleniùs deliberarent, præfati iuuenes eam infra vrbem iam receperant: cùm autem in ea quinque viri eſſent, qui ad eius erāt cuſtodiam deputati, vno occiſo, reliqui quatuor ſe in mare præcipites dederunt, vnde enatando, ad

XII. littus peruenerunt incolumes. Porrò *Aſcalonitæ* velut culices inquieti, in nocendi propoſito perſeuerantes, videntes Regni robur circa Tyrum in obſidione detineri; regionem autem vniuerſam militiâ vacuam, irruptionibus expoſitam: collectis viribus iterum ad montana Iudææ vnanimiter conſcendunt; ibiq; iuxta Hieroſolymam locum à Septentrione poſitum ab eadem Hieroſolyma quinque aut ſex miliaribus diſtantem, *Bilin* dictum, qui hodie celebriori vocabulo *Mahomeria* appellatur, ſubitò inuadunt, & occupant violenter: eiuſque incolis ex maxima parte interemptis gladio, ſenes cū mulieribus & paruulis in turrim ſe recipientes, mortis euaſerunt diſcrimen. Illi verò totam adiacentem regionem liberis diſcurſibus peragrantes, nemine contradicente, quoscunque obuiam reperiunt, aut vinculis mancipant, aut obtruncant gladiis, in prouinciales pro libero arbitrio debacchantes.

XIII. Interea *Tyrii* famis importunitate ſolito vehementiùs laborantes, alias ingrediuntur vias; & iam per conuenticula coeuntes, tractare incipiunt, quomodo his moleſtiis quas patiuntur, finem imponant: commodius eſſe dicentes, vrbe hoſtibus traditâ, ad alias, liberos, ſuæ gentis ciuitates poſſe tranſire, quàm fame tabeſcere; quàm vxores cum liberis, ipſis cernentibus, nec opem ferre valentibus, inopiâ liquefieri. Tandem poſt huiuſmodi perturbas tractatus, verbum de communi conſenſu ad maiores natu, & vrbis moderatores & ad publicum defertur. Congregataque ciuitate vniuerſâ, verbum in publico auditorio proponitur & tractatur diligentiùs. Stat omnibus ſententia, tantis malis finem imponere; & quocunque caſu, quibuſcunque conditionibus ad obtinendam pacem perueniendum. Porrò *Damaſcenorum Rex*, ciuium calamitate permotus, & quòd ſupremo defectu laborarent audiens, eorum compaſſus moleſtiis, conuocatis vndique militaribus copiis, ad mare deſcendit, vbi & priùs fuerat; circa fluuium vrbi prædictæ vicinum caſtrametatur. Quod audientes noſtri, ſuſpectum habentes eius aduentum, iterum ſe inſtruunt, quaſi prælium prò foribus expectantes: vrbi tamen, propoſitum nihilominus non deſerentes, inſtant inceſſanter. Rex interim Damaſcenorum legatos, cum verbis pacificis, ad noſtri capitaneos exercitus, ad dominum videlicet *Patriarcham*, ad dominum *Ducem Venetiæ*, ad dominum *Comitem Tripolitanum*, ad dominum *Wilelmum de Buris*, & ad reliquos regni proceres, dirigit viros prudentes & diſcretos, qui viam pacis prætentarent. Tandem poſt multas altercationes, parti placuit vtrique, vt conceſſo ciuibus cum vxoribus & liberis, & omni ſubſtantia egreſſu libero, ciuitas Chriſtianis tradatur. Si qui autem de ciuibus in eadem ciuitate magis optarent commorari, iis, ſaluis poſſeſſionibus & domiciliis, libera commorandi licentia concedatur. Populus ſanè & ſecundæ claſſis homines, intelligentes quòd his ciuitas conditionibus traderetur, quòd de hoc verbo inter Principes tractaretur ægrè ferentes, quodque violenter effracta eis ad manubias & prædam non pateret, operas vnanimiter bellicis neceſſitatibus ſubtrahere decreuerunt, parati à Principibus omnino diſſentire: præualuit tamen maiorum mens ſanior; & vrbe receptâ, data eſt ciuibus libera egrediendi, ſicut pactis conuenerat, facultas. In ſignū ergo victoriæ ſuper eam turrim, quæ portæ ciuitatis imminet, poſitum eſt domini Regis vexillum: ſuper eam autem quæ dicitur *viridis*, domini Ducis Venetiæ; ſuper eam autem quæ dicitur turris *Tanariæ*, domini Comitis Tripolitani, cum multa gloria ſunt collocata vexilla. Porrò prius quàm ciuitas aut caperetur, aut obſideretur, maxima pars eius dioceſeos in noſtrorum deuenerat poteſtatem: ita quòd omnia montana quæ vrbi adiacent, tam in caſtris quàm in ſuburbiis, penè vſque ad Libanum quidam nobilis & potens homo, qui in montibus habitabat, *Henfredus* videlicet *de Torono*, iunioris Henfredi, qui poſtea factus eſt regius Cōſtabularius, pater, vſque penè ad quartum vel quintum ab vrbe lapidem, quietè poſſidebat, caſtrum habens in eiſdem montibus naturali ſitu & artificio munitiſſimum, vnde prædictis ciuibus frequentes & ſubitas inferebat moleſtias: ſed & dominus Tyberiadenſis, dominus *Wilelmus de Buris*, regius Conſtabularius, & ante eum dominus *Ioſcelinus* Comes Edeſſanus, qui prædictæ ciuitatis dominus fuerat, in eiſdem montibus poſſeſſiones habebant ampliſſimas, vnde etiam frequentiùs, & ex improuiſo vrbi prædictæ periculoſas moliebantur inſidias: nihilominus & ab Auſtro dominus Rex *Balduinus*, bonæ memoriæ, prædeceſſor iſtius, in littore maris iuxta fontem ſalubrem & perſpicuum, caſtrum fundauerat, *Alexandrium* nomine, ab vrbe Tyrenſi ſex aut

ſeptem

ſeptem diſtās miliaribus. Quibus moleſtiis vrbs prædicta, multo ante tempore cre-
briùs fatigata, maiorem in ſe oppugnandi, eam obſidentibus præſtitit facultatem.
Dicitur autem in eadē expeditione vitā deceſſiſſe, vir venerabilis *Odo* nomine, qui
ad titulum eiuſdem eccleſiæ, vrbe adhuc ab hoſtibus detentâ, ordinatus fuerat Me-
tropolitanus, & à Patriarcha Hieroſolymitano conſecratus dicebatur. Egreſſi XIV.
ergo ciues longâ obſidione fatigati, ſubleuandi gratiâ tædii ad caſtra noſtra depro-
perant, conſiderantes diligentiùs, quiſnam eſſet populus iſte tam ferreus, tam la-
boris patiens, tam in vſu armorum edoctus, qui tam egregiam ciuitatē, & tam mu-
nitam vrbem intra menſes paucos, ad ſupremam redegiſſet inopiam, & extremas
ſubire conditiones compuliſſet: intueri libet machinarum formam, caſtellorum
proceritatem, armorum genus, caſtrorum poſitionem, Principum etiam nomina
diligentiùs inueſtigare, cunctaq; cum ſollicitudine percunctari, vt inde poſteris fi-
de plenas, certâ relatione texere poſſint hiſtorias. Noſtri quoq; ciuitatem ingreſſi,
vrbis munitionem, ædificiorum robur, turrium eminētiam, murorum ſoliditatem,
portus elegantiam, introitus difficultatem admirantes, ciuium etiam commendant
conſtantiam, qui in tanta famis neceſſitate poſiti, & tantâ laborantes inediâ, dedi-
tionem eò vſq; protraxerāt: nā ciuitate à noſtris receptâ, nonniſi quinq; modii fru-
menti in ciuitate reperti ſunt. Et licet primâ facie durum plebeis viſum foret, quod
prædictis conuentionibus ciuitas in noſtram deueniret poteſtatem, conſequenter
tamen placere incipit: cōmendatur labor impenſus; & perpete dignum memoriâ o-
pus credunt, quod eorum laboribus & ſumptibus eſt conſummatum. Tripartitâ er-
go ciuitate, duabus domino Regi, tertiâ Venetis ſecundùm quod pactis priùs fuerat
inſertum, aſſignatâ, cum multa lætitia & plena iocūditate, ſinguli ad propria remea-
runt. Capta eſt autem eadē ciuitas, & nomini reſtituta Chriſtiano, tertio Kal. Iulii, A. D.
anno ab incarnatione Domini M.C.XXIV. Regni verò domini *Balduini*, regis Hie- 1124.
roſolymorum, ſecundi, anno ſexto. Eodem anno, quarto Kal. Septembris, do- XV.
minus Rex Hieroſolymorū *Balduinus*, cùm quaſi mēſibus decē & octo, vel ampliùs
aliquid, apud hoſtes detentus fuiſſet in vinculis, pactâ pro ſe pecuniâ, obſidibus da-
tis, libertatem precio interueniente cōſecutus, Domino auctore, *Antiochiam* reuer-
ſus eſt. Dicitur autem ſumma pro ſe pactæ pecuniæ fuiſſe centum milia Michaeli-
tarum, quæ moneta, in regionibus illis, in publicis commerciis & rerum venalium
foro, principatū tenebat. Reuerſus igitur Antiochiā, anxius quomodo pactā ſolue-
re poſſet pecuniā, & ſuos ad ſe reuocare obſides, cum prudētioribus deliberat, quid
ad ſuum expedimentū facere poſſit. Igitur perſuaſum eſt ei, vt *Halapiā*, alimentorum
inopiâ laborantem & quaſi penè vacuam, obſideat; eaq; viâ facilè obtinere poſſe, vt
ciuibus obſidione anguſtiatis, aut obſides ſibi reſtituant, aut pecuniam cōferentes
tantam ſummam tribuant, quantā pro ſui liberatione ab initio pepigerat. Conuenit
ergo apud eum, publicè conuocatâ vniuerſâ de toto principatu militiâ; vrbem prę-
dictam obſidet, & legionibus vt mos eſt per gyrum collocatis, ciuibus introitus ne-
gat & exitus, modicoſq; cibos ſecum ponere ciues violenter compellit. Illi verò O-
rientalibus, & maximè qui trans Euphraten erant, crebris de ſua neceſſitate epiſto-
lis ſignificant, niſi maturè ſubueniant, vrbem in proximo ruituram. Habentes ergo
Principes illi pro vrbe amica ſollicitudinē, certatim vires cōuocant, & de commu-
ni miniſtrato auxilio militares congregant copias; tandemq; Euphrate tranſmiſſo
accelerant, omnem dantes operā, vt prædictam vrbem obſidionis liberēt moleſtiâ.
Erant autē qui in ſubſidium venerant obſeſſorū, equitum ſeptem milia, exceptis iis
qui & ſarcinarum & impedimentorum curam gerebant, & vernaculis, qui maiori-
bus dominis debitum impendebant obſequium. Rex verò, & qui in expeditione
ſecum erant, intelligentes, quòd tanta eſſet hoſtium multitudo aduenientium, ar-
bitrati, commodiùs eſſe retrocedendo, in tuto ſe & ſuas expeditiones locare, quàm
temerè cum hoſtium turbis validioribus congredi: antequā venirent ad vrbem eo-
rum expeditiones, noſtri in quoddam caſtrum ſuum munitum, *Ceperum* nomine, ſe
receperant, vnde Antiochiam pariter conuenientes, diuiſi ſunt ab inuicem, domi-
no Rege cum familiari comitatu Hieroſolymam reuerſo: vbi ab vniuerſo clero &
populo, tanquam diu deſideratus, cum multa ſuſceptus honorificentia, plebi & pa-
tribus, quaſi poſt actum biennium, acceptabilem ſuam intulit præſentiam. Eodem
anno dominus *Calixtus*, bonæ memoriæ Papa ſecundus, vitā deceſſit, cui ſubſtitu-

tus est quidam *Lambertus*, patriâ Bononiensis, Hostiensis Episcopus, qui dictus est *Honorius*. Hic electus est sub contentione, cum quodam *Theobaldo* presbytero Cardinali, tituli sanctæ Anastasiæ: & quia electio ipsius Honorii minus canonicè processerat, post duodecim dies in conspectu fratrum, mitram & mantum spontè refutauit, atque deposuit. Fratres verò tam Episcopi, quàm presbyteri & diaconi cardinales, vidētes ipsius humilitatem, & prospicientes in posterum, ne in Romanam Ecclesiam aliquam inducerēt nouitatem, quod perperam factum fuerat, in melius reformarunt, & eundem Honorium denuò auctorizantes, ad eius vestigia procide-runt, & tanquam pastori suo & vniuersali Papæ, consuetam obedientiam sibi exhibuêre.

XVI. Interea domino Rege Hierosolymis existēte, crebris nunciatur legationibus, quendam inter Orientales principes potentissimum, *Bursequinum* nomine, congregatâ ex finibus Orientalibus ingenti militiâ, transito Euphrate, in partes peruenisse Antiochenas. Hic regionem pro arbitrio, nemine prohibente, discurrens, quicquid extra vrbes & munita poterat reperire præsidia, tradebat incendiis, & suis ad prædam exposuerat vniuersa. Huic cùm proceres Antiocheni resistere, sæpius frustra vires experti, attentassent, videntes quòd non proficerent, domino Regi, cui multo antè Principatus curam commiserant, id ipsum significant, orantes instantiùs, vt dilatione postpositâ, ad se venire procuret. Rex autem geminâ fatigatus curâ, Regni videlicet & Principatus, in Regno, cui multo ampliùs obligatus fuerat, minus impēdebat solicitudinis. Principatus enim molestiis sæpiùs euocatus, omnē penè iam per decennium ibi & operam & opes consumpserat, ita quòd in negotiis eorum versatus, in propria persona captus fuerat, per biennium ferè continuum indignè satis hostium vincula passus, & carceres: nam in Regno, protegente eum manu diuinâ, nihil ei prorsus sinistri acciderat; sed omnia prosperè & fœliciter in manu eius dirigebat electorum *Regum consolator Dominus*: tamen propositum cum omni reuerentia volens obseruare, collectâ quantam habere potuit militiâ, ad partes illas festinus accessit. Prædictus verò *Bursequinus*, sicuti vir potens erat, & in armis multam habens experientiam, adiuncto sibi Damascenorum rege *Doldequino*, ante Regis aduētum, quem ab Antiochenis citatum nouerat, castrum obsidet nomine *Caphardan*, & obsessos interiùs, multis compulsos molestiis, ad deditionem, conditionibus de salute conseruanda interpositis, compulit. Inde minorem Syriam pertrāsiens, sperans similibus abundare successibus, *Sardanum* oppidum obsidione vallat. Sed cùm per dies aliquot operam ibi consumpsisset, videns se non posse proficere, insigne oppidum *Hasard* nomine, minus tamen munitum, apponit obsidere: dumque ibi machinas erigit & bellicos instruit apparatus, vires in damnum obsessorum experiens, ecce Rex, & Comes cum eo Tripolitanus, nec non & Edessanus, cum ingentibus copiis adsunt, obsessis opem, auctore Domino, in proximo collaturi. Qui postquā ad hostes inceperunt accedere, tres ex se ordinauerunt acies; quarū in prima, quę in dextro erat cornu, Antiochenos locant proceres; in secunda verò quę in sinistro erat ordinata latere, vtrunq; cum suis cōstituunt Comitem; in medio verò, dominum Regem. Erant autem eis, equites mille & centum; peditum autem duo millia. *Bursequinus* verò nostrorum videns aduentum, & pro certo sciens, quod ad congrediendum statim more prudentum erant parati, videns quod honestè bellum declinare non posset, instituit & ipse acies viginti: dicebantur enim equitum esse quindecim milia. Ordinatis ergo hinc inde cohortibus, & in ordinem dispositis, & contra se mutuò accedentibus, irruunt in se, hostium more, vehementiùs; & armis proteruo studio vicissim illatis stragem inferunt, mortem modis pluribus irrogantes: *solet enim in huiusmodi conflictibus odiorum incentiuum & inimicitiarum fomitem dare maiorem, sacrilegii & legis contemptæ dolor: aliter enim & demissius solet inter consortes eiusdem legis & fidei pugna committi; aliter inter discolos & contradictorias habentes traditiones: hîc enim sufficit ad materiam iugis scandali, & perpetuorum iurgiorum, quod in eiusdem fidei articulis non communicant, & si nulla alia sit odiorum materia.* Congredientes ergo prædictæ acies instant proteruiùs in alterutrū: sed diuinâ præsente clemen-

Deut. 32, 30. tiâ, (cui non est difficile cum paucis multos superare; cuius sermo est de suis: *Vnus mille, & duo fugabunt decem millia*:) præualuit pars nostra; & hostibus in fugam conuersis victoriâ de cœlis concessâ, gloriosissimè potiti sunt. Dicuntur autem in eo conflictu hostium cecidisse duo milia, de nostris verò viginti quatuor. *Bursequinus* autem

autem videns, quod longè aliter quàm ratus fuerat, ei accidisset, cõfusione indutus & reuerentiâ transito Euphrate, non iam ambulans in mirabilibus super se, ad propria reuersus est. Rex autem tum ex hostium spoliis, tum ex fidelium & amicorum suorum liberalitate, ingenti collectâ pecuniâ, filiam suam quinquennem, quã pro se obsidem dederat, solutâ pecuniâ recepit; sumptaq; ab Antiochenis ad tempus licentiâ, sospes victorq; Hierosolymam reuersus est. Eodem anno Rex super vrbem *Berytensem* in montanis castrum vnum, cui *mons Glauianus* nomen, fundauit. Per XVII. idem tempus elapso pacis temporalis, & initi fœderis spacio, quod inter dominum Regem & *Doldequinum*, interuentu pecuniæ priùs conuenerat, sociatâ sibi de vniuerso Regno militiâ, in terram *Damascenorum* Rex ingreditur: vbi regionem liberis peragrans discursibus, suburbana quędam diruit; eorumque habitatores secum deducens, prædam maximam & spolia de hostibus referens vberrima, sospes & incolumis in sua se recepit. Necdumq; dissolutis cohortibus vix elapso triduo, nunciatur, Ægyptiorum exercitum cum ingenti apparatu ad vrbem *Ascalonam* accessisse: erat enim Ægyptiis consuetudo per annos singulos quater ad eandem ciuitatem nouas expeditiones dirigere; vt viribus continuè reparatis, sustinere possent assiduos nostrorum conflictus, & penè continuas quæ sæpius irrogabantur iniurias. His autem qui noui recentesque venerant, mos erat & consuetudo, vt nostrorum plurimum affectarent cõgressus, experiri cupientes nostrorum vires, & de sua probitate certa ciuibus dare argumenta: vnde & frequentius in bellicis congressionibus ex eis plures, & capi consueuerant, & gladiis interire sæpius, tanquam regionis ignari, & armorum plenam non assecuti experientiam; veteranis ciuibus, nostrorũ prudentius declinantibus occursum, & remissius insectantibus aliquando fugientes. Quod postquam domino Regi nunciatum est, magis continuata quàm renouata expeditione, illuc celerrimè contendit: quò cùm peruenisset, ipse cum fortioribus & magis strenuis loco ad id congruo se locat in insidiis, leuis armaturæ præmissis militibus, qui discursionibus vagis vrbanorum irritent animos, & prouocent ad insectandum. At verò ciues videntes liberis discursionibus per loca vrbi contermina nostros euagari, indignè ferentes nimium eorum tantam audaciam, certatim arma corripiunt; & egressi imprudẽter seorsum per manipulos, nostros spontè terga dantes, in fugam vertunt. Fugientes quoq; sequentes imprudentius, vsque ad locum, vbi Rex cũ electa militia latebat in insidiis, peruenerunt. Rex autem opportunitatem non respuens oblatam, & qui cum eo erant, ei fideliter adhærentes, hostes ad vrbem redire volentes præueniunt, cum eisque cominus conferentes, gladiis instant animosius; & antequã in vrbem se recipiãt, quadraginta ex eis passim obtruncant, cæteris in vrbem confugientibus, & vix intra mœnia saluari se credentibus. Qui autem ceciderunt, strenuos fuisse, & de nobilioribus, ciuium lamenta & eiulatus in ciuitate solito amplior, docuerunt. Rex autem tubis clangentibus, & tympanorum strepitu suis ad se reuocatis, cum ingenti lætitia prope vrbem castrametatus, totâ nocte ibidem victor quieuit; inde sospes Hierosolymã reuersus est. Se- XVIII. quenti verò anno, qui erat ab incarnatione Domini *millesimus centesimus vicesimus* An. D. *sextus*, regni verò eiusdem domini *Balduini* octauus, mense Ianuario, congregatus 1126. est de mandato domini Regis & Principum, vniuersi regni populus, à maximo vsque ad minimum, voce præconiâ, per vrbes singulas: & infra paucos dies, collectũ est vniuersi Regni robur, quasi vir vnus, iuxta vrbem *Tyberiadensem*, quasi in fines Damascenorum ex condicto ingressuri. Quò peruenientes, signis communiti militaribus, compositis sarcinis, & agminibus ordine incedentibus, peragratâ *Decapoli* regione, terras hostium ingrediuntur: inde vallem angustam, quæ dicitur *Cauea Roob*, vsque ad campestria *Medan* transierunt. Est autem planicies longè lateque patens, prospectibus libera, per quam fluuius, *Dan* nomine, transiens, inter *Tyberiadem* & *Scythopolim*, quæ olim dicta est *Bethsan*, *Iordanem* influit. Arbitrantur autem quidam, qui & nominis iuuantur argumento, quòd iste sit fluuius, qui Iordani præstat vltimam nominis partem: nam quicquid in mare descendit Galileæ, & inde egreditur, vsque ad istius fluminis influentiam, *Ior* dicunt: reliquum verò quod exinde defluit, *Iordanem* esse dicunt, quasi *Ior* & *Dan* commixtis. *Beda* tamen, & quidam alii nostri doctores, auctoritatis præcipuæ, vtrunque fontem iuxta Cæsaream Philippi, ad radices Libani sitam, originem dicunt habere: quorum alter *Ior*, alter

dicitur *Dan*: ex quibus Iordanis fluenta contrahens, totus indè in stagnum *Genesar*, quod est *mare Galilea*, descendit; & inde totus egrediens, per miliaria penè centum, in lacum *Asphaltites*, qui alio nomine dicitur *Mare salsissimum*, *vallem* sulcans *Illustrem*, se infundit. Prædicta ergò campestria noster pertransiens exercitus, vsque ad vicum, cui nomen *Salome*, peruenit. Erat autem locus is, sicut & hodie, Christianis deputatus habitatoribus: vnde nostri loco parcentes, habitatoribus eius quasi fratribus vsi, ad locum cui nomen *Mergisafar*, ordinatis cohortibus, & militiâ locis congruis deputatâ, contendunt. Dicitur autem idem esse locus, in quo *Saulus*, lu-
Act.9,4. pus rapax, ecclesiæ DEI persecutor, vocem audiuit dicentis: *Saule, Saule, quid me persequeris?* & cætera. Videtur autem diuinitus procuratum, vt in eo loco, in quo hæc acciderant, eadem die quâ hæc eadem accidisse dicebantur, vt ex persecutore fieret vas electionis, fidelium exercitus illuc perueniret. Illic ergò congregati, per biduum sustinentes, castra Damascenorum contra se posita non longiùs intuentur. Tertiâ demum die conuenientes adinuicem, ordinato hinc inde & diligentiùs instructo præliandi apparatu, arma conferunt ex vtraq; parte nimis hostiliter; & paribus quasi congressibus incedentes, ancipitem diu de victoria protraxerunt sententiam. Rex tamen more solito hostibus instans atrociùs, strenuorum quemq; vocat ex nomine; & verbis simul & exemplo commonens, ad stragem inuitat, & victoriam pollicetur. Illi verò stricto gladio hostibus incumbentes, Regem quoad possunt, strenuè nimis imitari nituntur; & fidei zelum habentes, diuinam simul & suas vlcisci nituntur iniurias. At verò *Doldequinus* suos nihilominus dictis animat, & ad pugnam promissis incendit, asserens eos *iustum bellum gerere pro vxoribus & liberis; & pro libertate, quod maius est, proq; solo patrio cum prædonibus decertare*. His & similibus insistunt non inferiore spiritu, viribus non imparibus. Porrò pedestres manipuli, domini Regis & equitum exemplis edocti, in ipsas hostium acies acriùs se ingerunt, & insistunt animosiùs; si quos de hostibus lapsos vel saucios reperiũt, gladiis obtruncant, euadendi vias intercludunt; nostros verò deiectos erigunt, & restituunt ad conflictum; saucios verò remittunt ad sarcinas, vt sui curam possint habere: quodq; ampliùs hostilibus turbis illâ die damnosum fuisse creditur, quidam equis hostium sauciandis omnem dabant operam, eorumq; sessores subsequẽtibus sociis parabant ad victimam. Rex verò in condensis hostium cuneis, strenuis quibusdam, & illustribus comitatus, quasi leo fulminat, & à dextris & à læua stragem operans ipsis victoribus miserabilem. Non legitur apud nos vsque ad illum diem, tam periculoso & ancipiti certamine desudatum esse: nam cùm ab hora diei tertia, vsque in decimam protractum esset prælium, vix horâ vndenâ discerni poterat, vtra pars meliorem esset reportatura calculum. Tandem, opitulante diuinâ clementiâ, & intercedente pro eis Doctore gentium egregio, hostes in fugam versi sunt, suorum stragem perpessi seculis memorabilem. Dicuntur ex eis cecidisse illâ die plusquam duo milia: de nostris verò recensito tam equitum quàm peditum numero, inuentum est, de equitibus viginti quatuor cecidisse; de pedestribus verò, octoginta. Sic ergo nostris diuinitus collatâ victoriâ, Rex victor agonis campum obtinuit. Vnde cum lætitia & gratiarum actionibus educens exercitum, ad propria cœpit habere regressum. Dumq; in itinere esset, turrim habens obuiam, in qua nonaginta sex de hostibus, gratiâ salutis, se receperant, eam violenter impugnant, & hostes comprehensos gladiis vitam finire compellunt. Inde etiam procedentes, aliam nihilominus turrim occupant violenter, viginti de hostibus, qui ad eam conseruandam erãt deputati, indulgentes vitam, eò quòd nostris turrim prædictam sine difficultate tradiderant: quam celerius suffodientes, cum ingenti strepitu ad terram deiiciunt penitus dissolutam. Vnde multiplici & seculis memorandâ potiti victoriâ, ad pro-
XIX. pria cum gaudio remearunt. Per idem tempus dominus *Pontius* Tripolitanus Comes, vrbem *Rafaneam* finibus suis conterminam, videns propositum effectui mancipabile, obsidere proponit: sed vt faciliùs conceptum assequatur, dominum Regem Hierosolymorum, vt & præsentiam suam exhibeat, & opem conferat, & literis sollicitat, & frequentibus nunciis hortatur. Rex autem vt impiger erat, & populi Christiani communibus fideliter obtemperans negotiis, assumpto sibi honesto comitatu, illuc sine dilatione properat: quò perueniens, Comitẽ ad prædictum opus reperit succinctum: vnde machinas & quæ ad impugnandam vrbem poterant

poterant eſſe neceſſaria, viaticumq; ad dies aliquot ſufficientem aſſumentes, præmiſſis pedeſtribus alis, ad partes deſtinatas expeditiones ſuas dirigunt. Quò peruenientes, vrbem iuxta propoſitum obſidione vallant, primo ſtatim eorum aduentu ciuibus introitum negantes & exitum. Erat autem ciuitas, tum ſitu naturali, tum etiam inhabitantium paupertate munita modicum; multiſque fatigata moleſtiis, diu reſiſtere non poterat. Nam idem Comes in monte quodam illi contermino præſidium ædificauerat; cuius incolæ vrbē prædictam, continuis opprimentes anguſtiis, vſque ad ſupremum penè defectum eos compulerant. Cùm ergo diebus decem & octo eam vehementiùs impugnaſſent, ciues ad deditionem compulerunt, indulto priùs ſibi & vxoribus & liberis libero exitu, & indemnitate promiſſâ. Eſt autē prædicta *Rapſanea* in prouincia Apamienſi, vna de ſuffraganeis eius: capta eſt autē vltimo Martii die. Rex verò Hieroſolymam reuerſus, ibi Paſchales cum multa deuotione celebrauit dies. Per idem tempus Dominus *Henricus* Romanorum imperator vltimum fato clauſit diem: cui ſubſtitutus eſt vir per omnia commendabilis, Saxoniæ dux dominus *Lotharius*, qui poſtmodum in Apuliam cum infinito deſcendens exercitu, vniuerſam vſq; ad Farum regionē violenter occupauit, ducem in Apulia conſtituens, prouidū virum & diſcretū, *Reinonem* nomine: *Rogerum* autē comitem, qui terram illam violēter occupauerat, in Siciliam fugere cōpulit, quam poſtmodum diſcedente Imperatore recuperans, pugnauit cum prædicto *Reinone*, eoque defuncto ducatum obtinuit; poſtmodum etiam Siciliæ & vniuerſæ prouinciæ Rex effectus eſt.

XX. Porrò domino Rege apud Tyrum moram facietē, ecce nuncius ab Antiochia properans, literis & viuâ voce aſtruit, immaniſſimum noſtræ fidei perſecutorem *Burſequinum* cum ingenti apparatu in partes Cœleſyriæ deſcendiſſe; oppida obſidere, ſuburbana nemine prohibente, paſſim & ſine delectu incendere, eorum habitatores trahere captiuos, vxores verò & liberos mācipare ſeruituti. Quod Rex audiens, quamuis Ægyptios ſuſpectos haberet, & cum ingenti claſſe quam parauerant, in proximo venturos non dubitaret: tamen *more prudētis medici, qui vbi violentiorem morbi ſentit inſtantiam, illic properat aptare remedia*: neglectis aliis, maiori occurrens neceſſitati, ad partes illas celeriùs contendit. Quod audiens *Burſequinus*, obſidionem quam circa *Cerepum* nobile oppidum cum ingenti cura locauerat, cōtinuò ſoluit, in vlteriores fines hoſtium retrocedens. Priuſquam tamen Rex adueniret, municipium quoddam nō magni nominis violenter ceperat, in quo mulierculas quaſdā cum liberis ſuis captiuauerat: nam viri qui in eodem obſeſſi fuerant, cum multa difficultate & periculis, eorum manus euaſerant, malentes ſoli ſalutem fugâ reperire, quàm cum vxoribus & liberis eodem captiuitatis iugo miſerabiliter inuolui. Poſtmodum autem prædictus impius & maledictionis hæres *Burſequinus* à domeſticis & familiaribus ſuis gladiis cōfoſſus, interiit, nequitiarum ſuarum ſemina ſimul & fructus impietatis, opere ſuo recolligens. At verò dum hæc geruntur in partibus Antiochenis, *claßis Ægyptia*, ſicut & prænunciatum fuerat, galeis viginti quatuor vniuerſam oram maritimā perluſtrantes, vſq; ad vrbem *Berytenſem* deſcenderunt, explorantes ſollicitè, ſi quid in aliqua noſtrarū vrbium damni poſſent irrogare; aut ſi quos fortè incautè prætereuntes, vel accedentes in Syriā, ex improuiſo, quaſi de inſidiis egreſſi, poſſent occupare: tandē verò potus inopiâ laborantes, ſitis neceſſitate cōpulſi, vt aquas hauriant, ad terrā ſecus fluenta deſcenderunt: quibus occurrens populus ciuitatis cū quibuſdā aliis, qui de finitimis vrbibus ad eorū conuenerant ſubſidium, ab aquis eos violenter repulerunt, aquæ vſum omnino cōtradicentes: ſed & armis inſtantes animoſiùs, in naues eos violēter compulerunt redire, centū & triginta ex eis gladio peremptis.

XXI. Autumno ſequente, dominus *Boamundus* iunior, domini Boamundi ſenioris filius, princeps Tarentinus, inito pacto, & cōpoſito fœdere cum domino *Guilelmo* duce Apuliæ patruo ſuo, de futura ſucceſſione, videlicet tali, *vt vter eorum prior vitâ decederet, alter ei ſuccederet in vniuerſum*: paratis nauibus, galeis videlicet decem, & duodecim aliis ad ſarcinas & impedimenta deuehenda, & arma ſimul & victualia transferenda opportunis, iter in Syriam dirigit, de domini Regis fide præſumens, vt ei aduenienti, & paternam repoſcenti hereditatem nō negaret. Aduenienti igitur, & infra fauces *Orontis* fluminis claſſe iam in tuto receptâ, poſtquam domino Regi compertum eſt, cum magnatibus regionis ei proceſſit obuiam; & Antiochiam ingreſſo, vrbem & regionē benignè ei reſtituit

vniuerſam, cuius cura peruigil & anxia nimis ſollicitudo eum per annos macerauerat octo. Reſtituto igitur Principatu, vniuerſi proceres & magnates regionis præſente domino Rege, & monente, fidelitatem ligiam in palatio ſuo illi exhibuerunt. Poſtmodum interuentu quorundam vtrique parti familiarium factum eſt, quòd dominus Rex vnam de filiabus ſuis *Halim* nomine, natu ſecundam, placitis vtrinq; conditionibus, ei concederet vxorē, vt amplior inter eos gratia & amica magis proportio intercederet. Erat autem dominus *Boamundus* adoleſcēs, quaſi annorum decem & octo, formæ venuſtate conſpicuus, procerus admodum, crine flauo vultu fauorabili, & qui verè Principem, etiam ignorantibus, indicaret: ſermone gratus, & qui verbo audientium animos facilè ſibi conciliaret: liberalis plurimùm, & more patris verè magnificus; ſecundùm carnem nulli mortalium nobilitate ſecundus; quippe cui *Boamundus ſenior*, domini Roberti Guiſchardi illuſtris & per ſecula viri memorabilis filius pater erat; mater verò, ſpectabilis & nobiliſſima inter illuſtres *Conſtantia*, excellentis regis Francorum Philippi filia. Celebratis igitur de more nuptiis, & filiâ apud dominum Principem lege coniugali ſolemniter collocatâ, Rex Hieroſolymam, oneris maiore parte depoſitâ, ſoſpes & incolumis reuerſus eſt. Dominus verò *Boamundus* vere ſequenti oppidum *Caſardan*, quod aliquot antè annis, hoſtes in manu forti ſibi violenter ſubiugauerant, cōuocatis ex vniuerſo Principatu militaribus copiis, & machinis ad impugnationem præſidiorum neceſſariis per operam artificum fabrefactis, caſtrum obſidet; & modico temporis interuallo violenter expugnatum recepit, nulli parcens eorum quos intus comprehendit, quamuis multo precio vitam tentarent emere, & pecuniæ interuentu obtinere ſalutem. Has dedit primitias, inclytus & nobilis, ſuæ adoleſcentiæ, princeps, & bonæ indolis

XXII. argumenta prima. Nec morâ, cauſis interuenientibus occultis, quātum ad nos, DEO tamen odibilibus, ortæ ſunt graues inimicitiæ inter eundem dominum Principem, & comitem Edeſſanum *Ioſcelinum* ſeniorem: ita quòd *contra bonos mores, & noſtrorum diſciplinam temporum, pernicioſum poſteris relinquēs exemplum, Turcos & infidelium turmas in ſuum conuocaret ſubſidium*; & eorum fretus auxilio, regionem *Antiochenam* incendiis traderet, & eius habitatoribus, CHRISTI ſeruis, indebitæ iugum induceret ſeruitutis: quodq; notabilius, & diuinâ animaduerſione dignius creditur, abſente Principe, & hoc penitus ignorante, dum in ſeruitio CHRISTI hoſtes impugnando deſudat, hæc omnia cōmiſſa dicuntur. Vnde prædictus *Ioſcelinus* eorum omnium, ad quos ſermo iſte peruenit odium incurrens & indignationē, omniū maledictiones merebatur. Rex verò, famâ deferente hęc audiens, ſolicitus primùm, ne illius occaſione ſciſſurę, maior in noſtrā confuſionē hoſtibus pateret introitus, quia

Luc. 11, 17. *Regnum in ſeipſum diuiſum*, iuxta verbum Domini, *deſolabitur*; conſequenter autem, quia ſecundùm carnem vterq; illi erat proximus: alter enim cōſobrinus materteræ filius; alter verò gener, & cui recenter deſponſauerat filiam: velox ad partes illas pacem cōpoſiturus, aduolat; dominoq; Antiochenorum Patriarchâ *Bernardo*, fidelem & deuotum cooperatorem ſe exhibente, pacem optimam inter eos reformauit: eò maximè opportunitatem præſtante, quòd medio tempore Comes grauem incurrit ægritudinem, quâ periculoſiſſimè laborans, & facti pœnitens, Domino ſe votis obligauit, quòd ſi vitam indulgeret & ſalutem, domino Principi ſatisfaceret, & ei debitam fidelitatem impendens reconciliaretur: quod & factum eſt. Nam poſtquā plenam adeptus eſt conualeſcentiam, præſentibus domino Rege, domino quoque Patriarchâ, reconciliatis eis adinuicem, & plenâ intercedente gratiâ, fidelitatem ei manualiter exhibuit, eam deinceps debito tenore, conſeruans. Rex autem pace compoſitâ, Hieroſolymam reuerſus eſt. Per idem tempus, Comes Siciliæ *Rogerus* claſſem galearum quadraginta multo ſtudio paratam, ad partes Africæ dicitur direxiſſe: vbi earum aduentu præcognito, prouinciales præmoniti, prouidè ſe habentes, nullam hoſtibus nocendi ſibi præbuerunt opportunitatem: imò è conuerſo Galeas quas penes ſe habebant, ſtudio non inferiore armantes, prædictos malefactores ſuos, infecto negotio redeuntes, curſu celerrimo perſequentes, vſque in Siciliam deuecti ſunt: quò peruenientes cum galeis octoginta, vrbem *Syracuſanam* nobilē & antiquā, longâ pace deſidem, ſecuram, & nihil tale verentem, aggrediuntur ſubitò, & protinus occupant violenter. Impugnatâ etiam vrbe, ciues obtruncant gladiis, nemini parcentes ſexus intuitu vel ætatis; quibus autem parcebatur, omni

omni morte durior seruitus parabatur. Porrò Episcopus loci cũ paucis ecclesię clericis ad suburbana fugiens, vix euasit. Vere demũ proximè subsecuto, quarto XXIII. anno postquam ciuitas fidei restituta est Christianæ, Rex cum domino Patriarcha, A. D. & maioribus regni principibus apud *Tyrum* conuenientes, de pontifice eidem ec- 1127. clesiæ ordinando cœperunt habere tractatum: tandemque dominum *Wilelmum*, virum venerabilem, ecclesiæ Dominici Sepulchri Priorem, natione Anglicum, vitâ & moribus commendabilem, eidem vrbi præficiunt. Hîc iam nouit Dominus, non possumus satis gemitus cohibere: nam sicut prouerbialiter dici solet, *vbi amor, ibi oculus; vbi dolor, ibi manus*: hæc nos premunt altiùs, & inflicto dolore, præcordia non sinunt quiescere. Admirantes enim illius tẽporis prudentiã, hæremus in nobis ipsis quasi temeritatem reputantes. Nam qui biennio antequam prædicta ciuitas Christianæ restitueretur libertati, Episcopum ibi consecrauerant sibi, post modũ supinâ & crassâ prudentiâ vsque in quartum annum distulerunt eidem Antistitem prouidere: vt interim distractis ecclesiis, & cathedrali ecclesiâ membris mutilatâ propriis, qui primus accederet curam habens regiminis, cum maledicto homine partem deteriorem acciperet: scriptum est enim: *Maledictus homo, qui partem suam deteriorem facit.* Prædecessor tamen ille noster, & qui postea vsque ad nos subsecuti sunt, illius maledicti meritò declinamus effectum, qui nõ ipsi nobis partes fecimus deteriores; sed deteriores factas ab aliis, de necessitate suscepimus cõditiones. Parcat eis Dominus, & ad gehennã non imputet, qui ecclesiam ita tractauerunt. Porrò prædictus bonæ memoriæ prædecessor noster dominus *Wilelmus*, suscepto consecrationis suę munere, à domino Hierosolymitano Patriarcha, vt pallium reciperet, inuito & renitente eodẽ suo consecratore, Romã profectus est: vbi a domino Papa *Honorio* secundo benignè susceptus, quod petebat obtinuit: cũ multa honorificẽtia, & de Apostolicarum prosecutione literarum, remissus ad propria; quarum hic erat tenor: *HONORIVS Episcopus, seruus seruorũ DEI, venerabilibus fratribus suffraganeis EPISCOPIS, clero & populo TYRI, salutem & Apostolicam benedictionem. Venientem ad nos karissimum fratrem nostrum* Wilelmum, *Archiepiscopũ vestrum, debitâ caritate recepimus: & quem canonicè electum, & à venerabili fratre nostro* Gormundo, *Hierosolymitano Patriarcha consecratum accepimus, pallii dignitate, plenitudine videlicet pontificalis officii decorauimus. Quia verò de persona sua maximum fructum matri ecclesiæ vestræ Tyri, Diuinâ suffragante misericordiâ, credimus prouenturum, ipsum cum gratia sedis Apostolicæ, & nostrarum literarum prosecutione, ad vos duximus remittendum. Vniuersitati ergo vestræ mandando præcipimus, quatinus eum benignè recipiatis, & tanquã proprio Metropolitano, & animarũ vestrarum episcopo, subiectionẽ, obedientiam & reuerentiam humiliter deferatis. HONORIVS episcopus, seruus seruorum DEI, venerabili fratri GORMVNDO Hierosolymitano Patriarchæ, salutẽ & Apostolicam benedictionẽ. Susceptis fraternitatis tuæ literis, fratrẽ nostrum* Guilelmum, *quem in ecclesia Tyri cõsecrasti Archiepiscopum, benignè suscepimus, & eum dignitate pallii, plenitudine videlicet pontificalis officii, decorauimus. Suffraganeis etiam ecclesiæ suæ mandando præcipimus, quatinus ei tanquam proprio Metropolitano, subiectionem, obedientiam & reuerentiam deferant. Data in territorio Barensi, octauo Idus Iulii.* Misit etiam & cum eodem Archiepiscopo, dominum *Egidium* Tusculanum episcopum, Apostolicę sedis legatum, virum eloquentẽ & literatum admodum, cuius vsque hodie extant ad Antiochenos epistolæ valde celebres: per quem Antiocheno Patriarchę *Bernardo* epistolam scripsit, monens vt domino Tyrensi suos, quos detinebat, restitueret suffraganeos. ait enim inter cætera: *Vnde per Apostolica scripta, & venerabilem fratrem nostrum* Egidium, *Tusculanum Episcopum, Apostolicæ sedis legatum tibi mandamus, quatinus suffraganeos Tyrensis ecclesiæ sibi restituas: quod nisi infra quadraginta dies, post earum inspectionem literarum, quas ad eos direximus, debitam ei subiectionem exhibuerint, nos ex tunc eos ab officio episcopi suspendimus.* Quid autem in caussa extiterit quod à Hierosolymitano Patriarcha consecratus & ei obediens fuerit, cùm à tempore Apostolorum vsque ad eum diem Tyrensis ecclesia Antiochenæ sedi subdita fuisse dinoscatur, sequens competenti loco subiunctus edocebit tractatus. Anno sequenti circa Veris medium, XXIV. vir illustris & magnificus, dominus *Fulco* Andegauensium Comes, pro quo Rex de A. D. communi omnium tam ecclesiasticorum quàm secularium Principum cõsilio mi- 1127. serat, ad hoc vt ei dominã *Milisendam* primogenitam suã, vxorem daret, apud Acconensem vrbẽ applicuit cũ honesto nobiliũ comitatu, & apparatu opes regias exce-

dente. Venit etiam & cum eo dominus *Wilhelmus de Buris*, Regius Constabularius, qui statim à domino Rege, de hostium vinculis educto, ad citandum prædictum Comitem, cum quibusdam aliis nobilibus directus fuerat. Fuerat autem abeunti datum in mandatis, vt in anima Regis & regni Principum confidẽter iuraret, quòd ex quo Regnum sospes attingeret, infra quinquaginta dies, ei primogenita Regis filia cum spe regni post Regis obitum, traderetur: cui postquam applicuit, statim sine dilatione, iuxta legem pactorum, antequam adueniret sanctæ Pẽtecostes in proximo futuræ celebritas, prædictam filiam suam lege tradidit maritali, eisque vrbes geminas, Tyrum videlicet & Ptolomaidam, in vita sua tradidit possidendas, quas vsque ad eiusdem Regis obitum possederunt. Astitit autem prædictus Comes tanquam vir prouidus, & discretus, domino Regi totâ vitâ suâ, fideliter in negotiis regni ingrediens & egrediens, filii deuotè implens officium: & ea quibus solent amici comparari merita, in obsequiis domini Regis, in eo non fuerunt ociosa.

XXV. Eodem anno dominus *Gormundus*, bonæ memoriæ Hierosolymitanus Patriarcha, dum in pago Sydoniensi prȩsidium quoddam, cui *Belhasem* nomen, obsideret, quod à quibusdam detinebatur prædonibus, mortis caussâ collectâ, ægritudine correptus validâ, Sydonem deportatus est: vbi inualescente ægritudine, cõditioni mortalium satisfaciens, viam vniuersæ carnis ingressus est, cùm Hierosolymitanæ quasi per annos decem præfuisset ecclesiæ. Cui substitutus est vir quidam secundùm carnem nobilis, sed vitâ & moribus multò nobilior, *Stephanus* nomine, Abbas sancti Ioannis de Vallea, qui locus in vrbe Carnotensi habetur. Erat autem ipse Carnotensis genere, domini Regis Balduini consanguineus. Hic eiusdem ciuitatis, ante conuersionem suam, in equestri ordine & habitu fuerat *Vicedominus*: postmodum seculo renuncians, habitum religionis in prædicto claustro suscepit, demum suffragantibus meritis, ad regimen eiusdẽ ecclesiæ promotus est: in adolescentia sua liberalibus disciplinis conuenienter instructus. Qui cùm orationis gratiâ & deuotionis intuitu Hierosolymam venisset, ibique transitum expectans, moram faceret, contigit quòd post exequias domini Gormundi Patriarchæ, dum clerus & populus de substituendo pastore tractarent, communi omnium voto electus est. Postquam ergo consecratus est, cœpit aduersus dominum Regem quæstiones mouere difficiles, allegans, *Ioppensem* ciuitatem ad ius suum & ecclesiæ Dominicæ resurrectionis pertinere: ipsamque Sanctam ciuitatem post captam Ascalonam eodem modo ecclesiæ cessuram, de iure confirmans. Erat autem homo magnificus, in proposito constans, honestæ conuersationis, iuris sui sollicitus prosecutor. Vnde inter eum & dominũ Regem graues exortæ sunt inimicitiæ: quarum tamen, mors immatura finem dicitur fecisse. Nam non completo biennio, in fata concessit. Opinantur nonnulli, eum veneno dato interiisse: sed nos pro certo id compertum non habemus. Traditur tamen, quòd dum in lecto supremæ decubaret ægritudinis, & Rex ad eum visitandum esset ingressus, & ab eodem de eius statu quæreret, ita responderit: *Sic est nobis in præsenti, domine Rex, sicuti vultis.*

XXVI. Anno sequenti *Hugo de Paganis*, Magister militiæ Templi primus, & quidam alii viri religiosi, qui à domino Rege, & aliis Regni principibus ad Occidentales missi fuerant principes, vt nostrorum subsidium populos excitarent, & ad obsidionem Damascenæ vrbis, potentes specialiter inuitarent, reuersi sunt: plurimaque nobilium virorum turba, verborum illorum fidem secuti, in Regnum venerant. Vnde de eorum confisi viribus & opera, ex condicto conuenerunt omnes Orientis Christiani principes: dominus videlicet Rex *Balduinus*, dominus *Fulco* Comes Andegauensium, dominus *Pontius* Comes Tripolitanus, dominus *Boamundus* iunior princeps Antiochenus, dominus *Ioscelinus* senior, Comes Edessanus: hi omnes communicato consilio, collectis vndique copiis militaribus, & subsidiis conuocatis, instructis agminibus certatim properant, vt egregiam & nobilem *Damascenorum* ciuitatem obsideant, obsessamque aut violenter ad deditionem compellant, aut armis cominus expugnent. Sed tantis conatibus, ex occulto, iusto tamen, iudicio Diuina occurrit prouidentia: nam cùm fines Damascenorum prosperis, DEO duce, adhuc successibus attigissent, peruenientes ad locum, qui dicitur *Mergesaphar*, separauerunt se ab exercitu inferioris manus homines, quibus in castris id solet esse officii, vt pro victualibus necessariisque tam ad vsum hominum quàm iumẽtorum alimentis per suburbana longè

longè lateq; vagantes se porrigerent. Quibus ad custodiam datus est dominus *Wilelmus de Buris*, cum equitibus mille. Porrò illi, sicut talibus solet esset consuetudo, separati ab inuicem, omnem cœperunt regionem temerè perlustrare, studiosè seorsum & sine consortibus incedentes, vt quod quisque reperiret ceteris non communicans, sibi proprium vendicaret: dumque circa hæc detinerentur occupati, & suburbana effringentes, spolia ad suos comportare nituntur, imprudēter nimis cœperunt se habere, & militarem transgredi disciplinam. Quod audiens Damascenorum princeps *Doldequinus*, sperans sicuti accidit, incautos eos, & locorum ignaros, si subitò cum suis irrueret, posse cōficere, assumptis sibi ex omni numero suorum expeditissimis, & re militari prudentioribus, subitâ congressione nostros qui pabulatum, vt prædiximus, incautè processerant, adoritur; & imparatos, aliisque studiis dantes operam, facilè vertit in fugam; dispersos passim per agros, obtruncat: nec insequi desistit, donec tam vulgus quàm robur egregiorum, qui eis ad custodiam deputati fuerant, in fugam conuertit, pluribus ex eis interemptis. Quo comperto, nostri qui in exercitu erant, ad tantam propulsandam iniuriam, & ad vltionem prosequendam parati, arma corripiunt; hostibus obuiam, viriliter obstinatis animis & indignatione nimiâ accensis, ire parant: cùm subitò *virtus Diuina, quâ inuitâ, hominum non satis promouentur negotia,* tantam imbrium immisit intemperiem, tātam aëris caliginem, tantam viarum, propter aquarum abundantiam difficultatem, vt vix de vita nemine, nisi solâ aëris inclementiâ perurgente, sperare liceret. Caliginosus enim aër, & nubium densitas, ventorum etiam irregularis concursus, tonitrua & coruscationes sæpissimæ, idipsum multo antè significauerant. *Sed ignara futuri mens hominum cæca, reuocantem non exaudiuit Diuinam longanimitatem: sed eâ inuitâ, quod impossibile est, procedere nititur.* Videntesque pro peccatis eorum immissam aëris intemperiem, reuocant de necessitate propositum: & mutatis conditionibus qui hostibus primùm terribiles, nimiumque suspecti aduenerant, nunc hoste quieto & etiam superiore facto, sibiipsis oneri erant; & ad propria redire victoriam reputabant immensam. Igitur octauo Idus Decembris, anno ab incarnatione Domini *millesimo* An. D.
centesimo tricesimo, regni domini *Balduini* duodecimo, accidit hoc, in eodem ferè lo- 1130.
co, vbi quadriennio priùs insignem & cunctis memorabilem de eisdem hostibus idem Rex obtinuerat palmam. *Mirabile est, & verè mirabile, & supra opiniones hominū, quòd de sua virtute præsumentes humilias, æterne Saluator: & qui in homine confidunt, & carnem ponunt brachium suum, iaculo tuæ maledictionis, meritis exigentibus, confodis: adiutorem non quærens, nec gloriæ cōparticipem.* Tu enim dixisti, benedicte Domine: *Gloriam meam* Esai. 48. 11.
alteri non dabo. Mihi vindictam, & ego retribuam. Percutiam, & sanabo; & ego viuere fa- Rom. 12, 19.
ciam; & non est qui de manu mea possit eruere. Et verè Domine. *Nam dum Rex solis regni* Deut. 32. 39.
sui viribus, & propriâ vsus militiâ, superhabundanti Diuinæ gratiæ se commisit totum, de hostibus sæpius insperatos reportauit triūphos; vbi verò de multitudine confidēs, hominis operâ se sublimari posse præsumpsit, & multiplicatis auxiliis de mortalium cœpit virtute confidere, gratiam subtrahens, eum suis conditionibus reliquisti. Abiit enim in multitudine confusus, qui in paucitate, Domini fretus auxilio, de hostibus facilè consueuerat triumphare. Sic ergo temporis diuinitùs immissâ abacti intemperie, & cœlis contra eos impugnātibus, nec de suis qui hostium gladiis ceciderant sumpta est vltio, nec propositum effectui mancipare potuerunt. His ita gestis, nostri Principes ab alterutro diuisi, impossibile credentes quòd incœptum priùs opus, facilè posset de cætero continuari, ad propria sunt reuersi. Mortuus est interim piæ memoriæ dominus *Stephanus* Patriarcha Hierosolymorum: cui successit dominus *Wilelmus*, Prior ecclesiæ Dominici Sepulchri: vir simplex, modicè literatus, formâ decorus, moralitate commendabilis; Flamingus natione, de eo loco qui dicitur *Mecine*; Regi, regnique principibus & populo vniuerso plurimòm acceptus.

XXVII. Postquam igitur dominus *Boamundus* Regis gener, princeps Antiochenus, ab ea expeditione rediens in suam se recepit prouinciam, *Rodoan* maledictionis filius, Halapiæ princeps, Turcorum dominator potentissimus, fines Antiochenorum ingressus est. Cui cùm dominus Princeps volens eum à suis arcere finibus, obuiam properasset, in Ciliciam descendit, aliis etiam tractus caussis, quæ domesticam & familiarem habebant rationem. Vbi cùm in eo loco qui dicitur *Pratum palliorum*, in campestribus latè patentibus castrametatus est, hostium irruente subitò multitudine, suis eum destituentibus, gladiis con-

fossus interiit. Magnus Princeps, & DEO si vixisset amabilis, nisi mors immatura & sors inuida humanis eũ rebus subtraxisset: quo casu populus Antiochenus mente plurimùm consternatus, qui sub illius regimine tutum per longa tempora se arbitrabatur posse conseruari, & de eius adolescentia supra id quàm expediret præsumebat, in recidiuas iterum incidentes querimonias, vt sine Principis officio iterum hostibus præda fierent, communicato consilio dominum Hierosolymorum regem euocant. Quod postquam domino Regi nunciatum est, facti nouitate permotus, timens, ne pro Ducis defectu prædictæ regioni deterius aliquid contingeret, omissis propriis, cœpit aliena curare, nil reputans alienum, quod Christianis principibus accidisset; dignum etiam suâ existimans sollicitudine, quicquid populo Christiano per labores suos posse videbat accedere, citatis gressibus Antiochiam properat. Interea eius filia, morte mariti cognita, nequam agitata spiritu, rem concipit nefariam, antequam de aduentu patris quicquam persentisceret. Vt statum sibi præpararet tranquilliorẽ, & effectui manciparet propositum, ad quendam Turcorum potentissimum Ducem, nomine *Sanguinum*, nuncios dirigit, eius ope sperãs, inuitis patribus & vniuersâ plebe, Antiochiam sibi in perpetuum vendicare posse. Erat autem eidem ex domino Boamundo bonæ memoriæ, vnica filia, cuius nõ multa apud matrem videbatur esse gratiâ: illuc enim tota matris videbatur properare intentio, vt vel in viduitate consistens, vel ad secunda vota demigrans, Principatum sibi exhæredatâ filiâ, perpetuò possideret. Miserat autem & prædicto nobili viro, per quendam familiarem suum, palefredum albissimum, argento ferratum, freno & cæteris argenteis faleris redimitum, *exameto* coopertum albissimo, vt in omnibus candor niueus consonaret. Qui nuncius in itinere casu interceptus, & in domini Regis constitutus præsentia, facti seriem confessus, viarum suarum fructus colligens, supremo supplicio vitam finiuit. Rex itaque Antiochiam ob prædicta quæ acciderant infortunia properans, illucque perueniens in ciuitatem, filiâ prohibente non est admissus, cauteriatã quæ timens conscientiam, etiam patris arbitrium verebatur: suis ergo complicibus & quos pecuniâ corruperat ciuitatem tradens, omninò resistere moliebatur, & tyrannidem suam liberiùs exercere. Sed accidit ei longè secus à proposito. Nam in eadem ciuitate erant viri timentes DEVM, insanientis fœminæ contemnentes proteruiam: quorum vnus erat *Petrus Latinator*, monachus sancti Pauli, & *Wilelmus de Aduersa*. Hi consentientibus aliis, dominum Regem occultis vocant internunciis, & ex condicto dominum *Fulconem*, Andegauensium Comitem, in porta Ducis locant; dominum verò Comitem *Ioscelinum*, in porta sancti Pauli: deinde aditus reserãt, Regem introducunt. Quo cognito, Principissa in arcem contendit: vnde postmodum à prudentioribus, & quibus plenam fidem habebat, euocata, ante patris præsentiam se constituit, eius arbitrio paritura. Pater verò, licet pro commisso grauiorem aduersus eam indignationis motum conceperat, tamen interuenientium prece deuictus, & paterno non destitutus affectu, receptâ Antiochiâ, ne filia simile aliquando attentaret, *Laodiciam* & *Gabulum* vrbes maritimas ei concessit, quas tamen maritus supremo iudicio ei ob donationem propter nuptias destinauerat. Ordinatis igitur illius ciuitatis negotiis, & curâ Principibus concessâ, reuocante eum domesticâ sollicitudine, Hierosolymam reuersus est: sumptis tamen priùs, tam maiorum quàm minorum fidelitatibus, & corporaliter iuramentis: quòd vel eo viuente, vel post eius obitum Antiochiam cum suis pertinentiis, *Constantiæ* pupillæ, domini Boamundi iunioris filiæ, fideliter conseruarent. Verebatur enim propriæ filiæ suæ malitiam, ne prædictam pupillam tentaret, sicut & priùs fecerat, exhæredem facere.

XXIIX. Reuersus ergo Hierosolymam, decidit in grauem nimis ægritudinẽ: vidensque sibi mortis imminere diem, egressus de proprio palatio, supplex & humilis in conspectu Domini, Regio statu deposito, in domũ domini Patriarchæ, quia loco Dominicæ resurrectionis erat vicinior, se transferri præcepit: spem habens in eo, qui mortem ibi deuicerat, quòd suæ resurrectionis faceret eum participem. Ibique accitis filiâ & genero, pueroque Balduino iã bimulo, coram positis domino Patriarcha, & ecclesiarũ prælatis, & de Principibus nonnullis, qui fortè aderant, Regni curam & plenam eis tradidit potestatem, more pii Principis paternâ eis benedictione indultâ. Ipse verò CHRISTI verus confessor, habitum religionis assumens, & vitam regularem professus, si viueret,

uerer, ei qui spirituũ pater est, tradidit spiritum, cum piis principibus, auctore Domino, præmia percepturus. Mortuus est autem anno ab incarnatione Domini, *millesimo centesimo tricesimo primo*, regni verò eius tertiodecimo, mense Augusto, vicesimâ primâ die mensis: sepultus est autem inter prædecessores suos piæ recordationis Reges, sub monte Caluariæ, ante locum qui dicitur *Golgota*, multâ suorum curâ & solemnibus obsequiis, regiâ dignis magnificentiâ. Cuius vsque in præsentem diẽ ob egregiã fidem & opera insignia, memoria est in benedictione apud omnes. A. Dn. 1131.

EXPLICIT LIBER TERTIVSDECIMVS.

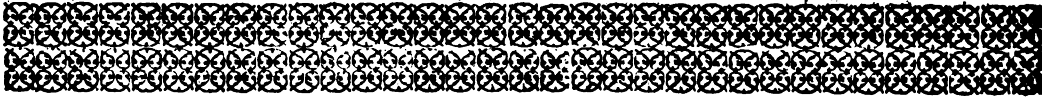

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI XIV.

I. Quis moribus, & quibus maioribus editus fuerit dominus Fulco, tertius Hierosolymorum Rex.

II. Quòd antequam vocaretur à domino Balduino Rege, causâ peregrinationis Hierosolymam venerat: & de eius in Regem promotione.

III. Senior Ioscelinus Edessanus Comes, æger in lectica hostibus occurrit: & obtentâ victoriâ carne soluitur: & de filio eius Ioscelino.

IV. Rex vocatur ab Antiochenis: & malicia Principissæ aperitur.

V. Properanti Antiochiam, Comes Tripolitanus se opponit: sed à Rege deuincitur. Res Antiochena in tuto collocatur.

VI. Iterum ab Antiochenis reuocatur. Sanguinus in finibus Tripolitanis castrum quoddam obsidet: Rex sororis interuentu, obsidionem soluit.

VII. Rex Antiochiam properat: hostes qui conuenerant in fugam vertit: hostium spoliis ditantur Antiocheni.

VIII. Hierosolymitanus Patriarcha & Regni principes præsidium fundant valde necessarium, cui nomen Castrum Arnaldi.

IX. De Regis consilio mittitur ad Raimundum Pictauiensium Comitis filium, qui Constantiam Boamũdi filiam ducat vxorem.

X. Bernardus Antiochenus Patriarcha moritur: Radulphus Mamistanus archiepiscopus ei succedit, cum tumultu.

XI. Papa Honorius vitâ decedit: substituitur ei Innocentius: oritur schisma periculosum. Wilelmus *Tyrensis Archiepiscopus carne migrat: Fulcherius ei substituitur: Romam proficiscitur: pallium petit & obtinet.*

XII. Præcipit Romana ecclesia, vt idem obediat Hierosolymitano Pontifici: & eum locum obtineat apud eum, quem prius obtinuerat apud Antiochenos.

XIII. Mandatur eius suffraganeis, vt ei obediant: & ad hoc plures diriguntur epistolæ.

XIV. Aperitur vnde & ex qua causa hæc inter duos Patriarchas orta sit controuersia: & quâ ratione se quisque tueatur.

XV. Comes Ioppensis apud Regem accusatur: & grandis in regno excitatur tumultus.

XVI. Galterus Cæsariensis Comitem ad duellum prouocat: ille se ad hostes confert: à suis destituitur.

XVII. Ciuitas Ioppensis obsidetur: Regni Principes de pace tractant: Belinas interim ab hostibus capitur.

XVIII. Comes Ioppensis apud Hierosolymam malitiosè vulneratur: fit tumultus iterum: sed receptâ conualescentiâ, ex condicto mare transit.

XIX. Fit treuga cum Damascenis: Restituuntur captiui, qui apud Belinas capti fuerãt.

XX. Raimundus Pictauiensium Comitis filius occultus accedit, & Antiochiam perueniens, Boamundi filiam Constantiam vxorem ducit, inuitâ & renitente Principissâ, eiusdem puellæ matre: & obtinet principatum.

XXI. Quis, & qualis, & ex qua maiorum prosapia fuerit Raimundus, describitur.

XXII. Ad comprimendam Ascalonitarum insolentiam Rex castrum ædificat, cui nomen Gybelin, *quod alio nomine* Bersabee *dicitur.*

XXIII. Comes Tripolitanus proditione quorundam ex suis iuxta Montem Peregrinum occiditur: successit ei filius Raimundus: necem paternam vlciscitur.

XXIV. Ioannes Imperator Constantinopolitanus, versus Antiochiam properans, Ciliciam occupat vniuersam.

XXV. Sanguinus castrũ cui nomẽ Montferantus, *obsidet: Rex cum Comite Tripolitano obsidionem quærit soluere: sed deficiunt: & victi, Comes capitur, Rex in castrum se recepit.*

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI QVARTIDECIMI.

LIBER QVARTVSDECIMVS.

CAP. I.

OCATO igitur ex hac luce domino *Balduino*, Hierosolymorum ex Latinis rege secundo, qui cognominatus est *de Burgo*, successit in regno dominus *Fulco* gener eius, Comes Turonensium, Cænomanensium & Andegauensium, cui prædictus dominus Rex filiam suam primogenitam *Milisendem* nomine, dederat vxorem, vt præmisimus. Erat autem idem *Fulco* vir rufus, sed instar Dauid, quem inuenit Dominus iuxta cor suum; fidelis, mãsuetus, & contra leges illius coloris affabilis, benignus, & misericors; in operibus pietatis & eleemosynarum largitione liberalis admodum; secundum carnem princeps potens, & apud suos fœlicissimus, priusquam etiam ad regni vocaretur gubernacula; rei militaris experientissimus, & in bellicis sudoribus patiens & prouidus plurimùm; staturâ mediocri, sed iã grandæuus, & plus quàm sexagesimũ agens annũ. Inter alios verò, quos lege mortalitatis patiebatur defectus, fluidam & labilẽ eatenus habebat memoriam, vt suorum domesticorũ etiam non teneret nomina, nec vultus nisi paucorũ agnosceret: ita vt de eo cui paulò antè supremũ impenderat honorem, & familiaritatis gratiã, diligenter postmodũ quæreret, quis nã esset, si ex improuiso se præsentem daret. Vnde multos de eius familiaritate præsumẽtes, ad confusionem compulit, cùm ipsi aliis se defensores dare proposuerant, & ipsi patrono apud eum indigerent. Pater huius, Turonensium & Andegauensium Comes, *Fulco* etiam dictus est, & cognominatus *Rechin*, qui vxorem duxit sororem domini *Amalrici* de Monfort, nomine *Berteleam*: vnde duos suscepit filios; *Fulconem* istum, vnde nobis est sermo; & *Gaufridum Martel*; & filiam vnam, *Hermingerdam* nomine, quæ prius vxor fuit Pictauiensium comitis *Wilelmi*: à quo spreta, & contra matrimonii leges abiecta, ad comitem Britanniæ se contulit, eiq; affectione adhæsit maritali: ex quibus natus est *Conanus*, eiusdem Britanniæ comes, qui cognominatus est *Grossus*. His ergo tribus liberis apud prædictum *Fulconem* seniorem editis, mater spreto marito, ad regem Francorum *Philippum* se contulit: qui etiam, abiectâ vxore suâ legitimâ, eam suscepit thori participem, curarum sociã, & affectione postea tractans maritali, contra leges ecclesiasticas, inuitis, & multùm renitentibus Regni eius episcopis, simul & Principibus, apud se detinuit: ex eaque suscepit filios, *Florum*, *Philippum*, & *Ceciliam*, de qua superiùs fecimus mentionem, quæ priùs *Tancredi* Antiochenorum principis vxor fuit, postmodum eo defuncto, domino *Pontio*, Tripolitano Comiti, votis vsa secundis, adhæsit. Præfatus verò *Fulco*, senioris Fulconis filius, patre iam defuncto, vxorem duxit filiam comitis Cenomanensium *Helyæ*, *Guiburgem* nomine, ex qua duos suscepit filios, & filias totidem. Huius autem matrimonii causa fuit mater: Nam dum idem adolescens in curia comitis Pictauiensium domini sui, pincernæ fungeretur officio, auditâ fratris primogeniti morte, ab eodem Comite captus est, & vinculis mancipatus, occasione quorundam castellorum, quæ ab eo contendebat violenter eripere, quæ pater eius & frater in finibus prædicti Comitis iure hereditario, sed de feodo prædicti Comitis diu possederant. Quod audiens mater, quæ iam ab eius patre multo ante diuerterat, & ad dominum regem Francorum se contulerat, maternis mota visceribus, apud dominum Regem supplex implorauit & obtinuit, quòd filius eius à vinculis absolutus, paternæ restitueretur

hereditati:

hereditati: insuper etiam effecit, vt suprà nominati Comitis Heliæ vnicam filiam, cum eis omni hereditate, dominus Rex eius filio vxorem concederet: ex qua, vt prædiximus, duos filios genuit, & filias in eodem numero. Primogeniti nomen fuit *Gaufridus*, qui patri successit in eodem Comitatu, cui senior *Henricus*, rex Anglorum potentissimus, filiam vnicam *Mahaldam* nomine, domini Henrici Romanorum imperatoris viduam, vxorem dedit: ex qua idem *Gaufridus* tres suscepit filios: *Henricum* videlicet, qui nunc Angliæ regnum strenuè & prudenter administrat; & *Gaufridum*, qui cognominatus est *Plantagenest*; & *Wilelmum*, qui dictus est cognomento *Longaspata*. Nomen verò secundi, eiusdem domini Fulconis filii, materni aui nomen referentis, *Helyas*: cui *Rotoldus* Comes Perchensis filiam suam vnicam vxorem dedit, spondens, quòd de cætero vxorem non duceret, sed omnem hereditatem suam cum omni integritate in eum moriens transferret. Pactorum tamen immemor, & promissorum prodigus, vxorem duxit, sororem Comitis *Patritii*, nobilis de Anglia viri: ex qua plures suscepit liberos: vnde prædictus *Helyas* ab eius hæreditate contra spem factus est alienus. Nomina autem filiarum, alterius *Sibylla*, quæ inclyto & nobili viro domino *Theoderico* Flandrensium Comiti nupsit, ex quibus ortus est *Philippus*, qui hodie Flandrensium procurat comitatum: nomen secundæ *Mahaldis*, quæ prædicti Anglorum regis Henrici filio desponsata fuerat: sed antequam conuenirent, sponsus in Angliam nauigans, naufragium passus, pelago submersus est: eius verò sponsa, perpetuum vouens cœlibatum, in claustro puellarum religioso admodum, apud *Fontem Ebraudi*, sanctimonialem perpetuò vitam duxit.

II. Prædictus igitur *Fulco* vxore defunctâ, Hierosolymam orationis gratiâ, priusquam à domino Rege vocaretur, petierat: vbi magnificè plurimùm in DEI seruitio se habens, populi vniuersi gratiam & domini Regis, & vniuersorum principum familiaritatem plurimam, meritis exigentibus acquisiuit: quippe qui centum equites per annum integrum in regno suis habuit impensis: tandemque sospes ad propria regressus, filias nuptui, filios autem matrimonio collocans, Comitatum suum optimo statu composuit: dumque strenuè & prudenter annos aliquot post suum reditum suis incumbit negotiis, ecce dominus Rex Hierosolymorum de successione sollicitus, videlicet apud quem primogenitam suam nuptui collocaret, post multam deliberationem, de communi vniuersorum principum consilio, sed & de populi fauore, quosdam de Principibus suis, dominum videlicet Wilelmum *de Buris*, dominum *Guidonem Brisebarre*, ad prædictum dirigit Comitem, inuitans eum ad filiæ nuptias, & Regni successionem: qui compositis rebus, & ordinato Comitatu, datâ benedictione liberis suis, assumens sibi de honestis proceribus suis, iter veniendi ad domini Regis vocationem arripuit: cui postquam in Regnũ ingressus est, statim infra paucos dies, sicut ex pacto tenebatur, primogenitam suam, ei matrimonio copulauit: conferens eidem dotis nomine, duas ciuitates maritimas, *Tyrum* & *Ptolomaidam*: quas quasi triennio possidens, continuò Comes sicut ante quasi vocabatur. Defuncto igitur domino Rege vndecimo Kal. Septemb. anno ab incarnatione Domini, *millesimo cẽtesimo tricesimo primo*, idem Comes cũ prædicta vxore, octauo decimo Kal. Octob. in die exaltationis sanctæ Crucis, in ecclesia Dominici Sepulchri, à domino *Wilelmo*, bonæ memoriæ Hierosolymorum Patriarcha, solenniter & ex more coronatus & consecratus est.

III. Per idem tempus dominus *Ioscelinus* Comes Edessanus, longâ ægritudine fatigatus, lecto decubans, mortis imminentem expectabat diem. Ceciderat enim anno proximè prætero circa partes *Halapiæ*, super eum turris ex crudis lateribus compacta: quam cum hostibus in ea inclusis vt faciliùs caperet, suffodi fecerat; subfossa subitò corruens, incautum oppresserat: vnde eum sui cum multo labore, quasi sepultum & contritis artubus, vix eruerunt: quo languore multo tempore maceratus, adhuc egredi nitentem detinebat animam; cùm ecce nuncius aduolans, *Soldanum Iconiensem* obsedisse quoddam eius castrum, cui nomen *Cressum*, nunciat. Quo audito, vir magnanimus, sicut erat corpore debilis & prorsus impotens, sed mente validus, filium præcepit ad se euocari, iniungens, vt assumptâ secum vniuersâ regionis illius militiâ, hosti suprà nominato viriliter occurreret, & locum patris suppleret impotentis. Ille verò obiiciens, quòd prædictus Soldanus in graui multitudine diceretur aduenire, respectu tantarum virium paucos se habere, cœpit se excusare: vnde

pater, pensatâ pusillanimitate filii, & ex eo verbo qualis futurus esset, colligens, militares præcipit conuocari copias, & populum regionis vniuersum. Quibus paratis, sibi aptari lecticam mandat: & in eam ascendens, hostibus occurrit, doloris oblitus & impotentiæ: in quo cùm aliquantulum cum exercitu processisset, nunciat ei vnus de Magnatibus regionis *Gaufridus*, cognomento *Monachus*, Soldanum audito eius aduentu, obsidionem à castro dimouisse prædicto, & iter ad reditum maturasse. Quo cognito Comes lecticam quâ gestabatur, ad terram deponi iussit; & erectis in cœlum manibus, & deuoto spiritu, Domino cum suspiriis & fletu gratias agens, quòd in nouissimis suis eum benignus & misericors Dominus tantâ gratiâ visitasset: quòd seminecis, & in ipsis mortis vestibulis constitutus adhuc hostibus Christianæ fidei esset formidabilis, in gratiarum actionibus vltimum cœlo tradidit spiritum, relicto filio æquiuoco suo, sed à paterna gloria degenere plurimùm, & eodem vniuersorum bonorum ex asse herede instituto. Fuit autem idem *Ioscelinus* iunior, ex sorore *Leuonis* Armeni, viri inter suos potentissimi, natus: pusillus staturâ, sed membris plenioribus, robustus valde, carne & capillo niger, faciem habens latam, sed morbi, qui vulgò *variola* dicitur, cicatricibus respersam; oculis tumentibus, naso prominente; vir liberalis, & militaribus actionibus conspicuus; sed comessationibus & ebrietatibus supra modum deditus, Veneris operibus, & carnis deseruiens immunditiis, vsque ad infamiæ notam. Hic nobilem corpore, sed moribus nobiliorem, *Wilelmi de Saona* viduam, nomine *Beatricem*, vxorem duxit: ex qua filium, tertium *Ioscelinum* suscepit; & filiam, quæ priùs vxor fuit *Rainaldi de Mares*, postea domini *Almarici* Comitis Ioppensis, qui postea fuit Hierosolymorum Rex: vnde natus est *Balduinus* Hierosolymorum Rex sextus, & *Sibilla* soror eius. Hic autem, vt in inferioribus dicetur, ignauiâ, & peccatis suis exigentibus, vniuersam regionem, quam pater suus congruo rexerat moderamine, perdidit.

XV. Anno igitur primo Regni domini *Fulconis*, cùm esset tam ciuitas, quàm tota regio Antiochena Principis destituta solatio: mortuus enim fuerat ante dominum Regem dominus *Boamundus* iunior, vnicâ filiâ hærede relictâ, timentes Magnates illius regionis, ne protectoris defectu prouincia illa hostium pateret insidiis, dominum Regem ad se vocant, vt partium illarum curam gereret, & omnia ad suam reuocaret sollicitudinem. Vxor enim Principis prædefuncti, domini Regis *Balduini* filia, dominæ *Milisendis* soror, mulier callida supra modum, & malitiosa nimis, quosdã habebat suorum commentorũ fautores, quibus cooperantibus, circa Principatum malignari studebat: volens sibi vniuersam regionem, filiâ quam ex marito susceperat, exherede factâ, vendicare; & sic demum obtento Principatu, pro arbitrio suo ad secunda vota migrare. Pater autem eius, dum viueret, statim defuncto marito, hæc eadem machinantem industriè satis præuenerat; & eam vi eiectam ab Antiochia, iusserat esse contentam eo, quod maritus nomine donationis propter nuptias in eam contulerat, duabus videlicet vrbibus maritimis, *Gabulo* & *Laodiciâ*. Illa porrò, patre defuncto, putans congruam inuenisse opportunitatem, ad prius conceptum iterum aspirabat propositum. Horum autem studiorum complices munerum largitione, & promissis superamplioribus, quosdam potentiores effecerat, *Wilelmum* videlicet de *Sehunna*, *Guarentonis* fratrem, & *Pontium* Comitem Tripolitanum, necnon & *Ioscelinum* iuniorem Edessanum Comitem. Quod timentes regionis illius Magnates, quanto poterant studio, eius impiis moliminibus obuiam se dare nitebantur. Vnde & dominum Regem, vt præmisimus, eo citauerant intuitu, vt in his eum haberent adiutorem, & regioni rectoris solatium non deesset.

V. Auditâ igitur Antiochenorum legatione; & super regionis illius turba quàm periculosam nimis metuebat, motus dominus Rex vehementer, ad illorum vocationem properans, vsque *Berythum* peruenit. Sed Comite Tripolitano per terras suas illi transitum prohibente, assumpto sibi *Anselino de Bria*, nobili viro, & fideli suo, vsque ad portum *sancti Symeonis* nauigio peruenit: vbi ei occurrentes nobiles & potentes Antiochenorum proceres, in vrbem eum introduxerunt, eius imperio subiicientes vniuersam regionem. Comes autem Tripolitanus, licet domini Regis sororem haberet vxorem, vt sæpe dictum est, tamen festinus post Regem, ad partes se contulit Antiochenas, vt gratiâ Principissæ, cuius muneribus corruptus dicebatur, eius

actibus

actibus ſe opponeret. Habebat autem idē Comes in partibus illis duo caſtra, *Arcicanum* videlicet, & *Rugiam*, quæ pro vxore poſſidebat. Dederat enim ea dominus Tācredus, piæ in CHRISTO recordationis, moriens vxori, causâ donationis propter nuptias. Hæc Comes armis communiens & militiâ, dominum Regem & ſuos inde cœpit moleſtare. Quod Antiocheni ægrè nimis ferentes, Regem perſuaſionibus impellunt, vt illi occurrens, eius præſumptuoſos refrenaret impetus. Qui eorum verbis acquieſcens, memor iniuriarum quas veniens, eo tranſitum prohibente, pertulerat, illuc cum omnibus quas habere potuit copiis, contendit. Factum eſt autem, quòd circa prænominatam *Rugiam* conuenientes, inſtructis vtrinque aciebus, hoſtiliter committerent, & diu ancipiti euentu congrederentur adinuicem. Tandem Rex factus ſuperior, Comitem cum ſuis in fugā vertit; & confectis agminibus multos de eius cœpit militia quos in vincula coniectos, Antiochiā perduxit: tandē per viros induſtrios, & fideles pacis interpretes, reconciliatis adinuicē Rege & Comite, reſignatis Comiti quos Rex ceperat de ſuis militibus, regionis ſtatus in meliorem videtur deueniſſe conditionem. Timentes tamen illius prouinciæ prudentiores, ne domino Rege ad propria reuerſo, inteſtinis regio concuteretur ſeditionibus, & ſic hoſtibus amplior ad nocendum pateret occaſio, Regem profuſis exorant precibus, quatinus moram apud eos faciat longiorem. Rex autem conſiderans per Domini miſericordiam Regnum ſuum in tuto collocatum; plenâ tranquillitate gaudere; & eam in qua erat, rectoris plurimùm indigere patrocinio regionem, benignè annuit; & tam vrbem, quàm adiacentia communi procerum conſilio congruo moderamine diſponens, quantam rebus propriis & exactam magis, vt ad optimum ſtatum cuncta proueheret, impendebat ſollicitudinem. Vnde omnium gratiam ciuium, & etiam Principum, qui in fidelitatis perſeuerabant debito, ſibi comparauerat cumulatiorem. Collocatis itaque eorum in tuto rebus, & negociis ordine congruo diſpoſitis, cùm iam per tempus aliquod, prout neceſſitas eorum videbatur exigere, moram feciſſet neceſſariam, reuocante eum domeſticorum curâ, reuerſus eſt in Regnum; curâ Principatus nobili & induſtrio viro *Rainaldo*, cognomento *Manſuer*, commiſsâ.

VI. Procedente autem tempore, dum idem Rex in regni à DEO ſibi commiſſi viriliter deſudaret neceſſitatibus, & *Marthæ* more, circa frequens miniſterium eius negotia ſedulâ prouiſione procuraret, adeſt nuncius ex parte Antiochenorum, referens infinitam Turcorum manum è ſinu Perſico, & vniuerſo Orientali tractu, flumine magno Euphrate tranſito, circa partes Antiochenas in multitudine graui conſediſſe. Quo audito, de ſtatu ſibi commiſſi Principatus, & ſalute in eo degentium, plurimùm anxius: eoque maximè, quia omnem ſpem ſuam in eum proiecerant: nihilo minus etiam & inde ſollicitus, quod prouerbialiter dici ſolet: *tua res agitur, paries dum proximus ardet:* intelligens finitimorum defectum in ſuum redundare periculum: decernens, fratribus auxilio indigentibus ſubſidia miniſtrare, opus eſſe honeſtum: accitis ſibi de Regno vniuerſo equitum peditumque auxiliis, ad iter accingitur, illuc cum omni celeritate contendens. Dumque in proficiſcendo cum ſuis agminibus Sydonem vſque perueniſſet, ecce ſoror eius, domina *Cecilia*, Comitiſſa, *Pontii* Tripolitani Comitis vxor, flebilia nunciat, dicens: *Sanguinum* Halapiæ Principem, Turcorum potentiſſimum ſatrapam, in multitudine virtutis ſuæ in præſidio quodam ſuo, cui *Mons Ferrandus* nomen, maritum ſuum obſediſſe. Orat ergo, & vrgentiſſimâ, fœmineo more, rogat inſtantiâ, quatinus cæteris ad tempus dilatis, quæ non tantam exigerent diligentiam, negociis, marito in anguſtiis poſito maturè ſubueniat. Cuius nimiâ Rex motus inſtantiâ, dilato ad modicum priore cœpto, illic dirigit acies, aſſumptis de comitatu nonnullis, qui relicti fuerant de Comitis expeditione, militibus. Audiens igitur *Sanguinus*, dominum Regem ad ſoluendam obſidionem properare: habito cum ſuis conſilio, quid vtilius videretur, obſidionem gratis ſoluit, cum ſuis legionibus, ad propria reuerſus.

VII. Hinc itaque, domino Comite interim expedito, Rex iſtâ ſollicitudine liber, ad cœptum redit opus, & *Antiochiam*, ſicut priùs propoſuerat, maturatis feſtinat itineribus. Audito eius aduentu, Antiocheni ei obuiam exeuntes, cum omni gaudio tantum hoſpitem ſuſcipiunt, ſpem habentes, quòd per eius induſtriam, hoſtium, qui aduenire dicebantur, violētiam tolerare poſſent ſine periculo. *Non multùm enim proficere conſueuit,*

licet ingens fuerit sine duce multitudo; & cohortes numerosæ sine rectore, quasi arena sine calce, vix solent sibi cohærere. Nunciatur interea consonantibus rumoribus & famâ celeberrimâ, quòd hi qui Euphraten transiisse in manu robusta, & apparatu copioso nimis dicebantur, adiunctis sibi quos circa fluuium, locorum peritis, inuenerant, in finibus *Halapiæ* castra locauerant, regionem totam improuisis incursionibus depopulaturi. Conuenerant porrò ex omnibus conterminis finibus, in locum vnum, cui nomen est *Canestriuum*; inde collectâ omni multitudine, consilio eorum qui locorum habebant peritiam, ex improuiso per omnem prouinciam irruptiones facturi: quo comperto, dominus Rex conuocatis ex omni Principatu militaribus copiis, cum suis quos secum habebat familiaribus, egressus Antiochiâ, circa castrum *Harenc* castrametatus, substitit prudentis more (*quia malè cuncta ministrat impetus*) per dies aliquot, vt hostes, qui maiores dicebantur habere copias, suos pugnâ lacesserent, aut alio quouis modo conceptum aperirent propositum. Videns autem quòd nihil tale molirentur, sed securi in castris moram quietam agerent, adhuc fortasse maiora præstolantes suffragia, irruit super eos repente; & incautos reperiens, antequam arma possent corripere, gladiis instat, perforat lanceis: vix paucis conceditur equorum beneficio, cæteris interemptis, fugâ mortem euadere. Relictis igitur castris omni commoditate, & variâ supellectile repletis, cæsisque ex eis innumeris, & quasi ad tria millia, victores nostri, hostium spoliis vsque ad fastidium onusti, & iam plura nolentes, equos, mancipia, armenta, greges, tentoria, omne genus prædæ & manubiarum omnimodam varietatem secum trahentes, Antiochiam cum summa lætitia & trophæorum insignibus reuersi sunt. Ex tunc cœpit dominus Rex, omnium Antiochenorum indifferenter, tam procerum quàm popularium corda pleniùs reconciliata, & omnium habere fauorem. Nam priùs occasione Principissæ, cui domini Regis ingrata & suspecta erat præsentia, quidam de Maioribus ei fuerant aduersi, fauentes Principissæ intuitu munerum, quæ illa profusâ largiebatur munificentiâ.

VIII. Interea dum dominus Rex in partibus Antiochenis ita detineretur occupatus, & illius regionis negotia ad suam reuocaret sollicitudinem, tanquam propria, quousque ibi de communi consilio Princeps ordinaretur, nostri qui in Regno remanserant, dominus videlicet *Patriarcha*, & ciues Hierosolymitæ, in domino habentes fiduciam, collectis in vnum viribus, iuxta locum antiquissimum, *Nobe*, qui hodie vulgari appellatione dicitur *Bettenuble*, in descensu montium, in primis auspiciis campestrium, viâ quâ itur Liddam, & quâ peruenitur ad mare, præsidium solido fundant opere, ad tutelam transeuntium Peregrinorum: ibi enim in faucibus montium inter angustias ineuitabiles, maximum iter agentibus solebat imminere periculum, Ascalonitis subitas irruptiones illic facere consuetis. Consummato itaque fœliciter opere, nomen indicunt, *Castellum Arnaldi*, locum dicentes: factumque est per gratiam Domini, etiam prædicti castelli beneficium, quod adire volentibus Hierosolymam, aut ab ea redire, minus periculosus factus est transitus, & via multò securior.

IX. Adeptâ itaque dominus Rex tam insigni victoriâ, *Antiocheni* Principatus pro libero arbitrio disponens negotia, clarus habebatur admodum, duorum regnorum moderamina, Diuinâ prouisione sortitus, in vtroque prosperis affluens, populum cum plena tranquillitate tuebatur. Accedentes porrò ad eum illius regionis primores, specialiter autem quibus domino *Boamundo*, Principi iam defuncto, & filiæ eius adhuc pupillæ fidelitatem obseruare cordi erat, dominum Regem familiariter adeunt, orantes intimè, vt qui pleniùs nobilium virorum & illustrium adolescentium, in partibus vltramontanis habebat notitiam, eos edoceret, quem de tot Principibus euocarent, apud quem domini sui filiam, bonorum paternorum heredem, nuptui commodiùs collocarent. Qui gratanter suscipiens verbum, & fidem simul & sollicitudinem commendans, in partes cum eis huius deliberationis ingressus, transcursis plurimis, de communi omnium consilio placuit, vt nobilis quidam & præcipuæ indolis adolescens, *Raimundus* nomine, domini *Wilelmi* Pictauiensium Comitis filius, ad hoc vocaretur. Is in Curia domini *Henrici* senioris, Anglorum regis, apud quem arma sumpserat militaria, moram facere dicebatur, domino *Wilelmo*, fratre eius primogenito, Aquitaniam iure hereditario gubernante. Libratis ergo deliberationis partibus, id expedientius esse arbitrati, legatos occultè dirigunt, *Geraldum* quendam

quendam cognomento *Ieberrum*, fratrem Hoſpitalis, cum literis domini Patriarchæ, & procerum vniuerſorum: timentes ne ſi ſolenniter & per maiores citaretur perſonas, Principiſſa, ſicut erat mulier malitioſa nimis, impedimenta moliretur. Erat enim cuiuis impedire aduentum facile: nam *Rogerus* tunc Apuliæ Dux, poſtmodum autem Rex, Antiochiam cum omnibus pertinentiis ſuis, quaſi iure ſibi debitam hereditario, tanquam domino *Boamundo* conſanguineo ſuo volens ſuccedere, vendicabat. *Robertus* enim *Guiſcardus*, Boamundi ſenioris pater, & *Rogerus* Siciliæ Comes, qui cognominatus eſt *Burſa*, huius Rogeri Regis pater, fratres fuerunt ex vtroque parente. Iunior autem *Boamundus*, ſenioris filius, fuit pater iſtius adoleſcentulæ, ad cuius nuptias prædictus adoleſcens *Raimundus* inuitabatur. Oportebat igitur cautè illum euocari, ne comperto eius aduentu, aut vi, aut inſidiis, eius æmuli præpedirent acceſſum. His igitur ita diſpoſitis, dominus Rex, proſequente eum vniuerſorum gratiâ, ad partes Hieroſolymitanas ſe contulit.

X. Per idem tempus, *Bernardus* vir grandæuus plurimùm bonæ memoriæ, ſimplex ac timens DEVM, primus Latinorum apud Antiochiam Patriarcha, triceſimoſexto ſui pontificatus anno, viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt. Poſt cuius obitum, cùm vniuerſi illius ampliſſimæ ſedis ſuffraganei, tam Archiepiſcopi quàm Epiſcopi, de more côueniſſent, vt eccleſiæ paſtoris deſtitutæ ſolatio, vtiliter prouiderent; & ſuper eo ipſo tam ſalubri negotio in palatio Patriarchali, diligentiores, mutuò (ſicut in talibus fieri ſolet) haberentur tractatus, *Radulfus* quidam Mamiſtanus Archiepiſcopus, de caſtro *Danfrunt* oriundus, quod in confinio Normanniæ & Cœnomannenſis dioceſeos ſitum eſt, vir militaris, magnificus, & liberalis plurimùm, plebi & equeſtri admodum acceptus ordini, abſque fratrum & Coepiſcoporum conſcientia, ſolo populi, vt dicitur, ſuffragio electus eſt, & in cathedram Principis Apoſtolorum inthroniſatus. Quod audientes qui ad hoc, vt ſibi Patriarcham, auctore Domino, præficerent, conuenerant, timentes furentis & vociferantis populi indiſcretos impetus, diuiſi ſunt ab inuicem, ei quem non elegerant, obedientiam exhibere recuſantes. Ille tamen nihilominus eccleſiam & palatium occupans, ſtatim ſine mora pallium de altari beati Petri, nullâ ad eccleſiam Romanam habitâ reuerentiâ, ſibi aſſumpſit. Proceſſu quoque temporis nonnullos de ſuffraganeis eccleſiæ in ſuam attraxit communionem. Et vt multorum relatione cognouimus, ſi Canonicorum eccleſiæ pacem amplexus fuiſſet, nec eorum turbare poſſeſſiones ſpiritu ſuperbiæ ductus præſumpſiſſet, potuiſſet tranquillo ſtatu vitam ibi tranſegiſſe. Sed quia verum eſt, quod prouerbialiter dici ſolet: *Difficile eſt vt bono claudantur fine, quæ malo ſunt inchoata principio:* peccatis ſuis exigentibus, præ multitudine diuitiarum ita factus eſt inſolens, & neminem præ ſe ducens hominem, vt potiùs *Antiochi*, quàm *Petri*, vel *Ignatii* ſucceſſorem ſe exhiberet. Maiores enim eccleſiæ, alios violenter eiecit; alios vinculis & carceri, quaſi capitalium reos mancipauit. Inter quos quendam *Arnulfum* nomine, Calabrum natione, virum vtique nobilem & literatum, item *Lambertum* miræ ſimplicitatis hominem & honeſtæ conuerſationis, literatum etiam, eiuſdem eccleſiæ Archidiaconum, in quodam præſidio tanquam viros ſanguinum, in diuerſoriũ calce plenũ detruſit in carcerẽ, & per multos afflixit dies, dicens eos in mortem ſuam conſpiraſſe. Hæc & iis ſimilia, in ſubditos efferâ mente pertractâs, vniuerſorum in ſe prouocabat odium. Vixque inter familiares & domeſticos, prauæ ſtimulis conſcientiæ agitatus, tutus ei videbatur locus. Sed de his hactenus. nam in ſequentibus, tempore opportuno, de eius exitu, ſuo loco dicemus.

XI. Dum hæc in Oriente geruntur, dominus *Honorius* Papa, extremum diem claudens, fatale debitum ſoluit: dumque de ſubſtituendo ei ſucceſſore inter Cardinales tractaretur, diuiſa ſunt eorum deſideria: ita quòd, non valentes in idem conſonare, ſub contentione duos elegerunt, *Gregorium* videlicet, Diaconum Cardinalem ſancti Angeli, quem conſecrantes vocauerunt *Innocentium*; & *Petrum*, qui cognominatus eſt *Leonis*, presbiterum Cardinalem, tituli ſanctæ Mariæ Transtyberim, quæ dicitur *Fundens oleum*, quem etiam conſecrantes, qui eum elegerant, *Anacletum* vocauerunt. Ortum eſt igitur ſchiſma periculoſum nimis, ita vt non ſolùm quæ infra Vrbem erant periclitarentur eccleſiæ, & populus mutuâ cæde periret; verùm etiã penè orbis concuteretur vniuerſus, regnaque diuerſis acceſa ſtudiis inter ſe colliderentur. Obtinuit tandem, poſt multos la-

bores & immensa pericula, dominus *Innocentius*, prædicto Petro, papatus æmulo, priùs vitâ defungente. Per eosdem dies migrauit ad Dominum carnis onere deposito, prædictus noster prædecessor *Wilelmus*, primus Latinorum, Tyrēsium archiepiscopus, post vrbis liberationem. Nam dum adhuc ab hostibus detineretur, ordinatus fuerat ad titulum eiusdem ecclesiæ quidam *Odo*, qui ante eiusdem vrbis liberationē vitâ decesserat, vt præmissum est: cui substitutus est dominus *Fulcherus* bonæ memoriæ, Aquitanicus natione, patria Engolimensis, vir religiosus ac timens Deum, modicè literatus, sed con[illegible] amator disciplinæ. Hic apud suos Abbas extiterat Canonicorum regulari[illegible] [illegible]nasterio cui *Cella* nomen: sed postmodum tempore prædicti [illegible] dominum *Innocentium* papam, & *Petrum* Petri Leonis filium [illegible] prædicto Petro *Gerardus* Engolismensis episcopus, Apostolicæ [illegible] præstantes assensum molestiis quàm pluribus fatigabat. Q[illegible] non ferens, sumptâ licentiâ à fratribus, orationis gratia Hier[illegible] tandemq; in claustro ecclesiæ Dominici Sepulchri regularem v[illegible] & [illegible]tem professus, ad ecclesiam Tyrensem vocatus est. Rexit autem eandem [illegible] ecclesiam strenuè, & feliciter annis duodecim, quartus ante nos, qui nunc eidem ecclesiæ, non electione meriti, sed solâ Domini dignatione & patientiâ præsidemus. Qui postquam à domino Hierosolymitano Patriarcha *Wilelmo*, suæ munus consecrationis accepit, exemplo prædecessoris sui volens ad ecclesiam Romanam pro obtinendo pallio properare, ab eodem Patriarcha & eius complicibus passus est insidias & violentiam, ita vt vix & cū multa difficultate manus eorum posset effugere, & ad ecclesiam Romanam pro caussa prædicta peruenire: sicut ex tenore literarum domini papæ Innocentii manifestè deprehenditur. Ait enim: *INNOCENTIVS Episcopus, seruus seruorum DEI, Venerabili fratri GVILELMO Hierosolymitano Patriarchæ, salutem & Apostolicam benedictionem. Magisterium totius ecclesiæ & ecclesiasticæ institutionis beato Petro Apostolorum principi, cœlesti priuilegio esse collatum, euangelica declarat auctoritas.* Et infra: *Miramur autem, quoniam cum Romana ecclesia pro liberatione Orientalis ecclesiæ tantopere laborauerit, & filiorum multorum sanguinem effundendo, corda tam ecclesiasticorum quàm secularium ad eius seruitium excitauerit, nequaquam, prout conuenit, eidem matri suæ hac vice respondere curasti: parum enim tibi visum fuerat, quòd venerabilem fratrem nostrum* Fulcherum *Tyrensem Archiepiscopum, more prædecessorum suorum pro susceptione pallii ad Romanam ecclesiam venientem, disturbare præsumpseras, nisi & erga eum à nobis redeuntem te inhumanum difficilemq; & nimis asperum exhiberes: adeò quòd nec antiquam dignitatem Tyrensis ecclesiæ sibi restituere; nec de damnis sibi illatis, aut etiam de Caypha, siue Porphyria, iuxta mandatum nostrum infra tres menses, post acceptionem nostrarum literarum ei iustitiam facere volueris: cùm vtique satis indignū sit, vt honor qui sibi, si ei obediret, ab Antiochena exhiberetur ecclesia, à te vel tuis successoribus subtrahatur. Præterea in subiectos illius nimis potestatiuè diceris te habere. Quocirca auctoritate Apostolicâ mādando tibi præcipimus, sicut eiusdem matris tuæ piis optas studiis atq; solatiis confoueri, sicut in tuis necessitatibus, eius patrociniis desideras adiuuari, iam dictum Archiepiscopum diligas & honores, & in nullo perturbare præsumas: quin potius de omnibus, de quibus apud te querimoniam deposuerit, sibi plenam iustitiā infra quadraginta dies post quam præsentia scripta susceperis, exhibere non differas, nec aliquid in subditos suos contra statuta Canonum præsumas. Alioquin timendum tibi est, ne tam ipsum quàm suffraganeos suos à tua obedientia subtrahamus, eosq; in manu nostra retineamus. Data Later. XVI. Kal. Ian.*

XII. Reuersus ab ecclesia Rom. mandatum accepit, vt quousque deliberaretur, vtri duorum Patriarcharum perpetuò cederet, interim sicuti & prædecessori eius dictum fuerat, Hierosolymitano obediret: eamque dignitatem in Hierosolymitana obtineret ecclesia, quam eius prædecessores in Antiochena, quamdiù ei obedierunt, obtinuerant. Certum est autem, quòd inter tredecim Archiepiscopos qui à diebus Apostolorum sedi Antiochenæ subditi fuerunt, *Tyrensis* quidem primum locum obtinuit, ita vt in Oriente *Prothothronos* appelletur: sicuti in catalogo Pontificum suffraganeorum, qui ad ecclesiam Antiochenam respiciunt, continetur. In quo sic legitur: *Sedes prima, Tyrus: sub qua sunt episcopatus XIII. Sedes secunda, Tarsus: sub qua sunt episcopatus V. Sedes tertia, Edessa: sub qua sunt episcopatus X. Sedes quarta, Apamia: sub qua sunt episcopatus VII. Sedes quinta, Hierapolis: sub qua sunt episcopatus VIII. Sedes sexta, Bostrum: sub qua sunt Episcopatus XIX. Sedes septima, Anauarza: sub qua sunt*

episcopatus

episcopatus IX. Sedes octaua, Seleucia: sub qua sunt episcopatus XXIV. Sedes nona, Damascus: sub qua sunt episcopatus X. Sedes decima, Amida: sub qua sunt episcopatus VII. Sedes vndecima, Sergiopolis: sub qua sunt episcopatus IV. Sedes duodecima, Theodosiopolis: sub qua sunt episcopatus VII. Sedes tertiadecima, Emissa: sub qua sunt episcopatus IV. Metropolitani per se sustinentes VIII. Archiepiscopi duodecim. Quòd ergo primum locum inter suffraganeos Hierosolymitanæ ecclesiæ [obtineret] quodq; de solo domini Papæ mandato eidem obediat ecclesia Tyrensis, ex rescripto literarum domini *Innocentii*, ad eundem *Wilelmum* Hierosolymitanum directarum, manifestè colligitur: quod sic habet: *INNOCENTIVS Episcopus, seruus seruorum DEI, WILELMO Hierosolymitano Patriarchæ, salutem & Apostolicam benedictionem. Quanto munificentiæ supernæ benignitas, Hierosolymitanam Ecclesiam tuis temporibus altiùs sublimauit, tanto magis expedit personam tuam erga fratres suos humaniorem existere, & eos qui tibi obedientiam exhibent, caritate mutuâ honorare. Proinde fraternitati tuæ mandamus, quatinus venerabilem fratrem nostrum* Fulcherium *Tyrensem Archiepiscopum, qui ex mandato sanctæ Romanæ Ecclesiæ tibi obedit, fraterni amoris intuitu diligas, & honore sollicitè prouideas, ne sibi grauamen aliquod inferas; vel sub obtentu huiuscemodi subiectionis, quæ vtique ex beneficentia Apostolicæ sedis, tibi & Ecclesiæ Hierosolymitanæ impenditur, Tyrensis Ecclesia, nobilis & famosa, suæ iustitiæ aut dignitatis patiatur aliquod detrimentum. Indignum est enim, vt honor qui sibi, si ei obediret, ab Antiochia exhiberetur, à te vel tuis successoribus subtrahatur. Data Albani, decimosexto Kal. Augusti.* Redeunti igitur, licet cum molestia restituti sunt ei de suffraganeis eius, XIII.
qui in manu *Hierosolimitani* Patriarchæ vsque ad illam diem fuerant, Acconensis, Sydoniensis, & Berythensis: reliquos autem, id est, Biblitanum, Tripolitanum, Antaradensem, qui alios Episcopatus eiusdē Ecclesiæ, in manu sua velut proprios possidebant, *Antiochenus* Patriarcha violenter detinebat, eam solam prætendens occasionem, quòd ei non obediret, non quòd ad eius iurisdictionem eos respicere denegaret: quod ne fieret, sed ad matrem suam Tyrensem Ecclesiam redirent, idem dominus *Innocentius* Papa præceperat, scribens tam prædictis Episcopis, quàm Antiocheno Patriarchæ, in hunc modum: *INNOCENTIVS Episcopus, seruus seruorum DEI, venerabilibus fratribus GERARDO TRIPOLITANO, R. TORTOSANO, & H. BIBLITANO Episcopis salutem, & Apostolicam benedictionem. Scire debet vestra fraternitas, quoniam status Ecclesiæ tunc clariùs elucescit, cùm gradus in ea constituti illæsi seruantur; & quæ debetur prælatis singulis, absque contentione seu contradictione, reuerentia exhibetur. Vnumquemque etenim ex his qui sibi subiecti sunt, considerare conuenit, quanta suos prælatos si quos habeat, reuerentiâ & honorificentiâ debeat honorare: quæ si iniustè & immeritò subtrahantur, vnitatis status profectò nutabit, ad quem Ecclesiastica doctrina, ob maiorem firmitatem, diligenti consideratione omnia in se ordinando reduxit. Ne igitur Ecclesiarum vestrarum honor vel dignitas ob contentionem seu rebellionem indebitam minuatur, vel annulletur, per Apostolica vobis scripta mandamus atq; præcipimus, quatinus venerabili fratri nostro* Fulcherio, *Tyrensi Archiepiscopo, tanquam metropolitano vestro debitam obedientiam & reuerentiam deferatis. Nos enim vos & Ecclesias vestras, Tyrensi Ecclesiæ, quæ vestra metropolis est, autoritate Apostolicâ restituimus, & à iuramento vel fidelitate, quâ Patriarchæ Antiocheno estis astricti, eodem modo absoluimus. Si verò nostris mandatis obedire, & intra tres menses post harum acceptionem literarum, ad obedientiam prædicti fratris nostri redire neglexeritis, sententiā quam ipse in vos canonicè promulgabit, nos autore DEO, ratam habebimus. Datum Laterani, decimosexto Kal. Februarii.* Ne autem ab Antiocheno Patriarcha, qui eos diu detinuerat, & vir erat potentior, præpedirentur domini Papę iussionem exequi, scripsit eidem Patriarchæ, in hæc verba: *INNOCENTIVS Episcopus, seruus seruorum DEI, venerabili fratri RADVLPHO Antiocheno Patriarchæ, salutem & Apostolicam benedictionem. Sanctorum Canonum institutionibus continetur, vt vnusquisque suis terminis contentus existat, nec in aliena iura irrepat. Ea etiam quæ nobis fieri nolumus, tam diuinis quàm humanis legibus, proximis nostris facere prohibemur. Quæ cùm ita sint, fraternitati tuæ mandamus, quatinus suffraganeos Tyrensis Ecclesiæ non impedias, quin venerabili fratri nostro* Fulcherio *Archiepiscopo, metropolitano suo, debitam obedientiam & reuerentiam deferant: alioquin Canonicis sanctionibus contraitur, si metropolitanis à suis suffraganeis obedientia subtrahatur. Optamus enim, vt circa prælatos & subditos suum ius, & proprius ordo absque cōtradictione seruetur. Datum Laterani, decimosexto Kal. Februarii.* Nec solùm his ita scripsit dominus Papa, verùmetiā & illis qui à Patriarcha Hierosolymitano detenti fuerant: qui eius

timore, mandatis Apostolicis obedire detrectabant, eodem modo præcipiens iniũxit, vt omni occasione postpositâ, domino Tyrensi obedientiam exhiberent, in hũc modum: *INNOCENTIVS Episcopus, seruus seruorum DEI, venerabilibus fratibus BALDVINO Berycensi, BERNARDO Sydoniensi, IOANNI Ptolomaidensi Episcopis, salutem & Apostolicam benedictionem. Ad hoc sancti patres diuersos esse in Ecclesia gradus & ordines voluerunt, vt dum subiectionem & reuerentiam minores maioribus exhibent, vna fieret ex diuersitate connexio, & recte officiorum gereretur administratio singulorum. Grauat autem nos, & valde miramur, quòd cùm vobis iampridem literis Apostolicis præceperimus, vt venerabili fratri nostro* Fulcherio *Tyrensi Archiepiscopo, metropolitano vestro, obedientiam & reuerentiam exhiberetis, quasdam occasiones & interpretationes minus idoneas prætendendo, id facere contempsistis: cùm vtique quasi peccatum ariolandi, sit repugnare; & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere.* [1. Sam. 15, 23.] *Mandamus itaque vobis, & auctoritate Apostolicâ iteratò præcipimus, quatinus omni occasione submotâ eidem fratri nostro de cætero pareatis: nec sub obtentu obedientiæ, quam alicui primati dependitis, sibi subiectionem & reuerentiam metropolitano vestro debitam aliquatenus subtrahatis. Quod si contemptores vlterius extiteritis, sententiam quam idem Archiepiscopus in vos canonicè protulit, aut protulerit, nos auctore Domino, ratam habebimus. Si verò pro eo quòd eidem fratri nostro obedieritis, à Patriarcha Hierosolymitano aliquid contra vos fuerit constitutum, nos eandem sententiam viribus carere decernimus, & nullius momenti esse censemus. Datæ Laterani, decimosexto Kal. Februarii.*

XIV. Ne autem in admirationem cuiquam veniat, quod cùm prius Tyrensem Archiepiscopum quatuordecim de iure suffraganeos habere diximus, dominus autem Papa nõ nisi sex scribit: sciendum est, quòd *Paneadensis* ciuitas, quæ est *Cæsarea Philippi*, nondum habebat Episcopum, & isti sex reliquos detinebant episcopatus. *Sydoniensis* enim detinebat, sicut & nunc etiam detinet, Sareptanum: *Tripolitanus* verò Botriensem, Archensem, Artuscensem: *Antaradensis* verò, qui & *Tortosanus* dicitur, Aradiensem, & Maracleensem. Ex his autem sex, *Antiochenus* Patriarcha tres sibi habebat obedientes, Antaradensem, videlicet, Tripolitanum, & Bibliensem. Captis enim prædictis vrbibus, in eis consecrauit Episcopos, eâ intentione, vt Tyrensi metropoli expeditâ, & Archiepiscopo iuxta prisca constituta sibi debitam exhibente obedientiam, ipse eos sine difficultate ei, sicut & de iure tenebatur, restitueret. Erant autẽ hæ prædictæ ciuitates in comitatu Tripolitano, vnde, domino Rege non impediente, liberiùs hoc poterat facere Antiochenus Patriarcha: in reliquis autem tribus, Berytho, Sydone & Ptolomaida, quæ est *Accon*, dominus Hierosolymitanus Patriarcha consecrauit Episcopos tali intentione, vt captâ vrbe Tyrensium, & ibi per eundem Archiepiscopo consecrato, eos sibi restitueret; præsumebat enim, vt contra priscam consuetudinem *Tyrensis* aliquando ei deberet obedire, fiduciam habens in literis domini Papæ *Paschalis*, quibus domino *Balduino*, primo Hierosolymorum regi, & domino *Gibelino*, tertio Hierosolymorum Patriarchę, concessisse videbatur, quòd quascunque ciuitates dominus Rex aut eius exercitus acquisierant iam, vel acquisituri erant, omnium earum Episcopi Hierosolymitano Patriarchæ subiacerent: sicut præmissum est, cùm de regno domini *Balduini*, Hierosolymorum Regis primi, tractaremus. Sic igitur vniuersâ Tyrensi prouinciâ, antequam ipsa metropolis expediretur, expeditâ, prædicti duo Patriarchæ diocesim inter se diuiserunt: & quod extra regnum erat, ab eo loco qui dicitur *Passus pagani*, inferiùs, Antiochena habuit & habet Ecclesia; quod verò citra est & intra regni fines continetur, Hierosolymitanus possedit Patriarcha. Tandem verò vrbe Tyrensi per Domini misericordiam liberatâ, post annum ab eius liberatione quartum, Hierosolymitanus ibi, vt prædiximus, consecrauit Archiepiscopum, & eos quos detinebat sibi restituit suffraganeos. Cùm medio tempore, dum eam in propria cura Hierosolymitanus haberet Patriarcha, ita attenuata est, & ad nihilum redacta, vt etiam de Ecclesiis quæ infra ambitum eiusdem ciuitatis erant, non nisi vnam futuro reseruarent Archiepiscopo. Factumque est, sicuti vulgari prouerbio dici solet, vt petentibus & immeritis, *de alieno corio fierent larga corrigia:* contendunt etiam vsque hodie, de nostris visceribus prædicti duo domini, in nostram iniuriam fortes, de nostra paupertate facti locupletiores; & distractis membris, quorum integritate à diebus antiquis, à temporibus Apostolorum, consentientibus sanctis & vniuersalibus septem Synodis, longè lateque floruerat, lacera iacet, & suis potioribus mutilata

tilata membris expectat conſolationem, & non eſt qui conſoletur eam; porrigit manum, & non eſt qui adiuuet: facti ſumus ſimiles illis de quibus dicitur:

Quicquid delirant Reges, plectuntur Achiui.

Satiantur de noſtris carnibus; quibus vtinam aliquando id contingat ad vomitum. Huius tamen tanti cauſſam mali Romanæ non immeritò imputamus eccleſiæ: quę dum Hieroſolymitano nos præcipit obedire, ab Antiocheno indebitè nos patitur decurtari: nos enim, ſi noſtra nobis reſtitueretur integritas, prono animo, ſicuti ſumus filii obedientiæ, alterutri illorum parati eſſemus ſine contradictione, ſine moleſtia, ſubeſſe. Nemini autem alienum videatur à noſtro propoſito, qui profeſſi ſumus hiſtoriam conſcribere, quòd de noſtræ ſtatu eccleſiæ hæc interſeruimus: nec enim decet nos aliena tractare, & noſtrorum immemores fieri negotiorum. Sicut enim prouerbialiter dici ſolet: *Malè orat, qui ſui obliuiſcitur.* Sed nunc ad hiſtoriam redeamus. Reuerſo itaque domino Rege à partibus, vt præmiſimus, Antioche- XV.
nis, ecce iterum turba periculoſa nimis ſuboritur. Nam ex cauſis quibuſdam, quidam in dominum Regem, de maioribus Regni principibus coniuraſſe dicuntur, *Hugo* videlicet comes Ioppenſis, & *Romanus de Podio*, dominus regionis illius quæ eſt trans Iordanem. Quod vt euidentiùs pateat, altiùs aliquantulum repetenda eſt hiſtoria. Tempore domini *Balduini de Burgo*, qui hunc *Fulconem* in regno præceſſerat, nobilis quidam vir, & apud ſuos potens, *Hugo de Puſato*, de epiſcopatu Aurelianenſi, cum vxore *Mamilia*, filia domini *Hugonis Cholet*, comitis de Ruci, orationis gratiâ Hieroſolymam petens, filium habuit in Apulia. Vxor enim eius grauida, iter arripuerat: quem, quoniam tenellus erat nimiùm, & cum ſalute non poterat deportari, ibi dimiſit apud dominum *Boamundum* conſanguineum ſuum; & transfretans, ad dominum regem *Balduinum*, item ſecundùm carnem propinquum, venit. Cui Rex ſtatim poſt introitum ſuum, ciuitatem Ioppen, cum pertinentiis ſuis, ſibi & heredibus ſuis, iure hereditario dedit habendam: vbi non multò poſt, prædictus nobilis homo, vitam morte finiuit. Cuius vxorem cum prædicta vrbe dominus Rex cuidam iterum nobili viro, comiti videlicet *Alberto*, fratri comitis de Namura, viri potentiſſimi de Imperio, de epiſcopatu Leodienſi, conceſſit. Cùm autem vterque intra modicum tempus deceſſiſſet vitâ, tam comes prædictus, quàm vxor eius: *Hugo* prædictus, qui puer in Apulia remanſerat, iam pubes factus, patris hereditatē, more parentum, ad ſe iure hereditario deuolutam, à domino Rege petiit, & impetrauit: quâ obtentâ, dominam *Emelotam*, Arnulfi patriarchæ neptem, & magnifici viri domini *Euſtachii Grener* viduam, duxit vxorem: ex qua prædictus dominus Euſtachius filios ſuſceperat geminos, *Euſtachium* iuniorem, vrbis Sidonienſis dominum, & *Galterum*, qui Cæſareæ præfuit. Defuncto autem domino *Balduino*, dominoque *Fulcone* in regni ſolio ſublimato, contigit inter eundem dominum Regem, Comitemque prænominatum, ex cauſis occultis graues oriri ſimultates. Dicebatur à nonnullis, quòd dominus Rex ſuſpectum nimis haberet Comitem, nec cum domina Regina familiaria nimis miſceret colloquia: cuius rei multa videbantur extare argumenta. Vnde & maritali zelo ſuccenſus, inexorabile odium aduerſus eum dicebatur concepiſſe. Erat autem idē Comes adoleſcens, corpore procerus, decorus formâ, actibus inſignis militaribus, gratioſus in oculis omniū, in quem videbantur naturæ dona plenâ liberalitate conueniſſe: ita vt in Regno vel corporis elegantiâ, vel generoſitatis titulo, vel rei militaris experientiâ, nullum proculdubio haberet parem: dominæ quoque Reginæ ex parte patris valde proximus: eorum enim patres conſobrini fuerant, id eſt, duarum ſororum filii. Quidam verò verbum huiuſmodi palliare volentes, dicebant id ſolum odiorum fuiſſe fomitem, quòd Comes quaſi arrogans, & de ſe plus æquo prēſumens, domino Regi nolebat, more aliorū Regni principum, ſubiici; & eius detrectabat ceruicosè nimis imperiis obedire. Exurgens XVI.
interea *Galterus* Cæſarienſis, eiuſdē Comitis priuignus, vir toto corpore elegantiſſimus, viribus inſignis, ætate integer, à domino Rege, vt dicitur, ſubornatus, in cœtu procerum, præſente domino Rege, vbi curia erat frequentiſſima, publicè, & more accuſatoris obiicit Comiti, quòd maieſtatis crimine reus erat: & quòd cōtra domini Regis ſalutem, cum quibuſdam factionis eiuſdem complicibus, contra bonos mores, & contra noſtrorum diſciplinam temporum conſpiraſſet. Comes verò inficiatus crimen, ſeipſum obtulit, quòd iudicium Curiæ ſuper obiectis, tanquam in

hac parte innocens, paratus erat subire. His ita se habentibus verbis, de consuetudine Francorum, decernitur inter eos pugna singularis, & ad exequendam pugnam dies competens designatur. Comes verò solutâ curiâ, Ioppen reuersus, dubium est an veritus conscientiam, & obiecti criminis reum se cognoscens, an curiam habens suspectam, ad præfixam diem præsentem se nō exhibuit: vnde maiorem obiecti criminis meritò incurrit, etiam apud fautores suos, suspicionem. Curia verò, & procerum conuentus, eius attendentes contumaciam, eum licet absentem, tanquam obiecti criminis reum cōdemnauerunt. Quod Comes intelligēs, rem est aggressus vsque ad illam diem inauditā, odio populi & omni indignatione dignam: Ascalonā enim vrbem, nomini Christiano inuisam, & hostibus familiarem nostris, nauigio properans cōtra dominum Regem ab hostibus opem postulaturus, ingressus est. Illi verò videntes nostrorum intestina prælia, & domesticas seditiones, suis incremētis accedere, & nostrorum esse causam periculorum, gratuitū impēdunt assensum: sumptisq; ab eo obsidibus, & pactis hincinde redactis ad consonantiā, *Ioppen* reuersus est. Porrò *Ascalonitæ* pertinaci in nos & obstinato odio ducti, & de Comitis fœdere & gratia facti securiores, solito proteruiùs, & magis confidenter fines nostros inuadentes, liberis discursibus, nemine prohibente, prædam agentes vsq; *Arsur*, quę alio nomine dicitur *Antipatrida*, currere non timuerunt. Quod audiens Rex, cōuocatis de vniuerso Regno militaribus copiis, & populi immēsitate multâ, Ioppen obsidet. Hæc vidētes quidam de fidelibus eius, qui cum eo erant in eadem vrbe, *Balianus* videlicet senior, & quidā alii DEVM timentes, quòd ita in præceps totus ire decreuerat Comes; & quòd fidelium & amicorum salutaribus suorum monitis, ab incepto pernicioso reuocari nō poterat, sed causas pertinaciter amplioris tractare periculi nō vereretur, relinquentes quæ ab eo habebant beneficia, meliores partes

XVII. secuti, ad dominum Regem se contulerunt. Interea dominus Patriarcha *Willelmus*, vir mitissimus, & pacis amator, & quidam de Regni Principibus, videntes intestina hæc prælia, Regno nimis esse periculosa, attendentęs illud Euangelicū: *Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, & domus supra domum cadet:* timentes, sicut & meritò timere poterant, ne hac occasione hostibus Christiani nominis damni inferēdi maior pateret occasio & opportunitas, medios se constituunt, & de bono pacis inter dominum Regem, & sępe dictum Comitem conantur vtiles inuenire tractatus.

Matth. 12, 25.

Tandē verò post multas altercationes, sicut in huiusmodi fieri solet, placet pacis cōpositoribus, vt pro bono pacis, & vt domino Regi aliquid amplioris impenderetur honoris, Comes per triennium extra regnum fieret: quo peracto, cū domini Regis gratia in Regnum iterum, sine calumnia quā pro eodem negocio de cætero pateretur, cum suis quos eduxerat ei liceret introire: interim verò de redditibus possessionum suarum, omne eius debitum, & quod vndecunq; contraxerat ęs alienum, persolueretur. Per idem tempus, dum dominus Rex circa Ioppē ita esset occupatus, & dominus *Rainerius* cognomine *Brus*, cum aliis Regni Principibus ibidem morā faceret, ciuitas *Paneadensis*, à *Tegelmeluch* Damascenorum rege obsessa, antequam Rex obsessis ministrare posset, quod cum multa instantia procurabat, subsidium, violēter effracta, in manus deuenit hostium. Captis quoq; ciuibus, & qui in ea erant stipēdiariis vtriusq; tā equitum quàm peditū ordinibus, vxor prædicti nobilis & stre-

XVIII. nui viri cum aliis transmigrationem passa est captiua. Interea Comes Iopensis transitum expectans, dum Hierosolymis prout consueuerat moram faceręt, accidit quòd in eo vico, qui dicitur *Pellipariorum*, ante meritorium vnius negociatorū, Alfani nomine, dum super mensam eius aleâ luderet, quidam miles natione Brito, super Comitem nihil tale verentem, sed pro ludo sollicitum, ex improuiso educens gladiū, multis eum, & hostiliter nimis confodit vulneribus, in facie vniuersorum astātium. Fit ergo repentinus statim populorum concursus, & ciuitas omnis, auditā facti acerbitate immanissimi, concussa est & infremuit vehementer. Sermo publicè vnus in omnium ore vertebatur, non sine Regis conscientia hoc fieri potuisse; nec maleficū, nisi de Regis fauore confisum, talia pręsumpsisse moliri: spargitur per vulgus vniuersum, Comitem innocētem, iniustas pati calumnias; & Regem odii quod aduersus eum gratis, & præter merita Comitis, conceperat, nimis euidens argumētū dedisse. Accedit itaq; Comiti plebis fauor, & gratia popularis: & quicquid ei obiectum fuerat, totum de malitia processisse videbatur. Quod sanè postquā domino Regi

Regi compertum innotuit, volens factum purgare, & se constituere manifestis indiciis innocentem, maleficum iubet iudicio sisti, & pro commisso flagitio, omnibus notorio, nec accusatore nec testibus indigente, vbi iuris ordo non erat necessarius, dignam pro meritis præcipit reportare sententiam. Conuocatâ igitur Curiâ, de communi consensu, prędictus sicarius, mutilationis membrorum iudicatur subire discrimen. Quod postquam Regi nunciatum est, executioni præcipit mandari sententiam, eo solo excepto, ne lingua inter mutilanda membra computetur: illam excepit, ne forte diceretur studiosè factum, vt illi amputaretur lingua, ne se missum à Rege, & rei veritatem posset confiteri. In quo planè facto, prudenter nimis suæ Rex præuidit existimationi, multumque conceptam aduersus se compescuit indignationem: nam ab illo, neque secretò neq; publicè, vel ante vel post membrorum dispendium potuit extorqueri, quòd de domini Regis mandato vel conscientia ad illud tã enorme factũ processisset; sed de proprio motu: & sperans in eo se domini Regis gratiam promereri posse, id t[illegible]e præsumpsisse fatebatur. Comes autem curæ proprii corporis habendæ gratiâ, & causâ procurandæ salutis moram faciens, receptâ ad plenum conualescentiâ, mœstus plurimùm, tum pro illata recenter iniuria, tum quia per loca incognita mendicare, propriâ hereditate extorris, compelleretur, iuxta condictum Regno egressus, in Apuliam se contulit: vbi dominus *Rogerus*, qui vniuersam illam iam sibi subiugauerat regionem, eum benignè recepit, putans quòd caussâ inuidiæ virum strenuum & nobilem eius æmuli Regno depulissent: & ei compassus, Comitatum contulit *Garganensem*: vbi morte præuentus immaturâ; vir lugendus posteris, in Regnum deinceps non est reuersus. Ab ea die quicunque Comitis apud dominum Regem fuerant delatores, & incentores odii, dominæ *Milisendis* Reginæ, quam etiam obiecti criminis quodammodo respergere videbatur infamia, & dolor immanissimus, expulsi Comitis macerabat præcordia, indignationem incurrentes, exactam pro tutela proprii corporis oportebat habere diligentiã. Maximè autem *Roardum* seniorem, qui postmodum dictus *de Neapoli*, qui dominum Regem præcipuè in eam induxerat odiorum materiam, domina Regina quibus poterat persequebatur modis. Nõ erat eis tutum, ante eius accedere præsentiam; sed & publicorum conuentuum se subtrahere cœtibus erat consultius: sed nec domino Regi, inter fautores & consanguineos Reginæ, tutus omnino erat locus. Tandem placatâ eius indignatione per quorundam eorum familiarium interuentionem, Rex alios quoque eiusdem rancoris participes, multâ vix reconciliauit instantiâ, eatenus tantùm, vt ante eius præsentiam, eis liceret cum aliis introire. Rex autem ab ea die ita factus est vxorius, vt eius quam prius exacerbauerat, mitigaret indignationem, quod nec in caussis leuibus, absq; eius conscientia attentaret aliquatenus procedere.

Per idem tempus petentibus *Damasceni*s à domino Rege pacem temporalem, præter ali[illegible]quæ gratiâ obtinendi fœderis contulerunt, omnes captiuos, quos in vrbe Paneadense ceperant, simulque & prædicti strenui viri, cuius erat ciuitas, domini videlicet *Rainerii Brus* vxorem ex compacto restituerunt. Quam vir egregius & insignis post biennio reuersam, ad maritalis amplexus participium deuotus admisit. Cognoscens autem postmodum, quòd non satis prudenter se apud hostes habuerat, & maritalis thori reuerentiam non satis cautè, matronarum more nobilium, obseruauerat, abiecit eam à se: illa verò culpam non inficiens, claustrum sacrarum virginum Hierosolymis ingressa, voto se obligans perpetuæ continentiæ, sanctimonialis effecta est. Eâ demum defunctâ, prædictus vir inclytus *Agnetem* duxit, domini *Wilelmi de Buris* neptem: quam postmodum eodem defuncto, *Girardus* Sydoniensis accepit vxorem: vnde natus est *Rainaldus*, qui nunc eidem Sydoniorum præest ciuitati. Prædictam verò Paneadensium vrbem, quam ita diximus domini sui absentiâ superatam, quidam *Assissinorum* magistratus, *Emir Ali* nomine, à populo suo diu possessam, susceptâ pro ea compensatione placitâ, nostris non multo antè tempore resignauerat & tradiderat habendam, quam sine interuallo Rex prædicto viro, iure hereditario concesserat possidendam. Quis autem sit *Assissinorum* populus, & quàm friuolas & DEO odibiles sequatur traditiones, in sequentibus loco & tempore docebimus: interim autem id de eis nouisse sufficiat, quia populus est Christianis, & aliarum sectarum nationibus, & maximè Principibus suspectus admodum, & meritò formidabilis.

XIX.

XX. Interea qui ab Antiochenis pro domino *Raimundo*, Pictauiensium Comitis filio missi erant, vt præmisimus, prout eis iniunctum fuerat sollicitè inuestigantes, vbi compendiosiùs eum inuenire possent, certis didicerunt relationibus, eum apud dominum *Henricum* seniorem Anglorum Regem, à quo & arma sumpserat militaria, moram facere. Vnde recto itinere in Angliam abeuntes, prædictum ibi reperiũt adolescentem: cui caussâ viæ secretiùs patefactâ, de consilio domini Regis benefactoris sui, verbum oblatum deuotus amplectitur, & viæ necessaria præparans, iter nemini notus ingreditur. Præsenserat porrò Dux Apuliæ *Rogerus*, quæ de illius vocatione apud Antiochiam concepta fuerant; vnde in singulis Apuliæ vrbibus maritimis prætenderat insidias, vt eum comprehenderet, sperans quod si eius posset transitum præpedire, faciliùs ad petitam hæreditatem, redemptis pecuniâ illius regionis magnatibus, posset obtinere compẽdium. Verùm dominus *Raimundus* prudenter celans propositum, omni fastu deposito, tãquam vnus de popularibus, nunc pedes, nunc vilibus insidens iumentis, inter plebeios iter carpebat incœptum, nulli vnquam vel leue generositatis aut copiarum prætendens argumentum. Socii autem eius per turmas diuisi, simul & familia, quidam per diætas tres aut quatuor præcedebant, quidam verò sequebantur, tanquam ad eum nullum habentes respectũ. Sic ergo peregrino & vili amictus habitu, & seruorum plerunque subiens officia, specie fallens vniuersos, hostis prudentis & potentissimi declinauit tendiculas. Perueniens itaque *Antiochiam*, amicos suo exhilarauit aduentu: quibusdam verò non modicam intulit formidinem, qui Principissæ fautores, huius promotioni resistere nitebantur. Porrò modico antè tempore, postquam tamen prædicti missi fuerant, vt dominum Raimundum citarent, *Aaliza* principissa domini Boamundi vidua, dominæ quoque *Milisendis* Reginæ soror, quam pater eius à ciuitate exclusam Antiochena, Laodiciâ & Gabulo iusserat esse contentam, interueniente apud Regem sorore suâ, ne actibus eius obuiaret, quorundam procerum fulta patrocinio, iterum Antiochiam ingressa est, pro domina se gerens; & vniuersa ad suam reuocabat sollicitudinem. Inter hæc *Radulphus* Antiochenorum Patriarcha subdolus, & in omni via sua multiplex, Principissæ persuaserat, vt eius interim aduersus clericos suos, qui eum persequebantur, gratiâ fungeretur & obsequiis, quòd is qui vocatus erat, & venisse dicebatur, dominus *Raimundus*, ei esset destinatus, & futurus maritus; credulamque nimis, hac vanâ spe deludebat. Raimundus autem præsentiens, quòd absq; domini Patriarchæ gratia & consilio ad optatum pertingere non posset, per interpretes vtrique familiares, aditum quærit, quomodo domini Patriarchæ sibi fauorem comparet, & pleniùs conciliet affectum. Exigitur ergo à domino Raimundo, vt iuramento corporaliter præstito, domino Patriarchæ fidelitatem exhibeat: versâ vice, suscepturus sine difficultate puellam in vxorem, & cum omni quiete principatum: interseritur etiam pactis, quòd si domini Raimundi frater, *Henricus* nomine, in partes descenderet Antiochenas, dominus Patriarcha fideliter elaboraret, quomodo puellæ matrem, domini Boamundi viduam, cum duabus vrbibus maritimis & earum finibus, haberet vxorem. Sic ergo pactis interpositis & iureiurando roboratis, admissus est in vrbem, adhuc exspectante matre, vt sibi omnis ille nuptiarum fieret apparatus: & confestim ad Basilicam Apostolorum principis deductus, dominam *Constantiam* adhuc intra nubiles degentem annos tradente domino Patriarchâ, & id fieri postulantibus magnatibus vniuersis, duxit vxorem. Principissa verò audiens quòd delusa esset, Antiochiâ subitò egressâ, in suam se contulit regionem, principem postea inexorabili odio persecuta. Ab ea igitur die de elato factus elatior, solidas nimiùm se sperans in domino Principe bases recepisse dominus Patriarcha, solito se exhibebat arrogantiorem, de domino Principe plus æquo præsumens, & planè deceptus: nam Princeps pro magna ducens ignominia, quod ab eo fidelitatem extorserat, beneficii immemor, cœpit eum hostiliter persequi; & iuramenti prodigus, aduersariis eius adiunctus est.

XXI. Erat autem idem dominus *Raimundus*, egregii sanguinis priscâ generositate insignis, corporis eximiâ proceritate, & totâ eiusdem gratissimâ compositione præstãtissimus; adolescens, vix primâ malas vestitus lanugine, speciosus formâ præ regibus & principibus orbis terræ, verbo & affabilitate commendabilis, totâ sui habitudine venustam Principis eximii prætendens elegantiam; armorum vsu & rei militaris experientiâ, omnibus qui eum præcesse-

præcesserunt, vel secuti sunt, anteponendus; literatorum, licet ipse illiteratus esset, cultor; in diuinis assiduus, Ecclesiasticorum officiorum & maximè in diebus solemnibus auidus auditor: cõiugalis integritatis, postquam duxit vxorẽ, sollicitus custos & seruator; in cibo & potu sobrius, munificus & liberalis supra modum; sed parum prouidus, aleæ & damnosis talorum ludis plus æquo insistens. Erat prætcrea inter cæteros quos patiebatur defectus, animo præceps, in agendis impetuosus, in ira modi nescius, rationis expers, parum fœlix; in ea fidelitate quam domino Patriarchæ promiserat iuramenti immemor, & fidei interpositæ prodigus. XXII. Porrò *Ascalonitæ* illis diebus insolentiores solito, & successibus facti animosiores, vniuersam regionem liberis nimiùm discursibus percurrebant. Erat autem eadem ciuitas Principi Ægyptiorum subiecta potentissimo: qui timens, ne eâ subactâ, Christianorum exercitus in Ægyptum irrumperent, & eius turbarent quietem, omni sollicitudine & sumptibus infinitis dabat operam, vt eam quasi pro muro inter se & nostram haberet regionem: formidansque ne continuis laboribus & bellorum indeficientibus periculis, suorum virtus succumberet, singulis trium mensium spaciis, nouos populos, recentesq; legiones in subsidium ciuium, cum victu necessario, & armorum copia, sollicitus dirigebat. Hi autem qui de nouo accedebant, volentes tyrocinii sui vires experiri, & animositatis certa dare insignia, plerunq; inuitis veteranis, discursus & expeditiones, experimenti frequenter moliebãtur gratiâ. Nostri verò videntes præsumptionem eorum non cessare, & vires indeficienter reparari, & morte ciuium, Hydræ more, ciues ampliùs & indesinenter suscipere incrementum: post multa consilia, optimum iudicant, contra hanc hydram immanissimam, damno capitum factã locupletiorem, & totiens attritam, grauiter in nostra pericula renascẽtem, municipia in circuitu per gyrum ædificari, vnde collectâ faciliùs militiâ, & de vicino commodiùs hostium discurrentium refrenari posset impetus, & ciuitas frequẽtiùs impugnari. Prouiso igitur loco ad hoc idoneo, circa radices mõtium, in campestrium initio, quæ inter montes & vrbem prædictam cõtinuo interiecta sunt tractu, in ea parte Iudeæ, quæ tribui Symeon sorte exiit in funiculo distributionis, vrbem veterem & dirutam, *Bersabee* nomine reædificare parant. Cõuocato itaq; vniuersi Regni populo, domino quoq; Patriarchâ *Guilelmo* & magnatibus, opus conceptum aggrediuntur, & inceptum bonis auibus, consummatum, auctore Domino felicius præsidium ædificãtes muro insuperabili, antemuralibus & vallo, turribus quoq; munitissimum, miliaribus duodecim à prædicta distans Ascalona. Hic locus tempore filiorum Israël, Terræ Promissionis ab Austro, sicut & *Dan*, quæ hodie dicitur *Paneas*, vel *Cæsarea Philippi* à Septentrione erat terminus, sicuti in veteri testamẽto sæpiùs inuenitur, *à Dan vsque Bersabee.* Hic *Abraham*, sicut & alibi in ple- Iud. 20, 1. risq; locis, puteum dicitur fodisse, cui nomen ex aquarum copiis indidit, *Abundantia.* 2. Sam. 3, 10. De his etiam & Iosephus in libro Antiquitatum meminit dicens: *Abimelech itaque & terram ei distribuit, & pecuniam, constitueruntq; vt inter se sine dolo conuersarentur, facientes ad quendam puteum fœdus quem* Bersabeæ *vocant, quod fœdus Putei dici potest: sic autẽ hactenus à comprouincialibus nominatur.* Dicitur autem & Puteus septimus, Arabicè autem *Bethgebrim*, quod interpretatur *domus Gabrielis*. Consummato igitur præsidio, & partibus omnibus absoluto, de communi consilio traditur fratribus domus Hospitalis quæ est Hierosolymis, qui vsque in præsens depositum debitâ custodierunt diligẽtiâ, factiq; sunt impetus hostium in ea parte debiliores. XXIII. Post hæc nõ multo temporis interuallo, dominus *Pontius* Comes Tripolitanus, *Bezeuge* Damascenorũ principe militiæ in fines Tripolitanos ingresso, sub castro quod *Mons Peregrinus* dicitur, hostibus cum omni suorũ manu viriliter occurrens, dissolutis agminibus suis, & in fugam versis, captus est; & prodentibus eum Surianis, qui in Libanicis super eãdem ciuitatem habitant iugis, occisus est, *Raimundo* filio herede relicto, & in eodem Comitatu successore. Captus est ibidem nihilominus dominus *Giraldus*, eiusdem ciuitatis Episcopus: sed postquam apud hostes aliquãdiu ignotus detentus est, dato pro se captiuo vno, qui apud nostros detinebatur in vinculis, libertati pristinæ restitutus est. Cecidit in eodẽ prælio nobilium prædictæ vrbis, sed & mediæ manus hominum maxima multitudo. *Raimundus* autẽ patre defuncto, collectis de residuo militiæ auxiliis, & pedestriũ manu valida cõgregata, subitò Libanum in virtute magna cõscendens, omnes illos viros sanguinum, qui prædictũ potentem virum in agrum

Tripolitanum, suis persuasionibus induxerant, & quos paternæ necis & publicæ stragis reos esse deprehendere potuit, cum vxoribus & liberis, vinculis mancipatos Tripolim deduxit: vbi in præsentia populi, in vltionem sanguinis eorum qui in acie ceciderant, eos variis affecit suppliciis, & durissima mortis genera, tamẽ pro immanitate commissi sceleris debita, compulit experiri. Hæc prima virtutis suæ rudimenta prædictus adolescens Comes, omnium in se prouocãs affectum, & fauorem

XXIV. concilians, dedit. Nunciatur interea, & multorum relatione diuulgatur, quòd dominus *Ioannes*, Constantinopolitanus Imperator, domini *Alexii* filius, conuocatis de vniuersi Imperii finibus, populis, tribubus & linguis, in multitudine curruum & quadrigarum, & inauditis copiis equitum congregatis, in Syriam descendere maturabat: nec erat sermo fide vacuus. Statim enim ex quo famâ comperit certiore, quod *Raimundo* vocato ciues ei *Antiochiam* tradidissent, & domini *Boamundi* filiam ei contulissent vxorem, disposuerat Antiochiam venire, multùm indignans quod absque eius conscientia & mandato, aut domini sui filiam nuptui collocare præsumpserant; aut ciuitatem alterius ditioni, eo inconsulto, ausi fuerant mancipare. Eam enim cum vniuersis adiacentibus prouinciis ad sui iurisdictionem reuocans, sibi vendicare contendebat: asserens, magnos illos Principes, viros virtutum, & immortalis memoriæ, & à Domino missos, qui in prima venerunt expeditione, quos longum nimis esset enumerare per singulos, cum patre suo & in Imperio antecessore domino *Alexio* conuenisse, multâ munerum & obsequiorum interuentione, quòd quascunque vrbes vel castella in tota illa profectione quocunque casu comprehenderent, eius sine cõtradictione subiicerent Imperio, & mancipatas pro posse & viribus quousque ipse cum suis adesset copiis, fideliter conseruarẽt. Et hoc allegabat gestis insertum, & prædictorum Principum iuramentis corporaliter præstitis confirmatum. Certum est autem prędictos Principes cum domino Imperatore pacta iniisse; ipsumque versâ vice conditionibus quibusdam se Principibus obligasse, à quibus ipsum prius certum est defecisse: vnde ei tanquam pactorum violatori se non teneri constanter asserebant, qui prædictis conditionibus interfuerant; eosque qui iam vita decesserant, nihilominus reddebant excusatos, dicentes eum prius tanquam varium & inconstantem hominem, & cum eis fraudulenter versatum, aduersus sua pacta venisse. Vnde & meritò lege pactorum se dicebant absolutos: „ *Iniquum est enim ei fidem seruari, qui contra pacta nititur versari.* Facto igitur per annum continuum, missis procuratoribus per vniuersum regnum, ad iter apparatu pro Imperiali magnificentia necessario, in curribus & equis, thesauris numerum & pondus & mensuram nescientibus, & copiis infinitis, superato nauigiis Hellesponto, qui vulgari appellatione dicitur *Brachium sancti Georgii*, viam versus Antiochiam dirigit, in multitudine graui. Transcursis igitur mediis prouinciis in *Ciliciam* peruenit, vbi moram faciens, *Tarsum* primæ Ciliciæ metropolim egregiam obsidens, occupauit eam violenter; & eiectis ex ea domini Principis Antiocheni fidelibus, quorum fidei vrbem prædictam commiserat, suos induxit. Ipsum autem & de *Adama*, & *Mamistra* & *Anauarza* secundæ Ciliciæ metropoli celeberrima, & cunctis eiusdem prouinciæ ciuitatibus, & municipiis & oppidis quibuslibet, facere non distulit. Sicque vniuersam Ciliciam per annos quadraginta, à principe Antiocheno sine calumnia possessam, ex quo prædicta *Tarsus*, per manum domini *Balduini*, fratris domini Ducis; *Mamistra* verò cum omni reliqua regione, per manum domini *Tancredi* viri clarissimi, antequam Antiochia, in nostram deuenisset potestatem, Christianæ libertati restitutæ sunt, suo contra ius & pium vendicans Imperio: inde etiam cum vniuersis exercitibus suis in multitudine virtutis suæ progrediens, *Antiochiam* accelerans ad eamq; perueniẽs, statim more hostili circumuallat obsidione. Ordinatis itaq; per gyrum machinis, & ingentibus tormentis congruis stationibus

XXV. collocatis, vrbem cœpit vehementiùs artare. Dum hæc circa Antiochiã aguntur, *Sanguinus* vir sceleratissimus, & Christiani nominis immanissimus persecutor, videns Comitem Tripolitanum cum multa suorum manu paulò antè corruisse, regionem quoque vniuersam militaribus destitutam auxiliis, in finibus Tripolitanis supra ciuitatem *Raphaniam*, in monte situm præsidium, cui nomen *Mons-Ferrandus*, de quo etiam superiùs præmisimus, potenter obsidet; & oppidanos intus obsessos acriter impugnat, vrget indesinenter, & multâ molestat instantiâ. Hoc audiens Comes

Comes Tripolitanus *Raimundus*, adoleſcens, Pontii prædefuncti filius, domini Regis ex ſorore nepos, miſſis ſub omni celeritate nunciis, dominum Regem profuſis anxiè precibus rogat, vt in tanta neceſſitate, rebus penè deſperatis nõ moretur ſubuenire, ſed opem laturus acceleret. Dominus itaq; Rex paterno more pro vniuerſis Chriſtiani populi neceſſitatibus debitam gerens ſollicitudinem, cõuocatis ſubitò vniuerſis Regni Principibus, & militaribus tam equitum quàm peditum auxiliis conglobatis, impiger aduolat, & Tripolitanis ſe ex improuiſo exhibet finibus. Occurrunt ibidem nihilominus & domini Principis *Antiocheni*, ſiniſtra deferentes, nuncii, ſcriptis & viuâ voce aſſerẽtes, quod & verum erat, dominum Imperatorem Antiochiam obſediſſe: monentes & multâ rogantes inſtantiâ, quatinus illuc cum omnibus copiis deſcendat, & fratribus in graui anxietate poſitis, maturè ſubueniat. Habitâ itaque deliberatione, quid in tam ancipiti facto fieri oporteret: placuit vniuerſis, vt priùs Chriſtianis in vicino caſtro vallatis, miniſtretur auxilium, quod ſatis leue videbatur; dehinc omnes vnanimiter Antiochenis ſubuenturi, progrediantur. Coniunctis igitur ad inuicem, tam domini Regis, quàm Comitis viribus, & robore collato, hoſtibus obuiam, gratiâ deſtituti diuinâ, progredi nituntur. Vbi ad locum cœperunt appropiare deſtinatum, *Sanguinus* audiens noſtrorum aduentum, obſidionem ſoluens, ordinatis agminibus, eis occurrit. Noſtri quoque inſtructis aciebus & iuxta militarem diſciplinam diſpoſitis, nihilo ſegniùs vnanimiter procedentes, verſus oppidum, obſeſſis opem laturi, contendunt; & vt municipium alimentis vacuum, comportatis repleant neceſſariis. Qui autem duces erant itineris, noſtrum præcedentes exercitum, errore an malitiâ dubium eſt, commodiorem & planam à læua declinantes viam, montis ardua ſecuti, per loca inuia, & anguſta nimis, noſtras inducunt acies, vbi Martiis congreſſibus locus non erat idoneus, nec habilis ad reſiſtendum, neque ad impugnandum opportunus. Quod videns *Sanguinus*, ſicut erat vir ſagaciſſimus, & rei militaris multam habens experientiam, videns meliorem ſe habere calculum, animo feruens, ſuos conuocans, & inter milia ſuorum primus, verbo ſuos erigens, prouocans exemplo, in medias noſtrorum irruit acies; & viriliter dimicãs, ad noſtrorum ſtragem animat, & agmina noſtra prima in fugã conuerſa proſternit. Videntes autem noſtri Maiores exercitus, primas acies defeciſſe, & in nullo reſiſtendi ſpem habere, ſeq; in anguſto poſitos, ſubueniendi afflictis copiam non habere, monent dominũ Regem, vt ſaluti conſulens, in vicinũ ſe cõferat præſidium. Quod vidẽs dominus Rex eſſe pro tempore expedientius, in præſidiũ ſe cum paucis recipit, pedeſtribus copiis penè omnibus, aut neci traditis aut in vincula cõiectis. Captus eſt ibi egregiæ indolis adoleſcens comes Tripolitanus, & de equeſtri ordine cum eo capti ſunt nõnulli. Pars autẽ dominum Regem ſecuta, in municipiũ ingreſſi, vitæ conſuluerunt quocunq; modo, & ſaluti. Amiſerunt ergo illâ die impedimentorum vniuerſam multitudinẽ, equos, & ad ſarcinas deputata animalia, quibus prædictum oppidum inſtaurare fuerat propoſitum. Nã qui in caſtrum fugientes ingreſſi ſunt, vacui, & ſola ſecum arma, quibus muniti erant, habentes, nihil victus intulerant. Cecidit illâ die inter cæteros vir magnificus, nobilitate & armorum vſu inſignis *Gaufridus Charpalu*, domini Ioſcelini ſenioris Edeſſani comitis frater, cuius interitus tanquã ſtrenui viri, multis extitit doloris cauſa amplioris, & vniuerſum concuſſit exercitum caſus eius lugubris.

XXVI.

Sanguinus interea videns noſtros nihil prorſus alimentorum intuliſſe in caſtrum, ſe eorum copias habere vniuerſas, & omnes Regni vires attriuiſſe, Comitem quoq; ſe habere in vinculis, Regem etiam in caſtro ſemiruto, & alimentis vacuo, cum Regni maioribus incluſum: appoſuit iterũ municipium obſidione claudere; ſperans non eſſe qui poſſit obſeſſis ſubſidium miniſtrare; idq; præſidium infra paucos dies non dubitans ſe poſſe euincere. Conuocatis igitur in vnum cuneis, redeunt noſtrorum ſpoliis onuſti, ampliorem prædam præ collectorum multitudine faſtidientes; & caſtrũ ordinatis in gyrum legionibus, obſidione vallat vrgentiſſimâ. Porrò intus cum domino Rege ſe cõtulerant, de regni proceribus, *Wilelmus de Buris* conſtabularius, *Rainerus Brus* miles inſignis, *Guido Briſebarre*, *Balduinus de Ramis*, *Hemfredus de Torono*, tyro & nimiùm adoleſcens: & alii plures, cum quibus Rex habens conſilium, deliberat quid in tanta, tamque anguſta & vrgente neceſſitate fieri oporteat. Decernunt ergò pariter, vt principem Antiochenum, & Edeſſanum Comitem Ioſcelinum iuniorem in ſuum ſollicitent ſubſi-

dium; dominumque Hierosolymorum Patriarcham cum vniuersis regni populis inuitent;& interim eorum quocunq; modo præstolentur aduentum. Per idem tē-pus, dum hæc circa *Montem Ferrandum* aguntur, *Rainaldus*, qui cognominatus est *Episcopus*, nepos domini *Rogerii* Episcopi Liddensis, militiæ sancti Georgii primicerius, miles in armis strenuus, & actibus militaribus insignis, dum Ascalonitas more solito, sed incautè prosequitur, in prætentas casu decidens hostium insidias, captus est. Intereanon cessant nuncii, sed sub omni celeritate properāt. Hic dominū Principem debitâ stimulat instantiâ; & Regis & suorum necessitates edocens, moras arguit, festinare monet attentiùs: Ille, dominum Edessanum Comitē continuis incē-dit hortatibus. Tertius Hierosolymā festinus accelerat, & populum commouet vniuersum. Verùm princeps Antiochenus dubius quid faciat, hæret aliquantulum: nam pro foribus habēs Imperatorē, vrbi timet, si tentet abscedere: iterum domino Regi in tanta necessitate posito, durum nimis & inhumanum reputat non subuenire. Tandem domini Regis & Christiani populi molestiis & anxietatibus cōpatiens, ciuitatē suam Domino cōmittens, satiùs iudicat cum fratribus quantūlibet aduersa sustinere, quàm eis sic deficientibus, abundare prosperis, & qualibet tranquillitate gaudere. Cōuocat igitur proceres, & populi Maiores; reuelataq; cunctis propriâ conscientiâ, inuitat omnes ad Regis subsidium, & facilè persuadet. Sponte enim in eadem DEO gratissima concurrunt omnes desideria; & subitò paratos se offerentes, ab vrbe egressi, dominū Imperatorem circa eandem ciuitatem relinquētes, vnanimiter ad domini Regis subsidium proficiscuntur. Comes quoq; Edessanus, cū vniuersis viribus suis pari voto accingitur, & ad idem opus mirâ festinat celeritate. Dominus quoque Hierosolymorum Patriarcha *Wilelmus*, collectis vniuersis copiis, quas in Regno potuit inuenire, assumpto sibi Dominicæ crucis venerabili ligno, illuc impiger accelerat; & vndique suffragia corrogans, in eorum subsidium maturè

XXVII. contendit. His ita circa dominum Regem se habentibus, *Bezeuge* regni Damascenorum procurator, & Princeps militiæ quo de etiam superiùs fecimus mentionem, audiens Regnum solito robore vacuum, Regem in extremis regionibus obsidione clausum, Principes & vniuersum populum circa eius liberationem sollicitū, ad illas partes vnanimiter conuolare: ratus ex tempore nocendi occasionem inuenisse optatā, cum multa militia in Regnum ingreditur; & *Neapolim* ciuitatem immunitam, muro & antemuralibus, & etiam vallo carētem, aggreditur ex improuiso; & subitò irruens, tanquā fur in nocte, in ciues incautos gladiis, & toto deseuit spiritu, ætati non parcens, aut sexui: tādem seriùs admoniti, qui inuenti sunt residui, in præsidium quod in medio ciuitatis est, cum vxoribus & liberis, se cum multo labore recipientes, vix à cæde & incendiis elapsi sunt. Ille autē nemine prohibente, discursibus liberis vniuersam vrbem obambulās, incendiis cuncta subiiciens, predā & ma-

XXVIII. nubias, & quæcunq; desiderabilia in vrbe depopulatus, indemnis recessit. *Sanguinus* interea obsessos continuis vrgens molestiis, mœnia tormentis quatiens, machinis molares & saxa ingentia iaculatoriis in medium cōtorquens præsidium, domos prosternit interiùs, nō sine multa inclusorum formidine: tantis enim eos cautes violenter immissi, contorta omnimodorum telorum genera, opprimebant angustiis, vt iam intra muros nullus tutus ad occultandos saucios & debiles inueniretur locus. Vbique periculum, vbique discrimen, & mortis imago tremendæ eorum se ingerebat oculis; & mentibus non deerat repentini timor interitus, & casuum præsentia sinistrorum. Ad hoc vir sæuissimus, assultus ingeminat, & destinatis per vices agminibus, successionis quodam ordine vires reparat; & prioribus defatigatis, recentes subrogat, vt continuatum potius quàm renouatum videretur præliorum negotium. Nostri verò, non habentes ad hanc vicissitudinis recreationem inducendam sufficientes copias, ipsi primos, ipsi nouissimos continuatis laboribus sustinent impetus. Diminuebatur præterea eorum diebus singulis numerus, aliis vulnerum acerbitate, aliis ægritudinum varietate decumbentibus; omnibus autem vnus idemque defectus, & tolerandæ perpetis molestiæ par impotentia. Noctes enim, excubiis deputati trahebant insomnes; diebus verò, continuis congressionibus fatigati, nullas percipiendæ quietis ad restaurandam corporum exinanitionem, hostes ferias indulgebant. Accedebat & ad malorum cumulum, quod nec ingredientes alimentorum aliquid intulerant; nec in castro, ex priore obsessione,

sessione, erat aliquod victus residuum: nam quod ipsi inferre decreuerãt, in manus hostium cum omni peruenerat integritate. Vnde statim post ingressum, suos, nil aliud habentes, equos comederant, quibus deficientibus, omnis omnino defecerat alimonia. Attenuabantur itaq; præ ieiunio, etiam fortium & robustorum corpora; & inducta per inediam macies, strenuis etiam vires furabatur. Tanta præterea erat inclusorum multitudo, vt nec ciborum sufficerent copiæ ad hoc, vt vnusquisq; modicum quid acciperet: ita sanè obsessorum multitudine vniuersa municipii referta erant diuersoria, vt vicus & plateæ iacentium frequentiâ, quasi iuncis strata viderentur: emissa quoque incautè iacula, casu & sine studio dirigentis letalia inferebant vulnera. Hæc omnia *Sanguinus* nouerat plenius, eoque proteruius suos ad instandum impellebat, quòd nostros hæc molestiùs pati posse non dubitabat. Ad hæc & circa oppidum tam frequentes hostium erant dispositæ cohortes, & tantâ diligentiâ omnes obseruabant aditus, vt nec ad nos accedere quispiam, nec de nostris egredi aliquis, quasi rem desperatam attentaret. Augebatur obsessis in dies molestia singulos, & victu penitus deficiente, nullum erat spei residuum; & rebus ipsis edocebantur, quàm violentum sit famis imperium, & quàm verè dictum sit illud: *Asserit vrbes sola fames.* Id tamen pereuntem quocunque modo adhuc fouebat populum, quòd principis & Comitis Edessani, necnon & Hierosolymorum præstolabatur subsidium: &, quia *animo cupienti nihil satis festinatur,* omnis habebatur mora suspectior; dilatione votum creuerat, & hora pro anno computabatur. Interea XXIX.
dum hæc circa obsidionem sic aguntur, princeps *Raimundus* cum suis iam aderat legionibus, Comes quoq; Edessanus ingentia trahens agmina non longè aberat; sed & Hierosolymorum exercitus salutiferæ Lignum Crucis sequẽtes vnanimiter, maturato itinere accelerabant. Quo per nuncios fideles comperto, Sanguinus timens tantorũ aduentum Principum; idq; specialiùs reformidans, ne auditis obsessorum molestiis, eisq; compatiens dominus Imperator, quẽ circa Antiochiam esse cognouerat, cũ suis intolerabilibus copiis super se iratus irruat, antequã ad obsessos hic rumor perueniat, de pace primus missis internunciis dominũ Regẽ, & Principes suos alloquitur, dicens: *Castrum iam semirutum, ante se diu non posse stare; populũ ieiunum & fame laborantem, resistendi vires & animos amisisse; suum verò è contra exercitum, necessariis abundare: tamen domini Regis intuitu, qui magnus & eximius esset Princeps in populo Christiano, dicit se vniuersos captiuos quos paulo antè ceperat, tam Comitem quàm alios restituturum, & domino Regi cum omnibus suis liberum & tranquillum exitum, & ad propria reditum, indulturũ, si ei castrum omnibus vacuum restituere voluerint.* Nostri porrò nescientes tã præsens esse subsidium, prçterea fame, vigiliis, laboribus, angore attriti, vulneribus confossi letalibus, imbelles facti & exhausti viribus, verbum oblatum cum omni auiditate suscipiunt, admirantes, vnde tanta hominis tam inclemẽtis processerit humanitas: quacunq; tamen occasione, porrectas gratanter suscipiunt cõditiones. Pactis ergo hinc inde ad placitam vtrinq; redactis consonantiam, comes Tripolitanus restituitur, & cum eo captiuorum maxima multitudo; statimq; dominus Rex cum suis egressus, ab hoste satis humanè tractatus, præsidio Turcis resignato, confusus quidem, sed tamen de periculorum nimia perplexitate erutus, gaudens, de montibus descendit in campestria *Archis* contermina; vbi audito domini Principis & domini Comitis aduentu, approbans eorum sollicitudinem, & fraternam caritatem, sed serò oblatam conquerens, eis occurrit deuotus; solutisq; ingentibus gratiarum actionibus, quòd pro eius negocio tam sollicitos se exhibuerant, & quantum in eis erat, optatum ministrauerant subsidium; & mutuis collocutionibus recreati, diuisi sunt ab inuicem, ad propria redeuntes. Dominus autem Princeps, cuius res in arto videbantur XXX.
constitutæ, quia potentissimum orbis terræ principem ante suam ciuitatem hostilia meditantem dimiserat, *Antiochiam* sub omni celeritate rediens, per portam superiorem, quæ præsidio ciuitatis, & arci contermina est, ingressus, Imperatorem adhuc in eodem perseuerantem proposito repetit: vbi per dies aliquot habitis congressibus, nõnullis Antiochenis in Imperatoris exercitum clàm sæpè, palam sæpius irruptiones faciendo, damna eis frequenter intulerunt enormia; & cũ eis more hostili, non attentâ fidei professione, versabantur. Imperator quoque versâ vice tormentis ingẽtibus & machinis iaculatoriis, cautes immanissimos, & immensi põderis cõtorquendo, à porta pontis mœnia cædendo & turres, vrbis claustra debilitare

& effringere nitebatur. Dispositisq; per gyrum legionibus, sagittis, & omnium missilium genere, necnon & fundibulariorum manu proteruâ, ciues à muri propugnatione arcebant eminus; & ad suffodienda mœnia aditum & opportunitatem nitebantur vendicare. His igitur ita se habentibus, timori erat prudentioribus vtriusq; exercitus, quòd nisi maturo rei subueniretur cõsilio, res in eum casum esset deuentura, in quo non facilè, periculis emergentibus, remedia possent aptari conuenientia. Interponunt se itaq; viri timorati, partium arbitri, pacis portantes manipulos: & domini Imperatoris ingressi castra, eius verbis pacificis, & omni humilitate prætẽtâ, mitigare satagebant indignationẽ. Rursum dominum Principem adeuntes, prudenter & circumspectè nimis, prout opus erat, viam pacis student inuenire. Tandẽ visum est arbitris, & quæsiti fœderis moderatoribus, quòd *dominus Princeps ad Imperialem accedens magnificentiam, in præsentia illustrium & inclytorum Imperialis palatii, cum vniuersorum cœtu procerum suorum, cum debita sollemnitate ei ligiam exhibeat fidelitatem; iuretq; præstito corporaliter sacramẽto, quòd domino Imperatori Antiochiã ingredi volenti, vel eius præsidium, siue irato siue pacato, liberum & tranquillum non neget introitum. Et si dominus Imperator ei Halapiam, Cæsaream, Hamã, Emissam, sicut pactis erat insertum, Principi restitueret quietas, quòd his & aliis circumadiacentibus cõtentus vrbibus, Antiochiam domino Imperatori sine difficultate restituat iure proprietatis habendam: dominus verò Imperator in recõpensationẽ exhibitæ fidelitatis, Principi concedat, quod si auctore Domino eum contigerit Halapiam, Cæsaream, & omnem circumadiacentem regionem sibi acquirere, totum Principi sine molestia & diminutione accrescat; & iure perpetuo sibi & heredibus suis, tamẽ in beneficio, quod* feodum *vulgò dicitur, tranquillè possideat.* Egressus est igitur dominus Princeps, iuxta condictum, cum omni suorum nobilium comitatu, ad castra Imperialia: vbi cum debita honorificentia à domino susceptus Imperatore, recensitis ad placitum hincinde pactis cõsensum, fidelitatem suam domino Imperatori manualiter exhibuit: sed & statim prædictarum vrbium cum omnibus pertinentiis suis, dominus Imperator inuestituram ei concessit, spondens firmissimè, quòd æstate proximè futurâ, eas auctore Domino, comprehensas corporaliter tradat. Sic itaque fœdere completo, pace pleniùs restitutâ, vexillo Imperiali super principalem præsidii arcem collocato, donis ingentibus cumulatus, cum suis Princeps in ciuitatem est regressus. Dominus autẽ Imperator, propter instãtem hyemis asperitatem, cum vniuersis exercitibus suis in Ciliciam reuersus, circa *Tarsum* in regione maritima, hyemandi gratiâ se contulit.

EXPLICIT LIBER QVARTVSDECIMVS.

CAPITVLA LIBRI QVINTIDECIMI.

I. Imperator Cæsaream obsidet: Principe & Edessano Comite in eius obsequio constitutis.

II. Indignatus idem, imperfecto negotio obsidionem soluit Antiochiam reuersus.

III. Imperator à Principe ciuitatis repetit præsidium, quasi moram in regione facturus.

IV. Excitatur in ciuitate tumultus; timet Imperator, & petitionem remittit: & sedatur scandalum, eodem ab vrbe egresso.

V. Mittuntur legati, qui indignationem Imperatoris mitigent; & obtinent: Imperator ab propria redit.

VI. Hierosolymorum Rex vltra Iordanem præsidium obsidet, & occupat violenter. Apud Thecuam nostri miserabiliter prosternuntur.

VII. Sanguinus regnum Damascenorum inquietat: Damasceni à nostris auxilium postulant, & interpositis obtinent conditionibus: Sanguinus ad propria reuertitur.

VIII. Obsidetur ciuitas Paneadensis, Damascenis præbentibus auxilium.

IX. Princeps Antiochenus, & Tripolitanus Comes, ad eandem accedunt obsidionem: & vrgentissimè impugnatur ciuitas.

X. Principe & Comite præsentibus, machina ad oppugnandam vrbem erigitur: ciuibus spe subsidii strenuè se defendentibus.

XI. Legatus Ecclesiæ Romanæ applicat; ad obsidionem accedit; capitur ciuitas: ibiq; ordinato Episcopo, Hierosolymam Principes omnes proficiscuntur.

XII. Princeps Antiochenus cum aduersariis Antiocheni Patriarchæ conspirat: Patriarcha Romam proficiscitur. Capitur à duce Apuliæ Rogerio: sed tandem cum eo pacificatus, Romam peruenit.

XIII. Ac-

XIII. Accusatur ab aduersariis: tandem cum plenitudine gratiæ, ad propria reuertitur.

XIV. Rediens, à clero suo, instinctu Principis non recipitur: in terram secedit Comitis Edessani: tandem cum Principe pacificatus, Antiochiam ingreditur.

XV. Lugdunensis Archiepiscopus, Apostolicæ sedis Legatus, apud Accon defungitur: dirigitur ad idem Albericus, episcopus Hostiensis. Synodus apud Antiochiam indicitur.

XVI. In cœtu episcoporũ aduersus Patriarcham accusatio proponitur: citatur: sed venire differt. Serlo Appamiensis Archiepiscopus, eius fautor, deponitur.

XVII. Patriarcha quasi contumax absens deponitur: ignominiosè tractatus; vinculis mancipatur: Romam iterum profectus, ex parte gratiam obtinet: sed rediens veneno interit.

XVIII. Legatus Hierosolymam redit: Synodum celebrat: templũ dedicat Dominicum.

XIX. Rursus Imperator in Syriam descendit: ad pacta priùs inita Principem inuitat.

XX. Ciues missâ legatione ad Imperatorem pactis contradicunt, & ingressum inhibent.

XXI. Imperator ad Regem Hierosolymorum nuncios dirigit, simulans se habere propositum loca visitandi venerabilia; & super eodem recipit à Rege responsum.

XXII. In Cilicia moram faciens, letaliter sauciatur Imperator, dũ venationi dat operam.

XXIII. Sublimato ad Imperium iuniore filio, defungitur Imperator. Exercitus, duce Manuele Imperatore substituto, domum reuertitur.

XXIV. Rex & regni principes, ante Ascalonam castrum fundant, cui nomen Ibelin.

XXV. Iterum ante eandem Ascalonam de communi Principum consilio castrum ædificatur, cui nomen est Blanca guarda.

XXVI. Regina in loco cui Bethania *nomen, monasterium ædificat; & amplissimo ditat patrimonio, sororem ibi præficiens.*

XXVII. Rex in campestribus Acconensibus leporem agitans, de equo ruit præceps: moritur: Hierosolymis inter suos prædecessores sepelitur.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI QVINTIDECIMI.

INCIPIT LIBER QVINTVSDECIMVS.

TRANSCVRSIS igitur circa partes Ciliciæ mensibus hybernis, vere iam reducto, & gratam exercitibus referente temperiem, missâ voce præconiâ, & edicto Imperiali publicè mandatur primiceriis, cẽturionibus, quinquagenariis legionum, iterum cohortes instrui, instrumenta bellica reparari, armis accingi populum vniuersum. Præmissis ergo legationibus dominus Princeps, dominus quoque Comes Edessanus, aliique illarum partium primores inuitantur, vt cũ domino Imperatore proficiscantur ad prælia. Quibus vndique conglobatis, quasi circa Kal. Aprilis, tubarum stridore, clangore tympanorum, exercitus vniuersus, vt pactis inter se & Principẽ priùs initis, satisfaciant, versus *Cæsariam* acies dirigi præcipit; & fines hostium ingressus, paucis euolutis diebus, ante prędictam vrbem castra metatus est. His auditis, Princeps & Comes, conuocatis ex vniuersa regione suorum copiis, Imperatorem sub omni celeritate sequentes, subitò cum suis ante suprà nominatam ciuitatem, paribus accensi desideriis adfuerunt. Est autẽ prædicta ciuitas, inter montem & fluuium, qui Antiochiam præterfluit, ferè in modum Antiochiæ sita, partem sui maximam in plano vsque ad flumen habens: partẽ quoque in decliuo montis; præsidiũ verò in montis fastigio imminens, humanis inexpugnabile viribus est cõstitutum. Vnde à læua & à dextra demissis vsque in fluuium mœnibus, ciuitas ambitur cum suburbio sibi adiacente. Transito itaque fluuio, dispositisque in gyrum agminibus, ex ea parte vnde ciuitas suburbio ante se posito habilior ad impugnãdum videbatur, vrbem vallat obsidione. Hic demum machinis congruâ prouisione dispositis, turres ac mœnia, & infra muros ciuium domicilia grauium immissione molarium, incessanter cõcutiunt, & crebris ictius & vicariâ immissorum cautium repetitione, non sine multa inhabitãtium strage funditus deiiciunt, in quibus erat defensionis spes maxima, ædificiorũ munimina. Vrgebat dominus Imperator, sicut erat vir magnanimus, studio feruente propositum, & propositis brauiis, adolescentium gloriæ cupidos, ad certamina & congressus Martios accendebat animos: loricâ quoque indutus, & accinctus gladio, casside caput tectus aureâ, medius immixtus agminibus, nũc hos nunc CAP. I.

illos sermonibus hortatur congruis; nunc exemplo tanquam vnus è popularibus prouocat, & instat viriliter, vt alios ad instandum reddat animosiores. Sic igitur vir egregiâ animositate insignis, sine intermissione discurrens, æstus belli à prima diei hora vsque ad nouissimam sustinens, nihil sibi quietis, vt vel cibum sumeret indulgebat: sed aut hos qui machinis deseruiebant, vt frequentiùs & directiùs iacularentur, admonebat; aut iis qui in conflictibus desudabant, addebat animos, per vicarias successiones vires reparans, & pro deficientibus recentes surrogans, & integris conatibus validos. Princeps autem & Comes, vt dicitur, adolescentes ambo, & illius ætatis læuioribus nimium tracti studiis, cæteris in prælio & re militari desudantibus, aleam ludebant, non sine damno rei familiaris, assiduè; & circa bellorum studia remissiùs se habentes, cæteros quoque à feruore instãtiæ, suo reuocabant exemplo. Quod audiens Imperator, & facto eorum pernicioso nimis motus, interiùs eos semel & secundò, familiari & secreta commonitione, reuocare studuit, exemplum sui proponens, qui cum Regum terræ & Principum omnium esset potentissimus, nec labori proprii parcebat corporis, nec immẽsis sumptibus. Tandem cum per dies aliquot in huiusmodi congressionibus & assiduis conflictibus perseuerasset exercitus, indignatus Imperator, quòd incomparabilibus eius copiis vrbs pusilla tam diu posset resistere, affectus tædio, moram arguens, suorum accusans desidiam, ad fortiores animat insultus, & cõgressus ingeminans, acriùs instare pręcipit. Dumq; vrbis effractioni certatim instant, suburbium pręedictum, quod in inferiore ciuitatis parte situm esse diximus, cominus effractum occupant violenter, ciuibus qui ibi reperti sunt, non parcentes, nisi fortè qui ex eis verbo vel habitu, vel quouis signo Christianam professionẽ se esse sectaturũ designaret. Multos enim fideles habebat & habuerat ab initio ciuitas illa habitatores, qui sub miseræ seruitutis iugo ab

II. infidelibus dominis premebantur indebitè. Sic ergo ciuitate ex parte quadam impugnatâ, timentes ciues, violentas hostium in vxores & liberos & vrbis penetralia irruptiones, pacem ad tempus postulant modicum, & impetrant postulatam. Erat porrò illius ciuitatis dominus quidam nobilis homo, Arabs natione, *Machedolus* nomine: hic missis occultè ad Imperatorem nunciis, pro salute vrbis & ciuium indemnitate, profusis cum omni humilitate supplicat precibus, & infinitam spondens pro eodem pecuniam. Indignatus enim Imperator, quòd Princeps & Comes, ita dissolutè & negligenter in expeditione se habuerant, eoque pręcipuè, quòd pro eorum negotio & implenda promissione videbatur laborare, maximum contra eos rancorem conceperat; & promissam eorum fidelitatem, tanquam sine operibus mortuam, magis splendidam quàm solidam, pro nihilo ducens, firmissimè apud se, cum paucis familiaribus, prærordinauerat, quòd in odium eorum, & infidelitatis pœnam, oblatâ qualibet occasione, quæ aliquam saltem honestatis speciem videretur pręetendere, solutâ obsidione, ad propria rediret. Susceptâ igitur pactâ pro dissoluenda obsidione, pecuniâ, edicitur publicâ voce præconiâ obsessis pax; & legionibus mandatur, vt ad reditum se præparent. Sicque solutis castris Imperator versus *Antiochiam*, acies præcipit dirigi, & vniuersus illuc exercitus properare. Audientes hoc princeps & Comes, serò ducti pœnitentiâ, dominum Imperatorem ab incœpto reuocare nituntur; sed perseuerat in proposito, quod irreuocabiliter conceperat Imperator; spretisque eorum persuasionibus, iter accelerat. Dicebatur, Comes in eo malitiosè nimis versatus: Nam occulto, sed postmodum clarè patuit, aduersus dominum suum, Principem videlicet, ducebatur odio, & incrementum eius habens omne suspectum, seducebat imprudẽtioris adolescentis animum, ipse versutior: ad id toto contendens studio, vt Princeps Imperatoris indignationem

III. mereretur, ne per eum ad maiora proueheretur compendia. Perueniens igitur *Antiochiam* dominus Imperator cum filiis suis & familiaribus, & militia non modica ad vrbem ingressus, domino Principe, dominoque Comite Stratoris officium exequentibus, dominoque Patriarcha cum vniuerso clero & populo ordinatâ de more processione, in psalmis & hymnis, canticis & musicorum concentu instrumentorum, cum plausu & exultatione populorum, priùs ad cathedralem ecclesiam, deinde ad palatium Principis solemniter deductus est. Vbi cùm per dies aliquot, balneis, & cæteris quæ ad corpus pertinent recreationibus, tanquam dominus in domo, pro libero vsus esset arbitrio, profusaque & penè prodigâ tam in

dominum

dominum Principem & Comitem, quàm in eorum Magnates, necnon & in ciues indifferenter vsus esset Imperiali munificētiâ, Principem simul & Comitem & omnes prouinciæ primores, ad se fecit euocari: quibus in præsentia sua constitutis, Principem alloquitur, dicens: *Nosti, dilectissime fili Raimunde, quomodo ob gratiam tui, vt iuxta conuentiones inter nostrum DEO amabile Imperium, & fidelitatem tuam priùs per prudentum virorum mediationem initas, tuum augeam principatum, & dilatē super hostes fidei nostræ possessiones tuas, diu iam in ista regione conuersatus sum: & ecce opportunitate ingruente, tempus est vt promissa soluam, & omnem circumadiacentem regionem tuæ subiiciam ditioni, sicut pactorum tenor manifestiùs edocet. Sed nosti optimè, nouerūt & isti, qui tecum in nostra assistunt præsentia, quòd non est, quod tibi soluere tenemur, opus temporis modici; sed moram tua negotia videntur exigere diuturniorem & impensas ampliores deposcere. Oportet igitur vt ciuitatis huius præsidium, sicut ex pacto teneris, nostræ deputes custodiæ, vt in eo nostri tutiùs reponantur thesauri: vrbem quoque nostris exercitibus peruiam facias, vt liberam omnino intrandi egrediendiq; habeant sine difficultate licentiam. Nam de Tarso, vel Anauarza, vel aliis Ciliciæ vrbibus, non ita commodè bellica parari possunt instrumenta, ad angustias & obsidionem Halapiæ inferendā; aliamq; præstat hæc ciuitas iis vsibus opportunitatē, longeq; meliorem quàm alia quæuis posset ministrare. Imple ergo promissum, & iuxta tenorem exhibitæ fidelitatis, prosequere quod tuum est: nam nostræ erit eminentiæ, id quod tibi tenemur exsoluere, largâ interpretatione & superfluente mensurâ largiri.* His dictis, Princeps & sui, verbi acerbitate perterriti, diu hærētes quid super his respōderent, cum multa anxietate secū voluebāt, quid ad hoc referrent. Durū enim videbatur & graue nimis, quòd ciuitas tanto nostræ gentis acquisita periculo, tantoque sanguinis felicium Principum dispendio Christianæ fidei restituta, quæ tantarū semper fuerat caput & moderatrix prouinciarum, in manus effeminati Græcorum populi descenderet. nā sine ea reliquæ regionis portiones nobis stare posse non videbantur. Iterum, id pactis domini Principis insertū, nemo erat qui dubitaret; præterea tot de suis intromiserat, quòd non facilè videbatur ei, vim inferre volēti, resistere posse. Sic igitur res in arcto posita erat, cùm ecce Comes Edessanus pro omnibus respondens, ita orsus est: *Domine, sermo quē perorauit Imperialis sublimitas vestra, diuinâ redolet eloquentiâ, & omni acceptione dignus est: in nostrum enim totum illius tenorem videmus respicere penitus incrementum. sed res noua, nouo indiget consilio, nec est in domino Principe solùm hoc effectui mancipare. Oportet enim, vt cum suorum, mei videlicet, & aliorum suorum fidelium consilio, super hoc pleniùs deliberet, quomodo faciliùs verbum vestrum & postulatio debitum sortiatur effectum, ne tumultu plebis intercurrente, executioni petitionum vestrarum futuræ præstetur impedimentum;* Placuit itaque domino Imperatori Comitis responsum: & datis ad modicum induciis, vt dictæ satisfieret deliberationi, Comes domum regreditur, Principe in palatio remanente, & suiipsius (vt dicebatur) non habente potestatem.

Comite igitur domum reuerso, missis occultè nunciis, qui populum vniuersum, patefactâ Imperatoris postulatione, ad arma sollicitent, fit tumultus cum immoderato strepitu per vrbem; & turbis vndique conuenientibus, clamor attollitur in immensum. Hæc audiens Comes, accepto equo velociter ad palatium festinans, tanquā popularium incursus fugiens, ante pedes Imperatoris se dedit exanimem. Subito igitur Comitis ingressu, imperator attonitus, quærit diligenter, *quænam sit caussa, quòd ita inordinatè, præter morem & disciplinam sacri palatii, ante maiestatem irruperit Imperialem.* Respondit: *necessitatem legem non habere; seq; populi furentis insectatione coactum, vt mortis euitaret discrimen, contra morum regulas aduenisse.* Item sæpiùs sciscitanti, vt caussam diligentiùs aperiret, respondit: *se gratiâ percipiendæ quietis in hospitium declinasse, & ad id operam dare proposuisse, cùm ecce subitò vniuersus ciuitatis populus, quasi vir vnus ante domus ianuam cum gladiis & armis qualia furor ministrabat assistens, virum sanguinarium, proditorē patriæ, plebis homicidam, cœpit clamare: qui ciuitatem Imperatori, sumptâ inde pecuniâ vult vendere: Comitem Edessanum sibi dari obuiam velle: vixq; eos iam effractâ domo, cum mille periculis effugisse.* Interea clamor per ciuitatem excitatur ingens, tumultus immoderatus, rumor celeberrimus omnium aures circumstrepit, ciuitatem Græcis vēditam, præsidium iam eis traditum; ciues, relictis auitis domibus & fundis paternis, migrare oportere. His itaque rumoribus ciues accensi, quoscunque de Imperatoris reperiunt familia, de equis deiiciunt, vi spoliant, verberibus afficiunt, resistere volentes, gladiis obtruncant; & vsque in palatium Principis, iniurias & mortē fugientes, strictis gladiis IV.

insequuntur. Hoc strepitu ciuium, & suorum conclamantium vociferatione vehementi motus Imperator, Principem & Magnates accersiri iubet, & mitigatâ pro tẽpore indignatione, timens ne contra se duriùs aliquid oriretur, sermonem, quem eodem die corã omnibus aliquãtulum liberiùs dixerat, tãgens ait: *Memini me vobiscũ hodie super vno verbo habuisse tractatum, vnde fortasse scandalum hoc in populo dicitur obortum. Nunc autem nouerit tam patrum, quàm plebis vniuersitas, quòd ex quo ita durum & difficile vobis videtur quod dixi, reuoco sententiam, retracto quod proposui. Habetote vobis tam vrbem totam, quàm præsidium: sufficit Imperio meo, statum temporum hactenus obseruatum continuare. Noui quòd verè fideles mei sitis, nec à fidelitate promissa & præstita vlla dies vnquam vos conuellere poterit. Egredimini igitur & populum furentem compescite. Quòd si mora in ciuitate mea eis aliquatinus suspecta est, ne super hæc moueantur: cras enim, auctore Domino, egrediemur.* His dictis laudant omnes domini Imperatoris propositum; & extollunt vsque ad sidera mentem prouidam, consilii altitudinem, consulti pectoris iudicium. Et egredientes Princeps & Comes, & alii procerum primores, voce, manu, nutibus & signis tumultum sedare tentant: tandemque indicto silentio, & plebe verbis amicis ad aliquam tranquillitatem redactâ, domum eos redire, & armis depositis quietè degere rogant propensiùs. Quod & factum est. Dominus autem Imperator, die sequente cum filiis & consanguineis & familiaribus egressus, ante vrbem castra locari præcipit.

V. Scientes ergo hi quibus mens erat sanior, dominum Imperatorem, licet more prudentis dissimulauerit, rancorem aduersus Principem & nobilium primores mente concepisse, tanquam eorum instinctu & occultâ operâ popularium tumultus & plebis scandalum esset excitatum: dirigunt reformandæ pacis gratiâ idoneos ad hoc, & sensus habentes exercitatos, ad Imperialem excellentiam nuncios, qui dominum Principem & Magnates regionis apud dominum Imperatorem satagant excusatos habere; & super eo qui in populo excreuit tumultu, prorsus asserant innocentes. Qui ergo missi fuerant, in auditorium Imperatoris intromissi, pro iniuncto negocio verba facientes, allegare student & persuadere Principis innocentiam, in hunc modum: *Nouit Augustalis apex & Imperialis eminentia nobis multo meliùs, quòd in quolibet collegio, nedum in ciuitatibus, & magnis hominum cœtibus, non omnes pari splendẽt prudentiâ, nec pari sunt præditi disciplinâ: sed aliter & aliter affectis ciuibus, dispares mores, disparia sequuntur studia: ita vt iuxta prudentis verbum, verum sit quod dicitur,*

Tres mihi conuiuæ propè dissentire videntur. *Et illud:*
Quot homines, tot sententiæ.

Sed in hac tanta varietate morum dissimilium, prudentis est, qualitatem distinguere meritorum, & congrua meritis præmia deputare. Iuxta hanc rationem plebis indiscretæ calor inconsultus, in damnum non debet redundare meliùs affectorum. Vsu enim inter homines solet euenire, vt plebs confusa, modum nesciens, rixas & tumultus consueuerit incautiùs suscitare: idq; in omnibus benè moratis vrbibus, vetustam & vsu approbatam longæuo consuetudinem obtinuisse certum est, vt patrum modestiâ populares comprimantur impetus, & ignara modi refrenetur audacia. Aliter, vulgi multo meliorem quàm nobilium esse conditionem; turbæ imprudentis confusionem, quàm discretorum experientiam, nisi Maioribus colligere liceat peccata plebis inconsultæ. Ignorante sanè domino Principe, nescientibus iis ad quorum nutum maiora tractantur negocia, deliquit plebs indiscreta. Pœnas ergo toleret quas meruit, domino Principe cum Maioribus indemnibus conseruatis: paratus est denique in argumentum suæ innocentiæ in finibus stare pactorum; &, si liceat, vrbem cum præsidio in manus Imperii transferre. His & similibus persuasus Imperator, motum indignationis nimiæ, quem de sola suspicione conceperat, humaniore sententiâ reuocauit: accersitoque domino Principe, nec non & Comite cum proceribus, ad se familiariter præcipit introire; & detersâ omni interiecti rancoris nebulâ, mutuæ salutationis benignè suscipit & impendit affatum. Tandem eis innotescens quòd caussas haberet vrgentissimas, quibus impellentibus eum domum redire oporteret; sumptâ licentiâ, promissoque firmissimè, quòd iterum auctore Domino, pacta completurus, in manu valida esset rediturus, in Ciliciam vniuersos dirigit exercitus. Vnde completis negociis circa Ciliciam & Syriam, præparatisque ad iter agminibus, ad propria reuersus est.

VI. Interea dum hæc circa Antiochiam geruntur, subsequente æstate, non post multum temporis interuallum, vir inclytus & magnus apud Occidentales Principes, dominus *Theodoricus*

doricus Flandrenſium Comes, domini Regis gener, orationis & deuotæ peregrinationis gratiâ cum honeſto nobilium virorum comitatu Hieroſolymam venit, cuius aduentum Rex & populus vniuerſus multa cum hilaritate ſuſcipientes, cōfiſi de inſigni & robuſta, quam ſecum adduxerat militia, apponunt vnanimiter cum domini Patriarchæ, & aliorum Regni Principū conſilio, trans Iordanem in finibus Ammonitarum iuxta montem Galaad obſidere præſidium vnum, noſtris regionibus perniciosſum valde. Erat autem prædictum municipium ſpelunca quædam in latere montis eminentis maximè decliuo ſita, aditum habens penè inacceſſibilem. Deſuper verò immaniſſimum imminebat præcipitium, vſque in infima ſubiacētis vallis, à vertice ſupereminentis promontorii contiguum. Ex latere verò altrinſecus ad eandem ſpeluncam erat inter cliuum ſuperincumbentis altitudinis, & dictum præcipitium,* artus & formidabilis. In hanc ſe collegerat furum manipulus nocens, & prædonum turba de finibus Moab, & Ammon, & Galaad, qui præmiſſis exploratoribus locorum peritis, & per eos de ſtatu regionum noſtrarum plenius edocti, ſumptâ opportunitate frequētes irruptiones, clàm, & plerunque periculoſas nimis, noſtris finibus inferebāt. Quibus malis noſtri volentes occurrere, proponunt, vt præmiſimus, ſpeluncam obſidere. Conuocato igitur vniuerſo Regni populo, & copiis militaribus congregatis, tranſito Iordane, illuc perueniunt: & ſicut regionis patiebatur inæqualitas, ſimul & anguſtia, aditus occupant, caſtra per circuitum locantes; & diſpoſitis agminibus per gyrum, locum obſidione vallant. Legem itaque caſtrorum exequentes, ad quælibet nocendi ſe conuertunt argumenta, obſeſſos modis quibus poſſunt artantes, vt ad deditionem impellant: illi verſâ vice quicquid miſeris rebus ſolet venire ſollertiæ colligentes, in ſui tuitionē vigilanter armātur. Dumque ibi penè omnis Chriſtianus vnanimiter deſudaret exercitus, Turci quidam ex tempore opportunitatem nacti, videntes trans Iordanem vniuerſam regionem militiâ deſtitutam, hoſtilibus patére inſidiis, Iordane trāſmiſſo, Hiericuntinam regionem relinquentes, à dextris, ſecus *Aſphaltem* lacum, qui & *Mare Mortuum* dicitur, incedentes, inde ſe ad montana conferentes, in eam prouinciæ partem irruperunt, quæ tribu Iudæ olim ceſſit in ſortem; & peruenientes ad ciuitatem prophetarum Amos & Abacuc, *Tecuam* nomine, incolis vacuam, violenter occupauerunt, paucis quos ibi repererunt occiſis: fugerant enim loci illius habitatores, hoſtium aduentu præcognito; & cum vxoribus & liberis, armentis & gregibus in ſpeluncam *Odollam*, illis vicinam ſe contulerant. Vicum ergo prædictum inuenientes vacuum, domicilia eorum qui fugerant ingreſſi, quod reſiduum erat, aſportabant. Erat autem caſu Hieroſolymis illis diebus ab Antiochia veniens, vir piæ in domino recordationis, miles eximius, & in armis ſtrenuus, nobilis carne & moribus, dominus *Robertus*, cognomine *Burgundio*, natione Aquitanicus, magiſter militiæ Templi. Hic cum quibuſdam de fratribus ſuis, & cum iis qui Hieroſolymis remanſerant, paucis & promiſcui generis equitibus, vexillum regium baiulante quodam domini Regis familiari, *Bernardo Vacher*, ſubſequente populo, ad locum prædictum certatim & ſub omni celeritate contendunt. Audientes itaque Turci noſtrorum aduentum, locum deſerentes *Habehim*, Iohelis prophetæ domum, verſus *Ebron* patriarcharum ſepulchrum, fugam inierant: volentes inde in plana Aſcalonam verſus deſcendere. Noſtri autem, ſcientes hoſtium acies in fugam verſas, non eiſdem veſtigiis inhærentes, tanquam de trophæo certi, ſed ad diuerſa incautè nimis tendentes, fugientium ſpoliis magis quàm ſtragi hoſtium inſiſtebant imprudenter. Quod intelligentes qui fugam inierant, iterum more ſolito conglobati, reſumentes animos, diſperſas acies, quantum poſſunt, reuocare nituntur: noſtriſque ex improuiſo & nimis confidenter irruentes, paſſim vagantes & ſecuros inuadunt, gladiis obtruncant: paucis tamen reſiſtentibus, & collectis adinuicem, pugna committitur. Inter hæc qui diuerſa fuerant ſecuti tubarum clangore, ſtridore cornuum, equorum fremitu, armorum fulgore corruſcātium, vocibus ſuos adhortantium, ſimul & pulueris equorum pedibus agitati nebulâ in ſublime raptâ, commoniti, ad locum properant certaminis. Sed antequam eorum qui reſtiterant cateruis ſe coniungerent, deficientibus primis, & in fugam actis, facti ſunt hoſtes, noſtris deuictis, ſuperiores. Conuerſos itaque in fugam noſtros, per loca ſaxis aſperrima & prorſus inuia, & omnino fuga non admittētiâ ſagittis & ſtrictis gladiis more hoſtiū inſectantes, alios

ferro perimunt, alios prosternunt præcipites; & à prædicta *Hebron*, quæ est *Cariatharbe*, vsque in fines Thecuæ persequentes, stragem multam nimis operati sunt in populo. Ceciderunt autem illâ die multi nobiles & inclyti viri, inter quos vir eximius frater militiæ Templi, *Odo de Monte Falconis*, omnes morte suâ mœrore & gemitu conficiens, occisus est. Hostes verò victoriâ potiti, cæde nostrorum & spoliis lætantes, Ascalonam reuersi sunt. Nostri autē qui in expeditione erant, cognito quod apud nos acciderat infortunio, animo nimirum sunt vehementer consternati. Sed tamen intelligentes hanc esse *bellorum legem*, vt nunc hi, nunc illi variis euentibus fiant superiores, iterum consolationem recipientes, cœpto instant operi feruentiùs solito, & auctore Domino, infra paucos dies prædictum obtinent præsidium, inde
VII. cum gloria & triumpho ad propria reuersi. Interea dum hæc in partibus geruntur Hierosolymitanis, *Sanguinus* tanquam vermis inquietus, successibus in immensum elatus, præsumit etiam Damascenorum regnum sibi vendicare. Quod intelligens *Ainardus* illius regni procurator, militiæ princeps, socer quoque regis Damascenorum, quòd in fines suos violenter esset ingressus, nuncios ad dominum Regem, cum verbis pacificis dirigit, petens & obnixè postulans ab eo & populo Christiano *auxilium & consilium* contra hostem vtriusque regni crudelissimum. Et ne præsumptuosè, gratis & sine multorum spe emolumentorum, dominum Regem & eius Principes in sui subsidium videretur sollicitare, spondet pro impensis ad hoc opus necessariis, mensibus singulis persoluenda aureorum vicena millia: insuper & hoste à finibus suis violenter abacto, vrbem Paneadensem, paucis ante annis à nobis violenter ablatam, pactis inserit, nostris absque contradictione restituendam: & super iis omnibus conuentionum articulis, vt eis fides amplior habeatur, nobilium filios, quantos expedit, obsides se daturos pollicetur. His auditis dominus Rex, conuocans vniuersos Regni principes, legationis modum & verborum seriem eis diligentiùs aperit; consilium postulat, quid eis super huiusmodi petitionibus respondendum videatur. Tandemque communicato adinuicem consilio, & deliberationis prouido libramine, partibus pensatis, optimum iudicant, *Ainardo* & Damascenis, contra hostem immanissimum, & vtrique suspectum regno, opem esse ferendam: ministranda etiam gratis subsidia, *ne hostis potentior, per nostram desidiam, in nostram perniciem, regno acquisito, Regni suscipiat incrementum.* Præterea & additæ conditiones, caussam reddunt ampliùs fauorabilem: idque potissimum omnes trahit in hanc partem procliuiores, quod de vrbe Paneadense in fine verborum est
VIII. adiunctum. Approbato ergo generali consilio, susceptisque iam dictis obsidibus, & in tuto collocatis, confestim ex omnibus regni finibus apud Tyberiadem præcipitur, tam equitum quàm peditum innumera manus conuenire. *Sanguinus* autem in multitudine virtutis suæ, cum immensis equitum copiis eiusdem prouinciæ fines ingressus, relictâ post se Damasco, vsq; ad eum locum qui dicitur *Rasaline*, peruenerat: ibique per aliquot temporis interuallum, dubitans de nostrorum aduentu, cum suis legionibus consederat. Certus enim esse videbatur, quòd nisi nostrorum vires eius propositum impedirent, facilè ad optatum posset pertingere. Nunciatur ergo nostris, Sanguinum in prædicto loco consistere; Damascenos quoque vrbe iam egressos, domini Regis, & nostrorum apud *Nuaram* præstolari aduentum: quo cognito, nostræ quoque acies castris solutis, vexillis præcedentibus, ad prædictum locum vnanimiter contendunt. Quod audiens Sanguinus, timens, sicut vir erat industrius, in terra hostium cum gemino committere exercitu, priusquam nostri cum Damascenis conuenirent, locum prædictum deserens, declinatis nostris & Damascenorum ad læuam copiis, fugam accelerat; & in eam regionem quæ dicitur vulgo *Vallis Baccar*, maturatis se confert itineribus. Nostri autem nihilominus ad locum prædictum peruenientes, Damascenis permixti, de discessu Sanguini edocti pleniùs, de communi consilio, sicut pactis continebatur, contra Paneadem vniuersos dirigunt exercitus. Hanc vrbem (vt prædiximus) *Doldequinus* Damascenorũ rex, paucis ante annis violenter occupauerat: sed postmodum magistratus, cui eam commiserat, à Damascenis deficiens, contra Damascenos, Sanguino adhæserat: vnde erat, quòd ad hoc, vt domino Regi traderetur, fideliùs elaborabant; malentes eã Christianis restitui, quorum gratiâ fruebantur, quam vt hostis eorum tam suspectus, tamque formidabilis, eam possideret: vnde

grauiùs,

grauius,eis & quasi de vicino nocere poterat,& maiores inferre molestias. IX. Ista est *Paneas*, quæ vulgari appellatione *Belinas* dicitur,olim ante introitum filiorum Israël in Terram Promissionis, dicta *Lesen:* quam postea filii Dan acceperunt in sortem,& vocauerunt *Lesen Dan:* sicut legitur in *Iosue*, vbi scriptum est: *Ascenderuntq;* Iof. 19,47. *filii Dan, & pugnauerunt contra* Lesen, *ceperuntq; eam, & percusserunt eam in ore gladii, ac possederunt, & habitauerunt in ea, vocantes nomen eius* Lesen Dan, *ex nomine Dan patris sui:* Consequenter autem dicta est eadem *Cæsarea Philippi*, eò quòd *Philippus* tetrarcha, senioris Herodis filius, in honorem Tiberii Cæsaris eam ampliauerit, & ædificiis admirabilibus reddiderit insignem, ita vt ad nomen Cæsaris & ampliatoris vocabulum,vnam prætenderet appellationem. Conuersis igitur ad vrbem agminibus,& ad eam peruenientes Kal. Maii,ciuitatem vndique vallant obsidione. *Ainardus* cum suis ab Oriente, inter vrbem & siluam suorum locat expeditiones, in eo loco qui dicitur *Cohagar:* Rex autem & noster exercitus ab Occidente, versus campestria suas locant legiones. Sic igitur ordinatis in gyrum stationibus studiosè procuratur, vt inclusis generaliter omnis interdicatur aditus, nec ingredi vel egredi volentibus libera pateat euagandi potestas. Placet præterea,& de communi sancitur consilio, quatinus missis nunciis fidelibus, dominum *Raimundum* Antiochenorum Principem, & dominum Comitem Tripolitanum conuocent ad præsentis operis subsidium: quod & factum est. Ipsi nihilominus interea cum Turcis æquè feruentibus, ad congressus quotidianos accinctis, obsessos assultibus vrgent assiduis; & machinis iaculatoriis, quas *petrarias* vocant, immissis magnæ quantitatis molaribus, mœnia concutiunt, & infra vrbem conterunt domicilia: ad hoc & telorum immissionibus, & multâ sagittarum grandine, adeò fatigant oppidanos, vt nullus intra muros tutus ad latendum inueniretur locus; vixque muro & propugnaculis tecti, contorquentes saxa, aut arcubus vtentes, eos qui deforis impugnabant auderent conspicere. Intueri erat ibi præter solitum hostes ab hostibus Marte sæuissimo prouocari; & fictione depositâ, seriò nimis in eorum armari perniciem: nec facile erat discernere, vtra proteruiùs cōtra communes aduersarios arma corriperet manus, aut in congressionibus instaret acriùs, aut diuturniore longanimitate in belli pondere perseueraret: erat nāq; nostris militibus cum Damascenis cohortibus animorum par affectus,& consonans desiderium. Experientia quidem & vsus armorum longè dissimilis,sed voluntas nocendi non inferior. At verò obsessi,licet cōtinuis assultibus fatigati, vigiliis & nimiis laboris pōdere essent attriti, tamen resistunt viriliter; & pro viribus libertatem, vxores, & liberos tueri satagentes, vrgente molestiâ solertiores effecti,ad omnia resistendi se conuertunt argumēta. His ita per dies aliquot tractatis, videntur omninò non proficere, nisi castello ligneo mœnibus applicato,obsessis desuper bellum inferatur. Cumq; in tota illa regione ad vsus huiusmodi,conueniens non inueniretur materia,mittuntur Damascum de mandato domini *Ainardi*,qui trabes proceras,& ingentis magnitudinis,ad hoc specialiter multo ante deputatas, deportari faciant, & cum omni redeant celeritate.

Interea princeps *Antiochenus*,& comes *Tripolitanus* nostris exciti legationibus, X. cum ingētibus copiis, & valida manu, optatò aduenientes,castris se adiungunt nostris: quorum aduentu geminatus est obsessis timor,& resistendi spes omnis visa est cecidisse. Dumque hi qui recentes aduenerant,certatim vires experiuntur, & laudis cupidi, & gloriæ consequendæ gratiâ congregatis seorsum vrbem impugnant agminibus: obsessis ingeritur formido amplior, & diffidentia; nostris verò spes de obtinenda victoria iam certior, animos erigens, minuebat tædium, & ad impugnandum singulis diebus reddebat fortiores. Nec morâ,dum hæc circa vrbē fiunt, ecce qui Damascum ierant redeuntes, trabes secum miræ magnitudinis afferunt, & soliditatis optatæ. Quibus per artifices & lignorum cæsores sub omni celeritate læuigatis, & clauis ferreis debitâ soliditate coniunctis erigitur subitò immensæ altitudinis machina, quâ desuper vniuersa prospicitur ciuitas; & vnde sagittis omnique telorum genere, pugillariū quoq; iactu lapidum arcent oppidanos: quâ erectâ, complanatis quæ inter machinam & murum erant media, mœnibus applicatur, vrbem despiciens vniuersam, tanquam turris in vrbis medio subitò appareret ædificata. Hic primùm dura nimis, & ad supremum compellens defectum, facta est obsessorum conditio: nam ad contorsiones lapidū,& telorum immissiones, qui-

bus eos instanter vrgebant, qui in castello erant, non erat omninò remedium inuenire: non inueniebatur interiùs locus, qui tutas sauciis aut debilibus posset latebras ministrare; vel ad quas confugerent post labores, qui adhuc solidi, & viribus integri, aliis se poterant præstare defensores; & iam per murum discurrere negabatur: & deficientibus sociis, absque mortis periculo non licebat opem ferre: nam quæ ab inferioribus inferebantur bellorum pondera, & nocendi argumenta, factâ relatione, ad ea quæ de superioribus imminebant diuersi generis pericula, nulla aut modica poterant iudicari: ita vt bellum non tam cum hominibus, quàm cum superis videretur. Fuerat autem ab initio spes obsessis, eâdemque vsque in præsentem articulum fouebantur, quòd *Sanguinus* eis esset ministraturus, sicut & fide interpositâ firmauerat, subsidium: sed vrgente iam periculo, nec subsidium, nec defensionis locus videbatur relictus.

XI. Dum hæc in expeditione geruntur, Legatus quidam Romaniæ ecclesiæ, *Albericus* nomine, episcopus Hostiensis, natione Francus, de episcopatu Beluacensi, apud Sydonem applicuit. Venerat autem specialiter ob illud missus negocium, quod in ecclesia Antiochena, inter dominum Patriarcham & eius Canonicos erat obortum: cuius etiam gratiâ, vir vitæ venerabilis, dominus *Petrus* Lugdunensis Archiepiscopus, paucis antè diebus, legationis fungẽs officio, in Syriam venerat; sed morte præuentus, finem iniuncto non potuit dare negocio: vnde hic, vt tantæ controuersiæ debitum finem imponeret, prædicto venerabili viro substitutus est, sicut in sequentibus dicetur. Hic audito, quòd vniuersus Christianus exercitus in obsidione apud Paneadem detineretur, & quòd ibi dominus Patriarcha Hierosolymorum *Wilelmus*, dominus *Fulcherus*, Tyrensis Archiepiscopus, cum cæteris Regni Principibus moram facerent, illuc sub omni celeritate contendit: adueniensque licet in cœpto non torperent opere, sed instarent feruenter, qui & vrbem obsederant, tamen prudentis viri studio & auctoritate subnixus Apostolicâ, ad propositum inuitat; & exhortatorii sermonis eis addens stimulos, ad impugnandam vrbem accendit vehementiùs. Interea qui in machina ad hoc deputati erant, ciues continuis vrgẽt assultibus; & negatâ requie, desuper iniectâ terroris & periculi caussâ multiplici, fatigationibus assiduis molestias ingeminant: iamque quibusdam ex eis consumptis gladio, quibusdam verò letaliter sauciis, aliis verò prę lassitudine deficientibus, eorum minuebatur numerus, nec instantes more solito à sui poterant impugnatione repellere. Quod intelligens Damascenorum procurator, & militiæ Princeps *Ainardus*, vir prouidus admodum, & fœderis quod nobiscum pepigerat tenacissimus, & fidelissimus prosecutor, sciens quia *vexatio dat viam auditui, & ad conditiones extremas consummata miseria impellere solet*, missis occultè quibusdam de familiaribus suis, qui obsessos cum spe salutis ad deditionem inuitarent, verbum prætentauit fideliter: illi autem primùm abhorrentes, & fingentes se longiùs ire, tanquam adhuc resistendi spem viderentur habere aliquam, nouissimè tamen cum auiditate multa, gratanter suscipiunt oblatum verbum. Magistratus tamen, quem ipsi vocant *Emir*, nobilis homo & potens, oblatis adiicit conditionibus, vt pro vrbis deditione, habitâ consideratione, ne egeret, aliqua boni viri arbitratu fieret ei recompensatio: turpe enim videretur & indecens, vt vir nobilis & tam famosæ vrbis dominus, propriâ pulsus hereditate, mendicare compelleretur. *Ainardus* verò, videns nobilis viri petitionem iuri satis conuenire, & æquitati, totaque mentis properans intentione, vt ciuitas in nostram veniret potestatem, iuxta illorum desiderium se obligat: quòd vsque ad certam summam, quæ inter eos conuenit in balneis & pomeriis ei reditus annuatim soluẽdos assignaret; & populo exire cupienti, liberum cum omnibus rebus suis exitum procuraret. Iis verò qui vrbem & prædia sua tam vrbana quàm rustica incolere, & nusquam abire vellent, vel ad tempus, vel in perpetuum, bonis conditionibus tranquillam, fide interpositâ, moram pollicetur. Quod verbum tam dominus Rex, quàm reliqua populi pars, placitè suscipientes, vrbem sine mora parati sunt tradere. *Ainardus* itaque videns, conuentiones ad optatam peruenisse consonantiam, & iam in nullo vacillare sermonem, dominum Regem, Patriarcham, Principem, & Comitem familiariùs conuenit, & rei seriem secretiùs pertractatæ, diligenter apperit, & ad consensum modis quibus potest hortatur: illi porrò viri prudentiam, & fidei sinceritatem attendentes, conditiones approbant,

approbant,& conſenſum impartientes gratuitum,omnia ſe facturos iuxta illius ordinationem firmiſſimè compromittunt. Sic ergò ciuitate traditâ ciues cum omni ſuppellectile ſua, cum vxoribus & liberis, liberum habentes exitum,ad loca optata ſe contulerunt. Noſtri verò ciuitate receptâ, domino Patriarchâ id procurante, dominoque *Fulchero* Tyrenſi archiepiſcopo, ad cuius iuriſdictionem Paneadenſis Eccleſia iure metropolitico certum erat pertinere, id concedente & electionem approbante, dominum *Adam*, archidiaconum Acconenſem, in epiſcopum eiuſdem loci eligunt; & curam fidelium illic commorari volentium, committunt ſpiritualem: temporalem verò iuriſdictionem domino *Rainerio* cognomine *Brus*, cui paucis ante annis violenter erepta fuerat,reſtituunt.Inde DEO gratias & hoſtias ſolemnes exhibituri, Hieroſolymam dominus Rex, cũ domino principe Antiocheno,cum domino Patriarchâ, & domino Legato contendunt. Completis igitur de more orationibus, & morâ per dies aliquot Hieroſolymis habitâ, dominus Princeps, prætentatâ domini Legati mente, quid propoſiti aduerſus Patriarcham ſuum haberet,& inuitans eum,vt non pigritaretur venire,ſed fortis & de eius auxilio certus veniret, Antiochiam reuerſus eſt.Miſſus enim erat (vt prædiximus)idem Legatus,vt ſuper quibuſdam criminibus, eidem Patriarchæ, à quibuſdam canonicis eccleſiæ ſuæ obiectis cognoſceret, & cauſam fine debito terminaret. Nunc tempus eſt, vt quod ſuperiùs de prædicto Patriarcha præmiſimus, exoluamus: quod vt faciliùs intelligatur,à ſuperioribus aliquantulum repetenda eſt hiſtoria.

XII. Domino igitur *Raimundo*,primùm Antiochiam (vt præmiſimus) accedente, antequam vxorem deſtinatam haberet,domino *Radulpho*, qui tunc eccleſiæ præerat Antiochenæ, vt faciliùs ad optatum perueniret, fidelitatem manualiter exhibuit, ſpondens fide interpoſitâ,quòd *ab ea die in antea,* non eſſet in conſilio, vel in facto,quòd honorem, vitam, aut membrum perderet, ant caperetur mala captione*; ſicut in forma exhibendæ fidelitatis continetur. In qua fidelitate nec modico quidem tempore perſeuerauit: ſtatim enim vxore ductâ, & totâ regione receptâ, per eius ſtudium & operam, adiunctus eſt eius aduerſariis,opem conferens,& omne conſilium,contra fidelitatis debitum,in eius læſionem. Habentes igitur eius æmuli tantum ſtudiorum ſuorum cooperatorem, animoſiùs eius impugnationibus inſiſtentes, Romam proficiſcuntur.Erant autem eius aduerſarii,*Lambertius* quidam,eiuſdem eccleſię archidiaconus, vir quidem litteratus, & conuerſationis honeſtæ,ſed ſecularium modicam, aut nullam habens experientiam; & *Arnulfus* quidam,Calaber natione,nobilis genere,litteratus, & in ſecularibus circumſpectus. Hi interpoſitis appellationis vocibus, cõſentiente & fauente domino Principe,Romam profecti,eũ etiam inuitum, ſed per Principẽ vi compulſum,eandẽ arripere viam coëgerunt. Factum eſt itaque quòd *Arnulfus* præceſſerat, & in Siciliam compendioſo itinere profectus, coniunctis ſibi de amicis & cõſanguineis,quia de Calabria erat oriundus, vbi poſtmodum fuit Conſentinus archiepiſcopus (erat enim nobilis valdè, vt diximus) dominum *Rogerum* Apuliæ ducem, cui notus erat, conuenerat, dicens: *Ecce, Princeps egregie, in manus tibi,optatò,ſed & gratis,datur hoſtium tuorum immaniſſimus,Antiochenorum patriarcha,qui tibi & heredibus tuis in perpetuum Antiochiam abſtulit, ſublimato in ea, viro ignoto, contra iuris ordinem. Ecce tibi eum obtulit Dominus,& cõſummata eius peccata dederunt præſentẽ. Eia expergiſcere,tracta quomodo eum habeas: certus,quia per eum ad hereditatẽ iure tibi legitimæ ſucceſſionis debitã,iterũ tibi patére poterit introitus,qui tibi per eundem negatus eſt indebitè.* His verbis motus Apulię dux,ſicut vir erat ſolertiſſimus,in ſingulis maritimis vrbibus,locari præcipit inſidias, vt adueniens ſtatim captus,& vinculis mãcipatus, in Siciliã protinus dirigatur. Ille verò proſperâ vſus nauigatione, nihil tale veritus, Brunduſium applicans, iuxta Ducis mandatum, ſublatis omnibus quæ ſecum tanquam Princeps potentiſſimus detulerat; ſed & diſperſâ cunctâ familiâ,vinctus traditur eidem *Arnulfo*, in Siciliam ante Ducem pertrahendus. Hic primùm Arnulfo iuxta deſideria datum eſt in hoſtem & impium perſecutorem ſuum, pro libero deſæuire arbitrio,& vices ęquâ lance reddere,pro his quę de manu eius acceperat duplicia. Tandem in præſentia Ducis conſtitutus, habitiſq; cum eo familiaribus colloquiis & conuentionibus interpoſitis, ſicuti erat vir prudens & facundiſſimus, & honeſtiſſimam habens perſonam, receptis vniuerſis cum omni integritate quæ amiſerat,ſed & familiâ reſtitutâ,ſpondens quòd in reditu per eundem Ducem ſit ha-

biturus regreſſum, cum omni honeſtate Romam pergens, dimittitur. Romam verò perueniens, primâ facie difficiles habuit ad dominum *Papam* introitus, tanquam Romanæ perſecutor eccleſiæ, & qui ſingularem ſedis Apoſtolicæ primatum comminuere & infringere voluerit, ſedem æmulam contra Romanam erigens, & parificans eccleſiam, tanquam læſæ maieſtatis reus, ab ingreſſu ſacri arcetur palatii, & à domini Papæ colloquio ſuſpenditur.

XIII. Porrò tam dominus *Papa*, quàm vniuerſa eccleſia, procliuiores erant ad hoc, vt dominum Patriarcham, ſumptâ qualibet honeſtâ occaſione grauarent; eiuſque aduerſariis plurimum exhibebant fauorem: ſuſpectus enim eis habebatur admodum, eò quòd vir diues eſſet, & magnificus, & ſedem cui præerat, Antiochenam videlicet, Romanæ ſubiacere dedignabatur; ſed ei eandem in omnibus parificare contendebat, dicens: *Vtramque Petri eſſe cathedram, eamq́, quaſi primogenitæ inſignem prærogatiuâ*: vnde multipliciter ad eius grauamen nitebantur. Tandem quorundam amicorum vſus officio, interuenientibus tam domini Papæ, quàm ſuis familiaribus, & ſemitas dirigentibus, admiſſus eſt ad domini Papæ & curiæ ſolemniter congregatæ præſentiam, & cum multa ſuſceptus eſt magnificentia. Porrò ſemel & ſecundò eo in conſiſtorium ingreſſo, ſumptâ opportunitate, eius aduerſarii prodeunt in publicum; & oblatis libellis acuſatoriis, parati erant, cum omni iuris ſolemnitate, ad accuſandum procedere. Verùm cognoſcens tota curia, quòd qui ad accuſandum prodierant, non erant eatenus inſtructi, vt domino Papæ & eius aſſeſſoribus plenâ de obiectis poſſent ibi fidem facere, ſignificatur ambabus partibus, quòd interim quieſcant, quouſque dominus Papa aliquem de latere ſuo, ad partes dirigat Antiochenas, qui ibi habitâ teſtium & inſtrumentorũ copiâ, de cauſſa pleniùs poſſit cognoſcere. Intereà reſignato pallio, quod idem Patriarcha de altari Antiochenæ eccleſiæ, ſuâ ſibi ſumpſerat auctoritate, in iniuriam, vt dicebatur, ſedis Apoſtolicæ, & cardinalibus tradito: aliud ei, ſumptum de corpore beati Petri, more ſolemni per priorem Diaconorum traditur. Sic itaque morâ, quantum negotium eius videbatur exigere, Romæ habitâ, cum plenitudine gratiæ, ſaluâ tamen quæſtione, ſumptâ licentia, ad ducem *Rogerum* in Siciliam reuerſus eſt: qui redeuntem honorificè ſuſcipiens, poſtquam mutuis colloquiis ſæpè & multùm ad inuicem plura & quæ ſufficere videbantur, familiariter contulerunt, datis eidem à domino Duce galeis, quotquot ad iter remetiendum habuit neceſſarias, ſecundis vſus flatibus, in Syriam deuectus, fauces *Orontis* attigit, qui fluuius Antiochiam præterfluit: qui locus vulgari appellatione *Portus ſancti Symeonis* dicitur, ab Antiochia decem plus minúſue modicum diſtans miliaribus.

XIV. Poſtquam ergo, ſicut dictum eſt, dominus Patriarcha Cœleſyriam aduenit, & ſuæ ita vicinus factus eſt ciuitati, ſcribit Eccleſiæ ſuæ, vt die ſtatutâ, ei extra ciuitatem, in loco prænominato cum proceſſione ſolemniter occurrant. Qui Principis fauore freti, qui eum, vt prædiximus, odio inexorabili contra fidelitatis debitum, quo eidem tenebatur aſtrictus, perſequebatur, omnino facere, vel eidem obedire negant; ſed & introitum ciuitatis, per Principis violentiam penitùs interdicunt. Ille verò intelligẽs cleri ſui malitiam, & eorum de quibus lõgè aliter meruerat, auerſionem, Principis quoque obſtinatam indignationem, ſeceſſit in montana, quæ vrbi conterminata ſunt, quæ vulgò dicũtur *Nigra*; ibi in Monaſteriis, quibus locus ille abundat, moram faciens præſtolabatur, vt rancore depoſito, humaniore ſententiâ tã dominus Princeps, quàm clerus ſuus, eũ in vrbẽ reuocarẽt. Princeps ſanè ſolito ampliùs & manifeſtiùs ipſi oppoſitũ ſe dabat: auxerat enim odium & maiora dederat incendia *Arnulfus*, qui de Sicilia eidem Principi ſcripſerat, quòd idẽ Patriarcha cum Duce *Rogero*, eius æmulo, contra eum pactis ſecretioribus conuenerat: & in argumentum aſſertionis ſuæ prætẽdebat, quòd eum per Siciliam redeuntẽ, muneribus & multâ preuenerat honorificentiâ, & galeas ad iter contulerat neceſſarias: quæ omnia ad perſuaſionẽ meritò videbantur operari. Dum itaque in locis prædictis moraretur, Comes Edeſſanus, *Ioſcelinus* iunior, tũ odio Principis, tũ fauore Patriarchæ, eum, miſſis ad hoc ſpecialiter nũciis, vt in terram ſuam ſecurè & confidenter cum omni ſuo deſcendat comitatu, diligẽter inuitat. Fauebãt enim prædicto Patriarchæ, illius regionis epiſcopi, & tanquã dominum & patrẽ deuotè venerabantur, *Edeſſanus* videl. *Coricienſis* & *Hierapolitanus* Archiepiſcopi. Illorũ ergo vocatione tract⁹, ad eos deſcẽdit, honorificè nimis ab omnib⁹ illius regionis tractatus Præ-

tis Prælatis: sed & Comes iuxta id quod ei promiserat, humanissimè & deuotè multùm, eius suscepit aduentum, & moram gratanter amplexus est. Princeps verò, pecuniâ, vt dicitur, redemptus, ore, non corde, eidem gratiam suam, per quorundam vtriusque familiarium interuentionem, restituit, & nuncios dirigẽs ad ingressum ciuitatis & reditũ ad propria verbis pacificis in dolo, familiariùs inuitat. Quod audiens Patriarcha, maturat reditum; & assumens sibi vicinos illos episcopos, quorum sibi deuotionem in illa sua aduersitate certis indiciis expertus fuerat necessariam, Antiochiam peruenit: vbi occurrẽs ei vniuersa ecclesia & populus vniuersus, sed & equestris ordinis cum Principe maxima multitudo, cum hymnis & canticis, pontificalibus indutus, solemniter in ciuitatem & in maiorem ecclesiam, dehinc in palatium suum introductus est.

XV. Interea Legatus quidam ecclesiæ Romanæ, *Petrus* nomine, natione Burgundio, Lugdunensis Archiepiscopus, missus à domino Innocentio Papa, vt caussæ prædictæ debitum finem imponat, venit in Syriam, apud Accon applicans. Erat autem vir vitæ venerabilis, simplex, ac timens DEVM, longæuus, & iam in senium vergens. Qui statim, ex quo Syriam ingressus est, Hierosolymam orationis gratiâ profectus est: vnde sub compendio digressus, vrgentibus eum prædictis *Lamberto* & *Arnulfo*, vt Antiochiam, vti finem impositurus, accelerаret, Accon iterum peruenit: vbi graui correptus ægritudine, antequam procederet, veneno, vt dicitur, in potu ministrato, subitò deficiens, in fata concessit. Prænominati autem Patriarchæ aduersarii, Antiochiam properantes, omnimodo destituti auxilio, spe quoque quam de aduentu Legati conceperant, frustrati, viȩ & laborum, quæ per tot pertulerant tempora, tædio fatigati, per interuentores, quos ad hoc reputabant idoneos, pacem supplices postulant, restitutionem beneficiorum suorum implorant, accusationi renunciare parati, & fidelitatẽ exhibere. *Lambertus* in Archidiaconatum restituitur: *Arnulfus* verò nihil humanitatis inueniens, Principis iterum fretus auxilio, solitâ longanimitate iterum ad labores & iter accingitur; Romamque proficiscens, iterum opportunè & importunè pulsat: tandemque precibus proteruè insistens, obtinet, vt prædictus Legatus, de quo nobis in præsenti sermo est, in Syriam dirigatur. Qui Hierosolymam, vt præmisimus, aduenients, completis orationibus, dominum Patriarcham & vniuersos Regni pontifices ad Synodum conuocans, apud Antiochiam pridie Kal. Decembris celebrandam, illuc cum omni celeritate contendit.

XVI. Die igitur statutâ affuerunt de dioecesi Hierosolymitana, dominus *Wilelmus* Patriarcha, *Gaudentius* Cæsariensis Archiepiscopus, *Anshelmus* Bethleemita episcopus: affuit & dominus *Fulcherus* Tyrensis Archiepiscopus, sanctæ Romanæ ecclesiæ multùm deuotus, & fidelis, in quo tota Legato spes erat consummationis negotii: erat autem vir magnanimus, & discretus plurimùm; adfuit cum duobus de suffraganeis suis, *Bernardo* videlicet Sydoniense, & *Balduino* Berythense. De prouincia autem Antiochena, quoniã viciniores erant, adfuerunt vniuersi, quorum varia nimis & ab inuicẽ dissona erant desideria. Nã *Stephanus* Tarsensis Archiepiscopus, *Gerardus* Laodicensis, *Hugo* Gabulensis episcopi, Canonicorum cõtra dominum Patriarchã fouebant caussam. *Franco* autem Hieropolitanus, & *Gerardus* Coriciensis, *Serlo* quoque Apamiensis, licet ei ab initio aduersarius fuisset, conuersus ad eum, domino Patriarchæ, suum manifestè præstabant patrocinium. Alii, in neutram partem manifestè videbantur declinare. Die ergo præfixâ, residentibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, ex more in ecclesia principis Apostolorum, & pontificalibus indutis, præsidente domino Legato, & vices domini Papæ obtinente, lectus ibi est in publico mandatorum domini Papæ tenor. Quo perlecto diligentiùs, & pleniùs cognito, prodierunt in publicum accusatores, *Arnulfus* sæpe dictus, & *Lambertus* Archidiaconus: qui licet priùs cum domino Patriarcha conuenisset in dolo, & beneficii sui obtinuisset restitutionem, tamen *conuersus in arcum prauum*, denuò se constituit accusatorem. Adiunctique sunt eis alii etiam complures, videntes non satis prosperè tempora domino Patriarchæ respondere. Hîc etiam erat illud manifestè verum deprehendere, quod *Naso* noster prouerbialiter dicendum tradidit,

Cùm fueris felix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Procedentes igitur in publicum auditorium accusatores, paratos se dicunt, secun-

dùm iuris regulas, porrectis libellis accusatoriis, ad accusandum procedere; & subire, si deficiant, talionem. Erant autem capitula, super quibus proposuerat eum impetere, schedulis inscripta. Quædam de enormi & indisciplinato, & contra regulas sanctorum Patrum, eius introitu: quædam de eius incontinentia, & operibus Symoniacis. His instanter postulantibus, vt se præsentem exhiberet, mittuntur qui eum ad Synodum solemniter inuitent; & vt ad obiecta veniat responsurus, moneant: qui omnino venire refutauit. Eâ itaque die nihil ampliùs processum est in verbo illo, nisi quòd exhortatorios habuerunt sermones ad inuicem, sicut moris est in talibus. Secundâ iterum die, conuenientes denuò, & ex ordine residentes, iterum citatorio edicto dominum Patriarcham sollemniter vocant: qui sicut & pridie, omnino venire noluit. Interim *Serlo* Apamiensi Archiepiscopus, in choro pontificum sine veste residēs nuptiali; non enim more aliorum indutus erat pontificalibus: à domino legato conuenitur, quare reliquis fratribus non cōsonaret; & quare ad accusandum, sicut aliquando fecerat, non procederet? Respondit: *Quòd aliquando feci, inconsulto calore & contra salutem animæ meæ, detrahens patri meo, & more maledicti Cham, verenda patris discooperiens, operatus sum, & nunc ab errore deuio me, auctore Domino, reuocans, nec eum accusare, nec iudicare præsumptuosè, tentabo: sed pro eius statu & incolumitate, paratus sum vsque ad mortem decertare.* Præcipitur ergo exire: & datâ in eum sententiâ excommunicationis simul & degradationis, siue iustè, siue aliter, ab omni officio sacerdotali & pontificali depositus est. Tantus enim timor domini Principis, in partem Legati nimiùm procliuis, omnes inuaserat, vt iam nulla contradicendi libertas alicui præstaretur. Incédebat eundem Principem, minus prouidum & indiscretum, quidam *Petrus* Armoinus, præsidii ciuitatis custos, vir malitiosus supra modum, sperans, quòd si Patriarcham deponi contingeret, quendam nepotem suum *Aimericum* nomine (quem dominus Patriarcha in suam perniciem, eiusdem ecclesiæ Decanum fecerat) posset per seductum Principem, in sedem illam prouehere: quod & factū est. *Serlo* igitur, siue de facto, siue de iure depositus, Antiochiâ egrediens, in suam diocesim se contulit; perueniensque ad castrum *Harenc*, ægritudine præuentus, & curarum anxius pondere, lecto decubuit: & conuersus ad parietem, iniuriarum enormitatem non ferens, exspirauit.

XVII. Tertiâ demum die iterum conuenientes, & residentes ex ordine, tertiò dirigunt, qui dominum Patriarcham peremptorio citent edicto, & vt veniat obiectis responsurus, moneant. Qui, vtrum conscientiam veritus, an contra se Synodum inuidiosè collectam sciens, & Principis violentiam timens, pro certo compertum non habemus, venire, sicut & prius, omninò negauit. Erat autem in palatio suo cum suis familiaribus, multo stipatus equitum & popularium comitatu: confluxerant enim ad eius subsidium vniuersi de ciuitate, qui nisi Principis timuissent potentiam, Legatum cum vniuersis qui in eius depositionem conuenerant, vrbe cum ignominia parati erant depellere. Videns ergo Legatus quòd ad se venire nolebat Patriarcha, de domini Principis confisus patrocinio & viribus, in palatium ascendit, ibique datâ in eum depositionis sententiâ, *annulum & crucem* compulit violenter resignare: inde iubente Legato, Principi traditus, & vinculis miserabiliter alligatus, tanquam vir sanguinum ignominiosè tractatus, apud monasterium *sancti Symeonis*, iuxta mare, in monte eminentissimo situm, carceri mancipatus est. Fuit autem idem dominus *Radulphus* (nam nos ipsi in nostra pueritia vidimus eum) vir specie decorus, procerus corpore, oculis aliquantulum obliquis, non tamen ad indecentem modum; literatus mediocriter, sed facundus plurimùm, & iucundissimi sermonis, multam habens gratiam; liberalis admodum, militarium virorum, sed & secundæ classis fauorem non modicum assecutus; promissorum & pactorum facilè immemor; in verbo suo varius & inconstans, subdolus, ac nimium in omni via sua multiplex, prouidus & discretus: in eo solo repertus imprudentior, quòd aduersarios quos sibi meritò suscitauerat, in gratiam suam redire volentes, non admiserat. Dicebatur etenim, & verè sic erat, arrogans, & de se plus æquo præsumens: vnde in eum deuenit casum, quem si aliquantulum circumspectiùs se habuisset, facilè potuisset declinare. Captus ergo & cathenatus in monasterio diu detentus, tandem elapsus, Romam profectus est. Ibi aliquatinus gratiam sedis Apostolicæ assecutus, dum redire maturaret, veneno hausto, sceleris ministro porrigente nescimus quo, miserabiliter

interiit:

interiit: in seipso, quicquid vtraque fortuna facere poterat, alter *Marius*, plenius expertus. Legatus igitur deposito Patriarchâ, & consummatis apud Antiochiam XVIII.
pro quibus venerat negotiis, Hierosolymam reuersus est: vbi vsque ad sollennitatem Paschalem moram faciens, habito priùs consilio cum prælatis Ecclesiarũ, tertiâ post sanctum Pascha die, vnà cum domino Patriarcha & Episcoporum nonnullis, Templum Domini solenniter dedicauit. Affuerunt ibi dedicationis die, multi tam de partibus vltramõtanis, quàm de cismarinis regionibus, magni & nobiles viri. Inter quos adfuit & dominus *Ioscelinus* iunior, Comes Edessanus, qui tunc in solẽnibus sancti Paschæ diebus, magnificè nimis in ciuitate moram faciebat. Quâ celebritate completâ, conuocatis Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum prælatis, vnà cum domino Patriarcha, concilium celebrauit, in primitiua & Ecclesiarum matre sancta Syon, tractans ibi cum eis de his quæ instanti tempori videbantur cõuenire. Cui Synodo interfuit *Maximus* Armeniorum Pontifex, imò omniũ Episcoporum Cappadociæ, Mediæ, Persidis, & vtriusq; Armeniæ Princeps, & doctor eximius, qui *Catholicus* dicitur. Cũ hoc etiã de fidei articulis, in quibus à nobis dissentire videtur populus eius, habitus est tractatus; & ex parte eius, promissa est in multis correctio. Quibus ritè peractis, prędictus Legatus ad Acconensem rediens ciuitatem, inde parato nauigio, Romam reuersus est. Clerus verò Antiochenus, & maximè qui in depositione domini Radulphi conspirauerant, instinctu & suggestione Principis & maximorum, vt dicitur, interuẽtu munerum, elegerunt sibi quendam eiusdem Ecclesiæ subdiaconũ, *Aimericum* nomine, Lemouicensem natione, hominem absq; literis, & conuersationis nõ satis honestæ: quem prædictus dominus *Radulphus*, arbitrãs eum sibi reddere obligatiorem & fideliorem ampliùs, in Decanum eiusdem Ecclesiæ promouerat, spe frustratus. Nam ab ea die cum eius aduersariis dicitur conuenisse; & in benefactoris sui, fidelitatis immemor, conspirasse depositionem. Quod autem de eius promotione factum est, *Petrus* quidam cognomine Armoinus, eiusdem ciuitatis Castellanus, artibus suis & multâ munerum profusione dicitur effecisse, & tam clerum quàm Principem ad id impulisse, eò quòd eius esset consanguineus. Per idem tempus, quatuor vix euolutis plenè annis, ex XIX.
quo à Tarso Ciliciæ & vniuersa Syria discesserat, dominus *Ioannes* Constantinopolitanus Imperator, reparatis viribus, & legionibus reuocatis, crebris domini Principis & Antiochenorum nunciis excitus, iterum expeditiones, iterum exercitus in Syriam dirigens, in multitudine virtutis suæ, in curribus & equis, in thesauris infinitis, & innumerabilibus copiis, iter versus Antiochenas dirigit partes. Enauigato igitur *Bosphoro*, qui limes Europæ, Asiæque intelligitur, transcursis mediis prouinciis, *Attaliam* vsque peruenit, quæ est vrbs maxima, in littore maris sita, prouinciæ Pamphyliæ metropolis: In hac dum moram faceret dominus Imperator, duo de filiis eius, *Alexius* videlicet primogenitus, & natu secundus *Andronicus*, languore correpti grauissimo, extremum morientes clauserunt diem. Vocansque Imperator natu tertium, *Isaacium* nomine, cum fratrum funeribus defunctorum, vt eâ humanitatis gratiâ procurans & exequiarum nouissimam exhibere faciens reuerentiam, tumulis mandaret, prout Imperialem decebat magnificentiam, Constantinopolim remisit: vbi sepultis fratribus, iuxta patris imperium in vrbe, vsque ad patris obitum moram fecit continuam. Pater verò natu nouissimum sibi assumens *Manuelem*, inceptum prosequens iter, transcursâ Isauriâ, in Ciliciam peruenit: inde peragratâ Ciliciâ subitò, vix cum famâ sui aduentus præueniente, in terram Comitis Edessani, cum omnibus copiis suis ingressus, ex insperato ante *Turbessel* consedit. Est autem prædictus locus, castrum opulentissimum, circa Euphraten, ab eo distans miliaribus viginti quatuor, vel modicum amplius. Ad quem locum postquam peruenit Imperator, petiit à Comite *Ioscelino* iuniore obsides, qui de subito eius attonitus & admirans ingressu, videns eius incomparabiles copias, & quas nemo Regum terræ sustinere posse videretur, seque imparatum, & omnino ad resistendum non posse sufficere, *de necessitate faciens virtutem*, vnam ex filiabus suis, *Isabellam* nomine, tradidit ei obsidem. Hoc autem ad nihil aliud exigebat, nisi vt Comitem hoc vinculo arctius sibi deuinctum, ad prosequenda mandata sua haberet fideliorem. Inde versus *Antiochiam* vniuersos dirigens exercitus, illucque sub omni celeritate contendens, secus oppidum quoddam, nomi-

ne *Gastun*, exercitus collocauit mense Septembre, vigesimâ quintâ die mensis. Inde nuncios ad Principem dirigens mandat, vt iuxta pactorum legem, inter se priùs initam, vrbem ei cum vrbis prędidio & omnibus indifferenter ciuitatis munitionibus, resignet; vt inde finitimis hostium ciuitatibus guerram posset inferre, quasi de vicino commodiùs: & ipse versâ vice, quantum in se erat, paratum se constanter asseuerat, pacta quæ scriptis indita priùs fuerant, largâ interpretatione complere, & insuper addere mensuram bonam & confertam, secundùm qualitatem meritorum.

XX. Princeps verò Antiochenus, dominus *Raimundus*, qui priùs eum tam frequentibus citauerat nunciis, videns se in arto constitutum, seq; pactorum lege obligatum sciens, hęret dubius quid faciat; conuocatisq; Maioribus & primoribus tam ciuitatis, quàm regionis vniuersæ, partes ingreditur deliberationis, consilium postulans, quid facto sit opus in re tam periculosa. Illi verò post multam deliberationem vnanimiter conuenientes, nullatenus arbitrantur expedire statui regionis, quòd vrbs tam nobilis, tam potens, tam munita, in manus aliquo pacto tradatur Imperatoris: futurum enim esse, vt per ignauiam Græcorum, sicut non semel ante contigit, ciuitas in manus hostium deueniret, simul cum vniuersa regione. Sed ne Princeps fidei violatæ meritò possit argui, colorem quærūt, quo velari possit Principis factum minus commendabile: id enim pactis priore eius aduentu, inter eos conuenerat, vt præmisimus, vt ei ciuitatem sine difficultate traderet; idq; postmodum frequentibus nunciis ad veniendum in Syriam eum inuitans, promiserat se bonâ fide seruaturum. Vt ergo Principem in hac parte quocunque modo habeant excusatum, legatos dirigunt ad Imperatorem, de nobilioribus regionis, qui ei ex parte beati Petri, domini quoque Patriarchæ, & ciuium vniuersorum ingressum ciuitatis inhibeant, significentque: *Se Principis facta quæ præcesserant, rata omnino non habituros, neque eundem Principem sic paciscendi in vxoris hereditate, de iure habuisse facultatem: sed neque eandem, absque coniuentia ciuium & procerum, transferendi dominium in aliam personam habuisse, vel habere omnino potestatem, aut auctoritatem, in iniuriam ciuium vel Principum regionis transigendi, vllam aliquo iure, alterutri illorum concessam. Quòd si in hoc vel vterque, vel alter, obstinatè perseuerare præsumerent, futurum esse, vt vrbe & vniuersis finibus illorum eiectos, extorres faciant eius, quam cum detrimento fidelium suorum contra ius venalem proposuerant, hereditatis.* His verbis motus Imperator, & corda ciuium & prouincialium omnium prænoscens, indignatus admodum, in Ciliciam iterum exercitus redire præcipit, vt ingruente hyemis inclementiâ, oræ maritimæ committeret temperiei: solet enim esse circa maritimas regiones hybernis diebus aura suauior, & fouendis legionibus cōmoditas aptior inueniri.

XXI. Videns itaque Imperator, ciuitatis optatum omnino sibi & suis negatum esse introitum, sperans hyeme transcursâ, gratâ veris redeunte clementiâ, circa Antiochiam etiam inuitis ciuibus, aliquid pro votis obtinere: dissimulat mentis conceptum, & occultandi gratiâ propositi, ad dominū *Fulconem* Hierosolymorum Regem, magnę nobilitatis viros dirigit, significans, quòd deuotionis & orationis gratiâ, & vt cōtra hostes in partibus illis opem ferat, libenter, si ita Christianis videretur, veniret. Rex autem, habito consilio, ad eius petitionem responsa ferentes nuncios remittit, dominum *Anselmum* Bethleemitam Episcopum; dominum *Gaufridum*, Abbatem Templi Domini, Græcâ linguâ peritum; *Roardum* arcis Hierosolymitanæ Castellanum, dicens: *Regnum arctissimum esse, nec ad sufficientiam tantæ multitudinis, alimentorum copiis abundare; nec tantos, nisi cum famis & rerum necessariarum periculo, sustinere posse exercitus. Veruntamen, si cum decem milibus, eius DEO amabili placeret Imperio, vsq; ad Vrbem Beatam, & loca nostræ salutis venerabilia peruenire, & aliquid pro votis disponere, omnes cum summis desideriis ei obuiam exirent: & cum omni lætitia & mētis exultatione, eius susciperent aduentum; & tanquam domino, & maximo Principi orbis terrarum obedirent.* Quod audiens Imperator, & contra Imperialem gloriam reputans, cum tam modica manu proficisci, qui tot milibus semper stipatus incedere consueuerat, verbo supersedit: remissisque nunciis, multâ liberalitate, honore & gratiâ præuentis, ver operiens futurum, hyberna in Cilicia circa Tarsum tempora peregit: æstate proximè futurâ promittens, & animo gerens, magnum aliquid, & perenni dignum memoriâ, in Syriæ partibus se facturum. Interea quidam nobilis homo *Paganus* nomine, qui priùs fuerat regius pincerna, postmodum habuit terram trans Iordanem, postquam *Romanus de Podio*, & filius eius *Radulphus*, meritis suis exigentibus, ab

bus, ab ea facti sunt exheredes & alieni: in finibus Arabiæ secundæ, castrum ædificauit cui nomen *Crahc*, naturâ loci, simul & opere manufacto, munitum valde, iuxta vrbem antiquissimam eiusdem Arabiæ metropolim, priùs dictam *Raba*, in cuius obsidione mandato Dauid, & Ioab studio, *Vrias* innocens legitur occisus: postea verò dicta est *Petra deserti*, vnde & secunda Arabia hodie dicitur *Petracensis*.

Interea circa veris initium, antequam soleant reges exercitus ad bella producere, Imperator Constantinopolitanus, syluarum & nemorum, venandi gratiâ, vehementissimus amator, tollendi studio fastidii, & longâ id exigente consuetudine, saltus cum solito & ad hoc deputato comitatu ingreditur: dumq; feras solitâ persequitur diligentiâ, arcum manu baiulans, & sagittis grauidam de more gestans pharetram, ecce aper, canum deprehensus industriâ, & importunitate fatigatus, latratibus actus acerbis, ante dominum Imperatorē in insidiis positum, necessariò habuit transitum: qui correptâ mirâ celeritate sagittâ, arcum implet nimis, & sagittæ acie toxicatâ, seipsum in ea manu vulnerat, qua regebat arcum. Sumpto itaq; ex tam leui causa in proprio corpore mortis responso, syluas, morbi compellente molestia, deserens, in castra se contulit; accitaque medicorum frequentiâ, rem aperit, & suiipsius mortis causam se existere, dicere non veretur. Illi autem pro domini sui salute valde soliciti, curam adhibent; sed recepta interiùs pestis mortifera, remedia nō audit, & serpens interiùs & ad interiora progrediens, salutis vias intercludit: vnum tamen dicunt & singulare, sed tanto indignum Principe, posse adhiberi remedium; si læsa manus, in qua vis tota mali adhuc contineretur, antequam reliquas corporis partes adhuc illæsas inficiat, præcidatur. Hoc vir audiens magnanimus, licet doloris angeretur immensitate, & mortem non dubitaret adesse præ foribus, Imperiali tamen maiestate constanter obseruatâ, spreuit: & respondisse dicitur: *Indignum esse, vt Romanum imperium vna manu regatur!* Sinistro igitur euentu, & quo periculosior interuenire nullus poterat, attonitus concutitur exercitus omnis; & pro tanti principis defectu, dolor vniuersas occupat legiones; mœror & anxietas corda sibi vēdicant singulorū, & castra omnino insperatâ replent amaritudine. XXII.

Videns interea dominus Imperator, tāquam vir prouidus & discretus, sibi certum imminere mortis diem, vocatis ad se consanguineis & affinibus, quorum multa eum turba semper sequi consueuerat, primoribus sacri palatii, & exercituum primiceriis, de successore Imperii inter eos suscitat quæstionem: plurimùm dubius quid faciat, an maiori natu filiorum suorum *Isaacio*, quem cum funeribus fratrum suorum ab Attalia (vt præmisimus) remisit Constantinopolim, cui de iure regni primitiua videbantur cōpetere: an iuniori filio, qui secum erat, qui optimæ & præcipuæ erat indolis adolescens, & futurus magnus ab omnibus dicebatur, Imperii committeret gubernacula. Subiungit etiam & dubitationis causam, dicens: *Si huic sceptra Imperii concesserimus, legibus humanitatis, quæ primogenitum meritò faciunt potiorem, videbimur contraire: Si verò illi, communibus obseruatis iudiciis, moderamen Imperii contulerimus, non erit qui hos exercitus, & totius robur & gloriam Romani imperii domum reducat incolumes.* Hostibus enim interiectis, insidias molientibus, & vndique corrogantibus suffragia, non nisi cum periculo, sine rectore posse pertransire legiones, certum videbatur. Erat autem inter Principes vir magnificus, Megadomesticus *Ioannes* nomine, qui cum suis *Isaacio* multùm affectabat imperium conseruari; & de incolumi legionum ad propria reditu, dubitantem Imperatorem nitebatur confirmare. Porrò *Manuel* iunior filius, qui ibidem cum patre præsens erat, vniuersi exercitus, & maximè Latinorum fauore & præconiis extollebatur. De principibus quoque nōnulli ad eius promotionem omnimodam dabant operam. Patris quoq; in eundem, quia prudētior, & in armis magis strenuus, & omnino affabilior videbatur, affectus magis & gratia erat procliuior: Angebat eum etiam maximè exercitus cura propensior. Sic igitur post multam deliberationem, auctore Domino, obtinuit iunior filius, & exhibitâ sibi in patris præsentia, & eo mandante Imperiali reuerentiâ, *ocreis*, vt mos est in illo Imperio, insignitus *purpureis*, ab vniuersis legionibus certatim *Augustus* est appellatus. Sic domino *Manuele* ad apicem promoto Imperialem, pater eius inclytæ recordationis, vir inclytus, liberalis, pius, clemens & misericors, in fata concessit. Fuit autem staturâ mediocris, carne & capillo niger; vnde & cognomento dicitur etiam hodie *Maurus*; facie despicabili, sed moribus conspicuus, & XXIII.

actibus insignis militaribus. Defunctus est itaq; sub *Anauarza*, vrbe antiquissima, quæ est secundæ Ciliciæ metropolis, in eo loco qui dicitur *Pratum Palliorum*, Anno A. D. 1137. ab incarnatione Domini *millesimo centesimo trigesimo septimo*, mense Aprili; Imperii verò vigesimo septimo; vitæ verò *. Tandem verò cōpositis in ea regione negotiis, dominus Imperator cum omni sospitate Constantinopolim suos reduxit exercitus: vbi fratrem natu se priorem, palatium, auditâ patris morte, iam obtinentem, per Misticonem suum, qui palatio & thesauris præerat vniuersis, missis occultè literis, ex improuiso captum, & nihil tale veritum, in vincula coniecit. Sed postmodum, postquam Vrbem regiam solemniter ingressus est, per interuentionem communium consanguineorum, & principum sacri palatii fidelem operam, fratri reconciliatus est: sicq; cum tranquillitate debita, iuxta patris supremum iudicium, obtinuit dominus *Manuel* monarchiam, fratrem suum tanquam primogenitum, multiplici non cessans, quàm diu vixit, honore præuenire, & gratiâ prosequi cumulatiore.

XXIV. Interea dominus rex Hierosolymorum *Fulco*, & alii regni principes, vnà cum domino Patriarcha, & aliis Ecclesiarum prælatis, volentes Ascalonitarum insolenter nimis desæuientium impetus refrenare; & discurrendi per regionem, nimiam aliquatenus artare licentiam: constituunt de communi voto, in campestribus iuxta vrbem *Ramulam*, non longè à *Lidda*, quæ est *Diospolis*, castrum ædificare. Erat autem in eadem regione collis aliquantulum editus, supra quem vnam de vrbibus Philistinorum, traditiones habent fuisse constitutam, *Geth* nomine, iuxta illam aliam eorum ciuitatem, quæ dicta est *Azotum*, ab Ascalona distans miliaribus decem, non longè ab ora maritima. Conuenientes igitur vnanimiter ex cōdicto, in præfato colle, firmissimo opere, iactis in altum fundamētis, ædificant præsidium, cum turribus quatuor, veteribus ædificiis, quorum multa adhuc supererant vestigia, lapidum ministrantibus copiam; puteis quoque vetusti temporis, qui in ambitu vrbis dirutæ frequentes apparebant, aquarum abundantiam, tum ad operis necessitatem, tum ad vsus hominum largientibus. Perfecto igitur castro, & partibus omnibus absoluto, cuidam nobili viro & prudenti, de communi traditur consilio, domino videlicet *Baliano* seniori, Patri Hugonis, Balduini, & Baliani iunioris, qui omnes ab eodē loco cognominati sunt de Hibelin: hoc enim nomen illi erat loco, antequam etiam castrum illic ædificaretur. In cuius custodia & hostium persecutione, cuius gratia municipium erat conditum, diligentem habuit vir prædictus vigilantiam; & post eius obitum prædicti eius filii, viri nobiles & in armis strenui, in nullo segnius, quousque prædicta ciuitas nomini restituta est Christiano, diligētissimâ tenuerunt custodiâ.

XXV. An. D. 1138. Anno proximè subsecuto, videntes Regni Principes, & ipso rerum experimento plenius cognoscentes, in fundatione duorum præsidiorum, *Bersabee* videlicet, & *Hibelin*, contra Ascalonitarum superbiam se plurimùm profecisse, & eorum ex maxima parte repressam insolentiam, impetus tardiores, debilitatos conatus, adiiciunt tertium ædificare; vt amplioribus molestiis, & multiplicatis in gyrum municipiis, vrbem affligant, & quasi obsessis, frequentiùs terrorem, & cum terrore pericula incutiant magis repentina. Erat autem in ea Iudeæ parte, quæ à montibus declinans, campestribus incipit esse contermina, secus Philistiim fines, in tribu Symeon, ab Ascalona octo distans miliaribus, locus quidam, qui ad montana comparatus, collis; ad planiorem verò regionem collatus, mons sublimis poterat appellari, & loco nomen Arabicè *Tellesaphi*, quod apud nos interpretatur *Mons* siue *collis clarus*. Hic complacuit prudentioribus, præsidium fundari, eò quòd aliis quæ ad vsus similes facta erant municipiis, & ciuitati vicinius, & loco situque munitiore videretur. Proposito igitur satisfacientes, dominus Rex & Principes eius, vnà cum domino Patriarcha & prælatis Ecclesiarum, circa Veris initium, hyeme transcursâ, ad locum vnanimiter conueniunt, & vocatis artificibus, simul & populo vniuerso necessaria ministrante, ædificant solidis fundamentis & lapidibus quadris oppidum, cum turribus quatuor, congruæ altitudinis. Vnde vsque in vrbem hostium liber esset prospectus, hostibus prædatum exire volentibus valde inuisum & formidabile: nomenq; ei vulgari indicunt appellatione, *Blancha guarda*, quod Latinè dicitur *Alba specula*. Castrum ergo perfectum & omnibus suis partibus absolutum, dominus Rex in suam suscepit custodiam, & tam victu quàm armis sufficienter munitum, viris prudentibus & rei militaris habentibus experientiam, quorum nota est fides & probata

bata deuotio, seruandum commisit. Qui frequenter per se, frequentius adiunctis sibi ex aliis municipiis ad vsus similes ædificatis, militibus, egredientibus hostibus occurrebant, eorum euacuantes molimina; nonnunquam verò ipsi Ascalonitas lacessentes, grauia inferebant eis discrimina, & de eis sæpiùs triumphabant. Porrò qui circumcirca possidebant regionem, prædicto confisi munimine, & vicinitate castrorum, suburbana loca ædificauerunt quàm plurima, habentes in eis familias multas, & agrorum cultores; de quorum inhabitatione facta est regio tota securior, & alimentorum multa locis finitimis accessit copia. Inter hæc *Ascalonitæ* videntes vrbem per gyrum præsidiis inexpugnabilibus vallatam, cœperunt de statu suo solito amplius diffidere; & principem Ægypti potentissimum, cui nihil amplius residui de vniuersa regione factum erat, dominum suum, nunciis frequentibus commonere, vt pro vrbe, quæ Imperii sui robur erat, gereret sollicitudinem.

XXVI. Interea per Domini superabundantem gratiam, Regno ad aliquam tranquillitatem redacto, concepit domina *Milisendis*, piæ recordationis regina, pro remedio animæ suæ, & parentum suorum; pro salute quoque mariti & liberorum, si locum inueniret iuxta cor suum, monasterium sacrarum virginum fundare. Erat autem ei soror, inter cæteras iunior, *Iueta* nomine, quæ in monasterio sanctæ Annæ matris sanctæ DEI genitricis, vitam sanctimonialem erat professa. Huius etiã intuitu, plurimùm ad prædictum propositum, domina mouebatur Regina: indignum enim videbatur ei vt Regis filia, tanquã vna ex popularibus in claustro alicui subesset matri. Transcursâ igitur mente vniuersâ regione, & diligenter inuestigato, quis nã inueniretur aptior ad fundandum monasterium locus: tandem post multam deliberationem, placuit *Bethania*, castellum Mariæ & Marthæ, & Lazari fratris earum, quem dilexit IESVS, familiare Domini diuersorium & domicilium Saluatoris. Is autem locus ab Hierosolymis distat stadiis quindecim, iuxta verbum Euangelistæ, vltra montem Oliueti, ad Orientem situs, in decliuo eius montis. Erat autem idem locus Ecclesiæ Dominici Sepulchri proprius: pro quo domina Regina tradens Canonicis vrbem Prophetarum *Thecuam*, locum in proprium recepit. Vbi quoniam quasi in solitudine erat, & hostium patere poterat insidiis, turrim munitissimam quadris & politis lapidibus, officinis distinctam necessariis, multis sumptibus ædificari præcepit, vt DEO dicatis virginibus contra subitos incursus non deesset præsidii inexpugnabilis solatium. Turri igitur constructâ, loco ad aliquem modum ad cultum religionis præparato, sanctimoniales induxit fœminas, matrem eis constituens annosam quandam, & in religione probatam, venerabilem matronam, multa Ecclesiæ conferens prædia: ita, vt in bonis temporalibus, nulli monasteriorum, virorum aut mulierum inferior haberetur; imò, vt dicitur, plus aliarum quælibet Ecclesiarum abundaret. Inter cæteras enim possessiones, quas prædicto venerabili loco contulerat, locum famosissimum, & omnium commoditatum abundantiâ simul refertum, in campestribus Iordanis situm, *Hiericho*, cum suis pertinentiis liberaliter assignauit. Contulit etiam eidem monasterio sacra vtensilia, ex auro & gemmis, & argento, ad multam quantitatem, simul & holoserica ad decorem domus DEI; sed & indumenta tam Sacerdotalia quàm Leuitica, & omnis generis, prout disciplina exigebat ecclesiastica. Defuncta quoque illa venerabili matrona, quam eidem præfecerat loco, ad intentionem rediens, sororem suam, de consensu domini Patriarchæ, & sororum sanctimonalium coniuentia, eidem præfecit monasterio: cum qua etiam adiecit plura in calicibus, libris, & cæteris quæ ad Ecclesiasticos respiciunt vsus, ornamenta, locum non cessans, quàm diu vixit, intuitu animæ suæ & sororis, quam vnicè diligebat, gratiâ, ampliare.

XXVII. Accidit autem illis diebus, quod cùm dominus Rex, vna cum domina Regina transcurso autumno, in ciuitate Acconense moram faceret, voluit Regina, subleuandi gratiâ fastidii, extra vrbem ad loca quædam suburbana, fontibus irrigua, causâ recreationis exire: quò dominus Rex, vt solatium Reginæ non deesset, adiecit etiam ipse, cum solito comitatu proficisci. Dumque inter eundum esset, accidit casu vt qui agmina & comitatum præibant pueri, leporem in sulcis iacentem excitarent, quem fugientem clamor prosecutus est vniuersorum. Rex autem arreptâ lanceâ, vt eundem leporem insectaretur, sinistro actus casu, equum ad illas cœpit vrgere partes, & cursui vehemẽter instare. Tandem inconsultè festinãs, equus in præceps agitur; corruensq; in ter-

ram,Regem dedit præcipitem:iacentique præ casus dolore attonito,sella caput obtriuit,ita vt cerebrum tam per aures, quàm per nares etiam emitteretur. Ad hunc casum,vniuersus qui præibat & qui sequebatur, facti acerbitate perterritus, conuersus est comitatus;& iacenti opem ferre volentes, exanimem reperiunt, cui neque vox erat, neque sensus. Regina verò compertâ mariti morte tam inopinatâ,& sinistro saucia casu,veste & capillo lacera eiulans,& doloris immensitatem suspiriis contestans & lamentis,in terram corruens,corpus amplectitur exanime. Non sufficit humor oculis,præ fletus vbertate continui;& vox,doloris interpres,crebris interrumpitur singultibus;nec dolori satis fit,licet nihil aliud sit sollicita quàm dolori satisfacere. Familia quoque lachrymis,voce & habitu mœrorem contestans,anxietatis nimiæ lugubria prætendit argumenta. Nunciatur interea,& famâ circumuolante diuulgatur per vrbem Acconensem, Regis miserabilis interitus; & ad partes illas certatim turbæ confluunt,intueri volentes factum inauditum quod acciderat. Inde cum lachrymis in prædictam vrbem deportatus,triduo,sine sensu,tamen adhuc palpitans,protraxit vitam:quartâ demum die,idibus videlicet Nouembris,anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo quadragesimo secundo*, Regni verò eius anno vndecimo,deficiens,in senectute bona vltimum clausit diem. Inde Hierosolymam cum debita delatus honorificentia,occurrente vniuerso clero & populo,in Ecclesia Dominici Sepulchri, sub monte Caluariæ introeuntibus ad dextrā, secus portam,inter alios felicis memoriæ Reges,eius prædecessores, per manum domini *Wilelmi*,venerabilis Hierosolymorum & piæ recordationis Patriarchæ, regiâ magnificentiâ sepultus est: duobus superstitibus liberis, adhuc impuberibus relictis, *Balduino* videlicet primogenito annorum tredecim, & *Amalrico* annorum septem: Reseditq; regni potestas penes dominam *Milisendem*, DEO amabilem reginam, cui iure hereditario competebat.

A. D. 1142.

EXPLICIT LIBER QVINTVSDECIMVS.

CAPITVLA LIBRI SEXTIDECIMI.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI SEXTIDECIMI.

INCIPIT LIBER SEXTVSDECIMVS.

Qua de præsenti hactenus contexuimus Historia, aliorum tantùm quibus prisci temporis plenior adhuc famulabatur memoria, collegimus relatione; vnde cu̅ maiore difficultate, quasi aliena mendicantes suffragia, & rei veritatem, & gestorum seriem, & annorum numerum sumus consecuti: licet fideli, quantum potuimus, hæc eadem recitatione, scripto mandauimus. Quæ autem sequuntur deinceps, partim nos ipsi fide conspeximus oculatâ, partim eoru̅, qui rebus gestis præsentes interfuerunt, fidâ nobis patuit relatione. Vnde gemino freti adminiculo, ea quæ restant, auctore Domino, faciliùs fideliusq́ue posterorum mandabimus lectioni. Nam & recentium temporum solidior solet occurrere memoria; & quæ visus menti obtulit, non ita facilè obliuionis sentiunt incommodu̅, sicut quæ solo sunt auditu collecta. Vt enim Flacci *nostri vtamur verbo, huic nostro consonante:*

Segniùs irritant animum, demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus: & quæ
Ipse sibi tradit spectator, *&c.*

DEFVNCTO domino *Fulcone*, Hierosolymorum ex Latinis rege tertio, successit ei dominus *Balduinus* tertius, ex domina Milisende Regina filius eius, fratrem habens vnum puerulum, *Amalricum* nomine, annorum septem, vt præmisimus: qui postmodum eidem sine liberis defuncto, successit in regno, sicut in sequentibus aperietur. Tredecim annorum erat dominus *Balduinus*, cùm regnare cœpit: regnauit autem annis viginti. Fuit autem adolescens optimæ indolis, id de se certis promittens indiciis, quod postea in virilem euadens ætatem pleno rerum persoluit experimento. Nam vir factus, sicut facie, & totâ corporis habitudine, præ cæteris * differenti formæ præminebat elegantiâ; ita & mentis viuacitate & eloquentiæ flore, omnes reliquos regni Principes facilè anteibat. Erat autem corpore procerus, mediocribus maior; ad corporis proceritatem membrorum habens consonam, & quasi proportionaliter respondentem vniuersaliter dispositionem, ita vt nec in modico, à ratione CAP. I.

totius, in eo pars aliqua dissentiret. Fuit sanè facie decorus elegantissimâ, colore viuido, & innatum designante vigorem: à quibus planè in ea parte matrem referens, & ab auo non degener materno; oculis mediæ quantitatis, modicè prominentibus, fulgoris temperati; capillo plano, non flauo penitus; barbâ mentum genasque, gratâ quadam plenitudine, fauorabiliter vestitus; carnositatis mediâ quadam habitudine modificatus, ita vt nec fratris more pinguior, nec matris exemplo dici posset macilentus. Tanta autem, vt in summa dicatur, formæ præibat eminentia, vt ignaris etiam eximiâ quadam in eo refulgente dignitate, certum in se de Regia maiestate daret indicium.

II. Huic autem tantæ corporis venustati, mentis quoque bene constitutæ æquipollenter respondebat habitus. Nam ingenii summè velocis erat, & sponte fluentis eloquii ei non deerat prærogatiua quædam singularis, nec morum dignitate commendabilium quolibet principe videbatur inferior. Affabilis enim & misericors erat admodum; & licet supra vires se penè omnibus exhiberet liberalem, alieni tamen minimè cupidus, nec Ecclesiarum vexabat patrimonia, nec subiectorum, more prodigi, insidiabatur opulentiis. Quodque in ea ætate rarissimè solet contingere, etiam in adolescẽtia sua erat DEVM timens, & ad ecclesiasticas institutiones, & ecclęsiarum prælatos omnimodam habens reuerentiam: ingenii etiam viuacitate præditus, fidelis etiam memoriæ erat assecutus beneficium: erat autem & commodè literatus, & fratre suo domino Amalrico, qui ei successit, multò ampliùs: cùm verò quid otii ex occupationibus publicis decerpere poterat, libenter incumbebat lectioni; historiarum pręcipuè auditor, antiquorum regum & optimorum principum gesta moresq; diligenter inuestigabat: literatorum maximè, sed & prudentum laicorum confabulationibus plurimùm recreabatur. Tantâ autem affabilitatis gratiâ præminebat, vt etiam contemptibilibus personis, ex improuiso & nominatim salutationibus dependeret affatum; & ad se ingredi volentibus, vel occurrentibus passim mutuæ collocutionis aut offerret vltrò commercium, aut postulantibus non negaret. Vnde tantam sibi plebis & patrum conciliauerat gratiam, vt prædecessorum suorum quolibet ampliùs, vtrique classi haberetur acceptus. Erat autem & laboris patiens, & in dubiis bellorum euentibus, more optimi principis maximè prouidus: in summis necessitatibus, quas pro Regni incremento pertulit sæpiùs, regiam præferens constantiam, & fortis viri nusquam deserens securitatem. Iuris etiam consuetudinarii, quo Regnum regebatur Orientale, plenam habens experientiam: ita vt in rebus dubiis, etiam seniores Regni principes eius consulerent experientiam, & consulti pectoris eruditionem mirarentur. Erat præterea iucundi sermonis, facetique; & personis quibuslibet fauorabili quadam compositione se conformem tribuens, omni ætati & conditioni gratissimè se contemperabat. Vrbanitatis quoque præcipuæ; eò minus, quòd dicendi nimiâ vtebatur libertate, ita vt quæ in amicis erant notabilia, & reprehensioni obnoxia, sublatâ differentiâ, vtrum placeret an læderet, eis in faciem publicè iacularetur: quæ tamẽ, quoniam non nocendi animo, sed quadam mentis hilaritate, vel potiùs leuitate dicebat, non multùm inde etiam eorum quos sermone liberiore lacessebat, gratiam demerebatur: eoque ampliùs veniale videbatur, quòd in se versâ vice contortâ, æquanimiter dicta supportabat mordacia. Ad hæc & alearum, & damnificos talorum ludos, plusquam Regiam deceret maiestatem sequebatur: & carnis curam perficiens in desideriis, iniuriam alienis dicebatur inferre matrimoniis. Sed hoc in adolescentia: nam vir factus, secundùm Apostolum, *euacuauit quæ erant paruuli.* (1. Cor. 13, 11.) Insignibus enim virtutibus secutis, vitia prioris compensauit ætatis: vxore enim susceptâ, cum ea vixisse continentissimè dictus est. Et quæ in adolescentia minus DEO placita, & notæ subiacentia, lubrico ætatis impellente, contraxerat, postmodum prudentiore consilio detersit, & studio in melius reformauit saniore. In sumenda præterea corporis refectione sobrius erat admodum, & supra id quòd ætas illa exigebat abstemius: *ebrietatem, tam in cibo quàm in potu, pessimi criminis fomitem* esse asserens, abominabatur.

III. Defuncto igitur patre, quarto Idus Nouembris, proximè subsecuto Dominici natalis die, anno incarnationis Dominicæ *millesimo cẽtesimo quadragesimo secundo*, (A. D. 1142.) præsidẽte sanctæ Romanæ ecclesiæ domino *Eugenio* Papâ tertio, Antiochenæ domino *Aimerico*, Hierosolymitanę domino *Wilelmo*, Tyrẽsi verò ecclesię pręsidẽte domino *Fulchero*, cõuenientibus de more Principib⁹, simul & vniuersis

vniuersis Ecclesiarũ Prælatis, in Ecclesia Dominici Sepulchri, per manus domini *Wilelmi*, bonæ memoriæ Hierosolymorum Patriarchæ, solemniter inunctus, consecratus, & cum matre coronatus est. Erat autem mater, mulier prudentissima, plenam penè in omnibus secularibus negotiis habens experiẽtiam, sexus fœminei planè vincens conditionem, ita vt manum mitteret ad fortia; & optimorum Principũ magnificentiam niteretur æmulari, & eorum studia passu non inferiore sectari. Regnum enim, filio adhuc intra puberes annos constituto, tantâ rexit industriâ, tanto procurauit moderamine, vt progenitores suos in ea parte æquare meritò diceretur: cuius quàm diu regi voluit consilio filius, optatâ tranquillitate gauisus est populus, & prospero cursu Regni procedebant negotia. Verùm attendentes quibus mẽs erat leuior, quòd eorum studiis, quibus dominum Regem inuoluere nitebãtur, dominæ Reginę multùm obuiabat prudentia, dominum Regem more aliorum eiusdem ætatis, cereum *in vitia flecti*, *monitoribus asperum*, suis inducunt persuasionibus, vt à matris tutela se subtrahens, Regnum ipse moderaretur auitum. Indignum esse dicentes, Regem, quem omnibus aliis præesse conuenit, quasi priuati filium, semper ad matris vbera dependere. Quæ res sicut ex inconsulta leuitate, vel ex quorundam malitia habuit initium, ita Regnum vniuersum paulò minus habuit cõterere: sicut inferiùs, cùm de his tractabitur, diligentiùs docebitur.

IV. Eodem anno, illo medio temporis interuallo, quod inter patris obitum, & eiusdem domini Balduini in regnum promotionem fuit, *Sanguinus* vir sceleratus, Turcorum inter Orientales potentissimus, eius ciuitatis quæ olim *Niniue* dicta est, nunc autem mutato nomine *Musula* dicitur, & est metropolis eius regionis, quæ olim dicta est *Assur*, dominus & moderator, maximam & egregiam Medorum metropolim, *Edessam* nomine, quæ aliâ magis vsitatâ appellatione *Rages* dicitur, in multitudine magna obsedit, multùm præsumẽs tum de gentis suæ numerositate, & viribus; tum de simultatibus quæ inter Principem Antiochenum *Raimundum*, & eiusdem Comitem ciuitatis *Ioscelinum*, exortæ fuerant nimis periculosæ. Erat autem eadem ciuitas trans Euphratem sita, ab eodem flumine distans itinere diei vnius. Prædictus autem Comes ciuitatis illius, contra prædecessorum suorum morem, illius dimissâ vrbis habitatione, circa Euphraten, in loco qui dicitur *Turbessel*, iugem & assiduam constituerat conuersationem, tum propter loci vbertatem, tum propter ocium: erat enim longè ab hostium tumultu; deliciis vacãs, nec debitam gerens pro tam nobili vrbe sollicitudinem. Prædicta verò vrbs Chaldæos, & ex Armeniis imbelles viros, & armorum vsum penitus nescientes, solam negotiandi artem familiarem habentes, habebat domesticos; raroq; Latinorũ frequentabatur accessu, paucissimos ex eis habens ciues. Erat autem solis mercenariis tradita eius cura, neque iis etiam pro tempore, vel pro modo exhibitæ militiæ, præstabantur stipendia; sed plerunque in annũ vel ampliùs, pactam petentes pecuniam protrahebantur. At verò vterque *Balduinus* & *Ioscelinus* senior, postquam eundem Comitatum adepti sunt, illic iugem & manentem cõstituerant habitationem, ex locis finitimis illuc tam victus quàm armorum, & aliorum quæ pro tempore erant necessaria, copiam, ad omnem sufficientiam diligenter inferentes: vnde non solùm in se tuta poterat consistere, sed & aliis vicinis vrbibus meritò erat formidabilis. Erant autem, vt præmisimus, inter principem Antiochenum & Comitem inimicitiæ, non iam occultæ, sed quæ iam vsque ad odium processerant manifestum: vnde vterque, pro alterius molestiis aut sinistris euentibus, modicam aut nullam gerebat sollicitudinem; imò etiam detrimẽtis gaudebat, & sinistris casibus lætabatur. Ex his omnibus prædictus princeps magnus *Sanguinus* occasionem colligens, secumq; ab vniuerso Orientali tractu infinitas equitum copias deducens, conuocatis etiam finitimarum vrbium populis, vrbem prædictam obsidione claudit; & obsessis omnem præstruit aditum, ita vt nec obsessis ciuibus egredi, nec ad eos introire, volentibus vlla daretur facultas. Sed & victus & alimentorum quorumlibet, plurimùm angebantur inopiâ qui obsessi erant. Erat autem ciuitas muro circundata solido, & turrium excelsarum vallata [præsidio] ciuitatis parte [superiore] alterum inferius, ad quæ ciuibus etiam expugnatâ vrbe, secundum poterat esse refugium: sed & *hæc omnia, sicut vsui solent esse cõtra hostes, si sint qui pro libertate velint contendere, & se viriliter hostibus opponere; sic sine vtilitate iacent, vbi non reperitur in obsessis qui vicẽ velit gerere defensoris. Parũ est enim in ciuitatibus turres, muros esse*

& antemuralia, nisi sint qui hæc omnia tueantur. Vacuam ergo vrbem reperiens, & ex eo obtinendi maiorem habens fiduciam, locatis in gyrum legionibus, & legionum primiceriis congruâ statione dispositis, vrbem vallat: deinde tormentis & machinis iaculatoriis mœnia debilitat; & crebris sagittarũ immissionibus ciues incessanter affligens, obsessis requiem negat. Nunciatur interea, & famâ discurrente vulgatur, quòd prædicta DEI cultrix ciuitas, has obsidionis ab hostibus fidei & nominis Christiani patiebatur angustias: vnde ad hunc sermonem, fidelium longè latéque, hæc audientium, liquefacta sunt corda, & zelus armari cœpit, ad vltionem iniquorum. *Comes* verò hoc audiens, & facti acerbitate percussus, copias impiger conuocat militares; & serò memor vrbis eximiæ, *quasi iam defunctæ parat exequias, qui ægrotantis, & remedia postulantis, curam habere noluit:* circuit fideles, amicos sollicitat, Antiochenum Principem dominum suum suppliciter monet, & attentiùs per nuncios hortatur, vt eius compatiatur laboribus, & vrbem prædictam à iugo futuræ liberet seruitutis. Peruenerunt etiam huius tam sinistri casus nuncii ad Regem Hierosolymorum, obsidionis circa prædictam vrbem & angustiarum, quas ciues eius patiebantur, certitudinem attestantes. Domina autem Regina, quæ regni moderabatur imperium, communicato cum proceribus consilio, *Manassem* regium constabularium, consanguineum suum, *Philippum* Neapolitanum, *Elinandum* Tyberiadensem, vnà cum militari multitudine, illuc sub omni celeritate dirigit, vt opportunum domino Comiti, & afflictis ciuibus ministrent solatium. Princeps verò Antiochenus, de Comitis gaudens aduersitatibus, non multùm attendens, quantum communibus debeat vtilitatibus, & quòd *personale odium in publicam non debet redundare læsionem,* occasiones colligit, dum petitum differt subsidium ministrare.

At *Sanguinus* interea obsessos continuis vrgens assultibus, omnia nocendi percurrit argumenta; nil intentatum relinquit eorum quæ ciuibus possint augere molestiam, & sibi ad obtinendum locum possint tribuere facultatem. Immissis igitur fossoribus per scrobes & subterraneos meatus, secus murum ducit cuniculum, suffossumque opus stipitibus sustentat appositis: quibus igne consumptis, decidit ex magna parte murus, & hiatum hostibus peruium plusquàm centum dedit cubitorum. Hostes igitur aditum pro votis habentes, confluentibus vndique in vrbem ingrediuntur legionibus, & quos de ciuibus habent obuiam gladiis perimunt, conditioni, ætati aut sexui non parcentes: ita vt de iis dictum videretur: *Viduam & aduenam interfecerunt, & pupillos occiderunt, iuuenem simul ac virginem lactentem, cum homine sene.* Captâ igitur vrbe, & hostium gladiis traditâ, qui prudentiores erant ex ciuibus, vel magis expediti, in præsidia, quæ in vrbe esse diximus, cum liberis & vxoribus, vt vitæ saltem, licet tempore consulerent modico, se contulerunt: vbi tantus in introitu concurrentium populorum factus est tumultus, vt præ turba comprimente, multi miserabiliter suffocati interirent: inter quos & reuerendissimus vir, *Hugo*, eiusdem ciuitatis Archiepiscopus, cum quibusdam clericis suis eodem dicitur modo occubuisse. Huius tamen miserabilis euentus culpam nonnullam in prædictum refundunt Antistitem, qui prædicto interfuerunt negotio. Nam cùm pecuniam collegisse diceretur infinitã, quam erogans militibus, vrbi posset esse auxilio, maluit opibus auarus incumbere, quàm populo consulere pereunti: vnde factum est, vt auaritiæ fructus colligens, mortem cum popularibus sortiretur indifferentem, ab auditu etiam malo, nisi misericorditer dominus subueniat, non multum securus. Talibus enim terribiles loquuntur Scripturæ, dicentes: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Sic igitur dũ Princeps Antiochenus, odio victus indiscreto, differt fratribus debitum auxilium ministrare; dumque Comes aliena præstolatur suffragia, vrbs antiquissima, & nomini Christiano à temporibus Apostolorum deuota, verbo & prædicatione Apostoli *Thaddei*, ab infidelium superstitionibus eruta, indebitę iugum passa est seruitutis. Dicitur in eadem vrbe & corpus beati Thomæ Apostoli, vnà cum prædicti Apostoli, & beati Abgari regis corporibus esse sepultũ. Hic est *Abgarus*, toparcha illustris, cuius epistolam ad Dominum IESVM CHRISTVM missam, *Eusebius* Cæsariensis, in historia sua quam ecclesiasticam nominat, asserit: quem & Domini dignum rescripto docet, vtriusque ponens epistolam, & in fine ita subiungens: *Hæc in Archiuis publicis Edessanæ vrbis, in qua tunc supradictus Abgarus regnauit, ita descripta reperimus in iis chartis, quæ gesta Abgari Regis seruata antiquitus continebant.*

Sed

Sed hæc hactenus, nunc ad historiam redeamus. Huius domini *Balduini*, anno VI.
primo quo regnare cœpit, Turci, quibusdam fauentibus & vocantibus locorum
incolis, castrum quoddam nostrum, cui nomen *Vallis Moysi*, in Syria Sobal, quæ est
trans Iordanem, occupauerant. Est autem prædictum oppidum, iuxta aquas cōtra-
dictionis, vbi Moyses populo Israëlitico vociferante & deficiente præ siti, ex silice
fluenta produxit, & bibit populus vniuersus & iumenta eius. Cognito itaque quòd
prædictum municipium hostes, nostris qui in eo erant occisis, detinerent, congre-
gatis vndiq; militaribus copiis, dominus Rex, licet tener adhuc nimiùm, illuc pro-
ficiscitur: & transiens cum suis expeditionibus, *Vallem illustrem*, vbi nunc *Mare Mor-
tuum*, quod & *Lacus Asphaltes* dicitur, interiacet, secundæ Arabiæ, quæ est *Petracen-
sis*, in finibus Moab, montana conscendit. Inde Syriam Sobal, quæ est tertia Ara-
bia, quæ hodie vulgò dicitur *Terra Montis regalis*, percurrentes, ad locum perueniunt
destinatum. Indigenæ autem regionis, comperto nostrorum aduentu, cum vxo-
ribus & liberis in præsidium se contulerant, præsumentes de loci munitione, eò
quòd inexpugnabilis videretur. Vbi nostri, loci videntes difficultatem & insupe-
rabile munimen, postquam aliquot diebus saxa contorquendo, crebris sagittarum
immissionibus, & aliis nocendi argumentis, inutiliter operam consumpserant,
ad alia se dirigunt consilia. Erat autem tota illa regio oliuis consita pinguibus, ita
vt instar nemorum condensorum, vniuersam terræ superficiem obumbrarent: vn-
de regionis habitatores, sicut & eorum progenitores, sibi victum omnimodum
propagabant; quibus deficientibus, omnino viuendi spes eos destitueret. Has igi-
tur extirpare & dare incendiis decretum est, vt saltem hoc damno deterriti, & suc-
cisis oliueris desperarent, & Turcis qui in municipium se contulerant traditis vel
exclusis, nostris castrum restituerent: quod conceptum, fructuoso non caruit euē-
tu. Nam protinus vbi succidi amicas viderunt arbores, mutato consilio, ad alia se
conuertunt studia: & conditionibus interpositis, quòd Turcis quos introduxerant,
liber & sine periculo pateret exitus; quodque eis & eorum vxoribus & liberis non
imputaretur ad mortem, quod deliquerant, castrum domino Regi restituerunt.
Recepto itaque municipio, & custodibus in eo locatis, alimentorum quoque im-
missâ copiâ, simulque & armorum, dominus Rex cum suis, consummato negotio,
quod ei in primis Regni sui auspiciis occurrerat, victor, & sospes cum vniuerso ex-
ercitu, ad propria reuersus est. *Sanguinus* interea, vnde supra fecimus mentio- VII.
nem, subiugatâ vrbe Edessanâ, tanto in immensum elatus successu, apposuit & ci-
uitatem munitam, supra Euphratis fluenta sitam, *Calogenbar* nomine, obsidere: in
cuius obsidione dum perseueraret, tractante & disponente prædictæ vrbis domi-
no, cum quibusdam cubiculariis & familiaribus eius eunuchis, nocte vnâ vino æ-
stuans, & præ nimia crapula supinus iacens in tabernaculis suis ab eisdem dome-
sticis suis, gladiis confoditur. De quo quidam nostrorum, nunciato eius interi-
tu, sic ait:

Quàm bonus euentus! fit sanguine sanguinolentus,
Vir homicida, reus, nomine Sanguineus.

Qui autem eum interfecerant, à domino vrbis obsessæ, ex condicto intra mœnia
recepti, vltrices consanguineorum extincti manus effugerunt. Fugit autem & vni-
uersus eius exercitus, domini solatio & prouisione destitutus: cui defuncto succes-
serunt eius filii, alter apud *Mussulam*, introrsum in Oriente; alter apud *Halapiam*, na-
tu posterior, nomine *Noradinus*, vir prouidus & discretus, & iuxta traditiones il-
lius populi superstitiosas, timens DEVM; felix quoque, & paternæ ampliator he-
reditatis. Non multo pòst tempore, anno secundo regni domini *Balduini*, no- VIII.
bilis quidam Turcorum satrapa, ex caussis quibusdam, *Meieredin* regis Damasce-
norum indignationem sustinens, & procuratoris eius *Mehenedin*, qui alio no-
mine *Ainardus* dicebatur, gratiâ destitutus, cuius multo maior quàm ipsius Re-
gis in vniuersis Damascenorum finibus erat auctoritas: ad dominū Regem & ma-
trem eius, cum honesto comitatu venit Hierosolymam, asserens, quòd si dominus
Rex honestam, & pro boni viri arbitratu sufficientem ei vellet assignare compen-
sationem, ipse *Bostrensem* vrbem, cui præerat, vnà cum oppido *Selcath*, Christia-
nis resignaret. Est autem *Bostrum* primæ Arabiæ metropolis, quæ hodie vulgari ap-
pellatione *Bussereth* dicitur. Erat porrò idem nobilis homo, vt dicebatur, Arme-

nus genere, corpore procerus, facie venustâ, virilem totâ corporis habitudine animositatem prætendens, eratq; nomen ei *Tantais*. Conuocatis igitur huius rei gratiâ vniuersis regni Principibus, & deliberationis partibus congruo libramine pensatis, auditâ tanti viri aduentus caussâ, placuit omnibus de cõmuni consilio, vt de honesta & competente recompensatione, supradicto satisfiat viro; & conuocatis exercitibus, ad Bostrenses partes dirigantur expeditiones: maximum enim & Deo acceptum Regni iudicant incrementum, si Christianæ fidei & nostræ iurisdictioni, per huius operam, iure perpetuo possit accrescere ciuitas prænominata. Pactis igitur hinc inde ad congruam consonantiam redactis, vniuersus regni populus voce præconiâ congregatur, & implorato de supernis auxilio, viuificæ Crucis ligno secum assumpto salutari, tam dominus Rex, quàm Principes omnes, *Tyberiadem* vsque perueniunt: vbi circa pontem, vnde ex mari Iordanis fluenta se diuidunt, castrametantur. Porrò prædictus *Ainardus*, cum domino Rege, sicut & cum patre eius fœdus priùs inierat, & pacem temporalem: vnde oportebat eum præmoneri solenniter, vt ad resistendum præparandumque se, & conuocandum exercitum legitimas pro more regionis haberet ferias; ne si repentè & ante sollemnem commonitionem, infra suos fines, hostiliter dominus Rex ingrederetur, contra legem pactorum videretur versatus. Missis igitur nunciis, ad eundem procuratorem, dum ille tanquam vir sagacissimus ex industria differt responsa dare, iam penè mensis prætererat: quo medio tempore non cessauit, tam prece quàm precio, omnes finitimos suæ gentis proceres, longè lateque in sui subsidium conuocare: quibus vndique ad infinitatem nimiam congregatis, domino Regi & principibus mandat, dicẽs: *Contra legem initi fœderis, in terram domini mei paratis intrare, & seruum eius contumacem, & contra debitæ fidelitatis iura versantem, indebito protegere laboratis patrocinio: rogamus humiliato in preces animo, quatinus ab iniusto dominus Rex desistat proposito; pactorum priùs initorum tenorem conseruet illibatum. Nos parati sumus, domino Regi vniuersas cum omni integritate impensas, quas pro hac expeditione fecit, refundere.* Ad hæc dominus Rex de communi consilio responsum dedit, dicens: *Nos pactorum & fœderis concepti, nullatenus intendimus violare tenorem: sed quia prædictus nobilis homo ad nos venit, vt nobiscum familiariter loqueretur, non possumus homini in Regno nostro spem habenti, cum nostra honestate ita penitus deesse. Sufficiet autem nobis, vt in vrbem quam nostro deseruit intuitu, eum introducere sine difficultate liceat: postquam autem in suum se receperit municipium, tractet eum dominus suus patriis legibus, & secundum merita sua eidem præmia largiatur: nos enim siue in eundo, siue in redeundo, regi Damasceno amico nostro, omnino auctore Domino, sicut tenemur, declinabimus iniuriam irrogare.* Erat autem hic idem *Ainardus*, vir prudentissimus, & populi nostri amator: qui cùm haberet tres filias, vnam illarum dederat prædicto Damascenorum Regi, alteram *Noradino* Sanguini filio: tertiam cuidam egregio militi, *Manguarth* nomine. Habebat ergo regni curam, tum quia Regis erat socer, tum quia vir circumspectus erat plurimùm. Rex autem deses, ebriosus, & epulo, solis vacabat delitiis, & libidine totus effluebat dissolutus. Is (vt diximus) gentis nostræ gratiam, quibuscumque poterat obsequiis mereri, satagebat; & quibus solent amici comparari, merita in eo non erant ociosa. Quod vtrum ex animo & ex dilectionis synceritate procederet, an inuitum impelleret necessitas, inter prudentes quærebatur. Poterat sanè vtrunq; esse in caussa: nam generum suum *Noradinum*, sicut & patrẽ eius priùs, suspectum habebat non modicũ, ne Regem, iterum generum suum, virũ prorsus inutilẽ, & crassâ supinum ignorantiâ, regno, & se ab administratione detruderet. Inde erat maximè, quod nostrorum sibi necessariam reputans gratiam, omni viâ quâ poterat ad eam obtinendam aspirabat. Videbatur vir discretus præsagientem habere spiritum: nam quod verebatur accidit. Statim enim eo mortuo, prædictus Noradinus, consentientibus sibi Damascenis, illo qui regnabat violenter excluso, regnum occupauit. Elaborabat ergò fideliter, vt dominus Rex, refusis sibi expensis, quæ pro vocanda fecerat expeditione, ad propria rediret indemnis: & proculdubio minus hostiliter in eo facto, contra dominum Regem & Christianum exercitum se habuisset, si conuocatas exteras nationes, pro suo potuisset arbitrio cohibere. Multa enim fidei, synceritatis, & constantiæ illius in plerisque negociis, certo rerum experimento cognouimus argumenta.

18. Verùm dum hæc nunciarent legati, inter quos erat præcipuus quidam domini Regis familiaris,

Bernardus

Bernardus Vacher: populus cœpit acclamare, eundem Bernardum proditorem esse: non esse populo Christiano fidelem, quicunque dissuasionibus huic negotio velit dare impedimentum. Magnis etiam vocibus cœpit plebs indiscreta clamare, procedẽdum esse, vrbem tam nobilem nõ facilè esse deserendam: grates habendas nobili viro, & eius per omnia propositum amplectendum fideliter & deuotè, qui tantum Christianitati obtulisset seculis memorabile beneficium, & pro eo vsque ad mortem decertandum. In hoc itaq; tanto tumultu, præualuit vulgi sententia, spreto consilio saniùs affectorum. Compositis igitur sarcinis, & solutis castris, versus prædictum oppidum iter dirigunt: transitaque caueâ *Roob*, in planiciem peruenerunt, quæ dicitur *Medan*, vbi singulis annis Arabum & aliorum Orientalium populorum solent nundinæ cõuenire solennes. vbi tanta hostium nostris cœpit occurrere multitudo, vt qui priùs cœpto insistendum, & in negotio procedendum acclamauerãt, redire si fieri posset, præoptarent, & iudicarent vtilius. Visis tamen hostium cuneis, & stupentes multitudinem, nostri accingunt se tanquam statim præliaturi. Rex verò de consilio eorum qui rei militaris habebant experientiam, castra protinus iubet locari: quibus compositis, curam corporis, prout in arto positi poterant, agentes, noctem illam duxerunt insomnem. At verò hostes multiplicati supra numerum, legiones nostras vndique vallantes, quasi manubias & vilia mancipia, nostros proculdubio habituros in crastino compeditos non dubitabant. Nostri verò continuis excubiis se obseruantes prudenter, & virorum fortium circa se totâ sollicitudine impleuerunt officia. Mane facto, communicato cõsilio, nostri procedendum esse decernunt: nam redire, cùm ignominia plenum, tum penè videbatur impossibile. Verùm hostes circumpositi vtrumque impedire videntur. Tandem nostri animosiùs insistentes, per medias hostium acies, viam ferro aperiunt, & ad destinatum vnanimiter locum contendunt: sed loricis, cassidibus, simul clypeis onusti, lento incedebant gradu; hostium etiam circumpositâ multitudine præpediebantur. At verò equites, licet expedientiùs possent incedere, peditum tamen oportebat in incessu conformes fieri manipulis ne dissolueretur agmen, & irruendi super cuneos hostibus daretur occasio. Compatiebantur itaque sibi inuicem cohortes, & quasi vir vnus affectus erat populus vniuersus. Tanta enim equitibus erat pedestrium turmarum cura, vt ipsi de equis descendentes, communicato cum eis labore, fessis pro vehiculo se exhibentes, itineris molestiam redderent leuiorẽ. Hostes tamẽ interea crebris sagittarum immissionibus exercitũ fatigantes, multiplicatis molestiis, nostrorum cohortes dissoluere nitebantur. Nostri autem è diuerso, quantò ad hoc magis eos vident instare & importuniùs, tantò sibi inuicem cohærere magis, & cœpto insistere feruentiùs itineri non formidant. Accedebat ad maiorem molestiarum cumulũ, sitis aspera, ex laboris difficultate, & æstatis caumate geminata. Erat quoque eis iter per loca arida & inaquosa: tota enim illa regio fontes nescit; verùm hyeme solent aquas colligere lacunis tàm naturalibus quam manufactis, pluuiales. Acciderat autem illis diebus, vnde & hæ ipsæ factæ erant inutiles: nã tanta fuerat paulò antè locustarũ in ea prouincia præter morẽ intemperies, quòd omnes huiusmodi piscinas tabo infecerant, & aquæ vsum reddiderant abominabilem putredine, quam morientes intulerant. Hæc autẽ, quà nostris iter erat, regio dicitur *Traconitis*: cuius in Euangelio *Lucas* facit mentionem, dicens: *Philippo autem Itureæ & Traconitidis regionis tetrarcha.* Luc. 3. 1. Videtur autem nobis à Traconibus dicta. *Tracones* enim dicuntur occulti & subterranei meatus, quibus illa regio abundat: nã penè vniuersus illius regionis populus in speluncis & cauernis habitat, & in traconibus habet domicilia. 18

X. Transcursâ igitur cum summo periculo regionis illius parte, circa horam diei nouissimam ad locum perueniunt, qui antiquo *Adratum* dicitur vocabulo, nunc autem vulgari appellatione dicitur ciuitas *Bernardi de Stampis*. Est autem vna de vrbibus suffraganeis, quæ ad Bostrensem metropolim habet respectum: vbi adiunctis illius loci incolis, ad hostium numerum, maior nostris accessit molestia: vbi etiam de cisternis, quarum ora videbant patentia, & sine difficultate haurire aquas se posse nostri arbitrarentur, demissas situlas non sine damno amittebant: nam qui intus latebant in cauernis subterraneis funes præcidentes quibus hauriendi adligata erant instrumenta, funes remittebant decurtatos: & spe potus elusos, ad maius compellebant sitis

dispendium, dum in hauriendis aquis frustra diutiùs laborabant. Sic igitur quatuor diebus cōtinuis, nunquam indultâ requie, nostri afflicti sunt incessanter, vix noctibus habentes ocium vt necessitatibus corporis quocunque modo satisfacerēt. Augebatur præterea per singulos dies hostium numerus; nostrorum verò decrescebāt agmina, aliis interemptis, aliis sauciis letaliter: alii verò de vita desperātes, & nimiâ percussi formidine sarcinarum & impedimentorum augebant turbam, infra equos & iumenta delitescentes, & simulantes impotentiam, ne ad sustinenda hostilis impetus onera, egredi compellerentur. Tāta enim sagittarum & missilium penè continua supra nostrum exercitum erat densitas, vt grandinis aut imbrium instar descenderent, & vniuersa tam homines quàm iumenta telis consita viderentur. Mirari poterant intuentes, aut hostes in iaculādo tantùm posse, aut nostros tantùm patientiæ inuincibilis continuare laborem. Instabant & nostri, telis & sagittarum immissione nihilo minus: sed hostium exercitus, discursus habens liberiores, rariùs sagittis lædebantur nostris. Quartâ demum die continuatis cum tanto periculo itineribus, ad locum destinatum appropiantes, vrbem eminus contuentur: vbi cum multa difficultate, hostibus violenter exclusis, aquas intra rupes modicè scaturientes, occupant, & circa eas castra metantur: vbi refectioni vacantes aliquantulum, corporibus quantum permittebatur indulgent. Eâ nocte ibi qualem qualem nostri habentes requiem, diem exspectabant cum summo desiderio sequentem: cùm ecce intempestę noctis silentio, ex vrbe prædicta quidam latenter egressus, per medias hostium acies ad nostrum se contulit exercitum, infaustæ legationis baiulus. Qui statim veniens, ad Regem se postulat introduci, verba dicens se habere secretiora quæ perferat. Admissus ergo, conuocatisque Principibus, simul quoq; & illo nobili viro, qui eiusdem ciuitatis magistratum administrauerat, & nos in præsentia duxerat pericula, nunciat, vrbem vxore eiusdem nobilis viri prodētē, hostibus traditam; & eorum introductos satellites, arces & præsidium, exclusis aliis, obtinere vniuersum. Hoc infelici rumore, nostri mente plurimùm consternati, quid facto opus sit deliberant: tandemq; visum est expedientiùs, reditum ad propria, cum quocunq; periculo, maturare. Fuerunt tamen nonnulli de maioribus Regni Principibus, qui domino Regi secretiùs & in aurem consulerent, quatinus assumpto sibi viuificæ Crucis ligno, equum domini *Ioannis Gomani*, qui omnes alios eiusdem exercitus equos celeritate & laboris patientiâ longè superare dicebatur, conscenderet, & solus suæ consuleret saluti. Hoc autem dicebant, omninò de reditu desperantes, & omnium stragem timentes in proximo futuram. Quod verbum Rex, licet infra annos puberes constitutus (significans qualis in maiore ætate futurus esset) regiâ spreuit magnificentiâ, dicens: *Propriam se omninò contemnere salutem, si tam DEO deuotus populus casu tam flebili deperiret.* Videntes ergo Regem eorum monitis, licet ex affectu pio prodeuntibus, nō acquiescere, ad alia se conuertunt studia; & de reditu tractare incipiūt, vidētes nō sine vniuersorū strage ad vlteriora se posse procedere. Tunc primùm cœpit spe tantâ deiectis, & euacuatos videntibus omnes suos conatus, labor duplo exsurgere molestior. Nam etsi priùs dura nimis, & penè intolerabilia, & quibuslibet quæ postmodū accidere possent non inferiora passi erant, spes tamen & fiducia obtinendi ciuitatem, laborantium animos confouens, ad tolerantiam gratis quibusdam stimulis accendebant. Videntes ergo se prorsus spe delusos, fixum firmumque quod proposuerant decernentes, ad iter se accingunt, voce præconiâ reditu cunctis significato.

XI. Redditâ igitur terris die, ecce *Noradinus* in auxilium soceri vocatus, infinita secum trahens Turcorum agmina, ab vrbe prædicta veniens, ad hostium se adiungit cohortes. Nostri verò ad redeundum, secundùm propositū, iter arripiunt. Quod videntes aduersarii, clamoribus perstrepentes obuiam se dare cōtendunt, vt impediant regressum. At nostri ipsâ difficultate, quæ vndique premebat, facti animosiores, obuias acies gladiis & ferro dissoluētes, viam sibi cum summo periculo & strage suorum violenter aperiunt. Erat autem nostris indictum publicè, vt defunctorum corpora camelis & aliis animalibus ad sarcinas deputatis imponerent, ne nostrorum consideratâ strage, redderentur fortiores inimici: debiles quoque & saucios, iumentis imponi mandatur, ne omninò nostrorum aliquis aut mortuus aut debilis crederetur. His & datum erat in mandatis, vt gladios educentes, saltem speciem validorum exprimerent. Mirabantur itaque hostium

hostium prudentiores, quòd de tanta immissione sagittarum, de crebris conflictibus, de tanta sitis, pulueris, æstus immoderata molestia nullus vnquam mortuus aut deficiens inueniretur; populum iudicant ferreum, qui tot, tamque continua possint tam perseueranter sustinere dispendia. Videntes porrò hostes, quòd sic nō proficerent, ad alia se conuertunt molimina: erat sanè regio tota vepribus & frutectis humilibus, carduis aridis, & synapis syluâ, veteribus stipulis & frugibus iam maturis, obsita: his omnibus ignem subiiciunt, vento nostris obuio fomitem & vires ministrante. Hîc incendii vicinioris afflatu, fumique occurrentis nube densissimâ, nostris ingeminatur molestia: cùm ecce ad venerabilem virum dominum *Robertum* Nazarenum archiepiscopum, qui Crucem Dominicam baiulabat, omnis populus cum clamore & eiulatu conuersus, postulabat cum lachrymis, dicens: *Ora pro nobis pater; & per hoc viuifica Crucis lignum, quod manibus gestas, in quo nostra salutis auctorem credimus pependisse, erue nos ab his malis, nam diutiùs sustinere non possumus.* Erat autem populus, in modum fabrorum officinas exercētium, vento agitante fuliginem, tam facie quàm toto corporis habitu, nigredine factus decolor; & tam æstatis quàm incendiorum caumate duplicato, ad supremum afflictus siti, supra vires laborabat. Ad has itaque gementis populi voces, vir DEO amabilis, contritus corde, & animo valdè compatiens, salutare lignum erigit contra incendia, quæ illi totis viribus procurabant: & inuocato de supernis auxilio, statim adfuit virtus diuina, & in momento conuersis in oppositum flatibus, incendia simul cum tetra fumi caligine in hostes, qui nostrum præcedebant exercitum, se dirigunt: & quæ in nostram parauerant læsionem, in suam vident retorta perniciem. Stupent hostes nouitate miraculi, & singularem reputant Christianorum fidem, quæ tam præsens possit à domino DEO suo pro votis impetrare beneficium. Suis ergò occupati necessitatibus, nostris aliquam indulgent requiem, & ad tempus respirare concedunt. XIX

Dum verò his tam intolerabilibus noster exercitus premeretur malis, diffidentes de vulgi patientia Maiores, & qui sensus habebant magis exercitatos, Regem adeunt, persuadent vt legatio ad *Ainardum* dirigatur, pacem postulans sub conditione qualibet, dum solummodo ad propria possit redire exercitus. Eligitur quidam qui suspectus habebatur, quòd aliâ vice in legatione simili contra CHRISTI populum malitiosè versatus fuisset: tamē propter linguæ commercium, quod habere dicebatur familiare plurimùm, iterum id ei muneris iniungitur. Dumque ei persuaderetur, vt fideliter iniunctum exequatur officium, dixisse perhibetur: *Iniustè & præter meritum suspectus habeor: vado tamen. quòd si obiecti reus sum criminis, nunquam mihi redire concedatur, quin hostium gladiis confossus inteream.* Datam ergo in se mortis sententiam miser homo, diuino iudicio expertus est statim: nam antequam ad hostes perueniret, & legationis functus esset munere, armis hostium confossus interiit. Conuenerant ad eandem expeditionem quatuor inclyti Arabum principes fratres, illustris & eximii Arabum satrapæ filii, qui dictus est *Merel*, cum innumera suorum manu: hi dum nostros ex latere proteruis nimis assultibus vexarent instantiùs; nostri autem propositâ lege ad eos erumpere non auderent, ne si contra rei militaris disciplinam ordines soluerent, duriorem in se tanquam locorum desertores experirentur sententiam: vnus de familia Turci illius, qui nobiscum erat, non ferens illorum fastum, & à nostris iniuriam propulsare cupiens, vitæ prodigus, & legis immemor propositæ, equum viriliter admittens, in vnum ex illis quatuor hastam, quam manu gerebat, dirigens, gladio transuerberatum in medio suorum agmine, ad terram deiecit exanimem; seque statim, sanum & incolumem in nostrum recepit exercitum. Factus est ergò circa corpus defuncti, populi concursus innumerabilis: & cognito quòd iam infelicem exhalauerat animam, in vocem erumpunt flebilem, & doloris immensitatem fletus vbertate testantur. Nostri verò lætantes, diligenter quærunt quis nam esset, qui tanto se obiecerit periculo, cuius tam insigne factum gloriam meruerit perennem: cognitoque quòd vir alienigena, & cui legem propositam licebat ignorare, eò maximè quòd linguæ commercium non habens, edictum publicum non intellexerat, licet contra rei militaris disciplinam egisse non dubitaretur, tamen *iuris ignaro clementer indulgent*, viri factum amplectentes, non tam ratione quàm euentu commendabile. Soluitur ergo hac ex parte hostium cuneus; & liberiora habens noster exercitus spacia, angustias

quas patiebatur, locis redimit patentioribus. & iam continuato per aliquot dies itinere, ventum erat iterum ad *Caueam Roob*: quem locum, quoniam angustus erat, & periculosus poterat esse transeuntibus, Principes consultò iusserunt declinari. Prædictus verò Damascenorum procurator *Ainardus*, videns quòd Rex cum suis exercitibus versus prædictam vallem properabat, missis nunciis offert, quòd si ei bonum videretur, trans Caueam ei faceret honestè prandium præparari: nouerat enim iam per dies aliquot exercitum alimẽtorum inopiâ laborasse. Quod verbum vtrum ex dilectionis synceritate processerit, an ex dolo, volens nostras expeditiones in periculosarum vallium angustias immergere, pro certo non habemus compertum. Regulariter tamen creditur esse traditum, quòd *hostium munera meritò etiam habeantur suspecta*. Generali ergo decreto, decernunt viâ superiore, quoniam planior & minus periculosa erat, incedere. Cumque ducem non haberẽt qui agmina præiret, & locorum per quæ trãsituri erant haberet peritiam, ecce subitò cohortes præcedens miles quidam ignotus, albi sessor equi, rubei coloris vexillum baiulãs, loricâ indutus, curtis vsque ad cubitos manicis antecedebat exercitum. Hic tanquam angelus Domini exercituum, viarum sequens compendia, & ad aquas ducẽs prius incognitas, congruis & commodis stationibus castrametari docebat. Sic igitur cùm quinque diebus, vsque ad prædictam Caueam vix peruenissent expeditiones, tribus postea sub iam dicto duce & itineris præambulo, iter agentes, *Gadaram* vsque

XIII. perueniunt. Sita est *Gadara* in ea regione quæ *Decapolis* dicitur, de qua in Euangelio Marci legitur: *Exiens IESVS de finibus Tyri, venit per Sydonem ad mare Galileæ, inter medios fines Decapoleos.* (Marc. 7, 31.) In hac, sicut & nomen indicat, sunt ciuitates decem: Hippus, Pella, Gadara, de qua hic nobis est sermo, cum aliis septem. Ad quam, quoniam in confinio hostiũ & nostræ regionis sita est, cùm peruenissent primæ nostro-

114 rum legiones, tunc denuò quasi rediuiuo malo & recrudescente insaniâ, furere cœperunt hostes circa postrema agmina: sed videntes quòd non proficerent, & quòd nostri in sua iam se contulerant, fumo, caloris intemperie, tædioque fatigati, solutis agminibus gregatim ad propria redire cœperunt. Nostri quoque nihilominus, transcursâ nocte illâ maiore solito tranquillitate, exhaustis præ labore debitam corporibus exhibentes indulgentiam, die sequente ad vrbem *Tyberiadensem* perueniunt. Asserunt autem vnanimiter, quibus illius facti adhuc plenior famulatur memoria, quòd hunc, vnde diximus, ducem itineris nemo nouerit: nam cùm ventum erat, vt castrametaretur exercitus, subitò disparebat, nec vspiam in castris videbatur; manè verò iterum exercitum anteibat. Non habet præsentium hominum memoria, quòd Latinorum tempore, in toto Oriente, absq; manifesta hostium victoria, tam periculosa fuerit expeditio. Domino igitur Rege in Regnum reuerso, Cruce quoque Dominicâ Hierosolymis restitutâ, gauisus est populus qui remanserat, reuerso ad se populo, dicens: *Mortuus fuerat, & reuixit; perierat, & inuentus est.* (Lucæ 15, 24.) Postmodum verò idem nobilis homo, ab *Ainardo* vocatus verbis pacificis in dolo, quasi sub specie reconciliationis, malè nimis tractatus est: nam oculis erutis, in summa

XIV. egestate & miseria, vitam miserabiliter infelicem finire coactus est. Dum hæc circa nos geruntur, in partibus Edessanis factum miserabile, scriptis innodari dignum accidit: quod vt pleniùs intelligatur, altiùs aliquantulum repetenda est historia. Mortuo Sanguino, maximo nominis Christiani persecutore: *Noradinus* filius eius, dum de successione in patris principatum, apud Mussulam sustinet quæstionem, & circa id in partibus illis detinetur occupatus, videntes Edessani ciues, quòd pauci de familia eius in ciuitate essent residui, qui ad tuenda præsidia erant deputati, reliqua autem populi pars vniuersa fide polleret Christianâ, occultè dirigunt nuncios ad prædictum Comitem *Ioscelinum*, significantes, vrbem Turcis vacuam, exceptis paucis qui præsidia seruabant, solis ciuibus relictam. Erant autem, & à diebus Apostolorum fuerant, illius ciues vrbis in CHRISTI fide radicati, & fundati, ita vt, sicut aliàs dictum est, aut rarissimus, aut nullus alterius professionis homo inter eos habitaret. Orant etiam & cum omni monent instantia, vt militaribus copiis sine mora congregatis, ad vrbem acceleret; eamque tradentibus ciuibus, sine periculo & sine difficultate recipiat. Ille verò cum omni celeritate, assumens sibi dominum *Balduinum de Mares* nobilem & potentem virum, & vniuersam regionis illius tam equitum quàm peditum militiam, transito repentè fluuio ad

prædictam

prædictam vrbem, cum omni comitatu suo de nocte repentinus accessit: vbi à ciuibus intempestæ noctis silentio, dormientibus iis qui ad vigilias erant deputati, funibus & scalis sunt intromissi, qui cæteris de foris expectantibus portas aperirent. Quibus apertis, immissis omnibus indifferenter, statim per vrbem discurrentes, quotquot habuerunt de hostibus obuiam, in ore gladii peremerunt. Fugit tamen eorum pars quædam, & mortis declinans periculum, in præsidia se recepit. Obtinuit ergo Comes, & Christianus qui cum eo erat exercitus, vrbem eo modo per dies aliquot: Præsidia tamen, quoniam victualibus, armis & militiâ instructa erant, & munita diligentiùs, comprehendere non valuit: maximè cùm neque machinas, neque vnde fieri possent materiam aut secum detulisset, aut in tota vrbe reperisset.

XV. Diriguntur igitur, qui de successu qui acciderat, nostros longè lateque positos certificent nuncii, & ad subsidium inuitent finitimos, quatinus eorum suffragio, vrbem quam sic Domino fauente receperāt, perpetuò obtinere, & cultui conseruare Christiano possint. Quibus auditis lætatus est vbique populus Christianus; & secundùm multitudinem doloris, quam de illius vrbis captiuitate conceperat, videntur in ea mensura recepisse consolationem. Sed, *extrema gaudii luctus occupat*; & subitò versa est in mœrorem cithara, & dolor natus rediuiuus peior priore. *Noradinus* enim audiens, quòd Comes prædictam vrbem tradentibus ciuibus receperat, corrogatis vndique ex omni Orientali tractu militaribus copiis, & populis vicinarum vrbium, voce præconiâ in vnum congregatis, adest subitò, & vrbem in circuitu dispositis legionibus vallat obsidione. Erat itaque nostris, sicut scriptū est, *Foris gladius, & intus pauor.* *Deut. 32, 25.* Nam hostiles exteriùs acies, exitū negant, parāt prælia, mortem intentant; interiùs, qui in præsidiis intra vrbē erant, terrorem incutiunt, & assiduis molestant vexationibus. Nostri porrò inter tot angustias ignari quid faciant, voluunt apud se, & frequenter mutant consilia; sed ad quālibet deliberationis partem se conuertentes nihil tutum reperiunt, nullum sine mortis discrimine rei exitum inuenientes. Tandem pro loci & tēporis conditione, visum est vniuersis expedire, quòd quocunque periculo, quocunque mortis discrimine, vrbe sit egrediendum. Nā satiùs esse nō dubitant, cum hostibus tentare congredi, & gladiis iter aperire, vt saluti cōsulatur, quàm obsidionem sustinere: qua vrgente, aut omnes indifferenter gladio pereant; aut inopiâ alimentorum compulsi, hostium vinculis mancipētur, & durā & omni mortis genere deteriorē subire cogantur seruitutē. Placuit omnibus hæc sentētia: & licet periculosa sit nimis, habito tamē respectu ad alia quæ accidere poterant deteriora, compendiosior iudicatur. Audientes hæc ciues, quorum operâ & studio Comes cum suis introductus erat, quòd omnis resistēdi spes & via salutis defecerat, timētes, ne si in vrbe post Comitis exitū remanerēt, morte grauissimâ punirētur, eò quòd huius facinoris viderētur esse auctores, assumptis vxoribus & liberis cū Christiano exercitu egredi, & dubiam cū fratribus fortunā experiri, eligūt potiùs, quàm morte certissimâ occumbere; aut iugū sub infidelibus hostibus durissimæ pati seruitutis, omni genere mortis ampliùs formidabile.

XVI. Patefactis igitur portis, quasi id singulare remediū, & vnica via sit salutis, omnes certatim egredi contendunt: & licet per medios hostium cuneos ferro iter aperiendum esse nō dubitent, leue tamē iudicant, quicquid accidere potest, vrbem egressis. Interea de hostibus nōnulli, reserantibus eis aditum qui erant in præsidiis, in vrbē recepti, à tergo instant acriùs, & exitū maturare cōpellunt: qui verò exteriùs erant, audito quòd sui ex parte intra ciuitatē introducti essent, & iā cum nostris pugnā committerent, suis volentes adiungi, portā quam nostri aperuerant, vt exirent, violēter occupant: & cōuocatā ex vniuersis ordinibus ingēti multitudine, egressum inhibēt, sed & in vrbē introire cōtendunt. Cōmissa est igitur ibi inter partes pugna, quātum loci patiebātur angustiæ, periculosa nimis vtrique parti. Tandē vi cōpellentibus eis qui ab intus instabāt cominus, & in hac parte nostris vires & animū ministrātibus, inuitis & plurimùm renitentibus exterioribus, viā ferro, multā vtriusque partis stragē aperiunt, cāpis se patentibus infundētes. Intueri erat ibi quod & visu miserabile, & recitatione gemitu plenū, inerme vulgus, imbellē ciuium populū, senes, valitudinarios, matronas cum virginibus tenellis, grādæuas matres cū paruulis & sugentibus vbera, in ipsis portarum angustiis, partim equorum pedibus conculcari; partim turba cōprimentiū interclusis respirandi meatibus, miserabiliter suffocari, par-

tim gladiis hostium non parcentibus interire. Porrò interfecti sunt ibi de ciuibus sexus promiscui penè omnes, qui nostrum exercitum egredientem sequi decreuerant, paucis euadentibus, qui aut proprii vigore corporis, aut equorum beneficio, abeuntem exercitum poterant comitari. Videns ergo *Noradinus*, nostros ad redeundum succinctos, cohortes conuocat ad insectandum abeuntes, acies instruit, componit agmina; & procedentes continuis vrgens à tergo congressionibus, insequitur. Erat autem nostris iter versus Eufratem, qui à prædicta vrbe miliaribus distabat quasi quatuordecim: quo toto itinere non defuit domino Comiti, & exercitui eius, pugna iugis, periculum indeficiens: singulis enim penè passibus conflictus erant, tum multorum, tum singulares, quibus ex vtraque parte plures occumbebant: mortuus est ibi vir nobilis, vnde suprà fecimus mentionem, & militaribus insignis operibus, dominus *Balduinus de Mares*: ceciderunt quoque & alii plures viri commendabiles, & digni memoriâ, quorum animæ sanctâ requie perfruantur, quorum nomina non tenemus: quæ tamen certum est in cœlis esse cōscripta, quia pro caussa fidei, & Christiani populi libertate, glorioso fine quieuerunt. Comes tādem impar viribus, suis ex parte plurima deficientibus, assiduos hostium non ferens impetus, fugâ vitæ consulens, transito Eufrate, in *Samosatum* se recepit. Alii verò ad diuersa se conferentes, prout vnicuique visum erat expedientiùs, sarcinas & impedimenta deserentes, vitæ consuluerunt, & saluti. Exiit ergo sermo iste per omnes fines latè adiacentium regionum: & quos priùs de recepta vrbe Edessanorum rumor fecerat lætiores, nunc de reamissa, & strage nobilium & populi confusione Christiani, casus contristauit asperior.

XVII. Per idem tempus dominus *Wilelmus* bonæ memoriæ Hierosolymorum Patriarcha, vir simplex ac timens DEVM, viam vniuersæ carnis ingressus est. Obiit autem quinto Kal. Octobris, Pontificatus eius anno quintodecimo: cui postmodum subsequente Ianuario, octauo Kal. Februarii, substitutus est dominus *Fulcherus* Tyrensis Archiepiscopus, in prædecessorum nostrorum numero tertius. Eodem tempore, circa Epiphaniorum diem, fulmen diuinitùs immissum, ecclesiam Dominici Sepulchri & montis Syon, ictu perculit periculoso: omen, vt credimus, portendens infaustum, & vniuersam deterrens ciuitatem. Visus est & Cometa per dies multos: & alia quædā præter morē, apparuerunt signa, futurorū designatiua. Illis etiam diebus, cùm Tyrensis vacaret ecclesia, contigit tam dominum Regem quàm matrem eius, penes quam Regni cura, & vniuersum residebat moderamen; dominum quoque Patriarcham, qui ab eadem ecclesia fuerat assumptus; Episcopos quoque eiusdem ecclesiæ suffraganeos, apud prædictam vrbem, vt ecclesiæ prouiderent, conuenisse: vbi dum de more, de eligendo pontifice tractaretur, sicut solet in huiusmodi accidere, diuisi sunt eligētium, in duo desideria. Pars enim dari sibi deposcebat dominū *Radulphum*, Regis Cancellarium, virum vtique literatum, sed nimis secularem, Anglicum natione, formâ decorum, Regi & Reginæ, cunctisque curialibus valde acceptum: & hi dominum Regem, & eius matrem habebāt propitios & fautores. Alii verò, quorum princeps erat *Ioannes Pisanus*, eiusdem ecclesiæ Archidiaconus, qui postea fuit Cardinalis Romanæ ecclesiæ, sanctorum Syluestri & Martini, & *Bernardus* Sydoniensis, & *Ioannes* Berytensis episcopi: hi dominum Patriarcham sequentes, prædictum Radulphum promouere nolebant; sed interpositâ appellationis voce, contra alios de Regia violentia præsumentes, patronum habentes dominum Patriarcham, modis omnibus prohibebant. Factum est autem, quòd per violentiam obtinens prædictus Cancellarius, ecclesiam & eius bona inuasit, posseditque per biennium: quousque per Romanum Pontificem, præsentibus partibus lis decisa, dictante domino *Eugenio*, factum prædicti Cancellarii in irritum est deductum. Postmodum autem idem *Radulphus*, fauente sibi domino *Hadriano* Papâ, qui eius compatriota erat, ad ecclesiam assumptus Bethleemiticam, episcopus eius ordinatus est loci. In prædicta autem metropoli, de communi omnium consensu, concurrente vniuersorum coniuentiâ, substitutus est vir miræ simplicitatis & mansuetudinis, timens DEVM, & recedens à malo, cuius memoria in benedictione est apud Dominum & homines, dominus *Petrus*, ecclesiæ Dominici Sepulchri Prior, de citeriore natus Hispania, ciuitate Barchinona, nobilis secundùm carnem, sed spiritu nobilior: cuius vita & conuersatio, longiores & diligentiores

postulant

postulant tractatus: sed nos historia reuocat, vt omissis specialibus, de publicis edisseramus.

XVIII. Captâ igitur vrbe, vt præmisimus, Edessanâ, rumor letalis memoriæ plenius personuit, & crebrò fama diuulgabatur per Occidētem vniuersum, quòd impia gens Turcorum, non solùm vrbem prædictam, sed omnem omnino Orientis tractum, licentiâ liberiore percurrens, nostrorum vrbes, villas, municipia depopularentur; sed populum ampliùs solito Christianum præliis & crebris nimium inuasionibus affligerent. Erant qui verba huiusmodi longè lateq; in populis & nationibus disseminarent; & desides, & longâ pace dissolutas, ad tantarum vltionem iniuriarum sollicitarent prouincias: dominus quoque *Eugenius* Papa tertius, vir Deo plenus, paternam gerens pro filiorum Orientalium, quæ dicebatur, afflictione sollicitudinem, & eis affectu pleniore compatiens, viros religiosos, & exhortatorii sermonis habentes gratiam, potentes in opere & sermone, ad diuersas Occidentis partes dirigit, qui populis, & tribubus & linguis, Orientalium fratrum denuncient pressuras intolerabiles; & ad tantas vltum iri fraterni sanguinis iniurias, eos debeant animare. Inter quos vir immortalis memoriæ & honestæ conuersationis speculum, dominus *Bernardus*, Clareuallensis Abbas, piæ in Domino, & per omnia amplectendæ recordationis, ad prædicti Deo placiti muneris executionem, præcipuus eligitur: qui iniunctæ sibi dispensationis sedulus executor, eiusdem operis secum Deo amabiles trahens comministros, impiger, indefessus, licet corporis esset inualidi, tum propter senium imminens, tum propter ieiunia penè continua & subtilem nimis dietam, regna circuit, regiones obambulat, euangelizans vbique regnum Dei: *afflictionem populi, qui est in Oriente, simul & molestias, quibus incessanter opprimuntur, aperit diligenter; vrbes fidelium, prius fidei Christianæ deuotas, iuga pati persecutorum nominis Christiani, & seruitutem durissimam,* proponit euidentiùs. *Fratres quoque pro quibus Christus mori voluit, vinculis mancipatos & compedibus, fame attritos, horrendis carcerum clausos ergastulis, squalore sordidos, indutos amaritudine, sedere in mendicitate & ferro,* pleniùs edocet. *Ad hoc ad eorum liberationem inuitat; ad propulsandas fratrum iniurias oppressorum accendit; non defuturum de supernis auxilium, volentibus hunc tam pium laborem assumere, spondet; præmia etiam pro iis sempiterna, cum electis pollicetur.* Hæc ei per gentes, principatus & regna piâ longanimitate disserenti, affuit tam patrum quàm plebis fauor gratuitus: & exhortationibus eius spontaneum præbentes assensum, iter versus Hierosolymam compromittunt; & viuificæ Crucis signum humeris aptantes, ad iter accingūtur. Nec solùm in plebeis & popularibus turmis hic persuadentium sermo ita se præbuit efficacem, verùm vsque ad supremos orbis moderatores, & eos qui præcipua regnorum videbantur dispensare fastigia, sermo iste cum effectu non inferiore peruenit. Illustres enim & potentissimi regum terræ, dominus videlicet *Conradus* Romanorum Imperator, & dominus LODOVICVS Rex Francorum, cum multis vtriusque regni principibus, consono voto & paribus desideriis amplexi sunt verbum; & salutare viuificæ Crucis signum in arram futuræ profectionis cum omni deuotione, ceruicibus imprimunt & indumentis.

XIX. Composito igitur congruo moderamine regnorum statu suorum, assumptis etiam iis qui eiusdem desiderii feruore concepto, votis salutaribus tenebantur obligati, paratis ad iter necessariis, prout Regiam decebat dignitatem, Deo placitæ peregrinationis, mense Maio, iter arripiunt vnanimiter. sed auibus infaustis & omine sinistro. Nam tanquam inuitâ Diuinitate, & eis iratâ, iter assumpserunt; in tota illa profectione nihil Deo placitum, peccatis nostris exigentibus, operati sunt: sed nostrûm, quibus opem se laturos arbitrabantur, statum, in deteriorem mutauerunt conditionem. Segregatim igitur proposuerunt incedere, & separatos abinuicem exercitus ducere eâ videlicet ratione, ne populis inter se dissentientibus, contentiones inter eos orirentur, & vt commodiùs vitæ necessaria suis procurarent legionibus; sed etiam vt equis & iumentis, ad onera deputatis, pabula non deessent. Transcursâ igitur Bawariâ, & flumine magno *Danubio* apud Ratisbonam transmisso, à læua eundem fluuium habentes, in *Austriam* descenderunt, inde *Hungarorum* fines ingressi, vbi à domino Rege illius prouinciæ honorificè tractati sunt. Decurso igitur regno & vtraque emensa Pannoniâ, *Bulgarorum* prouincias, Mœsiam videlicet & Daciam mediterraneam, Ripensem à læua dimittentes, prætereunt. Inde *Thracias* attingentes, & vrbes famosissimas *Philippolim* & *Hadrianopolim* transeuntes, ad vrbem Regiam perue-

nerunt. Inde cum domino *Manuele* Constantinopolitano Imperatore habito familiarius colloquio, transcursis feriis quæ ad recreationẽ exercituũ, & quietem post tot labores videbantur necessariæ, transito *Hellesponto*, qui eandem vrbem alluit, & Europæ terminus, Asiæ prebet initiũ, *in Bithyniã*, quę prima de Asianis occurrit prouinciis, castrametantur legiones vniuersæ in pago Chalcedonensi, vnde relictam vrbem è vicino erat conspicere. Hæc est *Chalcedon*, vrbs antiqua, vbi quarta sexcentorum triginta sex Patrũ conuenit sancta Synodus, domini *Martiani* Augusti, & domini *Leonis* Romani pontificis, contra Euthyceten monachum & Abbatem, qui vnam tantùm in domino Iesu Christo asserebat naturam. *Soldanus* interea *Iconiensis*, audito tantorum Principum aduentu, & suspectum habens eorum introitũ à multo retro tempore, ex vltimis Orientis finibus militaria conuocat auxilia; & sollicitum se gerit, quomodo ab imminentibus hostium tantorum periculis se possit eximere. Vrbes igitur munit, ruinas erigit, finitimorum implorat suffragia populorũ; & cum anxietate continua, eorum quos pro foribus audierat, pręstolatur aduentum, de die in diem expectans suorum interitũ, patriæ desolationem. Dicebatur enim, à seculis inaudita aduenire multitudo, & vniuersam terræ superficiem eorum dicebatur equitatus operire; maxima eis ad potum non sufficere flumina, & regiones vberes cibos eis non posse ministrare ad sufficiẽtiam. Et licet maior vero fama præcurrens hoc nunciaret, rei tamen veritas magnis principibus à fide alienis Christiana, multùm poterat & meritò terrorem incutere. Nam vt constanter asserunt qui in eadem expeditione præsentes fuerunt, in solo domini *Imperatoris* comitatu, ad septuaginta milia fuerunt loricatorum, exceptis peditibus, paruulis & mulieribus, & equitibus leuis armaturæ. In exercitu verò domini *Regis Francorum*, virorum fortium loricis vtentiũ numerus ad septuaginta millia, exceptâ classe secundâ, æstimabatur: quibus si clemens & propitia comesq; fuisset Domini gratia, & eos in bene placito suo visitare dignatus esset Dominus, non solùm Soldanum, verùm vniuersas Orientis prouincias, nomini potuissent Christiano subiecisse, sed eorum ex occulto, iusto tamen iudicio, spreuit famulatum Dominus; nec habuit acceptum munus, quod indignis fortasse offerebant manibus.

XX. Interea dominus Imperator *Conradus*, traniectis vniuersis trans Bosphorum legionibus, cum paucis & familiaribus admodum principibus, sumptâ à domino Imperatore licentiâ, nauigio eundem Bosphorum superans, exercitus iter iubet arripere, constitutis super singulas legiones singulis principibus: inde relinquens à læua Galatiam & Paphlagoniam, & vtrunq; Pontum, à dextris verò Phrygiã, Lydiam, & Asiam minorem, per mediam iter agẽs *Bithyniam*, iuxta eiusdem regionis metropolim *Nicomediam*, *Niceam*, vbi trecẽtorum decem & octo sanctorum Patrum, temporibus domini Constantini, aduersus infelicis Arrii impia dogmata, cõuenit Synodus, à dextris deserens, totam illam transcurrit regionem. Inde *Licaoniam*, cuius metropolis est *Iconium*, viam compendiosiorem secuti, instructis agminibus, vniuersus attigit exercitus. Vbi prædictus Soldanus congregatis militaribus copiis, & maximâ Turcorum multitudine ex finitimis collectâ regionibus, sustinens expectabat, vt loco & tempore opportuno occurrere posset transeuntibus; & ne procederent, procurare posset impedimentum. Omnes enim vsq; in vltimos Orientis fines illarum prouinciarum reges, duces, & cuiuscunque generis principes tam prece quàm precio, in nostram sollicitauerat læsionem: asserens, & frequentibus contestans nunciis, quòd si tantæ, tamq; armatæ multitudini liber transitus indulgeretur, futurum esse, vt suæ ditioni vniuersum violenter subiiciant Orientem. Ex vtraque igitur Armenia, Cappadocia, Isauria, Cilicia, Media, Parthia, ad eius vocationem conuolat gentium infinitus numerus, & colligitur numerositas inaudita: quorum omnium fretus auxilio, spem concipit, vt paribus possit resistere copiis, immensæ quam audierat aduenire multitudini. Tradiderat autem Constantinopolitanus discedenti ab eo, & idipsum petenti, domino Imperatori, viæ duces, locorum peritos, prouinciarum finitimarum omnem habentes prudentiam, sed fidei modicæ. Hi ad hoc dati credebantur, vt bonâ fide preirent exercitus, ne periculosè incautis occurrerent locorũ angustiæ; aut inuia secutis, victus deesset legionibus. Hi postquam in terram hostium introduxerunt cohortes, primiceriis exercitus præceperunt, vt ad certos dies, quibus per loca deserta gratiâ compendii eos trãsire oportebat, necessariam sumerent ciborũ alimoniam, sponden-

spondentes firmissimè, quòd prætaxato paucorũ dierũ effluxo numero, ad *Iconium* vrbem nominatissimã peruenturus esset exercitus, & in regionem optimã,& commoditatibus redundantem consensurus. Illi autẽ dicto parentes, currus, iumenta, & quælibet vehicula victualibus onerãtes, eis habentes fidem, in simplicitate spiritus sui secuti sunt præcedentes. Verùm Græci innatã vsi malitiã, & consueto in nostros ducti odio, siue de mandato domini sui, siue hostiũ corrupti pecuniã, studiosè & ex industria per deuia cœperũt trahere legiones: & in ea introducere loca, quibus populum simplicem maior fieret hostibus opprimendi & expugnandi copia, & longè amplior ministraretur opportunitas. Imperator verò videns dierum prętaxatum iam effluxisse numerũ, & expeditiones nõdum ad optatum & promissum peruenisse locum, viarũ duces Græcos accersiri iubet, & coram principibus suis interrogare cœpit diligentiùs: *Quidnam sit, quod amplioribus iam diebus, quàm ipsi ab initio deputassent, viam cœptam tenuisset exercitus, nec ad locum peruenisset constituti?* Illi autẽ ad solita recurrentes figmenta, futurum esse dicunt, & constanter affirmant, opitulante Domino, infra triduũ vniuersas *Iconium* peruentum iri legiones. Quibus verbis Imperator, sicut vir simplex erat, persuasus, adiecit, vt etiam hoc triduum patienter sustineret, fidem habens eorum promissionibus. Nocte ergò insequente, castris more locatis solito, cæteris præ labore quieti membra concedentibus, prædicti pestilẽtes viri, intẽpestæ noctis silentio, clàm ab exercitu diffugiunt, relicto sine duce populo, qui eorum fidei fuerat cõmendatus. Relatã demũ luce, cùm iam tempus immineret, vt proficisceretur exercitus, non sunt inuenti qui de consuetudine præibant agmina: tandemq; ad Imperatorem & principes exercitus, fugitiuorum fraus relata est, & ab omnibus cõperta malitia. Illi autem vt prolongarẽt iniquitatẽ sibi, & peccatum peccato adderent, viri Belial, ad Francorum regis, qui in proximo dicebatur esse, properant exercitũ, mentientes Dn. Imperatorem, qui præcesserat eorum fretũ ducatu, omnia egisse ꝓsperè; Iconium violenter expugnatam, funditus deiecisse, & de hostibus triũphasse solemniter. Hęc autẽ vt credimus, eã videbãtur intentione asserere, vel vt dominũ Regem in idem præcipitarent periculũ, & eadem incedere via ꝑsuaderent; aut fortasse, vt periclitantibus fratribus nõ subuenirent, dum illis omnia succedere crederent ad votũ: aut fortasse illud cõfinxerunt, ne si exercitũ deperisse dicerent, ipsi tanq̃ proditores, quorũ maleficio corruisset populus, raperentur ad pœnas. Quacunq; tamen intentione illud dixerint, certũ est illorum perfidiã seductũ exercitũ, in ea vnde corruit descendisse mortis discrimina. Videns ergò Imperator ducibus itineris destitutũ exercitum, conuocato vniuersorum principum cœtu, quid facto opus sit deliberat. Aliis itaq; redeundũ, aliis verò procedendũ esse dicentibus, fit votorum tanta dissonantia, vt verè dici posset: *Effusa est contentio super Principes, & errare fecit eos Dominus in inuio, & non in via.* Ps.106.40. Dumq; sic locorum ignari, & pro alimentorũ defectu solliciti fluctuarent (defecerat enim penitus tã equis & iumentis pabulum, quàm hominibus quodlibet ciborum genus) nunciatur, nec erat à verò longius, in vicino hostium cõsistere acies, & Turcorum innumeram adesse multitudinẽ: Erat autem in solitudine sterili, longè à culto solo cõstitutus exercitus: sicut studiosè, vt præmisimus, à prędictis seductoribus fuerat introductus. Nam declinantes à dextra Lycaoniã, per q̃ iter eis esse debuerat, cùm tẽpore recisiore illuc facilè potuissent peruenisse, & omnibus abundasse copiis, loca culta sequentes; læuam tenuerunt, & in Cappadociæ solitudines, longè ab Iconio, vniuersum deuiare cõpulerunt exercitum. Dicebatur publicè, nec à verisimili multũ abhorrebat ꝙ de conscientia & mandato Imperatoris Græcorũ, nostrorum prouectibus inuidentis, cõstructa fuerunt hæc tam periculosa molimina: suspectũ enim semper & habuisse & habere Græci dicuntur nostrũ, maximè Theutonicorum, tanquã Imperiũ æmulantium, incrementũ omne. Molestè siquidem fuerunt, ꝙ eorum rex, Romanorũ se dicit Imperatorẽ: in hoc enim suo nimiùm detrahi videtur Imperatori, quẽ ipsi *monarchã*, id est, singulariter principari omnibus dicunt, tanquã Romanorum vnicum & solũ Imperatorem.

XXII. Sic igitur, dum fame & locorũ ignorantiã, laboris quoq; diuturnitate, difficultate viarũ, equorũ defectu, sarcinarũ pondere, domini Imperatoris laboraret exercitus, Turcorũ satrapæ, & diuersi generis magistratus, conuocatis prius ad id ipsum militaribus auxiliis, repentè supra eorum castra hostiliter irruunt; & irruptione subitã, nihil tale verentes, conturbant legiones. Freti autem e-

quis velocibus, quibus non defuerant neceſſaria, & armorum leuitate, arcuum videlicet & pharetrarum, caſtra magnis vociferationibus circumſtrepunt, & agilitate ſolitâ, in noſtros lentos, & armis onuſtos grauibus, impetus exercẽt periculoſos. At verò noſtri loricis, ocreis, & clypeis onerati, habentes equos fame & itineris longitudine fatigatos, & ad ſuſtinendos diſcurſus inſufficiẽtes, licet viribus & armorum vſu præminerent, longiùs tamen à caſtris, nec hoſtes inſequi, nec cum eis committere volebant. Hoſtes è conuerſo cateruatim irruentes, eminus ſagittarũ, inſtar grãdinis, immiſſâ multitudine infinitâ, equos eorumq; ſeſſores vulnerantes, & cauſas mortis de remoto inferentes, equorũ velocitate, noſtrorũ perſequi volentium gladiis, fugientes, eripiebantur. Sic ergo in gyrũ noſtrorum vallatus exercitus, telorũ & ſagittarũ immiſſionibus anxiè nimis, & vſq; ad mortẽ premebatur: nec dabatur referendi vicẽ, & cum hoſtibus cominus conſerendi copia: quippe quibus comprehendendi aduerſarios nulla erat facultas. Quoties n. in hoſtes noſtrorũ acies impetus facere nitebãtur, illi diſſolutis agminibus, noſtrorũ eludentes conatus, ad diuerſa ferebantur: Iterũ noſtris in caſtra ſe recipientibus, illi agmina reuocantes ſua, noſtrũ cingebant exercitũ; & inſtantes acriùs, quaſi obſeſſis requiẽ negabant. Factum eſt autẽ, occulto Dei iudicio, iuſto tamen, quòd omnis illa tantorũ Principũ virtus, quæ priùs armis, viribus, animis, & numero videbatur incõparabilis, ſubitò contrita, languido laceſſita Marte, corruit, ita vt vix remanerent illorũ veſtigia gloriæ, & tantarũ vix ſupereſſet reſiduũ copiarum. Nam de ſeptuaginta milibus loricatorum equitũ, & de tanta pedeſtrium turbarum manu, quorũ infinitus erat numerus, vix, vt aſſerũt qui præſentes fuerunt, decima pars euaſit, aliis fame, aliis gladio interemptis, nonnullis etiam vinculis hoſtium mancipatis. Euaſit tamen Dn. Imperator cũ paucis ex principibus ſuis; & cũ reſiduo ſuorũ, licet cum difficultate nimia, poſt dies aliquot in partes Niceæ ſe cõtulit. Hoſtes verò victoriâ potiti, onuſti ſpoliis, & gazâ multiplici facti locupletiores, equis, armis vſq; ad nauſeam ditati, in ſua ſe contulerunt, tanquam locorũ periti, præſidia, expectantes auidè Francorum regis aduentum, qui ad eaſdẽ prope partes aduenisse dicebatur. Sperabant enim, quòd ex quo domini Imperatoris maiores fuderant copias, & de comitatu domini regis Franciæ multo faciliùs poſſent obtinere: q̧ & factum eſt. Huic tamen tanto negotio Soldanus Iconienſis non interfuit: ſed quidam nobilis militiæ ſuæ primicerius Turcorũ magnus ſatrapa, *Paramum* dictus, hanc plagam, Domino permittente, contra ſpem exercuit. Accidit autem anno ab incarnatione Domini *milleſimo centeſimo quadrageſimo ſexto*, menſe Nouembri.

A. Dni. 1146.

XXIII. Interea rex Francorum penè eiſdem ſubſecutus veſtigiis cum ſuo exercitu peruenerat Conſtantinopolim: vbi modico tempore ſecretioribus cum Imperatore vſus colloquiis, & ab eo honorificentiſſimè, & multâ munerum proſecutione dimiſſus, principibus quoq; ſuis plurimùm honoratis, inter vrbem Regiam & mare Ponticum, quod ab ea triginta diſtat miliaribus, vbi Helleſpontus anguſtiſſimus, vix ad vnum miliare habet latitudinis, cum vniuerſis legionibus tranſito mari, in Bithyniam deſcenderat: gyratoque ſinu maris, qui ab adiacente vrbe eiuſdem Bithyniæ metropoli, *Nicomedienſis* dicitur, qui etiam Boſphori, ſiue Helleſponti pars eſt, in pago Niceo, non multùm à Nicea remotus, caſtra locauerat, deliberans quâ viâ incedendum eſſet; & de domino Imperatore, qui eum præceſſerat, noua diligentiùs inueſtigans: & ecce nunciatur dominum Imperatorem amiſſo exercitu, vagum & profugum, cum paucis principibus euaſiſſe. Primùm itaq; ſermo dubius, & ſine certo auctore ortus eſt; ſed proceſſu tẽporis factus eſt certior: nam modico interiecto interuallo, Dn. *Fredericus* Sueuorũ Dux, adoleſcens admirandæ indolis, Dn. Imperatoris ex fratre primogenito nepos, qui eidem domino Conrado, patruo ſuo ſuccedens, Romanum hodie ſtrenuè & fœliciter adminiſtrat Imperium, à caſtris domini Imperatoris egreſſus, ad exercitum Dn. Regis Francorũ properans, hæc eadem quæ priùs incerto auctore ſuſceperant, pleniùs & certiùs edocuit. Venerat autem, vt dominum Regem cum prædicto domino Imperatore ad colloquium inuitaret, vt communi conſilio, licet ſerò, de itinere tractaretur. Factum eſt autem, vt audito periculo fratrum & interitu, & domini Imperatoris ſiniſtro caſu qui acciderat, vniuerſus Francorum meritò turbaretur exercitus, & mente compateretur: tandem verbo domini Ducis Rex motus habitâ cum ſuis deliberatione, vt cum eo loqueretur, cũ paucis ex Principibus ſuis progreſſus,

Duce

Duce preçuio, vsq; ad Imperatoris castra, quę in vicino idē locauerat, peruenit. Dato itaq; & accepto debitæ salutationis affatu, simul & osculo pacis interueniēte, familiaribus vsī colloquiis, ordinant proposito insistere, & simul iūctis agminibus proficisci. Multi tamen de vtroq; exercitu, sed maximè de castris Theutonicorū, amissis viaticis, & expensis ad iter necessariis, laboris quoq; immēsitate deterriti, votorum immemores, Cōstantinopolim sunt reuersi. Cōmunicato igitur cum vtriusq; exercitus primoribus consilio, viā quā priùs incesserat Imperator, ad læuā, relinquentes versus Asiā minorē, relictâ à dextris vtraq; Phrygiâ, post tergū verò Bithyniâ, dirigūt acies: & nunc mediterraneo, nūc maritimo gradientes itinere, Philadelphiā à læua declinantes, *Smyrnā*, & inde *Ephesum* eiusdē Asiæ metropolim, Ioannis Euangelistæ cōuersatione, prædicatione, simul & sepulchro clarā, peruenerūt. Hîc demū Imperator, seu quia cū paucioribus erat, qui multo plures priùs secū habuerat, verecūdiā sustinens, aut Francorū fastus non ferēs, seu aliis latentibus causis, remissis quæ superērant per terrā legionibus, ipse ab Epheso vsus nauigio, Cōstantinopolim reuersus est. Vbi à domino Imperatore, multò quàm primo aduētu, susceptus honestiùs, morā apud eū vsq; ad veris initium sequentis, cū suis habuit principibus: erat enim inter eos affinitatis vinculum: nam eorū vxores, sorores erant, filiæ *Berengarii* senioris, Comitis de Sulcepach, magni & egregii principis, & in regno Theutonicorum potentissimi: vnde ampliori erga eū abūdabat gratiâ, & liberalitatē in eum & suos tenebatur, maximè interueniente Imperatrice, effundere cumulatiorem. XXIV.

Interea Rex Francorum de itinere cum suis principibus valde sollicitus, dum apud Ephesum gratiâ recreandi exercitus, moram faceret, *Guido* Comes de Pontiuo, vir militaribus præclarus & insignis actionibus, morbo grauatus in fata concessit, ibiq; in vestibulo ecclesiæ honorificè sepultus est. Rex autem inde profectus cum suo exercitu, iter in Orientem pro viribus maturabat. profectus enim inde, post paucos dies, ad vada *Meandri*, oloribus amica, peruenit. Hic est ille fluuius, de quo *Naso* noster in libro dicit Heroicum:

Sic vbi fata vocant, vdis abiectus in herbis,
Ad vada Meandri concinit albus olor.

Supra cuius ripas in pascuis gratè virētibus castrametatus est. Hîc primùm Francis hostes, iuxta eorum desiderium datū est intueri: nam accedere volentibus ad aquas, ex opposita fluminis ripa, hostes in magna multitudine ripas contingere, & aquæ vsum nostris interdicebant. Tandem verò inuentis vadis, flumine, hostibus inuitis, transmisso, irruentes nostrorū acies, pluribus ex eis neci traditis, multisq; vinculis mancipatis, eos in fugam vertunt: & obtinentes eorum castra simul & opima spolia, & supellectilem vniuersam, vlteriorem fluminis ripam viriliter sibi vendicarunt. Habitâ itaq; huiusmodi victoriâ, & de hostium manubiis & præda facti lætiores, nocte illâ cum tranquillitate transcursâ, rursum dato mane, ad iter se accingunt; inde *Laodiciam*, eiusdem regionis vrbem peruenientes, sumptis viaticis ad dies aliquot, more solito proficiscūtur vnanimes. XXV.

Erat autem exercitui mons obuius, arduus admodum, & ad ascendendū difficilis: illum eâ die, iuxta legem profectionis transire oportebat. Porrò in expeditione consuetudo erat, singulis diebus quosdam de illustribus, qui agmina præirent, quosdam qui subsequerentur ad custodiā imbellis populi, & maximè turmarum pedestrium deputare: & cum principibus de modo viæ, de profectionis quantitate, de loco castrorum in die sequenti, ordinare. Præibat autem illâ die cum vexillo regio sorte vocatus, in ordine vicis suæ, nobilis quidam de Aquitania vir, nomine Gaufridus de Rancun. hic cùm prædictū montem ascendisset, cum agminibus quæ præcedebant, in montis fastigio positus: licet præordinatum fuisset, quòd in montis vertice castrametarentur qui præibant, contra legem dispositam, proposuit adhuc aliquantulum procedere: nam videbatur ei, quòd modicùm nimis illâ die profectus esset exercitus, & multa diei pars adhuc superesset: cœpit, ducibus præeuntibus, & locum cōmodiorem in vicino promittentibus, adhuc vltrà proficisci. Qui autem sequebantur, arbitrati quòd in montis prædicti vertice essent castrametaturi, modicumq; rati superesse itineris ad diem deputati, lentè nimis & remissiùs sequi cœperunt præcedētes: ita quòd monte à quibusdam transcurso, quibusdam verò circa montem adhuc moram facientibus, diuisus est exercitus. Quod videntes qui à longè exercitum ex latere cōtuebantur hostium

cunei, parati semper, si occasionē inuenirent, irruere, & ad hoc specialiter sequētes sine intermissione exercitū: sumptâ occasione, cùm ex locorum angustiis, tū quia maior & fortior expeditionis portio præcedens, separata erat; nec facilè subsequentium aut conditionē nosse, aut eis laborātibus subuenire posse arbitrabantur: cliuū mōtis occupant, vt maius inter præcedentes & subsequentes chaos firmaretur: instructisq; aciebus, super nostros irruunt, & antequā arma possint corripere, nostras violenter dissoluūt acies: nec iā sagittis vel arcu, sed gladiis instantes cominus, Martem & mortē ingerunt, & diffugere paratos, vrgent atrociùs. Nostris autē oberant locorū angustiæ; equi quoq; ob diuturnitatem & difficultatē itineris facti debiliores, sarcinarū etiam multiplex numerositas, nonnullū prēstabant impedimentū: resistunt tamen vnanimiter, & paribus animis, pro vita, pro libertate, pro consortibus itineris decertāt viriliter; gladiis ac lanceis rē peragunt, sese mutuis sermonibus exhortantes & exēplis. Hostes è cōuerso spe fruendi victoriâ, suos animant, ad memoriam reuocantes, quòd paucis ante diebus maiores multò copias minore fudissent periculo, & de pluribus & lōgè fortioribus facilè triūphassent. Pugnant igitur Marte diu ancipiti, & dubio euentu: verùm in fine, peccatis nostris exigentibus, infidelium præualuit manus; & noster vsq; modicū numerū, plurimis interemptis, captiuatis innumeris, redactus est exercitus. Occubuerūt illâ die viri nobiles & illustres, rebus militaribus singulariter insignes, piâ digni recordatione, Comes de Guarēna, vir inter Maiores eximius, *Galcherus de Montiay*, *Eurardus de Bretol*, *Iterus de Magnac*, & alii multi quorum nomina non tenemus, quę tamen scripta esse in cœlis credendum est, quorum memoria in benedictione erit in seculum seculi. Occidit illâ die, nostris infaustâ, & casu nimis aduerso, ingens Francorum gloria; & virtus gentibus hactenus formidabilis, contrita corruit, immundis & Deum nescientibus, quibus priùs terrori fuerat, facta ludibrio. *Quid est, benedicte domine IESV, quod populus iste, tibi tam deuotus, pedum tuorum volens adorare vestigia, loca venerabilia, quæ tuâ corporali consecrasti præsentiâ, deosculari cupiens, per manus eorum qui te oderunt, ruinam passus est? verè iudi-*

Psal. 35, 6. *dicia tua abyssus multa, & non est qui possit ad ea. Tu enim solus es Domine, qui cuncta potes; &*

XXVI. *non est qui possit resistere voluntati tuæ.* Rex interea, casu magis quàm industriâ, tanto tamq; confuso exemptus periculo, sæpe dicti, qui vicinus erat, montis cliuum ascendens, cum paucis eius fugæ consortibus, sine duce, noctis intempestæ silentio ad suorum castra, aliquantulum locata remotiùs, se contulit. Hi autem qui præcesserant, vexillum Regium secuti, vt præmisimus, & montis angustias sine difficultate transierant, & castra, nemine prohibente, loco satis commodo, locauerant, ignari prorsus & expertes omnium, quæ iis qui sequebantur acciderant. Præsagiebat tamen animus eorum qui præcesserant, ex quo viderunt acies interruptas & tantam subsequentium moram, quòd aliquid sinistri obtigerat, nec erant eis pro voto vniuersa. Ex quo autem per eos qui euaserant, & cum Rege in castra se contulerant, de infausto, qui acciderat, facti sunt certiores euentu, statim luctus occupat vniuersa, mœror & anxietas corda sibi vendicat singulorum. Dumq; sibi quisque, quem amiserat, proximum querulis vocibus, & lachrymosis quærit suspiriis, & dolore multiplicato quæsitum non inuenit, eiulatu resonant agmina, & gemitu cohortes macerantur, non erat in castris locus quem dolor familiaris, & domestica iactura non premeret: hic patrem, ille dominum; illa filium, hæc maritum cūcta lustrando perquirit: dumq; non inueniunt quod quærunt, noctem percurrunt pondere curarū peruigilē, quicquid absentibus potest accidere deterius suspicantes. Reuersi sunt tamen nocte illâ de vtraq; classe nonnulli, qui frutectis & rupibus & cauernis terræ, mortis declinantes discrimen, noctis protecti beneficio, casu magis quàm prudentiâ se adiungebant, ad castra peruenientes. Factum est autem hoc anno ab incarna-

A.D. 1146. tione domini, M.C.XLVI. mense Ianuario. Cœpit autem ab ea die panis, & omnis penitus alimonia in castris deficere; sed nec alterius generis deinceps per multos dies, habuerunt commercium: sed etiam, quod deterius erat, sine duce, sine præambulo, passim nunc hac, nunc illac errabundi, locorum nullam omnino habentes peritiam, vagabantur. Tandem verò *Pamphiliam* ingressi, per abrupta montium, per deuexa vallium, cum difficultate nimia, sine tamen hostium conflictu, vsq; *Attaliam* eiusdem regionis metropolim peruenerunt. Est autem *Attalia* ciuitas in littore maris sita, Imperatoris Constantinopolitani [subiecta] imperio, agrum habens

opimum

opimum, & tamen ciuibus suis inutilem: nam angustiantibus eos vndiq; hostibus, nec permittentibus agrorum cultui vacare, iacet ager infructuosus, dum nō est qui exercendo fœcunditatem possit procurare: alias tamen multas habens commoditates, gratum se solet præbere hospitibus. nam aquas emanans perspicuas & salutares, pomeriis est obsita fructiferis, situ placens amœnissimo: traiectarum tamen frugum & per mare deuectarū solet habere copias, & transeuntibus sufficientē ciborū commoditatem ministrare. Quia verò hostibus nimis est contermina, eorum non valens indesinenter sustinere molestias, facta est eis tributaria, per hoc necessariorum cum hostibus habens commercium. Hanc nostri, idiomatis Græci non habentes peritiam, corrupto vocabulo *Sataliam* appellant. vnde & totus ille maris sinus, à promuntorio *Lissidona*, vsq; in insulam Cyprum, *Attalicus* dicitur, qui vulgari appellatione *Gulphus Sataliæ* nuncupatur. Ad hanc perueniens Rex Francorum cum suis, ob multitudinem concurrentium tantam passus est alimentorum penuriam, quòd penè residuum exercitus, & maximè pauperes ibi consumerentur inediâ. Ipse verò cum suis Principibus, relictis pedestribus turmis maturato nauigio, Isauriam Ciliciamq; à læua deserens; à dextris autem Cypro relictâ, prosperis actus flatibus fauces *Orontis* fluminis, quod Antiochiam præterlabitur, qui locus hodie dicitur *Sancti Symeonis portus*, iuxta antiquam vrbem *Seleuciam*, & ab Antiochia decem distat miliaribus, ingreditur. Audiens igitur princeps Antiochenus *Raimundus*, Regem Francorum in partibus suis applicuisse, cuius aduentū multis diebus antè expectauerat, cum desiderio sustinens, conuocatis nobilibus totius regionis, & populi primoribus, cum electo comitatu ei occurrens, in vrbem Antiochenam, omnem ei exhibens reuerentiam, occurrente ei vniuerso clero & populo, magnificentissimè introduxit: conceperat autem multò ante, audito eius aduentu, quòd per eius auxilium Antiochenum principatum ampliare posset: vnde & eidem in Franciam, antequam etiam iter arriperet, honesta præmiserat donaria, & exenia multi precii, vt eius sibi conciliaret gratiam, largitus fuerat. Præsumebat nihilominus & de Reginæ apud dominum Regem interuentu, quæ eiusdem peregrinationis Regi adhæserat comes indiuisa: quæ eiusdem domini principis neptis erat, domini videlicet *Wilelmi* Pictauiensium Comitis, fratris eius primogenita filia. Aduenienti igitur, vt diximus, omnem exhibuit humanitatem: sed & circa nobiles & principes, qui eius secuti sunt comitatum, eius simile non defuit studium, nec eximiæ liberalitatis opera; sed omnes honore præueniens, prout cuiusq; exigebāt merita, plenâ tractabat munificentiâ. Erat ei sanè spes maxima, quòd vrbes finitimas, *Halapiam* videlicet, & *Cæsaream*, aliasq; nonnullas eius fretus auxilio, & copiis adiutus sibi posset subiugare. Nec eâ spe delusus esset, si Regem cum suis ad hoc potuisset induxisse proceribus. nam tantus de aduentu Regis hostibus nostris timor incubuerat, vt iam non solùm de viribus suis diffiderent, sed de vita etiam viderentur desperare. Conueniens igitur soléniter, & in præsentia tam principum domini Regis quàm suorum Princeps dominū Regem, iuxta id quod mente conceperat, & secretiùs nonnunquā conuenerat, & petitiones suas effectui sine difficultate mancipabiles, honestatiq; simul & vtilitati conuenire ostēdens: vbi videt se nō proficere, cùm Rex Hierosolymam votis ardentibus irreuocabiliter ire proposuisset, spe frustratus, mutato studio, Regis vias abominari, & ei præstruere patenter insidias & in eius læsionē armari cœpit. Vxorē enim eius in idipsum consentientē, quæ vna erat de fatuis mulieribus, aut violenter aut occultis machinationibus, ab eo rapere proposuit: Erat, vt præmisimus, sicut & priùs & postmodū manifestis edocuit indiciis, mulier imprudēs, & cōtra dignitatem Regiam legē negligens maritalē, thori coniugalis fidem oblita: quod postquā Regi cōpertum est, Principis præueniens molimina, vitæ quoq; & saluti cōsulens, de consilio magnatū suorū iter accelerans, vrbe Antiochenâ cū suis clàm egressus est. Mutatus est igitur color optimus, & dissimilia facta sunt postrema prioribus; & qui cū tanta gloria susceptus fuerat aduenięs, egrediens sorte mutatâ, recessit inglorius. Sunt qui Regi hęc ad nimiā imputant malitiā: & ei dicūt dignè pro meritis accidisse, quòd tanti viri, & de se & de suis ita benemeriti preces non admiserit: præsertim cùm constanter asseuerent, quòd facilè vnam vel plures ex prænominatis vrbibus, si ad id dare operā voluisset, obtinere potuisset.

XXVII.

Interea dom. Imperator, transcursâ hyeme, apud vrbem Regiam, vbi à domino XXVIII.

Constantinopolitano, humanitatis legibus diligenter, prout tantū decebat principē, tractatus, & donis in decessu largissimis cumulatus, classe quam eidē Imperialis magnificentia deputauerat, vectus, cum quibusdam ex principibus suis in Oriētem perueniēs, portum attigit Acconensem. Inde Hierosolymam proficiscēs, à domino Rege *Balduino*, & domino *Fulchero* bonæ memoriæ Patriarcha, occurrente ei extra ciuitatē vniuerso clero & populo, cū hymnis & canticis, in sanctam introductus est ciuitatem. Applicuit etiam eisdē diebus in portu quoq; Acconēsi, vir magnificus & illustris, Comes Tolosanus, *Anfossus* nomine, domini Raymundi senioris Comitis filius (qui tantus princeps, tanti fuit meriti in prima expeditione:) vir suis egregius titulis; sed patris piâ clarior memoriâ, dum inde Hierosolymā, vt Domino pro peracta fœliciter peregrinatione gratias ageret, ꝓficisceretur, apud Cæsareā vrbē maritimam, paucis postquam appulit diebus, porrecto (vt dicitur) veneno, sed auctore tanti sceleris incerto, vitā finiuit. Huius viri inclytæ recordationis, vniuersus populus cum summo desiderio præstolabatur aduentum: sperans quòd faustum & fœlix omen patris, aduenients, Regno esset illaturus. Nunciatur interea Hierosolymis, regem Francorum ab Antiochia digressum, ad partes accedere Tripolitanas, vnde de communi omnium principum consilio dirigitur ei obuiam Dn. *Fulcherus*, bonæ memoriæ Hierosolymorum Patriarcha, vt exhortationibus congruis, & monitis salutaribus eum in Regnum euocaret: ne fortè vel à domino Principe, restitutâ in integrum gratiâ reuocatus, vel à domino Comite Tripolitano, eius consanguineo, detentus Hierosolymorum differret desideria. Orientalis enim Latinorum tota regio quatuor Principatibus erat distincta. Primus enim ab Austro, erat *Regnum Hierosolymorum*, initiū habens à riuo qui est inter Byblium & Berythum vrbes maritimas prouinciæ Phœnicis, & finem in solitudine quæ est vltra Darum, quæ respicit Ægyptū. Secundus erat versus Septentrionem, *Comitatus Tripolitanus*, à riuo supradicto habēs initium, finem verò in riuo qui est inter Maracleam & Valeniam, vrbes similiter maritimas. Tertius erat *principatus Antiochenus*, qui ab eodem riuo habens initium, vsq; in Tarsum Ciliciæ, versus Occidentem protendebatur. Quartus erat *Comitatus Edessanus*, qui ab ea sylua quæ dicitur *Marrim*, in Orientem vltra Euphratem protēdebatur. Hi omnes magni viri & potentes ab initio spem cōceperant, quòd in aduentu prædictorum Regum, per eorū operam & auxiliū possent fines suos dilatare, & porrigere terminos in immēsum. Omnes enim hostes immanissimos, & vrbes hostiū inuisas, plurimùm habebant conterminas, quas sibi adiungere cupiebant. Erant ergo de cura domestica, & familiari incremēto valde solliciti. Vnde Reges nunciis & muneribus ad se quisq; inuitabant, alios præuenire cupientes. Inter hos Dn. Rex, & qui in Regno erant, spē sibi videbātur fouere maiorē, tum ob reuerentiā locorum venerabiliū, quorum amor & deuotio omnes trahebat ampliùs; tum quia dominū Imperatorem apud se habebāt, ad quē credibile erat dominum Regem Francorū accessurum, cùm cōplendæ orationis & peregrinationis gratiâ, tum vt de cōmuni consilio in opere aliquo ad incrementum Christianitatis procederetur. Missus est ergo dominus Patriarcha, vt prædiximus, à Regni principibus, metuentibus plurimùm, ne à Dn. Principe, cuius affinis erat, & ei artiore caritatis vinculo iungi videbatur, & maximè interuētu Reginæ, circa partes Halapiæ detineretur, sicut & probabile videbatur. Cognito verò, ꝙ minus amicè ab inuicē discesserant, spes eis accessit amplior, quòd sine dilatione inde digrediens, Hierosolymam esset peruenturus. Contra tamen fortunæ insidias, & quia „*prudenter timetur* „*quicquid accidere potest*, virū venerabilem prædictum Patriarcham, cuius auctoritate moueretur, præmiserunt: nec spe conceptâ frustrati sunt: nam eius verbum secutus, Hierosolymā incunctanter aduenit. Quò perueniens, occurrente ei vniuerso clero & populo, cū hymnis & canticis vnà cum principibus suis, honorificè, & cū debita gloria, in vrbē receptus est, & ad loca venerabilia deductus. Tandem completis de more orationibus, indicitur apud vrbem Acconensem Curia generalis, vt de fructu tantæ peregrinationis, & de tantorum fine laborum, & de Regni desiderato tractaretur incremento. Tandem die statutâ ad destinatum conuenientes locum sicut & præordinauerant, quid facto esset expedientius, cum Regni nostri magnatibus, quibus plenior rerum & locorum erat cognitio, diligentiùs deliberare cœperunt.

EXPLICIT LIBER SEXTVSDECIMVS.

CAPI-

CAPITVLA LIBRI SEPTIMIDECIMI.

I. *Apud Ptolomaidã vrbem maritimam Curia celebrabatur generalis: nominanturq; principes qui ad eam conuenerunt.*

II. *Vrbem Damascenam proponunt obsidere: & condicto ad eam accedunt.*

III. *Describitur situs Damascenæ vrbis.*

IV. *Nostri pomeria ciuitatis violenter effringunt: & fluuium inuitis hostibus occupant in manu forti. Factum Imperatoris eximium & admirabile describitur.*

V. *Desperant ciues, & de fuga cogitant: ex nostris Principibus quosdam datâ corrumpũt pecuniâ, quorum persuasione in oppositam ciuitatis partem transfertur exercitus.*

VI. *In nostrorum castris victus deficit: detegitur proditorum malicia: & solutâ nostri redeunt obsidione.*

VII. *Diuersæ ponuntur opiniones, quis tãtæ proditionis auctor fuerit. Iterum Ascalonam proponunt obsidere sed non proficiunt.*

VIII. *Imperator Conradus ad propria regreditur, Rege Francorum in Syria moram faciente.*

IX. *Noradinus ingreditur fines Antiochenos: Princeps Raimundus occurrit: pugnatur inter eos. Princeps Raimundus occiditur.*

X. *Noradinus vniuersam regionẽ pro suo tractat arbitrio. Rex illuc properat, solatium ministraturus. Soldanus Iconiensis terram Comitis ingreditur Edessani.*

XI. *Comes Edessanus, post regis ab Antiochia discessum ab hostibus capitur, vbi & ignominiosè moritur.*

XII. *Rex cum regni principibus iuxta Ascalonam, Gazam reædificat.*

XIII. *Inter Regem & matrem eius graues oriuntur simultates: Et matre ignorante Rex coronatur.*

XIV. *Regnum inter se diuidunt Filius & Mater. Rex Hierosolymam ingreditur violenter, & matrem in arce obsidet Dauidica: tandem pax cum tranquillitate reformatur.*

XV. *Soldanus Iconiensis, Comitatum Edessanum rursum ingreditur: Rex illuc cum omni celeritate properat.*

XVI. *Imperator Constantinopolitanus exercitum ad partes dirigit Antiochenas: Comitatum Edessanum sibi resignari postulat: obtinet postulatũ: Græcis castella resignantur: Rex inde Latinos educit.*

XVII. *Noradinus regi occurrit; exitũ impedire procurat. Rex, licet cum difficultate, Antiochiam redit. Noradinus eiectis Græcis, vniuersam occupat regionem.*

XVIII. *Rex principissam monet, vt vnum de principibus in maritum accipiat, qui regioni possit præesse: sed non proficit. Rex inde Tripolim accedit, ad propria reuersurus.*

XIX. *Rex & mater eius apud Tripolim conueniunt, vt Comitem vxori reconcilient: sed non proficiunt. Comes ab Assisinis in porta ciuitatis occiditur.*

XX. *Turcorum ingens multitudo Hierosolymam venit, vt eam occupet: sed egredientes nostri, eos in virtute magna prosternunt.*

XXI. *Rex, regniq; principes Ascalonã properant, vt pomeria circa vrbem depopulentur: sed promoto ad amplius proposito, vrbem obsident.*

XXII. *Describitur situs ciuitatis, & commoditas aperitur.*

XXIII. *Ordinatur obsidio, & præficiuntur qui classi præsint, & qui legiones per terram moderentur.*

XXIV. *Secundo obsidionis mense, adest peregrinorum transitus, multas deferens ad opus obsidionis commoditates.*

XXV. *Quinto mense classis Ægyptiorum ad vrbem accessit, multam obsessis ciuibus afferens consolationem.*

XXVI. *Constantia Antiochenorum Principissa Rainaldo de Castellione nubit. Noradinus quoq; regnum Damascenorum occupat violenter. Amalricus Sydoniensi præficitur ecclesiæ.*

XXVII. *Qui in obsidione sunt, vrbem instanter impugnant. Ciues machinam exteriorem nituntur exurere. Murus ciuitatis ex parte corruit, nostri volentes ingredi, ex parte pereunt: noster desperat exercitus.*

XXVIII. *Iterum confortantur nostri, & ad continuandam obsidionem animantur, insistentes animosiùs.*

XXIX. *Ascalonitæ desperant, & de communi consilio ad deditionem inclinantur.*

XXX. *Missis de maioribus ciuitatis, apud regem, obtinent liberum cum vxoribus & liberis & omni substantia exitum, & vrbem resignant.*

EXPLICIVNT CAPITVLA LIB. SEPTIMIDECIMI.

INCI-

INCIPIT LIBER SEPTIMVS-DECIMVS.

Dignum credimus, & præsenti satis conuenire videtur historiæ, vt posteritatis mandetur memoriæ, qui Principes prædictæ interfuerunt Curiæ, qui ex tantis conuenerant regionibus. Interfuit ergo primus Dn. *Conradus* inclytæ recordationis Theutonicorum Rex, & Romanorum Imperator: & de principibus eius ecclesiasticis, Dn. *Otto* Frisingensis episcopus, vir literatus frater eius; Dn. *Stephanus* Metensis episcopus; Dn. *Henricus*, domini Theodorici Flandrensium Comitis frater, Tullensis episcopus: Dn. *Theotinus* natione Theutonicus, episcopus Portuensis, Apostolicæ sedis Legatus, qui de mandato Dn. Eugenii Papæ, eiusdem Dn. Imperatoris castra fuerat secutus. De laicis verò Dn. *Henricus* dux Austriæ, eiusdem Imperatoris frater; Dn. dux *Guelpho*, vir illustris & potens: dominus *Federicus*, inclytus Sueuorum & Vindelicorum Dux, eiusdem domini Imperatoris ex fratre primogenito nepos, eximiæ indolis adolescens, qui ei postmodum succedens, Romanum hodie strenuè & viriliter administrat imperium; dominus *Hermannus*, prouinciæ Veronensis Marchio; dominus *Bertholdus de Andes*, qui postea fuit Bauariæ dux; dominus *Wilelmus* Marchio de Monteferrato, eiusdem domini Imperatoris sororius; *Guido* Comes de Blandrada, qui prædicti Marchionis sororem habebat vxorem, ambo de Lombardia erant, magni & egregii principes. Interfuerunt & alii nonnulli, nobiles & spectabiles viri, quorum nomina vel titulos non tenemus. Interfuit dominus *Ludouicus* Francorum Rex piissimus, inclytæ in Domino memoriæ, & cum eo dominus *Godefridus*, Lingonensis episcopus; Dn. *Arnulphus*, Lexouiensis episcopus; dominus *Guido* de Florentia, ecclesiæ Romanæ presbyter Cardinalis, tituli sancti Chrysogoni, apostolicæ sedis Legatus; dominus *Robertus*, Comes Perchensis, eiusdem domini Regis frater; dominus *Henricus*, domini Theobaldi senioris Comitis filius, Comes Trecensis, eiusdem domini Regis gener, egregiæ indolis adolescens; Dn. *Theodoricus*, Flandrensium magnificus Comes, Domini Regis Hierosolymorum sororius; Dn. *Iuo de Neella* Suessionensis, vir fidelis & prudens. Interfuerunt & alii multi, nobiles, & potentes, & digni memoriâ viri: quorum nomina, prolixitatem declinantes, studiosè prætermus. De nostris autem regionibus, affuit dominus *Balduinus*, Hierosolymorum Rex, inclytæ indolis adolescẽs: & cum eo mater eius, prudens & circumspecta mulier, cor habens virile, & quolibet consulto principe nihil inferiùs sapiens: Et cum eis, dominus *Fulcherus* Patriarcha; dominus *Balduinus* Cæsariensis Archiepiscopus; Dn. *Robertus*, Nazarenus Archiepiscopus; Dn. *Rorgo*, Acconensis episcopus; dominus *Bernhardus*, Sidoniensis episcopus: dominus *Wilelmus*, Berytensis episcopus; Dn. *Adam*, Paneadensis episcopus; Dn. *Geraldus*, Bethleemita episcopus; *Robertus* magister militiæ Templi; *Raimundus* magister domus hospitalis. de laicis verò, *Manasses* Regis constabularius, *Philippus* Neapolitanus, *Helinandus* Tiberiadensis, *Gerardus* Sydoniensis, *Galterius* Cæsariensis, *Paganus* dominus regionis quæ est trans Iordanem, *Balianus* senior, *Hunfredus de Torono*, *Guido Beritensis*: & alii multi, de quibus per singula longum nimis esset enumerare. Hi omnes, vt diximus, in vrbem conuenerant Acconensem, tractaturi quod optimum, & loco & tempori magis conueniens videretur; quod primùm, auctore Domino, ad incrementum regni & Christiani gloriam nominis attentarent.

c. II. Tractatis igitur continuo libramine deliberationis partibus, post subiecta, sicut in talibus fieri solet, diuersarum partium diuersa consilia, de communi cõsilio visum est tempori expedientius, Damascum vrbem nostris damnosam obsidere: vnde firmato circa id cõsilio, voce præconiâ præcipitur publicari, quatinus die statutâ omnes vnanimiter parati sint, copias suas ad partes illas dirigere. Mense igitur Maio, vigesimâ quintâ

A. Dni. 1147. die mensis, anno ab incarnatione Domini M.C.XLVII. cõgregatis ex vniuerso Regno militaribus tam equitũ quàm peditũ copiis, tã ex indigenis quã ex peregrinis, præuio

præuio viuificæ Crucis salutari ligno, prædicti Deo amabiles Reges, vnà cum suis expeditionibus, ad vrbẽ *Tiberiadem*, ex condicto perueniunt. Inde viarum compendia secuti, secus mare Galileę vsq; *Paneadem*, quę est *Cæsarea Philippi*, vniuersos deduxerũt exercitus. Vbi deliberatione habitâ cum iis qui situs vrbis Damascenæ & adiacentis regionis habebant peritiam, cõmunicato cum maioribus principibus consilio, vtilius iudicant prædictam vrbẽ eatenus obsidione vallare, vt priùs occupentur pomeria, quæ ex maxima parte vrbem ambiunt eandem, & plurimam videntur conferre munitionem: arbitrantes quòd occupatis pomeriis vrbem deinceps obtinere satis esset in expedito. Sic igitur iuxta initum consiliũ iter aggressi, transcurso famosissimo monte *Libano*, qui medius inter Cæsaream Philippi, & eandem Damascum interiacet, apud vicum cui nomen *Daria* est, in agrũ descenderunt Damascenum, ab vrbe quatuor aut quinque distantes miliaribus: vnde & totam ciuitatem cum adiacente regione, de plano dabatur intueri. Est autem *Damascus*, ciuitas maxima minoris Syriæ, quæ alio nomine *Phœnicis Libanica* nuncupatur, metropolis: sicut ibi legitur, *Caput Syriæ Damascus*; à quodam Abrahę seruo denominata, qui eam creditur fundasse. Interpretatur autẽ *sanguinea, vel sanguinolenta*. Est a. in campestribus sita, in agro sterili & arido, nisi quantũ aquarũ antiquis meatibus deductarum irrigatur beneficio. Fluuius enim à promuntorio descendẽs vicino, in superioribus illius regionis partibus, canalibus exceptus, vt inde liberiùs per plana possit deduci, per diuersas subiectæ regionis partes ad agrorum sterilitatẽ fœcundandam dirigitur: q. verò residuũ est, quia copiosas habet aquas, ex vtraq; ripa pomeria nutrit, arboribus consita fructiferis, iuxtaq; ciuitatis murũ Orientem versus labitur. Peruenientes igitur prædicti Reges ad locum prænominatum, videlicet *Dariam*, vrbẽ habentes iam vicinam, instruunt acies, & ordinem incedendi assignant legionibus ne promiscuè incedentes, contentionẽs suscitent adinuicẽ, & operi futuro ministrent impedimentum. Primus itaq; cum suis *Hierosolymorum Rex*, eò maximè quòd locorum peritiam eius cohortes dicebantur habere, de communi principum statuto ire præcipitur, & cæteris subsequentibus iter aperire. Secundum & medium locũ *Rex Francorum* cum suis expeditionibus tenere iubetur, vt pręcedentibus, si necessitas emerserit, opem ferat. Tertium & nouissimum *Imperator*, eodem decreto, conseruare mandatur, vt hostibus si forte à parte irruant posteriore, resistere sit paratus, & præcedentes copias à parte relicta reddat securiores. His ergo tribus exercitibus ordine congruo dispositis, ad vrbẽ castra promouent, accedere contendentes. Est a. ciuitas ab Occidentali parte, vnde nostris erat accessus, & à septemtrionali pomeriis obsita longè lateq;, instar cõdensorum nemorũ & opacarum syluarũ, ita vt vltra quinq; aut ampliùs miliaria versus Libanũ protendantur. Et hæc eadẽ, ne dominia fortasse sint in incerto, & ne volentibus passim introire liceat, clausa sunt muro, licet luteo: nã lapidibus regio illa non abundat. Clausa sunt itaq;, & secundùm hoc q. cuiq; designatæ sunt possessiones, muro huiusmodi vallata, relictis semitis, & viis publicis, licet angustis, quibus hortulanis & curã pomeriorum habentibus ad vrbẽ cum iumentis fructus deferentib. perueniatur. Sunt a. hęc pomeria vrbi pro summo munimine: nã præ densitate & arborum frequentia, & viarum angustiis, videbatur durũ & penè impossibile, vt ab ea parte esset trãsitus vrbẽ adire volẽtibus. Per hæc tamen loca decretũ erat nostris principibus ab initio exercitus introducere, & ad vrbẽ patefieri accessũ: ex causa gemina; tũ vt occupatis munitioribus locis, & in quibus populo Damasceno maior erat fiducia, quod superesset, leue videretur, & cõpleretur faciliùs; tũ vt expeditionibus, fructuum & æquæ non deesset commoditas. Immittit ergo primus Hierosolymorũ Rex, per illas pomeriorũ angustiores semitas, suas acies: sed vix & cũ multa difficultate procedere poterat exercitus, tum viarũ impeditus angustiis; tum eorũ qui in virgultis latebant, insidiis lacessitus; tum etiam manifesto hostiũ qui aditus obsederant, & viarũ præoccupauerant anfractus, conflictu. Egressus n. erat vnanimiter ciuitatis populus, & in prædicta descenderat pomeria, vt tã occultis quàm manifestis congressionibus exercitũ transire prohiberet. Erant prętere a intra ipsa pomeriorũ septa, domus eminentes & excelsæ, quas viris pugnaturis cõmunierant, quorũ possessiones erant vicinæ: vnde sagittis & aliorũ immissione telorum, hortorum septa tuebantur, neminem accedere permittentes; sed & publicam volentibus transire viam, reddebant eminus sagittis valde periculosam.

IIII.

Esa. 7.

Nec erant tamen ex vna tantũ parte nostris præ dictorum formidabiles insidiæ; sed ex omni latere par erat incautis periculum, & suspectum æquè improuisæ mortis discrimen. Erant nihilominus & secus muros interiùs latentes viri cum lanceis, qui per specularia modica, in muris ad hoc studiosiùs ordinata, vnde videre transeuntes poterant, minimè vero ipsi videri, prætereuntes confodiebant ex latere: quo casu plurimi dicuntur illa die miserabiliter occubuisse. Sed & aliæ innumerabiles non defuerunt inter illas angustias periculorum transire volentibus species.

Hoc igitur intelligentes nostri, instant acerbiùs & effractis hortorũ violenter claustris, pomeria certatim occupãt: & quos intra septa vel in huiusmodi domibus reperiunt, gladiis transuerberant, aut in uincula captos coniiciunt. Quod audientes qui ad simile opus exierant, aliorum exemplo timentes interire, relictis hortis, cateruatim in vrbem se recipiunt: sicq; illis in fugam versis, aut peremptis gladio, liber nostris ad anteriora patuit aditus. Equestres porrò tam ciuium, quàm eorum qui eis in subsidiũ venerant, copiæ, intelligentes quòd ad obsidendum vrbem per illas partes noster venturus esset exercitus, ad amnem qui vrbem præterlabitur, accesserant, vt arcubus & balistis expeditiones ex itinere fatigatas, & præ sitis angustiâ laborantes, arcerent à flumine, & aquarum maximè necessariam negarent sitientibus commoditatem. Nostri verò ad releuandam sitim, quam ex laboris difficultate & ex pulueris nube densa, equorum hominumq; pedibus agitati, collegerant, ad fluuium quem vicinum audierant properantes, vbi secus ripam viderunt tantam hostium multitudinem, substiterunt ad modicum: tandemque collectis viribus, necessitate vires & audaciam ministrante, semel & secundò, sed frustra aquas sibi vendicare nituntur. Dumque circa id Hierosolymorum Rex cum suis plurimùm desudat, & frustra laborat, nunciatur domino Imperatori qui posterioribus præerat agminibus, sciscitanti: *Quaenam esset caussa, quare non procederet exercitus?* quòd hostes fluuium obtinentes, nostros non permittebant accedere. Quo cognito, irâ succensus, per medias Regis Francorum acies vsque ad conflictum eorum, qui pro flumine contendebant, cum suis principibus celer peruenit. Vbi tam ipse quàm sui de equis descendentes, & facti pedites (sicut mos est Theutonicis, in summis necessitatibus bellica tractare negocia) obiectis clypeis, gladiis cominus cum hostibus experiuntur: quorum impetus, qui priùs fortiter restiterant, sustinere non valentes, in fugam versi, flumina deserunt, in vrbem cum summa velocitate se conferentes. In quo congressu, domini Imperatoris factum seculis memorabile dicitur accidisse: nam vni de resistentibus, viriliter & strenuè dimicanti, quamuis loricato, vno ictu caput, collum, cum sinistro humero & brachio cohærente, simulque partem subiecti lateris dicitur amputasse. Quod factum ciues, tum qui hoc viderant, tum eos qui ex aliorum relatione idipsum cognouerant, in tantam deiecit formidinem, vt & de resistẽdo & de vita penitus desperarẽt. Obtento igitur flumine, & ripâ liberiùs concessâ, longè lateque secus vrbem castrametantur; & tam pomeriis violenter expugnatis, quàm fluminis liberè pro arbitrio vsi sunt commoditate. Attoniti ergò ciues, & exercitus nostri & nnmerũ stupentes & virtutẽ, de viribus suis cœperũt diffidere, quasi resistere non valentes; timentesq; subitas nostrorum irruptiones, nihil tutum reputant, dum ad mentem reducunt, quales eos hesternis congressionibus sint experti. Habitâ igitur deliberatione, vsi eâ *quæ miseris & afflictis rebus solet adesse, solertia*, & ad vltima recurrentes argumenta, omnes vicos ciuitatis, ex ea parte, in qua nostri castra locauerant, magnis & proceris contexunt trabibus: in eo solo spem habentes, vt dum nostri circa effringenda repagula huiusmodi laborarent, ipsi per partem oppositam, cum vxoribus & liberis egrederentur fugientes. Videbatur satis in expedito, si propitia nobis esset Diuinitas, quòd vrbem in vicino obtenturus esset populus Christianus: sed aliter visum est *ei, qui terribilis est in consiliis super filios hominum.* Nam dum, vt diximus, ciuitas in arto constituta esset, nec eius ciues resistendi aut salutis spem haberent vllam, sed compositis sarcinis migrare è loco disponerent, peccatis nostris exigentibus, cœperunt de nostrorum præsumere cupiditate; & *pecuniarum interuentu, eorum expugnare animos sunt aggressi, quorum corpora posse vinci diffidebant:* totâ enim solicitudine in argumenta varia se attollentes, quibusdam de principibus promissâ & collatâ infinitæ quantitatis pecuniâ, vt eorum studio & operâ obsidio solueretur, vt Iudæ proditoris officio

ficio fungerentur persuaserũt. Hi ergo datis & pollicitis corrupti, & *viciorũ omnium fomitem, cupiditatem* secuti, in id sceleris descẽderunt, vt Regibus & peregrinis Principibus, de eorum fide & industria confidentibus, impiis suggestionibus persuaderent, vt relictis pomeriis, in oppositam ciuitatis partem transferrent expeditiones: & vt dolũ quocunque colore tegerent, allegant, in opposita ciuitatis parte, quæ Austrum respicit, & quæ ad Orientem, nec pomeria esse, quæ vrbi sint pro robore; nec ad murum expugnandum, vallo vel flumine impediri accessum. Murum quoque asserunt humilem, & ex crudis compactum lateribus, primos vix posse impetus sustinere. Ibi nec machinis, nec multo opus esse conamine dicunt, sed statim primis congressionibus manibus murum deiici, & in ciuitatẽ irrumpere non esse difficile. Horum autem ad hoc solum properabat intentio, vt exercitus ab ea parte, qua locatus erat, quaq; ciuitas maximè premebatur, & diu tolerare nõ poterat, amouerent, scientes quòd in opposita parte perseuerare, & obsidionem continuare nõ possent. Crediderũt ergò tam ipsi Reges, quàm totius primores exercitus, & loca quæ priùs cum multo sudore, & multa suorũ strage occupauerant, deserentes, vniuersas transferũt legiones; & in opposita ciuitatis parte præuiis seductoribus castrametati sunt. Vbi videntes se ab aquarum commoditate longè positos, fructuum quoque vbertate carere, & iam deficere penitus alimẽta, dolum intercessisse; & malitiosè à locis vberibus se translatos, licet serò, conqueruntur.

VI. Deficiebat ergò victus in castris: nam spe subitò obtinendi ciuitatem, sicut eis persuadebatur antequam iter arriperent, ad paucos dies sufficientia detulerant alimenta; & maximè peregrini, quibus non multum poterat imputari, tanquam locorum ignaris. Persuasum namque illis fuerat, quòd primis congressionibus statim, & sine difficultate vrbem essent obtenturi: interimq; fructuum alimonia, qui gratis occurrerẽt, etsi alius omninò deesset victus, magnum posse ali exercitum asserebant. Quid ergo faciant dubii, & in secreto & in publicò deliberant. Redire enim ad loca vnde exierant, durum videbatur & impossibile: nam nostris egredientibus, statim hostes, vt viderunt effectui mancipatum quod cupierant, multò fortiùs quàm antè eadem loca ingressi, communierant vias, quibus nostri priùs introierant; obiectis trabibus & molibus magnis præstruxerant, sagittariorum immittentes manum infinitam, qui ab ingressibus arcerent ingredi cupientes. Rursum ex ea parte in qua castra locauerant, vrbem impugnare, moram videbatur exigere: sed ferias longiores, victus inopia non indulgebat. Colloquentes itaque Peregrini Principes ad inuicem, videntesq; manifestam illorum, quorum fidei animas suas & negotia commiserant, malitiam, scientes quòd non proficerent, redeundum esse decernunt, fraudes eorum qui eos seduxerant detestantes. Sic igitur Reges & Principes, quantos à seculis non legimus conuenisse, confusione induti & reuerentiâ, peccatis nostris exigentibus, infecto negocio, redire compulsi, eadem viâ quâ venerãt, in Regnum sunt reuersi. Qui deinceps, non solùm quàm diu in Oriente moram egerũt, nostrorum Principum vias omnes suspectas habebant; & eorum meritò, tanquam malitiosa nimis declinabant consilia, circa Regni negocia tepidos se exhibentes: verùm postquam ad eorum regiones, eis datum est reuerti, susceptarum perpetuò memores iniuriarum, eorundem Principum abominati sunt maliciam. Nec se solos, verùm etiam & alios, qui non interfuerant, circa amorem Regni efficiebant remissiores: ita vt iam de cætero, neque tot, neque feruentes adeò, huius peregrinationis viam arriperent; & aduenientes etiam nolentes eorum illaqueari fraudibus, domum citiùs redire etiam hodie contendant.

VII. Memini me frequenter interrogasse & sæpiùs, prudentes viros, & quibus illius temporis solidior adhuc suberat memoria, & eâ maximè intentione, vt compertum historiæ mandarem præsenti: Quænam tanti mali caussa fuerit, & qui tanti sceleris fuerint auctores; & quomodo tam detestabilis conceptus effectui potuit mancipari. In assignatione autem caussæ dissonas inueni relationes: nam quorundam erat opinio, quòd *Comitis Flandrensium* factum quoddam occasionem præstiterat huic malo: is nanque, vt præmisimus, in eo fuit exercitu. Qui postquam nostræ legiones ad vrbem prædictam accesserunt, & iam violenter obtentis pomeriis & flumine, obsessa est ciuitas, ad singulos Regum dicitur singillatim & seorsum accessisse, & profusis precibus postulasse, vt capta ciuitas ei daretur: & hoc etiam dicitur impetrasse. quod audiẽtes Regni nostri quidam pro-

ceres, consentientibus etiam aliorum nonnullis, indignati sunt, quòd tantus Princeps, & cui sua poterant sufficere, & qui gratis Domino militare videbatur, Regni tantam portionē sibi dari postulabat: sperabant enim sibi accrescere, quicquid per istorum principum operam & laborem Regno incrementi accederet. Vnde indignati, in hoc tam piaculare descenderunt flagitium, vt mallent eam hostibus conseruare, quàm vt Comiti prædicto cederet in sortem. Indignū enim eis admodum videbatur, vt qui totâ vitâ suâ Regno militantes, infinitos labores pertulerant * aliis qui recentes aduenerant, tantorum fructus laborum colligentibus, ipsis neglectis & absque remunerationis spe, quam diu & ex meritis videbantur collegisse. Alii dicunt principem *Antiochenum* indignatum, quòd Rex Franciæ ita ab eo diuertisset, & beneficiorum suorum immemor, in nullo eum iuuisset, quibusdam mandasse in exercitu principibus, & obtinuisse, quatinus eius gratia efficeret, ne conatus eius finem sortiretur optatum; & vt ita procurarent, vt infecto negocio redire cogeretur inglorius. Alii dicunt omninò nihil aliud intercessisse, nisi quòd ab hostibus infinita sint redempti pecuniâ, qui hoc tam ingens procurauerunt malū: & pro summo solent recitare miraculo, quòd postmodum tota illa *malè sumpta pecunia, inuenta est reproba & penitus inutilis.* Qui autem fuerint tā detestabilis ministri sceleris, varia multorum nihilominus fuit opinio, sed mihi pro certo compertum nō est. Quicunque tamen sunt, sciant, quòd pro meritis digna quandoque præmia reportabūt, nisi misericors Dominus, condignè satisfacientibus, clementer indulgeat. Ita ergo vt præmisimus, nostri sunt sine gloria reuersi. Lætata est ergo *Damascus* in profectione ipsorum: quia incubuit timor eorum super eos: nostris autem è diuerso, *versa est in luctum cithara; & facti sumus canticum hostium nostrorum totâ die.* Reuersi itaque in Regnum prædicti Reges, iterum conuocato procerum cœtu, aggredi conatur (sed incassum) factū aliquod, in quo memoriā suā posteris possint reddere cōmendabilem. Erant nonnulli, qui suggererent circa *Ascalonam*, quā adhuc detinebat populus infidelis, quæ quasi in Regni medio sita erat, & ad quam sine difficultate poterant vniuersa deferri necessaria, ponendam obsidionem: facileque esse dicebant, & in promptu, vt cultui restitueretur Christiano: sed post multa huiusmodi verba, sicut & prædictus conceptus passus est aborsum; & dum adhuc ordiretur, succisus. Iratus enim Dominus, omnes eorum conatus videbatur euacuare.

Iob. 30. 31.

VIII. Videns igitur dominus *Conradus* Imperator, quòd ei gratiam suam subtraxerat Dominus, & in Regni negociis ei procedere negabatur, parato nauigio, sumptaque licentiâ in regnum proprium est reuersus. Quò perueniens, infra paucos annos apud *Bauenberg* mortuus est, vbi & magnificè in ecclesia maiori sepultus est: vir pius & misericors, corpore conspicuus, generositate insignis, rei militaris ad perfectum habens experientiam, vitâ & moribus per omnia commendabilis, cuius memoria in benedictione est. Cui dominus *Fredericus* Sueuorum dux illustris, qui eiusdem peregrinationis comes adhæserat indiuisus, ex fratre primogenito nepos (cuius supra fecimus mentionem) inclytæ indolis adolescens, in imperio successit, qui hodie Romanum strenuè & feliciter administrat imperium. Dominus verò *Rex Francorum*, peracto apud nos vnius anni curriculo, circa transitum vernalem, Pascha Hierosolymis celebrato, cum vxore & principibus suis ad propria reuersus est. Quò perueniens, iniuriarum memor, quas in via, & in toto peregrinationis tractu, vxor ei irrogauerat, in præsentia Pontificum regni sui, solenniter celebrato diuortio, ab vxore, titulo consanguinitatis obiecto, diuertit. Quam protinus sine temporis interuallo, *Henricus* Normanniæ dux, & Andegauensium Comes, antequam in Aquitaniam suam, quæ ei paterna erat hereditas, se reciperet, duxit vxorem. Qui statim eâ ductâ, domino *Stephano* Anglorum regi, sine liberis sexus melioris defuncto, successit in regno. Dominus verò rex Francorum, Hispaniarum Imperatoris filiam, *Mariam* nomine, virginem DEO placitam, moribus & sanctâ conuersatione commendabilem, secundis votis felicior, sibi matrimonio copulauit.

IX. Ab ea die cœpit Orientalium Latinorum manifestè deterior fieri conditio: nam nostrorum Principum & Regum maximorum, qui Christiani populi videbantur bases esse solidiores, viderunt hostes nostri, & subsannauerunt labores sine fructu, sine effectu conatus, vires attritas, confractam gloriam: & quorum sola nomina hostibus nostris priùs erant formidini, nunc præsentiam sine damno despexerant. vnde in

tantam

tantam elati sunt præsumptionem & audaciam, vt iam de cætero nec eorum vires haberent suspectas, nec nostris instare solito acerbiùs vererentur. Inde fuit, quòd statim post vtriusque Regis discessum, *Noradinus*, Sanguini filius, cuius superiùs fecimus mentionē, conuocatâ infinitâ Turcorum ex omni Oriente manu, circa partes Antiochenas cœpit solito proteruiùs desæuire: vidensq; Latinorū terrā Principū auxilio destitutā, apposuit etiam castrum, cui nomen *Nepa*, obsidere. Quod postquam domino *Raimundo* Principi Antiocheno pleniùs innotuit, sicut homo animosus & impetuosus, nec alterius consilio in huiusmodi regebatur, non expectato suorum equitum, quos euocari præceperat comitatu, cum paucis imprudēs ad partes illas accelerat; & adhuc in obsidione perseuerantem, circa prædictum municipium inuenit Noradinum. Qui audiens Principem aduenire, timens ne maiores secum traheret copias, expectare & cum eo congredi veritus, ab obsidione discessit, in loco tuto se conferens, & expectans, & frequentibus nunciis doctior fieri cupiens, qualia secum Princeps traxerat auxilia, & vtrum maiora accederent adminicula. Princeps verò præsenti successu elatus; & de se, more solito, plus æquo præsumens, cœpit se habere incautiùs: & dum haberet finitima præsidia, in quibus se indemnem cum suis poterat conseruasse, & suos reduxisse incolumes, maluit se cāpis credere patētibus: indignū iudicās, vt illius timore videretur cessisse vel ad tempus: & hostium maluit patere insidiis. Eâ igitur nocte, videns *Noradinus* nullas Principi vires accreuisse maiores, sperans cum suis eas quas secum adduxerat, facilè superaturum, Principis comitatum vallat, per gyrum agminibus dispositis; & in modum vrbis obsidet. Mane autem facto, videns Princeps hostium multitudinem, & de viribus suis, licet serò diffidens, dubitare cœpit; tamen acies instruit, militiam ordinat, tanquam cominus cum hostibus congressurus. Inito itaq; prælio, qui cum eo erant, viribus impares, hostium non ferentes multitudinem, Principe cum paucis relicto, in fugā versi sunt. Princeps verò tāquam magnanimus, & in armis singulariter strenuus, viriliter decertans, in media hostium strage quam exercuerat, cædendo fatigatus & exhaustus spiritu, gladiis cōfossus interiit: cuius caput cum brachio dextro à corpore separantes, reliquum corpus mutilum, inter alios vitâ priuatos, reliquerunt. Cecidit ibi inter alios vir magnus & potens, suæ perpetuò lugendus regioni, dominus *Rainaldus de Mares*, cui Comes Edessanus filiam suam vxorem dederat. Ceciderunt & alii nobiles nonnulli, quorum nomina non tenemus. Fuit autem dominus *Raimundus* vir magnanimus, rei militaris experientissimus, hostibus supra modum formidabilis, parum tamen felix, cuius multa quæ in Principatu strenuè & magnificè gessit opera, speciales exigunt tractatus: sed nos ad prosequenda communia festinātes, in singulis huiusmodi negotiorum articulis immorari, & his stilum committere non valemus. Occisus est autem anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo quadragesimo octauo*, Principatus eius anno tertiodecimo, An. D. 1148. mense Iunio, vigesimâ septimâ die mensis, die festo sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, inter vrbē Apamiam & oppidum Rugiam, in eo loco qui dicitur *Fons muratus*. Cuius corpus quibusdā notis & cicatricibus cognitum, inter cæterorum defunctorum corpora repertum, Antiochiam delatum est, & in vestibulo ecclesiæ Apostolorum principis, inter eius prædecessores, solemnibus exequiis sepultum.

Noradinus verò in augmentum gloriæ & in signum victoriæ, & quòd maximus Gentilitatis persecutor crederetur occidisse, caput cum manu dextera, quæ ad hos vsus de corpore prædicti viri separari fecerat, ad maximum Sarracenorum principem & monarcham, *Calypham* videlicet *Baldacensem*, & alios Turcorum satrapas, per Orientem constitutos direxit. Destituta itaque tanti rectoris solatio Antiochena regio, in lamenta se dedit, fletus non cohibens, & crebris suspiriis dolorē indicās, querulis quoq; & lachrymosis vocibus fortis viri egregia gesta rememorans. Nec solùm finitimos mors illius audita cōtristauit populos; sed & longè lateq; rumor hic dispersus, tam maiorum quàm minorum in amaritudinem deduxit animas, & acerbo interiùs mœrore confecit. Interea idem fidei & nominis, more patris, maximus persecutor Christiani *Noradinus*, videns Principem regionis, & maximam robustorum eius partem cecidisse in prælio, totamque prouinciam suo subiacere arbitrio, immissis statim expeditionibus suis, totam cœpit hostiliter circuire regionem: ita vt iuxta Antiochiam pertransiens, & cuncta præstans incen- X.

dio, ad monasterium *sancti Symeonis*, quod inter Antiochiam & mare in montibus sublimibus situm est, ascenderet, propriâ in ea vsus potestate, & cuncta libero tractans imperio: & inde ad mare, quod nunquam priùs viderat, descenderet, & in eo, in signum quòd victor vsque ad mare peruenerat, coram suis lauaretur. Inde rediens castrum *Harenc*, ab Antiochia vix miliaribus distans decem, præteriens occupat, & occupatum armis & militibus & alimentis muniens, instruit diligenter: ita vt multorum dierum posset obsidionem sustinere. Timuit ergo populus vniuersus, & humiliata est in conspectu eius terra, eò quòd tradiderat Dominus in manus eius, robur militiæ & principē regionis: & non erat auxiliator, nec qui contra imminentia pericula protectionis afferre posset remedium. Relicta enim erat in Reipublicæ & principatus administratione sola Principis vxor *Constantia*, cum filiis duobus, & filiabus totidem, adhuc impuberibus; nec erat qui Principis fungeretur officio, & plebis erigeret deiectionem. Eâ tamen tempestate, dominus *Aimericus* eiusdem ciuitatis Patriarcha, vir solers & locupletissimus, strenuè satis afflictæ se regioni prębuit patronum; & ad conducendas militum copias, stipendia, contra morem suum non parcè ministrauit, temporis satisfaciens necessitati. Porrò Hierosolymorum Rex audiens illarum partium pericula, & morte domini Principis cognitâ, mente plurimùm consternatus, conuocatâ subitò militiâ, vt oppressis opem ferat fratribus, celer ad partes conuolat Antiochenas, & de se diffidentibus & animo deiectis propriâ præsentiâ prębuit consolationē. Collectis itaque militaribus tam suorum, quos secum traxerat, quàm de tota regione auxiliis, ad resistendum inuitat; & vt resumptis cordibus respirare discant, castrum *Harenc*, quod superiùs de nouo captum diximus, obsidet. Sed post dies aliquot non proficiens, quia instructum erat diligentiùs, infecto negotio, Antiochiam est reuersus. *Soldanus* etiam *Iconiensis*, auditâ Principis morte, in multitudine graui in Syriam descendit, & captis multis vrbibus & castellis pluribus, *Turbessel* obsidet, licet Comes cum vxore & liberis intus esset. Rex verò *Henfredum* Constabularium, cum sexaginta militibus ad tuendum *Hasart*, interea dirigit, ne à Turcis occupetur. Tandemque Comes datis Soldano captiuis omnibus quos de sua regione vinctos habebat, & duodecim equitum armis, pace factâ, abeunte Soldano, ab obsidionę liberatus, eodem die Hasart venit; & inde Antiochiam, domino Regi gratias pro humanitate quā in eum exercuerat, acturus properauit: Inde etiam viso Rege, sumptaque ab eo licentiâ, cum modico quem deduxerat comitatu, ad propria reuersus est. Rex autem apud Antiochiam destitutæ regionis curam agens, ad hoc moram faciens, compositis pro loco & tempore negotiis, tranquillitate aliquatinus restitutâ, reuocātibus eum curis domesticis, in Regnum suum est reuersus.

XI. Interea Comes Edessanus *Ioscelinus* iunior, vir supinus, à patria degener honestate, sordibus effluens, libidine dissolutus, spretis melioribus perniciosa sequens, putans sibi optimè successisse, quòd Princeps Antiochenus, quem odio insatiabili persequebatur, occubuerat: nō multùm attendens, quàm verè dicatur, *Tua res agitur, paries cùm proximus ardet:* dum Antiochiā, vt dicitur, à domino Patriarcha euocatus, de nocte proficisceretur, separatus à comitatu, cum adolescente, qui eius equum trahebat, gratiâ, vt dicitur, aluum purgandi, & vt secretioribus naturæ satisfaceret debitis, ignorantibus tam iis qui præibant quàm qui sequebantur, irruentibus in eum prædonibus, qui in insidiis latebant, captus est; ac vinculis mācipatus, *Halapiam* perductus est. Vbi immundarum viarum suarum fructus colligens, squalore carceris & cathenarum pondere fatigatus, anxietate spiritus & corporis iugi molestiâ consumptus, fine miserabili vitam finiuit. Redditâ terris die, qui in eius erant comitatu, eorum quæ circa ipsum acciderant penitus ignari, dominum suum quem non reperiunt, anxiè quærentes, vbi vident se inquirendo non proficere, reuersi nunciant quid eis acciderat: & iterum repleta est stupore & exstasi vniuersa terra. Et quamuis vicinorum sinistris non nouerant condolere casibus, nūc familiaribus oppressi periculis eodem discunt experimento, quomodo doloribus sit compatiendum alienis. Tandem post dies aliquot quorundam relatione, quibus id pro certo compertum erat, cognouerunt, quòd apud Halapiam detinebatur in cōpedibus. Vxor verò eius, mulier pudica, sobria, & timens DEVM, quales DEVS amat, cum filio impubere & duabus filiabus remanserat: quæ quantū potuit, consilio procerum, qui superstites erant, populum regere

nitebatur:

nitebatur; & regionis præsidia aduersus hostes, armis viris & alimentis communire, vires transcendens fœmineas, satagebat. Sic igitur peccatis nostris exigentibus, vtraque regio, melioribus destituta consiliis, vix in se subsistens, fœmineo regebatur imperio.

XII

Dum verò hæc ita circa partes aguntur Antiochenas, non multo post temporis interuallo visitante Regnum diuinâ clementiâ, erigentes se de puluere & de abiectione nimia, in qua propter sinistros casus, qui frequentes acciderant, iacere videbantur; redeuntes ad cor tam dominus Rex, quàm cæteri Hierosolymitanæ regionis Principes, vt Ascalonitas hostes immanissimos artius cohibeant, & magis eorum periculosos refrenent impetus, *Gazam* vrbem antiquissimam, ab Ascalona decem distantem in parte Australi miliaribus, dirutam & habitatoribus carentem, reformare proponunt, vt sicut à Septentrione & ab Oriente fundatis in gyrum municipiis eam quasi obsederant, ita eidem ab Austro simul non deesset stimulus; & ex ea quoque parte continuis impugnaretur congressionibus, & frequétibus lacesseretur insidiis. Die igitur statutâ, conuenit vniuersus populus, quasi vir vnus, ad prædictum locum; & opus vnanimiter aggressi, vrbem certatim reædificare cótendunt. Fuerat autem eadem *Gaza*, ciuitas antiquissima, vna de quinque vrbibus Philistiim, ædificiis præclara, cuius antiquæ nobilitatis in ecclesiis & amplis domibus, licet dirutis, in marmore & magnis lapidibus, in multitudine cisternarum, puteorum quoque aquarum viuentium, multa & grandia extabant argumenta. Fuerat autem sita in colle aliquantulum edito, magnum satis & diffusum infra muros continens ambitum. Videntes autem [illegible]ri, quòd non satis expediret, nec fortasse præsentis temporis vires sufficerent, vt tota reformaretur, partem prædicti collis occupant; & iactis ad congruam altitudinem fundamentis, opus muro insigne & turribus ædificant, & in breui, opitulante Domino, cósummant feliciter. Consummatum etiam & partibus suis absolutum, de communi consilio fratribus Militiæ Templi custodiendum, & perpetuò cum vniuersa adiacente regione possidendum committunt. Qui tanquam viri fortes, & in armis strenui, & commissum vsque in præsentem diem fideliter prudenterque seruauerunt; & vrbem prædictam frequentibus, cùm occultis tum manifestis impugnationibus viriliter afflixerunt: ita, vt qui priùs excurrentes & per vniuersam regionem hostiliter desæuientes, nostris erant formidini, nunc pro summa felicitate reputent, si clausis intra mœnia viuere liceat, & quiete perfrui, pace precibus vel prætio ad tempus impetratâ. Nec solùm vrbe prædictâ, ad cuius læsionem constructum erat illud præsidium, recalcitrante, vtile fuit; sed etiam eâ deuictâ, quasi regni limes ab Austro contra Ægyptios, pro multo fuit regioni tutamine. Circa veris autem initium, domino Rege, dominoque Patriarchâ, completo ex parte municipio interiore, relictis ibi Militiæ Templi fratribus, quorum diligentiæ deputatum erat, Hierosolymam reuersis, accidit subsidium Ægyptiorum, quòd ter vel quater in anno ad reparandas vires Ascalonitarum solenniter solebat accedere, in multitudine graui ante prædictum oppidum adesse; & oppidanis interiùs hostium metu congregatis, assultus hostiles multâ instantiâ dedisse. Sed videntes, qui militiæ præerant, quòd non proficerent, cùm dies aliquot in obsidione operam consumpsissent, Ascalonam profecti sunt. Ab ea itaque die, tanquam attritis viribus & nocédi contractâ licentiâ, cœperunt prorsus a vexatione adiacentis quiescere regionis. Sed & Ægyptiorum exercitus, qui ita frequens, vt prædiximus, ciuitati iam afflictæ solatium ministrabat, iam non nisi marino accedere consueuit itinere, prædicti municipii interpositas timens insidias, & militiâ habens suspectam.

XIII.

Inter hæc dum satis prospero cursu Regni Orientalis negotia procederent, & quasi quadam tráquillitate gauderet: eò minus, quòd Comitatus nobis deperierat, & in hostium nostrorum cesserat potestatem Edessanus, regio quoque Antiochena frequentibus hostium insidiis fatigabatur: videns inimicus homo, qui solet superseminare zizania, & nostræ inuidés prosperitati, intestinis nos tentans concutere seditionibus, quietem nostram perturbare aggressus est: cuius periculi hæc fuit causa, & origo. Domina *Milisendis* regina, inclytæ recordationis & piæ in Domino memoriæ, defuncto marito, vt prædiximus, relicta cum duobus liberis adhuc infra annos cóstitutis, Regni tanquam iure hereditario sibi debiti curam & administrationem sortita est, filiorum legitimam agens tutelam. Hæc cósilio Principum regionis, strenuè & fideliter, vires &

animum transcendens fœmineum, vsque ad illum diem administrauerat: filio primogenito, domino *Balduino*, cuius in præsenti gesta conscribimus, etiã postquam in Regni sublimatus est solium, eius multùm fauente & meritò subiacente imperiis. Inter cæteros autem quorum operâ consilioque vtebatur, familiarem admodum habebat quendam nobilem virum, eius consobrinũ, *Manassen* videlicet: cui, statim post eius introitum in regnum, curam militiæ tradiderat omnem, & ordinauerat Constabularium. Hic autem de dominæ Reginæ gratia præsumens, nimiùm arrogans, vt dicitur, & Regni Maioribus insolenter se præferens, nulliq; debitam exhibens reuerentiam, inuidiam in se nobilium regionis cõcitauerat maximam: & nisi dominæ Reginę eos cohiberet auctoritas, parati erant, conceptum odium vsque in opus pertrahere. Duxerat autem & domini *Baliani* senioris viduam, nobilẽ matronam Hugonis, Balduini & Baliani Ramatẽsium fratrum, matrem: vnde sibi cumulauerat diuitias, & multiplicauerat possessiones. Eorum autem qui prædictum Manassen odio prosequebãtur, primus erat & affectu & opere, Rex ipse: asserens, quòd ei matris suæ subtraheret gratiam & munificentiam impediret. Habebat autem super eodem facto plurimos incensores, odiorum fomitem ministrantes, quibus prędicti viri inuisa erat potẽtia, & molesta nimis dominatio. Hi dominum Regem impellebant, vt etiam matrem à Regni amoueret potestate, dicentes, cum iam ad adultam peruenisse ætatem, indignũ esse vt fœmineo regeretur arbitrio, & regni proprii curam aliquam sibi committeret moderandam. Horum igitur & similium Rex fretus consilio, proposuerat, in die festo Paschæ Hierosolymis solenniter coronari: cuius glorię, cùm à domino Patriarcha, & à viris prudentibus, qui pacem Regni diligebant, instanter rogaretur, vt matrem participem faceret, distulit prædictorum consilio, ne matrem haberet consortem, illâ die quâ proposuerat: & sequenti die subitò, matre non vocatâ, in publicum processit laureatus.

XIV. Transcursâ igitur illâ solemnitate, conuocato procerum cœtu, præsente etiam *Iuone* Suessionensi Comite, & *Galtero* Castellano sancti Aldemari, matrem conuenit, & vt Regnum secum diuidat instanter exigit, & auitæ sibi postulat hereditatis portionem assignari. Tandem post multos hinc inde habitos deliberationis tractatus, diuisâ hereditate, domino Regi optione datâ, assumpsit sibi in partem Tyrensem & Acconensem, cum pertinentiis suis, vrbes maritimas: relictis dominæ Reginæ Hierosolymâ & Neapoli, cum suis iterum pertinentiis. Sicque diuisi sunt ab inuicem, sperãte populo quòd pro bono pacis tolerandum esset, quod sic ordinatum fuerat; quòd vterque contentus esse deberet suâ, quæ eum contigerat, portione. Per eosdem itaque dies dominus Rex nobilem quendam & magnificum virum dominum *Henfredum* de Torono, cui magnæ & amplæ possessiones erant in Phœnice, in montibus qui Tyrensi adiacent metropoli, ordinauit Constabularium suum, & ei militiæ suæ curã commisit. Sed neq; sic etiam quieuit dominã Reginam persequẽtium stimulus: sed & caussis leuibus vires resumens ignis, qui latuerat in fauilla, incendium maius, & priore multo periculosius, cœpit ministrare. Nam Rex eisdem impellentibus quorum consilio priùs acquieuerat, matrem iterum cœpit molestare; & eam quam ex vtriusque beneplacito Regni obtinuerat portionem, exclusâ omnino matre, sibi vendicare proposuit. Quod intelligens Regina, commendatâ Neapoli quibusdam fidelibus suis, qui eius curam haberent, Hierosolymam se recepit. Rex verò interea congregatâ quantâ potuit militiâ, prædictum Manassen in castello quodam eius, cui nomen *Mirabel*, obsidet; eumque ad deditionem compellens, Regnum & omnem cismarinam regionẽ abiurare coëgit: inde occupatâ Neapoli, matrem persequens Hierosolymam proficiscitur. Recesserant autem à domina Regina, iuramentorũ & fidelitatis immemores, quidam ex iis qui infrà sortẽ eius habebant possessiones, & ei fide mediâ erant obligati. Pauci verò ei adhærentes, fidei seruauerant integritatem: *Amalricus* videlicet Comes Ioppensis, filius eius, valde adolescens; *Philippus* quoque Neapolitanus, & *Rohardus* senior, & pauci alii quorum nomina non tenemus. Audiens itaque Regina, filium cum exercitu aduenire, in arcem cum familiaribus suis & fidelibus se recepit, de præsidii munitione confidens. Dominus verò Patriarcha *Fulcherus*, bonæ memoriæ, videns tempora periculosa, & dies tentationis imminere, volens partes suas interponere, & de iis qui ad pacem sunt rogare, assumptis sibi de clero, viris religiosis & DEVM timẽtibus, domino Regi obuiam

obuiam exiit, monens vt à prauo desistat proposito, & in finibus pactorũ consistẽs, matrem quiete perfrui patiatur: apud quem postquam videt se non proficere, cõsilium eius detestans, in vrbem regressus est. Rex autem vrgens propositum, ante vrbem castra locat. Tãdem verò ciuibus indignationem declinantibus Regiã, & portas aperientibus, intromissus est cũ suis expeditionibus: vbi statim arcem, in quam mater se contulerat, aptatis ad eam expugnandã machinis, obsidione vallat; & more instans hostili, balistis, arcubus, & iaculatoriis machinis continuas inferẽs molestias, obsessis requiem negat. Illi verò, omnino instanti omnino reluctantes, vim vi repellere nituntur, & quibus modis exteriores obsessos impugnare satagunt, eisdẽ iniurias propulsare & in hostes æquâ lance damna refundere, obsessi non verentur. Tandem cùm per dies aliquot, periculosè nimis hinc inde decertatum esset, cùm in arcem expugnando Rex non multùm proficeret, nec tamen à proposito vellet desistere, intercurrentibus quibusdam pacis & gratiæ reformatoribus, vrbe Neapolitanâ cum suis finibus contentâ dominâ Reginâ, Regni caput domino Regi resignat Hierosolymam, interpositis ex parte domini Regis, & præstitis corporaliter iuramentis, quòd super ea possessione per eum perpetuò non deberet molestari: sicque eis in mutuam redeuntibus gratiam, quasi stella matutina in medio refulgens nebulæ Regno & Ecclesiæ restituta est tranquillitas. At verò nunciatũ est regi XV. Hierosolymorum, & famâ certiore compertum, quòd Comes Edessanus sorte tam miserabili captus erat, & regio tota absque defensoris cura, hostium latè patebat insidiis; quòd omnis illa prouincia, sicut & Antiochenorum partes, fœmineo relictæ moderamini, suam exposcebant sollicitudinem: assumptis sibi *Henfredo* Constabulario, & *Guidone* Berytensi (nam de iis qui in portione dominæ Reginæ erant, licet singillatim euocasset, neminem habere potuit) ad partes peruenit Tripolitanas: vbi & Comitem cũ suis militibus assumens, *Antiochiam* celer peruenit. Dicebatur enim publicè, & verè sic erat, quòd potentissimus Turcorum princeps *Soldanus Iconiensis*, cum innumero equitatu ad partes illas descenderat, & ferè omnem suis finibus cõterminam occupauerat regionem. Non valentes enim locorum habitatores resistere, & exercitum illius sustinere potentiam, vrbes & municipia vniuersa illi tradiderant, impetrantes ab eo saluum & liberum exitum cum vxoribus & liberis, & sine periculo conductum vsq; *Turbessel*: is enim locus cæteris munitior, plures habens habitatores, vbi & dominus Comes iugem & manentem habebat habitationẽ, adhuc in tranquillo videbatur esse. Dumq; sic exceptis paucis præsidiis, vniuersam occupasset regionem, maioribus eum reuocantibus curis, domum redire compulsus est: nihilominus tamẽ, prouincialium aut labor est imminutus, aut remissior facta sollicitudo. Nã *Noradinus* molestissimus gẽtis nostræ persecutor, & Turcorum princeps potentissimus, penè continuis incursionibus vniuersam eatenus molestabat regionem, vt extra præsidia nemo penitus auderet comparere. Sic igitur inter duas molas, miser ille populus incessanter conterebatur; & à duobus maximis principibus supra vires angebatur, quorum alterius tantùm vix posset potentiam tolerare. Interea dominus Imperator *Constantinopolitanus*, audiens illarum partium XVI. desolationem, vnum de principibus suis, cum immensis sumptibus, & militia suorũ nõ modica, ad prædictas partes direxerat, offerens Comitissæ liberisq; eius annuos certæ quantitatis reditus, qui eis ad honestum sufficere possent victum in perpetuum, in recompensationem traditæ sibi regionis, si pręsidia quæ adhuc penes se retinebat, eius Imperio vellet concedere. Spondebat enim confidenter, in immensitate diuitiarum suarum spem habens, quòd & illa à Turcorũ incursionibus conseruaret illibata, & alia quæ amiserant, facilè suo restitueret Imperio, si ei prouincia resignaretur. Adueniente igitur Rege Antiochiam, caussâ cognitâ aduentus Imperialium nunciorum, ipsis etiam iniunctam sibi legationem aperientibus, facta est inter Principes regionis illius dissensio: aliis dicentibus, rem nondum in eum necessitatis articulum descendisse, vt id fieri oporteat; aliis è contrà asserentibus, necessarium id esse fieri, priusquam terra penitus in hostium manus tradatur. Inter has igitur deliberationis ambiguitates, cognoscens dominus Rex, quòd prædicta regio, in eo statu, in quo erat, diu perseuerare nõ posset; ipsum enim ampliorem ibi moram facere, Regni propria cura non patiebatur; nec eius tot tantæque erant vires, vt duas quindecim dierum itinere à se distantes prouincias administrare posset com-

modè; vidensq; Antiochenam quæ media erat prouinciam, Principis solatio iam per plures annos destitutam, in eam descendit sententiam, vt præmissis conditionibus, Græcis oppida quæ supererant traderentur. Et licet non multum præsumeret, quòd Græcorum viribus in eo statu conseruari posset prouincia, maluit tamen, vt eis possidentibus iste casus accideret, quàm ei periclitantis populi & terræ deficientis imputaretur ruina. Pactis igitur hinc inde iuxta prædictas conditiones, adhibito consensu dominæ Comitissæ & liberorum eius, ad placitam consonantiam redactis, præfigitur dies, quo dominus Rex, cum omni militia sua in partes illas descendat, Imperatoris homines in possessionem inducat, & eis vniuersa resignet oppida. Die igitur statuta Rex ex condicto assumens sibi Comitem Tripolitanum, & tam suos quàm Antiochenarum partium magnates, in terram Comitis Edessani, Græcos secum deducens, vsque *Turbessel* peruenit: vbi assumptâ sibi dominâ Comitissâ cum liberis suis & aliis omnibus, tam Latinis quàm Armenis, sexus promiscui, exire volentibus, Græcis regionem assignat. Erant autem oppida quæ à nostris adhuc possidebâtur, *Turbessel, Hamtab, Rauendel, Ranculat, Bile, Samosatum*, & fortasse alia quædam. Quibus omnibus Græcorum potestati resignatis, ipse cum vniuerso egredi volentium populo, cum iumentis & sarcinis eorum, quæ erant multæ nimis (nam vnusquisq; cum omni domo & familia, & supellectile vniuersa exire proposuerat) ad iter accingitur; & cum omni huiusmodi imbellis populi multitudine, & impedimentorum quantitate numerosa egredi maturat, educere volens eos sine periculo.

XVII. Audiens itaque *Noradinus*, quòd Rex ad educendum populum ingressus fuerat, & quòd de conseruanda regione omnino desperantes, Græcis viris effœminatis & mollibus, oppida resignauerant, de nostra formidine factus animosior, congregatâ ex vniuersis adiacentibus regionibus militiâ, ad easdem partes festinus descendit, volens Regi & populo de viribus suis diffidenti, & sarcinis multiplicibus impedito occurrere: ad lucrum sibi putans cedere, si tales sibi obuiam habere posset. Factumque est, quòd vix ad vrbem *Tulupam*, quæ à Turbessel vix quinque aut sex distabat miliaribus, illam impotentem multitudinem adduxerat, cùm ecce *Noradinus* vniuersam regionem suis repleuerat legionibus. Erat autem castrũ illis vicinum, *Hamtab* nomine, per quod iter eis erat futurum: illuc nostri properare volentes, videntes imminere periculum, acies instruunt, ordinant agmina, tanquam mox cum hostibus commissuri. Illi verò instructis cateruis, nostrorum aduentum, tanquam de victoria securi, auidè nimis expectabant. Accidit tamen contra spem eorum, quòd noster exercitus ad prædictum oppidum, præuiâ Domini misericordiâ, peruenit indemnis: vbi nocte totâ fessis tam iumentis, quàm hominibus, ad requiem concessa, conuocato procerum cœtu, & de futuro in crastinum itinere deliberantes, fuerunt nonnulli de magnatibus, qui prædictum præsidium exposcerent sibi dari, arbitrantes opitulante Domino contra Turcorum incursiones viribus propriis locum posse cõseruare: quorum vnus de regno erat *Henfredus de Torono*, vir magnificus Regius Constabularius: alter erat vir nobilis & potens, de principatu Antiocheno, *Robertus* videlicet *de Surda valle*. Sed videns dominus Rex neutrius vires aut potentiam ad prædictum opus sufficere, spreto vtriusque verbo tãquam inutili, pactis insistit perseuerans; & tradito Græcis municipio, populum præcipit ad iter accingi. Videre erat ibi viros nobiles, & inclytas cum ingenuis virginibus & paruis pueris matronas, natale solum, auita domicilia, cognatam regionem, singultibus & lacrymosis deserere suspiriis, & transmigrationem ad populum alterum cum fletibus & lamentis inire. Non erat pectus ita ferreum, cuius interiora non mouerent fletus & lachrymæ, & querulæ voces populi transmigrantis. Luce igitur terris redditâ, compositis sarcinis, rursum iter arripiunt: & ecce ex vtroque latere hostium acies iunctis agminibus, incedebant, in comitatum nostrorum parati ex omni parte irruere. Nostri ergò hostium videntes agmina, & grauem multitudinem, de quingentis equitibus, quos habebant, instaurant acies, & incedendi ordinem assignant instauratis. Dominum itaque Regem præire iubent, vt agmina præcedat, & turbis pedestribus gradiendi modum assignet: Comitem Tripolitanum, & *Henfredum* regium Constabularium posteriores iubent tueri partes; & vt cum maioribus & fortioribus militum copiis hostium sustineant impetus, & eorum à plebe arceant violentiam: Antiochenos verò magnates a dextris & a sinistris collocant, vt positæ in medio multitudini,

titudini, vndiq; per gyrum non deesset robur fortium, & armata militia. Sic igitur, & eodem ordine totâ die nostris gradientibus vsque ad Solis occasum intolerabiles nostris non defuerunt molestiæ, frequentes impetus, pugna iugis, congressiones continuæ. Tanta autem erat immissarum in exercitu numerositas sagittarum, vt omnes sarcinæ, ericii more, sagittis viderentur consitæ: præterea puluis, calor quoq; qualem solet Augustus ministrare, sitis quoq; aspera, plebem supra vires fatigabat: tandē Sole iā ad occasum declinante, Turci secū non habētes victualiū quidpiam, amissis de exercitu suo nonnullis nobilibus, dato ad reditum signo, nostros insequi desinunt, eorū stupentes incōparabilem instantiam & perseuerantiā. Dumq; *Henfredus* Constabularius, arcu abeuntes persequitur, aliquantulum à comitatu remotior, accessit ad eum miles quidam de hostium numero, qui repositis armis, & iunctis alternatim ad latus manibus, signum exhibet reuerentię. Is porrò cuiusdam potentissimi Turcorum principis, qui eidem Constabulario fraterno fœdere iunctus erat, & in eo tenacissimus, domesticus erat & familiaris, ab eodem missus, vt eū verbis eius salutaret, & de statu hostilis exercitus eum redderet doctiorem. Refert autem *Noradinum* cum suis in proposito habere eâ nocte ad propria maturare reditū: defecerat enim in castris eius omnis penitus alimonia, vnde eos diutiùs non poterant insectari. Sic igitur illo redeunte ad propria, Constabularius in castra se recipit: & verbo quod audierat, domino Regi cōmunicato, instante iam nocte, in loco qui dicitur *Ioha*, castrametatus est populus vniuersus. Insequentibus diebus, populo sine molestia per syluam quæ dicitur *Marris*, & vsq; ad loca nostræ ditioni subdita traducto, dominus Rex in Antiochiam se recepit. Videns igitur *Noradinus* terram Comitis, Latinorum auxilio destitutam, de Græcorum mollitie, quibus commissa erat, præsumens, frequentibus irruptionibus, & quas Græci non satis supportare nouerant, eam cœpit aggrauare. Tandemq; immissis exercitibus copiosis, obsidione vallans oppida, Gręcis violenter exclusis, infra annum vniuersam occupauit regionem. Sic igitur prouincia opulentissima, riuis, syluis, & pascuis lætissima, vbere glebâ diues, & omnibus redūdans cōmoditatibus, in qua quingenti equites sufficientia habebant beneficia, peccatis nostris exigentibus, in hostium manus deuenit, & à nostra iurisdictione vsq; in præsentem diem facta est aliena. Decesserunt itaq; ecclesiæ Antiochenæ in partibus illis tres Archiepiscopi, Edessanus, Hieropolitanus, & Coricensis: quorum ecclesias etiam nunc infidelitas detinet, & Gentilis superstitio, licet inuitas.

Interea dominus Rex Hierosolymorum *Balduinus*, pro vrbe XVIII.
Antiochena, & eius adiacente dioecesi plurimùm solicitus, ne principis destituta solatio, sicut & terra Comitis, de qua prædiximus, in manus hostium, forte descendat miserabili, & populo Christiano simul cū iactura intolerabili, ampliùs accedat confusio: vidensq; sibi liberum non esse, reuocante eum Regni curâ, moram ibi habere longiorem, dominā Principissam sæpè ac sæpiùs commonet, vt vnum de nobilibus sibi, cui nubat, eligat viris, cuius consilio & operâ Principatus regatur. Erant autem eo tempore inclyti & nobiles viri in eadem regione, domini Regis castra sequētes, dominus videlicet *Iuo de Neella*, Comes Suessionensis, vir magnificus, prudēs & discretus, cuius in regno Frācorū plurima erat autoritas; *Galtherus* quoq; de *Falcunberga*, Castellanus sancti Aldemari, qui postea fuit Tiberiadensis dominus, ipse quoq; vir prudens, vrbanitatis eximiæ, prouidus in consiliis, & in armis strenuus; dominus quoque *Radulphus de Merlo*, vir summè nobilis, & armorum vsum habēs, & prudentiâ multâ conspicuus; quorum quilibet ad procurandam regionem, meritò videbatur sufficiens. Illa autem vincula timens coniugalia, solutamq; ac liberam vitā præponens, non multùm attendebat, quid populo expediret, circa id plurimùm solicita, vt carnis curam perficeret in desideriis. Rex autem eius intelligens propositum, apud Tripolim principibus vtriusq; tam Regni quàm Principatus, curiā indicit generalem. Ad quā tam dominum Antiochenum Patriarchā cum suffraganeis suis, quàm dominam Principissam cum suis proceribus inuitat: interfuit autem & mater eius, domina Regina *Milisendis*, & Regni Principes eam secuti. Vbi cùm de publicis negotiis diligens habitus esset tractatus, ventum est ad negotium Principissæ: sed neq; tunc vel Rex, vel Comes, eius consanguinei; vel Regina vel Comitissa Tripolitana, ambæ eius materteræ, in hoc eam potuerunt inducere, vt sibi & regioni in hac parte vellet prouidere. Dicebatur autem & Patriarchæ niti cōsilio, qui

tanquam vir argutus, & versipellis, vt liberiùs interim totâ terrâ dominaretur, cuius rei cupidus erat nimis, in hoc eam dicebatur errore fouere. Cùm ergo nihil in eo

XIX. proficerent, solutâ curiâ, ad propria quisque reuersus est. Erat autem illis diebus, inter dominum Comitem & eius vxorem, dominæ Milisendis Reginæ sororê, ex zelo maritali orta simultas: cuius sedandę gratiâ, & vt Principissam neptem suam videret, domina Milisendis aduenerat. In qua resarcienda gratia, cùm ipsa iterum non multùm profecisset, sororem, rediens, deducere secum decreuerat, & in hoc procinctu ambæ erant vrbem Tripolitanam iam egressæ. Comes autem proficiscêti Principissæ comitem se ad tempus dederat, à qua sumptâ licentiâ, post modicum reuersus est interuallum: qui dum portam ciuitatis ingrederetur, nihilque omnino casus timeret sinistri, in introitu portæ, inter murum & antemurale, *Assissinorum* gladiis confossus, miserabiliter interiit. Cecidit autem & cum eo inclytus & nobilis vir, cuius superiùs fecimus mentionem, dominus *Radulphus de Merlo*, cum quodam milite suo: quorum vterque domino Comiti in ea profectione casu se dederat consortem. Rex autem in ciuitate securus aleam ludebat, recreationi dans operam, horum omnium ignarus. Commota est ergo vniuersa ciuitas, nece Comitis auditâ; & ad arma populus conuolans, quemcunque alienum à lingua nostra, vel habitu reperit, putans sicarios qui hoc malum commiserât inuenire, gladio percutit, & mortem omnibus irrogat indifferenter. Interea Rex repetinis excitus clamoribus, morte Comitis intellectâ, tristis admodum, & mente plurimùm consternatus, lacrymas & suspiria non valens cohibere, matrem & materterâ mox præcipit reuocari. Quibus reuersis, post multa lamenta & fletus vberes, corpore cum debita exequiarum magnificentia sepulturæ tradito, præcipiente domino Rege, cuncti proceres illarum partium, dominæ Comitissæ & liberis eius fidelitatem exhibuerunt. Erat autem domino Comiti, filius ei æquiuocus, nomine *Raimundus*, vix annorum duodecim; & filia nomine *Milisendis*, fratre natu posterior. His ergo sic compositis, Rex cum matre & principibus suis in Regnum reuersus est.

XX. Non multo verò post interiecto temporis interuallo, quidam nobiles Turcorum satrapæ, viri potentes, & apud suos egregii nominis, quibus cognomen est *Hiaroquin*; quorum sancta ciuitas, antequam a Christianis liberaretur, dicitur fuisse hereditas: hortante matre, & eorum improperante ignauiam, quòd tamdiu ab hereditate auita se paterentur esse extorres, collectâ infinitâ Turcorum multitudine *Hierosolymam* venire, & eam qua-

A. 1152. si iure hereditario sibi debitam vendicare proponunt. Assumptis ergò sibi ingentibus militarium virorum copiis, matrem longæuam continuis exhortationibus id monentem, secuti, iter arripiunt propositum, si Dominus ita permiserit, prosecuturi. Peruenientes igitur *Damascum*, ibi ad reparandos exercitus, & vires recreandas moram facientes aliquam, volentibus Damascenis eorum insipiens reuocare consilium, non acquieuerunt; sed resumptis viaticis, & compositis iterum sarcinis, quasi de proposito non diffidentes, versus Hierosolymâ proficiscuntur. Tandem transito *Iordane* cum vniuersis cohortibus suis montana conscendentes, in quibus sita est prædicta ciuitas, in montem *Oliueti*, qui mons conterminus prædictæ supereminet vrbi, se contulerunt: ita vt inde loca omnia venerabilia, & maximè Templum Domini, quod in summa & præcipua habent reuerentia, & vniuersam vrbem eis daretur liberis prospectibus intueri. Quod videntes qui in vrbe erant residui: nam maxima totius regionis militiæ pars apud *Neapolim* côuenerat, timentes, quia vrbs absque mœnibus erat, ne illuc aduenientium hostium se conferret multitudo: inuocato de cœlis auxilio, arma corripiunt, & certatim egressi, in hostes properare, & cum eis committere votis ardentibus accelerant. Est autem via, quæ ab Hierosolymis descendit in *Hiericho*, & inde ad *Iordanem*, inæqualis plurimùm, locis saxosis & præcipitiis periculosa frequentibus; ita vt, nihil etiam timentibus, & liberum habentibus transitum, molestum semper soleat ascendentibus vel descendentibus præstare accessum. In hanc ergo ingressi, dum nostrorum acies acriùs instantes inordinatè fugiunt, præcipitiis & locis angustis nullam ad fugiendum habilitatem concedêtibus, multi sine gladio pereunt præcipitati. Qui verò loca planiora secuti, fugæ têtabant insistere, nostrorum gladios incurrentes, saucii lætaliter in mortem nihilominus dabantur præcipites. Equi verò eorum itineris longitudine, & laboris difficultate fatigati, viarum non ferentes asperitatem, sessoribus suis, omnino deficientes, ne-

tes, negabant obsequium: vnde facti pedites, armis onusti, & vsum laboris non habentes, nostrorum subsequentium gladiis tanquam pecudes deputantur. Fit ergo tanta tam equorum quàm hominum strages, his prædictis casibus, quod præ multitudine peremptorum, ad insequendum qui præibant impediretur transitus. At verò nostri tanto auidiùs insectantes, spretis spoliis, & manubias declinantes, cædi acriùs instāt, pro summo lucro reputantes, hostiū sanguine cruentari. Qui verò apud Neapolim conuenerant, scientes prædictos hostes ad nos ingressos, vnanimiter egredientes, ad Iordanis fluenta hostibus occurrentes certatim conuolant, vt vada occupent, & impediant transire volentes: vbi eos qui insectantes effugerant, incautos reperiunt, & cōfodiunt ex latere irruentes. Facta est ergo illâ die manus Domini super eos, ita vt, sicut scriptū est: *residuum locustæ comederet bruchus.* Ioel. 1. 4. Nam qui equorum velocitate, aut aliquâ industriâ insectantes videbantur declinasse, occurrentiū ex latere gladiis cædebantur. Si qui verò agmina præeuntes, Iordanem ingressi fuerant, vadorum ignari, vndis rapiebantur tumentibus, flumine suffocati. Sic igitur qui in multis milibus ascenderant, in spiritu vehementi, in equitatu suo spem habētes, ad modicum redacti numerum, confusione induti & reuerētiâ, ad propria sunt reuersi. Dicuntur illâ die ex eis cæsa esse ad quinque milia. Factum est autem hoc anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo quinquagesimo secundo*, nono Kalen. Decembris: Regni verò domini *Balduini* regis quarti, anno nono. A. D. 1152 Nostri ergò hostium onusti spoliis, & vberes de trophæo manubias agentes, sollemnes Domino laudis hostias immolaturi, Hierosolymā reuersi sunt.

XXI. Collata igitur nostris diuinitus prædictâ victoriâ, erecti in spem bonam, Domino corda eorum dirigente, apponunt vnanimiter, communicato tam maiorum quàm minorū consilio, hostes eorum qui in vicino constituti erant, quiq; nostris sæpiùs grauia inferebant pericula, *Ascalonitas* videlicet, aliquo modo lædere. Idq; visum est pro tempore expedientiùs, vt pomeria ciuitati adiacentia, vnde ciuibus multa erat commoditas, in manu forti extirpare niterentur, & in parte saltem hostes proteruos damnificare. Iuxta quod propositum, collectæ vnanimiter in manu valida ante vrbem prædictam vniuersæ Regni copiæ, arbitrati sufficiens esse, si effectui possent mancipare propositum. Sed præsentibus nostris ante vrbem, affuit mirabiliter diuina clemētia, quæ eos ad maiora cœpit ex insperato accendere. Nam postquā ante vrbem nostræ constiterunt acies, tantus ciues pauor inuasit, quòd infra vrbē omnes se receperunt certatim: nec inuentus est vel vnus, qui extra mœnia nostris se daret obuiam. Vnde sumptâ occasione ex eo quòd ita deterriti videbantur, dirigente eos diuinâ gratiâ, adiiciunt vrbē obsidione vallare. Missisq; nunciis per vniuersos Regni fines, præcipiunt euocari eos qui domi remanserant, vt omnes vnanimiter die præfixâ adesse non differant, propositum quale DEVS eis inspirauerit, aperientes. Qui ergò vocati fuerāt, gratulabundi & sine mora conuenientes, ad eos qui se præcesserant, adiuncti sunt, castra cum aliis circa vrbem locantes. Et vt firmum esset quod aggrediebantur, & de perseuerantia in proposito nulli dubitare liceret, iuramentis exhibitis corporaliter se inuicem obligant, quòd ante vrbem captam, ab obsidione non desistant. Conuocatis igitur vniuersi Regni viribus, & populo vnanimiter conueniente, dominus Rex, dominusque Patriarcha, cum aliis tam secularibus, quàm ecclesiasticis regni Principibus, signum Dominicæ Crucis viuificū & venerabile, secum habentes, ante vrbem prædictam felicibus auspiciis octauo Kalendas Februarii castrametati sunt. Interfuerunt autem de ecclesiarum prælatis, dominus Hierosolymorum Patriarcha *Fulcherus*, dominus *Petrus* Tyrensis Archiepiscopus, dominus *Balduinus* Cæsariensis Archiepiscopus, dominus *Robertus* Nazarenus Archiepiscopus, dominus *Fredericus* Acconensis Episcopus, dominus *Geraldus* Bethleemita Episcopus. Abbates etiam nonnulli: *Bernhardus* etiam *de Tremelai* magister Militiæ Templi, & *Raimundus* magister Domus Hospitalis. De Principibus autem laicis: *Hugo de Ibelim*, *Philippus* Neapolitanus, *Henfredus de Torono*, *Symon* Tiberiadensis, *Gerardus* Sidoniensis, *Guido* Berithensis, *Mauritius* de monte Regali, *Rainaldus de Castellione*, *Gauderus de Sancto Aldemaro*, qui duo apud dominum Regem stipendia merebant. Ordinatis itaque compositisque per gyrum tentoriis, & principibus certis congruisque mansionibus dispositis, cœpto fideliter insistunt operi, tanto labori debitam deuotè & prudenter impendētes sollicitudinem.

XXII. Est autem *Ascalona* vna de quinque Philistiim vrbibus, in littore maris sita, formam habens semicirculi, cuius chorda siue diameter, secus littus maris iacet; circũferentia verò, siue arcus, super terram ad Orientem respiciens. Iacet autem tota ciuitas quasi in fouea, tota decliuis ad mare, aggeribus vndique cincta manufactis, supra quos mœnia sunt, cum turribus frequentibus, opere solido, duritiem lapidis vincente cœmento nexorum; muris debita spissitudine latis, & congruâ proportione sublimibus: verùm etiam & antemuralibus, eadem soliditate fabrefactis, cincta est per gyrum, & communita diligentiùs. Fontes autem neque infra murorum ambitum, neque sibi vicinos habent aliquos, sed puteis tum extrà, tum inferiùs, aquas sapidas & ad potum habiles ministrantibus abundat: Cisternas quoque aquarum pluuialium receptiuas, ad maiorem cautelam, ciues interiùs construxerant nõnullas. Erant autem & in murorum ambitu portæ quatuor, turribus excelsis & solidis diligentissimè communitæ: quarum prima quæ ad Orientem respicit, dicitur *Porta maior*, cognomento *Hierosolymitana*, eò quòd Vrbem Sanctam respiciat, habens circa se duas turres altissimas, quæ quasi robur & præsidium subiectæ videntur preesse ciuitati: hæc ante se tres aut quatuor in antemuralibus portas habet minores, quibus ad eam per quosdam amfractus peruenitur. Secunda est quæ ad Occidentem respicit, & dicitur *Porta maris*, eò quòd per eã ad mare ciuibus pateat egressus. Tertia ad Austrum, *Gazam* vrbem, de qua superiùs fecimus mentionem, respicit, vnde & ab ea cognomen ducit. Quarta ad Septentrionem respiciens, ab vrbe finitima, in eodem sita littore, *Ioppensis* dicitur. Hæc autem ciuitas, situ maris nullam præbente aptitudinem, portum, vel aliquam tutam nauibus non habet vel habuit stationem; sed littus tantùm arenosum, & circa id mare, ventis intumescentibus, fretosum valde, & accedentibus, nisi multa fuerit in mari tranquillitas, nimis suspectum. Solum autem exteriùs vrbi adiacens harenâ est obsitum, agriculturæ nesciens, vinetis tamen & fructiferis arboribus accommodum; exceptis valliculis in parte Septentrionali paucis, quæ iniecto fœcundatæ lætamine, & aquis irrigatæ puteallibus, herbarum & fructuum aliquam ciuibus præstant commoditatem. Erat autem in ea ciuitate populus multus, quorum ei qui minimus erat, & vt vulgò dicebatur, etiam recens nato, de thesauris *Ægyptii Calyphæ* dabantur stipendia. Multam enim & maximam, tam prædictus dominus, quam eius principes, pro eadem vrbe gerebant sollicitudinem: arbitrantes, quòd si illa deficeret, in nostrorum veniens ditionem, nihil restaret aliud, quàm vt libero & sine difficultate accessu nostri principes in Ægyptũ descenderent, regnum violenter occupaturi. Vtebantur ergo eâ pro muro, & profusâ liberalitate quater in anno, tam per mare quàm per terras ciuibus ministrabãt subsidia: vt eâ superstite, & nostris circa eam studium consumentibus & operam, ipsi optatâ interim tranquillitate fruerentur. Multis ergo propterea vrbi necessaria ministrabant expensis, arma, victum, & recentem militiam, certis temporibus dirigentes, vt nostris circa eos occupatis, minor eos de nostrorum suspectis viribus premeret sollicitudo.

XXIII. Hãc igitur vrbem, per annos quinquaginta & ampliùs, postquam Dominus Terræ Pomissionis partes reliquas populo Christiano tradiderat, adhuc resistentem, & nostris conatibus æmulam, tãdem obsidere conati sunt, rem aggressi arduam, & penè impossibilem. Nam, præter id quod muris & antemuralibus, turribus & aggere, armis & victualibus erat supra omnem opinionem instructa, populum habebat vsum & experientiam armorum habentem, in tanta quantitate, vt à prima obsidionis die, vsque ad nouissimum, numerus obsidentium à multitudine obsessorum in duplo vinceretur. Dominus igitur Rex, dominus quoque Patriarcha, dominus etiam *Petrus*, prædecessor noster, Tyrensis Archiepiscopus, alii quoque Regni magnates, tam principes quàm ecclesiarum prælati, vnaque cum eis ciues vrbium singularum, segregatim tabernacula figẽtes, vrbem per terras obsederant: dominum verò *Girardum* Sydoniensem, vnum de magnis Regni proceribus, quindecim nauium rostratarum & ad cursum expeditarum classi præfecerant, vt per mare volentibus accedere, aditum impediret; volentibus egredi nihilominus inhiberet egressum. Porrò nostri penè diebus omnibus, nunc equites, nunc pedites, in vrbem frequentes dabant assultus: illi verò occurrentes animosiùs, resistebant viriliter, pro vxoribus & liberis, & quod præcipuum est, pro libertate contendentes. Quibus congressionibus nunc hi, nunc illi, sicut in huiusmodi solet accidere, fie-

te, fiebant superiores; nostri tamen frequentiùs meliorem calculum reportabant. Dicebatur autem & in castris tāta esse, cum rerum venalium omnimoda commoditate, securitas, vt ita se haberet populus in tentoriis & tabernaculis quibuslibet, sicut domi in muratis vrbibus se consueuerat habere. Vrbani autem, curâ præcipuâ locum de nocte custodiētes, deputatis alternatim vigilibus, & ipsi maiores vicissim nihilominus custodientes vigilias, mœnia perlustrantes, noctes ex parte plurima trahebant insomnes. Erant autem & in circuitu murorum, & turrium in propugnaculis locatæ vitreæ lampades opercula habentes vitrea, ignē qui oleo fouebatur infuso conseruantes, ex quibus mœnia circuire volētibus, lumen tanquā de die ministrabatur. Nostris quoq; qui in castris erant, pro tempore turmatim deputabantur vigiliæ, & iugis non deerat custodia, timentibus ne vrbani nocturnas irruptiones in castra facerent; aut Ægyptii in eorum subsidium properantes, subitis & improuisis incursionibus læderent exercitum: quamuis & circa *Gazam* in locis pluribus non deerant exploratores, qui hostium aduentum citissimè possent prænunciare.

Sic igitur duobus mensibus eodem tenore continuatâ obsidione, accidit vt more solito circa Pascha adesset transitus, & Peregrinorum adueniret frequentia. XXIV. Cōmunicato ergo cōsilio diriguntur de exercitu, qui auctoritate Regiâ tā nautis quàm Peregrinis redire volentibus, interdicant reditum, & omnes ad obsidionem & laborem Deo tam acceptum promissis inuitent stipendiis, & naues tā maiores quàm minores illuc deducant. Factumq; est vt subitò & intra paucos dies, secundo actæ flatu naues omnes, quotquot illo transitu aduenerant, ante vrbem adessent; Peregrinorum quoq; tam equitum quàm peditum ingentes copiæ nostris expeditionibus se adiungerent, & diebus singulis exercitus augeretur. Erat ergo in castris lætitia, & spes fruendi victoriâ: apud hostes autem mœror inualescebat & anxietas; & de viribus diffidentes rariùs egrediebantur ad conflictus, licet sæpiùs lacessiti. Frequentibus etiam nunciis Calypham Ægyptium sollicitāt, quatenus maturè procuret subsidium, alioquin in proximo se defecturos significant. Ille verò impiger per principes suos, operi huiusmodi præpositos, classem instruit, militiam comparat, armis, victualibus & machinis naues excelsas onerat, præfectos ordinat, expensas tribuit, moras arguit, & imperat celeritatem. At nostri interea emptis multo precio nauibus, sumptisque ex eis malis, vocatis artificibus, castrum ligneum ingentis erigunt celsitudinis; intusq; & de foris cratibus & coriis contra incendia & fortuitos casus diligenter cōmuniunt, vt iis quibus ex eo vrbem impugnare mandabatur, tutum posset conferre præsidium. Ex reliqua autem lignorum naualium materia, machinas instruunt iaculatorias, quas congruis ad infringenda mœnia locāt stationibus. Scrophas quoq; ex eâdem contexunt materiâ, quibus impunè ad complanandos aggeres accedebatur. His ergò ritè compositis, consideratâ quoq; eâ muri parte, cui castellum nostrum posset applicari faciliùs, complanato ex multa parte per prædicta instrumenta priùs aggere, magnis clamoribus castrum muro applicant, vnde totam eminus erat vrbem conspicere, & cum iis qui in vicinis erant turribus, cominus experiri. Laborabant porrò ciues & instabant proteruiùs, cùm ex muris tum ex aggere, arcubus & balistis; sed incassum operam consumentes, eos qui intus latebant, quorum studio promouebatur machina, lædere non poterant. Fiebat ergo ciuium concursus ad eam muri partem, quæ castello erat opposita: & qui inter eos erant animosiores, ibi præcipiebantur vires experiri, continuum habentes & iuge certamen cum iis, qui de castello eos impugnabāt. Sed & in aliis eiusdem muri partibus, per loca varia non deerat conflictus & pugna pertinax, ita vt vix absque strage dies præteriret vlla, exceptis sauciis; quorum vtrinque turba erat plurima. Audiuimus & quorundam in illa obsidione, tam nostrorum quàm hostium virtutem egregiam, facta memorabilia. Sed nos generalia prosequentes, huiusmodi specialibus non multam damus operam. Cùm igitur per quinque menses continuos nostri principes in obsidione perseuerassent, hostiumque vires attritæ viderentur aliquatenus, nostros autem spes solito amplior obtinendi ciuitatem foueret, ecce subitò Ægyptiorum classis flatibus acta prosperis, comparuit. Quam videntes *Ascalonitæ*, voces cum manibus tendunt ad sidera, & magnis intonant clamoribus, recedendum nostris esse, aut in proximo pereundum. *Girardus* verò Sydoniensis, qui nostræ classi præerat, videns hostium exercitum ad vrbem accedere, cum XXV.

paucis quas habebat galeis, tentans occurrere & impedire accessum, multitudinem veritus, terga vertit, fugâ vitæ consulens & saluti. At verò classis hostium ad vrbem accessit intrepida, ciuibus optatam deferens consolationem. Erant porrò in eadem classe, Galeæ, vt dicitur, septuaginta & aliæ naues viris, armis & victualibus vsque ad summum oneratæ, miræ & ingentis magnitudinis, quas omnes in subsidium vrbi prædictæ princeps miserat Ægyptius. Hi denuò tanquam reparatis viribus, & de subsidio præsumentes, nostris rediuiua cœperunt hostes inferre certamina, solito proteruiùs & frequentiùs conflictus appetentes: ciues tamen cautiùs, quibus nostrorum nota erant negotia, rudes verò, & qui recenter venerāt, gloriæ cupidi, vt vires ostentarent & audaciam, dum incautè negotiantur, occumbunt frequentiùs, quousque & ipsi nostrorum experti constantiam, didicerunt parciùs
XXVI. irruere, & modestiùs irruentium impetus sustinere. Dumq; hæc circa Ascalonā in castris geruntur, domina *Constantia*, domini Raimundi Antiocheni Principis vidua, licet multos inclytos & nobiles viros, eius matrimonium appetentes, more fœmineo repulisset; *Rainaldum de Castellione*, quendam stipendiarium militem, sibi occultè in maritum elegit: noluit autem verbum publicari, quoadusq; domini Regis (cuius erat consobrina, & sub cuius protectiône Principatus videbatur consistere) interueniret auctoritas & consensus. Festinauit igitur prædictus *Rainaldus* ad exercitum, & verbum domino Regi communicans, sumptâ eius coniuentiâ, Antiochiam rediens, prædictam duxit in vxorem Principissam, nō sine multorum admiratione, quòd tam præclara, potens & illustris fœmina, & tam excellentis vxor viri, militi quasi gregario, nubere dignaretur. Interea *Noradinus*, vir prudēs & circumspectus, audiens quia mortuus erat *Ainardus* socer eius, Damascenorum Princeps militiæ, & Regis procurator negotiorum, qui suis conatibus plurimùm semper restiterat; videnśq; dominum Regem Hierosolymorum, omnemq; regni eiusdē militiam, circa Ascalonam iamdudum occupatos; arbitransque quòd non facilè obsidionem desererent, vt Damascenis contra se auxilium postulantibus ministrarent, sumptâ ex tempore occasione, ad partes cum ingenti militia accessit Damascenas, quasi regnum violenter occupaturus. Vbi fauentibus & vltrò manus dantibus Damascenis, Regem eorum hominē dissolutum & inutilem, regno priuat; & vagum & profugum super terrā, fugere compulit in Orientem. In quo facto, nostra nihilominus deterior facta est conditio: nam pro viro impotente, & qui pro sua debilitate nostris erat obnoxius, eatenus, vt tanquam subiectus, annua tributa persolueret,
Matth. 12, 25. durior nobis oppositus est aduersarius. Nam, sicut *regnum in seipsum diuisum*, iuxta verbum Saluatoris, *desolatur*; sic *vnita plurima, sibi robur ex mutuo solent assumere, & in hostes consurgere fortiora.* Captâ itaque Damasco, & subactâ regione vniuersa, volens Ascalonitis opem, qualem poterat de remoto conferre, vrbem *Paneadensem*, in nouissimis regni finibus sitam, de nostrorum præsumens occupationibus, obsidet: vt in obsessorum auxilium reuocati, obsidionem circa Ascalonam desererent, & infecto negotio redire compellerent r. Sed præuiâ Domini misericordiâ, à spe tanta decidens, neutrum obtinuit. nam ipse circa obsessam ciuitatem non profecit; & nostri opitulante Domino ad deditionem compulerunt. Per idem quoque tempus mortuo domino *Bernardo*, bonæ memoriæ Sydoniensi Episcopo, substitutus est ei *Amalricus*, piæ in Domino recordationis, Abbas Canonicorum regulariū, ordinis Præmonstratensis, in eo loco qui dicitur *sancti Abacuc*, siue *sancti Ioseph*, qui cognominatus est ab Arimathia; vir simplex ac timens DEVM, & egregiæ conuersationis: qui in Ecclesia Liddensi, per manum domini *Petri* felicis memoriæ, Tyrensis Archiepiscopi, munus consecrationis dicitur recepisse: quoniam ab vrbe obsessa, nulli
XXVII. li longiùs abscedere dabatur licentia. Interea qui in expeditione erant, cœpto cum multa diligentia instantes operi, non cessant assiduè vrbem obsessam impugnare, & circa eam portam, quæ *Maior* dicitur, congressiones innouare ciuibus valde periculosas; tormentis nihilominus iaculatoriis turres ac mœnia debilitare; & infra vrbem, non sine strage multa, funditus dissoluere, immissis magnis molaribus, domicilia. Qui verò in castello ad eius custodiam deputati erant, tantas ciuibus, non solùm iis qui in turribus & in muris resistebant, verùm iis etiam, qui per vrbem necessitatibus tracti, discurrere cogebantur, arcubus & sagittis inferebāt molestias, vt earum respectu, quicquid alibi ciuibus inferebatur, leue iudicaretur, &

quamuis

quamuis durum esset, tolerabile. Vnde communicato inter se consilio, eorum maximè expetentes opem, quibus maior in eiusmodi videbatur experientia, proponunt, vt quocunque periculo, quocunque ciuium discrimine, interiectis inter murum & castellum lignis aridis, aptam ignibus materiem & fomitem præstare valentibus, procurato occultè incendio, concremetur: alioquin nec spes salutis, nec resistendi fiducia, sic oppressis & vsque ad summum afflictis, videbatur. Surgentes igitur eorum exhortationibus quidam viri fortes, viribus & animo præstantiores, ciuium suæ præferentes salutem, obiectãt se periculis, ligna ad eam partem muri, quæ castello erat vicinior, comportantes, & in locum qui medius videbatur inter murũ & machinam proiicientes exteriùs. Compositâ porrò lignorum strue maximâ, & quæ videbatur ad incendium castelli sufficere, picem desuper infundunt, oleum quoq; & liquamen, & cætera huiusmodi incendiorum irritamenta, quæ solẽt ignibus præstare fomitem. Igne igitur immisso, affuit nobis manifestè diuina clemẽtia: nã statim inualescente incendio, suscitatus est ventus ab Oriente vehemens, qui totas incendii vires, in murum ciuitatis flatu vehementi contorsit. Ventus igitur, vehementiâ suâ, flammas in murum, incendiumq; impellens, totâ nocte illa peruigil & flatus continuans, murum vsque in fauillam decoxit: ita vt mane facto, circa diei crepusculum, ab vna turri, vsque ad cõterminam, totus corruerit funditus, ita quòd ruinæ sonitus vniuersum cõmouit exercitum: decidẽs autem tanto põdere castello illisus est, vt cui non nocuerant incẽdia, muri casus de principalibus membris quædam confringeret, & eos qui in eius soliis & proiectis excubias procurabant, paulò minus ad terram deiiceret. Excitus igitur ad hunc ruinę sonitũ vniuersus exercitus, arma corripiunt; ad partes illas conuolant quasi patefacto diuinitus aditu, protinus intraturi. At magister Militiæ Templi, Bernardus de Tremelai, cum fratribus suis, alios ante multò præuenientes, aditũ occupauerant, neminẽ nisi de suis intrare permittentes: eos autem hac intentione dicebantur arcere, quatenus primi ingredientes, spolia maiora & manubias obtinerent vberiores: Nã *in violenter effractis vrbibus, id hactenus apud nos pro lege obtinuit consuetudo, vt quòd quisque ingrediens sibi rapit, id sibi & heredibus suis perpetuò iure possideat.* Poterant autem omnibus indifferenter ingredientibus, & mancipari ciuitas, & victoribus spolia sufficere. Sed *de vitiata radice & peruersa intentione opus prodiens, rarum est vt bono fine claudatur:* quia

Non habet euentus sordida præda bonos.

Dum ergo cupiditate rapti, ad prædæ participiũ renuunt habere consortes, in mortis periculo, meritò reperti sunt soli. Ingressos igitur ex eis circiter quadraginta, cæteris subsequi non valentibus, ciues priùs de vita solliciti, & extrema omnia sustinere sine contradictione parati, videntes eos paucos, resumptis viribus & recepto animo, eos gladiis excipiunt, & interceptos obtruncant. Iunctis igitur iterum agminibus, quasi viribus renatis, & armis quæ quasi victi deposuerant, resumptis, ad eam partem vnanimiter conuolant, quâ murus deciderat. Trabes itaque immensæ magnitudinis & ligna ingentia, quorum illis ex nauibus multa erat copia, contexentes, hiatum replent, obturant aditum, & locum certatim faciunt impermeabilem. Communitis etiã turribus, quæ ex vtroque latere vicinæ fuerant incendio, quas incendiorum importunitatem ferre non valentes, dereliquerant, bella renouant, ad congressus iterum accinguntur; nostros vltrò prouocant ad prælia, tanquam nihil omnino aduersitatis perpessi. Qui autem in castello erant, scientes se bases habere minus solidas, & quòd ab inferiore parte læsa erat in spondis solidioribus machina, minus proteruè instabant, non multùm de eius soliditate præsumentes. Illi autem interemptorum corpora in nostram confusionem, super murum in propugnaculis funibus suspendentes, nostris insultabant, lętitiam quam mente conceperant, verbis & nutibus exprimentes. Sed huius *gaudii extrema luctus occupat*: & quæ sequuntur manifestè indicant, quàm verè dicatur, *ante ruinam exaltabitur cor.* Nostri vero è conuerso, mente consternati & animo, mœrore confecti, & cordis amaritudine, de victoria diffidunt, pusillanimes effecti. Prov. 16.

XXVIII. Interea dominus Rex, casus acerbitate perterritus, Principes conuocat, & coràm positâ viuificâ Cruce (nam in eius tabernaculo conuenerant) præsentibus domino Patriarchâ, domino quoq; Tyrensi Archiepiscopo, & aliis Ecclesiarũ Prælatis, quid in tanta rerum varietate sit opus, quærit sollicitus. Illis verò sub DEI timore constitutis, & cum multa anxietate

deliberantibus, facta est votorum dissonantia, & deliberantium quasi bipertitum desiderium. Alii namque, de obtinenda vrbe diffidentes, longo se tempore operam ibi inutiliter consumpsisse asserebăt, militiam ex parte cecidisse, Principes saucios, aut peremptos, expensas deficere, ciuitatem inexpugnabilem esse, ciues eius bonis omnibus abundare, eorum vires reparari sæpiùs, nostras verò deficere, prætendentes, reditum persuadebant. Alii verò quibus mens erat sanior, perseuerandũ esse adhuc in proposito, & de Domini misericordia sperandum, qui non soleat relinquere sperantes in se piâ longanimitate, hortabantur: proponentes *parum esse, negotia qualibet bonum habere principium, nisi & simili fine claudantur.* Dicunt etiam multùm temporis & expensarum plurimùm impendisse; sed spe fructus vberioris, quem Dominus, etsi differre, non tamen auferre videbatur: cecidisse suos aiunt; sed tamen spes erat, vt meliorem inuenirent resurrectionem: fidelibus esse promissum, *Tristitia vestra*

Ioh. 16. a. Matth. 7. a.

vertetur in gaudium: &, *Quodcunque petieritis, fiet vobis*, asserebant. Hæc & similia allegantes, reditum dissuadebant; & vt in proposito tanquam viri fortes perseuerarent, monere nitebantur. Priorem sententiam penè omnes Laici Principes fouebant: Rex quoque tædio casuum aduersorum in eam procliuior videbatur. In opposita sententia dominus Patriarcha, dominus quoq; Tyrensis erant cum clero, cõsortem habentes dominum *Raimundum* magistrum hospitalis, cum fratribus suis. Sic igitur eis ab inuicem dissentientibus, & varia pro vtraque parte allegantibus, affuit præsens diuina clementia, quæ domini Patriarchæ sententiam, quæ maioribus iuuabatur meritis, & ampliore nitebatur honestate, omnibus fecit cõplacere. Proponunt igitur vnanimiter, recurrendum esse ad Dominum, & implorato de cœlis auxilio, in eo quod cœperant perseuerandum, quoad vsque visitet eos *Oriens ex alto*, & labores eorum clementer respiciat. Redeuntes itaque in idipsum, vnanimiter arma corripiunt, perstrepunt tubis; lituis & voce præconiâ ad pugnam populum excitant vniuersum. Illi verò peremptorum fratrum vlcisci affectantes iniurias, solito ardentiùs ante vrbem conueniunt, & hostes ad prælia auidissimè prouocant. Intueri erat, nostras acies, tanquàm nihil damni pertulissent, aut recentibus vterentur viribus, exterminato furore, in hostes irruere, & impetus inferre solito vehementiores, ita vt mirarentur hostium cunei; & in nostris virium augmentum insuperabile, & instandi stuperent perseuerantiam: cumque & ipsi pari tentarent resistere conatu, frustra nitentes, non poterant nostrorum tolerare instantiam aut gladios declinare. Certatum est ergo illâ die, viribus longè disparibus: sed tamen tam equitum quàm peditum copiæ, de hostibus vbique triumphantes, palmam vndique reportabant. Facta est itaque strages hostium maxima, & recompensata est mensurâ superefluente, quam nostri nudiustertius passi erant, iniuria. Non erat in ciuitate familia, quam luctus domesticus, & familiaris non premeret anxietas. Induta est ergò confusione ciuitas, & comparatione præsentis periculi leuia videntur præterita. A prima enim obsidionis die, vsque in præsentem, nunquam paria damna receperant, nec similis illis acciderat iactura. Consumpto enim militiæ robore, & vrbis moderatoribus interemptis, defecerat consilium, virtus elanguerat, & omnis spes euanuerat resistendi. Factumq; est quòd de publico cõsilio missi sunt quidam de primoribus populi, pacis interpretes, & inducias à domino Rege postulantes ad tempus, vt datis nostrorum, receptisq; suorum defunctorum corporibus, liceat vtrisque, pro more suo, debitas funeribus exhibere exequias, & supremum honorem impendere. Placuit itaq; nostris postulata conditio: receptaq; suorum corpora, cum exequiarum solennibus, commendant sepulturæ.

XXIX. Ascalonitis verò, postquam præsentem suorum stragem conspexerunt, & manum magnam, quam exercuerat in eos Dominus, renouatus est dolor, anxiatus spiritus, & præ doloris immanitate, eorum interiùs liquefactæ sunt animæ. Et vt nihil eis ad cumulum deesset malorum, accidit eadem die, vt quadraginta fortibus ex eis, trabem ingentis magnitudinis, ad locum vbi necessaria videbatur, deferentibus, lapis ingens de nostra emissus iaculatoria machina, casu super trabem decideret, & quotquot oneri suberant deportando, omnes simul cũ ea trabe contereret. His ergò pressi molestiarũ ponderibus, & in amaritudine positi, eos qui residui erant ex Patribus, plebs cõuocat cum lachrymis & gemitu in vnum collecta, ita vt nec matres deessent, paruulos tenẽtes ad vbera, nec senes valetudinarii, quibus vix supremus in præcordiis

hærebat

hærebat spiritus. Vbi per disertos & prudentes viros de communi omnium consilio habitus est ad populum vniuersum huiusmodi sermo: *Viri Ascalonitæ, qui habitatis intra portas istas, nostis, & nemo vobis melius, quàm periculosam & difficilem cum populo isto ferreo, & in proposito nimium pertinaci, iam per annos quinquaginta luctam habuimus: experimentis quoque compertum habetis, quotiens in acie patres nostros fuderint; & quotiens loco parentum filii contra eos bella reparauerint recidiua, iniurias propulsare, & locum hunc, vnde originem traximus, cum vxoribus & liberis, & quod maius est, libertatem conseruare cupientes. Quinquagesimus quartus hodie agitur annus, ex quo populus iste nobis tam molestus, ab extremis Occidentis partibus ad nos ascendens, à Tarso Ciliciæ vsque in Ægyptum vniuersam regionem manu forti violenter occupauit: sola hæc ciuitas decessorum nostrorum meritis & virtute, in medio tantorum vsque in præsentem diem indeficiens subsistit aduersariorum: quæ tamen hactenus passa est, respectu imminentium, minima aut nulla iudicari possunt. Et nunc quidem resistendi animus nobis in nullo remissior est; sed attritus exercitus, consumptæ copiæ, laboris pondus intolerabile, hostium peruigil & nimiùm pertinax multitudo, continuæ tam animorum quàm corporum molestiæ vires negant, & protrahendi negocium inuident facultatem. Vnde Patribus videtur, si & vobis ita visum fuerit, instanti tempori, & præsentibus miseriis expedire, vt missis nunciis pro vniuerso populo ad potentem istum Regem, qui nos obsidet, tentemus exitum liberum cum vxoribus & liberis, seruis & ancillis, & omnimoda supellectile, conditionibus interpositis impetrare: & ei, quod gementes dicimus, vrbem resignare, vt tantis malis finem imponamus.*

XXX. Visus autem sermo hic in oculis omnium bonus, & cum magnis & consonis clamoribus, sicut in huiusmodi fieri solet, esse approbatus, electi sunt de omni populo viri prudentes & discreti, reuerendæ senectutis argumenta portantes, qui præordinatas ad dominum Regem & Principes eius deferant conditiones: quibus extra portam egressis, sumptis priùs induciis, & accedendi licentiâ, dominum Regem adeunt. Factaque eis vniuersorum Principum (sicut expetierant) copiâ, verbum proponunt, placitas exponentes ex ordine conditiones. Quibus iussis ad tempus egredi, Rex cum Principibus habito consilio, quid singulis videatur diligenter exigit: illi autem præ gaudio erumpentes in lachrymas, oculos cum manibus tollentes ad sidera, vberes Creatori referunt gratias, quòd indignis tantam dignatus est conferre sui muneris largitatem. Reuocatis igitur nunciis, datum est illis de communi responsum: *Placere conditiones interpositas, si tamen infra triduum subsequens, vniuersam expedirent ciuitatem.* Quod illi approbantes, vt robur pactis magis accedat, iuramenta sibi exigunt præstari: quibus per manum domini Regis & electorum Principum corporaliter, & cum solemnitate præstitis, quòd *bona fide, sine dolo malo* factorum tenor prædictorum conseruetur: datis priùs obsidibus eis, quos nominatim Rex expetierat, ad propria læti sunt reuersi, secum deducentes quosdam de nostris milites, qui vexilla Regia super eminentiores ciuitatis turres in signum victoriæ collocarent. Postquam autem exercitus noster cum summo desiderio id expectans, vexilla regia in turribus sublimioribus conspexit, factus est exultantis populi clamor ingens cum lachrymis, vsque ad sidera voce consonâ laudantium, & dicentium: *Benedictus DEVS patrum nostrorum, qui non deserit sperantes in se: & benedictum nomen maiestatis eius, quod est sanctum: quia vidimus mirabilia hodie.* Factum est autem, vt cùm per totum triduum continuum ex compacto haberent inducias, nostrorum formidantes præsentiam, infra biduum compositis sarcinis, cum vxoribus & liberis, seruis & ancillis, & supellectile omnimoda accincti ad iter, egressi sunt. Quibus dominus Rex duces itineris concedens, vsque *Laris*, ciuitatem antiquam, sitam in solitudine, iuxta pactorum tenorem, dimisit in pace. Dominus autem Rex, dominus quoque Patriarcha, cum cæteris Regni Principibus, & Ecclesiarum prælatis, vna cum vniuerso clero & populo, præuio ligno Dominicæ Crucis, cum hymnis & canticis spiritualibus vrbem ingressi, in præcipuo eorum & eximii decoris oratorio, quod postmodum in honorē Apostoli Pauli consecratum est, Crucem Dominicam intulerunt. Vbi celebratis sollemniter diuinis, post gratiarum actiones, in hospitia sibi deputata se recipientes, lætum & seculis memorabilem egerunt diem. Intra paucos autem dies, dominus Patriarcha ordinans Ecclesiam, certum numerum Canonicorum ibi, & eis certa stipendia (quæ *præbendas* vocant) instituit: Episcopum quoque quendam *Absalonem*, Ecclesiæ Dominici Sepulchri Canonicum regularem, reclamante multùm, & id fieri interdicente, *Gerald-*

de Bethleemitâ Episcopo, ordinauit. Postmodum verò per appellationem caussa ad Romani Pontificis audientiam delatâ, obtinuit prædictus Bethleemita Episcopus, eo excluso quem dominus Patriarcha ibi consecrauerat, Ascalonitanam Ecclesiã, cum possessionibus suis, sibi & Ecclesiæ Bethleemiticæ iure perpetuo possidendã. Rex autem, tam in vrbe, quàm in suburbanis, matris consilio, benemeritis, & quibusdam etiam precii interuentu, possessionibus & agris in funiculo distributis, ciuitatem fratri suo adolescenti, domino *Amalrico* Ioppensi Comiti liberaliter concessit. An. D. 1154. Capta est ergo prædicta ciuitas, anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo quinquagesimo quarto*: regni verò domini *Balduini* Regis quarti, anno decimo, mense Augusto, die mensis duodecimâ. Accidit autem miseris Ascalonitis proficiscentibus, & descendentibus in Ægyptum, casus miserabilis. Nam discedentibus ab eis Regis hominibus, qui dati erant euntibus duces itineris, & vt nemo eos molestaret, ad tutelam, *Nocquinus* quidam, Turcus genere, armis strenuus, sed peruersus moribus & infidelis, qui apud eos laborum particeps, stipẽdia merens, diu militauerat: fingens se profectionis eorum & descensionis in Ægyptum consortem, vbi videt eos ducibus destitutos, spretâ fide, humanitate contemptâ, irruit super eos; & ablatis spoliis discedens, errabundos dimisit in solitudine.

EXPLICIT LIBER SEPTIMVSDECIMVS.

CAPITVLA LIBRI OCTAVIDECIMI.

volim pro regio matrimonio missi fuerant; & Regi vxorem ducunt, neptem Imperatoris.

XXIII. Imperator Constantinopolitanus Antiochiam venit: princeps Raynaldus de eo quod in Cyprios commiserat satisfaciens, ei reconciliatur.

XXIV. Rex ad partes illas properans, ab eodem Imperatore honestè suscipitur, & infinita reportat munera.

XXV. Imperator Antiochiam ingreditur, in ciues multam liberalitatem exercens: vnde postmodum ad propria reuertitur.

XXVI. Hadriano defuncto, in ecclesia Romana schisma oritur periculosum.

XXVII. Noradinus, Iconiensis Soldani fines ingressus, partem eius violenter occupat. Rex Damascenorum fines depopulatur.

XXVIII. Princeps Antiochenus Rainaldus ab hostibus capitur, & apud Halapiam vinculis mancipatur.

XXIX. Ioannes quidam Romanæ ecclesiæ presbyter Cardinalis, in Syriam descendit Legatus: de eius susceptione inter episcopos oritur dissonantia. Amalrico Ioppensi Comiti, fratri Regis, filius nascitur Balduinus.

XXX. Rex ab Antiochenis vocatus, illuc properat: Imperiales Legati adsunt, vxorem domino suo, vnam de consanguineis domini Regis postulantes.

XXXI. Rex sororem Comitis Tripolitani, virginem illustrem Milisendem nomine, ei deputat: sed post annum eam repudiat Imperator, & vxorem ducit Mariam principis Raimundi filiam.

XXXII. Rex circa Antiochiam castrum reædificat, quod dicitur Pons Ferri. *Regina Milisendis mater eius moritur.*

XXXIII. Comes Tripolitanus pro repudio sororis iratus, Imperatori quantas potest irrogat iniurias.

XXXIV. Rex apud Antiochiam pharmacũ bibit: vnde in supremã deductus ægritudinẽ, quærebat ad propria reuerti, sed inualescẽte ægritudine, in itinere apud Berithũ vitã finit.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI OCTAVIDECIMI.

INCIPIT LIBER OCTAVVSDECIMVS.

INTEREA *Rainaldus de Castellione*, qui domini Raimundi, Principis Antiocheni viduam duxerat, de quo facto superiùs diximus, videns quia domino Patriarchæ factum non multùm placuerat ab initio, & adhuc in eodem perseuerabat, suspectas eius omnes habebat vias. Ille autem tanquam vir & ditissimus & potens, & supremæ auctoritatis, liberè satis, tam de eius persona, quàm de eius actibus, tum in secreto, tum in publico sæpius loquebatur. Erant autem nonnulli, sicut in talibus frequenter solet contingere, qui huiusmodi verba, odiorum fomitem quærentes, reportabant: vnde motus in indignationem & iram inexorabilẽ Princeps, domino Patriarchę violentas iniecit manus; & ausu Diabolico captum, in castellum quod ciuitati Antiochenæ superemi-net, ignominiosè deduci fecit: quodque satis videtur abominabile, sacerdotem longæuum, Petri Apostolorum principis successorem, virum ægrotatiuum, & penè perpetuò infirmantem, nudo capite, & melle delibuto, per diem æstiuum in sole feruentissimo compulit sedere, nemine contra solis importunitatem præbente remedium, vel gratiâ pietatis muscas abigente. Hoc audiens dominus Rex Hierosolymorum, in stuporem raptus, viri dementis admirans insaniã, & præ admiratione in seipso deficiẽs, missis venerabilibus nũciis, domino *Frederico* Acconẽse episcopo, domino *Radulpho* eius cancellario, per eos literas dirigit, & auctoritate Regiâ prædictum dementem corripit, & à perpetrata redire monet insania. Ille autem visis nunciis, & regiis perlectis apicibus, postquam eum multis affecerat cõtumeliis, remisit liberum, bona etiam quæ ab eo & suis violenter rapuerat plenè restitutis. Tãdem verò dominus Patriarcha Antiochenam deserens diocesim, in regnum se contulit Hierosolymorum. Vbi à domino Rege & eius matre discretissima, domino quoque Patriarcha, & Regni vniuersis episcopis benignè habitus, per aliquot mansit annos. Facta est autem anno sequenti fames valida super vniuersam terram: & iratus nobis Dominus, omne firmamentum panis contriuit, ita vt tritici modius aureis quatuor venderetur. Quod nisi fuisset frumenti copia, quæ in vrbe Ascalonitana, eã deuictã, inuenta est, fame regionem oppugnante, popu-

Cap. I.

A. D. 1151.

lus penè deperisset vniuersus. Sequentibus tamen annis, ex quo regio Ascalonæ
adiacens, quæ annis quinquaginta metu hostilitatis inculta fuerat, postquam
agricolarum curam sensit,& populus regionis,metu hostium propulsato,liberè ter-
ram exercere potuit,tantâ vniuersum Regnum repleuit vbertate, vt omne quod ef-
fluxerat tempus, habitâ comparatione ad præsens, ieiunum & sterile meritò quis
posset appellare. Diu enim culturæ nescia, vomeris vsum non sustinens,integris in
se subsistens viribus, postquam rusticam sensit adesse solicitudinem, credita semi-
II. na,cum fœnore multiplici, & fructu sexagesimo reportauit. Dum hæc in par-
tibus geruntur Orientalibus,Romæ defuncto domino *Anastasio* Papa quarto,sub-
stitutus est ei dominus *Hadrianus* tertius:hic Anglicus natione,de castello sancti Al-
bani, apud Auinionem ciuitatem Prouinciæ, in Arelatensi diocesi, Abbas fuit Ca-
nonicorum regularium in ecclesia sancti Rufi; vnde ad ecclesiam Romanam a
domino bonæ memoriæ *Eugenio* vocatus,in episcopum Albanensem ordinatus est,
Nicolaus nomine. Hic defuncto domino Anastasio, qui prædicto domino Eugenio
successerat, de Noruegia, Occidentali & vltima prouincia, ad quam missus fuerat
ab eodem legatus,electioni interfuit, & à clero & populo vnanimiter electus est, &
Hadrianus appellatus. Contigit autem eodem anno, quòd dominus *Fredericus*
Theutonicorum Rex, nondum tamen Imperator, in Italiam cum infinita suorum
manu descēderat,& *Dertonâ*, vnâ ex vrbibus Lombardiæ, quam diu obsederat,sub-
actâ,Romam venire,& ibi coronari disposuerat.His autem diebus,inter dominum
Papam *Adrianum* (de quo prædiximus) & Regem Siciliæ dominum Wilelmum,
domini Rogerii bonæ memoriæ filium, graues ex causis quibusdam ortæ erant ini-
micitiæ: ita quòd vsque ad odium manifestum, & guerram noxiam prodierat res,
ita vt sententiam excommunicationis dominus Papa in eum iacularetur. Domi-
nus tamen *Fredericus*, de quo prædiximus, propositum vrgens, accelerato itinere,
infra paucos dies de Lombardia Romam venerat, ita vt subitus eius aduentus do-
mino Papæ,& vniuersæ ecclesiæ Romanæ suspectus esset admodum. Tandem per
internuncios pacis ordinatores, interpositis conditionibus solitis,in ecclesia beati
[illegible] Petri solemniter & ex more,sexto Kal.Iulias coronatus est, & *Augustus* appellatus:
inde subsecuto triduo, ambo sub ciuitate Tiburtina, in loco qui dicitur ad *pontem*
Lucanum, festo die sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, hic Imperiali schemate
decoratus, ille summi Pontificatus singularia habens insignia, iunctis agminibus,
exultantibus clero & populo processerunt laureati. Vnde post diei festi consum-
mationem, in bona pace diuisi ab inuicem, dominus Imperator ad partes propera-
uit Anconitanas, quò eũ Imperii cura trahebat, domino Papâ circa partes Roma-
nas,in montanis vrbibus moram faciente. Interea Rex Siciliæ *Beneuentanam* vr-
bem,ecclesiæ Romanæ familiare domicilium,principibus suis mandat obsideri,&
vrgentissimis angustiis eius præcipit arctari habitatores. Quod verbũ dominus Pa-
pa molestè ferens supra modum, vicem ei æquâ lance volens refundere,principes
proprios contra eum nititur armare: nec in ea parte fraudatus est à desiderio suo.
Nam potentissimum regni sui Comitem, eiusdem Regis amitæ filium *Robertum* vi-
delicet de *Bassauilla*, cum multis aliis viris nobilibus, quibus auxilium consiliumq́;
Romanæ ecclesiæ perpetuò non defuturum pollicebatur, contra eum insurgere
persuasit. Exules quoque, quos tam ipse quàm pater eius de Regno eiiciens,bonis
fecerat extorres paternis, viros inclytos, & potentes, dominum videlicet *Robertum*
de Surrento, principem Capuanum, Comitem quoque *Andream de Rapacanina*, & a-
lios multos, exhortationibus suis prouocauerat, vt in Regnũ redirent,& ad iure he-
reditario sibi debitas accederent possessiones, Romanam ecclesiam in perpetuum
eis non defuturam,in verbo Pontificali spondens eis firmissimè. Vtrunque nihilo-
minus, Imperatorem Romanorum videlicet, & Cōstātinopolitanum, alterum o-
re ad os,& manifestè,qui adhuc erat in Italia; alterum verò per literas, sed occultè,
III. ad occupandum Siculi regnum sollicitat. Sic igitur dum in Italia turbantur
tam ecclesiæ,quàm regni Siculi negotia,non fuit quoque tractus Orientalis noster
absque turba. Nam per idem tempus, vrbe Ascalonitanâ diuino fauore Christia-
nis restitutâ, cùm Regni satis prosperè procederent negocia, lætis frugibus, cœpit
inimicus homo superseminare zizania, & a Domino præstitæ inuidere tranquilli-
tati. *Raimundus* enim magister domus Hospitalis, vna cum fratribus suis,eodem spi-
ritu

ritu repletis, licet aliàs vir religiosus & timens DEVM crederetur, tam Domino Patriarchæ, quàm cæteris ecclesiarum prælatis, multas tã super parrochiali iure, quàm super iure Decimationum, cœperunt inferre molestias: nam à suis episcopis excõmunicatos, vel nominatim interdictos, & ob scelera sua separatos ab ecclesia, ad diuinorum celebrationem, passim & sine delectu recipiebant; ægrotis eisdem & viaticum & supremam vnctionem, mortuis verò sepulturam non negabant. Ob enormia verò commissa, si quando silẽtium ecclesiis vniuersis, vel alicuius ciuitatis, vel cuiuslibet municipii imponebatur, hi primùm & campanarum pulsatione, & vociferatione solito maiore interdictos populos ad diuina vocabãt, vt oblationes & cæteras obuentiones matricibus ecclesiis debitas, ipsi haberent, & aliis lugentibus, soli ipsi lætarentur. Obliti illius verbi egregii prædicatoris: *Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.* Rom. 12. Sacerdotes suos, nec admittentes iuxta sanctorum antiquam sanctionem decretorum, locorum episcopis præsentabant, vt cum eorum conscientia in suis diocesibus diuina celebrarẽt; nec abiicientes, siue iustè siue iniustè, hoc notum faciebant episcopis. De prædiis autem suis, & vniuersis reditibus, quocunque iure ad eos deuolutis, omnino decimas dare negabant. Hæc omnium querela aduersus eos Pontificum; hæc iactura omnibus cathedralibus ecclesiis, vbique ab eis irrogabatur: specialiter autem domino Patriarchæ, & sanctæ Hierosolymorum ecclesiæ, hanc Christianis omnibus odibilem inferebant iniuriam: nam ante sanctæ Resurrectionis ecclesiæ ianuas, in ipsius contemptum, & contumeliam ecclesiæ, ædificia cœperunt erigere multò sumptuosiora & sublimiora plurimũ, quàm illa habet ecclesia, quæ Domini Saluatoris in Cruce depẽdentis precioso dedicata est sanguine, & ei post Crucis patibulum in seipsa gratissimam præstitit sepulturam. Insuper quotiescunque de more dominus Patriarcha, vt ad populum loqueretur, ad locum in quo mundi Saluator pro salute nostra pependit, & totius orbis celebrata est apud eum copiosa redemptio, ascendebat, ipsi vt eius actibus & dispensationi sibi creditæ aliquod præstarent impedimentum, pulsatis campanis tot tantis, & studiosè, & tam diù, vt nec domini Patriarchę sermo sufficeret ad clamandũ, nec populus eum licet multùm laborantem audire merebatur; cumque super huiusmodi temeritate sæpiùs cõquereretur dominus Patriarcha ad ciues, & eorum, præsentibus argumentis, deprehenderetur malitia, cõuenti à pluribus, incorrigibiles inuenti sunt, comminantes etiam se aliquando grauiora molituros. Quod & factum est: nam etiam vsque ad eam temeritatem, ausu diabolico & spiritu furoris concepto, peruenerunt, vt armis correptis, tãquam in domũ alicuius gregarii irrumperent in prædictam DEO amabilem ecclesiam, & sagittas tanquã in speluncam latronum iacularẽtur multas: quas postmodum collectas, & redactas in manipulum, ante locum Caluariæ, vbi crucifixus est Dominus, fune dependentes, & nos ipsi vidimus, & alii viderunt infiniti. Huius autem tanti mali primitiuam originem Romana ecclesia, licet fortasse nesciens, nec multo põderans libramine, quid ab ea peteretur, diligenter considerantibus videtur intulisse: nam locum prædictum, à domini Patriarchę Hierosolymitani iurisdictione, cui diù & meritò subiacuerat, emancipauit indebitè: vt nec ad DEVM, timorẽ; nec ad homines, nisi quos timent, habeant reuerentiã. Nec tamen omnes vno iudicio & sublatã discretionis differentiã, in hanc DEO odibilem, & viciorum matrem omnium, inuoluimus superbiam, credẽtes vix posse contingere, vt in tanto corpore omnes eodem gradiantur itinere, & sit nulla differentia meritorum. Vt autem, ex quàm modico iactu seminis, tantum locus memoratus cœperit incrementũ, quamque indebitè contra DEI ecclesias recalcitrauerit, & vsque hodie recalcitrare non desinat, sumpto aliquantulum altiùs exordio, præsenti duximus mandandum historiæ, veritatis regulam omnino, auctore Domino, non prætermittentes.

IV. Regno Hierosolymorum cum vniuersa Syria & Ægypto, cum adiacentibus prouinciis, peccatis nostris exigentibus, in manus hostium nominis & fidei Christianæ, secundùm quod antiquæ tradunt historiæ, deuolutis: quod tempore domini *Eraclii* Romanorum Imperatoris, inualescentibus contra eum Arabiæ populis, certum est accidisse: non defuerunt de Occidentalibus multi, qui loca sancta, licet in hostium potestate redacta, aut deuotionis, aut commerciorum, aut vtriusque gratiã, visitarent aliquoties. Inter eos autem qui negotiationis obtẽtu, de Occidẽtalibus per illa secula, loca prædicta adire tẽtauerunt,

fuerunt viri de Italia, qui ab vrbe quam incolunt dicuntur *Amalfitani*. Est autem *Amalfia* ciuitas inter mare & montes eminentissimos constituta, ab Oriente habens vrbem nobilissimam *Salernum*, vix septem miliaribus marino ab ea distantem itinere; ab Occidente verò *Surrentum*, & *Neapolim* Vergilianam; ab Austro verò *Siciliam*, ducentis miliaribus, plus minusve modico, remotam, Tyrrheno mari interiacente. Huius regionis habitatores, vt prædiximus, primi merces peregrinas, & quas Oriẽs priùs non nouerat, ad supra nominatas partes lucri faciendi gratiâ inferre tentauerunt: vnde & optimas conditiones apud illarum partium præsides, pro rebus necessariis quas inferebant, & sine difficultate accessum, & populi nihilominus gratiam merebantur. Possidebat illis diebus *princeps Ægyptius* vniuersas maritimas regiones, à Gabulo ciuitate, sita in littore maris iuxta Laodiciam Syriæ, vsque in Alexandriã, quæ est nouissima ciuitas Ægypti. Et per præsides singulis ciuitatibus deputatos, imperium suum latè reddebat formidabile. Prædicti verò Amalfitani tam Regis quàm principum suorum plenam habentes gratiam, loca vniuersa, quasi negotiatores & tractatores vtilium, tanquam merces circumferendo, confidenter poterãt circumire: vnde & traditionum paternarum non immemores & fidei Christianæ, loca sancta, quoties opportunitas dabatur, visitabant: nõ habentes autem in eadem vrbe familiare domicilium, vbi moram possent facere aliquantulam, sicut in vrbibus habebant maritimis: congregatis de suo populo, quotquot ad opus conceptum poterant conuocare, Calypham Ægyptium adeunt, & obtentâ familiariũ eius gratiâ, petitionem suam scripto porrigunt, & votis consonè recipiunt impetratum.

V. Scribitur ergo Hierosolymorum præsidi, vt viris Amalfitanis, amicis, & vtilium introductoribus, locus Hierosolymis iuxta eorum desiderium, in ea parte quam Christiani habitant, ad construendum ibi domicilium, quale voluerint, designetur amplissimus. Erat autem ciuitas, sicut & hodie est, in quatuor partes penè diuisa æqualiter, ex quibus sola quarta, in qua *Sepulchrum Dominicum* situm est, fidelibus cõcessa erat ad habitandum; reliquas autẽ cum *Templo Domini*, soli infideles habebant domesticas. Designatur ergo eis de mandato Principis, qui sufficiens videbatur ad construenda necessaria locus, sumptaq; à negotiatoribus quasi per symbolum pecuniâ, ante ianuam Ecclesiæ *Dominicæ Resurrectionis*, quantum vix lapidis iactus est, monasterium erigunt, in honore sanctæ & gloriosæ DEI genitricis, perpetuæque virginis Mariæ, simul cum & iis officinis, quæ ad vsus monachorum & suæ gentis hospitum susceptionem, poterant aliquam præstare commoditatem. Quo facto de partibus suis, tam monachos quàm Abbatem transferentes, locum regulariter instituunt, & Domino conuersatione sanctâ reddunt placabilem. Et quoniam viri Latini erant, & qui locum fundauerant, & qui in religione conseruabant, idcirco ab ea die vsque in præsens, locus ille *monasterium de Latina* dicitur. Accedebant etiã per illa nihilo minus tempora, vt loca deoscularentur venerabilia, sanctæ viduæ & continentes, quæ timoris oblitæ fœminei, & periculorum quæ multiplicia occurrebant, non habentes formidinem: quibus aduenientibus, cùm nõ esset intra septa monasterii, vbi colligerentur honestè, congruâ satis prouisione procuratum est ab eisdem sanctis viris, qui locum fundauerunt, vt aduenientibus deuotis fœminis, non deesset seorsum oratorium, domus familiaris & locus in diuersorio. Tandemque diuinâ fauente clementiâ, ordinatum est ibi monasteriolũ in honore piæ peccatricis, Mariæ videlicet Magdalenæ; & sorores sub certo numero, ad obsequium aduentantium mulierum constitutæ. Confluebant etiam per illa periculosa tempora nonnulli ex aliis gentibus, tam nobiles quàm secundæ classis homines, quibus quoniam ad Sanctam ciuitatem nõ nisi per terras hostium erat accessus, de suis viaticulis cùm ad vrbem peruenissent, omnino non fiebat residuum: sed miseros & inopes ante ciuitatis portam, tam diu cum summo labore, fame, siti, & nuditate expectare oportebat, quousque dato aureo numismate vrbem eis licebat introire. Ingressis autem, & locis Sanctis ex ordine peragratis, non erat eis vel ad vnum diem refectionis spes vlla, nisi quantum eis de prædicto monasterio fraternè ministrabatur: nam omnes alii ciuitatis habitatores Sarraceni erãt & infideles, excepto domino Patriarchâ, & clero & popello misero Surianorum; qui diebus singulis tot angariis, parangariis, & sordidorum munerum præstationibus vexabantur, vt vix sibi, in suprema paupertate cõstitutis, in continuo timore mortis, liceret respirare. Nostris ergo

ergò miseris, & ad supremum afflictis & egentibus, cùm non esset qui tectum præberet, procuratum est à beatissimis viris, qui monasterium Latinorum incolebant, vt misericorditer victui & tegumẽto detrahentes, ad opus talium, intra ambitũ sibi designatum, Xenodochium erigerent, vbi tales sanos vel ęgrotantes colligerent, ne de nocte per vias reperti iugularentur; & in eodem loco congregatis, de reliquiis fragmentorum vtriusque monasterii, tam virorum quàm mulierum, ad quotidianam sustentationem qualemqualem, aliquid ministraretur. Erexerunt etiã in eodẽ loco altare in honore beati *Ioannis Eleymon.* Hic vir DEO placens, & per omnia commendabilis, natione fuit Cyprius: tandem suffragãtibus meritis, factus est Alexandrinus Patriarcha, vir in operibus pietatis singulariter excellens, cuius pia studia & liberales eleemosynas in perpetuum enarrabit omnis ecclesia sanctorum. Vnde & à sanctis Patribus vocatus est *Eleymon*, quod interpretatur, *misericors.* Huic autem loco venerabili, quòd ita caritatiuè se porrigebat ad homines, neque reditus erant, neque possessiones; sed prædicti *Amalfitani* annis singulis, tam qui domi erãt, quàm qui negotiationes sequebantur, collectã inter se quasi per symbolum pecuniã, per eos qui Hierosolymam proficiscebantur, Abbati qui pro tempore ibi erat, offerebant, vt inde fratribus & sororibus ad victum & tegumen prouideretur, & de residuo fieret aduenientibus Christicolis in xenodochio aliqua misericordia. Ita ergo per multorum annorum curricula, quousque placuit summo rerum Opifici, ciuitatem illam, quam proprio cruore mundauerat, à superstitionibus gentilium purgare, sub iis conditionibus mansit locus ille. Adueniente namque Christiano populo, & Principibus à DEO protectis, quibus Regnum illud Saluator tradi voluit, in monasterio fœminarum inuenta est Abbatissæ fungens officio, quædam DEO deuota & sancta mulier, *Agnes* nomine, nobilis secundùm carnem, natione Romanã: quæ etiam postquam ciuitas restituta est fidei Christianæ, per aliquot vixit annos. Et in xenodochio similiter repertus est quidam *Geraldus*, vir probatæ conuersationis, qui pauperibus in eodem loco tempore hostilitatis, de mandato Abbatis & monachorũ, multo tẽpore deuotè seruierat: cui postea successit *Raimundus* iste, de quo nobis sermo est in præsenti. Sic ergo de tam modico incrementum habentes, VI. prædictæ domus fratres, priùs à iurisdictione se subtraxerunt Abbatis: deinde multiplicatis in immensum diuitiis, per ecclesiam Romanam a manu & potestate domini Patriarchæ sunt emancipati: quã perniciosã libertate impetratã, nullam prorsus ecclesiarum Prælatis deinceps exhibentes reuerentiã, decimas sibi ex quibuscunque prædiis ad se quocunque iure deuolutis, penitus negant. Hoc exemplo multa de iis locis, quæ dicuntur *venerabilia*, tam monasteria quàm xenodochia, quibus Ecclesia de mera liberalitate & solitæ pietatis officio prima præstiterunt fundamina, & ad optata perduxerunt incrementa, tandem ex adipe recalcitrantes, ab vberibus piæ matris, quibus ab initio quasi modò geniti infantes lacte pasti, & solido pro tempore cibo saginati, diuisi sunt, ita vt meritò de eis conqueri possit Ecclesia: *Filios enutrivi & exaltaui; ipsi autem spreuerunt me.* Parcat eis Dominus, & ad Esai. 1. a. cor redire concedat, vt matri suæ quam dereliquerunt, discant seruire in timore: & illi etiam ampliùs indulgeat, quæ cùm haberet centum oues, vnicam vidit pauperis, & inuidit: cui à Domino dicitur: *Occidisti, & possedisti.* Væ illi quicun- 3. Reg. 21. que sit ille: quia iuxta iudicium Prophetæ, *vir sanguinum est.* Postquam ergo sæpe 19. ac sæpiùs, tam dominus Patriarcha, quàm reliqui ecclesiarum prælati apud eosdem fratres sua iura reposcendo non proficiebant, vt præmisimus, ad Romani Pontificis hinc inde processum est auditorium. Assumens ergo sibi dominus Patriarcha, licet longæuus esset, & ferè centenarius, de ecclesiarum Prælatis dominum *Petrum* Tyrensem Archiepiscopum, & de suffraganeis eius dominum *Fredericum* Acconensem episcopum, dominum *Amalricum* Sydoniensem episcopum, dominum quoque *Balduinum* Cæsariensem archiepiscopum, dominum *Constantinum* Liddensem episcopum, dominum *Renerum* Sebastenum episcopum, dominum *Herbertum* Tiberiadensem episcopum, vernalis temporis gratiã respirante, cùm primùm mare flatibus exagitatum hybernis, spirante Fauonio, cœpit se reddere placabilius, iter aggressi, auctore Domino, *Hydruntum* Apuliæ vrbem maritimam prospero cursu attigerunt. Interea dum Pontifices Orientis vna cum domino VII. Patriarcha fines attigissent Apuliæ, vt præmisimus, *Constantinopolitanus* Imperator

verbum domini Papæ ſecutus, immiſſis de Principibus ſuis, cum infinitâ pecunia, conſentientibus illarum partium proceribus, regionem violenter inuaſerat, ita vt poſtquam dominus Patriarcha cum ſuis ab Hydrunto vſque *Brunduſium* perueniſſet, domini Imperatoris familia, vrbem prædictã, tradentibus eam ciuibus, iam recepiſſet in ſuam, ſolo præſidio ciuitatis in quo pauci erant, in fidelitate domini Regis perſeuerante. Comes quoque *Robertus*, de quo ſuperiùs fecimus mentionem, cum iis qui partes ſuas, tam Regis odio, quàm eius gratiâ ſequebantur, *Tarentum, Barum*, egregias metropoles, & omnem maritimam regionem vſque ad Regni terminos violenter occupauerat. Prędicti verò magni & inclyti viri, *Robertus* Princeps Capuanus, & Comes *Andreas*, vniuerſam Campaniam, quæ vulgari appellatione dicitur *Terra Laboris*, vſque Salernum, & vſque Neapolim, & vſque ad ſanctum Germanum, ſibi vendicauerant: eratque tota regio in tanto motu, vt nuſquã quies, nuſquam ſecuritas eſſet, tranſire volentibus. Romanorum etiam Imperator, dominus *Fredericus*, circa partes Aconitanas cum exercitibus ſuis moram faciens, tantam in legionibus, quas in Italiam introduxerat, cladem patiebatur, vt deficientibus Maioribus & nobilioribus Imperii principibus, vix decimus ſupereſſet: vnde eos qui ſupererant, ad propria redire volentes, cohibere non valens, ipſe quoque ad reditum, licet inuitus accingebatur. Multa enim ſupererant negotia, & maximè contra eundem Siculum Regem, quæ eius exigebant præſentiam. Dominus porrò Patriarcha cum ſui conſortibus itineris anxiè deliberabat, quâ viâ ad dominum Papã in tanto tumultu poſſet accedere: vndiq; enim prælia, vndique ſeditiones, omnem videbantur aditum præcluſiſſe. *Anſquetinus* quoque quidam Regis Siciliæ Cancellarius vrbem obſederat *Beneuentanam*, nunciis domini Patriarchæ, qui ad hoc miſſi fuerãt, vt ei à prædicto Cancellario ducatum implorarent, omnino negans per partes illas tranſitum, quæ tamen via multò cæteris erat compendioſior. Tandemque habito quorundam prudentum conſilio, viam maritimam ſecutus, cum omni comitatu ſuo *Anconam* peruenit: miſſis inde ex latere ſuo quibuſdam epiſcopis, qui dominum Imperatorem Romanorum, iam vt prædiximus, ad propria redeuntem, verbis illius ſalutarent, & pro negotiis eius ad dominum Papam literas obtinerent Imperiales. Quod & factum eſt, licet ipſe vrbem *Senogallias & Piſaurum* iam pertranſiiſſet, pro redeundo ſollicitus. At verò dominus Patriarcha cum ſuo comitatu Romam verſus iter dirigens, dominum Papam à ciuitate *Narnienſi* egreſſum, quaſi fugientem perſequebatur. Tandem Romam veniens, ibiq; per dies aliquot factâ morâ, cùm ei nunciatum eſſet, dominum Papam apud vrbem *Ferentinam* greſſum fixiſſe, illuc incunctanter properat, vt de negotio pro quo venerat, experiri tentaret. Dicebant quidam, dominnm Papam, vt eum tædio afficeret, & grauaret ſumptibus, eum ſtudioſè declinare. nam muneribus infinitis corruptus, in partem Hoſpitalariorum dicebatur ſe dediſſe procliuem, qui iam ad eum multò antè præuenerant. Alii dicebant, vrbis Beneuentanæ gratiâ, quæ obſidione claudebatur, vt diximus, eum tam maturato aduenifſe itinere. Illud tamen erat euidens, fauorem ſuum & familiarium ſuorum, Hoſpitalariis nimis familiariter indulſiſſe: dominum verò Patriarcham cum ſuis, quaſi adulterinos filios, faſtu quodam & indignatione à ſe repellere, quaſi indignos.

VIII. Poſtquam igitur ad prædictam vrbem peruenit, obtulit ſe de more Apoſtolicis conſpectibus: vbi & malè receptus, & peius habitus, inuitis ex plurimâ parte Cardinalibus, certum de domini Papæ mentis conceptu, & habitudine reportauit argumentum. Ille tamen quorundam prudentum amicorum ſuorum fretus conſilio, totum hoc diſſimulans, ſicut homo ſeuerus erat, dominum Papam frequentabat, diebus feſtis aſſiduus erat in conſiſtorio, epiſcoporum ſuorum cœtu venerabiliter circumſeptus: cui etiam aduocatorum turba, quotiens opus erat, iugis aſſiſtebat, officium adimplere parata. Datâ igitur vtriſque partibus audientiâ, cùm iam per dies multos vtrinque inutiliter eſſet decertatum, videns dominus Patriarcha, & per quoſdam familiares amicos ſuos intelligens, quòd non proficeret, ſumptâ licentiâ, conditionem referens deteriorem, confuſione indutus, & reuerentiâ, aggreſſus eſt ad propria redire. De tanta autem Cardinalium turba, vix reperti ſunt duo vel tres, dominus videlicet *Octauianus*, dominus *Ioannes* de ſancto Martino, qui eiuſdem domini Patriarchæ, dum eſſet Tyrenſis Archiepiſcopus, Archidiaconus fuerat, qui CHRISTUM ſequentes, eius miniſtrum

miniſtrum in cauſſa ſua piè vellent vouere. Alii omnes abeuntes poſt munera, ſecuti ſunt vias Balaham, filii Boſor. Dominus verò Papa vrgentibus eũ curis domeſticis, tranſcurſa Campaniâ *Beneuentum* peruenit. Interea Rex Siciliæ, dominus *Wilelmus*, audiens, & crebris edoctus legationibus, quòd in partibus Apuliæ, Comes *Robertus de Baſſauilla*, vnà cum Græcis regionem occupaſſent violenter; in Campania verò princeps Capuanus, & Comes *Andreas* latè ſua diffunderent imperia, dominus quoque Papa in Beneuentum ſe receperat, vnde omnibus prædictis vires & animos miniſtrabat, cõgregatis ex vniuerſa Sicilia & Calabria militaribus copiis, cum ingentibus expeditionibus in Apuliam peruenit. Vbi ſtatim circa Brundu-ſium, fugiente Comite *Roberto*, primo Marte Græcorum fudit copias; & attrito penitus eorum exercitu, duces eorum captos, vinculis mancipauit. Gazas quoque, quas intulerant, valde multiplices, ſuis intulit tam potenter quàm feliciter veſtiariis: Inde receptâ vniuerſâ regione, quæ ab eo defecerat, & populis gratiâ reſtitutâ, Beneuentum obſidet: vbi tantis tam dominũ Papam cum ſuis Cardinalibus, quàm ciues vniuerſos affecit moleſtiis, vt & victus deficeret, & de ſalute redderet valde ſollicitos: vbi nunciis intercurrentibus, quibuſdam occultis conditionibus, reformata eſt pax inter eos, excluſis omnibus illis à fœdere, qui domini Papæ ſuaſionibus, tantis ſe laboribus immerſerunt & periculis. Videntes ergo prædicti nobiles viri, quòd contra ſpem accidiſſet eis, & quòd dominus Papa, non obtentâ eis domini Regis gratiâ, pacem ſibi & Romanæ eccleſiæ, illis excluſis fecerat, ſolliciti pro ſe, anxiè cœperunt diſquirere, quónam pacto poſſent, ſani & incolumes, extra Regnum ſe facere. Comes itaque *Robertus* & *Andreas*, cum quibuſdam aliis nobilibus viris in Lombardiam properantes, ad dominum Imperatorem ſe cõtulerunt. Princeps verò *Capuanus*, cæteris infelicior, dum *Garilianum* nauigio tranſire parat, à ſuis vectoribus, cum ſuos iam præmiſiſſet, & ipſe cum paucis in ripa citeriore iamiam tranſiturus expectaret, captus eſt; & Regis fidelibus traditus, in Siciliam deductus eſt, vbi continuo carcere & cæcitate violenter inductâ, miſerabiliter vitam finiuit.

Per idem tempus regno Hieroſolymorum ſatis proſperè per DEI miſericor- IX.
diam ſe habente, contigit regiones ei adiacentes ex vtroque latere, quaſi inopinatò miſerabiliter concuti. Nam Ægyptiorum quidam potentiſſimus, *Soldanatus* agens officium, dominum regionis, *Calypham* videlicet, quem Ægyptii pro ſummo numine colere ſolent & venerari, accedens ad eum familiariter, tanquam negotiorum eius domeſticus procurator, in ſecretiore palatii cubiculo fraudulenter occidit: hoc autem eâ intentione dicitur feciſſe, vt filium ſuum *Noſeredinum* in Calypham erigeret, & in regni adminiſtratione, filio præſidente, ſine cura & ſollicitudine perſeueraret. Arbitratus eſt autem per dies aliquot rem poſſe occultari, quouſque recepto palatio maiore, & theſauris occupatis ex integro, cœtuque amicorum & familiarium conuocato, volentibus ei hoc quod egerat ad mortem imputare, reſiſtere poſſet. Sed res longè aliter accidit. Nam modico interiecto tempore, ſcelus commiſſum innotuit, & omnis populus à maximo vſq; ad minimum, tanquã vir vnus, conueniens, domum illius, in quam ſe perpetrato homicidio contulerat, vndique vallantes, ad pœnas vnâ voce virum ſanguinum exigunt, qui domino regionis auſu nefario mortem intulerat. Dumque inſtant proteruiùs, videns aliam ſalutis non ſupereſſe viam, theſauros aperiens, aurum, gemmas, & quæcunque habebat deſiderabilia per feneſtras vociferanti proiicit populo: vt dum in colligendo eſſet ſollicitior, ipſe quocunque modo ad iter ſe præpararet. Quid plura? Egreſſus cũ honeſto filiorum ac nepotum comitatu, inuitis eis qui eum obſederant, iter arripit verſus ſolitudinem, Damaſcum vt dicebatur profecturus: illi autem nihilo ſegnius eum inſectãtes, impedire laborabãt. At verò filius eius primogenitus, & alii de familia viri prudentes, & in armis ſtrenui, eos à ſe longiùs arcentes, ſuſtinebant impetus, & ad ſuos propiùs accedere non permittebant. Interdum etiam & vaſa aurea ſiue argentea, veſteſque precioſas, & holoſerica æſtimationis non modicæ, poſt ſe relinquebant ex induſtria, vt eis properantibus moras innecterent, & pro diuidendis, quæ colligebant, materiam inferrent contentionis. Tandem videntes Ægyptii ſe non poſſe proficere, infecto negocio, domum ſunt reuerſi: ille verò profectus, dum ſatorum ſe putat ſubductum eſſe inſidiis, dum ſecuro graditur itinere, nihil ſupereſſe difficultatis arbitrans, dum Scyllam fugit, decidit in Charybdim. Noſtri enim audi-

to eius transitu, casu præstruentes insidias, in eis more nocere volentiū, absque strepitu latebant: Ille ex improuiso in prædictas irruens insidias, primis congressionibus est confossus letaliter, ibique statim gladio vitam finiuit. Erat autem nobili viro nomen *Habeis*, filius verò eius *Noseredinus*, & omnis omninò familia, & vniuersæ illæ diuitiæ, quas secum ex Ægypto detulerant, in manus hostiū tradita sunt. Sic ergo opimis onusti spoliis, & qualia orbis noster priùs nō audierat, subfarcinati, prædam more solito diuidentes, ad propria sunt reuersi. Accidit autem, quòd inter cæteros qui eidem negotio interfuerant, fratres Militiæ Templi plures habuerunt milites; & potiores reportauerunt pro numero militum, manubiarum & prædæ portiones. Cecidit enim eis in sortem præter cætera in funiculo distributionis, prędicti nobilis viri filius *Noseradinus*, vir audacissimus, rei militaris singularem apud Ægyptios habens experientiam: cuius etiam nomen populis illius regionis esset formidabile, aspectus verò terrorem incutiens, sine consolatione. Hunc porrò, cùm diebus multis prædicti fratres habuissent in vinculis, & auidissimè petens in CHRISTO regenerari, literas iam didicisset Romanas, prima fidei Christianæ rudimenta edoctus, pro sexaginta millibus aureorum Ægyptiis eum ad mortem postulantibus vendiderūt. Traditum autem vinctū manibus & pedibus cathenis ferreis, in cauea ferrea camelis imponentes, in Ægyptum deduxerunt, vbi inhumanis desideriis suis satisfacientes, eum mordicitus decerpentes, in frusta minutissima conciderunt.

XX. Anno sequente idem *Rainaldus de Castellione*, princeps Antiochenus, consilio peruersorum, quorum maximè studio regebatur, piaculare iterum committēs flagitium, *Cyprum* insulam nobis vicinam, populis refertam fidelibus, Regno nostro vtilem, & amicā semper, immissis hostiliter legionibus, violenter occupauit. Causa autem huius tam abominandæ inuasionis videbatur hæc esse: In partibus Ciliciæ circa Tarsum, erat quidam nobilis & potētissimus Armenus, nomine *Toros*, qui domini Imperatoris gratiam, eius efficiente inconstantiâ, frequētiùs demerebatur, & incurrebat offensam. Confisus enim de eo quòd ab Imperio remotus erat plurimū, & quòd in montibus arduis habebat domicilia, per plana Ciliciæ prædam agebat & manubias, nō veritus terram domini sui, modis quibus poterat damnificare, & Imperii fidelibus cuiuscunque cōditionis graues & indebitas inferre molestias. Audiens hoc Imperator, scripsit prædicto *Rainaldo*, quatenus cōuocatâ militiâ, prædictum *Toros* à suis arceret finibus, & Cilicum sibi subiectorum possessiones ab eius incursionibus redderet securas: quòd si ad opus complendum pecunia esset necessaria, ipse de thesauris suis tempore opportuno mitteret sufficientem. Factum est ergo, quòd congregatis militaribus copiis, vt Imperialibus deseruiret mandatis, in Ciliciam ingressus, prædictum Toros expulit, & exercitum eius vsque ad supremam internecionem deleuit. Expectans ergo honestam *Rainaldus* pro tanto facto retributionem, videbatur ei differri plurimū: vnde moræ impatiens, ad prædictum maleficium conuolauit. Erant autem insulani à quibusdā de nostris diligenter præmoniti: vnde & de tota insula vires contraxerāt, qualesquales: sed ingrediens prædictus Princeps *Rainaldus*, eorum statim fudit exercitum; & vniuersas eorum eatenus contriuit copias, vt deinceps nec vnus inueniretur, qui contra eum manum auderet erigere. Habens igitur liberos per totam insulam discursus, vrbes cōtriuit, deiecit oppida, monasteria tā virorum quàm fœminarū impudēter cōfregit, expositis ludibrio sanctimonialibus & virginibus tenellis: nam auri & argenti, & vestiū preciosarum non erat numerus, neque finis: sed amittendi hæc populo, comparatione læsę pudicitiæ, quasi stercora reputabātur. Sic ergo per dies aliquot per totā debacchantes regionem, dum non esset qui resisteret, ætati non parcunt, vel sexui, conditionum quoque nullam habentes differentiam. Tandem comportatis vndecunque spoliis & manubiarum infinitate omnimodarum, ad mare se recipiunt, & inde præparatis nauigiis, in partes descenderunt Antiochenas, profligatis intra modicum tempus, quas malè acquisierant diuitiis: iuxta id quod prouerbialiter dici solet: *Non habet euentus sordida præda bonos.*

XXI. Per idem tempus conuenerat præter solitum multitudo inaudita Arabum & Turcomannorum, qui nihilo minus in tentoriis habitant, & de fructu animalium vitam solent, sicut Arabes, propagare, in *sylua* quæ *Paneadensi* adiacet ciuitati, & ab ea hodie cognomen ducit vulgare: nam antiquitus, tam quæ ad Septentrionem, quàm quæ ad Austrum protenditur,

quæque

quæque ipsum Libanum protegit, omnis sylua *Saltus Libani* dicebatur. vnde & de Salomone legitur, quòd in ea sumptuosi operis & mirabilis ædificii domum construxit, quæ dicta est *domus Saltus Libani.* Nunc autem ab vrbe (vt prædiximus) proximâ, sylua cognominatur vniuersa. In hanc prænominati populi, impetratâ tamen priùs domini Regis gratiâ, & pace solemniter concessâ, animalia introduxerant, equosq; maximè, ad numerũ infinitum, pascuorũ sequentes cõmoditatem. Accesserunt porrò ad dominum Regem viri impii, filii Belial, Domini timorem præ oculis non habentes, suggesseruntque ei, & in malitia sua faciliùs inuoluerunt, persuadentes vt prodigus fidei, & immemor fœderis, quod cum eis pepigerat, subitò in prædictos viros, qui pabulandi gratiâ tam greges in syluam, quàm armenta induxerant, irruptionem faceret: & tam eos, quàm eorum pecualia, suis daret ad prædam: quod & factum est. Rex enim ære grauatus alieno, & multis obligatus debitis, cùm non haberet vnde creditoribus satisfacere posset, procliuius, ad hoc vt quocunq; modo se expediret, patulam prauis incentoribus aurẽ præbuit, & eorum acquieuit suggestionibus: Nam post consilium abiens impiorum, conuocatâ militiâ, repentè irruit super eos, incautosque & nihil tale verentes reperiens, hostiliter circa eos versatus, suis exposuit in direptionem: qui enim ex eis aut equorum vsi velocitate, fugâ saluti consulere potuerunt; aut syluarum latebris hostem declinare, ipsâ necessitate docente, satagerũt, vitæ reseruati sunt: reliquis omnibus aut occisis gladio, aut duræ seruituti mancipatis. Facta est igitur manubiarum & prædæ tanta & tam inaudita multitudo, vt par ei in nostris regionibus non dicatur fuisse. Cuius de popularibus & de plebeis, equorum in sortem ceciderat numerus maximus: nec tamen nostris ad aliquem gloriæ vel laudis propagandæ titulũ adscribi potest, cùm pacis violatores & effractores fœderis, homines incautos, de Regis gratia præsumẽtes, dum non esset qui eis resisteret, malè pro arbitrio tractauerunt. Sed iustus retributor Dominus, DEVS vltionum, non diu passus est nos tam turpibus emolumentis lætari: sed significans, quod *etiam infidelibus, fidei tenor obseruandus sit illibatus*, in nostram confusionem, & commissi criminis pœnam adducens cum eo vltionem, pro omnibus peccatis nostris reddidit duplicia, & multiplicato fœnore, intulit confusionem, sicuti in sequentibus dicetur.

Nihilo minus etiam per eosdem dies, *Henfredus* de Torono, regius Constabularius, cùm sæpè dictam vrbem Paneadem, quæ eius erat hereditaria possessio, sumptibus & curâ continuâ fatigatus, iam solus commodè regere & conseruare non posset, de consensu domini Regis, cum fratribus hospitalis ex æquo diuidit, ita vt totius ciuitatis & suburbanorum omnium fratres prædicti habentes dimidium, impensas tam vtiles quàm necessarias ex dimidio ministrarent, ciuitatis pro parte altera debitam gerentes sollicitudinem. Erat autem ciuitas in confinio hostium posita, eisque valde contermina, ita vt nulli, nisi in manu forti, aut clandestino nimis itinere accedenti, accessus vel discessus inde posset esse nisi cum periculo. Factum est autem, postquam prædicti fratres ciuitatem inde suâ pro parte susceperunt,* vt congregatis alimentorum, armorum virorum copiis, locũ certâ die diligentiùs cõmunire curarẽt: collectoq; maximo ad propositum sufficiente camelorum, & omnimodorum animalium ad sarcinas deputandorum comitatu, simul & militiâ, quæ omnem illam expeditionem violenter in vrbem introducerent, ad locum accedebant, vrbem ad multa sequentia tempora necessariis communituri. Dumque proficiscendo cum omnibus impedimentis suis vrbi appropinquarent, ecce hostes, eorum aduentu præcognito, eis occurentes, instantes gladiis, cæsis ex eis quàm pluribus, agmen dissoluunt, cæteris autem fugâ vitæ & saluti consulentibus, sarcinas occupant: qui effugere nequeunt, hostium instantiâ præuenti, aut gladiis intereunt, aut vinculis mancipantur. Sicque quæ pro instruenda ciuitate congesta fuerant, in eius læsionem hostibus sunt concessa. Sæpè autem nominati fratres, similium casuum formidantes dispendia, à pactis resilientes priùs placitis, vrbem cum suis tam oneribus quàm emolumentis, domino Constabulario resignauerunt. Nec morâ, sumptâ ex tempore opportunitate, *Noradinus*, ex prædicto successu factus elatior, apposuit eandem vrbem, casu prædicto consternatam, obsidere: conuocataque militiâ, & machinis comportatis, ex improuiso ante vrbem cõsistens, locatis agminibus per gyrum, eam vallat obsidione. Erat autem in parte ciuitatis præsidium, munitum admodum armis, viris, & pro

XII. (right margin, beside "Nihilo minus etiam per eosdem dies")

temporis articulo, victualibus: in quo poterat esse ciuibus secundum captâ vrbe refugium. Tamen præsumentes de ciuitatis munimine, & quod similia sæpiùs fuerant in ea perpessi, vrbem tueri, atque pro ea viriliter stare decreuerunt: potuissentque votis consonè, eam conseruasse intemeratam, nisi de se præsumentes, cœpissent incautiùs negotiari. At verò *Noradinus* machinis & tormentis instans iaculatoriis, sagittariorum quoque continuâ & indeficiente vtens operâ, obsessis requiem negat, & fatigatos multipliciter diu noctuque sine intermissione compellit ad defectum. Interemptis enim pluribus, sauciis quoque letaliter nonnullis, pauci erant, qui defensionis officium exequerentur; quod nisi ipse Constabularius cum filio paternæ probitatis æmulatore præcipuo, quorum vterque tanquam pro hereditate propria familiariùs & certatim stare parati, alios suo exemplo ad resistendum animarent, laboris immensitate superati, & impugnantium viribus impares procul dubio defecissent: sed reuocabat eos (vt prædiximus) dominorum præsentia; & eorum virtus indeficiens, ad animandum alios efficax, vires reparabat labentes, & ad dimicandum reddebat fortiores. Dumque die quadam hostes solito instarent, acriùs, accidit, vt qui in vrbe erant, apertâ portâ, vt cum hostibus committerent, egrederentur: dumque incircumspectè se congressionibus offerunt, hostium in se irritant multitudinem: quos dum in se irrunt, ferre non valentes, in vrbem se tentant recipere. Factumque est, vt cum præ ingredientium tumultu porta claudi non posset, hostes promiscuè cum ciuibus ingressi sint, cum tanto numero, vt obtentâ violenter ciuitate, non sine periculo, & multorum strage nostros in præsidium ingredi cogerent violenter. Nunciatur interea domino Regi, quòd prædicta ciuitas tantas à Noradino patiebatur angustias, & quòd ad supremum penè sit inclinata defectum: vnde collectis, quas pro tempore habere potuit militaribus tam equitum quàm peditum copiis, ad partes illas cum suis legionibus impiger conuolat: propositum habens, aut obsidione vrbem prædictam absoluere, aut Martios euentus, & belli fortunam cum Noradino experiri.

XIII. Audiens igitur præfatus Princeps, quòd eâ intentione dominus Rex adueniret, nolens se dubiis bellorum submittere casibus, solutâ obsidione: priùs tamen vrbe, quàm violenter expugnauerat, igni succensâ & suffossâ, ad propria reuersus est: suam tamen, quam semel collegerat, non passus ab inuicem discedere militiam, sed eam secum detinens, & ampliorem conuocans, in nemoribus finitimis (quasi mentem habens præsagam) latebat in insidiis, rei exitum præstolaturus. Rex verò ad vrbem accedens, & optatum obsessis præstitit solatium; & tam diu præsentem se exhibuit, quoadusque lapsa erigerentur, consolidarentur fracta, & ciuitas in pristinum, reparatis mœnibus, reformaretur statum. Conuocatis enim ex vrbibus finitimis, & de Regno vniuerso cœmentariis, & quicunque architecturæ aliquam habere videbantur experientiam, instantiâ diligenti turres ac mœnia reparant, renouant antemuralia; & intra murorum ambitum ciuibus instaurant ex integro domicilia, & publicis ædificiis statum restituunt pristinum; quæ omnia Noradinus eo tempore, quo eam obtinuerat, funditus deiecerat studiosè, vt prædiximus. His ita peractis, arbitratus Rex cum suis Principibus, moram suam in vrbe prædicta, ciuibus nõ multum deinceps esse necessariam: quippe restitutis iam in integrum vniuersis; municipio quoque, armis, victu, hominibus quoque diligenter satis pro tempore communito: dimissis peditum manipulis, ipse cum solis equitum turmis Tyberiadem redire proposuit. Egressus ergo ex eadem vrbe, & in Austrum iter dirigens, secus lacum, cui nomen *Meleha*, castrametatus est, vbi nocte illâ longè aliter, quàm disciplina militaris exigeret, & imprudenter se habens, non obseruatâ castrorum lege, requieuit exercitus. *Solet enim vsu inter homines euenire, vt in prosperis & pro voto successibus circumspectè minus se consueuerint habere. Nam miseris regulariter solet adesse solertia rebus.* Vnde forPsal.90,7. tasse dictum est: *Cadent à latere tuo mille,* sinistro videlicet; *& decem millia à dextris tuis:* plures enim, acti prosperis, & successibus elati, solent in præceptis ruere: è diuerso verò dispendiis & aduersis casibus defatigati, propriis edocti periculis, didicerunt se in dubiis habere circumspectiùs; & semper timere fortunam, quam sæpiùs experti sunt in suis negotiis amaram. Rex igitur mente recolens, quòd tãtum Principem ab impugnatione vrbis obsessæ dimouerat, ratusque eum cum suis expeditionibus longiùs abiisse, nec facilè in suam aut suorum iniuriam iterum tot nationes in

vnum conuenire posse arbitratus, imprudentiùs aliquantulum, & pro singulorum arbitrio indulgentiùs cœpit se, vt prædiximus, habere. Nunciatur porrò hostibus in insidiis cōmorantibus, quod dimissis pedestribus alis domini Regis excercitus, circa lacum *Meleha* securè nimis,& imprudentiùs se haberet; quodq; de Principibus eius nonnulli, *Philippus* videlicet Neapolitanus,& quidam alii cum suis comitatibus discessissent: videntes rem pro votis accidere, castra mouent subitò; & eorum prudentissimo Principe rem (prout expedire nouerat) accelerante, ad partes illas contendunt,& ad Iordanē, qui medius erat inter eos, vsq; perueniunt: quo transito, in eo loco qui vulgari appellatione *vadum Iacob* appellatur, cis Iordanē, quâ regius exercitus crastinâ transiturus erat die, se locant in insidiis. At verò luce terris reddita, iterum ad proficiscendum noster exercitus, nocturnarum insidiarum nescius,& eorum quæ ab hostibus interim præstructa fuerant ignarus, versus eas partes quas Turci clàm occupauerant, iter arripiunt: dumque securi, & nihil prorsus sinistri formidantes proficiscuntur, ecce subitò ex insidiis prodeunt, qui ad hoc specialiter conuenerant, vt incautos aggrederentur; securisque, & nihil tale verentibus, strictis se offerunt gladiis, more hostium vulnera & mortem ministraturi. Nostri porrò, licet serò, expergefacti, dimissis diuersis confabulationibus, videntes rem agi seriò, equos armaq; corripiunt: sed antequam ad resistendum præparari & cōuenire possent, ex ordine, dissoluta sunt (hostibus importunè instantibus, & gladiis cominus strenuè decertantibus) agmina, ita vt nusquā de nostris nisi paucissimi cohærerent.

Rex autem cum paucis qui ei adhæserant, videns acies dissolutas, confusum exercitum hostibus vndique patére ad prædā; hostes vndique inualescere, nostros verò iam non deficere, sed ab initio potius defecisse: vt saluti consuleret, prudenter subiit in montem qui vicinus erat: vnde cum summis periculis hostes nunc à dextris, nunc à sinistris, equi cui insidebat beneficio, declinans, in castrum cui *Sephet* nomen, quod in eodem monte situm erat, vix & cum multa difficultate se recepit. Capta est illâ die de Principibus nostris maxima multitudo, cæsi verò pauci: nā omnes indifferenter, tam qui rei militaris dicebantur habere prudentiam, & vsum præcipuum, quàm gregarii, hostibus tanquam vilia mancipia, ignominiosæ seruitutis iugum,& perpetuæ infamiæ notam non abhorrentes, vt miseræ vitæ consulerent, sine contradictione se tradebant. Captus est inter cæteros ibi vir nobilis & inclytus, dominus *Hugo de Ibelim: Oddo* quoque *de sancto Amando*, regius Marescalcus, *Ioannes Gotmannus*, *Rohardus* Ioppēsis,& *Balianus* frater eius: *Bertrandus de Blanquefort*, magister Militiæ Templi, vir religiosus,& timens DEVM:& alii multi, quorū nomina non tenemus. Refudit nobis Dominus iuxta meritū viarum nostrarum fructū; & qui innocentes & de nostra præsumētes fide, spretis humanitatis legibus, oppressseramus indebitè, æquâ lance pensam reportauimus cōfusionem. *Dati sunt enim inclyti nostri, gentibus in opprobrium; & hostium expositi ludibrio, peccatis nostris exigētibus, traditi sunt in commotionē capitis, in populis: zelus Domini exercituum fecit hæc.* Bene tamen & misericorditer, non oblitus misereri, nec continēs in ira sua misericordias suas, nobiscū fecit: prouidens, vt Regem saluum faceret, qui si illa die defecisset, Regnum omne proculdubio in supremum, quod DEVS auertit, descendisset periculum. *In milite enim, quantumuis eximio, vnius sors est; in rege verò, vniuersorum periculum:* quod satis attendit diligenter qui pro Rege solicitus erat, Dauid fidelis, dicens: *Domine saluum fac Regem.* Rumor interim de Rege varius longè lateq; regionem pro ea sollicitā afficiebat, dicentibus aliis, quia gladiis confossus interierat: aliis, quòd inter concaptiuos vinctus, hostibus id ignorantibus, abductus erat; aliis, quòd Diuinâ eū protegente clementiâ illæsum, bellicis tumultibus se subduxerat. Anxiè ergo nimis,& quasi mater vnicum habēs filium, piam pro eo gerit plebs vniuersa sollicitudinem: & dum ignorat quid circa eum geratur, quicquid deteriùs accidere potest, id eum passum affectuosissimè compatiens suspicatur. Ipse verò, regione ab hostibus aliquantulū expeditâ, cum paucis admodum, qui cū eo in prædictum oppidum se cōtulerant, adiunctis sibi nōnullis qui casu de hesternis euaserant periculis, ad Acconensem properans vrbē, cum plausu populi & exultatione nō modica, quasi rediuiuus exceptus est. Factum est hoc anno regni domini Balduini quartodecimo, mense Iunio, tertiodecimo Kal. Iulii.

Noradinus verò, sicut erat vir strenuus,& successus suos continuare impiger, transcursis vniuersis regionibus,& prædis hincinde

XIV. (margin, beside "Rex autem cum paucis")
Psal. 43,14. Esai. 10,7. (margin, beside "Dati sunt enim")
Psal. 19,10. (margin, beside "Domine saluum fac Regem")
XV. (margin, beside "Noradinus")

comportatis, factus locupletior; conuocatis iterum militaribus copiis, & lege edictali ex Damasco & omnibus finibus eius, accitis amplioribus, adiicit iterum, vt *Paneadem* obsideret: nihil minus suspicans, quàm quòd per Regem vel eius Principes, quorum vires attriuerat, obsessis ministraretur subsidium. Locatâ igitur secundùm propositum, circa sæpedictam vrbem obsidione, more iterum hostili, machinis frequentibus, & ordine congruo dispositis, turres concutit, mœnia debilitat, & crebrâ sagittariorum operâ, & telorum instar grandinis immissione, eos qui intus se receperant, vices prohibet exercere resistentis. Ciues autem loci illius, memores, quomodo in proximè præteritâ obsidione, ciuitatem tueri cupientes, in proposito defecerant, præuenire cupientes, in præsidium spontè se receperant vniuersi. Præfecerat autem eidem loco, & curam supremam tradiderat Constabularius, abiens, & aliis tractus negotiis, cuidam consanguineo suo, *Guidoni* videlicet de *Scandalione*, rei militaris experientissimo; sed modicæ fidei, & DEVM prorsus ignoranti. Is cum mandantis intuitu, tum prætextu propriæ existimationis, ne quos in rebus bellicis egregiè gestis titulos obfuscaret, verbo simul & exemplo alios ad resistendum animabat; nec defuturum in proximo subsidium, & perennem gloriam benè merentibus, certiùs promittens: vnde erat, quòd omnes quasi pro re propria dimicantes, stupendos se & admirabiles, pro indeficientibus vigiliis & continuis laboribus, hostibus darent. Qui nihilominùs, omninò resistentibus omninò aduersari parati, sine intermissione molestias inferunt; & maiores habentes numeros, qui alternatim sibi succedere præcipiebantur, eos qui vnde vires repararent, penitùs non habebant, ad defectum, anxietatibus quotidianis compellebant. Nunciatur interea domino Regi, sed & Principes qui residui erant in Regno non latebat, quantis anxietatibus, qui in ciuitate obsessi erant, premerentur. Vnde missis legationibus tam ad Principem Antiochenum, quam ad Tripolitanum Comitem, vt morâ postpositâ ad subueniendum maturarent: Rex verò, quod residuum erat in Regno militiæ, missis conuocat præconibus: & accidit Diuinitate propitiâ, vt intra paucos dies, & expectato citiùs, vterque prædictorum Illustrium, cum honesto comitatu, Regiis se castris, sub *Castello nouo*, in loco qui dicitur *Nigra guarda*, vnde ciuitatem obsessam erat comminus intueri, se intulerint. Audiens ergo Noradinus, quòd Principes prædicti cum domino Rege conuenerant & in procinctu erant, vt ad vrbem accederet: sicuti vir prouidus erat, & in negotiis suis circumspectissimus, licet oppidum iam ex partibus pluribus effregisset, & iam obsessis nulla spes esset resistendi, tamen bellorum declinans insidias, & casus præliorum ancipites, obsidione solutâ, in vlteriores sui Regni partes se cōtulit.

XVI. Cùm hæc igitur in Regno ita variè multipliciterq; geruntur, & captiuatis nostris ex maxima parte principibus, Regnum in desolatione iaceret, accidit, diuinâ nos respiciente clementiâ, Comitem Flandrensium, dominum *Theodoricum*, inclytum & magnificum virum, cuius introitus in Regno sæpe fuerat vtilis & necessarius, cum vxore *Sibylla*, quæ domini Regis ex patre soror erat, in portu Berytensium applicuisse, cuius aduentum, tantâ mentis exultatione vniuersus suscepit populus, vt iam quasi præsagire videretur, Regni pressuras importabiles, eius & suorum introitu, ex parte plurima releuandas fore: nec fraudati sunt à desiderio suo, qui pro Regni tranquillitate erant piè solliciti. Nam statim post eius ingressum, adfuit magni consilii Angelus, qui nostrorum vias dirigens ad Regni compendia, & Christiani gloriam nominis, eos misericorditer præcessit, sicut consequenter dicetur. Interea tamen videntes Regni Principes, tam ecclesiastici quàm seculares, quòd Rex virilem iam nactus ætatem, sine coniuge hactenus fuerat, & pro liberis solliciti, prout oportebat, vt ei filius tanquam heres legitimus in Regnum succederet, consuluerunt in medium, vt Regi liberos non habenti, in honesto matrimonio prouideatur. Tandem post multas deliberationum partes, multiplici concurrente ratione, visum est omnibus expedientius esse, cum domino Constantinopolitano Imperatore, super huiusmodi negotio verbum tentare: tum quia nobilium virginum & proximâ consanguinitate iunctarum, in palatio suo non deerat ei copia; tum quia Princeps potentissimus, & inter mortales locupletior, de suis copiis, nostrâ quâ Regnum maximè laborabat, poterat releuare inopiam, & tenuitatem mutatâ conditione reddere superabundantem. Missi sunt ergo de communi cōsensu, ad explendum, auctore Domino, quod conceperant,

ceperant, dominus *Attardus* Nazarenus Episcopus, dominus quoque *Henfredus de Torono*, regius Constabularius: qui dispositis pro tempore rebus, mare ingressi, nauigio illuc iter arripuerunt.

XVII. Interea ne tanti Principis, totq; nobilium fortiumq; qui cum eo venerant, deses & sine fructu iaceret aduentus, adiiciunt de communi consilio, diuinâ eis aspirãte gratiâ, cum omnibus militaribus copiis ad partes se trãsferre Antiochenas: significatoq; eo ipso, tã domino Principi, quàm domino Comiti Tripolitano, suggeritur vtriq; familiariùs, vt certâ die præparatam habeat vterq; eorum militiam, vt subitus in terras hostium, die condictâ, eorum possit esse introitus. Factum est autem, præuio cœlesti fauore, quòd in Tripolitanis partibus, in eo loco, qui vulgò appellatur *La Boquea*, licet ex partibus diuersis, conuenerunt vnanimes. Inde hostium fines ordinatis agminibus violenter sunt ingressi. Sed tamẽ primâ fronte, non multo lætati sunt successu: nã hostium oppidum, cui vulgaris appellatio est *Castrum Rugium*, multâ expugnantes instantiâ, penitus non profecerunt. Sed debile principium melior fortuna secuta est: suggerente enim domino *Rainaldo* Antiochenorum Principe, & ad id obtinendum plurimùm pro viribus elaborante, vniuersi Principes qui conuenerant, cum suis expeditionibus ad partes Antiochenas auspiciis se dirigunt felicioribus. Quò cùm peruenissent, eis in ciuitate prædicta, dum deliberant quid pro tempore sit expedientius, morã facientibus: ecce gratissimi rumoris nuncius Regem adit & Principes, certo certiùs asserẽs, quod *Noradinus* hostium nostrorum potentissimus, qui iuxta castrum *Nepam* cum multa militia castra locauerat, aut mortuus erat, aut in incurabilẽ & desperatam deciderat ægritudinem. In argumentum autem suæ assertionis allegabat, quòd pridie castra eius adeò turbata viderat, vt seruos eius & maximè familiares, resq; domesticas passim & sine delectu diripere volẽtibus, data esse ad prædam assereret; & cum eiulatu & fletu maximo, & cum intimi doloris euidentibus argumentis, soluta agmina, & confusum exercitum, ad partes diuersas secessisse. Erat autem vero consentaneũ, quod prædictus nuncius attulerat: nam in ęgritudinem inciderat desperatissimam, ita vt extra ordinem solutis agminibus, rapinæ in exercitu impunè fierẽt, & nullius cohiberetur violentiâ: sicut apud eos, defuncto domino, solet accidere. Ipse autem in lectica, quasi membris officia negantibus, corpore impotẽs, per manus fidelium suorum vsq; *Halapiam* delatus est. Comperto igitur nostri rerum statu, videntesq; omnia ad propositum cooperari, cõmuni voto, & approbato cõsilio, nuncios ad potentissimum Armenicorum Principem dominum *Toros* dirigunt, rogantes intimè, & modis quibus possunt id persuadere laborantes, vt omni excusatione postpositâ, cum militaribus auxiliis, Antiochiæ cum eis adesse procuret, & tam fructuosi laboris tantis Principibus se dignetur adhibere consortem. Ille verò susceptâ legatione gauisus, sicut vir impiger erat, & strenuus, conuocatis suorum ingentibus copiis, maturato itinere, Antiochiam peruenit: quo recepto, nostri gaudentes plurimùm, eductis expeditionibus vrbẽ egressi, versus Cæsaram castra dirigunt.

XVIII. Est autem *Cæsara* ciuitas, super Orontem fluuium, qui Antiochiam præterlabitur, sita: hanc vulgari appellatione quidam *Cæsaream* appellant, & putant eam esse, quæ est Cappadociæ metropolis eximia: cui beatus & egregius doctor præfuit Basilius: sed à vero, qui hoc credunt, exorbitant. Nam prædicta metropolis ab Antiochia distat plusquam itinere dierum quindecim, vel circa id. Hæc autem est in Syria Celes, quæ alia prouincia est, à Cappadociana diocesi multis mediis prouinciis disiuncta: nec *Cæsarea* dicitur, sed potius *Cæsara*; vna de suffraganeis vrbibus Antiocheni Patriarchatus. Est autem ciuitas satis commodè sita, cuius pars inferior in plano iacet, superior verò in sui fastigio præsidium habet munitissimum longum satis, sed angustum admodum: cui ex altera parte ciuitas, ex altera fluuius, præter naturalem munitionem, robur præstant, & accessum reddunt imperuium. Ad quam nostri ordinatis iuxta rei militaris disciplinam agminibus, accedentes, vrbem primo aduentu, locatis ordine congruo singulorum Principum agminibus, obsidione claudunt. Obsessâ igitur ciuitate, & ciuibus hostium metu infra vrbem collectis, Rex & qui deforis castra locauerant, locatis machinis & iaculatoriis instrumentis, vrbem non cessant molestiis quibus possunt, operâ continuâ & cõtinuis laboribus fatigare. Certant Principes quisque pro sua portione, quæ ab initio sorte obtigerat, suos inuitando, & pollicendo præmia, vrbem vehementiùs impugnare: dumque

certatim priores vrbem effringere cupiunt; dum quisque sibi palmam de prima irruptione vendicare quærit, tantam ciuibus inferunt molestiam, vt ex parte qualibet, mortem sibi arbitrentur imminere.

XVIII. Erant enim ciues loci illius rerum militarium expertes, negotiationi dantes operam; præterea & præsentis casus ignari, nihil minus vnquam, quàm obsidionem formidabant, præsumentes & de domini sui, quem sospitem arbitrabantur, potentia, & de loci munitione. Erant ergo ad huiusmodi portanda onera, propter prædicta impares; & assultus cõtinuos simul & Martios congressus ferre non valentes. Factum est igitur, vt post dies aliquot deficientibus omnino ciuibus, ad impugnantium iugem instantiam effractis mœnibus irruerint nostri in vrbem mediam; & captâ violẽter ciuitate, oppidanis in præsidium se recipientibus, tradita sunt eis quæcunque in inferioris ciuitatis parte erant residua, & omnia indifferenter sunt ad prædam concessa: vsi ergo pro arbitrio & ciuium domiciliis, & quæ in eis reperta sunt per dies aliquot. Cùm satis in expedito videretur esse, vt & præsidium nihilominus cum omnibus qui euadendi gratiâ in illud se receperant, si debita adhiberetur instantia, faciliùs occuparetur, orta est inter Principes nostros, friuola satis, sed tamen multùm noxia contentio. Dominus enim Rex, volens patriæ saluti consulere, videns quia dominus Comes Flandrensium cùm militibus, tum pecuniâ sufficienter instructus, locum poterat contra hostium vires & insidias indemnem conseruare, ei ciuitatem ab initio destinauerat: eaque intentione & præsidium instantiùs decreuerat impugnare, vt vtrunq; receptum domino Comiti traderet conseruãdum, & iure perpetuo hereditarioque nihilominus possidendum assignaret. Hoc autem cùm ceteris Principibus valde videretur idoneum, & ad hoc gratuito vnanimiter conuenirent assensu, Princeps *Rainaldus* ambages intexuit, dicens: *vrbem illam cum suis pertinentiis ab initio hereditatis Antiocheni Principis portionem esse; ideoq; oportere, vt quicunque eam possideat, Antiocheno Principi fidelitatem exhibeat.* Comes autem supradictus pro eadem possessione, domino Regi fidelitatem deuotè paratus erat exhibere: Principi autem Antiocheno, siue domino Rainaldo, qui in præsenti administrabat principatum, siue adolescẽti *Boamundo*, qui in proximo sperabatur Princeps futurus, omnino se exhibiturum negabat: asserens, *Se nunquam nisi regibus fidelitatem exhibuisse.* Ortâ ergo peccatis nostris exigentibus, super huiusmodi quæstione, inter Principes cõtrouersiâ, neglecto negotio, quod vtile plurimùm, & ad obtinendum facile imminebat, suffarcinati spoliis, & prædâ vsque ad satietatem onusti, Antiochiam cum suis legionibus reuersi sunt.

XIX. Eodem tempore Noradini frater, *Mirmiram*, audito fratris defectu, credensque eum in fata concessisse, Halapiam peruenit, eamq; tradentibus ciuibus, sine difficultate obtinuit: dumq; circa præsidium vehementiùs instaret vt ei traderetur, cognito, quia frater eius adhuc viueret, solutis agminibus ab vrbe discessit.

XX. Per idem tempus dominus *Fulcherus* Hierosolymitanus Patriarcha, Latinorũ octauus, religiosus ac timens DEVM, Patriarchatus eius anno duodecimo, duodecimo Kal. Decembris, viam vniuersæ carnis ingressus est. Eodem nihilominus tempore, studio & industriâ dominæ *Milisendis* reginæ, & operâ eorum qui in Regno residui erant, & maximè *Balduini de Insula*, cui dominus Rex abiens curam Regni commiserat, sollicitudine & vigilantiâ receptum est à nostris præsidium trans Iordanem, in finibus Galaad situm, spelunca videlicet munitissima, quam à nostris incautè se habentibus, paucis antè annis hostes fraudulenter surripuerant. Super quo missus ad dominũ Regem nuncius vniuersas lætificauit cohortes, & audito successu, reddiderat hilariores. Interea Principes nostri qui Antiochiæ demorabãtur, etsi priùs apud Cæsaram aliquantulum dissoni, vt præmisimus, inuenti fuerant, habentes tãdem, Domino largiente, vnanimitatem spiritus, in vinculo pacis iterum adiiciunt erigere se ad opus insigne aliquod & memoriâ dignum perpetuâ. Placuit enim omnibus, & de communi processum est coniuentia, vt castrum vrbi Antiochiæ vicinum, vix ab ea distans miliaribus duodecim, prædictæ vrbi damnosum valde, & cuius larga in suburbanis, quæ vulgò *casalia* appellant, potestas & iurisdictio erat, obsideant. Factumque est, vt in die Natiuitatis Dominicæ, vniuersus circa prædictum municipium vnanimiter se locaret exercitus. Noradinus autem eâ quæ eum occupauerat adhuc detinebatur ægritudine, ita vt ex omni Orientali tractu conuocati prudentiores Physici, adhibitis remediis quæ illius infirmitas minus exaudire

videbatur, de vita eius desperarent penitus. Hoc autem nostris, fauorabili cœlestis numinis dispensatione, ad propositum maximè cooperari videbatur. Nam vix esse poterat, vt sospite prædicto Principe, & incolumitatis prærogatiuâ gaudente, noster exercitus in regionibus ei subditis ita liberas ageret ferias. Rex verò, & qui cum eo erant in prædicto exercitu, occasionem temporis ad suum trahentes compendium, tantò feruentiùs propositũ vrgent, & cœpto simul instant operi, quantò prædictum magnificum virum certò certiùs nôrunt non posse suis superesse negotiis. Municipio igitur prædicto in gyrum obsidione vallato, machinas erigunt, & reparant instrumenta, quibus solent in præsidiis obsessi ampliùs molestari. Erat autẽ prædictum castrum in colle non multùm sublimi situm, ita vt videretur agger, cui superpositum erat, comportaticius & manufactus. Vnde maximam dabant, qui in exercitu erant prudentiores, operam, vt scrophas materia competenti intexerent, in quibus liberè delitescerent, qui ad suffodiendum aggerem introducerentur. Videbatur enim eis, nec erat à vero dissimile, quòd aggere per occultos suffosso cuniculos, ædificiorum quæ superposita erant, partem nonnullam corruere oporteret: crates quoque vimineas, scalas etiam mediæ quantitatis, & omnia quę in huiusmodi solent vsum præstare, maturato accelerant studio. Quibus cũ omni diligẽtia prę paratis, manipulorum quoq; pedestrium, turmarum primiceriis, equitumq; magistratibus voce præconiâ & secretioribus suggestionibus indicunt, omnes vt promptâ operâ & vigilantiore studio, ad molestandum obsessos operam darent. Sic igitur certis partibus, singulis principibus designatis, quisq; cum domesticis & familiaribus tanquam sibi soli vniuersum incumberet negotium, instabat vehemẽtiùs: & dum quisque optimos ostentare curat se habere satellites, tantâ opus continuis assultibus & cottidianis congressionibus prosequuntur instantiâ, vt multorum opus dierum infra duos menses vigili sollicitudine complerent. Accidit sanè quadam die, quòd machina iaculatoria, quæ in præsidium diebus penè ac noctibus molares immittebat, casu in castri primicerium, & cui omnis commissa erat cura, decidit, subitoq; oppressum, in fragmenta contriuit: quo defuncto, tanquam pastore percusso, dispersæ sunt oues, & tanquam arena sine calce, sibi inuicem non cohærentes, destiterunt ab illa quam prius habuerant resistendi pertinacia. Nostri autem eo cognito, tantò cœperunt instare vehementiùs, quantò interiores eis videbantur ad resistẽdum esse remissiores: nec morâ, paucis interiectis diebus missâ ad dominum Regem legatione, sub conditione vt liberum & tranquillum habeant exitum, & cum rebus suis ad propria reditum, municipium domino Regi restituunt, datis eis ducibus, qui eos sine molestia vsq; ad locum quẽ ipsi expetierant, securos perducerent. Sic ergo expugnato castro, & domino Principi, cuius iurisdictionis fuerat, resignato, felici clausulâ consummatis negotiis, Antiochiam sunt reuersi: vbi valedicentes ab inuicem, dominus Rex, cũ magnifico Flandrensiũ Comite, in regnũ est reuersus, domino Comite Tripolitano vsq; Tripolim eos officiosissimè prosequente. Per idem tẽpus cùm Hierosolymitana, mortuo domino *Fulchero* bonæ memoriæ, vacaret Ecclesia, contigit Ecclesiarũ prælatos Hierosolymam conuenire, vt de substituendo tantæ sedis Antistite, secundùm statuta Canonũ tractaretur. Factum est autem, vt dicitur, quòd contra iuris regulas, tam per interuentum dominæ Milisendis sorore, quàm domina Flandrensiũ Comitissa Sibylla, domini Regis itidem sorore, electus est dominus *Amalricus*, Ecclesiæ Dominici Sepulchri Prior, natione Francus, de episcopatu Nouiomẽsi, de oppido Neella, vir commodè litteratus, sed simplex nimium, & penè inutilis: promotus est autem, cõtradicentibus domino *Hernesio* Cæsariensi Archiepiscopo, & domino *Radulpho* Bethleemitâ Episcopo, & appellationum voces exhibentibus. Tandem ille sede potitus, domino *Frederico* Acconensi Episcopo negotium committit, qui ad Romanam accedens Ecclesiam, apud dominum Hadrianum, qui tunc præerat, absentibus aduersariis, multâ vt dicitur interueniente munificentiâ, eidem gratiam Romanæ sedis obtinuit: & pallium, plenitudinem videlicet pontificalis officii, secum detulit rediens. XX.

Conualuit interim medicorum diligentissimâ *Noradinus* curâ, & domino Rege in Regnum reuerso, ipse quoque sospitatem plenam adeptus, in partes se contulit Damascenas: vbi ne otium tereret, & à consueta diceretur destitisse vigilantia, æstate sequenti præsidium quoddam nostrum, in regione, quæ dicitur XXI.

Sueta, ſitum, congregato exercitu, & ingentibus conuocatis auxiliis repentè obſidet. Erat autem præſidium ſpelunca, in latere cuiuſdam montis arduo & admodum deuexo ſita: ad quam non erat vel à ſuperioribus, vel ab inferioribus partibus acceſſus; ſed ex ſolo latere, calle nimis anguſto, & propter præcipitium imminens periculoſo, ad eam veniebatur. Habebat autem interiùs manſiones & diuerſoria, quibus ſuis habitatoribus neceſſarias poterat præbere commoditates: ſed nec etiam aquæ viuæ & indeficientis eis vena deerat, vt quantum loci patiebatur anguſtia, locus ſatis aptus & regioni plurimùm vtilis haberetur. Quod poſtquam domino Regi fidâ relatione compertum eſt, aſſumpto ſibi domino Comite Flandrenſium, & conuocatis Regni viribus, illuc cum omni celeritate contendit: iam enim qui intus erant, obſidionis onera ferre non valentes, conditiones interpoſuerant, quales neceſſitas extorquere ſolet: videlicet, quòd niſi intra decem dies eis ſubſidium miniſtraretur, municipium pro certo deinceps reſignarent. Porrò idipſum domino Regi notum erat: vnde & quantum poterat maturans ſubſidium, iuxta Tiberiadem ſecus pontem, vnde de lacu Genezar Iordanis fluenta ſe diuidunt, cum exercitu ſuo caſtra locat. Audito igitur *Noradinus* noſtrorum aduentu, conſilio tractus *Syracuni* principis militiæ ſuæ, viri ſtrenui & de ſe plurimùm præſumentis, ſolutâ obſidione, cum ſuis expeditionibus noſtris obuiam ſe facit. Rex verò audiens, quòd *Noradinus* occurrere propoſuerat, in caſtra conuocatis ſummo diluculo Principibus, adorato ſuppliciter viuificæ Crucis ligno, quod dominus *Petrus* prædeceſſor noſter, Tyrenſis Archiepiſcopus, piæ in Domino recordationis geſtabat, de communi conſenſu, concurrente omnium fauore gratiſſimo, bellum indicitur. Motis igitur expeditionibus, & arrepto itinere, exultantes animo, tanquam de victoria ſecuri, ad locum properant, vbi hoſtium dicebatur eſſe exercitus: tandemq; pro votis eos habentes in proximo, armati ad vnguem, & inſtructis ordine militari cuneis, quos *acies* vocát, irruunt in hoſtes vnanimiter, & gladiis inſtant atrociùs, rem pro capite gerentes. Hoſtes verò nihilominus noſtrorum impetus conſtantiſſimè & imperterritè ſuſtinentes, gladiis vices referunt; & reſiſtendo viriliter, illatas iniurias à ſe repellere cõtendunt animoſiùs. Tandem verò poſt varios euentus, noſtris eſt diuinitus conceſſa victoria, & hoſtibus non ſine multa ſuorum ſtrage in fugam conuerſis, Rex cum ſuis victor campum obtinuit. Factum eſt autem hoc Idibus Iuliis, anno regni eius decimoquinto, in loco cui nomen *Puthaha*. Inde progreſſus, ſicuti neceſſarium videbatur, ad præſidium quod obſeſſum fuerat, cum vniuerſo contendit exercitu: vbi lapſa reparans, & locum armis, victu, & viris prudentibus diligenter cõmuniens, feliciter impleto propoſito, ſoluto exercitu, & ad propria dimiſſo, reuerſus eſt.

XXII. Porrò de nunciis, vnde ſuperiùs fecimus mentionem, qui gratiâ coniugii domini Regis Conſtantinopolim ierant, mortuus eſt dominus *Attardus* Nazarenus Archiepiſcopus, corpuſq; eius ad propriam, ſtudio & vigilantiâ ſuorum fidelium, delatum eſt Eccleſiam. Cui ſucceſſit dominus *Letardus*, eiuſdem Eccleſiæ Prior, vir manſuetus admodum, affabilis & benignus, qui hodie etiam eidem præeſt Eccleſiæ, viceſimum tertium habens in pontificatu annum. Qui autem de prædictis nunciis ſuperfuerunt, dominus videlicet *Henfredus* conſtabularius, *Ioſcelinus* quoq; *Piſellus*, & *Wilelmus de Barris*, inclyti & nobiles viri, & in ſecularibus exercitati admodũ, pro iniuncto ſibi verbo, apud dominum Imperatorem debitâ inſtantes diligentiâ, tandem poſt innumeras dilationes, & verborum ænigmata, qualia Græci quælibet cauillantes, perplexis ambagibus reſpondere ſolent, pro votis impetrant: & conditionibus interpoſitis, tam de dote quàm de donatione propter nuptias, deſtinatur Regi vxor virginum illuſtriſſima, quæ in ſacris Imperii penetralibus nutriebatur. Erat autem eiuſdem domini Imperatoris neptis, domini *Iſaacii* fratris eius, natu ſe prioris filia, *Theodora* nomine, annum agẽs tertiumdecimum, formæ venuſtate ſingulariter conſpicua, vultus elegantiâ, & totius corporis habitudine intuentibus fauorabilis. Dotis autem quantitas erat in centum millibus Hyperperorum, iuſti põderis, exceptis decem aliis eiuſdem monetæ millibus, quos dominus Imperator ad opus nuptialium expenſarum liberaliter conceſſit; & excepto mundo virginali, in quo tam in auro, quàm in gemmis, veſtibus & margaritis, tapetis & holoſericis, vaſis quoque precioſis, quadraginta milia iuſtâ æſtimatione poterant computari. Rex autem proprio ſcripto apud dominum Imperatorem ſe obligans, quòd quicquid

eius

eius nuncii cum eo præcisè firmarent, ratum esset habiturus, per legatos spondet firmissimè, quatinus post eius obitum vrbem Acconensem cum omnibus eius pertinentiis, totâ vitâ suâ nomine donationis propter nuptias cum omni tranquillitate, sine cõtradictione esset habitura. Peractis itaque, & ad consonantiã redactis vtrinque pactis, designatis eidem illustri puellæ de maioribus Imperii principibus paranymphis, qui eius iter vsque ad dominum Regem comitarentur, cum regiis legatis iter arripit, in Syriam, ad maritum profectura. Accidit autem, vt Septembre proximo, cum omni comitatu suo sospes & incolumis apud Tyrum applicans, infra paucos dies Hierosolymis (vt regni obtinuerat cõsuetudo) consecrata, & regio insignita diademate, peractis solẽniter nuptiis, viro tradita est. Et quoniam per idem tempus Hierosolymitanus electus, consecrationis suæ munus nõdum obtinuerat, nec missi ab eo propriæ causæ patroni, à sede Apostolica fuerant reuersi: asciscitur de mandato regio Antiochenus Patriarcha *Aimericus*, qui & Reginæ vnctionis gratiam Regiæ conferret, & coniugii vsitata solemnia celebraret. Hic demum vxore traductâ, omnem illam leuitatem, quâ vsque ad illum diem iusto amplius dicebatur laborasse, ita penitus deposuit, vt cum Apostolo videretur posse dicere: *Cum essem par-* 1.Cor.13,11. *uulus, sapiebam vt paruulus, loquebar vt paruulus: ex quo autem factus sum vir, euacuaui quæ sunt paruuli.* Nam & vxorem postmodum commendabili dilexisse dicitur affectu, & thori fidem vsq; ad extremum ei creditur conseruasse illibatam: postpositis itaque leuibus actibus quasi mutatus ab illo, seria cœpit amplecti, & attentiùs tractare salubria.

XXIII. Eodem anno, dominus Imperator Constantinopolitanus, conuocatis pro Imperiali magnificentia ex omnibus Imperii finibus, militaribus copiis; & ingenti exercitu ex omnibus tribubus & populis & linguis & nationibus cõgregato, transito Hellesponto, in Syriam descendere proposuit: transcursisque mediis cum omni celeritate prouinciis, ex improuiso, ita vt vix cuipiam credibile videretur, cum exercitibus suis in Ciliciam, circa Decembris initium, subitus aduenit. Huius autem tam maturati itineris causa erat præcipua, quòd quidam Armenorum potentissimus Princeps, *Toros* nomine (de quo superiùs fecimus mentionem) vniuersam Ciliciam, quæ montibus, in quibus ille habebat castra munitissima, subiacebat, ab vrbe murata vsque ad extremum suburbium violenter occupauit, *Tarsum* videlicet primæ, & *Anauarzan* secundæ Ciliciæ metropoles; & alias ciuitates, *Mamistram*, *Adamam*, *Sisium*, eiectis inde Imperialium negotiorum procuratoribus, in suam redegerat potestatem. Vt autem eum incautum posset opprimere, & iter accelerauerat, & occultauerat intentionem. Mouerat eum etiam nihilominus & Cypriorum causa lugubris, & fauore digna, in quos tãquam in hostes fidei & detestabiles parricidas, Princeps Antiochenus, vt præmisimus, tam inhumanè suam exercuerat tyrannidem. Tam subitus autẽ, vt prædiximus, fuit Imperialium exercituum aduentus, vt prædictus *Toros*, qui Tarsi tunc morabatur, vix liberas ferias habuerit, vt ad montes vicinos, gratiâ salutis, se conferret, cùm ecce legiones, & primi de exercitu, campis iam infuderant se patentibus. Quo audito, Princeps Antiochenus *Rainaldus* stimulis conscientiæ agitatus, eò quòd non multo ante eius aduentum tempore, in Cyprios innocentes & immeritos tantâ desæuisset insaniâ, & tam eis, eorumque vxoribus & liberis, Deo & hominibus abominabilem intulisset iniuriam: timens eius aduentum, ne fortè prædictorum vociferantium querulis vocibus excitus ad vlciscendas eorum iniurias descendisset, cœpit anxius deliberare, nunc secum, nunc si quos habebat magis familiares adhibitis, quid eum facere oporteret: & quo satisfactionis genere Imperiali se posset de tanta offensa reconciliare amplitudini. Tantaque eum (vt dicitur) de domini Imperatoris aduentu formido corripuerat, vt nec domini Regis, quem tamen in proximo venturum sperabat, vellet expectare præsentiam: cùm tamen certo certius nosse poterat, eius interuentione & studio, & maximè nouæ affinitatis gratiâ, in causa prædicta, longè meliores se inuenturum conditiones. Vsus ergo domesticorum consilio, assumptis ex eis pro arbitrio nonnullis, domino quoque *Girardo* venerabili Laodicensium Episcopo, sibi facto itineris consorte, in Ciliciam, vbi dominus Imperator erat cum suis expeditionibus, obtentâ tamen priùs quorundam familiarium domini Imperatoris gratiâ, qui verbi huius interpretes discurrebant, ad vrbem *Mamistram* peruenit: vbi post multos circuitus, cũ summa ignominia & populi nostri confusione, Imperiali

reconciliatus eſt excellentiæ. Nudis enim, vt dicitur, pedibus, indutus laneis manicis vſque ad cubitum decurtatis, fune circa collum religato, gladium habens in manu nudum, quem mucrone tenens, cuius capulum domino Imperatori porrigeret, coram vniuerſis legionibus, domino Imperatori præſentatus eſt: ibiq; ante pedes eius ad terram proſtratus, tradito domino Imperatori gladio, tam diu iacuit, quouſque cunctis verteretur in nauſeam, & Latinitatis gloriam verteret in opprobrium,
XXIV. & *in delinquendo & ſatisfaciendo vehementiſſimus.* Dominus quoque Hieroſolymorum Rex, audito domini Imperatoris aduentu, aſſumpto ſibi fratre, & de Regni Principibus electiſſimo comitatu, relicto domino Comite Flandriæ, qui in proximè futuro tranſitu ad propria decreuerat redire, verſus Antiochiam feſtinus contendit: quò perueniens, nuncios ad dominum Imperatorem, dominum videlicet *Gaufridum* Abbatem Templi Domini, Græcæ linguæ habentem commercium, & nobilem virum dominum *Ioſcelinum Peſſel* dirigit, debitæ ſalutationis affatum per eos officioſiſſimè dependens, & de eius ſciſcitans beneplacito, vtrum eum ad ſe velit accedere, & domini Regis ſibi habere præſentiam. Quibus datum eſt in reſponſis, vt Regem moneant & inuitent, vt ad eum venire non pigritetur. Inſuper & de Imperiali latere mittitur illuſtris *Apocriſarius*, qui & literis & viuâ voce, tãquam Imperii dilectiſſimum filium, Regem ſollicitet, vt ad eum accedere non recuſet. Statutâ ergo die, aſſumpto ſibi egregiorum equitum ſelecto comitatu, illuc perueniens, honeſtiſſimè ſuſceptus eſt: nam ſtatim in occurſum ei ab eo diriguntur duo nepotes eius, fratres vterini, Ioannes videlicet Protoſeuaſto, & Alexius Protoſtrator, qui inter illuſtres ſacri palatii primum obtinebant locum, cum maximo nobilium comitatu. Deinde ipſis eum ducentibus vſque ad oſtium tentorii, vbi dominus Imperator cum ſuis Illuſtribus reſidebat, cum multa gloria introductus, humaniſſimè ab eo ſalutatus, & ad oſculum pacis erectus, ſecus eum in ſede honeſta, humiliore tamen, locatus eſt. Vbi & eius conſortibus tam debitæ ſalutationis affatu, quàm pacis oſculo ab eo humaniſſimè honoratis, de incolumitate tã domini Regis quàm ſuorum, qui cum eo aduenerant, diligenter quærit; & vultum exhibẽs ſolito lætiorem, verbo & toto corporis geſtu ſignificat, eorum ſe aduentum gratiſſimè ſuſcepiſſe, & oblatâ tanti Principis & ſuorum delectari præſentiâ. Crebris itaque collocutionibus tam ſecretis quàm in cœtu procerum, & gratâ circa dominum Imperatorẽ conuerſatione per dies decem, quibus apud eum iugem ſe exhibuit, ſicuti vir gratioſus erat, tantum domini Imperatoris & Principum ſuorum fauorem meruit, & tanto caritatis vinculo eorum cordibus conglutinatus eſt, vt & viuentem vnicè de cætero tanquam filium dilexerint, & defuncti, apud eos eius memoria vſque hodie non deſinat eſſe in benedictione. Et ne apud dominum Imperatorem mora eius eſſet infructuoſa, ſicuti vir argumentoſus erat, & oculum in ſecularibus habens perſpicacem: videns quòd dominus Imperator extra vrbem caſtra locari præceperat, vt cõtra prædictum *Toros*, quem odio perſequebatur inſatiabili, dirigeret exercitus, impetratâ prius licentiâ, cœpit tractare diligentiùs, quomodo prædictum Principem domino Imperatori reconciliare poſſet. Vocatoque eo, & præſente conſtituto, reſignatis præſidiis quæ dominus Imperator repoſcebat, in gratiam eum reſtituit pleniorem: ita vt fidelitatem ligiam, per eiuſdem domini Regis interuentionem, antequam ad propria reuerteretur, manualiter eidem exhiberet. Tãdem à domino Imperatore, prout magnificentiã decebat Imperatoriam, cum ſuis principibus donis vberioribus, & immenſâ munerum liberalitate cumulatus, proſequente eum vniuerſorum gratiâ, Antiochiam reuerſus eſt. Audiuimus à quibuſdã, omni exceptione maioribus & fide dignis, quòd exceptis illis, quæ eius conſortibus prodigâ liberalitate contulerat, quæ infinita credebantur, ſoli domino Regi viginti duo milia Hyperperorum, & tria milia marcarum argenti examinatiſſimi, exceptis veſtibus & holoſericis, & vaſis precioſis, dicebatur largitus. Antiochiam verò veniens, fratrem ſuum dominum *Amalricum* Ioppenſem & Aſcalonitanum Comitem, cum domino *Hugone de Iebelino*, qui nuperrimè de hoſtium vinculis redemptus, poſtliminio reuerſus fuerat, ibidem reperit. Qui & ipſi dominum Imperatorem adire cupientes, illucq; poſtmodum profecti, ab eodem domino Imperatore benignè ſuſcepti, tractati honeſtiùs, de more Imperiali, donis vberioribus honorati, gaudẽtes ad dominum Regem remiſſi ſunt.
XXV. Peractâ igitur in Cilicia Dominicæ Paſchæ ſolemnitate,

mnitate, transcursis diebus celebribus, versus Antiochiam exercitus dirigit, & legionibus vsque ad vrbem applicatis, pro foribus eius astitit in infinita multitudine formidabilis: vbi dominus Patriarcha cum vniuerso clero & populo, cum textibus Euangeliorum, & omnimodo Ecclesiarum ornatu, obuius adfuit. Rex quoq; cum Principe eiusdem loci, & Ascalonitano Comite, cum vniuersis tam Regni quàm Antiocheni principatus proceribus ei obuiam exiens, cum summa gloria, Imperiali diademate laureatum, & Augustalibus decoratum insignibus, cum tubarum stridore, & tympanorum strepitu, cum hymnis & canticis in vrbem introducunt, & vsq; ad cathedralem Ecclesiam, ad basilicam videlicet Apostolorum Principis, deinde ad palatium cum eadem patrum & plebis prosecutione deducũt. Vbi cùm per aliquot dies balneis, & cæteris corporalibus deliciis operam dedisset, effusà in populum ciuitatis, more solito rogâ liberalissimâ, proposuit venandi gratiâ vrbe exire; & ad loca venatui apta, gratiâ tollendi exire fastidii, dominum Regem secum trahens, eiusdem operis consortem. Accidit autem, vt prædicto studio insistentes, die solenni Ascensionis Dominicæ, dum saltus more circumeunt venatorio, Rex equi cui insederat raptus impetu, per loca humilibus frutectis & sentibus obsita, casu raptus in præceps, & ad terram cum equo prouolutus, brachium fregit: quod vt domino Imperatori innotuit, ei multâ humanitate compatiens, chirurgicorũ implens officium, flexo ante eum genu, tanquam vnus de popularibus operam ministrabat diligentem: ita vt cum indignatione stuperent, & mirarentur eius principes & cõsanguinei, quòd maiestatis oblitus Imperatoriæ, & Augustalem negligens dignitatem, Regi se exhiberet ita deuotum & familiarem, quòd etiam eorum cuilibet videretur indignum. Redeuntes ergo inde ob casum qui acciderat Antiochiam, per dies singulos visitationis gratiâ dominum Regem adibat, & cataplasmatibus innouatis cum vnguentis necessariis fasciâ iterum diligẽter inuoluebat: tantâ circa eum curâ sollicitus, quâ maiorem vix posset ægrotanti adhibere filio. Domino igitur Rege plenam conualescentiam assecuto, præcipit Imperator, & voce præconiâ notum fieri mandat primiceriis legionum, vt certâ die versus *Halapiam* acies dirigant, & machinas cum bellicis instrumentis ante se faciant deportari: ipse verò cum domino Rege, & vtriusque Principibus, cum tubis & tympanis, & præliorum incẽtoribus lituis, vrbe postmodum egressus, in eo loco qui vulgò appellatur *Vadum Balenæ*, substitit, & exercitus vniuersus. Inde missis nunciis ad *Noradinum*, qui fortè Halapiæ tunc erat, obtinet per legatos, quendam *Bertrandum* comitis sancti Egidii naturalem filium, cum quibusdam aliis concaptiuis sibi dari. Ipse verò postmodũ non multo interiecto temporis interuallo, reuocantibus eum curis domesticis, ad propria reuersus est. Rex etiam post domini Imperatoris discessum, cum suis quos secum eduxerat, in Regnum se recepit.

XXVI. Per idem tempus domino *Hadriano* Papâ apud Anagniam vrbem Campaniæ morbo squinantiæ defuncto, corporeque eius Romam translato, & in basilica beati Petri Apostolorum principis honorificè sepulto: dum de substituendo pastore inter Cardinales haberetur tractatus, sicut in talibus solet frequenter contingere, diuisa sunt eligentium desideria: ita vt pars eligeret dominum *Rolandum* eiusdem Ecclesiæ presbyterum Cardinalem, tituli beati Marci, qui idem erat sedis Apostolicę cancellarius, cui manus imponentes, & ordinantes Episcopum, *Alexandrum* appellauerunt. Alii verò dominum *Octauianum*, virũ secundùm carnem nobilem, eiusdem Ecclesiæ presbyterum Cardinalem tituli sanctæ Ceciliæ trans Tyberim: cui etiam nihilominus manus imponentes, Episcopum constituerunt, vocantes eum *Victorem*. Cuius schismatis occasione, vniuersa Latinorum Ecclesia, peccatis nostris exigentibus, paulò minus habuit diuidi, & irreuocabiliter ab inuicem separari, maioribus Orbis Principibus certatim partibus gratiam suam & fauorem ministrantibus. Tandem anno nonodecimo, redeunte ad vnitatem Ecclesiæ, domino *Frederico* Romanorũ Imperatore, qui parti oppositæ auxilium suggerebat, & consilium; & domino *Alexandro* Papæ plenâ caritate reconciliato, reddita est pax Ecclesiæ, & depulsis errorum tenebris, resplenduit tranquillitas, quasi stella matutina in medio nebulæ.

XXVII. Interea *Noradinus* lætus admodum de Imperatoris discessu, cuius aduentus magnum, præsentia maiorem ei terrorem incusserat, securus iam de cætero de tanti Principis suspecta nimis potentia, videns etiam dominum Regem ad propria reuersum, occasionem se arbitratus reperisse,

qualem à multis retro tēporibus desiderauerat: conuocatâ ex vniuersis finibus suis militiâ in terram *Soldani Iconiensis*, quam sibi habebat conterminam, expeditiones dirigit, & vrbem *Mares*, simul & oppida *Cressum* & *Behetselin*, in suam satagit redigere potestatem. Soldanus autem, ab illis remotus partibus, non facilè suis poterat ministrare subsidium: vnde & eâ fiduciâ contra fortiorem se, hoc præsumpserat aggredi *Noradinus*. Cognito autem dominus Rex, quòd circa partes illas cum omnibus viribus suis detineretur occupatus, volens illius occupationes ad suum trahere compendium, sciens Damascenorum fines absque militarium virorum robore, hostium facilè patere insidiis, congregato exercitu, regionem Damascenorum ingreditur, & cuncta pro arbitrio incendiis tradens, & prædæ, ab *Offro*, primæ Arabiæ famosa metropoli vsque Damascum, nemine contradicente, liberè contraducebat exercitum. Erat autem Damasci quidam nobilis *Negemedinus* nomine, cui ob plurimam rerum secularium quam habere dicebatur experientiam, negotiorum suorum curam commiserat, & vrbem cum suis pertinentiis pro eius arbitrio eidem tradiderat gubernandam. Hic videns dominum suum in regione remota magnis occupatum negotiis, seq; virorum militarium copias non habere, quibus Regiis viribus posset resistere, tanquam vir prouidus, & instantia pericula à se quærens propellere, oblatis quatuor millibus aureorum, pacem trium mensium postulat, & multiplicatis sibi datâ pecuniâ intercessoribus, impetrat postulatam, datis insuper sex gregariis militibus, quos in vinculis detinebat. Sic ergo Regem cum suo exercitu à patria sua prudenter amouit. Interea domina *Milisendis* Regina, mulier prouida, & supra sexum discreta fœmineum, quæ Regnum tam viuēte marito, quàm regnante filio, congruo moderamine annis triginta, & ampliùs, vires transcendens fœmineas rexerat, ęgritudinem incidit incurabilem, de qua vsque ad obitum salutem non recepit, licet vtraq; sororum eius tam domina Tripolitana Comitissa, quàm domina Abbatissa sancti Lazari de Bethania, omnem circa eam impenderent diligētiam; & accitis medicorum vndecunq; peritissimis, remedia qualia videbantur necessaria, non cessarent ministrare: ipsa verò aliquantisper læsâ memoriâ, corpore quasi consumpto, lecto decumbens, multo temporę, paucissimis ad eam reserato accessu, iacebat quasi dissoluta. Rex autem interim effluxo tempore, quod *Negemedino* Damascenorum procuratori constituerat, temporeque fœderis quod initum fuerat decurso, Noradino adhuc circa partes prædictas, nondum completis negotiis occupato, hostium fines violenter ingreditur, & pro arbitrio regionem discurrens, prædas trahit liberè, incendia procurat, manubias agit sine contradictore: & depopulatâ regione, effractis suburbanis, captiuatis locorum incolis, iterum sospes ad propria reuersus est.

XXVIII. Non multo autem interiecto tempore, accidit quòd princeps Antiochenus *Rainaldus*, cognito per exploratores, quòd in partibus illis, quæ & aliquando fuerant Comitis Edessani, inter *Maresiam* & *Tulupam* absque militaribus viris, terra armentis & gregibus referta, locorum incolis armorum vsum nescientibus, facilè posset patere ad prædam: credulus, aurem præbet dictis eorum facilem, & collectâ ingenti militiâ, infaustis auibus iter aggreditur. Perueniensque ad loca prædicta, dictorum plenam inuenit fidem: nam proculdubio armentorum & gregum stupendam reperit multitudinem: sed populus cuius hæc erant, populus fidelis erat. Tota enim illa regio non nisi in præsidiis Turcos habet, paucos admodum, qui & præsidia tuentur, & rusticorum præstationes colligunt, dominis maioribus, quorum procuratores sunt, conseruandas. Suburbana autem soli Christiani, Suriani & Armeni inhabitant, & agriculturæ operam dant, & rura colunt. Collectâ igitur ex diuersis partibus prædâ, & manubiis nemine prohibente comportatis, onusti spoliis, & multimodâ suppellectile locupletati, sospites & cum omni tranquillitate reuertebantur: cùm ecce *Megedin* præfectus Halapiensis, Noradino familiaris, & fidei synceritate coniunctissimus, assumptâ sibi vniuersæ regionis expeditiore militiâ, eius præcognito reditu, maturat ei exire obuiam, vt sarcinis & prædâ oneratos, aliquibus locorum angustiis, aut impeditos opprimeret, aut saltem impedimenta relinquere compelleret violenter. Factūq; est, vt iuxta prudentis viri conceptum, properantes illi obuiam, ducibus itineris qui de exercitu Principis aduenerant, ad locum perueniunt destinatum, proximum satis regioni, vbi Princeps cum vniuersa præda castra locauerat. Qui cognito hostiū aduentu,

aduentu, cum suis deliberat, quid eum in præsenti necessitate oporteat facere: relictoque saniore consilio, videlicet, vt prædâ dimissâ, expeditiores sine multa difficultate redirent ad propria: elegerunt, vt prædam & spolia non deserentes, cum hostibus, nisi per eos staret, strenuè decertarent. Manè itaque facto, & die iam aliquantulum adultâ, concurrentibus agminibus pugna committitur, instantibus hostibus arcubus & gladiis, studio valde pertinaci. Nostri autem, etsi primâ facie animũ resistendi visi sunt habuisse, nouissimè tamen mente consternati, terga dederunt, fugã dimissis spoliis eligentes. Princeps autem, peccatis suis exigentibus, omnes quas cõmiserat impietates, corporaliter luiturus, captus est, & compedibus religatus, Halapiam cum aliis cõcaptiuis spectaculum factus populis infidelibus, cũ summa ignominia deductus est. Factum est autẽ hoc, anno regni domini *Balduini* decimo octauo, mense Nouembre, nono Kal. Decembris, inter Cressum & Mares, in loco qui dicitur *Commi.*

Per eosdem dies, quidam *Ioannes*, vir admodum literatus, Romanæ Ecclesiæ presbyter Cardinalis, tituli sanctorum Ioannis & Pauli, missus à domino *Alexandro* Papa ad partes Orientales legatus, apud *Biblium*, cum quibusdam Ianuensibus applicuit. Volens igitur impetratâ licentiâ, tanquam Legatus in Regnum introire, prætentauit domini Regis & aliorum Regni Principum, tam ecclesiasticorum quàm secularium mentes, quidnam de eius ingressu sentirent. Diuisus enim erat, vt prædiximus, occasione schismatis oborti, penè orbis vniuersus: aliis domino Papæ Alexandro, aliis parti oppositæ fauentibus. Vnde post multam deliberationem, mandatum est ei ex parte, vt subsisteret, nec in Regnum præsumeret ingredi, quousq; habitâ cum prælatis Ecclesiarum & Regni Principibus pleniore deliberatione, ei de communi consilio mandaretur, quid eum facere oporteret. Interim ergo conuocatis apud *Nazareth*, tam domino Patriarchâ, quam reliquis ecclesiarum prælatis, de Principibus quoque nonnullis cum domino Rege assistentibus, cœperunt deliberare, quid in tanta ambiguitate facto esset expedientius. Omnes enim Orientis Pontifices, de vtroque patriarchatu, in neutram partium manifestè declinauerant, in occulto tamen, aliis huic, aliis illi suum fauorem præstãtibus. Factum est autem, sicut in talibus solet contingere, quòd dissentientes ab inuicem, & votis eorum in plura distractis, alii dicerẽt, quòd dominus *Alexander* & eius Legatus susciperetur, vtpote caussam fouens potiorem: quorum Princeps erat dominus *Petrus*, piæ in Domino recordationis, prædecessor noster, Tyrẽsis Archiepiscopus: Alii è conuerso domini *Victoris* caussam præferentes, & eum semper Regno amicum & tutorem fuisse asserentes, Legatum nullo modo recipiendum esse censebant. Rex autem mediam quandam viam sequens, cum suis Principibus & de ecclesiarum prælatis quibusdam, timens ne Episcopi inter se diuiderentur & scinderetur Ecclesia, persuadebat neutram partium recipiendam esse: Legato verò, si tanquam peregrinus, orationis gratiâ, absque insignibus Legationis, ad loca Sancta vellet accedere, dandam esse licentiam, & concedendam libertatem moram in Regno faciẽdi, vsque ad primum transitum, ex tunc redeundum ei esse. Allegabat etiam, & dictorum suorum causam subiungebat & rationem, dicens: *Schisma recens est; necdum orbi innotuit, vter eorum caussam foueat potiorem: periculosum autem esse, in re dubia partem sibi ex sententia deligere, & de re incerta diffinitiuam præcipitare sententiã. Præterea, nec Legato opus esse in Regno, qui Ecclesias & monasteria grauet impensis, extorsionibus attenuet.* Hæc erat domini Regis sententia: quæ licet vtilior videretur, tamen præualuit eorum sententia, qui legatum esse recipiendum asserebant. Vocatus igitur in Regnum venit, multis quibus aduentus eius placuerat, postmodum onerosus. Per illud tempus natus est domino *Amalrico* Ioppensium Comiti, ex *Agnete* filia Comitis Edessani, filius, quem patris rogatu, Rex de Sacro fonte suscipiens, suum ei nomen imposuit: cumque ab eo iocosè quæreretur, *Quidnam nepoti, & filio de Sacro fonte suscepto donaret?* respondit, sicuti homo iocundi & vrbani sermonis erat; *Regnum Hierosolymorum.* Quod verbum quibusdam prudentibus, qui hoc audierant, altiùs descendit in pectus, notantes: quòd licet iuuenis esset admodum, & vxor eius adolescentula, præsagire videbatur, quòd absque liberis foret ex hac luce subtrahendus: quod & factum est. XXIX.

XXX. Capto igitur Principe, & Antiochenâ prouinciâ rectoris solatio destitutâ, populus iterum regionis, timore & anxietate corripitur; & diebus singulis regionis desolationem, nisi Dominus eos custodiat, animis suspen-

sis expectat: tandemque visum est ad solitum recurrere auxilium, & ab eo contra mala imminentia petere solatium, vnde sine repulsa sæpius obtinuerant postulatum. Missâ igitur legatione, & adiunctis precibus lachrymosis, dominum Hierosolymorum Regem suppliciter inuitant, vt ad subueniendum genti desperatæ, populo pereunti, honorem & gloriam ab hominibus, & à Domino præmia relaturus æterna, venire non moretur. Rex autem miserabili regionis illius casu cognito, prædecessorum suorum vestigiis inhærens, eorum anxietatibus compatiens, laborem deuotus amplectitur; & assumptâ secum honestâ militiâ ad partes accelerat Antiochenas: vbi cum omni gaudio & animorũ exultatione, eius à patribus & plebe susceptus est aduentus. Residens ergo in eadem ciuitate quantum temporis & loci deposcebat necessitas, negotiis Principatus tanquam suis propriis exactissimam adhibet diligentiam: & regionis procuratione domino Patriarchæ ad tempus, vsque dum redeat commissâ, honestisque sumptibus dominæ Principissæ constitutis, rerum domesticarum sollicitudine reuocatus, reuersus est ad propria. Porrò domino Rege in Regnum reuerso, ecce adsunt domini Imperatoris Constantinopolitani, viri spectabiles, & in sacro Palatio præclari, Legati Imperiales, literas cũ aurea bulla, simul & verba secretiora ad dominum Regem deferentes. Horum autem primus erat, vir illustris *Gundostephanus* eiusdem domini Imperatoris consanguineus: secundus erat maximus Palatinorum interpretum, *Triffillus*, homo vafer, & pro negotiis Imperialibus valde sollicitus: qui, vt prædiximus, sacros apices detulerunt, quorũ tenor erat, vt in summa dicatur, talis: *Noueris, nobis dilectissime & Imperio nostro acceptissime, quòd fœlix & inclytæ in Domino recordationis* Hirene, *sacri Imperii nostri consors, diem vitæ clausit extremum, electis spiritibus socianda, vnicâ nobis filiâ communis Imperii herede relictâ. Nos autem de Imperii successione solliciti, & melioris sexus sobolem non habentes, de secundis votis cum illustribus sacri palatii diligentem sæpiùs habuimus tractatum. Tandem de vniuersorum principum fauore & consensu placuit, vt de sanguine tuo, quem vnicè diligit nostrum Imperium, nobis in consortium iungamus Imperii: & vtram consobrinarũ tuarum seu illustris viri Comitis Tripolitani sororem, seu magnifici viri principis Antiocheni germanam iuniorem nobis elegeris, nos pro tua optione, synceritati tuæ omnem fidem habentes, eam nobis in thori sociam & Imperii participem, auctore Domino assumemus.* Cognitâ ergo Rex, domini Imperatoris, tum ex eius literis, tum ex nunciorum viuâ voce, intentione, spondet obsequium, operam promittit, & gratias multiplices Imperatoriæ soluit maiestati, tum quia de sanguine eius in tantam eminentiam sibi associare proposuit; tum quia eius fidem commendans, in eius ponit arbitrio, vtram ipse delegerit, eam in thori participem & Imperii consortem assumpturum.

XXXI. Rex ergo habitâ deliberatione cum suis familiaribus, quid sibi & Imperiali celsitudini, in præsenti facto magis conueniat, cõuocatis Imperialibus nũciis persuadet, & præcipit, quatenus *Milisendem* bonæ indolis adolescentulam, domini Comitis Tripolitani sororem, domino suo suscipiant in vxorem. Illi verò cum summa reuerentia domini Regis amplectentes verbum, præstiterunt assensum: contestantes tamen, quòd hoc ipsum domino Imperatori per nũcios & literas significari oporteret. Præparantur interea virgini tanto culmini destinatæ, à matre & amita, fratre & amicis omnibus, immensorum sumptuum ornamenta, & modum nescientia, supra vires Regias: murenulæ, inaures, spinteres, & periscelidæ, annuli, torques & coronæ ex auro purissimo: vasa quoque argentea, immensi ponderis & magnitudinis; inauditæ ad vsum coquinæ, escarum & potuum, & lauacrorum obsequium præparantur, exceptis frænis, sellis, & vt breuiter dicatur, omnimodâ supellectile: quæ omnia tam infinitis præparabantur impensis, & tanto studio procurabantur, vt ipsa etiam opera suum prędicarent excessum, & regium luxum facilè superarent. Interea dum Græci singula ad vnguem perscrutantur & rimantur interiùs de moribus puellæ, de occultarum corporis partium dispositione, dum nuncios frequentes ad Imperatorem dirigunt, & eorum præstolantur recursum, annus effluxit: quod valde molestè ferentes tam dominus Rex & Comes, quàm reliqui eiusdẽ virginis cognati & amici, Imperiales nuncios publicè conueniunt, alterutrum duũm proponentes. Vt aut præcisè à verbo diù tractati desistant matrimonii, & expensas resarciant: aut desinant morarum perplexitates intexere, & consummato negotio iuxta conuentiones initas finem imponãt. Comes autem multiplicibus grauabatur impendiis: nã & duode-

duodecim galeas fieri iusserat, & eas instruxerat vsque ad plenum, quibus sororem vsque ad maritum prosequi decreuerat, & tam de Principatu quàm de Regno omnes maiores apud Tripolim conuenerant, expectantes Dominæ in proximo futurum exitum: quibus Comes ex toto, aut ex parte plurima, prouidebat necessaria. Græci autem more suo amphibologicè respondentes, rem adhuc protrahere nitebantur: verùm dominus Rex eorum sophisticis occurrens molimihibus, specialem super eo negotio, ad dominum Imperatorem, dominum *Ottonem de Risbergis*, dirigit nuncium, obnixè postulans, vt ei per eundem voluntatem suam præcisè declararet: qui sperato citiùs ad dominum Regem rediens, & viuâ voce & literis edocet domino Imperatori quæ tractata erant, de prædicto matrimonio, omnia displicere: quod intelligens Rex, à verbo destitit, pro multa ducens ignominia, quòd id quod eius interuentu credebatur esse tractatum, & partibus suis absolutum, in irritum deuenisset; & proculdubiò in suam videbatur redundare iniuriam. Porrò domini Imperatoris nuncii, Comitis Tripolitani indignationem formidantes, inuentâ casu naiculâ, in Cyprum se fecerunt deportare. Soluto itaque cœtu optimatum, qui apud Tripolim conuenerant, dominus Rex in partes secessit Antiochenas, quarum curam, vt prediximus, à populo regionis diligenter expetitus, sibi assumpserat: ad quas cùm peruenisset, eosdem Imperatoris nuncios reperit, quos à Tripoli credebat abiisse. Hi cum domina Principissa pro filiarum eius nouissima, *Maria* nomine, quotidianum & familiarem habebant tractatum. Insuper & domini Imperatoris auro signatas in præsenti habebant literas, quibus ratum se habiturum, quod per eorum manum de præsenti matrimonio, cum domina Principissa vel amicis eius firmaretur, promittebat. Præsens ergo factus Rex, communicato ei verbo, etsi in priore facto læsus videretur, eatenus vt meritò in præsenti operam, & studium domino Imperatori posset subtrahere, tamen gratiâ cõsanguineæ, quæ pupilla erat, & patris destituta solatio, partes interponit suas; & post multas dilationes, effectui satagit mancipari. Completo itaque negotio, galæis in faucibus Orontis fluminis, in loco qui dicitur *portus sancti Symeonis*, præparatis, traditâ puellâ, prosequentibus eam de magnatibus regionis, qui ad hoc videbantur idonei, & vsque ad maritum viæ consortibus, iter arripiunt.

XXXI. Interea dum Rex in partibus illis moram faceret, vt eius præsentia regioni esset vtilis, castrum quod super pontem fluminis *Orontis* (qui vulgò dicitur *Pons ferri*) aliquando fuerat, ab vrbe Antiochena quasi sex aut septem distans miliaribus, reædificauit, vtiliter satis, ad cohibendum hostium discursus & latrocinantium introitus occultos. Occupato ergo eo circa partium illarum negotia, pia mater eius longo macerata languore, & continuis exhausta cruciatibus, tertio Idus Septembris viam vniuersæ carnis ingressa est: quod postquam ad eius peruenit notitiam, veris contestans argumentis quantâ eam syncerítate dilexisset, in lamenta se dedit, & per dies multos nullam prorsus recepit consolationem. Sepulta est autem inclytæ recordationis domina *Milisendis*, Angelorum choris inferenda, in valle Iosaphat, descendentibus ad sepulchrum beatæ & intemeratæ DEI genitricis & virginis Mariæ ad dexteram, in crypta lapidea, ianuis ferreis præsepta, altare habens vicinum, vbi tam pro remedio animæ eius, quàm pro spiritibus omniũ fidelium defunctorum, acceptabiles creatori quotidie offeruntur hostiæ.

XXXII. Interea *Comes Tripolitanus* dolore cordis tactus intrinsecus, & ægrè ferens, quòd ab Imperatore sic erat delusus, videns se occasione Imperatoris enormes fecisse impensas, sororem suam, tanquam gregarii alicuius filiam, ab eo sine caussæ cognitione repudiatam esse, anxius apud se gemit, & ex corde ducit suspiria, cogitans si quâ viâ posset Imperatori reddere vices, & pro illata iniuria eâdem mẽsurâ reddere talionem. Hæc ei cogitanti, ex diuerso occurrebat, quòd Princeps inter mortales erat potentissimus, nec eius vires sufficere poterant, vt eum vel in aliquo lædere posset: tamen ne illatam iniuriam aut non sentire videretur, aut negligentiùs dissimulare, galeas quas ad alium vsum præparauerat, dolore compulsus, armari præcipit: & vocatis piratis, & nefandorum scelerum artificibus eas tradit, præcipiens, vt prædicti Imperatoris terras obambulantes, omnino nec ætati parcerent, nec sexui, & conditionum etiam nullam haberent differentiam: sed passim & sine delectu tam monasteria, quàm ecclesias, omnia traderẽt incendiis, & rapinas vbique, siue homicidia liberè perpetrarent, pro iusta caussa arma & vires illaturi. Illi autem dicto parentes,

mare ingressi, regiones Imperatoris, tam quæ in insulis erãt quàm quæ in terra mari contermina perlustrantes, verbum Comitis interpretantes largiùs, vbique rapinas, vbique incendia, vbique homicidia procurant; Ecclesias violant, effringunt monasteria, locorum venerabilium omninò nullam habentes differentiam. Sed & Peregrinis Loca Sancta adeuntibus, vel inde reuersis, viaticula sua diripientes, nudos & inopes, aut mori, aut in mendicitate vitam protrahere compellebant: negotiatoribus nihilominus victum eo commercii genere sibi, vxoribus & liberis propagantibus, bona quæ congesserant diripientes, vacuos domum redire, forte cum lucro deperditâ cogebant.

XXXIV. Dum hæc Comes Tripolitanus, zelo propriæ ductus iniuriæ procurat, Rex apud Antiochiam ante ingruentem hyemem, prout cõsueuerat, pharmaco vti volens, per manum *Barac*, medici Tripolitani Comitis, pillulas accepit, & quas in instanti sumeret, & quas postmodum modico interiecto tempore esset accepturus: *Nostri enim Orientales Principes, maximè id efficientibus mulieribus, spretâ nostrorum Latinorum physicâ & medendi modo, solis Iudæis, Samaritanis, Syris & Sarracenis fidem habentes, eorum curæ se subiiciunt imprudenter, & eis se commendant, physicarum rationum prorsus ignaris.* Dicebantur autem prædictæ pillulæ veneno infectæ, nec erat à vero multùm dissimile: nam residuum quod Regi secundò sumere mandatum fuerat, postea experimento apud Tripolim in pane infuso, cuidam datum caniculæ, mortem sibi infra paucos dies propinauerunt. Ab ea igitur die, quâ prædictam Rex bibit medicinam, cum dysenteria febriculam incurrit, quæ postea in hecticam versa est, nec ab ea, vsque in diem obitus, remedium sensit, aut conualescentiam. Sentiens igitur apud se doloris instantiam & ægritudinis augmentum, ab Antiochia discedens vsque Tripolim peruenit. Vbi mensibus aliquot decubuit, de die in diem expectans remedium. Vbi autem ægritudinem cognoscens inualescere, & salutis nullam superesse fiduciam, *Berythum* deportatus, ecclesiarum prælatos, simul & Regni Principes ad se cum omni celeritate præcipit euocari: quibus in præsentia sua constitutis, fidem suam piè ac religiosè articulatim aperiens, in spiritu contrito, & humiliato, præsentibus Pontificibus peccata cõfitens, carnis solutus ergastulo, animam cœlis intulit, cum electis Principibus, auctore Domino, coronam immarcescibilem percepturus. Obiit autem anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo* 1162. *sexagesimo secundo*; Regni eius anno vigesimo, quarto Idus Februarii; ætatis verò tricesimotertio: liberis non extantibus, fratre Regni herede instituto. Inde Hierosolymam cum summa reuerentia & regalibus exequiis, cum vniuersorum gemitu & lachrymis deportatus, occurrente ei clero & vniuerso populo ciuitatis, in Ecclesia Dominici Sepulchri ante Caluariæ locum, vbi pro salute nostra crucifixus est Dominus, honorificè inter suos prædecessores sepulturæ traditus est. Tantam autem mœstitiam & tot doloris intimi argumenta in nostro vel in alio regno, pro defectu alicuius Principis extitisse, nulla tradit historia; nulla præsentium hominum tenet memoria: nam exceptis ciuibus, in quorum vrbes funus introducebatur regium, quorum luctus & dolor sine exemplo videbatur, descendebat de montibus fidelium multitudo, cum eiulatu prosequens præcedentes exequias. Sicque à Berytensi vrbe Hierosolymam diebus quasi octo continuis, non defuit lamentum iuge, & luctus horis penè singulis renouatus. Dicuntur nihilominus & hostes de eius morte doluisse: ita vt quibusdam suggerentibus *Noradino*, quòd fines nostros ingrediens interim dum exequiis operam daremus, terram depopularetur, dicatur respondisse: *Compatiendum est, & humanè indulgendum iusto eorum dolori: eò quòd principem amiserint, qualem reliquus hodie non habet orbis.* Nos autem de operibus eius hunc librum consummantes, oramus, vt cum piis & electis, eius anima sanctâ requie perfruatur. *Amen.*

EXPLICIT LIBER OCTAVVSDECIMVS.

CAPITVLA

CAPITVLA LIBRI NONIDECIMI.

I. Domino Balduino fratri Amalricus succedit in Regno.

II. Describitur qualis moribus fuerit: & de vita & conuersatione eius.

III. De corporis habitudine: & de quadam quæstione, quam cuidam suo familiari soluendam obtulit.

IV. Quod antequam coronaretur, coactus est ab vxore sua, quam contra sacros duxerat canones, discedere.

V. Rex in Ægyptum descendit: cum Dargan Soldano pugna committitur. Sauar Syraconum introducit in Ægyptum: Dargan ad Regem, pacem postulans, legatos dirigit.

VI. Petrus Archiepiscopus Tyrensis defungitur: succedit ei dominus Fredericus Acconensis episcopus.

VII. Dargan Soldanus in Ægypto, dolo suorum occiditur. Sauar Soldanus efficitur. Regem inuitat: Rex in Ægyptum descendit: Siraconus violenter expellitur.

VIII. Noradinus circa partes Tripolitanas vincitur, & fugá vix nostrorum manus effugit.

IX. Noradinus in partibus Antiochenis castrum Harec obsidet: Princeps Antiochenus, Comes Tripolitanus, Calamannus Ciliciæ procurator, capiuntur.

X. Comes Flandrensium Theodericus in Syriam descendit. Noradinus Paneadem obsidet, & occupat obsessam.

XI. Rex ab Ægypto rediens, Antiochiam proficiscitur. Princeps datá pro se pecuniá restituitur libertati. Spelunca Sydoniensis hostibus traditur. Item trans Iordanem aliam Speluncam hostes accipiunt.

XII. Describitur compositoris huius historiæ in patriam reditus: & de eius processu aperiuntur nonnulla. Siraconus in Ægyptum descendit, multam secum trahens militiam.

XIII. Rex Siraconum subsequens, similiter descendit in Ægyptum, Ægyptiis auxilium ministraturus.

XIV. Describitur Cahere; & quis eius loci primus fundator fuerit, aperitur.

XV. Accedenti Siracono, Rex occurrit obuiam: ille Regem præueniendo, transit flumen.

XVI. Sauar Soldanus, vt Regem detineat, pactis innouatis, elaborat.

XVII. Mittitur ad Calypham qui fœdus innouent: & describitur regiæ domus magnificentia.

XVIII. Complentur pacta; & in eorum confirmationem Calypha dexteram dat Hugoni Cæsariensi.

XIX. Dicitur quare princeps Ægyptius dicatur Mulene.

XX. Subiungitur quare idem ipse dicatur Calypha: *& quo modo sit aduersarius Baldacensi Calyphæ.*

XXI. Rex super Nilum pontem ædificat. Siraconus in Insulam descendit: Rex eum insequitur.

XXII. Describitur insula, & quot & quibus ostiis mare ingrediatur Nilus. Nostri eiectis hostibus insulam occupant: fugit Siraconus in solitudinem.

XXIII. Describitur Ægypti Regio, & qualis sit aperitur.

XXIV. Inter Regem & Siraconum pugna committitur in solitudine, maximo vtriusque partis periculo.

XXV. Siraconus infra Alexandriam se recipit. Rex illuc properans, vrbem obsidet.

XXVI. Describitur Alexandriæ situs.

XXVII. Rex obsidionem continuans, ciues Alexandrinos molestat grauissimè.

XXVIII. Siraconus hæc audiens, cum Hugone Cæsariensi de pace loquitur.

XXIX. Hugo cum Rege & Principibus, fœderis complet tenorem.

XXX. Resignatur Regi ciuitas, & pax indicitur Alexandrinis.

XXXI. Rex victoriá potitus, receptis suis vniuersis, ad propria reuertitur.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI NONIDECIMI.

INCIPIT LIBER NONVSDECIMVS.

Cap. I. DOMINO igitur *Balduino* tertio, Latinorum Hierosolymis Rege quarto, absque liberis (vt dictum est) defuncto, successit ei in eadem ciuitate sancta, Latinorum Rex quintus, dominus *Amalricus*, frater eius vnicus, Comes Ioppensis & Ascalonitanus, anno ab incarnatione Domini, *millesimo centesimo sexagesimo tertio*: à liberatione verò eiusdem DEO amabilis ciuitatis, sexagesimo secundo: præsidente sanctæ Romanæ ecclesiæ domino *Alexandro*, pontificatus eius anno tertio; sanctæ verò Resurrectionis ecclesiæ, domino *Amalrico*, Latinorum Patriarcha nono, pontificatus eius anno quarto; sanctæ autem Antiochenæ Ecclesiæ, domino *Aimerico*, Latinorum in eadem ciuitate Patriarcha tertio, anno pontificatus eius vigesimo; sanctæ verò Tyrensi ecclesiæ, domino *Petro*, Latinorum in eadem ciuitate post vrbem captam, Archiepiscopo tertio, pontificatus eius anno tertiodecimo. Post fratris tamen obitum dissonantibus inter se Regni principibus, & de Regis substitutione aliter & aliter affectis, paulò minus se interposuit ingens, cum periculo ex schismate ortum scandalum. Sed optatò affuit Diuina clementia, quæ rebus periclitantibus competentia nouit aptare remedia: subitò enim, fauente sibi potissimùm clero & populo, paucisque de magnatibus, euacuatis aliter affectorum moliminibus, in ecclesia Dominici Sepulchri, à suprà dicto domino *Amalrico* Patriarcha, præsentibus & cooperantibus Archiepiscopis, Episcopis, & vniuersis ecclesiarum prælatis, Regiæ vnctionis gratiam, & diadematis insigne adeptus, & in Regni solium hereditario sibi iure debitum, duodecimo Kal. Martii sublimatus est, die octauâ post fratris obitum. Hic statim, ex quo miles factus, arma cœpit gestare militaria, factus est Comes Ioppensis, cui postea frater eius inclytæ recordationis dominus *Balduinus*, eximiam Philistinorum metropolim Ascalonam, diebus suis expugnatam, & Christiano post longa tempora nomini restitutam, Regiâ liberalitate concessit: sicut superius, dum de regno eiusdem domini Balduini dissereremus, diligentiùs comprehensum est. Viginti septem annorum erat dominus *Amalricus*, cum regnare cœpisset. Regnauit autem annis vndecim, mensibus quinque.

A. D. 1163.

II. Fuit igitur vir experientiâ præditus seculari, prudens admodum, & in agendis circumspectus: linguæ aliquãtulum impeditioris, nõ adeò tamen, vt ei multum pro vitio posset imputari; sed ita, vt illam sponte fluentis eloquii non haberet elegantiam. Consiliis longè melior, quàm verborum affluentiâ, vel ornatu. In iure cõsuetudinario, quo regebatur Regnum, subtilis plurimùm, & nulli secundus: imò qui Regni principes & mentis acumine & discretionis præiret synceritate vniuersos. In periculis & summis necessitatibus, quas frequenter incurrit, dum pro Regno ampliando viriliter & sine intermissione decertat, fortis & prouidus; & animum regiâ quadam constantiâ conseruans imperterritum. Modicè literatus erat, & fratre multò minus: sed ingenii viuacitate, & tenacis memoriȩ beneficio, interrogatione frequenti, legendi studio, cùm aliquid ocii Regni occupationes indulgebant, iuxta id quod Regibus solet contingere, satis commodè erat instructus; in quæstionibus argutior, in earum solutionibus plurimùm recreabatur. Historiarum, præ cæteris lectionibus, erat auidus auditor, memor perpetuò, prõptus & fidelissimus recitator. Totus erat in seriis; in mimicis vel alea nunquam. Accipitrum & herodiorum volatu & prædâ, libentiùs delectabatur. Patiens erat laboris; sicut erat corpulentior & pinguis nimiùm, algoris calorisque inclementiâ non multùm angebatur. Decimas, in ea parte vir Euangelicus, cum omni integritate, & sine molestia ecclesiæ dari præcipiebat. Missam omni die (nisi ægritudo aut ingruens præpediret necessitas) audiebat deuotus. Maledictorum conuiciorumque quȩ in eum & publicè sæpius, & clàm ferebantur, etiam à vilibus & contemptibilibus personis, patientissimus exceptor, & dissimulator erat egregius, vt nec quæ audierat, ea audisse videretur. In cibo potuque sobrius, in vtroque ebrietatẽ abominabatur. Procuratoribus etiam suis tantam dicebatur habere fidem, vt ex quo eos negotiis præfecerat suis, nec rationem ab eis exigeret, nec de eorum infidelitate suggeren-

ſuggerentibus aurem præberet: quod tamen quidam ducebant pro vitio; quidam virtuti aſcribentes, argumentum ſynceræ fidei aſſerebant eſſe. His animi dotibus, & bonis potioribus, detrahebãt quædam in eo notabilia, quæ priùs dictis nubẽ quandam inducere videbãtur. Taciturnus enim erat vltra decens, & eximiæ vrbanitatis expers. Affabilitatis gratiam, quę maximè principibus ſubiectorum corda cõciliat, penitùs non habebat. Rarò vnquã quempiam alloquebatur, niſi compulſus neceſſitate, aut ſermone priùs laceſſitus: tantoque in eo notabilior occurrebat iſte defectus, quãtò in fratre fuerat ſermonis iucundi & amplectendę affabilitatis gratia cumulatior. Lubrico etiam carnis, vt dicitur, impatienter laborans (quod ei clementer indulgeat Dominus) aliena attentare matrimonia dicebatur. Libertatis quoq; eccleſiarũ vehemens impugnator, earũ patrimonia crebris & indebitis exactionibus, diebus ſuis, vſque ad ſupremã exinanitionẽ attriuit: ita quòd ęre alieno grauari cõpelleret loca venerabilia, ſupra ſuarum obuentionũ vires. Pecuniæ cupidus ſuprà quàm Regiã deceret honeſtatem. Interuentu munerũ auferebat ſæpe, differebat ſæpiùs, aliter quàm cẽſuræ rigor, & iuris modeſtia pateretur. Auaritiæ tamen ſuæ excuſationẽ prætendens, mihi etiã familiariùs colloquẽti, cauſas nitebatur aſſignare, dicens: *Principẽ quemlibet, & maximè Regẽ, ſemper hãc debere penes ſe prouidentiam habere, ne egeat, propter duo: tum quia tuta eſt opulentia ſubiectorum, vbi non eget Imperator; tum quidem vt præ manibus habeat, vnde neceſſitatibus regni ſui, ſi fortè inopinatæ occurrant, conſulat: & in eo caſu, Regem prouidum, oportere eſſe abundè munificum, & ſumptibus omninò non parcere, vt non ſibi, ſed Regni vſibus, quicquid id eſt, videatur poſſidere.* Horum alterum in eo fuiſſe, nec inuidi eius poſſunt negare. Nam in regni neceſſitatibus nec expenſis parcebat, nec proprii corporis fatigatione reuocabatur. Sed non erat tuta omninò ſubiectorũ opulentia: ad quorum exhaurienda patrimonia ſumptâ qualibet leuĩ occaſione, frequentiùs recurrebat.

III. Corporis autem quadam fauorabili ſtaturâ quaſi proportionaliter erat modificatus, vt mediocribus maior, & longiſſimis minor eſſet. Facie venuſtâ, & quæ ignotis etiam reuerendi Principis meritò prætenderet dignitatem. Oculis fulgentibus, mediæ quantitatis: naſo inſtar fratris aquilo decenter: capillo flauo, refugoque puſillùm. Barbâ, genas mentumque, gratâ quadam plenitudine veſtitus. Riſum tamen habebat incompoſitum, & quo totus in ridendo concutiebatur. Prudentibus & diſcretis viris, & remotorum locorum peritiam habentibus, & externarum conſuetudinum tenentibus experientiam, libentiſſimè confabulabatur. Memini me ſemel, ab eo familiariter euocatum, dum in caſtello Tyrenſi, febriculâ lentâ, non multùm periculosè laboraret, horis quietis & lucido interuallo, ſicut in interpolatis febribus ſolet contingere, ſecretiùs cum eo multa contuliſſe; & ad quaſdam eius quæſtiones, quantum pro tempore occurrebat, adhibuiſſe ſolutiones: multùm enim noſtrâ collatione recreabatur. Inter quas vnam nobis obtulit quæſtionem, vnde me multùm mouit interiùs: tum quia inuſitatum erat illud quæri, quia nec quæſtione dignum videbatur, quod fides vniuerſalis edocebat, & firmiſſimè tradiderat credendum; tum quia animo grauiter vulnus imprimebat, ſi Princeps Orthodoxus, & Orthodoxorum filius, in re tam certa pateretur ſcrupulum, & in conſcientia dubitaret. Quæſiuit ſanè, *Si præter doctrinam Saluatoris & Sanctorum qui CHRISTVM ſecuti ſunt, de qua non dubitabat, poſſet ratio inueniri, quâ poſſet probari argumentis euidentibus & neceſſariis, reſurrectionem futuram?* Ad quod nouitate permotus verbi, reſpondi: *Sufficere Domini ac Redemptoris noſtri doctrinam, quâ manifeſtiſſimè multis locis in Euangelio, carnis reſurrectionem futuram edocet: venturum ſe iudicem, iudicare viuos & mortuos & ſeculum per ignem promittit: daturum ſe electis regnum, præparatum à conſtitutione mundi; impiis autem ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, pollicetur. Sanctorum quoque Apoſtolorum, & Patrum etiam veteris Teſtamenti ſufficere piam aſſertionem.* Ad quod ille: *Hæc omnia firmiſſimè teneo: ſed rationem quæro, quâ alicui hæc neganti, & doctrinam CHRISTI non recipienti, futuram reſurrectionem & aliam vitam poſt iſtam mortem, probari poſſit.* Cui ego: *Aſſumite ergo vobis huius hominis ſic affecti perſonam, & tentemus aliquid circa hoc inuenire.* *Placet*, inquit. Tum ego: *DEVM iuſtum confiteris eſſe?* Tum ille: *Nihil verius: confiteor.* Tum ego: *Iuſti autem eſt, pro bonis bona, pro malis mala retribuere?* Tum ille: *Verum eſt.* Ego: *In præſenti vita autem non fit iſtud. Nã & boni quidã, in præſenti ſeculo, nonniſi moleſtias patiuntur, & aduerſa; mali verò quidam felicitate gaudent continuâ, ſicut rerũ quotidianarum*

exempla nos edocent. Tum ille: *Certum eſt.* Ego verò proceſſi: *Ergo in alia vita fiet; quia non poteſt DEVS non eſſe iuſtus retributor. ergo alia vita erit & huius carnis reſurrectio: in qua meruit quis bonum vel malum, in ea debet recipere præmium & remunerari.* Tum ille: *Placet ſupra modum; & omnem deterſiſti de corde meo dubitationem.* His & ſimilibus plurimùm recreabatur collationibus. Sed ad propoſitum redeamus. Pinguis erat ſupra modum, ita vt more fœmineo mamillas haberet, cingulotenus prominentes: Cæteras autem corporis partes, manu traxerat natura lætior benigniore, vt non ſolùm mediam prætenderent venuſtatem, verùm quadam gauderent formæ prærogatiuâ. In ſumenda quoque corporis refectione ſobrium, viniqúe abſtinentiſſimum, nec inimici negare poſſunt.

IV. Denique dum adhuc frater eius in rebus ageret humanis, & Regnum feliciter adminiſtraret, vxorem duxit *Agnetem*, Ioſcelini iunioris Comitis Edeſſani filiam, ex qua viuente fratre, prolem ſuſcepit geminam, filium videlicet *Balduinum*, quē patruus de ſacro fonte ſuſcepit, & filiam natu priorem, nomine *Sybillam*, Comitiſſæ Flandrenſis, ſororis vtriuſque, æquiuocam. Hanc tamen vxorem, defuncto iam fratre, dum Regnum ad ſe iure hereditario deuolutum vēdicaret, coactus eſt abiurare. Nā & in initio dū eam duxiſſet, inuito domino Patriarchâ *Fulchero* bonæ memoriæ, & contradicente, ſibi eam matrimonio copulauit; eò quòd quarto conſanguinitatis gradu ſe dicebantur contingere, ſicut poſtea in facie eccleſiæ per communes conſanguineos ſolemniter eſt probatum. Præſentibus enim domino *Amalrico*, bonæ memoriæ Patriarchâ, domino quoque *Ioanne*, ſanctorum Ioannis & Pauli presbytero Cardinale, & Apoſtolicæ ſedis legato, iuxta iuris eccleſiaſtici ſolemnitatem, conſanguineis vtriuſque corporaliter iuramenta præſtantibus, & aſſeuerantibus ſic eſſe vt dicebatur, interueniente diuortio, ſolutum eſt matrimonium. Hoc addito tamen, vt qui ex ambobus nati erant, legitimi haberentur, & in bona paterna ſucceſſionis plenum ius obtinerent. Quæſiuimus ſanè nos poſtea diligenter, tanquam circa talia curioſi, quoto conſanguinitatis gradu ſe contingerent: quia nondum de ſcholis redieramus, ſed trans mare adhuc, circa liberalium artium detinebamur ſtudia, quando Hieroſolymis hæc facta ſunt. Et tandem inuenimus per dominam *Stephaniam*, Abbatiſſam eccleſiæ Mariæ maioris quæ Hieroſolymis ante Sepulchrū Domini ſita eſt, quæ domini *Ioſcelini* ſenioris, Comitis Edeſſani filia fuit, ex ſorore domini Rogerii, filii Richardi Antiocheni Principis, religioſam, & nobilem carne & moribus fœminam, iam natu grādæuam, ſed memoriter hæc tenentem, quòd eorum generatio ſic erat. Dominus *Balduinus de Burgo*, ſecundus Hieroſolymorum Rex, vir per omnia magnificus (de cuius vita & moribus, & tam dextris quàm ſiniſtris euentibus, latiùs diſſeruimus, dum de regno eius tractaremus) & dominus *Ioſcelinus* ſenior, duarum ſororum filii fuerant. De domino Balduino nata fuit *Miliſendis* regina: Ex Miliſende verò nati ſunt dominus *Balduinus* tertius, & dominus *Amalricus* reges. Item ex domino Ioſcelino ſeniore, *Ioſcelinus* iunior, ex quo prædicta *Agnes* Comitiſſa, domini Amalrici de facto, non de iure, vxor; & tertius *Ioſcelinus*, nunc Regius Seneſcalcus, & domini Regis Balduini, qui hodie regnat, auunculꝰ, nati ſunt. Porrò domino Amalrico Rege abſq; coniugio adhuc perſeuerante, illa ſtatim nobili & magnifico viro domino *Hugoni de Ibelim*, ſenioris Baliani filio, *Balduini* Ramatenſis (qui nunc prædictam vrbem, poſt fratrem ſine liberis defunctum, poſſidet) & *Baliani* iunioris, qui viduam domini Amalrici regis hodie habet vxorem, fratri, copulâ coniuncta eſt maritali. Eoque defuncto, domino Amalrico adhuc ſuperſtite, apud dominum *Rainaldum Sydonienſem*, domini Gerardi filium, eadem affectione ſe contulit: cum quo minus licitum, quàm cum domino Amalrico priùs, dicitur habere contubernium. Nam prædictus pater eius dominus Gerardus, tanquam vtriuſque conſanguineus (ſicut & pro certo erat) conſanguinitatem inter prædictas perſonas eſſe, ſicut à maioribus ſuis audierat, proprio iureiurādo firmauit: vnde & ſecutum fuit diuortium, vt prælibatum eſt.

V. Confirmato igitur domino *Amalrico* in regni ſolio, primo eius Regni anno, negantibus Ægyptiis annuam tributi penſionem perſoluere, quam cum fratre ſuo pepigerant; cōgregatis militaribus copiis, & exercitu copioſo, Kal. Septembris manu forti deſcendit in Ægyptum: vbi cū innumera multitudine occurrens ei regni illius procurator, qui linguâ eorum *Soldanus* dicitur, *Dargan* nomine, circa Ægyptum in ſolitudine cum eo congredi non eſt veritus: veruntamen noſtrorum

nostrorum impetus non valens sustinere, plurimis suorum interfectis captis nonnullis, in fugam compulsus, in vrbem proximam, quæ linguâ eorum *Belbeis* dicitur, cum residuo coactus est se recipere. Timentes autem Ægyptii, ne dominus Rex eo confecto, ad vlteriora Regni cum exercitu suo vellet contendere, nullum aliud arbitrati se habere contra impetus nostrorum remedium, ruptis aggeribus, qui fluuium restagnantem vsque ad certa tempora cohibere solent, *Nilum*, qui iam consueta susceperat incrementa, exuberãtem inducunt; vt saltem vel his repagulis nostrorũ cohiberent incursus, & se fluminis beneficio restagnantis tuerentur. Dominus verò Rex, habito ex hostibus triumpho, rebus feliciter compositis, inde victor in regnum suũ cum gloria reuersus est. Porrò *Dargan* iste, quem totius Ægypti procuratorem diximus, & Soldanum, quendam alium potentem admodum, *Sauar* nomine, paucis ante diebus ab eadẽ administratione partim dolo, partim viribus expulerat; qui cum amicis & familiaribus, & copiis quas secum potuit deportare, fugâ elapsus, ad Arabes contribules suos, auxilium ab eis postulaturus, se contulit. Expectans igitur rei exitum, & euẽtum bellorum operiens, latebat apud suos, vt diximus, tempore opportuno aliquid cõtra æmulum moliturus. Audiens ergo, quòd dominus Rex in Regnum suum redierat, & quòd suus aduersarius, in sua administratione solito insolentior, & quasi gloriosior, eò quòd tantũ Principem in prælio sustinuerat, quodque regno non multùm læso abierat, in eodem principatu potens & fortis perseueraret; ad *Noradinum* potentissimũ principem, Damascenorum Regem, properat, implorans ab eo auxilium, quo fretus in Ægyptum rediens, excluso æmulo regnũ resumere posset. Cui *Noradinus*, muneribus & promissis illectus, sperãs quòd si semel exercitus eius Ægypti fines posset introire, regnũ sibi posset comparare violenter, facilem præbuit assensum: tradensque ei principem militiæ suæ, virum industrium, & in armis strenuum, liberalẽ supra vires patrimonii sui, gloriæ cupidum, & in re militari admodum exercitatum, militibus carum efficiente munificentiâ & acceptum, *Siraconum* nomine, cum ingẽti militia direxit in Ægyptum. Erat autem homo iam senior, pusillus staturâ, pinguis multùm & corpulentior, ex humili locupletior factus, & suffragantibus meritis, ex seruili conditione Princeps constitutus; in altero oculorum habens albuginem; laboris patientissimus, sed & sitim & famem æquanimiter tolerans, supra id quod ætas illa soleat sustinere. Verùm intercurrentibus nunciis, & famâ publicâ Soldanus *Dargan* edoctus, hostem quem prius expulerat, cum infinitis Turcorum millibus aduentare, diffidens rebus propriis, ad emendicata recurrit suffragia. Legatos enim cum verbis pacificis, ad dominum Regem dirigit, orans & petens contra ingruentes hostes auxilium: tributum autem non solùm, quale cum domino Balduino Rege fuerat constitutum, verùm multò maius, & pro domini Regis arbitrio præstãdum, pollicens subiectionem perpetuam, fœdusque perenne, firmare datis paratus obsidibus.

VI. Per idem tempus dominus *Petrus*, venerabilis Tyrensium Archiepiscopus piæ in Domino recordationis, anno prædicti domini Regis secundo, mense Martio, primâ die mensis, viam vniuersæ carnis ingressus est. Cui intra paucos dies, eodem mense substitutus est, domino Rege plurimùm ad id aspirante, eiusdem ecclesiæ suffraganeus, dominus videlicet *Fredericus*, Acconensis Episcopus; vir secundùm carnem nobilis, corpore procerus admodum, natione Lotharingus, modicè literatus, sed militaris vltra modum.

VII. Dum hæc cum domino Rege prædicti Legati tractarent, peneque eorum desideriis esset satisfactum, antequam ad propria redirent, prænominati *Sauar* & *Syraconus*, in Ægyptum cum suis auxiliis iam descenderant: & cum Soldano *Dargan* hostiliter congressi, primo conflictu inferiores, & grauiter prostrati: antequam secundò eadem lege conuenirent, sæpedictus *Dargan*, à quodam ex suis clam sagittâ percussus, suis lugendus interiit. Quo mortuo, *Sauar* tanquam victor, voti compos, *Cahere* ingressus, quoscunque de amicis, consanguineis, & familiaribus illius reperire potuit, gladio confossis, iterum suâ potitus est dignitate. Nam summo eorum Principi pro minimo est, vter de contendentibus aut succumbat, aut obtineat, dummodo non desit, qui sua & regni negotia procuret, & se illius mancipet seruituti. *Siraconus* verò ciuitatem inuadens finitimam, *Belbeis* nomine, eam sibi quasi propriam cœpit constanter vendicare, significans opere, & fortasse sermone idipsum contestans, quòd reliquas eiusdem

regni partes suæ ditioni, si ita daretur, inuito Soldano & Calyphâ, vellet mancipare. Timens ergo *Sauar*, ne hospitem talem introducendo, suam & domini sui conditionem fecisset deteriorem; néue talem suscepisset, qui *tanquam mus in pera, & serpens in gremio*, malè remuneraret hospites suos: cum omni festinantia legatos & verbum pacis dirigit ad dominum Regem in Syriam, qui iuxta conuentiones inter dominum Regem & *Dargan* Soldanum, priùs initas, non solùm verbo, sed & opere statim adimplerent, & si opus esset, supererogarent ampliora. Pactis igitur hinc inde firmatis, Rex cum vniuerso suorum exercitu, anno regni eius secundo, iter arripiens, descendit denuò in Ægyptum. Vbi occurrens ei *Sauar* cum Ægyptiis, sæpedictum *Siraconum* in ciuitate Belbeis, quasi in proprium præsidium se receptantem, obsederunt, diutinaque obsidione & alimentorum inopiâ fatigatum, ad deditionem compulerunt, interpositis conditionibus, quòd cum suis omnibus liberum & sine molestia haberet exitum, & reditum ad propria: quod ei concessum est: quo obtento, ciuitatem deserens, per solitudinem reuersus est Damascum.

VIII. *Noradinus* interea circa partes Tripolitanas, in eo loco qui vulgò appellatur *La Bochea*, moram faciens, dum prosperis elatus, aliquãtulum se gerit incautiùs, damnum incurrit penè irreparabile. Aduenerant illâ tempestate quidam nobiles, de partibus Aquitanicis, *Gaufridus* videlicet, qui cognominatus est *Martel*, domini Comitis Engolismensis frater, & *Hugo de Liniziaco* senior, qui cognominatus est *Brunus*, orationis gratiâ. Hi completis de more orationibus, ad partes se contulerunt Antiochenas. Cognito ergo quòd *Noradinus* circa partes Tripolitanas, in loco supradicto, cum suo exercitu moram faceret, nimisque securè & sine sollicitudine, ocio resolutus quiesceret, conuocatis militaribus auxiliis, super eius exercitum irruentes subitò, multis captis, pluribus gladio peremptis, exercitum eius penè vsque ad supremam exinanitionem deleuerũt. Ille verò relicto gladio, & omissis impedimentis vniuersis, nudus altero pede, iumento insidens, confusus nimiùm & de vita desperans, vix fugâ elapsus, nostrorum manus euasit. Nostri verò spoliis & multiplicibus locupletati diuitiis, victores, ad propria redierunt. Fuerunt autem huius expeditionis duces, *Gilbertus de Laci*, vir nobilis, & in armis exercitatus, præceptor fratrum Militiæ Templi in partibus illis: & duo magni prædicti viri, & *Robertus Mansel*, qui Galensibus in eadem expeditione præerat, & alii pauci.

IX. *Noradinus* autem casu consternatus sinistro, irâ succensus, indutus confusione & reuerentiâ, infamiam abolere cupiens, ad vlciscendam suam suorumque iniuriam, proximos & amicos sollicitat, vniuersos penè Orientis Principes nunc prece nunc precio supplex inuitat, vires reparat, militaria suffragia colligit vndecunque. Collectis igitur immensis copiis, & innumeris millibus conglobatis, oppidum quoddam nostrum in finibus obsidet Antiochenis, *Harenc* nomine; & ordinatis per gyrum, vt mos est, machinis oppidanos cœpit acriter, nullaq; datâ requie incessanter vrgere. Quod factũ, postquam Principibus nostris innotuit, dominus *Boamundus* tertius, Raymundi filius, Antiochenus Princeps; dominus quoque *Raimundus* iunior, Comes Tripolitanus, Raimundi Comitis filius; *Calamannus* etiam præses Ciliciæ, domini Imperatoris consanguineus, & Imperialium in illa prouincia procurator negotiorum; *Toros* quoque Armeniorum Princeps potentissimus, sociatis sibi quæ vndecunque potuerunt peditum equitumque suffragiis, ordinatis agminibus, & in aciem dispositis, obuiam ire festinant, & obsidionem soluere inuitis hostibus aggrediuntur. Sanè *Noradinus*, & qui cum eo erant Parthorum principes, communicato consilio, tutiùs opinantes, obsidione sponte solutâ discedere, quàm cum hostibus penè iam instantibus incautè congredi, compositis sarcinis, recedere moliebantur: Nostri verò nihilominùs eis instantes, dato successu & prosperis abutentes, dum eis non sufficit, quòd oppidanos obsidione tantorum principum expedierant, dum incautiùs insequuntur, dissolutisque agminibus, & contra militarem disciplinam passim discurrentibus euagantur, recurrentibus subitò, animumque & vires resumentibus Turcis, quibusdam locorum palustrium angustiis comprehensi, primo franguntur impetu; quibusque priùs fuerant formidini, ludibrio satis miserabiliter exponuntur. Profligati enim & fracti, turpiter hostium gladiis, victimarum more, cæduntur. Non est qui vigoris meminerit præteriti, qui paternæ memor virtutis, aut propriæ, propulsare studeat iniuriam, aut pro merenda libertate & honore patrio

gloriosus

gloriosus decertare. præcipites ergo, & suæ dignitatis immemores, armis depositis, vitam indignâ supplicatione merentur, quàm pro patria viriliter decertando, excellentiùs fuerat impendisse, & exempli ad posteros fauorabilis. Porrò *Toros* Armenius videns hostium præualere cuneos, nostrorum verò è conuerso acies corruisse, fugâ saluti consulens, bellicis se exemit tumultibus. Displicuerat sanè ab initio sibi, quòd hostes ab obsidione discedentes, fuerant insecuti; & dissuadere adorsus fuerat: sed præualuit inutilior aliorum sentẽtia. Dominus autem *Boamundus* princeps Antiochenus, dominus quoque *Raimundus* Comes Tripolitanus, *Calamanus* etiam Ciliciæ procurator, *Hugo* quoque de *Linziaco*, de quo superiùs fecimus mentionem; *Ioscelinus* etiam tertius, Comitis Edessani secundi Ioscelini filius, & multi alii nobiles, vt vitę cum probro & ignominia consulerent, hostibus se tradentes, vinculis tanquam vilia mancipia, miserabiliter alligãtur; & Halapiam traducti, spectaculum facti sunt populis infidelibus, & carceribus mancipati. Successibus tandem & prosperâ nimium fortunâ, *Noradinus*, & qui cum eo erant, erecti castrum quod prius obsederant, confidentiùs repetunt, & obsidione iterum vallãtes, infra paucos dies expugnant, & potenter occupant violenter expugnatum. Factum est hoc anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo sexagesimo quinto*; (An. D. 1165.) Regno verò domini *Amalrici* anno secundo, quarto Idus Augusti, dum ipse adhuc in Ægypto detineretur propriis negotiis occupatus.

X. Rebus interea nostris tantâ rerum mutatione, tamque sinistris euentibus, vsque ad supremam exinanitionem penè afflictis, cùm neque saltem spei residuum superesset, iam animo cõsternati, per singulos dies deteriora formidarent vniuersi, ecce Comes Flandrensis *Theodoricus*, domini Regis sororius, cum vxore religiosa & DEVM timente fœmina, & aliquanta militũ manu applicuit: cuius tantâ lætitiâ suscepit aduentum omnis populus, vt quasi post immoderatum solis ardorem, auram gratissimam & præsens remediũ videretur suscepisse: sperabant enim, quòd eius freti auxilio, domini Regis & Christiani exercitus possent aduentum præstolari. Sed hoc quale quale serenum, orta subitò nubes caliginosa, mutilauit miserabiliter, & conuertit in tenebras. *Noradinus* enim rebus secundis, & casu prosperiore factus sublimior, vidẽs Regnum solitis carere solatiis, & maioribus Regni principibus, quos ipse captiuos tenebat, destitutum: ad hoc & dominum Regem & militiæ robur abesse vniuersum, sumptâ ex tempore occasione opportunâ, apposuit vt Paneadẽsem obsideret ciuitatem. Est autem *Paneas* vrbs antiquissima, ad radicem Libani famosissimi promontorii sita, antiquissimis temporibus & Israëlitici populi diebus, *Dan* dicta; terminus à Septẽtrionali plaga possessionis eorum, sicut & *Bersabee* ab austro. Vnde quotiens lõgitudo Terræ Promissionis describitur, dicitur *à Dan vsque ad Bersabee.* Diebus autem *Philippi*, senioris Herodis (Luc. 3, 1.) filii, qui erat Tetrarcha Itureæ, & Traconitidis regionis, sicut in *Luca* legitur, qui eã ampliauit in honorem Tiberii Cæsaris, & in perpetuam sui nominis memoriam, *Cæsarea Philippi* dicta est. Dicitur autem & *Paneas*: sed nostri Latini corrumpentes nomen, sicut penè omnium aliarum vrbium, *Belinas* vocant. Est autem ab Oriente agro Damasceno contermina: iuxta quam fluentorum suorum Iordanis habet originem. Hæc est illa ciuitas de qua in Euangelio legitur: *Quòd venit IESVS in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit discipulos suos.* (Matth 16, 13, 19.) Vbi & *Petrus* Apostolorum princeps, ob egregię confessionis meritum, regni claues cœlestis Domino tradente, suscepit. Hanc obsidẽs, & immunitam reperiens, absente domino *Henfredo* regio Constabulario, & cum domino Rege moram in Ægypto faciente, cuius erat hereditaria possessio, episcopo quoque eiusdem loci absente, populo quoque imminuto, machinis & tormentis bellicis in gyrum collocatis, suffosso muro, turribus assiduo lapidum iactu ex parte maxima debilitatis, intra paucos dies expugnat: eos qui intus erant ad deditionem compellens, pactis interuenientibus, quòd cum rebus suis omnibus egredientes, liberum haberent & pacificum exitum: ciuitatem recepit, anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo sexagesimo septimo.* Regni verò domini Regis (A. D. 1167.) *Amalrici* anno secundo, xv. Kal. Nouembris. Commiserat autem eandem ciuitatem, in Ægyptum proficiscens dominus Constabularius, cuidam militi fideli suo, qui dicebatur *Galterus de Quaisneto*, quem in custodia loci quidam dicunt negligentem fuisse. Addunt etiam, & in deditione cum quodam sacerdote *Rogerio* nomine, qui Canonicus erãt illius ecclesiæ, sumptâ pecuniâ, malitiosè versatum: vnde

& in reditu domini Regis ex Ægypto, timuerunt admodum, verentes ne imputaretur eis ad mortem. Nos autem horum nihil pro certo compertum habemus, nisi hoc, quòd ciuitas illa hostibus tradita est.

XI. His interea sic gestis in Syria, dominus Rex, *Siracono* de Ægypti finibus excluso, *Sauar* verò Soldano in administratione sua confirmato, ad propria cum gloria victoriosus remeauit: Vbi, etsi ita priùs audierat, compertis quæ in Regno acciderant tristibus, & calamitatibus ex integro cognitis, vocatus ab Antiochenis vt rebus eorum penè desperatis subueniret, vocantibus eis fraternâ miseratione compatiens, assumpto secum Comite Flandrense, maturatis itineribus Antiochiam properat, eorum afflictioni optata solatia præstiturus. Adueniens ergo, præsensque factus, negotia domini Principis tantâ diligentiâ, tantaque sollicitudine, quantâ vix propria tractare consueuerat, fideliter, prudenterque administrans; nobiles & plebeios multâ mansuetudine prouidoque moderamine regens; dispositisque per vrbes singulas prudentibus viris, qui res ad dominicalia Principis pertinentes, bonâ fide, sanoque cõsilio procurarent; ad propria reuersus, non desinens tamen, sed cum eiusdem fidelibus & amicis satagens, de eiusdem redemptione tractare. Effectum est autem per eius industriam, quòd in eadem æstate, multo tamen interueniente precio, vix per annum integrum apud hostes detentus, libertati simul & honori pristino restitutus est: qui Antiochiam reuersus, non quieuit deses, sed viuacitate quâ potuit, vt obsides quos dederat soluto pro eis precio, recipere non moraretur, ad Imperatorem Constantinopolitanum festinat, qui paucis ante diebus sororem eius iuniorem *Mariam* vxorem duxerat. Vnde ab eo honorificè susceptus, benignè tractatus, munificentissimè donis Imperialibus cumulatus, intra paucos dies Antiochiam est reuersus. Videtur autem mirum, quòd *Noradinus* tam prudens, tamque prouidus Princeps; & qui captiuos nostros tam inuitus à suis dimittebat carceribus, & in hoc maximè gloriabatur, quòd multos ex nostris, & præsertim nobilibus, suis haberet vinculis mancipatos, cur Antiochenum Principem tam citò permisit libertati restitui. Super quo duæ nobis occurrunt solutiones: vel quia domini Imperatoris preces timebat, ne fortè gratis ab eo dominus Imperator vellet eum habere, cui aliquid tale negare verecundaretur: vel quia cùm esset iuuenis, nihilque bonæ spei de se promitteret, verebatur ne si diutiùs eum teneret, Antiocheni fortiorem surrogando, sibi consulerent, & ei durior obiiceretur aduersarius. tutiùs enim videbatur viro discreto, & circumspecto plurimùm, quòd hic, de quo nõ multùm bene sperabatur, Antiochenæ præesset prouinciæ, quam vice eius aliquis prudentior robustiorque eandem administraret regionem, cum quo periculosius esset negotia partiri. Hæc nobis videtur viri vigilantissimi mens fuisse. Eadem tempestate, *Syraconus*, vnde sæpiùs fecimus mentionem, vir in nostram argumentosus perniciem, municipium quoddam nostrum, in territorio Sydoniensi situm, speluncam videlicet inexpugnabilem, quæ vulgò dicitur *Cauea de Tyrum*, corruptis (vt dicitur) precio custodibus, subitis & improuisis occupat machinationibus. Argumentum est, quòd per consensum illorum quibus custodienda tradita fuerat, in manus hostium deuenisset, quia statim tradito municipio, qui intus erant, omnes ad hostium fines declinauerunt, excepto eorum domino, qui casu fortuito comprehensus, suspendio apud Sydonem, vitam infelicem finiuit. Eodem anno dominus *Wilelmus* inclytæ recordationis, Siciliæ Rex, domini *Rogeri* Regis filius, extremum clausit diem, morte præuentus. Per idem quoque tempus, eiusdem generis præsidium, *spelunca* iterum inexpugnabilis, vltra Iordanem in finibus Arabiæ situm, fratrum militiæ Templi diligentiæ deputatum, eidem Siracono traditur: ad quam eripiendam dominus Rex properans cum multa militia, dum supra Iordanem castrametatus esset, recepit nuncium, quòd præsidium in manus iam deuenerat inimicorum: quo audito, dominus Rex confusus & irâ succensus, de fratribus Templi, qui hostibus castrum tradiderant, patibulo fecit suspendi circa duodecim. Sicq; rebus nostris eo anno, qui erat regni domini *Amalrici* tertius, peccatis nostris exigentibus, plurimùm accessit detrimenti: ita vt Regnum vniuersum in arcto nimis esset constitutum.

XII. Dum hæc circa nos aguntur, rumor frequens personuit, & famâ celebri diuulgabatur, quòd sæpedictus *Siraconus* cum magnifico apparatu, conuocatis infinitis militibus, ab Orientali & Septentrionali tractu, in Ægyptum denuò parabat descensum: nec

erat

erat vana opinio. Adierat enim illum maximum Saracenorum Principẽ, qui quasi singularis monarcha, cunctis excellentior, omnibus præesse intelligitur, *Calypham* videlicet de *Baldac*: Ad quẽ perueniens, exhibitâ solitâ reuerentiâ, cœpit exponere diligenter, innumerabiles Ægypti diuitias, bonorũ omnium, & singularium commoditatum copias admirabiles; Principis illius inęstimabiles thesauros, census, vectigalia, de terrestribus & maritimis vrbibus, annuas obuentiones quantitatis infinitæ; ad hæc populum deliciis deditũ, rei militaris expertem, longâ quiete dissolutum: adiiciens & inculcans & ad memoriam frequenter reuocans, quomodo tam hic, qui modò regno illi præerat, quàm eius progenitores, cõtra eũ suosq; prędecessores sedẽ sibi erexerant æmulam, singulari eorum excellentiæ imprudenter se parificantes; quòd etiam legem aliam, contradictoriasque traditiones docere præsumpserant. His & aliis Calyphæ animæ reuerberans, quæ intendebat persuasit. Scripsit ergo vniuersis erroris sui Principibus, districtè præcipiens, vt vires conferant, impendant auxilium, eumque sequantur. Audiens hæc dominus *Amalricus*, volens illius molimina præuenire, curiam apud *Neapolim* conuocat generalem: vbi præsentibus domino Patriarchâ, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis ecclesiarum prælatis, Principibus & populo, necessitates Regni docet ex ordine, omnium suppliciter implorans auxilium. Decretum est ergo, & communi voto susceptum, vt omnes generaliter, nemine excepto, ad Regni subsidium, vniuersarum rerum mobilium decimas darent: quod & factum est. Rumor interim erat non remissior, quòd proculdubio Siraconus, sumptis necessariis ad dies multos alimoniis, vtribusque aquam deferens, per solitudinem, quâ populus Israël ad Terram venerat Promissionis, iter arripuerat. Rex autem collectis, quos habere poterat, militibus, obuiam exiens, vsque ad *Cadesbarne*, quæ est in solitudine, cum omni celeritate properat, vt euntem impediret: eoque non inuento, celeriùs reuertitur. Conuo- XIII.
catis ergo ex vrbibus singulis per vocem præconiam, tam equitum quàm peditum viribus vniuersis, & apud Ascalonam vnanimiter congregatis, tertio Kal. Februarii, cœptum agredientes iter, assumptis sibi ad dies constitutos necessariis alimentis, vastitatem solitudinis, quæ interiecta est media inter *Gazam*, vltimam regni nostri ciuitatem, & Ægyptiacam diocesim, recensito suorum numero, & nouissimis expectatis, apud *Laris*, antiquissimum eiusdem solitudinis oppidum, maturatis trãseunt itineribus: tandem apud eam quæ hodie dicitur *Belbeis* ciuitatem, vnde frequentem fecimus mentionem, quæ olim dicta est *Pelusium*, cuius frequens memoria est in prophetis, vniuersus applicat exercitus. Cognito ergo domini Regis aduentu, *Sauar* Soldanus, de subito nostrorum stupefactus occursu, timens ne aduersus eum strueretur omnis apparatus, & de fide nostrorum dubitans, formidine nimiâ corripitur: nam licet aliàs vir prudens & industrius, prouidusque plurimùm haberetur, in ea tamen parte tam supinus, tamque crassâ laborans ignorantiâ repertus est, vt viæ caussam nostrorũ edoctus, vix crederet; peneque serò, lentusque miserit exploratores per solitudinem, qui ei certa de hostium exercitu nunciarent. Redeuntes autem qui missi fuerant, Turcorum expeditiones, ad eum locum qui dicitur *Attasi*, peruenisse denunciant. Tunc verò Soldanus fidei nostræ admirans, & laudibus attollens sinceritatem, diligenter considerans, quantam pro amicis sollicitudinem Christianus impendisset exercitus, vniuersas regni & Calyphæ, Regis obsequiis exponit diuitias, vniuersorumque mandatorum eius sedulum ab illa die se præbuit executorem: eiusq; dominus Rex, ad omnia necessariis vtebatur ministeriis. Transcuntes igitur *Pelusium* & *Cahere*, vbi regni solium & totius Æ- XIV.
gypti culmen magnificis decoratum ædificiis monstratur, ad læuam habentes nobilem & egregiam metropolim, quæ vulgò *Babylonia* dicitur, linguâ verò Arabicâ *Macer* appellatur, supra ripam fluminis castra locauerant. Huius ciuitatis nomen non potuimus reperire antiquius: nam *Babylon*, siue *Babylonia*, ciuitas fuit antiquissima in Oriente. Iuxta enim veteres & vetustissimas etiam historias, nulla vnquam in Ægypto huius nominis audita est ciuitas. Vnde verisimile est, post tempora *Pharaonum*, qui primi in Ægypto regnauerunt, & *Ptolemæorum* qui posteriores; sed etiam post Romanorum tempora, qui regnum Ægypti in prouinciam redegerunt, hanc vrbem conditam, sicut de *Cahere* constat, quod *Iohar* princeps militiæ *Mehezedinalla*, qui tunc in Africa regnabat postquam domino suo Ægyptiacam omnem

dioecesim acquisiuit, fundasse dinoscitur: quòd qualiter acciderit, in sequentibus dicemus. Aliqui tamen confidenter asserunt, quod ista sit illa antiqua & nobilis & famosissima *Memphis*, cuius in veteribus historiis & in prophetis multa est memoria, quę totius regni illius, & multarum finitimarum prouinciarum caput & moderatrix dicitur fuisse. Vsque hodie tamen, vltra Nilum, qui hanc, de qua loquimur, vrbem præterfluit, quasi ad decem miliaria apparet vrbs annosa, infinita, vetustæ nobilitatis, & eximiæ magnitudinis argumenta præferens: quam etiam incolæ regionis *Memphim* veterem fuisse, pro certo asseuerant. Probabile est ergo, aut necessitate compulsum, aut maioribus commoditatibus tractum, Mempheos populum, citra flumen domicilia transtulisse, nomenque vel tunc, vel postea, mutasse pristinum. Cæterùm fixum tenemus, quòd Iohar, (vt supra diximus) qui exercitibus magni principis *Mehezedinalla*, ad expugnandam Ægyptum ab Africa missus fuerat, iuxta hanc eandem ciuitatem, subacta vniuersa regione, & populis tributariis constitutis, *Cahere* cōstruxit, quasi dominio suo pręcipuum futurum & familiare domicilium, anno à regno *Mehemet* trecentesimo quinquagesimo octauo: quem *Mehezedinalla* tertio postea anno, relicta *Caræa*, vbi regni sui sedes per aliquot annos fuerat, secutus, iuxta Principis sui dispositionem, prædictum locum Regni solium constituit, & domesticâ inhabitatione reddidit gloriosum, anno à regno *Mehemet* trecentesimo sexagesimo primo, regni verò sui vigesimo: sicut alibi in historia, quam de Principibus Orientalibus contexuimus, diligentiùs est digestum.

XV. Locatis igitur nostris super ripam fluminis, vix à prædicta vrbe stadiis duobus, communicato consilio, libratisq; multâ deliberatione partibus, potissimum ducunt *Siracono* suisq;, antequam fluuium transeant, occurrere, eumque *regni finibus arcere, quàm flumine transmisso cum eis conserere, quos postea ipsa remeandi difficultas redderet acerbiores.* Solutis igitur castris, ad locum vbi hostes esse dicebantur, festinant. Is autem ab eo, vbi nostri priùs castrametati fuerant, quasi miliaribus decem dicebatur distare. Postquam verò ad prædictum conueniunt locum, ipse iam tanquam dux vigilantissimus, cum vniuerso penè exercitu flumen transierat, paucis relictis, quos nostri capientes, vinculis alligarunt. Interrogati tamen de transitu eius, de militum numero, de multis necessariis nostros instruxerunt: quiddam sanè quod nostris erat incognitum, eorum patuit relatione: videlicet, quòd in solitudine, postquam *Syriam Sobal* transierant, oborto subitò ventorum turbine immanissimo, tâtus ex harena puluis in modum nubiū & densæ caliginis per aëra dispersus est, vt oculos, vel ora, vt sibi colloquerentur, qui in exercitu erant, aperire omninò non auderent, de equis descendentes, ad terram prostrati, manibus quantò altiùs arenæ imprimere poterant adhærentes solo, ne vi turbinis raperentur in sublime, iterum ad terrā recasuri. Solent enim in illa solitudine instar maris, arenarum quasi quidam fluctus attolli deponique, in modum procellarum: ita vt non minus quàm per aquas nauigantibus, periculosum sit, per illa & importuna loca transire. Amissis ergo camelis, & alimentorum parte maximâ, vix de vita sperantes, extinctis pluribus, multis etiam per vastitatem latè patentium arenarum dispersis, redditâ demum aëris clementiâ, incertis itineribus, magis deuiantes quàm de via certi, post dies aliquot, vt prædictum est, peruenerunt in Ægyptum. Porrò videns exercitus noster, quòd ille cū suis flumen transierat, recursâ per quam venerant viâ, iuxta eandem vrbem, quàm priùs dimiserant, super fluminis ripam castra iterum locauerunt.

XVI. Videns igitur Soldanus, quòd hostem infra regni præcordia susceperat, quem nullatenus aut sustinere, aut à Regni finibus nisi per dominum Regem poterat expellere sollicitus erat, quo pacto dominum Regem posset in Ægypto detinere: verebatur enim, ne laboris immensitate fatigatus, redire ad propria disponeret: nec aliâ ratione, quod dominus Rex in terra moram faceret, posse fieri penitùs illi videbatur, nisi maior ei tributorum summa statueretur, & sufficientes sibi & suis Principibus designarētur impensæ. Placuit ergo sibi, & idipsum nostris visum est expedire, vetera innouare pacta, pacisque perpetuæ fœdera inuiolabili stabilitate inter dominum Regem & Calypham firmare; annua quoque, tributi ampliatâ possessione, domino Regi certa stipendia de ærario Calyphæ constituere. Videbatur enim res non facilè finem habitura, sed laboris exigere diuturnitatem, & temporis plurimùm postulare. Conuentionum autem & facti huius mediatores, prætentatis hinc inde partium desideriis, &

riis, & voluntate præcognita, decernunt domino Regi quadringenta aureorum millia: ducenta millia statim soluentes, reliqua ducenta millia, placitis temporibus sine difficultate soluturos se spondentes, eâ conditione, eoq; tenore: *Quòd dominus Rex bonâ fide, sine fraude & malo ingenio, propriâ manu firmaret, quòd regno Ægypti non egrederetur, nisi priùs Siracono, omni eius exercitu penitùs extincto, aut de omnibus Ægypti finibus expulso.* Placuit autem partibus cōditio. Dominus Rex his qui à Calypha missi fuerant, super placitis conuentionibus dexteram dedit. Missus est autem dominus *Hugo Cæsariensis*, miræ prudentiæ iuuenis, & supra id quod solet ætas illa ministrare, circumspectus, & cum eo quidam alii, in cuius manu Calypha, iuxta consonantiam placitam pacta firmaret: non enim sufficiens videbatur, si in eo Soldanus se solus obligaret. Et quoniam singularem, & seculis nostris incognitam habet illa XVII principis domus consuetudinem, libet diligenter annotare, quæ fidâ relatione eorum qui ad illum tantum Principem sunt ingressi, de statu & magnificentia, & immēsitate diuitiarum, & gloriæ multiplicitate, cōperimus: non enim erit minimùm profecisse, hæc intellexisse diligentiùs. Prædictus ergo *Hugo Cæsariensis*, & cum eo *Gaufridus* Fulcherii frater militiæ Templi, in principio obeundæ legationis, ducente Soldano, *Cahere* ingressi, ad palatium, quod linguâ eorum *Cascere* dicitur, ascendentes cum apparitorum numerositate maxima, qui cum gladiis & strepitu præcedebāt, per angiportus, & loca luminibus egentia ducti, ad singulos introitus armatorum Æthiopum cohortes crebræ salutationis officium certatim Soldano exhibētes, repererunt. Transeuntes autem primam & secundam custodiam ad quædā diffusa & magis spaciosa loca, Soli peruia, & diuo exposita, intromissi, deambulatoria inueniunt, columnis subnixa marmoreis, auratis laquearibus, & prominētibus celata operibus, pauimento strata vario, ita vt omni suo ambitu, regiam prætenderent dignitatem: quibus tanta inerat materiæ & operis elegantia, vt transeuntium etiam inuitos detinerent oculos, & quadam videndi auiditate, inuitante operum eximiâ nouitate, intuentium aspectus non finerent satiari. Erāt ibi piscinæ marmoreæ, aquis redundantes limpidioribus: erant auium multimodarum, quas noster non nouit orbis, varii garritus, formæ incognitæ & coloris peregrini, figurarum quantum ad nos prodigiosarum, cuique gustus iuxta speciem suam, & edulium cuique varietati eorum consentaneum. Inde ad vlteriora, præuiis eunuchorum principibus admissi, iterum ædificia tantò prioribus elegantiora inueniunt, quantò quæ priùs viderant vulgaribus & vsitatis præstantiora videbantur. Hîc quadrupedum stupenda varietas, qualem pictorum solet manus lasciua depingere; qualem solet poëtica licentia mentiri, aut somniantis animus visionibus imaginari nocturnis; qualem Orientis, & Austri solēt dioceses ministrare; Occidens autem videre nunquam, audire verò rariùs consueuit. Videbatur procul dubio, quòd ex iis locis, *Solinus* noster Polystoris sui deduxerit historiam. Et iam per multos anfractus, XVIII & varia diuerticula, quæ etiam negotiosos poterant sui contemplatione detinere, ventum est ad ipsam regiam, vbi maiores armatorum cunei, satellitum quoque stipatus numerosior, habitu & frequentiâ domini gloriam incomparabilem fatebantur: ipsa quoque locorum facies domini opulentiam, & supereminentes diuitias prætendebant. Ingressis porrò eis & in interiorem partem palatii admissis, *Soldanus* de more consuetam domino exhibens reuerentiam, semel & secundò humi prostratus, quasi numini debitum cultum, & quoddam adorationis genus cœpit supplex impendere: tertiò iterum prostratus ad terram, gladium quem de collo gerebat suspensum, deposuit. Et ecce subitò contractis mirâ velocitate velariis, margaritarum varietate auroq; contexis, quæ media dependebant, & obumbrant solium, reuelatâ facie, throno sedēs aureo, habitu plusquam regio, paucis circa eum de domesticis & familiaribus eunuchis, apparuit *Calypha*. Tunc accedens cum omni reuerentia Soldanus, sedentis pedibus osculum humiliter imprimens, aduentus legatorum causam, & tenorem pactorum, regni etiam vrgentissimam necessitatem, hostes immanissimos in mediis astare visceribus; quid etiam ab eo exigatur, quid ue ei à domino Rege impendatur, sub verborum compēdio aperit. Ad hæc ille benignè multùm & placidâ tranquilli vultus hilaritate respondit: se iuxta initas & vtrinque admissas conuentiones, dilecto suo domino Regi, largâ interpretatione cuncta adimplere paratum esse. Petentibus nostris, vt hæc propriâ manu firmaret, sicut do-

minus Rex fecerat: primâ facie visi sunt, qui ei familiarius assistebant, auriculares & cubicularii, penes quos consiliorum regiorum erat auctoritas, rem nimis, tanquam in seculis inauditam, abhorrere: tandem verò, post multam deliberationem, & Soldani diligentem instantiam, manum porrigit, inuitus nimium, sed velatam: cui prædictus *Hugo de Cæsarea*, multùm admirantibus & stupentibus Ægyptiis, quòd tam liberè summo Principi loqueretur, dixit: *Domine, fides angulos non habet: sed in fide media, per quam se solent obligare Principes, omnia debent esse nuda; & aperta cum syncæritate, & colligari, & solui conuenit vniuersa, quæ fidei interpositione, pactis quibuslibet inseruntur. Propterea aut nudam dabis, aut fictum aliquid, & minus puritatis habens, ex parte tua cogemur opinari.* Tunc demum inuitus plurimùm, & quasi maiestati detrahens, subridens tamē, quòd multùm ægrè tulerunt Ægyptii, dexteram suam in manum domini *Hugonis* nudam præbuit, eundem *Hugonem*, pactorum formam determinantē, eisdē penè syllabis sequēs, tenorem conuentorū *bonâ fide, sine fraude & malo ingenio* se obseruaturum contestans. Erat autem, sicut dominus *Hugo* nobis retulit, iuuenis primâ pubescēs lanugine, fuscus, procerus corpore, facie venustâ, liberalis plurimùm, innumeras habens vxores: nomen eius *Elbadech*, filius *Elfeis*. Quibus dimissis, regiæ liberalitatis insigne, munera legatis dirigit, quæ tantum Principem suâ quantitate & specie commendarent, vt à facie tanti Principis iucundum haberent egressum, & ad suos

XIX. remitteret lætiores. Et quoniam de magnificentia eius, secundùm quod audiuimus ab his, qui viderunt, & oculatâ fide inspexerunt, dictum est de nomine quoque dignitatis, & ortu & processu eius, quantum nobis nosse datum est, tum ex lectione veterum historiarum, tum ex multorum veridica relatione, in medium proferamus: non enim erit absque historiæ compendio, in hac parte lectorem reddidisse doctiorem. Princeps igitur Ægyptius, apud suos duobus appellatur nominibus: dicitur enim *Calypha*, quod interpretatur *successor* vel *heres*: eò quòd summi eorum prophetæ vicem & successionem, iure teneat hereditario. Dicitur & *Malene*, quod interpretatur *Dominus noster*. Posterioris nominis ratio inde videtur traxisse initium, ex quo *Ioseph* noster, tempore Pharaonis omnem Ægypti regionem, vendentibus Ægyptiis præ angustia famis possessiones suas, emit; subiecitque eas Pharaoni, & cunctos populos eos à nouissimis terminis Ægypti, ad extremos fines eius, dicens agrorum cultoribus: *Quintam partem Regi dabitis, quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibos familiis vestris & liberis.* Emit ergo prius possessiones, deinde personas: vnde est, quòd arctiore vinculo tenentur Ægyptii domino suo, & ampliùs sunt ei obligati, quàm aliarum habitatores regionum magistratibus suis. Quippe qui & eos & eorum possessiones precio interueniente comparauit: vnde & seruili nexu, & extremâ conditione ei tenentur annexi. Ita ergo per optimi procuratoris sui egregiam sollicitudinem temporibus Pharaonum, deinde Ptolemæorum, & postea temporibus Romanorum, qui eam more aliorum regnorum redegerunt in prouinciā, consuetudo hæc obtinuit, vt serui sint Ægyptii, & eâ reuerentiâ consueuerint appellare. Nihilominus autem & veteris consuetudinis portio est, quòd idem Princeps ocio vacans perpetuò, & deliciis deditus, tumultuum ignarus, & solicitudinis expers, procuratorem habet, qui vniuersa administrat regni negotia, tanquam alter *Ioseph*; & potestatem gladii, & omnem vice domini iura implet. Hic *Soldanus* dicitur, & in hac administratione erat *Sauar*, vnde nobis

XX. verbum est tam frequens. Prioris autem nominis hæc est ratio: *Mehemeth* propheta eorum, imò subuersor, qui primus Orientales populos ad huiusmodi traxit superstitionem, successorem habuit statim post se quendam de cooperatoribus suis, *Bebecre* nomine. Post quem successit in regno *Homar* filius Chata: post hunc *Ehomen*: post quē *Hali* filius Bithaleb. Hi omnes dicti sunt *Calyphæ*, sicut & deinceps omnes qui eis successerunt: eò, quòd eorū magistro præcipuo successerunt, & eius erant hæredes. Iste tamen ab eo quintus, *Hali* videlicet, cùm esset cæteris qui eum præcesserant, magis in armis strenuus, & in re militari supra homines illius temporis exercitatus, & ipsius Mehemet patruelis, indignari cœpit plurimùm, quòd illius diceretur successor; & non magis Propheta eximius, & multò maior illo haberetur. Nec satis visum est ei ita de se, vel se, vel alios opinari, nisi & idipsum publicè prædicaret: adiecit etiam illud blasphemiæ plenum dicere, & per vulgus

[illegible] dissemi-

[illegible]

disseminare, quòd Angelus legislator Gabriel, ad se missus fuerat diuinitus: sed errore deceptus eam Mehemet contulisset: vnde fuit grauiter à Domino correptus. Hæc etsi absona quibusdam eorum, & ab eorum traditionibus multùm dissentire videbantur, inuenit tamen populum qui sibi crederet: sicque in gente illa, exortum est schisma, quod postea non defecit vsque in præsentem diem: aliis dicentibus *Mehemet* maiorem esse, & omnium eximium Prophetarum, & hi linguâ eorum dicuntur *Summi*: aliis dicentibus, *Hali* solùm esse Prophetam Domini, & isti dicuntur *Sia*. Occisus est autem prædictus Hali, & obtinuit pars aduersa principatum, & fuit penes sequaces Mehemet monarchia in Oriente; & alios contrariæ opinionis viros opprimebant, tanquam potestatem habentes. Anno igitur ducentesimo octogesimo sexto, à regno sæpedicti seductoris, surrexit vir quidam nobilis, nomine *Abdala* filius *Mehemet*, filii *Iaphar*, filii *Mehemet*, filii *Hali*, filii *Hussen*, filii *Hali* maioris, de quo præmisimus. Hic egressus de *Selemia* ciuitate, quæ est in Oriente, transiuit in Africam, & occupatis vniuersarum illarum partium regnis, vocauit se *Mehedi*, quod interpretatur *Complanans*: quasi qui vniuersa ad quietem dirigit, & sine offendiculo vias, populo effecit planiores. Ædificauitque ciuitatem de nomine suo maximam, *Mehediam*, quam regnorum suorum voluit esse caput, & supereminentem metropolim. Hic classe ordinatâ, cepit *Siciliam*, & quasdam Italiæ partes depopulatus est. Hic primus omnium post Haliattauum suum, ausus est dicere, & se nominare *Calypham*, nō quod Mehemeth se diceret successorem, quem execrabatur; sed maximi & eximii prophetæ Hali, de cuius stirpe descenderat, vt præmisimus. Ausus est etiam nihilominus in Mehemeth & sequaces eius, maledicta publicè iaculari, & alium ritum, aliumq; modum orandi tradidisse. Huius abnepos *Ebuthemin*, cognomento *Elmehedinalla*, subiugatâ sibi Ægypto, per *Iohar* principem militiæ suæ, constructoque *Cahere*, quod interpretatur *Vincens*; eò quòd domini eorum præcipui & summi principis omnia vincentis, futurum erat domicilium: egressus de *Camera*, quæ est in diocesi Africana, in qua prædecessores eius quatuor habitauerant, descendit in Ægyptum, & prædictum locum constituit regni solium. Ab illa igitur die, vsque in præsens, non defuit Calyphæ Orientali, qui tot annis fuerat monarcha, æmulus in Ægypto regnans, cum eo de paritate cōtendens, imò etiam se præferens. Hæc si quis pleniùs scire voluerit, illam legat historiā, quam de Orientalibus principibus & eorum actibus, à temporibus prædicti seductoris Mehemet, videlicet per annos quingentos septuaginta septem, vsque in præsentem diem, qui est annus ab incarnatione Domini *millesimus centesimus octuagesimus secundus*, cum multa scripsimus diligentia, instante & rogante domino *Amalrico* inclitæ memoriæ, & exemplaria Arabica ministrante. A. 1182. XXI. Pactis igitur, vt prædiximus, renouatis, & vtrinque ad consonantiam redactis, ad opus conceptum vnanimiter se accingunt, parati hostem insequi, & de regno expellere vniuerso. Nox interim irruens, causam porrexerat quietis: manè facto, rerum inueniunt aliquam mutationem. Nam *Siracunus* illâ nocte veniens, supra ripam fluminis eiusdem oppositam, è regione nostri exercitus castra posuerat. Comportatis igitur nauibus & trabibus palmaceis, quibus illa regio consueuit habere, dominus Rex ponte præcipit ordinari: iungebantur naues binæ, defixisq; anchoris, reddebantur stabiles; desuperq; trabibus ordinatis terra supponebatur; demum turribus ligneis, machinis supererectis, armabatur. Sicque per dies aliquot, vsq; amnis medium, productum est opus: nam reliquū exequi, & ad vlteriorem ripam procedere, hostium formido vetabat. Hic iam per mēsem & eo ampliùs omnis belli euentus, suspensus tenebatur, nostris nō valentibus amnem transire, hostibus nō audentibus, ne nostri à tergo irruerent, vlteriùs euagari. Dum hæc circa *Cahere* aguntur, misit *Siracunus* partem de suis qui insulam, quę vicina erat, omnibus referta copiis, si possent occuparent, & nostros aliquando illuc descensuros præuenirent; quod & factum est. Sed postquam domino Regi innotuit, hostes in insulā descendisse, misit illuc dominum *Milonem de Planci*, & *Chemel* Soldani filium, cum parte militię: qui ad insulā tandem peruenientes, Turcos in ea reperiunt, in loci illius habitatores immanissimè sęuientes: quibus tandē facti obuiā, cōmisso inter eos prælio, viriliter hinc inde pugnatū est. Sed tandē nostri, iuuante Domino, superiores facti, cōpulerūt eos in flumē proximū se dare præcipites: vbi qui gladios euaserāt, submersi sunt in aquis vehementibus. Perierūt ergo ex eis illâ die, variis casibus

equites quingenti. Quod postquam Siracono nunciatum est, cœpit de proposito amplius diffidere, animo plurimùm consternatus. His ita se habentibus, quidam de nostri regni principibus, Henfredus videlicet de Torono, Regius Constabularius, item Philippus de Neapoli, qui cum domino Rege ex caussis familiaribus, moram domi facientes, egressi non fuerant, cum multa velocitate exercitum secuti, castris nostris se applicant: quorum aduentum cum multa hilaritate & plausu nostræ susceperunt cohortes. Erant enim viri fortes, & in armis strenui, in re quoque militari à primis annis plurimùm exercitati. Inito ergo consilio, deliberant quid facto sit opus: tandemq; communi voto decernunt, classem vniuersam intempestæ noctis silentio, etiam hostibus in insulam, quæ inferiùs erat, vix octo miliaribus ab eo loco, in quo castra erant, remota, deducere: exercitumque omnem, circa primam noctis vigiliã, illuc transfretare: eo videlicet intuitu, vt hostibus ignorantibus, flumine transito, de nocte super incautos irruerent, damna quanta possent irrogaturi. Mandatur ergo executioni consilium, & classis, nescientibus aduersariis, ad prædestinatum locum descendit. Exercitus verò cum summo silentio sequens, & nauibus subitò trãsuectus, insulam occupat: & dum alteram fluminis partem, eodem modo, iuxta condictum exsuperare nituntur, exorto repentè ventorum turbine, opus implere prohibiti sunt: vnde & in ea parte, quæ vlteriorem ripam respicit, castrametari coacti sunt. Reliquerunt tamen de nostris, qui pontem cœptum perficiant, & perfectum tueantur: eisq; præficiunt dominum Hugonem de Ibelim, virum magnificum & potentem, qui vt prædiximus, relictam domini Regis vxorem duxerat.

XXII. Insula hæc, vnde nobis sermo est, apud eos Mahelech dicitur, bonis omnibus copiosior, & glebâ vberi lætissima, ex diuisione fluentorum Nili fit: ibi enim diuiditur fluuius, partes, quas ab inuicem separat, vsque ad mare iterum non recepturus; sed tamen iterum non conueniens, quatuor hostiis mari se immiscet. Prima pars quę nostram Syriam respicit, inter duas antiquissimas vrbes maritimas mare ingreditur, inter Tafnim & Pharamiam: sed alterius ædificiis vicinior, locum præterfluendo alluit; ab altera aliquantulum, quasi miliaribus tribus aut quatuor, distat: Secunda apud Damiatam, vrbem antiquam & nobilem, fretis adiungitur: Tertia apud Sturionem; Quarta apud Ressith (qui locus Alexandriæ conterminus est, vix ab ea distans miliaribus quatuor aut circa id) marinis fluctibus excipiuntur. Quærentibus sanè nobis & inuestigantibus diligenter, nulla alia amnis huius occurrunt hostia: vnde miramur plurimùm, antiquos Nilum septemfluum dixisse, quasi septẽ hostiis mare ingrediatur. Nec aliud nobis pro solutione occurrit, nisi aut serie seculorum antiquissimâ locorum faciem alteratam, fluuiumque, sicut aliis etiam amnibus solet crebriùs accidere, alueum mutasse: aut pristinæ ætatis viros, rei veritatem non esse assecutos: aut fortassis exuberante flumine, & solitis incrementis facto redundantiore, vias præter istas quatuor, tumoris sui tempore, aquarum decursus reperit, per quas postmodum infra alueum receptus, pelagus desinit introire: quas si quæ sunt, quia iuges non habent aquas, sed more torrentium, certis tantum temporibus defluunt, inter ostia nõ computauimus. Occupatâ igitur insulâ, minor pars fluminis restabat: iamiamq; inclarescente die, hostes somno soluti, nostros vidẽtes abiisse, classe abductâ, ad arma conuolant, subitum nostrorum timentes incursum. Inde cum celeritate secuti, secus fluuium agmina trahentes, nostros conspiciunt insulam occupasse, eamq; quæ transeunda restabat fluminis portionem, classe immissâ quasi propriam vendicare. Castra igitur locant ex aduerso, longè tamen à crepidine aluei aliquantulum, vnde non habebant prorsus liberum ad aquas accessum: vnde etiam equos adaquatum trahentes, inferiùs descendebant. Sequenti igitur die, propositum fuerat modis omnibus fortunam tentare, & aperire ferro viam: cùm ecce nocte illâ, nobis ignorantibus, hostes descendunt: manè autem facto, videntes eos abiisse, flumine celeriùs transmisso, hostes insequi nostri festinant. Hic sanè, accelerandi gratiâ, quò expeditiùs equites proficiscerentur, relictis pedestribus auxiliis, dominus Rex cum solis equitibus ad iter accingitur. Dimisit tamen dominum Hugonem de Ibelim, & Chemel Soldani filium, cum multa tum nostrorum tum Ægyptiorum militia, qui Cabere, pontemq; quem nostri perfecerant, à subitis hostium incursibus tuerentur. Hic traditæ sunt nostris turres, & vniuersæ nobilis illius vrbis munitiones, domusq; Calyphæ nostris hactenus incognita, eis peruia facta est, ita vt & ipse dominus & omnis

eius

eius familia, salutis spem omnem in nostris tantùm haberent. Tunc reuelata sunt nostris illa Sancta Sanctorum à seculis abscondita; & stupẽda priùs, & paucis familiaria patuerunt arcana. Misit etiam dominus Rex, *Gerardum de Pugi*, & alterum Soldani filium, *Mahadam* nomine, in vlteriorem fluminis ripam, iterum, cum vtriusque gentis expeditione: qui si fortè hostes amnem transire tentarent, ipsi eorum conatibus reniterẽtur. Depositis igitur, vt prædiximus, ex maxima parte impedimẽtis, dominus Rex hostem insequitur, cõtra decursus aquarum: ipsa enim regionis forma, certum dabat insequentibus de hostium itinere argumentum. Omnis enim Æ- XXIIII.
gyptiacus tractus, a prioribus auspiciis suis, quibus Æthiopum regioni continuari dicitur, inter duas solitudines iacet arenosas, perpetuâ sterilitate damnatas: nec aliquando sentit aut præstat fructuarios prouentus, cuiuscunque generis, nisi quãtum de beneficio exuberantis *Nili*, certis temporibus fœcundatur. Fluuius autem non nisi quantum locorum adiacentium opportunitas permittit, suâ reddit irrigatione frugibus aptam regionem: nam vbi circa se planiorem reperit superficiem, liberiùs effusus, latiùs etiam terram cultui præbet habiliorem, & factus diffusior diffusiorẽ glebæ porrigit vbertatem. A *Cahere* ergo inferiùs, versus mare, planiora penitus inueniens loca, excursus habet liberos: vnde & fœcunditatem liberiùs latiusq; procurat, & regno maximum dans incrementum, fines eius dilatat. Nam ab eo oppido quod dicitur *Facus*, quod Syriam respicit, vsq; *Alexandriam*, quæ nouissima illius regni ciuitas, arentem contingit Lybiam, centum & ampliùs miliaribus culti fœcundique commoditas diffunditur. A *Cahere* verò suprà, vsquequò perueniatur *Chus*, Ægyptiæ diocesis vltimam ciuitatem, quæ regno Æthiopiæ dicitur esse contermina, tãtas patitur collium arenosorum obiectu angustias, vt raro septem aut octo miliaribus, frequentiùs quatuor aut quinque, aut altrinsecus, aut ex vna tantùm parte diffusus, ad suæ exundationis modum, regni fines laterales vel cõtrahat, vel producat: nam quæ loca non irrigat fluuius, Solis ardoribus & perpetuę, vt diximus, sterilitati deputantur. Superior igitur regio linguâ eorum *Seith* appellatur. Cuius nominis nullam aliam adhuc potuimus inuenire rationem, nisi quòd priscis temporibus in superioribus Ægypti partibus legitur fuisse ciuitas vna antiquissima *Sais* nomine, cuius mentionem *Plato* noster in Timeo, sub persona Critiæ discipuli sui, Solonem præcipuę auctoritatis virum introducentis facit: cuius verba ad maiorem euidentiam ponenda iudicauimus, ne quid deesse auctoritati videatur. *Est, inquit, regio Ægypti,* Delta *nomine, cuius è vertice Nili scinduntur fluenta, iuxta quam* Sais *nomine, ciuitas magna fuit, quam regit mos vetus, qui, lex* Satyra *nuncupatur. Ex hac vrbe* Amasis *fuit Imperator*, &c. Est tamen quædam alia regio ad eandẽ pertinens Ægyptum, à Cahere distans itinere diei vnius, per terram inhabitabilem, quæ eiusdẽ fluminis benefici per quosdã meatus visitata, opimum & fertile nimis habet solum, agrorũ & vinearum multâ gaudens opulentiâ. Hanc Ægyptii linguâ suâ *Phium* vocant; hanc vt veterum tenet traditio, prudẽtissimus procurator Ægypti, & optimus vtiliũ prouisor Ioseph, cùm priùs solum inutile, aratri prorsus ignarum, & culturæ & curæ expers omnino à mundi iacuisset initio, sicut eiusdem solitudinis partes aliæ, considerato loci situ: quia circumadiacẽtibus locis finitimis humilior videbatur, & quòd solutis quibusdam aggeribus, qui medii erant inter habitabilem tractum & eandẽ solitudinis partem, facilè posset fluminis recipere beneficium: positis aggeribus, & mediâ quæ interiacebat superficie complanatâ, Nilum restagnantem, paratis aquæ ductibus introduxit, & a seculis solo incognitam familiarem fecit fœcunditatem. Nos autẽ antiquum eius vocabulum non tenentes, opinamur, priscis temporibus *Thebaidã* dictam, vnde sanctorũ Thebæorum Legio (quæ sub Diocletiano & Maximiano Augustis apud Agauno martyrio coronata est) fuisse dicitur, cuius primicerius magnus martyr Mauritius legitur fuisse. Et aliud argumentum accedit, quòd optimum opium quod vsquam inuenitur, quod medici *Thebaicum* vocant, ibi nascitur. Nam terra *Gessen*, quæ fratribus Ioseph data fuisse legitur, in ea parte Ægypti est, quæ Syriam respicit, sicut ex lectione libri Geneseos esse deprehenditur, quod diligens facilè lector inueniet: Hæc autem, oppositam Ægypti partem & vlteriorem fluminis ripam habet viciniorem quæ Libyam respicit. Est autem regio non modica; imò trecentas sexaginta sex tam vrbes, quàm suburbana, finibus suis dicitur coercere. Hac igitur (vt diximus) lege loci, quia regnum erat ita angustum, nec ad dexteram,

nec ad læuam poterant declinare: & etiam crebris exploratorum internunciis edoctus dominus Rex & Soldanus de itinere hostium, per triduum continuum secuti, quartâ demum die, sabbato videlicet, quæ illam Dominicam præcedit, qua in Ecclesia DEI cantatur *Lætare Hierusalem*, nunciatur hostes esse in proximo.

XXIV. Communicato itaque ad debitum compendium consilio (nam ferias liberiores, instans non patiebatur necessitas) prudenti consilio & animositate prouidâ opus esse dicũt; omniumque desideriis bellum decernitur, gladiis conserendum acclamatur. Verùm impar nimis erat accinctorum ad prælium distributio. *Siraconus* enim habebat Turcorum duodecim millia, ex quibus nouem millia loricis galeisq; tegebãtur, reliqua tria millia arcubus tantùm & sagittis vtebantur: præterea Arabum aut decem aut vndecim millia lanceis pro more vtentium. Nostri verò equites vix erant CCC. LXXIV. absque Ægyptiis vilibus & effœminatis, qui potiùs impedimento & oneri essent quàm vtilitati. Erant præterea nobis equites leuis armaturæ, quos *Turcopulos* vocant, sed nescimus ad quem numerum: multorum quoque relatione audiuimus, quòd illâ die in tanto conflictu ex maiore parte, prorsus fuerunt inutiles. Compertum ergo habentes tam nostri de hostium vicinitate, quàm ipsi de nostrorum aduentu, prout res exigere videbatur, acies ordinant, cuneos disponunt, arma exerunt: qui rei militaris exercitatione pristinâ erant prudentiores, alios hortantur, rudes instruunt, sermonibus exhortatoriis inflammant animos, promittunt victoriam, victoriæ fructum laudem immortalem. Erat autem locus in quo committendum erat, in confinio cultæ terræ & solitudinis, locus inæqualis, arenarum collibus vallibusque mediis interpollatus, ita vt neque aduenientes de remoto videre, nec abeuntes longiùs liceret intueri. Nomen loco *Beben*, quod interpretatur, *portæ*: eò quòd inter colles oppositos transitus arcetur. Nam *Lamonia*, vnde quidam huius diei prælium solent denominare, ab eo loco decem miliaribus erat remota. At verò hostes sollicitudine non pigri, nihilominus instructis aciebus à dextris & à sinistris colles occupauerant, ad quas tum propter cliuum, tum propter arenarum mollitiẽ nostris durum erat cum impetu accedere; eamq; cui *Siraconus* præerat, mediam posuerant cohortem, cæteris vtrinque collocatis. Et iam ventum erat ad hoc, vt cominus rem agi oporteret: egressique nostri qui in acie Regis erant, vnanimiter cohortẽ cui Siraconus preerat, viriliter prosternunt; prostratos, gladiis obtruncant; ipsum etiam in fugam versum insequuntur. Porrò *Hugo Cæsariensis* in eam aciem cui præerat *Salahadinus*, Syraconi nepos, impetum faciens, à suis destitutus deficit, deficiens capitur; multi etiam cum eo capti, plures interfecti. Ibi cecidit vir nobilis, & in armis strenuus, *Eustachius Cholet* de regione Ponti. Hoc successu elatæ cohortes aliæ, conuenientes ad inuicem, & vndique vallantes, aciem illam quæ impedimentis & sarcinis conseruandis deputata erat, aggrediuntur, statimque dissolutam prosternunt: ibi occubuisse dicitur vir nobilis, Siculus natione, probus & honestus iuuenis *Hugo de Creona*. Dissipatâ igitur acie, mortuis pluribus, qui gladios euadere potuerũt, fugâ saluti consulunt. Hostes verò impedimenta & sarcinas liberè occupant, & secum trahunt occupata. Interim dissolutis hinc inde agminibus, & per dictas valliculas dispersis, variis euentibus pugna committitur, testibus his solis qui conserebant: nam aliis non dabatur id videre: erat autem anceps prælium, & nunc ii, nunc illi fiebant superiores, ignari quid alibi ageretur. Vtrique alibi reputant se victores, alibi victos. Venerabilis quoq; frater noster, dominus *Radulphus* Bethleemita Episcopus, domini regis Cancellarius, cui postmodum nos in eodem officio successimus, grauiter vulneratus, vniuersa impedimenta sua in eodem tumultu amisit. Anceps diu prælium, certum de victoribus iudicium differebat: donec inclinata iam dies, dispersos ad signa hortabatur redire: tunc demum noctis irruentis metu, iam incipiunt, qui liberi erant, ad suos festinare; Regemque studiosè quærendo, ex variis partibus prodeuntes, iterum se colligunt. Dominus autem Rex, in eo loco in quo pugnauerat, victor, feliciter rem gesserat: alii autem sorte variâ in diuersis partibus Martem experti sunt, hìc prosperâ, ibi aduersâ vsi fortunâ; vnde neutram partem certa coronauit victoria. Rediens verò cum paucis admodum, collem quendã occupans, aliquantulum sublimem, erecto vexillo, vt ad eum recolligerentur qui dispersi erant, socios operiebatur. Quibus pro parte reuocatis, hostes ante se in collibus geminis, qui impedimentorum dissoluerant aciem, & partim occiderant, partim

tim occupauerant, conspiciunt dissolutos. Nec aliunde nostris patebat ad redeundum via, nisi intermedium collium prædictorũ pertransirent. Habentes igitur redeundi propositum, in aciem ordinati per hostes medios, quos à dextra læuaq; contuebantur, iter agunt, gradu lento: contra quos cũ tanta constantia proficiscentes, nil ausi sunt aduersitatis hostes moliri; sed iuncto agmine, viris fortioribus & armatis optimè per gyrum locatis, ad quãdam fluminis portionem peruenerunt, & eam vado pertransierunt incolumes nostri. Eâ igitur nocte totâ abeuntes nostri, per viã vnde priùs venerant, redeunt. Peruenientibus autem Lamoniã, occurrit eis *Gerardus de Pugi*, qui cum quinquaginta equitibus & Turcopolis centum, & *Mahadan* filio Soldani, oppositam fluminis partem tenuerat, vt hostes si fortè fluuium transire vellent, impediret. Venit autem optatò: nam plurimùm eis dominus Rex timebat, ne seorsum inuentos, siue vltra siue citra fluuium hostes aggrederentur. Sed & pro pedestribus turbis, quas post se dimiserat, vt prædiximus, nihilominus erat sollicitus, timens ne hostibus subitò & incautè occurrerent. Vnde apud prædictum oppidum per triduum, eos sustinens operiebatur, quibus præerat nobilis homo & prudens *Ioscelinus de Samosato*. Quartâ vix die receptis paulatim nostris, & peditum manu iterum sibi sociatâ, continuatis itineribus, *Cahere* peruenientes, ante Babylonem secus pontem castra metantur. Recensito igitur militum numero, centum ex eis deesse reperiunt; de hostibus verò mille quingentos asserunt cecidisse. At XXV.

verò *Siraconus*, suis nihilominus qui supererant, in corpus vnum reuocatis, per solitudinem, nostris ignorantibus, *Alexandriam* tendit, cui protinus Alexandrini ciuitatem tradunt. Rex autem vt primum rumorem comperit, vocatis ad se principibus, Soldano quoque & filiis eius, & nobilibus Ægyptiorum, quid facto opus sit, studiosiùs quærit. Vbi post multas disceptationes, sicut in rebus dubiis solet contingere, quoniam Alexandria ex se alimentorum non habet copiam, nec frugum quippiam, nisi quantum sibi de superioribus Ægypti partibus nauigio ministratur, placuit classem in flumine ad custodiam locari, vt inde Alexandrinis commerciorum omnino nihil possit inferri. Quo facto, ipse cum vniuerso exercitu ad partes illas descendens, inter locum qui dicitur *Toroge* & *Demenehut*, castra componit; qui locus ab Alexandria octo distat miliaribus: inde loca finitima & etiam remota per solitudinem, missis excursoribus, penetrans, & discutiens, ne fortè aliquis aut opem ferat obsessis, aut inde veniens aliquos exteriores ad eorum adminiculum sollicitet. Nihilominus & classis, quoslibet transire volentes, aut transitum prorsus inhibet; aut cognitum non nisi diligenter quæsitum, descendere permittit. Euoluto igitur vnius mensis spacio, cùm ciuitas illa nihil omnino alimentorum medio tempore aliunde suscepisset, cœpit conqueri populus quòd defecerat panis in cistarciis, & quòd victum non haberent: quod intelligens *Siraconus*, timens ne cum aliis ipse cum suis inediâ tabefieri compelleretur, relicto nepote *Salahadino*, quasi cum mille equitibus in ciuitate, ipse nocturnis itineribus per solitudinem, prope tamen nostram expeditionem, euadit in superiores Ægypti partes, vnde paulo antè descenderat: quod postquam Regi innotuit, impigrè subsequitur, quousque *Babylonem* peruenit. Hic iam cùm in procinctu vniuersus esset exercitus, compositisque sarcinis sequi decreuisset, repente nobilis & potens Ægyptius *Benecarselle*, Regem adiit; Alexandriam summâ inopiâ laborare docet: consanguineos in eadem se vrbe asserit habere potentissimos, & ciuitatis moderatores, qui facilè possint populum fame afflictum, in quam partem velint trahere, & ciuitatem cum omnibus Turcis qui in ea relicti erant, in manu domini Regis dare. Motus itaque Rex ad hoc verbum: quærit à principibus, quid eis videatur: tandemque consonantibus omnium desideriis, approbante etiam Soldano, Alexandriam redeunt, eamq; gemino circundant exercitu. XXVI.

Alexandria totius Ægyptiæ diocesis, in ea parte quæ Libyam respicit, & in Occidentem protenditur, omnium ciuitatum est nouissima, in confinio culti soli & arentis solitudinis sita, ita vt extra ciuitatis mœnia versus Solis occasum, vasta protinus heremus adiaceat, culturæ & curæ omnino non sentiens beneficium. Hanc, vt antiquæ tradunt historiæ, *Alexander* Macedo, Philippi filius, cuius etiam nomen appellatione suâ prætendit, condidisse dicitur. Condita est autem, vt ait *Iulius Solinus*, duodecimâ centesimâ Olympiade, Lucio Papyrio L. filio, & Caio Petilio, Gai F. Coss. quam metatus *Dinocrates* architectus, secundum

post conditorem inter memorabilia locum obtinet. Sita est autem nō longè ab hostio Nili, quod *Heracleoticon* quidam, alii *Canopicon* appellāt. Hodie verò locus à quo denominatur hostium illi conterminum ciuitati, deletis antiquis nominibus, *Ressith* appellatur; distat autem à fluminis alueo quinque aut sex miliaribus: sed tamen quibusdam meatibus, tempore soliti incrementi, fluuii pars vrbem influit; quam aquarum influxionē cisternis amplissimis, ad hoc specialiter deputatis, ad vsus proprios toto anno diligenter seruant: sed & ad pomeria, quæ sunt extra vrbem procuranda, occultis traconibus portionem ex ea dirigunt necessariam. Sita est autem, quantum ad celebranda commercia, commodissimè. Portus habet duos, linguâ quadam interiacente, valde angustâ, disiunctos. In capite autem illius interstitii turris est miræ altitudinis, quæ *Pharos* appellatur, quam Iulius Cæsar ad vsus necessarios dicitur erexisse, & illuc deduxisse coloniam. De superioribus autem Ægypti partibus per fluenta Nili, omnimodorum alimentorum copiam, & rerum penè omnium suscipit vbertatem. Verùm & de regionibus transmarinis, si qua sunt quæ Ægyptus non habet, nauigio omnis opulentia ministratur: vnde ampliùs qualibet vrbe maritimâ omnibus commoditatibus dicitur abundare. Ad hæc ex vtraque India, Saba, Arabia, ex vtraque etiam nihilominus Æthiopia, sed & de Perside, & aliis circumadiacentibus prouinciis, quicquid aromatum, margaritarum, Orientalium gazarum, & peregrinarum mercium, quibus noster indiget orbis, per Mare Rubrū, vnde gentibus illis ad nos iter est, in superiores partes Ægypti, ad eam vrbem quæ *Aideb*, dicitur, super ripam eiusdem maris sitam infertur, id totum ad flumen, & inde Alexandriam descendit. Sic ergo Orientalium & Occidentalium illuc fit concursus populorum: estque eadem ciuitas forum publicum vtrique orbi. Clara sanè, & antiquis titulis & modernis; sed & beati *Marci*, principis Apostolorum spiritualis filii, diuinitus ad eādem Ecclesiam missi, illustrata prædicatione, & verbo; & sanctorum patrum *Athanasii* & *Cyrilli* prælatione, & tumulis decorata, secundum inter Patriarchas locum obtinens; Ægypti, Libyæ, Pentapolis, & multarum prouinciarum reuerenda metropolis. Deducitur illuc classis vniuersa; portasq; & omnem aditum obsidentes, nemini accedendi licentiam permittunt.

XXVII. Interea qui in Syria remanserant, audientes quia dominus Rex Alexandriam obsederat, & quòd nauigatione continua infra paucos dies illuc possent peruenire, certatim iter arripiunt, & correptis armis, nauibus victui imponunt necessaria, & seipsos inuitantes læti nimiùm proficiscuntur. Inter quos & dominus *Fredericus* Tyrensis Archiepiscopus, prædecessor noster, zelo motus aliorum, & speciali erga dominum Regem tractus affectu, cum honesto satis comitatu, nauigio descendit in Ægyptum: sed aquis Niliacis causam præstantibus, dysenteriâ cœpit periculosissimè laborare: vnde antequam domino Regi traderetur [Alexandria,] coactus est, inualescente ægritudine, domum redire. Hic demum sumptis nauium malis immensæ quantitatis, vocati artifices, lignorum cæsores, castellum erigunt miræ altitudinis, vnde totā erat despicere ciuitatem: machinæ quoque, quas vulgo *Petrarias* vocant, vnde immissi molares graues & magni, muros cædebant, congruis stationibus locatæ, intolerabilem ciuibus, horis pene omnibus inferebant terrorem. Erant circa eandem ciuitatem, ad instar syluarum & frondosi nemoris, gratâ amœnitate, & plenâ fertilitate arboribus consita fructiferis, & herbis referta salutaribus pomeria, quæ & sui contemplatione transeuntes, meritò inuitarent ad ingressum, & ingressos hortarentur ad requiem. In hæc ingressus noster ex magna parte exercitus, priùs occasione colligendæ erigendis machinis materiæ, deinde solo nocendi affectu, & damni inferendi cōsideratione, aromaticas & multis vsibus aptas, tanto studio ad terram prosternunt arbores, quanto vix labore ab initio fuerant procuratæ. Fitque subitò vt solo complanato, prioris status prorsus nulla remanerent vestigia: idq; fuit, in quo se maximè læsa ciuitas, & eius damnificatos habitatores, post adepta pacis fœdera conquerebantur. Instabant ergo nostri, & artes quibus obsessis possent officere, satagentes inuenire, omnem attentabant nocendi aditum; & argumentis quibus poterant, in eorum læsionem se instruebant. Assultus quoque assidui requiē negabant fatigatis. Erant sanè ciues negotiationibus assueti, rerum militarium expertes, quiq; vsum præliandi non haberent: vnde molestiùs insuetum laborem poterant portarē. Turci autem qui illic remanserant, tum quia pauci erant, tum quia ciuibus varii & in-

& inconſtantis animi non cum multa fiducia ſe cōmittebant, rari ad cōflictus, & in congreſſionibus remiſſiores, non multùm alios animabant. Quid plura? Quotidiani conflictus, cædes ſuorum continuæ, vigiliæ perennes, nocturni timores, alimentorum ſuper omnia defectus, populū attriuerant, deiecerant animos, vt iam vrbem deſerere, & libertatis immemores, quibuſlibet populis mancipari magis eligerent, quàm in domeſticis laribus cum paruulis & vxoribus famis acerbitate cōſumi. Serpebat ergo murmur in populis, iamiam ad plures ſermo manifeſtus diffundebatur; *vrbe pellendos eſſe hoſpites peſtilentes, qui tantam ciuibus intulerant afflictionem: quærendum quocunque pacto eſſe, quomodo ciuitas, depulſis ingruentibus moleſtiis, obſidione ſolutâ, priſtinis commoditatibus, & ſolitæ reſtitueretur libertati.* Senſit hoc *Salahadinus*, & occultis citatiſque nunciis, ſtatum vrbis miſerum, populi à ſe deficientis propoſitum, alimentorū ſupremam inopiam, patruo ſuo ex ordine pandit; vtq; rebus deſperatis præſens remedium ſatagat inuenire, & pereuntibus conſulere, modis omnibus, implorat. Interim populum ſimul cum Patribus alloquitur; monet *pro vxoribus & liberis vſque ad mortem decertādum; hortatur vt legis & paternarum traditionum ſint æmulatores; pro foribus ſalutem adeſſe:* Siraconum *quoque patruum ſuum, pro eorum liberatione, & pro amouendis hoſtibus Ægyptum circuire, in proximo cum infinitis copiis adfuturum.* At dominus Rex cognito quòd inter ciues eſſet diſſenſio, ciuitatem vrgeri monet inceſſanter: quantoque eos ampliùs nouit afflictos, tantò acriùs inſtare præcipit. Soldanus quoque ſuccinctus, ad omnia impiger, ſedulus, plenâ ſolicitudine circuit principes vniuerſos; manu profuſâ, impenſas porrigit ad conſtruēdas machinas, & ſumptus ad omnem belli vſum liberales; artificibus competentia ſalaria largitur; pauperibus & egenis, præſertim ſauciis, vt ſui curam haberent, munera donat; bellicoſis quoque, & quos in prælio nouit ſtrenuos, aliquid diſtribuit. Dum hæc apud Alexandriā aguntur, XXVIII.

ſuperiores Ægypti Siraconus peragrat regiones: perueniēſq; vſque *Chus*, tentat expugnare ciuitatem: videnſque quòd non proficeret, & prolixiora huiuſmodi expoſcerent tempora, ipſum autem ad alia nepotis neceſſitas vrgeret negocia, ſumptâ ab vrbibus illis pecuniâ, maturat reditum, & ad inferiora reuocat exercitum quem trahebat. Cumque regrediens Babylonem perueniſſet, videns quod Rex *Cahere* & ponti *Hugonem de Ibelim* dimiſiſſet tutorem, & longè ſecus quàm arbitratus eſſet, omnia ſe haberent, *Hugonem Cæſarienſem*, quem captiuum tenebat, familiari compellat alloquio; vtq; vir eloquens & vrbanè facundus, ſermone compoſito cœpit eum conuenire: *Magnus princeps es, nobilis, apud tuos clariſſimus, nec eſt de veſtris principibus quiſpiam, ſi libera mihi daretur optio, cui magis hoc meum communicare ſecretum cupiam, & verbi huius participem conſtituere. Obtulit ſponte fortuna, & euentus donauit bellicus, quod aliàs multis conatibus eſſet quærendum, vt tuæ experientiæ mihi ad opus præſens fieret copia. Fateor ſanè, quòd gloriæ cupidus, ſicut mortalibus ſolet contingere, & regni tractus opulentiâ, de indigenarū quoque imbecillitate confiſus, ſpem aliquando concepi, vt in manus meas regnum hoc aliquando traderetur. Ideo cum ſumptibus & laboribus infinitis, infructuoſis tamen, vt video, cum equitatu copioſo nobilium, qui omnes eadem trahebantur, per tot pericula deſcendi in Ægyptum, aliter ratus de rerum euentu quàm occurrit. Aduerſa enim, vt video, fortunâ ingreſſus ſum, vtinam proſperâ vel redire liceat. Homo nobilis es, vt dixi, Regi carus, ſermone potens & opere; eſto inter nos pacis mediator; proſperum fiat in manu tua verbum: dic domino Regi:* Ocium terimus, & effluunt tempora ſine fructu, domi multa reſtant: *ipſius etiam regno ſuo plurimùm eſſet neceſſaria Regis præſentia; nunc aliis conſumit operam: nam poſtquam nos repulerit, miſeris ciuibus, & vix vitâ dignis, huius regni relinquit opulentiam. Recipiat ſuos, quos in vinculis habeo; ipſe quoque obſidione ſolutâ & quos in vinculis habet, & quos in ciuitate cohibet Alexandrina, reſtituat: & ego ſuſceptâ priùs ab eo ſecuritate, quòd in itinere, per ſuos nihil nobis difficultatis occurrat, paratus ſum exire.* Audito hoc verbo dominus *Hugo* ſicut erat vir prouidus XXIX.

& diſcretus, multo apud ſe libramine verba oblata compenſans, licet vtilem noſtris pacis formam & tenorem fœderis non dubitaret: tamen ne videretur plus libertatis propriæ rapi deſiderio, quàm vtilitati publicæ hoc verborum tractatu prouidere honeſtius iudicat per alium primo tentari aditus. Hanc ſuam intentionem ipſe nobis poſtmodū familiariter expoſuit. Miſſus eſt verbi baiulus, qui ſimiliter captiuus tenebatur, quidam Regis familiaris, *Arnulfus de Turuaſſel*, qui cum domino *Hugone*, de quo prædiximus, in eodem prælio captus fuerat; qui ſuſcepto verbo, ad Regem properat; legationis cauſam diligenter aperit: conuocato cœtu, in principum conſi-

NNNN

storio, præsente Soldano & filiis eius, conceptum verbum & compositionis formã proponit. Placet omnibus pacis tenor, & sufficere videtur ad gloriam, & ad plenam pactorum inter Regem & Calypham initorum fidem: vt ciuitas per deditionem in domini Regis transeat potestatem; & tam hi de hostibus, qui obsidione claudebantur, quàm qui *Siraconum* secuti, per Ægypti fines erant dispersi, solutis quoq; captiuis, quos de nostris trahebãt in vinculis, suis etiam nihilominus receptis, de vniuersis Ægypti finibus compellantur exire. *Sauar* Soldanus cum vniuersis Ægyptiorum Satrapis pactum approbat, fœderis consonãtiam libens amplectitur: dummodo hostis suspectissimus & Regni æmulus excludatur, sibi pleniùs dicit esse satisfactum. Tandem dominus *Hugo*, suam exhibens præsentiam, verbis hinc inde tractatis nouissimam manum, & placitum finem apposuit.

XXX. Indicitur ergo voce præconiâ cohortibus singulis, & omnibus generaliter præliandi finis, & per legem edictalem ne Alexandrinis inferatur molestia interdicitur. Egrediuntur igitur cõcessâ pace, lętantes, qui diuturnâ fuerant obsidione macerati; angustias quas pertulerant fastidientes, deambulationes tædii releuandi gratiâ, amant & appetunt liberiores. Inuentâ etiam alimentorum copiâ, & commerciorum libertate permissâ, inediâ tabefactorum corporum ruinam restaurare satagunt, & refocillare animas iam labẽtes. Iuuat agmina videre pacata, quæ paulò ante horruerant & oderant; & eorũ colloquiis perfrui, quos ante modicum timuerant, periculorum suorum ministros & mortis procuratores. Nostri quoque, non segniùs vrbem ingrediuntur optatam; & liberis discursibus, vias, portus, mœnia lustrantes, diligenter videndo colligunt, vnde ad propria reuersi, suis aliquando texere possint historias, & audientium animos gratis confabulationibus recreare. Huic splendidæ ciuitati turris imminet miræ altitudinis, *Pharos* dicta: ad quam facibus accensis, & igne copioso, more sideris micãtem, ignari locorum, nocturnas nauigationes dirigunt. Nam *Alexandria* cæco mari, & periculoso nimis accessu, & vadis fallacibus aditur: quo antequam ingrediantur nauigantes, ignibus, qui cõtinuò fomite & sumptibus publicis super eum nutriuntur, edocti, imminentia vitant naufragia, & ad cursus se erigunt salutares. Super hãc victoriæ signum, domini Regis vexillum erigitur; & quod priùs paucis innotuerat, fit omnibus signo contuito manifestum. Quo viso, qui cautiùs se habẽtes ad prima tracti fœderis verba, nostris se committere pertimuerãt, iam de pace facti certiores, non timent se nostris adiungere, & de fidei nostræ præsumere sinceritate: vnũ præ omnibus admirantes, quod tantam ciuium multitudinem, tantamque aduenarum numerositatem, qui omnes ad tutelam ciuitatis fideliter operam ministrabant, tam modicus exercitus intra vrbis mœnia facilè coercuerat, & ad ignominiosam iuxta libitum compulerant deditionem: vix enim de nostris equites erant quingenti, peditum quatuor aut quinq; millia; obsessorum autem qui arma poterant educere, supra quinquaginta millia.

XXXI. Egressus igitur *Salahadinus* ad dominum Regem, quousque iter ad redeundum arripuit, in castris mansit, dato sibi custode, qui eũ tractaret honestè, & temerariorum ab eo propulsaret iniurias. At verò Soldanus cum tubarum clangore, & tympanis & choris, & omni genere musicorum instrumentorum, stipatus agminibus, præcurrente innumerâ apparitorum manu, vociferantibus armatorum turmis, per portas ciuitatis, cum triumpho tanquã victor ingressus, terrore ciues concutit; hos damnat, illos absoluit; & delicta discutiens potenter, omnibus distribuit præmia meritorum. Tandem in certa pecuniæ quantitate ciuibus condemnatis, procuratores tributorum ordinat, vectigalium & ciuilium functionum instituit exactores. Exactâ itaque infinitâ pecuniâ, fidelibus suis curam iniungens ciuitatis, in castra gloriosus se recepit. At verò nostri ad reditum adspirãtes, qui nauigio venerant, sumptis ad iter necessariis, naues conscendunt, & se flatibus committentes, ad propria cum gaudio reuertuntur. Rex quoq; incensis machinis, & compositis sarcinis, versus Babylonem iter dirigit. Adiunctis ergo sibi quos ibi dimiserat, Soldano in sua administratione cõfirmato, exclusis hostibus, suis qui capti fuerant receptis, duodecimo Kal. Septembris Ascalonam ingressus est, anno regni eius quarto: ab incarnatione Domini verò *millesimo centesimo sexagesimo septimo.*

An. D. 1167.

EXPLICIT LIBER NONVSDECIMVS.

CAPITVLA

CAPITVLA LIBRI VIGESIMI.

I. Dominus Hernesius Cæsariensis Archiepiscopus, & Odo de sancto Amando, regius pincerna, à Constantinopoli redeunt, uxorem futuram Regi secum ducentes. Rex in Ecclesia Tyrensi coronatur, & uxorem ducit.

II. Andronicus quidam Imperatoris consanguineus, Theodoram, Balduini Regis viduam, secum per terras hostium abducit.

III. Petracensis Ecclesia & Ebronensis, Episcopis datis ordinantur. Stephanus Regis Siciliæ Cancellarius, & Panormitanæ Ecclesiæ electus, in Syriam descendunt. Comes Neuernensis Wilelmus apud nos defungitur.

IV. Imperatoris legati ad Regem accedunt, pacta quædam à domino Rege postulantes. Mittitur Tyrensis Archidiaconus, & pacta proposita cum Imperatore complet.

V. Rex in Ægyptum cum suis descendit: & contra fœderis formam, quam cum Ægyptiis pepegerat, eis bellum infert.

VI. Obsidetur ciuitas Belbeis: & expugnatur obsessa. Soldanus Regem infinitâ promissâ decipit pecuniâ.

VII. Rex ante Cahere castra locat, expectans promissam à Soldano pecuniam.

VIII. Classis nostra per Nilum immissa, nostro se adiungere exercitui conatur: sed re infectâ, domum reuertitur.

IX. Rex obsessâ Cahere urbe, pecuniam à Soldano promissam expectat. Soldanus verò à pactis resilire tentat, & Turcorum implorat auxilium.

X. Milo de Planci sinistro consilio Regis mentem subuertit, Siraconus ab Ægyptiis vocatus accedit: Rex ei occurrit in solitudine: sed eo nō inuento, infecto negotio redit ad propria.

XI. Siraconus Ægyptum occupat; Soldanum interficit; & ipse paulò pòst vitâ defungitur.

XII. Salahadinus eius ex fratre nepos, defuncto succedit, & regnum obtinet Ægypti.

XIII. Bernardus Monasterii montis Thabor Abbas, Liddensi Ecclesiæ præficitur. Fredericus Tyrensis Archiepiscopus ab Occidentalibus principibus petiturus auxilium, ad partes dirigitur occiduas.

XIV. Imperator pactis volens satisfacere, classem in Syriam dirigit, & quosdam de suis principibus.

XV. Rex in Ægyptum descendit cum suis expeditionibus: Græcis quoque, tam nauigio quàm per terram eum sequentibus.

XVI. Rex Damiatam obsidet: & in eius expugnatione tam Latinorum quàm Græcorū inutiliter desudat exercitus.

XVII. Oritur in castris fames, & nostra classis penè tota inceditur, tandem soluitur obsidio, operâ consumptâ inutiliter.

XVIII. Reuocatis expeditionibus, Rex ad propria reuertitur. Græcorum classis in redeūdo penè tota deperit, sinistris acta flatibus.

XIX. Terræmotus maximus penè vniuersum concutit Orientem, & vrbes deiicit antiquissimas.

XX. Salahadinus nostros fines ingreditur, & castrum cui est nomen Darom *obsidet.*

XXI. Rex cum modica militum manu illi occurrit: plures ex nostris tam in vrbe Gaza, quàm in itinere, ab hostibus obtruncantur.

XXII. Salahadinus ad propria reuertitur. Rex quoque reparato castro, quod ex parte dirutum fuerat, rediit Ascalonam.

XXIII. Eodē quoq; anno gloriosus CHRISTI martyr, Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, in propria occiditur Ecclesia.

XXIV. Rex assumptis secū aliquot de principibus suis, Constātinopolim proficiscitur: Imperator cum multiplici honore præuenire satagit.

XXV. Introductus ante Imperatorem, honestè tractatur; & frequentia cum eo de rebus necessariis miscet colloquia.

XXVI. Completis negociis, & muneribus cumulati, tam Rex quàm eius Principes, ad propria reuertuntur.

XXVII. Rex apud Sephorim exercitus cōuocat. Fredericus Tyrensis Archiepiscopus ab vltramontanis partibus redit. Dominus Willelmus Acconensis Episcopus in Romania occiditur.

XXVIII. Milo Armenius, frater domini Thoros, Noradino coniunctus, partes vexat Antiochenas: Rex illuc properat, vt eius compescat malitiam.

XXIX. Salahadinus trans Iordanem castrum, cui nomen Mons Regalis *est, obsidet: sed nihil proficiens, ad propria reuertitur.*

XXX. Salahadinus terram trans Iordanem vniuersam depopulatur. Rex in loco cui nomen Carmelus, *exercitum detinet. Comes Raimundus Tripolitanus de carcere reuertitur.*

XXXI. Describitur Assissinorum secta, & missio Legati eorum ad dominum Regem.

XXXII. Occiditur à fratribus Militiæ templi, Assissinorum Legatus; & ingens in regno excitatur tumultus. Radulphus Bethleemita Episcopus vitâ decedit.

XXXIII. Moritur Noradinus. Rex Paneadem obsidet: & factâ treugâ recedit: collectâ ægritudine Hierosolymam proficiscitur, vbi & infra paucos dies vitâ decedit.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI VIGESIMI.

INCIPIT LIBER VIGESIMVS.

Cap. I. Nterea dominus *Hernesius*, bonæ memoriæ, Cæsariensis Archiepiscopus: *Odo* quoque *de sancto Amando*, tunc regius pincerna, procuratâ tam prudenter quàm fideliter, domini Regis legatione, pro qua missi fuerant, apud dominum *Manuelem* Imperatorem Constantinopolitanum, impetrato quod petierant post actum biennium, nauigio redeuntes, domini Imperatoris Protoseuasto filiam, domino Regi vxorem futuram ducentes, apud Tyrum applicant. Quo cognito, dominus Rex cum celeritate Tyrum peruenit, conuocatisque Ecclesiarum prælatis, & Regni principibus, eandem *Mariam*, regiæ vnctionis & consecrationis munus adeptam, ipse quoque habitu regio insignis, & auito diademate laureatus, per manum domini Patriarchæ *Amalrici*, bonæ memoriæ, in Ecclesia Tyrensi, cum debitâ magnificétiâ quarto Kal. Septembris vxorem duxit. Hic *Iohannes* Protoseuasto, cuius filiam (vt diximus) Rex duxit, eiusdem domini Imperatoris ex fratre natu priore, ortus est nepos. Misit autem dominus Imperator cum prædicta nepte sua, viros illustres & magnificos, Imperialis eminentiæ familiares, dominum *Paleologum*, & *Manuelem* Seuaston, consanguineum suum, cum multis aliis, qui magnificè eam domino Regi traderent, & de iniunctis solennitatibus nihil sinerent præteriri. Tyrensi autem Ecclesiæ præerat, in qua hæc facta sunt, dominus *Fredericus*, qui ex Acconense Ecclesia ad illam fuerat translatus. Hic, triduo postquam Rex in eadem ciuitate coronatus fuerat, & nuptias celebrauerat, præsente, & rogante domino Rege, & aliis multis honestis viris, Archidiaconatum eiusdem Ecclesiæ, vnde dominus *Wilelmus* ad Acconensem Ecclesiam fuerat vocatus, nobis liberaliter contulit.

II. Per idem tempus *Andronicus* quidam nobilis Græcus, & potens, domini Imperatoris Constantinopolitani consanguineus, de partibus Ciliciæ adueniens, cum multa militia, dum dominus Rex in Ægypto adhuc detineretur, vsque ad eius aduentum apud nos moram fecit nobis consolatoriam; sed more *serpentis in gremio, & muris in pera* malè remunerauit hospites suos, verum esse docens, quod a Marone dictum fuerat, *Timeo Danaos & dona ferentes*. Cui dominus Rex statim post reditum suum vrbem dedit Berythensem: ad quam gratiâ videndi ciuitatis, dum dominam *Theodoram*, domini Balduini regis viduam, quæ vrbem Acconensem nomine donationis propter nuptias possidebat, nepotis sui filiam, apud quem diu fuerat hospitatus, inuitasset, fraudulenter, vt dicitur, abduxit, & in terram hostium, Damascum prius, deinde in Persidem, fauente *Noradino*, transuexit.

III. Eodem anno nihil penè memoriâ dignum in regno accidit, nisi quod circa quadragesimale tempus duæ Ecclesiæ in Regno, susceptis Episcopis, ordinatæ sunt: quarum altera ab ingressu Latinorum in Terram Promissionis, Latinum non habuerat Pontificem: videlicet *Petracensis*, quæ vltra Iordanem in finibus Moab sita est, secundæ Arabiæ metropolis: altera verò, *Ebronensis* videlicet, vt dicitur, nunquam; sed tempore Græcorum prioratus fuerat, sicut & Bethleemitica fuisse dinoscitur Ecclesia. Sed *Bethleemitica* ob natiuitatis Dominicæ reuerentiam priùs meruit, statim post sanctæ & DEO amabilis ciuitatis liberationem, tempore domini Balduini Regis primi, cathedrali gaudere prærogatiuâ. *Ebronensis* quoque intuitu seruorum DEI, quorum memoria in benedictione est, Abraham videlicet, Isaac, & Iacob, eadem tûc dignitate primùm meruit insigniri. Præficitur ergo Petracensi Ecclesiæ, & secundæ Arabiæ metropolitanus efficitur dominus *Guerricus*, Canonicus regularis in templo Domini; Ebronensi verò, dominus *Raineldus*, domini Fulcherii piæ recordationis Patriarchæ nepos.

Æstate

Æstate igitur sequente, vir nobilis dominus *Stephanus*, domini Regis Siciliæ Cãcellarius, & Panormitanæ electus Ecclesiæ, adolescens bonæ indolis, & egregius formæ, domini *Rotoldi* Comitis de Percio frater, agitantibus eum & aduersus eum conspiratis regionis illius principibus inuito Rege puero, & matre eius reniti nõ valente, regno expulsus, cum paucis vix eorum euasit insidias, & ad nos nauigio peruenit: qui non multum postea, validâ correptus ægritudine, mortuus est, & Hierosolymis in Templi Domini capitulo honorificè sepultus est. Per idem quoq; tempus, dominus *Wilelmus* Neuernẽsis Comes, magnus Princeps, nobilis & potens, de regno Francorum, cum honesta militia Hierosolymam venit, propositum habens, in seruitio Christianitatis contra hostes fidei nostræ, suis expensis militare: sed eius pia & honesta studia, mors immatura, felicibus eius inuidens actibus, miserabiliter præuenit: nam subito & diuturno languore correptus, post longas corporis molestias, in primo gratissimæ iuuentutis flore, cum multis omnium suspiriis & gemitu vitam finiuit.

IV. Eadem æstate, Comes *Alexander de Grauina*, & quidam *Michael Hydrontinus*, domini Imperatoris Constantinopolitani familiares & legati, ad dominum Regem missi, Tyrum peruenientes, dominum Regem, adhibitis quos Rex de suis verbis participes voluit fieri, secretiùs cõueniunt, viæ causas exponunt, & super his omnibus scripta porrigunt Imperialia. Summa autem legationis hæc erat: *Senserat dominus Imperator, quòd Ægypti regnum, potens admodum hactenus, & opulentum valde, in manus peruenerat debilium & effœminatorum; & quòd finitimis populis in notitiam venerat, tam domini, quàm principum suorum impotentia, infirmitas & insufficiẽtia. Vnde, quia non videbatur quòd posset diu in statu se continuare præsenti, quin ad gentes alienas, eius dominium & moderamen oporteret transire, concepit apud se, quòd auxilio domini Regis facilè posset illud in suam iurisdictionem recipere.* Vnde super hoc prædictos miserat Legatos. Sunt nonnulli qui dicunt, quòd super eodem facto priùs fuerat à domino Rege per nuncios & frequentes epistolas solicitatus, quod verisimilius est, vt militaribus copiis, classe quoque & impensis eum iuuaret, certas partes tum Regni tum manubiarum sub interpositis conditionibus recepturus. Hac ergo gratiâ, memorati Legati Regem adeuntes, firmatis conuentionibus ad placitam vtrinque consonantiam, adiunctus sum ego comes de Regio mandato, vt Regis & Regni vniuersi consilium, cum eorum literis ad dominum Imperatorem, properans deferrem; & pactis mediis, quale à me exigeretur, sub certa tamen forma, robur imponerem. Assumptis igitur præfatis domini Imperatoris apocrisariis, qui apud Tripolim, vt eis Rex literis suis signauerat, nostrum præstolabantur aduentum, ad vrbem Regiam profecti sumus. Detinebatur porrò eo temporis articulo Imperator in *Seruia*, quæ regio montosa & nemoribus obsita, difficiles habens aditus, inter Dalmatiam & Hungariam & Illyricum media iacet, rebellantibus Seruiis, & confidentibus de introituum ad se angustiis, & de imperuia eorum regione. Habent vetustæ traditiones, hunc omnem populum, ex deportatis & deputatis exilio, qui in partibus illis ad secanda marmora, & effodienda metalla damnati fuerant, originem habuisse, & inde etiam nomen traxisse seruitutis. Est autem populus incultus, absq; disciplina, montium & syluarum habitator, agriculturæ ignarus; gregibus & armentis copiosi, lacte, caseo, butyro, carnibus, melle, & cerâ vberius abundantes. Hi magistratus habent, quos *Suppanos* vocant; & domino Imperatori aliquando re-uiunt; aliquando de montibus & syluis egredientes, omnem circa se regionem, sunt audaces & bellicosi viri, depopulantur. Ob hæc ergo intolerabilia vicinis eorũ maleficia, ingressus erat ad eos in virtute multa & innumera manu dominus Imperator. Quibus subactis, & præcipuo eorum Principe mancipato, redeunti domino Imperatori, post multiplices viarum labores, in prouincia *Pelagonia*, in ciuitate quæ vulgò dicitur *Butella*, occurrimus, iuxta illam antiquam & domini felicissimi & inuictissimi & prudentis Augusti patriam, domini Iustiniani ciuitatem, videlicet *Iustinianam primam*, quæ vulgò hodie dicitur *Acreda*: vbi à domino Imperatore honorificè suscepti, benignè & Imperiali clementiâ tractati, legationis & viæ caussam, formamq; pactorum diligenter exposuimus: quæ omnia lætâ mente suscipiẽs, & gratanter amplectẽs, quod præordinatum fuerat, approbauit. Præbitis ergo corporaliter hinc inde iuramentis, eius auctoritate interpositâ, confirmata sunt quæ priùs per nuncios fuerunt ordinata. Receptis ergo Imperialibus literis, pactorum

formam ex integro continentibus, & consummatâ fœliciter legatione, munificentissimè de more solito dimissi, Kal. Octobr. iter ad reditum arripuimus. Interea statim post exitum nostrum, antequam reuerteremur ad propria, antequam de auxilio domini Imperatoris per nostram legationem certus fieret Rex, fama publica personuit, vt dicitur, quòd *Sauar* Soldanus Ægyptius, frequentes ad *Noradinum* dirigebat legationes, & eius occultè implorabat subsidium, dicens: *Quod à pactis quæ cum Rege pepigerat, vellet recedere; & quòd inuitus cum inimico populo, aliquo pacis fœdere iungeretur: quòd si de eius auxilio certus foret, pacta frangeret, ab eo penitus recedens.* Vnde Rex, vt dicitur, iustâ indignatione motus, conuocato Regno vniuerso, collectis equitum peditumque copiis, in Ægyptum festinat descendere. Sunt qui dicant, prædicta omnia ficta fuisse, & quòd *Sauar* Soldano innocenti, & nihil tale merenti, pacta & conuentionum tenorem bonâ fide seruanti, contra fas & pium, illatum sit bellum; sed vt factum tam notabile aliquam haberet excusationem, hic color videtur quæsitus: vnde & Dominum, iustum secretorum & conscientiarum arbitrum, omnem nostris conatibus subtraxisse fauorem, asserunt, & prædictis molimibus, iusticiâ vacuis, prosperos negasse successus. Caussam porrò & incentiuum huius mali, vt aiunt, ministrabat *Gerbertus*, cognomento *Assallit*, magister domus Hospitalis, quæ est Hierosolymis, vir magnanimus, & quadam liberalitate donandi profusus; tamen instabilis, & mente vagus. Hic omnes eiusdem domus thesauros exponens, insuper & infinitæ quantitatis pecuniam mutuam sumens, omnia militibus erogauit, quoscunque inuenire potuit sibi alliciens: vnde prædictam domum tantâ æris alieni mole grauauit, quòd non erat spes solutum iri. Ipse etiam postmodum desperans, officium suum deserens, & administrationi renuncians, in centum millibus aureorum dimisit domum obligatam. Eâ tamen consideratione tot & tantas misisse dicitur expensas, quòd captâ & subiugatâ Ægypto, *Belbeis*, quæ olim dicta est *Pelusium*, cum vniuerso territorio suo, iuri eiusdem domus, ex pacto priùs cum Rege inito, cederet in perpetuum. Fratres autem Militiæ Templi, eidem se subducentes facto, aut quia eis contra conscientiam suam videbatur; aut quia Magister, æmulæ domus, huius rei auctor, & Princeps videbatur, vires penitùs ministrare, aut regem sequi negauerunt. Durum enim videbatur eis, amico regno, & de nostra fide præsumenti, contra tenorem pactorum, & contra iuris religionem, immeritis & fidem seruantibus bellum indicere.

VI. Accinctus igitur, & præliari instructus apparatu, Regni viribus conuocatis, anno regni eius quinto, mense Octobri, descendit in Ægyptum: & transcursâ heremo, quæ media iacet, quasi itinere dierum decem, *Pelusium* applicat, quam mox obsidione cingens, infra triduum violenter expugnat, expugnatamque ferro aperit, & suos immittit incunctanter. Accidit autem hoc, tertio Nonas Nouembris. Captâ igitur ciuitate, ciuibus eius ex parte maxima gladio peremptis, non parcitur ætati, aut sexui: & qui mortem quocunque casu inueniebantur declinasse, iacturam libertatis, *quæ honestis viris omni genere mortis suspectior* est, incurrentes, miseræ seruituti subiugabantur. Capti sunt inter cæteros eiusdem conditionis *Mahazam*, filius Soldani, & quidam eius nepos, qui vrbi præerant, exercitus illic congregati curam habentes. Effractâ igitur ciuitate, irruentibus passim & sine delectu cuneis, penitiores domiciliorum penetrant aditus, reserant penetralia, & eos qui mortem delitescendo effugisse videbantur, compeditos educentes, ignominiosè ad necem protrahunt: quos ætatis integræ, & armorum potentes reperiunt, gladiis transuerberant: vix senibus parcitur & pueris, & secundæ sorti non pleniùs indulgetur. Facta sunt desiderabilia eorum, hostium præda: & quæque speciosa in sortem, dum sibi diuidunt spolia. His igitur rumoribus *Sauar* mente consternatus, quid faciat ignorat; deliberat prout temporis & rerum in arcto positarum patiebatur angustia, an Regem muneribus tentet expugnare, & indignationem eius datâ emolliat pecuniâ, an finitimos superstitionis suæ principes, ad sui auxilium precibus, precioque sollicitet. Tandem placet, vtrunque maturatâ prouisione tentare. Missa ergo legatione ad *Noradinum*, implorat subsidium, & impetrat imploratum: vocato enim *Siracono*, cuius sæpiùs fecimus mentionem, partem exercitus, & nobilium suorum partem non modicam cum satrapis qui partem sollicitudinis portarent, tradit: sumptisque alimentis ad iter necessariis, & camelis, ad deuehenda onera sufficientibus,

eos in Ægyptum dirigit. Rex interim euersâ Pelusio, cum vniuersis agminibus versus *Cahere* cohortes dirigit, sed lento nimis gradu, vix vnius iter diei decem diebus conficiens: tandemque ante vrbem castrametatus, machinas parat, crates erigit, & cætera ad tales vsus profutura disponit. Videntur quę foris struuntur promittere impetus proximè futuros, & obsessis incutere formidinē, & quandā mortis imaginem intentare. Qui autem facti illius arcana norunt, huius moræ caussam fuisse asserunt, quòd Soldanus interea aduenientis exercitus terrore concussus, prolixiores deliberandi haberet inducias, & pro amouēdo exercitu pecuniam paciscetur: tota enim illuc properabat Regis intentio, vt à Soldano pecuniam emungeret: malebat enim precio redemptus abire, quàm vrbes illas, sicut de Pelusio contigerat, popularibus ad rapinam exponere, sicut manifestiùs infrà dicetur. Soldanus verò interea per suos & Regis familiares omnem prætentat aditum, omnem explorat subintrandi viam: tandem Regis animum pecuniarum cupidum, promissionibus eneruat, infinitam spondet pecuniam, quam vix vniuersum regnum, corrasis vndique copiis persoluere posset. Promittit enim, vt aiunt, aureorum vigesies centena millia, vt redditis sibi filio ac nepote, amotisque expeditionibus, rediret ad propria. Hoc autem, vt postea patuit, non eo moliebatur intuitu, vt promissorum summam spes esset aliquando solutum iri: sed ne subito incursu accedens ad *Cahere*, imparatū immunitumque reperiēs, repentinis irruptionibus expugnaret; quod proculdubio, vt constanter asserunt qui interfuerunt, si citatis itineribus captâ *Pelusio*, deiectis adhuc & stupidis à recenti clade, & insperatâ tantæ vrbis calamitate, Ægyptiorum animis, illuc noster peruenisset exercitus, accidisset. Verisimile enim videtur, quòd viri molles & effœminati, deliciis à multo retro tempore dediti, rerum militarium expertes, adhuc fumante vicinæ vrbis incendio, & innumero suorum interitu consternati, sibi timentes quod aliis videbant accidisse, nec inde animos vel vires habuisse resistendi. Dum hæc circa *Cahere* aguntur, ecce nostra quàm Rex de nostris finibus exiens maturare præcepit classis, per mare VIII.
ventis vsa prosperis, applicuisse dicitur, per illius fluminis ostium, quod vulgò dicitur *Carabes*, ingressa. Ciuitatem antiquissimam supra illam fluminis ripam, *Tapnim* nomine, sitam, violenter occupant: quæ statim nostris in direptionem data est, & prædam. Dum ergo nostri per fluminis alueum ad Regem festinare contendunt, Ægyptii nauibus suis, alueum fluminis obsidentes, transitum negabant. Misit ergo Rex *Henfredū de Torono* Constabularium suum, vt illuc cum lecta veniens militia, alteram saltem fluminis ripam, vt eis ex illa liber fieret transitus, violenter occuparet: quod satis expeditè factum esset, nisi quod interim rumor de aduentu *Siraconi* consilium mutari compulit. Mandatum est ergo eis, vt ad mare descēdentes, reditum maturarent ad propria: quod & factum est: vnam tamen Galeam imprudenter amiserunt. At Soldanus & sui interea moliri non cessant, quomodo IX.
Regem à se repellant: dolisque peragunt, quod virtuti sentiunt deesse; & fraudis commercio redimunt, virium defectus. Promissâ igitur pecuniâ, inducias pro solutione postulant: allegant quantitatem multam nimis esse, nec in vno loco posse totam reperiri; tempus auctius indulgendum, vt pactis pareatur: datis tamen in continenti centum millibus, filium recipit & nepotem Soldanus: pro summa reliqua duos nepotulos suos adhuc impuberes, obsides exhibet. Rex verò obsidione solutâ, quasi per miliare recedens, circa *hortum Balsami* castra componit: vbi per dies octo, crebris sed inutilibus Soldani legationibus vsus, tandem ad eum locum qui cognominatur *Syriacus*, transfert exercitus. Soldanus interim frequentibus nunciis vniuersum regnum sollicitat, quicquid armorum vbique est congerit, vndecunque auxilia conuocat, alimenta inducit, infirma vrbis circuit & consolidat, omnem resistendi viam percurrit; ad pugnam pro ceruicibus, pro libertate, pro vxoribus & liberis, sermonibus suasoriis inuitat; casum proximæ ciuitatis lamentabilem, ante oculos ponit; captiuitatis acerbitatem, dominorum iugum importabile, seruitutis extremam omnium conditionem exponit. Erat in eodem X.
dem domini Regis exercitu, vir quidam secundùm carnem nobilis, sed moribus degener, neque DEVM timens, neque ad hominem habens reuerentiam, *Milo* videlicet *de Planci*, homo inuerecundus, clamosus, detractor, seditiosus. Hic immoderatam domini Regis cognoscens auaritiam, volēs potiùs ei morem gerere, quam

ſalutaribus eum monere conſiliis, conſilium dederat ab initio, & obſtinatè ſeduloque perſuadebat, vt ad hoc potiſſimum daret operam, vt Regno in prædicta quantitate multato, cum Calypho & Soldano tentaret componere, quam Cahere & Babyloniam violenter effringere: non quia, vt dicitur, poſſe fieri deſperaret, ſed vt eluſis militibus, & cæteris qui ad prædam manus & animos intenderant, vniuerſum tanti laboris emolumentum, in Regis fiſcum videretur introducere. Expugnatis enim violenter vrbibus, longè vberiores ſolent exercitus de ſpoliis reportare fructus, quàm vbi Regibus & Principibus ſub quodam fœderis nexu, certis conditionibus, ipſis tantùm dominis vtilibus, mãcipantur. Ibi enim, vtpote in tanto tumultu & depopulatione confuſa, quod cuique quocunque caſu occurrit, iure belli occupanti conceditur, & victoris auget perculium: ibi verò ſolis Regibus tractantur vtilia; & quæ ſic accedunt, fiſci iuribus vendicantur. Et licet Regibus & ſublimioribus poteſtatibus accedens incrementum, in ſubditorum videatur redundare diuitias, & omnium opulentiam cumulare, tamen *auidiùs quæruntur, quæ familiares ditant lares, & domeſticis inſeruntur rationibus.* His itaque altercationibus diſſidebant: pars maxima, diripi cuncta, & ferro decerni petebat; Rex autem cum ſuis partem amplectebatur oppoſitam: præualuit tamen ſententia poſterior, & regiæ ſatisfactum eſt voluntati. Locatis igitur noſtris in vico prænominato, qui à Cahere quinque aut ſex diſtat miliaribus, penè continuus & pro cuiuſque * erat interpretum & nunciorum diſcurſus. Dum igitur quaſi ſuccedentes ſibi ad Regem dirigit legationes, & quàm ſedulus ſit in colligenda pecunia ſignificat, orat etiam ne moram cauſſetur, ſed patienter expectet; monet etiã & conſulit, ne propiùs accedendo, Calypham vel populum de contracto pacis fœdere, pleniùs confidentem, deterreat: ſubitò futurum, vt cenſu tradito, felicibus auſpiciis redire valeat. Dumque huiuſmodi, quaſi deluſoriis præſtigiis, noſtros deludit apparatus, & recta perſuadentium conſilia, & ſalubriores monitus potiora ſuggerentium euacuat: ecce rumor inſonuit, quòd *Siraconus* adueniens, innumeram Turcorum ſecum trahebat multitudinem: quo comperto, ſolutis caſtris, compoſitiſque ſarcinis, Rex *Peluſium* redit. Vbi ſumptis ad iter victualibus, relictis qui ciuitatem tuerentur, tam equitum quàm peditum copiis, octauo Kal. Ianuarias, *Siracono* in ſolitudinem obuiam exit: cumque iam aliquantulum eſſet in heremo proceſſum, ſignificatur Regi per exploratores locorum gnaros, & quibus erat fides habenda, quòd cum ſuis legionibus *Siraconus* iam tranſierat. Hic iam opus erat nouo conſilio. Nam duplicatis hoſtium viribus, non erat tutum, diuturniorem moram facere. Mora enim enorme ſecum trahebat periculum: nam neque cum eis ſanè tutum videbatur conſerere; nec Soldanus de cætero pactorum finibus ſtare volebat; nec nos eum ad legem placidorum obſeruandam compellere poteramus. Ad hoc enim de induſtria, & ſtudioſè dilatoriis ambagibus videbatur rem protraxiſſe, vt ſic Turcis ſuperuenientibus exire compelleremur. Redeunt igitur noſtri *Peluſium*, ibique receptâ parte exercitus, quæ ad vrbis illius tuitionem relicta fuerat, alterâ poſt Kal. Ianuarias die, ordinatis agminibus, redeundi in Syriam iter arripiunt.

XI. Porrò *Siraconus* videns temporum opportunitatem votis ſuis conſonare, & Rege abſcedente iam non eſſe quippiam, quod eius deſideriis præſtet impedimentum, quod priùs mente conceperat, mandat effectui. Caſtra igitur locat ante *Cahere*: & quaſi pacificus eſſet eius introitus, patienter per aliquot dies ſuſtinet, tanquam vir prudentiſſimus, nihil ſpirans aſperum, nihil prætendens amarum, verſutiã, quâ plurimùm callebat, celans propoſitum. Egrediebatur ad eum *Sauar* Soldanus in caſtra quotidie, cum multa gloria & maximo comitatu; & impenſo cotidianæ viſitationis officio, & deuotæ ſalutationis affatu, datis etiam muneribus, reuertebatur. Iamque proſperi ingreſſus & regreſſus aſſiduitas, ſecuritatem videbatur polliceri; & quòd heri & nudiuſtertius cum reuerentia fuerat ſuſceptus, conſuetudinem inducebat fidentiorem. Securum igitur & nimis de Turcorum fide præſumentem, ſceleris miniſter præuenit; occultè ſuis præcipit, quòd dum die ſequenti, ſummo mane, quaſi deambulaturus ad aquas egreditur, eâ horâ quâ Soldanus viſitationis conſuetudinem fecerat, venientem confoderent. *Sauar* verò, diei parte ſolitâ, vt conſuetæ viſitationis & debitæ ſalutationis dependat alloquium, egreditur ad caſtra: cui occurrentes mortis eius miniſtri, executioni mancipant, quod fuerat imperatum. Deiectum enim ad terrã, capite minuunt, gladiis obtruncant.

cant. Quod videntes eius filii, citatis equis in *Cahere* se recipiunt, ante *Calypham* consternati, & genibus prouoluti pro vita supplicat. Quibus ille dicitur respondisse, eâ conditione de vita sperandum, si nihil occultè cum Turcis molirentur: qui pactorum formam statim violantes, clàm per internuncios cœperunt cum Siracono de pace tractare: quod audiens Calypha, vtrunque iussit gladio interire. Sic ergo Rege absente, *Sauar* de medio sublato, *Siraconus* votis satisfacit suis: regnum occupat: & ingressus ad Calypham, reuerentiam impendit debitam. Ipse quoque versâ vice plurimum honoratus, dignitate & officio Soldanatus insignitur: & gladii recipiens potestatem, Ægyptum sibi vendicat vniuersam. *O cæca hominum cupiditas, & omni crimine maior! O nefanda cupidæ mentis & insatiabilis animi rabies! Ecce, à quàm quieto & tranquillo penitus statu, in quam turbulentum & anxietatibus plenum nos deiecit immoderatus habendi ardor? Ægypti copiæ, opulentiarum immensitas, nostris vsibus famulabantur: ex ea parte nostrum Regnum tuta habebat latera; non erat quem ab Austro formidaremus. Mare volentibus adire, vias præstabat pacatiores: nostri quoque negotiationis & commerciorum gratiâ, sine formidine, bonis conditionibus in Ægypti fines poterant introire. Ipsi quoque versâ vice, peregrinas inferentes diuitias, commercia nostris incognita secum trahentes, vtilitati simul & honori nobis erant, dum ad nos ingrediuntur. Præterea census annui immensa præstatio, tam fisco regio, quàm domesticis singulorum peculiis vires præstabat, inferebat incrementum. At nunc è conuerso, cuncta calculum sunt sortita deteriorem; mutatus est color optimus, & versa est in luctum cithara nostra. Quocunque me vertam, suspectas inuenio partes. Mare pacatos negat aditus, omnis vicina per circuitum regio hostibus paret; & in nostram se accingunt perniciem regna contermina. Hæc omnia hominis vnius inuexit cupiditas, & auaritia vitiorum radix nostra obnubilauit data diuinitus serena.* Sed ad historiam redeamus.

Mortuo Soldano & filiis eius, quibus contra pietatis formam, necis indebitæ causas præbuimus, *Siraconus* voti compos obtinuit principatum: verùm hoc successu non diu est lætatus. nam vix anno potitus imperio, rebus humanis exemptus est: cui successit *Salahadinus* fratris eius, *Negemedini* filius, vir acris ingenii, armis strenuus, & supra modũ liberalis. Hic primis auspiciis sui principatus ad Calypham dominum suum, vt solitam illi exhiberet reuerentiam, ingressus, clauâ quam gestabat in manibus, dicitur eum ad terrã prostratũ occidisse, omnemq; eius gladio transuerberasse progeniem, vt ad nullum superiorẽ habens respectum ipse sibi & Calypha & Soldanus esset. timebat enim, ne ad se ingredientẽ aliquando, quia iam Turci populo inuisi habebantur, iugulari præciperet. Præuenit ergo eum, & sibi more domini nihil tale verenti mortem intulit, quam eidem ille, vt dicitur, parabat intentare. Mortuo igitur Calypha, regiam gazam & thesauros & cuncta illius domus desiderabilia, pro libero diripiens arbitrio, cuncta liberaliter nimis, militibus erogauit, ita vt intra paucos dies euacuatis vestiariis, ipse mutuam sumens pecuniam, graui pondere se obligaret æris alieni. Non defuerunt tamen, vt dicitur, qui de filiis Calyphæ occultè quosdam eriperent, eâ intentione, vt redditâ Ægyptiis aliquando regni administratione, non deesset qui prædecessoribus suis, nominis, dignitatis & sanguinis hæres existeret. XII.

Domino Rege in Regnum reuerso, nil memoriâ dignum primâ illius anni parte gestum est, nisi quòd defuncto *Raynero*, bonæ memoriæ Liddensi episcopo, *Bernardus* Abbas ecclesiæ montis Thabor, in eadem ecclesia inthronizatus est. Vere tamen sequente, quod erat sexti anni domini Amalrici initium, videntes Regni prudentiores, quòd in subiugata Turcis Ægypto, plurimùm nobis decesserat, & multo deterior facta erat nostra conditio: nam violentissimus hostis noster, *Noradinus* per mare poterat, classe numerosâ ex Ægypto proficiscente, regnum nostrum artare non modicum, & quamlibet ex maritimis vrbibus vtroque vallare exercitu; & quod formidabilius erat, Peregrinis ad nos transitum impedire aut negare penitus: consulunt opus esse, vt de prælatis ecclesiarum viri venerabiles, prudentes & eloquentiâ præditi, ad Occidentis Principes dirigerẽtur, qui doceant & diligenter insinuent Regni pressuras importabiles; & populi Christiani afflictionem, & casus asperos fratribus imminentes. Electi sunt ergo de communi consilio in opus ministerii huius dominus Patriarcha, dominus *Ernesius* Cæsariensis archiepiscopus, dominus *Wilelmus* Acconensis episcopus: sumpteisque tam domini Regis, quàm vniuersorum episcoporum literis, ad dominum *Fredericum* Romanorum Imperatorem; ad dominum *Ludouicum* Francorum regem, XIII.

ad dominum *Henricum* regem Anglorum, ad dominum *Wilelmum* Siciliæ regem; ad Comites quoque, nobiles & inclytos *Philippum* Flandrensem, *Henricum* Trecensem, *Theobaldum* Carnotensem, & ad reliquos Occidentalium partium Principes, nauem conscendunt. Sed subitò sequenti nocte obortâ tempestate maximâ, naue quassatâ, fractis remigiis, malis depositis, plurimùm turbati, post triduum, vix euadentes naufragium, reuersi sunt. Successit eis in eadem legatione dominus *Fredericus* Tyrensis Archiepiscopus, multâ precum domini Regis & Principum deuictus instantiâ, ducens secum dominum *Ioannem* Paneadensem episcopum, eiusdem ecclesiæ suffraganeum: qui melioribus auspiciis nauem ingressi, feliciter ad optatum portum nauigauerunt: parum tamen in negotio quod eis iniunctum fuerat, proficientes. Nam prædictus episcopus, postquā in Franciam peruenit, statim apud Parisios vltimum clausit diem: dominus verò Archiepiscopus completo biennio, omninò vacuus reuersus est.

XIV. Transcursâ illa æstate, absque factis memorabilibus, circa prima autumni sequentis initia, fidei memor, & pacta memoriter tenens, quæ cum domino Rege per nostram mediationem, & per interpositum studium dominus Imperator firmauerat, classem dirigit promissam, in eo facto plurimùm commendabilis: nam Imperiali magnificentiâ placidorum legem pleniùs interpretatus, promissum vberiore cumulauit solutione. Erant sanè in præfato exercitu, naues longæ, rostratæ, geminis remorum instructæ ordinibus, bellicis vsibus habiliores, quæ vulgò *galeæ* dicuntur, centum quinquaginta. Item his maiores ad deportandos equos deputatæ, ostia habentes in puppibus, ad inducendos educendosque eos patentia, pontibus etiam quibus ad ingressum & exitum, tam hominum quàm equorum procurabatur commoditas, communitæ, sexaginta. Item harum maximæ, quæ *dromones* dicuntur, alimentis varii generis armisque multiplicibus, machinis quoque & tormentis bellicis vsque ad summum refertæ, decem aut duodecim. Misit autem cum classe de suis Principibus *Megalducas* consanguineum suū, quem vniuersis præfecit, & quendam alium *Mauresium* nomine, sibi valdè familiarem, de cuius experientia (sicut postea pleniùs patuit) plurimùm confidebat: nam eundem postmodum vniuerso suo præfecit Imperio. Comitem quoque *Alexandrum de Conuersana*, nobilem de Apulia virum: quem ob insignem fidem, & multam erga se deuotionem, dominus Imperator carum habebat & acceptum. His curam sui committens exercitus, in nostrum dirigit Orientem: qui prosperâ vsi nauigatione, circa finem Septembris portum ingrediuntur Tyrensem: inde Accon profecti, inter fluuium & portum placidâ statione componunt.

XV. An. D. 1169. Anno igitur ab incarnatione Domini *millesimo centesimo sexagesimo nono*, à liberatione verò vrbis sexagesimo octauo, regni verò domini *Amalrici* anno sexto, Idibus Octobris: compositis Regni negociis, relictâ etiam militiâ, quæ in Regis absentia ab insidiis & incursionibus Noradini, quem circa partes Damascenas commorantem reliquerat, Regnum tueretur: congregatus est vniuersus exercitus tàm Latinorum quàm Græcorum apud *Ascalonam*, classe iam à portu Acconensi per dies aliquot egressâ, & iter contra fines Ægyptios agente*. Septimo igitur decimo Kal. Septembris, ab vrbe prædicta egredientes, per mansiones competentes, vbi aquarum non deesset commoditas, & ne peditum phalanges supra vires grauarentur, itineribus moderatis, *Pharamiam* vrbem antiquissimam, nonâ demum die perueniunt. Mediam autem hanc viam, maritimam oram sequi volentibus, fortuitus quidam casus nuper reddiderat productiorem. Euictis namque verbere assueto, & penè continuo assultu quibusdam arenarum aggeribus, qui medii inter planiora quædam loca & fretum vicinum interponebantur, mare violenter fractis obicibus, viam sibi euicerat, & liberum sibi introitum ad illam vlteriorem vendicauerat planiciem: quo licentiâ influens liberiore, stagnum effecerat ore quidem angusto, sed intus campos obtinens patentiores. Vbi ab illa die marinis influxionibus tanta solet piscium includi multitudo, vt non solùm finitimis, verùm etiam remotis vrbibus vberiores & inauditas piscium præstet commoditates. Occupatis igitur salo restagnante locis mari vicinioribus, volentibus secus æquorea transire littora, & in Ægyptum descendere, obiectum est dispendium, quòd stagnum circumire, & miliaribus decem, vel eo ampliùs digredi, antequam ad littus iterum redeatur, quadam necessitate compellat. Hæc autem gratiâ miraculi, & de nouo factæ irruptionis interseruimus, & quòd

pars

pars solitudinis priùs obnoxia solis ardoribus, nunc subiecta fluctibus, & natantiū facta familiaris, nauigiis patens, piscatorum implet retia, & præter solitum facta fœcundior, fructus reddit priùs incognitos. *Pharamia* verò, vnde supra fecimus mentionem, ciuitas deserta, olim multo frequentata habitatore, iuxta primum Nili ostium, quo marinis excipitur fluctibus, sita est, quod vulgò *Curabes* dicitur, heremo iuncta, inter fluuium, mare, & solitudinem posita: distat tamen ab ostio fluminis miliaribus tribus: Ad quam nostri peruenientes, classem nostram reperiunt aduenisse. Vbi aptatis nauibus cum remige necessario, vniuersus in vlteriorē ripam deportatur exercitus. Relinquentes igitur à læua *Tapnim*, eximiam olim metropolim, nunc autem paruissimi ad instar redactam oppidi, inter loca palustria & maris litus viam carpentes mediam, quasi miliaribus viginti, duobus diebus *Damiatam* perueniunt. Est autem *Damiata* inter Ægypti metropoles antiqua & nobilis plurimùm, secus ripam Nili sita citeriorem, vbi secundo ostio prædictus fluuius mare ingreditur, inter fluminis alueum & mare, situ valde commodo posita: à mari tamen, quasi miliario distans: ad quam sexto Kal. Nouembris noster perueniens exercitus, inter vrbem & mare castrametati sunt, classem expectantes, quæ maris inclementiâ & ventorum aduersis flatibus detinebatur: quæ post triduū, pacatâ maris vndâ, & vētis vsa secundis alueum amnis ingressa, inter ciuitatem & mare, secus ripam, placitâ se statione locauit. Porrò in vlteriore fluminis ripa erat turris singulariter erecta, armatis sufficienter ad sui præsidium munita. Ab hac, vsque ad ciuitatem cathena protendebatur ferrea, quæ nostris maximum dabat impedimentum, ita vt ad superiora nullus omninò pateret transitus. Ad eos verò de superioribus, à Babylonia & Cahere, liberè & absque impedimento, poterant naues quælibet introire. Classe igitur compositâ, nostri quoque pomeria quæ inter castra & vrbē media iacebant, transeuntes, vrbi viciniora figunt tentoria, vnde liber ad mœnia erat discursus. Vbi dum per triduum assultus differunt, experimento discunt, quàm verum sit, *Nocuit differre paratis.* Aduenientes enim de superioribus Ægypti partibus, Turcorum infinitæ multitudines, & armatis naues onustæ, nostris videntibus, nec impedire valentibus, vrbem priùs penè vacuam, replebant. Et quam primo accessu vix primos impetus sustinere posse iudicauerant, nunc non nisi machinis & tormentis bellicis expugnandam asserunt. Eliguntur ergo artifices, & pro votis subiecta materia, sumptu numerosiore & labore maximo erigitur castellum miræ altitudinis, septem habens solia, vnde ciuitas tota videri poterat. Construuntur & aliæ varii generis machinæ quædam, quibus magnis molaribus cædantur mœnia: quædā, quib⁹ quasi caueis occultis, fossores muros vrbis suffodiāt, & subterraneis meatibus suffossos cōpellant ad ruinā. Fabrefactis interim machinis, & per itinera cōplanata secus murum collocatis, qui in castello erant, vrbanos sagittis, saxis pugillaribus & armis qualia, furor & loci angustia ministrabat, vrgebant cum instantia: qui verò sub iaculatoriis tormentis, missis molaribus, certatim mœnia, & iuncta mœnibus domicilia deiicere adoriuntur. Hoc videntes oppidani, vt arte artem deludāt, & nostris moliminibus eadem subtilitate obuient, è regione nostri castellum educūt in sublime; armatos imponunt, qui nostris renitātur à pari, & eis æquipollenti conatu respondeant: Tormenta nihilominus tormentis obiiciunt; & ad nostra confringenda argumentis quibus possunt, totâ sollicitudine se suspendunt. Fiunt ad sui tuitionem solertes, & *ingenium à necessitate vires sumit.* Quique priùs arbitrabantur se ad hoc non sufficere, necessitatis pressi articulo, vias inueniunt priùs incognitas, & ad propriæ salutis tutelam fiunt ex obtusis subtiliores. Ibi erat experimento cognoscere, quàm verū sit illud prouerbialiter dictum: *Miserisq; venit solertia rebus.* Nostri verò cùm instare acriùs debuissent, timidè gelideq; cœperunt cuncta ministrare: erāt qui fraudi, erant & qui incuriæ & negligentiæ imputarēt. Ibi profectò patuit statim, nostros aut minus experientiæ habuisse, aut à solita defecisse prudētia, aut exercitus moderatores malitiosè versatos: cùm castellū quod erectū fuerat, per loca cliuosa & penè inuia muris applicari iusserūt. Nā cùm essent in eadem parte ciuitatis mœnia in multis locis humiliora & infirma nimis & loca multa assultibus & expugnationi faciliùs peruia, castellū erexerūt in ea parte ciuitatis, quæ firmior & magis munita habebatur, & vbi cum tāta difficultate mœnibus est applicatū, quanta alibi nusquā occurrisset: nec ibi ciuibus quicquā inferebat molestiæ, aut

eorum ædificiis, sed soli basilicæ sanctæ DEI genitricis, quæ iuxta muros sita est. Illud sanè nihil habet ambigui, qui de malitia * more processerit, quòd primo nostrorum aduentu dilata est vrbis impugnatio: nam vacuam reperientes eam, dum non nisi domesticos haberet suos, viros imbelles, effœminatos, præliorũ ignaros, si pro debito animosiùs institissent, primis congressionibus eam occupassent violenter. Concessæ namque feriæ, tantum virium obsessis intulerunt, tantaque medio tempore virorum fortium & egregiè armatorum accessit numerositas, vt non solùm intra mœnia, sed etiam in campestribus nostrorum impetus possent sustinere.

XVII. Accessit præterea miserabile quiddam, quòd omnis illa quæ in classe venerat Græcorum multitudo, tantâ cœpit alimentorum inopiâ laborare, vt omnino panis eis omnibus deficeret, nec ciborum quippiam apud eos inueniretur. Cædebatur ad vsus varios sylua palmarum, castris contermina: deiectisque ad terram certatim arboribus, in summo earum, vnde rami habent originem, Græci fame laborantes, quærebant multo studio quandam teneritudinem, vnde ramis humor viualis ministratur, esui quodammodo habilem: vnde suam, licet miserè, consolabantur esuriem. *Quærendi victus artem, fames auxerat; & ventris appetitus rugientis, solertiam induxerat ampliorem.* Hoc sanè per dies aliquot edulio vitam miserè protrahentes, famem laborabant depellere. Quibusdam tamen, qui non penitùs erant alimoniâ destituti, auellanæ, passæ, & siccæ castaneæ contra famis importunitatem solatia ministrabant. Nostris autem panis, & varii generis alimentorum non deerat sufficientia: sed cogitantes de crastino, sacculis parcebant, timentes ne si ipsi cibos non habentibus, incautè diuiderent, aliquando & ipsis deficeret: iterum & de mora incerti, tempus prolixiùs habebant suspectum. Præterea tanta imbrium abundantia, tanta pluuiarum intemperies per idẽ tempus incubuit, vt neque tuguriis pauperiores, nec papilionibus diuites arte qualibet arcere posset stillicidia, imò nimborum redundantiã. Vallo igitur cingentes tẽtoria, vt illuc pluuiarum deflueret impetus, vix in tuto se poterãt collocare. Accidit quoque per eosdẽ dies grande nimis infortunium. Nam cùm galeas, & cęteras diuersi generis naues, à mari eductas, in fluminis alueum introduxissent, & iuxta ciuitatem tutâ, vt videbatur, statione ordinassent: videntes oppidani quòd ventus à superioribus descenderet, & quasi Nili fluenta sequeretur aliquantulum vehementior, quod conceperant, in opus trahere nituntur. Accipientes enim mediæ quantitatis cymbam, lignis aridis, pice & liquamine, & omnibus his quæ solent ignibus incẽtiuum ministrare, eam vsque ad summum eius replentes, ignem subiiciunt: & accensam, in classem nostram, flumine eam gratis deferente, dirigunt: nec deerat austri flatus, qui suppositis ignibus ministrabat irritamentũ, sumptâ occasione ex subiecta materia. Descendens igitur incensa nauicula in classem, reperiensque eam quasi contiguam, transire non valens, hæsit inter rates: præbitoque quod gestabat incendio, sex ex rostratis nauibus, quas *galeas* vocant, vsque in fauillas exussit: vniuersamque classem ignis inualescens penitus occupasset, nisi domini Regis sollicitudo, qui comperto incendio, nudis adhuc pedibus, equum velociter conscendens, nautas ad resistendum ignibus, manu multisque clamoribus excitasset. Diuidentes itaque eas abinuicem, latè vagantis incendii furorem, declinauerunt. Si quæ verò vicini odore incendii conflagrare cœperant, ignis fomitem, vel in fauilla, vel alio modo secum trahentes, beneficio fluminis, & vicinarum aspergine aquarum, remedium consequebantur. Fiebant præterea, sed diebus interpolatis, in vrbem assultus, in quibus, secundùm hoc quod bellorum dubius solet esse euentus, nunc nostri, nunc hostes deteriorem calculum reportabant: frequentiùs tamen nostri pugnandi occasionem ministrabant. Nam hostes rarò, nisi lacessiti, ad congressum prouocabant: nonnunquam tamen per adulterinam portam, quæ Græcorum respiciebat castra, in eos irruptiones subitas faciebant oppidani, nescimus quâ fiduciâ adducti: aut quòd nostris eos audierant naturaliter inualidiores, aut quia famæ periclitantes, ad sustinendos impetus minus reputabant idoneos. Eorum tamen magistratus *Megaducas*, & alii viriliter & satis strenuè, quoties opus erat, in acie decertabant. Vnde eorum exemplo inferiores animati, plerunque etiam præter solitum, & instabant acriùs, & animosiùs resistebant. Augebantur porrò ciuibus, tam per terras quàm nauigio, turbæ militares: vt iam de cætero nostris, magis essent formidini qui infra mœnia tenebãtur, quàm

molestiæ

molestiæ aliquid pati, qui dicebantur obsessi. Murmur ergo iam serpebat in populo, & erat omnium penè vna sententia, nostros operam inutiliter consumere: iratâ diuinitate se hoc opus cœpisse: tutius esse redire ad propria, quàm in Ægypto fame tabescere, vel hostiũ gladiis deputari. Mediantibus ergo nostris, & de satrapis Turcorum nonnullis, & maximè quodam eorum Principe, fideliter operam dante, *Ieuelino* videlicet, consonantibus in idipsum Græcis, occultis quibusdam conditionibus fœdus initur; mox voce præconiâ pax indicitur.

XVIII. Egrediuntur ergo tam de ciuibus, quàm de his qui in eorum subsidium venerant, ad nostrorum castra, pro libero arbitrio: nostris quoque volentibus vrbem introire, liber introitus & egressus sine difficultate patebat. Hic tandem mutuorum data est facultas commerciorum, & quod cuique libitum erat emere vel permutare, facta est licentia. Sic ergò quasi per triduum nostri communi cum hostibus vsi rerum venalium foro, ad iter se accingunt. Depositis igitur machinis, & igne succensis, qui terrestri venerant itinere, dominum Regem secuti, eadem quâ venerant viâ in Syriam reuertentes maturatis gressibus, duodecimo Kal. Ianuarias *Ascalonam* peruenerunt. Dominus verò Rex, gratiâ vicinæ festiuitatis, *Accon* properans, in vigilia Natiuitatis Dominicæ, eandem attigit ciuitatem. Qui autem nauigio venerant, omine sinistro & infaustis auibus naues conscendunt: nam statim in primo obeundi itineris initio, exortâ subitò validissimâ tempestate, fretorum experti insuperabilem malitiam, cõfractis nauibus, & collisis ad littora, omnes penè passi sunt naufragium. Sic itaque de tanta classe, quæ ad nos descenderat, tam de maioribus, quàm de minoribus, paucæ naues reseruatæ sunt incolumes, quæ ad redeundum ex seipsis præstarent habilitatem. Infecto igitur negotio, omni tamen diligentiâ, quâ compleri debebat, à nunciis domini Imperatoris impensa, & debitâ sollicitudine procurandis negotiis exhibitâ, domum redeunt, deiecti animo, fati aduersitate consternati: timentes, ne sibi, præter meritum, Imperialis excellentia sinistrum imputaret euentum: & quòd casus attulerat ineuitabilis, irâ succensus eorum dominus, indebitè eorum ascriberet aut malitiæ, aut neglectui. Meminimus tamẽ, post reditum nostrum, tam à domino Rege, quàm à quibusdam Regni Principibus, sollicitè & diligenter quæsisse, quænam causa fuerit, quòd tantus exercitus, tantorum Principum studio procuratus, ita in proposito defecerit. Nam nos eo anno, familiaribus tracti negotiis, & domini Archiepiscopi nostri declinantes indignationem immeritam, ad ecclesiam nos contuleramus Romanam: reuersi autẽ, prædictæ quæstionis solutionem quærentes, variis multorum relationibus de rei veritate cupiebamus edoceri: nam longè à spe nostra dicebatur accidisse: qua sollicitudine nostra nos trahẽte, hæc omnia scripto mandare iam conceperamus. Inuenimus Græcos etiã in prædicto negotio, non sine lata culpa fuisse. Nam cùm pecuniam ad alendum tãtum exercitum sufficientem, se missurũ firmissimè promisisset dominus Imperator, in ea parte inuentus est sermo eius, minus soliditatis habuisse. Ex quo enim in Ægyptum descenderant eius *Archontes*, vbi etiam aliis indigentibus, de imperiali magnificentia subuenire debuissent, cœperunt ipsi primitus indigere, & mutuam quærere pecuniam, vnde suis legionibus tam ad victum quàm ad stipendia prouiderent; & nemo illis dabat.

XIX. Æstate verò sequente, anno videlicet domini *Amalrici* septimo, mense Iunio, tantus, tamque vehemens circa partes Orientales terræmotus factus est, quantus qualisque memoriâ seculi præsentis hominum, nunquam legitur accidisse. Hic vniuersi Orientalis tractus vrbes antiquissimas & munitissimas, funditus diruens, habitatores earum ruinâ inuoluens, ædificiorum casu contriuit, vt ad exiguam redigeret paucitatem. Non erat vsque ad extremum terræ locus quem familiaris iactura, dolor domesticus non angeret: vbique luctus, vbique funebria tractabatur. Inter quas & prouinciarũ nostrarum, Syriæ & Phœnicis vrbes quàm maximas, & serie seculorum antiquitate nobiles, solotenus deiecit. In Cœlesyria, multarum prouinciarum metropolim, olimque multorum moderatricem regnorum, *Antiochiam*, cum populo in ea commorante, strauit funditus: mœnia, & in eorum circuitu turres validissimas, incomparabilis soliditatis opera, ecclesias, & quælibet ædificia tanto subuertit impetu, quòd vsq; hodie multis laboribus & sumptibus immensis, continuâ sollicitudine, & indefesso studio vix possunt saltem ad statum mediocrem reparari. Ceciderunt in eadem prouincia vrbes egregiæ de maritimis

quidem, *Gabulum* & *Laodicia*; de mediterraneis verò, licet ab hostibus detinerentur, *Nerea*, quæ alio nomine dicitur *Halapia*, *Cæsara*, *Hamium*, *Emissa*, & aliæ multæ: municipiorum autem non erat numerus. In Phœnicia autem, *Tripolis*, ciuitas nobilis & populosa, tertio Kal. Iulii, tanto terræmotus impetu, circa primam diei horam, subitò concussa est, vt vix vni de omnibus, qui infra eius ambitum reperti sunt, salutis via pateret. Facta est tota ciuitas quasi agger lapidum, & oppressorum ciuium tumulus, & sepulchrum publicum. Sed & *Tyri*, quæ est eiusdem prouinciæ metropolis famosissima, terræmotus violenter, absque tamen ciuium periculo, turres quasdam robustissimas, deiecit. Inueniebantur, tam apud nos, quàm apud hostes oppida semiruta, & insidiis & hostium viribus latè patentia. Sed dum quisque districti Iudicis iram sibi metuit, alium molestare pertimescit. Sufficit cuique dolor suus, & dum quemlibet cura fatigat domestica, alii differt inferre molestias. Facta est, sed breuis, pax, hominum studio procurata; & fœdus compositum, diuinorum iudiciorum timore conscriptum: & dum indignationem peccatis suis debitam expectat quisque desuper, ab iis quæ solent hostiliter inferri, manum reuocat, & impetus moderatur. Nec ad horam, vt plerunque solet, fuit ista iræ DEI reuelatio; sed tribus aut quatuor mensibus, vel etiam eò amplius, ter aut quater vel plerunque sæpius, vel in die vel in nocte, sentiebatur motus ille tam formidabilis. Omnis motus iam suspectus erat, & nusquam tuta inueniebatur quies. Sed & dormientis animus plerunque, quod vigilans timuerat, perhorrescens, in subitum saltum, ruptâ quiete, corpus agitari compellebat. Superiores tamen nostræ prouinciæ, Palestinæ videlicet, horum omnium, Domino protegente, fuerunt expertes malorum.

XX. Eodem anno, mense Decembri, anno videlicet domini *Amalrici* septimo, frequẽs fama circumuolat, & crebris nunciis diuulgabatur, quòd *Salahadinus* conuocatis ex vniuersa Ægypto, & finibus Damascenorum militaribus copiis, ampliatoq; ex plebeis & secundæ classis hominibus militum numero, Regnum nostrum depopulaturus, ad partes Palæstinas moliebatur accedere. Quo audito, dominus Rex sub omni celeritate in fines ascendit Ascalonitanas. Vbi fidâ suorum relatione, pro certo cognouit, quòd prędictus magnus & potentissimus Princeps cum exercitu copioso valde, & solito ampliore, castrum, cui nomen *Darun*, per biduum obsederat: tantamque illo biduo, obsessis nullâ datâ requie, intulerat molestiam, tantis, tamque frequentibus sagittarum immissionibus, eos qui in præsidio erãt, lacessiuerat, vt omnibus, penè sauciis, pauci pro loci defensione arma possent corripere. Muro etiã suffosso, & effracto violẽtius, partẽ municipii iam occupauerat, oppidanis in arcẽ, quæ munitior videbatur, de necessitate se recipientibus: eius quoq; turris in partẽ inferiorẽ, effracto & incenso ostio, violẽter irruperant, militibus, qui intus erant, eius partes superiores, adhuc tuentibus: ita domino Regi nunciabatur; & verè sic erat. Erat autem eidem præsidio dux, & custos datus, vir nobilis & in armis strenuus, religiosus ac timens DEVM, dominus *Ansellus de Pass*: cuius si fortè præsentiam illâ die prædictum castrum nõ habuisset, procul omni dubio in manus hostium deuenisset. Quo comperto, Rex, tactus dolore cordis intrinsecus, & succensus irâ, quantum angustia temporis & hostium vicinitas patiebatur, conuocatis vndecunque tam equitum quàm peditum suffragiis, vrbe *Ascalonâ* egressus, octauâ decimâ die mensis prædicti, *Gazam* contendit. Affuit ibi cũ eo dominus Patriarcha, cum venerabili & precioso viuificæ Crucis ligno. Adfuerunt & viri venerabiles, dominus *Radulphus* Bethleemita episcopus, & Regni Cancellarius: item dominus *Bernardus* Liddensis episcopus, & de Regni Principibus pauci admodum. Recensitoque suorum numero, vix inueniunt equites ducentos quinquaginta, de peditibus verò ad duo millia. Illam ergo noctẽ in prædicto loco præ sollicitudinis & curarum pondere, insomnem trahentes, assumptis sibi fratribus Templi, qui illuc pro tuitione loci conuenerant, circa ortum Solis vrbe vnanimiter egrediuntur, iter suum ad prædictum castrum dirigẽtes. Est autem, vt credimus, prædictum castrum in *Idumæa*, (ipsa est Edom) situm, trans torrentem illum qui dicitur *Ægypti*, qui etiam terminus est Palæstinæ & prædictæ regionis. Hoc ipsum idem dominus *Amalricus* paucis ante annis, in loco aliquãtulum eminente fundauerat, occasione vetustiorum ædificiorum, quorum ibi aliqua adhuc supererant vestigia. Traditur autem à senioribus illarum partium incolis, quòd priscis temporibus ibi fuerat monasterium

rium

rium, Græcorũ vnde & adhuc nomen tenet, *Darum*: quod interpretatur *domus Græcorum*. Fũdauerat autem, vt prædiximus, dominus Rex illic castrum modicæ quantitatis, vix tantum spacium intra se continens, quantũ est iactus lapidis, formæ quadræ, quatuor turres habens angulares, quarum vna grossior & munitior erat aliis: sed tamen absque vallo erat, & sine antemurali. Distat autem à mari quasi stadiis quinque, à Gaza verò milliaribus quatuor. Conuenerant autem aliqui ex locis finitimis agrorum cultores, & negotiationibus quidam operam dantes; ædificauerant ibi suburbium & ecclesiam non longè à præsidio, facti illius loci habitatores. Erat enim locus commodus, & vbi tenuiores homines faciliùs proficerent quàm in vrbibus. Condiderat autem Rex eâ intentione prædictum municipium, vt & fines suos dilataret, & suburbanorum adiacentiũ, quæ nostri *casalia* dicunt, & annuos redditus, & de transeuntibus statutas consuetudines pleniùs & faciliùs sibi posset habere. Egressus ergo *Gazâ* noster exercitus, & in edito quodam loco, qui in XXI. ipso itinere erat, constitutus, castra videt hostium: & præ nimia multitudine territi, cœperunt se solito arctiùs comprimere, ita vt præ turbæ densitate vix possent incedere. Illi statim in nostros irruentes, tentabant, si vnquam eos possent ab inuicem separare: sed nostri, propitiâ diuinitate, solidiùs inter se conglobati, & hostium sustinebant impetus, & iter maturatis gressibus conficiebant. Tandem ventum est ad locum destinatum, ibique defixis tentoriis, stetit vniuersus exercitus: dominoq; Patriarchâ in arce locato, reliqui omnes extra & iuxta suburbiũ castrametati sunt. Erat autem hora diei, quasi sexta. Habitis ergo illâ die singularibus conflictibus, & per turmas nonnullis, nostri & audacter institerunt, & restiterunt viriliter. Nocte autem accedente, *Salahadinus*, ordinatis agminibus versus *Gazam* suos dirigit exercitus; nocteque illâ secus torrentem quieuerunt: facto mane, ante Gazam constituti, vrbi cœperũt approximare. Fuit autem *Gaza* vrbs antiquissima, Philistiim metropolis egregia, cuius in historiis tam ecclesiasticis quàm secularibus, multa fit mẽtio: cuius etiam hodie, vetustæ nobilitatis, in nobilibus ædificiis, multa extant argumenta. Iacuit autem multis temporibus deserta, ita vt nec vno incoleretur habitatore, quousq; dominus Balduinus, illustris memoriæ Hierosolymorũ Rex quartus, ante captam Ascalonam, collectis Regni viribus & publicis sumptibus, castrum in quadam parte ciuitatis munitum satis, ædificauit, constructumque statim fratribus Militiæ Templi donauit, iure perpetuo possidendum. Castrum ergo totum collem, supra quem ciuitas fundata fuerat, vt prædiximus, non potuit occupare: sed conuenientes quidam ad loci illius habitationem, vt tutiùs ibi morarentur, reliquam partem collis, portis & muro, sed humili & infirmo, tentauerant munire. Audito ergo hostium aduentu, loci illius habitatores, cum vxoribus & paruulis, decreuerant in præsidium introire: erant enim homines inermes, agrorum cultores, talibus inassueti: reliquam verò ciuitatis partem, tanquam immunitam hostibus exponere. Sed *Milo de Planci*, quidam de Regni magnatibus, sed vir nequã, volens quasi populum animare, introire penitus prohibebat, & ad tuendam vrbis partem inualidiorem hortabatur. Erant porrò ibi iuuenes expediti & ad arma prompti, sexaginta quinque, de partibus Hierosolymitanis, de vico qui dicitur *Macomeria*. Hi ad exercitum properantes, casu nocte illâ in eandem vrbem deuenerant: qui dum de mandato prædicti *Milonis*, secus portam exterioris ciuitatis, pro libertate & patria strenuè decertant, & hostibus viam ferro aperire volentibus fortiter resistunt, hostes ex alia parte in ciuitatem irruentes, inter præsidium & dictam portam, adhuc introitum hostibus negantes, reperiunt: irruentesque à tergo, incautos vallant vndique, & iam resistere non valentes, gladiis obtruncant. Sed tamen multis ex eis peremptis, vulneratisque pluribus, cruentam de eis victoriam retulerunt. Volentes autem loci habitatores iterum in præsidium introire, receptis iam hostibus infra mœnia, & eos passim & sine delectu neci tradentibus, non est permissum; nec vlla alia salutis occurrebat via. Irruentes igitur Turci vbi ciuitatem occupauerunt, nec ætati parcunt, nec sexui; & vagientes saxis allidentes, iram vix poterant satiare. Qui autem in præsidio erant, hostes à turribus & muris lapidum iactu, & crebrâ telorum immissione longiùs arcentes, castrum propitio Domino seruauerunt incolume. Sic ergo occupatâ ciuitate, ciuibus interemptis, quasi palmam tenentes, versus *Darum* reuertuntur: dumque proficiscuntur, inueniunt de peditibus nostris

quasi quinquaginta, qui ad exercitum nostrum incautè properabant. Hos satis viriliter se tuentes, & resistentes fortiter, gladiis enecant & interficiunt vniuersos.

XXII. Compositis igitur agminibus, & in aciem prout rei militaris exigit disciplina, digestis, quadraginta duas instruunt cohortes, quarum viginti duas littus iubent sequi marinum, vt inter *Darum* & mare proficiscantur: reliquas autem iter mediterraneum tenere præcipiunt, quousque castro præterito, omnes in vnum corpus iterum se recipiant. Videntes ergo nostri, hostes instructis redire ordinibus, ad conflictum se præparant: & licet pauci sint, confidunt tamen de Domini clementia; inuocatoque de supernis auxilio, accinguntur ad prælium, Domino ministrante vires & animorum constantiam, nihil putantes certiùs, quàm eos ad hoc redire, vt cũ nostris congrediatur: at illi longè aliud habentes propositũ, nec ad dextram nec ad læuã declinantes, in Ægyptum redire festinabant. Quod postquã domino Regi per certos constitit nuncios, quòd iter arripuerant non redituri, relictis qui castrum semirutum reædificēt, reædificatum muniant ampliùs, & munitum fideliter custodiant, *Ascalonam* cum suis, Domino ducente, iterum reuersus est. Dicebatur ab iis qui frequentiùs in Regno expeditiones viderant, quòd nulla ætate tantam Turcorum multitudinem collectam audierant: reputabaturque hostium numerus, in quibus nonnisi equites erant, ad millia quadraginta.

XXIII. Per idem tempus, quarto Kal. Ianuarias, in Anglia apud *Cantuariam*, nobilem & eximiam eiusdem prouincię metropolim, celebrata est passio beatissimi & gloriosissimi martyris *Thomæ*, eiusdem ciuitatis Archiepiscopi. Hic fuit natione Londoniensis, & sub bonę memoriæ *Theobaldo* Cantuariensis ciuitatis antistite, meruit in Archidiaconum eiusdem ecclesiæ promoueri. Vnde ab *Henrico* secũdo, eiusdem prouinciæ Rege, in partem Regiæ solicitudinis vocatus, factus est eius Cãcellarius, & vniuersi regni fidelis & prudens, & maximus procurator. Tandem suffragantibus meritis, & post prædicti beati patris obitum, ad Cantuariensem, ordinante Domino, vocatus ecclesiam, dũ pro ecclesiæ suæ iustitia viriliter & constantissimè contra tyrannicas decertat impietates, eundem Regem persecutorem fugiens, exilium compulsus est subire, quod in Francia, septennio continuò, mirabili & prædicanda tulit patientia. A quo dum pacem promissam expectat, rediens, impiorum gladiis, intra eandem ecclesiam, cui auctore Domino præsidebat, contumeliis affectus, pro persecutoribus orans, capite cæsus, proprio sanguine laureatus, felici commercio, martyrio coronatus est: per quē pius & misericors Dominus, in sæpedicta ecclesia, & vniuersa prouincia, tot & tãta diebus penè singulis operari dignatur miracula, vt Apostolorum videantur innouata tempora.

XXIV. Sequenti anno, qui erat regni domini *Amalrici* septimus, videns sæpedictus Rex, quantis molestiis Regnum cottidie fatigabatur, & quòd hostium incessanter augebatur numerus, virtus suscipiebat incrementum, in immensum quoq; facultates eorum multiplicabãtur & diuitiæ: Regni nostri autē prouidi principes & discreti iam penitus defecerant, & in eorum loco soboles succrescebat perniciosa, quę locum tãtorum virorũ inutiliter occupabat, & bona paterna in vsus dilapidabat detestabiles: vnde Regnum in tantam deuenerat debilitatem, quantam cognoscere poterant, etiam qui sensus habebant minus exercitatos: Conuocat vniuersos Regni Principes, ibique eis præsentibus, Regni necessitates aperit, expetit ab eis consilium: *quomodo his malis, ne Regnum depereat, possit obuiari.* At illi ex præsente, deliberatione habitã, quasi ex sententia vnanimiter responderunt: *Regnum peccatis nostris exigentibus, in hunc deuenisse articulum, quòd neque ad impugnandum aduersarios, neque ad sustinendos eorum impetus sufficiebat. Opus esse dicunt, vt implorato Occidentalium Principum auxilio, tentet his malis resistere: aliam autem salutis viam asserunt se omninò inuenire non posse.* Visum est demum, & id de communi consilio placuit, vt electas honestas personas ad sollicitandos, & de Regni anxietatibus edocendos, dominũ Papam, & illustres dominos Romanorum Imperatorem, Francorum, Anglorum, Siciliæ & Hispaniarũ Reges, & inclytos Duces & Comites dirigant, qui ab eis contra imminentia pericula auxilium implorent. Decretum est etiam, vt domino quoque Imperatori Constãtinopolitano, quia nobis vicinior, & cæteris longè opulentior, faciliùs optata nobis posset ministrare suffragia, Regni status anceps & periculosus significetur. Addunt etiam, vt talis ad eum persona dirigatur, quæ prudentiã, facundiã, & auctoritate tanti principis animum ad nostra sciat & possit inclinare desideria.

desideria. Dumque super hoc, quis ad tantam legationem implendam idoneus esset, deliberaretur, Rex habito cum paucis & familiaribus consilio, propositum pandit, & coram omnibus mentis reuelat conceptum, dicens: *Istud per neminem posse fieri, nisi per eum:* adiecit etiam, *Separatum esse pro Regni necessitatibus subleuandis, & labores & qualibet subire pericula.* Hi cum stupidi & admiratione pleni Maiores Regni dicerent: *Durum est nimis, vt absque Regis præsentia, regnum quasi desolatum inueniatur:* respondit: *Regat dominus Regnum suum, cuius minister ego sum: apud me fixum est vt vadam: non est qui ab hoc proposito me possit reuocare.* Assumpto ergo domino *Wilelmo* Acconense episcopo, & de Regni Magnatibus, *Guarmundo* Tyberiadense, & *Ioanne de Arsur, Gerardo de Pugi* Marescalco, *Roardo* Hierosolymitano Castellano, *Reinuardo de Nephins* (nam *Philippum Neapolitanum*, qui iam Militiæ Templi deposuerat Magistratum, per terras præmiserat) & cum maximo comitatu, qualis Regiam decebat maiestatem, sexto Idus Martii iter aggreditur in galeis decem. Vnde propitio Domino prosperâ vsus nauigatione, fauces Abydenas, & ostia Bosphori, quod vulgari appellatione *Brachium sancti Georgii* dicitur, feliciter ingressus est. Audiens ergo dominus Imperator, vir magnificentissimus, prouidus & discretus, & per omnia commendabilis, quòd tantus Princeps, & tam famosi & DEO amabilis Regni moderator, Imperium suum præter solitum ingrederetur, primùm vehementer admirans, quænam tanti laboris & insueti itineris caussa posset esse: deinde gloriæ suæ considerans incrementum, honoris amplitudinem, gratiæ cœlestis donum incomparabile, quòd sibi gratis videretur oblatum diuinitùs, quod nulli prædecessorum suorum legitur accidisse, videlicet quòd Rex Hierosolymorum, locorum venerabilium Dominicæ passionis & resurrectionis defensor, & aduocatus ad se veniat, plurimùm exhilaratur, & aduenientem eum multiplici disponit honore præuenire. Accersitoque *Ioanne* Protoseuasto nepote suo, & inter sacri Palatii Principes eminentissimo, cuius filiam idem dominus Rex vxorem habebat, ei dirigit in occursum, vt iuxta pristinam & inuiolabilem Imperii disciplinam, & incomparabilem magnificentiam, in vrbibus & locis ad quæ perueniret, eum faceret haberi honestissimè; & instrueret tanquam filium, vt de introitu eius in vrbem Regiam domini Imperatoris nuncios expectaret. Tunc idem magnificus Princeps cum honesto comitatu domino Regi occurrens, vsque *Caliopolim* peruenit, quæ est ciuitas in littore Bosphori sita, à faucibus non multùm distans Abydenis. Inde quoniam ventus ad vrbem Regiam volentibus properare, non multùm erat idoneus, descendens de galeis vsque *Heracleam*, quæ in eodem maris est sita littore, cum suo familiari comitatu eques peruenit. vbi & classem suam, quę receptâ aurâ secundiore, prosperis vsa flatibus, eius iter præuenerat, in portu reperit. Vnde iterum classem cõscendens, vento prosequente fauorabili, *Constantinopolim* vsque peruenit. Est autem in ipsa vrbe super littus XXV.
maris, ad Orientem prospiciens, Imperiale palatium, quod *Constantinianum* appellatur: introitum habens ad mare, miro & magnifico tabulatu; gradus habens marmoreos, vsque in idipsum mare; leones habens & columnas, fastu erectas Regio, ex eadem materia. Hinc soli Augusto solet introitus patere ad superiora palatii: sed domino Regi honoris intuitu præcipui, præter communes regulas aliquid indultum est, vt eâ parte ingredi permitteretur. Ibi verò occurrentibus ei magni Sacri palatii Principibus, cum maximo Curialium numero, in summa honorificentia receptus est: vnde per angiportus & miræ varietatis diuersoria, multis tam suorum quàm palatinorum stipatus ordinibus, vsque ad supereminentem Regiam, vbi dominus Imperator cum suis illustribus residebat, deductus est. Dependebant ante consistorium velaria preciosæ materiæ, & operis non inferioris, imò quibus illud *Nasonis* meritò posset aptari, *Materiam superabat opus.* Extra quas maiores Principes domino Regi occurrentes, introduxerunt eum intra prædicta velaria. Hoc autem dicitur factum esse, conseruandæ Imperialis gloriæ caussâ, & pro reconcilianda sibi domini Regis gratia: nam in cœtu procerum suorum, solis astantibus inclitis dicitur ei familiariter assurrexisse: quod si præsente generali curiâ factum fuisset, nimis visus esset dominus Imperator suæ derogasse maiestati. Ingresso ergo domino Rege, contractis subitò velariis, his qui extra vela fuerãt relictis, apparuit dominus Imperator throno sedens aureo, Imperiali vestitus schemate: & iuxta eũ dominus Rex throno sedens honesto, humiliore tamen. Hic nostris Principibus & pacis

OOOO 3

osculum & debitæ salutationis cum multa humanitate dependens affatum, de salute domini Regis, & Principum suorum quærens diligentiùs, verbo & vultu significat, cum multa mentis hilaritate eorum aduentum suscepisse. Præceperat autem dominus Imperator domesticis suis & sacri palatii sui procuratoribus, quædam miræ excellentiæ diuersoria infra palatii ambitum, domino Regi suisque familiaribus aptari: suis autem Principibus singulis singula, honesta multùm in vrbe, non tamen longè à se, hospitia præparari. Sumptâ igitur licentiâ à facie domini Imperatoris, dominum Regem secuti, recesserunt ad tempus: statutaq; horâ, quâ ad eum redeant, dominus Rex principes suos iubet ad propria descendere hospitia. Singulis ergo diebus, horis ad hoc specialiter deputatis, tum cum domino Imperatore, tum secum de negotiis pro quibus venerant, sollicitos habentes tractatus, omnimodam dabant operam, quomodo consummatâ tanti laboris & itineris causâ, cum fine optato redire possent ad propria. Habitis ergo frequenter cum domino Imperatore tum seorsum, tum in cœtu illustrium suorum familiaribus colloquiis, viæ caussam aperit, Regni necessitates edocet, immortalitatem famæ, quam dominus Imperator in subiugando sibi Ægypti regno comparare posset, diligentiùs exponit; facilitatem quoque obtinendi propositi, euidentibns astruit argumẽtis. Quibus persuasus, aurem benignam dominus Imperator eius assertionibus accommodat, & desideriis plenum & optatum pollicetur effectum. Interim munerũ immensitate, iuxta Imperialem magnificentiam tam dominum Regem, quàm eius Principes honorat multipliciter; frequentibus visitationibus de eorũ statu & incolumitate sollicitum se ostẽdit. Interiores etiam palatii partes, penetralia non nisi domesticis suis peruia, lares quoq; secretioribus vsibus dedicatos, basilicas vulgaribus inaccessas, thesauros & vniuersorum desiderabilium repositiones auitas, eis tanquam familiaribus suis præcipit reserari. Sanctorum etiam reliquias, dispensationis quoque Domini nostri IESV CHRISTI preciosissima argumẽta, Crucem videlicet, & clauos, lanceam, spongiam, arundinem, coronam spineam, syndonem, sandalia, exponi iubet: non est archanum, non est mysticum à temporibus beatorum Augustorum Constantini, Theodosii, Iustiniani, in abdytis sacri cubiculi repositum, quod eis non reueletur familiariter. Interdum etiam feriis intermissis, dominum Regem cum suis ad recreationes, & ludorum nouitates quæ vtriusque non dedeceant honestatem, aliquoties inuitat: vbi & musicorum genera instrumentorum varia, & cantus admirandæ suauitatis, consonãtiis distinctos artificialibus; choreas quoq; virginum, & histrionum gesticulationes admiratione dignas, seruatâ tamen morum disciplinâ, præcipit exhiberi. Sed & spectacula quoque publica, quæ nos *ludos theatrales*, vel *Circenses* consueuimus appellare, vrbanis, domini Regis gratiâ, cum multis sumptibus, & solitâ magnificentiâ præcipit exhiberi.

XXVI. Factâ autem per dies aliquot in palatio Constantiniano morâ, causâ inducendæ varietatis, quæ maximè solet releuare fastidium, ad palatium nouum, quod *Blachernas* dicitur, se & dominum Regem transtulit: vbi etiam plenis humanitatis legibus infra palatium suum honestis conclauibus deputatis, in ipsis penetralibus patrum suorum, eũ per dies aliquot benignè habuit. Sed & suis nihilominus, non longè ab eodem palatio, honesta simul & commoda fecit hospitia præparari. Vbi etiam, sicut & priùs, impensas non solùm necessarias, & voluptuarias superefluentes, *vestiaritæ*, & hi quibus id officii deputatum erat, magnificè & superabundanter non cessabant ministrare. Sed & vrbem totam, tum interiùs, tum exteriùs, simul & ecclesias & monasteria, quorũ penè infinitus est numerus, columnas etiam trophæorum argumenta, arcus quoque triumphales, ducentibus eum magnis proceribus & locorum gnaris, dominus Rex peragrauit, & singulorum rationem & causam inquirens à viris antiquissimis, & prudentibus, pleniùs edoctus est. Descendit etiam per eosdem dies idem dominus Rex per Bosphorum, vsque ad ostia *maris Pontici*, vnde est introitus & initium huius influxionis, quæ *Bosphorus* dicitur, in *mare Mediterraneum*. Circuibat itaque loca incognita, tanquam vir curiosus, & causas rerum scire desiderans: quibus ad plenum cognitis, in vrbem rediens, iterum ad familiares domini Imperatoris recurrit affatus, negociis quæ viæ causam præbuerant, finem cupiens optatum imponere. Habitis ergo feriis competentibus, tractatis necessariis, completo feliciter & pro votis negotio, pactis hinc inde ad placitam vtrinque consonantiam redactis, & scripto

& scripto traditis vtriusq; bulla signato, sumptâ licentiâ, & vniuersorum gratiâ prosequente, ad iter se accingit. Ibi tunc primùm in dominum Regem & suos Imperialis quasi prodiga, sed planè commẽdabilis, claruit munificentia: nam immensa domino Regi conferens auri pondera, holosericorumq; multitudinem, simul & peregrinarum eximia dona diuitiarum, suos etiam vsque ad puerorum nouissimum donis ingentibus cumulauit. Sic & *Protoseuasto* in omnes, tanquam vir inclytus, suam effudit liberalitatem. Sed & reliqui Principes eodem zelo accensi, certatim se mutuò munificentiâ vincere cupientes, munera domino Regi offerunt: quibus & materiæ dignitas, & operis elegantia, & fauor non deerat in vtroque. Compositâ ergo classe, negotio feliciter consummato, descendens in *Bosphorum*, qui Europæ Asiæq; terminus esse dignoscitur, ducentis ab vrbe miliaribus per illud fretum nauigans, inter *Seston* & *Abydon* vrbes famosissimas, Leandri Heroque domicilia, mare ingreditur mediterraneum: inde secundis actus flatibus, decimo septimo Kal. Iulii, ad vrbem applicat *Sydonensem*. Ingressus itaque in Regnum, audiens quòd *Noradi-* XXVII.
nus in finibus Paneadensibus cum exercitu copioso resideret, timẽs ne in Regnum irruptiones inde moliretur, sollicitudinem contra hoc, quantam expedire videbatur, obiiciens, in Galilæam descendit: & conuocatis Regni Principibus, iuxta fontem illum celeberrimum, qui inter *Nazareth* & *Sephorim* est, castrametatus est: vt quasi in centro Regni cõstitutus, commodiùs inde ad quaslibet Regni partes, si vocaret necessitas, se transferret. Illuc enim tam ipse, quàm sui prædecessores conuocare exercitus eodem intuitu consueuerant. Eisdẽ diebus dominus *Fredericus* Tyrensis Archiepiscopus, prædecessor noster, missus ad hoc, vt à Principibus Occidẽtalibus, nobis consilium & auxilium imploraret, cõpleto biennio, spe frustratus, nihil obtinens eorum quæ nostro nomine petierat, vacuus rediit. Comitem tamẽ *Stephanum*, virum quidem carne nobilem, moribus verò non ita, domini *Theobaldi* senioris Blesensium, Carnotensium, Trecensium Comitis filium, præmiserat, quem dominus Rex per eundem Archiepiscopum ad hoc, vt ei filiã suam vxorem daret, euocauerat: qui in regnum perueniẽs, & super eodem verbo à domino Rege benignè commonitus, oblatas & priùs placitas renuit conuentiones; & turpiter & immundè in Regno conuersatus per menses aliquot, per terras redire disposuit. Cumque Antiochiam peruenisset, & inde in Ciliciam, vt per terram Soldani Iconiensis, impetrato priùs eius ducatu, Constantinopolim properaret, contigit quòd iuxta Mamistram vrbem Ciliciæ in insidiis, quas ei prætenderat *Milo* Armeniorum Princeps potentissimus, frater *Toros*, casu incidit. Et irruentibus in eum qui latebant in insidiis, vniuersa quæ secum asportabat preciosa & desiderabilia multùm, prædæ datus, amisit; vixq; à prædonibus, equum vilem quo deferretur, multâ obtinuit precum instantiâ. Inde cum paucis multo labore Cõstantinopolim, vniuersorum Orientalium cũ odio prosequente, ignominiosus peruenit. Eodem anno comes quoq; *Stephanus* æquiuocus eius, sed motum honestate longè dissimilis, vir modestus, & planè commendabilis, filius comitis Wilelmi de Sauna, & dux Burgundiæ *Henricus* iunior, superioris Stephani ex sorore nepos, in Regnũ orationis gratiâ & deuotionis intuitu ingressi, & moram modicam facientes, per Imperatorẽ Constantinopolitanũ ad propria reuersi sunt, ab eo suscepti honorificè, & cum multis muneribus dimissi. Sequẽti anno, qui erat regni domini *Amalrici* octauus, dominus *Wilelmus* bonæ memoriæ, Acconẽsis Episcopus, ab vrbe Constãtinopolitana, à domino Rege in Italiã directus, peragratis eius partibus, & omni viâ ad obtinendum, quod petebat, prudenter fideliterq; prætentatâ, dum in redeundo ad propria remenso itinere ad dominum Imperatorem ex condicto rediturus, apud Adrianopolim secundæ Thraciæ claram metropolim peruenisset, casu sinistro mortem immeritus subiit inauditam. Nam dum horâ meridianâ, longo fatigatus itinere, post sumptum cibum membra sopori concessisset, quidam *Robertus* de comitatu eius, quem ipse ad sacerdotium prouexerat, & inter familiares receperat, in eodẽ in quo dominus Episcopus conclaui iacens, iam de longa ægritudine, quâ plurimùm laborauerat, conualescens, furiâ inuectus, dominum Episcopum dormientem, arrepto gladio pluribus inflictis vulneribus, letaliter confodit. Quem cùm sui qui exteriùs erant clamantẽ audirent, & præ mortis angustia gemitus edentem & suspiria intelligerent, volentes irruere, vt laboranti ferrent opẽ domino, ostio ab intus firmiter obserato ingredi

non potuerunt. Tandem effracto violenter ostio, dominum semianimem & adhuc circa præcordia modicum spiritus habentem, repererunt. Volentes igitur prædictum maleficum vinculis mancipare, & homicidarum lege ad pœnas rapere debitas, voce & manu prohibuit, orans & petens, vt pro remedio animæ suæ ei plenior fieret indulgentia; nec ad mortē ei præsens factum imputaretur, postulans enixius, vltimum Domino tradidit spiritum, tertio Kal. Iulii. Huius autē tanti maleficii caussam hactenus non potuimus certam deprehendere. Quidam enim dicunt, prædictum *Robertum*, tanti sceleris perpetratorem, longâ ægritudine laborasse, & in conualescentia positum, phrenesis raptum violentiâ, in tam piaculare flagitium descēdisse nescienter. Alii dicunt, odio cuiusdam cubicularii eius, qui de domini Episcopi nimis præsumens gratia, tam eum quàm reliquos malè dicebatur tractare, tam immane scelus perpetrasse. Eodem anno quidam *Ioscius* eiusdem Ecclesiæ Canonicus, & subdiaconus, nono Kal. Decembris, in eadē Ecclesia substitutus est.

XXVIII. Per idem tempus defuncto magnifico & nobili viro, de quo frequenter fecimus mentionem, Armeniorum Principe maximo domino *Toros*, quidam frater eius *Melier* nomine, vir nequissimus, vt fratris hereditatem sibi posset vendicare, accessit ad *Noradinum*, petens ab eo, & cum omni instantia postulans, vt militares ei concederet copias, quibus fratris hereditatem violenter sibi posset occupare: eius autem fratre defuncto, quidam *Thomas*, communis ex vtriusque sorore nepos, vocantibus eum regionis principibus, omnem auunculi principatum tranquillè possidebat. Erat autem vir Latinus, sed minus habens industriæ, nec multùm prudens eis qui se vocauerant liberalem & conformem se exhibere. Interpositis itaq; conditionibus, quales *Noradino* videbantur posse placere, obtinuit, vt partem militiæ suæ nō modicam ei concederet: cuius fretus auxilio, *præter morem patrum suorum in paternam, & auitam hereditatem primus infideles introduxit.* Ingressus itaque violenter in terram patris, nepotem expulit, & sibi regionem vendicauit vniuersam: statimque potestatem consecutus, quicquid fratres Militiæ Templi in partibus habebant Ciliciæ, licet eorum frater aliquando fuisset, primis auspiciis sui principatus funditus abstulit, tanto fœdere deinceps Noradino & Turcis coniunctus, quanto vix inter se solent fratres conuenire. Factus ergo tanquam infidelis, lege Domini neglectâ, Christianis quāta poterat, inferebat dispendia, captosq; casu siue in prælio, siue in expugnatis municipiis, vinculis mancipatos, in terras hostium inferebat venales. Princeps ergo Antiochenus, & de regione illius maiores, videntes quolibet hostium proteruiùs prædictum nequam hominem in Christianos desæuire, arma contra eum corripiunt: licet *exemplum sit periculosum, fideles contra eos qui eadem professione censentur, arma corripere*, instarque belli ciuilis videatur habere: mala tamen confratribus illata, non audent dissimulare; sed bellum inferunt, & hostem publicum denunciant. Interea dominus Rex audiens, quòd in partibus illis exortum erat scandalum, partes suas in his quæ ad pacem sunt, interponere cupiens, cum familiari comitatu ad partes descendit Antiochenas: inde domesticos nuncios ad prędictum immanissimum & a Deo destitutum *Melier* dirigit, petens ab eo, & obnixè postulans quatinus cum eo in loco sibi beneplacito, die competente ad colloquium descenderet. Quod verbū cùm ille quasi gratanter videretur accepisse, corde tamen longè erat ab eo. Cumq; ter vel quater dominus Rex idipsum per nuncios tentasset efficere, in fine tamen malitiosi hominis deceptus versutiis, in ea partę non profecit. Tandem collectis de vniuersa prouincia militaribus copiis, in terram eius omnis illarum partium Christianus descendit exercitus: vbi in campestribus Ciliciç (nam conscendere in montes durum erat, & difficile) regionē obambulant, fruges incendunt, municipia contendunt expugnare: ecce nuncius verbi sinistri baiulus ad dominum Regem accedit, significans, quod & verum erat, quòd *Noradinus* secundæ Arabiæ metropolim *Petram*, quæ alio nomine *Crac* appellatur, obsederat. Quo audito, dominus Rex anxius plurimùm, cum suo familiari comitatu, sumptâ à domino Principe licentiâ, cū omni celeritate reuertitur: sed antequam in Regnum se reciperet, Principes regionis prudenter & strenuè Regni robur collegerant vniuersum; domino quoque *Radulpho* Episcopo Bethleemita Crucem Dominicam deportante, domino *Henfredo* constabulario exercitus curam committunt. Dumque impigrè, & sine dilatione ad locum properant destinatum, ecce nuncius proficiscentibus occurrit, dicens (sicut

& verum

& verum erat) *Noradinum* saluâ vrbe, obsidione solutâ, ad propria reuersum. Aduenieus ergo Rex in Regnum, præter spem, votis tamen consonam, inuenit tranquillitatem. Anno sequenti, *Salahadinus* cum ingentibus copiis, & infinito equitatu circa initium autumni, in regiones nostras introitum parat, ex omni Ægypto copias educens innumerabiles: transcursaque solitudine, ad eum locum peruenerat, qui dicitur *Cannetum Turcorum*. Rex autem eius aduentum præsentiens, exercitus suos collegerat: & assumpto sibi domino Patriarchâ, cum viuifico & venerabili Dominicæ Crucis ligno, circa *Bersabee* castra locauerat, vt de vicino aduenientibus hostibus commodiùs posset occurrere. Distabat autem locus, vbi ille cum suis expeditionibus dicebatur esse, à castris regiis vix miliaribus sedecim: nondum tamen apud dominum Regem pro cõstanti habebatur, quod ad illum peruenisset locum. Verum tamen erat, quòd aquarum cõmoditatem secutus, ibi castrametatus erat. Habitâ igitur deliberatione cum principibus suis, quasi de industria eius occursum declinarent, diuersas studiosè ingrediuntur vias. Expeditiones igitur, & omnẽ populum versus *Ascalonam* dirigunt, eius occursum verbo quærentes, quem in proximo positum declinauerant studiosè. Deinde *Darum* venientes, indeque ad locum supra nominatum reducentes exercitum, inutiliter impensas & operam consumpserunt. Ille enim Idumææ campestria secutus, in *Syriam Sobal* cum suis cohortibus ascendens, castrum quod vniuersæ regionis caput est, & singulare præsidium, obsidet: & quantum loci patitur opportunitas, studiis impugnat ardentibus. Erat autem municipium in colle situm edito, turribus, muris, & antemuralibus egregiè munitum: eratque ei suburbium extra præsidium situm in decliuo collis, in loco tamen adeò sublimi & arduo, ita vt neque assultus, neq; arcuum vel machinarum formidarẽt ictus; erantq; loci illius habitatores fideles vniuersi: quo amplior eis fides haberi poterat. Præterea armis & victu, & viris, pro captu loci sufficiẽtibus, diligenter satis erat instructum. Vbi cùm per dies aliquot inutiliter consumpsisset operam, videns quòd non proficerent, indicto suis reditu, viam solitudinis ingressus, in Ægyptum reuersus est. Sequẽti anno, qui erat regni domini *Amalrici* decimus, videns idem *Salahadinus* quòd anno præcedente contra nostros non multùm profecerat, volens præteritos redimere defectus congregatâ ex vniuersis Ægypti finibus infinitâ militiâ, & ingentibus copiis, in Regnũ iterum introire disponit. Et ingressus solitudinem, vt magis occultus accedat, tantoq; maiorem nocẽdi inueniat habilitatem, eâdem regionem, in quam anno proximè præterito ascenderat cum suis exercitibus, mense Iulio ingressus est. Rex autem eius aduentu præcognito, vniuersæ Regni militiæ robur secum trahens, illi vsque in solitudinem occurrit: vbi cùm ei nunciatum esset, quòd in Syriã Sobal sicut anno prædicto declinasset, timens eum illuc sequi, ne fortè Regem audiens post se venientem, ex opposita parte Regnum depopulaturus ingrederetur, ascendit in montem, & locum sibi diligens ad stationem congruum, secessit in Carmelum. Est autem hic *Carmelus* nõ ille mons, qui in maritimis situs est, *Heliæ* familiaris; sed viculus quidam, vbi olim stulti *Nabal* domicilium legitur fuisse. Hunc ergo locum sibi prudenter delegit, propter aquarum commoditatem: erat enim ibi vetus & ingentis magnitudinis piscina, quæ ad vsum vniuersi exercitus aquarum ministrabat copias. Sed & vicinus erat ei regioni quæ est trans Iordanem, locus prædictus, ita vt sola *Vallis Illustris*, in qua *Mare* iacet *Mortuum*, media vtramque disterminet regionem. Facilius ergo & crebrius erat nostris, de factis hostium audire noua, & eorum statum cognoscere. Interea *Salahadinus*, dum Rex propter prædictam causam ad prædictas partes dubitat accedere, quicquid extra præsidia reperit, tradens incendiis, arbusta succidens & vineas, suburbana confringens, in regionem totam pro arbitrio desæuit. Tandem pro votis tyrannide potitus, in Ægyptum circa finem Septembris reuersus est. Per idem tempus dominus *Raimundus* iunior, Raimundi senioris filius, Comes Tripolitanus, octauo anno captiuitatis suæ, quibus in mendicitate & ferro apud hostes detentus fuerat, datis pro se aureorum milibus octoginta, pristinæ se restituit libertati, ad auitum rediens Comitatum: quem dominus Rex benignè suscepit redeuntem; & terrã suam, quam medio conseruauerat tempore, sine difficultate restituit. Insuper etiam, vt ad persoluendum redemptionis suæ precium esset idoneus, Regiâ liberalitate in eũ plurima contulit. Sed & Principes suos & Ecclesia-

XXIX.

XXX.

XXXI. rum prælatos, exemplo sui itidem facere, cum effectu persuasit. Accidit eisdem diebus apud nos res periculosa nimis, & detestabilis, Regno & Ecclesiæ, vsq; in presens tēpus, & fortasse in perpetuum lugenda. Quod vt plenius innotescat, sumendū est altius narrationis exordium. In prouincia Tyrensi, quæ *Phœnicis* dicitur, circa Episcopatum *Antaradensem*, est quidam populus, castella decem habens cum suburbanis suis: estque numerus eorum, vt sæpius audiuimus, quasi ad sexaginta millia, vel amplior. Hi nō hereditariâ successione, sed meritorum prærogatiuâ Magistrum solent sibi præficere, & eligere Præceptorem, quem spretis aliis dignitatum nominibus, *Senem* vocant: cui tantæ subiectionis & obedientiæ vinculo solent obligari, vt nihil sit tam durum, tam difficile, tamque periculosum, quod ad Magistri imperium, animis ardentibus non aggrediantur implere. Nam inter cætera, si quos habent Principes odiosos, aut genti suæ suspectos, datâ vni de suis, vel pluribus, sicâ, non considerato rei exitu, vtrum euadere possit, illuc contendit, cui mandatum est; & tam diu pro complendo anxius imperio, circuit & laborat, quousque casu iniunctum peragat officium, Præceptoris mandato satisfaciens. Hos tam nostri, quàm Sarraceni (nescimus vnde deducto nomine) *Assissinos* vocant. Hi etiam annis quadringentis Sarracenorum legem, & eorum traditiones tanto zelo coluerunt, vt respectu eorum omnes alii quasi præuaricatores iudicarentur, ipsi autem legem viderentur implere. Contigit autem diebus nostris, quòd Magistrum sibi præfecerunt virum facundissimum, subtilem, & acris valde ingenii. Hic præter morem maiorū suorum, cœpit habere penes se Euāgeliorum libros, & codicem Apostolicum: quibus continuato incumbens studio, miraculorum CHRISTI & præceptorum seriem, sed & Apostoli doctrinam, multo labore, aliquantisper assecutus erat. Inde conferens CHRISTI & suorum suauem & honestam doctrinam, cum iis quæ miser & seductor *Mahemet* complicibus suis, & deceptis ab eo tradiderat, cœpit sordere quicquid cum lacte biberat, & prædicti seductoris immunditias abominare. Eodem quoque modo populum suum erudiens, ab obseruantia illius superstitionis cessare fecit, oratoria quibus antea vsi fuerant deiiciens, eorum ieiunia soluens, vinum & suillas carnes suis indulgens. Tandem ad interiora legis DEI volens procedere, virum prudentem, in consiliis prouidum, eloquentem, & Magistri sui doctrinam redolentem, nomine *Boaldelle*, ad dominum Regem dirigit, verba secreta deferentem: quorum præcipuus & maximus erat articulus, quòd si fratres Militiæ Tēpli, qui castella regioni eorum habebant contermina, duo millia aureorum, quæ singulis annis de hominibus eorum quasi pro tributo solebant assumere, eis vellent remittere, & fraternam deinceps obseruare caritatem, ipsi ad fidem CHRISTI & baptisma conuolarent.

XXXII. Rex autem, eorum legationem læto animo & gratanter suscipiens, petitioni eorum sicut vir discretissimus erat, plenius annuens, aureorum duo millia, quorum ipsi annuam præstationem relaxari postulabant, de suis propriis redditibus, prædictis fratribus refundere, vt dicitur, paratus erat: nunciūq; quem apud se pro verborum consummatione diu detinuerat, ad proprium Magistrum, dato sibi duce itineris, & proprii custode corporis, vt oblatum verbum penitus absolueretur, remisit. Qui dum cum itineris consorte, & dato duce Tripolim pertransisset, fines suos ingressurus in proximo, subitò de fratribus supradictis, ex improuiso strictis gladiis irruentes, hominem de Regio ducatu, & nostræ gentis fidei synceritate præsumentem, incautum, & nihil verentem tale, læsæ maiestatis crimen incurrentes, occiderunt. Quod audiens Rex, præ facti atrocitate, irâ & quasi insaniâ succensus vehementer, conuocatis Regni Principibus, in iniuriam suam quicquid acciderat, asserens redundare, instrui quærit, quid eum oporteat facere. Tandemque de communi Principum consilio, consulitur, verbum quod acciderat non esse negligendum: nam in eo & auctoritas Regia videbatur deperire; & Christiani nominis fides & constantia immeritam cōtrahere infamiam; & Orientalis Ecclesia, DEO placitum, & iam paratum incrementum amittere. Mittuntur ergo de communi consilio nobiles quidam, *Seiher de Mamedune*, & *Godescalcus de Turholt*, ad hoc specialiter selecti, qui à Magistro prædictorū fratrum, *Odone de sancto Amando*, exigant, vt tanti excessus & tam piacularis flagitii, Regi & Regno vniuerso satisfactionem exhibeant. Dicebatur autem quidam frater eorum, *Galterus* videlicet *de Maisnilio*, vir nequam & monoculus, cuius spiritus in naribus eius, omnino penes

penes se nihil discretionis habens, de conscientia tamē fratrum, hoc fecisse. Vnde, vt dicitur, ei præter debitum parcēdo, domino Regi per nuncios significauit, fratri qui hoc cōmiserat, se pœnitentiā iniunxisse, & ita cū iniuncta pœnitentia, ad dominum Papam se eū directurum: Inhibere autem ex parte domini Papæ, ne in prædictū fratrem manus quis auderet iniicere violētas. Adiecit etiā & alia à spiritu superbiæ, quo ipse plurimùm abundabat, dictata, quę pręsenti narrationi nō multùm necessariū est interserere. Rex autem pro eodem negotio apud Sydonem constitutus, eundē Magistrum cū multis ex fratribus eius, & eodē malefactore reperit: habitoq; consilio, cū iis qui eius viā illuc comitabantur, prædictum maiestatis reum, de domo eorū violenter educi fecit, & Tyrum in vinculis traductum, carceri fecit mancipari. Tandem huius verbi occasione paulo minus vniuersum Regnū habuit ruinam irreparabilem sustinere. Rex tamen & apud *Assisinorum Magistrum*, cuius tam sinistro casu legatus deperierat, de sua allegans innocētia, immunis apparuit; & cum prædictis fratribus, temperato satis vsus moderamine, vsque ad obitus diem rem dimisit indiscussam. Dicitur tamen, quòd si de suprema illa conualuisset ægritudine, cum Regibus & Principibus orbis terrarum, quæstionem illam proposuerat per honestissimos nuncios diligentiùs pertractare. Vere autem proximè subsecuto, venerabilis frater dominus *Radulphus* fœlicis memorię Bethleemita Episcopus, & Regius Cancellarius, vir liberalis & benignus admodum, diem fatalem ingressus est, in capitulo Ecclesiæ suæ honorificè sepultus: post cuius obitum, dum in eadem Ecclesia de pastore substituēdo tractatus haberetur, votis dissonis deciderunt in quæstiones difficiles, quæ domini *Balduini*, successoris domini Amalrici, & filii eius, vix terminatæ sunt anno secundo; quę prædictā Ecclesiā ad multa traxerunt dispendia.

Eodem quoq; tempore, vix vnius mensis elapso spacio, *Noradinus* maximus no- XXXIIII.
minis & fidei Christianæ persecutor, princeps tamen iustus, vafer & prouidus, & secundùm gentis suæ traditiones religiosus, regni eius anno vicesimo nono, mense Maio defunctus est. Huius defectum Rex audiens, cōfestim sine dilatione vniuersas conuocans Regni vires, vrbem obsidet *Paneadensem*. Quod audiēs prædicti vxor Principis, vires transcendens fœmineas, missā legatione ad dominum Regem, vt ab obsidione discedat, eiq; pacē concedat temporalem, certā pecuniæ in multa quantitate summam promittit: quam Rex, vt ampliorem extorqueret, primâ fronte visus est respuisse, obsidionem nihilominus continuans. Cumq; ibi per dies quasi quindecim, vigili operâ & studio diligenti obsessos impugnasset, & tam machinis quàm modis aliis, multiplices eis molestias intulisset, videns eos ad resistendum, singulis diebus animosiores, & pleniùs cognoscens quòd non proficeret, & prædictæ nobilis matronæ Legati pro pace impetranda instarent vehementiùs, susceptâ pactâ pecuniâ, & viginti captiuis equitibus de nostro populo libertati restitutis, animo maiora concipiens, solutâ obsidione reuersus est, apud familiares conquerens, quòd nō satis sanus esset, nec in bona corporis habitudine. Inde dimissis expeditionibus, cùm familiari comitatu *Tyberiadem* peruenit, vbi dysenteriâ cœpit periculosissimè laborare. Inde morbum metuens, per *Nazareth* & *Neapolim*, eques tamen, nec ita prorsus inualidus, *Hierosolymam* ingressus est. Vbi ingrauescente valetudine, febre etiā cœpit vehemētissimè laborare, cessante physicorū artificio, dysenteriâ. Cumq; per dies aliquot eâ febre supra vires affligeretur, præcepit ad se accersiri medicos Græcos, Syros, & illarum nationum homines, petens instantissimè ab eis, vt aliquâ decoctiunculâ aluum eius soluerēt: quod cum ab eis impetrare nō posset, fecit ad se cōsequenter vocari Latinos, à quibus idipsum exigens, adiiciens etiā, vt sibi omnis rei imputaretur euentus: dederunt ergo ei decoctiunculam vnam, quâ sumptâ, sine difficultate assellauit aliquoties, ita vt sibi videretur quòd ei esset melius: antequam tamē corpus medicinæ violentiâ exhaustum, sumpto cibo posset reficere, febre solitâ recurrente, in fata concessit. Mortuus est autem anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo septuagesimo tertio*; quinto Idus Iulii; regni verò duodecimo, mense An. D.
quinto; ætatis verò trigesimo octauo. Sepultus est autem inter prædecessores suos, 1173.
secus fratrem, in eadem linea, ante locum Caluariæ; vir prudens & discretus, & ad regni gubernacula prorsus idoneus: cuius precibus & instantiâ, gesta tam prædecessorum suorum, quàm sua, scripto mandare proposuimus præsenti.

EXPLICIT LIBER VIGESIMVS.

CAPITVLA LIBRI VIGESIMI PRIMI.

I. De primis auspiciis Balduini quarti, Hierosolymorum regis sexti: de moribus, ætate & forma corporis.

II. Quo tempore inunctus & coronatus fuerit.

III. Anno regni eius primo, classis Siculorum regis, Alexandriam veniens, damnum incurrit enorme. Comes Tripolitanus regni procurationem, & regis tutelam, tanquam agnatorum proximus, poscit.

IV. Milo de Planci apud Accon occiditur. Tyrensis Archiepiscopus Fredericus moritur.

V. Describitur Comes Tripolitanus; quis moribus, & ex quibus maioribus fuerit; quomodo regni procurationem susceperit. Huius historiæ Conscriptor, Cancellarius Regis efficitur.

VI. Salahadinus, vocantibus eum Damascenis, Damascum obtinet, & reliquas regionis partes. Dirigitur contra eum Tripolitanus Comes, qui eius obsistat moliminibus.

VII. Assignantur causæ, quare contingat, quòd super populum nostrum solito ampliùs hostes inualescant.

VIII. Mussulæ dominus in nepotis subsidium properat. Salahadinus proficit; regionem occupat vniuersam. Comes cum eo paciscitur: Obsides recipit.

IX. Mainardus Berythensis Episcopus moritur. Huius conscriptor historiæ, ad Tyronensem Metropolim promouetur.

X. Rex Damascenorum regionem ingreditur: & eam depopulatur. Hernesius Cæsariēsis Archiepiscopus defungitur.

XI. Rex iterum fines hostium Damascenorum ingressus, vallem cui cognomentum est Bachar, *deprædatur. Rainaldus de Castellione, & Ioscelinus Regis patruus, à vinculis hostium soluuntur.*

XII. Dominus Imperator Constantinopolitanus, apud Iconium ignominiosè conficitur.

XIII. Guilelmus iunior, Marchio de Monteferrato, in Syriam veniens, Regis sororem vxorem duxit.

XIV. Comes Flandrensium, diu exspectatus, regnum ingreditur.

XV. Qui cum Comite venerant, seducunt eum, monētes ne regni Principibus acquiescat.

XVI. Imperatoris Constātinopolitani adsunt Legati petentes instanter pacta, quæ cum domino eorum Rex inierat, impleri; & contra Ægyptum expeditiones præparari.

XVII. Comes factum impedit, ab honesto alienus proposito.

XVIII. Imperatoris Legati ad propria redeunt. Comes versus partes Antiochenas contēdit. Balianus domini Regis Amalrici viduam vxorem ducit.

XIX. Comes Flandrensis, vnà cum principe Antiocheno & Tripolitano Comite, castrū Harenc obsidet, & sine fructu laborat.

XX. Salahadinus cum multitudine infinita ab Ægypto veniens, regnum ingreditur; ante Ascalonam se locat. Rex cum vniuersis regni viribus illi obuiam occurrit: ante prædictā vrbē conflictus cū hostibus habetur maximus.

XXI. Hostes regionem longè lateq́; depopulantur, vrbes & suburbana succendunt.

XXII. Rex Ascalonā egressus, hostibus occurrit: ordinantur vtrinq; acies: procinctus fit ad dimicandum.

XXIII. Committitur pugna; vincitur Salahadinus, & in fugam cum supremo periculo & ignominia vertitur.

XXIV. Pluuiarum intemperies & frigus insolitum eos qui ex acie fugerant, fatigant supra vires: occiduntur ex eis innumeri, capiuntur quamplures. Rex Hierosolymam victor reuertitur.

XXV. Qui in partibus Antiochenis castrū Harenc obsederant, infecto negotio reuersi sunt ad propria.

XXVI. Romæ generalis synodus indicitur. Rex super fluenta Iordanis, infaustis auibus castrum ædificat; ædificatum Templariis tradit.

XXVII. Rex in terras hostiū ingressus, damna patitur enormia. Henfredus regius Costabularius occasionem mortis ibi colligens, defungitur.

XXVIII. Salahadinus regionem ingreditur Sydoniensem: Rex cōuocatis regni viribus, hostibus occurrit.

XXIX. Committitur pugna: nostri vincuntur; capiuntur ex eis quamplures.

XXX. Salahadinus castrum quod de nouo ædificatum fuerat, obsidet; obsessum occupat; diruit occupatum. Henricus Comes Trecensis, Petrus Regis Francorum Ludouici frater, in Syriam veniunt.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI VIGESIMIPRIMI.

INCIPIT

INCIPIT LIBER VICESIMVSPRIMVS.

CAP. I.

EXTVS Hierosolymis Latinorum Rex fuit, dominus *Balduinus* quartus, domini *Amalrici*, illustris memoriæ Regis, de quo prædiximus, filius, ex *Agnete* Comitissa, Ioscelini iunioris Edessani Comitis filia, cuius sæpe in superioribus fecimus mentionem. Hanc, vt prædictum est, dum ad regnum auitum & iure hereditario debitum vocaretur, compellente domino *Almarico*, bonæ memoriæ, tunc Hierosolymorum Patriarchâ, domini *Fulcherii* prædecessoris sui vestigiis inhærendo, coërtione Ecclesiasticâ coactus est dimittere. Dicebantur enim, sicuti verè sic erat, proximâ consanguinitatis lineâ se contingere: sicuti diligentiùs comprehensum est à nobis, dum de regno domini *Amalrici* in ordine tractaremus. Hunc, puerum adhuc, annorum circiter nouẽ, dum nos Archidiaconatum administraremus Tyrẽsem, pater multùm pro eius eruditione sollicitus, multis precibus, & sub obtentu gratiæ suæ, nobis erudiendum tradidit, & liberalibus studiis imbuendum. Dumq; apud nos esset, & ei vigilem curam, & quantam regio puero conuenit, tum in morum disciplina, tum literarum studio sollicitudinem impenderemus, accidit, quòd colludentibus pueris nobilium qui secum erant: & se inuicem, vt mos est pueris lasciuientibus, vnguibus per manus & brachia vellicãtibus, alii sensum doloris clamoribus significabant; ipse autem quasi doloris expers patienter nimis, quamuis ei coætanei eius non parcerent, supportabat. Hoc autem cùm semel & sæpiùs accidisset, mihiq; nunciatum esset, credidi priùs, de virtute patientiæ, & non ex insensibilitatis vitio procedere: vocansque eum, percunctari cœpi, quidnam esset: tandémque comperi brachium eius dexterum manumq; eandem, pro parte dimidia, obstupuisse, ita vt penitus vellicationes, aut etiam morsus non sentiret. Dubitare cœpi, reputans mecum illud Sapientis verbum: *Certum est à salute plurimùm abstinere membrum quod obstupuit; & ægrum se non sentientem, periculosius laborare.* Nũciatum est hoc patri; consultisq; medicis, crebris fomentis, vnctionibus, pharmacis etiam, vt ei subueniretur, diligenter, sed frustra, procuratum est. Erat enim, vt processu temporis, ipso rerum experimento postea pleniùs cognouimus, amplioris & penitus incurabilis doloris initium, quod præmittebatur: quodq; siccis oculis dicere non possumus, cùm ad pubertatis annos cœpit exurgere, morbo elephantioso visus est periculosissimè laborare: quo per dies singulos ingrauescente nimiùm, extremitatibus maximè læsis, & facie, fidelium suorum corda, quoties eum intuebantur, compassionis affectu molestabat. Proficiebat tamen in studio literarum; singulisq; diebus magis & magis, bonæ spei & amplectendæ indolis succrescebat. Erat autem iuxta illius conditionem ætatis, formâ venustâ, & præter morem maiorum suorum, equis admittendis regendisq; aptissimus; memoriæ tenacis, & confabulationum amator; parcus tamen; sed & beneficiorum pariter & iniuriarum valde recolens: patri per omnia, nõ solùm facie, verùm toto corpore, incessu quoque & verborum modificatione similis: ingenii velocis, sed verbi impeditioris: historiarũ more patris auidus auditor, & salubribus monitis valde obtemperans.

II. Hic defuncto patre, vix erat annorum tredecim, habens sororem *Sibyllam* nomine, natu se priorem, ex eadem matre, quæ in claustro sancti Lazari in Bethania, apud dominam *Iuetam*, eiusdem loci Abbatissam, patris eius materteram, nutriebatur. Defuncto igitur patre, conuenientibus in vnum vniuersis Regni Principibus, tam Ecclesiasticis quàm secularibus, consonante omniũ desiderio, in Ecclesia Dominici Sepulchri solemniter & ex more, à domino *Amalrico*, bonæ memoriæ, Hierosolymorum Patriarcha, cum ministrãtibus Archiepiscopis, Episcopis & aliis Ecclesiarum Pręlatis, Idibus Iulii, quartâ die post patris obitum, inunctus est & coronatus: præsidente sanctæ Romanæ Ecclesiæ domino *Alexandro*, Papâ tertio; sanctæ verò Antiochenæ Ecclesiæ, domino *Aimerico*, Hierosolymitanæ domino *Amalrico*, Tyrensi verò domino *Frederico*: Imperante apud Constantinopolim, inclytæ recordationis & piæ memoriæ domino *Manuele*; apud Romanos domino *Frederico*, apud Francos domino *Ludouico*, in Anglia domino *Henrico Gaufredi* Comitis

Andegauiensium filio; in Sicilia verò domino *Wilelmo* secundo, domini item *Wilelmi* senioris filio: Antiochiæ autem præerat dominus *Boamundus, Raimundi* principis filius; Tripoli verò, dominus *Raimundus* iunior, senioris *Raimundi* Comitis filius.

III. Huius domini *Balduini*, anno primo, circa Augusti initium, ducentarũ nauium classis à domino *Wilelmo* Siculorum rege, ad impugnandam *Alexandriam* missa, honestas tam peditum quàm equitum copias deferens, descendit in Ægyptum. Vbi dum eius procuratores & primicerii incautiùs se habent, amissis ex vtroque ordine quampluribus, tam captiuatis quàm peremptis gladio, per moram quinq; aut sex dierum, quam circa vrbem fecerant, cõfusi recesserunt. In Regno verò nostro, procurãte *Milone de Planci* Regni negocia, obortæ sunt graues inimicitiæ, inter eum & quosdã Regni Principes: inuidebant enim, & anxiè mouebãtur, quòd ipsis ignorantibus, nec vocatis, ipse solus, nimiùm de se præsumens, spretis aliis, Regi semper assisteret; & cęteris à Regia familiaritate seclusis, eis inconsultis, Regni negotia procuraret. Interea *Comes Tripolitanus*, ad dominum Regem accedens, apud Principes, qui tunc fortè aderant, Regni procurationem petit, allegans domini Regis adhuc infra pubertatis annos degentis, tutelam legitimam, iure agnationis sibi deberi. Et hanc multiplici ratione sibi dicebat competere, *tũ quia consanguineorum suorũ omnium erat proximus; tum quia ditissimus & potentissimus erat omnium Regis fidelium: tertiam quoq; annectebat rationem validissimam, quòd dum ipse captus fuisset, ex ipso carcere, fidelibus suis, sub obtentu fidelitatis, præcepit, quatenus domino Regi* Amalrico *patri huius, vniuersam terram suam, arces & castella traderent; & eius mandatis & omnimodæ ditioni supponerent vniuersa:* Hoc adiiciens etiam, in calce verborum, quòd *si eum humanitus in carcere vitam finire contingeret, prædictum dominum Regem, quia consanguineorum suorum omnium esset proximus, ex asse constituerat heredem.* Pro iis omnibus, hanc sibi rependi vicissitudinem magis honoris gratiâ, quàm spe futuræ alicuius vtilitatis, postulabat. Dilata est ad has domini Comitis allegationes responsio, eo prætextu, quòd paucos haberet dominus Rex de Regni maioribus secum, quorum consilio in præsenti vteretur: Promisit tamen, quòd tempore opportuno eos citiùs & generaliùs conuocaret; habitoq; eorum consilio, congruum, auxiliante Domino, super his omnibus daret responsum. His ita gestis, Comes ad sua se contulit: fauebat autem Comiti populus penè omnis; de Baronibus verò *Henfredus de Torono*, Regius Constabularius, *Balduinus* Ramatensis, *Balianus* frater eius, *Rainaldus* Sydoniensis; Episcopi verò omnes.

IV. Prædictus verò *Milo de Planci*, vnde prædiximus, nobilis homo erat de Campania vltramontana, de terra *Henrici* Comitis Trecensis; fueratque domino *Amalrico* Regi nimiùm familiaris, & consanguineus, ita vt regni sui eum Senescalcum constitueret: tandem mortuo *Henfredo* iuniore, senioris *Henfredi* filio, *Stephaniam* eius viduam, *Philippi Neapolitani* filiam, vxorem ei dedit. Erat autem ex parte vxoris dominus *Syriæ Sobal*, illius videlicet regionis quæ est trans Iordanem, quæ vulgò dicitur *Montis regalis.* Susceperat tamen ex priore marito sobolem geminam prædicta vidua, filium videlicet & filiam. Hic, vt prædiximus, confisus de nimia familiaritate, quam apud dominum Regem huius patrem habuerat, Regni Principes, etiã se maiores, despectui habebat. Erat autem homo incircumspectus, superbus quoque & arrogans, verborum inutilium prodigus, & de se plus æquo præsumens. Hic vt videretur aliorum quodammodo lenire inuidiam, arte quadã, sed nimiùm manifestâ, ad colorem quæsitum, alium quendam *Roardum* nomine, arcis Hierosolymitanæ custodem, gregarium hominem & minus sufficientem, subornauerat, tanquam is præesset; Milo verò obsequeretur eius mandatis. Erat autem versâ vice: vnus, nomen magis splendidum quàm solidum gestabat; ille autem sub hoc colore, de Regni negotiis pro sua voluntate tractabat. Dum ergo incautè se gerit, dum imprudentiùs loquitur, & omnia Regni negotia, inuitis aliis, ad suam reuocat sollicitudinem, omnia disponit, omnia pro arbitrio dispensat, conflato aduersus eum odio pertinaci, subornati sunt quidam, qui vitæ eius insidias molirentur: quod cùm ei nunciatum esset, quasi friuolum pro nihilo duxit. Dumque more solito incautè se habens, in Acconensi ciuitate moram faceret, circa primum noctis crepusculum, in via publica gladiis confossus, turpiter & ignominiosè tractatus, interiit. Porrò de eius nece variæ sententiæ ferebantur in populo; dicentibus aliis, quia pro sua fidelitate, quam domino Regi deuotus exhibebat, hoc ei acciderat; aliis è contra,

quòd

quòd ſibi Regnum occultè parabat, miſſis nunciis ad amicos & notos ſuos in Franciam, vt ad eum properarent, quorum ſuffragiis Regnum ſibi videbatur poſſe obtinere. Nobis autem neutrum horum pro certo compertum eſt. Notorium tamen erat, *Balianum* Ioppenſem *Roardi* prædicti fratrem, ad partes tranſmontanas miſſum, cum Regiis epiſtolis & muneribus, cuius indies præſtolabatur aduentum. Per idē tempus eodem menſe, dominus *Fredericus* Tyrenſis Archiepiſcopus, prædeceſſor noſter, vir ſecundùm carnem nobilis admodum, cuius ſuprà fecimus mentionem, dum apud Neapolim ægritudine aliquandiu eſſet grauiſſimâ detentus, tertio Kal. Nouembr. viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt. Cuius funus cum decentibus exequiis & debita honorificentia Hieroſolymā delatum eſt, & in capitulo Templi Domini, vnde priùs Canonicus fuerat regularis, ſepultum eſt. Eodem quoque V.
tempore, conuocatis Regni Principibus & Eccleſiarum Prælatis, dum Rex eſſet Hieroſolymis, *Comes Tripolitanus* iterum rediit, auditurus ſuper petitionibus ſuis de obtinenda Regni procuratione, quas porrexerat priùs, reſponſum. Iteratoque verbo, dum eiſdem inſiſteret, habitâ Rex per continuum biduum deliberatione, nouiſſimè de communi omnium coniuentia, in capitulo Dominici Sepulchri tradita eſt ei vniuerſa Regni, poſt dominum Regem, populo acclamante, procuratio & poteſtas. Et quoniam de Comite nobis ſermo, rerum ſerie ſic exigente ſe obtulit, dignum eſt vt de eo quæ pro certo comperimus, poſteris memoriæ mandemus: non quòd panegyricos propoſitum ſit ſcribere, ſed vt quantum compendioſæ hiſtoriæ ſermo patitur ſuccinctus, quis qualiſque fuerit edoceamus. Hic de quo nobis ſermo eſt, *Raimundus* Comes, à domino ſeniore *Raimundo*, ſementiuam traxit carnis originem: qui in exercitu Domini, cuius operâ & ſtudio & laboribus, Regnum Orientale CHRISTI ſeruitio reſtitutum eſt, tantus Princeps fuit, quemadmodum ſuperiùs diligenter edocuimus, dum de primis Principibus, qui in prima expeditione venerant, tractaremus. Prædictus igitur dominus Comes ſenior *Raimundus*, bonæ memoriæ, filium habuit *Bertrannum* nomine, qui poſt mortem patris, & *Guilelmi Iordani* necem, qui prædicti Comitis nepos erat, Tripolitanum obtinuit Comitatum. Hic filium habuit *Pontium* nomine, qui eundem Comitatum poſt mortem patris hereditario iure poſſedit, qui *Ceciliam* Philippi Regis Francorum filiam, *Tancredi* viduam, duxit vxorem: ex qua ſuſcepit filium *Raimundum* nomine, qui eidem in Comitatu ſucceſſit. Hic *Hodiernam* domini *Balduini* Hieroſolymorum Regis ſecundi filiam, duxit vxorem, ex quibus iſte *Raimundus*, de quo nobis in præſenti eſt ſermo, natus eſt: qui patri in porta vrbis Tripolitanæ, ab Aſſiſſinis repentinis inuaſionibus occiſo, in eodem Comitatu ſucceſſit. Erat ergo prædictus Comes domini *Amalrici*, & domini *Balduini* Regum, ex parte matris, conſobrinus: erant enim duarum ſororum filii: Ex parte patris erat vno gradu inferior: eius namque auia, mater patris, videlicet, *Cecilia*, de qua prædiximus, ſoror fuit domini Regis *Fulconis*, patris dominorum *Balduini* & *Amalrici* Regum, ex eadem matre, non ex eodem patre. Nam vtriuſque mater, ſoror domini *Amalrici de Muntfort*, *Fulconi* ſeniori Andegauenſium Comiti in vxorem tradita fuit: quæ poſtmodum *Fulcone* iuniore iam edito, maritum deſerens, ad Francorum Regem, dominum *Philippum*, ſe conferens, hanc *Ceciliam* cum quibuſdam aliis filiis edidit. Rex autem nihilominus Reginam vxorem ſuam legitimam, vnde iam *Ludouicum* & *Conſtantiam* ſuſceperat, contra legem Eccleſiaſticam amore prædictæ Comitiſſæ infatuatus, expulerat. Ita ergo ex vtroque parente, vinculis conſanguinitatis ſibi inuicem erant connexi, dominus Comes, & prædicti Reges duo. Erat autem prædictus Comes vir carne tenuis, ſubmacilentus, ſtaturâ modeſtè procerus, facie aquilus, capillo plano mediocriter fuſco, acutis luminibus, erectus humeris, mente compoſitus, prouidus multùm, & in actibus ſuis ſtrenuus, cibo & potu quaſi ſupra hominem ſobrius, alienis munificus, ſuis verò non ita affabilis admodum; &, quod in hoſtium vinculis ſummo labore collegerat, literatus modicè, ſed magis tamē naturali mentis viuacitate, ſcripturarum intelligentiam, more domini *Amalrici* Regis, nitebatur apprehendere. Frequens in quæſtionibus, ſi præſentem haberet quem ad earum ſolutionem arbitraretur ſufficere. Is eodem anno quo Regni procurationem ſuſcepit, dominam *Eſchiuam*, domini *Galterii* principis Galileę viduam, locupletem valde, filiis fœcundam ex priore marito, duxit vxorem: ſed poſtquam

ad eum peruenit, caussâ occultâ parere desiit: quam cum filiis ita tenere dicitur diligere, tanquam ei vniuersos illos peperisset. Verùm decursâ breuiter hac digressione, ad historiæ seriem redeamus. Per idem tempus, quia præcedente æstate dominus *Radulphus* bonæ memoriæ, Bethleemita Episcopus, regni Cancellarius, ex hac luce migrauerat, vt esset qui regiarum epistolarum curam haberet, de consilio principum suorum, nos ad prædictum vocauit officium, & *Cancellarii* nobis tradidit dignitatem.

VI. Eodem anno *Salahadinus Negemendi* filius, *Syraconi* ex fratre nepos, qui patruo suo Syracono in Ægypti regno successerat, vocantibus occultè eum Damascenis optimatibus, legitimo eorum domino *Mehele Salah*, filio videlicet *Noradini* adhuc impubere, apud Halapiam commorante, commissâ Ægypti curâ cuidam fratri suo *Seifedin* nomine, vt regnum Damascenorum occuparet, per vastitatem solitudinis in Syriam festinans, *Damascum* peruenit. Vnde non post multos dies, ciuitate, tradentibus ciuibus, receptâ, versus Cœlesyriam properat, sperans quòd omnes illius vrbes in suam, sine bello, ditionem reciperet: nec spe frustratus est. Nam intra modicum tempus, tradentibus locorum incolis, & vltrò reserantibus aditus, contra fidelitatem domini sui, cuius seruus fuerat, omnes illius prouinciæ vrbes recepit; *Heliopolim* Græcè videlicet, quæ hodie *Malbec* dicitur, Arabicè dictam *Baalbeth: Emissam*, quæ vulgò *Camela* dicitur; *Hamam*; *Cæsar*, quæ vulgò dicitur *Cæsarea magna*. Præsumebat autem præterea *Halapiam*, & ipsum puerum, per quorundam proditorum operam sibi tradi: sed illud casu quodam impeditum est. Nam dum hæc in partibus illis aguntur, dominus Rex, communicato cõsilio, quid in tam subito euentu, & in tanta rerum permutatione opus esset facto, dum diù cũ Principibus suis deliberat, placuit demum vniuersis, quòd dominus Comes cum exercitu tam de Regno quàm de suo Comitatu, ad partes Cœlesyriæ quantociùs properet. Additur etiam in mandatis, quatinus omni conamine profectibus Salahadini contrarium se obiiciat: & meritò. Suspectum enim nobis erat omne eius incrementum; & quicquid ei accedebat, nobis totum decedere videbatur. Erat enim vir consilio prouidus, armis strenuus, supra modum liberalis; in quo prudentioribus nostris maximè erat suspectus. *Nam nullo alio hodie visco subiectorum, & etiam quorumlibet aliorum hominum corda magis solent Principibus conciliari, nihilq́; alienos animos magis obligat, quàm munificentia, maximè principalis.* Suspectus ergo nimirum nobis erat, ne geminatis possessionibus, duplicato cum viribus imperio, acrior in nos insurgeret, & fatigaret vehementiùs. Quod tamen euacuatis nostris moliminibus, & frustra cohibere volentibus, lachrymosis hodie inspicimus oculis; quòd tantus terrâ mariq́ue in nos insurgit; quòd, nisi nos misericorditer visitauerit *Oriens ex alto*, nulla sit spes resistendi. *Tutius sanè videbatur puero, adhuc infra annos constituto, ministrare subsidium; non vt gratiâ eius, aliquid humanitatis videretur ei præstandum; sed vt suspectiori æmulo nutriretur aduersarius, quo remorante eius proposita, in nos fierent eius impetus infirmiores.*

VII. Libet paulisper ab historiæ textu, non euagandi inutiliter gratiâ, sed vt inferatur aliquid non absque fructu, discedere. Solet quæri, & verè meritò quærendum videtur, *quid causæ sit, quòd patres nostri in numero pauciore maiores hostium copias in conflictu sæpe sustinuerunt fortiùs; & frequentiùs, propriâ Diuinitate, in manu modica maiores eorum cuneos & innumeram plerunque multitudinem contriuerunt: ita etiam, quòd ipsum nomen Christianum, gentibus DEVM ignorantibus, esset formidini, & in operibus patrum nostrorum glorificaretur Dominus. Nostri autem temporis homines, versâ vice, à paucioribus sæpiùs deuicti; & cum pluribus nonnunquam aduersus pauciores frustra aliquid tentasse, & succubuisse aliquoties reperiuntur.* Considerantibus ergo nobis, & statum nostrum diligenter discutientibus, prima occurrit causa, in DEVM auctorem respiciẽs; quòd pro patribus nostris, qui fuerunt viri religiosi, & timentes DEVM, nati sunt filii perditissimi, filii scelerati, fidei Christianæ preuaricatores, passim & sine delectu per omnia currentes illicita: tales aut talibus peiores, qui dixerunt Domino DEO suo, *Recede à*
Iob.21,14. *nobis: scientiam viarum tuarum nolumus:* quibus meritò, peccatis eorũ exigentibus, gratiam subtrahat Dominus, tanquã ad iracundiã prouocatus. Tales sunt præsentis seculi, & maximè Orientalis tractus homines: quorũ mores, imò vitiorum monstra, si quis diligentiori stilo prosequi tentet, materiæ immẽsitate succumbat, & potiùs Satyram mouere videatur, quàm historiã texere. Secunda nobis causa ex latere occurrit; quòd tempore preterito, cùm illi viri venerabiles, zelo ducti diuino, ardore fidei

interiùs succensi, primùm ad Orientales partes descenderunt, erant bellicis assueti disciplinis, pręliis exercitati, vsum habentes armorũ familiarem. Populus verò Orientalis è contrario, longâ pace dissolutus, rei militaris expers, inexercitatus legibus præliorum, vacatione gaudebat. Vnde nõ erat admiratione dignum, si pauci plures sustinerent leuiùs, aut eis deuictis in bellicis euentibus meliorem calculum, & cum palma victoriam reportarent. In talibus enim (vt meliùs me norunt, qui sensus circa talia habent pleniùs exercitatos) *experientia vsu comparata longæuo & continuo, aduersus indoctas vires & carentes industriâ, solet sæpius obtinere.* Tertia quoque causa non inferior, nec minus efficax, iterum nobis se ingerit; quòd priscis temporibus singulæ penè ciuitates dominos habebant diuersos, vt more Aristotelis nostri loquamur; non subalternatim positos qui raro, paribus; frequentiùs, contrariis studiis agebantur. Contra quos diuersa sapientes, vel sæpiùs aduersa; sibique suspectos inuicem, minore periculo decertabatur: quippe qui nec ad communes iniurias propulsandas facilè possent aut vellent conuenire; nec in nostram leuiter perniciem armarentur, qui suos nimirum non minus quàm nostros formidini haberent. At nunc omnia regna nobis contermina, in vnius potestatem, Domino ira sustinente, redacta sunt: nam proximè præteritis temporibus, vir immanissimus, & nomen Christianum abhorrens, quasi pestem aliquam, *Sanguinus*, huius qui nuper obiit *Noradini* pater, post alia quæ violenter occupauit regna, nostrâ memoriâ nobilem & egregiam Medorum metropolim *Rages*, alio nomine *Edessam* dictam, fidelibus qui in ea erant, necidatis, cum omnibus finibus suis occupauit violenter. Item *Noradinus* eius filius, expulso Damascenorum rege, magis fraude suorum quàm viribus propriis, regnum illius sibi vendicauit, atque ad paternam adiecit hereditatem. Nouissimè idem *Noradinus* per ministerium & industriam *Siraconi*, regnum Ægypti antiquissimum, & opulentum nimis, sibi mancipauit: sicut superiùs, dum de regno domini *Amalrici* tractaremus, latiùs disseruimus. Sic ergo vt diximus omnia vicina nobis regna, vnius parent imperio, vnius nutibus seruiunt vel inuiti, ad vnius vocem, quasi vir vnus, in nostram armantur læsionem: non est qui dispari rapiatur studio; non est qui domini mandata impunè prætereat. Hæc sanè omnia *Salahadinus*, de quo sæpiùs mentionem fecimus, vir genere quidem humilis, extremæ conditionis homo, secundâ nimis arridente fortunâ, possidet: ex Ægypto & finibus adiacentibus auri primi & purissimi, quod *obryzum* dicitur, inæstimabilem habens copiam; ex aliis prouinciis equitum, pugnatorum, & aurum sitientium turmas habens innumeras; quas auri habentibus copiam, facilè est satis congregare. Sed nunc ad historiam redeamus. Placuit igitur, vt præmisimus, omnibus, qui aderant, quòd huic viro tam magnifico, & ita per successus continuos ad supremum culmen acceleranti, modis omnibus resisteretur: ne cùm ampliùs posset, in nos durior insurgeret aduersarius. Assumptis igitur Regni Principibus, congregatisque vndique militaribus auxiliis, ad partes Tripolitanas dominus Comes festinans contendit: ibique circa fines Archenses castrametatus, in ea regionis parte quæ dicitur *Galifa*, consedit.

VIII. Dum hæc apud nos geruntur, audiens filii *Noradini* patruus, princeps maximus, & inter Orientales gentis Parthorum potentissimus, nomine *Cotobedi*, quòd fratre mortuo, *Salahadinus* spretis humanitatis legibus, immemor factus suæ conditionis & beneficiorum sibi à patre pueri collatorum ingratus, ita contra dominum suum adhuc impuberem insurrexisset, congregatâ equitum numerosâ manu, quorum maxima dicitur esse illi copia, Euphrate transmisso, contra proditores suos, nepoti opem laturus aduenit. Erat autem hic maximus princeps, dominus illius antiquissimæ & famosissimæ ciuitatis *Niniue*, quæ olim *Ionæ* Prophetæ exhortationis verbo, in cinere & cilicio dicitur egisse pœnitentiam: nunc autem mutato nomine, loco etiam non multùm longè ab illa antiquiore remota, ex residuis ædificiorum & populi restituta, *Musula* dicitur: retentâ adhuc metropoleos dignitate, in omni Assyria. Hic postquam aduenit, in campestribus circa *Halapiam* castra locauit. Salahadinus interea nihilo segniùs *Bostro* primæ Arabiæ metropoli maximâ, *Heliopoli* quoque, quæ hodie vulgò dicitur *Malbec*, spontaneâ ciuium traditione sine bello receptis, vrbem *Emissenam*, quæ dicitur *Camela*, obsederat: & absque cunctatione aliqua tradita est ei à ciuibus eiusdem vrbis pars inferior: nam in colle quodam aliquantulum edito erat ciuitatis præsidium, satis

munitum, in quod fideles prædicti pueri se contulerant, quod tamen & armis & alimentis priùs satis & attentiùs communierant. Susceperat etiam nihilominus eiusdem prouinciæ vrbes illi conterminas, tradentibus locorum incolis, *Hamam*, *Cesaream*, & regionem vniuersam, vsque ad ipsam *Halapiam*. Hi ergo qui in arce erant ciuitatis Emissenæ, missis nunciis ad Comitem Tripolitanum, & nostros qui erant in castris, vt prædiximus, expectantes vt ab alterutra parte, in tanto tumultu optatis conditionibus euocarentur, rogant, vt ad eos venire non pigritentur, pollicentes non esse absque emolumento & condigno fructu, si sibi contra huiusmodi pestilentem hominem subsidia ministrarent. Porrò domini Comitis obsides in eodem municipio seruabantur, quos pro sua redemptione & certa pecunia vsque ad sexaginta milia aureorum, *Noradinô* patri pueri dum à carcere solutus egrederetur, obligauerat. Erant etiam ibidem & domini *Rainaldi* Sydoniensis, pro fratre suo *Eustachio*, obsides nonnulli. Sperantes ergo, quòd aliquo pacto eos pro spe subsidii, quod postulabant, à principe arcis, in qua erant, possent recipere, illuc celerrimè cum omni militia contendunt: vbi cùm nihil ponderis in eorum verbis reperissent: erat enim spes eis, per supradictum principem suum posse obsidionem solui: post multas tamen deliberationis varietates, in castra vnde priùs exierant, reuertuntur. *Salahadinus* interea videns, quòd nostri quasi indignati recesserant, factus inde erectior, & de eorum absentia præsumens plurimùm, *Halapiæ* viciniùs approximans, exercitum prædicti Principis cœpit ad pugnam lacessere, crebrisque irritare incursionibus: quo sæpiùs instigante, commissum est cominus & grauiter inter eos. Tandem deficientibus Niniuitis, proditione suorum, vt dicitur, pecuniâ corruptorum, victoriam obtinuit *Salahadinus*. Inde *Emissam* rediens, sicut priùs ciuitatem, ita demum & ciuitatis præsidium recepit. Inde ad Comitem legationem dirigens, dominum Comitem orat, ne suis successibus se opponat, sed permittat se cum filio *Noradini*, & aliis qui in auxilium eius venerant, experiri: ne autem & hoc ipsum sine condigna retributione contemnat, obsides suos & domini *Rainaldi* gratis offert restituendos. Placuit hoc verbum domino Comiti, receptisque obsidibus, prout pactis fuerat insertum, cæteris quoque nobilibus qui in eadem expeditione erant, non sine decenti munificētia dimissis, solutis castris, ad propria remearunt. Dicebatur horum omnium verborum dominus *Henfredus de Torono*, regius Constabularius, mediator fuisse, qui prædicto *Salahadino* nimiæ familiaritatis affectu deuinctus arguebatur. Factum est igitur contra propositum nostrum, *vt cui penitus fuerat obuiandum, ne contra nos factus potentior, solito vehementiùs insolesceret, eidem fauor noster accederet; & de nobis auderet sperare, qui in nostrum continuè ampliabatur detrimentum.* Egressi itaque à nobis circa Kal. Ianuarias, Kal. iterum Maii domum reuersi sunt.

IX. Iisdem diebus dominus *Mainardus*, bonæ memoriæ, Berythensis Episcopus, dum in vrbe Tyrensi languore correptus aliquantulum ægrotasset, morte præuentus est septimo Kal. Maii, cuius anima requiescat in pace. Eodem mense, cùm Tyrensis ecclesia septem vacasset mensibus continuis, consonante cleri & populi voto, Regis quoque, vt moris est, conueniente assensu, DEI patientia potiùs, quàm meritis nostris, ad regimen illius Ecclesiæ vocati sumus, & infra decem dies in Ecclesia Dominici Sepulchri, per manus domini *Amalrici* Hierosolymitani Patriarchæ, munus consecrationis, sexto Idus Iunii, auctore Domino, suscepimus, licet indigni. Per idem tempus Salahadino circa partes illas arctiùs occupato, nunciatum est domino Regi, Damascenorum fines, absque militia, & sine rectore, patere satis apertè ad prædam, & ad alia incommoda sustinenda, quæ hostibus iure belli possunt inferri. Quo comperto, congregatis militaribus copiis, *Iordanem* transiens, per syluam quæ Paneadensi adiacet ciuitati, & ab ea nomen ducit, *Libanum* famosissimum promontorium habens ad læuam, agrum Damascenum attingit. Erat autem tempore messis. Discurrentes ergo nostri, & totam regionē obambulantes liberè, fruges siue in arcis comportatas, siue solo hærentes, siue per agros manipulatim congestas, incendiis tradunt. Homines autem, præcognito eorum aduentu, ad loca munitiora cum vxoribus & paruulis se contulerant. Sicque pro arbitrio nostri regionem habentes, peruenerunt vsque *Dariam*. Is locus suburbanus est, *Damasco* conterminus, vix ab ea distans miliaribus quatuor: inde etiam *Bedegene*, qui locus ad radicem Libani situs, perspicuas emanat aquas, vnde *domus voluptatis* dicitur, perueniunt:

ueniunt: & inuitis, & multùm renitentibus incolis, occupant locum violenter: spolijs inde ditati, prædam & manubias secum trahentes, cernētibus nec contradicere valentibus Damascenis, sani & incolumes post dies aliquot domum reuersi sunt. Per idem tempus dominus *Hernesius* bonæ memoriæ, Cæsariensis Archiepiscopus defunctus est: inque loco eius, dominus *Eracleus* Hierosolymitanus Archidiaconus electus & consecratus est.

XI. Anno secundo regni domini *Balduini* quarti, *Salahadino* adhuc circa partes Halapię negotiis occupato, mense Augusto, primâ die mensis, conuocatis Regni Magnatibus & collectâ militiâ, iterum dominus Rex hostium fines ingreditur, pertransiensque agrum Sydoniensem, & montana, quæ media sunt inter nostros & hostium terminos conscendens, peruenit ad locum bonis temporalibus commodum penè omnibus, glebâ vberem, fontibus irriguum, cui nomen *Messaara:* inde in vallem quæ dicitur *Bacar*, descendens, terram reperit, vt legitur, lacte & melle manantem. Hanc regionem existimant quidam dictam fuisse olim *Ituream*, cuius in Euangelio *Lucæ*, *Philippus* Herodis senioris filius, tetrarcha (Luc. 3. a) dicitur, simul & Traconitidis regionis; antiquiùs autem, videlicet tempore Regum Israël, *saltum Libani* nuncupatam, eò quòd ad radices Libani porrecta distenditur vallis opimo solo, aquis salubribus, populorum numerositate, suburbanorum frequentiâ, & aëris gratâ temperie commendabilis. In huius partibus submissioribus ciuitas ostenditur vsque hodie validis mœnibus circumsepta, multa prætendens nobilitatis pristinis in ædificiis argumenta, cui nomen est modernum *Amegarra*. Hanc quidam antiquitatis perscrutatores, arbitrantur esse *Palmuream*, nobilē quondam in Phœnice coloniam: cuius memoriam facit *Vlpianus* Tyrius in *Digesto nouo*, titulo 10. *de Censibus*. Huc peruenientes nostri, cœperunt omnē regionem liberè, nemine contradicente, perlustrare, incendiisque vastare vniuersa: incolæ autem regionis ad montes confugerant, ad quos non erat facilè iter nostris peruium: greges verò & armenta pro maxima parte in paludibus, quæ erant in vallis medio, vbi pascua erant vberrima, aduentu nostrorū præcognito, collocauerant. Interea Comes Tripolitanus, ex condicto per agrum Bibliensem, iuxta castrum quod *Manethera* dicitur, subitò in fines Heliopolitanos ingressus, in eadem valle, cum suis, cūcta incēdiis cremare nunciatur. Quod audientes nostri, obuiam illis properātes, illi quoque nihilo minus occurrere nobis optātes, cōuenerunt quasi in vallis medio: quod audiens *Semsedolus* Salahadini frater, qui Damasci residebat procurator, congregatâ militiâ, locorum etiam incolis conuenientibus, resistere tentat, acies instruit, nostris obuiam ire parat. Nostri quoque ordinatis agminibus, animo proniore occurrunt; decertatur vtrinque viriliter: sed diuinitate propitiâ multis interfectis, captis innumeris, hostis in fugam versus est. *Semsedolus* cum paucis euadens, ad montis ardua se contulit. Nostri verò hostilibus onusti spoliis, cum armentis & præda maxima redeunt: paucis tamē, imprudenter, qui paludes prœliandi gratiâ fuerant ingressi, dum vias ignorant, & nostrorum ita subitū non opinantur regressum, amissis. Reuersus ergo dominus Rex, & sui, cum omni sospitate, trahentes boum armenta, ouiumque greges & supellectilem omnimodam, victoriæ argumenta & felicitatis insignia, Tyrum auctore Domino peruenerunt. Comes quoque Tripolitanus, eodem quo venerat itinere, secum etiam prædam referens innumeram, ad propria feliciter cum suis omnibus se contulit. Eodem anno dominus *Rainaldus de Castellione*, qui domino Raimundo Principi Antiocheno, in eodem Principatu successerat, vxorem eius, *Constantiam* nomine, ducēs, post multos annos captiuitatis suæ, quam apud Halapiam duram nimis passus fuerat, interuenientibus amicis suis, & multæ quantitatis pro eo numeratâ pecuniâ, libertati restitutus; simulque cum eo *Iosce-linus*, Ioscelini Comitis Edessani filius, domini Regis auunculus, studio & industriâ *Agnetis* Comitissæ, vxoris *Rainaldi Sydoniensis*, sororis suæ, matris videlicet Regis, ereptus à vinculis, in pristinam libertatem se recepit. Eodem anno, mense Maio, secundâ mensis die, per nostrum ministerium, in ecclesia Tyrensi, munus consecrationis susceperunt, dominus *Odo* Sydoniensis electus, qui eiusdem ecclesiæ Tyrensis fuerat præcentor, & dominus *Rainaldus*, Berythensis electus.

XII. Eodem quoque tempore dominus *Manuel* Imperator Constantinopolitanus, illustris memoriæ & amplectendæ in CHRISTO recordationis, cuius beneficia & liberalitatem eximiam vniuersus penè sentit mundus, dum contra immanissimam

Turcorum gentem, & impium eorum ducem, *Iconii Soldanum*, pro ampliando Christiano nomine, pietatis commendabili motu decertat, peccatis nostris exigentibus, suorum stragem infinitam, & copiarum Imperialium, quas secum supra hominum etiam opinionem trahebat, enormia circa Iconium passus est dispendia: vbi etiam de consanguineis eius, viri illustres, & inclytâ recordatione digni, in acie occubuerunt: inter quos & *Ioannes Protoseuasto*, eiusdem domini Imperatoris ex fratre nepos, vir egregiæ liberalitatis & memorandæ magnificentiæ, cuius filiam *Mariam* dominus *Amalricus* vxorem duxerat, dum strenuè resistit hostibus, multis confossus vulneribus interiit. Ipse tamen ex plurima parte receptis exercitibus, sed sinistro casu, mente supra modum consternatus, in suos fines corpore incolumis se recepit. Dicitur autem suorum ducum qui præibant agmina, magis imprudentiâ, quàm hostium viribus id accidisse. Nam cùm patentes amplæque viæ, ad producendas acies, & sarcinarum moles commodiùs trahendas, & impedimentorum omne genus subuehendum, quod & numerum excedere dicebatur & mensuram, non deessent, incautè nimis in periculosas locorum angustias præcipites se dederunt, vbi nec hostibus, qui loca eadē iam occupauerāt, dabatur resistere; nec referendi vices copia ministrabatur. Ab ea die, huius tam sinistri casus prædictus dominus Imperator, adeò menti perhennem dicitur impressisse memoriam, vt de cætero nec solitâ mentis hilaritate, quâ singulariter præminebat, lætiorem se suis, id admodum postulantibus, exhiberet; nec corporis sospitate quâ plurimùm pollebat, vsque in supremum vitæ diem frueretur: ita sanè continuâ facti refricatione vrebatur, vt nec animo quies, nec menti consueta tranquillitas indulgeretur.

XIII. Tertio regni eiusdem domini *Balduini* anno, circa Octobris initium, dominus *Willelmus* Marchio, qui cognominatus est *Longaspata*, filius Marchionis *Wilelmi* senioris de Montefettato, vocatus à domino Rege, & vniuersis Regni Principibus, tam secularibus quàm ecclesiasticis, apud Sydonem applicuit: cui infra quadraginta dies, postquam aduenit, quoniam anno præcedente, dum ad hoc specialiter citaretur, id per manum domini Regis, & omnium Principum iuramentis corporaliter præstitis firmatum fuerat, dominus Rex sororem suam, natu se priorem, vxorem dedit: & cùm ea Ioppen & Ascalonem vrbes maritimas cum pertinentiis suis, & vniuerso Comitatu, sicut prius pactis insertum fuerat, eidem contulit: inuitis tamen & palàm contradicentibus quibusdam, quorum consilio vocatus fuerat, non satis attendentibus, quoniam *varii & inconstantis hominis est, aduersus sua facta venire*. Erat autem prædictus Marchio, adolescens decenter procerus, formâ commendabilis, crine flauus; animosus viriliter; iracundus, ita vt modum excederet; liberalis plurimùm; profusus mente, & qui nihil vnquam vellet occultare propositi; talem se foris exhibens, qualem intus gerebat animum; multùm in cibo, in potu quoque maximè superfluus, non vsque tamen ad animi læsionem: armorum vsum & experientiam ab ipsa ineunte ætate pleniùs dicebatur habere: nobilis secundùm seculi dignitatem, ita vt in eo, aut nullum, aut rarissimum diceretur habere parem. Pater quippe eius domini *Philippi* Francorum Regis auunculus erat, matris eius videlicet frater: Mater verò eius, domini *Conradi*, illustris Romanorum Imperatoris soror fuerat, domini *Frederici*, qui nunc post dominum inclytæ recordationis *Conradum* patruum suum, strenuè Romanum administrat Imperium, amita: & ita vtriusque illorum illustrium Regum, pari gradu consanguineus erat præfatus Marchio. Ductâ demum vxore, cùm vix tribus mensibus cum ea fuisset corpore incolumis, decidit in ægritudinem difficilem nimis: quâ quasi mensibus duobus sine intermissione laborans, sequenti Iunio, domino quoque Rege apud eandem Ascalonam grauiter ægrotante, in fata concessit, vxore prægnante relictâ: cuius corpus Hierosolymam deuectum, in vestibulo ecclesiæ domus Hospitalis, intrantibus ad læuam, magnificè satis, per nostrum ministerium, tumulatum est. Circa id temporis *Henfredus de Torono*, regius Constabularius, dominam *Philippam*, domini *Raimundi* Antiochiæ Principis filiam, domini *Boamundi* tertii, qui nunc eundem regit Principatum, & dominæ *Mariæ* Imperatricis Constantinopoleos sororem, vxorem duxit, quam *Andronicus* domini Imperatoris consanguineus, prius vxorem habuerat: hacque dimissâ, dominam *Theodoram*, domini Regis Balduini viduam, neptem suam impudenter nimis sed & impudicè non minùs, clàm abduxit. Hic de

quo

quo prædiximus, dominus *Henfredus* statim ex quo illam in domum traduxit suam, cœpit desperabiliter infirmari: illa quoque nihilo minus, languore nimio correpta, infra paucos dies vitam finiuit. Quarto anno regni eiusdem domini *Balduini* XIV.
quarti, mense secundo, circa Kal. Augustales, diu expectatus *Philippus Comes Flandrensium*, apud Acconensem applicuit ciuitatem: cuius aduentu dominus Rex, qui ab Ascalona Hierosolymam, in lectica adhuc ægrotans se fecerat deferri, exhilaratus plurimùm, mittens de principibus suis & ecclesiarum prælatis, multiplici fecit eum honore præuenire. Cui etiam postquam Hierosolymam peruenit, vbi adhuc Rex grauiter infirmabatur, communicato consilio vniuersorum, domini videlicet Patriarchæ, Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, & Priorum, Magistrorum quoque Hospitalis & Templi, & omnium Principum laicorum, obtulit ei potestatem, & liberam & generalem administrationem super Regnum vniuersum, *vt & in pace & in guerra, intus & foris, super maiores & minores plenam haberet iurisdictionẽ; & vt super thesauros & reditus Regni liberè exerceret arbitrium suum.* Qui habito cum suis consilio, respondit: *Quòd ipse nõ venerat ad hoc, vt potestatem aliquam acciperet, sed vt seruitio se manciparet diuino, cuius gratiâ venerat: nec erat eius propositi, quòd alicui administrationi se obligaret, quin liberè posset, cùm eum sua reuocarent negotia, ad propria redire. Sed dominus Rex in regno suo procuratorem ordinaret quem vellet, & ipse, tanquam domino suo Francorum Regi, ob regni vtilitatem ei vellet obedire.* Videntes ergo quòd ita penitus, quod obtuleramus, renueret, iterum per Principes suos dominus Rex eũ fecit deuotissimè rogari, vt saltem expeditionis in proximo futurę, quã multo priùs tempore cum domino Imperatore Constantinopolitano ordinauerat, & vniuersi exercitus Christiani dux vellet esse; & prælia Domini contra Ægyptios procuraret. Ad quod verbum, sicut & ad prius respondit. Cõstituit ergo dominus Rex, sicut & priùs ante introitum Comitis fecerat, Regni & exercituum procuratorẽ dominum *Rainaldum*, quondam Antiochiæ Principem, virũ approbatæ fidei & mirabilis constantiæ: qui si dominus Rex in propria persona venire non posset, administraret Regni negotia, cum consilio tamen domini Comitis per omnia regeretur. Cùmque hoc ipsum domino Comiti nunciatum esset, respondit: *Quòd non videbatur ei talis procurator necessarius; sed talem ordinaret, cuius & belli gloria, si DEVS ita prouideret; & dedecus, si Dominus ita pateretur, esset proprium; & cui regnum Ægypti cederet, si dominus illud in nostram traderet ditionem.* Ad hoc respondimus, qui missi à Rege fueramus: *Quòd talem non posset dominus Rex constituere procuratorem, nisi eundem Regem crearet: quod neque domini Regis, neque nostri erat propositi.* His ita se habentibus, tandem aperuit euidentiùs mentis arcanum; & quò tota eius properabat intentio, non habuit occultum, dicens: *Mirum esse quòd de matrimonio consanguineæ suæ nullus eum conueniret.* Audientes hoc verbum, admirati sumus hominis malitiam, & sinistrum mentis conceptum, quòd qui tam honestè à domino Rege susceptus fuerat, contra leges consanguinitatis, hospitalitatis immemor, in supplantationem domini Regis hæc moliri attentaret.

Libet paulisper digredi, vt pleniùs auditorum sensibus ingeratur, quidnam XV.
sit, in quo prædictum Comitem, malitiosè versatum, tum ex multorum relationibus, tum etiam ex eius confessione cognouimus. Quidam potens homo, cum domino Comite peregrinationis illius comes venerat, *Aduocatus* videlicet de *Betuna*, qui duos secum traxerat filios iam adultos. Hic, vt dicitur, suffragio visus Comitis *Wilelmi de Mandauilla*, qui cum eodem Comite, eâdem viâ venerat, dominum Comitem circumueniens, persuadere cœpit, quòd maximis sibi compendiis vti posset dominus Comes, in facto Regni: dicens se amplissimum habere patrimonium, in eius Comitatu, quod vniuersum domino Comiti hereditario iure possidendum daret, si elaboraret sæpèdictus Comes, vt duæ filiæ domini Regis *Amalrici*, apud duos filios suos nuptui locarentur. Erant autem domini *Amalrici* profectò duæ filiæ, vna quæ vxor fuerat Marchionis; altera infra annos nubiles constituta, cum domina Regina matre eius apud Neapolim degens. His ergo verbis assensum præbens Comes, pronum se dabat, vt verbum hoc effectui mandaretur. Sed nunc redeamus ad propositum. Intellecto ergo quorsum spiritus Comitis anelaret, respondimus: *Quòd domino Regi id priùs oporteret nunciari; quodq́; illi videretur de communi consilio respondendum, die crastinâ renunciaremus.* Facto mane, priùs tamen habito consilio, redeuntes ad Comitem, respondimus: *quòd apud nos consue-*

tudo erat, vsu approbata longæuo, quòd viduam, & maximè prægnantem, infra annum luctus non sit honestum, ad vota migrare secunda: & vix præterierant tres menses à morte mariti. *Vnde non esset nobis imputandum ad malum, si contra disciplinam temporum & regionis nostræ, de matrimonio prædictæ dominæ nullum habuerimus tractatum. Tamen vniuersis nobis gratum esse & acceptum, si cum eius, ex quo præsens erat, consilio, de verbo prædicto tractaretur: nam pro certo dominus Rex, & in hoc, & in omnibus aliis negotiis, eius semper proposuerat specialiter regi consilio, & eius quantum cum suo honore posset, deseruire voluntati. Præiret ipse in verbo, & nominaret aliquam personam, ad hoc idoneam: & nos de communi voluntate, in facto præsenti, parati eramus procedere*. Quod verbum molestè ferens, dixit: *Se id omnino non facturum, nisi priùs vniuersi Principes iurarent, quòd sine contradictione, eius starent verbo: nam hoc esset personam alicuius nobilis dehonestare, si eo nominato, repulsam pateretur.* Nos autem respondimus: *Quòd illud omninò contra domini Regis, & nostrā esset honestatem, si eius sororem personæ ignotæ, & cuius etiam nomen ignoraretur, traderemus.* Tandem cognitâ Regis & Principum omnium voluntate, licet plurimùm indignans, & iratus, ab hoc verbo destitit.

XVI. Erant per idem tempus Hierosolymis, domini Imperatoris nuncii, viri inclyti & eminentes, dominus *Andronicus*, qui cognominatur *Angelus*, domini Imperatoris ex sorore nepos; *Ioannes* vir magnificus, Megaltriarcha; vir nobilis *Alexander*, Comes Cupersanensis de Apulia; *Georgius Sinaites*, Imperialis aulæ familiaris. Hi ex præcepto Imperiali ad dominum Regem venerant, arbitrantes tempus esse sicut & sperabatur, vt in aduentu domini Comitis Flandrensis, pacta, quæ aliquando inter dominum Imperatorem, & dominum Regem *Amalricum* inita fuerant; postmodum inter eundem dominum Imperatorem, & dominum *Balduinum* qui in præsenti regnat, non dissimilibus conditionibus fuerant innouata, auctore domino, contraherētur ad effectum. Et ob hoc curia generalis apud eandem sacratissimam Vrbem indicta fuerat, conuenientibus in vnum vniuersis Regni Magnatibus. Erat omnibus spes vna, eaque quasi fouebat vniuersos, quòd *auxilio & consilio* prædicti Comitis & suorum Regnum DEO amabile, optatum susciperet incrementum, & de conterendis CHRISTI hostibus, diligens haberetur tractatus: cùm subitò, vt præmisimus, in sinistrum latus mutatus est Comes, & promissorum immemor, ad alia se conuertit negotia, omne spei nostræ firmamentum euacuans. Instant tamen Imperiales Apocrisarii, vt pactis staretur, allegantes, *moram solere secum periculum trahere: per eos non stare, quo minus in concepto negotio procederetur: verùm se paratos asserunt, omnes pactis insertas conditiones, fideliter & largâ interpretatione velle adimplere*. Nos autem audientes legatorum verba, deliberatione habitâ, visum est expedire, vt domino Comiti verbum ex ordine panderetur: quo accito, & præsente, propositus fuit ei pactorum inter nos & dominum Imperatorem in scriptis fideliter tenor, eius aureâ bullâ munitus. Quo diligenter lecto, & intellecto plenius, quæsitum est ab eo, *Quid sibi videretur?* Qui respondit: *Se hominem peregrinum esse, locorum ignarum, & maximè regionis Ægypti, quæ longè ab omnibus aliis regionibus, alterius dicitur esse conditionis; quæ certis temporibus aquis irrigetur, & occupetur vniuersa. Nos autem meliùs nosse & locorum faciem, & abeundi opportunitatem: tamen se audiuisse ex eis qui frequenter in Ægyptum descenderant, tempus ad eius impugnationem non conuenire*. Adiecitque, *quòd hyems in proximo erat; Ægyptus verò aquis Nili restagnantis operiebatur. Iterum infinitam Turcorum multitudinem illuc confluxisse* audierat. Timebat præterea, & maximè, *ne iter agentibus, aut etiam peruenientibus, alimenta deficerent, & inediæ molestiâ conficeretur exercitus.* Ad hoc nos, videntes quòd caluas quæreret occasiones, ne sub hoc prætextu viam declinaret, obtulimus ei sexcentos camelos, ad victualia, arma & cætera impedimentorum genera per terras deportanda: & naues quotquot haberet necessarias ad alimēta, siue bellicis vsibus necessarias, machinarum moles per mare deuehendas. Quibus omnibus spretis, subintulit: *Quòd omninò in Ægyptum non descenderet nobiscum; ne fortè ipse, & qui eum sequerentur, fame perire compellerentur*: adiecit etiam, *quod ipse consueuerat, per opulentas regiones suos trahere exercitus; nec possent sui huiusmodi tolerare inopias: sed eligeremus alias partes, vbi commodiùs & faciliùs ad Christiani nominis incrementum, & exercitus ducere, & hostes CHRISTI conterere possemus: & ad hoc ipse cum suis libenter se accingeret.*

XVII. Porrò nobis nec tutum erat, nec honestum a pactis discedere. Nam domini Imperatoris nuncii, præclari & nobiles viri, cum infinita pecunia præsentes erant, paratos se asserentes, vt præmisimus, con-

mus, conuentiones inter nos & dominum Imperatorem initas fideliter adimplere: habentes in portu Acconensi septuaginta galeas, exceptis aliis nauibus, ad iter & opus condictum sufficientes: item *iuramentis nostris obuiare, inhonestum nimis & periculosum videbatur.* Quòd si etiam cum assensu Imperialium nunciorum res in aliud tempus differri potuisset, præsens domini Imperatoris auxilium deserere, nō reputabamus tutum, timentes indignationem eius, quæ nobis poterat esse nimis periculosa. Igitur iuxta condictum nostrum, secundùm quod priùs conuenerat, consentientibus partibus vtrisque, iter nostrum firmauimus, ad opus nos accingētes, quod ante multò cum domino Imperatore constitueramus. Quo audito, Comes Flandrensis iterum contra nos vehementiùs cœpit inflāmari, dicens: quòd in eius contumeliam totum hoc fuerat fabricatum. Et factum est post multa, vt eius quocunq; modo satisfaceremus voluntati, quòd de communi tam nostrorum quàm Græcorum consilio, iterum expeditio dilata est, vsque per totum Aprilem sequentem. His ita gestis, dominus Comes, cùm Hierosolymis quasi per quindecim dies fuisset, cōpletis orationibus, & sumptâ palmâ, quod est apud nos consummatæ peregrinationis signum, quasi omninò recessurus, *Neapolim* abiit. Vnde post dies aliquot, ad nos misit Hierosolymam *Aduocatum de Betuna*, cum quibusdam aliis de suis hominibus: qui nobis ex parte domini Comitis nunciarunt, quòd Comes paratus erat, & hæc erat eius deliberationis summa, quocunque nobis videretur optimum, siue in Ægyptum, siue ad alias partes nos sequi. Quo comperto, etsi nobis videretur ridiculū toties mutare sententias, & nimiæ instabilitati videretur meritò imputandum, nulli certò hærere proposito: tamen Græcos, licet inuiti conuenimus, videntes Comitis intētionem. Non enim erat eius propositi dicta cōpensare operibus: sed ad id summâ ope nitebatur, quòd nos in culpam traheret, & scribere vltramontanis Principibus posset, per nos stetisse, quo minus in negotio esset processum. Culpam ergo suā in nos retorquere volens, prædictos ad nos miserat: nullo modo sperans, quòd Græci ad nostram iterum redirent voluntatem.

Conuenimus ergo Græcos, XVIII. tentantes, si vellent iterum pactis stare prioribus: & si Comes nobiscum veniret, vtrum vellent in Ægyptum descendere? Qui respondentes: *Quamuis tempus esset artum nimis, vt exercitus possent præparare suos, tamen si Comes propriâ manu vult iurare, quòd veniat nobiscum; & si contigerit eum, vel hic, vel in via infirmari, quòd suos mittat; & quòd in tota expeditione* bonâ fide, sine fraude, & malo ingenio, *pro Christianitatis incremento laboret: & quòd non* sit in consilio vel auxilio, *quòd pacta inter dominum Regem & dominum Imperatorem tractata & conscripta, ex aliqua parte infringantur; & idipsum homines suos iurare fecerit, licet nobis nimis durum, & contra virile constantiam videatur, toties mutare consilia, tamē vt Regni huius DEO amabilis, & domini Imperatoris amplietur gloria, veniem⁹.* Hic, cùm suum iuramentū, *Aduocatus* & qui cū eo missi fuerāt, super dictis cōditionibus offerrēt, nec omnia tamē prædicta cū suo iuramēto vellent cōprehendere, nec Comitis promitterēt iuramentum, noluimus ampliùs verbis inutilibus insistere: solutum est colloquiū nostrum; sumptaq; licentiâ, Imperiales legati, negotiū sæpè dictu, vsque in tempus opportunum differētes, ad propria redierunt. Post hoc cœperunt nuncii Comitis quærere, ex quo prædicta nō posset esse in præsenti expeditio, *Quid cū auxilio Regni dominus Comes posset facere, ne omninò videretur ociosus?* Placuit tandem iis quibus verbum erat hoc propositū, quòd in terram Tripolitanam aut Antiochenā proficisceretur: ibi enim videbatur quòd ad honorem suum, & Christianitatis incrementum, aliquid posset operari. Erant nonnulli, qui domino Principi Antiocheno, qui præsens erat, & domino Comiti Tripolitano imputabant, quòd Comes ita erat aduersus profectioni in Ægyptū; nitebātur enim, vt dicitur, ad suas eum partes trahere, sperantes eius auxilio aliquid adoriri, ad incrementum suarum regionū respiciens: sed spe suâ frustrati sunt: quia nec apud nos, nec apud eos quippiam memoriâ dignum ei datum est diuinitus consummasse. Dignum quippe erat, vt cui Dominus suam subtraxerat gratiam, in nullo prosperaretur. Quia *superbis resistit DEVS, humilibus autem dat gratiam.* 1. Pet. 5. 5. Promisit tamen dominus Rex, se cooperatorem & adiutorem futurū: tradiditque ei illuc eunti, centum equites de suis, & peditum duo millia. Et in hoc statu erant res nostræ, circa Kal. Octobris. Assumptis ergo suis, & domino Comite Tripolitano, Magistroque domus Hospitalis & multis ex fratribus Militiæ Templi, ad partes contendit Tripolitanas. Per idem tempus do-

minus *Balianus de Ibelim*, frater domini *Balduini de Ramis*, viduam domini Regis *Amalrici*, Reginam *Mariam*, filiam *Ioannis* Protoseuasti, vnde superius fecimus mentionem, domino Rege id permittente, vxorem duxit: cum qua etiam Neapolitanam vrbem, quam illa possidebat nomine donationis propter nuptias, in vita vxoris habendam suscepit.

XIX. Perueniens igitur ad partes destinatas Comes, compositis ad iter necessariis, ordinatisque agminibus, cum Tripolitano Comite & suis, terras hostium ingreditur, circa *Emissenam* & *Hamam*, morem facientes aliquam, non sine hostiũ damno. *Salahadinus* enim completis pro voto in illa regione negotiis, factâ cum filio *Noradini* pro suo arbitrio pace, in Ægyptum descenderat: timens ne ille de quo prædiximus, apparatus, & diu promissa expeditio, illuc, sicut dispositum multò ante fuerat, properaret. Traxerat ergo secum, quoscunque & vndecunque eos corrogare poterat, maximas militum copias: illuc robur cõgerens, vbi videbantur maiora emergere posse negotia. Inuenientes igitur Comes & sui, regionem viribus vacuam, liberiùs poterant euagari: municipia tamen, & ciuitatum præsidia, alimentis, armis & custodibus satis erant & sufficienter munita. Cognito verò dominus Princeps, quòd hostium fines ingressi essent, sicut ex condicto inter eos conuenerat, ipse verò aliâ viâ properans adiungit se illis. Conuenientes itaque corpore, conuenerunt & mente: idque temporibus præsentibus magis opinantes expedire, placuit vt castrum *Harenc* obsiderent. Est autem prædictus locus, in territorio Chalcidensi, quæ ciuitas hodie vulgò appellatur *Artasia*, nobilis aliquando, nunc ad instar paruissimi redacta oppidi. Distat autem vterque locus ab Antiochia quasi miliaribus duodecim. Ad quem locum vbi peruentum est, locatis in gyrum castris, locum ex omni vallant parte, vt nec obsessis exitus; nec ad eos, subsidium ministrare volentibus, liber pateret introitus. Proinde machinas, & quæ ad vsus huiusmodi solent esse necessaria, construunt: & quandam quasi perpetuitatem obsidionis & propositi constantiam promittentes, casas componunt vimineas, & propter ingruentem hyemem vallis castra muniunt, ne torrentium impetu damna rerum sustineant in aliquo. Porrò ab Antiochia & suburbanis confinibus ruris incolæ, & illius professionis homines, certatim student necessariam ministrare alimoniam. Erat sæpedictum castrum filii *Noradini*, idque solum in partibus illis *Salahadinus* ei dimiserat. Vallato igitur vndique municipio, temporibus certis, & per vices, more solito, oppidanis dabant assultus, & machinis ac tormentis mœnia quatientes, obsessis negabant requiem.

XX. Interea dum hæc in partibus Antiochenis geruntur, *Salahadinus* audiens, quòd Comes, & totius exercitus Christiani robur, quod ipse non sine timore vehementi in Ægypto præstolatus fuerat, ad partes se contulerat Antiochenas: arbitratus non imprudenter, quòd Regnum viribus vacuum impunè posset inuadere; & duorum alterum faciliùs obtinere, aut obsidionem ab obsesso dimouere municipio; aut hostibus illic perseuerantibus, de his qui in Regno remanserant, obtinere triumphum. Collectis igitur vndique militaribus copiis, in multitudine graui, & armis & omnibus penè quæ in bello solent vsui esse, solito instructiore, egressus de Ægypto, per vastitatem interiectæ solitudinis, maturato itinere peruenit ad vrbem antiquissimam, desertam tamen, *Laris* nomine: vbi depositâ impedimentorum parte, & sarcinarum onere subleuato, assumptis sibi qui expeditiores, & pugnandi peritiores videbantur, relictis post se oppidis nostris *Darum* & *Gazâ* vrbe famosissimâ, subitò ante *Ascalonam*, præmissis quibusdam excursoribus, irruit. Dominus verò Rex, aliquot diebus ante, de aduentu eius præmonitus, id quod residuum erat in Regno militiæ, celeriter conuocans, cum suis eandem vrbem, paucis ante diebus ingressus fuerat. Aberat (vt præmisimus) Comes Tripolitanus cum centum ex nostris militibus, de multo numero electis; Magister quoque Hospitalis cum fratribus suis, & pars maxima Militiæ Templi: reliqua verò pars fratrum in *Gazam* se receperat, timentes ne eam, quia prima de vrbibus nostris ei occurreret, *Salahadinus* obsideret: Item *Henfredus* Regius Constabularius, ægritudine maximâ (vt diximus) laborabat. Paucos igitur secum habens dominus Rex, vt comperit, quòd per campestria nobis contermina liberè & hostiliter vagarentur & discurrerent hostes, inuocato diuino auxilio, relictis qui ciuitatem tuerentur, vrbe cum suis egreditur, tanquam cum eis pugnaturus. *Salahadinus* verò prope ciuitatem gentem suam in vnum collegerat. Egressus autem Christianus

ſtianus exercitus, inſpectâ partis aduerſæ multitudine infinitâ, qui ſenſus habebant magis exercitatos in talibus,tutiùs eſſe dicebant *in ſe ſubſiſtere, quàm dubiis belli euentibus inconſultè ſe committere.* Ita ergo vſq; ad veſperã,habitis tamẽ interdum ſingularibus conflictibus,quamuis proximæ eſſent vtrinque acies,eorum impetus ſuſtinuerunt noſtri. Adueſperaſcente autem die, periculoſum credẽtes,in tam modica manu,caſtris ſe committere illa nocte,præſertim cùm tanta eſſet hoſtium immenſitas, in ciuitatem Aſcalonam iterum prudenter ſe receperunt. Quod factum,in tantam Salahadinum cum ſuis erexit præſumptionem, vt iam non in ſe ſolidè ſubſiſteret, ſed ambularet in mirabilibus ſuper ſe; & iam quaſi victor,commilitonibus ſuis Regni ſubiugati portiones certas deſignaret. Cœperũt ergo de cætero,quaſi pro votis obtinentes omnia,incautiùs diſcurrere, habere ſe imprudentiùs,paſſim per turmas inordinatis agminibus vagari.

XXI. Nocte ergo illâ opinati ſumus, quòd ante vrbem caſtra locarent ſua, in ea regione, vbi pridie fuerant; aut vrbi viciniùs ſe conferentes, ipſam obſidione clauderent. Verùm ipſi neque ſibi neque equis requiem indulgentes, cateruatim vniuerſam perluſtrantes regionem, prout cuique impetus erat, ad diuerſa rapiebãtur. Erat autem inter eorũ ſatrapas quidam,*Iuclinus* nomine, vir bello ſtrenuus, ad quælibet tentanda pronus; vir apoſtata, qui relictâ mediatoris DEI & hominum fide, ad Gentilem impietatem deuia ſecutus, ſe contulerat,natione Armenius. Hic,cùm acie cui præerat, vſque *Ramam* vrbem in campeſtribus ſitam peruenit; inueniensque eam vacuam, ſuccendit: diffidentes enim illius loci ciues,eò quòd non eſſet munita commodè,partim cum domino *Balduino* Rege in expeditionem apud Aſcalonam profecti fuerant; pars cum infirmiore manu, cum mulieribus & paruulis in Ioppen ſe contulerant; pars in caſtrum in montibus,ſitu munitum ſatis,cui nomen *Mirabel*,aſcenderant. Incensâ igitur vrbe,prædictus *Iuclinus Liddam*, finitimam vrbem, cum omni ſuo comitatu properat, locum partitis agminibus, ſubitò vallat in circuitu: deindè ſagittarum immiſſâ grandine, & omni armorum genere, incluſos aggreditur, & inceſſanter fatigat. Contulerat ſanè ſe populus omnis ſuper eccleſiam beati martyris Georgii. Porrò tantus noſtros inuaſerat timor, vt iam non eſſet ſpei reſiduum,niſi in fuga: nec ſolùm his qui in campeſtribus habitabant, vbi tam liber hoſtium erat diſcurſus, verùm etiam & montium incolis tantus incubuerat horror, vt Ciuitatem ſanctam prope deſererent eius ciues; & de vrbis tuitione diffidentes,in arcem quę dicitur *Dauid*,reliquâ parte ciuitatis neglectâ,ſe certatim conferrent. Proceſſerant quippe excurſores vſque ad locum qui dicitur *Calcalia*, & obtexerant penè vniuerſam ſuperficiem terræ eorum præambuli; & iam etiam dimiſſis campeſtribus,ad montana conſcendere diſponebant. Hæc erat facies regionis deſolatæ, & oppreſſæ amaritudine, in die qua obtexit eam caligine Dominus in furore ſuo, ad iracundiam prouocatus: tamen *non continuit in ira ſua miſericordias ſuas, nec oblitus eſt miſereri; ſed conuerſus, conſolatus eſt nos, & appoſuit vt complacitior ſit adhuc, & ſecundùm multitudinem dolorum noſtrorum,in corde noſtro conſolationes eius lætificauerunt animas noſtras.* *Pſal.76.7,9. & 93,19.*

XXII. Nam dum hæc ita in partibus illis geruntur, dominus Rex audiens quòd fines eius longè lateque, hoſtium multitudo diffuſa penitùs occupauerat, ex *Aſcalona* cum ſuis egreditur, ac hoſtibus obuiam ire parat: *ſatiùs ducens,cum hoſtibus etiam dubio euentu præliandi fortunam tentare,quàm prædam,incendia, ſuorum ſtragem ſuſtinere.* Egrediens igitur per maritimam oram,littus quoque ſecutus, vt ſubitò & occultus poſſet inimicis occurrere, peruenit ad eum locum,vbi Salahadinus è regione erat in campeſtribus.Quò perueniens, acies omnemque apparatum bellicum, tàm equitum quàm peditum aduerſus eum dirigit: vbi adiunguntur ei fratres Militiæ Templi, qui in *Gaza* remanſerant. Inde inſtructis ordinibus militum, hoſtibus obuiam ire parant: dumque proficiſcuntur vnanimes iniurias ſuas vltum iri,incendiis quæ ex omni parte intuebantur, & ſtrage ſuorum auditâ, in virilem audaciam diuinitùs accenſi,quaſi vir vnus facti, properant: cùm ecce ex aduerſo non multum diſtantia hoſtium agmina conueniuntur.Erat autem hora diei quaſi octaua. *Salahadinus* interea audiens noſtros ſpe pugnandi aduentare,timens quem priùs videbatur optaſſe congreſſum, miſſis qui ſuos paſſim diſperſos conuocarent; clangore quoque buccinarũ, & tympanorum ſtrepitu, verbis quoque, ſicut in talibus fieri ſolet, manipulos ſuos ad conflictum animabat, & dictis vires addere nitebatur. Erat ibi cum domino Rege, *Odo*

de sancto Amando, magister Militiæ Templi, cum octoginta ex suis; Princeps *Rainaldus*, *Balduinus de Ramis*, & *Balianus* frater eius; *Rainaldus Sydoniensis*, Comes *Ioscelinus*, regis auunculus & Senescalcus. Omnes verò quotquot erant promiscuæ conditionis, vix trecenti septuaginta quinque inuenti sunt. Hi omnes inuocato de supernis auxilio, præuio viuificæ Crucis ligno mirabili, quod dominus *Albertus* Bethleemita episcopus gestabat in manibus, instructis ordinibus, ad dimicandum viriliter se accingebãt. At verò interea ad hostium cuneos, qui longiùs prædas secuti, & procurantes incendia discesserant, certatim ex diuersis partibus addebantur, fiebatq; maior numerus: ita quòd nisi *Dominus, qui non derelinquit sperantes in se*, nostros interiore quadam inspiratione clementiùs erigeret, omninò non solùm de victoria, sed & de salute & de libertate desperare cogerentur. Ordinãt & ipsi nihilominus acies suas, & iuxta militarem disciplinam agmina digerunt, disponentes qui primi aggrediantur, & qui eis sint subsidio.

XXIII. Interea accedentibus hincinde gradatim bellatorum ordinibus, commissum est prelium, priùs casu dubio, sed viribus longè imparibus; postmodum nostris animosiùs insistentibus, infusâ cœlitùs gratiâ, quæ eos solito redderet fortiores, confractis eorum legionibus, post multam stragem hostes in fugam vertunt. Quis autem esset hostium numerus, inuestiganti mihi & quærenti diligentiùs, veridicâ multorũ relatione innotuit, quòd viginti sex millia equitum expeditorum: exceptis iis qui summariis insidebant, & camelis; intra fines nostros immiserat; ex quibus erant octo millia egregiorum, quos ipsi linguâ suâ *Toassin* vocant: reliqua verò decem & octo millia erant gregariorum, quos ipsi appellant *Carnagolam*. De egregiis autem erant mille, qui omnes induti croceis super loricas examentis, *Salahadino* concolores, eidem familiariùs ad tutelam proprii corporis assistebant. Solent enim Turcorum satrapæ, & maiores Principes, quos ipsi linguâ Arabicâ vocant *Emyr*, adolescentes, siue ex ancillis natos, siue emptos, siue capta in præliis mancipia studiosè alere, disciplinâ militari instruere diligenter; adultis autem, prout cuiusque exigit meritum, dare stipendia, & largas etiam possessiones conferre: In dubiis autem bellorum euentibus, proprii conseruandi corporis solent his curam committere, & de obtinenda victoria spem habere nõ modicam: hos linguâ suâ vocant *Mameluc*. Hi assistentes domino suo perseueranter, vnanimiter ab eo nitebantur propulsare iniurias, & vsque ad mortem non destituere. Hi sanè in conflictu perseuerantes, quoadusq; fugeret dominus eorum, vnanimiter perstiterunt: vnde contigit, quòd cæteris fugâ elapsis, hi penè omnes occumberent. Cõuersis itaq; hostibus in fugã, insecuti sunt nostri, vsq; dum inclinatâ iam die nox irrueret: ab eo loco, qui dicitur *Mons Gisardi*, vsque ad paludem illam, quæ vulgò dicitur *Caunetum Esturnellorum*. Toto autem illo fugæ tempore & spacio, nõ desiit hostium strages fieri continua, per duodecim vel amplius milliaria: nec de omni numero superfuissent aliqui, nisi nox importunè irruens, persequentiũ gladiis eripuisset. Vt autem expeditiùs possent fugiendo saluti consulere, abiectis armis & vestibus, sarcinis expositis, relictis infirmioribus, qui fortiores erant, & equorum velocium sessores, fugiendo pro viribus, beneficio noctis imminẽtis, neci subtracti sunt: alii autem omnes aut capti, aut gladiis interempti, grauiores exitus sunt consecuti. De nostris autem in primo conflictu quatuor aut quinque occubuerunt equites; pedites autem ad certum, quem nos ignoramus numerum. Peruenientes autem, qui fugâ fuerant elapsi, vsque ad prædictam paludem, si quid residuum erat oneris, loricas videlicet & caligas ferreas, in carectum aquæ, & in ipsam aquam proiecerunt interiùs, vt & ipsi expeditiùs incederent, & arma in aquis proiecta, nostris nullo tempore possent esse aut vsui, aut victoriæ signo. Quorum tamen vtrunque nostri postea sunt pleniùs assecuti: nam inhærentes eorum vestigiis, & nocte instante, & sequenti die, & prædictum arundinetum diligentiùs perscrutantes, paludẽ quoque ipsam contis & vncis percunctãtes, quicquid illi occultauerant, celeriùs repererunt. Audiuimus à quibusdam fide dignis, quòd cẽtum inde viderant vnâ die loricas extrahi, exceptis galcis & ocreis ferreis, & minoris ponderis rebus, vtilibus tamen & preciosis. Collatum autem nobis est hoc tam insigne & seculis memorabile beneficium, diuinitùs, anno domini *Balduini* quarti, tertio, mense Nouembre, septimo Kal. Decembris, die festo sanctorũ martyrum Petri Alexãdrini & Katerinæ virginis. Reuersus autem dominus Rex *Ascalonam*, expectauit quousque suos reciperet,

ciperet, qui diuersis itineribus insecuti fuerant fugientes, quos infra dies quatuor recollegit. Videre erat redeuntes, manubiis onustos, mancipia trahentes, camelorũ armenta, equos, tentoria referentes, exultantes secundùm Prophetæ dictum: *Quasi victores captâ prædâ, quando diuidunt spolia.*

XXIV. Accessit & aliud, in quo manifestè innotuit præsentem esse diuinam nobis clementiam: nam sequenti die, & per decem dies continuos, tanta vis imbrium, tanta algoris præter solitum violentia incubuit, vt verè credi posset, etiam ipsa contra eos coniurasse elementa. Equos nimirum omnes amiserant, quibus per illud triduum, quo in finibus nostris moram fecerant, nec cibum, nec potum, nec vllam indulserant requiem: item indumenta, & vestium genera quælibet (vt præmisimus) omninò ab se reiecerant. Accedebat ad miseriarum cumulum, quòd nec victum penitùs habentes, frigore, inediâ, viarum tædio, & laboris insueti pondere tabescebant. Reperiebantur ex eis passim aliquando plures, aliquando pauciores, in quos quamuis etiam impotens & debilis, impunè poterat pro suo arbitrio desæuire: ignari enim locorum ex eis plerique, putantes, domũ redire, nostris se vicis aut viatoribus, aut eos quærentibus offerebant. Arabes interea, infidum genus hominum, videntes quidem casum qui Turcis acciderat, ad illos properant, quos superiùs cum sarcinis apud *Laris* ciuitatem diximus relictos, quos nũciatâ suorum strage territos, in fugam vertunt: eos quoque nihilo minus, qui quocunque casu nostrorũ manus euaserant, duriùs insequuntur; & qui à nobis elapsi videbantur, illis dabantur ad prædam: ita vt impletum videretur illud Propheticum: *Residuum locustæ, comedit bruchus.* Id enim moris huic generationi Ioel.1.4. nequã esse dicitur, vt sub quocunque duce ingrediantur ad prælia, anceps soleant declinare certamen: & quandiu bellorum dubius est euentus, de remoto conspicere: demumque adhærere victoribus; victos verò tanquam hostes insequi, & de eorum locupletari spoliis. Igitur per dies multos de syluis, de montibus, de ipsa etiam solitudine educebantur captiui; aliquando etiam sponte nostris occurrebant, satius arbitrantes carceri & vinculis mancipari, quàm frigore & inediâ tabescere & cruciari. Interea dominus Rex prædâ, & manubiis, lege belli distributis, votiuas gratiarũ actiones pro collatis sibi à Domino beneficiis soluturus, *Hierosolymam* properauit. *Salahadinus* autem, qui cum tanta superbia, & tam multiplici equitatu ascenderat, diuinâ percussus manu, vix cum centum equitibus reuersus est; ipse quoque camelo inuectus dicitur. Intueri libet & considerare interiùs, diuini huius muneris largitatem; & quomodo in nobis exhibita nobis liberalitate, hanc vniuersam sibi voluit pius consolator gloriam vendicare. Nã si præsenti operi diuinitus procurato, Comes Flandriæ, Princeps Antiochenus, Comes Tripolitanus, & illa militiæ multitudo quæ aberat, interfuisset, more imprudentium, & qui solet in prosperis irrepere fastus, etsi non verbo, saltem cogitatione non vererentur dicere: *Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia.* Deut.32.27. At nunc iuxta verbum suum, quod scriptum est, *Ego gloriam meam alteri non dabo*: reseruatâ sibi penitùs auctoritate & gloriâ, Esai.42.8. non in multitudine, sed paucorum vsus ministerio; & Gedeonis innouans clementer miracula, innumeram strauit multitudinem: significans, quòd *ipse sit, & non alius, cuius beneficio vnus persequitur mille, & duo fugant decem millia.* Ei ergò ascribatur, *à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum*: quia non est in hoc præsenti articulo, quòd operibus suis imputare possit homo. Diuinæ enim gratiæ munus est, & non meritis exhibitum: *Tuum est opus, Domine, extendisti enim manum tuam, & deuorauit eos terra: in multitudine gloriæ tuæ deposuisti omnes aduersarios meos.*

XXV. Cùm hæc apud nos peraguntur, Comes, & qui cum eo erant, in obsidione supradicti castri perseuerabant, sed inutiliter: nam in dissolutionem dati, aleis & cæteris noxiis voluptatibus maiorem dabant operam, quàm disciplina militaris aut obsidionis lex exposceret; continuis itineribus Antiochiam properabant, vbi balneis, commessationibus, & ebrietatibus & cæteris lubricis voluptatibus dediti, desidiis obsidionem deserebant. Sed neque ii qui ibi iuges & assidui videbantur, negligentiâ torpentes aliquid vtilitatis operabantur, terebant ocia, & *palustres* trahebant dies. Ipse etiam Comes singulis diebus minabatur, quòd cum redire oporteret, quodque inuitus ibi detinebatur: quod verbum non solùm eos qui in obsidione erãt exteriùs, ab honesto reuocabat proposito; sed etiam obsessos reddebat ad resistendum promptiores: sperantes enim in vicino soluendam obsidionem, proponebant hoc modico tem-

pore melius esse cuncta tolerare, etsi dura viderētur quæ possent inferri, quàm municipium fidei suæ creditū, inuisis prodere gētibus, & proditionis notam incurrere perpetuam. Erat autem prædictum castrum in edito loco situ, in colle constitutum, qui ex maxima parte videbatur congestus, ex vno solo latere impugnātibus aditum præbens: in reliquis autem etsi assultus dare volentibus minimè peruius, tamen vndique machinis liberè poterat flagellari. Post varios igitur euentus & frequētes assultus, quibus si ex animo res gesta esset, & propitia adesset diuinitas, posse capi videretur, decidit res in negligētiam, vt prædiximus; & peccatis nostris exigentibus, ita omnis nostrorum emarcuit virtus, & euacuata est omnis prudentia, vt cùm iam qui inclusi tenebantur, in supremam desperationem incidissent, nostri cœperint de reditu ad propria tractare. Admirari non sufficimus (esse enim videtur amplius opinione hominum) quòd tantis Principibus tantam induxit Dominus mentis caliginem; & ita in indignatione sua eos cæcitate percussit, quòd nemine compellente, castrum iam penè expugnatum, solâ stimulante inuidiâ, & negligentiâ reuocante, hostibus dimitterent. Videns ergo dominus Princeps, quòd ita Comes Flandriæ fixerat propositum, quodque in hoc verbo irreuocabiliter erat obstinatus, sumptâ ab obsessis, in incerta nobis quantitate, pecuniâ, obsidionem soluit. Comes autē Flandriæ *Hierosolymam* rediens, completis sibi solemnibus sanctæ Paschę diebus, ad reditum se parat; aptatisq; galeis & nauibus ad onera deuehenda necessariis, per dominum Imperatorem Constantinopolitanum, ad propria rediturus, à *Laodicia* Syriæ, nauigationis suæ iter arripuit, in nullo relinquens post se in benedictione memoriam. Eodem tempore dominus *Fredericus* Romanorum Imperator, post vicesimum annum schismatis, cum domino *Alexandro* Papa, apud Venetias pacificatus est. Per idem quoque tempus cum sanctæ vrbis *Hierusalem*, propter nimiam vetustatem, muri iam ex parte corruissent, factâ collatione inter Principes, tàm seculares quàm ecclesiasticos, collecta est certæ quātitatis pecunia annuatim persoluēda, quousque auctore Domino, opus consummaretur: vt impleretur illud, *Benignè* (Psal. 50, 19.) *fac in bona voluntate, sic vt ædificentur muri Hierusalem.*

(XXVI. An. Do. 1178.) Anno ab incarnatione Domini MCLXXVIII. qui erat Regni domini *Balduini* quarti, annus quintus, mense Octobri, cùm anno præcedente indicta esset per vniuersum Latinorum orbem Romæ Synodus generalis, ad eandem Synodum vocati, profecti sunt de nostro Oriente, ego *Wilelmus* Tyrensis Archiepiscopus, *Heraclius* Cæsariensis Archiepiscopus, *Albertus* Bethleemita episcopus, *Radulphus* Sebastenus episcopus, *Ioscius* Acconensis episcopus, *Romanus* Tripolitanus episcopus, *Petrus* Prior ecclesiæ Dominici Sepulchri, *Rainaldus* Abbas ecclesiæ montis Sion. Prædictus verò *Ioscius* nō solùm ad Synodum properabat nobiscum, verùm ad dominum *Henricum* Burgundiæ Ducem legatione fungebatur, vt eum ad nos euocaret. Conueneramus enim vnanimiter, vt domini Regis sororem, quam priùs Marchio habuerat, eisdem conditionibus eidem in matrimonio concederemus: quod verbum cum idem Dux per manum prædicti domini Episcopi, priùs gratanter suscepisset; & etiam, vt dicitur, iuramento propriæ manus, se venturum firmasset, causis quibusdam adhuc nobis incognitis, venire renuit, iuramenti quod præbuerat immemor, & fidei quâ se obligauerat prodigus inuentus. Eodem mense quo nos iter ad Synodum arripuimus, dominus Rex cum omnibus Regni viribus, castrum quoddam super ripas Iordanis, in eo loco qui vulgò *Vadum Iacob* appellatur, aggressus est ædificare. Habent traditiones veterum, eum esse locum vbi Iacob de Mesopotamia rediens, missis nunciis ad fratrem, factisque duabus turmis, dixit: (Genes. 32, 10.) *In baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc cum duabus turmis regredior.* Est autē in pago *Cades Nepthalim*, inter *Nepthalim* & *Dan*, quæ alio nomine appellatur *Paneas*, alio etiam *Cæsarea Philippi* dicitur; quarum vtranque Phœnicis constat esse portionem, & Tyrensis metropolis vrbes suffraganeas. Distat autem à *Paneade* miliaribus decem. Porrò collis erat ibi mediocriter eminēns, super quem fundamenta iacientes profunditate congrua, murum miræ spissitudinis, in quadrum ædificantes opere solidissimo, ad conuenientem altitudinem, infra sex menses erexerunt. Contigit autem, dum in ædificando ibi moram facerent, egressi sunt latrunculi de partibus Damascenis, qui vniuersas ita obsederant vias, quòd non nisi cum periculo ire ad exercitum, aut inde redire, aut vias carpere quaslibet viatores possent. Erant autem prædicti latrunculi de

loco in montibus* Acconibus sito, cui *Bacades* nomen, qui vulgò *Bucael* dicitur. Hic locus in finibus *Zabulon* situs est, amœnus admodum: & licet in summis montium, tamen aquis irriguus est, & arborum fructiferarum frequentiâ consitus, habitatores habens insolètes, armis strenuos, & numerositate superbos, adeò, vt vicinorum agros & suburbana finitima sibi facerent tributaria: maleficis, & debita supplicia fugientibus, agressoribus quoque & viarum effractoribus tutum apud se præbentes refugium, ob prædæ & vi raptarum rerum, quod eis dabatur, participium. Erant ergò omnibus per circuitum propter intolerabilem eorum arrogantiam, tam nostris quàm etiam Sarracenis inuisi & odibiles facti, ita vt sæpiùs fuerit attentatum eos funditus extirpare: sed successum res non habuit: vnde & singulis diebus fiebant proteruiores. Quorum intolerabilem superbiam, furta commissa, perpetrata homicidia, dominus Rex non ferens, locum prædictum subitò & violenter occupans, quos comprehendere potuit, neci dedit: sed fugerunt ex parte maxima, præcognito domini Regis aduentu; & ad partes Damascenas, cum vxoribus & paruulis se contulerunt. Inde frequentes in prouincias nostras, occultè tamen, irruptiones, veteris consuetudinis non immemores, facere consueuerant. Nunc autem adiunctis sibi eiusdem factionis consortibus, fines nostros ingressi erant, vt præmisimus. Quod audientes nostri, indignati, quòd huiusmodi homines vias publicas ita fecerant periculosas, locis competentibus eis ponentes insidias, operam dabant sollicitam, quomodo eos possent præuenire. Accidit autem nocte quadam, quòd ipsi factâ prædâ de montibus *Zabulon* descendentes, volentes se ad partes vnde exierant conferre, in nostros, qui eis insidias parauerant, incidentes, viarum suarum fructum collegerunt: captis etenim ex eis nouem, septuaginta & plures interfecti sunt. Accidit autem hoc, mense Martio, duodecimo Kal. Aprilis. Per idem tempus Romæ celebrata est Synodus in *Basilica Constantiniana*, qui dicitur *Lateranum*, trecentorum episcoporum: Pontificatus domini *Alexandri* anno vigesimo, mense Martio, Indictionis duodecimæ, quinta die mensis. Cui si quis statuta & episcoporum nomina, numerum & titulos scire desiderat, relegat scriptum quod nos ad preces sanctorum Patrum, qui eidem Synodo interfuerunt, confecimus diligenter: quod in Archiuo sanctæ Tyrensis ecclesiæ, inter cæteros, quos eidem contulimus ecclesiæ libros, cui iam sex annos præfuimus, iussimus collocari.

XVII. Constructo igitur castro & ex partibus suis absoluto, nunciatum est domino Regi, quòd in eam syluam quæ Paneadensi adiacet ciuitati, hostes incautè pascua sequentes, greges immiserant & armenta, non habentes secum illas militum copias, quibus freti nostris irruentibus possent resistere. Arbitrantur ergo nostri quòd immunitos eos, sicut nunciatum fuerat, & præliaribus auxiliis destitutos, facilè possent opprimere, illuc occultè tendunt: & vt latenter & ex improuiso, celatoque eorum aduentu possent irruere, de nocte iter aggrediuntur, & de nocte accelerant. Mane igitur facto ad locum destinatum perueniunt: vbi aliis ad alia præliandi gratiâ properantibus loca, aliis lentè nimis, & de remoto subsequentibus, ea acies in qua Rex erat, imprudenter nimis quibusdam septis lapideis se immergit, vbi ex hostibus latebant nonnulli: audito enim nostrorum aduentu, latêre disposuerant, vt declinato nostrorum impetu, propriæ saluti eo modo possent consulere. Videntes nostros super eos irruisse incautiùs, licet inuiti & de vita desperantes, facti sunt, ipsâ necessitate vrgente, fortiores: & subitò exilientes, videntes nostros inter angustias, instant animosiùs: & quibus satis fuerat priùs, latendo posse declinare aduersarium, interfectis equis, sagittis eminus missis, nostros comprimunt violenter. Videns itaque dominus Constabularius hostem ex improuiso emersisse, eis cum multo impetu se ingerit mediũ: dum de more viriliter dimicat, dominumq; Regem in arto positũ, ne in eum periculosiùs irruatur, fideliter protegit, & ab iniuriis vendicat potenter, crebris & violentis ictibus lacessitus, & letalibus confossus vulneribus, tandem suis eum eripientibus, vix in equo reuocatus est. Ceciderunt porrò in ea congressione viri memorabiles, & piâ recordatione digni: Iuuenis quidam elegantis formæ, & honestis pollens moribus, nobilis & diues, *Abraham de Nazareth*, & *Godescalcus de Turolte*, qui etiam bonam sui reliquit existimationem; & alii pauci inferioris manus. His ita se habentibus, de casu tam periculoso dominus Rex suorum ereptus operâ, ad castra vnde exierat, reuersus est: vbi suos qui ad varia inordinatè dispersi

fuerant recepit. Dominus verò *Henfridus* regius Constabularius, ingrauescentibus doloribus, ad *Castellum nouum* quod ipse adhuc ædificabat, delatus est. Factum est autem hoc, quarto Idus Aprilis. Decubans ergo ibi & per dies quasi decē, cum dolore vitam protrahens, supremo iudicio memoriter & prudenter ordinato, vir per omnia commendabilis, decimo Kal. Maii, patriæ perpetuò lugendus, viuendi fecit finem; & in ecclesia beatæ DEI genitricis & semper Virginis, apud nobile, & famosum castrum eius, *Toronum* videlicet, debitâ magnificentiâ sepultus est. Quo defuncto, statim intra eundem mensem, Salahadinus prædictum castrum, quod de nouo fuerat constructum, sexto Kal. Iun. obsidet; crebrisque insultibus, & denso sagittarum nimbo fatigare cœpit violenter inclusos: cùm ecce vnus de interioribus, cui nomen erat, vt dicitur, *Raynerius de Marum*, vnum de ditioribus, Admiratis sagittâ saucium interemit: pro cuius obitu omnes ita consternati sunt, vt infecto negotio,

XXVIII. solutâ obsidione discederent. Sequenti mense, cùm iam prędictus *Salahadinus*, bis, iam vel eo ampliùs in pago Sydoniensi violenter esset ingressus, & liberè satis, nemini cohibente, quædam incendia, hominum quoque stragem exercuisset, adiecit iteratò, introire: locatisque castris inter vrbem *Paneadensem*, & fluuium *Dan*, excursores præmiserat frequenter qui prædas agerent, incendia procurarent. Ipse autem, quasi pro subsidio, castra nō deferens, eorum reditum & aggressionū euentum exspectabat. Nunciatum est interea domino Regi, quòd ita per fines nostros Salahadinus desæuiret: qui assumpto sibi Dominicæ Crucis ligno, cōuocatisq; suis, quoscunque colligere vndecunque potuit, ad vrbem properat Tyberiadensem: inde per oppidum *Sephet*, per vrbem antiquissimam *Naason*, ad prædictum *Toronum* cum suis peruenit. Vbi, frequentibus nunciis intercurrentibus pro certo comperit Salahadinum cum exercitu suo adhuc in eodem perseuerare loco: suos autem leuioris armaturæ milites, qui præmissi fuerant, agros Sydoniensium hostiliter depopulari, cædes, incendia, prædas exercere. Habitâ itaque deliberatione, placuit omnibus, hostibus obuiam ire. Inde ergo, iuxta condictum contra Paneadem exercitum dirigentes, perueniunt ad vicum qui dicitur *Mesaphar*: vnde quia in summis montibus situm est, prospicere erat totam subiectam regionē vsque ad radices Libani; castra quoque hostium dabatur eminus intueri. Patebant quoque nihilominus prospectibus singulorum, inimicorum discursus & incendia. Descendentes igitur nostri per mōtis decliuum cum festinatione, turmas peditum secum trahere non poterant: fessi enim erant oppidò viæ longinquitate, nec poterant equites passibus adæquare. Vnde cum paucis peditibus, qui agiliores inuēti sunt, in planiciem quæ statim montibus subiecta est, deuenerunt in eum locum, qui vulgò *Mergium* appellatur. Per aliquot igitur horas, vt pleniùs deliberaretur quid facto opus esset, ibi substiterunt. Interea Salahadinus de subito Regis aduētu aliquantulum perterritus, timens suis excursoribus, quos quasi à se & suis videbat exclusos; timens item ne in castra irruerent, impedimēta, sarcinas & omnem supellectilē inter murum & antemurale vicinæ vrbis cōportari præcipit, vt ad quēlibet belli euentum expeditior inueniatur. Succinctus ergo, & dubius plurimùm, rei exitū præstolabatur. Verùm excursores qui prædatū ierant, audito nostrorū aduentu, perterriti, postpositis aliis optimum ducunt, si suorum agminibus possint aggregari. Transmisso ergo flumine, quod per medium diuidit Sydoniensium agros, & prædictam planiciem, in qua diximus nostros esse, occurrūt nostris: vbi inito cominus prælio, nostri statim, propitio Domino, fiunt superiores; multisque interfectis & ad terram deiectis, pluribus in fugam versis hostes, ad castra suorum se conferre nituntur.

XXIX. Dum hæc ita se haberent, *Odo* magister Militiæ Templi, & cum eo Comes Tripolitanus, deinde alii sequentes, collem quendam sibi obuium ascenderunt, flumen habentes ad læuam; à dextris verò erat eis planicies maxima, & castra hostium. Audiens ergo *Salahadinus* suos grauari, expositos periculo, neci quoque datos, parat eis subsidium ministrare: in quo proposito dum fixus maneret, ecce suos qui euaserant, fugientes, videt: Quibus occurrens, cognito rei statu, animos verbis addit, in aciem reuocat; nostris quoq; insequentibus & nimiùm securis, subitò se immergit. At verò pedites nostri de spoliis eorum qui interfecti fuerant, ditati, putantes nihil superesse ad consummatam victoriam, secus ripam fluminis castrametati, quieti consederāt: equites verò hostes super se, quos deuictos putabant, reparatis viribus videntes

irruere,

struere, non habētes ferias vel ocium, vt iuxta militarem disciplinam, acies instruerentur, ordinarentur agmina, ordine confuso decertantes, resistunt ad tempus, & hostium perseueranter sustinent impetus. Tandem viribus impares, nec se cùm dispersi essent inordinatiùs, mutuò iuuātes, in fugā versi succumbunt turpiter. Cumq; satis commodè hostes insequentes, per alia loca possent declinare, & in tutū se locare, peccatis nostris exigentibus, deteriorem deliberationis partem secuti, in angustias scabris rupibus obsitas, & penitus exitum negātibus se immergunt: vbi nec ad anteriora procedere, nec nisi cum mortis periculo, per hostiū manus redire dabatur: qui fluuium transierunt vitæ & saluti consulentes, ex maxima parte, in municipium proximum cui nomen *Belfort*, se contulerunt: alii flumen transeuntes & vlteriorem ripam secuti, versus Sidonem euntes, confusi prælii æstum periculosum declinauerunt. Quibus cùm dominus *Rainaldus* Sidoniensis cum suis, qui ad exercitū festinabat, occurreret, intellecto quod acciderat infortunio, eis etiam monētibus, Sidonem reuersus est. Quod factum, in illa die, multiplex damnū creditur intulisse. Verisimile est enim, quòd si in castrum suum cōtinuato itinere se recepisset, cooperātibus oppidanis, & rusticis locorum peritis, multos eripuisset hostibus, qui nocte illā in cauernis, in rupibus latentes, sequenti manè discurrentibus & cuncta perlustrantibus inimicis, inuenti, capti, vinculis mācipati sunt. Dominus autē Rex, quorundam fidelium suorum fretus auxilio, euasit incolumis. Comes quoq; Tripolitanus, cum paucis *Tyrum* peruenit. Capti sunt ibi de nostris, *Odo de sancto Amando* Militiæ Templi Magister, homo nequam, superbus & arrogans, spiritū furoris habens in naribus, nec DEVM timens, nec ad hominem habens reuerentiā. Hic, iuxta multorum assertionem, damni prędicti & perennis probri occasionem dicitur dedisse: qui eodem anno quo captus est, in vinculis & squalore carceris, nulli lugendus, dicitur obiisse. *Balduinus* quoque *de Ramis*, nobilis vir & potens; *Hugo* quoque de *Tyberiade*, domini Comitis Tripolitani priuignus, adolescens bonæ indolis, & acceptus plurimùm; & alii multi, quorum nomina non nouimus, nec numerum, capti sunt.

XXX Rebus igitur nostris sic se habentibus, & in imo collocatis, ecce dominus *Henricus* Comes Trecensis, vir magnificus, senioris *Theobaldi* Comitis filius (quem nos à Synodo redeuntes, apud Brundusium Apuliæ ciuitatem dimiseramus) apud Acconensem ciuitatem, cum multo nobilium comitatu applicuit. Venerant, vt* præmisimus, nobiles multi in eodem transitu, dominus videlicet *Petrus de Corteniaco*, domini *Ludouici* Francorum regis frater; dominus quoque *Philippus*, domini Comitis *Roberti*, eiusdem domini Regis fratris filius, Beluacensis electus: quorum aduentu, nostri, anterioribus casibus plurimùm consternati, aliquatenus tamen in spē erecti sunt, sperantes quòd tot tantorumq; nobilium patrocinio propulsare futuras, præteritasque vlcisci possent iniurias: verùm aduersā nobis diuinitate, nec priores depulerunt, sed etiam in maiores descenderunt molestias. Nam hostis noster immanissimus *Salahadinus*, dextris euentibus & prosperā fortunā, in tantam est elatus superbiam, vt subitò antequam nostris ad modicum respirare liceret, castrum nostrum, quod nuper Aprili proximè præterito fuerat consummatum, obsideret. Traditum sanè fuerat sæpe dictum castrum fratribus Militię Templi, qui omnem illam regionem de concessione Regum sibi vendicabant, statim postquam fuerat consummatum, eorumq; diligentiæ commissum. Quod vbi domino Regi fuit nunciatum, conuocans Regni robur omne, & militiam vniuersam, accito quoq; domino *Henrico* Comite, & aliis nobilibus viris, qui aduenerant, apud Tyberiadē properat: vbi collectis vniuersis Regni Principibus, opem ferre obsessis, hostes ab obsidione amouere proponit: dumque expectat, & in diem apparatus differtur, nunciatur castrum prædictum, sicut verè erat, ab hostibus violenter captum, funditusque vsque ad solum dirutum, occisis omnibus aut captiuatis, qui in eo ad tuitionem relicti fuerant. Sicque accessit damnis prioribus, maior confusio: vt verè dici posset, *Recessit ab eis Dominus DEVS eorum. Verè iudicia DEI, abyssus multa; verè terribilis est DEVS in consiliis super filios hominum.* Esai. 45. c. & 61. e. Nam qui tantam fidelibus suis, anno proximè præterito contulerat sui muneris immensitatem, tantā eosdem nunc indui reuerētiā passus est, & confusione. *An quis nouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? Quid est Domine DEVS? Quia hîc præsens multitudo, & nobilium numerus erat, subtraxisti gratiam, ne sibi ascribant, quod meritis non datur, sed gratiā: aut quia de collato gratis priore beneficio, non*

satis vberes tibi benefactori suo gratiarum persoluerant actiones: aut quia flagellas, *Domine*, filium quem recipis: *imples facies nostras ignominiâ, vt quæramus nomen tuum sanctum, quod est benedictum in secula. Scimus, Domine, & confitemur, quia tu non mutaris. Tu enim dixisti* Ego DEVS, & non mutor: *quicquid tamen id est, scimus quia iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Per idem tempus renouatum est verbum, quod anno proximè præterito de duce Burgundiæ motum fuerat, cum domino Comite Herico, eius auunculo: sperabatur in proximè futuro transitu venturus esse: sed sicut postea euidenter patuit, caussis quibusdam occultis adhuc, venire recusauit.

Mal. 3, 6.

EXPLICIT LIBER VIGESIMVSPRIMVS.

CAPITVLA LIBRI VIGESIMISECVNDI.

EXPLICIVNT CAPITVLA LIBRI VIGESIMISECVNDI.

INCIPIT

INCIPIT LIBER VICESIMVS SECVNDVS.

Odem quoque tempore dominus *Boamundus* Antiochenorum Princeps, & dominus *Raimundus*, cum militia in Regnum ingredientes, dominum Regem terruerunt, timentem, ne res nouas moliri attentarent: videlicet ne Rege, regno priuato, sibi regnum vellent vendicare. Premebatur enim solito acriùs Rex ægritudine suâ, & singulis diebus lepræ signum magis & magis euidẽs prominebat. Soror autem domini Regis, quæ Marchionis vxor fuerat, adhuc in sua viduitate perseuerabat, Ducem, vt præmisimus, expectans. Cognoscens ergo Rex illorum nobilium, & licet vterque esset eius cõsanguineus, suspectum habens aduentum, sorori maturat nuptias: & quamuis nobiliores & prudentiores, ditiores etiam in Regno, tum de aduenis tum de indigenis potuissent reperiri, penes quos multo commodiùs, quantum ad Regni vtilitatem, illa posset locari: non satis attendens, quòd *malè cuncta ministrat impetus*, tamen caussis quibusdam interuenientibus, cuidam adolescenti satis nobili, *Guidoni* videlicet de *Liziniaco*, filio *Hugonis Bruni*, de Episcopatu Pictauiensi, ex insperato traditur, infra Paschalia, præter morem, sollemnia. Prædicti verò nobiles viri, videntes quòd eorum aduentus, domino Regi & suis suspectus habebatur, orationibus de more cõpletis, domum reuersi sunt. Medio tamen tempore, dum ambo apud Tyberiadem, per aliquot dies moram facerent, ignarus de eorum præsentia, in ipsam vrbem impetum fecit *Salahadinus*: nihil tamen damni ciuibus irrogans, iterum in fines Paneadenses se recepit: dumque ibi moram cum suis exercitibus haberet, expectans, vt postea patuit, naualem exercitum, quem totâ hyeme præcedente, quinquaginta galearum parari fecerat, dominus Rex suspectam eius habens moram, nuncios mittit, qui de *trenga* haberent cum eo tractatum. Quod verbum ille, vt dicitur, gratanter admisit; non quia de viribus suis diffideret, aut nostros, quos toties eo anno confuderat, aliquatenus haberet formidini: sed quia ariditate nimiâ & propter pluuiarum inopiam, omne alimentorum genus, tam equis, quàm hominibus, in regione Damascena, per continuum defecerat quinquennium. Factæ sunt igitur, tam per mare quàm per terras, tam aduenis quàm indigenis & hinc inde iuramentis interpositis roboratæ, humilibus satis quantum ad nos conditionibus, induciç: quodq; nunquam antea dicitur contigisse, paribus legibus fœdus initum est, nihil præcipui nostris sibi in ea pactione reseruantibus. CAP. I.

Eodem anno, æstate quæ proximè secuta est, idem *Salahadinus*, locatâ Damascenâ & Bostrensi in tuto prouinciâ, equitum copias omnes, versus partes dirigit Tripolitanas; ibique locatis castris turmas dispergit per vniuersam regionem militares. Comes autem cum suis in vrbem *Archis* se contulerat, operiens si ei daretur opportunitas cum hostibus absque graui periculo committendi. Porrò fratres *Militiæ Templi*, cùm essent in eadem regione, in suis municipiis clausi tenebantur, expectantes omni penè horâ vallari obsidione; nec se congressionibus temerè committere audebant. Identidem & fratres *Hospitalis*, timentes, in castrum suum, cui nomen erat *Crach*, se contulerant; arbitrantes satis esse, si in tanto tumultu præfatum oppidum ab iniuriis hostium possent vendicare. Erant ergo media hostium agmina inter prædictorum Fratrum & domini Comitis expeditiones, ita vt mutuum sibi non possent ministrare auxilium, nec etiam dirigere internuncios, qui de singulorum statu alterutros valerent instruere. At verò *Salahadinus* per campestria, & maximè per loca culta passim obambulans, & nemine se opponente, liberè cuncta perlustrans, fruges partim in areis iã congestas, partim per agros manipulatim collectas, partim adhuc solo hærentes, suppositis ignibus incendit, prædas abigit, depopulatur vniuersa. II.

Dum hæc in partibus illis geruntur, ecce circa Kal. Iunias, naualis exercitus eius in partibus subitò apparuit Berythensibus: cuius exercitus primicerii, postquam pro certo cõstitit quòd *Salahadinus* cum domino Rege fœdus inierat, reuerentiam habentes ad leges pacis quas indixerat, timuerunt Berythensium finibus & infra totius regni terminos, iura fœderis violare. Audientes quoque, quòd eorum dominus in par- III.

tibus Tripolitanis cum suis expeditionibus moram faceret, illuc properant, & insulam *Aradum* (quæ vrbi Antaradensi opposita est, vix tribus miliaribus ab ea distans) galeis in portu commodè locatis, occupant. Hanc insulam dicitur primus habitasse, & in ea vrbem munitissimam sui nominis ædificasse *Aradius* Chanaan filius, nepos Noë, vnde *Arados* dicta est. Huic ab Oriente vicina est ciuitas iterum olim valde nobilis, quæ ex eo, quòd prædictæ ciuitati è regione opposita est (vt superiùs diximus) *Antarados*, hodie verò corruptâ nuncupatione *Tortosa* dicitur: vbi Apostolus Petrus Phœnicen circumiens, in honore DEI genitricis dicitur Basilicam fundasse modicam, quæ multo populorum vsque hodie frequentatur accessu; & vbi diuinitus, per eiusdem semper Virginis intercessionem, multa dicitur indigentibus fidelibus præstari beneficia. Hæ vrbes ambæ Tyrensi metropoli suffraganeæ, cum alia illis contermina, quæ *Maracleæ*, prouinciæ Phœnicis dicitur portio, intelliguntur. Applicati ad prædictam insulam, regionem vniuersam terrore concutiunt, ibique mandatum domini sui operientes, domum supra portum Antaradensem incenderunt, damna ciuibus maiora, sed incassum inferre molientes. Interea *Salahadinus* regionem pro suo arbitrio depopulatus, classi mandat vt redeat: ipse quoque reuocatis agminibus, in suos se recepit fines. Paucis tamen postmodū euolutis diebus, inito fœdere cum domino Comite, interiùs in regionem se contulit Damascenorum.

IV. Per idem tempus cùm per menses septem continuos, cum illustris memoriæ domino *Manuele* Constantinopoleos Imperatore magnifico, moram nobis & Ecclesiæ nostræ perutilem fecissemus, quartâ post Pascha feriâ, licentiam redeundi ad propria per multam obtinuimus instantiam. Qui commendatis nostræ deuotioni legatis suis, viris nobilibus & magnificis, in galeis quatuor, quas nobis more Imperiali liberaliter nimis concesserat, transcursis *Tenedo, Mutilene, Chio, Samo, Delo, Claros, Rhodo, Cypro* insulis; à læua autem relictis *Phrygiâ, Asiâ* minore, *Lyciâ, Lycaoniâ, Pamphyliâ, Isauriâ, Ciliciâ* prouinciis, fauces *Orontis* fluminis, & *Seleuciæ* portum, qui hodie dicitur *sancti Symeonis*, quarto Idus Maias attigimus, propitiâ Diuinitate, saluis rebus, & corpore incolumes. Non videtur tamen prætereundum, sed erit præsentis historiæ articulus non modicus; quòd dum in Vrbe regia moram (vt prædiximus) tum ingruentis hyemis necessitate, tum felicissimi domini Imperatoris mandato faceremus, contigit eum paternâ prouisione, & mente quodammodo præsagâ de maturo ex hac luce exitu, geminam sobolem suam, filium videlicet & filiam, matrimonii legibus alterum vxori, alteram viro copulare. Filio sanè adhuc impuberi, vix annorum tredecim, *Alexio* nomine, aui paterni nomen referenti, illustris Francorum Regis domini *Ludouici* filiam, vix annorum octo, *Agnetem* nomine, solenniter contulit, Imperialibus insignibus vtrique collatis, in palatio domini Constantini senioris, in ea parte palatii quæ dicitur *Trullus*: vbi & sancta & vniuersalis Synodus sexta, temporibus *Constantini*, filii *Constantini*, filii *Heraclii*, dicitur fuisse congregata. Filiam verò nuptui collocauit apud adolescentem nomine *Reinerium*, *Willelmi* senioris Marchionis de Monte ferrato filium, domini item *Willelmi* fratrem, cui nos Regis nostri sororem contuleramus. Hunc, quasi annorum decem & septem, per suos apocrisarios dominus Imperator fecerat euocari, qui ante nostrum aduentum in Vrbem regiam diebus circiter quindecim descenderat: factaq; morâ tam in vrbe quàm in expeditione cum domino Imperatore, redeunte quoq; domino Imperatore circa Epiphaniarum dies in vrbē, mense Februario in palatio nouo, quod *Blachernas* dicitur conuocatâ curiâ suâ, cum Imperiali magnificentia, per manum *Theodosii* eiusdem vrbis Patriarchæ, eidem filiam suam nomine *Mariam*, vxorem dedit, & de nomine patris sui *Ioannem* appellatum, Cæsarem cōstituit. Hanc filiam, *Hirene* vxor eius prior, Imperatrix piæ memoriæ, quæ ei de regno Theutonico in vxorem data fuerat, peperit: nam ex *Maria*, quam secundò duxit, solum *Alexium*, qui hodie imperat, suscepit. Verùm si ludos Circenses, quos ciues illius vrbis *Hippodromos* vocant, & variorum gloriam spectaculorum populo per illos dies cum solennitate exhibitam; si Imperialem circa vestes, & proprii corporis indumenta in lapidibus preciosis & margaritarum pondere & numero excellentiam; si palatii suppellectilem auream, argenteam, numero & pondere infinitam; si velorum ad ornatum dependentium precium; si famulorum & curialium numerositatem scripto comprehendere tentemus: si apparatus, nuptiarum magnificētiam; si effusam in omnes,

tam

tam suos quàm exteros immensæ liberalitatis munificentiam, per singula velimus prosequi, immensitate materiæ sermo succumberet, etiamsi specialis ad hoc deputaretur tractatus. Sed nunc ad historiam redeamus. Completis ergo apud *Antiochiam*, iniunctis nobis ab Imperiali excellētia, cū domino Principe, & cum domino Patriarcha mandatis, domino Rege apud *Berythum* inuento, eoque terrestri itinere *Tyrum* properante, nos propitiâ Diuinitate, continuâ nauigatione, pridie nonas Iulii, post annum & menses decem, ex quo ad Synodum profecti eramus, ad Tyrensem reuersi sumus Ecclesiam. Anno septimo regni domini *Balduini* quarti, decimotertio Kal. Octobris piissimus & Christianissimus Frācorum Rex, vir virtutum & immortalis memoriæ dominus *LVDOVICVS*, onere carnis deposito, cœlis intulit animam, cum electis Principibus præmia possessurus æterna: filio vno superstite & herede, *Philippo* nomine, ex *Ala* Regina, filia *Theobaldi* senioris, sorore domini *Henrici* Comitis Trecensium, *Theobaldi* Comitis Carnotensium, *Stephani* Comitis Sainsorensium, domini *Wilelmi* Remensis Archiepiscopi: Mortuus est anno regni eius quinquagesimo, vitæ verò sexagesimo. Sequenti mense, pridie nonas Octobris, anno Pontificatus sui vicesimo secundo, dominus *Amalricus* bonæ memoriæ Hierosolymorum Patriarcha, vir simplex nimiùm, & penè inutilis, viam vniuersæ carnis ingressus est. In cuius loco, dominus *Heraclius* Cæsariensis Archiepiscopus, intra dies decem substitutus est.

V. Eodem mense, dominus Rex sororem suam, vix annorum octo, cuidam adolescenti *Henfredo* nomine, despondit. Hic tertius *Henfredus*, iunioris *Henfredi* filius fuit, ex *Stephania* Philippi Neapolitani filia: qui secundus *Henfredus*, senioris Henfredi de Torono Regis Constabularii, cuius suprà sæpiùs fecimus mentionem, fuit filius: cuius auus maternus, videlicet *Philippus*, dominus fuit *Arabiæ* secundæ, quæ est *Petracensis*, qui locus hodie vulgò *Crach*, & *Syriæ Sobal*, qui locus hodie *Montis Regalis*: quarum vtraque est trans Iordanem. Hic postea conuersus, factus est Magister Militiæ Templi. Tractante ergo & plurimùm elaborante Principe *Rainaldo*, matris eiusdem pueri iam puberis, tertio marito, celebrata sunt Hierosolymis prædicti adolescentis, & sororis domini Regis sponsalia. Commutauit præterea patrimonium suum, quod in finibus Tyri per mortem aui paterni hereditario iure ad se fuerat deuolutum, *Toronum* videlicet, & *Castellum nouum*, & *Paneadem*, cum pertinentiis suis, cum domino Rege certis conditionibus: quarum tenor in Archiuis regiis, nobis dictantibus, per officium nostrum, continetur introductus. Eodem mense, tertiâ mensis die, vir eminentissimus & immortalis memoriæ, omnium principum terræ munificentissimus, dominus *Manuel* Constantinopolitanus Imperator, onere carnis deposito, animam cœlo reddidit: cuius memoria in benedictione, cuius eleemosynas & beneficia largissima enarrabit omnis Ecclesia sanctorum. Defunctus autem dicitur anno Imperii sui quadragesimo, vitæ verò (quantū adhuc nosse datur) quadragesimo primo.

VI. Per idem quoque tempus dominus *Boamundus* Antiochiæ Princeps, relictâ dominâ *Theodorâ* vxore suâ, domini Imperatoris nepte, quandam *Sibyllam*, maleficiis vtentem, vt dicitur, Ecclesiasticâ seueritate contemptâ, in vxorem ducere præsumpsit. Per idem tempus, cùm dominus *Ioscelinus* Regis auunculus & Senescalcus, à domino Rege missus pro quibusdam regni negociis, in vrbe Constantinopolitana, & dominus *Balduinus de Ramis* pro redemptione sua, à domino Imperatore auxilium postulaturus, similiter in eadem ciuitate morani facerent, mortuo iam domino Manuele, piæ recordationis Imperatore, Kal. Martii detecti sunt quidam nobiles, viri magni & illustres, res nouas molientes, contra dominum *Alexium* Imperatorem, filium domini *Manuelis*, conspirasse: quos comprehensos, tanquam maiestatis reos, vinculis mancipari, tradi carceribus, licet eius quidam ex eis essent consanguinei, præcepit Imperator, matris adhuc tutelæ, iuxta patris arbitrium, suppositus. Inter quos erant, quasi totius factionis opifices, *Manuel* senioris *Andronici* (vnde superiùs fecimus mentionem) filius; *Alexius* quoque Protostrator, *Theodoræ Calusinæ* neptis domini Imperatoris, filius; item frater Logotheræ, qui Canacliui vtebatur officio; & alii quidam magnates eximii, circiter duodecim. Sed & eiusdem domini Imperatoris soror, domina *Maria*, factionis eiusdem conscia, cum marito Marchionis filio (cuius superiùs etiam fecimus mentionem) ad Ecclesiā sanctæ Sophiæ nocte confugiens, in pendulo sortis dubiæ, septis Ecclesiæ conseruabatur: vbi

cum marito contra Imperatorem fratrem, eâdem Eccleſiâ armis & militibus communitâ, cum fautoribus ſuis, & eiuſdem propoſiti cõplicibus, tentabat aliquid moliri, fauente ſibi eiuſdem ciuitatis Patriarchâ. Sed tandem conualeſcentibus Imperatoris partibus, Latinorum maximè fretis auxilio, illa confractis viribus de vita deſperans, ſupplex per interceſſores veniam poſtulat; & fratri, indultâ gratiâ, reconciliata eſt.

VII. Eodem tempore, occaſione pellicis, quam abiectâ vxore legitimâ, *Boamundus* Princeps Antiochenus ſuperduxerat, turbatus eſt Orientalium Latinorum ſtatus, & maximè Antiochenarum partium principatus. Nam commonitus ſemel & ſecundò idem Princeps, vt à tam manifeſto adulterii cõmiſſo recederet, & vxorem ad ſe reuocaret legitimam: *more peccatoris, qui cùm in profundum venerit vitiorum, contemnere ſolet*; obturatis auribus, vocem noluit ſapienter incantantium exaudire, ſed obſtinatè in peccato perſeuerans, ſententiam in ſe excommunicationis, meritò latam, ſuſcepit. Cui tamen non multùm deferens, ſed delictum ingeminãs, tam dominum Patriarcham, quàm eiuſdem regionis Epiſcopos, & alios Eccleſiarum Prælatos, hoſtiliter perſequi cœpit, manus in eis iniiciens violentas; & venerabilium locorum, tam Eccleſiarum quàm monaſteriorum, ſepta violans; res ſacras diripiẽs, & eorum, nefario ſpiritu, & auſu temerario, perturbans poſſeſſiones; ipſum etiam dominum Patriarcham cũ clero, qui ad eum confugerat, in quodam Eccleſiæ municipio, firmo tamen, armis quoque & militiâ ſimul & victualibus ſufficienter cõmunito, dicitur obſidere; & frequentibus, more hoſtili, eos impugnare congreſſionibus. Vnde quidam de magnatibus regionis illius, eius non ferentes inſaniam, cognoſcentes ſe plus debere Deo quàm hominibus, ab eo mente & corpore receſſerunt, eius maleficia deteſtantes: inter quos vir nobilis & potens *Rainaldus* cognomento *Manſuetus*, in præſidium ſuum inexpugnabile & munitiſſimum (adiunctis ſibi quibus cordi erat cauſa honeſtior, & timor Dei ante oculos) ſe recepit, in eo præbens præſulibus à propriis eiectis ſedibus, & aliis indifferenter, ob eandem cauſam profugis, tutum refugium. Ob quod factum tota regio in tãtum deſcendit tamque periculoſum diſcrimen, vt viris prudentibus, & ſenſus habentibus exercitatos, procul omni dubio videatur, vt niſi nobis maturè diuina ſubuenerit clementia, hoſtibus, ad noſtram ruinam, & Chriſtiani nominis perẽnem iniuriam, patere debeat introitus, & in eorum poteſtatem vniuerſa redire prouincia: de quorum manibus, opitulante Domino, fidelium principum ſollicitudine, & Chriſtianæ plebis multis laboribus & ſumptibus, eſt erepta. Verus eſt enim Veritatis ſermo, & omni acceptione dignus: *Quia omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet.* (Matth. 12, 25.) Dominus autem Hieroſolymorum Rex vnà cum domino Patriarcha, & aliis Eccleſiarum Prælatis, ſimul & laicis principibus, debitam gerentes ſollicitudinem, conuenientes apud ſe, & quid in tam periculoſo rerum ſtatu agendum ſit, ſummâ diligentiâ deliberantes, licet prædicti imprudentis & diſſoluti Principis merita videantur exigere, vim inferre dubitant, ne fortè, hoſtium viribus & rogatis auxiliis, volens reſiſtere, Turcis exponat regionem, vnde eos poſtmodum, etiam volens & enitens plurimùm, non poſſit amouere. Item apud hominem inſanum, & ad mala præcipitem, maleficiis præoccupatum, precibus & ſalutaribus monitis locum non eſſe intelligentes: nam hoc eſſet *ſurdo aſino narrare fabulam, & verba ventis dare:* mittere viros prudentes & exhortationis habentes gratiam, non præſumunt. Suſtinent ergo malum hoc, ne deterius incurrant, ab eo expectantes ſubſidium, qui ſolet conuertere in profundo maris poſitos; *& dare niuem ſicut lanam, mittens criſtallum ſicut bucellam panis:* (Pſal. 147, 5.6.) vt ille diuinâ viſitatione commonitus, & ad cor rediens, ad frugem vitæ melioris ſe erigat, & optimi moderatoris virtute induatur ex alto. Tandem videntes noſtri malum illud ingraueſcere, & nullum in proximo ſperantes remedium: iam enim non ſolùm perſona Principis anathematis vinculo tenebatur aſtricta; verùm vniuerſa regio, propter rapinas, incendia, quæ in bonis venerabilium fiebant locorum, interdicto erat ſuppoſita; ita vt præter baptiſma paruulorum, nullum de ſacramentis Eccleſiaſticis populo miniſtraretur: cœperunt noſtri timere ampliùs, videntes rem in eum caſum deſcendiſſe, in quo non ſine vniuerſorum periculo diu ſtare poſſet. Ordinant itaque de communi conſilio, vt dominus Patriarcha, dominus quoq; *Rainaldus de Caſtellione*, qui aliquando Princeps Antiochenus fuerat, huius domini *Boamundi* iunioris vitricus: magiſter quoque Militiæ Templi, frater *Arnaldus*

naldus de Toroge; Magister quoque domus Hospitalis, frater *Rogerus de Molins*, ad partes illas properent, tentantes, si præuiâ DEI gratiâ, aut ad tempus, aut in perpetuum, tantis malis aliquod possint inuenire & aptare remediũ. Timebamus enim, ne fortè à domino Papa & transmarinis Principibus, nobis ad negligentiam, vel potiùs ad malitiam imputaretur, si vicinis nostris tam miserâ sorte laborantibus, nullum daremus compassionis signum, nullum studeremus adhibere remedium. Dominus igitur Patriarcha assumptis ex Ecclesiarum prælatis domino *Monacho* Cæsariensi electo, domino *Alberto* Bethlecmita Episcopo, domino *Rainaldo* Abbate Montis Sion, domino *Petro* Ecclesiæ Dominici Sepulchri priore, prudentibus viris & discretis, subsequentibus eum aliis eiusdem itineris consortibus, ad partes illas descendit; assumptoque sibi Comite Tripolitano, eidem Principi familiari admodum & accepto, vt eorum verbum faciliùs effectui posset mancipari, apud *Laodiciam* conueniunt: tandemque tam dominum Principem, quàm dominum Patriarcham seorsim conuenientes, diem vtrique constituunt apud Antiochiam; vbi prætentato hinc inde verbo, pacem constituunt temporalem: ita videlicet, vt refusis tam domino Patriarchæ quàm Episcopis & locis venerabilibus quæcunq; amiserant, cesset interdictum, & populis Ecclesiasticorum sacramẽtorum restituantur munera. Ipse autem in propria persona, ab Episcopis latam patienter ferat sententiam; aut si penitus quærat absolui, pellicem abiiciat, vxore legitimâ reuocatâ. His ergo peractis, putantes se regionis incendium aliquantulum mitigasse, ad propria reuersi sunt. Princeps verò nihilominus in eisdem sordibus obstinatus irreuocabiliter perseuerat. Adiecit præterea, & quod regioni periculosius est, eo solo quòd eis factum eius dicebatur displicere, fidelium suorum optimos, inclytos & nobiles viros, extra ciuitatem, & omnem terram suam expellere: videlicet Constabularium suum, Camerarium quoque, & *Guiscardum de Insula, Bertrandum* quoq; filium Comitis *Gisleberti*, & *Garinum Gainart*: qui ad dominum *Rupinum* Armeniorum Principem magnificum de necessario declinãtes, honestissimè ab eo sunt suscepti, ita vt singulis statim daret munera ingentia, & victum singulis sufficiẽtem assignaret. Eodem anno, mense Augusto, vicesimâ septimâ die mensis, pontificatus eius anno vicesimo tertio, dominus *Alexander* Papa tertius, viam vniuersæ carnis ingressus est, & in Ecclesia Lateranensi sepultus: cui substitutus est dominus *Lucius* Papa tertius, qui & *Hubaldus*, Hostiensis Episcopus, natione Tuscus, Patriâ Lucensis, vir grandæuus admodum & modicè literatus. Eodem quoq; tempore, venerabilis in CHRISTO frater noster, piæ in Domino recordationis, dominus *Raimundus* Ecclesiæ Berythẽsium Episcopus, Idibus Septembris ex hac luce subtractus est, lucis perpetuæ, præuiâ Domini gratiâ, præmiis perenniter potiturus. Cui postmodum in eadem Ecclesia substitutus est vir honestus & literatus magister *Odo*, Ecclesiæ nostræ Archidiaconus, cui nos, in ieiuniis Decembris, & sacerdotii gradum, & pontificalem, auctore Domino, contulimus dignitatem.

Per idem tempus mortuus est *Melechsalah*, VIII. *Noradini* filius, adolescens adhuc, cui de omni hereditate paterna, sola manserat *Halapia*, cum paucis admodum municipiis. Hic moriens, testamento nouissimo dicitur Halapiam & omnem hereditatem suam, ex asse, in quendam patrui sui filium *Hezedin* nomine, filium *Thebeth*, Mussulæ dominum contulisse. Quo defuncto, Principes eius, nuncios ad prædictum dominum *Mussulæ*, illustrem & magnificum Turcorum satrapam, dirigunt, monentes, vt non differat cum omni celeritate ad eos venire: qui susceptâ legatione festinus adueniens, auita bona & sibi iure hereditario debita suscepit, timens ne *Salahadinus*, qui prædictum patruelem suum, ex parte plurima exheredauerat, ab Ægypto rediens, hanc etiam vrbem inuitis ciuibus violenter occuparet: præsertim cùm quidam de maioribus, occultum ei præstarent fauorem. *Salahadinus* verò, compositâ vsque ad completum biennium nobiscum pace temporali, in Ægyptum descenderat, vt sua ibidem studiosiùs procuraret negotia. Anxius enim plurimùm sollicitabatur, eò quòd audierat classem Regis Siculi, cum ingenti apparatu & infinitis copiis in mare descendisse, & ad partes Ægyptias properandi habere propositum. Superfluam autem super eo articulo conceperat formidinem: nam prædicta classis in Occidentem iter arripuit, ad Baleares Insulas, Hispaniæ conterminas citeriori, quarum altera vulgari appellatione *Maiorica*, altera verò *Minorica* dicitur, contendens: vbi infaustâ nauigatio-

ne, & sinistris acta flatibus, tota pene deperiit circa *Sacuam Albenguenam*; & viginti millia vrbes maritimas, freto intumescente, littoribus allisa. Interea dum Regnum pace, vt prædiximus, gauderet temporali, natio quædam Syriorum, in Phœnice prouincia circa iuga Libani, iuxta vrbem Bibliensium habitans, plurimam circa sui statum passa est mutationem. Nam cùm per annos penè quingentos cuiusdam *Maronis* heresiarchæ errorem fuissent secuti, ita vt ab eo dicerentur *Maronitæ*, & ab Ecclesia fidelium sequestrati, seorsum sacramenta conficerent sua, diuinâ inspiratione ad cor redeuntes, languore deposito, ad Patriarcham Antiochenum *Aimericum*, qui tertius Latinorum nunc eidem præest Ecclesiæ, accesserunt: & abiurato errore, quo diu periculosè nimis detenti fuerant, ad vnitatem Ecclesiæ Catholicæ reuersi sunt, fidem Orthodoxam suscipientes, parati Romanæ Ecclesiæ traditiones, cum omni veneratione amplecti & obseruare. Erat autem huius populi turba non modica, sed quasi quadraginta millium dicebatur excedere quantitatem, qui per Bibliensem, Botriensem & Tripolitanum Episcopatus, iuga Libani & montis deuexa, vt prædiximus, inhabitabant: erantque viri fortes, & in armis strenui, nostris, in maioribus negotiis quæ cum hostibus habebant frequentissimè, valde vtiles: vnde & de eorum conuersione ad fidei synceritatem, maxima nostris accessit lætitia. *Maronis* autem error & sequacium eius, est & fuit, sicut ex sexta Synodo legitur, quæ contra eos collecta esse dinoscitur, & in qua damnationis sententiam pertulerunt: quòd in Domino nostro IESV CHRISTO vna tantum sit, & fuerit ab initio, & voluntas & operatio. Cui articulo ab Orthodoxorum Ecclesia reprobato, multa alia perniciosa nimis, postquam à cœtu fidelium segregati sunt, adiecerunt: super quibus omnibus ducti pœnitudine, ad Ecclesiam, vt prædiximus, redierunt Catholicam, vnà cum Patriarcha suo & Episcopis nonnullis, qui eos sicut prius in impietate præcesserant, ita ad veritatem redeuntibus, pium ducatum præstiterunt.

IX. Porrò dum ita Regnum, vt prædiximus, pace ad tempus inter dominum Regem & *Salahadinum* initâ, quadam tranquillitate frueretur, non defuerunt filii Belial & impietatis alumni, qui spiritum habentes inquietum, turbas in Regno mouerent, & mala intestina molirentur. Cùm etiam Comes Tripolitanus, quasi per continuum biennium circa partes Tripolitanas multiplicitate negotiorum impeditus, moram agens, in Regnum non potuisset ascendere, accidit, quòd inuitante sollicitudine, quam pro vrbe gerebat Tyberiadense, quæ vxoris erat hereditas, redire disposuit: cumque omnem ad iter prosequendum fecisset apparatum, & iam vsque *Biblium* peruenisset, prędicti viri nequam Regem nimis simplicem, malignâ suggestione circumuenerunt, persuadentes, prædictum Comitem sinistrâ intentione in Regnum velle introire, vt de eius supplantatione tractaret occultè: vnde factum est, quòd eorum verbis seductoriis, Rex aurem nimis credulam præbens, missâ legatione, Regni aditũ ei inconsultè nimis interdixit. Quo facto, Comes, cui præter meritum tanta irrogata erat iniuria, confusus & iustâ succensus indignatione, desistens à proposito, licet inuitus, sumptibus innumeris factis inutiliter, Tripolim reuersus est. Erat autem prædictorum ea intentio seductorum, vt absente Comite, qui vir industrius erat, & ad omnia circumspectus, ipsi regia negotia pro libero tractarent arbitrio, & Regis infirmitatem ad suum traherent compendium. Inter quos Regis mater, mulier planè DEO odibilis, & in extorquendo importuna; & eiusdem frater, Regius Senescalcus, cum paucis eorum sequacibus, viris impiis, Regem ad hoc proteruiùs impellebant. Quod factum postquam Regni Principibus innotuit, eorum qui sensus magis habebant exercitatos, maximè corda molestauit: timebant enim, ne tanti Principis patrocinio Regnum destitutum, in præceps rueret, & iuxta Domini verbum, *in seipsum diuisum desolaretur*: maximeque cùm Rex inualescente singulis diebus ægritudine, reddebatur impotentior, & ad procuranda Regni negotia minus minusque fieret idoneus; imò vix in seipso potens subsistere, totus dissolueretur. Videntes ergo regni Maiores periculum, quod ex prædicto facto certum erat imminere, ad reuocãdum Comitem, & eius mitigandam indignationem, omnimodam impendunt operam: & tandem post multos circuitus & diuersa consilia, Rege inuito, sed tamen permittente, prædictum illustrem virum, iniurias sibi illatas prudenter dissimulantem, in Regnum introduxerũt, pace inter eum & dominum Regem pleniùs reformatâ.

Matth. 12, v. 25.

Dum

Dum hæc itaque in nostro sic geruntur Oriente, aqud *Constantinopolim* grandis circa Imperium facta est permutatio, & casus accidit vniuersæ Latinitati lugubris, & inauditam irrogans, cum enormi damno, contumeliam. Dolor enim, quem pridem fallax & perfida Græcia conceperat, edidit & peperit iniquitatem. Defuncto enim domino *Manuele*, inclitæ recordationis Imperatore felicissimo, successit ei, tum ex testamento patris, tum ex iure hereditario, impubes filius, *Alexius* nomine, vix annorum tredecim. Quo sub matris tutela constituto, dum per *Alexium* Protoseuasto, domini Imperatoris senioris nepotem ex fratre se priore natu, Imperialia procurarentur negotia, visum est tam Maioribus quàm populo ciuitatis illius, opportunitatem inuenisse, vt quod aduersus nostros malignè conceperant, possent effectui mancipare. Regnante enim DEO amabili prædicto Imperatore, merito fidei & strenuitatis suæ, tantam Latinus populus apud eum repererat gratiam, vt neglectis Græculis suis tanquam viris mollibus & effœminatis, ipse tanquam vir magnanimus & strenuitate incomparabilis, solis Latinis grandia committeret negotia, de eorum fide meritò præsumens, & viribus. Et quoniam apud eum optimè habebantur, & erga eos profusâ liberalitate abundabat, ex omni orbe, ad eum, quasi ad benefactorem præcipuum, tam nobiles quàm ignobiles concurrebant certatim. Quorum exigentibus obsequiis, magis & magis in nostrorum accendebatur amorem, & omnes ampliùs in statum promouebat meliorem. Vnde Græcorum nobiles, & maximè eius consanguinei, sed & reliquus populus odium insatiabile aduersus nostros conceperant: accedente etiam ad indignationis cumulum, & odiorum fomitem & incentiuum ministrante, sacramentorum inter nos & eos differentiâ. Arrogantes enim supra modum, & à Romana Ecclesia per insolentiam separati, hæreticum omnem eum reputant, qui eorum friuolas nô sequitur traditiones: cùm ipsi magis hæreticorum sibi nomen adaptent, dum contra Romanam Ecclesiam, & Apostolorum Petri & Pauli *fidem, aduersus quam portæ inferi non possunt præualere*, nouas, & pestilentes opiniones aut gignunt, aut sequuntur. Denique, his & huiusmodi, à multo retro tempore, simultatem hanc apud se conceperant, opportunitatem quærentes, vt saltem post Imperatoris obitum, inuisum Latinorum populum, tam in vrbe, quàm in Imperii finibus cômorantem, delerent penitus, odium inexorabile satiantes. Prædicto igitur Imperatore rebus humanis exempto, dum, vt prædiximus, *Alexius* Protoseuasto Imperium procuraret, visum est non satis commodam adhuc ad complendam malitiam suam reperisse opportunitatem: nam & ipse, Imperatoris exemplo, nostrorum consilio vtebatur & auxilio, eosque sibi quantum poterat, reddebat familiariores: in vno tamen tam nostris quàm omnibus generaliter, se penitus exhibebat odiosum. Quod, licet Græcorum more mollis esset supra modum, & carnis curam toto studio in immundis perficere satageret desideriis, auarus tamen erat, & thesauris parcebat Imperialibus, tâquam si eos proprio sudore comportasset. Dicebatur etiam, quòd cum Imperatrice, licet viuente adhuc marito, sed in extremis laborante, vitam sanctimonialem esset professa, stupri habere consuetudinem. Arrogans præterea, & neminè præ se ducens hominem, aliis inconsultis Principibus, cûcta pro suo disponebat arbitrio, ita vt de cæteris, æquè nobilibus & viris magnificis, nihil videretur curare. Vnde factum est, quòd per studium & operam Principum palatii, qui ei plurimùm ob ea quæ præmisimus inuidebant, euocatus est ex Ponto, cui præerat *Andronicus* senior, domini Imperatoris prædefuncti patruelis, vt ad complendam eorum malitiam cooperator accederet, & *Alexium* Protoseuasto depelleret ab administratione quam gestabat. Erat autem prædictus *Andronicus*, domini Imperatoris defuncti patruelis, vir perfidus & nequam, côspirationum seminator, & erga Imperium semper infidelis: vnde ob multiplicia eius scelera, tempore domini Imperatoris vincula passus fuerat, & carceres; & exigentibus meritis, ignominiosè tractatus, vagus & profugus super terram, Orientem circumierat vniuersum; in ipsoq; suo exilio multa turpia cômiserat, & animaduersione digna: nouissimè tamen, vix tribus ante Imperatoris obitum mensibus, reconciliatus in gratiam redierat. Et ne, more solito, circa vrbem turbas posset excitare, & conspirationes moliri vt regno præesset, missus est in Pontum sub honoris prætextu præsidialis. Hunc igitur, Imperatoris & ipsius etiam Protoseuastô consanguinei, & ii maximè in quibus maiorem videbatur habere fiduciam, clandestinis e-

x.

xi.

uocauerunt legationibus, monentes, vt aduersus eum armaretur, qui eius filios & alios illustres quosdam, ignominiose coniecerat in vincula. Porrò hic, vt prædiximus, illustres quosdam in conspiratione deprehensos, carceri mancipauerat: vnde ampliorem in se concitauerat inuidiam. Vocatus ergo prædictus *Andronicus*, innumeras Barbararum nationum secum trahẽs copias, ad vrbem accessit, & secus Hellespontum è conspectu ciuitatis castrametatus, vniuersam occupauit Bithyniam: contra quem missi quidam potentes, vt eius resisterent moliminibus, proditorum more ad eum se contulerunt: inter quos primi erant & præcipui, *Andronicus* Angeli, princeps militiæ quæ contra eum directa fuerat, & *Alexius* Megaducas qui classi erat præfectus, vterque Imperatoris consanguineus. Nec solùm ii, qui ita manifestè ad eum transfugerant, partem nostrorum reddiderant debiliorem, verùm omnes alii, tam illustres, quàm ciuium multitudo, iam non occultè, sed in propatulo suum *Andronico* præstabant fauorem; & eius in vrbem desiderabant aductum, modis quibus poterant, vt maturè transfretaret procurantes.

XII. Factum est itaq; quòd inualescente eorum conspiratione, captus est Protoseuasto, & priuatus oculis, & argumentis virilibus decurtatus: vnde nostri plurimùm mente consternati, timentes ne ciuium super eos repentina fieret irruptio, præmoniti à quibusdam qui coniurationis habebant conscientiam; qui validiores erant, alii in galeis quadraginta quatuor, quas in portu repererant, Græcorum effugerunt molimina; alii in nauibus, quarum in portu maxima erat copia, omnem domum imponentes, mortis euaserunt discrimen. Qui autem seniores erant, vel infirmi reperti sunt, & ad fugam minus idonei, ii in domibus suis relicti, impietatis quam alii effugerant rabiem perpessi sunt. Nam parato clàm nauigio sæpedictus *Andronicus*, vniuersas, quas secum trahebat, in vrbem introduxit copias; quę vix ingressæ, vna cum ciuibus in eam vrbis partem, quã nostri incolebant irruentes, residuum populi, qui aliis abeuntibus aut noluerãt, aut non poterant exire, desæuientibus gladiis peremerunt: & licet pauci essent, qui ad arma possent sufficere, restiterunt tamen diù, & cruentã de se hostibus reliquerunt victoriã. Immemores igitur & fœderis & obsequiorũ quæ plurima Imperio nostri cõtulerant, peremptis iis qui resistere posse videbantur, ignẽ eorũ domiciliis subiiciunt, & vniuersam eorũ regionẽ subitò cõuertũt in fauillã: mulieribus & paruulis, senibus & valitudinariis incendio cõsumptis. Nec sufficiebat eorũ impietati, in loca desæuire prophana; verùm Ecclesias & loca, quęlibet venerabilia succendentes, qui ad ea salutis caussã confugerant, cum ipsis pariter sacris ædibus concremabant. Nec erat differentia plebeiorum & cleri, nisi quòd atrociùs in eos desæuiebant, qui religionis & honestatis habitũ prætẽdebãt. Monachis enim & sacerdotibus primas irrogabant iniurias, & exquisitis perimebãt cruciatibus. Inter quos virũ venerabilẽ *Ioannem* nomine, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconũ, quẽ pro negotiis Ecclesiæ, dominus Papa illuc direxerat, cõprehendentes, in contumeliã Ecclesiæ decollauerunt, caput eius ad caudã canis immundæ religantes. Sed nec mortuis, quibus omnis parcere consueuerat impietas, inter tam detestabiles & peiores parricidis sacrilegos, tuta erat quies, quos de monumentis extractos per vicos & plateas, quasi illatas sentirent iniurias, distrahebant. Accedentes præterea ad Xenodochiũ, quod dicebatur *sancti Ioannis*, quotquot in eo repererunt lãguidos, gladio peremerũt. Qui autẽ, ex officio pietatis, oppressorũ meritò tenebãtur afflictionẽ releuare, eorum videlicet sacerdotes & monachi, hi dato precio, grassatores & sicarios, ad stragẽ inuitabãt, disquirẽtes secessus & domorũ penetralia, ne qui in eis delitescerent, vt mortis discrimen declinare possent; inuentosq;, & violenter extractos tradebant carnificibus: quibus etiam, ne gratis operam impenderent, precium sanguinis pro miserorum interfectione porrigebant. Qui autem clementiùs cum eis videbantur operari, hi eos qui ad se confugerant, & quibus spem dederant salutis, Turcis & aliis infidelibus populis, in perpetuam vendebant seruitutem: ex quibus promiscui sexus, ætatis, & conditionis, plus quàm quatuor millia, barbaris nationibus, precio interueniente, distracta esse dicuntur. Sic ergo impius Græcorum populus, & genimina viperarum, more *serpentis in gremio, & muris in pera*, nihil tale meritos, nihilque tale verentes, malè remunerauerunt hospites suos: quibus tamen filias suas, neptes quoque & sorores, vxores dederant, & ex diutino conuictu sibi reddiderant familiares.

XIII. Verùm non omnino, tantum & a seculis inauditum facinus impunè cõmisisse

dicuntur.

dicuntur. Nam qui, vt præmisimus, in galeis exierant, & qui postmodum eos aliis nauibus sunt subsecuti, habentes secum multitudinem maximam, & classem non modicam, circa vrbē, satis in vicino se collegerāt, rei expectantes exitum. Qui postquam plenius cognouerunt, quòd ii qui in ciuitate tumultum excitauerant, eorum succenderant regiones; vxores quoq; & liberos & omnē familiā partim gladio, partim consumpserant incendio, iustâ indignatione commoti, exarserunt in irā. Et cupientes vehemēti feruore, vltum iri suorum sanguinem, circuierunt vtrunque *Hellesponti* littus, ab hostio *Maris Pontici*, quod ab vrbe *Constantinopolitana* distat triginta miliaribus, vsque ad ostium maris *Mediterranei*, quod ab eadem distat miliaribus ducentis, vrbes & quælibet municipia in vtroque sita littore, comprehendentes violenter, & eorum habitatores ferro perimentes vniuersos: sed & monasteria, quæ tam in vtroque eiusdem maris littore, quàm in insulis modicis, quæ per illud mare dispersæ sunt, sita erant, peruadentes, pseudomonachos & sacrilegos eorum sacerdotes, in vltionem fraterni sanguinis, gladio peremerunt, ipsa monasteria cum iis qui ad ea confugerant, succendentes. Ex quibus locis, infinitas auri, argenti, gemmarum & holosericorum dicuntur extraxisse copias: vnde damnum rerum amissarum, & dispendia bonorum suorum multiplici fœnore sibi poterāt recompensare. Nam præter Monasteriorū diuitias innumeras, & thesauros infinitos, quos à multis retro congesserant temporibus, ciues Constantinopolitani, ingentia ibidem deposuerant auri & cæterarum gazarum pondera: quæ omnia secum deferentes, & maris illius deserentes angustias, inter *Seston* & *Abydon*, vrbes antiquissimas & maritimas, mare ingressi sunt mediterraneum; littora Thessaliȩ, & mari adiacentium prouinciarum vrbes & oppida perlustrantes diligentiùs, & cuncta incendio & rapinæ tradentes, stragem innumeram operati sunt. Sed & galeas alias à prioribus circa *Chrysopolim*, vrbem Macedoniæ, dicuntur reperisse decem, aliasque in locis aliis quamplures: vnde sibi classem maximam & Græcis omnino formidabilem, in eorum perniciem dicuntur ordinasse. Alii verò, qui stragem & rapinam abominabantur operari, cum vxoribus & liberis, & residuo substantiolæ suæ, naues ingressi, quarum illis multus occurrebat numerus, à prædicto declinantes exercitu, ad nos in Syriam descenderunt. *Andronicus* interea vrbem pro votis obtinens, & nullum habens contradictorem, Imperatorem cum futura vxore, regis Francorum filia, in die festo Pentecostes, solenniter fecit coronari, omnem ei exhibens reuerentiam; sororem quoque & sororis maritum, simul & matrem Imperatoris, intra septa palatii, adhuc tractans humaniùs; ipse tamen tam in vrbe, quàm extra, quælibet Imperii negotia, pro suo liberè disponens arbitrio: timetur tamē, ne hanc fraude palliatâ, personis exhibeat humanitatem, quousque Imperio paulatim occupato & subiectis omnibus, liberiùs ostendat, qualem circa eos gerat voluntatem. Factum est autem hoc, anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo octuagesimo secundo*, mense Aprili. An. D. 1182. XIV. Interea dum hæc in Græcia sic geruntur, nauis quædam mille quingentos peregrinos deferens, apud Damiatam, in finibus Ægypti, flatibus acta sinistris, confracta est: passis tamen naufragium, spes erat salutis, eò quòd *Salahadinus* nobiscum, tam per terras quàm per mare treugam diceretur habere, & pacem temporalem. Sed longè aliter accidit eis, quàm vel pacis tenor, vel pactorum series exigeret. *Salahadinus* enim prædæ victus cupidine, & tantam Christianorum turbam, occasione fœderis, nolens de regno suo exire liberam, omnes cōiecit in vincula, & eorum sibi bona confiscari præcepit: missaq; legatione ad dominum Regem, contra formam pactorum, & quæ penè impossibilitatem continebant, ab eo cœpit reposcere: adiiciens, *Quòd nisi pro omnibus illis ei pro voto satisfieret, ipse nauim prædictam sibi vellet in compensationem detinere, & præterea renunciare paci, de qua inter eos conuenerat.* Quod cùm non obtinuisset eius nuncius, quoniam caluas occasiones magis innectabat, vt nauem sub aliquo quæsito colore detinere posset, quàm iustas caussas allegaret; soluto fœdere, cogitare cœpit, quomodo suo more, vetus exercens odium, Regnum posset aggrauare. Conuocatis igitur expeditionibus, & vniuersis tam peditum quàm equitum copiis, simul & eorum multitudine, qui à Damasco & adiacentibus ei finibus, annis præteritis, famis acerbitatem declinantes, in Ægyptum descenderāt, proposuit redire Damascum, vt inde quasi de vicino nos ampliùs molestaret. Adiecit etiam, vt in veniendo, regionem nostram quæ est trans Iordanem,

pro posse damnificaret; aut fruges succendendo, quæ iam albæ erant ad messem: aut vnum vel plura de præsidiis nostris, quæ in ea erant prouincia, violenter expugnando. Id autem, eo maximè dicebatur proposuisse intuitu, vt sibi satisfaceret, de Principe *Rainaldo*, qui ei præerat regioni, eò quòd Arabes quosdam infra tempus fœderis contra legem pactorum cepisse diceretur, & repetitos reddere negauerat. Cognito ergo per exploratores eius aduentu, & proposito, Rex habitâ Hierosolymis curiâ generali, & super petitionibus *Salahadini* diligenti tractatu, de quorundam consilio, cum totis Regni viribus, in prædictam regionem, vallem pertransiens Syluestrem, in qua est *Mare Mortuum*, peruenit; vt venienti *Salahadino* occurreret, & se opponeret prouinciam vastare volenti. Porrò *Salahadinus* transcursâ cum suis expeditionibus solitudine, quod iter, cum multa difficultate, vix diebus viginti confecerat,* iamque terram habitabilem in finibus nostris, iuxta præsidium, quod dicitur *Mons Regalis*, quasi ad decem milliaria castrametatus: expectans vt de statu regionis, & vbinam esset Rex cum suis expeditionibus, certificaretur. Rex verò iuxta vrbem veterem, cui nomen *Petra Deserti*, in secunda sitam Arabia, castra locauerat, ab exercitu *Salahadini* triginta sex vix distans miliaribus; eratque ibi vniuersum cum eo Regni robur: sed & Comes Tripolitanus ibi inuitus detinebatur; contra cuius cõsilium Rex illuc profectus erat, & reliquas Regni partes inobseruatas, & absque militia dereliquerat: fauore enim prædicti *Rainaldi* Principis, magis quàm consideratione maioris compendii, quidam ad hoc Regem impulerant, non multùm attendentes, quid interim Regno viribus destituto posset accidere: quod quàm imprudenter factum fuerit, rei exitus subsequens statim declarauit. Nam qui circa *Damascum, Bostrũ, Baulbec, & Emissam* erant Principes, videntes Regni robur abesse, & militiâ destitutam regionem vniuersam, cõuocatis clàm & sine tumultu copiis, *Iordanem* secus mare Galileæ, quod est Tyberiadis, transeuntes, fines nostros latenter ingressi sunt; & percurrentes ex parte Galileam, peruenerunt ad locum qui est sub monte Thabor, cui nomen *Buria*, iuxta *Naim* vrbẽ antiquissimam. Homines autem illarum partium de treuga pręsumentes, quam nondum nouerant defecisse, securi nimis, minus sibi prouidebant: vnde factum est, quod clàm & de nocte super eos irruentes, locum ex omni parte vallauerunt, ita vt neque ad montem, qui loco imminebat, fuga* non pateret obsessis. Luce igitur redditâ, videntes loci habitatores infinitam circa se hostium multitudinem, in turrim quæ suburbio præerat, certatim se contulerunt: quam vndiq; circumdantes, & cum summa instantia suffodientes, intra quatuor horarum spacium suffossam, solo deiecerunt: ante ruinã tamẽ, cùm iam rimam duceret, & casum minaretur, eos qui in eã confugerant, in deditionẽ susceperũt. Colligentes igitur pro libero, & sine contradictore arbitrio, tũ illius, tum adiacentium locorum prædã vniuersam, exceptis his qui in conflictu ceciderunt, penè quingentas animas secum detulerunt in vinculis. Nã quia locus erat frugifer, & messis tempus aderat, multi ex locis finitimis metendi gratiâ illuc se contulerant, quos omnes (vt prædiximus) secum sine contradictore deducentes, iterũ Iordane trãsito, sani & incolumes reuersi sunt ad propria.

XV. Accidit præterea per eosdem dies, dum adhuc Rex, & exercitus in *Syria Sobal* detineretur Christianus, casus periculosus admodũ, & nostris perpetuò lugendus. Erat enim nobis in regione *Suite*, trans Iordanem, à Tyberiade sedecim distans miliaribus, præsidium munitissimum, & (vt dicitur) inexpugnabile, ex quo nostris multa dicebatur prouenire vtilitas: nam cùm prędicta regio hostium magis esset contermina finibus, quàm nostris; & ipsi eam faciliùs pro suo possent tractare arbitrio, & eius habitatoribus confidentiùs imperare, huius tamen præsidii beneficio multis annis obtentũ fuerat, & obtinebatur nihilominus in præsenti, quòd nostris & illis ex æquo diuidebatur potestas, & vectigalium par & tributorum fiebat distributio. Erat autem spelunca in latere cuiusdam montis sita, cui subiectum erat immane præcipitium; à parte verò superiori nullus omnino accessus; ex altero verò latere, tantum arcta nimis semita, & per quam homini libero, & ab omni onere expedito, vix absque periculo iter præberetur. Erat autem commissum fidei & diligentiæ nobilis viri & ditissimi *Fulconis* Tyberiadensis. Ad hunc locum accedentes prædicti hostium Principes, qui *Buriam*, vt præmisimus, effregerant, & nostrum captiuauerant populum, repentè ante præsidium astiterunt, & infra quinque dies obtinuerunt expugnatum. Super quo facto,

facto, non eadem omnium erat opinio: quibusdam asserentibus, quòd qui erant in præsidio, pecuniâ redempti, locum hostibus tradiderunt: aliis verò, quòd ex latere speluncam effregerunt, quia lapis cretaceus erat, & facilè soluebatur, & violenter ingressi stationem primam quæ inferior erat, occupauerunt, dicentibus: vnde postmodum eos qui erant in medio & in supremo cœnaculo (nam ibi tres dicebantur esse mansiones) ad deditionem compulerunt. Compertum est autem postmodum, quòd culpâ magistratuum, qui cæteris præerant, municipium ad hostes peruenerit: nam aliis resistere volentibus, ipsi auctoritate quâ præminebant, inhibebant defensionem; & postmodum resignato municipio ad hostes se contulerunt. Dicebantur autem esse qui loco præerant, Syri, qui apud nos effœminati & molles habentur. Vnde maior culpa in prædictum *Fulconem* refunditur, qui tales loco præfecerat tam necessario. Exiit ergo sermo iste, & longè lateq; diffusus est per Regnum, peruenitque vsque ad nostros qui erant trans Iordanem, prepedire volentes transitum *Salahadini*, ex Ægypto ascendentis in Syriam, & properantis Damascum; quo comperto, consternati sunt animo vniuersi, & maximè Tripolitanus Comes ad cuius curam prædictum municipium respiciebat. Vnde factum est, vt qui Regnū negligenter reliquerant, ibi negligentiùs se habētes, nihil DEO placitum, nihil Regno vtile operari possent: Nam cùm vsque ad fines regionis nostræ, aduenienti *Salahadino* debuissent occurrere, & Regni prepedire introitum, imprudenter nimis vsque ad locum cui *Gerba* nomen, eū permiserunt accedere, vbi aquarū, quibus maximè sitiens, eius indigebat exercitus, omnē reperit abundantiā; & inde missâ expeditionū parte circa præsidium nostrū, cui nomen *Mons Regalis*, vineta succiderunt, & alia quædā oppidanis intulerunt damna. Quòd si ad eū locum nostri peruenissent, eum proculdubiò oportuisset in Ægyptum redire: trahebat enim secum infinitā imbellis populi multitudinē, quibus & aqua iā defecerat in vtribus, & panis in cistarciis, quos omnes in solitudine oportuisset inediâ deperire: nā procedere non poterat, & cū nostris erat periculosum cōmittere. Audientes ergo, quòd ad prædictum iā peruenisset locum, iterum decreuerunt nostri ad aquas *Rasel Rasit*, illi occurrere: quod si factum fuisset, per vlteriorem solitudinē oportuisset eum iter cœptū agere, quod nonnisi cum multa tam hominum quàm iumentorū potuisset consummasse iactura. Quod propositū cùm non fuisset effectui mancipatum, accessit ad prædictas sine difficultate aquas; & inde sine cōtradictore fines suos cum omni incolumitate ingressus, Damascum peruenit. Quod nostri cognoscentes, iterū eadem viâ quâ priùs transierant, reuersi sunt ad propria: timentes verò, ne à Damasco, in quam se cum omni suo comitatu receperat, Regno aliquid insidiarum, & damni moliretur, cōgregatus est vniuersus Regni populus ad fontem *Sephoritanum*, inter Sephorim & Nazareth: vbi habētes secum Dominicæ Crucis lignum, præsente Rege & Patriarchâ, & aliis tam ecclesiasticis quàm secularibus regni Principibus, de die in diē hostium expectabant incursus.

Salahadinus interea congregatâ ex vniuersis finibus XVI.
suis, super ea, quam ex Ægypto proficiscens secum transtulerat, militiâ, propositum habens, vt fines nostros ingrederetur, ad eum locū accessit, qui dicitur linguâ eorum *Raseline*, quod interpretatur *Caput aquæ*. Is autē locus à nostris finibus & ab vrbe Tyberiadense modicum distare dicitur. Vbi cùm per dies aliquot morā fecisset, subitò fines nostros ingressus est, in loco qui dicitur *Cauam*, inter duo flumina, qui à Tyberiade vix distat quatuor miliaribus, castrametatus. Quod vbi nostris per exploratores cognitum est, ad vrbem prædictam sub omni celeritate exercitum dirigunt, vt militares copias, quæ ad eius loci & finitimorum municipiorum tuitionem, *Saphet* videlicet & *Belueir*, deputatæ erant, secum assumerent, hostem protinus insecuturi. Porrò Comes Tripolitanus, vir prudens & in armis strenuus, & in re militari plurimam habēs experientiam, duplici tertianâ ibidem periculosissimè laborabat: vnde nostris, qui de eius consilio & prouidētia plurimùm præsumebant, multa accreuit mœstitia, eò quòd tanti Principis solatio, in tanto necessitatis articulo, fraudarentur. Conuocatis tamen ex locis finitimis auxiliaribus copiis, erectis vexillis hostem insecuti sunt. *Salahadinus* verò nostrorum audiens aduentum, transito Iordane, cum suis expeditionibus in partes Scytopolitanas se contulit. Est autem Scytopolis tertiæ Palestinæ metropolis, inter montes Gelboe & Iordanē, in campestribus & agro sita irriguo, quæ alio nomine dicta est *Bersan*, cuius prærogatiuâ Nazarena hodie,

quæ in eadem diocesi sita est, gaudet ecclesia: nam vrbs præscripta raro hodie incolitur habitatore, ad instar modici redacta oppidi. Ad quem locum peruenientes hostium cunei, presidium modicum quod ibi est in paludibus situm, cœperunt fortiter impugnare: sed resistentibus viriliter oppidanis, videntes quòd non proficerent, versus castrum nouum, cui nomen est hodie *Belueir*, inter prædictam vrbem & Tyberiadem in montibus situm, vt nostris occurrerent, acies direxerunt. Nostri verò Iordanis fluenta secuti, vbi ad prædictum peruenerunt locum, deserentes vallem, ascenderunt in montes: multâ tamen immensi caloris, qui supra modum proficiscentibus incubuerat, incommoditate fatigati: vbi noctem illam, vicinis hostibus suspectam, continuatis excubiis transegerunt: mane facto, descendentes in planiciem, quæ inter prædictum oppidum & vicum, cui nomen *Forbelet*, hostes viderunt circumpositos, in tanta multitudine, quantam videre non consueuerāt. Dicebatur enim à senioribus Regni Principibus, quòd à primo Latinorum in Syriam introitu, nunquam tantas vidissent hostium copias. Eratque numerus expeditorum ad pugnam, quasi ad viginti millia: nostri autem equites vix reputabantur septingenti. Erat autem Salahadino & Principibus eius, vna & communis intentio, nostros ex omni parte vallare, vt nec vnus euadere posset: nam de iam dicta multitudine præsumētes, & nostram contemnentes paucitatem, quòd eis nostri possent resistere, nullatenus arbitrabantur. Verùm ei, *cui non est difficile in paucis maiorem superare multitudinem*, aliter visum est. Nam præuiâ misericordis DEI clementiâ, licet eorum respectu, nostri nulli viderentur, tamen ordinatis iuxta militarem disciplinam agminibus, & in hostium cuneos, solitâ irruentes animositate, & hostium impetus multâ sustinentes constantiâ, in eo conflictu superiores inuenti sunt: licet multi de nostris, quos nominatim tangere supersedemus, ignominiosissimè, & cum perpetuo probro, bellicis sudoribus se subtraxerunt. Optimè se habuerunt illâ die, strenuè & viriliter decertantes, *Balduinus Ramatensis*, & *Balianus* frater eius. Sed & *Hugo* iunior, domini Comitis Tripolitani priuignus, cum acie Tyberiadensium, memoriam eâ die meruit in benedictione celebrandam: qui licet esset adolescentior, tamen supra illius ætatis vires, cum acie supradictâ, cui præerat, tres hostium cuneos violenter effregit, & conuertit in fugam, ad suos, per DEI gratiam, rediens illæsus. Ceciderunt in eo conflictu de nostris, ex equestri ordine pauci, sed sanctorum adepti consortium; de popularibus verò, plures: hostium autem maior facta est strages: sed & de Principibus eorum ceciderunt aliquot, quorum cæde consternata pars aduersa, campum deseruêre certaminis. Sed nec illud prætereundū est cū silentio, quòd tanta per eos dies præter solitum fuit caloris inclementia, quòd ex vtroque exercitu non pauciores caumatis ceciderunt importunitate, quàm gladio. De numero autem interemptorum hostium, nihil certū colligere potuimus: nam vt suorum casum nostris occultarent, eos qui in acie ceciderant, secū deportabant: quos sequenti nocte in castris occultè sepelierunt, ne eorum manifestatus interitus, nostros redderet fortiores. Dicimus tamen, vtroque supradicto casu, de eis quasi ad mille cecidisse. Quo facto, videns *Salahadinus*, quòd præter spem ei acciderat, & quòd duriores, quam esset arbitratus, inuenisset aduersarios, confusus, transito iterum Iordane, reuersus est ad propria, in eodem loco, vnde egressus fuerat, denuò castrametatus. Nostri verò, reuocatis agminibus, ad fontem *Seforitanum*, vnde priùs egressi fuerant, reuersi sunt. Quo itinere quidam Dominici Sepulchri Canonicus, *Balduinus* nomine, ecclesiæ eiusdem thesaurarius, & viuificæ Crucis baiulus, caloris immensitatem non ferens, delatus in lectica, sub monte *Thabor*, iuxta torrentem *Cyson*, expirauit. Sed & alter quidam eiusdem ecclesiæ frater & Canonicus, *Gaufridus* videlicet de Nouo vico, qui prædicto Balduino in eo itinere deputatus erat ad solatium, dum alienis rapitur studiis, in prędicto conflictu sagittâ confossus interiit,
Matth. 26, 52. *Dignum est enim, vt qui gladium accipit*, iuxta verbum Domini, *gladio debeat perire*.

XVII. Domino igitur Rege cum suis expeditionibus ad locum supradictum reuerso, *Salahadinus* ægrè ferens nimium, quòd ita eius & suorum euacuatus esset conatus, iterum conuocat copias; iterum omnia percurrit argumentorum genera, anxiè cum suis deliberans, quomodo iterū nostris recidiua posset inferre grauamina. Videns autē quòd nullâ viâ cōmodiùs nostros posset opprimere, quàm si ex pluribus partibus nostros attentaret molestare, fratri quem suorum procuratorem negociorum re-

rum reliquerat in Ægypto mãdat, & districtè præcipit, quatenus sub celeritate classem ab Alexandria & vniuersa Ægypto dirigat in Syriam, significãs ei propositum, quòd in votis haberet, classe receptâ, *Berythensium* vrbem, tam per mare quàm per terras obsidione vallare: & ne Regni populus ad eius liberatione͂ cum Rege posset accelerare, eide͂ præcipit, vt collectis equitum viribus, quæ in Ægypto erãt residuæ, ipse etiam ab Austro ingrediens, omne͂ circa *Gazam*, & *Ascalonam* & *Darum*, quæ sunt Regni nostri oppida nouissima, Ægyptiacam respicientes diocesim, regionem depopulaturus ingrediatur. Hæc autem eo tractabat studio, vt dum Regni pars illis qui ab Ægypto irrumperent, tentarent occurrere, debilitatis cæteris, & factis paucioribus, ipse vrbem obsessam acriùs & liberiùs impugnaret. Factumque est iuxta mentis illius conceptum, & mandati formam. Nam infra paucos dies, & classis nauium rostratarum triginta iuxta condictum affuit: & frater quas in vniuersa Ægypto contrahere potuit, circa *Darum* introduxit copias. Ipse autẽ vt adueniente classe paratior inueniretur, in eam regionem quę vulgari appellatione dicitur *vallis Bacar*, expeditiones dirigit, constitutis exploratoribus super montes illos qui medii sunt inter regionem prædictam, & agrum Berythensiũ, in mare prominentes, qui de aduentu galearũ ipsum redderent instructiorẽ. Ipse autem, hoc interuallo, ex locis adiacentibus pedestria conuocabat auxilia, & quę ad futuram obsidione͂ arbitrabatur necessaria solicitus procurabat. Nec morâ, circa Augustales Kal. sæpedicta classis in littore appulit Berythensium: quod vt prædicto *Salahadino*, per deputatos ad hoc specialiter, nunciatum est exploratores, illicò sine mora superatis mediis montibus (de quibus præmisimus) vniuersas expeditiones suas demisit in campestria; & vrbe͂ sæpe nominatam, prout diu antè destinauerat, vndique vallat obsidione. Nostris autem qui ad *Sephorum* in castris erant, varius de *Salahadini* proposito rumor ferebatur, dicentibus aliis, quòd vrbe͂ Berythensium sicut pro certo patuit, obsidere decreuisset; aliis verò asseuerãtibus, quòd circa obtinendã *Halapiam*, tota eius anhelabat intentio: nonnullis etiam astruentibus, quòd domino *Mussulæ*, magnifico & potenti Turcorũ satrapæ, qui eius quædã oppida circa Eufratẽ obsidere dicebatur, tentabat occurrere. Verùm dum hic sermo tam dubius in castris verteretur, affuit nuncius, verbi ambiguitatem dirimens, qui vrbem *Berythensium* procul omni dubio asserebat obsessam. Adfuit nihilominus & à parte Australi nuncius, qui eiusdem *Salahadini* fratrem, cum ingẽtibus copiis, fines nostros circa *Darum* inuasisse, & triginta sex leuis armaturæ milites, quos *Turcopulos* appellant, interfecisse, & quędam succendisse suburbana nunciaret pro certo. Quo comperto, Rex habitâ cum Principibus deliberatione, eligit morbo periculosiori occurrere, & vrbem obsessam ab ingruente molestia liberare: nam ei suæ sufficere non videbantur copiæ, vt vtrunque hostem a suis finibus eodem momento posset arcere. Conuocatis igitur ex- XVIII.
peditionibus, & translato vniuerso exercitu, Rex vsque Tyrum peruenit. Classem quoque nihilominus quam tum in Acconensi, tum in Tyrensi portu repperit parari præcipiens, subitò & præter spem omniũ, intra dies septem, armatam optimè, & viris fortibus instructam Galearum triginta trium ordinauit. Interim tamen, dum hæc apud nos studiosè nimis & votis ardentibus præparantur, *Salahadinus*, vrbem, vt prædiximus, obsidens, quantas poterat molestias, vtroque circa id desudante exercitu, ciuibus inferebat: nã ordinatis circa vrbem legionibus, & sibi vicissim succedentibus agminibus, tantas per triduum continuum obsessis intulit angustias, vt nec vllã requie, nec ad refectionem corporis necessariam ferias indulgeret aliquas. Machinas tamen seu iaculatorias, seu alterius generis, quibus solent ab hostibus expugnari præsidia, nullas secum detulerat, aut quia absque eorũ adminiculo vrbem subitò, & sine difficultate se arbitrabatur posse effringere, & obtinere violenter; aut quia nostrorum celerem expectans aduentum, tantam operam inutiliter cõsumere recusabat: quod tamen absque machinis poterat, diligenti studio & tota percurrebat sollicitudine. Nam, vt prædiximus, infinitam multitudinem sibi per vices alternatim succedentem, seriatim circa vrbem collocauerat, quæ tantam in eos, qui in muris erant & turribus, & ad tuitionem vrbis desudabant, sagittarum immittebant multitudinem, quòd instar grandinis & vrbem replerent & mœnia. Nec solùm eo modo obsessos, ab vrbis tuitione nitebantur arcere, verùm & fossores, qui ad hoc specialiter vt murum suffoderent, vocati fuerant, violenter laborabant

intromittere, vt antemuralia murosque effringendo & aditus patefacerent, quibus armatorum copiæ, inuitis ciuibus ingrederetur: & vt ipsi liberiùs huic studio operam possent impendere, alii, vt præmisimus, arcubus instabant & balistis, & infinitâ telorum immissione; & tantâ instabant proteruiâ, quòd vix sine mortis periculo, qui intus erant, digitum audebant exerere. Ciues tamen, licet pauci essent admodum, præfecti tamen vrbis & episcopi maximè, quorum multa in eo facto meritò commendatur virtus & constantia, monitis & exhortationibus acquiescentes, his omnibus argumentis, argumenta obiiciebant contraria, & nullam resistendi artem relinquebant intentatam. Nam & contra exteriores sagittarios, tela & sagittas, arte non dispari vel studio retorquebant, vnde hostibus dispendia longè multipliciora inferebant, & caussas mortis illis irrogabant frequentiùs, qui cum maiore proteruia videbantur instare. Et his qui murum nitebantur suffodere, arte occurrebant eadem, ita vt ipso opere desudantibus plerunque aut mortem inferrent, aut fodiendi aufferrent instrumenta. Nec solùm qui per terras aduenerant, has tantas ciuibus obsessis inferebant molestias: verùm & qui nauigio accesserant, non minus proteruè, non minùs hostiliter obsessis instabant. Ipse autem *Salahadinus* non longè ab vrbe in colle constitutus, & propriâ præsentiâ, & exhortationis verbo suos ad instantiam animabat: eaque tenus profecit, quòd quidam de Principibus eius *Choëlinus* nomine, scalas mœnibus applicandas decerneret, & violenter ingrediendum esse denunciaret. Turpe etenim ei videbatur & ignominiosum, quòd tantæ, tantorum virorum multitudini, populus tam modicus posset vel auderet resistere. In quo proposito dum perseueraret attentiùs; & alios ad idipsum tum verbo tum exemplo animaret, subitò sagitta iuxta oculum in facie percussus, & se & alios reuocauit ab opere incœpto: eumque per triduum penè continuum, ita vrbem impugnasset, videntes quòd non proficerent, qui per mare aduenerant, de mandato *Salahadini* in Galeas se recipientes, circa noctis initium tertiæ clàm & de nocte reuersi sunt. *Salahadinus* quoque reuocatis agminibus, ab vrbe discedens aliquantulum, per campestria quæ vrbi prædictæ adiacent, turmas cœpit diuidere, turres quæ erant in adiacentibus suburbanis funditus deiici præcipiens: sed nec pomeriis & vinetis, quæ in circuitu vrbis erant plurima, parcentes, in securi & ascia cuncta deiecerunt. Vt autem in obsidione liberiùs tutiusque perseuerare posset, viarum quasdam difficultates, & angustias quæ inter vrbem prædictam & *Sidonem* positæ, per quas nostro exercitui ad vrbis liberationem accedere volenti, de necessitate futurus erat transitus, non solùm à suis pedestribus turbis occupari fecerat, verùm vbi erant maiores angustiæ, siccis lapidibus absque cœmento, vsque in ipsum mare fecerat deduci maceriam; vt vtroque impedimento nostræ retardatæ legiones, eò minus liberè ad eum possent accedere, ipseque interim non desineret vrbem molestare. Cumque firmum fixumque priùs diceretur habere propositum, ab vrbis obsidione, nisi eâ violenter effractâ, non discedere: mutatâ voluntate, vt prædiximus, reditum accelerauit ad propria. Cuius rei caussa fuisse dicitur, quòd quendam literarum baiulum, quæ in vrbem ad solidandos animos obsessorum, à quibusdam dirigebantur fidelibus, casu ceperant, qui obseruabant transitus: quem ante Salahadinum deductum, grauissimis quæstionibus subiecerunt. Vbi tùm ex eius confessione violenter extorta, tum ex literarum tenore cognoscentes, quòd nostrorum vterque paratus erat exercitus, & infra triduum procul omni dubio affuturus, mutato proposito, soluerunt, vt prædictum est, obsidionem. Classis tamen nostra vsque ad locum peruenit destinatum: sed vrbem reperiens liberam, in portus vnde priùs exierat, non multo interiecto tempore, reuersa est. Rex autem & vniuersus exercitus eius, cognito quòd hostes ab vrbe discessissent obsessa, cùm apud *Tyrum* per dies aliquot moram fecisset, reuocatis expeditionibus, *Sephorim* reuersus est.

XIX. *Salahadinus* interea, sicut erat vir vigilantissimus, & toto mentis ardore ad dilatandam nominis sui gloriam, & regni incrementum anhelabat, nostrorum vires quasi pro nihilo ducens, & ad maiora suspirans, ad partes transire disposuit Orientales. Id tamen, nondum pro cèrto liquet vtrum proprio ductus spiritu, & solitâ præceps magnanimitate, sit aggressus; an à Principibus illius regionis euocatus, rem adeò difficilem, & quæ supra vires videbatur, attentauerit. Quâcunque ergo fiduciâ, ingentes equitum collegit copias, & compositis pro locorum & temporũ opportunitate sarcinis,

sarcinis, & quæ ad tantum iter conficiendum sufficere posse videbātur, necessariis, versus Eufraten properat. Apud nos autem sermo diuulgabatur frequēs, quod versus *Halapiam* contenderet, vt eam sibi vendicare niteretur. Ea enim sola, cum paucis oppidis adiacentibus sibi, de tota *Noradini* hereditate supererat, quæ nondum in eius peruenerat ditionem. Mortuo enim Noradini filio, frater Cotebedini domini Mussulæ, fratre permittente, ad quem iure hereditario defuncto prædicto adolescente deuoluta fuerat, possidebat. Credebatur ergo, sicuti & erat verisimile, quòd vt eam vrbem obtineret, ad partes illas festinasset. Sed sicut rei patefecit exitus, longè sublimiora mente conceperat. Relictâ enim post se vrbe prædictâ, & Eufrate transmisso, Mesopotamiæ vrbes splendidissimas, *Edessam, Carram*, & alias quamplures cum oppidis suffraganeis, & vniuersam pene regionem, quæ sub potestate prædicti principis, domini videlicet *Mussulæ*, priùs iacuerat, tam viribus, quàm munerum interuentione, intra paucos dies sibi vendicauit. Corruptis enim multâ liberalitate regionum magnatibus, qui Domino sæpedicto fidelitate tenebantur astricti, receptisque eorum municipiis, in suum obsequium omnes conuerterat, ita vt sæpedictus magnus & nobilis princeps suorum penitus destitutus auxilio, ei occurrere, aut resistere non posse diceretur, sed etiam publicè dicebatur, quòd corruptis eius domesticis & familiaribus, potum ei mortiferum, vnde vix postmodum euasit, propinasset: vnde liberiùs vsque *Mussulam*, cum suis expeditionibus iam peruenisse (famâ referente) credebatur. Varius tamen super eo facto apud nos disseminabatur sermo, dicentibus aliis, quod prosperè incederet, & omnia illi suppeterent ad votum: aliis è diuerso asserentibus, quod per maiores illarum regionum Principes, contra illius insolentiam conuenientes, eius malè tractatus esset exercitus.

XX. Rex igitur & Regni nostri Principes, videntes regionem hostium, viribus destitutam militaribus, arbitrati, sicut & meritò videri poterat, quòd nocendi hostibus optata pateret occasio; eoque ampliùs indignati, quòd tantam eius, qui abierat, notabant superbiam, quòd contemptis Regni viribus, vt regna sibi vēdicaret extera, proficiscens, cum Rege nec treugam nec fœdus inierat: communicato consilio, collectis Regni viribus, assumpto sibi viuificæ Crucis ligno precioso, domino quoque Patriarchâ eos prosequente, hostium fines ingressi sunt, regionem pro viribus depopulaturi. Pertranseuntes ergo *Traconitidem* regionem, quæ *Bostrensis* dioeceseos pars est non modica, Syriam minorem, cuius caput est *Damascus*, ingressi, & ad Orientalem eius plagam contendentes, locum celebrem & famosum *Zora* nomine, multis refertum habitatoribus, qui à Damascena non multùm distat vrbe, violenter effregerunt; & inde regionem perlustrantes ex parte plurima, loca suburbana quæ vulgò *Casalia* dicuntur, suppositis ignibus & aliis, quibus poterant, nocendi artibus deiecerunt. Regionis autem habitatores, præcognito nostrorum aduentu, cum gregibus & armentis, cum liberis & vxoribus ad loca se contulerant munitiora. Vnde factum est, vt prædæ & manubiarum aut nihil, aut modicum secum nostri reportauerint: fruges tamen & cætera vitæ necessaria, quæ illi abeuntes secum transferre non poterant, nostri vel incendio, vel aliis quibus id modis fieri poterat, consumpserunt. Redeuntes verò depopulando vniuersa quæ occurrebant, iuxta nobilem illius regionis metropolim, *Bostrum* nomine, quæ vulgari appellatione dicitur *Bosseret*, habuerunt transitū. Vbi cùm de effringendo eiusdem ciuitatis suburbio, inter nostros tractatus haberetur, videntes quòd id subitò fieri non posset, sed moram exigeret diuturniorem, quam tamen non dabat aquarum inopia, ad redeundum se præparant, sibi & equis & iumentis omnibus sitis formidantes importunitatem. Est enim regio prædicta, arens prorsus & inaquosa, fontes, riuos & flumina non habens penitus: hybernis enim mensibus lacunis solent aquas colligere pluuiales, & eas totâ conseruare diligentiâ, ad vsus necessarios per annum integrum, calore solis, & assiduitate limi cui superiacent, factas insipidas. Has etiam aduentu nostrorum pręcognito, effractis lacubus, aut emiserant, aut immissis corruperāt immunditiis, ne pertransiens exercitus morā ibi posset nectere: Sed neq; depopulationem quantam vellent exercere, temporis patiebatur pars illa: iam enim fruges, & cætera illa quæ incendium solet consumere, congesserant in horrea, quæ in specubus subterraneis regio illa habere consueuit; quas etiā terra coopertas & arte occultatas multâ, difficile erat inuenire: sed etsi quid reperiebatur

in areis, id exutum ſtramine, & mundatum à palea, non facilè admittebat incendium, graui ſolitudine ignem non admittente. Vixque aliud areis damnum poterant inferre, quàm vt fruges diſpergerent; & ad opus equorum, abeuntes ſecum deferrent. Multi tamen artem nocendi quærentes, aliunde ſtramina, aliunde paleas frugibus immiſcebant iam purgatis, vt faciliùs admittere poſſent incendia. Reſiduum autem militiæ, quam in eadem regione *Salahadinus* abiens dereliquerat, quoniam de viribus non præſumebant eatenus vt cum noſtris auderent congredi, vel eis de proximo miniſtrare impedimentum, gregatim de remoto ſequebantur, vt circa abeuntis exercitus poſteriora, aliquid poſſent latenter moliri. Sed neque ſic noſtris impedimentum miniſtrare potuerunt, aut lædere totum vel partem exercitus.

XXI. Tranſcurſâ igitur regione, & eâ quantum eis nocere dabatur damnificatâ, redeuntes, in ea eiuſdem prouinciæ parte, cui *Suite* nomen eſt, ſubſtiterunt. Hæc autem eſt regio, in qua præſidium ſitum eſt, quod a noſtris paulo antè, vt prædiximus, hoſtes dum in Syria Sobal moram facerent, fraudulenter eripuerant. Eſt autem regio commoditatibus vini, frumenti & olei, ſimul & ſalubritate commendabilis, & amœnitate præcipuâ: de qua fuiſſe traditur *Baldad* ille, *Iob* amicus, qui ab ea cognominatus eſt *Suites*. Ad hanc ergo peruenientes, honeſtum iudicant, & ita fieri oportere decernunt, vt prædictum municipium obſideant; & quam nobis intulerant, in eiuſdem captione fraudulenta, hoſtes iniuriam, locum recipiendo, ſi eis concedatur diuinitus, reſarciant. Iuxta ergo condictum, ante locum caſtra locant ſupra nominatum, omnem adhibentes operam & ſtudium, vt ii, qui intus erant, ad deditionem compellerentur. Et quoniam locus erat munitiſſimus, & ſitus eius huiuſmodi, quòd ei nullatenus, niſi à parte ſuperiori, noceri poſſet, ibique non aliàs quàm ſi rupes vſque ad ipſam habitationem incideretur: decernunt à parte ſuperiori cæſores lapidum, eiſque quotquot haberent miniſtros neceſſarios, ſimul & operum cuſtodes, vt tutè & ſine irruentium periculo laborare poſſent, collocare. Erat enim ſpelunca in altiſſimo montis latere poſita, non habens niſi cum multa difficultate acceſſum, in quo vix pediti iter eſſe poterat expedito: nam inferiùs, vſque in profundum ſubiectæ vallis, ingens eſt & horribile præcipitium: ex latere autem, ad eam accedebatur itinere vnius pedis vix habente latitudinem. Erant autem in eadem ſpelunca manſiones tres, ſibi inuicem ſuperpoſitæ, in quibus mutuus per quaſdam ſcalas ligneas, & per quædam anguſta foramina interiùs aſcenſus erat & deſcenſus. Sic ergò eâ ſolâ quâ eis noceri poterat via, aggreſſi ſunt ſpeluncam deſuper, vt præmiſimus, incidere, tentantes ſi ad primam & ſuperiorem ſpeluncæ habitationem, incidendo ſic poſſent penetrare. Erat igitur in eo omnis noſtrorum intentio, & totus in eo labor impendebatur. Ordinatis enim ad id operis exequendum artificibus, quotquot erant neceſſarii, & cooperatoribus miniſtris, qui lapides inciſos & lapidum fragmenta, per præceps in vallem ſubiectam deuoluerent, vt ſine intermiſſione opus procederet, vicarias tam interdiu quàm de nocte conſtituebant ſucceſſiones: vt defatigatis prioribus, noui recenteſque venirent, qui operis poſſent & ſcirent portare pondus. Proficiebat ergo labor impēdio, tum ex frequentia & feruore eorum qui prædicto inſtabāt operi, tum ex quadam habilitate quam ex ſe prębebat ſaxi, quod incidebatur, materia. Erat enim lapis cretaceus, & ad frangendum facilis; niſi quòd venas duriſſimi ſilicis interpolatim habebat immixtas, quæ ſæpiùs & ferrea læderent inſtrumenta; & iis qui in opere feruebant, aliquoties miniſtrarent impedimentum. Porrò quicquid fragmentorum, vt locus expediretur, in vallem ſubiectam, vt prædiximus, deuoluebatur, totum id qui in ſpelunca erant obſeſſi, contemplabantur de proximo: vnde eis timor incutiebatur amplior, tanquam qui ſingulis expectabant horis, vt inciſione perfectâ ad eos violenter introiretur. Noſter autem bipertitus erat exercitus: nam pars eius, vt prædiximus, in monte ſupremo, in quo erat ſpelunca, caſtra locauerat, vt eos qui erant in opere ſolliciti, ab hoſtium protegerent inſidiis; pars verò inferius reſidebat in plano, quibus id ſpecialiter erat propoſiti, vt obſeſſis introitum negarent & exitum. Hi etiam nonnunquam per illam artam, vnde præmiſimus, ſemitam, ad inferiorem eiuſdem ſpeluncæ ſtationem accedentes, eos qui intus erant, licet non proficerent, aſſultibus moleſtare nitebantur. Erant autem intus viri fortes & bellicoſi, tam victualium quam armorum habentes copiam, quaſi ad ſeptuaginta: quos tāquam virtute probatos,

batos, de quorum fide & conſtantia præſumebat plurimùm *Salahadinus*, abiens intus dimiſerat, eorum diligentiæ commendans municipium. Et iam eouſque ventū erat, quòd qui in ſpelunca erant, præ frequenti & penè continua malleorū percuſſione, intus quieſcere non poterant: videbatur enim, ad omnem ictuum ingeminationem, ſpelunca tremiſcere & vniuerſa concuti: ita vt iam non timerent, quòd noſtri ad eos irrumperent violenter, ſed quòd tota ſpelunca, repetitione malleorū fatigata, ſubitò corruens, vniuerſos opprimeret. Deniq; quòd eis ſubſidium miniſtraretur, omnino ſperare non licebat: nam priùs nouerant, ad partes remotiſſimas, & vnde facilè redire non poterat, demigraſſe Salahadinum, & militares ſecum duxiſſe copias. Vnde factum eſt, quòd poſtquam obſidionem tribus vel modico ampliùs ſeptimanis perpeſſi fuerant, miſsâ legatione ad dominum Regem, per interuentum domini Comitis Tripolitani obtinent, vt reſignato præſidio, cum armis, quæ ipſi intulerant, & propria ſupellectile, liber eis vſque *Boſtrum* indulgeretur tranſitus. Sic ergo illis abeuntibus, recepto præſidio, confuſionem, quam ex eodem priùs videbantur induiſſe, auctore Domino, & per eius ſuperabundantem gratiam, diluimus. Porrò tam Domino Regi, quàm aliis Principibus curæ fuit non modicæ, ſtatim, ſicut expediens videbatur, vt locum reſignatum & armis communirent, & victualibus; & viris fidelibus, de quorum fide non dubitaretur & induſtria, committerent. Quo cum omni diligentia completo, noſter ad propria reuerſus eſt exerci- An. Do.
tus. Factum eſt autem hoc, anno ab incarnatione Domini *milleſimo centeſimo octogeſimo ſecundo*, * die menſis Octobris. 1182.

Modico autem, poſt hoc, interiecto temporis interuallo, id eſt, Decembre proximè ſubſecuto, videntes noſtri quòd *Salahadinus* non redierat, & adhuc maioribus negotiis impeditus, circa partes Muſſulæ detineretur occupatus: nolentes opportunitatem amittere, quam idem de ſua abſentia miniſtrabat, iterum conuenientes, communicato Regni conſilio, apud *Cæſaream* vrbem maritimam condicunt vnanimiter, & communi decernunt voluntate, vt collectis Regni viribus, & præparatis ad dies quindecim, tam ad vſus hominum quàm iumentorum neceſſariis, fines hoſtium iterum ingrediantur, porrectam occaſionem non neglecturi. Factâ ergo expeditione occultâ, in qua ſolos equites ſecum habuerunt, ab hoſtiū finibus Boſtro adiacentibus, ſicut ab initio condictum fuerat, prædam in gregibus & armentis, nec non & mancipiis quampluribus, ſecum traxerunt, cum omni incolumitate redeuntes ad propria. Cui negotio, quoniam à partibus Tyberiadenſibus & profectum habuerunt, & ad eaſdem partes regreſſum, dominus Comes Tripolitanus præfuit. Quintâ decimâ verò demum die, Rex cum vniuerſis Regni Principibus, equitumq; ac peditum copiis, quas Regnum pro tempore miniſtrare potuit, aſſumptâ ſecum Cruce Dominicâ, iuxta Tyberiadem, ſecus mare Galileæ, in loco cui nomen *Caſtelletum*, adfuit; & exinde, per locum, cui nomen *Vadum Iacob*, fluuium pertranſiens, hoſtium regionem ingreſſus eſt. Vnde progrediens exercitus, Libanum à ſiniſtris deſerens, & loca planiora ſecutus, priùs locum cui nomen *Bettegene*, cum adiacentibus viculis, partim incendio, partim ruinâ deiecerunt funditus, vniuerſa eius bona, modis variis tradentes exterminio. Conſequenter verò cotinuato itinere, ad locum peruenerunt, cui nomen *Daria*, quæ ab vrbe Damaſcena vix quatuor aut quinque diſtat miliaribus, quam etiam cum adiacentibus viculis eodem modo depopulati ſunt. Regionis autem incolæ, partim ad iuga Libani ſe contulerant, partim confugerant Damaſcum. Vnde in tota regione, vix vnum de hoſtibus valuerunt comprehendere: de noſtris tamen quoſdam qui pabulatum egreſſi, incautè ſe habebant, amiſimus. Egreſſi enim ab vrbe Damaſcena equites nonnulli, de equorum velocitate fidentes, exercitum eminus aliquando præibant, aliquando ſubſequebantur, exſpectantes, ſi nocendi tempus aut locum inuenirent: qui in noſtros, de quibus prædiximus, irruentes, more hoſtili in eos verſati ſunt, vniuerſos obtruncantes. Ciues autem Damaſceni ab vrbe egreſſi, iunctis agminibus circa pomeria, quæ vrbi adiacent plurima, conglobati, noſtrorum cohortes eminus contemplabantur, procedere non audentes. Factumq; eſt ita, quòd neque noſtri in eos, neq; ipſi in noſtras expeditiones attentauerunt irruere; ſed abeuntibus noſtris, ipſi in vrbem ſe receperunt. Noſtri verò regione, vt prædictum eſt, decurſâ, & damno illato, vt prædiximus, ſine difficultate & impedimento, reuerſi ſunt ad propria, domino Rege *Tyrum*, vt ibi Domi-

XXII.

SSSS

 nicæ Natiuitatis nobiscum solennia celebraret properante. Interea de *Salahadino*, rumor incertus ferebatur, dicentibus aliis, quòd in Mesopotamia circa partes *Mussulæ* multùm proficeret, & sibi regionem subiugaret vniuersam. Aliis autem dicentibus, quòd vniuersi Orientalis tractus Principes conuenerunt, vt eum ab illis regionibus expellerent violenter; & eas partes, quas ipse dolis & interuentu pecuniæ sibi vendicauerat, ab eo reuocarẽt. Nobis autẽ valdè suspectus erat eius profectus; & ne maius susciperet incrementum, eramus plurimùm solliciti, timẽtes ne multiplicatis viribus ad nos rediret fortior. Vnde factum est, quòd subsequente Februario, conuenerunt Regni Principes vniuersi, apud *Hierosolymam*, de rerum statu, qui præsens erat, consilium habituri. Multùm enim, vt prædictum est, de eius reditu timebatur: Vnde & anxiè magis ad omnia resistendi argumenta, se nitebantur attollere. Factum est igitur post multas deliberationum partes, quòd de vniuersorum placuit consilio, vt census de vniuersis Regni finibus colligeretur, vnde necessitatis tempore, equitum peditumque copias habere possemus; vt rediens prædidictus hostis, nos ad resistendum paratos inueniret. Rex enim & alii Principes, in tantam descenderant egestatem, quòd ad complenda debita munia, omninò erant insufficientes. Collecta est ergo de publico pecunia, cuius descriptionis quis fuerit modus, ex rescripti, quod super eo negotio factum est, serie, pleniùs innotescet, quod sic habet. *Hæc est forma colligendi census, qui de communi omnium Principum, tam ecclesiasticorum, quàm secularium, & de assensu vniuersæ plebis Regni Hierosolymorum, pro communi vtilitate eiusdem Regni, contra imminentes necessitates, colligi debet. Decretum est publicè, quòd in qualibet ciuitate Regni, quatuor eligantur viri prudentes & fide digni qui & ipsi iuramento corporaliter præstito, quòd in præsenti negotio bonâ fide debent versari, primùm pro se debent dare, deinde alios ad idipsum compellere, de singulis centum Bizantiis, quos habent, vel eorum valens, siue in rebus penes se constitutis, siue in debitis quæ sibi debentur, Bizantium vnum: de redditibus verò, de singulis centum Bizantiis, Bizantios duos. Debent autem circa alios compellendos ita se habere, quòd vnumquemque de ciuibus, seu habitatoribus ciuitatum, vel locorum quibus præsunt, iuxta id quod eis videbitur bonâ fide, quod eorum substantia valeat, vnicuique secundùm possibilitatem suam iniungere secretè, quid ad prædictam collationem soluat. Quòd si ille cui iniunctum est quantum debeat dare, dixerit, se grauatum esse, & supra vires ei iniunctum esse, afferet iuxta propriam conscientiam quantum ei videbitur, quòd sua mobilia valeant, & præstito iuramento, quòd amplius non debeat dare, iuxta dictam conditionẽ recedet quietus. Illi autem quatuor tenebuntur ex debito iuramenti secretum tenere, quicquid à ciuibus eis oblatum fuerit, siue magnum, siue paruum; & diuitias siue paupertatem eorum tenebuntur ex iuramento non detegere. Hoc autem debent obseruare in his omnibus, qui habent valens centum Byzantiorum, cuiuscunque linguæ, cuiuscunque nationis, cuiuscunque fidei, non habitâ differentiâ sexus; & siue sint viri, siue sint fæminæ, omnes huic legi subiacebunt. Si verò prædicti quatuor selecti, qui ad hoc deputati sunt, cognouerint pro certo, quòd alicuius substantia non valeat centum Byzantios, accipiant super eum* Foagium, *id est, pro foco, Byzantium vnum: quòd si non poterint integrum, accipient dimidium: & si dimidiũ non poterint, accipient* Rabuinum, *secundùm quod bona fide videbitur eis faciendum. Huic autem conditioni subiacebunt omnes illi cuiuscunque nationis, linguæ, & fidei, & sexus sint, quorum mobilia non valent centũ Byzantios. Decretum est etiam, quòd singulæ Ecclesiæ, & singula monasteria, & Barones omnes, quotquot sunt, & vauassores etiam, de singulis centum Byzantiis quos habent in redditibus, sicut & alii, de Regno quicunque redditus habent, debent dare duos Byzantios: Solidarii verò de singulis centum Byzantiis, Byzantium vnum. Quicũque verò* casalia *habent, tenentur iurare, quòd de singulis focis quos habent in villis & casalibus suis præter supradicta, bonâ fide dabunt vnum Byzantium: ita quòd si casale focos habuit centum, centum inde Byzantios persoluere, rusticos compellat. Erit autem postmodum domini casalis, inter rusticos eiusdem loci, prædictos Byzantios congruis portionibus diuidere, ita vt iuxta possibilitatem suam ad solutionem prædictam, vnusquisque compellatur: ne ditiores leuiùs transeant, vel grauentur pauperiores. Idem autem erit, & si plures vel pauciores habeat casale focos. Hanc autem pecuniam sic collectam de singulis vrbibus, quæ sunt à* Caypha, *citra versus* Hierosolymam, *illi qui, (vt prædiximus) præerunt singulis vrbibus & castellis, deferent Hierosolymam: & eam tradent sub certo numero & pondere, his qui Hierosolymis ad hoc opus præsunt & ipsi consignatam & seorsum, sicuti de singulis ciuitatibus vel locis aliis recipient, in saccis singulis sigillatam, præsente domino Patriarchâ, vel eius nuncio, præsente quoque Priore Dominici Sepulchri, præsente quoque Castellano vrbis eiusdem*

debent

debent collocare in arcam, quæ erit in thesauro sanctæ Crucis, quæ habebit tres seras, & claues totidem, quarum primam habebit dominus Patriarcha, secundam Prior Sepulchri, & tertiam Castellanus, & quatuor prædicti ciues, qui ad colligendam pecuniam sunt deputati. A Caypha *verò vsque* Berythum, *qui vrbibus præerunt, collectam pecuniam similiter deferent ad* Acconensem *ciuitatem, & ibi tradetur sicuti de singulis ciuitatibus & castellis deferetur, sub certo numero & pondere illis quatuor qui in eadem ciuitate colligendæ præsunt pecuniæ, & reponetur in singulis saccis inscriptis, & sigillatis in arcam, quæ habebit seras tres, & totidem claues: quarum primam habebit dominus* Tyrensis Archiepiscopus, *secundam* Ioscelinus *regius Senescalcus, tertiam verò prædicti quatuor ciues, qui ad hoc opus vrbi præsunt Acconensi. Recipient autem prædictam monetam isti, præsentibus dictis dominis qui claues habebunt. Hæc autē sic collecta pecunia, expendi non debet in minutis Regni negociis, sed in defensione terræ tantummodo: & quamdiu hæc pecunia supererit, cessare debebunt tā ab ecclesiis, quàm à ciuitatibus exactiones, quæ vulgò* Taliæ *appellantur: fietq; semel; & non reputabitur pro consuetudine in posterum.*

Interea vir impiger, & per omnia strenuum Principem agens, *Salahadinus*, in Mesopotamia Syriæ regiones occupat, & præcipui nominis sibi violenter vendicat ciuitates: inter quas egregiam metropolim *Amidam*, quæ & populi numerositate, & murorum validissimo ambitu, simulque loci situ, videbatur inexpugnabilis, obsidet, obsessam expugnat, & expugnatam tradit ex compacto cuidam Turcorum Principi, *Noradino* nomine, filio *Carassalem*: cuius obsequiis & auxilio fretus, liberam in partibus illis moram egerat, & subegerat regionem. Vere demum proximè subsecuto, reuocatis expeditionibus & vniuersâ regione apud fideles suos in tuto collocatâ, remenso Eufrate in Cœlesyriam reuertitur, circa *Halapiam* disponens exercitum, & vrbem modis omnibus satagens molestare. Qui autem eidem vrbi præerat, videns quòd frater eius, qui se multò erat fortior & potentior, videlicet *Mussulæ* dominus, eundem *Salahadinum* non potuerat à suis finibus arcuisse, sed eo inuito omnes trans Eufratem subegerat prouincias, timens ne simile sibi aliquid contingeret, missâ clàm legatione, absque *Halapiensium* conscientia, cum *Salahadino* paciscitur, vt redditâ sibi *Semar*, & quibusdam aliis oppidis, quorum nomina non tenemus, ipse *Halapiam* eidem resignaret. Quam legationem *Salahadinus* cum omni iucunditate suscipiens, quia nihil auidiùs ab initio sui principatus affectauerat, quàm vt *Halapiam*, quasi totius Regni robur, sibi modo quocunque vendicaret, grato concurrens assensu, conditionem amplectitur: & traditâ ciuitate prænominatâ, cum adiacentibus pertinentiis, recepit *Halapiam*, in Nonis Iuniis. Hic primùm nostros geminatus corripuit timor: nam quod maximè verebantur, acciderat. Visum enim erat ab initio nostris, quòd si sæpè nominatam vrbem suo posset adiungere Principatui, omnis nostrorum regio vndique videretur, & quasi per circuitum eius potentia & viribus quasi obsidione vallata: vnde rumore comperto, nostri in varia se attollunt argumenta, elaborantes circa vrbium & oppidorum, maximè quæ in confinibus hostium posita erant, munitionem: præcipuè autem, circa *Berythensium* vrbem, quæ huiusmodi operâ plurimùm videbatur indigere. Sed & Princeps Antiochenus de tanti hostis vicinitate sollicitus, videns sibi duriorem oppositum aduersarium, cum modico comitatu, ne terram suam militaribus copiis relinqueret destitutam, assumpto secum Comite Tripolitano Regem adiit, qui per eos dies in vrbe Acconensi moram faciebat. Vbi in præsentia Regni Principum, contra prædictum Salahadinum auxilium postulans, iuxta votum meruit exaudiri. Designati sunt enim ei in optatum subsidium, de Regni militia promiscuæ conditionis, quasi equites trecenti: qui eum ad partes Antiochenas secuti, dum in eius parati erant militare obsequio, infra modicum tempus, sumptâ ab eodem licentiâ, reuersi sunt. Ipse verò cum prædicto *Salahadino* pace temporali compositâ, visus est aliquam tranquillitatem assecutus. Vtque minus sollicitudinis haberet, magisque circa fines Antiochenas inuigilare posset, & curam impendere propensiorem, *Tarsum* primæ Ciliciæ metropolim, quam à Græcis receperat, *Rupino* Armeniorum Satrapę potentissimo, qui eiusdem regionis vrbes reliquas possidebat, multarum pecuniarum tradidit interuentu; consultè id faciens: nam cùm esset ab eo remota nimis, & prædicti *Rupini* terra in medio constituta, non nisi cum difficultate, & infinitis sumptibus eius curam Princeps gerere poterat, quod prædicto nobili viro erat facile. *Salahadinus* autem, in ea regione rebus pro voto compositis, *Dama-*

scum cum suis legionibus se transtulit. Vnde etiam priore multo vehementior nostros formido corripuit; eoque periculosior, quo de eius proposito per exploratores nullatenus certificari poterant. Aliis enim videbatur, quòd aduocato nauali exercitu, *Berythensium* vrbem, sicut anno proximè præterito fecerat, moliretur obsidere: alii verò nitebantur asserere, quòd in montanis, qui Tyrensi prominent ciuitati, præsidia duo, *Toronum* & *Castellum nouum* eius esset propositum expugnare: aliis verò videbatur, quòd regionem trans Iordanem, videlicet *Syriam Sobal*, cordi haberet depopulari, & oppida quæ in ea regione sunt, euertere. Nonnulli etiam erant qui persuadere nitebantur, quòd diuturnis longisque expeditionibus fatigatus, pace ad tempus impetratâ, propositum haberet in Ægyptum descendere, vt fatigatos exercitus repararet, & sumptus iterum ad futuras expeditiones colligeret necessarios. Inter hæc igitur tam ambigua, Rex & Regni Principes vniuersi, cum multa formidine tenebantur suspensi. Vnde collectis Regni viribus apud fontem *Seforitanum*, vbi conuenire de prisca consuetudine solent exercitus residentes, rei euentum præstolabantur. Vocatisque tam Principe Antiocheno, quàm Tripolitano Comite, vires & subsidia corrogabant, vndecunque de die in diẽ expectantes, vt in aliquas Regni partes subitus irrûperet, & legiones induceret solito multipliciores.

XXV. Dum igitur noster, apud fontem *Seforitanum*, ita suspensus detineretur exercitus, contigit Regem apud *Nazareth* febre repentinâ grauissimè laborare; morbo quoque elephantioso, quo ab initio Regni sui, & à primis adolescentiæ auspiciis molestari cœperat, præter solitum ingrauescente, lumen amiserat, & corporis extremitatibus læsis & computrescentibus omninò, pedes manusque ei suum denegabant officium: Regiam tamen dignitatẽ, & administrationẽ nihilominus (licet à nonnullis ei suggereretur, vt cederet; & de bonis regiis sibi tranquillam seorsum eligenti vitam, honestè prouideret) hactenus detrectauerat deponere. Licet enim corpore debilis esset & impotens, forti tamen pollebat animo, & ad dissimulandam ægritudinem & supportandam Regiam sollicitudinem supra vires enitebatur. Febre igitur, vt præmisimus, est correptus; & de vita desperans, conuocatis ad se suis Principibus, præsente matre & domino Patriarchâ, *Guidonem de Liziniaco* sororis suę maritum, Comitem Ioppensem & Ascalonitanum, de quo in superioribus sæpissimam fecimus mentionem, Regni constituit Procuratorem, saluâ sibi Regiâ dignitate, retentaque sibi solâ *Hierosolymâ* cum reditu decem millium aureorum, annuatim soluendorum: reliquarum Regni partium generalem, & liberam ei contulit administrationem, præcipiens fidelibus suis & generaliter Principibus omnibus, vt *eius vasalli fierent, & ei manualiter exhiberent fidelitatem*: quod & factum est. Iurasse tamen priùs de mandato domini Regis perhibetur, *quòd eo viuente non aspiraret ad coronam; & quòd de vniuersis ciuitatibus & castellis quæ Rex in præsentiarum possidebat, nihil transferret in alium, vel à fisco alienaret.* Creditur autem id studiosè, & de multa industria eidem iniunctum fuisse, & ad id firmiter obseruandum iurisiurandi religione in præsentia vniuersorum Principum obligatum fuisse: eò quòd singulis eorum, ferè de maioribus Regni membris, portiones promiserat non modicas, vt ad id obtinendum quod petebat, eorum suffragiis iuuaretur & studio: quibus, vt promissa cõpleret, simili vinculo, dicebatur astrictus. Nos verò id asserendo dicere nõ conuenit, quia pro recto compertum non habemus: ita tamẽ famâ frequente diuulgabatur in populo. Erant tamen nonnulli, quibus hæc mutatio non multùm placuit, quorum alii familiaribus studiis, & ex causis occultis ad id vt displiceret procliues se dabant: alii publicam agentes causam, & de Regni statu anxiè soliciti, publicè contestabantur, prædictum Comitem, tantæ administrationis imparem oneri, ad procuranda Regni negotia non posse sufficere: alii verò, quibus de eius promotione spes suberat, vt suas meliores possent facere cõditiones, vtiliter factum asserebant. Eratque murmur, & vox dissona plurimùm in populo, iuxta id quod prouerbialiter dici solet: *Quot homines, tot sententiæ.* Verumtamen hac diu desideratâ & iniunctâ sibi pro votis administratione, quâ in primis satis inconsideratè visus est gloriari, non diu lætatus est, sicut in sequentibus dicetur. Inconsideratè autem onus huiusmodi præfatum sibi assumpsisse Comitem, eâ diximus ratione, quòd non satis diligenter vires suas cum eo quod iniungebatur munere compensauit. Impar enim & viribus & prudẽtiâ, pondus importabile humeris imposuit, parabolâ

rabolâ non satis edoctus Euangelicâ, quâ suggeritur ei *qui turrim vult ædificare, vt sedens prius computet sumptus, & discutiat diligenter vtrum pares cum assumpto proposito vires habeat, ne deficiens audiat: Iste homo cœpit ædificare, & non potuit consummare.* Luc. 14, 28 &c.

XXVI. His ergo apud nos se ita habentibus, exercitu quoque nostro apud *Sephorim* in vnum, ex parte plurima, congregato, sæpedictus *Salahadinus*, post multam deliberationem, accitis sibi viribus de regione quæ trans Euphratem est, conuocatis quas vndecunque potuit asciscere equitum copiis, in multitudine graui, & ad vnguem armata, nouissimùm fines nostros ingressus est. Subitò enim transcursâ *Auranitide* regione, secus mare Tyberiadis, in campestribus Iordanis, eo loco cui nomen est *Cauan*, cum suis legionibus apparuit, in partes varias distributo exercitu: vnde profectus, secus Iordanis fluenta versus Scythopolim properat. *Scythopolis* autem (vt sæpe dictum est) ea est quæ hodie dicitur *Bethsan*, olim vniuersæ metropolis Galilææ; cuius nobilitatis argumenta, ex ædificiorum ruina pristinorum, & multo marmore, quod in effractis ædificiis inuenitur, est colligere: nunc verò ad nihilum redacta, raro incolitur habitatore, solo oppidulo, quod in paludibus situm est, paucorum habitationi reseruato. Hi verò, licet armis & victualibus pro suo numero, & loci capacitate satis abundarent, de præsidii tamen munitione diffidentes, antequam hostilis omninò accederet exercitus, castrum deseruerant, relictis impedimentis omnibus, Tyberiadem se transferentes. Vnde factum est, quòd hostes ad prędictum accedentes locum, & vacuum reperientes, eum pro arbitrio tractauerũt: quicquid armorũ, quicquid victus, quicquid vtilium deniq; intus erat, secũ deferẽtes. Vnde profecti, diuisoque procedentes exercitu, pars quædam circa fontem, cui nomen *Tubania*, qui ad radices montis Gelboë oritur, secus vrbem antiquitus nobilem, quę dicta est *Iezrahel*, nũc autem vulgari appellatione dicitur *paruum Gerinum*, castra locauerunt, commoditatem aquarum secuti. Nostri autem qui apud fontem *Sephoritanum*, (de quo sæpissimam in his tractatibus nostris fecimus mentionem) adhuc detinebantur in castris, expectantes suspensi, ex quanam parte hostiles in nostram regionem vellent irrumpere legiones: cognitoque quòd campestria *Bethsaniam* tenerent, & multiformiter partitis legionibus iam occupassent illas partes, correptis armis vnanimiter, viuificæ Crucis lignum, regiaque vexilla secuti, transcursis montibus, in quibus sita est *Nazareth*, Domini ciuitas, descẽderunt in campum magnum, cui nomen vetus *Esdrelon*. Vnde ordinatis aciebus, & iuxta militarem disciplinam modo competenti dispositis, versus fontem *Tubaniæ*, vbi sæpè dictus *Salahadinus*, cum ingenti egregiorum & selectorum militum manu secus aquas se locauerat, cuneos dirigunt: quasi propositum habentes, hostibus expulsis, aquarum sibi vendicare commoditatem. Quò peruenientes, rati sunt, quòd non sine difficultate, & periculosis congressionibus aquas possent obtinere: subitò *Salahadinus* castra soluens, ex insperato fontem deserit, inferiusque versus *Bethsan*, fontis eiusdem fluenta sequẽs, vix vnius miliarii spacio à nostris semotus, castrametatus est. Porrò antequam nostri ad eum peruenissent locum, hostes turmatim se diuidentes à maioribus copiis, regionem adiacentem circuire, & more hostili tractare iam inceperãt: ex quibus quidam vicum suprà nominatum, videlicet *paruum Gerinum*, confregerant, cuncta quæ in eo repererant: tradentes exterminio: de loci tamen habitatoribus paucos, aut nullos reperire potuerunt: nam hostium aduentu præcognito, ad loca munitiora se contulerant. Quidam autem eum locum, qui vulgari appellatione dicitur *Forbelet*, adeuntes, vicum effregerunt, cuncta quæ illis se dabant obuiam, tractantes hostiliter: alii verò vias secuti publicas, quibus ad nostrum, ex partibus diuersis, tam equites quàm pedites properabant exercitum, transeuntibus multiplicia inferebant pericula: ita vt non sine discrimine, & mortis dispendio, ad nostrum alicunde perueniretur exercitum. Nonnulli verò ex eisdem, in montem *Thabor*, (quod priùs fuerat inauditum) ascenderunt; & monasterium Græcorum, quod dicitur *sancti Heliæ*, pro libero tractantes arbitrio, ipsum etiam maius cœnobiũ effringere tentauerunt: sed receperant se infra septa monasterii, quæ muro & turribus erant vallata, tam monachi, quàm eorum vniuersa familia; & de viculis nonnulli finitimis; qui eos qui in montem ascenderant hostes, ab vniuerso monasterii ambitu viriliter abegerunt. Ascẽderunt etiam, nihilo minus ex eodem comitatu, in eum montẽ, super quẽ *Nazarena* sita est ciuitas: ita vt de prominentibus collibus vniuer-

ſam infra ſe poſitam reſpicerent ciuitatem: qui tantæ fuerũt formidini mulieribus & paruulis, ſenibus, aut debilibus qui in vrbe erant relicti, vt dum certatim in maiorem eccleſiam inueniendæ gratiâ ſalutis ſe conferre niterentur, multi à turba præfocati interiiſſe dicerentur. Armipotentium enim magna pars ciuium, aut caſtra ſecuti erant & expeditionem publicam; aut ad vrbes maritimas, maximè *Ptolomaidam*, cum ſuis ſe tranſtulerant famulis.

XXVII. Sic igitur qui à maiore hoſtium ſe diuiſerant exercitu, longè lateque per vniuerſam regionem diſperſi, volentibus ad noſtras accedere legiones dura & grauiſſima inferebant pericula: quo terrore, iã nemo vel commerciorũ gratiâ, vel auxiliariũ more ad caſtra noſtrorũ audebat accedere: vnde ſubitò fames exorta eſt in exercitu. Nã vt expeditiùs hoſtibus occurrerent, abſque oneribus & impedimentis, noſtræ illuc ſe tranſtulerãt acies, ſperantes quòd infra biduum, aut triduum ſaltem res eſſet finem habitura. Indigebant autem maximè pedites, & præſertim qui ab ora maritima inſtantiſſimè vocati fuerant, *Piſani, Ianuenſes, Veneti, Longobardi*, qui relictis nauibus & transfretandi apparatu (inſtabat enim tranſitus, Octobre iam penè mediante) ſimul cum Peregrinis quos referendos ſuſceperant, noſtris ſe adiunxerant caſtris. Hi autẽ omnes, vix ad arma ferenda ſufficientes, quia caſtrorum locus à mari quaſi viginti diſtabat miliaribus, nihil omninò victualium intulerãt. Mittuntur igitur legati ad vrbes finitimas, qui earum præfectos, pro mittendis cibariis ſub omni celeritate ſollicitent: qui debitâ diligentiâ, Regiæ parentes iuſſioni, certatim & ſine dilatione, quantâ poſſunt, illuc dirigunt victualia. Quorum pars maxima ad caſtra perueniens, opulentiã intulit pro loco & tempore ſufficientem: pars verò quædã incautiùs delata, ad manus hoſtium peruenit, multam inferẽs commoditatem: nam & ipſi nihilominus inopiâ premebantur. Præmiſſi fuerant ſanè de noſtris equites nonnulli, quibus id erat muneris ſpecialiter iniunctum, vt iis qui cum alimentis ad exercitum accedebant, tutũ procurarent acceſſum: qui quos repererunt ſibi obuiam, cum incolumitate perduxerunt ad caſtra; quibus autem hi tales non fuerunt præſidio, manus hoſtium incurrentes, aut gladio interempti ſunt, aut hoſtibus perpetuò ſeruire compulſi. Hic ſanè ſi noſtra peccata, nobis DEVM paſſa fuiſſent eſſe propitium, videbatur robur hoſtium facilè in ruinam verti potuiſſe, & intolerabilem ſuperbiã deſcendiſſe in lubricum. Nunquam enim legitur tantam ex vniuerſo Orientali tractu conueniſſe, tam equitum quam peditum multitudinem: nec ab aliquibus traditur ſenioribus, adeò armatam in vnum coiiſſe manum, ex priuati Regni viribus. Erant enim eis equites ad mille trecentos; peditum verò armatorum egregiè, quindecim miliũ ſummam dicebatur numerus excedere. Præterea magni & admirabiles præerant exercitui duces, illuſtres genere, & armorum experientiâ præclari, dominus *Raimundus* Comes Tripolitanus; dominus *Henricus* Dux Louaniæ, nobilis de Imperio Theutonicorum Princeps; *Radulfus de Maleine*, inclytus de Aquitania vir: exceptis regni Principibus, qui erant, *Guido* Comes Ioppenſis; *Rainaldus de Caſtellione*, dominus terræ vltra Iordanem, qui aliquando fuit Princeps Antiochenus; *Balduinus de Ramis*, *Balianus Neapolitanus* frater eius, *Rainaldus Sydonienſis*, *Galtherus Cæſarienſis*, *Ioſcelinus* regius Seneſcalcus. Ex his omnibus videbatur ſatis probabile, hoſtes noſtros, inconſideratè nimis tranſiſſe Iordanem, & noſtris finibus inſediſſe: ſed peccatis noPſal.106, ſtris id merentibus, *effuſa eſt contentio ſuper Principes*, ita vt in publicis negotiis, quæ tantam videbantur exigere diligentiam, non ſolùm negligenter, verùm etiam malitioſè dicerentur verſati. Nam qui negotia præſentia videbantur maximè promouere potuiſſe, hi (vt dicitur) Comitis Ioppenſis odio, cui Regni curam nudius tertius Rex commiſerat, * indignè ferentes, quòd homini incognito, indiſcreto & penitus inutili tantorum negotiorum ſummam in tantis periculis, & tãtæ neceſſitatis articulo cõmiſiſſet. Vnde factum eſt, quòd per octo dies continuos, caſtra hoſtium circa ſe poſita, & vix à noſtris diſtãtia ſpacio vnius miliarii, patiẽter nimis, imò probroſè, quod nuſquã alibi in Regno accidiſſe legitur, paſſi ſunt moram facere, & in regionem pro libero arbitrio deſæuire vniuerſam. Mittebãtur qui aderant viri ſimplices, & malitiæ Principum noſtrorum expertes, quid nam eſſet quod tãtâ opportunitate oblatâ nõ fieret cum hoſtibus congreſſio, neq; de conflictu quicquam ordinaretur. Prætendebant tamen occaſionẽ, vbi de his in publico tractabatur, quòd *Salahadinus* hoſtilium princeps legionum, in loco reſideret, ſcopulis obſito, ita quòd

ad eum,

ad eum, non ſine periculo graui, noſtræ poſſent acies accedere: præterea & cohortes haberet validas, quaſi in circuitu diſpoſitas, quæ in noſtros propoſitum haberet vndique irruere, ſi cum *Salahadino* noſtræ tentarent acies, congredi. Dicebatur à quibuſdam, quia verè ſic erat, & iuſtè à Principibus ſic allegabatur: alii verò aſſerebant, quia color quæſitus erat, & fraudulenter fabricabatur belli fuga, ne Comiti adſcriberetur ſi quid proſperum in eo facto accideret, & ſub eius ducatu rem bene geſſiſſe viderentur. Hæc tam multipliciter à pluribus dicta, ita conſcripſimus, nihil aſſertiuè ponentes, tanquam qui rei veritatem non ſumus pleniùs aſſecuti. Certum eſt tamen, quòd ſeptem aut octo diebus cõtinuis, circa Iordanem in finibus noſtris hoſtes morã egerunt liberam, noſtris quotidie impunè damna irrogantes multiplicia. Octauâ tandem die, ſiue nonâ potiùs, reuocatis expeditionibus ſuis, ad propria reuerſus eſt indemnis. Noſtri verò ad fontem iterum ſe contulerunt *Sephoritanum*, non penitus, quin adhuc rediret, ſecuri. Accidit autem per eoſdem dies, quibus ad fontem *Tubaniã* noſter exercitus detinebatur, quiddam memoriâ dignum. Nã cùm hactenus tam fons ſuprà nominatus quàm qui ex eo riuus profluit, piſces aũt nullos, aut rariſſimos habere crederetur, illis diebus tantam dicitur copiam miniſtraſſe, quæ vniuerſo exercitui ſufficere poſſet. Accidit porrò non multùm ab eorũ XXVIII.
opinione ſecus: nam vix euoluto vnius menſis ſpacio, renouatis viribus, bella parat recidiua, reuocat cohortes, congregat legiones, comportat machinas, & eorum omnium quæ vrbes obſidentibus vſum ſolent præſtare neceſſarium, curam gerit diligentem. Quibus ritè diſpoſitis, tranſcurſis *Baſan* & *Galaat*; *Ammonitarum* quoque & *Moab*, quæ ſunt vltra Iordanem regionibus, vrbem cui nomen priſtinum *Petra deſerti*, modernum verò *Crach*, obſidere diſponit. Quo per exploratores præcognito, *Rainaldus de Caſtellione*, qui regionis illius tanquam hereditatis vxoriæ curam gerebat, trahens ſecum militiam, quæ ad caſtri tuitionem ſufficere poſſe videbatur, ad partes illas citus pertranſiit. Erat autem ei ibidem & aliud negotium. Nam *Henfredus* tertius, iunioris *Henfredi* filius, ſenioris *Henfredi* qui cognominatus eſt *de Torono*, Regii Conſtabularii ex filio nepos, prædicti *Rainaldi* priuignus, domini Regis ſororem iuniorem, quam quadriennio penè antè deſponſauerat, ducturus erat illis diebus in vxorem. Vix ergo ad locum peruenerat ſuprà nominatum, vixque nuptiarum compleuerant ſolennia, cùm ecce eadem die, vt dicitur, *Salahadinus* cum innumerabili affuit multitudine, machinas & tormenta iaculatoria, quibus obſeſſa ſolent flagellari præſidia, ſecum deferens; & caſtris circumpoſitis locum obſidione vallauit. Fuit autem prædicta ciuitas in monte ſita ſublimi admodum, & vallibus ambitu profundis; iacuitque multis temporibus confracta, redacta penitus in ſolitudinem. Tandem verò regnante domino *Fulcone* Latinorum Orientalium rege tertio, *Paganus* quidam qui cognominatus eſt *Pincerna*, regionis vltra Iordanem dominus, in eodem monte, in quo ciuitas ſita fuerat, præſidium fundauit, in ea montis parte, quâ idem mons minus cliuoſus eſt, & quæ plano exteriùs adiacenti magis eſt contermina. Qui verò ſucceſſerunt ei, *Mauritius* videlicet nepos eius, & *Philippus Neapolitanus*, locum prædictum vallo & turribus reddiderunt inſigniorem. Extra prædictum autem præſidium, vbi olim ciuitas ædificata fuerat, ſuburbium nunc erat, in quo eius loci habitatores quaſi ſatis tuta ſibi poſuerant domicilia. Nam ab Oriente erat eis oppidum, quaſi pro munitione ſumma, ex reliquis verò partibus totus mons, vt prædictum eſt, imis vallibus cingebatur: ita, vt ſi vel modico muro eſſet præcinctus, nullius hoſtilitatis formidaret acceſſus: duobus enim tantùm locis, ad montis faſtigium aſcendendi patet opportunitas, qui à paucis facilè contra hoſtium ingentes copias poſſunt defendi: reliquæ verò partes omnino dicuntur imperuiæ. Videns ergo Princeps *Rainaldus*, quòd hoſtes aduenerant, propoſuit, improuidè ſatis, ſicut iis videtur qui circa huiuſmodi ſenſum habent exercitatum, locum exteriorem, & ſuburbium præſidio adiacẽs, tueri: inhibuitque habitatoribus loci, res ſuas in præſidium transferre volentibus, & ſuæ prouidere ſaluti, ne ſua deſererent domicilia, nec aliquid de ſuis friuolis præſumerent aſportare. Sed dum tam equites quàm peditum manipuli circa hoc eſſent ſolliciti, & ad impediendum hoſtium aſcenſus deſudarent, vicit hoſtium multitudo; & illis in fugam verſis, qui eis iter impedire moliebantur, mõtem obtinuerunt, ferro iter aperientes vniuerſum: ita vt paulò minus cum noſtris in præſidium

ſe recipere certantibus,hoſtes violẽtum habuerint ingreſſum: ita vt niſi vnius equitis,cui nomen *Iuenus* erat,reſtitiſſet admiranda probitas,qui iam de hoſtibus acceſſerant,per pontem,& portam ponti conterminam,liberum ſuis, & ſine difficultate vendicaſſent introitum. Sic ergo miſeri ciues, imprudenti rectoris conſilio,rerum ſuarum paſſi ſunt diſpendium,hoſtibus eorum lares obtinentibus, cum vtenſilibus omnimodis,& ſuppellectile vniuerſa.Qui autem in præſidium ſe receperant,timẽtes hoſtium impetum,imprudenter nimis & inconſideratè penitus,pontem,qui ſuper vallum erat vnicus,quo iis qui obſeſſi erant,introitus patebat & exitus, deiecerunt.Erant autem intus, promiſcuæ conditionis & ſexus, turba plurima & inutilis, quæ obſeſſis potiùs oneri erant quàm vtilitati, hiſtrionum videlicet,tibicinum & pſaltriarum,quæ ex omni regione ad diem nuptiarum conuenerant:quibus præter ſpem accidit:nam dum ludicra quęrerent & laſciuiam nuptialem,Martios inuenerunt congreſſus,& longè ſuis ſtudiis diſſimiles præliorum occupationes. Contulerant ſe præterea in locum prædictum ex locis ſuburbanis, Suriani cum vxoribus & paruulis,locumq; repleuerant. Ita vt diſcurrere volentibus,præ turbis non pateret via libera;eſſentq; viris expeditioribus,& defenſionis ſtudio dãtibus operam,oneri & impedimento. Victualibus tamen dicebatur locus abundare; ſed armorum non erat tanta copia,quãtam loci tuitio videbatur exigere.

XXIX. Rex verò interea videns, quòd in ſupradicto negotio apud fontem *Tubaniacum* Comes Ioppenſis, cui vt præmiſimus,Regni commiſerat adminiſtrationem, minus ſtrenuè minuſq; prudenter ſe geſſerat; quodq; eius imprudentiâ, & omnimodâ inſufficientiâ Regni ſtatus penè lapſus fuerat,ſaniore vſus conſilio, reuocat ad ſe ſuam quam illi commiſerat adminiſtrationem. Dicuntur & aliæ ſubeſſe cauſæ. Nam vt prædiximus,vbi curam regni ei commiſerat,vrbem Hieroſolymam cum decem millibus aureorum perſoluendorum annuatim,pro expenſis familiaribus, ſibi retinuerat: poſtmodum, facti pœnitens, pro Hieroſolyma Tyrum eiſdem conditionibus, eò quòd munitiſſima totius regni eſſet ciuitas, & ſuis commoditatibus aptior videretur, ſibi voluit permutari.Quam eius petitionem,quoniam Comes ægrè viſus eſt ſuſcepiſſe,Rex prędictam dicitur mutaſſe ſentẽtiam. Factumq; eſt meritò,vt qui in modico erga eum qui ſibi vniuerſa contulerat,noluit eſſe liberalis,ab vniuerſa ſumma rerum decideret.Nec ſolùm Regni cura & adminiſtrationis honor ei ſubtractus eſt,verùm etiam ſucceſſionis ſpes eſt eidem penitus amputata.Nã de communi principum conſilio, maximè domini *Boamundi* Principis Antiochenorum, domini quoque *Raimundi* Tripolitani Comitis,*Rainaldi Sidonienſis*,*Balduini Ramatenſis*, *Baliani* fratris eius, præſente ipſo & contradicere non audente; ſuggerente hoc, & ad id penitus hortante matre,*Balduinus*,adhuc puerulus,vix annorum quinque,proſequente eum vniuerſæ plebis ſuffragio, cleri quoque qui præſens erat aſſenſu, in Eccleſia Dominicæ Reſurrectionis,Regiâ decoratus eſt vnctione, & ſolenniter coronatus: ſtatimq; ſine dilatione exhibitæ ſunt eidem puero, vniuerſorum Baronum cum ſolita iuramentorum forma,manualiter fidelitates, honorq; & gloria Regiæ debita maieſtati,cum omni plenitudine ſunt depenſa:ſolus tamen *Ioppenſis Comes*, vt ei ſuum exhiberet hominium, à nemine eſt inuitatus: quod factum prudentioribus, ſicut erat proculdubio,conceptæ ſimultatis,imò manifeſti odii,euidens viſum eſt argumentum:ſicut ex poſt facto liquebit manifeſtiùs. Verùm ſuper hoc tantæ mutationis articulo varia erat,& multiplex virorum prudentium opinio, dicentibus aliis, quòd in hac pueri promotione nihil compendii Regno, nihil vtilitatis rebus acceſſiſſet publicis:nam vterque Regum, alter morbo, alter ætate præpediente, prorſus erat inutilis:magiſq; videretur expediens,ſi de communi conſilio procerum, alicui viribus ſtrenuo,cõſilio pollenti,regiorum cura negotiorum,& Reipublicæ committeretur adminiſtratio: aliis autem videbatur, quòd de puero factum erat, etſi non poterat vſquequaque vtile iudicari,in eo tamen publicæ videbatur conſultum eſſe vtilitati,quòd prædicto Comiti ad regni ſucceſſionem anhelanti, viro, vt dicebant, inſufficienti,ſuccedendi ſpes erat præciſa:in quo futurorum materia ſcandalorum, & periculoſæ ſeditionis quæ poſt Regis obitum timebatur, fomes, finem accepiſſe ſperabatur.Omnibus tamen mens vna erat & deſiderium,vt gerendis publicis,maximeq; educendis & reducendis exercitibus, contra hoſtium ſolito vehementiorẽ inſtantiam,præficeretur procurator:idq; ſoli Comiti Tripolitano cõuenire,eumq;

ſolum

solum ad prædicta posse sufficere penè omnium vna erat sententia. Factum est autem hoc, anno ab incarnatione Domini *millesimo centesimo octogesimo tertio*, indictionis primæ, mense Nouembre vicesimâ die mensis. A. Dn. 1183. XXX. At verò *Salahadinus* interim, dum hæc Hierosolymis sic aguntur, obsessam vrbem curâ nihilominus propensiore & totis viribus fatigabat, iis qui intus erāt obsessi, requiem importunâ denegans instantiâ. Octo enim erectis machinis, sex ab interiori parte, vbi antiqua fuerat ciuitas, duabus verò ab exteriore, in eo loco, qui vulgari appellatione dicitur *Obelet*, castrum tantâ importunitate non minus nocte quàm interdiu, immissis miræ magnitudinis molaribus flagellabat, quòd vel manum exerere, vel respicere per cancellos, aut aliquo defensionis vti genere, nemo illorum qui intus erant, præsumerent attentare: eoq; ventum erat, quòd eis præ nimio terrore confusis, nec audētibus comparere, hostes ad prædam, quam miseri ciues in vallum, quod præsidio conterminum suberat, introduxerant, immissi funibus * impunè occiderent, & diuisa membratim animalia sibi extraherent ad cibum indemnes, omnino aduersitatis nihil ab oppidanis perpessi. Sed & qui in exercitu hostium erant, coquorum vel pistorum habentes officium, quique rerum venalium procurabant forum, hi in domibus ciuium omni commoditate refertis officinas locauerant suas, liberè suis professionibus vtentes. Repererant sanè in eis frumenti, ordei, vini & olei pro votis abundantiam, quibus, inuitis eorum dominis, violenter vtebantur. Porrò qui in præsidio erant, & ipsi machinam aliquando tentauerunt erigere: sed tanto artificio saxa dirigebant contorta, qui machinis præerant exterioribus, quòd præ assiduis ictibus & mortis formidine, quam singuli lapidum immissorum intentare videbantur, nostri à proposito deficientes, satius iudicabant, patienter quicquid inferebatur portare, quàm ad illud defensionis genus cum mortis se attollere periculo. Nec solùm qui egrediebantur de abditis, accedentes ad propugnacula, vt vel tela vel lapides in hostes iacularentur, vel vt obsidentes inspicerent legiones, tanto erant expositi periculo, terroreque quatiebantur ad desperationem compellente: verùm & qui erant in conclauibus intimis, & qui ad loca secretiora se contulerant, accedentium fragore molarium & sonitu perterriti, videbantur quasi audire tonitrua, expectantes quasi fulminum ictus, & suspensi semper, ne confracta super eos ruerent ædificia. Sollicitus erat Rex interea, & totâ procurabat diligentiâ quomodo subueniretur obsessis; quomodo eis desideratum maturaretur subsidium. Assumpto igitur secum viuificæ Crucis ligno salutari, & Regni viribus ex omni parte congregatis, ad partes illas properat, opem laturus obsessis: perueniensque ad *Maresalis*, quod alio nomine dicitur lacus *Asphaltes*, secus locum cui nomen *Segor*, qui hodie vulgari appellatione dicitur *Palmer*, post multas deliberationes, vniuerso exercitui ducem ac præceptorem, Comitem instituit Tripolitanum. *Salahadinus* verò, cognito per exploratores, quòd Christianus in proximo esset exercitus, & quòd Tripolitanus Comes præfectus esset legionibus, depositis machinis, & indicto suis reditu, obsidionem, quâ per mensem continuum, locum afflixerat prædictum, soluit ad propria reuersus. Rex tamen nihilominus cum omni exercitu ad locum perueniens destinatum, optatam ciuibus intulit consolationem; indictoque reditu, & reuocatis agminibus, sospes Hierosolymam reuersus est.

EXPLICIT LIBER VICESIMVSSECVNDVS.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI VICESIMITERTII.

* * * * * *

INCIPIT LIBER VICESIMVSTERTIVS.

PRÆFATIO.

Roposueramus sinistrorum tædio casuum, qui frequentiùs solito, imò qui penè continuè Regno accidunt, à modò calamis ocium indicere, & sepulta mandare silentio quæ posteris publicanda susceperamus. Nemo enim est, qui non inuitus lãguorem patriæ, & suorum defectus in lucẽ proferat: cùm quasi inter homines conueniat, & tanquam naturale reputetur, vnumquemq; totis niti viribus patriam laudibus attollere, & titulis non inuidere suorum. Verùm præconiorũ nobis omnis subducitur materia, & solùm apta fletibus & lachrymas extorquens nobis se offert lugentis patriæ calamitas, & miseria multiformis. Qui enim hactenus in superioribus libris, virorum fortium qui in nostro Oriente, maximeq; Hierosolymis, per annos octoginta & ampliùs principatũ tenuerunt, egregia facta, quali quali stilo descripsimus, deficimus in nobisipsis detestatione præsentium, obstupescentes materiam, quæ se oculis & auribus ingerit, quæ nec Codri carmine, nec cuiuslibet Mæuii digna est relatu. Nihil enim in nostrorum Principum actibus occurrit, quod memoriæ thesauris, vir prudens credat esse mandandum; nihil quod aut lectori recreationem conferat, aut scriptori proficiat ad honorem. Periit enim a-
Ier.18,18. pud nos, iuxta quod Propheta conqueritur, A prudente consilium, sermo à
Osee.4,9. sacerdote, visio à Propheta: factusque est apud nos, sicut populus, ita & sa-
Esai.1.5,6. cerdos: ita vt nobis aptari possit illud propheticum, Omne caput languidũ, & omne cor mœrens: à planta pedis vsq; ad verticem, non est in nobis sanitas. Iam enim ad ea tempora, quibus nec nostra vitia, nec eorum remedia pati possumus, peruentũ est: vnde nostris id merentibus peccatis, facti sunt hostes in capite; & qui de inimicis triumphantes, palmam frequentiùs solebamus referre cum gloria, nunc in omni pene conflictu, diuinâ destituti gratiâ, deteriorem calculum reportamus. Ideoque silendum erat, consultiusq; videbatur nostris defectibus, noctem inducere, quàm solem inferre pudendis. Sed quibus cordi est, vt in eo quod semel cœpimus, nos continuemus proposito, quique orant instantiùs, vt regni Hierosolymorũ status omnis tam prosper quàm aduersus, posteritati, nostrâ significetur operâ, stimulos addunt, proponẽtes Historiographorum disertissimos, Tit. Liuiũ videlicet, Romanorũ non solùm prospera, sed etiã aduersa mandasse literis: Iosephum quoq;, non solùm quæ à Iudæis egregiè gesta sunt, verùm & quæ eis sunt ignominiosè illata, longis tractatibus publicasse. Abundãt & aliis exemplis, qui ad hoc nos nituntur impellere; eoque faciliùs persuadent, quòd planè liquet rerum gestarum scriptoribus, vtranq; sortem pari esse ratione propositã, vt sicut gestorum fœliciter narratione posteros ad quandam animositatẽ erigunt; sic infortuniorũ subiectorum exemplo, eosdẽ reddant in similibus cautiores. Annalium enim conscriptores non qualia optant ipsi, sed qualia ministrant tẽpora, mandari solent literis, ex officio. Rerũ autem & bellorum maximè, varius solet esse euentus, & non vniformis: in quo non prosperitas cõtinua, nec casus oppositus sine lucidis interuallis. Vincimur ergo; & quæ subsequẽtia ministrabunt tempora, sicut cœpimus, (vtinam fausta fœliciaq;,) auctore Domino, vitâ comite, scripto mandare curabimus diligenter, à secundo proposito reuocati.

Interca

INterea inter *Regem* & *Comitem* Ioppensem odiorum fomes, magis magisque per dies singulos ex caussis occultis augebatur, eoque vsque contractus rancor proruperat, quòd Rex iam manifestè caussas videbatur colligere velle, quibus sororem suam ab eo soluto matrimonio separaret: vnde iuxta hoc propositum, Patriarcham publicè conuenit, diem sibi præfigi postulans, quasi matrimonium accusaturus, quâ in eius præsentia solenniter celebraretur diuortium. Comes verò super iis omnibus instructus, ab expeditione rediens, à reliquo exercitu segregatus, compendioso itinere *Ascalonam* profectus est, vxorem præmonens, quæ tunc *Hierosolymis* morabatur: quòd ante Regis introitum, maturiùs ab eadem vrbe discedens, *Ascalonam* proficiscatur: verebatur enim, ne si Rex eius copiam habere posset, eam ad virum non permitteret redire vlteriùs. Mittitur ergo à Rege nuncius qui Comitem euocet, & vocationis caussam aperiat: ille verò renitēs, absentiæ caussas allegat, prętendens ægritudinem. Cumque sæpiùs euocatus venire differret, adiecit Rex in propria persona illuc ire, & Comitem viuâ voce solenniter in ius vocare. Quò perueniens, cum quorundam ex principibus suis comitatu, ciuitatis portas serratas reperit, quas manu tangens, & tertiò eas sibi aperiri præcipiens, cùm neminem inueniret qui eius obediret verbo, cum debita indignatione reuersus est, spectante id vniuersæ ciuitatis populo, qui in turribus & muris, audito Regis aduentu se locauerant, rei exitum præstolantes. Rex verò inde *Ioppen* recto tendens itinere, antequā ad vrbem perueniret, quamplures ex loci eius ciuibus obuios habuit, ex vtraque classe maiores: quibus vrbem aperientibus, Rex sine difficultate ingressus est; ibiq; ordinato procuratore, qui loci curam gereret, *Accon* peruenit. Indicitur ergo apud eandem vrbem Curia generalis, ad quam cùm die statutâ Regni principes conuenissent, cœpit Patriarcha, vtrunque Magistrum, Templi videlicet & Hospitalis, in eo verbo habens consortes, dominum Regem conuenire, & etiam flexo genu, pro Comite intercedere, vt rancore deposito, eum in suam gratiam restitueret: cumque statim exauditi non fuissent, recesserunt cum indignatione simul, non solùm à Curia, verùm etiam à ciuitate. Fuerat autem in præsentia Principum qui conuenerant, verbum propositum de mittendis nunciis ad Reges & reliquos Principes vltramontanos, qui eos ad Christianitatis & Regni auxilium inuitarent. De quo cùm prior habendus esset tractatus, Patriarcha, vt prædiximus, incidens, verbum præferens Principale, in sermonem priorem descenderat: itaque cum motu intemperato, vt præmisimus, ab vrbe discesserat Acconensi. Comes verò Ioppensis cognito, quòd ad eius pacem Rex animum suum nollet inclinare, adiecit peiora prioribus; & assumens eam quam secum habebat militiam, versus castrum, cui nomen *Darum*, suos direxit; & in castra quorundam Arabum, qui in partibus illis gratiâ pascuorum, tentoria locauerant sua, à Rege habentes securitatem, & sub eius fiducia commorantes securi, repentinus irruit, & imparatos reperiens, prædam inde & manubias agens, reuersus est *Ascalonam*: quo cognito, Rex, iterum reuocatis principibus, Tripolitano Comiti Regni curam & generalem administrationem committit, in eius prudentia simul & magnanimitate spem habens. In quo facto, populi vniuersi & Principum, ex parte plurima videbatur satisfecisse desideriis: vnica enim & singularis videbatur omnibus salutis via, si prædicto Comiti regiorum cura committeretur negotiorum.

HÆC EST ORDINATIO SVB APOSTOLICA SEDE ANTIOCHIÆ, CATHOLICORVM, METROPOLITANORVM, ARCHIEPISCOPORVM, EPISCOPORVM.

CATHOLICVS Irinopolis: quæ est *Baldac.* Catholicus *Ani:* qui est Persidis.

Sedes prima, Tyrus. *Sub hac sede sunt episcopatus XIII.*
Porfirion.
Archis.
Ptolomais.
Sydon.
Sarepta.
Biblium.
Botrion.
Orthosia.
Archados.
Antarados.
Paneas.
Araclis.
Tripolis.

Sedes secunda, Tarsus. *Sub hac sede sunt episcopatus V.*
Sebasti.
Mallos.
Thina.
Coridos.
Pademdes.

Sedes tertia, Edessa. *Sub hac sede sunt episcopatus X.*
Virchi.
Constantia.
Garron.
Marcopolis.
Varnon.
Gedaron.
Ymeria.
Querquensia.
Capsaron.
Callinicos.

Sedes quarta, Apamia. *Sub hac sede sunt episcopatus VII.*
Epiphania.
Seleucouila.
Larissa.
Valanea.
Mariã.
Raphania.
Arethusa.

Sedes quinta, Hierapolis. *Sub hac sede sunt episcopatus VIII.*
Zeuma.
Surron.
Varnalis.
Neocæsarea.
Perri.
Orimon.
Dolichi.
Europi.

Sedes sexta, Bostrum. *Sub hac sede sunt episcopatus XIX.*
Gerasson.
Philadelphia.
Adraon.
Midanon.
Austanidon.
Delmundon.
Zozoymã.
Herri.
Iceni.
Eucuni.
Constantia.
Paramboli.
Dionysia.
Conaachon.
Maximopolis.
Philipolis.
Chrystopolis.
Neilon.
Lorea.

Sedes septima, Anauarza. *Sub hac sede sunt episcopatus IX.*
Epiphania.
Alexandros.
Irinopolis.
Cambrisopolis.
Flauias.
Rossas.
Castrauali.
Eguas.
Sisia.

Sedes octaua, Seleucia. *Sub hac sede sunt episcopatus XXIV.*
Claudiopolis.
Diocæsarea.
Oropi.
Dalisanidos.
Sculla.
Kelenderis.
Anemori.
Titopolis.
Lamos.
Antiochia parua.
Hefelia.
Ristria.
Selenunta.
Yocopi.
Philadelphia parua.
Irinopolis.
Germanicopolis.
Mobsea.
Demetiopolis.
Abidi.
Zmonopolis.
Adrasson.
Mynu.
Neapolis.

Sedes nona, Damascus. *Sub hac sede sunt episcopatus X.*
Albi.
Palmipon.
Laodicia.
Suria.
Konokora.
Yabruda.
Danabi.
Karacena.
Hurdani.
Surraquini.

Sedes decima, Amida. *Sub hac sede sunt episcopatus VII.*
Ynilon.
Valentini.
Arsomasata.
Sophin.
Kicaris.
Ripha.
Zemus.

Sedes vndecima, Sergiopolis. *Sub hac sede sunt episcopatus IV.*
Bizonamas.
Marcopolis.
Venechalis.
Ermenia.

Sedes duodecima, Theodosiopolis. *Sub hac sede sunt episcopatus VII.*
Ortros.

Mazinimi.

Mazinimi.
Maurocastron.
AgiaMaria.
Axirri.
Carosa.
Politimos.
Sedes tertiadecima, Emissa.
Sub hac sede sunt episcopatus IV.
Arqui.
Orisson.
Herygẽ.

Oragison.
METROPOLITANI per se subsistentes, VIII.
Deritus.
Heliopolis.
Laodicia.
Samosata.
Kyros.
Pompeiopolis.
Mopsuestia.
Adana.
ARCHIEPISCOPI XII.

Verea.
Kalquis.
Gabula.
Seleucia.
Piperia.
Anasarphon.
Paltos.
Germanicia.
Salamias.
Varcossos.
Fossos.
Anauagathon.

Iuxta traditiones veterum, & etiam quædam scripta quæ auctoritatem habent non modicam apud Palestinos, & maximè Græcos, *Hierosolimitana Ecclesia*, vsque ad tempora *Iustiniani* sanctæ recordationis Augusti, Episcopum habuit nulla, vel modicâ dignitatis prærogatiuâ gaudentem. Tempore verò prædicti DEO dilecti Principis, congregata est *Synodus* generalis apud Constantinopolim, tempore domini *Vigilii* Papæ, *Eutichii* Constantinopolitani, *Apollinarii* Alexandrini, *Domni* Antiocheni, *Eustochii* Hierosolimitani, Patriarcharum, super tribus capitulis: videlicet scriptis *Theodoreti*, Cyri; item scriptis *Theodori*, Mopsuestiæ Episcoporum: & epistola *Hibere* ad Marim Persam. In qua Synodo, post alias Ecclesiæ DEI necessarias institutiones, quas pro tempore promulgãdas decreuit, sanctorum Patrum, qui ad eam conuenerant, auctoritas prædictam DEO amabilem honorare Ecclesiam, & eius Episcopo locum inter Patriarchas dare, communi sanxit voluntate, reuerentiam exhibens sanctæ Resurrectioni. Et quoniam prædicta DEI cultrix ciuitas, quasi in limite Alexandrini & Antiocheni patriarchatuum erat; nec haberent vnde illi vrbes ordinarent suffraganeas, nisi vtrique aliquid detraherent: visum est expedire, ab vtroque aliquid decerpere, vt eidem, iuxta formam aliorum Patriarchatuum, ordinarent subiectos. Subtraxerunt ergo *Antiocheno*, Cæsariensem, & Scythopolitanum, metropolitanos: *Alexandrino verò*, Rabbensem & Beterensem, item metropolitanos. Et quoniam iterum eundem Patriarcham oportebat habere præter supradictos metropolitanos, familiares suffraganeos, quos Græci *Cyncellos* vocant, subtraxerunt prædictis metropolitanis quosdam Episcopos, & quosdam de nouo creauerunt, vsque ad viginti quinque: quorum vrbium numerum & nomina subiunximus, computatis priùs Metropolitanis, & eorum suffraganeis. Est autem ordo, talis:

Sedes prima, Cæsarea maritima. *Sub hac sede sunt episcopatus XIX.*
Dora.
Antipatrida.
Iampnias.
Nicopolis.
Onus.
Soscuris.
Raphias.
Regium Apatos.
Regium Hierico.
Regium Liuas.
Regium Gadaron.
Azotus Paralias.
Asotusippum.
Estomason.
Estilion.
Tricomias.
Toxtus.
Saltum.

Constantiniaquis.
Sedes secunda, Scythopolis.
Sub hac sunt episcopatus IX.
Capitoliados.
Miru.
Gadaru.
Pelos.
Vilisippus.
Tetracomias.
Oluna.
Galanis.
Komanas.
Sedes tertia, Ratba Moabbitis. *Sub hac sede sunt episcopatus XII.*
Augustopolis.
Arindila.
Kara.
Serapolis.
Mempsidos.

Eulitis.
Zora.
Virosum.
Pentacomia.
Mamapson.
Mitroconeras.
Saltum Hieraticum.
Sedes quarta, Bitira Arabiæ.
Sub hac sunt episcopatus XXXV.
Adrasson.
Dias.
Medauon.
Hierasson.
Nein.
Filadelfia.
Ierapolis.
Essmos.
Neapolis.
Themistus.
Philipopulus.

Dionysia.
Constantinu.
Pentacomias.
Tricomias.
Canastados.
Saltum Votanios.
Exacomias.
Enacomias.
Comogonias
Comogeros.
Comosthonis.
Comis.
Mahadaron.
Comocoreatas.
Comis Capron.
Comis Insuauos.
Comis Pirroareton.

Comis Pecius.
Comis Ariathon.
Comis Neotis.
Clima Anatolis quemsinō.
Comis Ariotas.
Comis Trachonos.
Comis Nefdamos.

SVFFRAGANEARVM prima,
Lidda.
Ioppe.
Ascalon.
Gaza.
Meimas.
Diocletianopolis.
Beitt Gerbein.
Neapolis.

Sebastia.
Iericyntus.
Tyberiadis.
Diocæsarea.
Legionum.
Capitolina.
Mauronensis.
Gedera.
Nazareth.
Thabor.
Caracha, vel Petra.
Adroga.
Afra.
Aelis.
Faram.
Elinopolis.
Mons Sina.

IACOBI

IACOBI DE VITRIACO ACCONENSIS EPISCOPI HISTORIA HIEROSOLIMITANA.

INCIPIT PROLOGVS, MAGISTRI IACOBI ACCONENSIS EPISCOPI IN HISTORIA HIEROSOLIMITANA AB EODEM abbreuiata.

POSTQVAM diuinæ propitiationis cōmiseratio, exercitus CHRISTI longanimitatem, & patientiam clementer respiciēs, & eiusdem diuturnos miserata labores, portas Ægyptiorum confregit, & Damiatam famosam Ægypti ciuitatem subdidit nomini Christiano, super flumina Babylonis [Psal. 136, 1.] longo tempore sedimus, & fleuimus dum recordaremur Syon: non valentes pauci contra multos ad vlteriora procedere, non audentes relinquere ciuitatem. Multi autem ex nostris hiis diebus otio marcentes, & languentes tædio, experimento didicerunt quàm verè dictum sit à Salomone, Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim manus eius quicquam operari: [Prou. 21, 25.] Et Propheta Ieremias, Viderunt eam hostes & deriserunt Sabbata eius. [Lam. 1, 7.] Ego verò considerans quàm grauis sit iactura temporis amissi, secundùm cōsilium Sapientis, dicentis: Seruo maliuolo tortura & compedes: [Eccl. 33, 28.] mitte eū in operatione ne vacet: multas enim malitias docuit ociositas. Animum meum tanquam seruum maliuolum ad vana & inutilia pronum, cuius cogitationes, frequenter dissipatæ sunt, torquentes cor meum, [Iob, 17, 11.] meditatione diuinarum scripturarum studui cohercere; & quasi compedibus assiduæ lectionis, ne mente vagaretur, astringere. Cùm igitur causa recreationis, & auiditate audiendi aliqua noua & incognita mihi, varios libros ex armariis Latinorū, Græcorum & Arabum reuoluerem, Regum Orientaliū historiæ, prælia & gesta casu in manus meas deuenerunt: quorum auctores curiosi, cum maximo labore, prædictorum hominum laudes inanes inaniter attollēdo prælia & triumphos, diuitias, potestatem & gloriam præteritam scripto diligenter commendantes, memoriale posteris reliquerunt. Cœpi igitur non modicùm animari, dolere & contristari, & nostrorum negligentiam & inertiam arguendo accusare: eò quòd filii huius [Luc. 16, 8.] seculi prudentiores in generatione sua filiis lucis: cùm tanto studio & diligentia reproborum hominum pereuntia gesta describere procurauerunt. Ex nostris autem, diebus istis nouissimis pauci vel nulli inuenti sunt qui Regis æterni prælia, & triumphos gloriosos, & mirabilia gesta describere & scripto mandare studuissent, ad laudem & gloriam illius, qui solus laudabilis est & gloriosus in secula. Cùm tamen, sicut dicitur in Tobia: Sacramentum Regis abscondere [Tob. 12, 8.] bonum est; opera autem DEI reuelare & cōfiteri honorificum est. Antiqui autem & Sancti Patres de talento sibi commisso timorem Domini semper antè oculos habentes, cum omni diligentia & circumspectione, mirabilia IESV CHRISTI opera, tam ea quæ in propria persona ipse operari dignatus est, quàm

ea quæ Sanctorum suorum operatus est ministerio, ad eius laudem, & tam præsentium quàm futurorum informationem, scribere studuerunt. Sancti siquidem Euangelistæ, propria CHRISTI opera; Lucas, Actus Apostolorum; & alii viri Religiosi, actus & gesta tam martyrum quàm confessorum; Ieronimus, vitas patrum Orientalium; Gregorius, vitas patrum Occidentalium; Eusebius Alexandrinus, Ecclesiasticam historiam; alii viri prudentes, historiam tripartitam, & alia quæ in Ecclesia DEI à principio acciderunt, variis voluminibus conscripserunt. Modernorum autem ignauiâ, fragmenta de mensa Domini cum Apostolis negantes colligere, ferè penitus obmutescit: cùm tamen in diebus nostris mira, & omni laude & memoriâ digna operatus sit Dominus, siue in Hispania, contra Mauros; seu in Prouincia, contra hæreticos; in Græcia, contra schismaticos; in Syria contra *. Sed in Ægypto, contra Agarenos; in remotis partibus Orientis, contra Persas, Assyrios, Chaldeos & Turcos. Tanta igitur & tam admiranda Regis nostri prælia, & gloriosos de inimicis triumphos, sub silentio abscondere non debeo, ne fortè ingratitudinis arguar. Malo igitur, & cum muliere paupercula, duo vel tria minuta in gazofilacio Domini ponere; annuntiare laudem eius balbutiendo, quàm ab eius præconiis obmutescendo cessare. Cùm enim in constructione tabernaculi quidam aurum, alii argentum, alii autem æs, alii verò Iacinthum, purpuram, coccum bis tinctum, byssum, recortam, pilos caprarum & pelles arietum obtulerunt, vnusquisque secundùm propriam facultatem: confido in eo, qui magis pensat affectum quàm effectum; & magis attendit ex quanto fiat, quàm quantum fiat: & si non quantum volo, sed quantum valeo in eius offero sacrificium, insufficientiæ meæ veniam sit daturus. Pro tribus igitur materiis præsens opus tribus conclusi libellis. In primo libro, historiam Ierosolimitanam compendiosè perstringendo, de hiis quæ in partibus Orientis Dominus miserabiliter operatus est disserui: describens inhabitantium genera ciuitates, & alia loca, de quibus frequentiùs in Diuinis Scripturis mentionem fieri reperio; sicut mihi visum fuit expedire ad maiorem intelligentiam Sacræ Scripturæ: diuersas etiam Terræ proprietates & varias, ad maiorem prædicandi copiam adiungendo. In secundo libro, modernorum Orientalium historiam sub compendio pertransiens de hiis quæ Dominus in partibus Occidentis diebus istis nouissimis operatus est, & præcipuè de diuersis tam regularium quàm secularium ordinibus pertractaui: de ordine & religione Cruce signatorum & vtilitate peregrinationis pleniùs in fine disserens. In tertio libro, ab Occidente in Orientem regrediens, de hiis quæ post generale Concilium Lateranense, Dominus in populo suo & in exercitu Christianorum vsque ad captionem Damiatæ operari dignatus est, sicut propriis oculis vidi, tractare cœpi. Concedat mihi Dominus quod in recuperatione Terræ Sanctæ & Sarracenorum conuersione vel destructione, & in reparatione Orientalis Ecclesiæ, libellum valeam consummare. Quãtum autem præsens tractatus exemplo prosit sub CHRISTI vexillo militantibus; quantum valeat ad fidei confirmationem, & morum informationem; ad confutationem infidelium, & confusionem impiorum hominum, & ad laudem & imitationem bonorum, diligens lector manifestè poterit perpendere.

Marc. 12, 42.

Exod. 25.4. & 35.6.

EXPLICIT PROLOGVS.

INCIPIVNT

INCIPIVNT CAPITVLA SEQVENTIS LIBRI.

EXPLICIVNT CAPITVLA.

INCIPIT

INCIPIT HISTORIA
IHEROSOLIMITANA
ABBREVIATA.

Cap. I.

TErra Sancta promissionis, Deo amabilis, & sanctis Angelis
venerabilis, & vniuerso mundo admirabilis, à Deo electa, &
prælecta, vt eam præsentiâ suâ visibiliter illustraret, & in ea li-
berationis nostræ sacramenta ministrando, genus humanum
redimeret, quantò maiori zelo dilecta est à Domino; tantò fre-
quentiùs, peccatis habitantium in ea exigentibus, flagellata est,
& variis casibus exposita ab eo, qui *sanctũ dare canibus, & ante por-* Matth. 8.
cos prohibet *proiicere margaritas*: Dũ aliis decedẽtibus, & aliis succedentibus, diuersis
tradita est possessoribus. Omnes ferè inter sanctũ & prophanũ non habentes distã- Ezech. 22.
tiam, pro nihilo habuerunt terram desiderabilem, terram lacte & melle manãtem; Psal. 105.
Domini nostri Iesv Christi, & sanctorum Patriarcharum & Prophetarũ & Apo- Exod. 3.
stolorum patriam, variis sordium immunditiis maculantes, ita quòd in ea videatur
impletum, quod dicit Dominus per Prophetam: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi* Zach. 2.
mei. Pupilla enim inter omnia corporis membra, tenerrimâ affectione diligitur: ita
quòd sordes intrinsecus in oculum decidentes, statim pro posse nostro ab eadem
remouere festinamus. Sic Redemptor noster à Terra Sancta, cui super omnes alias
amoris sui contulit prærogatiuam, sordeis & inquinamenta peccatorum remouen-
do, peccatores in ea commorãteis affligit, flagellat & eiicit. Pœnitentibus & reuer-
tentibus ad cor, eam clementer restituit, dum *abyssus abyssum inuocat*: scilicet abyssus Psal. 41.
miseriarum abyssum misericordiarum. Vt igitur aliquantulum altiùs inchoan- II.
tes manifestis exemplis prædicta comprobemus; *Melchisedech* Dei altissimi sacer- Gen. 4.
dos, rex fuit Salem, sicut legitur in Genesi, quę postea, sicut multi opinãtur, dicta est
Hierusalem. Post verò Iebusæi vsq; ad tempora *Dauid*, reges eandẽ ciuitatem posse- 2. Reg. 5.
derunt. Completis autem, & vsq; ad summum iniquitatibus eorum cumulatis, tra-
didit Dominus in manus filiorum Israël ciuitatẽ Sanctam, & locum quem sibi spe-
cialiter dedicauit, vt in eo sibi deseruirent & offerrent diuersa sacrificia, vnius sum-
mi, & ineffabilis sacrificii præfiguratiua. Postea verò peccatis habitãtium tanquã a- 2. Reg. 25.
rena maris multiplicatis, temporibus regis Sedechię & Hieremiæ Prophetę in ma-
nus Babyloniorum per annos septuaginta deuenit. Peccatis enim Iudæorum exi-
gentibus, *eò quòd fecit labruscas vinea reproba, quæ facere debuit vuas, destructa est maceria* Isaia 5.
eius, & vindemiauerũt eam omnes qui prætergrediuntur viam. In diebus autem Melchise-
dech, *Abraham* de mandato & voluntate Domini exiens de terra & cognatione sua, Gen. 12.
& de domo patris sui, venit in Terram promissionis; & multis diebus habitauit in
ea, offerens Domino filium suum in monte visionis, scilicet in monte *Moria*, in quo Gen. 22.
sita est Hierusalem ciuitas sancta, quæ vocata est *Bethel* & *Luza.* Vnde à quibusdam
dicitur, quòd locus ille in quo Iacob dormiens lapide capiti supposito vidit scalam Gen. 28.
vsque ad cœlum erectam, & Dominum innixum scalæ, & Angelos ascendentes &
descendentes, vnde & euigilans ait: *Non est hic aliud nisi domus* Dei, *& porta cœli*: eò
quòd locus ille Luza & Bethel in Genesi nuncupatur, sit ille locus in quo postea
templum Domini constructum est à Salomone. Abraham igitur Terram sanctam
promissionis vsque ad obitum inhabitãs, in eadẽ idoneam elegit sibi sepulturam in
loco sancto, qui dicitur *Hebron*, & *Cariath-arbe*, eò quòd ibi sepulti sunt in spelunca Gen. 25.
duplici quatuor Patriarchæ: Adam scilicet cũ Eua vxòre sua, & Abraham & Isaac, Gen. 24.
& Iacob. Licet enim defunctus fuisset in Ægypto, voluit tamẽ, & præcepit filiis suis
vt corpus suum in Terra sancta cũ patribus suis sepelirent. In qua tamen terra mul-
tis diebus, Domino sustinẽte, pessimæ & abominabiles, & Deo odibiles habitaue-
runt nationes: scilicet septem gentes, quas Dominus à facie filiorum Israel eiecit
de terra, quæ suos deuorat habitatores. Et quoniam commisti sunt inter gentes filii Psal. 105.
Israël, & didicerunt opera eorum, & fornicati sunt in adinuentionibus suis, & here-

ditatem Domini cõtaminauerunt: tradidit eos Dominus in manibus inimicorum
3.Reg.12. ſuorum,& dominati ſunt eorum qui oderunt eos. Vnde decem Tribus,quæ vitulos
aureos in Dan & in Bethel adorabant,ad tantã indignationem prouocauerunt Do-
4.Reg.17. minum, quòd vſque in hodiernum diem exilio perpetuo cõdemnatæ à Terra San-
cta miniſterio regis Aſſyriorum procul valdè eiectæ ſunt; & tanquam lutum platea-
Pſal.17. rum deleuit eos Dominus, qui durâ ceruice & incircumciſo corde legi DEI ſub-
iecti eſſe renuerunt. Poſthæc verò tanquam mare quod mortuos expellit, & cada-
uera retinere non poteſt,reſiduum populi,ſcilicet, Tribus Iuda & Beniamin,Terra
Sancta,vt prædictum eſt, vſque in Babylonem euomuit. Quantas autem tribula-
tiones & perſecutionum moleſtias,poſtquam reuerſi ſunt à Babylonia, & multipli-
cata ſunt mala ſuper terram, ab *Antiocho illuſtri*, qui muros ſanctæ ciuitatis deſtruxit,
1.Machab.1. & *abominationem deſolationis*, Idolum videlicet abominabile, in templo Domini po-
ſuit, & ab eius ſucceſſoribus perpeſſi ſunt, nullus ambigit,qui geſta Regum Antio-
chorum,& hiſtorias & prælia Machabæorum agnouit. Sed & *Pompeius*,cùm ingreſ-
ſus eſſet Hieruſalem cum exercitu Romanorum, multipliciter eos oppreſſit: adeò
quòd in veſtibulo Templi Domini, loca ſancta & venerabilia irreuerenter pertra-
ctans, equos proprios collocauit. Poſtquam verò ad *Herodem* alienigenam, & filios
eius,& poſtea in manus Romanorum,regnum Iudæorum cum Terra Sancta deue-
nit; impletum eſt in ipſis Iudæis, quod longè antè Pſalmiſta prophetauerat de ipſis
Pſal.78. dicens: *DEVS, venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt Templum ſanctum tuum.*
Pſal.62. Et iterum: *Tradentur in manus gladii,partes vulpium erunt.* Vulpem enim appellat Do-
Luc.13. minus Herodem in Euangelio,dicens: *Dicite vulpi illi.* Filii etiam huius ſæculi, qui
Luc.16. prudentes ſunt in generatione ſua & doloſi, & in peccatis ſuis fœtidi,non immeri-
tò vulpes appellãtur.Poſtquam verò Dominum noſtrum Iudæi crucifixerunt,cùm
quadraginta duobus annis expectaſſet eos Dominus ad caſtigationem; ipſi autem
Pſal.108. excæcati in peccatis noluerunt benedictionem, & elongata eſt ab eis; venerunt
Romani, locum eorum tollentes ſub *Tito* & *Veſpaſiano*; ſuccendentes ciuitatem, &
vſque ad fundamenta deſtruentes, vt lapis ſuper lapidem non remaneret, parte Iu-
dæorum fame peremptâ,parte gladio trucidatâ, parte pretio diſtractâ & in omnem
ventum diſperſâ: ſicut ex libris *Ioſephi*,& aliis hiſtoriis manifeſtè declaratur; & Pro-
Pſal.79. pheta longè antè prædixerat: *Exterminauit eam aper de ſilua, & ſingularis ferus depaſtus
eſt eam*: ſingularem ferum, crudelem ducem, ſeu crudelem gentem Romanorum,
eos eſſe depaſturos præuidit.Sed & Chriſtianorum temporibus refrigeſcente mul-
torum caritate,& maximè Græcorum & Surianorum, qui in Terra Sancta tempo-
re *Heraclii* Imperatoris Romani habitabant,cùm iam ſanguis CHRISTI,qui priùs,
quando recenter effuſus fuerat, in cordibus fidelium feruebat, per vniuerſum
ferè mundũ cœpiſſet tepeſcere: *Coſdroes* tyrãnus rex Perſarum Terram Sanctam cũ
exercitu infidelium ingreſſus, ciuitatẽ vaſtauit, eccleſias euertit, vniuerſum popu-
lum variis calamitatibus oppreſſit: aliis gladio peremptis; aliis ſecum in Perſidem
Abac. captiuis deductis,ciuitati autem ſanctæ non parcens, effractis muris violenter irru-
pit, loca ſancta & atria, in quibus ſteterunt pedes Domini, ingreſſus eſt canis im-
mundus,prophanans Domini ſanctuarium,& eccleſiam ſanctam ſubuertens, Do-
minicum lignum, in quo vera mundi hoſtia pependit, ſecum auſus eſt in Perſidem
Ier.10.&51. deportare. Dominus autem cùm iratus fuiſſet, miſericordiæ recordatus *fulgura in
pluuiam fecit*: impio tyranno ab Heraclio Auguſto interempto,& ſanctâ Cruce Do-
minicâ ciuitati DEO amabili à prædicto Imperatore cum triumpho & gloria ma-
III. gna, deuotiſſimè, cum hymnis & laudibus diuinis reſtitutâ. Cùm autem Im-
perator Eccleſias ordinari, quas nequiſſimus Coſdroes deiecerat, & propriis
ſumptibus reparari præcepiſſet; ſtatim poſt eius receſſum, princeps Arabum, no-
mine *Homar*, collectâ ſecum infinitâ multitudine tam potenter, quàm violenter
Terram ſanctam hoſtiliter ingreſſus, modico tempore non ſolùm contra Chri-
ſtianos qui in regno Hieroſolymitano morabantur, præualuit; ſed etiam vniuer-
ſas ciuitates à Laodicia Syriæ, vſque in Ægyptum, Damaſcum etiam cum mul-
tis vrbibus aliis, cum multa ſanguinis effuſione, beſtia ſæuiens occupauit. Hic
autem impiiſſimus Homar, diſcipulus erat perfidi & ſceleratiſſimi Machometi,
IV. & regni eius ſucceſſor tertius. *Machumetus* enim ſtatim poſt tempora bea-
ti Gregorii, parum ante tempora prædicti Heraclii, abominabilem doctrinam
ſuam

suam primò in Arabia, vnde oriundus extitit, & postea bestiali populo in partibus
vicinis, hominibus rudibus & incultis, partim prædicauerat, partim per timorem &
violentiam in errorem suum contradicentes impulerat. Cuius successores tanto fu-
rore & feruore diabolico succensi sunt, vt in pestiferā magistri sui doctrinam non
solùm verbis & exhortationibus populos insipientes inducerent, sed vi & metu, &
gladiis tam Arabes, quàm alios Orientales populos miserabiliter impingerent. Se-
ductor autem ille, qui dictus est *Machometus*, quasi alter Antichristus, & primoge-
nitus Satanæ filius, tanquam Satan in Angelum lucis transfiguratus, irâ DEI ma- 2. Corin. 11.
gnâ & indignatione maximâ sustinente, & inimico generis humani cooperan-
te; plures populos peruertit, & in errorem suum traxit, quam aliquis alius hære-
ticus ante tempora ipsius legatur subuertisse; vel aliquis sanctus prædicatione vel
miraculis ad Dominum conuertisse reperiatur. Doctrina enim eius pestifera, ser-
pens vt cancer, non solùm Arabes & Syros, Medos & Persas, Ægyptios & Æthio- 2. Timoth. 2.
pes, & alios Orientales populos lætaliter infecit, sed etiam Africam & plures Occi-
dentales regiones corrumpens vsque in Hispaniam peruenit. Nec puto quòd ab in-
fantia primitiuæ ecclesiæ vsque ad senectam & senium eiusdem, videlicet vsque ad
tempora Filii perditionis, maior fuerit, vel futura sit abominatio desolationis; vel 2. Thessal. 2.
maius flagellum ecclesiam sanctam DEI oppresserit, quàm execrabilis erroris ve-
nenum pestiferum, quod serpens antiquus per os Pseudoprophetæ & successorum
eius in tanta populorum multitudine, iam ferè per sexcentos annos euomuit. *Iustus* Ierem. 12.
es Domine, si disputem tecum; veruntamen iusta loquar ad te. Cur bestiæ tam crudeli tam laxas
habenas concessisti? Quare tanquam potens crapulatus à vino, & tanquam vir fortis qui salua- Psal. 77.
re non potest, tanto tempore siluisti, conculcante impio & vastante vineam tuam, & tot anima-
rum millia, pro quibus sanguinem fudisti, tibi auferente? Cur fortis armatus inimicus noster Luc. 11.
tanto tempore in pace custodiuit atrium suum, & fortior non superuenit, qui vasa eius potenter
auferret, eripiens inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eum? O Rom. 11.
altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ DEI, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & in-
uestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Quis Rom. 9.
est homo qui respondeat DEO, vel disputet cū ipso? Nunquid dicit figmentum ei qui se fecit, quid
me fecisti? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in ho-
norem, aliud in contumeliam? Iudicia Domini abyssus multa. Scimus enim, quòd licet
antiquus aduersarius noster nihil possit nisi quantum DEVS permiserit, peccata ta-
men nostra adeo fecerunt ipsum contra nos potentem, vt DEVS iusto, licet occul-
to, iudicio vsque ad tempora nostra per filium perditionis, perfidum Machometum
eundem inimicum permiserit insanire. Fuit autem *Machometus* Ismaëlita, ex V.
Agar ancilla Abrahæ, ex progenie Ismaëlis, hominis ferocis, *cuius manus cōtra omnes,* Gen. 16.
& manus omnium contra ipsum. Licet enim *Saraceni*, à Sara, tanquam ex libera, menda-
citer & inaniter se nominent Saracenos; veriùs tamen *Agareni*, ab Agar, quæ cōcu-
bina fuit Abrahæ, debent dici. Cùm autem adhuc puer esset, & defuncto patre suo
Abdimeneph, & matre suâ, relictus esset pauper & orphanus, susceptus est à quodā
homine Gentili & Idololatra, qui nutriuit eum in illo loco Arabiæ, qui dicitur lin-
guâ eorum *Salingua*. Postquam autem factus est ætatis adultæ, & ad annos iuueniles
peruenit, cùm iā proprii corporis exercitio, more pauperum, victum sibi laboriosè
posset acquirere, factus est mercenarius cuiusdā mulieris viduæ, cuius asinū custo-
diens à quibusdam viatoribus, quos super asinum ad partes Asiæ deferebat, merce-
dem recipiebat ad opus dominæ suæ: quæ etiā camelos suos postmodum eius cu-
stodiæ commisit; & ad ciuitates vicinas & oppida circunstantia factus negotiator,
merces deportabat. Cumque pro seruitio suo & huiusmodi negotiatione prædictæ
viduæ gratiā & familiaritatem fuisset adeptus, sese inuicē libidinosè concupiscētes,
primò occulto & fornicario concubitu pariter coierunt; postea verò mulier illa cū
eo publicè matrimonium contraxit, & copiosam pecuniam tradidit illi. Ipse verò,
qui semper vitam miseram & inopem vsque ad dies illos duxerat, subitò & qua-
si casu fortuito & inopinato ditatus, cœpit in oculis suis extolli, & apud se ina-
niter gloriari, cogitans intra se & modis omnibus procurans, qualiter super gen-
tes illas, quæ regem non habebant, & tribus suas posset dominari, & apud homi-
nes illos magnus haberi. Primò igitur congregauit homines pauperes & inopes,
& obligatos ære alieno, viros prophanos, latrones, prædones, homicidas, &

raptores, vt eorum auxilio multâ pecuniâ per violentiam & rapinam congregatâ, nomen sibi faceret, & ab omnibus timeretur. Cùm autem ex huiusmodi peruersis & desperatis hominibus, filiis Belial, non modicam multitudinem congregasset, posuit eos iuxta vias publicas in insidiis & locis abditis, vt negotiatores causâ mercimonii de Asia venientes, sine misericordia spoliarent. Quadam die misit triginta de latrunculis suis vt mercatores quosdam per partes illas transeuntes spoliarent. Quidam autem vir potens de partibus illis, cuius camelum Machometus abstulerat, cum trecentis hominibus occurrens sociis Machometi, fugatis ipsis, mercatores illos de manibus prædonum liberauit. Aliâ vice misit sexaginta de militibus suis vt sibi prædam adducerent, qui omnes à quibusdam in insidiis positis ita sunt occisi, vt nec vnus ad dominum suum reuerteretur. Misit tertiâ vice multos ex sociis ad locum quendam, vt multitudinem asinorum, qui per locum illum transire debebant, mercibus variis onerati, raperent; sed antequam ad locum illum peruenissent, mercatores cum asinis die præcedente transierant. Hæc autem Propheta mendax, præuidere non potuit; nec in prædictis casibus sibi vel sociis suis potuit præcauere. Mentiuntur ergo miseri Saraceni, qui eum summum Prophetam Domini fuisse perniciosè protestantur. Aliquando etiam cùm fugisset de prælio quodam, multis dentibus confractis vix euasit. In multis enim præliis deuictus, & cum exercitu suo fugatus, nec sibi, nec suis aliquod potuit præstare subsidium. Misit frequenter socios suos, vt homines sibi contradicentes nocte in domibus suis iugularent. Vicinos etiam suos, quibus inuidebat, clam & proditoriè trucidari faciebat, & maximè Iudæos quos plurimùm odio habebat. Plerunque autem impii & facinorosi eius complices, villas & casalia subitò ingredientes, ex improuiso homines paruulos etiam & mulieres passim occidebant, & partem prædæ domino suo, qui defensionem & authoritatem eis præstabat, afferebant. Frequenter autem hi, quos ad exercenda latrocinia mittebat, ab his quos spoliare volebãt, sunt occisi. A quodam autem prælio dentibus suis à dextera parte excussis, labro superiori conciso & genis confractis, vultu lacerato & deturpato vix euasit. Quidam autem ex sociis suis eleuans manum suam super eum ad tutelam, amputato digito vno vix eum valuit liberare. Ecce quàm decepti sunt, & crassis tenebris inuoluti miseri Saraceni, qui mendaciter affirmant ipsum super omnes Prophetas spiritum Prophetiæ habuisse; & decem angelos sibi fauentes, & eum custodientes omni tempore secum habere.

Gen. 1. Dicunt etiam, quòd antequam DEVS à principio cœlum & terram creasset, nomen Machometi quasi in conspectu DEI consistebat; & nisi ipse Machometus futurus fuisset, nec cœlum, nec terra, nec infernus, nec paradisus fuisset. Ipse verò cùm ei frequenter malè accidisset, & à preliorũ cõflictu victus & fugatus cũ magna reuerteretur confusione, ad sui excusationem dicebat: quòd missus erat à Domino, non vt miracula faceret, sicut & alii Prophetæ ante ipsum; sed vt leges datas Iudæis per Moisen, & Christianis per CHRISTVM exponeret mundo & declararet; & eos qui mandata legis malè intelligebant, corrigeret & instrueret: ita quòd si quis mandata eius suscipere recusaret, vel gladio interficeretur, vel pro incredulitatis suæ pretio tributum soluere cogeretur. Si qui autem credere legi suæ renuerẽt, vel cõtrarium prædicarent, contra eos prælia semper inferrent; & ipsis trucidatis, si possent, vxores eorũ & liberi perpetuę seruituti subderẽtur. *Inimicus etiam fidei suæ nec fidem, nec promissionem obseruare, sed eos omnibus modis decipere concedebat.* Cùm igitur ipse de se fateatur quòd gratiam faciendi miracula non haberet, miracula illa quæ de illo Saraceni gloriantes prædicant, constat esse falsa, & ipsos deceptos oculis penitus excæcatis veritatem ignorare. Dicunt enim quòd lupus quidam in via quą ambulabat aliquando ei obuiam venit, contra quem cùm tres digitos Machometus erexisset, lupus exterritus confestim fugiendo recessit. Affirmant etiam homines animales & bruti, quòd bos quidam quandoque cum eo loquutus fuisset; & quòd arbor fici ad eius vocationem & imperium ad terram inclinata, ad eum humiliter accessit. Dicunt etiam quòd Lunã ad ipsum descendentem, in sinu suo recepit; & ipsam Lunam in partes ab eo diuisam, iterum coniunxit. Asserunt etiam quòd cùm venenum in carne agnina aliquando sibi fuisset oblatum, agnus loquutus sit ei dicens: *In me habeo venenum, caue ne me sumas in cibum.* Socius autem eius, qui cum eo in mensa sedebat, ex eo comedit, & vitam veneno amisit. Ab illo tamen die post annos decem

decem & octó, *Machometus* veneno sibi occultè dato interiit, nec tamen mortem suam Pseudopropheta præsciuit. Ipse autem diuino percussus iudicio, morbo caduco laborans aliquando in terram cadendo spumabat. Prædicta autem vxor eius præ verecundia & morbi abominatione volebat eum dimittere. Ipse autem dicebat vxori suæ, quòd Angelus Domini Gabriel ei loquebatur, ipsum de lege, quam dabat hominibus, instruens, & DEI mãdata ad ipsum deferens: ipse verò præsentiam Numinis corporaliter sustinere nõ poterat; spiritus autem eius quasi in ecstasim raptus Angeli vocem audiebat, & præcepta firmiter retinebat. Mulier autẽ simpliciter credidit, & sic in matrimonio cũ ipso remansit. Erat luxuriosus & libidinis ardore succensus super omnes homines Orientalis regionis; ex quo tamen in immensum gloriabatur, iactans se solum supra quadraginta homines ex diuino munere virtutem generatiuam habere, & coëundi supereminentem potestatem à DEO accepisse. Vnde quindecim duxit vxores, exceptis ancillis & concubinis, quas omnes zelotypiæ spiritu impulsus ita recluserat, quòd nunquam poterant exire; nec vlli homini alii fas erat eas videre, vel ad eas aliquo modo intrare. Vnde vsque hodie Saracenorum, & ferè omnium Orientalium mos est, quòd vxores suas ita recludant, vt vix solis radium videre queant: ab earum etiam colloquiis consanguineos, quantumcumque proximos, prorsus priuantes. Virgines etiam earum ita coram hominibus, vultus abscondunt, & collum & manus quibusdam linteaminibus velant, quòd plerunque aliquis vxorem duxit, nec faciem eius, antequam eam traduceret, agnouit. Quandoque autem cõtra aliquam earum iratus iurauit, quòd ad eam per mensem non intraret, sed libidinis suæ turpitudine deuictus spreto iuramento ante terminum eidem commiscebatur. Cuidam autem ex vxoribus suis in dotem seu donationem propter nuptias loricam ex fragmentis cornuum factam concessit, & duas molas cum duobus ceruicalibus rotundis ex palmarum foliis contextis. Propter has autem ab alienorum vxoribus nullatenus homo impudicus abstinebat, sed passim, quascunq; sibi placẽtes habere poterat, adulterio polluebat: ita quòd cùm propter hoc infamaretur, & à multis accusaretur, & maximè à sociis erroris sui & coadiutoribus maleficii reprehenderetur, eò quòd propter turpitudinem vitæ, eius prædicatio à multis iam non reciperetur: ipse, ad sui excusationem & populi indignationem sedandam legem promulgauit, quæ vsque ad præsentem diem à Saracenis firmiter obseruatur, de *adulteriis* videlicet *puniendis*: vnde mulier adultera apud eos occiditur. Sibi soli tamen dixit esse à Domino, angelo Gabriele nuntiante, in priuilegio specialiter cõcessum, quòd ad aliorũ vxores posset accedere, & prophetas & filios virtutis ad cultum DEI generare. Ipse autem seruum quendam habebat, qui propter vxoris suæ pulchritudinem domini sui luxuriam valdè suspectam habebat. Vnde vxori suæ districtè præcipiebat, ne aliquo modo à domino suo videretur, vel cum eo loqueretur. Illa tamen nihilominus quadam die loquuta est cum Machometo: seruus autem ille indignatus, & iracundiâ concitatus eam repudiauit, & à se statim eiecit. Dominus autem eiectam eius vocauit, & cum vxoribus suis eiectam recepit. Timens autem, ne de adulterii crimine blasphemaretur, finxit quòd charta de cœlo missa fuisset illi à DEO, in qua à Domino mandaretur, vt genti suæ legem promulgaret, quatenus si quis vxorem repudiauerit, si alius eam recipere voluerit, vxor illius sit, qui eam suscepit. Istud vsque hodie inter Saracenos habetur pro lege. Si autem adultera non possit à marito conuinci, & propter criminis suspicionem, vel propter fœditatem aliquam, siue ob aliam causam eam repudiatam dimiserit, si postea pœnitentiâ ductus ipsam velit ad thorum reuocare, non aliter licet mulieri ad virum suum accedere, nisi priùs tantâ verecundiâ confundatur, quòd in oculis mariti sui ab alio viro extraneo cognoscatur; & sic per huiusmodi pollutionem ipsam miserabiles homines existimant purgari, & dignam quòd ad maritum suum reuertatur. Porcus autem ille & canis immundus in tantum libidinis feruorem exarsit, quòd ipse aliis concessit modum turpitudinis, quo in propriis vxoribus abutebatur. Ait enim in libro suo quem vocat *Alchoranum: Si vxores vel ancillas habetis, ipsas pro modo vestro ad voluntatem vestram parate.* pro quo execrabili verbo statim viuus deberet concremari. Per hoc enim latenter vitium Sodomiticum hostis naturæ in populo suo introduxit: vnde ipsi ex maxima parte

non solùm in vtroque sexu, sed etiam in brutis turpitudinem abusiuè operantes, facti sunt, *sicut equus & mulus quibus non est intellectus.* (Psal. 31.) Asserunt enim ad perniciosam sui excusationem, quòd re propriâ ad omnem voluntatem & voluptatem suam quilibet licitè possit vti. Hæc autem de pessima & abominabili eius vita parua de magnis, pauca de multis, dicta sufficiant. Nunc autem de execrabili eius lege, vel potiùs errore, aliqua subiungamus.

VI. Quadam die dum de ciuitate *Mecha* veniens, camelum quendam inuenisset in via, rapuit & duxit in ciuitatem *Mecham*, in qua hodie sepultus ab impiis & deceptis populis adoratur. In prædicta autem ciuitate cùm de seipso testimonium proferret, asserens se esse Prophetam, & à DEO ad salutem populi transmissum, illi noluerunt eum recipere, nec eius falsis & vanis acquiescere sermonibus: sed tanquam falsarium, & viarum prædatorem & latronem, a ciuitate sua proiecerunt. Fugit igitur cum suis sociis confusus & expulsus ad ciuitatem quandam desertam, vbi erant homines ex parte Iudæi, & ex parte Gẽtiles, idololatræ, rudes & indocti, qui nunquam vel rarò veritatis audierant prædicationem. Videns autem pauperes illos & incultos homines faciles ad seducendum, constituit in ciuitate templum quoddam in quo figmenta sua & vana documenta vanis & idiotis prædicaret. Et quoniam magnus laqueus diaboli, & profunda fouea perditionis futurus erat homo ille, cùm rudis esset & illiteratus, prouidit ei mille artifex, Christianæ religionis inimicus, socios & coadiutores erroris sui, qui eidem tanquam impietatis instrumenta assisterent, & ipsum fallaciter instruerẽt, & in nequitia fouerent. Quidam enim monachus, homo apostata & hæreticus, vir Belial, nomine *Sosius*, cùm de execrabili hæresi Romæ fuisset publicè conuictus & condemnatus, & excommunicationis vinculo innodatus, extra omnem ecclesiã DEI esset eiectus, & à fidelium consortio fuisset penitùs expulsus, fugit ad partes Arabiæ, cupiens se de molestia sibi facta contra Christianos vindicare. Cùm autem inuenisset Machometum, qui iam aliquam habebat in populo suo præminentiam, nec tamen à multis adhuc Propheta putabatur, cœpit eum cum quodam Iudæo, qui similiter ipsi Machometo adhæserat, exhortari & amonere, quatenus sicut Moyses, & CHRISTVS legem dederunt populo suo, & propter hoc ab vniuersis reputati sunt magni, ita & ipse, vt magni nominis & summus Propheta haberetur, consiliis & documentis ipsius Monachi & Iudęi, legẽ daret illi populo, cuius maior pars idola colebat, & facilè ad eius doctrinam flecti possent. *Machometus* autem, eorum peruersis acquiescens suggestionibus, vt maioris auctoritatis lex eius esse videretur, ex veteri & nouo Testamento ad augmentum erroris sui, prædictis heretico, & Iudæo docentibus, quædam adiunxit, adinuentionibus propriis, quæ suggerente diabolo de corde suo finxit. Vnde secundùm ritum Iudæorum circunciduntur Saraceni, carnes autem porcinas non comedunt: cuius rationem cùm vellet Machometus assignare, dicit quòd ex fimo cameli porcus post diluuium fuerit procreatus: vnde tanquam ex immundiciis natus, non debet à populo mundo manducari. Similiter pisces non habentes squammas, secundùm consuetudinem Iudæorũ, non manducant. In hoc autem cum Christianis conueniunt, quòd credunt vnum solũ DEVM omnipotentem, omnium creatorem. Trinitatem autem non recipiunt: sed abominantur fidem nostram, & derident nos tanquam tres Deos adoremus, ineffabilem Filii generationem non recipientes à Patre, sed carnaliter tantùm, & per partium decisionem, omnem indifferenter intelligentes generationem: *Caro enim & sanguis & non Pater noster qui est in cælis reuelauit eis.* (Matth. 16.) *Animalis enim homo ea quæ DEI sunt non percipit.* (1. Corinth. 2.) Asseruit etiam Pseudopropheta vera quædam falsis interserens, quòd *Moyses* fuit magnus Propheta; sed CHRISTVS maior & summus fuit prophetarum ante tempora sua, natus ex Maria, virgine ante partum, & in partu & post partum, omnium fœminarum sanctissima: conceptus de virtute DEI, absque semine carnalis hominis. Postea verò venenum infidelitatis adnectẽs, asserit ipsum fuisse purum hominem; sicut alii Prophetæ non dii, sed homines puri fuerunt. Nesciens autem humilitatis virtutem, & sanctæ Crucis mysterium ignorans, asserit cum Manichæis, quòd CHRISTVS, nec verè fuit crucifixus, nec verè passus, nec in veritate mortuus vel sepultus, nec tertiâ die resurrexit; sed alius quidam homo, similis ei, pro eo fuit crucifixus: CHRISTVS autem sicut à DEO venit, ita ad DEVM viuus absque vlla mortis passione rediit; & in cœlos, ad DEVM, qui miserat eum,

eum, ascendit. Vnde est quòd *Templum Domini*, quod dicitur Salomonis, in quo Dominus à beata virgine fuit oblatus, & quædam alia loca in quibus CHRISTVS, cum Maria & Ioseph transiens in Ægyptum, dicitur quieuisse, in magna reuerentia habeant. *Luc.2.* Ecclesias etiam beatæ Mariæ virginis in multis locis honorent: Rubum etiam quem vidit Moyses ardere, & non comburi, & alia loca in quibus in monte & circa montem Synai Dominus Moysi apparuit, magno venerentur obsequio. *Exod.3.* Crucem tamen Domini, & locum Sepulturæ eius derident; dicentes, quòd tantus Propheta, tam ignominiosam mortem cùm posset euadere, nunquam vellet sustinere. Persequuntur autem Saraceni Iudæos, & cum odio maximo eis improperant, quòd sanctissimum Prophetam CHRISTVM recipere noluerunt, & multas ei persequutiones intulerunt. *Ioan.19.* Maximè quia Machometus in Alcorano suo de Iudæis valdè conqueritur, eò quòd essent duræ ceruicis & mandatis eius acquiescere recusarent. *Act.7.* De Christianis autem dicit, quòd magis pii sunt, eò quòd legem eius audirent & flerent. Ipse autem tam Christianos, quàm Iudæos, frequenter *homines legis* appellat; & ita confusus est in tractatu suo, & sibi ipsi contrarius, quòd aliquando affirmat, quòd quilibet homo in lege sua possit saluari: aliquando verò asserit, quòd omnes præter Saracenos damnabuntur: ipsi autem Saraceni omnes, quantumcunque pessimè egerint, ad preces eius, quem DEVS in omnibus exaudiet, saluabuntur. Ex quo verbo timorem peccandi populo seducto abstulit, & ad omnes turpitudines & impietates, suos incitans, securos in iniquitatibus suis reddidit. Et quoniam in Euangelio IESV CHRISTI ipsum CHRISTVM à beato Ioanne baptizatum audierunt *Matth.3.* Saraceni, ipsum beatum Ioannem in magna reuerentia habentes, loco baptismi post omnes immundicias, quas turpiter operantur, & maximè quando ad oratorium debent accedere, corpus suum aquâ simplici abluendo, ab immundiciis suis hoc modo se æstimant purificari. Vnde passim & frequenter hac fallaciâ seducti obscœnis & abusiuis voluptatibus inquinantur, & postea, vt dictum est, aquis abluuntur. Quandoque etiam à sacerdotibus Christianis filios suos faciunt baptizari, nullam aliam spem in baptismo ponentes, nisi quòd propter hoc filios suos diutiùs viuere, vel ab infirmitatibus corporis faciliùs putant liberari. Recipiunt autem *Pentateuchum* Mosi, & omnes libros Prophetarum & Apostolorum, quos à DEO fuisse loquutos, & homines fuisse sanctos non negant. *Psalterium* etiam, & totius veteris Testamenti translationem secundùm septuaginta Interpretes recipiunt. Sed more Iudæorum vel ad litteram tantùm intelligunt Scripturas, vel peruersè aliqua quandoque exponunt. *Euangelia* autem Domini nostri IESV CHRISTI legunt & non intelligunt: vera tamen esse confitentur quæcunque locutus est CHRISTVS. Eodem modo Apostolos, qui conuersati sunt cum CHRISTO, quos Machometus libro suo vocat *viros albis indutos*, & eorum libros recipiunt. Omnes autem qui cum CHRISTO, dum esset in terris, non fuerunt, tanquam falsarios & Euangelicæ veritatis ignaros, non admittunt: sed tam eos quàm eorum libros despiciunt. Vnde beatum Apostolum Paulum cum libris suis, & omnes alios qui post Paulum varios libros scripserunt ipsi abominantur, doctrinam eorum blasphemantes. Quando autem ex libris Euangeliorum CHRISTI, vel sanctorum Apostolorum, vel etiam ex veteri Testamento aliqua legi suæ repugnare videntur, cùm aliter non possunt euadere, dicunt libros nostros à falsariis esse corruptos, quibusdam subtractis, & aliis pro voluntate appositis. hoc est vltimum & miserabile eorum refugium. Ita enim quilibet idiota respondente, nec ipsi ex libris suis, nec Iudæi ex veteri Testamento, nec aliqui ex scriptis antiquorum, per locum *ab auctoritate*, possent aliquid probare. Quàm absurda autem & friuola sit huiusmodi responsio, patet ex hoc, quòd Sancti qui post CHRISTI tempora sequuti sunt, eadem miracula, quæ CHRISTVS fecit, & etiam aliqua maiora CHRISTI virtute fecerunt. Quicquid autem in libris suis scripserunt, ex nouo & veteri Testamento habuerunt, idipsum sentientes, & concorditer scribentes de thesauro suo noua & vetera protulerunt. *Matth.* Notum est autem quòd sancta Euangelia, & libri Apostolorum & alia legis Christianorum volumina, in diuersis mundi partibus, & variis idiomatibus,

& diuersis etiam scriptoribus, & variis temporibus scripta sunt concorditer, & absque vlla sententiarum contrarietate; & ab omni hominum genere vsque ad tempora nostra successiuè sunt recepta: ex quorum vniformitate manifestum est quòd nullo modo potuerunt esse falsata. Quomodo enim tot falsarii, & ità se remoti tam idiomatibus, quàm locis, in vnum penitùs possent conuenire? Quidam autem prudentiores ex ipsis, & naturaliter ingeniosi, & tam in libris naturalibus gentilium Philosophorum, qui penitùs legi Machometi contradicunt, quàm in libris nostris exercitati, Euangelia CHRISTI legentes, & legis nostræ puritatem cum erroribus impii seductoris conferentes, ad gratiam baptismi IESV CHRISTI frequenter confugerunt: & longè plures conuolarent, nisi carnalibus illecebris, & peruersæ vitæ consuetudinibus irretiti, CHRISTI paupertatem & vitam Christianorum nimis artam reputantes, CHRISTI suauissimum iugum, asperum & quasi intolerabile reputarent. Hæc autem præcipua fuit causa quòd peruersas huius seductoris traditiones, & insanias falsas, plures, quàm alicuius alterius hæresiarchæ, sequuti sunt homines. Lex enim Euangelica auaritiam & desideria terrena detestatur, carnales voluptates, & fœdas concupiscentias tanquam inimicas animæ prohibet & execratur. Vnde fluxus carnalis voluptatis restringere, & motus illicitos cohibere, & curam carnis in desideriis non perficere, & corpus præcipit spiritui subiugare; terrenis lucris non inhiare, mundana & transitoria omnia contemnere; inimicos diligere, nulli malum pro malo reddere, pro persecutoribus orare; & multa iubet talia, quæ licet homini sint impossibilia, DEO tamen, qui virtutem subministrat, sunt facilia. Vnde Diuinâ gratiâ præueniente & cooperante, non solùm facilè, sed cum gaudio & spirituali delectatione à CHRISTI fidelibus adimplentur. Carnales autem & imprudentes Saraceni, lucra temporalia, & terrena desideria, & præsentis vitæ delicias, futuram beatitudinem nullatenus credunt impedire. Vnde more pecudum post carnis concupiscentias abeuntes, in luto voluptatis obscœnæ infixi, mortui, & sepulti, nullis vitiis resistere norunt, sed carnis passionibus miserabiliter subiecti & suppeditati, plerumque non prouocati ab appetitu, credunt esse meritorium fœdos appetitus prouocare. Ex quo factum est quòd in partibus Orientis, & maximè in calidis regionibus bruti & luxuriosi homines, quibus austeritas Christianæ religionis intolerabilis & importabilis videbatur, *artam viam* quæ ducit ad vitam, & *angustam portam* deserentes, latam & spatiosam viam, quæ ducit ad mortem facilè sunt ingressi, & multiplicati sunt super numerum carnalibus illecebris irretiti. Cùm autem contra alias hæreses sancti viri zelo iustitiæ, & diuino amoris feruore succensi, prædicando, disputando, & ex diuinis scripturis ratiocinando sese viriliter opponerent, & de faucibus Leuiathan plures in hæresim lapsos extraherent: homo ille perditissimus ad cumulum nequitiæ suæ, cùm de veritate vel etiam probabilitate sectæ suæ diffideret, præcepit genti seductæ, *ne contra legem suam prædicatores admitterent: sed si quis contradicere vellet, statim gladio feriretur:* quicunque etiam ipsum Machometum negaret, protinus occideretur. Dicebat enim frequenter auditoribus suis: *Videte, ne decipiamini. nemo Propheta fuit, cui gens & plebs eius non imposuisset mendacium. Nolite ergo credere, quæ homines dicturi sunt de me. Timeo enim ne gens mea, postquam mortuus fuero, de me mendacia dicat, & mihi falsa apponat. nolite detrahentibus credere, sed tantùm ea de me credatis, quæ in libro legis, quem ego vobis daturus sum, inuenietis. Si quis autem contradixerit & blasphemauerit, occidatur.* Et quoniam ille homo libidinosus plures habuit tam vxores quàm concubinas, concessit, & meritorium prædicauit cuilibet plurimas habere vxores, & tot concubinas quot posset procurare, & in necessariis prouidere. Saraceni autem tres vel quatuor simul, & non ampliùs, hodie ducunt vxores, quæ liberæ sunt. Concubinas & ancillas quas emunt, quotcunque volunt, possunt habere. Magis autem religiosus iudicatur inter eos qui plures potest impregnare. Filiis autem concubinarum æquè, & filiis vxorum, pro voluntate sua relinquunt possessiones & hereditates, vt sit filius ancillæ

Matth. 11.
Psal. 39.
Rom. 13.
Matth. 5.
Matth. 7.

cillæ heres cum filiis liberæ. Et plerunque postpositis filiis vxorum, filius concubinarum, quos magis diligunt, regnorum suorum viri nobiles heredes constituunt. Ex quo frequenter accidit quòd potentes Saraceni Christianarum mulierum filii, nostris amici facti sunt,& Christianis in terra sua commorantibus beneuoli & propitii fuerunt. *Machometus* enim in multis propitius fuit mulieribus,& propter libidinem suam valdè eis compatiebatur: vnde legem promulgauit, vt *postquam ancilla de Saraceno conciperet, libera confestim efficeretur*; & postquam natus esset fœtus, cuiuscunque legis esset mater, libera permitteretur abire. Ita tamen quòd partus ventrem non sequeretur, sed cum patre remaneret,& legem suam inuiolabiliter obseruaret. Vt autem non solùm Gentiles & Idololatras, sed etiam Christianos simplices ad sectam suam detestabilem faciliùs traheret, quasi in laudem domini nostri IESV CHRISTI quædam miracula de infantia Saluatoris, quæ in libris inueniuntur apocryphis, libro legis suæ, quæ *Alcoranus* dicitur, inseruit, dicens: *Quòd CHRISTVS cùm puer esset, de luto terræ volucres procreauit:* Et quædam alia miracula, quæ nec in Euangeliis continentur, nec ab Ecclesia recipiuntur, de CHRISTO prædicauit. Vera autem miracula, quæ CHRISTVS indubitáter fecit, quemadmodum in Euangelio legimus, penitus tacuit, nullam indè faciens mentionem. Vt autem peruersæ sectæ suę falsitatem,& irrationabilia instituta, ne deprehenderentur, quibusdam quasi honestis & religiosis mandatis posset inuoluere, & aliquo religionis colore suum excusaret errorem, eleemosynas & orationes multùm commendauit: sed super omnia *pro defensione legis suæ vsque ad sanguinis effusionem & mortem fortiter pugnare, meritoriũ esse dogmatizauit.* Dicebat enim, quòd mors metuenda nõ esset, cùm DEVS vltimum diem & finem cuiuslibet præuiderit, quem nullus potest præterire; vel aliquo modo terminũ, quẽ DEVS infallibiliter præuidit, potest homo præuenire vel anticipare. Quoniam autem Christiani versus Orientem solent orare, Iudęi autem ad Occidentem, ipse nolens aliorum imitator reputari, vt singulariter & super alios eius auctoritas præmineret, nouum modum orandi inuenit; scilicet versus Meridiem. Ipsi autem Saraceni nec decimas reddunt, nec aliqua sacrificia faciunt, nec etiam aliquas in matrimoniis suis benedictiones adhibentes, more canum copulantur. Faciunt autem qualibet nocte legem Machometi ab aliquo in eminente loco astãte proclamari. Qui cùm legem Machometi sanctam & iustam esse,& ipsum summum Prophetam à DEO missum fuisse in auribus omnium proclamauit; alii omnes respondentes, affirmant ita esse: & hoc sibi sufficere credunt ad salutem. Attendens autem quòd Iudęi secundùm legem suam vnum diem Sabbati quàlibet septimanâ quiescendo feriant; similiter Christiani diem vnum, scilicet Dominicum, in honore Resurrectionis Dominicæ, singulis hebdomadis solemnizant, vt gens eius à prædictis nationibus distincta, alias imitari recusaret; sextam feriam, diẽ scilicet *Veneris*, ipse solemniter in qualibet septimana pręcepit obseruare. Ieiunia autem semel in anno per mensem integrum fieri instituit, quem nos *quadragesimam Paganorum* appellamus. Ieiunant autem per totam diem nihil prorsus manducantes vel bibentes: nocte autem quotiescunque volunt comedentes & bibentes, à nullis deliciis carnalibus abstinent. Per totam noctem more pecudum ventres diuersis ferculis vsque ad crapulam & vomitum adimplentes, in noctibus cum fœnore recuperant, quod amiserunt in die. Vinum tamen in diebus ieiuniorum nõ est eis licitum bibere. Aliis autem diebus à vino plerumque maior pars Saracenorum consueuit abstinere, & maximè qui inter eos magis religiosi esse videntur, & hi qui Peregrini fuerint Machometi; corpus eius in Mecha ciuitate visitãtes. Machometus enim vinum valdè vituperans, eò quòd sibi à vino gastrimargus homo temperare nesciret; bibentis excessum, ad excusationem sui, in vinum retorquebat. Hæc est autem certior,& magis euidens ratio quare à vino præcipiantur abstinere. Ipsi enim gulosi & nullo fræno sobrietatis astricti, ferè quotiescunque vinum bibunt, amisso rationis vsu adeo inebriantur, quòd more porcorum, nunc in luto sese volutãtes proiiciunt; nunc per vicos & plateas ciuitatis titubando incedunt, & inter se rixantes sese mutuò interficiunt. Et quoniam vsum Veneris & luxuriam meritorium reputant, frequentiùs in tempore ieiunii concubinis & vxoribus commiscentur, vel causâ libidinis explendæ, vel vt plures filios ad legis suæ defensionem valeant generare. Sicut autem in Diuinis Scripturis spiritualiter duæ distinguuntur ciuitates, coniunctæ

quidem corpore, sed diuisæ mente; vna DEI, altera Diaboli, vna *Hierusalem*, altera *Babylon* nuncupata: ita Machometus ad litteram duas ex vna parte ciuitates DEI sanctas, & omni acceptione dignas, scilicet *Mecham* & *Hierusalem* asseruit; ex alia autem parte duas ciuitates Diaboli, *Antiochiam* videlicet & *Romam*, vrbes pessimas & execrabiles prædicauit. Vnde Saraceni non solùm ciuitatem Mecham, in qua corpus Machometi sepultum est, causâ peregrinationis & orationis adeunt; sed etiam cum magna veneratione ad ciuitatem Hierusalem, etiam quando à Christianis possidebatur, à partibus remotis veniebãt in Templo Domini, quod ipsi rupem seu templum Salomonis appellant, orationes & oblationes votiuas redditurі. Et quoniam carnalis populus spiritualium ignarus, non nisi carnalibus facilè moueretur, prædicauit etiam ille magister erroris, quòd omnes sibi credentes post resurrectionem corporum pulcherrimas in Paradiso voluptatis, haberent virgines, & speciosas mulieres cum magnis oculis, ex quibus quotcunque vellent filios generarent: cùm tamen dicat Dominus in Euangelio: *Post resurrectionem neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli DEI.* Et iterum: *hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum DEVM, & quem misisti IESVM CHRISTVM.* Econtra verò Antichristus ille dogmatizauit dicens: *hæc est vita æterna in Paradiso post mortem, vt manducetis & bibatis quæcunque fercula volueritis: quæcunque enim petieritis; statim de cœlo mittentur vobis. Omnibus autem affluetis voluptatibus, semper gaudebitis, nullus offendet vos, & nihil vobis nocebit.* Addidit etiam seductor ille; quòd tria flumina lactis scilicet, & mellis, & vini optimi aromatici habebunt in paradiso, quibus in iocunditate sua, quotiescunque placebit, poterunt vti: & quòd Angelos DEI pulchros & magnos sint visuri: ita quòd ab vno oculo Angeli vsque ad alium sit spatium itineris vnius diei. Multa quoque alia ita friuola & vana dixit homo ille illiteratus, qui nihil ex aliquibus litteris didicerat; sed asinos & camelos, vt prædictum est, custodierat, quòd multi ex Saracenis, qui liberales artes nouerunt, & libros Philosophorum legerunt, magistri sui doctrinam derident: vitam tamen imitantur desiderio voluptatum carnalium, & timore aliorum Saracenorum, legem Machometi superficialiter venerantes.

VII. Cùm autem annis quadraginta miserabilem vitam Machometus protraxisset, & morte sibi imminente, veneno se oppressum sensisset, dixit cognatis & amicis suis: *Quando me mortuum videritis, corpus meum nolite sepelire: Scio enim corpus meum post triduum in cœlum esse deferendum.* Cùm igitur indignam vitam dignâ morte terminasset, discipuli eius & socii non solùm per triduum, sed per dies duodecim corpus seruauerunt, expectantes vtrum in cœlum deferretur. Videntes autem magistri sui dicta prorsus irrita esse, & effectu caruisse; cùm iam intolerabilis esset fœtor cadaueris; ipsum corpus aquâ non lauantes, sub terra abscondeurunt. Qui autem inter eos prudentiores fuerunt, deprehensâ seductoris falsitate, omnia quæcunque dixerat falsa & irrita æstimantes, ab eius lege discesserunt. Cùm autem ad exemplum eorum omnes ferè alii vellent discedere, cognati Machometi & socii, qui priùs in honore & reuerentia apud populum habebantur, & occasione legis multa lucrabantur, mœsti & confusi cum multis blanditiis & promissionibus cœperũt omnibus modis simplices attrahere; & ad sectam prædictam animos eorum inclinare. Quendam autem ex discipulis Machometi loco eius elegerunt, quem vocauerunt *Calypham*, quasi successorem siue heredem, eò quòd dignitatis & principatus Machometi successor existeret. Hic verò dignitatẽ & potestatẽ adeptus, cœpit partim blanditiis, partim comminatione & metu, populos ad se reuocare, & multitudinem hominum congregare. Quidam autẽ socer Machometi, *Achali* nomine, contra prædictum Calipham inuidiâ concitatus, & indignatione commotus, concupiscẽtiâ lucri, & ambitione secularis dignitatis tractus: modis quibus potuit per se, & per suos eidẽ se opponens, & multipliciter expugnans, non cessauit donec ipsum à principatu remouit.

VIII. Post hunc verò quidam patruelis Machometi, nomine *Haly*, cùm obtinuisset principatũ, vehemẽter cõmoueri cœpit & indignari, quòd successor Machometi vocaretur, cùm se digniorẽ ipso Machometo reputaret, & Prophetam eximiũ, cui Dominus familiarius, quàm Machometo, loquutus fuisset, se vellet ab omnibus æstimari. Hic igitur & complices eius, legi Machometi maximè detrahebant, & in ipsum multa maledicta proferebant, alios ritus & alias institutiones, & aliũ orandi modũ, quàm tradidisset Machometus, prędicantes,

dicantes. Illi autem qui legem Machometi tenere voluerunt, in partibus Orientis *Calypham Baldacensem* statuerunt: qui in tanto honore & reuerentia à suis habetur, quod nisi mandato & auctoritate illius nullus quantumcunque potens aut nobilis appelletur *Soldanus*; & omnes eius subditi tam Reges, quàm alii, pedes eius ad terram prostrati reuerenter osculantur. Successores autem *Haly*, de quo suprà fecimus mentionem, contra singularem Orientis Calypham sedem suam erexerunt in terra Ægypti, innumeris diuitiis & deliciis affluentes. Vnde inter Ægyptios & alios Orientales populos magna semper ex tūc fuit dissensio, & odium implacabile, & in lege discordia & contradictio, Saracenorum populis in duas partes diuisis: quadam parte Haly & eius successoribus adhærente, maiori tamen parte consentiente Machometo. Postquam autem *Salahadinus* temporalem administrationem Ægypti sub domino suo Calypha Ægyptio adeptus est, timens sibi, eò quòd Calyphæ non immeritò, multis eum accusantibus, erat suspectus; vt ipse Salahadinus ad nullum superiorem haberet respectum; sed ipse sibi & Soldanus esset & Calypha, accessit ad dominum suum Calypham Ægyptium, tanquam ei debitam & solitam vellet exhibere reuerentiam, & clauâ ferratâ, quam gestabat in manibus, ex improuiso ipsum ad terram prostratum deiecit, & per proditionem occidit. Omnes autem eius filios & cognatos & speciales amicos vel interficere iussit, vel carceri in perpetuum mancipari. Ex tunc Soldanus Baldacensis solus monarchiam & dignitatem tam super Ægyptios, quàm super omnes alios Orientales obtinuit, Salahadino compellente Ægyptios vt ei concorditer obedirent, & nullum Calypham alium instituere præsumerent, nec ritus alios, quàm alii Orientales obseruarent.

Princeps autem Occidentalium Saracenorum omnium, qui Machometi le- IX.
gem obseruant potentissimus, qui caput & imperii sui dignitatem, & regni sui soliū in ciuitate *Maroch*, quæ quondā *Carthago* dicebatur, collocauit; & non solùm Æthiopiæ & Africæ, sed etiā Hispaniæ ex magna parte dominatur, orientali Calyphæ cum vniuerso populo suo, subiectus esse recusauit: Sed se ipsum Regem & Calypham reputans, *Miramummelin*, id est, Regem credentium, se & eius omnes successores præcepit appellari. Linguâ enim eorum *Mira*, idem est quod *Rex*; *Mummelin* autem *credentium* interpretatur. Vnde inter Orientales & Occidentales Saracenos magnum est schisma, & dissensiones quamplurimum vtiles Christianis, eò quòd isti illis in præliis & expeditionibus contra nos renuunt præstare subsidium, regno ipsorum in seipso diuiso & ex magna parte dissoluto. Copiosa tamen Genti- X.
lium & Idololatrarum multitudo, & hi maximè qui Septentrionalem inhabitant reigonem, circa paludes Mæotidas, & in partibus Bulgariæ & Commaniæ, vsq; ad fines Hungariȩ; & qui in confinio regni Daciæ, & in aliis partibus adiacentibus cōmorantur, Machomet legem recipere renuerunt. Et quia ab aliis Saracenis Orientalibus & Occidentalibus valdè remoti sunt, per metum seu violentiam non potuerunt compelli. Vnde vsque hodie quidam eorum errorem vetustum retinētes, Idola colunt, venerantur, & adorant: Alii autem more pecudum nec legē, nec scripta, nec litteras vllas habentes, arbores, & arbusta, & pecudes, & generaliter quidquid mane casu aliquo primùm eis occurrit, illud pro Deo reputantes, per totum diem colunt & adorant. Quidam autem ex eis se verum & summum DEVM ignorare cōfitentes, putantes tamen DEVM ignotum aliquo placare sacrificio, & obsequio venerari; carnes vel panem, seu aliam huiusmodi oblationem in altum proiiciunt, in honore illius, qui DEVS est, & habitat in excelsis, clamantes & dicentes: *Eius sit hæc oblatio, qui super omnes est, & summæ diuinitatis inter alios obtinet principatum.*

Ab his autem Septentrionalibus Saracenis, qui *Comani* nuncupantur, princi- XI.
pium & originem, hi qui *Turcomani* dicuntur, & in terra Turcorum inhabitant, traxisse creduntur. Vnde nomine composito à Turcis, & Comanis appellātur Turcomani. De Turcis siquidē ex antiquis Orientalium historiis certum habemus, quòd ex Septentrionali regione exeuntes, Persarum fines ingressi, non solùm regionem illam, sed vniuersas ferè Orientales prouincias armatā manu occupauerunt violēter. Ex tunc autem gens illa, priùs rudis & inculta, nec habēns certam mansionem, sed passim cum vxoribus & filiis, & pecoribus vagans, & pascuarum commoditatem sectās, regem sibi præfecit, ciuitates & oppida possidere incipiens, agriculturæ dans operā, quæ priùs de peculio tantùm viuebat, & iura sibi ciuilia constituens. Hi

autem, qui in sua ruditate permanentes, priorem viuēdi modū deserere noluerunt, appellati sunt *Turcomani*. In multis autem, qui *Beduini* dicuntur, imitantur Saracenos. Differunt tamen natione, & quibusdam aliis consuetudinibus viuendi.

XII. *Beduini* autem ex Arabum genere principaliter duxerunt originē, ex quorum stirpe dicunt descendisse Machometum. Hi autem dogmatizantes quòd diē mortis à DEO sibi constitutum nec præuenire possunt, nec præterire, nunquam ad pugnā armati procedunt; sed solummodo camisiati; peplis more fœminarum capita inuoluentes: lanceis & ensibus tantummodo vtentes; arcubus autē & sagittis more aliorum Saracenorum pugnare dedignantur. Et licet leuiter & de facili conuertātur in fugam, alios tamen Saracenos timidos & ignauos reputant, qui spicula & sagittas à longè iaculantur. Sunt autem non solùm Christianorum, sed etiam Saracenorum proditores; mendaces & inconstantes & amici fortunæ, & duplici viâ gradientes, his quos cernunt præualere, libenter adhærentes. Portant autem in capitibus pileos rubeos cum peplis, in tentoriis de pellibus animaliū habitantes: ouinis etiam pellibus & caprinis plerunque vestiuntur. Nullam autē habentes certam mansionem, in campestribus & pascuis turmatim per tribus incedentes, vagi habitant, & pascuorum vbertatem sectantes, diuersas regiones circumeunt, lacte viuentes, & animalium copiam secum trahentes. Ipsi autem penitus ociosi, tam equorum quàm pecorum vxoribus suis procurationem relinquunt. Ex Orientalibus autem nonnulli, qui legē Machometi custodiunt, excepto quòd more Christianorum ad ortum Solis adorāt, eò quòd patres eorū, qui Christiani fuerunt, hunc modū orandi eis reliquerunt; ab hiis Saracenis hæretici & prophani reputātur. Ex quibus nonnulli ipsum Solem Deum summum reputāt, eò quòd inter omnes creaturas visibiles, prçcellentem habeat pulchritudinem.

XIII. Sunt insuper quidam alii miserabiles in montanis homines, circa iuga Libani in partibus Tripolitanis commorantes, qui licet ex parte magna Machometi legē obseruent: dicunt tamē se legē quādā aliā occultam habere, quā non licet alicui reuelare, nisi filiis eorū cùm iam adultæ sunt ætatis, vt secreta pueriliter non reuelent: vel mortis articulo imminente cùm patres in extremis laborātes spem euadendi nō habent. Vxores autem & filiæ in lege maritorū & parentum suorū, ignorantes legē illam, dicunt se credere. Quòd si fortè filius leuitate aliquâ legem illā, quam vocant occultā, matri suæ reuelaret, vxor à marito, & filius à patre absque vlla retractatione necarentur. Hi autē præter morem aliorum Paganorū, vinum bibunt, & carnes porcinas edunt, & ab omnibus aliis tanquā hæretici legis reprobantur. Hi autē pessima & abominabilia & sexui fœmineo contraria in occulto turpiter operantes, sicut illis narrantibus qui ab eis recesserunt cognitū est, timent ne vxores eorū eos reliquerent, vel contemptui haberēt, si execrabiles ritus eorū & immunditias sectæ peruersissimæ cognoscerent.

XIV. In prouincia autē Phœnicis, circa fines ciuitatis Anteradēsis, quæ hodie vulgariter appellatur *Tortosa*, quidā populus scopulis & mōtibus vndique circūclusus inhabitat, habēs castella decē fortissima, & propter viarū angustias & rupes inaccessibiles, inexpugnabilia, cum suburbanis & vallibus omnium fructuum & frugū fertilitate fœcundissimis, & amœnitate iucundis. Horum autem hominū, qui *Assasini* nuncupantur, quadraginta millium numerū excedere dicitur multitudo. Præficiunt autē sibi Capitaneū non successione hæreditariâ, sed meritorū prærogatiuâ, quem ipsi *Veterem* seu *Senem* appellant, non tā prouectę ætatis ratione, quàm prudētiæ & dignitatis præminentiâ. Primus autē & summus infaustæ religionis eorū Abbas, & locus, vnde principiū habuerunt, & à quo * Syriam venerūt, in partibus est Oriētalibus valdè remotis versus ciuitatem Baldacensem, & partes Persidis prouinciæ. Hi autē vngulā non findentes, neque sacrum à prophano discernentes, *omnem indifferenter obedientiam superiori suo exhibitam, sibi credunt esse vitæ æternæ meritoriam.* (Leuit. 11.) Vnde tanto subiectionis & obedientię vinculo magistro suo, quem *Senem* nominant, astringuntur, quòd nil ita periculosum est aut difficile, quod ad mandatum domini sui hilari animo, & ardenti voluntate amplecti & perficere vereantur. *Senex* autem dominus eorum, pueros de populo illo in locis secretis & delectabilibus facit nutriri, & diuersis idiomatum generibus diligenter imbutos & instructos ad varias prouincias mittit cū cultellis, & potētes homines tā ex Christianis, quàm ex Saracenis, vel quia ex aliqua causa habet eos odio, vel ad preces amicorum suorum, seu etiam propter immensæ

immensæ pecuniæ pretium sibi datum, mandat occidi; promittens propter huius mandati executionem longè maiores delicias habituros sine fine in paradiso post mortem, quàm sint illæ in quibus fuerūt enutriti. Quòd si propter huiusmodi obedientiam eos mori contigerit, martyres à suis iudicantur, & inter sanctos ab illo populo deputati in summa habentur reuerentia. Parentes autē eorum à magistro, qui *Senex* dicitur, multis muneribus ditati, si serui fuerant, de cætero liberi dimittuntur. Vnde miseri & seducti adolescentes de conuentu prædictorum fratrum ad varias partes mundi transmissi, cum tāto gaudio & desiderio legationem mortiferā suscipiunt, cum tanta diligentia & sollicitudine perficiunt, sese variis modis transfigurātes, & aliarum nationum ritus & habitum sibi assumentes, aliquando in specie mercatorum, quandoq; in specie Clericorum seu Monachorum, & infinitis aliis modis sese occultantes, quòd vix aliquis in vniuerso mundo adeo cautus est, qui sibi possit ab eorum insidiis præcauere. Contra inferiores personas aliquid machinari dedignantur: Potētes autem, quibus ipsi aduersantur, vel pretio magno se redimunt, vel armati incedentes cum caterua satellitum, cum suspicione & metu mortis, semper incedunt. Hi autem super omnes alios Saracenos legem Machometi & eius instituta diligenter & artissimè seruauerunt vsq; ad tempora cuiusdam magistri sui, qui naturali præditus ingenio diuersarum scripturarum exercitatus studio, Christianorum legem, & CHRISTI Euangelia cœpit cum omni diligentia legere & perscrutari, admirans miraculorū virtutem, & doctrinę sanctitatem. Ex quorum cōparatione friuolā & irrationabilem cœpit abominari Machometi doctrinā; & tandem cognitâ veritate, subditos suos à ritibus maledictæ legis studuit paulatim reuocare. Vnde exhortatus est eos, & mādauit, quòd vinum cum modestia biberent, & carnes porcinas manducarent. Tandem verò post multas admonitiones, & varias doctoris sui prædicationes, in hoc omnes concorditer consenserunt, quòd relictâ Machometi perfidiâ, percepti baptismi gratiâ efficerentur Christiani: Ita tamen quòd eiusdem essent conditionis & libertatis, vt alii Christianorum legi subiecti. Erant enim tunc temporis fratribus Militiæ Tēpli tributarii, duo millia byzantiorū eisdē annuatim persoluentes pro securitate cuiusdā terræ suæ, quæ in confinio terræ prędictorū fratrum sita erat, qui multas eis molestias occasione vicinitatis inferre consueuerant. Præfatus autē Assasinorū magister vnū de familiaribus suis, virum eloquentē, prudentem, & strenuū, de quo plurimùm confidebat, misit ad Regē Hierosolymitanū. Rex autē intellectâ causâ legationis, pro tanti populi visitatione, & tot animarum à laqueis diaboli liberatione DEO gratias agens, nuntium Senis cum summo gaudio & honore magno recepit; & ipsum ad propria reuertentem, vt Domino suo bonam Regis & Christianorum voluntatem, & magnum desiderium nuntiaret, vsq; ad fines terræ suæ deduci præcepit. Qui dum fines suos iam ferè ingressurus Tripolim pertrāsisset, quidam ex nostris, vir Belial & iniquus, DEI timorem ante oculos suos non proponens, hominem de Regio ducatu, & fidei Christianorum sinceritate cōfidentem, improuisum & nil tale sibi metuentem, in detrimentum Christiani nominis, & maximè Ecclesiæ Orientalis, occidit. Vnde populus ille, qui tanquā planta nouella nondum plenè radicatus erat in fide, cum ira magna, & indignatione fidem nostrā respuens, & nostrorum consortiū suspectum habens à tam sancto & honesto proposito resiliuit; & vsque ad tempus præsens Christianos & DEI Ecclesiam persequi & infestare non prætermisit. In vno igitur corporali homicidio prædictus ille proditor animas innumeras interfecit. His igitur & aliis innumeris monstruosis hominibus miserabilis regio Oriētalis corrupta est; & aliæ quamplures, eius perniciosa infectæ sunt exemplo, & coinquinatæ contagio. Nec inuentus est aliquis vir Catholicus, qui se *murum pro domo Domini* tantæ pesti valeret opponere, eò quòd Ezech.13.
Saraceni contra legem suam prædicatores non admittunt: & maximè quia ante maledicti Machometi tempora tanta perfidorum hæreticorum multitudo aduersus paucos fideles præualens Orientalem vastauit Ecclesiam, quòd pauci vel nulli inuenti sunt in partibus illis prælati, qui ad bestias Ephesi pugnarent, vel caperent 1.Cor.15.
vulpeculas vineam Domini Sabaoth demolientes, & eius tunicam inconsutilem Cant.2.
laniantes. Quantò autem hæc pestis recentior, tantò fuit feruentior. Vnde, sicut Ioan.19.
superiùs tetigimus, *Homar* Princeps Arabiæ potentissimus, & in errore Machometi feruentissimus, & tertius eius successor, tempore Heraclii Imperatoris Sanctam &

Deo amabilem ciuitatem cum vniuerso regno Hierosolymitano adeo oppresserat,& tyrannidi suæ subiugauerat,quòd populum Christianorum in ciuitate commorantem non solùm sibi tributarium fecit, sed variis oppressum calamitatibus extremis conditionibus sibi seruire coëgit. Peccatis igitur exigentibus Christiani in ciuitate Sancta, & in partibus adiacentibus commorantes, per quadringentos nonaginta annos iugum durissimum infidelium & crudelium perpessi sunt dominorum.

XV. Cùm autem Orientalis Ecclesia ab origine sua,instar illius reginæ quæ [Psal.44.] à dextris regis in vestitu deaurato,circundatâ varietate, astitisse perhibetur, prærogatiuâ religionis floruerit,& suæ lucis primitiuos radios ad partes Occidentales trãsmiserit;& a tempore perfidi Machometi vsque ad tempora nostra, consenescentis mundi die vergente ad vesperam, eclipsim passa tetendit ad occasum; immò ferè peruenit ad defectum.Et quæ crebris pressurarum tunsionibus concussa, sæuientis inimici vibrantem hastam,cedere nesciens,ad pugnam edocta, cõstanter sustinuit: fallacibus Pseudoprophetæ persuasionibus, & carnalis voluptatis illecebrosis fluxibus emollita,& miserabiliter irretita,quinimò grauiter sauciata succubuit;& amplexata est stercora,quæ nutrita fuit in croceis. [Thren.4.] Et propter hoc à Domino derelicta [Isai.1.] est tanquam vmbraculum in vinea, & tanquam tugurium in cucumerario. Quæ tamen in quibusdam membris suis,quasi pauci racemi finitâ vindemiâ,& paucæ oleæ post concussionem oliuæ, quasi Iob in terra Hus, & Loth in regione Sodomorum, [Iob.1. Gen.19.] quasi lilium inter spinas, [Cant.2.] inter malleum & incudem adhuc perseuerans cogitur proclamare: *O vos omnes qui transitis per viam,attendite & videte si est dolor sicut dolor meus.* [Thren.1.] *Filios enutriui & exaltaui,ipsi autem spreuerunt me.* [Isaia.1.] Quomodo obscuratum est aurum,mutatus est color optimus. [Thren.4.] Nolite me vocare *Noemi,* id est,pulchram,sed vocate me *Mara,*id est,amarã: quia me amaritudinibus repleuit Omnipotens. [Ruth.10.]

XVI. His & consimilibus vocibus vidua paupercula, tempestate diuulsâ, [Ephes.3.] dum clamare non cessaret;& coram piissimo Domino genua flectere, & ad ostium misericordiæ eius [Luc.12.] sine intermissione pulsare non desisteret; [Thren.1.] eius afflictionem & humiliationem Dominus respiciens, cuidam pauperi & religioso homini, de regno Franciæ,in Ambianensi Episcopatu vitam eremiticam agenti, qui & *Petrus Eremita* dicebatur,inspirauit,quatenus Sepulchrum Dominicum, & loca religiosa & reuerenda visitaturus,cum multo labore & periculo Hierosolymam adiret. Cùm igitur ad portam ciuitatis peruenisset, dato nummo aureo pro ingressu, ianitoribus qui à peregrinis recipiebant tributum,videns loca Sancta ab impiis irreuerenter tractari, virum etiam venerabilem *Symeonem*,ciuitatis Patriarcham, vna cum subditis suis tanquam vile mancipium cum omni abiectione innumeris oppressionibus affligi, sicut erat vir sanctus & valdè compatiens, & super afflictos pia gestans viscera,cœpit dolere, & vehementer contristari & variis modis secum anxius cogitare, si quo modo possit afflictis subuenire. Cùm autem quadam nocte in Ecclesia Dominicæ Resurrectionis in orationibus Domino supplicans pernoctaret, longo vigiliarum labore fatigatus supra pauimentum Ecclesiæ somno humanitus irruente cœpit paulùlum dormitare.Dominus autem Iesus Christus apparuit ei in somnis,iniungens ei legationem ad Dominum Papam, & ad alios Principes Occidentales,pro liberatione Terræ Sanctæ.Ipse verò diuinâ reuelatione confortatus, & zelo charitatis succensus, cum litteris prædicti Patriarchæ Symeonis & aliorum fidelium Hierosolymis commorantium,primò dominum *Papam Vrbanum* petiit:à quo benignè receptus,Italiam transcurrens,& alpes transiens,tam Principes Occidentales, quàm inferiorem populum sollicitiùs admonẽdo,& variis exhortationibus, sicut erat vir [Tit.1.] prudens & potens,in opere & sermone,modico tempore multorum animos ad suscipiendum Peregrinationis Hierosolymitanæ laborem inclinauit, Domino cooperante,& legati sui sermonibus copiosam gratiam largiente. Non multo autem tempore pòst,venerabilis Pater Apostolicæ sedis antistes *Vrbanus* prædictum Petrũ in Galliam subsequutus, conuocato generali concilio apud *Clarummontem*, Aluerniæ ciuitatem, calamitates & oppressiones fidelium in Terra Sancta commorantium,& tam Dominicum Sepulchrum, quàm alia loca sancta ab immundis canibus conculcata & prophanata diligenter exposuit;omnibus, quos Spiritus Sanctus ad vltionem iniuriarũ Crucifixi,& ad Terræ Sanctæ liberationem inspiraret,in remissionem omnium peccatorum, tam sanctam & Deo placitam peregrinationem iniungens,

iniungens. Semen autem diuini verbi in terram bonam & fertilem cecidit per gratiã Domini, Luc. 8. qui verbum dedit euangelizanti seruo suo, virtute multâ. Psal. 67. Nã in eodem sermone multi, qui præsentes fuerant, signo salutiferæ Crucis suis humeris affixo, sese voto peregrinationis Domino obligauerunt: quorum primus fuit vir venerabilis & sanctæ conuersationis *Episcopus Podiensis*, cum multis aliis tam nobilibus, quàm inferioribus viris. Prælati autem Ecclesiarum, & alii viri prudentes & litterati, secundùm quod in mandatis acceperant, tam in vtroque Regno, quàm in Imperio talentum sibi creditum cum omni prouidentia & sollicitudine multiplicantes, innumeram tam nobilium, quàm aliorum multitudinem signauerunt. Inter quos præcipui & præminentiores extiterunt *Dux Normannorum*· *Comites Tolosanus, & sancti Ægydii; & Flandrensium; Blesensium, & Carnotensium: Hugo*, frater Regis Francorum: *Godefridus*, dominus de Buillon, Dux Lotharingiæ, cum fratre suo *Baldwino*: de regno etiam Siciliæ *Boamundus* cum *Tancredo* cognato ipsius. Anno igitur ab incarnatione XVII. Domini *millesimo nonagesimo sexto, Petrus Eremita*, copiosam vtriusque se- A. Dn. xus secum trahens multitudinem, Theutonicorum regnum transiens, per partes 1096. Hungariæ Constantinopolim peruenit. Multa autem in via illa à gente Bulgarorum passus incommoda de exercitu suo ferè decem millia amisit in prælio. Currus etiam & plaustra vsque ad duo millia, cum paruulis & mulieribus & diuitiis multis, & varia supellectilia, à prædictis barbaris & impiis hominibus detenta sunt, & violenter ablata. Eodem siquidem anno Principes, Comites, & Barones, cum innumerabili populo, ex omnibus tribubus, & linguis, & nationibus, non simul, sed successiuè & seorsum, propter hospitiorum & victualium commoditatem, vsque Constantinopolitanam vrbem subsequuti sunt *Petrum*. Traditis autem sibi ab *Alexio* Græcorum Imperatore ducibus itineris, qui plenam locorum habebant peritiam & experientiam, transmisso Hellesponto, qui hodie *brachium sancti Georgii* dicitur, cum vniuersis legionibus *Nicænam* peruenerunt ad vrbem, quam nostri cum multis machinis & bellicis instrumentis multipliciter & viriliter cum summo labore expugnantes, ciues ad deditionem coëgerunt; & eam in manu Imperatoris Constantinopolitani relinquentes, variis transcursis regionibus, & prolixi itineris diuturno labore plurimùm fatigati, mense Septembri ante ciuitatem *Antiochenam*, quæ tunc erat Saracenorum subiecta dominio, castra locauerunt. Cùm XVIII. autem per menses ferè nouem in obsidione ciuitatis continuè laborassent, & variis tribulationibus oppressi, videlicet fame, frigore, & hyemalibus imbribus, & multimodis ægritudinibus, & diuersis mortis generibus, a Turcis in ciuitate commorantibus sibi illatis, parũ profecissent, nec vllis bellicis instrumentis contra munitissimam ciuitatem præualerent; respexit Dominus afflictionem populi sui, per quendam fidelem Christianum, in ciuitate sub infidelium dominio commorantẽ, qui de nocte per scalam dominum *Boamundum* Principem Tarentinum clam cum militibus suis in ciuitatem recepit: Illi verò portas nostris aperientes, interfecto eius Duce, nomine *Axiano*, cum aliis ferè vndecim millibus, quibusdam autem vinculis mancipatis & compedibus alligatis, ciuitatem nobilem, multarum prouincia- A. Dn. rum à diebus antiquis metropolim, & moderatricem, dante Domino, possederunt, 1098. Anno gratiæ *millesimo nonagesimo octauo*, die tertiâ mensis Iunii. Sed quoniam XIX. pauca admodum in ciuitate victualia repererunt, diuturnâ famis inediâ laborantes, ex magna parte cum suis equis consumpti sunt. Princeps enim Persarum potentissimus, cum innumerabili Turcorum exercitu, quendam militiæ suæ Principem *Corbagath* nominatum, quem nostri vulgariter *Corbaram* appellant, in auxilium miserat, qui nostros intra ciuitatis ambitum ex omni parte concluserat, multitudine pugnatorum adeo premens obsessos, quòd absque mortis periculo nullus exire valebat. Tandem autem inediâ perurgente, & fame intolerabili compellente, de necessitate facientes virtutem, pauci contra multos ad prælium coacti sunt exire: *Lancea* Domini sancta, quâ latus eius in cruce fuerat perforatum, quæ paulo ante Ioh. 19. per reuelationem sub terra reperta fuerat, eos pro vexillo præcedente. Nostris autem ab vrbe egressis, non in humana virtute, nec in pugnatorum multitudine, sed tantùm Domino confidentibus, ros de supernis infusus consolatione mirabili ipsorum animos exhilarans, equos debiles & macilentos & iam ferè deficientes subitò robore suscepto, miraculosè cõfortauit. Ex quo factum est quod nostrorum

exercitus innumeram infidelium multitudinem audacter aggrediens, & brachio
Ierem.32. forti & extento viriliter pugnans, diuino protectus adiutorio, gloriosè de hostibus
triumphauit; aliis gladio trucidatis, aliis terga vertentibus, & equorum velocium
præsidio fugâ elapsis. Nostri verò, qui suprema paulò ante laborauerant inopiâ, ad
hostium castra reuersi, tantam auri & argenti, equorum & victualium inuenerunt
copiam, vt omnes cumulati diuitiis & victualibus supra modum abundantes, cum
hymnis & laudibus ciuitatem ingressi, Domino pro tanta victoria gratias referrent.
Post hæc verò dominium ciuitatis Boamundo concedentes, ordinatis Ecclesiis, &
clero in ciuitate relicto, stipendiis vnde sustentari possent assignatis, in Ecclesia
Cathedrali Apostolorum principis Patriarcha constituto, ad voti completionem
vnanimiter aspirantes, feruenti animo & intenso desiderio, versus partes Hierosolymitanas iter valdè laboriosum, & periculosum per angusta viarum, & angustias
XX. hostium aggressi sunt. Postquam verò DEO deuotus exercitus, nec labore victus, nec morte vincendus, per medium circunstantium regionum, Hierosolymorum montana conscendens, ante Sanctam ciuitatem peruenit, tentoria figens, &
castra secundùm militarem disciplinam collocans, ex omni parte ipsam vrbem obsidione vallauit. Erectis autem petrariis & aliis bellicis instrumentis, & scalis muro
applicatis, multùm laborantes, parum in principio profecerunt. Quibusdam enim
ex nostris sagittarum imbre grauiter sauciatis; aliis verò molarium immissione peremptis, machinis etiam ligneis ex magna parte igne succensis, ab his, qui in ciuitate
fortiter resistebant, maxima frequenter DEI martyres perpessi sunt detrimenta.
Tandem verò fiduciam in Domino resumentes, de supernis auxilium inuocantes,
quadam sextâ feriâ, quæ specialiter dies est Crucifixi, ardore animi succensi, & crucis signo muniti, prompto animo pro illo mori parati, qui pro ipsis eodem die mortuus est, strenui DEI pugiles scalas muris immittentes, per sagittas & spicula, per lapides desuper venientes & ingentia saxa, per gladios, lanceas, & ignes supra muros
ascendendo, omnes ferè Saracenos, quos in ciuitate repererunt, iusto DEI iudicio
trucidantes, tanto tempore ab impiis occupatam, diuino freti auxilio, recuperauerunt ciuitatem, CHRISTI & Christianorum hereditatem à perfidis liberantes, Anno incarnationis Verbi *millesimo nonagesimo nono.* *Suriani* verò, & alii fideles ab intolerabili iugo seruitutis liberati, ad cœlos manus tendentes, & præ ingenti gaudio lachrymantes, *Petro Eremitæ*, qui ad eorum preces pridem legationem pro liberatione
A. Dn. 1099.
ciuitatis susceperat, DEO & sancto viro gratias agentes, occurrerunt, & tam ipsum,
quàm vniuersum exercitum cum cereis & crucibus, cùm hymnis & canticis spiritualibus, ad Dominicum Sepulchrum deducentes; postquam omnipotenti DEO,
qui prosperum iter eorum fecerat, multiplices gratiarum actiones nostri principes
cum vniuerso populo reddiderunt, & alia loca sancta deuotissimè cum orationibus
& oblationibus visitauerunt: instituentes Patriarcham Latinum, & tam clerum,
quàm Ecclesias ordinantes, *Godefridum* dominum de *Buillon*, militem strenuum, &
virum DEO & hominibus acceptum, dominum ciuitatis vnanimiter elegerũt. Qui
licet ciuitatis administrationem ad multarum precum instantiam suscepisset, præ
reuerentia tamen Domini, & cordis humilitate, noluit Rex appellari; nec coronam
aureã deportare, vbi Dominus noster spinis coronatus fuit pro nostra redemptio-
XXI. ne, & totius mundi salute. Post liberationem ciuitatis Sanctæ multi ex nostris
voti sui assecuti finem, & desiderio suo completo ad propria cum gaudio sunt reuersi. Alii verò magnanimi & magnifici viri, prudenter attendentes quòd ciuitatem nõ possent retinere, nisi fines suos valerent ampliare, & hostes vicinos à se longiùs propulsare, vt hostiæ suæ finem consummationis apponerent; & secundùm
Leuit.3. præceptum Dominicum, *non solùm caput, sed & caudam in sacrificio suo offerrent*; prælegerunt in summo periculo potiùs remanere, quàm ciuitatem relinquere. Et quamuis numero paucissimi essent respectu circumstantium nationum; & vndique infidelium multitudine vallarentur, habentes *Arabes, Moabitas*, & *Ammonitas* ab Oriente: *Idumæos* & *Ægyptios* & *Philistæos* à Meridie: Ciuitates autem maritimas *Ptolomaïdem* siue *Accon*, & *Tyrum* & *Tripolim* & omnes alias vsque *Antiochiam* ab Occidente:
Tyberiadem vero & *Cæsaream Philippi* & regionem *Decapoleos* & *Damascum* à Septen-
Luc.9. trione; maluerunt tamen animas suas pro CHRISTO morti exponere, quàm missã manu ad aratrum, retrò respicere, & negotium imperfectum relinquere. Et quoniã
hæc

hæc sancta animalia cùm ambularent non reuertebantur, sed posteriorum obliti, in anteriora se extendebant, [Ezech. 1] nil putãtes actum, cùm aliquid superesset agendum; Dominus erat cum eis consolando eos & confortando, & tantum timoris & formidinis aculeum infidelibus circunquaque immittendo, quòd vnus ex eis persequebatur mille, & duo decem millia. [Deut. 32] Vnde non in fortitudine sua neque in multitudine, sed in sola DEI protectione spem habentes, & salutiferæ Crucis vexillum secũ semper in prælio deferentes, inimicis partim fugatis, partim trucidatis, partim carceri mancipatis, vrbes munitissimas & castra inexpugnabilia CHRISTO subiecerunt, Terram sanctam de manibus impiorum tam feliciter quàm fortiter eruẽtes.

XXII. In primis autem auspiciis expeditionis suæ ciuitatem *Ioppen* in littore maris sitam obsidione vallantes & fortiter expugnantes, ceperunt. Vt hi qui de partibus transmarinis ad subsidium Christiani exercitus nauigarent, nauibus suis collocandis sub prædicta ciuitate portum habere valerẽt. *Ramulam* etiam, quæ à quibusdam *Ramatha* dicitur, in campestribus sitam, ciuitatem quondam nobilem, populosam, & muro valido circundatam, & turribus excelsis munitam: *Caypham* etiam, quæ alio nomine dicitur *Porphyria*, in littore maris sub prima parte Carmeli montis sitam, ab Accon quasi miliaribus quatuor distantem: Et præterea *Tiberiadem* ciuitatem in Galilæa supra *stagnum Genesareth* sitam; quod ab eadem ciuitate, *mare Tiberiadis* dicitur, & etiam *mare Galilææ* plerumque nominatur, anno primo post captionem Hierusalem nostri sub Duce strenuo Godefrido subiugauerunt.

XXIII. Ipso vero in fine eiusdem anni viam vniuersæ carnis ingresso, [Iosue 23] frater eius *Balduinus*, miles in armis strenuus, ab annis adolescentiæ suæ præliis exercitatus, de communi omnium assensu electus est in dominum, & in Regem inunctus. Ipse autem vir militaris, & in agẽdis negotiis suis prouidus & sollicitus, cum summo studio fines suos & regni angustias cupiens dilatare, auxilio fretus *Ianuensium*, quorũ classis in portu Ioppensi circa veris initium applicuerat, oppidum maritimum *Assur* expugnauit: quod alio nomine *Antipatrida* dicitur, ab Herodis genitore Antipatro sic dictum, inter Ioppen & Cæsaream situm, in loco siluis condensis amœno, & pascuis herbosis fœcundissimo.

XXIV. Post hæc verò prædictis Ianuensibus opem ferentibus, *Cæsareã Palæstinam* terrã & mari obsidione vallatam, sibi subiugauit. Hæc autẽ Cæsarea, antequam Herodes, qui pueros interfecit, in honore Cæsaris eam ampliasset *Turris Stratonis* nomen habebat; [Matth. 2] quæ supra maris littora sita portum commodum non habet: Hortorum autem & pascuorum & aquarum fluentium plurimam habet vbertatem. Ipsa verò metropolis est Palæstinæ secundæ. In hac autem beatus Apostolus Paulus longo tempore detentus in carcere, [Act. 23 & 27] vt pergeret Romam, suam persequutus est appellationem.

XXV. Captã Cæsareã addidit dictus rex collecto vniuerso exercitu à minore vsque ad maiorem, *Acconensem* obsidere ciuitatem: eò quòd Peregrinis suscipiendis esset aptissima, & portum habens idoneum tutam nauibus præberet stationem. *Ianuensibus* autem cum septuaginta galeis eam ex parte maris obsidentibus, nostris verò ex parte terræ ipsam continuè & instanter impugnantibus, post viginti dies, cùm iam impetum nostrorum, & crebras congressiones ciues vltrà sustinere non possent, interpositis conditionibus, quòd eis cum rebus suis exire liceret, regi resignauerunt ciuitatem. Est autem prædicta ciuitas binomia: vocatur enim *Ptolomaida* & *Accon*: eò quòd duo fratres, vnus dictus Ptolomæus, alius Accon, ipsam fundasse, & à nominibus suis nomina ciuitati dicantur imposuisse. Est autem inter mare & montes, Belo flumine præterfluente satis commodè fundata, hortis & vineis, & casalibus circumstantibus & arabili terrã sufficienter abundans, in prouincia Phœnicis, sub Tyro Metropoli constituta.

XXVI. Postea verò terrã & mari *Berythensi* ciuitate obsidione cinctã, adiuncto sibi viro nobili *Bertranno* Comite Tripolitano; post menses duos obsidionis, turribus ligneis mœnibus applicatis, & scalis muro coniunctis, nostri violenter vrbem ingressi, multos ex ciuibus occiderunt; aliis vinculis mancipatis, & captiuitate detentis. Est autem *Berythum* ciuitas maritima, inter Sidonem & Biblium, in Phœnicis regione, sub Tyro metropoli sita, arboribus fructiferis & siluis, & vineis fertilis, & amœna: in qua quondam de latere crucifixi lignei, in contumeliam CHRISTI lancea & clauis à Iudæis perforati, sanguis copiosus effluxit. Quo viso miraculo omnes qui in ciuitate erant Iudæi baptismi gratiam susceperunt.

XXVII. Eodem autem anno, quo capta est vrbs Berytus, dominus Rex non otio torpēs,
1.Cor.6. nec CHRISTI gratiam in vacuum recipiens, ciuitatem Sidonem suo subegit domi-
Ierem.23. nio, in manu forti & brachio extento ciues resistere non valentes, vrbem sibi red-
dere compellens. Est autem *Sidon* in prouincia Phoenice, inter Tyrum eiusdem
Metropolim, & Berythum, supra maris litus sita, arboribus fructiferis & vineis, sil-
uis & agris pascualibus & frugiferis multam ciuibus præstans commoditatem. Cu-
ius fines Dominus IESVS præsentiâ suâ dignatus est visitare, sicut in Euangelio legi-
Matth.15. tur: *Egressus IESVS secessit in partes Tyri & Sidonis.* Et in secundo Regum Salomon ad
3.Reg.5. Hyram, sic ait: *Scis enim quòd non est in populo meo, qui nouerit ligna cædere, sicut Sidonii.*
XXVIII. Cùm autem Rex fines regni sui ex parte Occidentali prædicto modo dilatasset,
cupiens ad Orientem trans Iordanem regnum Christianorum ampliare, in tertia
Arabia, quæ *Syria Sobal* nuncupatur, in colle sublimi castrum fundauit munitissi-
mum, cui nomen imposuit *Mons Regalis:* eò quòd à Rege fuisset fundatum. Habet
autem fœcunditatem frumenti, vini & olei; aëris salubritate & amœnitate præci-
puâ maximè commendabile; vniuersam regionem adiacentem vsq; ad fines Moa-
XXIX. bitarum & aquas contradictionis propriæ subiiciens ditioni. Eodem autem an-
Eccl.45. no prædictus Rex *Baldouinus*, cuius memoria in benedictione erit vsque in perpe-
tuum, postquam inter Ptolomaïdem & Tyrum quoddam fundauit præsidiū, quod
Iosue 23. vulgariter appellatur *Standalion*, fontibus irriguum, & à Tyro quinque miliaribus
Ioh.19. remotum, viam vniuersæ carnis ingressus, sub Caluaria, in loco, qui *Golgatha* dici-
tur, honorificè, prout regiæ competit magnificentiæ, est sepultus. Cui successit vir
nobilis & strenuus, in officio militari exercitatus, religiosus & timēs DEVM, *Baldou-*
XXX. *inus de Burgo*, de regno Franciæ, prædicti Regis consanguineus. Longum &
super ingenii mei paruitatem esset singulariter enumerare quàm potenter & ma-
gnificè, quàm eleganter & strenuè prædictus vir, & alii CHRISTI milites, tanquam
alteri Machabæi, in regno ampliando & finibus Christianorum dilatandis, in ho-
stibus impugnandis, & in ciuitatibus & aliis munitionibus expugnādis, manus suas
Domino consecrantes, se gesserunt. Quorum prælia & triumphos vsque in finē sæ-
Eccl.44. culi enarrabit omnis Ecclesia sanctorum. Et vt generaliter & breuiter de multis
pauca tangamus; *quatuor principatus* egregios, à perfida gente Paganorum longo tē-
pore detentos, opitulante Domino, CHRISTI Ecclesiæ subiecerunt. Quorum pri-
mus est *Edessanus* comitatus, in regione Medorum, à silua quadam quæ dicitur *Ma-*
rith habens initium; protenditur autem trans fluuium Eufraten versus partes Oriē-
XXXI. tales, multas in se continens ciuitates, & plurima castra & munitiones. Est au-
tem *Edessa* ciuitas nobilis, Medorum metropolis, cuius priscum nomen, sicut in To-
Tob.1. bia legitur, fuit *Rages*, nunc autem vulgariter *Roase* nuncupatur. Ad hanc *Tobias* à ci-
uitate Niniue, quæ hodie *Mussula* dicitur, vulgariter autem *Mosse*, filium suum mi-
sit ad Gabelum. Hanc beatus *Thadæus* Apostolus ad CHRISTI fidem verbo diui-
næ prædicationis & virtute miraculorum conuertit, in qua beati Thadæi Apostoli
corpus sanctum dicitur esse sepultum. In hac autem ciuitate, vt veteres tradunt hi-
storiæ, sicut etiam in Ecclesiastica reperitur historia, *Rex Abgarus* CHRISTI tempore
regnauit. Qui audiens & admirans mira CHRISTI opera, & inaudita miracula quæ
Dominus IESVS in Iudæa faciebat, epistolam suam misit ei. Cui Dominus noster
scribere, & litteris eius dignatus est respondere. Hanc siquidem antiquam & egre-
giam vrbem Dominus Baldouinus, frater Ducis Godefridi, antequam ad regnum
Hierosolymitanum vocaretur, possedit: & tam ipse, quàm eius post eum successo-
res totum comitatum Edessanum expulsis Saracenis suæ ditioni subiecerunt. Est
autem prouincia illa siluis & pascuis & fluuiis opulentissima. Specialiter autem re-
gio illa dicitur *Mesopotamia*, eò quòd inter duo flumina sit medio loco constituta:
Mesos enim Græcè, medium Latinè: *Potamos* autem fluuius à Græcis appellatur. In
Gen.12. hac autem est *Carram* ciuitas, in qua Abraham egressus à Chaldæa, antequam in
terram promissionis veniret, habitauit. Habebat autem prædictus Comitatus tres
Archiepiscopos: Edessanum videlicet, Geropolitanum & Coriciensem sub Antio-
XXXII. cheno Patriarcha constitutos. Secundus autem principatus est Antiochenus,
cuius Metropolis est *Antiochia.* Habet autem initium versus Occidentem à Thar-
Act.22. so ciuitate Ciliciæ, de qua beatus Paulus Apostolus extitit oriundus: Finem vero à
parte Orientali in riuo qui est inter Valeniam sub castro Margath, & Maracleam
vrbes

vrbes maritimas. Huius autem ciuitatis antiquum nomen fuit *Reblata*, sicut in IIII. 4.Reg.25. Regum libro legitur, quòd Rex Hierusalem Sedechias ductus fuit ad Regem Babylonis Nabuchodonosor in Reblatha, & filiis suis coram eo interfectis exoculatus est à prædicto Rege Babylonis. Inde verò ab Antiocho Rege, qui eam mirificè ampliauit, & omnium prouinciarum, quas tractus Orientalis continet, principem & moderatricem instituit, Antiochiæ nomen accepit. Postquam verò beati Petri Apostolorum principis, qui in ea primò cathedralem dignitatem suscepit, ad Dominum conuersa est prædicatione & miraculis, à viro nobili, & in vrbe potentissimo Theophilo, qui postea eiusdem ciuitatis septimus ordinatus est antistes, appellata est *Theophilis*, vt quæ priùs à prophano rege nomen habuit, à viro sancto & religioso nouum nomen sortiretur. Est autem hic Theophilus, ad quem beatus Euangelista Lucas, qui de eadem ciuitate originem traxit, Actus scribit Apostolorum. In hac autem nomen sanctum, quod os Domini nominauit, primò impositum est Christicolis: vt qui priùs Galilæi & discipuli vocabantur, à CHRISTO *Christiani* de Actor.11. cætero dicerentur. Obtinet autem in Ecclesia DEI tertium dignitatis gradum post sedem Apostolicam. Habet autem sub se viginti prouincias eiusdem ciuitatis Patriarcha, quarum quatuordecim Metropolitanos habent cum sibi suffraganeis Episcopis. Sex verò reliquæ sub duobus primatibus, quos *Catholicos* vocant, continentur; quorum alter Hirinipolitanus est, id est, Baldacensis, quæ quondam dicta est Babylonia; alter Annensis, qui Persidis primas appellatur. Est autem sita in prouincia, quæ *Cœlesyria* nominatur, inter môtes & flumina situm habens commodissimum, agros fertiles & glebæ maximam vbertatem, & tam fluminũ quàm fontium amœnitatem singularem, & ex vicino lacu copiosam piscium abundantiam. Distat autem à mari decem vel duodecim miliaribus, habens portum in faucibus *Orontis* fluminis, qui *portus sancti Symeonis* appellatur. Habet autem à Septentrionali parte montem quendam, qui vulgariter *Montana nigra* dicitur, in quo sunt multi Eremitæ ex omni gente & natione, & plura monasteria tam Græcorum, quàm Latinorum monachorum. Et quoniam fontibus & riuis totus est irriguus, *Mons Nero*, id est aquosus nuncupatur. *Neros* enim Græcè, aqua Latinè. Simplices autem & laici, *Noire*, id est, nigra exponunt in vulgari sermone.

XXXIII. Tertius principatus ex quatuor prædictis est comitatus *Tripolitanus*, initium habens à prædicto riuo, qui est sub castro *Margath*, finem verò ad riuum, qui fluit inter Biblium & Berythum vrbes maritimas. Est autem *Tripolis* ciuitas nobilis, & opulenta supra maris littus in prouincia Syriæ Phœnicis, idoneam habens positionem, & situm commodissimum, fontibus & riuis irrigua, agris frugiferis & fructiferis arboribus, & pascuis virentibus vberrima, & montis Libani vicinitate, & eidem monti collibus adiacentibus multas habens commoditates. Ad pedes autem Libani montis in partibus illis oritur fons amœnissimus aquas habens limpidissimas, quæ per quosdam subterraneos meatus fluunt impetu de Libano, omnes hortos regionis copiosè irriganres. Hunc dicunt esse *fontem hortorum*, de quo in Canticis facit Salomon mentionem. Cant.4. In medio etiam mari iuxta ciuitatem fontes aquæ dulcissimæ inter maris vndas salsas & amarissimas abundanter ebulliunt. In partibus etiam illis sunt vineæ, quæ bis in anno vindemiantur. Hanc autem vrbem egregiam *Raimundus* Comes Tolosanus, vir per omnia commẽdabilis, miles strenuus, & DEO deuotus, post captionem Hierusalem longâ obsidione vallauit; iuxta quam quoddam castrum, vt commodiùs expugnaret ciuitatem, construxit; quod *Castrum Peregrinum*, seu *Peregrinorum* vsque hodie nominatur, eò quòd à Peregrinis sit constructum. Post eius verò mortem filius eius *Bertrannus* obsidionem continuans post septem annos obsidionis prædictam vrbem ciuibus tradentibus possedit, & à Rege Hierosolymitano, qui in captione ciuitatis præsens fuerat, *homo ligius* eius effectus, ciuitatem recepit.

XXXIV. Quartus principatus est *regnum Hierosolymitanum*, habens principium à prædicto riuo, qui inter Biblium & Berithum fluit; finem verò in solitudine, quæ vltra castrum, quod dicitur *Darum*, respicit Ægyptum. *Regnum* autem *Hierosolymorum* cum summo labore & multa sanguinis effusione CHRISTO acquisierunt, & recuperauerunt in integrum, Prou.31,19. *manum suam mittentes ad fortia*, viri triumphatores & amici DEI, à Dan vsque Bersabee 2.Reg.17. CHRISTI fidei eliminãtes inimicos, & à Terra Sancta propulsantes.

XXXV. Est autem *Dan*, terminus Terræ Promissionis à parte Septentrionis, ciuitas antiquissima,

ad pedem montis Libani sita, qui mons inter ipsam & Damascum medius interia-
cet; cuius nomē antiquum fuit *Lesem*. Postquā vero capta est a filiis Dan, eam *Lesem*
Dan, vocauerunt, frequentiùs tamen Dan simpliciter nominatur. Postea vero Phi-
lippus Tetrarcha, senioris Herodis filius, eam ampliauit, & in honore Tiberii Cæsa-
ris, *Cæsaream Philippi* ipsam appellauit. Dicitur præterea *Pancas*, vulgari vero idioma-
te, *Belinas* nuncupatur. Silua autem quæ adiacet ciuitati similiter Pancas appellatur:
olim tamen tam ipsa, quàm omnis alia silua, quæ monti Libani adiacet, *saltus Libani*
XXXVI. dicebatur. Bersabee autem terminus est Terræ Sanctæ à parte Australi. Est autē
ciuitas *Bersabee* in illa parte Iudeæ, quæ cessit in partem tribus Symeon, ad radicem
montium, in initio campestrium, inter mōtes & Ascalonam sita, decem miliaribus
distans ab Ascalona. Interpretatur autem *puteus fœderis*, siue fœdus putei, eò quòd
Gen.21. Abraham in signum fœderis, quod habuit cū Rege Abimelech, in eodem loco pu-
teum fodit. Dicitur præterea *puteus septimus*: & vulgariter hodie *Gibelin* appellatur.
XXXVII. Opus admodum difficile, & quod vires meas excedit, est prosequi & enumerare
quantùm armis profecerint, & Christianorum fines ampliauerint, Domino opitu-
Eccl.45. lāte, gloriosi CHRISTI milites, quorum memoria est in benedictione. Omnes enim
ciuitates & munitiones à ciuitate *Belbais*, quæ alio nomine dicitur *Pelusium*, & est in
solitudine, in confinio Ægypti; vsq; ad Edessam & Carram, & fines comitatus Edes-
sani, trans fluuium Eufraten, in regione Mesopotamiæ, Christianorum ditioni sub-
iecerunt CHRISTI milites, & veri nominis Christiani, induti virtute ex alto, longo
tempore, & sub diuersis regibus contra Saracenos pugnantes. Multis autem ex ipsis
fœlici martyrio coronatis regnum Hierosoloymitanum & Christianorū fines pro-
prii sanguinis effusione in immensum ampliauerunt. Cùm autem ex parte terræ, ci-
uitates non paucas, oppida, & munitiones multas suo subiugauerint dominio, nul-
las ex parte maris reliquerunt ciuitates, seu munitiones maritimas à ciuitate, dicta
Pharamia, quæ est sita in confinio Ægypti, & regni Hierosolymorum, vsque ad Lao-
XXXVIII. diciam Syriæ, quas Christianorum ditioni non subiecissent. Est autem *Pharamia*
vrbs antiquissima in littore maris non longè ab ostio Nili in introitu Ægypti sita,
quam primus Rex Hierosolymorum Latinus *Baldouinus* violenter effractam, potē-
ter occupauit, manubias multas & prædam copiosam sibi & suis commilitonibus
XXXIX. diripiens. Post Pharamiam sequitur alia ciuitas antiqua, propè mare in solitu-
dine sita, quæ *Laris* nominatur: deinde ciuitas *Belbeis*, quæ in Prophetis appellatur
Pelusium, quinque stadiis distans à littore maris. Has prædictas ciuitates vltra fines
regni Hierosolymitani, ex parte Ægypti, scilicet vltra vltimam eiusdem regni mu-
XL. nitionem, quæ dicitur *Darum*, nostri suo subiecerunt imperio. Est autem *Da-*
* *rum* præsidium quoddam seu oppidum in confinio Idumææ & Palæstinæ situm,
quinque stadiis distans à mari. Hanc autem munitionem Rex Hierosolymorum
Almaricus in aliquantum, eminenti loco fundauit, formâ rotundâ, quatuor turres
angulares habentem, vbi quondam fuerat monasterium Græcorum, vnde adhuc
priscum nomen retinet, id est *Darum*, quod interpretatur *domus Græcorum*. Post hanc
sequitur *Gaza* ciuitas antiquissima, à prædicta munitione quatuor stadiis distans, v-
na quondam ex quinque ciuitatibus Philistinorum: quam dirutam, & habitatori-
bus vacuam, quartus Hierosolymorum Rex *Baldouinus* reædificauit in parte collis
aliquantum eminentis, suprà quem prædicta ciuitas situm habuerat; & præsidium
fundauit; & partibus suis competenter absolutum & consummatum Fratribus Mi-
litiæ Templi, qui ipsum custodirent, & ab inimicis nostris defenderent, perpetuò
possidendum donauit. Distat autem decem miliaribus ab *Ascalona*, quæ similiter
vna fuit ex quinque vrbibus Philistiim in littore maris sita, formam habēs quasi ar-
cus siue semicirculi, cuius corda iacet secus ripam marinam; circumferentia verò
super terram, respiciens ad Orientem. Hanc autem ciuitatem prædictus Rex ex o-
mnibus regni Hierosolymitani ciuitatibus vltimam adhuc à Saracenis detentam,
cū multo labore, & magna difficultate longo tempore obsessam vix tandem potuit
subiugare. Erat enim muris & antemuralibus, turribus plurimis, & aggere valido,
armis & victualibus, & pugnatorū multitudine sufficientibus munita. Tādem verò
XLI. saluis personis & rebus, Ascalonitas ad deditionem coëgit. Inter Ascalonam au-
tem & Ioppen, est *Azotum* decem miliaribus ab Ascalona: quondam vna ex quinq;
ciuitatibus Philistæorū, distās nō longè à mari: nunc verò ad modici casalis redacta
est par-

est paruitatem. Quarta autem ciuitas Philistiim nomine *Geth*, non longè à Lidda,
& Ramula, in colle aliquantum edito fuit sita. Ex lapidibus autem eius quæ dudum
vastata fuerat, tertius Rex Hierosolymorum *Fulco* in eodem colle præsidium, cui
nomen *Ibelim*, ædificauit, tradens illud cuidam viro nobili *Balliano*; cuius omnes
successores ab eodem loco, vsque hodie nominati sunt de Ibelin. Hoc autem op-
pidum, cum quibusdam aliis, scilicet *Bersabee* siue *Gibelin*, & *Alba specula*, quæ vulga-
riter dicitur *Blanchegarde*, & octo miliaribus distat ab Ascalona, contra superbiam
Ascalonitarum, ad eorum insolentias, & violentas irruptiones in regnum nostrum
reprimendas, nostri antequam capere possent Ascalonam, fundauerunt. Quin-
ta Philistinorum ciuitas dicta est *Acharon*, propè mare non longè ab Azoto sita.

Post prædictas autem quinque vrbes Philistiim, per quas arcam Domini in pri- XLII.
mo Regum libro circumduxisse leguntur Philistæi, propter plagam prominentiũ 1.Reg.5.
extalium, sequuntur maritimæ ciuitates, & aliæ munitiones: *Ioppe* scilicet, *Assur*, *Cæ-
sarea Palæstina*. Est autem alia Cæsarea, quæ dicitur Philippi siue Dan. Post has *Petra
incisa*, siue *Districtum*, inter Doram & Capharnaum. Est autem alia ciuitas, quæ si-
militer dicta est *Capharnaum*, iuxta mare Galileæ; in qua Dominus docuit & mira-
cula multa fecit. Deinde *Cayphas* siue *Porphyria*: post hanc *Accon* seu *Ptolomaida*. De
his omnibus sufficienter diximus superiùs. Post has verò sequitur *Tyrus*, egre- XLIII.
gia & famosissima ciuitas in corde maris sita, ex omni parte ferè marinis fluctibus
circundata, portum idoneum & securam infrà mœnia præbens nauibus stationem.
Est autem metropolis & caput vniuersæ Phœnicis prouinciæ, muro & antemurali
& turribus eminentibus circũsepta, piscium fertilitate commodissima, fontibus &
riuis aquę dulcis irrigua, vineis & hortis, arboribus fructiferis & agris frugiferis fer-
tilis & amœna. In cuius territorio in loco aliquantulum edito est fons siue puteus,
supra quem fessus ex itinere dicitur quieuisse Dominus, cùm transiret per fines Si-
donis & Tyri: habet autem aquas limpidissimas intrinsecus ita copiosè scaturien-
tes, quòd omnia pomaria & hortos oletum & vniuersam irrigat regionem. Hunc
Salomon in Cãticis, *puteum aquarum viuentium* appellat. Est autem extra ciuitatem, Cant.4.
iuxta muros eiusdem, lapis quidam tam ab indigenis quàm peregrinis in honore
magno & reuerentia habitus, eò quòd super illum dicitur sedisse Dominus, & do-
cuisse turbas confluentes, nec tamen gentilium voluit ingredi ciuitatem. Hanc au-
tem ciuitatem antiquissimam post diluuium dicitur fundasse *Tyras* filius Iapheth, Gen.10.
qui fuit Noë filius, & à nomine suo Tyrum appellauit. Hebraicè autem dicitur *Sor*,
& nos vulgariter eam *Sur* appellamus. Quanta autem fuerit eius dignitas & præmi-
nentia & gloria, manifestum est ex Scripturis Ezechielis, qui ad Tyrum loquens
inter alia dicit: *Tu dixisti, perfecti decoris ego sum, & in corde maris sita.* Et iterum: *Quis* Ezech. 27.
cogitauit hoc super Tyrum quondam coronatam: cuius negotiatores, principes; institores eius, Esai.23.8.
terræ incliti: & cætera multa quæ de eius diuitiis & excellentia & negotiationi-
bus narrat Propheta. Huius vrbis Rex fuit *Agenor*, cuius filius *Phœnix* toti regio-
ni nomen imposuit. Ex hac etiam *Dido* traxit originem, quæ in Africa condidit 3.Reg.5.
Carthaginem, quam hodie *Marroch* appellant. Huius etiam Rex fuit *Hyram*, qui ad
ædificium Templi Domini Cedros de Libano ministrauit Salomoni, cuius seruus
Abdimus omnes parabolas & ænigmatum obscuritates, quas Salomon Hyram
Regi Tyriorum soluendas mittebat, mirâ ingenii subtilitate soluebat; quæ si non
solueret, Hyram multam pecuniam daret Salomoni. E contrario autem Hyram
huius consilio Salomoni quædam problemata sub certa pœna pecuniæ soluen-
da mittebat: hunc quidam æstimant esse *Marchol*: qui Salomoni æquipollenter
respondebat. Huius etiam prædictæ vrbis Rex fuit *Apollonius*, cuius gesta latè pa-
tent in vulgatis historiis. In hac etiam sepultum est corpus Origenis, teste beato
Hieronymo, qui in epistola quam mittit Pammachio & Oceano sic ait: *Centum &
quinquaginta anni propè sunt hodie, ex quo Origenes Tyri mortuus est.* Ex hac etiam fuisse
dicitur illa mulier Chananæa, quæ Domino IESV CHRISTO pro filia à Dæmo- Matth.15.
nio malè vexata supplicauit, iuxta Dauid vaticinium: *Filiæ Tyri in muneribus vul-* Psal.44.
tum tuum deprecabuntur. Ex hac etiam *Vlpianus* legis peritus extitit oriundus. Tyrii
autem, vt dicitur, primi figuras litterarum inuenerunt. Vnde Lucanus:

Phœnices primi, famæ si creditur ausi
Mansuram rudibus vocem signare figuris.

Tyrii etiam primi dicuntur ex murice tinxisse purpuram. Vnde preciosior purpura hodie *Tyria* appellatur. Hāc autem egregiam & munitissimā ciuitatem primus Hierosolymorum Rex *Baldouinus*, cùm per mēses quatuor obsedisset, Tyriis viriliter resistentibus videns quod non proficeret, multisq; expensis inutiliter in expugnatione grauaretur, solutā obsidione recessit, tempore magis idoneo cū maiori apparatu reuerti proponens. Vnde vt posset Tyrenses magis coarctare, & ampliùs molestare, inter Acconensem ciuitatē & Tyrū, castrum quoddā reædificauit in littore maris, quod quondā Alexander Macedo, quando Tyrum obsedit ædificauerat, ipsum *Alexandriū* nuncupans: nostri autē hodie *Scandaliū* ipsum appellant. Est autē locus ille fontibus irriguus, quinq; miliaribus distans ab vrbe Tyrensi. Sed & vir nobilis *Hugo de sancto Aldemaro*, Tyberiadensium dominus, inter ciuitatem suā, & Tyrum in mōtibus excelsis Vrbi Tyrensi præminētibus ad decem miliaria castrum munitissimū dictum *Toronum* ædificauit, vt inde Tyrenses quasi è vicino ampliùs coarctare posset & molestare, & eorum subsequentiū impetus declinare: est autem inter mare & Libani montē quasi in medio constitutū, arboribus & vineis & agriculturæ cōmodissimum. Post hæc verò cùm secundus Hierosolymitanus Rex *Baldouinus de Burgo* peccatis exigentibus in captiuitate Saracenorum detineretur, dominus Patriarcha Hierosolymitanus cū Archiepiscopis & Episcopis & aliis regni Baronibus, cū Comite Tripolitano, ciuitatē obsidione vallauit, cum duce etiā Venetorum, qui multitudine pugnatorū comitatus cum galeis quadraginta & multis tā maioribus quàm minoribus nauibus ex parte maris vrbē obsedit. Qui cum immenso labore & multa sanguinis effusione, cum variis machinis, & bellicis instrumentis longo tempore ciuitatē impugnassent, quinto obsidionis mense ciues fame intolerabili deficientes

A. Dn. 1124. ad deditionem cōpulerunt, qui saluis personis, & rebus, nostris resignauerunt ciuitatem. Anno igitur ab incarnatione Domini M.C.XXIV. capta est à Christianis ciuitas Tyrensis, & nomini Christiano restituta.

XLIV. Post hanc autem est ciuitas *Sarepta* propè mare, in cuius introitu loquutus est Helias Propheta ad viduam mulierē

3.Reg.17. ligna colligentē, cuius farinula, eò quòd panem inde fecit viro DEI, suscepit incrementum: In eodem loco iuxta portā ciuitatis, modicā cappellam fecerunt Christiani. Post hanc autem sequuntur aliæ ciuitates maritimæ, primò *Sydon*, postea *Berithū*, deinde *Biblium*, quæ vulgariter hodie *Gibeleth* appellatur, in Phœniciæ prouinciā suprà littus maris cōstituta; quondā *Euæa* dicta, eò quòd Euæus, vt dicitur, sextus filio-

Ezech.27. rum Chanaan, ipsam fundauerit. De hac in Ezechiele dicitur: *Senes Biblii, & prudentes eius, ò Tyre, præbuerunt nautas ad ministerium variæ suppellectilis tuæ.* Et iterum in libro

1.Reg.5. 1. Regū 5. sic inuenitur: *Porrò Biblii præparauerunt ligna & lapides ad ædificandum domum Domini.* Hanc Comes Tripolitanus *Bertrannus*, Ianuensibus cum galeis septuaginta sibi præstantibus auxilium, sibi subiugauit, & Ianuensibus cōcessit. Post hanc supra mare sita est ciuitas, quæ dicitur *Botrum*, vulgariter autem *Betiron* nuncupatur. Deinde castrum quod *Nephin* appellatur: postea ciuitas *Tripolis* nuncupata. Deinde ciuitas *Archis* dicta, quæ per miliare vnum à mari distat. Deinde *Arrados* ciuitas in insula iuxta littus maris sita, quam Arradius filius Chanaan ædificauit: in qua beatus Petrus Apostolus matrem beati Clementis mendicantem inuenit, & ad fidem cōuersam, filio restituit, sicut in *Itinerario Clementis* legimus: in quo etiam fit mentio de duabus columnis vitreis mirabili artificio in prædicta insula cunctis admirantibus in altum erectis. Inde *Anteradensis* ciuitas, sic dicta quasi ante Arradum sita: vulgari autem appellatione hodie dicitur *Tortosa*: in qua beatus Petrus Phœnicē circuiens, cùm à partibus Hierosolymitanis transiret in Antiochiam, in honore beatæ virginis Mariæ modicam fundauit ecclesiolam, in qua etiam diuina celebrauit mysteria: quæ vsque hodie in magno habetur honore, & multorum populorum accessu frequentatur, eò quòd beata virgo in illo loco sibi ab infantia primitiuæ Ecclesiæ consecrato, multa operatur miracula, & infirmis illuc venientibus grata cōfert subsidia sanitatum. Dicitur autem à multis, quòd inter omnes beatæ Mariæ Ecclesias ista fuerit prima: non solùm autem à Christianis, sed etiam à Saracenis in magna habetur reuerentia, qui filios suos plerumque ad prefatam Ecclesiam adducunt baptizandos, vt diutiùs viuant, vel vt corporalem recuperent sanitatem. Prædictam verò ciuitatem Anteradensem, post captionem ciuitatis Sanctæ, quidam viri nobiles per partes illas causā peregrinationis transeuntes & Hierosolymam pergentes,

Comites

Comites videlicet *Pictauiensium & Blesensium*, cum quibusdam aliis viris illustribus, ab
hostibus expeditam Comiti Tripolitano tradiderunt. Post hæc sequuntur aliæ ma-
ritimæ ciuitates; videlicet *Maraclea, Valania*, cum castro *Margath*; *Gabulum*, quod vul-
gariter dicitur *Gibel*, & inter omnes vltima ex parte Antiochię, ciuitas situm habens
egregium, & bonorum temporalium magnam habens vbertatem, *Laodicia Syriæ*
nuncupata, vulgariter autem *Liche* nominatur. Vir siquidem illustris & strenuus
in armis dominus *Tancredus*, cùm Antiocheni principatus administrationem su-
scepisset, eodem die quo nobilem occupauit ciuitatem dictam *Apamitam*, ditioni
suæ subegit prædictam ciuitatem, vno die duabus egregiis vrbibus Antiochenum
magnificè amplians principatum. Est autem *alia Laodicia* in Asia minori, quæ à bea- *Apoc.1.*
to Ioanne inter septem Asiæ ciuitates in Apocalypsi numeratur. Has omnes mari-
timas ciuitates nostri viriliter occupantes, nec vnam solam munitionem propè ma-
re Saracenis reliquerunt: vnde ex parte maris, hostium penitus eneruata est fortitu-
do. Quasdam tamē mediterraneas ciuitates, quas maximè vltra iuga Libani no- XLV.
stri subiugare nequiuerunt, fines earum & suburbana frequenter vastādo, & mul-
tas ciuibus insidias machinādo, vt à molestatione cessarent, sibi tributo seruire coë-
gerunt. *Emissena* verò ciuitas, quæ hodie *Camela* seu *Chamele* nuncupatur; & quędam
aliæ ciuitates Cœlesyriæ, scilicet *Heliopolis*, quæ alio nomine dicitur *Maubech*, & *A-
man*, cū quibusdam aliis, propter vicinitatem à nostris cōmodiùs poterant molesta-
ri, vnde pacem & securitatē multā pecuniā redimebant. Sed & tam Calipha, quàm
Soldanus Ægyptius, nostrorum impetus & violentas in regno suo irruptiones susti-
nere non præualens, multa Regi Hierosolymitano annuatim tributa soluebat, ma-
ximè quādo sibi à Soldano Damasceno Ægyptii metuebant. E contrario autē, Rex
Damasci datā multā quantitate pecuniæ à nostris, qui medii inter Damascenos &
Ægyptios erāt, treugas & securitatem obtinebat. Ciuitatem siquidem Halapiæ XLVI.
secundus Hierosolymorū Rex Latinus, *Baldouinus* scilicet *de Burgo*, collectis ex toto
regno viribus obsedit; sed multitudine Saracenorū à partibus Orientis ad succur-
sum ciuitatis properāte, Rex longè viribus inferior solutā obsidione recessit. Quar-
tus autem Hierosolymorum Rex *Baldouinus, Fulconis* Regis filius, cum Romanorum
Imperatore *Conrado*, & Rege Francorum *LVDOVICO*, qui sancto Clareuallense
Abbate Bernardo prædicante signum Crucis receperat, cum Hierosolymitano Pa-
triarcha & Portuensi Episcopo Apostolicæ sedis Legato, cum multis Archiepisco-
pis & Episcopis, Ducibus, Comitibus & aliis Baronibus, tā de Regno quàm de Im-
perio, Damascenam obsedit ciuitatem. Est autem *Damascus* ciuitas antiquissima, fe-
rè inter omnes Orientales vrbes quātitate & populorum multitudine habens præ-
minentiam; à quodā Abrahæ seruo, qui eam fundasse dicitur, sic nominata. Est autē
minoris Syrię, quæ *Phœnicis Libanica* appellatur, Metropolis: sicut legitur in Prophe-
ta: *Caput Syriæ Damascus*. Est autem in campestribus, in agro sterili & arido sita, nisi *Isaiæ 7.*
quantum aquarum irrigatur beneficio; quæ de montibus descendentes, per quos-
dam meatus deducuntur; & vniuersam irrigantes planiciem reddunt fertilem &
arboribus fructiferis abundantem. Iuxta prædictam ciuitatem in loco, qui hodie
dicitur *Melgissaphar*, apparuit Dominus Saulo cùm appropinquaret Damasco, di-
cens ei: *Saule Saule, quid me persequeris?* Prædicti igitur Principes cum innumerabili *Actor. 9.*
exercitu ciuitatem è vicino ex vna parte obsidentes, pomeria ciuitatis violenter ef-
fregerunt, fluuium iuxta muros ciuitatis defluentem ad vsus suos forti manu occu-
pantes. Damasceni autem de suis viribus diffidentes cùm iam diu ex parte pome-
riorum nostris resistere non valerent, quosdam ex his qui de Syriæ partibus pere-
grinis principibus ducatum & consilium præbuerant, cupiditate cæcatos more suo
corruperunt, qui persuaserunt ad aliam ciuitatis partem trāsferri exercitum. Vnde
relicto priori loco, & à Saracenis occupato, & contra nostros munito, deficienti-
bus victualibus & aquarum penuriā laborante exercitu, attendentes Principes no-
stri manifestam illorum, quorum se fidei commiserant, malitiam, indignantes, &
Orientalium fidem seu magis perfidiam detestantes, & suspectam habentes, indu-
ti confusione & reuerentiā, multùm laborantes & parum proficientes, ad propria *Psal. 40.*
redierunt. *Ioannes* autem Constantinopolitanus Imperator, cum infinita mul- XLVII.
titudine militū, curruum, & equorum, vna cum Principe Antiocheno & Comite
Edessano, Cæsareā ciuitatē, ab Antiochia non multùm distātem, quæ hodie *Cæsarea*

magna nuncupatur, obsedit; sed indignatus eò quòd prædictus Princeps & Comes in expeditione desides & remissi ipsum iuuare, & sibi obedire negligebant, acceptâ ab obsessis pecuniâ obsidione solutâ recessit. Sed & Rex Hierosolymitanus *Balduinus quartus* cum labore multo & periculo maximo *Bostrensem* ciuitatem occupaturus adiit; sed inueniens eam suprà id quam crediderat munitam & inexpugnabilem, reuersus est, multa in redeundo à Saracenis passus incommoda, & pluribus ex suis interfectis. Est autem *Bostrum* ciuitas antiquissima primæ Arabiæ Metropolis, quæ hodie vulgari appellatione *Busereth* dicitur, continens sub se Traconiti-
Luc. 3. dem regionem. De qua in Euangelio beatus Lucas sic ait: *Philippo autem Ituraeæ & Traconitidis regionis Tetrarcha.* Quoniam autem fontibus & riuis regio illa penitus caret, illius terræ habitatores aquas pluuiales per *tracones*, id est meatus subterraneos colligunt in lacunis. Vnde propter hoc regio illa *Traconis* appellatur. Populus etiam illius regionis in speluncis habitans, & in traconibus habens domicilia, commoratur in cauernis. Post regionem autem *Decapoleos*, cuius fines seu extremitates sunt inter mare Galilææ & Sydonem, quæ etiam post ciuitatem Tyberiadensem versus Damascum protenditur, est *Ituræa* regio, scilicet post territorium Sydonense & montana, media inter nos & Saracenos, in valle quæ dicitur *Bachar:* & quia ad radices Libani protenditur, *saltus Libani* nuncupatur. Ituræa autem regio prædictæ regioni Traconitidi vicina est & cõtermina.

XLVIII. Rex autem *Amalricus* prædicti Balduini germanus, ciuitatem Ægypti nominatam *Cayrum* obsidione cinctam, facilè, vt dicitur, expugnasset, & etiam totam Ægyptũ nomini Christiano & Christianorũ ditioni subegisset, nisi consilio pessimo cuiusdam malitiosi hominis *Miloris de Planci*, acceptâ ab hostibus pecuniâ, obsidione solutâ recessisset. Ipse enim priùs *Alexandriam* egregiam Ægypti ciuitatem, quam Siracunus & nepos eius Salahadinus Soldano Ægyptio abstulerant, obsederat; & eos ad deditionem compellens ex pacto eam Soldano Ægyptio, receptâ ab eo promissâ pecuniâ, resignauit. Postea verò idẽ Rex Constantinopolitano Imperatore innumerã Græcorum multitudinem sibi in auxiliũ mittente cum ingenti tam galearum, quàm aliarũ nauium classe, *Damiatam* ciuitatem Ægypti munitissimã obsedit: sed fame & frigore, & immoderatâ pluuiarum inundatione repulsus, cũ magno exercitus sui detrimento, ab obsidione recessit.

XLIX. Cùm igitur ciuitates memoratas pluresq; alias, maximè mediterraneas nostri subiugare non possent, in extremitatibus terræ suæ, vt fines suos defenderent, castra munitissima & inexpugnabilia inter ipsos & hostes extruxerunt; scilicet *Montem regalem*, & *Petram deserti*, cuius nomen modernum est *Crac*, vltrà Iordanem; *Sapheth* & *Beluoir*, cum multis aliis munitionibus, citra Iordanẽ. Est autem *Sapheth* castrum munitissimum inter Accon & mare Galileæ, non longè à montibus Gelboë situm. *Beluoir* verò, non longè à monte Thabor iuxta ciuitatem quondam egregiam & populosam Iezraël, inter Citopolim & Tyberiadem, situm est in loco sublimi.

L. Ad maioris autem securitatis cautelam, inter diuersos Principes & Barones diuisum est regnum Hierosolymitanum, qui terram sub Rege defenderent & custodirent: ipso rege partem sibi digniorem & meliorem retinente, scilicet ciuitatem Hierusalem, Neapolim, Accon, & Tyrum, cum quibusdam oppidis & casalibus: *Homines Ligii regni fidelitate & Sacramento cum certo militum numero seruitio regio obligati fuerunt*, Comes *Tripolitanus*, dominus *Berythi*, dominus *Sydonis*, dominus *Cayphæ* seu Porphyriæ, dominus *Cæsareæ*, Princeps *Galileæ*, qui & dominus Tyberiadis; Comes *Ioppes* & *Ascalonis*: dominus *Montis regalis*, & totius terræ trans Iordanem: dominus *Assur*, & dominus *Ibelim*, cum quibusdam aliis. Sed hii inter alios, maiores erant, præminentiam & dignitatem obtinentes.

LI. Ex tunc cœpit Orientalis Ecclesia reuirescendo florere, & cultus religionis in partibus Orientis ampliari, & vinea Domini nouos botros germinare. Ita quòd in ea
Cant. 2. videretur impletum, quod scriptum est in Canticis Canticorum: *Hyems transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra: tempus putationis aduenit.* A
Actor. 2. diuersis enim mundi partibus, ex omni tribu & lingua, & omni natione quæ sub cælo est; odore sanctorum & venerabilium locorum tracti deuoti DEO Peregrini, & homines religiosi, ad Terram Sanctam confluebant. Reparabantur Ecclesiæ veteres, nouæ fabricabantur: Monasteria regularium, largitione Principum, & eleemosynis fideliũ in locis idoneis construebantur: ecclesiarũ ministri & alia ad seruitium

seruitium & ad cultum diuinum pertinentia sufficienter & competenter ordinabantur vbique. Viri autem sancti sæculo renunciantes, variis affectionibus & desideriis tracti, & feruore religionis accensi, eligebant sibi loca proposito suo & deuotioni magis competentia.

LII. Alii exemplo Domini specialiter ducti, desertum illud desiderabile, in quo Dominus noster post baptismum quadraginta diebus solitarius ieiunauit, (Matth. 4.) quod *Quarantena* appellatur, vt vitam ducerent eremiticam, præeligentes, in modicis cellulis Domino deuotissimè militabant. Alii ad exemplum & imitationem sancti viri & solitarii Eliæ Prophetæ, in monte *Carmelo*, & maximè (3. Reg. 17.) in parte illa quę supereminet ciuitati Porphyriæ, quæ hodie *Cayphas* appellatur, iuxta fontem, qui *fons Eliæ* dicitur, non longè à monasterio beatæ virginis Margaretæ, vitam solitariam agebant in aluearibus modicarum cellularum, tanquam apes Domini, dulcedinem spiritualem mellificantes. Est autem alius *Carmelus* trans Iordanem, (1. Reg. 25.) iuxta desertum solitudinis, in quo latuit Dauid fugiēs à facie Saul, vbi erat habitatio Nabal viri stulti. Hic autē, in quo cōuersatus est Elias, situs est in maritimis, distans ab Accon IV. miliaribus.

LIII. Quàm plures verò in solitudinibus Iordanis, vbi beatus *Ioannes Baptista* fugiēs hominū turmas, vt liberiùs DEO vacaret, ab annis (Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3.) puerilibus delituit; mortui mundo, vt viuerent DEO, quietis sibi sepulchrum elegerunt. In hac autem eremi solitudine non nisi *locustas* cum melle beatus Ioannes (Marc. 1.) edebat. Est autem in partibus Syriæ plerisque consuetudo, adueniente locustarum multitudine, eas colligendo & congregando ad victum reseruare. Mellis autem ex calamellis maximam in partibus illis vidimus abundantiam. Sunt autem *calamelli* calami pleni melle, id est, succo dulcissimo, ex quo quasi in torculari compresso, & ad ignem condensato priùs quasi mel, posthæc quasi zuccara efficitur. Vocantur autem alio nomine *canamelles*, quod nomen ex *canna* & *melle* componitur, eò quòd cannis siue arundinibus huiusmodi calami sunt similes. Quoniam autem verisimile mihi non videbatur, quòd beatus CHRISTI Baptista locustarum carnes manducaret, qui pane etiam vesci renuebat, quæsiui diligenter à quodam Surianorum monacho, cuius cœnobium in partibus illis erat, habens maximam monachorum multitudinem sub vno abbate, vitam arctissimam ducentium, cuiusmodi essent locustæ quas in solitudine illa Iordanica beatus Ioannes manducasse perhibetur. Qui mihi statim respondit, quòd frequenter in refectorio suo quædam herba monachis ad edendum apponebatur, quam ipsi *langustæ*, id est, locustam nominabant, cuius circa monasterium suum magna habebatur copia; adiungens quòd illa esset, quam edebat beatus Ioannes. Sed & de melle siluestri ex apibus in deserto illo, frequenter copiosè reperiebant. Alii autem ex viris religiosis in deserto illo, quod adiacet mari Galileæ, (in quo Dominus frequenter turbis prædicauit; panibus hordeaceis cum paucis pisciculis, hominum multitudinem pauit; & variis (Matth. 14.) miraculorum signis regionem illam illustrauit; in quo etiam loco post resurrectionem suam discipulis suis manifestus apparens, cum eis manducauit & bibit: pedibus (Ioan. vlt.) autem supra mare illud ambulauit: ibi etiam quosdam ad se discipulos euocans, (Matth. 14.) ait: *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum:*) solitariam sibi elegerunt habitationem: (Matth. 4.) quidam in planicie, in qua fœnum multum reperitur ex herbis desiccatis; alii in monte propinquo, in quo Dominus seorsùm consueuerat orare. Est autem *mare Galileæ*, stagnum in finibus Galileæ, ex aquis dulcissimis collectum, variis piscium generibus commodissimum; visu amœnum, & delectabile ad potandum. Et quoniam tam in longitudine, quàm in latitudine valdè spaciosum est, more Hebræorum & Ægyptiorum, qui quaslibet aquarū copiosas & spatiosas congregationes tam ex aquis dulcibus, quàm ex salsis, *mare* nominant, prædictus lacus maris nomine nuncupatur. Dicitur etiam *mare Tiberiadis*, eò quòd ciuitati Tiberiadensi, quæ vulgariter *Thabaria* nominatur, adiacet, iuxta quam ciuitas Petri & Andreæ, quam Dominus propriâ illustrauit præsentiâ, sita est *Bethsaida*. Dicitur præterea quādoque *stagnum Genesareth*, quod interpretatur, *auram generans*, eò quòd ex fontibus montium circumstantium, frequenter vētum colligit validum, ex quo facta in stagno perturbatione, & inualescente tempestate, vndis fluctuantibus nauiculæ plerunque submerguntur. Fluuius autem *Iordanis* ad radices Libani montis, iuxta Cæsaream Philippi, ex duobus fontibus, videlicet Ior & Dan, ex quibus nomen trahit & originem, in prædicto stagno Genesareth descendit: & inde

totus egrediens per centum ferè miliaria regionem adiacentem irrigans, per *vallem illustrem*, quæ vallis *Salinarum* dicitur, in mare mortuum se infundit, & postea nunquam apparens absorbetur in abysso. Est autem secus locum, qui dicitur *Segor*, qui hodie vulgari appellatione *Paumier* nominatur. Dicitur etiam prædictum mare, *lacus Alphates*, siue *Alphaltidis*, & *mare Salis*, eò quòd sit ita salsum & amarum quòd ex eo nec homo, nec bestia bibere potest. & plerunque etiam *mare Diaboli*, eò quòd nihil viuum in eo generatur, nec aliquid vitam habens in eo submergi valet. Habet autem iuxta se montem salis excelsum; arbores etiam iuxta ripas eius, poma ferũt pulchrum exteriùs corticem habentia; interiùs autem non nisi cinis, & quasi fauilla fœtida reperitur. Gen.19. Dominus enim ignem & sulphur pluit super Sodomam & Gomorram, & alias tres ciuitates. Homines illi pessimi erant, & hostes naturæ, ignominiosam, & abominabilem turpitudinem inter se abusiuè operantes. In loco autem illo, qui *Pentapolis* dicebatur, est prædictus lacus, cuius fundus inueniri non potest. Dominus enim ciuitates illas vsque in abyssum post prædictum incendium submersit. Fluuius autem *Iordanis*, de quo paulò ante fecimus mentionem, à monte Libani vsque ad locum illum, multas ex se præbet commoditates vniuersæ regioni. Reddit enim hortos irriguos, & terram fructiferam, habens aquas dulces ad bibendum, & pisces sanos ad edendum, & ripas idoneas ad arundines, seu cannas procreandas, ex quibus tecta domorum tegunt, & parietes contexunt. Campi autem adiacentes ex calamellorum condensa multitudine stillantes dulcedinem, zuccaræ procreant abundantiam. Peregrini enim, & etiam indigenæ, corpora sua & vestiměta in aquis Iordanis cum magna deuotione soliti sunt abluere: eò quòd Redemptor noster à beato Ioanne in flumine illo baptizatus contactu mundissimę carnis fluuium sanctificauit, vim regeneratiuam conferens vniuersis aquis. Tota etiam Trinitas illum fluuium felicem & dignissimum dedicauit: Supra quem Pater est auditus, Spiritus sanctus in columbæ specie visus, Filius in humana natura baptizatus. Multi autem vtriusque sexus homines & mulieres baptismo pœnitentiæ à beato Ioanne in prædictis aquis baptizati, CHRISTI gratiæ & baptismati sese habiles & idoneos, & aquarum submersioni assuefactos reddiderunt. In signum autem futuræ purificationis Naaman Syrus in hoc flumine à lepra mundatus, quasi carnem pueri recepit. Iosue autem cum multitudine filiorum Israël aquis superioribus in altum ascendentibus, inferioribus autẽ in mare descendentibus, sicco vestigio pertransiuit: ex quo duodecim lapides, iuxta numerum duodecim tribuum, filii Israël extraxerunt. De quibus ad litteram dixit beatus baptista Ioannes: *Potens est Dominus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Helias autem & Helisæus, aquis Iordanicis Heliæ pallio percussis, & in duas partes diuisis, per siccum trãsierunt. Multi igitur ex viris religiosis propter fluminis sanctitatem & aquarum oportunitatem, vicinas fluuio construxerunt habitationes.

Matth.3. Matth.3. Marc.1. Luc.3. 4.Reg.5. Iosue 3. & 4. Matth.3. 4.Reg.2.

LIV. In monte *Thabor*, qui sublimis est & arduus valdè, in quo Dominus coram Petro & Iacobo & Ioanne, præsentibus Moyse & Elia, transfiguratus gloriam futuræ resurrectionis ostendit, propter loci reuerentiam & honorem, monasterium construxerunt. Est autem prædictus mons in regione Galileæ, non longè à Nazareth, habens ad radicem eius torrentem *Cison*: montes autem Gelboë ex vna parte, ex altero verò mare Galileæ. De montibus autem *Gelboë* quidam fabulantur, quòd nec ros nec pluuia ad litteram super eos descendat: sed hoc falsum esse à vicinis habitatoribus frequenter est comprobatum. De ordinibus etiam *Cisterciensium* & *Præmonstratensium* in locis idoneis monasteria construxerunt. Multi autem ex his qui desiderio sanctæ Terræ de terra sua & de cognatione sua & de domibus patrum suorum exierunt, licet turba & tumultus hominum plerunque religioni sint impedimentum, maluerunt tamen inter turbas populorum corporaliter habitare, quam à sanctarum ciuitatum Hierusalem, Bethlehem & Nazareth, quæ tanquam cellæ aromaticæ Saluatoris redolent conuersationem, habitatione priuari. In Nazareth enim de Spiritu sancto ex Maria Virginę conceptus fuit Dominus; in Bethlehem natus; in Hierusalem pro salute nostra crucifixus, mortuus & sepultus.

Matth.17. 2.Reg.1. Luc.1. Matth.1. & 2. Matth.27.

LV. Est autem Hierusalem ciuitas ciuitatum, sancta sanctarum, domina gentium, princeps prouinciarum, speciali prærogatiuà ciuitas Regis magni dictă; & quasi in centro mundi, in medio terræ sita; vt ad eam confluerent omnes gentes; possessio Patriarcharum, alumna Prophetarum, doctrix Apostolo-

Thren.1. Ies.2.

Apostolorum, salutis nostræ cunabula; Domini patria, mater fidei, sicut Roma mater est fidelium; à DEO prælecta & sanctificata, in qua steterũt pedes eius; ab Angelis honorata, & ab omni natione, quæ sub cœlo est frequẽtata. Est autem in monte eminenti constituta, ex vtraque parte montuosa, in illa parte Syriæ, quæ dicitur Iudæa & Palæstina; lacte & melle fluens; frumento, vino & oleo, & omnibus bonis temporalibus abundans. Fluminibus autem prorsus caret; fontes autem nõ habet, excepto vno, qui *Siloë* nominatur, qui sub monte Syon per medium vallis Iosaphat fluens, quandoque copiosas ministrat aquas: plerunque verò modicę vel nullæ penitùs aquæ reperiuntur in ipso. Sunt autem tam in vrbe, quàm extra vrbem cisternæ multæ ex aquis pluuialibus, tam hominibus, quàm animalibus ad potum sufficientes, & ad alias varias necessitates. Habet autem plura & diuersa nomina ex variis euentibus, & secundùm diuersas linguas & nationes. Primò enim vocata est *Iebus*, postea *Salem*, ex quibus duobus vocabulis nomen tertium habet *Hierusalem*. Dicitur etiam *Solyma*, & *Hierosolyma*; *Luza* & *Bethel*. Ad vltimum dicta est *Helya*, ab Helio quæstore Romano, qui eam in loco, in quo modo est, pòst destructionem à Tito & Vespasiano factã, reædificauit. Primus eius episcopus fuit Apostolus *Iacobus*, qui perticâ fullonis in Hierusalem percussus, martyrio transiuit ad Dominum. Post hunc, vsque ad tempora Iustiniani Imperatoris, non nisi simplices habuit Episcopos, nullâ maioris dignitatis prærogatiuâ præminentes. Temporibus autem prædicti, DEO dilecti & religiosi Imperatoris, in synodo generali, apud vrbem Constantinopolitanam, ob reuerentiam Ciuitatis sanctæ, in ea constituerunt *Patriarcham*, quosdã suffraganeos Antiocheno & Alexandrino subtrahentes, eò quòd in confinio & limite horum duorum Patriarchatũum erat constituta. Obtinet autem quartum locum post Apostolicam sedem in Ecclesia DEI. Habet autem sub se quatuor *Metropolitanos*: quorum primus est *Tyrensis*, continens sub se quatuor suffraganeos episcopos, scilicet, Acconensem, Sydonensem, Berithensem & Paneadensem. Est autem *Paneas* ciuitas illa, quæ nunc vulgariter *Belinas* nuncupatur, ad radicẽ Libani montis sita, Damascenæ ciuitati satis est vicina; & est terminus Terræ Promissionis. Secundus Metropolitanus seu Archiepiscopus est *Cæsariensis*, vnum solum subiectum habens suffraganeum, Episcopum videlicet Sebastensem.

LVI. *Sebasta* alio nomine olim dicebatur *Samaria*, in qua sepulti fuerunt viri sancti Ioannes Baptista, Helisæus, & Abdias Propheta. Ciuitas autem quæ dicitur *Cayphas* siue Porphyria, non habet Episcopum: subest autem immediatè Archiepiscopo Cæsariensi. Tertius metropolitanus est *Nazarenus*, vnum solum habens suffraganeum Tyberiadensem Episcopum. Est autem *Tiberias* ciuitas supra mare Galileæ sita in regione Galileæ, frumenti & vini & pisciũ vbertate redundans. Fuit autem quondam sedes Archiepiscopalis in vrbe *Citopoli*, quæ hodie dicitur *Bethsam*, inter montes Gelboë & Iordanis fluuium in campestribus sita. Est autem fertilis valdè, riuis & fontibus irrigua, quæ quondam tertiæ Palæstinæ & vniuersæ Galileæ Metropolis extitit: sed propter dignitatem loci, & reuerentiam Dominicæ Conceptionis translatus est Archiepiscopatus ad ciuitatem *Nazarenam*. Quartus autem metropolitanus est *Petracensis*, vnum solum habens suffraganeum episcopum Græcum in monte Synai, ecclesiæ beatæ virginis Katharinę, & monachis eiusdẽ monasterii prefectum. Est autẽ *Petra* ciuitas munitissima, quæ vulgari nomine hodie dicitur *Crac*, & *Petra deserti*, vltrà Iordanẽ in finibus Moab, in mõte sublimi sita, secundæ Arabiæ metropolis. Est autem, vt dicitur, locus ille de quo dicit Esaias Propheta: *Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ*, &c. (*Isaia 16.*) Est autem iuxta vrbem antiquissimam, quæ dicitur *Rabath*: antequam ciuitatem procurante Dauid occisus fuit Vrias.

LVII. Habet præterea Hierosolymitanus Patriarcha quosdam Episcopos suffraganeos sibi nullo mediante subiectos, scilicet Bethleemitanum, & Ebronensem & Liddensem. Fuit autem ecclesia *Bethleemitica* Prioratus Canonicorum regularium vsque ad tempora Baldouini primi Regis Latinorum in Hierusalem. Rex verò propter loci dignitatem & Dominicæ Natiuitatis præcellentiam, eam cathedrali dignitate sublimauit, constituens in ea Episcopum de mandato & voluntate bonæ memoriæ *Paschalis* Papæ, qui etiam Ascalonem ciuitatem eidem immediatè subiecit. Similiter *Ebronensis* ecclesia, quæ priùs fuerat Prioratus, propter loci dignitatem, in quo sepulti sunt Adam & Eua, & tres Patriarchę, Abraham, (*Iosu. 14.*)

Isaac, & Iacob, cum Sara & Rebecca, in spelunca duplici, & propter reuerentiam
seruorum DEI, ad episcopalem sublimata est dignitatem. Ebron autem antiquis
nominibus Arbe & Cariatharbe appellatur. *Lidda* autem ciuitas, quondam *Diospo-*
LVIII. *lis* appellabatur, nunc ad *sanctum Georgium* nuncupatur. Habet insuper prædi-
ctus Patriarcha Abbates & Priores, sibi subiectos, *insignia Pontificalia, baculos* scilicet
& *mitras, annulos*, & *sandalia* ex priuilegio dignitatis habentes, domino Patriarchæ
in ministerio reuerenter assistentes. Patriarchalis siquidem ecclesia, quæ est *Domi-*
nici Sepulchri, sub monte Caluariæ, canonicos habet regulares secundùm habitum
& regulam beati Augustini viuentes. Habent autem Priorem, ad quem cum præ-
dictis canonicis pertinet eligere Patriarcham, qui est eis loco Abbatis. In ecclesiis
autem *Templi Domini* & *montis Sion*, & *montis Oliueti*, sunt Abbates & Canonici se-
cundùm regulam prædictam beati Augustini Domino ministrantes. In ecclesiis
verò seu monasteriis *de Latina* & vallis Iosaphat, sunt Abbates cum monachis ni-
gris, secundùm regulam beati Benedicti Domino seruientes. In *Bethania* verò, quæ
est castellum Mariæ & Marthæ, & Lazari fratris earum, & distat ab Hierusalem
quindecim stadiis, vltrà montem Oliueti, in decliui eiusdem montis, est Abbatia
sancti Lazari, quæ dicitur *de Bethania*, in qua est Abbatissa nigra, & moniales, sancti
Benedicti regulam & instituta profitentes. Est autem alia Bethania trans Iorda-
nem, vbi erat Ioannes baptizans. Eiusdem autem ordinis & professionis est Abba-
tia *sanctæ Annæ* genitricis matris Domini, iuxta portam quæ dicitur *Iosaphat*, iuxta
probaticam piscinam sita, in quo loco beata Virgo Maria nata fuisse perhibetur: in
qua est Abbatissa cum monialibus nigris. Abbatia insuper *sanctæ Mariæ*, monia-
lium in Hierusalem cum Abbatissa & monialibus nigris, sub sancti Benedicti regu-
la DEO seruientibus, tanquam cella aromatica sanctis & castis & Deo deuotis per-
sonis erat referta, quæ religionis districtionem, vitæ honestatem, & caritatis feruo-
rem nullâ compellente aduersitate vel paupertate reliquerunt. In monte *Thabor*
est Abbatia nigrorum monachorum, sub metropolitano Nazareno. *Ioppensis* autem
ciuitas non habet Episcopum, sed immediatè subest Priori & Canonicis Dominici
Sepulchri. Similiter ciuitas *Neapolis*, quæ in Euangelio dicitur *Sychar*, vbi est puteus
Ioannis 4. Iacob, iuxta quem Dominus loquutus est Samaritanæ mulieri, Episcopo caret; per-
tinet autem immediatè ad Abbatem Dominici Templi. Multæ etiam aliæ sunt ci-
uitates in terra promissionis, quæ licet ante tempora Latinorum proprios habe-
rent Episcopos Surianorum & Græcorum; Latini tamen propter multitudinem &
paupertatem eorum, ne dignitas Episcopalis vilipēderetur, plures ecclesias Cathe-
drales & ciuitates vni cathedrali subiecerunt. Nunc autem de his locis, quæ inter
alia loca venerabilia maiorem habent sanctitatis præminentiam; breuiter subiun-
LIX. gamus. *Nazareth* ciuitas est modica ferè in introitu Galilææ ex parte Occi-
dentali iuxta montes sita. Inter ipsam autem & Sephor est fons irriguus & perspi-
cuus, aquas ex se copiosas emittens, qui *fons Sephoritanus* appellatur: in quo loco
fortè Reges Hierusalem frequenter propter aquarum & herbarum commodita-
tem solent exercitus suos cōgregare. In hac autem ciuitate à quibusdam beata Vir-
Luc. 1. go nata fuisse perhibetur. Hoc autem nō est dubium, quòd in ea postquam despon-
sata fuit Ioseph, virgo sancta morabatur, ad quam missus est Angelus, salutis nostræ
Ioannis 1. nuncians primordia. Hæc autem sancta & DEO amabilis ciuitas, (in qua Verbum
caro factum est; & flos omnia vincens aromata, in vtero virginali germinauit; vn-
Isa. 11. de & meritò flos interpretatur) in hoc super omnes speciali gaudet priuilegio, quòd
salutis nostræ Dominus in ea principium procurauit; & in ipsa præterea nutriri, &
parentibus subiici dignatus est, cui pater omnia quæ sunt in cœlo & in terra subie-
Ioannis 6. cit. *Bethlehem* verò, quæ *domus panis* interpretatur, in qua natus est verus panis qui
de cœlo descendit, in decliui montis Hierosolymitani sita est, non longè distans à
ciuitate Sancta, per miliaria scilicet quatuor. In hac verò Dauid ciuitate, est sancta
& venerabilis ecclesia Cathedralis in honore beatæ Virginis consecrata. Præse-
Esaia 66, 1. pium etiam, in quo iacere & reclinari dignatus est ille *cuius cœlum sedes est, terra autem*
scabellum pedum eius, factus fœnum secundùm carnem, quo pia animalia vescerentur;
Luc 2. in quo loco pastores, reuelatione Angelicâ admoniti, puerum pannis inuolutum
Matth. 2. cum Maria matre eius inuenerunt, & tres Magi stellâ duce ad prędictam ciuitatem
venientes natum regem humiliter adorantes, mystica ei munera obtulerunt. In hac

impius

impius hostis Herodes CHRISTVM quærens occidere, multos innocentes paruulos crudeliter interfecit. In ea etiam sepulchrum est Rachelis vxoris Iacob, quę dum peperisset Beniamin, in eodem loco vitam finiuit. *Gene[s].35.* Ex hac traxit originem illa mulier Noëmi, quæ Ruth Moabitidem adduxit de Petra deserti, quam duxit Boos vxorem, ex quorum progenie ad montem filiæ Syon venit agnus terræ dominator. *Ruth.1. & 4.* *Isaia 16.* De cisterna autem Bethleemitica Dauid aquas concupiuit, aquas sapientiæ salutaris potare desiderans de cisterna beatæ Virginis. Hanc autem sanctam & DEO dilectam ciuitatem beatus Latinus interpres *Hieronymus*, vt ibi Domino seruiret, præelegit, in qua etiam corporis eius gleba pretiosa tradita est sepulturæ. Beata etiam *Paula* & *Eustochium* filia eius, cum multis aliis virginibus in monasterio sanctimonialium DEI seruitio, & diuinæ contemplationi deuotissimè vacantes, regna mundi, & omnem eius ornatum, propter amorem Domini nostri IESV CHRISTI, & loci sancti deuotionem, contempserunt.

LX. Ciuitas autem sancta *Hierusalem*, in qua redemptionis nostræ mysteria Dominus corporaliter exhibuit, quantò omnibus aliis locis & ciuitatibus priuilegio præminet sanctitatis, & excellētiâ dignitatis, tanto quasi odore agri pleni, cui benedixit Dominus, plures religiosas personas ad se traxit: qui locorum venerabilium multitudinem variis & competentibus temporibus cum feruore spiritus visitantes, nunc ex his, nunc ex illis materiam deuotionis assumētes, & ardore desiderii animas suas vrgentes, ipsas præ tædio dormitare non sinebant. Est autem sæpè nominata & nominanda ciuitas secundùm omnes eius partes in monte sublimi sita, muro valido vndique circundata, nec nimiâ paruitate angusta, nec magnitudine cuiquam fastidiosa, à muro vsque ad murum habens distantiam, quantum arcus quater proiicit sagittam. Habet autem à parte Occidentali munitionem ex lapidibus quadris, cemento & plumbo fusili quasi indissolubiliter compaginatis constructam, quę ex vno eius latere pro muro est ciuitati, & *turris Dauid* appellatur. Montem autem Syon habet à Meridie, in quo Dauid in arce Syon eiectis Iebusæis habitauit, & eam *ciuitatem Dauid* appellauit. Montem autem Oliueti habet ab Oriente. Mons siquidem Caluariæ, in quo crucifixus est Dominus, in parte illa quæ *Golgotha* nūcupatur, & locus Dominici Sepulchri, qui loco illi proximus est sub monte Caluariæ, vsque ad tempora Helii Hadriani Imperatoris extra ciuitatis ambitum erant. Dominus enim passus est, & sepultus est extra portam ciuitatis. *Hebr.13.* Prædictus autem Helius Adrianus, ciuitatem à Tito & Vespasiano destructam reparauit, vicos & plateas decenter pauimento decorauit, ductus aquarum construens, quibus pluuiali tempore ciuitas à sordibus purgaretur.

LXI. Adeò autem ampliauit ciuitatē, quòd locum *Dominici Sepulchri* infra murorum ambitum inclusit, in quo loco postea Christiani ob reuerentiam Dominici Sepulchri artificioso opere, decenti schemate, formâ rotundâ, vno tantùm foramine superiùs apertam Dominicæ resurrectionis ecclesiā gloriosam construxerūt, quæ inter sancta & venerabilia loca non immeritò obtinet principatū. In quo loco corpus Domini pretiosum cum aromatibus honorificè sepultū, vsque in diē tertium requieuit: die autē tertiâ resurrexit, in quo loco sancti Angeli mulieribus apparuerūt: Milites autem sepulchrū custodientes, velut mortui effecti sunt: *Mar.16.* in quo etiā loco in nocte Dominicæ resurrectionis ignis sacer descēdit de supernis. Cùm autē per mundū vniuersum à fidelibus dicatur: *Surrexit Dominus de sepulchro, qui pro nobis pependit in ligno:* soli Canonici ecclesiæ resurrectionis Dominicæ speciali gaudēt prærogatiuâ dicentes, & ad oculū demonstrationē facientes: *Surrexit Dominus de hoc sepulchro.* Similiter in Euangelio Paschali, cū dicitur, *Surrexit, nō est hic*; diaconus qui legit Euangeliū digito demonstrat Dominicam sepulturam. Is autem qui dicitur *Caluariæ* locus, Hebraicè autē *Golgotha*, Ecclesiæ Dominici Sepulchri vicinus, inter loca sancta magnā obtinet dignitatē, & maximā ob memoriā Dominicę passionis habet cōpunctionis virtutē: in quo Dominus passus est pro salute nostra; vestimētis exutus; in cruce leuatus; *Matth.27.* clauis affixus; felle & aceto potatus; à Iudæis irrisus; inter iniquos deputatus; *Marc.15.* morte ignominiosâ cōdemnatus; pro trāsgressoribus orauit; matrē suā discipulo cōmēdauit; *Luc.23.* *Ioan.19.* latroni salutē promisit; cū clamore & lacrymis spiritū emisit; ex latere perforato sanguinē & aquā, quibus mundū ablueret, produxit; in quo loco vestimenta eius diuiserūt, & super tunicā eius sortē miserunt; terra mota est, & petræ scissæ sunt; sanguis eius in terrā cecidit; sol obscurat⁹ radios suos subtraxit. His omnib⁹, dū locus

sacer à deuotis Peregrinis frequentatur, cor contritum & humiliatum compungitur, & quasi torculari passionis lachrymæ compassionis exprimuntur. Vrbs autem *Isa.27.* fortitudinis nostræ Syon, *mons coagulatus, mons pinguis, mons in quo beneplacitũ fuit* DEO *Psal.76.* *habitare in eo; quasi fauus stillans dulcedinem; & flos redolens suauitatis odorem*, pias mentes afficit & confortat, & reficit, & sanctitatis suæ præeminentiâ, consolatur & pascit: in *Ioan.13.* quo Dominus Pascha cum discipulis celebrauit, pedes Apostolorum linteo præcinctus lauit, exemplum humilitatis ostendit, vestimenta resumens cum discipulis manducauit & bibit; nouum Testamentum instituit; panem in corpus suum & vinum in sanguinem proprium conuersum, discipulis ad manducandum & bibendum tradidit; diuinis sermonibus discipulos informauit: in quo loco beatus Ioannes supra sanctum pectus eius recubuit; & beata Virgo cum Ioanne sibi ad custodiam deputato, post mortem filii sui quandiu vixit, habitauit; & Dominus discipu- *Luca 24.* lis suis in domo clauso ostio commorantibus, apparuit. Apostoli etiam post Ascensionem Domini vsque ad diem Pentecostes in eodem loco cum ieiuniis & oratio- *Actor.2.* nibus promissum Spiritum Sanctum expectantes permanserunt. In die verò Pentecostes, in specie ignis, in illo loco Spiritum Sanctum cum scientia linguarum omnium, ad robur receperunt. Facto autem super illum locum de cœlo sono re- *Ioel.2.* pentino, multitudo Iudæorum confluxit, quibus beatus Petrus prophetiam Iohelis exponens, multos ad Dominum conuertit. His omnibus insignis locus ille præmi-

LXIII. nens, inter alia loca sancta, maximam obtinet priuilegii dignitatem. *Templum* *3.Reg.6.* autem *Domini* sanctum, quod in monte Moria, in area Ornam Iebusæi à Salomone constructũ est, inter loca sancta & venerabilia nullatenus est prætereundum: quod *4 Reg. vlt.* licet à Babyloniis primò sit destructum, & postea à Romanis, à fidelibus tamen & religiosis viris opere rotundo, & decenter & magnificè in eodem loco miro & subtili artificio, iterum est reparatum. In hoc loco supra rupem quæ adhuc in eodem *2.Reg.24.* templo consistit, dicitur stetisse & apparuisse Dauid exterminator angelus, qui propter peccatum denumerationis Israëlitici populi, quæ Dauid præcipiente facta est, multa millia de populo interemit. Vnde Saraceni Templum Dominicum vsque hodie *rupem* appellant: quod in tanta veneratione habent, vt nullus eorum ipsum audeat aliquibus sordibus, sicut in aliis locis sanctis faciunt, maculare; sed à remotis & longinquis regionibus, à temporibus Salomonis vsque ad tempora præsentia, veniunt adorare. Quoties autem Ciuitatem sanctam possident, imaginem Machometi ponentes in templo nullum Christianum permittunt intrare. In prædicta autem rupe creditur à quibusdã arcam Domini vsque hodie fuisse reclusam. eò quòd Iosias, Rex Israël imminẽtem præuidens ciuitatis destructionem, ipsam in sanctua- *Mach.2.* rio Templi includi præceperit, & abscondi. In secundo tamen libro Machabæorum reperitur, quòd imminente captiuitate, exiuit Ieremias Propheta in montem, in quo Moyses ascendit, & vidit DEI hereditatem; & in spelunca quam inuenit, tabernaculum & arcam, & altare incensi intulit, & ostium speluncæ obstruens ait, quòd ignotus erit locus donec congreget Dominus congregationem populi sui. & propitius DEVS tunc ostendat hæc, & apparebit maiestas Domini. In hoc autem *2.Paralip.7.* sancto & venerabili loco, cùm *Salomon* opere consummato, Domino sacrificia offerret, nebula impleuit domum, & apparuit gloria Domini, & ignis descendit de cœlo, & deuorauit holocausta & victimas, & maiestas Domini impleuit domum, nec poterant sacerdotes ingredi domum Domini; sed omnes filii Israël videbãt descendentem ignem, & gloriam Domini super domum. Cùm autem flexis genibus & manibus ad cœlum expansis orasset Salomon Dominum, vt quicunque Templum beneficia petiturus ingrederetur, preces eius à Domino reciperentur, apparuit ei Dominus dicens: *Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam quã deprecatus es coram me: sanctificaui domum hanc, quam ædificasti mihi: oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco isto orauerit. Elegi enim & sanctificaui locum* *2.Mach.3.* *istum mihi.* In hôc loco, sicut in II. Machabæorum legitur, *Heliodoro* à Rege Antiocho misso, vt locum sanctum violaret, & pecuniam depositam per violentiam auferret, apparuit equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis ornatus: qui autem sedebat videbatur habere arma aurea: equus autem Heliodoro cum impetu priores calces allisit. Alii autem apparuerunt duo Iuuenes virtute decori, operti gloria, speciosique amictu, qui circumsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant

gellabant sine intermissione, multis plagis verberantes. In hoc *beata Virgo*, donec a Ioseph desponsata fuisset, cum aliis virginibus dicitur ministrasse: Templi cortinas, & vestimenta sacerdotalia præparando, literas sacras addiscens, ieiuniis, vigiliis, & orationibus & diuinarum scripturarum studio prudenter & humiliter vacans: annis etiam puerilibus à parentibus, vt sisterent eam coram Domino, ad Templum adducta, omnes gradus quibus ascendebatur ad Templum, per se absque vlla difficultate dicitur ascendisse, quod in oculis omnium mirabile visum est, & à sæculo de paruo infantulo inauditum. In hoc loco dum sanctus *Zacharias* incensum offerret Domino, apparuit ei Angelus nuntians eius orationem à DEO exauditam: omnes enim sacerdotes, pro Messia venturo & populi liberatione in hora incensi Domino supplicabant: addidit etiam quòd Elizabeth vxor eius sterilis filium ei fuisset paritura. (Luc. 1.) In hoc loco Dominus noster IESVS CHRISTVS cum turture & columba à parentibus est oblatus, à Simeone susceptus; à sancta Anna vidua omnibus, qui expectabant redemptionem Hierusalem, annunciatus: & cùm iam duodecimum ætatis annum attigisset, vt diuinæ Scripturæ studio vacandi daret exemplum, in medio Doctorum ad disputationem sedens, opponebat & respondebat, ita vt omnes super responsis & prudentia eius mirarentur. (Luc. 2.) Cùm autem ascendisset orare in Templum, eiecit ab eo vendentes, & ementes, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit, obiiciens eis scriptum esse; *domus mea domus orationis vocabitur*. (Matth. 21.) Aliquando etiam suprà pinnaculum Templi ascendit, vbi diabolus, vt se deorsum mitteret, tentando suggessit. (Matth. 4.) Imminente eius passione totâ die erat in Templo docens, & in vespere in Bethaniam secedens, summò mane reuertebatur. (Matth. 21.) Huius Templi velum in morte eius scissum est à summo vsque deorsum, vt pateret introitus ad sancta sanctorum. (Matth. 27.) Ab huius Templi pinnaculo beatus *Iacobus* Apostolus prædicans præcipitatus, perticâ fullonis percussus, coronatus est martyrio. Est præterea Hierosolymis templum aliud immensæ quantitatis & amplitudinis, à quo fratres militiæ Templi, *Templarii* nominantur, quod *Templum Salomonis* nuncupatur, forsitan ad distinctionem alterius, quod specialiter Templum Domini appellatur. *Mons* autem *Oliueti*, mons pinguis, mons Oliuarum, mons trium Luminum, mons Sanctus & omni acceptione dignus, quasi passibus mille distat ab Hierosolymis: in cuius decliuio est *Bethphage*, quæ interpretatur domus buccæ, viculus sacerdotum: & *Bethania* castellum Mariæ & Marthæ & Lazari, in quo Maria Domini pedes vnxit, & capillis suis tersit, (Ioan. 12.) & ministrante Marthâ, ad pedes Domini sedens, verbũ ex ore eius auidè suscipiebat. (Luc. 10.) In quo CHRISTVS Lazarum suscitauit: (Ioan. 11.) in quo etiam frequenter dignatus est hospitari, prædicare, & miracula facere. In hoc sancto & dignissimo monte Dominus sedebat contra Templum, quando discipuli eius signa aduentus eius ad iudicium, & consummationis sæculi ab eo quæsierunt. (Matth. 24.) In hoc autem monte frequenter cũ discipulis exibat ad orationem, & maximè imminente passione. (Matth. 26.) In hoc monte à pueris Hebræorum, cum ramis palmarum sibi obuiã occurrẽtibus, honorificè est susceptus; & ab illo loco cum hymnis & laudibus vsque in Hierusalem super asinum deductus. Ex hoc monte videntibus discipulis suis, ad cœlos gloriosè ascẽdit. (Act. 1.)

LXIII. Sunt alia loca sancta & venerabilia tam in ciuitate, quàm extra: scilicet *vallis Iosaphat*, quæ est inter montem Syon, & montem Oliueti, in quo loco dicitur esse trans torrẽtem Cedron, viculus paruus, qui dicitur *Getsemani*; & iuxta illum hortus, in quo à Iudæis captus est Dominus. (Matth. 26.) In hac valle beata Virgo sepulta fuit. In hoc autem loco Dominus ad iudicium creditur esse venturus. *Probatica piscina*, in cuius aqua ab Angelo commota sanabantur infirmi; & *natatoria Siloë*, in quo cæcus natus curatus est à cæcitate. *Ecclesia beati protomartyris Stephani*, in quo loco ipse à Iudæis fuit lapidatus. Castellum *Emaus*, quod distat ab Hierusalem stadiis sexaginta, habens iuxta se *Modin*, ciuitatem Machabæorum, & ciuitatem *Gabaon*, in quo Dominus panem frangens, & gratias agens duobus discipulis in fractione panis apparuit. (Luc. 24.) Sunt alia loca quã plurima, quæ Dominus corporali præsentiâ suâ visitare & sanctificare dignatus est. Quæcunque enim loca Dominus pedibus suis calcauit, sancta & consecrata, & pro pretiosis reliquiis à fidelibus habentur. Vnde non immeritò Terra illa promissionis lacte & melle fluens, & omnium aromatũ superans fragrantiam, non solùm religiosos clericos, sed etiam laicos, tam milites quàm alterius con-

ditionis, vt in ea relictis parentibus & propriis patrimoniis regulariter viuerent, inuitauit, attraxit, & illexit: quorum quidam Hospitalarii siue *fratres Hospitalis sancti Ioannis*: Alii *fratres militiæ Templi*: alii *fratres Hospitalis sanctæ Mariæ Theutonicorum* in Hierusalem nuncupantur.

LXIV. *Hospitale sancti Ioannis* à tempore Surianorum & Græcorum, cùm adhuc sub Saracenorum dominio Ciuitas sancta captiua teneretur, initium habuit, in hunc modum. Licet temporibus illis totam terram Promissionis Saraceni peccatis exigentibus occupassent, multi tamen Christiani de gente *Surianorum* patriam suam deserere noluerunt, sed extremis conditionibus afflicti, & iugo duræ seruitutis oppressi inter Saracenos habitabant. Princeps autem Ægyptius, qui vniuersas regiones à Laodicia Syriç vsque ad extremam Ægypti ciuitatem Alexandriam possidebat, quartam ciuitatis Hierosolymitanæ portionem ex parte Dominici Sepulchri Surianis & Patriarchç eorum sub annuo tributo ad habitãdum concesserat: alias autem tres portiones inhabitabant Saraceni. Vnde ex Occidẽtalibus regionibus plerunque ad Terram promissionis veniebant Christiani quidam, causâ negotiationis tracti; alii causâ deuotionis & peregrinationis cum magno periculo, dato Saracenis tributo, loca Sancta visitabant: inter quos quidam de Longobardis, & maximè *Almaphitani*, de ciuitate scilicet Almaphia, quæ nō nisi septem miliaribus distat ab egregia ciuitate Salerno, quia merces peregrinas afferebant, & principem Ægyptium tributis & muneribus sibi beneuolũ & placatum reddiderant, apud ipsum optimas inuenerunt conditiones. Vndè ab ipso Principe facilè obtinuerunt, vt in honore beatç Mariæ prope ecclesiam Sepulchri Dominici, quantum vix iactus est vnius lapidis, ecclesiam Latinorum construerent: eò quòd Suriani Græcorum consuetudines & instituta in diuinis officiis penitus obseruabant: vnde vsque in hodiernum diẽ prædicta ecclesia, dicitur ecclesia *sanctæ Mariæ de Latina*. Latinum enim Abbatem & Monachos more Latinorum diuina celebrantes in ea instituerunt. Tempore autem procedente extrà septa monasterii, in quo mulieres peregrinas recipere eiusdẽ loci monachi inhonestũ reputabant; aliud ordinauerũt monasterium in honore beatæ *Mariæ Magdalenæ*, & sorores mulieres religiosas, quæ peregrinis mulieribus Latinis in prædicto loco ministrarent, & eas in hospitio reciperent. Post hæc verò cõfluente Peregrinorum multitudine, cùm prædicta monasteria ad recipiendos omnes pauperes afflictos & infirmos nõ sufficerent, iuxta ecclesiã suam prædictus Abbas & monachi ad opus infirmorũ & egenorũ, *Hospitale* & capellã in honore sancti *Ioannis Eleemonis* in eodẽ loco construxerunt. Hic vir sanctus, DEO placens, & per omnia cõmendabilis, Cyprius fuit natione, & meritis sanctitatis exigentibus ad Patriarchatum Alexandrinum fuit vocatus. Et quoniam in eleemosynis & in aliis operibus pietatis singulariter præcellebat, *Eleemon*, id est, misericors est appellatus. Et quoniam à principio prædictum Xenodochium seu hospitale sancti Iohannis reditus vel alias possessiones non habebat, de fragmentis & reliquiis mensarum vtriusque monasterii, & de quibusdam eleemosynis fidelium Abbas de Latina, ad quem illud Hospitale spectabat, pauperibus & infirmis faciebat prouideri. Postquam autem diuinæ placuit pietati, vt ciuitatem redemptionis nostræ per Ducem *Godefridum* & alios CHRISTI fideles ab impiorum dominio liberaret, & eam cultui restitueret Christiano, vir quidam sanctæ vitæ, & probatæ religionis nomine *Gerardus*, qui longo tempore de mandato Abbatis in prædicto hospitali pauperibus deuotè ministrauerat, adiunctis sibi quibusdam honestis & religiosis viris habitum regularem suscepit, & vestibus suis albam crucẽ exteriùs affigẽs in pectore, regulç salutari & honestis institutionibus factâ sollemniter professione, seipsum obligauit. Cui etiam mulier quædam *Agnes* nomine, Romana natione, nobilis carne, sed nobilior sanctitate, quç in monasterio mulierum vicem gesserat Abbatissæ, in ministerio pauperum adiuncta eandẽ regulam, & humilitatis habitũ votiuè suscepit. Prædicti igitur fratres humiliter & deuotè Domino seruiẽtes, & infir-

Matth. 27. mis pauperibus de paupertate sua diligenter ministrantes in agro, qui dicitur *Acheldemach*, mortuos suos sepeliebãt. Hic est ager illi figuli, qui emptus est à Iudæis in sepulturam peregrinorum ex triginta argenteis, quos Iudas in Templo proiecit. Abbati autem sanctç Mariæ de Latina, qui prædicti Hospitalis principium extiterat, & tam ipsos quàm infirmos eorum de propria mensa diu sustentauerat, obedientiam, & reuerentiã quàm diu pauperes fuerunt, non negauerũt: primum paupertatis suæ

patronum

patronum & coadiutorem eorum & loci apud Dominum protectorem beatum Ioannem Eleëmona deuotissimè venerantes, & ipsum dominum & aduocatum suum confitentes; domino etiam Patriarchæ Hierosolymitano deuotè obedientes de bonis suis decimas secundùm sacros Canones, & vtriusque Testamenti præcepta absque contradictione reddebant. Orationi autem vacantes, vigiliis & ieiuniis se ipsos affligentes, operibus misericordiæ affluentes, parci sibi & austeri; pauperibus autem & infirmis, quos *Dominos suos* appellabant, largi & misericordes existebant. Panis de pura simila largiebantur infirmis, residuum verò cum furfure, ad vsus proprios reseruabāt. Si quis autē inter ipsos in aliquo delinquebat, nullo modo relinquebatur impunitū, ne facilitas veniæ præberet incentiuum delinquendi. Secundùm enim quod culpæ reatus exigebat, quidam signo Crucis à vestimentis auulso tanquam membra putrida prorsus eiiciebantur; alios vinculis & carceri mancipabant; alios ad pedes fratrum in terra cibum parcissimum vsque ad condignam satisfactionem, sumere decernebant. Et quoniam DEVS erat cum eis, ab omnibus amabantur. Vnde factum est, quòd in omnem terram Christianorum exiuit sonus *Psal.18.* eorum, & in fines orbis terræ forma sanctitatis eorum. Et quoniam ex omni natione, tribu & lingua post Terræ sanctæ liberationem CHRISTI fideles Sepulchrum Domini visitaturi Hierosolymis confluebant, largitione Principum & eleemosynis fidelium modico tempore adeò ditati sunt, quòd ab vniuersis Occidentalibus prouinciis redditus copiosos colligentes, casalia sibi & oppida tanquam *terræ Principes* comparantes ditioni suæ subiecerunt.

LXV. His ita gestis procedente tempore cum omnibus mundi partibus diuites & pauperes, iuuenes & virgines, senes cum iunioribus loca Sancta visitaturi Hierosolymam pergerent, latrunculi quidam, & raptores, & viarum publicarum prædatores incautis Peregrinis insidiantes, multos ex ipsis spoliabant, quosdam autem trucidabant. Quidam autem DEO amabiles & deuoti milites charitate feruentes, mundo renunciantes, & CHRISTI se seruitio mancipantes, in manu Patriarchæ Hierosolymitani, professione & voto solemni sese astrinxerunt, vt à prędictis latronibus & viris sanguinum defenderent Peregrinos, & stratas publicas custodirent, more Canonicorum regularium in obedientia & castitate, & sine proprio, militaturi summo Regi. Quorum præcipui extiterunt viri venerabiles & amici DEI, *Hugo de Paganis*, & *Gaufridus de sancto Aldemaro*. In hoc autem tam sancto proposito nonnisi nouem fuerunt à principio. Talibus autem vtentes vestibus, quales eis in eleemosyna largiebantur fideles, nouem annis in habitu sæculari seruierunt. Rex autem & eius milites prædictis viris nobilibus, qui omnia pro CHRISTO reliquerant, compatientes, vnà cum domino Patriarcha de rebus propriis eos sustentabant, quædam beneficia & possessiones eisdem postea pro remedio animarum suarum conferentes. Et quoniam nondum propriam habebant Ecclesiam, neque certum domicilium, dominus Rex in quadam parte palatii sui iuxta Templum Domini, eisdem ad tempus habitaculum concessit. Abbas autem & Canonici Templi Domini plateam, quam habebant iuxta Regis palatium, ad opus officinarum eis tradiderunt. Et quoniam iuxta Templum Domini mansionem habuerunt, *fratres Militiæ Templi* postea, vt dicitur, sunt appellati. Cùm autem annis nouem in hac professione & sancta paupertate, communem vitam ducentes, concorditer & quasi vnius moris in domo per- *Psal 76.* mansissent, anno gratiæ *millesimo centesimo vigesimo octauo*, de mandato domini Papæ *An. Do. 1128.* Honorii, & domini Stephani Hierosolymitani Patriarchæ, instituta est eis regula, & albus habitus absque aliqua Cruce assignatus. Hoc autem factum est in Concilio generali apud *Trecas* ciuitatem Campaniæ celebrato, sub domino Albanense episcopo Apostolicæ Sedis Legato, præsentibus Remensi & Senonensi Archiepiscopis, & Cistercienfis ordinis Abbatibus, cum multis aliis ecclesiarum Prælatis. Post hæc verò tempore domini Eugenii Papæ Cruces rubeas vestimentis suis exteriùs affixerunt, vestes albas in signum innocentiæ deferentes; per Cruces autem rubeas martyrium designantes, eò quòd sanguinem proprium secundùm instituta regulæ, pro defensione Terræ sanctæ effundere sunt professi; & CHRISTI Crucis inimicos viriliter expugnando, à Christianorum finibus propellere; & ad nutum & mandatum eius, qui pręest militiæ, non impetuosè neque inordinatè, sed prudenter & cum omni cautela ad prælia procedendo, primi in progrediendo, in

regrediendo postremi: Nec est eis licitum terga fugiendo dare, vel sine mandato reuerti. Et quoniam strenui & fortes CHRISTI milites, tanquã alteri Machabæi, de viribus suis non præsumentes, sed in virtute Diuina spem omnem ponẽtes, & in
Psal. 115. 5. cruce IESV CHRISTI summam habẽtes fiduciam, *pretiosæ in conspectu Domini morti* corpora sua pro CHRISTO exponebant, Dominus cum ipsis & pro ipsis pugnabat. Vnde adeò formidabiles facti sunt fidei CHRISTI aduersariis, quòd vnus
Deut. 32. persequebatur mille, & duo decem millia: non quot essent, sed magis vbi essent, dum ad arma clamaretur, interrogantes: Leones in bello, agni mansueti in domo: in expeditione, milites asperi; in ecclesia, velut eremitæ & monachi: inimicis CHRISTI duri & feroces; Christianis autem, benigni & mites: vexillum bipartitum ex albo & nigro, quod nominant *Bauceant*, præuium habentes: eò quòd CHRISTI amicis candidi sunt, & benigni; nigri autem & terribiles inimicis. Et quoniam religionis vigor absque districtione disciplinæ nõ potest obseruari, viri religiosi & prudentes à principio sibi præcauentes, & in posterum prouidẽtes, transgressiones seu negligentias delinquentium fratrum nullo modo dissimulare, vel impunitas præterire voluerunt; sed quantitatem criminum & peccatorum circũstantias circumspecto examine diligenter ponderantes, à consortio suo quosdã irreuocabiliter eiicientes, Crucem rubeam auferebant, ne morbidæ capræ contagio, grex ouium macularetur: alios autem vsque ad condignam satisfactionem ad terram absque mappa cibum tenuem sumere, vt coram omnibus eis rubor, & aliis timor incuteretur, iniungentes; quibus etiam ad cumulum maioris confusionis & expiationis canes, si fortè secum manducarent, non liceret amouere: alios etiam vt à gehennali carcere valerent liberari, carceribus & vinculis ad tempus, vel in perpetuum, secundùm quod expedire videbatur, coërcebant. Multis insuper aliis modis secundùm regulæ salutaris instituta, ad obseruantiam regularis disciplinæ & professionis honestæ, rebelles & contumaces compellebant. Domino etiam Patriarchæ Hierosolymitano, à quo professionis principium, & vitæ corporalis subsidium habuerunt, debitam obedientiam & reuerentiam humiliter exhibebant: decimas, & alia quæ sunt
Luc. 20. DEI, DEO; & quæ sunt Cæsaris, Cæsari reddentes. Nulli molesti erãt, sed ab omni-
Matth. 22. bus propter humilitatem & religionem amabantur. Ex quo factum est, quòd nomen honestatis eorum, & fama sanctitatis, quasi cella aromatica redolens suauitatem odoris, diffusa est per mundum vniuersum; & impleta est domus sanctæ ecclesiæ ex odore vnguenti; & memoria eorum in ore omnium fidelium quasi mellis dulcedinem sapiebat. Virtutes autem & prælia eorum, & gloriosos de inimicis CHRISTI triumphos, enarrabit omnis ecclesia sanctorum. Milites autem ex vniuerso mundo non solùm mediocres, sed & Duces & Principes eorum exemplo mundi vincula disrumpentes, & omnibus pro CHRISTO renunciantes, ad eos confluebant: professionis & religionis eorum cupientes esse participes; pomposam mundi vanitatem, & carnales delicias à se penitùs relegantes, & tanquam stercora reputantes, CHRISTI militiam & religionis humilitatem diuinitùs inspirati deuotissimè amplexabantur. Vnde modico tempore adeo multiplicati sunt, quòd in conuentu eorum plusquam trecentos *equites*, exceptis *seruientibus*, quorum non erat numerus, omnes albis chlamydibus indutos haberent. Amplis autem possessionibus tam citra mare quàm vltra dilatati sunt in immensum; villas, ciuitates, & oppida exemplo Fratrum Hospitalis sancti Ioannis possidentes, ex quibus certam pecuniæ summam pro defensione Terræ sanctæ summo eorum *Magistro*, cuius sedes principalis erat in Hierusalem, mittunt annuatim. Pari modo summo & principali magistro Hospitalis sancti Ioannis, procuratores domorum, quos *Præceptores* nominant, certam pecuniæ summam singulis annis transmittunt. Prædicti enim Hospitalis fratres, ad imitationem fratrum Militiæ Templi, armis materialibus vtentes, milites cum seruientibus in suo collegio receperunt, vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam de promotione & statu futuræ eccle-
Isaiæ 60. siæ: *Ponam te in superbiam sæculorum.* Et iterum: *Lupus & agnus pascentur simul; Leo*
Isaiæ 65. *vt bos comedet paleas; habitabit Lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: Vitulus &*
LXVI. *Leo, & ouis simul morabuntur.* Et quoniam *funiculus triplex difficilè rumpitur*, pla-
Eccl. 4. cuit diuinæ prouidentiæ prædictis duabus domibus addere tertiam, sanctæ Terræ admodum necessariam, quasi ex prædictis duabus compositam. Professionem

enim

enim & regulam & institutiones fratrum Militiæ Templi, tam in bello, quàm in pa-
ce, prorsus obseruant; infirmos, peregrinos, & alios nihilominus, sicut fratres Ho-
spitalis sancti Ioannis in hospitali suo, quod dicitur *sancta Maria Teutonicorum in Hie-
rusalem*, recipiunt, eisdem cum omni deuotione & pietate necessaria sufficiēter mi-
nistrantes; domino Patriarchæ & aliis ecclesiarum prælatis humiliter obedientes.
Decimas autem integras ex omnibus bonis quæ possident, secundùm quod exigit
ordo iuris, & diuina institutio, reddentes, ecclesiarum Prælatos non molestant. Hi
autem quasi à modico & tenui fonte principium habentes in magnum fluuium ex-
creuerūt, beatâ virgine Maria eorum aduocatâ, cui cum omni deuotione & humi-
litate seruiunt, eos tam in bonis spiritualibus quàm temporalibus subsidiis promo-
uente, & incrementum largiente. Cùm enim ciuitas sancta post prædictam eius li-
berationem habitaretur à Christianis, & multi ex Teutonicis & Alemannis causâ
peregrinationis pergentes Hierusalem linguam ciuitatis ignorarent, inspirauit di-
uina clementia cuidam honesto & religioso viro Teutonico, qui in ciuitate cū vxo-
re sua morabatur, quatenus quoddam Xenodochium de bonis suis construeret, in
quo pauperibus & infirmis Teutonicis hospitalitatem exhiberet. Cōfluentibus au-
tem ad ipsum ratione commercii linguæ & noti sibi idiomatis, de gente illa multis
pauperibus & peregrinis, de consensu & voluntate domini Patriarchæ, quoddam
oratorium composuit iuxta prædictum hospitale in honore beatæ DEI genetricis
Mariæ. Longo autem tempore in magna paupertate tam de bonis suis, quam de his
quæ colligebat, ex fidelium eleemosynis pauperes infirmos procurabat. Quidam
autem & maximè de gente Teutonicorum prædicti viri charitatem & meritum at-
tendentes, omnibus renunciantes, se & sua DEO & prædicto Hospitali tradiderunt,
ministerio pauperum, deposito seculari habitu, voto se adstringentes. Procedente
autem tempore cùm non solùm de inferioribus, sed de equestri ordine, & de nobi-
libus Alemaniæ viris DEO deuotis prædicto Hospitali sese voto obligassent, pau-
pertatem voluntariam, & *abiecti in domo DEI esse magis, quàm habitare in taberneculis* Psal.83.
peccatorum eligentes; visum est eis DEO gratum esse & acceptum, & magis merito-
riū, non solùm pauperibus infirmis seruire, sed insuper animas suas pro CHRISTO
ponere, & ab inimicis fidei Christianæ Terram sanctam defendendo, CHRISTO
tam spiritualiter quàm corporaliter militare. Vnde, sicut prædictum est, regulam &
instituta fratrum militiæ Tēpli ita susceperunt, quòd opera pietatis & DEO amabi-
lem hospitalitatem non reliquerunt: sicut animalia sancta habentes faciem homi- Ezech.1.
nis pariter & leonis; & vtrumque seruitium ita religiosè & diligenter adimplentes,
quòd DEI & hominum gratiam promeruerunt & fauorem: ad differentiam alio-
rum Cruces nigras albis chlamydibus assuentes. Et quoniam vsq; ad tempora præ-
sentia in humilitate paupertatis & feruore religionis permāserūt, *auertat Dominus ab
eis superbas, auaras, litigiosas, & solicitudine anxias & religioni inimicas diuitias*. Quid enim
prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum Matth.16.
patiatur? Multis præterea viris regularibus, & religiosis, anachoretis, mona- LXVI.
chis, canonicis, sanctimonialibus, & inclusis, virginibus DEO dicatis, viduis castis
& sanctis, Terra sancta velut paradisus voluptatis florebat, & tanquam ex rosis, li-
liis & violis, odorem suauitatis spirabat. Benedixerat enim Dominus coronæ an- Psal 64.
ni benignitatis suæ, vnde adeo pinguescebant speciosa deserti, quòd vbi serpentes Psal.48.
priùs & dracones habitauerant, oriebatur viror calami & iunci. Licet ad punctum
in modico dereliquerit eam Dominus, in miserationibus magnis eius filios con-
gregauit. Ex variis autem generibus hominum, & diuersis linguis & nationibus
vniuersam terram reddidit populosam, ita quòd illud propheticum, in ea videretur
impletum: *Filii tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent*. Videbat autem & af- Is.60.
fluebat, mirabatur & dilatabatur cor eius, quando conuersa fuisset ad eam mul-
titudo maris, & maximè *Ianuenses, Venetici*, & *Pisani*: Fortitudo autem gentium, ve-
nisset ei, præcipuè de partibus Franciæ & Alemanniæ, homines bellicosi. Hi in ma-
ri fortiores; illi potentiores in terra: hi marinis præliis aptiores, vsu & exercitio in
aquis promptiores ad pugnandum; illi in terra probiores, & ad bella doctissimi, &
in equestri exercitu gladio & lanceâ magis strenui ad præliandum: hi in galeis me-
liores; illi in equis præcellentes. Homines siquidem *Italici* grauiores & maturi,
prudentes & compositi, in cibo parci, in potu sobrii, in verbis ornati & prolixi, in

consiliis circunspecti, in re sua publica procuranda diligentes & studiosi, tenaces & sibi in posterum prouidentes, alii subiici renuentes, ante omnia libertatem sibi defendentes, sub vno quem eligunt capitaneo communitati suæ iura & instituta dictantes, & firmiter obseruantes, Terræ sanctæ valdè sunt necessarii, non solùm in præliando, sed in nauali exercitio, in mercimoniis & peregrinis & victualibus deportandis. Et quoniam in potu & cibo modesti sunt, diutius in Orientali regione viuunt, quàm aliæ Occidentales nationes. *Alemanni* autem, *Francigenæ*, *Britones*, *Anglici* & alii transmontani, minus compositi & magis impetuosi, minus circunspecti in agendis, in cibis & potibus magis superflui, in expensis magis profusi, in verbis minus cauti, in consiliis festini, & minus prouidi, in ecclesia deuoti, in eleemosynis & aliis operibus misericordiæ feruentiores, in præliis autem animosiores, & ad defensionē Terræ sanctæ, [& maximè Britones,] quamplurimùm sunt vtiles, & valdè formidabiles Saracenis: qui tamen propter quorundam eorū leuitatem & intemperantiam, *filii Hemaudii* à Pollanis appellantur. *Pollani* autē dicuntur qui post prædictam Terræ sanctæ liberationē ex ea oriundi extiterunt: vel quia recentes & noui, quasi pulli respectu Surianorū reputati sunt; vel quia principaliter de gēte Apuliæ matres secundùm carnē habuerunt. Cùm enim in Occidentaliū principum exercitu paucas mulieres respectu virorū adduxissent nostri, qui in Terra sancta remanserunt, de regno Apuliæ, eò quòd propiùs esset aliis regionibus, vocātes mulieres, cū eis matrimonia contraxerunt. Sunt præterea in prædicta Terra sancta plures aliæ nationes varios ritus habentes, in cultu diuino & modo religionis à se inuicem valdè dissidentes: *Suriani* videl. & *Græci*, *Iacobitæ*, *Maronitæ*, & *Nestoriani*, *Armeni* & *Georgiani*: negotiationibus & agriculturæ, & aliis cōmoditatibus non modicùm ne-
Psal.106. cessarii Terræ sanctæ, seminātes agros & plantantes vineas, & facientes fructū na-
LXVIII. tiuitatis. Cùm igitur cœlis desuper rorantibus Dominus daret benignitatem,
Psal.84. & Terra sancta daret fructū suum, & sicut lætantiū omnium habitatio esset in ea, &
Isaia 9. esset canticū populo Domini, sicut vox sanctificatæ solēnitatis, & lætabātur coram
Domino, sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores captâ prædâ quando
diuidūt spolia, ex omni parte mūdi concurrebāt. Cortina cortinam trahebat, & qui
Isaia 2. audiebāt, dicebant; *Venite ascendamus ad mōtem Domini, & ad domum DEI Iacob. Visita-*
Psal. 64. *uit enim Dominus terram suā, & inebriauit eā, multiplicatis locupletare eā.* Nō solùm autē de
Isa.60. Saba, sed de vniuerso mūdo veniebant, aurū & thus in Hierusalē deferentes, & lau-
Isa. 11. dem Domino annunciantes: & erat Sepulchrū eius gloriosum, adeò quòd ad litte-
Esa.2. rā completum videretur illud Isaiæ: *Erit præparatus mons domus Domini in vertice mon-*
tium, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi. Et dicent illud, quod legimus in
Tob.13. Tobia de Hierusalem, *Luce splendidâ fulgebis, & omnes fines terræ adorabunt te: nationes ex*
longinquo ad te venient, & munera deferentes adorabunt Dominum in te. Illud autē quod
tempore Iudæorum, peccatis eorū exigentibus, Dominus non compleuit, tunc de-
Deut.11. mum videbatur completum; scilicet quod dicitur in Deuteronomio: *Omnis locus*
quem calcauerit pes vester, vester erit: à deserto & Libano & flumine magno Eufrate, vsque ad
mare Occidentale, erunt termini vestri. Cùm igitur prædicta Domini vinea vsque ad ex-
tremū terræ spiraret suauitatē odoris; serpens antiquus, draco venenosus, humano
generi inimicus, odorē bonum diu sustinere nō valens, videns & inuidens tantā in
partibus Orientis, dexteræ Excelsi mutationē, ecclesiam sanctā scilicet dilatari, cul-
tū diuinū ampliari, infideles cōfundi, Christianos exaltari, innouari signa, immuta-
ri mirabilia, ignē de supernis sancto sabbatho Paschę in ecclesia Dominicæ resurre-
ctionis descēdere, populū deuotissimè accurrere, DEI gloriā prædicare & eius ma-
gnalia attollere, infideles erubescere, fideles autē in Domino gaudere: tāto lumine
obtenebratus, & quasi lętali vulnere malitiæ suę interiùs sauciatus, cœpit mille mo-
dis cogitare, & variis machinationib⁹ procurare, qualiter venenū suū posset latēter
Matth.13. infundere, vineā Domini demoliri, & in agro Domini dormiētibus pastorib⁹ ziza-
LXIX. nia superseminare. Cùm igitur à principio in locis aridis & inaquosis, in primis
Matth.12. scil. Peregrinis adhuc pauperibus, & multis laboribus cōfectis & attenuatis requiē
nō inuenisset, inuenit demū domum vacantē, scopis mundatā; homines otio vacā-
Psal.4. tes, & iam securè habitantes: à fructu frumēti, vini & olei sui, multiplicatos, & bonis
tēporalibus suprà modum refertos: & assumens septē spiritus nequiores se, cum se-
ptem videl. peccatis criminalibus, propter ingratitudinē nequioribus, quam priùs,
introiuit;

moriuit; & *facta sunt posteriora, peiora prioribus*, dum vulneribus iteratis à facie insipientiæ putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices eorum. [Psal. 37.] Impinguati enim, incrassati, dilatati recalcitrauerunt: [Deut. 32.] & ex adipe diuitiarum & deliciarum prodiit iniquitas insipientium hominum. [Psal. 72.] Saturauit eos Dominus & mœchati sunt, & in domibus meretricum luxuriabantur: [Ierem. 5.] tanquam aqua effusi sunt, & post concupiscentias suas abierunt: [Eccl. 18.] non sunt transfusi de vase in vas; requieuerunt in fæcibus suis, tanquā iumenta in stercoribus putrescentes: [Ioel. 1.] equi emissarii facti sunt; vnusquisq; ad vxorem proximi sui hinniebat: [Ierem. 5.] supercecidit ignis & nō viderunt Solem; oculos suos statuerunt declinare in terram; [Psal. 57.] superbi, elati, inflati, contumeliosi, seditiosi, inuicem mordentes, inter fratres discordiam seminantes, malitiosi, sortilegi, & sacrilegi, iracundi, & iniqui, desidiâ & ignauiâ torpentes, auaritiâ insatiabiles, crapulâ & ebrietate prægrauati, luxuriâ & immunditiâ fœtidi, fures, raptores, homicidæ, viri sanguinum, & proditores, parentibus & maioribus suis non obedientes, insipientes & incompositi, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia; &, vt prophetico vtar eloquio, *maledictum, & mendacium, homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit*: [Osee 4.] ideò dilatauit infernus animam suam, absque vllo termino, & singulis criminibus & vitiis singula præparauit hospitia, & infinita multiplicauit tormenta. Adeo autem omnis cogitatio hominum impiorum intenta erat ad malum omni tempore, [Gen. 6.] & corruperat viam suam super terram; adeò virtus omnis & religionis honestas emarcuerant, & multorum refrigescente charitate, filius hominis fidem in terra non inueniebat, [Luc. 18.] quod vix aliquis reperiebatur, qui inter sanctum & profanum haberet distantiam, vel à vili pretiosum separaret. [Ezech. 22.] Omnes in præcipitium & confusionem ferebantur; à planta pedis vsque ad verticem non inueniebatur sanitas; [Isaie 1.] & erat *sicut populus, sic sacerdos*. [Osee 4.]

[LXX.] Vt enim à sanctuario Domini incipiamus: Postquam *omnis penè mundus in eleemosynis, & oblationibus, & variis muneribus, Ecclesiarum Prælatis, & personis regularibus factus est tributarius*, pastores semetipsos pascentes, lanam & lac ex ouibus quærentes, de animabus autem non curantes; [Ezech. 34, 8.] quinimò proditionis exempla in subiectos transmittentes; vaccæ pingues in monte Samariæ, facti sunt de CHRISTI paupertate diuites, de eius humilitate superbi, de illius ignominia gloriosi, de Crucifixi patrimonio impinguati, dilatati, incrassati: [Ierem. 5.] cùm tamen dixerit Dominus Petro, *Pasce oues meas*: nunquam *Tonde oues meas*, ipsum dixisse reperimus. [Ioan. 21.] Dum enim quæ sua sunt quærerent, non quæ IESV CHRISTI, facti sunt cæci duces cæcorum, [Phil. 2.] canes muti non valentes latrare: [Isaie 56.] domum Domini pompaticè ingredientes; claue scientiæ habentes, ipsi tamen nec intrabant, nec alios intrare sinebant: [Amos 6.] [Luc. 11.] leprâ autē Gyezi miserabiliter respersi, [4. Reg. 5.] cathedras vendentium columbas, & nummulariorum mensas, quas Dominus euertit, ipsi passim in Ecclesiis erigebāt; [Matth. 21.] dicentes, cum Iuda proditore: *Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam illum?* [Matth. 26.] Omnes autem diligebant [illegible] munera, sequebantur retributiones, [Isaie 1.] auferentes claues Simoni Petro, & eas Simoni Mago tradentes: diffluentes autem luxu multiplici, & otio turpi marcentes, non solùm de micis, quæ cadebant de mensa Domini, sed de panibus integris, & de cibis delicatis pascebant catellos suos, [Matth. 15.] quos de turpibus cōcubinis ipsi turpiores procreabant. [LXXI.] Regulares autem postquam veneno diuitiarū infecti, amplis possessionibus suprà modum excreuerunt, contemptis superioribus suis, disrumpentes vincula eorū, & proiicientes ab eis iugū ipsorum, [Psal. 2.] nō solùm ecclesiis & ecclesiasticis viris molesti facti sunt; sed & ipsi inuicē inuidentes, & inuicem detrahentes, nō sine graui scādalo totius Christianitatis, vsq; ad apertas cōtumelias, & odia manifesta, & ferè vsq; ad conflictus, & violentias & pugnas non solùm verborū, sed verberū plerunque procedebāt. Postquā enim *turrim Babel* ædificare cœperunt, [Gen. 11.] confusis & diuisis linguis à se inuicē discedentes, non solùm inter se discordabant; sed & partes sibi facientes, inter alios discordias procurabāt. Multi tamen ex ipsis meliùs affecti, viri iusti & timorati, quantum eis in hac tempestate licebat, salutarem regulā & sanctas ordinis institutiones obseruantes, tanquam granum inter paleas, & lilium inter spinas, [Cant. 2.] puncti & compuncti, & vehementi cordis dolore intrinsecus grauiter sauciati, non *abierunt in consilio impiorum, & in via peccatorum non steterunt; nec sederunt in cathedra pestilentiæ*. [Psal. 1.] Adeo tamen iniquorum & deteriùs affectorum præualuit impietas & superabundauit iniquitas, quod frequenter à Prælatis interdictos, vel anathematis

vinculo nominatim & specialiter innodatos, ipsi ad diuina recipere non timebant.
Rom. 12. Et qui cum gaudentibus gaudere, & cum flentibus flere debuerunt, aliis lugentibus soli lætabantur. Et propter hoc Ecclesiasticæ disciplinæ rigore districtionis eneruato, sæculares & pestilentes homines Prælatorum suorum sententias, & spiritualis gladii iustitiam terribilem vilipendentes, contemnebant. Abbates enim, Priores, & Monachi eorum mercenarii & miserabiles Capellani, timore Domini proiecto, falcem suam in messem alienam mittere non formidabant, clandestinis matrimoniis personas illegitimas vel fugitiuas copulantes; infirmos causâ cupiditatis, non causâ pietatis visitantes, & eisdem contradicentibus propriis Pastoribus sacramenta ministrantes; ligantes & soluentes, contra DEVM, & sanctorum statuta canonum, animas quarum cura ad ipsos non pertinebat: cùm tamen dicat Apostolus:
Rom. 14. *Tu quis es, qui iudicas seruum alienum?* Mortuos autem, Prælatis eorum contradicentibus, passim ad sepulturam admittebant, ius parochiale sibi illicitè vsurpantes, (*Monachorum enim officium est plangere, & orare; non sacramentum laicis ministrare*). Non solùm autem Monachi, sed & ipsæ moniales superioribus suis inobedientes, excusso disciplinæ iugo de claustro exiliebant, tanquam
Thren. 4. lapides sanctuarii in capite omnium platearum dispersi, publica balnea cum personis sæcularibus irreligiosè frequentantes. Nec hæc supradicta memorauimus, vt præcedentium crimina subsequentibus & his qui præsentis sunt temporis imputemus; sed vt ipsi manus suas la-
Psal. 57. uantes in sanguine peccatorum, discant bonos imitari, malos autem detestari & reprobare. Discant humiliari cum CHRISTO, & eius amplecti paupertatem, puritatem & caritatem, vt non solùm habitu exteriori mundo renunciátes,
Luc. 21, 19. *in patientia sua possideant animas suas.*

LXXII. Inter laicos autem & personas sæculares quantò maiores & potériores extiterunt, tantò perniciosiùs vias suas corruperunt.
Deut. 31. Generatio enim praua atque peruersa, filii scelerati & degeneres, homines corrupti, & legis diuinæ præuaricatores, ex supradictis peregrinis, viris religiosis DEO acceptis, & hominibus gratiosis, tanquam fæx ex vino, & amurca ex oleo, quasi lolium ex frumento, & rubigo ex argento procedentes, paternis possessionibus, sed non moribus successerunt; bonis temporalibus abutentes, quæ parentes eorum ad honorem DEI contra impios strenuè dimicantes, proprii sanguinis effusione sunt adepti. Filii autem eorum, qui *Pullani* nominantur, in deliciis enutriti, molles & effœminati, balneis plusquàm præliis assueti, immunditiæ & luxuriæ dediti, more mulierum mollibus in-
Psal. 143. duti, circumornati & compositi vt similitudo Templi, quàm desides & ignauos, quàm pusillanimes & timidos, contra CHRISTI inimicos se exhibuerint, nemo dubitat, qui quantum à Saracenis paruipendátur, non ignorat. Vnde cùm coram prædictis eorum patribus, licet admodum paucis, Saracenorum multitudo tanquam à
Psal. 103. facie tonitrui trepidaret, istorum inertiam, nisi Francos & Occidentales populos secum haberent, plusquàm sexum fœmineum non formidarent. Ipsi autem cum Saracenis fœdus ineuntes, & inimicorum CHRISTI pace gaudentes; à se autem inuicem pro facili causa diffidentes, lites & iurgia, & bella ciuilia inter se concitantes, & plerumque ab inimicis fidei nostræ contra Christianos auxilium postulantes, vires & expensas, quas ad honorem DEI in paganos cõuertere debuissent, ipsi inaniter in Christianitatis detrimentum inter se consumere, non erubescunt: verbis autem compositis ita mentis propositum palliare didicerunt, foliis pulcherrimis sine fructu velut steriles salices cooperti & ornati; quod qui eos per experientiam pleniùs nõ nouerunt, vix eorum in *corde & corde loquentium* dissimulationes possunt perpendere, & fallacias euitare. Vxores autem suas homines suspiciosi, & zelotypiæ spiritu concitati, sub arcta custodia recludentes, ita studiosè & sollicitè custodiunt, quod fratribus earum & cognatis quantumcunque propinquis vix ad ipsas patet introitus: Ecclesias autem & processiones, & diuini verbi salutiferas prædicationes, & alia ad salutem animarum pertinentia, ipsis adeo interdicunt, quòd vix semel in anno licet eis Ecclesias visitare: quidam tamen ter in hebdomada exire ad balnea cum diligenti custodia suis concedunt vxoribus. Hi autem qui inter ipsos ditiores & potentiores sunt, vt Christiani appareant, & aliquam habeant excusationem, iuxta lectos vxorum suarum erigi faciunt altaria, per quosdam miseros capellanos, & imperitos Presbyterunculos sibi missas celebrari procurantes. Quantò autem Pullanorum vxores arctiùs recluduntur, tantò studiosiùs mille artibus, &

infinitis

infinitis machinationibus foramina reperire satagunt,& nituntur. Sortilegiis enim
& maleficiis & abominationibus innumeris à Surianis & Saracenis mulieribus su-
prà modum & incredibiliter sunt instructæ. His autem qui de remotis partibus &
longinquis regionibus causâ deuotionis, & ad eorum subsidiū adueniunt Peregri-
nis,cum laboribus maximis,& intolerabilibus expensis, se & sua Domino offeren-
tes,non solùm ingrati, sed multifariè molesti existunt. Mallent enim otio semper
torpere, & desideriis carnalibus satisfacere, quàm ruptis & deficientibus treugis
conflictum cum Saracenis habere. Postquam autem in hospitiorum immoderato
pretio,& mercimoniis & concambio,& aliis multimodis negotiationibus circum-
uenientes & depauperantes Peregrinos, in immensum ditati sunt, tunc demum
CHRISTI pugiles, & pro CHRISTO exulantes contemtui & derisui habētes,mul-
tis iniuriis & contumeliis affligunt,*filios Hernaudi*,tanquam fatuos,& idiotas,eos ap-
pellantes,& quod * vindicaturi sua forent, eisdem quibus compati debuerant, fre- *
quenter improperant. Tanta & longè deterior est hominum reproborum peruer-
sa malitia,& malitiosa peruersitas,qui lætantur cùm malefecerint,& exultant in re- *Prou.2.*
bus pessimis,quibus procella tenebrarum reseruata est in æternum. Ducunt enim
in bonis dies suos,sed in puncto ad inferni nouissima descendent. Quemadmodū *Iob 21.*
enim impiorum malitiam detestamur, secundùm quod dicit Propheta: *Vidi præua-* *Psal.118.*
ricantes & tabescebam. Et iterum: *Perfecto odio oderam illos,inimici facti sunt mihi:* ita bo- *Psal.138.*
nos,si qui sunt inter eos,in Domino commendamus. *Si aliquis igitur propter hæc præ-*
dicta mihi irascitur, de se ipso quod huiuscemodi sit, videbitur confiteri. Illi autem qui LXXIII.
de *Ianuensium,Pisanorum*, & *Venetorum* præclaris ciuitatibus, & de aliis Italiæ parti-
bus in Syria commorantur,quorum Patres,& prædecessores de CHRISTI inimi-
cis gloriosè triumphantes immortale nomen, & æternam coronam sibi acquisie-
runt,valdè formidabiles existerent Saracenis, si cessante inuidiâ & insatiabili aua-
ritiâ,pugnas & immortales discordias inter se non haberent. Quoniam autem fre-
quentiùs & libentiùs contra se inuicem, quàm contra perfidam Paganorum gen-
tem præliantur, negotiationibus verò & mercimoniis plusquàm CHRISTI præliis
implicantur,lætificant & securos reddunt inimicos nostros,qui parentes eorum vi-
ros pugnaces & strenuos,quondam maximè formidabant. Sunt alii homines à LXXIV.
diebus antiquis sub diuersis dominis in terra commorantes, sub Romanis,Græcis,
Latinis & Barbaris,Saracenis & Christianis, vicibus subalternis longo tempore iu-
gum passi seruitutis; vbiq; serui,semper tributarii,ad vsus agriculturæ,& ad alias in-
feriores necessitates,dominis suis reseruati;prorsus imbelles,& præliis velut mulie-
res inutiles, exceptis quibusdam qui inermes & ad fugam expediti, arcubus & sa-
gittis tantum vtuntur.Hi *Suriani* nuncupantur, vel à ciuitate dicta Sur,quæ inter Sy-
riæ ciuitates magnam à priscis temporibus obtinet præminentiam; vel à Syria,Y
conuersa in V,Suriani dicuntur, qui in scripturis antiquis *Syri* nominantur. Sunt
autem homines magna ex parte infideles, duplices, & more Græcorum velut vul-
pes dolosi,mendaces & inconstantes,amici fortunæ, proditores, & qui ad munera
facilè inclinantur, aliud in ore, aliud in corde habentes, furtum & rapinam quasi
pro nihilo reputantes: secreta Christianorum, pro modico pretio facti explorato-
res,nuntiant Saracenis, inter quos nutriti sunt, quorum etiam linguâ libentiùs v- *Psal.105.*
tuntur,quàm aliâ, & quorum mores peruersos ex parte magna imitantur. Com-
mixti sunt enim inter eos, & didicerunt opera eorum, vxores suas more Saraceno-
rum recludentes, & tam ipsas quàm filias suas linteaminibus vndique ne videri
possint inuoluentes; barbas autem sicut Saraceni, Græci, & sicut omnes ferè Orien-
tales non radunt,sed cum magna diligentia eas nutrientes,in ipsis quam plurimùm
gloriantur, virilitatis signum, vultus honorem, hominis auctoritatem & gloriam,
ipsam barbam reputantes. Sicut autem apud Latinos Eunuchi, qui barba penitus
carent,indecentes & quasi effœminati censentur, ita ipsi pro summo habēt oppro-
brio non solùm si barbæ radantur, sed etiam si vnus ab eis pilus extrahatur. Vnde
nuntii *Dauid*,quibus *Naas* Rex Ammonitarum in contemptū Dauid,dimidias bar- *2.Reg.10.*
bas rasit, aliam partem radere noluerunt, sed absconderunt se in Hierico donec
barbarum recuperassent honorem. Vnde cùm *Comes Edessanus Baldouinus* more O-
rientalium barbam nutriuisset, eò quòd filiam ducis nobilis Armeni natione, sed
Græci fide, nomine Gabrielis, in vxorem duxisset, vt a socero suo diuite, ipse pauper

posset extorquere pecuniam, dixit ei quòd necessitate coactus barbam suam pro magna summa pecuniæ quibusdam creditoribus suis obligasset: at ille dolens & admirans valdè, & opprobrium sempiternum filiæ suæ, & generis sui cupiens euitare, triginta milia bisantiorum hac conditione dedit illi, quòd de cætero nullâ paupertate compellente, nullo casu cõtingente, barbam suam præsumeret obligare. Vtuntur autem Suriani in sermone vulgari, linguâ Saracenicâ: litterâ etiam & scripturâ Saracenicâ vtuntur in contractibus & negotiationibus, & in omnibus aliis, exceptis Diuinis Scripturis, & aliis spiritualibus, in quibus literâ Græcâ vtuntur: vnde in diuinis officiis laici eorum, qui non nisi linguam Saracenicam nouerunt, eos non intelligunt: cùm tamen Græci, qui eâdem linguâ in vulgari & in scripturis vtuntur, sacerdotes suos in Ecclesiis, & in litterali sermone, qui idem est cum vulgari, intelligant. Consuetudines autem & institutiones Græcorum in diuinis officiis, & in aliis spiritualibus Suriani penitus obseruant, & eis tanquam superioribus suis obediunt. Latinorum autem Prælatis, in quorum diocesibus commorantur, non corde, sed ore tantùm, & superficialiter se dicunt obedire, timore scilicet secularium dominorum: habent enim proprios Episcopos Græcos; nec Latinorum excommunicationes, vel alias quascunque sententias in aliquo formidarent, nisi ab eorum communione, in contractibus & in aliis necessitatibus laici nostri se subtraherent: dicunt enim inter se quòd Latini omnes excommunicati sunt, vnde non possunt aliquos aliquâ sententiâ innodare. In Niceno enim Concilio, quod vnum est ex quatuor principalibus Conciliis quæ ab Ecclesia tanquam quatuor Euangelia, sine retractatione recipiuntur, in quo trecenti decem & octo fuerunt Episcopi, inter alia multa dictum fuit, & determinatum, *Spiritum Sanctum à Patre procedere*; & in fine omnes qui prædicto concilio aliquid adderent vel subtraherent, anathematis sententiâ constrinxerunt. Licet autem expressum fuerit, quòd à Patre Spiritus Sanctus procederet, non tamen ipsum à Filio procedere negauerunt. Multa enim à principio expressa non fuerunt, quæ postea propter remouendos errores à sanctis subsequentibus determinata & declarata fuerunt. Vnde vbi Græci habent in Symbolo, *Et in Spiritum Sanctum Dominum & viuificantem, qui ex Patre procedit:* Latini dicunt expressiùs, *Qui ex Patre Filioq; procedit.* Similiter vbi Græci dicunt, *Spiritus Sanctus à Patre non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Latini addiderunt, *Spiritus Sanctus à Patre & Filio*: non tamen aliud, hoc est contrarium addiderunt. Sic enim prædicta sententia intelligitur, & est data contra illos qui contrarium addidissent. Quemadmodum Paulus in Epistola ad Galatas ait: *Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit.* Certum est autem quòd multa alia quam euangelizauit Paulus, euangelizata sunt à sanctis, sed non contraria. Sic enim huiusmodi prohibitiones intelliguntur. Vnde tam Græci, quàm Suriani occasione symboli, quod in Nicena Synodo composuerunt sancti Patres, miserabiliter decepti, negant à Filio procedere Spiritum Sanctum, cùm tamen Dominus IESVS insufflans in discipulos & dicens; *Accipite Spiritum Sanctum*, manifestè ostenderit ipsum spirare Spiritum Sanctum; & quòd ab ipso sicut à Patre procedit, tanquam nexus & amor amborum. Vnde in Euãgelio ipse dicit: *Ego noui virtutem de me exiisse:* virtute enim Spiritus Sancti ab eo exeunte seu procedente, sanauit mulierem, quæ vestimenti eius fimbriam tetigerat. Cùm ipse enim ad Patrem dixerit, *Omnia mea tua sunt, & omnia tua mea sunt*; patet quòd sicut Spiritus Sanctus est Patris, ita est & Filii, quemadmodũ dicit beatus Paulus Apostolus: *Misit DEVS Spiritum Filii sui in corda nostra, in quo clamamus Abba, pater.* Et beatus Ioannes in Epistola Canonica de CHRISTO: *vnctio eius docet vos de omnibus.* Et iterum: *vnctio quam accepistis ab eo, maneat in vobis.* Ex quibus apertè patet, quòd Spiritus Sanctus siue vnctio, quod idem est, sicut est Spiritus Patris, ita est Spiritus Filii; & sicut Pater mittit eum, ita Filius mittit ipsum: Ipso testante qui ait, *Cùm assumptus fuero à vobis, mittam eum ad vos.* Et ita Spiritus Sanctus communis est duarum personarum ab vtraq; procedens. *Fluuius igneus & rapidus*, ait Daniel, *egrediebatur à facie eius.* Propter hæc sicut omnes Latini Spiritum Sanctum à Filio procedere confitentur, ità qui sapientiores sunt inter Græcos eandem sententiam non negant, licet formam verborum non recipiant, eò quòd nusquam apud se, talem verborum formam, scilicet, *Procedit à Filio*, reperiant. Cùm igitur tam Græci quàm Suriani, vt prædictum est, omnes Latinos excommunicatos reputent, altaria suprà quæ

Marginal references: Gal. 1. — Ioan. 20. — Matth. 9. — Ioan. 17. — Rom. 8. — Ioan. 2. — Ibidem. — Ioan. 16. — Dan. 7.

quæ Latini celebrauerunt diuina, priusquam in ipsis celebrent, abluere consueuerunt. Sacramentis etiam nostris nullam exhibent reuerentiam, nec assurgere volunt, quãdo corpus Domini ad visitãdos infirmos, nostri deferunt sacerdotes. Cùm autem sancta Romana Ecclesia, & omnes Occidentales ad imitationem Domini, ex azymo pane sacramentum conficiant: Dominus enim postquam secundùm ri- *Matth.26.*
tum Iudæorum cum azymis agnum manducauit Paschalẽ, panem, quo vtebatur in cœna, in corpus suũ conuertit: ipsi contra mysterium ex fermentato pane cõficiunt sacramenta. Expurgato enim fermento veteri malitiæ & nequitiæ in azymis since- *1.Cor.5.*
ritatis & veritatis mysticè instruimur epulari. Sed & in multis aliis sanctæ & summę *Romanæ Ecclesiæ*, à qua propriâ authoritate recesserunt, ipsi schismatici contradicunt, contra DEI dispositionem: qui Romanam ciuitatem totius mundi Metropolim & capitaneam, sicut in temporalibus omnibus præerat, ita in spiritualibus vniuersis fidelibus voluit præfuisse. *Cephas* enim, qui simpliciter caput interpretatur, id *Ioan.10.*
est *Petrus*, totius mundi caput à Domino est constitutus, dicente Domino absque aliquorum exceptione: *Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis.* Et *Matth.16.*
iterum; *Pasce oues meas:* non dixit tantùm Latinos vel Occidentales, sed simpliciter *Ioan 21.*
oues meas, vt esset vnum ouile & vnus pastor. Patet ergò cùm super hanc Petram *Ioan.10.*
pro qua Dominus rogauit, vt non deficeret fides eius, post CHRISTVM ædificata *Luc.22.*
sit & fundata CHRISTI Ecclesia, quòd omnes qui ab Ecclesia Romana recedunt, quia absque fundamento ædificant, in vanum laborantes, & ab eo qui à Domino Cephas vocatus est separati, acephali & monstruosi homines, meritò sunt reputan- *Ioan.1.*
di. *Quartas* autem *nuptias* Suriani sicut & Græci non admittunt. Sacerdotes autem eorum & diaconi licet in prædictis ordinibus matrimonia non contrahant, *Actor.8.*
vtuntur tamen vxoribus cum quibus ante sacros ordines contraxerunt. Subdiaconatum verò sacrum ordinem non reputant. Paruuli eorum statim post baptismum à simplicibus sacerdotibus in frontibus *chrismate* consignantur, quod non est concessum vel licitum apud Latinos, nisi Episcopis & supra, qui locum in Ecclesia DEI obtinent Apostolorum: per impositionem enim manuum Apostolorum Spiritus Sanctus ad robur & confirmationem conferebatur: cuius impositionis manuum locum obtinet prædictum sacramentum. Diem autem *Sabbathi* adeò sollemnem reputant, quòd non licet alicui eorum in Sabbatho ieiunare, excepto tantummodo Sabbatho sancto Paschæ. Sollemniter autem sicut in die Dominica, in Sabbatho diuina celebrant, & carnes in ea manducantes, more Iudæorum splendidè epulantur. Hæc autem sollemnis obseruatio à Latinis reprobata est; ne Iudaizare videantur.

Sunt præterea in Terra Sancta & in aliis partibus *LXXV.*
Orientalibus, aliæ Barbaræ nationes, à Græcis & Latinis in multis dissidentes, quorum alios *Iacobitas* appellant, à quodam magistro suo dicto Iacobo, cuiusdam Alexandrini Patriarchæ discipulo. Hi à multis iam temporibus à Constantinopolitano Patriarcha Dioscoro excommunicati, & ab Ecclesia Græcorum sequestrati, maiorem partem Asiæ & totius tractus Orientalis inhabitabãt: quidam inter Saracenos; alii autem proprias absque infidelium consortio occuparunt regiones: scilicet Nubiam, quæ contermina est Ægypto, & magnam Æthiopiæ partem, & omnes regiones vsq; in Indiam, plusquam quadraginta regna, vt asserunt, continentes. Omnes autem sunt Christiani, à beato Matthæo Apostolo & aliis Apostolicis viris ad CHRISTI fidem conuersi. Sed posteà inimico superseminante zizania, lamentabili *Matth. 13.*
& miserabili errore longo tempore obtenebrati, paruulos suos in vtroque sexu more Saracenorum ex magna parte *circumcidentes*, non prudenter attendunt, quòd Baptismi gratia superueniens, carnis euacuauit circuncisionem, quemadmodum fructu adueniẽte flores decidunt & marcescunt. Vnde & beatus Paulus ad Galatas sic ait: *Si circuncidamini, CHRISTVS nihil vobis proderit.* Et iterum: *Testificor omni homini* *Gal.4.*
circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Euacuati estis à CHRISTO, qui in lege iustificamini; à gratia excidistis. Alius autem error ipsorum est non minor prædicto, quòd *confessiones* peccatorum suorum non sacerdotibus, sed soli DEO latenter faciunt, ponentes thus iuxta se in igne tanquam cum fumo peccata sua ascendant coram Domino. Errant miseri non intelligentes Scripturas; & pereunt ex defectu doctrinæ, vulnera sua medicis spiritualibus abscondentes, quorum est inter leprã & lepram discernere, & peccatorũ circũstantias pensando pœnitentias in-

Matth.18. iungere,& secundùm claues sibi traditas ligare & soluere, & pro confitentibus sibi
Luc.17. specialiter orare. Vnde Dominus in Euangelio ait leprosis: *Ostendite vos sacerdotibus.*
Matth.3. Et de beato Ioanne Baptista legimus,quòd baptizabantur ab eo confitentes peccata sua. Erubescentia autem & pudoris anxietas, & confitentis humilitas,maxima pars est pœnitentiæ. Proniores autem ad peccandum efficiuntur,qui turpitudines
Prou.28. suas hominibus non æstimant reuelandas. Cùm tamen scriptum sit: *Qui abscondit peccata sua,non dirigetur: qui autem deliquerit & confessus fuerit,misericordiam consequetur.* Tertius error est prædictorum Iacobitarum seu Iacobinorum,& ignorantia crassa, & quasi tenebræ palpabiles, quòd plures eorum ante baptismũ paruulos suos cum ferro calido adurentes & signantes, in frontibus imprimunt *cauterium.* Alii autem in modum Crucis in ambabus genis, seu temporibus in modum Crucis infantes suos consignant;peruersè putantes eos per ignem materialem expiari, eò quòd in Euangelio beati Matthæi scriptum sit, quòd beatus Ioannes Baptista de CHRISTO
Matth.3. dixerit: *Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne:* cùm tamen omnibus fidelibus liqueat,quòd in igne spirituali,id est,Spiritu Sancto fiat peccatorum remissio,& non in igne visibili. Vnde Dominus frequenter in Prophetis arguit filios Israel,eisdem terribiliter comminando, eò quòd more Gentilium filios traiiciebant per ignem.
Deut.18. Ait enim Dominus in Deuteronomio per Moisen Prophetam: *Caue ne imitari velis abominationem illarum gentium;nec inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiam, ducens per ignem.* Et constat omnibus Christianis quòd Dominus noster vel eius Apostoli, seu aliqui Patres sancti huiusmodi consuetudinem in Ecclesia non reliquerunt,neque tales adustiones fieri mandauerunt. Horum verò qui inter Saracenos commorantur, tam Iacobinorum, quàm Surianorum in brachiis Cruces ex ferro calido impressas,aspeximus: Ipsi autem ad Paganorum distinctionem,& ob sanctæ Crucis reuerentiam Crucis characterem sibi imprimi asserebant. Cùm autem à Græcis & Surianis diligenter inquireremus ob quam causam Iacobitas detestarentur, & eos à suo eiecissent consortio;hanc esse causam præcipuam asserebant; quòd in damnatam & pessimam hæresin incidissent, *vnam naturam* tantùm, quemadmodum vnam personam in CHRISTO esse asserentes.Huiusmodi enim hæretici in concilio Chalcedonensi excommunicati sunt & condemnati. Quorum quidam peruersè asserebant CHRISTVM post humanam assumptionem, nõ ex duabus naturis existere,sed solùm in eo diuinam naturam permanere. Hunc errorem introduxit *Eutyches* Constantinopolitanus Abbas. Alii autem ex duabus naturis,vnam in CHRISTO asserunt naturam. Quidam Alexandrini Episcopi,Theodosius scilicet & Galanus,huius erroris authores extiterunt. Constat autem quòd secundùm naturam humanitatis, Dominus IESVS CHRISTVS esuriuit & sitiuit,& alias necessitates
Ioan.8. sustinuit,mortem etiam in cruce pertulit: Secundùm naturam diuinitatis mortuos
Ibidem. suscitauit,& alias virtutes operatus est;secundùm quam ipse de se dixit: *Antequam Abraham fieret,ego sum.* Et iterum: *Ego principium qui & loquor vobis.* Et rursum: *Ego &*
Ioan.10. Ioan.1. *Pater vnum sumus.* Secundùm humanam naturam idem ait: *Pater maior me est.* Et
Matth.21. iterum de calice transferendo: *Non sicut ego volo,sed sicut tu vis.* Cùm autem diligentissimè à prædictis Iacobinis inquisissem vtrum vnam tantùm in CHRISTO naturam esse affirmarent, ipsi nescio si timore, vel aliâ ratione ducti negauerunt. Cùm autem quærerem quare vno tantùm digito se signarent, respondebant quòd vnitate digiti,vnam diuinam essentiam, tribus autem partibus Trinitatem designabant: In nomine Trinitatis & vnitatis signaculo Crucis sese munientes. Græci tamen & Suriani eis obiiciebant quòd propter vnitatem naturæ quam in CHRISTO credebant,vno tantùm digito se signarent. Quidam autem eorum vtuntur litterâ Chaldæâ,alii Arabicâ quæ Saracenica dicitur. Laici autem eorum secundùm diuersas nationes & prouincias,diuersis vtuntur idiomatibus in sermone vulgari.Linguam autem Clericorum suorum,quâ in diuinis Scripturis vtuntur,non intelligunt. Licet enim litterâ vtantur Saracenicâ, vulgare tamen Saracenicum non repræsentat, sed quoddam proprium idioma,quod non nisi à litteratis intelligitur.

LXXVI. Sunt aliæ nationes non solùm in Terra Sancta, vel inter Saracenos, sed seorsum per se in maiori parte Indię habitantes. Hos autem *Nestorinos* seu *Nestorianos* appellant,a quodam hæresiarcha Nestorio, qui peruersâ doctrinâ suâ ex magna parte Orientalem regionem letaliter infecit,& maximè illos qui in terra potentissimi Principis,quem

presbyterum

presbyterum Ioannem vulgus appellat, commorantur. Hi omnes Nestoriani sunt cum Rege suo, qui cum Iacobinis longè plures esse dicuntur, quàm Latini vel Græci. Vt enim de his qui seorsum habitant, quorum infinitus est numerus, taceamus; inter Saracenos non pauciores, vt dicitur, sunt Christiani infidelibus coniuncti, & eorum dominationi subiecti, quàm sint ipsi Saraceni; qui licet Machometi legem pestiferam recipere noluissent, ab hæreticis tamen miserabiliter sunt corrupti. Prædictus autem perditionis filius *Nestorius*, Constantinopolitanus Episcopus, & omnes illius sequaces beatam Virginem *Mariam negant esse matrem DEI.* Concedunt tamen quòd mater est CHRISTI hominis, aliam asserentes personam diuinitatis in CHRISTO, & aliam humanitatis: & secundùm duas naturas, duas in CHRISTO distinguentes personas: nec vnum CHRISTVM in verbo DEI & carne credunt; sed separatim atque seiunctim alterum Filium DEI, alterum filium hominis affirmant. Hæc autem detestabilis hæresis in Ephesina synodo, in qua fuerunt Patres trecenti, reprobata est & condemnata. Sicut enim anima rationalis & caro, vnus est homo; ita DEVS & homo vnus est CHRISTVS. Licet enim alia sit natura animæ, alia carnis; non est tamen alius homo secundùm animam, alius secundùm carnem. Et quamuis alia sit natura ferri, alia ignis: vna tamen res est ferrū ignitum. Secundùm prædictam hæresin huiusmodi loquutiones non sunt concedendæ: *CHRISTVS est DEVS & homo: Filius DEI mortuus est, & sepultus*: quia secundùm quod est filius DEI, impassibilis extitit, & immortalis. Cùm tamen dicat Isaias: *Paruulus natus est nobis;* Isaia 9. *& vocabitur nomen eius DEVS fortis*: Et ita puer paruulus fuit DEVS; quod est contra peruersam istorum doctrinam. Similiter de filio DEI Hieremias: *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est*: Baruch 3. cùm tamen secundùm quod est DEVS sit inuisibilis. Et beatus Paulus: *Misit DEVS filium suum natum ex muliere, factum sub lege.* Gal. 4. Ex quo manifestum est quòd Filius DEI fuit Filius Virginis, & ita Maria fuit mater DEI. *Homo enim natus est in ea, & ipse fundauit eam Altissimus.* Psal. 86, 5. Igitur homo qui natus est ex Maria Virgine, creauit eam, & ita homo ille fuit DEVS. Similiter concedemus, quòd puer ille sydera creauit, & ab æterno fuit Patri consubstantialis & æqualis. *Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis.* Ioan. 1. Cùm enim ipse de se dicat: *Ego principium, qui & loquor vobis*: Ioan. 8. non est dubium alicui sani capitis, quin illa eadem persona, quæ est principium & creatrix omnium, loqueretur hominibus: & ita patet absque vlla ambiguitate, quòd eadem est persona diuinitatis & humanitatis, quod tamen negant miseri Nestoriani. Chaldæa autem litterà vtuntur in diuinis scripturis; & ex fermentato diuina more Græcorum conficiunt.

LXXVII. Quidam autem homines circa iuga Libani in Phœnice prouincia, non longè ab vrbe Bibliensi inhabitantes, numero nō pauci, arcubus & sagittis in prœliis edocti & expediti, *Maronitæ* nominantur, à quodam magistro suo Marone hæretico, qui *vnam voluntatem*, & vnam tantùm operationē in CHRISTO asserebat: cuius erroris author extitit quidam Antiochenus Episcopus *Macarius*. Hic autem cum suis cōplicibus in sexta Constantinopolitana synodo, ad quam centum quinquaginta Patres conuenerunt, condemnatus est, & tāquam hæresiarcha, vinculo anathematis innodatus ab Ecclesia fidelium est eiectus. Sicut enim in homine puro alia est voluntas rationis, alia sensualitatis; ita in CHRISTO alia fuit voluntas humanitatis, secundùm quam voluit manducare, & bibere, & calicem passionis à se transferri; alia diuinitatis, quæ eadem fuit cum voluntate Patris. Has autem duas voluntates manifestè aperuit, cùm dixit: *Non sicut ego volo, sed sicut tu vis.* Matth. 26. Quis autem ignorat quòd manducare & bibere, & aliæ huiusmodi necessitates, quæ fuerunt in CHRISTO homine, operationes sint humanitatis, & ad immutabilem diuinitatem non pertinent? Mortuos autem suscitare, & animam post mortem resumere, ad humanitatem non pertinet, sed tantùm ad diuinitatis potentiam. Ex quibus manifestum est aliam esse operationem humanitatis, aliam diuinitatis. Similiter & de duplici cuiuslibet hominis voluntate beatus Apostolus Paulus in Epistola ad Romanos manifestè nos instruit, ita dicens: *Non enim quod volo, bonum ago; sed quod odi malum, illud facio.* Rom. 7. Ecce quanta pugna est inter voluntatem rationis & voluntatem sensualitatis. Et iterum ait: *Velle mihi adiacet, perficere autem bonum non inuenio*: spiritus enim promptus est, secundùm voluntatem rationis; caro autem infirma, Matth. 26. secundùm sensualem voluntatem: secundùm quam alius cinxit Petrum, & Ioan. 21.

duxit quò non voluit, qui tamen ſponte reuerſus Romam, voluit crucifigi voluntate rationis. Has autem duas voluntates exprimit Paulus Apoſtolus per duas leges in homine repugnantes, ſic dicens: *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.* Prædictus igitur Maro diabolicâ illuſione imprudenter obcæcatus, multos habuit erroris ſui ſequaces, quos Maronitas appellant, qui per annos ferè quingentos ab Eccleſia ſancta & conſortio fidelium ſequeſtrati, ſeorſum ſacramenta ſua conficiebant. Qui tamen poſtea reuertentes ad cor in præſentia venerabilis Patris Aimerici Antiocheni Patriarchæ fidem catholicam profitentes, & errorem prædictum abiurantes, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſequuti ſunt traditiones. Vnde cùm omnes alii Orientales Prælati, exceptis duntaxat Latinis, *annulis* & *mitris pontificalibus* non vtantur, nec *baculos paſtorales* geſtent in manibus, nec vſum habeant *campanarum*, ſed percuſſis baculo vel malleo tabulis populum ad Eccleſiam ſoliti ſunt congregare; hi prædicti Maronitæ, in ſignum obedientiæ, conſuetudines & ritus obſeruant Latinorum. Vnde & eorum Patriarcha interfuit generali concilio Lateranenſi, ſub venerabili Papa Innocentio tertio in vrbe Romana ſollemniter celebrato. Vtuntur autem Chaldæâ litterâ, & vulgari idiomate Saraceno.

Rom. 7.

LXXVIII. Populus autem *Armenorum*, qui in Armenia prouincia propè Antiochiam inter Chriſtianos & Saracenos ſeorſum inhabitat, ab omni Chriſtianorum natione, ritus habens ſingulares & proprias obſeruationes, ſeiunctus eſt, & diuiſus. Habent autem prædicti Armeni proprium primatem, quem *Catholicon* appellant, cui cum ſummo honore & reuerentia omnes à minimo vſque ad maximum tãquam alteri Papæ obediunt. Inter hos autem & Græcos inexorabiles ſunt diſcordiæ, & diſſenſiones implacabiles; & inuicem alii aliorum ritus & inſtituta deteſtantur. Habent autem proprium idioma, & proprias litteras, & in vulgari ſermone diuinas ſcripturas pronunciant, ita quòd ſacerdotes, & clerici eorum à laicis in Eccleſiis intelliguntur, ſicut dictum eſt de Græcis. *Natiuitatem* autem *Domini* ſecundùm carnem, non celebrant, ſed in diebus Natalis Domini ipſi ieiunant. Finito autem ieiunio, in die apparitionis Domini, ſimul cum ſollemnitate apparitionis feſtum celebrant Baptiſmi Dominici, & eodem die feſtũ ſpiritualis Dominicæ natiuitatis aſſerunt ſe celebrare: cùm tamen Dominus propriè non poſſit dici regeneratus ſeu renatus, eò quòd in aquis baptiſmi purgatus non fuerit, qui peccatum originale non habuit; qui etiam actuale peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. *Quadrageſimam* verò, quæ eſt ante Dominicam reſurrectionem, ita arctiſſimè ieiunando obſeruãt, quòd non ſolùm à carnibus & caſeo, & ouis, & lacte abſtinent; ſed etiam piſces non manducant, oleo non vtuntur, vinum non potant: ſi tamen ieiunium dici debeat: nam fructus & legumina quoties placet eis in die, manducãt. Vt autem manifeſtiùs æmulis ſuis, Græcis ſcilicet & Surianis, contradicere videantur, in quibuſdam ſextis feriis carnes edunt. *Aquam* autem *cum vino* in Sacramento ſanguinis CHRISTI non ponunt: in quo ritu peruerſo non modicum errare conuincuntur. Nam Dominus noſter IESVS CHRISTVS ſecundùm morem non ſolùm Iudæorum, ſed omnium Orientalium, qui nunquam puro vino vtuntur, in cœna poſuit menſam, miſcuit vinum, ex vino lymphato Sacramenta conficiens. Vino enim non temperato in partibus illis nemo commodè valet vti. Vnde beatus Cyprianus de hac vini cum aqua commixtione, ſic ait: *Si quis de anteceſſoribus noſtris vel ignoranter, vel ſimpliciter non obſeruauit & tenuit, quod nos Dominus facere exemplo & magiſterio docuit, poteſt ſimplicitati eiuſdem indulgentiâ Domini venia concedi. Nobis non poteſt ignoſci: qui nunc à Domino admoniti & inſtructi ſumus, vt calicem Domini cum vino mixtum, ſecundùm quod Dominus obtulit, offeramus.* Ex hoc igitur manifeſtum eſt quòd Dominus calicem vini mixti in cœna obtulit. Vnde prædicti Armeni in altaris Sacramento nec Dominum imitantur, nec obſeruant myſterium. Aqua enim, quæ labilis & fluxibilis eſt, populum mortalem & fluxibilem deſignat. Vnde aqua vino commiſcetur, vt tam CHRISTO, quàm ſanguini redemptionis noſtræ populus ſociandus eſſe deſignetur. Nam ſi vinum tantùm quis offerat, ſanguis CHRISTI incipit eſſe ſine nobis: Si verò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine CHRISTO: nec ſignificatur prædicta coniunctio, cùm *Sacramentum debeat eſſe ſacræ rei ſignum.* Non igitur debet in calice Domini, aut vinũ ſolum aut aqua ſola offerri, quia vtrunque

1. Pet. 2.

Ioan. 19.

vtrunque ex latere eius in passione sua legimus profluxisse. Licet autem Armeni *Ioh.19.*
summo Pontifici, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ obedientiam promiserint, quando
scilicet Rex eorum ab Imperatore Romano *Henrico*, terram suam recepit, & coronã
regiam ab Archiepiscopo Maguntino suscepit; ritus tamẽ veteres, & consuetas ob-
seruationes mutare noluerunt. Est præterea in regione Orientali quidam alius LXXIX.
Christianorum populus bellicosus valdè, & in præliis strenuus, fortis robore, & po-
tens innumerâ pugnatorum multitudine; Saracenis valdè formidabilis: Persis &
Medis & Assyriis, in quorum confinio commoratur, & ab infidelibus populis vn-
dique clauditur, frequenter valdè damnosus in expeditionibus extitit. Hi homines
Georgiani nuncupantur, eò quòd sanctum Georgium, quem in præliis suis contra
gentem incredulam aduocatum habent & patronum, & tãquam signiferum, cum
summa reuerentia colunt & adorant, & prę aliis sanctis specialiter honorant. Vtun-
tur autem Græco idiomate in scripturis diuinis, & Græcorum consuetudines in sa-
cramentis obseruant. Clerici eorum rotundas habent *coronas*, laici verò quadratas.
Quotiescunque Dominicum Sepulchrum visitaturi peregrè adueniunt, absq; tri-
buto aliquo cum erectis vexillis ciuitatem sanctã ingrediuntur. Saraceni enim nul-
lo modo molestare præsumunt, ne fortè cùm ad propria reuersi essent, aliis Sarace-
nis sibi vicinis, vicem rependerent. Nobiles autem mulieres eorum more Amazo-
num tanquã milites armis vtuntur in præliis. Hi valde indignati sunt comminantes
Principi Damasceno *Corradino*, eò quòd absq; eorum voluntate muros Hierusalem
euertere præsumpsisset, cùm populus Latinorum ciuitatem Damiatæ obsidebat.
Crines autem & barbas nutrientes vnius ferè cubiti longitudine, pileis in capitibus
vtuntur. Illi verò Christiani qui in Africa & Hispania inter Occidentales Sara- LXXX.
cenos commorantur, *Mosarabes* nuncupati, Latinam habent litteram, & Latino ser-
mone in scripturis vtuntur, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sicut alii Latini, cum omni
humilitate & deuotione obediunt, ab articulis fidei vel sacramentis in nullo deuiã-
tes. Constituunt autem sacramentum altaris de pane Azymo quemadmodum alii
Latini. Sanctam autem Eucharistiæ formam quidam eorum in septem partes diui-
dunt; alii verò in nouem, cùm tamen Romana Ecclesia, & alii eidem subiecti, ipsam
Eucharistiam in tres tantum portiones partiantur. Huiusmodi autem partitio cùm
non sit de substantia sacramenti, nõ variat, vel impedit virtutẽ sacramenti. Sunt LXXXI.
aliæ miserabiles in partibus Orientis nationes, DEO odibiles, & hominibus cõtem-
ptibiles & abiecti, quorum quidam dicuntur *Essæi*, de genere Iudæorum descendẽ-
tes: quorum quidam vitam post mortem & dogmatizant, & recuperare sperãt. Ma-
trimonia autem non contrahunt, vt caueant fœminarum intemperantiam, quas
nunquam vni viro fidem credunt seruare. Alii matrimonia contrahunt, & cũ præ-
gnantibus non concumbunt, vt ostendant quia nõ causâ voluptatis, sed causâ pro-
creandæ prolis, vxoribus commiscentur. Animarum autem post mortem, vel sup-
plicia denegant, vel honores. Sed quia his sectis sinistrè incedunt, laborem suum
infatuati perdunt. Ex his *Assassini* præmemorati dicuntur habuisse principium.
Vnde adhuc in parte scripturam retinent Iudæorum, ex Hebræo & Chaldæo litte-
ras habentes permixtas. Alii sunt *Sadducæi*, qui resurrectionem mortuorum non
credunt, libros tamen Moysi recipiunt, sed eos non intelligunt. Vnde Dominus in
Euangelio redarguit eos dicens: *Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem DEI.* *Matth.22.*
Cumque introduxisset hanc authoritatem ex libris Moysi: *Ego sum DEVS Abraham,
& DEVS Isaac, & DEVS Iacob*, conuincens eos concludit in hunc modum: *Non
est DEVS mortuorum, sed viuorum.* Alii sunt *Samaritani*, litteram habentes Hebræam,
sicut Iudæi: Moysi pentateuchum tantùm recipiunt, Prophetas autem & alias Iu-
dæorum scripturas non admittunt. Cùm autem Salmanazar Rex Assyriorum de- *4.Reg.17.*
cem tribus Israël captiuasset, prædictos Samaritanos loco Iudæorum, vt terras ex-
colerent, in Samariam transmisit. Cùm autem ad prædicationem Apostolorum re- *Actor.8.*
cepisset Samaria verbum DEI, quidam eorum in errore antiquo remanserunt; qui-
bus Dominus ideo vuluam sterilem, & vbera arentia tradidit; in tãtum terram ma-
ledictam & reprobam æternis incendiis deputatam ariditate & sterilitate conde-
mnauit, quòd vix trecenti eorũ vt dicitur in vniuerso mundo superstites reperiun-
tur. Alii autem ex *Iudæis* libros Moysi & Prophetas, & totum Vetus Testamentum
ad litterã tantùm recipiunt. Contra quos ait Apostolus Paulus: *Littera occidit, spiritus* *1.Cor.3.*

Iob.6. *spiritus autem viuificat*. Et Dominus in Euangelio: *Spiritus est qui viuificat, caro nō prodest quicquam*; id est, intelligentia carnalis. Ex quo patet quòd Diuina Scriptura nihil Psal.68. prodest Iudæis, immò nocet eis, sicut dicit Propheta Dauid: *Fiat mensa eorum in laqueum, & in retributionem & in scandalum: Obscurentur oculi eorum ne videant.* Mensam eorum diuinam scripturam appellans. Maxima autem pars eorum seorsum habitat, in illis partibus Orientis in quibus infra Caspios mõtes Rex Macedonum Alexander eos fertur inclusisse, qui temporibus Antichristi educendi sunt, & ad Terram sanctam reducendi. Inter eosdem montes Caspios & mare, idem Alexander inclusit Gog & Magog, cuius innumerabilis est multitudo quasi arena maris, eò quòd carnibus humanis, & crudis immundorum animalium carnibus vescebantur, eorum abominationes detestatus. Alii autem *Iudæi*, de quibus patres eorum clamauerunt: Matth.27. *Sanguis eius super nos & super filios nostros*, per vniuersum ferè mundum, & Isa.10. in omnem ventum dispersi, vbique sunt serui, vbique tributarii: *fortitudo eorum*, vt ait Isaias Propheta, *conuersa est in fauillam*. Imbelles enim & imbecilles facti sunt quasi mulieres. Vnde singulis lunationibus, vt dicitur, fluxum sanguinis patiuntur. Psal.78. Percussit enim eos DEVS in posteriora & opprobrium sempiternū dedit illis. Postquam Gen.4. enim fratrem suum verum Abel occiderunt, facti sunt vagi & profugi super terram, sicut maledictus Cain, habentes caput tremulum, id est, cor pauidum; die ac nocte timentes, & vitæ suæ non credentes. A Saracenis autem, inter quos habitant, magis habentur odio & contemptui, quàm à Christianis. Cùm enim Christianorum Principum detestabilis auaritia eos propter lucra temporalia sustineat, & Christiana mancipia ipsis habere permittat, & immoderato vsurarum fœnore ab ipsis Christianos spoliari concedat, ipsi apud Saracenos propriis manibus abiectissima & vilia operantes, mancipia & serui sunt paganorū, & extremis conditionibus inter eos cõmorari permittuntur: nec tamen ab ipsis Saracenis, sicut nec à Christianis trucidantur, truncum siluestrem igni deputatū hyemali, & vineam reprobā ad Isaie 5. tempus Domino reseruante, eò quòd fructum pretiosum in fine mundi, quādo reliquiæ Israël saluabuntur, debeat germinare & facere vuas, quæ modo in amaritudine conuersa non facit nisi labruscas. Quemadmodū de ipsis ait Propheta Dauid: Psal.68. *Dominus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas illos, nequando obliuiscantur populi mei.* Ipsi enim mortis CHRISTI nobis memoriā renouant, & ex Scripturis eorum testimoniū sumimus de his quæ pro nobis operatus est Dominus, quemadmodū dicit Dan.9. Daniel: *Occidetur CHRISTVS, & non erit populus eius, qui eum est negaturus.* Et Dauid: Psal.17. *Filii alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.* Nec est aliquis ex Prophetis qui contra ipsos testimoniū non perhibeat pro nobis. Adeò tamen excæcatum est cor populi huius, palpantis & impingentis in meridie, sicut in tenebris; & aures eius aggrauatæ, & clausi oculi eius, quòd non intelligit, neq; aduertit populus insipiens & duræ ceruicis, quàm grauiter in morte CHRISTI Dominum contra se exasperauerunt. Cum enim ante CHRISTI passionem idola colendo, & alia abominabilia operando Dominū multipliciter offendissent, aliquando tradidit eos Dominus in maIudic.4. nus inimicorū suorū, vt seruirent eis, quandoq; decē annis, quandoq; viginti, quanIud.13. doq; autem quadraginta, sicut in libro Iudicum reperitur. Aliquando etiā annis se2.Paral. vlt. ptuaginta in captiuitate Babylonica detenti sunt, & postea à Domino liberati. Post& Ierem.25. quam autem Dominum IESVM occiderunt, licet posteà idola coluisse nō legantur, iam plusquàm annis mille in captiuitate detenti, misericordiam à Domino nonPsal.40. dum sunt consequuti. Sed quemadmodum CHRISTVS ad DEVM orauit: *Tu autem Domine miserere mei; & resuscita me, & retribuam eis*: ita à DEO patre obtinuit; & sicut Deut.32. eis longè ante Moyses prædixerat ex persona Domini dicens: *Mea est vltio & ego reDeut.31. tribuam eis in tempore, vt labatur pes eorum.* Et iterum: *Occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, vt irritetis eum per opera manuum vestraDan.9. rum.* Hanc autem vltimam eorum captiuitatem prædixit Daniel Propheta his verbis: *Ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis eius vastitas, & post finem belli, statuta desolatio, & deficiet hostia & sacrificium, & in templo erit desolationis abominatio, & vsq; ad consummationē & finē perseuerabit desolatio.*

LXXXII. Hi verò qui ab initio recuperationis & liberationis Terræ Sāctæ statum eius pleniùs agnouerunt, & varias alternasq; illius mutationes, decrementa & promotiones diligentiùs inspexerunt, in veritate affirmant, quòd nullum genus hominum, nullaque alia pestis efficacior

fuit

fuit ad nocendum, quàm flagitiosi, & pestiferi homines, scelerati & impii, sacrilegi, fures & raptores, homicidæ, parricidæ, periuri, adulteri, & proditores; cursarii, seu piratæ; rutarii, ebriosi, ioculatores, deciorum lusores, mimi, & histriones; apostatæ monachi; & moniales, meretrices publicæ; & quæ relictis maritis suis lenonibus adhæserant; vel qui fugientes vxores proprias, alias superducebant. Huiusmodi monstruosi homines in partibus Occidentis mare mediterraneum transeuntes, & ad Terram sanctam confugientes quia cælum nō animum permutabant, innumeris flagitiis & sceleribus ipsam commaculantes, tantò audaciùs consueta mala perpetrabant, quantò à notis & propinquis suis magis remoti, sine verecundia peccabant, non Dominum timentes nec hominem reuerentes. Facilitas autem euadendi, & impunitas delinquendi, impietatis eorum habenas relaxabant, eò quòd post facinora perpetrata vel ad Saracenos vicinos CHRISTVM abnegantes fugiebant; vel in galeis, & nauibus seipsos recipientes, ad insulas maritimas transmeabant; vel ad regularium domos quas passim & vbique reperiebant currentes, *perniciosá priuilegiorum libertate impios defendente*, impunè euadebant. Quidam autem, viri sanguinum & filii mortis, in patria sua deprehensi in iniquitatibus & maleficiis suis, mutilationibus membrorum, vel suspendio adiudicati, prece vel pretio plerumque obtinebant, vt in Terram Promissionis sine spe reuertendi perpetuo condemnati exilio, remanerēt. Hi autem non pœnitentiâ compuncti, sed violentiâ coacti Terræ sanctæ incolæ facti, peregrinis hospitia immoderato pretio locantes, modis quibus poterant decipientes incautos, & extraneos homines, & ab eis pecunias negotiationibus indebitis emungentes, miseram vitam de spoliis hospitum suorum sustentabant: siccariis & latronibus, alearum lusoribus, & meretricibus publicis, spe lucri maioris apud se receptacula præparantes: diuitibus autem & potentibus, vt eorum fautores essent, & eos in prædictis iniquitatibus sustinerent, annuum censum reddebant, ad cumulum impietatis & damnationis vtrorumque. Hi enim qui prostibulorum & deciorum principatum & dominum pretio magno acquirebant, à meretricibus & lusoribus maiorem extorquebant pecuniam. Qui autem contra Dominicum præceptum pretium prostibuli accipiunt, omnium peccatorum & abominationum quæ in ipsis fiunt, semetipsos participes constituunt; *consentientes enim & facientes par pœna constringit.* Nonnulli autem ex his quos animi vanitas, & inconstantiæ leuitas impellebant, non tam causâ deuotionis loca Sancta visitaturi peregrè procedebāt, quàm causâ curiositatis & nouitatis ad partes sibi incognitas, transmigrabant: vt mira & inexpertis stupenda, quæ de partibus Orientis audierant, non sine magno labore probarent. Multa enim in partibus illis mirabiliter operatus est Dominus, quæ sicut iusti & benè affecti & prudentes homines ad laudem DEI conuertunt & gloriam; quemadmodum *beatus Brandanus* longo tempore per maria nauigauit, vt videret mirabilia DEI in profundo: ita leues & curiosi homines ad vanitatem retorquent, quæ Dominus in argumentum potentiæ suæ, & materiam laudis dignatus est operari. Ex quibus pauca de multis præsenti operi dignum duximus adnectenda, diligentibus & studiosis lectoribus forsitan profutura.

Deut. 23.

LXXXIII. *Terræ motus* periculosi, horribiles & terribiles valdè nō solùm in regno Hierusalē, sed in partibus adiacētibus frequenter fiūt; & maximè in partibus maritimis ex violētia ventorū, qui de spiramine & impulsione vndarū in locis cauernosis & speluncis terrarum concepti, dum liberam exhalationem aër inclusus & concitatus non habet, terram cum magno impetu & tremore concutiunt: quæ si resistere non valeat, rumpitur, & fit hiatus immensus; & quandoque ob hanc causam ciuitates absorptæ sunt in abyssum. Quando verò terra non rumpitur, tam vehementi impetu à spiritu procellarum concitatur, & impellitur, quòd ciuitates cum muris & turribus & aliis ædificiis subitò corruentes, homines improuisos suffocant & opprimunt. Vnde qui sapientes sunt in partibus illis, ignorantes quâ horâ prædicta tempestas superuentura sit, cum omni diligentia vigilantes, animas suas præparare non negligunt, *nec viuere præsumunt in statu illo, in quo mori non auderent.* Et huiusmodi pestiferâ concussione Tyrensis ciuitas postquam in manus Latinorum deuenit, cum habitatoribus suis ferè penitus est deleta. Cùm autem in partibus Occidentalibus *coruscationes & tonitrua* habeant fieri in æstate; in Terra Sancta fiunt in hyeme. In æstate enim nunquam vel rarò pluit in ea. In hyeme verò licet non adeo fre-

quenter imbribus irrigetur, tribus tamen aut quatuor continuis diebus ac noctibus, poſtquam fieri incipiunt pluuiarum vehementes inundationes, quaſi particulari quodam diluuio terram totam inebriant, & ſubmergunt. *Niues* autem niſi circa montes altitudine nimiâ præminentes, cuiuſmodi eſt Libanus, in terra rariſſimè reperiuntur. In toto autem æſtiuo tempore, & maximè in diebus canicularibus feruentiſſimis, & in menſe Auguſti nix frigidiſſima à monte Libano per duas vel plures dietas defertur, vt vino commixta, tanquam glaciem ipſum frigidum reddat. Cõſeruantur autẽ prædictæ niues ſub palea, ne feruore ſolis ſeu calore aëris, diſſoluantur.

LXXXIV. *Fontes* autem limpidiſſimi dulcis aquæ, tam in mari quàm in terra inueniuntur: quorum vnus, vt dicitur, in partibus Samariæ alternis coloribus quater in anno variatur: viridem ſcilicet & ſanguineum, puluerulẽtum ſeu turbidum & limpidum colorem mirâ & gratâ viciſſitudine inſpicientiũ oculis prætendendo. Fons autẽ *Siloë* non ſingulis & continuis, ſed diebus interpolatis ter vel quater in hebdomada dulces aquas ex viſceribus ſuis emittit. At verò iuxtà montes Libani, inter duas ciuitates, Archas ſcilicet & Raphaneam, fluuius quidam curſu velox & aquis plurimùm abundans, defluit, quẽ *Sabbaticum* appellãt, eò quòd ſex diebus in hebdomada nullas ex ſe penitus exhibẽs aquas, die ſeptimo profert copioſas, ex ſicco, ſubitò exuberans & inundans effectus. In Tyrenſi autem & Acconenſi territorio ex arenulis maris, ex ſabulo videlicet & glarea marina, ſubtili artificio *vitrum* efficitur puriſſimum. *Mare* autem *Rubrum*, quod ſiccis pedibus filii Iſraël tranſierunt, in confinio eſt Ægypti & Arabiæ, cuius aquæ ex terra adiacente, quæ quaſi ſanguinei coloris eſt, rubeæ eſſe videntur: quæ tamen eiuſdẽ ſunt coloris, cuius ſunt alterius maris aquæ. Eſt autem quidam *fluuius in Perſide*, qui ſemper de nocte congelatur, adeo quòd homines & animalia per glaciem valeant pertranſire; de die autem ſemper in aquas reſoluitur. Quidã autem fluuii in partibus Orientis *aureas arenas* habere dicũtur. *Fons* præterea limpidiſſimus & amœnus, qui in Paradiſo terreſtri in remotis Orientis partibus oritur, tantam ex ſe copiam producit aquarum, vt in quatuor flumina diuidantur, quæ tamen ſtatim ſub terra abſconduntur, & per viſcera terræ defluentia, quibuſdã ſubterraneis meatibus in aliis remotis regionibus iterum oriuntur. Nam *Phiſon*, qui & *Ganges*, ex quodam monte Indiæ ſaliens, iterum incipit ſuper terram curſum ſuum oſtendere, apertè defluendo. *Gyon*, qui & *Nilus*, non longè à monte Atlante de terra exiens, à terra protinus abſorbetur, ſub qua latenter fluendo Mare Rubrum pertranſiens, in ipſo littore Rubri Maris incipit iterum apparere, & Æthiopiam circuiens, in terram Ægypti ſe infundit. *Tygris* autem & *Euphrates* quaſi ex eodem fonte in quodã monte maioris Armeniæ egredientes, ſtatim à ſe inuicem ſeparantur, & Mediterraneo Mari abſorbentur. Cùm autem prædictus fons Paradiſi vniuerſæ terræ ſuperficiem in quatuor fluminibus irrigare dicatur, ex variis tamen terræ qualitatibus quidam fontes frigidas habent aquas, alii calidas & fœtidas ex terra ſulphurea. In *Epiro* autem eſt fons mirabilis in quo faces accenſæ extinguuntur, & extinctæ iterum accenduntur. In *Æthiopia* apud Garamantes fons quidam eſt tam frigidus de die vt non bibatur, tam calidus de nocte vt non tangatur. Eſt fons quidam in partibus Orientis, ex cuius aquis *ignis Græcus* efficitur quibuſdam aliis admixtis, qui poſtquam vehementer fuerit accenſus, vix aut nunquã poteſt extingui niſi aceto & hominũ vrinâ, & ſabulo. Prædicti autem fontis aquas magno pretio comparant Saraceni. Sunt aquæ quædam quæ vulneribus medentur; aliæ quæ ſanant ægritudines oculorum, aliæ quæ bibentes canoros reddunt. Sunt quidam fontes qui memoriam conferunt; alii qui obliuionem faciunt. Sunt alii qui luxuriã auferunt, alii qui libidinem accendunt. Sunt alii qui ſteriles fœcundant; alii verò fœcundas ſteriles reddunt. Sunt flumina ex quibus bibentes oues nigreſcunt; ex aliis autem velut nix albæ fiunt. Sunt ſtagna in quibus nulla res natare poteſt, ſed omnia merguntur; ſunt alia in quibus omnia fluitant, nec mergi poſſunt. Sunt lacus in quibus ter in die aquæ amaræ ſunt, & ter in die dulces fiunt. Sunt quidam fontes calidi, qui oculis medentur, fures autem arguunt. Nam qui ſacramento furtum negat, ſi periurus efficitur, aquis prædictis excæcatur; ſi autem non fuerit reus, clariùs videt quàm priùs. Hoc autem magis miraculo aſcribendum eſt, quàm naturæ. Eſt præterea fons quidam quietus & trãquillus, ſi autem iuxta ipſum inſonent tibiæ, quaſi exultabundus ad ſonitum eleuatur, & tanquam miretur vocis

dulcedinem

dulcedinem extra ripas intumescit. Præter communes siquidem arbores quę in Italia & Alemannia & Francia,& in aliis Europæ partibus habentur,sunt ibi speciales arbores tam fructiferæ,quàm steriles. Sunt ibi palmæ corticibus asperæ, graciles in imo, dilatantur in summo, fructus quos *dactylos* appellant ex se procreantes; in summitate autem tantam habent teneritudinem & saporis suauitatem,quòd quasi nuces albæ & recentes, prædictarum arborum partes superiores manducantur. Sunt in eadem terra arbores mirabiles,quas propter earum præcellentiam nominant *arbores Paradisi*, poma oblonga suauissima, & quasi vnctuosa, dulcissimum saporem habentia ferentes: in vno autem globo plusquam centum sese contingentia & compressa inuoluuntur. Folia autem arboris memoratæ vnius cubiti habent longitudinẽ,dimidii cubiti dimensione dilatantur.Sunt ibi aliæ arbores poma pulcherrima & citrina ex se producentes, in quibus quasi morsus hominis cum dentibus manifestè apparet; & idcirco *poma Adam* ab omnibus appellantur. Sunt præterea aliæ arbores fructus acidos, pontici videlicet saporis, ex se procreantes, quos appellant *limones*. Quorum succo in æstate cum carnibus & piscibus libentissimè vtuntur, eò quòd sit frigidus & exsiccans palatum ,& prouocans appetitum. Sunt ibi pręter ficus communes,quędam singulares ficuum species,fructus in ipsis truncis absque ramis & foliis facientes; non inter folia vel ramos superiores, sicut fit in aliis arboribus,sed ipsi trunco adhærentes: has autem,*ficus Pharaonis* appellant. Sunt insuper cedri Libani pulchræ & sublimes valdè,sed steriles. Quædam autem quæ dicuntur cedri maritimæ paruæ sunt, sed admodum fructuosæ, facientes ex se fructus pulcherrimos secũdùm humani corporis quantitatẽ,quos *citrones*,seu poma citrina appellant,triplicem in se substãtiã & saporẽ habentia.In prima parte calida, in media tẽperata,in vltima verò quæ latet intrinsecus,frigida existunt.Hunc autẽ dicunt esse fructũ,de quo Dominus dicit in Leuitico: *Sumetis vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ.* In paruis autẽ arboribus quædã crescunt alia poma citrina, minoris quãtitatis frigida, & aciti seu pontici saporis, quæ poma *Orenges* ab indigenis nũcupãtur.*Cucumeres* autẽ,*melones*,& *cucurbitæ*,licet capitibus asinorũ sint maiores,herbis potiùs quàm fructibus assignãtur.Sunt ibi pręterea arbusta quædã quæ seminãtur,ex quibus colligunt bombacem,quę Francigenæ *cotonem* seu *coton* appellant; & est quasi mediũ inter lanam & linũ,ex quo subtilia vestimẽta contexuntur. *Sericum* autem nõ colligunt ex aliquo semine terræ, neque ex arbustis,vel arboribus; sed ex quorundã vermium stercoribus siue ex sputo procreantur. Quædã autem species spinarũ,quas *spareas* nominãt, priusquam decrescant in rhamnum, optimæ sunt ad edẽdum. De quibus dicit Dauid Propheta: *Priusquã intelligerent spinæ vestræ rhamnũ.* Quẽadmodum prædictæ spinæ molles sunt in principio,& delectabiles ad manducandũ; postea verò duræ fiunt & quibusdam aculeis pungunt; ita peccatorum suauitas in aculeum remordentis conscientiæ,& pœnæ æternę conuertitur.Sunt insuper in Terra *canamellæ*,de quibus zucchara ex compressione eliquatur.Olim in vniuerso mundi vinea *balsami* nõ nisi in Terra sancta, in loco qui dicitur Hierico inueniebatur: procedente autem tẽpore ab Ægyptiis translata est in cãpum ciuitatis Ægyptiæ, quæ *Babylonia* nuncupatur,& à Christianis sub dominio Saracenorũ detẽtis excolitur. Dicunt autẽ Ægyptii & experimẽto probauerũt, quòd si à Saracenis excolatur, illo anno sterilis permanet,quasi fructũ facere dedignetur. Sunt autem in prædicto cãpo sex fontes,in quorũ vno dicũt quòd beata Virgo CHRISTVM paruulum balneauit. Vnde certũ est & probatũ quòd liquor balsami, quẽ *opobalsamum* Physici appellant, translatã prædictã vineã seu frutice in alium locũm nunquã potest procreari. Sunt insuper in partibus Orientis & maximè in India pretiosæ quædã & speciosæ & aromaticæ arbores, quarum fructus sunt *gariophyli*, *nuces muschatæ*, *cassia fistula*, *cardamomũ*, *piper* albũ,nigrum quod est rotundũ,& piper oblongum. Dicunt tamen quidam quòd omne piper nascitur album; sed quoniã inter arbores piperis multitudo serpentium inhabitat, oportet quòd comburantur serpentes, & ita ex cõbustione piper nigrescit.Quando etiã sine adustione colligitur,mittũt illud in clibanum,ne in aliis partibus possit seminari, & fructificare, & vt diutiùs valeat cõseruari. Sunt & aliæ arbores quarum radices sunt *Zingiber*,*Galanga*,& *Zedoaria*,quæ vulgariter *Citouart* appellatur.Dicunt tamen quidã quòd sunt radices Orientalium herbarum. *Mandragora* autem radix est cuiusdã herbæ, quæ formã habere videtur

LXXXV.

Leuit. 23.

Psal. 57.

humanam. Est autem quædã mandragora masculina, quædam fœminina. Aliæ autem sunt arbores, quarum rami sunt *liquiritia, cassia lignea, lignum aloës*. nemo tamen huius arboris potuit deprehendere originem: rami autem eius in flumine Babylonico reperiuntur: impulsione enim ventorũ, aut temporis vetustate de montibus cadentes in fluuium, cũ retibus capiuntur. Dicunt autem quidam quòd de Paradiso terrestri per fluuium, huiusmodi lignum aloës deferatur. Aliarum autem Orientalium arborum cortex est *cinnamomum*. *Macis* autem flos est nucis muscatæ, vel, vt dicunt alii, cortex illius. *Cyminum* autem, semen est non arboris sed herbæ.

Gummi autem ex arboribus seu arbustis defluentia, sunt *opobalsamum*, *myrrhæ*, *tragacanthum*, *mastix*, *thus*, *terebinthina*. *Ambra* verò non pertinet ad arbores vel herbas, sed est sperma ceti, & est aromaticum valdè & confortatiuum. Similiter *muscus* suauissimi odoris, licet inter species aromaticas nominetur, est tamẽ vt dicunt stercus, seu struma inguinis cuiusdam Orientalis animalis, quod *Muquiliet* dicitur: vndè in latrinis & inter stercora, odorem amissum recuperat. Aliam quandam herbam, quam *dictamum* appellant, feræ sagittis vulneratæ diligenter quærunt, & inuentam manducant, quæ tantæ virtutis est, vt sagittas de corporibus earum eiiciat. *Quercus Mambre* sub qua habitauit Abraham, vsque ad tempora Constantini Imperatoris permansit. In partibus enim illis arbores tempore longissimo perdurãt. Vnde *cedrum* & *ebenum* imputribiles æstimant. *Iuniperus* autem adeò conseruat ignem, quòd prunæ cineribus eius opertæ vsque ad annum non extinguuntur. In India autem quædam sunt Insulæ in quibus arbores omni tempore virescunt: Habent autem in vno anno duas hyemes & duas æstates. In eisdem etiam partibus *Montes aurei* sunt, quos dracones & gryphes custodiunt. In *Sardinia* autem est herba quædam similis apiastro, quæ comedentibus rictus contrahit, & quasi ridentes interimit. Sunt præterea in partibus Indiæ *cannæ* fluuiales quasi pinus, habentes altitudinem sexaginta pedum, ex quibus naues & domus construuntur. Quædam etiam arbores sunt apud *Seres*, folia tanquam lanã ex se procreantes, ex quibus vestes subtiles contexuntur. Aliæ autem fructus odoriferos ferentes, cum sole oriuntur, & cum sole occidentes, sub terra absconduntur. Aliæ etiam centum pedibus in altum extolluntur, similes lauris, & oliuis, quasi opobalsamum & thus ex se procreantes. Aliæ etiam ferentes nuces hominum capitibus maiores, in quibus serpentes multi sunt, & simiarum maxima multitudo. *Vites* etiam in partibus illis tantæ magnitudinis botros seu racemos producunt, quòd plures homines in vecte vnum possent sustinere. De arboribus autem quas in extremis Indiæ partibus magnus *Alexander* inuenit, quæ ipsum in Babylonia veneno moriturum prædixerunt, licet diuino

Num.22. imperio asina Balaam loquuta fuerit, credimus tamen quòd in ipsis dæmones sint loquuti: mirabile tamen videtur quòd cogitationibus Alexandri respondebant, & futura tanto tempore priusquam contigissent, præscire potuerunt. Illas autem preciosissimas medicinales, & aromaticas arbores, quas Dominus in extremis & excelsis & temperatissimis Orientis partibus ab initio plantauit in horto voluptatis, præsenti opusculo tanquam ignotas inserere non valemus. Magnum enim chaos positum est inter exilium nostrum, & prædictum voluptatis paradisum. Magnus enim tractus terrarum interiacens, innumerique serpentes locum nobis inaccessibilem reddiderunt: præsertim cùm vsque ad cœlum muro igneo clausus esse dicatur; & Angelus Domini non solùm hominibus, sed etiam malignis spiritibus inhibeat. De præfatis autem arboribus paradisi, duas ex scripturis diuinis aliquatenus

Genes.2. cognoscimus, quarum vna dicitur *arbor scientiæ boni & mali*, de cuius fructu vetito in detrimentum posteritatis suæ, primi parentes comederunt: Altera lignum vitæ nuncupatur, de cuius fructu qui manducaret in eodem statu semper immortalis permaneret.

LXXXVI. In Terra promissionis, & in aliis partibus Orientis quædam sunt animalia, quæ in aliis partibus mundi non habentur. Sunt ibi *Leones* in pectore & pedibus anterioribus, & in cauda virtutem magnam habentes, quorum fœtus vsque ad tertium diem, in quo ad rugitum parentum quasi de morte excitantur, aliquo sensu non vtuntur. Dormit autem leo apertis oculis; & caudâ suâ delet vestigia pedum suorum, ne à venatoribus percipiantur: Hominibus, nisi prouocatus ad iram, non nocet, parcit supplicibus, inuadentes ipsum inuadit, magistrum suum metuit quando catulus ante ipsum verberatur. Est ibi sæuissimum quoddam animal, quod

mal, quod *Lanzani* nuncupatur; à cuius crudelitate nulla beſtia poteſt eſſe tuta: nam vt dicunt, ipſum Leonem terret. Sunt & *Leopardi*, ſic dicti quaſi Leonibus ſimiles in capite & in diſpoſitionibus membrorum, licet nō ſint tam magni, nec tam robuſti: adeò etiam manſueti fiunt ab hominibus, quòd eis ſicut canibus vtuntur ad venandū: non enim currendo, prędam capiunt, ſed ſaltus faciendo; & ſi in tertio ſaltu prędā non capiunt, eam prorſus dimittunt ſibi indignādo. Sunt ibi *Papiones* quos canes ſilueſtres appellant, Lupis acriores, continuis clamoribus de nocte vlulantes. *Leæna* primo partu quinq; fœtus emittit; deinde per ſingulos partus numerū minuens poſtquam ad vnum peruenit ſterilis efficitur. Sunt etiam *Vnciæ*, ſæuiſſima animalia qui non ſunt canibus altiora, longiora tamen habentia corpora: canibus valdè inimica. Prædam non comedunt, niſi in altum eam portent; quando inueniunt arborem, ad ſupremum ramum deferunt, & pēdendo eam comedunt. Ex nigris & albis maculis reſperſum corpus habent. Quando ſunt in calore coitus & aliquem vulnerauerint, mures ad ipſum vulneratum cōueniunt, & mingunt ſuper eum ſi poſſunt, & ſtatim moritur. Vnde audiui ab illo qui vidit, quòd quidam vulneratus fecit in archa portari ſe ad mare; & mures veniebant ad mare vt venirent ad eum, ſed non potuerunt peruenire. Fel venenum mortiferum eſt. Sunt ibi pulcherrima animalia quæ *Pantheræ* nominantur, ex albo & nigro minutis orbiculis ſuperpictæ; quarum odore cætera animalia mirabiliter affecta eas ſequuntur. Poſtquam enim diuerſis venationibus paſtæ & ſatiatę fuerint, tribus diebus & noctibus continuè dormiunt in ſpeluncis ſuis: euigilantes autem & rugitum proferentes tātæ ſuauitatis odorem de gutture ſuo emittunt, qui cuncta pretioſa aromata vincit, quòd omnes beſtias, exceptis ſerpentibus, qui bono odore necantur, dulcedine ſpiraminis ad ſe trahunt. Hæ autem non niſi ſemel pariunt: nam fœtus earum poſtquam partui propinqui ſunt, non expectantes debiti temporis horam, matricem vnguibus lacerātes ipſam ſemini retinendo prorſus reddunt inutilem. Sunt ibi præterea *Elephantes* robuſti membris, & corpore magni velut montes; ſunt bellicoſi & audaces, & maximè quando eis ſanguis oſtenditur ad prælium ampliùs animantur; cum quibus Perſæ & Indi pugnare ſolent, turres ligneas cum hominibus armatis ſuper eorum dorſa ponentes. Habent autem roſtra maxima prominentia quaſi ampla inteſtina, quæ appellant *proboſcides*, cum quibus homines capiunt, deuorant & tranſglutiunt. Magnus autem Alexander pugnaturus aduerſus Indos æreas ſtatuas prunis ardentibus adimpleri præcepit: putantes autem elephantes ſtatuas illas eſſe homines, protendētes labra comburebātur: & ſtatim tam homines quàm hominum ærea ſimulacra fugere cœperunt, neminem audentes contingere. Aliâ vice grunnitu & ſtridore porcorum cum ſonitu buccinarum multos ſuperauit elephantes, eò quòd talibus ſtridoribus aſſueti non erant. Incedunt autem gregatim ſeſe inuicem diligentes, & concorditer ambulantes: motibus quibus poſſunt ſibi applaudunt, alter alterum quaſi ſalutando, & ſe inuicē eo adiuuantes. Frigidæ naturæ ſunt; vnde & *ebur*, quod de oſſibus eorum fit, frigidum eſt, & candidum. Nā ſi ebur panno ſupponatur igne ſuperpoſito, pannus non comburitur, ſed naturali eboris frigiditate, vt dicunt, extinguitur ignis. Tantùm ſemel gignunt, fœtus ſuos in vtero geſtant annis duobus: viuunt autem annis trecentis: mures timent & fugiunt: dracones autem maximè formidant, nam ab ipſis implicati & innodati proſternuntur & necantur: vnde in inſulis poſtquam pepererint, fœtus ſuos reponunt propter dracones. Pariunt autem in aquis, nam ſi fœtus in terra caderet ſurgere non valeret: habent enim oſſa ſolida ſine iuncturis: vnde crura & tibias flectere nequeunt. Quando autem quieſcere volunt, arboribus inclinantur & incumbunt. Venatores autem arbores ſecant, & quibuſdam obicibus, ne penitus corruant, fulcientes, in inſidiis latent, donec reuertens elephas cum arbore cui innititur cadat, & reſurgere non valeat. Ad barritum autem & gemitum illius plerunque concurrunt alii elephantes: cumque ſe incuruare & ſocium ſuum erigere nequeunt, gemunt pariter & barriunt; & quaſi compatientes, cum lugente lugent. Paruuli autem elephantes prout valent ſeſe ſupponentes, ipſum aliquando ſubleuantes erigunt, & ita de manu venatorum liberatur. Per fumum autem, qui fit ex inguine & pilis elephantis, quælibet animalia venenata fugantur. Sunt ibi *vnicornes*, quos Græci *Rhinocerotes* appellant, habentes in media fronte cornu robuſtiſſimum, longitudine

quatuor pedum. Hoc cornu quodcunque animal ventilant: perforant etiam ipsum elephantem & in ventre percutiendo deiiciunt & occidunt. Quando autem à venatoribus capiuntur, ex sola indignatione animal superbum moritur. Nullâ tamen venantium fortitudine capi possunt; sed virgo pulchra & ornata ante eorum oculos proponitur, quæ aperit eis sinum suum, & statim omni depositâ feritate in puellæ gremio suscipiuntur, & ibidem quiescentes soporati capiuntur. *Monoceros* autem alia est bestia, quasi monstrum quoddam atrocissimum mugitu horrido, caput habens quasi cerui, corpus velut equi, caudam ad modum porci, pedes autem elephantinos: vno cornu acutissimo in medio frontis armatur: captum potest perimi, sed nequaquam domari. Sunt ibi *lynces* quæ ita perspicaces habent oculos, quòd solida corpora subtilitate visus penetrare dicuntur. Qui autem huius animalis naturam pleniùs cognouerunt, eius vrinam in lapidis pretiosi naturam, qui *Lyncurius* appellatur, conuerti dicunt. Vnde inuidiâ quadam naturali, liquorem emissum arenis, in quantum possunt, abscōdunt, ne in vsus humanos, talis vrinæ egestio conuertatur. Sunt ibi *tygres*, quibus Hyrcanorum regio maximè abundat, fuluis colorum maculis in superficie nitentes; veloces supra modum, vt volare videantur, quando cursu agitantur. Sunt autem ferocissimæ & incomparabili rabie sæuientes, præcipuè quando raptis catulis insequuntur venatores, qui vix euadere possent, nisi clipeos vitreos in ipso itinere proiicerent, in quibus quasi in speculis tigres figuram suam intuentes, & fœtus suos reperisse putantes sistunt, amplexantes & deosculantes ipsum vitrum & tandem pedibus confringentes, nihil reperiunt, & interim venatores fugiendo euadunt. *Castor* autem animal est talis naturæ, vt dicitur, quòd cùm ipsum venatores sequuntur, seipsum dentibus suis castrando, genitalia proiicit: sunt enim medicaminibus apta; & propter hæc se à venatoribus æstimat infestari, & eis proiectis liberari. Et quoniam nō potest diu subsistere, nisi caudam in aquis teneat, ædificat domum suam super aquas, faciens in ea mansiones diuersas, vt cum aquis crescentibus in superioribus ascendat, & cùm decrescentibus ad inferiorem mansionem descendat. Sunt ibi præterea *vrsi* maximi, quorum virtus maxima in brachiis est & in lumbis: caput autem habent inualidum & debile. Et quia vrsa ante fœtus perfectionem immaturam prolem parere festinat, carnem quam ex se producit lambit, & fœtum formando, producit in membra. Sunt *equæ* in Cappadocia quæ à vento concipiunt, sed fœtus earum nō nisi triennio viuere possunt. Sunt autem *equi* qui nullum sessorem præter proprios dominos admittere volunt; quibus mortuis dolent supra modum, & lachrymantur & mādùcare renuentes fame & inediâ moriuntur. *Camelus* animal est horriferum, deforme valde, adeò quòd equis, & quibusdam animalibus timorem incutiat: habet autem strumam in dorso, collum longum, & crura prolixa, horribiliter stridet, hordeum citò transgluttiens reseruat vt rursus ruminando totâ nocte māducet. Est autem animal pigrum, & lento gradu incedens. Quidam tamen sunt cameli, quos *cursarios* appellant, seu *dromedarios*, qui plures dietas in vno die perficiunt, & velociter currunt. Est ibi præterea quiddam animal monstruosum, *Manticora*, habens hominis faciem, corpus leonis, caudam scorpionis; triplicem in dentibus ordinem habens; colore rubea, oculis glauca; habens sibilum quasi serpentis, ita sonorum, quòd modulos imitatur fistularum; carnes humanas ad edendum auidissimè affectans: ita velox cursu, sicut auis volatu. Est ibi alia bestia *Cencrocota*, quæ velocitate præcedit bestias vniuersas, habens corpus asini, clunes cerui, pectus & crura leonis, vastum oris hiatum, vsque ad aures: loco autem dentium, os habet solidum; vocem autem hominis imitatur. Est ibi alia bestia quæ dicitur *Eale*, cuius corpus equi, maxilla apri, cauda elephantis, nigro colore horrens, in aqua & in terra æqualiter potēs; habens cornua maxima, quorum vno pugnans, aliud post terga reflectit, quo obtuso, reliquum ad pugnam dirigit. *Hyæna* bestia est sæuissima & dolosa valdè, carnibus humanis vescitur, ex sepulchris mortuorum effodiendo extrahit cadauera; pabula pastorum insequitur, vt auditu assiduo voces humanas imitari possit, quibus vocibus homines nocte accitos deuorat & perimit. Vomitus quoque humanos & singultus simulans, canes concurrentes dilaniat, qui postquam eius vmbrā attigerint, latratum prorsus amittunt. Dicitur autem quòd quodcunque animal lustrauerit, mouere se non possit. In oculis eius lapis pretiosus reperitur, qui *Hyæna* vocatur. *Ono-*

centaurus

Centaurus autem animal est, vt dicitur monstruosum, naturâ biforme, habens caput velut asini, corpus autem quasi hominis. *Parandri* verò species multiformis dicitur esse: est enim boum magnitudine, ramosis cornibus, ceruino capite, vrsino colore, & pilis villosis & condensis. Hunc affirmant habitum & colorem metu variare, ita quòd cùm in aliquo delitescit loco siue saxo albo, siue frutectis virentibus, ad eorum similitudinem permutatur. *Crocodilus* animal est quadrupes, quod in terra nascitur; in fluminibus tamen sicut in terra inhabitat, nec minorem habet potentiam in aqua, quàm in terris. Per diem autem humi frequentiùs acquiescit, nocte verò in aquis; habet autem oua velut anserum, quæ in terra profert. In fluuio autem Nili plusquam alibi inueniuntur crocodili. Reponunt autem oua sua vbi fluuius exuberans non possit attingere: In flumine autem Cæsareæ Palæstinæ similiter habitant. Deuorant autem tam homines quàm animalia: plerunque ad viginti cubitos longitudinis excrescunt; linguis carent, maxillas superiores mouent, morsus habent horribiles & tenaces, vnguium immanitate armati sunt, maximâ pellis firmitate quasi clipeo muniuntur. Horum carnem Saraceni manducant. *Hippopotamus* similiter in terra nascitur; in aquis sicut in terra similiter potens est, & inhabitat: est autem plerumque maior elephantibus, habẽs rostrum resupinum, vngulas bifidas, caudam tortuosam, dentes prurigineos, dorso & hinnitu similis equo. Noctibus autem segetes depascit, ad quas pergit quasi retrogradiens, vt fallente vestigio reuertenti nullæ insidiæ præparetur. In partibus autem Indiæ præcipuè reperiuntur. Est autem in Babylonia quædam alia bestia, quàm *Chimæram* appellant, alta in anteriori parte, submissa autem in posteriori. Hanc autem in magnis solemnitatibus pallio operientes pretioso, domino suo vt ipsi honorificè & magnificè seruiāt, præsentant Saraceni. Sunt præterea quidam *fului tauri* in partibus Orientis, condensis & asperis setis, horridi, grandi capite, oris rictu ab aure vsque ad aurem patente: omnia spicula duro & impenetrabili tergo repellunt, cornua autem ad pugnam vicissim deponunt, vel producunt. Ibi etiam *boues* sunt tricornes, pedes equinos habentes. *Myrmicoleon* autem, seu *formicoleon*, quod idem est, modicum est animal, aliis animalibus est velut formica; formicæ autem est quasi leo. Absconditur enim in puluere, insidiando formicæ frumentum portanti, quam ex improuiso perimit, & frumentum consumit. *Leontophonos* Græcè dicitur quoddam animal paruum, quod capiunt venatores & exurunt, cuius cineres super carnes conspergunt, ex quibus carnibus leones comedentes ilicò moriuntur: vnde leones huiusmodi bestiam naturali quodam odio persequuntur, quam captam vnguibus statim dilaniant; ex ea verò gustare non audent. Sunt ibi *porci* magnæ & miræ magnitudinis, habentes dentes cubiti vnius. Quædam etiam aliæ bestiæ nigræ & horribiles, capitibus similes equis, elephantibus fortiores, tria cornua in frontibus habentes. *Mures* etiam vulpibus maiores, morsu animantia perimentes, homines autem licet mordeant, parum tamen eos morsibus molestant. Aliæ etiam *bestiæ* ariete maiores, facie hircinâ, collo velut aselli crinito, vngulis bifidis & caudâ vitulinâ. Sunt insuper aliæ quędā bestiæ similes Hippopotamis, pectore velut crocodilus, setas quasi porci in dorsis habentes, dentibus ad bellum fortissimis, tardæ in incessu sicut testudo; quæ non lanceis, vel sagittis penetrari possunt; sed malleis ferreis ab his qui cōtra ipsas præliantur, conterūtur. Sunt aliæ bestiæ pedes bifidos velut porcus habentes, cū vngulis trium pedū magnitudine, caput porcinū, caudam verò habentes leoninā. Quædam autem feræ in eisdem partibus ossa quasi serrata, acuta valdè velut gladius habent in capite, cum quibus milites armatos cum clipeis transfodientes interficiunt. Sunt præterea *Cynocephali*, ceruicem equinam cum immensis corporibus habentes, flammis, quas ex ore aspirant, homines perimentes.

In prædictis autem LXXXVII. partibus Orientis maxima, & varia procreatur serpentium multitudo. Sunt autem *serpentes* naturâ frigidi, vnde parùm vel nihil nocent, nisi postquam incoluerint: Nocte autem minus lædunt, quàm die, eò quòd nocturno rore rigescunt: Hiemali autem frigore in nodos torquentur, æstate autem resoluuntur. Qui autem veneno inficitur, primitùs obrigescit; postquam verò calefactum fuerit venenum, hominem ariditate interficit. Dicunt autem quòd nocere non possit, nisi hominis sanguinem contigerit. Hominem autem nudum fugit vt dicitur, nec ipsum audet molestare: caput autem abscondens totum corpus obiicit ferienti; nam si caput

eius euaſerit, nihilominus viuit amiſſo corpore. Ingreſſurus autē aquas venena deponit; poſtquam autem ab aquis exierit, eadem reſumit: quòd ſi fortè caſu quolibet amiſſa non inuenit, terræ frequenter caput allidens, moritur præ dolore. Viuit autem ſerpens longo tempore: nam poſtquam ſenuerit, ieiunando carnes proprias conſumit, donec cute præ macie laxatâ per foramen petræ tranſit, vbi pellem veterem deponendo iuuentutem recuperans, renouatur. Odorem autem bonum fugit, quo plerunque necatus moritur. De medullis autem hominum quandoque ſerpens procreatur. Inter omnes ſerpentes & ſupra omnia terræ animantia maximus eſt *Draco,* qui abſtractus à ſpelunca ſua, quandoque ſuper aërem fertur, ipſum concitando, & vehementer impellendo. Eſt autem criſtatus, ore paruo & ſtrictis arteriarum fiſtulis, quibus ſpiritum attrahit, & linguam exerit, dentibus autem non nocet: caudâ autem ſi quem ligauerit, occidit: à quo nec elephas tutus eſt corporis ſui magnitudine. Auram autem ſpirando inficiens flatu peſtifero mortem ingerit: pedibus autem carens pectore & ventre ſerpit. De cerebro autem eius lapis pretioſus *dracontias* exciditur. Sicut Leo rex eſt animalium, ita *baſiliſcus* rex dicitur eſſe ſerpentium. Vnde idem eſt baſiliſcus Græcè, quod *regulus* Latinè. Timent eum & fugiunt omnes ſerpentes, eò quòd ſolo afflatu necat illos; homines autem viſu venenato interficit: ab eius etiam aſpectu nulla auis illæſa pertranſit. Eſt autem longitudine ſemipedalis, albis maculis lineatus: terram per quam tranſit polluit & exurit, extinguit herbas, arbores inficit, & corrumpit. Quidquid morſu eius occiditur, nec fera, nec alite depaſcitur. Ædes autem in quibus aliqua corporis eius particula reſeruatur, nec ſerpētes ingrediuntur, nec aues fœdāt, nec intexunt araneæ. A muſtelis tamen baſiliſcus vincitur, quas homines cauernis eius inferunt, quibus viſis fugit ſerpens, illæ perſequuntur & occidunt. In partibus autem Hierico circa ſolitudines Iordanis, quidam ſerpens inuenitur qui *Tyr* nominatur, ex cuius carnibus cum quibuſdam, quæ illis admiſcentur, fit confectio quædam quaſi electuarium, quæ dicitur *tyriaca,* omne venenum in corpore humano ſuperans & extinguens. Cùm autem contra omne aliud venenum valeat, contra prædicti tyri venenum nihil prodeſt. *Salamandra* Græcè dicitur, *ſtellio* Latinè: nominatur etiam, vt dicunt, *chamæleon.* Eſt autem quadrupes habens faciem quaſi lacertæ, caudam prolixam & tortuoſam, vngues ſubtili aduncitate hamatos, corpus aſperum, cutem qualis eſt in crocodilis. Profert autem ex cute quaſi quandam lanam, de qua zonæ contextæ comburi non poſſunt igni. Prædictum enim animal viuit in igne, & non ſolùm non vritur, ſed plerunque incendium extinguit. Eſt autem pigrum inceſſu, victorem ſuum interfectum perimit: nam ſi vel ales modicum ex eo comederit illicò moritur. Inter omnia venenata animalia maximam habet nocendi virtutem: cætera e-enim ſingulos perimunt, hæc plurimos pariter interimit: Nam ſi arbori irrepſerit, poma omnia adeo inficit veneno, quòd quicunque ex eo comederint moriuntur: ſi autem in puteum ceciderit, vis veneni eius omnes potantes interimit. *Vipera* ſerpens eſt ſic dicta, eò quòd vi pariat, cuius natura ea eſſe traditur, vt pater in cōceptione moriatur, mater verò in partu necetur. Voluptate enim libidinis quaſi in inſaniam verſa, caput maris ore receptum, præſcindit: cuius cùm ad partum venter intumuerit, catuli non expectantes maturam naturæ ſolutionem, corroſis eius lateribus, cum matris interitu vi erumpunt.

Pſal. 57. *Aſpis* quorundam verborum virtute incantatur, ne veneno noceat. Ipſa verò quando percipit incantantes, vnam aurem terræ affigit, alteram caudâ obturat, vt non audiat vocem venefici incantantis ſapienter. *Saura* ſerpens eſt, qui quando ſeneſcit, oculi eius cæcantur; ipſe verò ingreditur foramen parietis reſpicientis ad ortum Solis, vt oriente Solis radio contra Solem intendat, & ſic lumen recuperat. *Hypnapis* verò, genus eſt aſpidis, ſomno quos mordet interimēs: veneno enim ſomnū immittit, & quos mordet, dormiendo perimit. *Scytalis,* tantâ præfulget tergi varietate, vt notarum genera videntes retardet: eſt autem tanti feruoris, vt hyeme pellem deponat. Huius morſu ſi quis tangitur, velut ardore igneo conſumitur. *Amphisbæna,* ſerpens eſt duo habens capita, vnum in loco ſuo, alterum in cauda: vtroque autem capite currit. *Seps* exiguus ſerpens eſt, qui ſimul carnem & oſſa veneno conſumit. Serpentes dicti *Tarantæ,* modicæ ſunt quantitatis: illi autem, quos pungunt, vehementer anguſtiantur, & niſi theriaca eis ſubueniatur, quandoque anxietate moriuntur. *Ceraſtes* ſerpens eſt habens

in capite

in capite cornua: abscondit totũ corpus in puluere, cornua: sola volucribus ostendens; postquam autem super eam aues insederint, eas interimit. *Hæmorrhois* serpens est morsu sanguinem eliciens; & dissolutis venarum meatibus, totum cruorem extrahens, mortem ingerit. Contra tria genera serpentum, qui filios Israël in *Num. 21.* deserto perimebant, erectus est serpens æneus in palo. Hi fuisse dicuntur dipsades, situlæ, & Scorpiones. *Dipsas* adeò subtilis est, quòd quasi inuisibiliter percutiens, cùm calcatur, non videtur: inducens autem tumorem & inflationem homines perimit. *Situla* quos inficit, siti perimit. *Scorpio* blandum, & quasi virgineum dicitur habere vultum; sed aculeum habet in cauda venenosa. Sunt in India serpentes tam vasti, vt ceruos deuorare dicantur, & ipsum Oceanum transnatare. Sunt alii serpentes piper album comedentes, lapides pretiosos in capitibus habentes: singulis autem annis inter se præliantes, sese mutuò ex magna parte interficiunt. Habent autem quidam serpentes cornua velut arietes, quibus homines ventilando percutiunt.

Sunt præterea in partibus Orientis aues mirabiles, quæ nusquam alibi reperiuntur. LXXXVIII. Est ibi *Phœnix* auis singularis & pulcherrima, magna corpore, plumis autem, vnguibus, & oculis decora. Dicitur autem quòd in capite cristam habet velut pauo: collum eius aureo colore refulget: roseas habet pennas, in posterioribus purpureas: caudam habet cerulei coloris. Viuit autem multis annis: dum autem se viderit senuisse, petit locum præminentem valde & amœnum, in cuius medio fons est magnus, vbertate profluus, & serenitate præclarus, in cuius margine arbor est nobilis & sublimis valde: in huius vertice de variis aromaticis speciebus nidum seu sepulchrum sibi construit: ex calore autem Solis, plausu alarum seipsam accendens, de cineribus suis innouata resurgit. *Psittacus* auis est Indiæ, colore viridi, torque aureo; grandi linguâ, vnde articulata profert verba, ita vt si eam non videas hominem loqui putes: homines autem salutat, dicens: *Aue*, vel χαῖρε. Primo & secundo anno, citiùs discit, & tenaciùs verba retinet; paulò senior, indocilis est & citò obliuiscitur. Nobiliores quinos habent in pedibus digitos, cæteri autem tantùm ternos. *Ibis* auis est Niliaca, semetipsum purgat rostro, aquam in posteriora fundens: ore autem parit pullos, serpentum populatur oua, gratissimam nidis suis ex his escam deportans. *Pellicanus* dicitur quasi pellem canam habens. Hæc auis fertur occidere pullos suos; eosque per triduum lugẽs, seipsam rostro proprio vulnerat, & sic pullos occisos proprii sanguinis aspersione viuificat. *Diomediæ*, Latinè dicuntur aues quas Græci *Herodios* appellant: Si Græcus ad eas accesserit, ipsis vt dicunt blãdiuntur; alias autem nationes, morsibus impugnant. Sunt autem magnitudine cygnorum, colore niueo, duris & ingentibus rostris; quando autem lachrymosis vocibus dolent, vel sui mutationem; vel Regis interitũ prænunciando significant. *Gryphes* aues sunt ferocissimæ vltra omnem rabiem sæuientes: sunt autem corpore magnæ, & adeò fortes, quòd armatos homines præliando superant & occidunt. *Onocrotalus*, auis est, quæ multas simul in ventre recondit escas, postea verò extrahit & manducat. *Sirenes*, licet in parte superiori virginibus assimulantur, partes tamen inferiores auis speciem prætendunt: vnde inter aues marinas eas deputant, licet sint monstruosæ. In partibus autem Indiæ sunt *vespertiliones* columbis maiores, habentes quasi hominum dentes: homines autem in faciem percutiunt, nares & aures & alia membra eis amputantes. In eisdem autem partibus sunt aliæ volucres magnæ velut vultures, rubei coloris, pedibus & rostris nigris. Hominibus autem non nocent, sed tantummodò pisces quos de fluminibus extrahunt, deuorant. In Ægypto autem ex *ouis gallinarum* in clibano calefactis absque matrum cubatu, pulli procreantur; vnde quot oua habent; tot pullos eodem die prædicto artificio, si placet, habere possunt. Sunt præterea *columbæ*, quæ nunciorum fungentes officio, litteras dominorum sub alis deportant, tempore modico, multa terrarum spatia transeuntes. Sunt autem valdè vtiles, maximè quando per terras inimicorum alii nuncii transire non audent. De his autem auibus, quas *Alexander* vidit in Perside, quæ si in faciem ægrotantium inspicerent, conualescebant, si autem respicere noluissent, absq; dubio moriebantur: & de his similiter quos sanctus *Brandanus* vidit in quadã excelsa & pulcherrima arbore, quarum vna respondit ei quòd essent spiritus pœnitentiam suam in corporibus volucrum ibidẽ facientes, vtrum verum sit aut possibile, prudenti Lectori iudicandum relinquimus. In flumi-

ne Gange ſunt *anguillæ* longitudine triginta pedum, in quo etiam quidam *vermes* ſunt, qui inſtar cancri bina habent brachia longitudine ſex cubitorum, quibus elephantes corripiunt, & vndis immergunt. Indicum etiam mare gignit *teſtudines*, de quarum teſtis capacia hoſpitia ſibi faciunt homines. Sunt autem *cancri* in mari Occidentali qui homines apprehendunt & ſubmergunt; habent autem terga dura velut Crocodili. Sunt ibi piſces ex quorum pellibus homines ampla & pulchra ſibi faciunt indumenta. In fundo autem Oceani quidam ſunt piſces cum animantibus terreſtribus ſimilitudinem habentes: quorum quidam pedibus ambulantes, fructus arborum in imo maris naſcentium, manducant. *Echinus* piſcis eſt ſemipedalis tantæ virtutis, vt nauim adhærendo, retineat: ruant venti, ſæuiant procellæ, tollantur fluctus, nauis tamen quaſi radicata immobilis ſtat, nec procedere poteſt, piſciculo non tam eam detinente, quàm ei adhærente. *Murænæ* fœminini ſexus tantùm eſſe dicuntur, & à ſerpente concipi: vnde à piſcatoribus tanquam à ſerpente ſibilo euocantur: Fuſtibus & malleis cum difficultate interimuntur; capite percuſſo vix interimi poſſunt, caudâ ſtatim necantur. In quibuſdam *conchis marinis* lapides precioſi inueniuntur: dicunt enim quòd nocturno tempore littus adeunt, & rore cœleſti margarita concipiunt: decreſcente Lunâ vacuantur, creſcente iterum implentur. *Oſtrea* autem ſpecies ſunt concharum ſeu cochlearum, quarum carnibus cancri miro ingenio viuunt: quia enim teſtas earum aperire non valent, explorant in inſidiis, quando clauſtra aperiunt, & latenter iniicientes lapillum, impeditâ concluſione, carnes earum corrodunt. *Delphini* piſces ſunt, qui tempeſtate imminente in ſuperficie vndarum apparentes ludunt. *Cete* autem omnium piſcium maximum eſt: habet autem ſtrictos oris meatus, vnde non niſi paruos piſciculos deglutit, quos odorifero oris anhelitu euocans & ad ſe trahens in ventrem ſuum mittit. Cùm autem tempeſtas oritur in mari, attollit ſe ſuper fluctus. Quidam autem ceti ita magni ſunt, quòd inſulæ vel montes videtur: quibus vrgente tempeſtate nautæ naues religantes dum credunt ſe ſuper ſolidam terram manere, ignes accendunt, quos bellua ſentiens, tam naues quàm nautas ſecum trahit in profundum.

LXXXIX. Sunt præterea in partibus Orientis lapides pretioſi, admirabilis virtutis & incredibilis, inexpertis. *Adamas* in vltima India reperitur, lucidi coloris & ferruginei: quantitatem nuclei nucis auellanæ non excedit; duritiâ ſuâ omnibus metallis reſiſtit, hircino tamen ſanguine recenti & calido rumpitur; igne non caleſcit, ferrum occultâ quadam naturâ ad ſe trahit. Acus ferrea poſtquam adamantem contigerit ad ſtellam Septentrionalem, quæ velut axis firmamenti, aliis vergentibus non mouetur, ſemper conuertitur. vnde valdè neceſſarius eſt nauigantibus in mari. Iuxta magnetem poſitus non ſinit eum rapere ferrum: Quòd ſi magnes ferrum traxerit, accedente adamante ferrum rapit, auferendo prædam magneti. Dicitur autem quòd fugat venena, artibus maleficis reſiſtit, noctis phantaſmata & ſomnia vana repellit: Inſanis autem multùm prodeſt contactus adamantis. *Magnes* ſimiliter lapis eſt Indicus, ferruginei coloris, adeo apprehendens ferrum vt cathenam faciat annulorum: In magicis præſtigiis vtuntur eo magi: Valet contra Hydropiſin & contra ignis aduſtiones. Eſt ibi *Smaragdus* coloris viridiſſimi: cuius corpus cùm planum & extenſum fuerit, velut ſpeculum imaginem reddit: oculos autem intuentium recreat & confortat: Valet contra emitritæam, & contra caducum morbum: Prodeſt etiam ad motus libidinis compeſcendos: Eius viror intenditur ſi vino ablutus fuerit, & oleo oliuarum perunctus. Eſt ibi *Carbunculus*, qui & *anthrax* Græcè dicitur, & vulgariter *Ruby*, eò quòd rubei ſit coloris, lucens in luce & tenebris pluſquam ignitus carbo, flammas ad oculos vibrans & effundens velut ignem. Eſt ibi *Sapphyrus*; ſereno cœlo colore ſimilis, nunquam tamen quantumcumque purus ſit imaginem ſpeculi in ſe oſtendit: Dicitur autem vegetare & confortare membra geſtantium ipſum, & tumores ſedare: Sudorem reſtringit, ardorem refrigerat interiorem, vlcera ſanat, ex oculis ſordes, & ex fronte tollit dolores, morbis linguæ medetur. Hac gemmâ in maleficiis ſuis vtuntur necromantici. Eſt ibi *Topazius* aurei coloris, & imaginem intuentium transuerſam repræſentans. Eſt autem frigidæ naturæ, & valet contra luxuriam: vndas bullientes compeſcit: prodeſt autem hæmorrhoidibus. Eſt ibi *Iaſpis* viridis & tranſlucentis coloris. Inueniuntur tamen aliorum colorum, qui

qui non adeo sunt pretiosi. Valet contra phantasmata, & febres & hydropisim: mulieribus etiam parturientibus fertur prodesse. Est ibi *Amethystus* purpurei coloris, & violacei. Valet autem multùm vinum potantibus, nam contrarius est ebrietati. Est ibi *Achates*, habens albas venas nigro permixtas. Valet autem contra venena, & contra sitim, & visum fouere dicitur: Quod autem dicitur conferre gratiam & facundiam, magis ascribendum est superstitioni, quàm fidei. *Abestus*, lapis est Arcadiæ ferrei coloris, qui semel accensus nunquam potest extingui. *Pyrites*, lapis est Persicus, fului coloris; tenentis manum si vehementer prematur, vrit adeò vt teneri non possit. *Gagathes*, lapis est niger, lucidus, planus & leuis; ardet in aqua, oleo autem extinguitur; calefactus confricatione paleas ad se trahit: prodest hydropicis; ablutus aquâ, dentes labefactos consolidat; fumus eius mulieribus menstrua reddit, qui etiam multùm prodest caducis. Valet etiam prædictus lapis contra infirmitatem ventris & præcordiorum. Aqua autem in qua tribus diebus immergitur, valet parientibus, si bibatur, vt citiùs liberentur. Valet autem contra magorum præstigias: Fugat insuper serpentes, vnde aquila contra serpentes ipsum ponit in nido suo. Dicit tamen *Sergius*, quòd aquila tanti caloris est quòd oua sua cubans decoqueret, nisi gagatem lapidem frigidissimum nido adhiberet. Est ibi præterea *Ethites*, qui facillimè igne vicino accenditur. Hunc similiter aquila collocat in nido suo; sunt tamen bini, masculus & fœmina: Prosunt autem non solùm aquilæ ad pariendum oua, sed prægnantibus alligati, partus celeritatem efficiunt. *Hyacinthus* lapis est granatus, flore purpureo: non potest scindi, nisi fragmentis adamantinis. In ore positus frigidior extrahitur, confortat hominem, tristitiam & vanas suspiciones tollit. *Lyncurius* ex vrina lyncis procreatur, habens colorem quasi electri; trahit autem ad se paleas, si fuerit confricatus: Ictericis valet, & contra dolores stomachi & contra ventris perturbationem. *Alectorius*, lapis est crystallo vel aquæ limpidæ similis: In iecore verò galli gallinacei reperitur si castratus fuerit, postquam tribus annis vixerit: nunquam autem excedit fabæ quantitatem: postquam autem prædictus lapis in ipso fuerit, nunquam postea bibit. Hunc lapidem si quis in ore suo posuerit sitim penitùs extinguit. Valet autem frigidis, qui coire non possunt. *Chelidonius* lapis est modicus, qui in hirundine reperitur: est autem niger, & quandoque rufus: valet autem contra insaniam, & contra lunaticam passionem, & contra febres, & contra noxios humores: aquâ ablutus infirmis oculis prodest. *Chrysolitus* auro micat, & velut ignis scintillat, medium habens colorem inter cæruleum & viridem. Reperitur autem in Æthiopia, & multùm valet contra noctium fantasmata. Ibidem etiam reperitur *Chrysopasius*, qui de nocte lucet; de die verò obscurus est. *Beryllus* in India reperitur conspicuus, oleo vel aquis marinis assimilatur colore. Aqua ablutionis eius valet infirmis oculis: prodest etiam contra eructationes & suspiria, & contra hepatis dolores. *Sardius* autem, & *Onychinus* lapides Exod. 28. sunt pretiosi, quos in rationali ante pectus sacerdotis Dominus cum aliis decem margaritis ferri præcepit. Sardius rubeæ terræ similis est. Onychinus autem vnguis hominis habet similitudinem. Reperitur autē in flumine Paradisi, qui *Phison* nuncupatur. Habet autem ruborem candori permixtum. Sunt insuper aliæ gemmarum species in partibus Orientis. Ad commendationem autem diuinæ potentiæ, vt confiteantur Domino opera eius, hæc prædicta de lapidibus pretiosis sufficiant.

Sunt præterea in partibus Orientis quidam homines, ab aliis mundi nationibus valdè dissimiles. Sunt ibi *Amazones*, egregiæ in armis & præliis mulieres, iuxta montes Caspios, in Insula vndique fluuio clausa commorantes. Sunt autem plusquam ducenta millia prædictarum mulierum, absque virorum consortio seorsum in prædicta Insula habitantium. Omnes autem tenentes gladium & ad bella doctissimæ: quando victrices cum Regina sua reuertuntur à præliis, à viris suis, qui extra insulam per se commorantur, adorantur. Semel autem in anno transeuntes ad maritos suos, postquam reuersæ fuerint, si masculum conceperint, ipsum per sex annos nutriunt, & posteà patri suo transmittunt: Si verò fœminam pepererint, ipsam secum reseruantes custodiunt. Sicut autem in quibusdam volucribus fœminæ fortiores sunt, quàm masculi, ita prædictæ Amazones fortiores sunt viris suis: quibus ad bella procedentibus, mariti earum domi remanentes quiescunt. Et quoniam ex frequenti vsu libidinis multi spiritus consumuntur; quantò rariùs coeunt, tantò XC.

præfatæ viragines fortiores ſunt & magis idoneæ ad pugnandum. Sunt alii homines quos *Oxydraces*, ſeu *Gymnoſophiſtas* appellant, id eſt, nudos ſapientes. In nuditate enim & paupertate & humilitate ambulant, contemptâ fallaci & tranſitoria mundi huius vanitate, in tuguriis & ſpeluncis habitantes, non habentes caſalia vel ciuitates. Nulli autem nocent, nec armis contra aliquos ſe defendunt. Filii autem eorum & vxores ſeorſum inhabitant cum animalibus quæ ad vitam ſobriam ſuſtentandam enutriunt. Hos homines cùm Alexander Macedo reperiſſet, valdè miratus ait illis: *Petite à me quod vultis, & dabo vobis.* Qui reſpondentes dixerunt: *Da nobis immortalitatem, quam ſuper omnia deſideramus: alias enim diuitias non curamus.* Quibus Alexander: *Mortalis cùm ſim, immortalitatem vobis quomodo dare poſſem?* Cui illi: *Si mortalem te agnoſcis, quare tot mala faciendo diſcurris?* Sunt alii homines valdè mirabiles vltrà Gangem fluuium habitantes, quos *Brachmanos* appellant, quorum religionem & mores & ritus ex epiſtola ſubſequenti, quam prædicto Alexandro reſcribendo miſerunt, pleniùs diligens lector agnoſcere poteſt. Scripſit enim Rex eorum Dindimus Alexandro, in hunc modum: *DINDIMVS Brachmanorum didaſcalus, ALEXANDRO Regi, gaudium. Cognouimus per tuas litteras quia deſideras ſcire, quid ſit perfecta ſapientia. Veruntamen ex hoc cognoſcimus te multùm eſſe ſapientem, & valdè laudamus quia deſideras ſcire perfectam ſapientiam, quod melius eſt omni regno: quia Imperator qui neſcit ſapientiam, non dominatur ſubiectis ſuis, ſed dominantur illi ſubiecti. Tamen impoſſibile nobis videtur, vt vos poſſitis tenere vitam & mores noſtros, quia noſtra doctrina multùm eſt ſeparata à veſtra. Nam neque deos colimus ſicut vos colitis; neque vitam quam vos tenetis, nos tenemus. Voluiſſem denique à te petere veniam pro hac cauſa, vnde nos rogaſti ſuper omnia, quia nihil prodeſt ſi ſcripſero de vita & conſuetudine noſtra. Tempus enim non habes ad legendum, eò quòd occupatus es in cauſis bellorum. Sed ne dicas quia pro inuidia hoc faciam, quantumcumque poſſum de hac re ſcribere, vnde nos rogando mandaſti, ſcribam. Nos enim Brachmani ſimplicem & puram vitam ducimus, nulla peccata facimus; & nolumus quidquam habere, niſi quantum ratio noſtræ naturæ exigit. Omnia patimur & ſuſtinemus. Illud dicimus eſſe neceſſarium, quod non eſt ſuperfluum. Apud nos illicitum eſt arare campum cum vomere, & terram ſeminare, & boues ad carrum iungere; & retia in mare mittere ad capiendos piſces; aut aliquas venationes facere, ſiue de quadrupedibus terræ, ſiue de auibus cœli: abundanter enim annonam habemus: nullam aliam annonam quærimus ad manducandum, niſi quam terra producit, ſine hominis labore. De talibus cibis implemus menſas noſtras, qui nobis non nocent; & de ipſis cibis non multùm implemus ventrem noſtrum, quia illicita eſt apud nos extenſio ventris. Proinde ſumus ſine aliqua ægritudine; & dum viuimus & quandiu viuimus, ſemper ſanitatem habemus; nullam medicinam nobis facimus, nullum adiutorium quærimus pro ſalute noſtrorum corporum. Vno termino mortis vita noſtra finitur, quia non viuit vnus plus altero, ſed ſecundùm ordinem natiuitatis, vnicuique terminus mortis ſuccedit. Nullus autem de nobis ad focum ſedet pro frigore: Nullum frigus aliquando corpora noſtra ſentiunt; ſed ſtamus nudo corpore ſemper contra ventum. Deſideria corporis noſtri non facimus: omnia per patientiam ſupportamus. Tu autem, Imperator, omnia iſta vince: & ſi iſtos inimicos, quos intra corpus habes, viceris, iam fortior inimicis haberi poteris.* Propter hanc cauſam pugnas cum inimicis quos foris habes, vt iſtos inimicos nutrias quos intus portas. *Nos autem Brachmani omnes inimicos quos in corpore noſtro habuimus, occiſos habemus: & ideo inimicos, quos foris habemus non timemus, nec adiutorium ab aliquo contra illos quærimus, neque de mari, neque de terra; ſed ſecuri ſemper & ſine aliquo timore viuimus. Corpora noſtra cooperta habemus de frondibus arborum & fructus earum manducamus; lac comedimus, & aquam de fluuio bibimus. Laudes DEO ſemper canimus, & deſideramus vitam futuri ſæculi: & non deſideramus vllam cauſam audire, quæ ad vtilitatem non pertinet: & non loquimur multùm, ſed cùm locuti fuerimus, non dicimus niſi veritatem, & ſtatim tacemus. Diuitias non amamus: eſt enim inſatiabilis cæca cupiditas, quæ ſolet ad paupertatem adducere homines cùm non poſſint acquirendi finem facere. Inter nos nulla inuidia eſt: nullus inter nos fortior vel potentior eſt altero. Paupertatem habemus, & per eam diuites ſumus, quia omnes illam communem habemus. Litem non facimus, nec apprehendimus arma. pacem habemus per conſuetudinem, non per virtutem. Iudicia non habemus, quia non facimus vnde ad iudicium ire debeamus. Vna lex eſt contraria noſtræ naturæ, quia miſericordiam nullam facimus, eò quòd nec*

nos ta-

nos talem causam facimus, vt ad misericordiam ire debeamus. Culpas alicui non dimittimus, vt per eas DEVS remittat peccata nostra nobis. Nec damus diuitias nostras pro peccatis nostris, sicut vos facitis. Nullum laborem facimus qui ad auaritiam pertineat: membra nostra libidini non tradimus, adulteria nulla committimus, nec aliquod vitium facimus, vnde ad pœnitentiam ire debeamus: sicut vos, qui de malo quod facitis, quando pœnitentiam inde agitis, sic loquimini contra vos de ipso malo quod facitis, velut contra inimicos soletis loqui. De factis nihil querimur, quia omnes rectum facimus. Subitam mortem non patimur, quia per sordida facta ipsum aëra non corrumpimus. Nullum vestimentum in varios colores tinguimus. Fœminæ nostræ non ornantur vt placeat: etiam ipsum ornamentum pro pondere computatur: quia nolunt pulchræ esse pro ornamentis, sed tantùm in ea natura quâ natæ sunt. Nam quis potest naturæ opus mutare? Quòd si aliquis mutare voluerit, quasi non sit rectè factum, criminosum est. Balnea non facimus, neque aquam calidam vt corpora nostra lauentur: Sol enim nobis calorem dat, & de rore infundimur. Nullam cogitationem super alium habemus. Non dominamur super homines qui sunt nostri similes: alioquin crudelitas est premere hominem ad seruitium, quem nobis ipsa natura fratrem dedit & qui est creatura ab vno patre cœlesti, sicut & nos sumus. Petras non resoluimus in calcem vt faciamus domos ad habitandum; neque vascula nisi de terra facimus. In fossis aut speluncis montium habitamus, vbi nullus sonus ventorum auditur, & vbi nullam pluuiam timemus. In terra dormimus absque solicitudine: nos enim tales domos habemus, in quibus dum viuimus habitamus; & dum morimur, habemus illas pro sepulturis. Ad negotiandum per mare non nauigamus, vbi & multa pericula Psal. 106. sustinent, qui illuc nauigant, & multa miracula cognoscunt. Nos artem non discimus vt bene loquamur: per simplicitatem omnia dicimus, quæ nunquam nos permittit mentiri. Scholas Philosophorum non frequentamus, in quorum doctrina discordia est, & nihil certum atque stabile, sed semper mendacia; sed illas scholas frequentamus in quibus discimus vitam; & quæ demonstrant nobis hoc quod in scripturis ostenditur; & non docent nos aliquem lædere; sed secundùm veram iustitiam alios iuuare nos docent, & non discimus in eis aliquam causam, quæ nobis aliquam tristitiam facit. Ludos nullos amamus: si autem volumus scire aliqua quæ ad ludum pertinent, legimus facta prædecessorum nostrorum, & nostra: & cùm debemus exinde ridere, plangimus. Tamen videmus aliqua in quibus admiramur & delectamur: hoc est, cœlum optimè resplendere ex stellis, solem rubicundum in cursu suo, & radios eius illuminare totum mundum. Videmus mare semper purpureum esse; & quando illic tempestas surrexerit, non dissipat vicinam terram, sicut in vestris partibus facit, sed complectitur eam sicut sororem suam. Ibi videmus cotidie diuersa genera piscium, & saltum dare & ludere Delphinos. Nec non & delectamur videre florentes campos, de quibus naribus nostris suauissimus odor ascendit, & de optimis locis siluarum & fontium, vbi audiuimus cantilenas auium. Hanc consuetudinem semper habemus. Nostra etenim natura hanc consuetudinem habet, Imperator, quam si tenere volueris, credimus quoniam durum tibi esse videbitur; & si nolueris eam tenere, nostra culpa non est, quia de quibus nos rogasti & mandasti, per has litteras scriptum tibi dirigimus. Sed tamen, si placet, dicemus aliquantulum de nostra doctrina, propter quam nostra vita tibi dura esse videtur. Vos Pactoli atque Hermi fluuios, splendido auro currentes, absque colore & pauperes reddidistis. Vos Nilum fluuium bibendo à suo cursu minuistis: Vos monstrastis vt horribilem Oceanum nauigaret homo. Vos, tartareum custodem, canem Cerberum sopiri posse pretio confirmatis. Vos omnia manducantes, vultum semper ieiunum portatis. Vos in sacrificio filios vestros interficitis. Vos facitis adulterare matres vestras. Vos mittitis discordias inter reges: qui sunt humiles, per vos etiam superbi facti sunt. Vos suadetis hominibus nequaquam sufficere eis spatia terrarum, sed cœli quærere habitacula præparatis, atque prouocatis. Vos etiam per vestros deos multa mala committitis, sicut illi fecerunt. nam testimonium potestis accipere à Ioue Deo vestro, & à Proserpina dea vestra, quam colitis: quia ille multas fœminas adulterauit, & illa multos viros secum concumbere fecit. Vos homines non dimittitis in sua libertate viuere, sed seruos illos habetis: vos non iudicatis recta iudicia: vos facitis iudicibus mutare legem. Vos multa dicitis quæ debent fieri, & non fiunt: vos non tenetis alium sapientem, nisi illum qui habet facundiam loquendi. Omnem sensum vestrum in lingua habetis, « & tota sapientia vestra in ore vestro consistit. « Et quamuis potestatem habeatis in lingua vestra multa loquendi, multò tamen meliores sunt illi, qui sciunt tacere. Vos argentum & aurum colitis, & desideratis habere maximas domos, & multos seruos; & tamen tantùm manducatis & bibitis, quantùm alius homo manducat & bibit. Omnia tenetis, & dominamini super

illas diuitias quas habetis; sed sola sapientia Brachmanorum vincit vos in omnibus; quia sicut nos consideramus, illa mater vos genuit, quæ & lapides. Vos autem ornatis sepulchra vestra, & in vasis gemmarum cineres corporum vestrorum reponitis. Quid enim peius esse potest, quàm ossa quæ terra recipere debet? vos ea incenditis, & delectabilem vobis miseri sepulturam construitis; & non dimittitis vt in sinu suo recipiat terra quos genuit. Discant homines quale meritum vestris amatoribus post mortem redditis. Nos in honorem deorum pecudes non occidimus; neque templum facimus, vbi statuam auream vel argenteam ponamus cuiuscunque Dei, sicut vos facitis; neque altaria de auro & argento vel gemmis facimus. Vos autem talem legem habetis, vt de omnibus bonis vestris honoretis Deos vestros, vt vos exaudire debeant. Vos non intelligitis quia DEVS non pro pretio, neque pro sanguine vituli, neque pro sanguine hirci aut arietis, exaudit aliquem hominem, nisi per bona opera, quæ DEVS diligit: quia in verbo tantummodo homo si-
Ioannis 1. milis est DEO; quia DEVS Verbum est, & Verbum istud mundum creauit, & per hoc Verbum viuunt omnia. Nos autem hoc Verbum colimus, hoc adoramus, hoc amamus. Nam DEVS spiritus & mens est; ideo non amat aliud, nisi mundam mentem. Quapropter nimium vos esse
,, insipientes dicimus, pro eò quòd tenetis vt natura vestra cœlestis sit, & quòd DEI habeat
,, communitatem; vos autem sordidatis illa de adulterio, & fornicatione, & seruitu-
,, te idolorum. Vos istas causas amatis, istas semper facitis, quas cum facitis quousque viuitis, mundi non estis, & post mortem exinde tormenta sustinebitis. Vos denique speratis DEVM habere propitium pro carne & sanguine quem ei offertis. Vos non seruitis vni DEO qui solus regnat in cœlo, sed multis diis seruitis. Vos tot Deos colitis, quot membra habetis in corpore. Nam hominem dicitis esse mundum paruum: & sicut corpus hominis multa membra habet, ita dicitis diuersos deos in cælo consistere, & vnicuique partes nostri corporis attribuitis; & proprias singulis victimas occiditis, & nomina illis exquisita donatis: affirmantes Mineruam, pro eo quòd fuit inuentrix multorum operum, natam de capite Iouis, & tenere sapientiam: proinde dicitis eam tenere summitatem capitis. Iunonem, pro eo quòd fuit iracunda, dicitis esse deam cordis. Martem, pro eò quòd fuit præses bellorum, dicitis esse Deum pectoris. Mercurium, pro eo quòd multùm loquebatur, dicitis esse Deum linguæ. Herculem, pro eo quòd duodecim mirabiles virtutes fecit, dicitis esse Deum brachiorum. Bacchum, quia fuit inuentor ebrietatis, dicitis Deum gutturis, & sic stare supra guttur hominis, quomodo si stetisset supra cellam vino plenam. Cupidinem, pro eo quòd fuit fornicator, dicitis tenere faculam ardentem in manu, cum qua accendat libidinem: proinde dicitis illum esse Deum iecoris, vbi habitat maxima pars ignis corporis. Cererẽ, pro eo quòd fuit frumenti inuentrix, dicitis deam esse ventris. Venerẽ, pro eo quòd fuit mater luxuriæ, dicitis deam esse membrorum genitalium. Totum enim corpus hominis diuiditis inter deos. Nullam partem corporis vestræ potestati relinquitis: & nõ tenetis quia corpora nostra vnus DEVS, qui in cœlo est, creauit. Exinde tamẽ nullam gratiam vobis reddunt ipsi dii vestri, sicut liberis hominibus, sed vt colonis & subiectis imponunt vobis tributũ; atq; aliis alia tributa à vobis offeruntur. Marti, denique offertis aprum: Baccho, offertis hircum: Iunoni, offertis pauonem: Ioui, mactatis taurum: Apollini, occiditis cygnum: Veneri, immolatis columbam: Mineruæ, noctuam occiditis: Cereri, far sacrificatis: Mercurio, mella soluitis: Altaria Herculis, coronatis ex frondibus arboris populi: Templum Cupidinis, rosis ornatis. & si necessitas vobis euenerit, nõ volunt commune sacrificium, nec communia templa; sed vnusquisque Deus proprium sibi præmium datumq́; assequitur. Vnusquisque autem Deus de his quos colitis siue auẽ, siue frumenta, siue quadrupedẽ, siue qualemcunque aliam causam consecratã habet. In illis est illorum potestas, nõ in corpore vestro. Et vos quomodo dicitis illos habere potestatem in vestro corpore, qui non habent potestatẽ nisi in animalibus quæ offeruntur illis? Certè digna tormẽta sustinebitis post mortẽ propter vestros errores. Reuera enim nõ rogatis deos adiutores, sed carnifices, quia membra vestra per diuersa tormẽta diuident. Necesse est enim tot tormenta sustinere corpora vestra, quot deos dicitis habere potestatem in corporibus vestris. Vnus Deus vos facit fornicari, alius bibere, alter litigare. Omnes vobis imperant, & vos omnibus seruitis; omnes colitis, & miserum corpus vestrum debet deficere propter tot seruitia, quæ facitis multis diis. Et rectũ est vos talibus diis seruire propter tanta mala quæ facitis: & quia non vultis cessare à malis, ideò seruitis talibus diis. Sine causa enim seruitis talibus diis, qui vobis imperant omnia mala facere. Si verò exaudierint vos ipsi dii vestri, quando eos rogatis, damna faciunt in conscientia vestra: Si verò vos non exaudierint, erunt contrarii desideriis vestris, quia vos non alia de causa rogatis eos, nisi de malo: Ergo siue exaudierint siue non exaudierint, vobis semper nocent. Hæ sunt deæ vestræ quæ dicuntur furiæ, quæ peccata hominum post mortem, per furorem vindicant. Hæc sunt illa tormenta, quæ vobis doctores vestri dixerunt, quæ vos velut mortuos iam in isto sæculo cruciant. Etenim si

benè

benè volueritis considerare, non peiorem causam potest aliquis sustinere, quàm vos modo sustinetis. Et quanta simulacra dicunt doctores vestri esse apud inferos, vos estis. Pœnæ sunt plurimæ in inferno; & vos modo pœnas patimini, quando vigilatis propter committenda adulteria & fornicationes & furta. Dicunt autem tãtum malum esse in inferno, quod semper sitiant, & nunquam satientur: & vos tantam cupiditatem habetis acquirendi diuitias, vt nullo tempore satiemini. Dicunt Cerberum esse in inferno, qui habet tria capita: & venter vester, si conspicitis, sic est quomodo cerberus, propter multam comestionem & bibitionem. Similiter dicunt quòd sit in inferno serpens qui vocatur Hydra; & vos propter multa vitia, quæ per saturitatem ventris habetis, Hydra dici potestis. Et omnia alia quæ doctores vestri dicunt esse in inferno, si considerare vultis, propter mala vestra vos estis. Heu vos miseri qui talem fidem tenetis, vnde post mortem tormenta sustinere debetis. Et rursum in secunda epistola inter alia sic ait: *Nos non sumus habitatores istius mundi, quasi semper hic esse debeamus; sed sumus peregrini in isto mũdo, quia morimur & pergimus ad domos patrum nostrorum: non grauant nos peccata nostra, nec manemus in tabernaculis peccatorum: nullum furtum facimus, & pro nostra conscientia quam habemus, in publicum non eximus. DEVS autem qui omnia creauit in mundo, varias operatus est causas, quia non poterat constare mundus nisi per diuersitatem multarum rerum: & dedit arbitrium homini ad discernendum de omnibus quæ in mundo sunt. Quicunque ergo dimiserit peiora & secutus fuerit meliora, hic non est DEVS, sed amicus DEI. Nos enim, quia sanctè & continenter viuimus, ideò dicitis quia aut Deos nos facimus, aut contra Deos inuidiam habemus. Ista suspitio quam de nobis habetis, ad vos pertinet. Nam cùm tantùm inflati sitis de prosperitate quam habetis, ponitis super vos gloriosum ornamentum. Mittitis aurum in digitis vestris, sicut fœminæ faciunt. Vnde sciatis quia de hac causa vnde speratis vos esse maiores, ad veram humilitatem nihil vobis prodest. De auro autem non fiunt beatæ animæ, neque corpora humana exinde satiantur, sed magis de hac causa vitiantur. Nos autem, qui veram humilitatem cognoscimus, & scimus ipsam naturam auri, quando sitimus imus ad fluuium vt bibamus aquam; ipsum autem aurum cum pedibus calcamus. Aurum enim non tollit famem neque sitim: si sitierit homo & habuerit aquam, tollitur sitis eius. Similiter est si esurierit & comedat, cessabit fames eius. Si ergo de eadem natura aurum esset, cùm acceperit illud homo, sine dubio cessaret cupiditas illius. Sed ideo malum est aurum, quia cùm incipit homo illud habere, plus augetur cupiditas illius. Quicunque est malus homo, honoratur, & colitur à vobis; quia omnis homo cum tali homine habet dilectionem, qualis ipse est. Vos enim dicitis vt non curet DEVS mortalia: ædificatis vobis templa, statuitis altaria, & delectamini quando occiduntur ibi pecora, & nomen vestrum nominatur. Hoc factum est patri tuo, hoc auo tuo, cunctisq; parentibus, hoc etiam & tibi promittitur. Vos autem nobis qui recta videmus vultis adducere tenebras cæcitatis vestræ; & non dimittitis nos vt plangamus de miseriis vestris. Non tantum beneficium præstat homo homini perdito, quantum si plangit eum.* Ex his patet quam religiosè, & secundùm legem naturæ vixissent isti Brachmani, qui nec legem Mosaicam, nec legem Euangelii audierant, si se peccatores humiliter agnouissent, secundùm quod dicit Apostolus. *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas non est in nobis.* 1.Ioan.1. Aquam enim veræ humilitatis de fonte Paradisi emanantem, in libris Gentilium nõ reperimus. Sunt præterea homines in partibus supradictis, qui amore alterius vitæ in ignem mittere se non formidant. Sunt alii qui parentes proprios nimio confectos senio mactare & carnes eorum ad epulandum præparare, immensam reputant pietatem & magnam religionem. Hos autem qui hæc facere renuunt, tanquam impios & irreligiosos detestantur. Sunt ibi quidã homines magni velut *gigãtes*, vt elephantes facillimè transiliant: sunt alii adeò *parui*, vt cubitum longitudinis vix excedant. Sunt matres quæ semel parientes canos partus proferunt, qui tamen diu viuentes in senectute nigrescunt: Sunt aliæ quæ quinquennes pariunt, sed partus non nisi octo annis viuere possunt. Sunt alii qui pisces crudos manducantes ipsum etiam salsum mare bibunt. Sunt alii qui manus habent auersas, & in pedibus octo digitos. Alii plantas pedum habent transpositas. Alii canina capita habentes, & vngues aduncos pellibus pecudum induti, pro voce canum latratus proferunt. Alii ita paruum os habent quòd gracili calamo non nisi sorbilia comedunt. Alii carnibus humanis vescuntur, hominum autem vestigia tam diu olfactu percipiunt, quousque aquam aliquam homines, quos insequuntur, transierint. Sunt ibi monoculi qui *Arimaspi*, & *Cyclopes* appellantur. Sunt alii qui vnum tantùm pedem habentes, velocissimè currunt. Habent autem tantam pedis latitudinem, quòd eius planta contra solis feruorem

vmbram spatiosam sibi faciunt, & quasi in domo sub planta pedis requiescunt. Sunt alii absque capitibus oculos in humeris habentes, pro naso autem & ore duo habēt foramina in pectore, setis autem horridi sunt ad modum bestiarū. Sunt alii qui solo odore cuiusdam pomi viuunt: quos si longiùs ire cōtigerit, ipsum pomum secum deferunt, aliter enim morerentur, si prauum sentirent odorem. Sunt alii homines siluestres, sex manus per singulos habentes. Sunt ibi præterea mulieres speciosæ valde, in flumine calido habitantes, habentes horridas vestes, armis argenteis, eò quòd ferrum non habent, vtentes. In quibusdam verò siluis Indiæ habitant mulieres barbas vsque ad mamillas habentes, pellibus animalium indutæ, nec viuunt nisi de venatione. Sunt ibi præterea viri & mulieres nudi incedentes, corpus pilosum sicut bestiæ habentes, æquè in flumine vt in terra habitantes. Quando autem extraneos homines superuenire inspiciunt, submersi in flumine non apparent. Sunt homines agrestes magni valde & pilosi sicut porci, & velut feræ mugientes. Sunt ibi quædam mulieres in flumine speciosæ valdè; excepto quòd dentes habēt caninos, albæ autem sunt veluti nix. In quibusdam montibus Indiæ habitant *Pygmæi* duorum cubitorum homines, quibus bellum est contra grues, qui tertio anno pariunt,
XCI. octauo senescunt. Hæc prædicta quæ partim ex historiis Orientaliū, & mappa mundi, partim ex scriptis beati Augustini & Isidori, ex libris etiam Plinii & Solini, præter historiæ seriem, præsenti operi adiunximus: si fortè alicui incredibilia
Rom. 14. videantur, nos neminem compellimus ad credendum: vnusquisque in suo sensu abundet. Ea tamen credere quæ contra fidem non sunt vel bonos mores, nullum periculum æstimamus. Scimus enim quòd omnia DEI opera mirabilia sunt, licet per vsum & consuetudinem hi qui frequenter ea intuentur, nullâ admiratione moueantur. *Cyclopes* enim qui omnes monoculi sunt, non minus forsan hos qui duos habent oculos admirantur, quàm nos, ipsos vel alios qui tres oculos haberent, admiraremur. Sicut autem *Pygmæos* pro nanis habemus, ita ipsi nos gigantes reputarent, si ex nostris aliquem inter ipsos aspicerent. In terra autem *gigantum* qui maior est inter nos, nanus reputaretur ab ipsis. Nos autem nigros *Æthiopes* turpes reputamus: inter ipsos autem qui nigrior est, pulchrior ab ipsis iudicatur. Multa autem in regionibus nostris non admiramur, quæ populus Orientalis si audiret, vel non crederet, vel mira reputaret. In quibusdam partibus *Flandriæ aues ex arboribus* procreantur, rostris arboribus infixis dependentes: Postquam autem tempus maturitatis aduenerit, ex ramis statim decidunt, & sicut aliæ volucres volare incipiunt. Carnes autem earum in quadragesima manducant, nec aliquâ admiratione ducuntur, qui talia videre frequenter consueuerunt. In insula *Thanatos*, in partibus scilicet Hyberniæ, nunquam *serpentes* inueniri possunt, cuius terra ad quascunque regiones deferatur serpentes necat. In insula *Sardiniæ*, nec serpens, nec lupus procreatur. In insula *Thyle* nunquam arbores folia deponunt, in qua sex mensibus æstiuis semper est dies, sex autem mensibus hyemalibus nocte continuâ obscurantur. In insula autem Siciliæ *Ætna* continuis & sulphureis æstuat incendiis. In Ionio autem mari est *Charybdis* & *Scylla*. In Hybernia locus quidam habetur, qui *purgatorium sancti Patricii* nuncupatur. Si quis illuc ingressus fuerit, nisi verè pœnitens & contritus fuerit, statim à dæmonibus raptus & necatus, nunquam postea reuertitur: qui autem verè contritus & confessus ingreditur, per ignem & aquam & per mille genera tormentorum à dæmonibus correptus, ibidem purgatur: qui autem ampliùs deliquit, acerbiùs in eodem loco punitur: qui autem à prædicto loco purgatus regreditur, nunquam deinceps ridere potest, vel ludere, vel aliqua quæ in mundo sunt diligere; sed semper lugens & gemens posteriorum oblitus, in anteriora se extēdit. In *minori Britannia* fons quidam esse refertur, cuius aquæ supra propinquum lapidem proiectæ pluuias & tonitrua prouocare dicuntur. In *minori Britannia* quidam fuerunt homines *caudati*: In *Francia* quidam *cornuti*. Aliquos etiam vidimus velut canes latratus emittentes. In Longobardia cum buffonibus in fronte nascuntur pueri: si quis autem absque buffone nascatur, mater eius tanquam adultera, & quæ ab alienigena conceperit, à marito suo reputatur. In quibusdam regionibus, & maximè in extremis *Burgundiæ* partibus, circa Alpes, quædam sunt mulieres *guttur magnum* vsque ad ventrem protensum, tanquam amphoram seu cucurbitam, amplum habentes. Quidam autē tantas in dorsis habent strumas, quòd quicquid in

quid in augmentum corporum cedere debet, gibbus abſorbet, & propter hoc parui ſunt velut Nani. Hæc prædicta hi homines apud quos frequenter talia contingunt, non admirantur. Ex mutis & ſurdis, muti & ſurdi infantes procreantur: ex leproſis autem plerumque leproſi naſcuntur: non tamen ex cæcis, cæci; vel ex monoculis, monoculi; vel ex mutilatis, naſcuntur mutilati. Septimo vel nono menſe puer editus non moritur; octauo menſe natus, nequaquam viuere poteſt. In partibus Occidentis quidam *ſilueſtres* homines in ſiluis capti ſunt, qui poſtquam inter homines veniebant manducare renuentes, moriebantur, vel euadebant. Quidam etiam *Hermaphroditi* ſeu gemini ſexus in partibus Franciæ à multis viſi fuerunt. *Comani* carnes crudas comedunt, & ſanguinem equinum bibunt. Non ſolùm autem in hominibus, ſed in brutis animalibus, & in rebus inanimatis quædam mirabilia fiunt, quæ tamen ex vſu & frequentia homines non admirantur. *Vulpecula* vt volucres capiat, in via reſupina protenditur; & ſe mortuam & quaſi ſine anhelitu ſimulat. *Formica* granum frumenti, ne germinet in terra, per medium ſecat. *Ceruus*, vt renouetur, flatu ſerpentem de cauerna extrahit, quo deuorato fontem vrgente veneno ſitiens, poſtquam aquas biberit, recuperat iuuentutem. Cerui autem aquas natando tranſeuntes, cornua ponderoſa clunibus ſuis inuicem ſuſtentare dicuntur; poſtquam autem primus feſſus fuerit, loco eius vltimus ſuccedit. *Aranea* de viſceribus ſuis vt muſcas capiat, ſubtilia retia facit. *Lupus* ſi priùs hominem videat, quàm ab homine videatur, homo rauceſcit: dicitur autem quòd poſtquam ouem rapuerit, inſequentibus paſtoribus ouem dentibus non lædit, ſed ſuper dorſum ſuum ſuauiter eam iacere permittit, ne fortè ouis ſentiens læſionem, dum ſeipſam moueret, fugam lupi retardaret. *Simia* ſi duos fœtus parturit, vnum odio habens, alterum diligit: illum quem amat inter brachia portat; alter quem odio habet, dorſo eius vel collo adhæret. *Canes* ſoli, nomina ſua cognoſcunt, dominos ſuos tenerrimè diligunt, & pro eis morti ſe exponunt: corpora mortuorum dominorum nullà fame compellente, relinquunt: quamuis autem libenter dormirent, hoſpitia domini ſui nocte vigilantes cuſtodiunt. *Muſio* ſeu murilegus, tam acutè cernit, vt fulgore luminis ſuperet tenebras noctis. *Muſtela* ſerpentes, & mures perſequitur: ingenio autem callida, in domibus vbi fœtus nutrit, transferendo frequenter locum mutat, ne reperiantur. *Hericius* talis eſt prudentiæ, dum abſcindit vuas de vite, vel poma de arbore, ſuper ea ſeſe volutans, aculeis adhærentia, ſecum defert: qui etiam dum aliquid perſenſerit, ſtatim in globum collectus, ad arma ſe conuertit. *Agnus* talis eſt naturæ, quòd matrem ſuam ſtatim natus inter omnes alias oues, balatu cognoſcit: Lupum autem abhorrens, licet nunquam priùs ipſum viderit, ſtatim fugit, qui tamen viſo equo, vel alio animali, nec fugit, nec timet. *Aquila*, pullos ſuos vnguibus ſuſpenſos radiis ſolis obiicit: quos autem immobilem tenere viderit aciem, tanquam genere dignos, conſeruat & paſcit; ſi quos flectere viderit obtutum, tanquam degeneres abiicit. Quando autem ſenectà grauatur, ſublime volans omnes nubes tranſcendit: ex calore autem ſolis propinqui oculorum eius caligo conſumitur, & pennæ eius graues alleuiantur; ſtatimque cum impetu deſcendens, aquis immergitur, & ita iuuentus eius renouatur: Roſtrum autem aduncum petræ allidens ſublato veteri nouum recuperat, vt cibum capere valeat. *Turtur* quandiu maritus eius viuit, nunquam ab eo recedit; quo mortuo, nunquam alii copulatur, ſed ſolitaria incedens ſiccis arborum ramis inſidet, gemens & triſtis. *Coruus* pullos non paſcit, niſi plumis nigreſcentibus proprii coloris ſimilitudinem agnoſcat. *Grues* volant ordine litterato: quæ autem præeſt agmini, voce caſtigat alias vt ordinem non deſerant: quâ rauceſcente, alia ſuccedit eidem officio deputata. Nocte verò inter ſe excubias diuidunt; vnguibus autem lapillos ſuſpenſos tenent, quibus ſomnolentas arguant ſi lapides decidant: In ſenectute autem nigreſcunt. *Ciconiæ* dum maria tranſeunt, cornices duces earum exercitum præcedunt: maxima autem illis eſt cura fœtus & affectio, adeò vt dum nidos propenſiùs fouent, aſſiduo accubitu, plumas exuant: ſerpentibus autem inimicantur. *Struthio* ferrum comedit, oua autem ſua fouere negligens in puluere relinquit: ibi autem fotu pulueris animantur. *Ardea* dum altiùs volat, tempeſtatem ſignificat: adeò enim imbres & procellas formidat, quòd omnes nubes volando tranſcendit. *Monedula*, ſi aurum vel monetam inuenit, furatur &

abſcondit. *Pauo* cùm inſpicitur & laudatur, caudam in circulum extendendo flectit, & pulchritudinem oſtendit: hinc autem pedum deformitatem cùm proſpicit, caudam deponit. Pauo vocem habet terribilem, inceſſum ſimplicem, caput ſerpentinum, pectus ſapphyrium, pēnas aliquantum ruffas, caudam longam & oculatam. *Accipitres* dum viderint pullos tentare poſſe volatus, eſcas eis non deferunt, ſed pennis eos verberant, & à nidis præcipitant, atque teneros ad prædam compellunt, ne adulti pigri fiant. Accipiter ſilueſtris, domeſticas rapit aues, & ſtatim deuorat; domeſticus ſilueſtres rapit, & domino ſuo reſeruat. *Palumbes* genus eſt columbarum, quæ amiſſo corporali conſorte, ſolitaria incedit; nec quicquam viride ad requieſcendum petit, neque carnalem copulam vltrà requirit. *Columba*, pullos alienos nutrit, vmbram accipitris in aquis proſpicit, in alto nidificat, vbi malæ beſtiæ attingere non poſſint: gemitum habet pro cantu: morticinio non viuit, ſed puro grano; felle caret, gregatim incedit, nulli roſtro nocet. *Vpupa*, auis eſt ſpurciſſima, criſtis erectis galeata, ſemper in ſepulchris vel ſtercoribus commoratur; cujus ſanguine quiſquis ſe inunxerit, dormitum pergens, dæmones quaſi ſuffocantes ſe videbit. *Hirundines* lapſura culmina nunquam petunt, à diris auibus tanquam ſacræ nunquam infeſtantur. Hirundo reſidens non comedit, ſed eſcas in aëre volando rapit: Cognoſcit autem tempus aduentus ſui.
Ierem.8.
Gallus horas noctis diſcernit; priùs ſe alis verberat quàm cantus emittat: in maiori nocte, maiores & validiores cantus format. *Perdix* auis eſt immunda & doloſa; alteri oua diripiens, fouet ea: ſed pulli dum propriæ matris vocem audiunt, hanc quæ fouit relinquunt, & ad eā quæ genuit confugiunt. Si quis ad nidos ſuos acceſſerit, obuiam ei occurrunt, pedum vel alarum debilitatem ſimulantes, & quaſi ſtatim capi poſſint greſſus fingunt tardiores: poſtquam autem longiùs à nidis homines paulatim traxerint, ſtatim auolant. Pulli autem cùm ſe deprehendi metuunt, glebulas pedibus attollentes, ſub eis latentes abſconduntur. *Bubo* abſconditur de die, quærit eſcam de nocte: aues veretur, nam eam omnes aues perſequuntur, & dilaniant, quando eam reperire & capere poſſunt. *Vultur* exercitus ſequitur, vt mortuorum cadaueribus ſatietur: libenter autem pedibus graditur, vnde à quibuſdam *gradipes* appellatur. *Coturnices* æſtate depulsâ, maria tranſmeant, morbum caducum ſicut homines patiuntur. *Cygnus* plumas habet candidas, ſed carnes nigras: dicitur autem quòd citharædis canentibus aduolat, & cantum ſuum ad modum citharæ aptat. In rebus etiam inanimatis multa fiunt quæ homines ex vſu mira eſſe non aduertunt. *Argentum viuum* tantæ virtutis eſt, quòd ſi, ſuprà ipſum ſaxum magnum ponatur, oneri reſiſtit. *Aqua* frigida calci frigidæ infuſa, ipſam caleſcere facit. *Solis radius*, album nigreſcere facit veluti cutem hominis; nigrum autem in album conuertit, veluti pannum lineum: Item ceram diſſoluit, & liqueſcere facit; lutum autem indurat & conſtringit. *Cryſtallus* licet frigidus ſit, aquâ frigidâ conſperſus ad ſolis radios, ignem ex ſe producit. *Aër* motus frigeſcit, *terra* autem & aqua motu caleſcit. *Ignis* diuiſus in partes plurimas non minuitur; flatu hominis extinguitur, flatu iterum accenditur. *Flatus* hominis frigida calefacit; è contrario autem flatu hominis quæ calida ſunt frigida fiunt. *Terra* cùm ſummè ponderoſa ſit in ſe, ſine baſe vel fundamento ſubſiſtit.

XCII. Quis enumerare ſufficiat mira & magna opera Domini, exquiſita in omnes
Pſal.110.
voluntates eius, quæ in materiam laudis ſuæ, & in vſum neceſſitatis noſtræ creauit?
Gen.1.
Vidit DEVS omnia quæ fecerat, & erant valdè bona: & nil odit eorum quæ fecit. Solum pec-
Sap.11,25.
catum, quod nihil eſt, odit, perſequitur, & deſtruit. Vnde cùm ſex diebus ſolo verbo cuncta creauit, annis pluſquam triginta ad deſtruendum peccatum in mundo laborauit. Hoc ſolum eſt, quod ei diſplicet; quod oculos maieſtatis eius offendit; quod ipſum mitem & ſuauem, nobis aſperum reddit. Hoc eſt quod de angelo diabolum fecit, de amico inimicū, de libero ſeruum, de incorrupto mortalem & corruptum, de beato miſerum, de ciue exulem & eiectum, de filio DEI fecit filium diaboli: hoc eſt quod nunquam impunitum relinquit. Vnde peccatis prædictorum impiorum hominum exigentibus, & criminibus prophanorum, qui Terram Sanctam ſceleribus multimodis ſordidabant ipſum prouocantibus, conuerſus eſt no-
Thren.3.
bis in crudelem qui naturâ benignus eſt & ſuauis. Vnde *facti ſumus in deriſum vicinis*
Iob 30.
noſtris, & inimici noſtri ſubſannauerūt nos. Cithara noſtra verſa eſt in luctum, & fortitudo no-
Lament.1,1.
ſtra redacta eſt in fauillam. Facta eſt quaſi vidua domina gentium, princeps prouinciarum facta eſt ſub

est sub tributo. Adeò enim conclusit Dominus in gladio populum suum, & hereditatem suam spreuit; adeò facti sunt inimici nostri in capite & nos in caudam, quòd non solùm Terram Promissionis, sed omnes ferè regiones, ciuitates & munitiones ab introitu terræ Ægypti vsque Mesopotamiam, itinere plusquam viginti dierum, inimici nostri nobis violenter abstulerunt; & de ciuitatibus quidem maritimis tantùm duas nobis relinquentes, *Tyrum* scilicet & *Tripolim*, & insuper *Antiochiam* cum paucis munitionibus, scilicet castrum quod *Cursatum* dicitur, iuxta Antiochiam, *Craccum*, & *Margath*, & *Castrum Album*, *Archis*, & *turrem Enteradi*, & castrum *Nephin* in comitatu Tripolitano, omnes mediterraneas ciuitates & munitiones, proprio dominio impii subiecerunt. Huius autem aduersitatis & amaræ tribulationis calamitas, à comitatu Edessano infaustum sumpsit exordium. Mortuo enim viro strenuo & in agendis prouido *Ioscelino* Comite Edessano, filius eius iunior *Ioscelinus* à paterna probitate & honestate degenerans, sordibus effluens & libidine dissolutus, *Edessam* ciuitatem valdè negligenter munitam relinquens amisit, *Sanguino* Mussulæ Domino, quæ caput est & Metropolis prouinciæ Assur, ciuitatem obsidente, quam effractis mœnibus violenter occupauit. Post hæc verò prædicto Ioscelino diuinæ vltionis iudicio capto à Saracenis, & in carcere Halapiæ fame & inediâ miserabiliter consumpto & mortuo, vxor eius residuam terram quam tenebat, Imperatori Constantinopolitano sub annuo censu resignauit: qui copiosam Græcorum transmittens multitudinem ipsam terrã contra Saracenos se defensurum promisit. *Noradinus* autem prædicti Sanguini filius de recessu Latinorum licet admodum paucorum gaudens, Græcorum autem imbellem multitudinẽ, quos molles & effœminatos agnoscebat paruipendens, eodem anno Græculis partim interfectis, partim verò captiuatis, totam terram suo subegit imperio. Addidit insuper idem Noradinus castrum, quod dicitur *Harenc*, & ad Antiochenum principatum pertinebat, per decem milliaria ab Antiochia distans, obsidere. Et quoniam tunc temporis *Raimundus* Princeps Antiochenus interfectus erat in prælio; filius autem eius *Boamundus*, qui ei in principatu successerat, in captiuitate Saracenorum tenebatur, ipsum castrum facilè paucis resistentibus expugnauit. *Paneadem* etiam ciuitatem nostris violenter auferens, suæ subegit ditioni, rege Hierosolymorũ Almarico tunc absente, & circa partes Ægypti commorante. Ex tunc cœpit nostrorũ deterior fieri conditio: residuam tamen terram nostri defenderunt, quousq; regna Ægypti & Damasci, sub diuersis & auersis dominis permanserunt. Postquã verò peccatis exigentibus, prædicta duo regna viribus duplicatis sub vno domino coniũcta sunt, regnum Hierusalem, quod in medio eorum constitutum est, perturbari cœpit & grauiùs infestari. *Siracunus* siquidem vnus ex prædicti Noradini satrapis regnum Ægyptium, quod violenter occupauerat, nepoti suo ex fratre Salahadino in morte reliquit. Hic siquidem *Salahadinus* ingenio astutus, in armis & præliis exercitatus, *in agendis prouidus, & festinus*, liberalis valdè & munificus, non solũ suis, sed etiã quibusdam ex nostris, quos sibi muneribus & promissis alliciebat, quanta mala nostris intulit, & quasi flagellum Domini populum Christianorum triturauerit, totus penè mundus agnouit. Postquam enim, sicut superiùs diximus, dominum suum Calipham Ægyptium improuisum occidit, filio domini sui Noradini iam defuncti, qui puer tunc temporis in Halapia morabatur, regnum abstulit Damascenum, præcipuis regni tyrannis partim muneribus & promissis, partim metu & violentiâ ad proditionem inclinatis. Addidit præterea prædicto domino suo, cuius ipse & pater eius serui fuerant, opulentissimas auferre ciuitates: *Haman* videlicet, & *Maubec*; Emissenam ciuitatem, quam vulgariter *Chamele* appellant, & insuper Cæsaream magnam. Mortuo autem prædicto Noradini filio cùm in potestatem patrui eius domini Mussulæ iure hereditario Halapia deuenisset, non solùm *Halapiam*, verùm etiam Comitatum Edessanum & totam terram vsque Eufraten & insuper Mesopotamiæ nobiles ciuitates, *Edessam*, *Carram*, & vniuersam penè regionem prædicto Mussulæ domino Salahadinus abstulit violenter, in detrimentum & damnum populi Christiani. Eius enim promotio & exaltatio, nostrorum erat formido, periculum & deiectio, præsertim cùm Saraceni, qui à principio quando primùm Latini terram ingressi sunt, rudes in præliis erant, & quasi inermes cum arcubus tantùm ad bella procedebant, vsu & exercitio & frequenti cõgressione cum

nostris rei militaris plenius adepti essent disciplinam; & more Latinorum loricis & galeis, lanceis, ensibus & clypeis vterentur. Ad cumulum autem malorum regnum
1.Mac.5. Hierusalem in manus alieni hominis deuenerat, qui non erat de semine illorum, per quos salus facta est in Israël. Ob hanc causam magnæ erant discordiæ & dissen-
XCIII. siones inter regni nostri Barones. Primus siquidem Latinorum qui regni Hierosolymitani dominium obtinuit, fuit DEO amabilis Dux *Godefridus de Bouillon*, per quem DEVS operatus est salutem & liberationem Terræ Sanctæ. Hic regnum vno tantùm anno strenuè gubernauit: Principem autem militiæ Soldani Ægyptiorum cum infidelium innumera multitudine in prælio superauit. Quo viam vniuersæ carnis ingresso, frater eius *Baldouinus* Comes Edessanus, eidem in regno successit. Hic primus Rex Latinorum Hierosolymitanus fuit: nam frater eius, vbi Dominus spinis coronatus fuerat, regio diademate coronari recusauit. Hic siquidem Baldouinus principem militiæ Ægyptii Caliphæ, qui secum vndecim milia equitum & triginta milia peditum adduxerat, cum ducentis sexaginta equitibus, & nongentis peditibus superauit; ipsumque Principem cum quinque milibus ex suis interfecit, reliquis partim captis, partim fugâ elapsis. In alio etiam bello maximam Ascalonitarum & Ægyptiorum multitudinem cum paucis admodum superauit. In tertio autem prælio habens secum equites quingentos, peditum verò duo milia, viginti duo milia Ægyptiorum in prælio subiugauit, cæsis quatuor milibus ex eis cum præside Ascalonitarum, reliquis autem in fugam conuersis. Regnauit autem annis decem & octo, & mortuus est: cui successit secundus Latinorum Rex Hierosolymitanorum *Baldouinus de Burgo* consanguineus eius, qui secundo regni sui anno cū septingentis equitibus congressus est cum Gazi Principe Turcorum potentissimo. Hic denique Gazi innumeram Turcorum multitudinem secum habens, cōfectus est in prælio, cæsis ex suis quatuor milibus; multis autem vinculo mancipatis, cum reliquis fugæ præsidio vix euasit. In secundo autem prælio regem Damascenum superauit, habens secum mille cētum equites, peditum verò duo milia: hostes autem equitum quindecim millia habuisse dicuntur, ex quibus duobus milibus interemptis, multis captis, pluribus autem vulneratis, alii cum principe suo terga dederunt: de nostris autem viginti quatuor ceciderunt. In tertio autem bello Rex Ascalonitas cum Ægyptiis, qui ad eorum venerant subsidium, in bello prostrauit. In quarto autem conflictu Doldequinum Damasci Regem contriuit in bello; duobus milibus ex hostibus interemptis; de nostris autem equitibus viginti quatuor; de peditibus verò octoginta ceciderunt. Regnauit autem tredecim annis, & mortuus est: cui successit in regno gener eius *Fulco* Comes Andegauensium, Cenomanensium & Turonensium, cui prædictus Rex filiam suam primogenitam Milisendem dederat vxorem. Hic cum infinita Turcorum multitudine, quæ de sinu Persico ebullierat, circa partes Antiochenas congrediens, tribus milibus interemptis, multis autem captiuitate detentis, cæteris fugâ mortem euadentibus, gloriosum triumphum de hostibus reportauit. Regnauit autem vndecim annis. Dum autem in territorio Acconensi leporem agitando cum equo suo præceps corrueret, improuiso & lamentabili casu in fata concessit, relinquens duos filios, Baldouinum primogenitum, qui illi in regno successit, & Amalricum. Hic autem *Baldouinus* nono regni sui anno, quosdam nobiles Turcorum satrapas cum vniuerso exercitu suo citra partes Hierichontinas in prælio superauit, interfectis ex eis quinque milibus, reliquis verò cū ignominia & confusione fugientibus. Quinto decimo autem regni sui anno, cum Principe Damasci Noradino congrediens, fugiente Noradino cum parte exercitus sui, reliquis autem interemptis, Rex victor campum obtinuit. Regnauit viginti quatuor annis, & mortuus est sine liberis; cui successit in regno frater eius *Amalricus*. Hic primo regni sui anno in partibus Ægypti cum Dargam Principe militiæ Ægyptiorum congrediens, factâ magnâ strage hostium, diuinitus victoriam obtinuit. In secundo autem prælio habens secum trecentos septuaginta milites, pugnam iniit cum Principe Soldani Damasci *Siracuno*, circa solitudines Ægypti. Hic autem Siracunus habebat in comitatu suo duodecim milia Turcorum; Arabum autem vndecim milia. Eo die, nocte appropinquante à se inuicem discesserunt, centum ex nostris interemptis: de hostibus autem, mille asserunt cecidisse. Regnauit autem annis duodecim; & eo viam vniuersæ carnis ingresso, regno præfectus est filius eius

lius eius *Baldouinus*. Hic diuino iudicio leprâ percussus, regnum nihilominus strenuè rexit. Anno siquidem regni eius tertio, cum trecentis septuaginta quinq; equitibus circa partes Ascalonæ occurrens Salahadino, ipsum cum viginti sex millibus equitum in prælio superauit: ipso Salahadino cũ parte exercitus fugiente, aliis partim trucidatis, partim vinculis mancipatis: de nostris autem quatuor aut quinque tantùm occubuisse dicuntur. In alio autẽ prælio circa Tyberiadem cum septingentis equitibus occurrens Salahadino, qui viginti milia equitũ secum habere dicebatur, factus superior, mille ex hostibus interemit: de nostris autem paucissimi ceciderunt. Cùm autem Rex propter prædictam eius ægritudinem vxorem ducere noluisset, duas sorores quas habebat, *Sibyllam* primogenitam, & *Isabellam* iuniorem, duobus viris nobilibus genere, vxores dedit: Sibyllam dedit *Willermo de Longaspatha*, Marchioni Montisferrati: Isabellam autem tradidit *Enfrido de Toreno*. Mortuo autem prædicto Willermo, & relicto quodam paruulo filio, cui nomen *Baldouinus*, Rex prædictam sororem suam tradidit cuidam adolescenti de Pictauensi comitatu, Guidoni scilicet de Lesinio: cui etiam, eò quòd infirmitate nimiùm grauabatur, totius regni administrationem cõmisit: deinde verò regis indignationem incurrens, procurationem & administrationem amisit. Rex enim conuocatis regni Maioribus, nepotem suum paruulum *Baldouinum* in regem inungi fecit; & tam ipsum quàm regni negotia prouidentiæ & tutelæ comitis Tripolitani cõmisit. Non multo tẽpore post Baldouino rege leproso viam vniuersæ carnis ingresso, iuniore etiã rege Baldouino defuncto, præfatus *Guido* procurãte vxore suâ Sibyllâ, ad quam regnum iure hereditario pertinebat, sublimatus est in regem, nõ requisito assensu Comitis Tripolitani, qui totius regni procurator tunc erat. Vnde valdè indignatus præsertim cùm ipse ad regnum aspiraret, absque regis consensu, cum quo rancorem & inimicitias contraxerat, cum Salahadino treugas iniit; & vt maiorem in regno & contra ipsum regem defensionem haberet, & nocendi materiam, cum domina Tyberiadis & totius Galileæ matrimonium contraxit. Vnde facta est in regno periculosa valdè & perniciosa dissensio quibusdam Comiti fauẽtibus, aliis autem regi adhærentibus.

XCIV. Attendens igitur *Salahadinus* tanquam vir astutus & in rei militaris exercitio, & experientia sufficienter instructus, quòd regnum in se diuisum fuisset desolatum, & *in immenso foramine discordiæ facilè pateret ingressus*, (Ioh. 8.) & maximè sumptâ occasione eò quòd princeps Montis regalis & totius terræ trans Iordanem, treugas, quas cum Saracenis vicinis habebamus, maximam eorum prædam auferens, confregerat, ex omnibus subiectis regionibus multitudinem pugnatorum congregauit, ex Ægypto, Arabia & Damasco, Halapia, & Mesopotamia, tam equites, quam pedites, contra nos conuocando. Dicitur autem quinquaginta milia equitum, exceptis peditibus, in comitatu suo secum traxisse. Præmisit autem ante faciem suam decem milia electorum equitum, qui per terram comitis Tripolitani, qui treugas cum Saracenis habebat, per partes scilicet Tyberiadis & Nazareth, vsque ad suburbia Accon transierunt, vt more suo nostros prouocarent: si fortè incautè vel inordinatè prosequẽtibus nostris possent eos perimere vel captiuos retinere: nec effectu caruit astuta impiorum machinatio. Magister enim Militiæ Templi cum fratribus suis plusquam septuaginta incautè egrediens, cũ Magistro Hospitalis, qui cum fratribus suis decem de castello suo *Beluoir* iceuertebatur, interclusi sunt ab eis iuxta *casale Roberti*. Licet autem non nisi centum viginti milites in comitatu suo haberent, decem millibus Saracenorum viriliter resistentes, multis ex eis interfectis, ipsi tandem ferè omnes interfecti sunt, vel retenti. Magistro autem Templi cum paucis fugâ elapso, magistro verò Hospitalis trucidato, primo die Maii cruentam de nostris reportauerunt victoriam. Ex quo facto animosiores effecti Saraceni, mense Iulio sequenti, omnibus viribus suis in vnum congregatis vltimam regni nostri ex parte Damasci ciuitatem, *Tyberiadem* videlicet obsederunt. Iam enim Comes Tripolitanus, cuius erat ciuitas a Saracenis ruptis treugis recesserat, eò quòd imponeretur sibi, quòd contra regem & regnum mala plurima machinans Saracenis confederatus fuisset. Munierat igitur prædictam vrbem contra Saracenos, vxore suâ in præsidio relictâ. Dominus autem *Guido* Rex Hierosolymitanus, & *Raimundus* Comes Tripolis cum omnibus ferè totius regni viris nobilibus, cum equitibus & peditibus quotquot habere potuerunt, sinistris omi-

nibus, diuini fauoris auxilio destituti, Salahadino & suis occurrentes, tentoria sua circa fontem Sephoritanum locauerunt. De multitudine siquidem sua plusquam de diuino adiutorio confidebant: à primo enim introitu Latinorum in Terram Sanctam, nostri tot milites in vno prælio congregare nequiuerunt. Erant enim mille ducenti milites loricati: peditum autem cum armis, arcubus & balistis circiter viginti milia, infaustæ expeditioni interfuisse dicuntur. Die autem sequenti dum nostrorum exercitus versus obsessam ciuitatem progrederetur, copiosa equitum leuiter armatorum multitudo de exercitu Salahadini à dextris & a sinistris nostros proterue nimis infestans, sagittis & spiculis tam equos quàm equites sine intermissione vulnerans in loco arido & inaquoso exercitum nostrum castra locare, & tentoria figere coëgit. Quod prudenter attendens Salahadinus, sequenti die priusquam ad aquas exercitus nostri peruenire potuissent, iuxta *Thoronum* Ethin ordinatis secundùm militarem disciplinam aciebus nostris tam equitibus, quàm equis siti arentibus, dimicaturus hostiliter occurrit. Erant autem dies feruentes valdè. Mense enim Iulio quarto nonas eiusdem, in festo translationis sancti Mar-

An. Dn. 1187. tini, anno Incarnationis Domini *millesimo centesimo octogesimo septimo*, tradidit Dominus populum Christianorum, infinitis eorum peccatis exigentibus, in manus impiorum, adeo quòd nostri subitò terga dantes inimicis ferè omnes à maximo vsque ad minimum trucidati sunt, vel captiuitate detenti. In tantum enim formidine & pusillanimitate humiliauit eos Dominus, quòd vnus ex hostibus versâ vice, centum persequebatur ex nostris; & quidam arma sua turpiter proiicientes, in manus inimicorum se ipsos gratis tradebant. Factâ autem magnâ strage cæsorum *Guido de Lisiniaco* Rex Hierosolymorum, & Magister Militiæ Templi cum multis aliis tam maioris quàm minoris ordinis in captiuitate detenti abierunt absque fortitudine, ante faciem subsequentis. Vt autem certis indiciis & euidentibus signis Dominum sibi terribiliter offensum agnoscerent, & diuinæ protectionis clipeum ab ipsis recessisse non dubitarent, lignum salutiferæ Crucis, quod die illo tenebroso secum in prælio detulerunt, lamentabili infortunio amiserunt. Salahadinus autem existimans Templariorum & Hospitaliorum ordines prorsus in partibus Orientalibus delere, quotquot ex ipsis capere potuit, decapitari præcepit.

XCV. Qui autem de Christianis casu aliquo euadere potuerunt, qui etiam in ciuitatibus & munitionibus remãserunt, longo tempore post prædictum infortunium, velut mulieres, meticulosi facti sunt, & emarcuit cor eorum, ita quòd plures ex ipsis paucos ex Saracenis expectare non audebant. Vnde statim post prædictam victoriam Salahadino ante *Accon* venienti, saluis personis suis resignauerunt ciuitatem. Inde verò *Berithum* transiens absque contradictione eandem à ciuibus desperatis recepit. *Biblium* etiam absque vlla difficultate obtinuit. Ab *Accon* autem vsque ad *Ascalonam* de ciuitatibus maritimis nulla ei ausa fuit resistere. Ascalonitæ verò eò quòd inexpugnabilem credebant esse suam ciuitatem, cursum eius paulisper retardantes, ei responderunt, quòd ciuitatem suam non relinquerent, donec certi essent vtrum Hierosolymitani ciuitatem suam non retinerent vel resignarent. Postquam autem ante *Hierusalem* sua fixit tentoria, hac conditione tradiderunt ei ciuitatem, quòd liberi cum his, quæ secum deportare possent, egrederentur, & vsque in terram securitatis ab ipso deducerentur. Sic igitur de manibus inimicorum euadentes postquam Tripolim deuenerunt, in manus deteriores prophanas & sacrilegas inciderunt. Quicquid enim secum detulerunt, comes Tripolitanus *Boamundus*, cum satellitibus suis filiis Belial, qui prædictis exulibus fratribus suis compati debuerunt, prorsus abstulerunt, crudeliores Saracenis se ipsos Christianis exhibentes. Ex quo illud miserabile & à sæculis inauditum referunt ibi accidisse; dum quædam matrona paruulum suum secum super humeros deferens ab impiis hostibus spoliaretur: nulli enim sexui vel conditioni parcebant, nec etiam pudenda perscrutari erubescebant: attendens mulier illa quòd ea quæ sibi Saraceni pro se & filio suo nutriendo reliquerant, hi ad quos confugerat, rapiebant, supra modum perturbata, & spiritu tristitiæ & desperationis absorpta propriũ filium in mare proiecit. Prædictus autem Salahadinus *Ascalonam* reuertens hac conditione ciuitatem recepit, quòd Regem & Magistrum Templi, quos captiuos tenebat, restitueret libertati. Inde verò non segnis neque piger vsque Tripolim pertransiens,

pertransiens, videns ciuium multitudinem cum his, qui ad ciuitatem confugerant ad resistendum paratam, credens quòd de manu eius ciuitas non posset euadere, si tempore oportuno postquam alias occupasset munitiones reuerteretur, versus *Antiochiam* cursum direxit, præsertim quia tunc temporis circa munitiones maritimas non vellet multùm laborare; eò quòd Piratarum Princeps in mari potentissimus, quem *Margarit* nominabant, de regno Siciliæ cum octoginta galeis ad nostrorum subsidium aduenerat, missus à strenuo & illustri Rege Siciliæ Wilermo. Hic enim postquam lamentabilem casum Regni Hierosolymitani audierat ab his qui ad partes illas in nauibus confugerant, confestim eadẽ æstate non solùm prędictas galeas, sed milites quingentos, & *Turcopulos* trecentos, & victualia absq; æstimatione transmiserat ad subsidium residuæ terræ, vir venerabilis & DEO deuotus. Salahadinus autem suam fortunam impetu spiritus sui nõ segniter vrgens infra trium mensium spatium totum obtinuit Antiochenum principatum; excepto castro inexpugnabili domini Antiocheni Patriarchæ quod *Cursatum* appellant; & ciuitate Antiochena; à qua datâ sibi multâ pecuniâ à domino Patriarcha recessit, spem certam & fiduciam habens, quòd aliis circunquaque occupatis munitionibus sola ciuitas diu repugnare non posset. Ipse enim plusquam viginti quinque ciuitates & oppida, in prædicto principatu suæ subiecerat ditioni. Reuertens igitur in regnum Hierosolymitanum ciuitatem *Tyrensem*, quæ sola ex omnibus regni ciuitatibus remanserat, terrâ & mari cum vniuersali exercitu obsidione vallauit. Erat autem in tempestate illa in ciuitate Tyrensi vir nobilis & armis strenuus *Conradus* Marchio Montisferrati: Nam eodem, vt dicitur, die quo nostri in prædicto bello corruerunt, ipse de Constantinopoli veniens, illuc nauigio deuenit. Hic autem ciuibus promisit quòd defenderet ciuitatem, si eam post eius liberationem sibi concederent possidendam. Ciues autem libenti & grato animo eius annuerunt petitioni: Nam & ipsi, quasi desperati nullo modò posse resistere fortitudini Salahadini credebant, qui vniuersam iam occupauerat vndique regionem. Ipse autem ex parte terræ Salahadino viriliter resistens, ex parte maris galeas eius igne succendit. Vnde Salahadinus turbatus valdè & iratus, solutâ obsidione statim recessit. Ipse enim absque expensis magnis & damno, & sine aliqua sanguinis effusione credebat eos angustiare, & ad deditionem compellere. Et reuerà facilè hoc fecisset, nisi DEVS aliter prouidisset: Nam castra munitissima *Saphet*, *Beluoir*, *Turonum* & *Belfort* quæ in montanis sita erant, ipse ad deditionem compulit, licet aliquo tempore, quandiu victualia habuerunt, restitissent. Quomodo enim pauci & perterriti & impotentes homines tam potenti Principi resisterent? qui non solùm terram Ægypti, sed vniuersam ferè Syriam propriæ subiecerat ditioni, quæ à Tigri fluuio habens initium vsque in Ægyptum protenditur, & à Cilicia vsque ad Mare Rubrum.

Prima siquidem pars eius, quæ inter Tygrim & Euphratem media interiacet, XCVI.
Mesopotamia Syriæ nuncupatur: Secunda eius pars *Cælesyria* specialiter dicitur, in qua sita est Antiochia, cum vrbibus sibi suffraganeis, vsque ad riuum Valeniæ, sub castro Margath. Tertia autem pars Syriæ, *Syria maritima*, & *Syria Phœnicis* nominatur, in qua sita est Tripolis, & Tyrus & Accon, habens initium à prædicto riuo, finem verò ad Lapidem incisum, qui dicitur *Districtum*, hodie verò *Castrum Peregrinum* nominatur. Quarta pars eius dicitur *Syria Libanica*, in qua situs est Libanus. Dicitur præterea *Syria Damascena*: nam Metropolis eius est Damascus. Quandoque tamen simpliciter Syria appellatur, nomine totius parti attributo: vt ibi, *Caput Syriæ Damascus*. *Isaiæ 7.* Tres etiam *Palæstinæ*, maioris Syriæ partes sunt. Prima, cuius Metropolis est Hierosolyma; & hæc pars specialiter *Iudæa* appellatur. Secunda, cuius Metropolis est Cæsarea maritima; & continet totam terram Philistinorum. Tertia, cuius Metropolis est Scythopolis, quæ hodie dicitur Bethsam. Sunt insuper Syriæ partes, vtraque *Arabia*. Prima, cuius Metropolis est Bostrum: Secunda, cuius Metropolis est Petra deserti. Sed & *Syria Sobal* eiusdem Syriæ maioris est pars, cuius Metropolis est Sobal. Nouissima autem pars Syriæ est *Idumæa*, respiciens ad Ægyptum. Tantum igitur & tam potentem aduersarium tot regna sub se habentem, tantorum capitum belluam, pro peccatis nostris tanquam diuinæ vltionis flagellũ, contra nos Dominus suscitauit.

Interea rumores sinistri, & casus lamentabiles XCVII.
vniuersas Occidentis regiones concusserant; omnibus qui audierant animo con-

ſternatis, & quaſi graui vulnere doloris immenſi ſauciatis. Præ omnibus autem venerabilis pater *Vrbanus*, qui ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tempeſtate illâ præerat; ſummus Antiſtes, attendens & inconſolabiliter dolens quòd temporibus ſuis Orientalis Eccleſia tam miſerabilem deſolationem & tam irreparabilem incurriſſet ruinam, audiens Sancta prophanari, & à canibus immundis conculcari, pretioſum ſalutiferæ Crucis lignũ ab impiis & indignis hominibus detineri & contrectari, Terram ſanctam tanto Chriſtianorum ſanguine liberatam rurſus ab infidelibus & prophanis hominibus occupari, perturbatione doloris & mœroris anxietate febrem incurrens, non multò poſt partim febre, partim tædio & langore vitam finiuit. Cui ſucceſſit in pontificali dignitate vir honeſtus & omni acceptione dignus *Gregorius*, qui peccatis noſtris exigentibus poſt ſeptem hebdomadas in fata conceſſit. Poſt quem ad apicem ſummæ & Apoſtolicæ dignitatis ſublimatus eſt *Clemens tertius*. Hic modis omnibus cum fratribus ſuis Cardinalibus laborauit ad Chriſtianorum ſuccurſum, qui pauci remanſerant tanquam oues inter lupos, & ad Terrę Sanctæ liberationem inuitans, admonens & obſecrans Occidentales Principes, & omnes CHRISTI fideles; & in plenam omnium peccatorum remiſſionem iniungens, quatenus CHRISTI Eccleſiæ & ciuitati redemptionis noſtræ, induti virtute ex alto, ſuccurrere non differrent. Ex quo factum eſt quòd Imperator Romanorũ Fredericus, & Rex Franciæ Philippus, & Anglicorum Rex Ricardus, & omnes ferè Principes, Duces, Comites, & Nobiles eiſdem ſubiecti, vnà cũ Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus & aliis Eccleſiaſticis perſonis, cum inferiori populo, cuius non erat numerus, viuificæ Crucis ſigno humeris ſuis affixo, ad Terrę Sanctæ ſuccurrendum, voto ſeſe ſollemniter aſtrinxerunt, verbo & exemplo inuicem exhortantes, & alios incitantes: adeò quòd dedecus & ignominioſum videretur, ſi tanquam deſides & ignaui, aliis proficiſcentibus, ipſi domi remanſiſſent.

XCVIII. Sequenti autem æſtate poſt amiſſionem Terræ Sanctæ, cùm Rex *Guido* ciuitatẽ Tyrenſem non poſſet recuperare, eò quòd prædictus Marchio, qui eã liberauerat, ſibi propriam ex pacto vendicauerat; nec de toto regno ſuo ſaltẽ vnum Caſale remanſerat, vbi caput reclinaret; indutus reuerentiâ & confuſione, præſertim cùm Terra Sancta ſub ipſius amiſſa eſſet regimine, quaſi de vita ſua nõ curaret, cum paucis valde quos colligere potuit, Acconenſem obſedit ciuitatem, in torono aliquantum eminenti, quod eſt iuxta ciuitatem, tentoria ſua collocando. Erat autem frater eius cum eo *Gaufridus de Luſinio*, vir animoſus & in armis ſtrenuus, qui gratiâ fratris ſui omnes alios præceſſerat peregrinos. Poſtquam autem res innotuit Salahadino, dicitur gratias retuliſſe DEO ſuo, eò quòd Chriſtianorum reliquias cum rege ſuo in manu ſua concluſiſſet: & reuerâ non ſolùm Salahadino cum innumera ſui multitudine exercitus; ſed his qui in ciuitate erant, tam pauci homines diu reſiſtere non valerent. Cumque dicerent Salahadino Principes eius quatenus prædam à Domino ſibi oblatam capere feſtinaret, fertur reſpondiſſe, quòd cùm iſti non poſſent euadere, fratrem ſuum, quem vẽturum in proximo expectabat, vt gaudii eius & victoriæ ſocium vellet expectare. Ipſe tamen non multis diebus poſt per experientiam didicit, quoniam *ſemper nocuit differre paratis*. Nam vir nobilis, & in DEI ſeruitio probatiſſimus *Iacobus de Aueſnis* ſecum Flandrenſes, Brabantinos & Friſones adducens, & opportuno tempore adueniens, ſua ante Accon fixit tentoria. Multitudo inſuper nobilium & aliorum de Campania & Burgundia, nec non qui de Italia aduenerunt, non longo tempore poſt, ante prædictam applicuerunt ciuitatem. Vt autem ſubitas & improuiſas Saracenorum euitare poſſent irruptiones, caſtra ſua foſſato vndique munierunt. Quantas autem tribulationes & anguſtias, quot pericula & detrimenta, antequam venirent Reges Franciæ & Angliæ, perpeſſi ſint, longum eſſet enarrare. Nam eorum machinas frequenter Saraceni combuſſerunt: multos autem ſagittis & ſpiculis lætaliter vulnerantes, frequenter occiderunt: multò autem plures inediâ, labore, & aëris corruptione vitam in ſabulo ante ciuitatem finierunt. Videntes itaque noſtri quòd facilè ciuitatem expugnare non poſſent, præſertim cùm hi qui in ciuitate erant acriter reſiſterent, Salahadinus autem cum exercitu ſuo noſtros exteriùs ex parte foſſati multipliciter infeſtaret; quadam die contra hoſtes pugnaturi exierunt. Saraceni autem licet longè plures eſſent, noſtros expectare non audentes, caſtris ſuis relictis fugerunt. Noſtri verò cùm iam ad caſtra Saracenorum abſque

absque contradictione aliqua peruenissent, iusto, licet occulto, DEI iudicio cōmoti & perterriti, nullo insequente fugere cœperunt. Quod videntes Saraceni fiduciā resumentes & audaciam, reuersi ad nostros posteriores cædere, & sagittis tam equos quàm equites vulnerare sine intermissione cœperunt. Paucos autem de nobilioribus, qui turpe & ignominiosum reputabant terga dare, multitudine suâ concludentes Saraceni occiderunt. Inter quos Magister militiæ Templi, & *Andreas Comes Brenensis* cum aliis compluribus die illo ceciderunt. Hi autem qui in ciuitate erant exeuntes, & nostris in reditu occurrentes, multos interemerunt. Tanta autem erat gentis nostræ confusio & perturbatio, tantus timor fugientes inuaserat, quòd vix de omnibus his qui exierant aliquis vt dicitur euadere posset, nisi vir strenuus & in armis exercitatus prædictus *Ganfridus de Lisinio*, qui ad castra conseruanda remanserat, cum his, quos secum habebat, nostris succurrere festinaret. Dicunt autem casu mirabili tantam nostris die illo accidisse confusionem: Dum enim equus quidam domini sui manus fugiendo euasisset, quibusdam insequentibus & clamantibus, crediderunt alii nostros à facie inimicorum fugere; & ita omnibus ferè fugientibus, ad tentoria sua cum maximo dedecore, & Christianitatis detrimento, redierunt. Cùm autem per annum & dimidium nostri qui præcesserant, Imperatorem & Reges, & alios subsecuturos Principes expectarent, tanta fames & victualium penuria orta est in exercitu, quòd carnes equorum & cadauera mortuorum animalium compulsi sunt manducare. Modius enim frumenti qui tempore pacis pro dimidio bisantio habebatur, sexaginta bisantiis vendebatur. Ex quo factum est quòd pedites de exercitu tantam penuriam amplius sustinere renuentes, contrà mandatum maiorum vsque ad triginta milia contra Saracenos exissent, vt à castris eorum victualia deportarent: hostes autem astuti fugam fraude simulantes incautos homines non solùm victualibus, sed auro & argento & variis suppellectilibus onerari permiserunt. Cùm ita suffarcinati & immensis ponderibus prægrauati reuerterentur exultantes, *cithara eorum subitò conuersa est in luctum*; &, *extrema gaudii luctus occupauit*. Saracenis enim cum impetu & clamore validò subsequentibus, non est inuentus vel vnus qui resisteret inimicis: non solùm autem aurum & argentum, sed etiam arma proiicientes, omnes ferè vel in via prostrati sunt, vel in mari fugiendo submersi. De his autem qui euadere potuerunt, multi præ timore in insaniam versi sunt. Sic igitur eorum murmur & inobedientiam Dominus puniri permisit. His autem diebus *Sibylla* prædicti Guidonis Regis vxor in exercitu viam vniuersæ carnis ingressa est. Vnde regnum ad sororem eius *Isabelem*, vxorem viri nobilis *Herfrandi de Torono* iure hereditario deuolutum est. Quod attendens *Montis-Ferrati Marchio*, qui iam Tyrum vt dictum est occupauerat, regnandi ambitione & regni cupiditate permotus, prædictam Elisabeth viro suo auferens, cum ea de facto matrimonium contraxit. Licet autem Peregrinis tantum scelus valdè displiceret, prædicto viro nobili Herfrando conquerenti satisfacere dissimulauerunt, eò quòd non nisi per manus Marchionis, à Tyro victualia venalia haberent: Ipse etiam muneribus quosdam ex maioribus corrupit, vt sibi fauorem præstarent.

Iob 30.
Prou. 14.

XCIX.

Dum hæc in exercitu ab his qui præcesserant variè agerentur, Imperator Romanorum *Fredericus*, cum virtute magna & innumera pugnatorum multitudine per terram profecturus, iter arripuit. Egressus autem de vltimis finibus Alemanniæ, transiensque Hungariam, Macedoniam & Græciam, per terras Saracenorum in manu potenti & brachio extento, subiugatis sibi Iconio, Philomenâ, & aliis pluribus ciuitatibus vsque ad Armeniam peruenit: vbi dum æstu maximo balneandi gratiâ in fluuium, quem *Ferreum* appellant incolæ, descendisset, casu flebili submersus & suffocatus in aquis, peccatis exigentibus interiit, in totius Christianitatis detrimentum. Adeò enim aduentum eius Salahadinus metuebat, quòd muros Laodiciæ & Gabeli, Tortosæ, & Biblii, Berithi, & Sidonis, eò quòd per partes illas Imperatorem transiturum putabat, dirui præcepit, solis munitionibus, oppidis videlicet & turribus, reseruatis. Sed & *Rex Franciæ Philippus* & *Ricardus Rex Angliæ*, postquam Brundusii posteriores exercitus sui expectantes hyemauerunt, vere subsequenti cum nauibus & galeis, cum equis multis & bellicis instrumentis & copia victualium portui Accon applicantes, nostrorum exercitum immenso gaudio repleuerunt. Rex siquidem Franciæ prior cum suis applicuit. Nam *Ricardus* Anglorū

Rex insulam Cypri, Græcis in ea commorantibus deuictis, in aduentu suo sibi subiugauit. Obsidentes igitur ciuitatem & ex omni parte vallantes per totam illam æstatem continuè impugnauerunt, his qui intus erant cum virtute magna resistentibus. Petrarias enim Petrariis opponentes & machinas nostras confringentes, igne etiam Græco castella lignea, quæ nostri cum expensis magnis fabricarant, succendentes, multas nostris molestias inferebant. Cùm autem quadam die nouos & recentes pugnatores cum armis & victualibus in naui maxima, quā *dromum* nominant, Salahadinus in ciuitatem mitteret, Rex Anglorum cum galeis ei iuxtà portū occurrens nauem cum militibus submersit in profundum, cum magna Christianorum exultatione & maxima Saracenorum confusione. Nam præter alia quibus nauis onerata fuerat, dicunt quòd in ea fuissent quidam serpentes, quos in exercitum nostrum mittere proposuerant, & per hoc multùm nostros damnificare credebant. Rex autem Franciæ *Philippus* diebus ac noctibus sine intermissione muros ciuitatis, turres & mœnia immensis molaribus concutiens, interiùs autem machinas hostium, domos, & ædificia confringens & subuertens, requiem negabat obsessis. Sed & Rex Anglorum ex alia parte frequentes & periculosos insultus inclusis acriter inferebat. Cùm igitur ex continuis & violentis molarium tunsionibus & attritionibus murus ciuitatis rumperetur, attendentes inclusi, quòd diu resistere iam non possent, hac conditione resignauerunt ciuitatem, vt saluis personis & liberis exirent, & ob hoc Crucem sanctam, quam in prælio perdiderant Christiani, se reddere promiserunt. Sed cùm eā inuenire non possent, iratus & indignatus Rex Anglorum omnes illos qui in partem eius cesserant, præcepit trucidari. Rex autem Francorum captiuos suos pro redemptione nostrorum, quos Saraceni captiuos tenebant, in vinculis reseruauit, temperantiùs & mitiùs agens. Rex autem Anglicorum magis damnificauit & debilitauit inimicos, multis milibus interemptis, qui plurimùm in posterum nocere possent Christianis. Videns itaque Salahadinus captam esse ciuitatem, & magnam partem suorum interemptam, cōsternatus animo, nec habens spem vt alias ciuitates contra nos retinere valeret, muros maritimarum ciuitatum, scilicet Porphyriæ, Cæsareæ, Ioppen, & Ascalonis, Gazæ & Darum destruxit. Rex autem Ricardus reædificans Ioppen muniuit: quâ postea à Salahadino obsessâ, Rex cum galea per mare festinans, exercitu suo per terram cum difficultate magna subsequente, succurrens obsessis exercitum Saracenorum remouit. Saracenis autem valdè confusis & perterritis, & à facie nostrorum cum principe suo fugientibus, non solùm regnum Hierosolymitanum, sed partem magnam terræ Saracenorum nostri facilè potuissent acquirere, nisi humani generis inimicus tātis Christiani populi successibus inuidens superseminaret zizaniam. Immisit enim inter reges æmulationes & discordiam, & facta est *contentio inter Principes, & errare fecit eos in inuio, & non in via.* Venantes enim propriam gloriam, & quæ sua sunt, non quæ IESV CHRISTI quærentes, inuicem detrahendo & inuidendo, lætificauerunt inimicos suos; magnam autem Christianorum populo confusionem induxerunt. Adeò autē ab initio rancor, inuidia & discordia inter Reges inualuerunt, quòd plerumq; quādo Rex Francorum contra ciuitatem assultus ex vna parte faceret; Rex Angliæ ne ciuitatem impugnarent, suis inhibebat. Quotquot autem de Principibus & Baronibus Franciæ muneribus vel promissionibus sibi allicere poterat, latenter attrahebat, & in partem suam inclinabat. Vnde Rex Frāciæ perturbatus valdè & commotus, & maximè quia ægritudine quadam laborabat, relicto *Duce Burgundiæ* cum parte exercitus loco sui, statim post captionem Acconensis ciuitatis, recessit. In hoc tamen minus sapienter egit, quòd suum præproperè nimis reditum propalauit. Nam Salahadinus, vt dicunt, totam terram nostram nobis libenter reddidisset, si Reges saltem tantummodo simularent quòd terram eius vnanimiter vellent inuadere, & inter se pacem & concordiam habere.

Matth.13. *Psal.106.* *Phil.2.*

C. Rex igitur Angliæ cum exercitu suo, & Dux Burgundiæ cum Francorum exercitu residuo, *Hierusalem* obsessuri, ab Accon versus Ioppen procedētes, plurima in itinere pertulerunt incommoda. Salahadino enim cum militibus & Turcopulis innumeris posteriores prosequēte, à dextris etiā & à sinistris nubem telorum emittentibus Saracenis, nostri cum maxima difficultate vsque Assur oppidum, quod inter Cæsaream & Ioppen situm est, peruenerunt, multis tam ex equitibus quam ex equis grauiter vulneratis; ipso etiā Rege Ricardo

in via illa telo quodam sauciato. Nostri autem iuxta prædictum castrum Saracenos vt eis vicem rependerent, acriter inuadentes, & ipsis terga dantibus insistẽtes, multos ex eis occiderunt; sed non sine graui damno Christiani exercitus. Nā in die illa cecidit miles nobilis, & in armis strenuus *Iacobus de Auenis*; multique cum illo felici martyrio coronati ceciderunt, qui seorsum nostris ignorantibus cum multitudine Saracenorum pugnabant. Salahadinus autem cum his, qui fugæ præsidio euadere potuerunt, in Hierusalem se recepit. Nostri autem in quodam loco qui dicitur *Bethenuble*, inter Ioppen & Hierusalē castra locauerunt, vt inde proficiscerentur Hierusalem obsessuri. In eodem autem loco nunciatum est Regi Ricardo, quòd de partibus Ægypti cum mulis & equis & camelis innumeris, victualibus & aliis bonis oneratis, ad exercitum Salahadini maxima veniret *carauana*. Ipse autē illi festinanter occurrens, & iter de nocte latenter arripiens, maximam prædam secū ad exercitum adduxit. In magno tamen periculo reliquerat exercitum, nam maiorem militum partem secum trahens, paucos valdè respectu eorum, qui cum Salahadino erant, reliquit. Habito autem post hæc consilio, quòd tempore hyemali non obsiderent Hierusalem, prçsertim cùm nullā inter Accon & Hierusalem munitionē haberent, nisi Ioppen; nec sine graui & manifesto periculo victualia ad exercitum deportare valerent, cum multis lachrymis & immensa tristitia maioris partis exercitus, propositū mutauerunt. Nam à multis dicebatur, & ab his maximè qui statum Saracenorum pleniùs agnouerant, quòd exercitum nostrum nunquam expectasset Salahadinus: nec poterat inuenire qui in ciuitate ipso recedẽte includi vellent, vel auderent remanere, Acconensium exemplo perterriti, quibus non potuit succurrere Salahadinus; quin etiam ipsos captos partim trucidari, partim captiuari permiserat, cùm ipsos potuisset redemisse. Rex igitur Anglorum cum exercitu suo pergens, *Ascalonam*, muros eius per totam illam hyemem cum labore magno & expensis reparare non cessauit: oppidum etiam *Darum* reædificans muniuit; Gazam verò reparatā tradidit Templariis ad quos ante pertinebat, vt ipsam custodirēt. *Dux* verò *Burgundiæ* cum his qui de regno Franciæ secum remanserant, eò quòd non benè cum Anglicis conueniebant, secedens Tyrum ibidem cum Marchione hyemauit. Vere autem subsequente cùm iterum vsque Bethenuble ambo exercitus vt Hierusalem obsiderent, peruenissent; Rex *Ricardus* quasi in virum alterum mutatus, dixit quòd modis omnibus vellet repatriare: hanc occasionem prætendens, quòd frater eius *Ioannes* ad regnum aspirans, partem terræ eius iam occupasset. Ex alia verò parte regem Franciæ, qui ab ipso iratus recesserat, non immeritò suspectum habebat, metuens ne ducatum Normanniæ Rex Philippus in eius absentia violenter inuaderet. His igitur auditis rumoribus Saraceni exultantes, & quasi de graui somno excitati, corda resumpserunt. *Psal. 43.* Nostri autem confusione & dolore induti, recuperationis Ciuitatis sanctæ spem penitus amiserunt, gementes pariter & lugentes, eò quòd sacrificii sui caudâ sublatâ, labores suos inchoatos & non perfectos, quasi adnihilari viderent. Si autem recessum suum aliquanto tempore Rex Anglorum abscondendo distulisset, optimas conditiones & treugas bonas & honorabiles apud Saracenos inuenire possemus. Ipse autem in detrimentum totius Christianitatis, sicut homo impetuosus erat, ad recessum aspirans & festinans, quascunque treugas Salahadinus offerre voluisset, absque contradictione & difficultate recepit. Ex quo factum est quòd Ascalonam & Darum & Gazam nostri diruere compulsi sunt, secundùm treugarum conditionem & tenorem. Darum siquidem & Ascalona, Gaza & tota terra vsque Ioppen in partem cessit Saracenorum. Ipsi autem Ioppen & aliam maritimam vsque Accon, nobis ex pacto reliquerūt, scientes pro certo, quòd munitionibus destructis terram planam diu contra ipsos retinere, recedente exercitu non possemus. Interim autem Marchione Montis Ferrati *Conrado*, à quibusdam baptizatis Saracenis, quos in domo sua diu nutriuerat, interfecto, *Comes Campaniæ Henricus* ad suggestionem Regis Angliæ, cum vxore illius *Isabella* matrimonium contrahens, in terra remansit. Rex autem Anglicorum, dum recederet, in Alemannia captus, & ab Imperatore detentus, donec maximâ pecuniæ summâ redemptus, vix tandem euadens in Angliam peruenit. Comes verò Henricus licet cum Regina contraxisset, Accon & Tyri dominium adeptus, coronari tamen & Rex fieri recusauit: nā & ipse sicut alii ad reditum aspirabat. Ex quo factum

est, quòd cùm aliquot annis in terra remansisset, & omnibus præparatis repatriare vellet, de fenestra domus suæ decidens supra fossati ciuitatis Acconensis pauimentum, ceruicibus confractis expirauit. *Haimericus* autem Rex Cypri, frater Guidonis de Lisinio iam defuncti, cum Reginâ Elizabeth matrimonio copulatus, post prædictũ Comitem terræ dominium & administrationem suscepit. Post recessum autem Regis Angliæ & aliorum Peregrinorum, in quanto periculo Christianorum paucitas & residuum Terræ sanctæ remanserunt, citò nobis Saraceni ostendissent, nisi mortuo Salahadino inter ipsos factâ diuisione multiplices exortæ fuissent discordiæ & inimicitiæ valdè necessariæ Christianis. Nã filiis Salahadini patruus eorum, scilicet frater illius, omnia regna, excepto Halapiæ regno, auferẽs, aliorum Saracenorum animos propter hoc contra se prouocauit. Nostri autem contra ipsum aliquid attentare non poterant vel audebant: pro magno enim reputabant, licet multas ab impiis freqũeter recepissent iniurias, iuxta ipsos quocũq; modo viuere, & terræ suæ residuum conseruare. *Biblii* tamen ciuitatem & munitionem, quibusdam Saracenis, eam nostris ignorante Soldano resignantibus, datâ pecunia recuperauerunt illi ad quos iure hereditario pertinebat. Sed & *Berythi* ciuitas cum oppido, fugientibus Saracenis qui eam custodiebant, Christianorum restituta est potestati. Imperator enim Romanorum *Henricus* missâ multitudine Alemanorũ ad Terræ sanctæ subsidium, treugas soluere præcepit. Ipsi autem in partibus Tyri munitionem, quæ *Toronum* dicitur, obsidentes, cùm obsessi saluis personis castrum resignare voluissent, nocte vnâ munitionem recipere distulerunt Alemani, nã & oppidum & personas non posse euadere de manibus suis æstimabant. Sequenti autem die innumerâ Saracenorum multitudine ad castri succursum concurrẽte, confusi recesserunt. Cumque appropinquassent Berythi, exterriti Saraceni qui in ciuitate morabantur, eis vrbem & munitionẽ reliquerunt. Audientes autem quòd dominus eorum Imperator *Henricus* obisset, absque alia vtilitate confestim ad propria redierũt. Sed & quidã ex nostris ipsorum fiduciâ prouocati, *Ioppen* contra Saracenos munierunt; quibus in breui tempore & absque magna difficultate Saraceni munitionem auferentes, ipsam solotenus diruerunt, illos quos intus repererunt captiuos ducentes. Ex tunc treugis reformatis, quas libenter Saraceni concedebant, eò quòd ferè totum regnum Hierosolymitanum possidebant, & inter se maximas habebant discordias & graues inimicitias, nõ addiderunt nostri, licèt nimiùm afflicti, facilè treugas rumpere, vel aliquam penitùs munitionem obsidere, vel diruptã reparare. Vnde nõ multo tempore post cùm quidam nobiles, de Campania præcipuè & de aliis Franciæ partibus, transfretassent, nostris treugas soluere recusantibus, ipsi *Antiochiam* pergentes sub Principe Antiocheno militaturi, qui tunc guerrã cum quibusdam habebat, à Saracenis inter Tripolim & Antiochiam capti sunt & detenti, & in carcere Halapiæ mancipati. Duabus tamen vicibus, postquam prædicti Alemanni recesserunt, nostri treugas cum Saracenis ruperũt. Vnâ vice aduenientibus quibusdam nobilibus de regno Franciæ, *Simone* scilicet de *Monteforti* viro nobili & religioso, & in armis strenuissimo, & fratre eius *Guidone* cum quibusdam aliis, & cum Comitissa Flãdriæ quæ virum suum fuerat subsequuta: ipse autem iam coronatus erat Constantinopolitanus Imperator: Aliâ vice, quando mortuo Rege Haimerico & eius vxore, *Comes Brenensis Ioannes* ad regnum Hierosolymitanum vocatus, transfretauit, heredem regni filiam Marchionis Conradi & Reginæ Isabellis ducẽs in vxorem. Parum tamen aut nihil profecerunt: Nam neque munitionem aliquam obsederunt, nec dirutam reparauerunt; sed tantùm in terra Sarracenorum equitantes, quibusdam casalibus succensis, prædam quandoque abduxerunt. Statim autẽ postquam prædictus Ioannes coronatus fuit in Regem & inunctus, Saraceni montem *Thabor* in dedecus & detrimentum Christianorum, & maximè vt ciuitatem Accon ampliùs coarctarent, contra nos munierunt. Nostri verò treugas iterum cum Saracenis firmantes, cum multis oppressionibus & miseriis gementes & dolentes, de supernis auxilium inuocabant, à DEO & sancta Romana Ecclesia consolationem & subsidium de die in diem expectantes.

EXPLICIT HISTORIA IHEROSOLYMITANA.

IACOBI DE VITRIACO librum secundum, petat qui volet, ex editione Duacensi: neque enim huc facit.

IACOBI

IACOBI DE VITRIACO HISTORIÆ ORIENTALIS *LIBER TERTIVS*: QVI POTISSIMVM DE CAPTA A CRVCE SIGNATIS DAMIATA AGIT.

OMINVS Papa *Innocentius* bonæ memoriæ, volens ſcire mores Turcarum & vires Saracenorum, contra quos Chriſtiani exercitus præparabant: mandauit Patriarchæ Hieroſolymitano, vt inquiſitâ diligentiùs veritate, tam detẽtores nominatim, quàm terras eorum, ſanctæ Romanæ Eccleſię ſcriptis ſuis fideliter exponere procuraret. Quod quidam in diebus iſtis per quaſdam naues redeuntes de partibus Terræ Sanctæ, domino Papæ detentores & fines eorum expoſuerunt certiſſimè in hunc modum. Duo fuerunt fratres, *Saladinus* & *Saffadinus*. Mortuo Saladino, qui vndecim habuit filios, regnauit Saffadinus dictus, qui occidit omnes nepotes ſuos, præter vnum, qui vocatur *Naradinus*, qui tenet terram illam videlicet *Halapiam*, cum omnibus confinibus ſuis, ciuitatibus, villis, caſtris & aliis munitionibus, quæ ſunt plures ducentis. *Saffadinus* habuit filios quindecim, de quibus heredauit ſeptem; videlicet *Malealim*, qui primus eſt & maior natu omnibus, & tenet Alexandriam, Babyloniam & Kayron, Damiatam & totam terram Ægypti in meridie & ſeptentrione. Mortuo autem patre ſuo Saffadino, de generali conſtitutione patris & fratrum fuit, quòd ipſe eſſet dominus omnium & totius terræ. Secundus eſt filius nomine *Coradinus*, qui habet Damaſcum & ſanctam Hieruſalem, & totam terram quæ fuit Chriſtianorum: quæ ſunt inter ciuitates, munitiones & caſtra, plures trecentis, præter villas: qui modo in menſe Ianuario fecit treugas, vſque ad magnum *Paſſagium*, cum Patriarcha, & aliis magiſtris de Hoſpitali & Templo. Tertius filius eſt nomine *Melchiphais*, id eſt, *grandis*; qui tenet terram quæ dicitur *Gemella*, cum tota illa prouincia, in qua ſunt CCCC inter ciuitates, caſtra, villas & munitiones. Quartus filius eſt nomine *Melchiſenaphat*, id eſt, *magnus dominus*, qui tenet terram Aſiæ cum omni potentatu ſuo, in quo ſunt plures ſexcentis inter ciuitates, munitiones & caſtra. Quintus filius eſt nomine *Melchiſaphat*, qui tenet regnum terræ de *Sarco*, vbi interfectus fuit Abel à Cayn fratre ſuo: in quo regno ſunt octingentæ inter ciuitates & munitiones & caſtra plana. Sextus filius eſt nomine *Machomet*, qui tenet regnum de *Baudas*, vbi eſt Papa Saracenorum, qui vocatur *Kabatus*, ſiue *Caliphas*; qui colitur, adoratur, & tenetur in lege eorum tanquam Romanus Epiſcopus apud nos, qui non poteſt videri niſi bis in menſe, quando hic cum ſuis vadit ad *Machomet* Deum Saracenorum. Et inclinato capite & factâ oratione in lege eorum antequam exeant de templo, ſplẽdidè comedunt & bibunt, & ſic reuertitur Caliphas coronatus ad palatium ſuum. Iſte Deus Machomet viſitatur quotidie & adoratur, ſicut viſitatur & adoratur dominus Papa. In iſta ciuitate de Baudas iſte Machomet eſt Deus, & Calyphas eſt Papa, quæ ciuitas eſt caput totius gentis & legis Saracenorum, vt Roma eſt in populo Chriſtiano. Septimus filius eſt nomine *Saluphat*: qui non habet ſpecialem terram, ſed hic eſt cum patre ſuo Saffadino. Iſte portat vexillum coram eo, quando equitat in expeditione. Cui vnuſquiſque fratrum ſingulis annis pro certo reditu dignitatis ſuæ trãſmittit mille Saracenos & duos dextrarios bene præparatos. *Saffadinus* pater quando equitat & viſitat filios ſuos prædictos, incedit velato capite vno ſamito rubeo, cui omnes filii inclinato capite ad terrã, exeunt ei obuiam per ſeptem milliaria, & oſculantur pedes ipſius, & tunc ipſe ſuper equum recipit eos ad oſculum & ad manum, & cum vnoquoque moratur per triduum ſemel in anno; & ſic à primo vnumquemque vſque ad ſeptimum filium viſitat memoratos; & quilibet omni anno pro certo tributo ſoluit ei viginti mille Saracenos in fiſco patris, & pater dat omni anno vnicuique filiorum tantũ auri, vnde poſſit fieri vnus anulus, in

quo ſculpitur imago ipſius. Iſti volunt libenter reddere Terram Sanctam in manus domini Papæ ad opus Chriſtianorum, ita vt certi ſint & ſecuri de tota alia quam detinent à populo Chriſtiano, ſingulis annis ſub certo tributo Patriarchæ Hieroſolymitano perſoluẽdo, & dabunt cautelã Romanæ Eccleſiæ. Deinde non amplius impedient Terrã Sanctam, in qua Dominus noſter ſuis pedibus ambulauit. Prædictus *Saffadinus* de more prædeceſſorũ ſuorũ faciem ſuã non oſtẽdit omnibus, niſi decies in anno, quia ſemper eſt velatus cùm nuncios recipit Chriſtianorũ, Veneticorum, & aliorum Regum vel Principum totius orbis. Primo die recipit ipſos in prima ſcala de Cayron, vbi ſemper eſt ſtatus eius. Tunc recipit litteras, & non audit nuncios. In ſecundo die audiuntur in ſecunda ſcala, aſtantibus centum Turcis, ſeruis ſuis, benè armatis. Tertio die per *Turquigentem*, id eſt, Interpretem, dat reſponſum nunciis ſecundùm modum cauſæ; & poſt triduum poſſunt ad ipſum acceſſum habere. *Saffadinus* quindecim vxores habet in legẽ ſua, quæ omnes ſunt in vno palatio ſimul, & cum ſingulis dormit. Si verò aliqua illarum concipit & ex eo filiũ habet, ipſe vadit & dormit cum ea aliis videntibus. Illã, quæ nõ habet ex eo filium, ad ſe, quando vult, per nuncios ſuos in veſperis horis facit vocari, & detinet eam per noctẽ & diem, & ſic de ſingulis facit: & ſtatim quando aliqua iſtarum quindecim moritur, introducit aliam inter alias de conſuetudine legis ſuæ. Quinquagenarius eſt Saffadinus, potens in armis & gente, eloquens valdè in lingua ſua. Muniuit ipſe totã terram ſuam, & filiorum ſuorum, & exercitus congregat infinitos: ſed in omnibus vult cum ſuis in prædictũ modum obedire Apoſtolicæ Sedi. Octo filii Saffadini de cõſtitutione ſic viuunt. Duo ex ipſis cuſtodiunt Sepulchrum Domini cũ quinq; Latinis: Quibus duobus fratribus quicquid datur vel offertur Sepulchro, peruenit, & ipſi diuidunt inter ſe æqualiter: & valet illud frequenter viginti mille *Saracenatos*. Quatuor habent redditus de calice, qui omni anno in menſe Auguſto irrigat totam terrã Ægypti: Et plus valent iſti redditus, quàm quadraginta mille Saracenati. Duo alii fratres minores, quotidiè ſunt ante Deum ſuum Machomet pro Caſtitate, & totum quod datur ad pedes, habent ipſi: & iſti redditus valẽt plus quàm triginta mille Saracenati. *Hieruſalem*, glorioſa metropolis Iudææ, in medio mundi ſita eſt. Cui ab Oriente, adiacet Arabia; à Meridie, Ægyptus; à Septẽtriòne, mare Cyprium; ab Occidente, mare magnum. Ab Hieruſalem vſque *Acchon*, ſunt tres diætę, & ab Acchon vſque ad Damaſcum ſunt quatuor diætæ. *Damaſcus* eſt optima ciuitas in Idumæa, duplici muro, & turribus pluribus decorata, viridariis & pomeriis exornata, ex omni latere habens irriguum intra & extra pro voluntate inhabitantium, & ſunt in ea plures Chriſtianorum eccleſiæ. A Damaſco ad quatuor milliaria, eſt quidam locus in montibus ſitus, in quo eſt Eccleſia Beatæ Virginis Mariæ in rupe ædificata, in qua ſunt duodecim moniales & octo monachi. Hic locus *Sardinia* appellatur. In hac eccleſia tabula eſt lapidea ad mẽſuram vnius vlnæ longa, & lata ad modum dimidiæ vlnæ: In hac tabula eſt depicta imago Virginis Mariæ. Hæc imago ſuper lignum fuit incarnata, effundẽs oleum odoriferum ſuper odorem Libani; quo liniti diuerſis languoribus curati ſunt: & oleum nunquam minuitur quantumcumque inde accipitur. Oleum hoc à religioſo quodam Chriſtiano ſeruatur, augmentatur pro quacunque infirmitate vel re ipſe voluerit: ſi cum deuotione & fide ſincera ſumptum fuerit, pro honore Virginis perpetuæ cum Miſſarum ſolennitatibus, impetratur indubitanter. Ad hunc locum in Aſſumptione & natiuitate Beatæ Virginis Mariæ omnes Sarraceni illius prouincię cauſa orandi confluunt, & ſuas cerimonias & oblationes offerunt cũ magna deuotione. Hæc tabula Conſtantinopoli facta fuit, & depicta, & à quodã Patriarcha Hieroſolymitano in Hieruſalẽ tranſlata. Hanc tabulam petiit quędam Abbatiſſa prædicti loci, & impetrauit, & ſecum detulit. Et nota quòd in terminis Damaſci & Antiochiæ eſt quoddam genus Sarracenorum, quod vulgari nomine *Hereſim* appellant, & alio nomine *Veteres Montani* vocantur. Hoc genus hominum ſine lege viuit, carnibus porcinis veſcitur contra legem Saracenorũ; & qualibet muliere vtitur indifferẽter, ſcilicet ſuã ſorore ſiue aliã. In montibus habitat & in firmiſſimis locis recipitur. Terra ipſius non eſt multùm fertilis: De peculio non habet. Nõ niſi vnum ſolũ dominum habet, qui ab omnibus Saracenis & etiã Chriſtianis propinquis & remotis multùm timetur, quia miro modo facit illos occidere. Habet dictus Dominus plura palatia altis muris clauſa,

clauſa, ita quòd nõ niſi per paruũ oſtium hominibus diligentiſſimè pateat introitus. In his palatiis filios ruſticorum ſuorum facit nutriri à primis cunabulis, & diuerſis linguis inſtrui à magiſtris ſibi deputatis. A primæua ætate eis hoc prædicatur, & docetur, vt Domino illius terræ obediant: quod ſi fecerint, gaudia Paradiſi conferantur eis. Et nota quòd ex quo in Palatiis includuntur, præter doctores & magiſtros ſuos, neminem vident, quouſque à Principe ad aliquem interficiendum euocantur. Tunc in præſentia Principis conſtituti interrogantur, ſi velint ei obedire, vt conferat eis Paradiſum. Illi qui ſunt inſtructi dat vnicuique cultellum vnum acutum, & eos emittit ad interficiendum quemcunque velit. Nota quòd Damaſcum habitauit Edom. Vnde Propheta: *Quis eſt iſte qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra? &c.* *Iſaia 63.* Hîc Abel interfectus eſt à Cain fratre ſuo. Prope Idumeam eſt quædam terra quæ *Phœnicia* appellatur, id eſt, Baruth. In Phœnicia eſt *Tyrus, Acchon, Sarepta, Berithus, Biblium & Agaby, mons Libani.* In *Berytho* fuit quædam imago Domini, quæ nõ multùm poſt paſſionẽ eius ad ignominiam ipſius Domini noſtri IESV CHRISTI à quibuſdam Iudæis ridiculosè eſt crucifixa; ex cuius latere ſtatim exiuit ſanguis & aqua. Vnde & multi Iudæorum in vero crucifixo crediderunt. Quicunque ſanguine illo liniebatur, quacunque grauabatur infirmitate, ſanus fiebat. In *Sydone* nata eſt Dido. *Tyrus* nobiliſſima eſt Phœnicis metropolis, quæ celat originem * tumultum. Hæc CHRISTVM maritima perambulantem noluit recipere. Hæc, vt Diuina teſtatur * propagina, multos martyres DEO reddidit. Apud *Sareptam* Helias filium viduæ ſuſcitauit. *Libanus* mons eſt Phœnicis, ad cuius radices Farfar & Albana fluuii oriuntur. Montis Libani & planities Archados transfluit *Albana*, copulans ſe mari magno, in illis partibus in quibus beatus Euſtatius vxore priuatus & filiis receſſit deſolatus. *Farfar* per Syriam tendit in Antiochiam labens ſecus muros ciuitatis, decem milliariis ab eo mari mediterraneo ſe commendat. In Antiochia ſedit Beatus Petrus Apoſtolus ſeptem annis infulâ decoratus. Ad radices Libani oriuntur duo fontes *Ior* & *Dan*, ex quibus ſub montibus Gelboë *Iordanis* conficitur. In quo CHRISTVS à Iohanne Baptiſta tribus miliaribus à Hiericho baptizari voluit: & vox Patris ſuper eum intonuit, dicens: *Hic eſt filius meus dilectus.* *Matth. 3.* Etenim hic Iordanis diuidit Idumæam, & Galilæam, & terram Hieruſalem. Ab *Acchon* vſque Nazareth ſunt ſeptem miliaria, & ſeptem vſque ad montem Thabor, & quatuor vſque ad montem Carmeli; qui & Caiphas dicitur, & ſeptem vſque ad caſtellum filii DEI, quod priùs & nunc *diſtrictum* vocabatur. A diſtricto vſque ad Cæſaream ſunt ſeptem miliaria. A Cæſarea vſque *Ioppen* eſt vna diæta. A Ioppe vſque Aſcalonam ſunt ſeptem miliaria. Eſt autem alia ciuitas iuxta mare ſita nomine *Gaza*, vbi Sampſon confregit portas, & ſecum detulit. Iſtæ tres ciuitates ſupra mare ſunt: nulli inhabitant eas, neque Chriſtiani, neque Pagani, niſi *Cæſaream*, vbi modò Chriſtiani de nouo ædificauerunt optimum caſtrum. Item, à Hieruſalem vſque ad montem Synai ſunt duodecim diætæ per deſertũ. Eſt autem deſertum terra ſabuloſa & inculta, nil germinans, præter arbuſta humillima; & terra illa eſt diſtemperata, quia in hyeme eſt nimis frigida, & in æſtate nimis calida. Tranſitus eius difficilis eſt & incognitus, & vix ab aliquo ſcitur niſi ab Idumæis, qui ſæpiùs illum locum frequentant. Nota quòd deſertum illud nutrit leones, ſtruthiones, porcos, boues ſilueſtres & lepores: aqua inuenitur ibi rariſſima, niſi in quartum vel quintum diem. Item, mare tangit deſertum in vno latere, & ex alio mare rubrum. Item in deſerto ſunt ſeptuaginta duæ palmæ, vbi Moyſes percuſſo ſilice eduxit aquas. Syna mons in Arabia, & terminat Ægyptum. *Ægyptus* terra plana eſt & calidiſſima, raro habens pluuiam; ſed irrigatur à Gyon, qui & Nilus dicitur, ſeptem habens brachia per Ægytum decurrentia. Eſt iſte fluuius maior Rheno; in Paradiſo oritur, & abundat piſcibus non multùm valentibus. Hic fluuius feras nutrit indomitas ſub aqua latitantes. Attamen ſæpe egrediuntur ad ſolem, & mordent & deuorant omnia animalia, quæ incauta ſunt iuxta mare. Alit enim *Crocodilos* infinitos. Hoc genus animalis ad modum lacertæ formatum eſt, habens quatuor pedes, crura curta & groſſa, & caput quaſi croſe, magnos habet dentes: ad ſolem egreditur quandoque, & ſi qua animalia vel homines inuenerit, mactat ſi poteſt, & comedit in momento. Incipit autem Nilus excreſcere in medio Iunio vſque ad feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis, & exinde decreſcit vſque ad Epiphaniam Domini. Et no-

ta, quòd quando diu in creſcendo eſt, vbicunque poſt receſſum aquæ terra apparet, ruſticus ſemen proiicit, & in Martio metit. Terra iſta non producit alium bladum, niſi hordeum & triticum pulcherrimum. In hac terra, vbi maior pars Nili recipitur infra mare, ibi inter ripas Nili & littus maris eſt ſita Damiata ciuitas. Hæc eſt pulcherrima & firmiſſima valde, & infinitis turribus exteriùs & interiùs decorata, habens verſus fluuium duplicem murum, verſus ſiccum triplicem murum. Nota quòd ante Damiatam in medio Nilo erecta eſt turris fortiſſima. In qua erant ſeptuaginta cameræ factæ ad arcum volutum; & in vnaquaque earum erant tres archeriæ. A cuius turris pede maximæ cathenæ protenduntur ad muros ciuitatis, ne pateat aditus nauigio intrantibus vel egredientibus Ægyptum, niſi de licentia Soldani. Hac enim viâ exeunt naues oneratæ ab India venientes Syriam, Armeniam, Antiochiã, Græciam & Cyprũ: ab hoc tranſitu Rex Babyloniæ recipit infinitos redditus. Hæc ciuitas quaſi caput & clauis eſt totius Ægypti, præcellit enim in munitione Babyloniam, Alexandriã, Thanaſiũ, & cunctas ciuitates Ægypti. Ab hac ciuitate ſunt octo diætæ vſque ad montem *Syna*, vbi requieſcit corpus beatæ *Catharinæ* Virginis. In magna veneratione tenent Sarraceni locum illum, & monachos eiuſdem loci. Item â Damiata ſunt ſeptem miliaria vſque Thanaſium, & aliud brachium Nili intrat mare ante Thanaſium. Item à Damiata ad tres diætas eſt maxima ciuitas ſuper Nilum, quæ *noua Babylonia* dicitur. Et notandum eſt quòd ad tertiam partem miliarii ab hac ciuitate, fuit quondam egregia ciuitas & munitiſſima, quæ *Cayer* vocatur, in qua adhuc ſedes eſt regalis & palatia principum: Hæc & noua Babylonia ad mandatum Soldani vno muro clauſæ ſunt, & ſunt factæ vna eademque ciuitas. In hoc loco Sarraceni habitant, Iudæi, Chriſtiani; & quælibet natio ſuam legem colit. Circa hanc ciuitatem ſunt optima pomeria, & viridaria multa. Eſt etiam ab hac ciuitate ad vnum miliarium *hortus Balſami:* habens in quantitate ferè dimidium manſum. Et eſt lignum Balſami, vt lignum vitis triennium, folium paruum ſicuti trifolium: tempore maturitatis circa finem Maii ſcinditur cortex ligni Balſami, ſecundùm quod in vaſis vitreis colligitur; & per ſex menſes in ſtercore columbino reconditur & decoquitur, & deſiccatur; poſtea liquor à fece ſeparatur. Qui hortus habet fontem vnde irrigatur, quia ab aqua alia non poteſt irrigari. Et nota quòd nuſquam terrarum niſi in hoc loco Balſamus creſcit. Vſque ad hunc fontem Beata Virgo MARIA cum Saluatore noſtro, Herode perſequente fugit; & ibi per aliquot tempus latuit, lauans in hunc fontem pannos pueri: & vſque in hodiernum diem, fons iſte à Sarracenis in maxima veneratione habetur. In Epiphania Domini maxima multitudo Sarracenorum de omni confinio illic confluit, & ſe lauat in prædicta aqua fontis. Item apud *Cayer* eſt arbor palmæ antiquiſſima & alta, quæ ſe Beatæ Mariæ Virgine inclinauit, quando cum Saluatore illic tranſiuit; & ab ea dactylos collegit, & iterum erigebatur: quam Sarraceni inuidentes, tunc temporis ſucciderunt: quæ proximâ nocte ſequenti conſolidata eſt & erecta, & vſque ad hodiernum diem ſucciſiones apparent. Hanc quoque arborem Sarraceni venerantur & honorant. Et nota quòd tres fuerint *Babyloniæ*: Prima fuit ſuper fluuium *Cobar*, vbi regnauit Nabuchodonoſer Rex Babyloniæ, in qua fuit turris Babel: & hæc deſerta dicitur, & diſtat à Babylonia per triginta diætas. Fuit & alia in Ægypto, ſita ſuper *Nilum*, in qua regnauit Pharao, diſtans à noua Babylonia per quinque miliaria: & hæc quoque deſtructa eſt. Et eſt *noua Babylonia*, de qua ſuprà dictum eſt. Et nota, quòd à noua Babylonia vſque ad Alexandriam ſunt tres diætæ per terram, & ſex per aquam. Nilus tamen non deſcendit in Alexandriam ſecus muros ciuitatis, ſed aliquantulum eſt remotus. *Alexandria* eſt egregia ciuitas, mûris & ædificiis & vniuerſa hominum multitudine decorata, ſub Rege Babyloniæ conſtituta. In eius porta turris altiſſima eſt erecta, vt nauigantibus portum indicet: quia Ægyptus terra plana eſt, vnde de nocte ignis in ea ponitur. Aquam dulcem hæc ciuitas non habet, niſi per conductum ſumptam: Nilus vno tempore anni in ciſternis ſuis colligitur. In hac vrbe ſunt plures eccleſiæ Chriſtianorum: inter quas eſt eccleſia ſancti Marci Euangeliſtæ, extra muros nouæ ciuitatis ſupra mare ſita. Antiquitus enim hæc vrbs vſque ad mare protendebatur, ſed modò non ſic eſt. Eſt etiam ibi quædam Capella, in qua Marcus

Euange-

Euangelista Euangelium scripsit, & martyrium sumpsit & locum sepulturæ: postea Venetis ibidẽ est furatũ corpus ei⁹. In hac ecclesia Patriarcha eligitur & cõsecratur. Et nota quòd per totam Ægyptum omne genus leguminum à festo sancti Martini vsque ad Martium recens colligitur: similiter fructus hortorum & herbarum. Oues & capræ bis pariunt in anno, & ad minus geminum fructum proferunt: certũ datur pro eis tributũ. Item in Ægypto nutriuntur pulli in furno simul mille, vel duo millia per ignem absque gallina; & vsus iste Regis est. Et notandum quòd *Sarraceni* credunt in DEVM Saluatorem: Credunt & Beatam Mariam, virginem fuisse ante partum; & Filium eius Prophetam esse dicunt, & à DEO cum corpore & anima assumptum fuisse in cælum: Sed negant eũ fuisse Filium DEI, & baptizatum, & sepultum & mortuum. *Machomet* Prophetam esse dicunt, & eorum legislatorem, quem etiam frequentare solent in peregrinationibus suis. Dicunt etiam quòd vnicuique Saraceno liceat septem vxores ducere simul; & vnicuique earũ speciales expensas à contractu nuptiarum prouidere: Similiter quotquot habere poterit *sclauas* vel seruas, cum eis licenter peccat: quarũ seruarum, si qua cõceperit, libera erit: & vnumquemque filiorum suorum siue de libera, siue de ancilla heredem sibi elegerit, facere potest. Multi tamen Saraceni adeo religiosi sunt, qui nõ nisi vnã habent vxorem.

LÆtetur mons Syon, & exultent filiæ Iudæ, propter iudicia tua Domine. Confiteantur Domi- *Psal.47,10.*
no quoniam magnificè fecit, scribentes & prædicantes mirabilia Domini; qui man- *Isaia 12,5.*
dauit sanctificatis suis, & vocauit seruos suos in ira sua, exultantes nõ in propriis vi- *Tit.3.5.*
ribus, non in operibus iustitiæ quę fecerunt ipsi, sed in gloria Maiestatis eius, qui est *Rom.1,25.*
in omnibus benedictus in secula, Amen. Terra de qua oriebatur panis, qui de cœlo descẽdit, in loco Natiuitatis suæ ferro succisa est in munitionibus multis, quas inhabitant perfidi. Locus Saphiri, lapides terræ, quia fuit possessio Patriarcharum, alumna Prophetarum, doctrinæ Apostolorum, mater fidei. Glebæ illius aurũ in his, qui sibi charitate adhęserunt; & religionis custodes nunquam in ea defuerũt. Quæ quondã de libera post multos gemitus & longa suspiria iã exultat in spe, & de bonitate liberatoris sui confisa, gaudens gaudebit remota virga peccatorum de sorte iustorũ. Sanè quæ vidimus, & audiuimus, & veraciter intelleximus, scribimus omnibus orthodoxis, absque falsitatis ammistione; vt quicquid est, vsque ad virtutis fastigium assurgat in laudem DEI, & in gratiarum actiones.

ANNO gratiæ *Millesimo ducentesimo decimoseptimo*: expirante treugâ Christiano- *An. Do.*
rum & Agarenorum, in primo passagio generali post Concilium Lateranẽse: *1217.*
congregatus est exercitus Domini in *Acchon* copiosus cum tribus *regibus*, Hierusalẽ, Hungariæ, Cypri: qui mystica munera secum non deferentes, parum egerunt memoriâ dignum. Affuit *Dux Austriæ*, vulgariter *Ostriche*, & *Dux Bauariæ*, cũ multis Comitibus & viris generosis, ac militia magna regni Theutonici. Aderãt etiam *Episcopi* Peregrini, *Archiepiscopus* Niccossiensis, Ioriensis, Hungariæ, Baiocensis, Sicensis, Monasteriensis, & Traiectensis; & cũ eis vir potens & nobilis dominus *Gualterus de Auesnes*, qui reuersus in passagio vernali quadraginta milites reliquit in seruitio Terræ Sanctæ, quibus prouidit sumptus per annum. Bauari insolenter & contra legem Christianorum se habuerunt, hortos & pomeria Christianorum destruendo. Nec his contenti, Christianos occiderunt, eiicientes de domibus religiosos. *Dux Austriæ* sicut princeps Catholicus, per omnia Christo laudabiliter militauit. *Patriarcha* Hierosolymitanus cum magna humilitate cleri & populi, tollens reuerenter mirificæ sanctæ Crucis lignum, sextâ feriâ post festum omnium Sanctorum profectus est ab Acchon in castra Domini, quæ præcesserunt ad *Recordanam*. Hîc autem dulce lignum post Terram Sanctam perditam reseruatum fuit ad hæc tempora. Imminente siquidem conflictu Saracenorum cum Christianis, tẽpore Saladini, sicut à senioribus accepimus: Crux secta fuit, pars ad præliũ delata, & ibidem perdita, pars reseruata, quæ nũc exhibetur. Cũ tali vexillo ordinatis aciebus processimus per *planũ Fabæ* ad fontẽ *Trebaniæ*, multùm eodem die laborantes; & pręmissis exploratoribus, videntes puluerem ab aduersariis concitari, incerti fuimus, an contra nos, an fugiendo properarent. Sequenti igitur die per montes *Gelboë*, quos habuimus ad dextram, & paludẽ ad sinistram, profecti sumus *Bethaniam*, vbi castra fixerat aduersarius. Sed metuens tam ordinatè procedentis & tam copiosi DEI viuentis exercitus aduentum, tentoria tollens & fugiens, terram vastandam militibus CHRISTI reliquit.

Inde transeuntes Iordanem, in vigilia sancti Martini, corpora nostra lauimus pacificè in eo; & quieuimus per biduum, ibidē copiam victualiū & pabuli reperientes. Deinde super littus maris Galilæi tres māsiones fecimus, peragrātes loca in quibus Saluator noster mirabilia dignatus operari corporali præsentiâ cum hominibus conuersatus est. Aspeximus *Bethsaidam* ciuitatē Andreæ & Petri, tunc ad casale modicū redactā. Demōstrata sunt loca, vbi CHRISTVS discipulos vocauit; & vbi supra mare siccis pedibus ambulauit, turbas pauit in deserto, montē ascendit orare; & locus, vbi cū discipulis suis post resurrectionē manducauit: & tūc per Caphernaum infirmos nostros pauperes in iumētis portātes, reuersi sumus in Acchon. In secundo equitatu adiuimus pedē montis *Thabor*. Primò aquarū inopiam, postmodū per defossionē copiam inuenientes, desperabāt capitanei nostri de montis ascensu, donec puero Saracenico mitti ante castrū fore cōprehensibile, consiliū inierunt. Primâ verò Dominicâ Aduentus cùm legeretur Euangeliū, *ite in castellum quod cōtra vos est*, Patriarcha præcessit cū signo Crucis, Episcopis & Clero per decliuium montis orantibus & psallentibus, licet mons præruptus sit vndiq; & excelsus, & quasi impossibilis ad ascendendū extra semitā strictā: milites tamē & satellites, equites & pedites viriliter ascenderunt. *Ioannes* Rex Hierusalē cū militia Domini strauit castellanū vnū, & Admiraldū vnum primo impetu. Defensores castri qui intrepidi extra portas ad defendendū montē nostris occurrerant, in fugā conuersi sunt & stuporē. Sed Rex, vt imponitur ei, quantū meruit ascendendo, tantum demeruit descendendo. Inclusis enim hostibus infra castrū, turpiter Reges Hierusalē & Cypri, Magister Hospitalis, & alii Barones in partē montis, deliberaturi quid facerent, secesserūt. Nobilis *Dux Austriæ* nō interfuit huic deliberationi, quia ex altera parte montis incredulos impugnabat, & ad nos, qui in summitate montis eramus, ascendere de facili nō valebat; nec Magister Templi, qui remanserat infirmus in Acchon. Cum verò Magistro Hospitalis fratre *G. de Monte acuto* consulenti, quæ pars exercitus ad custodiēda castra rediret, & quæ pars in monte castrū obsideret, ad quod libens & paratus erat, quia de facili videbatur comprehensibile & reddibile breui tempore, cum sine offendiculo ad insultum necessaria possent erigere: contradixerunt alii & maximè *Comes Tripolis*; dicens esse in periculo exercitum diuisum. Quâ verò fide hoc consuluerit Comes, & alii assenserunt, DEVS nouit; & sic impeditâ obsidione, ipsâ Dominicâ Rex & Comes descendētes, & alios descendere facientes per indultū animaduerterunt incredulos. Sed quo DEI iudicio vel principū consilio exercitus DEI descenderit & inglorius recesserit, ignoramus: hoc tamen scientes quòd diuinorū iudiciorū abyssum humanæ mentis oculus penetrare nō potest. Multi autē Templarii, & Hospitalarii, & quidā seculares in secundo montis ascensu, quando castrēses vires receperūt, vulnerati sunt, & pauci mortui. Credimus autē CHRISTVM Dominum sibi soli reseruasse huius triumphum, qui cum paucis discipulis ipsum ascēdit, gloriā suæ resurrectionis ibidē demonstrādo. Porrò in primo & secundo equitatu maximā multitudinē virorū captiuorum, & mulierū, & paruulorū secum adduxerunt. *Episcopus* autē *Acchon* paruulos, quos potuit obtinere prece vel pretio, baptizauit; & distribuēs inter religiosas mulieres, literis applicare disposuit. In tertio equitatu, cui Patriarcha cū signo Crucis & sacri Pōtifices prædicti nō interfuerūt, multa damna & incōmoda tū per latrunculos, tū hyemis asperitate sustinuimus; prętertim in Vigilia Natiuitatis Domini per viā, vbi multi pauperes & iumenta frigore perierunt. Ac ipsâ nocte tempestatē terrestrē, vētis & pluuiis cōmotā, experti sumus grauissimā in finibus Tyri & Sidonis, iuxta Sareptam. Posthæc exercitus Domini quadrifariā diuisus est. Reges Hungariæ & Cypri Tripolim profecti sunt, vbi *Rex Cypri* adolescētulus diē clausit extremū. Rex *Hungariæ* breui tēpore cōmoratus cū magno damno Terræ Sanctæ recessit: Peregrinos & galeas, dextrarios & iumenta cū armis secū traxit, multùm admonitus ne sic recederet; tādē excōmunicatus cū sua sequela cōtumax abiit. Alia pars Peregrinorū & timidorū, & eorū, qui procumbentes ad terrā ore pleno de abundātia temporaliū biberūt, remāsit in Acchon. Rex verò DEI Hierusalē & Dux Austrię cū Hospitali S. Ioānis & Episcopis supradictis & quibusdā aliis castrū in Cæsarea Palestinę breui tēpore viriliter & constāter firmauerūt, licet hostis aduentus freq̄uēter nunciaretur; per hoc castrū, DEO dāte, ciuitas ipsa recuperabitur. In Basilica Principis Apostolorū festū Purificationis cū sex Episcopis solenniter

Matth. 21, 2.

Iud. 7, 5.

niter

niter celebrauit. Templarii verò cũ *Gualtero de Aueſnes*,& paucis auxiliatoribus Peregrinis,& Hoſpitali de domo Theutonicorum, *Caſtrum Peregrinorum*, quod olim *Deſtrictum* appellabatur,firmare cœperunt: quod ſitum eſt in diœceſi Cæſarienſi inter Cayphas & Cæſaream: promontorium amplum & latum,mari imminet,munitum naturaliter ſcopulis. Situs loci talis eſt ad Aquilonem,Occidentẽ & Auſtrum. Verſus Orientẽ eſt turris firma, & dudũ à Templariis ædificata, & poſſeſſa tã guerræ quàm treugarum tempore. Turris autem ibidem poſita fuit olim propter latrunculos,qui in via ſtricta Peregrinis aſcendentibus in Hieruſalem & deſcendentibus, ab ea inſidiabantur. Hãc longè diſtantẽ à mari, quæ propter viam ſtrictã *Diſtrictum* appellatur,toto ferè tẽpore,quo Cęſarienſe caſtrum firmatum eſt,& conſummatũ, Templarii ex aduerſo promontorii fodientes & deportãtes, laborantes per ſeptem hebdomadas, tandem ad fundamentum primum peruenerũt,vbi murus antiquus, longus & ſpiſſus apparuit. Inuenta eſt pecunia in moneta modernis ignota, collata beneficio DEI filiis patris militibus ſuis,ad alleuiandos ſumptus & labores. Deinde in anteriori parte arenam effodientes & deportantes,alius murus breuior inuentus eſt; & inter commurorum planitiem fontes aquæ dulcis largiter ebullierant; lapidum etiam & cæmenti copiam Dominus miniſtrauit. Duæ turres ædificantur ante frontem caſtri, lapidibus quadratis & dolatis, tantæ quantitatis, vt lapis vnus vix à duobus bubalis in curru trahatur. Vtraq; turris cẽtenos habet pedes in lõgitudinẽ, ſeptuaginta quatuor in latitudinem. Spiſſitudo binas includit teſtudines, altitudo plurimùm aſcendens,promontorii celſitudinẽ tranſgreditur. Inter duas turres murus nouus & altus cum propugnaculis cõſummatus eſt;& miro artificio intrinſecus milites armati per gradus aſcendere poſſunt & deſcendere. Iterum murus paulò diſtans à turribus extenditur ab vno latere maris ad aliud, puteum habens aquæ viuæ incluſum. Promontorium ab vtroque lãtere muro cingitur alto & nouo vſq; ad rupes. Et inter murũ Auſtralem & mare duo ſunt putei, aquæ dulcis copiam habẽtes, aquam caſtro exhibentes. Oratoriũ cum palatio & domibus plurimis caſtrũ includit. Huius ædificii prima eſt vtilitas,quòd conuentus Templariorũ eductus de peccatrice, & omni ſpurcitiâ plena ciuitate Acchon in huius caſtri præſidio reſidebit, vſque ad reparationem murorũ Hieruſalem. Territoriũ munitionis huius piſcariis, ſalinis, lignis, paſcuis, & herbis abundat; vineis plantatis,& plantandis,pomeriis, hortis habitatores delectat. Inter Acchon & Hieruſalem nulla eſt munitio quã teneant Agareni. Vnde de hoc caſtro nouo plurimùm damnificantur Sarraceni, & terrore diuino ipſos fugante loca inclyta deſerere coguntur. Habet hæc ſtructura portum naturaliter bonum; cũ artificio adiutus poterit eſſe melior. Sex miliaribus diſtat à monte Thabor. Vnde huius caſtri conſtructio præſumitur cauſa fuiſſe munitionis illius; quia in campo longo lato,qui interiacet montanis caſtri huius montis Thabor,nec arare,nec ſeminare,nec metere ſecurè poterãt, propter metum habitantium in eo. *Monaſterienſis* Epiſcopus apud Cęſaream obdormiuit in Domino: Magiſter *Thomas* Theologus,Doctor bonus & opinionis claræ,apud Caſtrum Filii DEI diem clauſit ſupremum, Poſthæc exercitus rediit in Acchon. *Epiſcopi Alemanniæ* & multi alii ſe properabant ad transfretandum, breui tẽpore in terra Promiſſionis commorati. Exſpectabatur paſſagium ſecundum & nouũ, & maximè claſſis ab Aquilone veniens,quæ per anguſtum mare Carthaginis nauigatura ſperabatur. A principio prædicationis Crucis CHRISTI prouincia *Colonienſis* ſtudio magno in ſumptibus plurimis ferè trecentas naues pręparauit: Quarũ quædam remanſerunt, quædam vi tempeſtatis perierũt;ſed maior pars venit Vliſibonæ ciuitatis Hiſpaniæ. Ibi orta eſt diſcordia, quibuſdam procedere volentibus, aliis hyemare cupientibus in obſidione caſtri fortiſſimi, quod *Alcatia* dicitur: & ſic claſſis diuiſa eſt: pars apud *Gaetam* & *Cornetum* hyemauit;& pars alia obſedit *Alcatiam*,duos habens capitaneos, Comitem Guilielmum de Hunſadia,& Comitem Georgium de Wite. Captum eſt hoc caſtrũ per Theutonicos:& cùm eſſent adhuc in obſidione,congregata eſt contra eos maxima multitudo Saracenorum, contra quam viriliter pugnauerũt Templarii & Hoſpitalarii cum militia Reginæ Portugaliæ. Victi ſunt virtute diuinâ Saraceni. Rex eorum vnus occiſus eſt,& cum eo plurimi trucidati & in captiuitatem ducti. Excitata fuit prouincia Colonienſis ad obſequiũ Saluatoris mũdi, per ſigna quæ apparuerũt in cœlo. Nam in prouincia Colonienſi, & diœceſi Monaſterienſi;

in villa Frisiæ *Bendui*, mense Maio, sexta feria ante Pentecosten, cùm prædicaretur Crux ibidē, triplex forma crucis apparuit in aëre. Vna candida, versus Aquilonem: Alia versus Meridiem, eiusdem coloris & schematis: Tertia medio colore colorata, habens crucis patibulum & figurā hominis suspensam, eleuatis brachiis & extensis, cū infixione clauorū in manibus & pedibus & capite inclinato: hęc media fuit inter alias duas, in quibus nō erant effigies humani corporis. Alià vice & alio loco, in villa Frisiæ *Sutehuysem*, tempore prædicationis Crucis, apparuit iuxta Solem crux cærulei coloris: hanc viderunt plusquam priorem. Tertia fuit apparitio in diocesi *Traiectensi* in villa quadam, vbi Bonifacius coronatus est martyrio; vbi in die eiusdem martyris cùm magna militia conuenisset ad indictum statiosè, apparuit Crux alba & magna, ac si trabs ex transuerso trabis artificialiter composita fuisset. hoc signum vidimus. Mouebatur autem paulatim ab Aquilone ad Meridiem. Credimus autem duas apparitiones fuisse demonstratas, vt omnis ambiguitas primæ visionis tolleretur, sicut dicit Apostolus de Resurrectione CHRISTI: *Quòd visus est Cephæ,*
1.Corin.15, 5,6. *postea vndecim Apostolis, deinde plus quàm quingentis fratribus.* Anno igitur gratiæ *MCCXVIII.* mense Maio, applicare cœperunt ad portum Acchon *cogones* de
A. Dn. 1218. prouincia Coloniensi cum aliis paucis de Bremensi & Treuirensi prouinciis. Confirmatū fuit consilium in Concilio Lateranensi cū domino Papa Innocentio bonæ recordationis Henricū Romæ de introducēda militia Christiana in terra Ægypti. Mense ergo Maii post Ascensionem Domini, præparatis cogonibus armatis, galeis, & aliis nauibus oneratis, de Acchon profecti sunt, *Ioannes* Rex de Hierusalē, *Patriarcha* cū *Episcopis* Nicossiensi, Acchonensi, Gyrmideno, Duce *Austriæ*, tribus domibus, & copiosa multitudine Christianorum. Indicta fuit collectio nauigantium, apud *Castrum Filii DEI*, quod *Peregrinorum* dicitur: sed flante Boreâ, Rege, Duce, & Magistris domorū ad indictum locū venientibus, exercitus Domini prosperis velis processit, vbi peruenit ad portum *Damiatæ* tertio die, non descendens, sed biduo capitaneos expectans. Maiores congregati sunt ad calandram Templi, quid facerent deliberaturi. Quibusdam reditum suadentibus, tandem ad consilium Archiepiscopi Nicossiensis, & omnibus ei consentientibus, capitaneo capite *de Sareponte*, applicuimus ad portam Damiatæ, hostilem terram cepimus sine sanguinis impensa, priusquam capitanei in galeis sequerentur, qui eodem die circa horam nonam applicuerunt gratulantes, & mirantes nos figere tentoria conspicientes. Illi autem, qui modicam moram fecerunt in prædicto castro, nos vsque ad sextum diem ab exitu de Acchon subsequendo portum Damiatæ tenere non potuerunt. Multi etiam & nondum præparati post primos nauigantes, aut omninò remanserunt vi ventorum repulsi, aut per mare quatuor vel pluribus hebdomadibus iactati, vix applicuerunt. Archiepiscopus Rhemensis, & Episcopus Lemouicensis graues annis remanserūt in Acchon. Lemouicensis, debita naturæ ibi soluit; Rhemensis verò, in passagio sanctæ Crucis reuersus obiit in via. Nobis igitur, vt dictum est, applicantibus: *Frisus* quidā dextro genu in terram fixo, & sinistrâ manu circumferente ancillæ speculum ferreum, vibrauit illud, & intuitus Saracenum vnum, dum luderet, percussit. Pauci autem de Saracenis nobis occurrerunt ad portū. Sed isto cadēte subitò cum equo, aliisq; fugientibus, sine impedimento castrametati fuimus, intus littus maris & ripā fluminis Nili. Hoc etiam mirabile Dominus fecit, quòd in primo aduentu aqua fluminis iuncta mari dulcis hauriebatur, quę postmodum multis vicibus salsa fuit vsque ad *casale*, quod distat à Damiata ferè per milliare. Modico autem tēpore post aduentum Christianorum facta fuit Eclipsis ferè generalis. Quæ licet ex cau-
Luc. 21,25. sis naturalibus in plenilunio plerumque proueniat, quia tamē Saluator dicit: *Erunt signa in Sole & Luna, &c.* hanc eclipsin cōtra Saracenos interpretati sumus, quasi prætendentem ipsorum defectum, qui sibi Lunam attribuunt, incremento vel decremento Lunæ vim magnam ponentes. Legitur autem in *Quinto Curtio*, quòd cùm *Alexander Macedo*, totius malleus orbis, contra Darium & Porum de Græcia profectus esset in Asiam, & acies hominum subsisterent ordinatæ: facta est eclipsis Lunæ, quam Alexander pro Græcis contra Persas interpretatus, suos animauit, & pugnans contra Darium vicit eum. Turris in medio Nili capienda fuit ante transitum ipsius. Frisones autem impatientes more suo Nilum transeuntes, iumenta Saracenorum tulerunt, & cupientes in vlteriori ripa castra metari stabant pugnantes con-

tes contra Saracenos, qui obuiam ipsis de ciuitate processerunt. Reuocati sunt per obedientiam, quia non videbatur Principibus nostris expedire, quòd turris paganis repleta post tergum relinqueretur Agarenorum. Interim *Dux Austriæ* & Hospitale sancti Ioannis duas scalas præparauerunt super duos cogones. Theutonici verò & Frisones tertiam nauem propugnaculis muniuerunt, castellulo in summitate mali composito, absque scalæ suspensione. Caput eorum, Dux, & iudex eorum fuit Comes *Adolphus de Monte*, vir nobilis & potens, frater Coloniensis Archiepiscopi, qui ante turrem captam mortuus fuit apud Damiatam. Scalæ Ducis & Hospitalis directæ sunt circa festum sancti Ioannis Baptistæ die Dominicâ primâ subsequenti, Sarracenis eam defendētibus viriliter. Scala Hospitalariorum fracta cum malo cecidit, bellatores suos præcipitans: Scala Ducis simili modo confracta, eâdem ferè horâ, milites strenuos & armatos corpore deciduos, secundùm animas leuauit ad cœlum glorioso martyrio coronatos. Ægyptii lætati vehementer subsannantes leuauerunt voces, tympanizantes & buccinis perstrepentes; mœror & tristitia Christianos inuasit. Nauis autem Theutonicorum inter turrem & ciuitatē, anchoram habebat fixam, damna multa per balistarios qui intus locati fuerant, inferens Ægyptiis, præsertim illis, qui stabant in ponte inter ciuitatem & turrim porrecto. Ipsa verò nauis à bellatoribus ciuitatis, & turris, & pōtis, igne Græco impetebatur vehementiùs. Tandem igne Greco correpta fuit, & cùm timerent Christiani ne consumeretur omnino, defensores illius ignē viriliter extinxerunt; & sic tandē sagittis tam intus quàm foris, quam in castellulo in summitate mali collocato, in funibus densis repleta, cum magno Christianitatis honore ad locum suæ stationis fuit reducta. Non modica etiā damna intulit & sustinuit nauis vna Tēplariorum, propugnaculis munita, quæ huius assultus tempore iuxta turrim hærebat. Nos verò considerantes turrim capi non posse petratiarum vel tribulorum ictibus, hoc etiam multis diebus attentatū fuerat: neq; applicatione castri, propter fluminis profunditatem; nec fame, propter ciuitatis vicinitatē; neque suffossione, propter aquæ circumfluentis vicinitatem: Domino demonstrante, & architecto prouidente, sumptibus Theutonicorum & Frisonum, eodemq; labore, duos cogones coniunximus, trabibus & funibus fortissimè cohærentes, & sociâ compaginatione vacillandi periculum prohibentes, quatuor malos & totidem antennas in eis ereximus. In summitate castellum vnum firmiter asseribus, & opere reticulato contextū collocantes, contra machinarum importunitatem; coriis vestiuimus illud per circuitum & super tectum, propter ignem Græcum: sub castello fabricata fuit scala funibus fortissimis suspensa, & triginta cubitis vltra proram protēsa. Opere breui tempore feliciter consummato, inuitati sunt ad illud videndum Maiores de exercitu, vt si quid deesset, quod sumptibus vel humano ingenio suppleri deberet, indicarent. Et accepto responso quòd tale opus ligneum nunquam ante super aquam compositum fuisset, probandum esse considerauimus: quia crebris machinarum ictibus pōs pro magna parte destructus fuit, qui de ciuitate ducebat ad turrim hostes fidei. Sextâ igitur feriâ ante festum sancti Bartholomæi, nudis pedibus cum deuotione nostræ gentis ad sanctam Crucem processionem fecimus. Vbi implorato humiliter auxilio diuino, vt res DEI careret inuidiâ & iactantiâ, de qualibet gente, quæ tunc erat in exercitu aliquos ad huius negotii executionē inuitauimus: licet gens Theutonicorum & Frisonum ad naues implendas sufficeret & regendas. Die sancti Bartholomæi sextâ feriâ cùm Nilus excreuisset, & aquarum impetus negotium plurimùm impediret, cum multa difficultate & periculo hoc instrumentum contra torrentem à loco, in quo fabricatū fuerat, trahebatur ad turrim. Nauis vna minori machinæ socia præcessit velificando. Clerici nudis pedibus per littus ambulabant, supplicantes. Cùm ad turrim ventum est: illa duplex compositio ad latus occidentale non potuit cōuerti, sed ascendendo directè ad plagam aquilonarem applicabatur, funibus & anchoris tandem fixis, licet vis aquarum inundantium illud repellere moliretur. Machinæ sex vel plures directæ fuerunt super turres ciuitatis, & collocatæ ad illud cōcutiendum, sed vna in initio, aliis * post paucos ictus, cōfracta quieuit: aliæ verò sine intermissione ad instar grandinis lapides emiserunt. Nec minori periculo prior nauis ad pedem turris collocata substitit. Ignis Græcus cominus de turri fluminis, & eminus de ciuitate, fulminis instar veniens, pauorem incutere po-

tuit. Sed per liquorem acetosum & sabulum, subuentum est ignem extinguere laborantibus. Iacuit Patriarcha ante lignum Crucis prostratus in puluere; stans clerus nudis pedibus, indutus stolis, clamauit in cœlū. Defensores turris, extensis lanceis, anteriorem partem scalæ subterunxerunt oleo, deinde ignem Græcum apposuerunt, qui erupit in flammas: Cumque Christiani, qui in ea erant concurrerent ad ignis suffocationem, suo pondere caput scalæ depresserunt in tantū, vt pons tornatilis frōti appositus inclinaretur. Signifer Ducis Austriæ de scala corruit; Saraceni vexillum tulerunt. Babylonii se vicisse putantes vociferati sunt, aërem clamore vexando. Christiani de equis descendentes ad supplicationes se prostrauerunt, cōplosis manibus, rigatis vultibus dolorem, quem pro illis habuerunt, qui discrimen in fluminis profundo & totius Christianitatis protestando. Ad hanc populi deuotionem & eleuationem manuum in cœlum, leuauit scalam diuina pietas; extinxerunt ignem fidelium lachrymæ: & sic nostri resumptis viribus cum defensoribus turris gladiis, sarissis, clauis & aliis instrumētis viriliter pugnauerunt cominus. Miles quidam iuuenis *Leodiensis* diocesis, primus turrem ascendit. *Friso* quidam iuuenculus flagellum, quo granum excuti solet, tenens, & ad pugnādum connexione cathenarum præparatum, ad dextram & sinistram fortissimè percussit; & quendam tenentem signum Soldani croceum strauit, vexillum abstulit. Alii post alios successerunt, superatis hostibus, quos resistentes duros senserant & crudeles. O ineffabilis DEI pietas! ô inexplicabilis Christianorum hilaritas! post planctum & luctum, post fletum & gemitum, gaudium vidimus & triumphum. *Te DEVM laudamus, Benedictus Dominus DEVS Israël, &c.* & alia cantica gratiarum, altis, & præ gaudio cum lachrymis vocibus mixtis, repetitis laudibus decantauimus. Interim Saraceni, qui in inferiori parte turris se receperant, igne supposito superficiem turris combusserunt: victores nostri, calorē sustinere non valentes, regressi sunt super scalam. Pons verò qui in inferiore parte operis præparatus erat, diuulsus est, ad pedē turris aquis profundis & vndiq; circumfluentibus: angustā malleis ferreis ianuā congressi sunt victores, defendentibus eam Sarracenis, qui erant intrinsecus. Stabat vtrumque opus immobile. Asseres scalæ pro parte discussi sunt, & ambitus operis fortissimis funibus compositus, & multis locis perforatus & machinarum ictibus. Ab hora nona feriâ sextâ vsque ad horam decimam sequētis Sabbathi durauit hoc periculum. Opus autem reticulatum, quod scalam protegebat integrum permansit cū castellulo, in quo stabant balistrarii & lapidum iactatores, qui tuebantur eos. Tandem inclusi in turri colloquiū petebant; & se sub pactione vitæ dederunt Duci Austriæ: præter illos, qui præcipites nocte per fenestras euaserunt turris angustias, quorū plures in flumine submersi sunt & interfecti. Captiui verò numerati sunt ad cētum viros. Ab illo die cùm confusi essent Babylonii & territi, &, vt putabatur, ad fugā parati, Principes nostri ad desidiam & inertiam deuoluti, more suo, differendi negocium causas prætendebant: nec imitati sunt Iudam Machabæum, qui videns, quòd tempus iuuabat eum, hostibus non dabat requiem. Cogones se præparabant ad recessum Frisonum & Theutonū. Abiit multitudo maxima in passagio sanctæ Crucis instāti. Ad illud passagium venerunt quidam Romani, & post hoc *Albanensis Episcopus*, Apostolicæ Sedis legatus, & cum eo quidam Princeps Romanorū: deinde Magister *Robertus de Corteon*, in ecclesia sancti Stephani in monte Cælio presbyter Cardinalis. Parisiensis, Gyrundēsis, Hungariensis *Episcopi* mortui sunt in sabulo Damiatæ; Cardinalis Robertus similiter. Venit postmodum *Burdegalensis Archiepiscopus*, qui vtilem moram fecit; Andegauensis, Mantuanus, Hunianensis, Salpensis *Episcopi*: venit & *Comes Niuernicensis*, qui imminente periculo cum Christianorum recessit scandalo. Comes *de Marcha*, & Comes *de Bar*, & filius eius; frater *Gulielmus de Carnoto* Magister militiæ Templi; *Heruæus de Visione. Iterius de Tacci, Oliuerius* filius Regis Angliæ, & multi alii equestris ordinis & plebei apud Damiatā, rebus humanis exempti migrauerunt ad Dominum. Sapiens corde & fortis robore qui facit mirabilia, magnalia & inscrutabilia, quorum nō est numerus: qui excelsos iudicat, qui ponit humiles in sublimi; ipse magnificatus est solus in obsidione Damiatæ. Nō enim, vt in aliis expeditionibus contra Saracenos, diuersis temporibus ordinatis, per humanum consilium aut bellatorum ministerium; sed per semetipsum, quod petere non præsumpsit homo, per suæ diuinitatis potentiam mirabiliter operatus est: non

est: non Regibus nec aliis Principibus & nationibus; sed suo nomini, dans gloriam & honorem, vt in omnibus peccatoribus completa sit promissio Prophetica: *Vos tacebitis, & Dominus pugnabit pro vobis.* **Exod 14,14.** Post captam siquidem turrim in profundo Nili sitam: Saphadinus inueteratus dierum malorum, dolore nimio, sicut asseritur, tactus, exhereditator fratruelium suorum, & vsurpator regnorum Asiæ, mortuus est, & sepultus est in inferno. Postmodum in festo sancti *Demetrii*, qui frater vterinus beati Dionysii legitur, summo diluculo castra Templariorum inuaserunt hostes; & modicum damnum nobis inferentes, per expeditos equites nostros, fugati sunt ad pontem, quẽ procul à nobis in superiori parte fluminis cõstruxerant: & ibidem interempti sunt ad numerũ D. sicut à transfugis intelleximus. In crastino autem, ipso die sancti *Dionysii*, Sarraceni iterum cũ galeis armatis improuisi venientes, vbi tẽtoria Romani fixerant inuadentes, modicâ manu Christianorum repulsi sunt: Rege *Ioanne Hierusalem* viriliter ibidem pugnante, ad exhortationem Episcopi Bethleem, cùm persequeretur ipse Episcopus illos recurrentes ad galeas; qui gladios persequẽtium ac fluminis voraginem euadere potuerũt. Sicut autem olim Ægyptii in aquis **Exod. 14, 28.** vehementibus maris rubri, sic in Nilo submersi sunt circiter ad M.D. numerũ, sicut à Sarracenis postea didicimus. Porrò quia multi de populo Christiano placuerunt Domino, necesse fuit, vt tentatio probaret illos. *Ionas* per angusta tempestatis in **Iona 2, 2.** mare missus est, & ventre piscis conclusus, probatus rediit ad aridam: *Apostolus* tri- **2. Cor. 11, 25.** plici naufragio tribulatus euasit. Populus Domini præmisso triduano ieiunio, quod Clerus in pane & aqua seruauit obedienter, & multis processionibus ordinatis à venerabili *Albanensi Episcopo*, P. Apostolicæ sedis Legato, tentari meruit. Nam in vigilia sancti Andreæ Apostoli mediâ nocte, intumuerunt fluctus maris crescentes, & excursum terribilem facientes vsque ad castra fidelium; aliâ parte fluuius nos oc- * cupauit; in campos natabant tentoria, perierunt cibaria, pisces fluuiales & marini se quasi nihil timentes cubiculis ingerebant, quos manibus cepimus, quibus tamen deliciis carere voluimus; & nisi consilio Spiritus sancti ante prouisum esset in fossato, quod in alios vsus factum fuerat, mare coniunctum flumini, homines cum iumentis, naues cum armis & victualibus detraxisset ad hostes. Nec tamen hoc periculum euaserunt quatuor *cogones* super quos præparata fuerant propugnacula ad capiendam ciuitatem; qui vno impetu cum quinta naui quæ inter eas hærebat, ad oppositam ripam vi ventorum præcipitati, ante nostros oculos sunt igne Græco combusti. Pepercit Dominus operibus Frisonum & Theutonicorum, quibus turris capta fuerat. Naues oneratæ, quæ in portu maris stabant, ruptis repentè funibus, perierunt. Durauit hæc tempestas per triduum continuum. Quo elapso Dominus, qui consolatus est *nos in omni tribulatione nostra*, imperauit ventis & mari, stare faciẽs **2. Cor. 1, 4.** ipsum à furore suo. Inuasit præterea multos de exercitu quædam *pestis*, contra quam **Matth. 8, 26.** physici nullum ex arte sua remedium inuenire poterãt; dolor repentinus pedes inuasit & crura; & coniunctim caro corrupta gingiuas & dentes obduxit, masticandi potestatem aufferens: tibias horribilis nigredo obfuscauit; & sic longo tractu doloris afflicti, cum patientia multa migrauerunt ad Dominum plurimi; quidam vsque ad tempus vernale durãtes, beneficio caloris euaserunt liberati. Post dictam tempestatem naues parabantur ad transitum fluminis: Quæ magno periculo sursum ascendentes, inter ciuitatem & turrim captam, machinis & igne Græco iaculis plurimis sunt impediti. Vnde accidit, vt vnus cogo Templariorum raptus prope ripam ciuitatis præcipitaretur ad hostes, qui cum barbotis & vectis ferreis ipsum præpugnauerunt diutiùs, ignem Græcum cum lapidibus desuper de turribus proiicientes; & cùm sic præualere non valerent, propter defensorum audaciam, certatim nauim ascendentes præcipites in eam ascẽderunt ad Templarios; vbi cùm diutiùs pugnaretur, tandem nauis perforata fuit (ab hostibus, siue a nostris, incertũ habuimus; sed à nostris credendum est) profundum petiit, submergens Ægyptios cum Christianis, adeo vt vix summitas mali appareret super aquam. Et sic *Sampson* plures stra- **Iudic. 16, 30.** uit moriens quàm viuens: Sic & isti martyres plures secum traxerunt in aquæ voraginem, quàm gladiis interficere potuissent. Ciues autem Damiatæ, ereptam victoriam suam ferè septem diebus planxerunt. Exinde pontem reparantes aperturam reliquerunt angustam, vt naues nostræ sine periculo ascendere non possent. *Theutonici* verò & *Frisones* zelo iustæ indignationis accincti, cum minori naui, cuius

ministerio turris capta fuerat, quā Gallici *sanctam martyrem* appellant, pontē viriliter inuaserunt, auxilium non habentes nisi de cælo. Pauciores autem viri, quàm decem de gente prædicta, contra omnem fortitudinem Babyloniorum pontem ascendentes, spectante multitudine Christianorum, ad hanc audaciam plurimùm extollentes, fregerunt eundem; & sic cum quatuor nauibus, super quas pons erat fundatus, reuersi sunt cum triumpho, liberam viam & apertam sursum velificantibus relinquentes. His itaque gestis, Saraceni, periculum, quod eis imminebat attendenter, ripam nobis oppositam fossatis & argillosa materia cum propugnaculis ligneis & altis munierunt, machinas & petrarias ibidem locantes, nobis spem aufferentes ibidem transeundi. In *casale* verò, quod ferè per milliare distat à ciuitate, vbi hæc noua munitio terminabatur, per transitum fluminis nauium immersiones fecerunt cum palis infixis gurgiti. Nihilominus Apostolicæ sedis Legatus desiderium bonum habens obsidendi ciuitatem, naues superiùs congregatas vrgebat ad transitum. Vnde *Cogones* propugnaculis & castellulis, viris etiam armatis muniti, cum galeis & aliis nauibus, CHRISTO duce, prædictas immersiones euaserunt. Hostes autem, dissimulato metu, tres ordines armatorum stationi nauium nostrarum contraposuerunt, vnam per cliuum super ripam cum clypeis, quos *targias* appellant, linealiter ordinatam: Secundam post dorsum eorum similem priori: Tertiam equitum longam & terribilem, ictibus lapidum & telorum plurimùm vexando stationem Christianorum. Sanè nocte *sanctæ Agathæ* Virginis & martyris, cùm coadunatus esset populus fidelium qui sequenti die transiturus erat, pluuiæ & venti multum discriminis & difficultatis addiderunt nostris. Sed fidelis DEVS, qui non patitur suos tentari supra id quod possunt, respiciens ad castra seruorum suorum, quod secundùm inferiores causas difficile fuerat vel impossibile, conuertit in facilitatem & gaudium, suæ virtutis innouans miracula. Post mediam siquidem noctem tantum pauorem *Soldano* Babyloniæ & satrapis suis incussit, vt relictis castris, ignorantibus nobis & Ægyptiis, quos ad resistendum ordinauerat, in sola fuga spem posuit. Quidam apostata, qui multo tempore legem Christianorum transgressus cum Soldano militauerat; stans à ripa Gallicè clamabat: *Quid moramini? quid statis? Soldanus abiit:* hoc dicto in nauicula Christianorum se recipi postulauit, vt in potestate ipsorum positus fidem dictis faceret. Summo igitur diluculo cùm inchoatum esset officium Missæ dicti festi per oratoria Christianorum: *Gaudeamus omnes in Domino,* nunciata sunt hæc Legato, Regi & aliis. Itaque fugientibus Ægyptiis, nostri certatim & alacriter absque omni impedimento hostium, & sanguinis impensa transierunt. Sed adeo limosa & profundioribus aquis difficilis fuit ad applicandum terra hostilis, vt vix equi sine ascensoribus, & sellis eiectis, possent ascendere. *Templarii* verò inter primos ascendentes equos, erectis signis cum quibusdam Hospitalis sancti Ioannis fratribus, & paucis aliis secularibus militibus, versus ciuitatem cursu propero festinātes, in partibus illis, vbi castra paganorum sederant, quos ibi inuenerunt ad centum viginti trucidantes instanter. Strenuissimus autem *Rex Hierusalem* postquam cum Magistro & fratribus Hospitalis, cum *Comite Niuernensi* de fuga exercitus infidelis rediit, vbi primos cursus incassum expenderant, quosdam de maledicta familia ante portam ciuitatis adhuc renitentes, adiit intrepidè; quamuis cum modico comitatu. *Hos fugat & sternit, alios omnesq; potentes Vertere terga fugæ claudit in vrbe fugans,* vsque ad introitum portarum victorioso gladio non cessante. Verùm Hospitalis sancti Ioannis fratres, cum prædicto Niuernensi Comite, non quiescunt, qui cum quibusdam ex nostris immanem multitudinem hostium in via, quæ ducit Thaneos, nudatis

Esaiæ 10,15. mucronibus consequentes, occidentes alios, & alios submergentes. Non gloriabatur securis contra eum, qui secat in ea; neque serra contra trahentem in ea. Miracu-

4.Reg.6,24. 7,3.&c. lum istud cui comparabimus, vel cui æquabimus, nisi ei, quod legimus de *Benadab* Rege Syriæ, qui obsederat Samariam arctans eam plurimùm? Cui Dominus contulit tantum terrorem, vt relictis castris fugeret. Et sicut per leprosum qui erat in introitu portæ, illic fuga Syrorum fuit nunciata Samaritanis: ita per leprosum in anima, præfati videlicet apostatę, nunciata fuit Ægyptiorum fuga. Et sicut ille populus Samaritanorum, spolia in castris Syrorum collegit; sic noster exercitus tentoria & manubria fugientium diripuit, *targias* plures, & omnes galeas cum *barbotis* & aliis nauibus, quæ infra casale inueniebantur, cum aliis Hospitalis fratres victores occupauerunt.

pauerunt. Multi bellatores relictis vxoribus & paruulis, territi propter inopinatũ transitum, de Damiata fugerunt; ac sic per gyrum ac firmiter obsessa est ciuitas. Igitur diuiso exercitu nostro in duas partes, vna videlicet in sabulo ad custodiam tam fluuii, quàm portus, altera ad obsidendam munitam vrbem necessariò deputatam; super impetuosas & inuadabiles Nili vndas pontem construere nobis necessitas imperauit: qui quanto necessarior, tanto fortior in sumpto & labore plurimo. Super robustas naues in transuerso fluminis ordinatas, fauente Domino, constructus est, periculosam diuisionem exercitus vniens & ipsum flumen reddens inimicis immeabile. Et sic per gyrum firmiter obsessâ ciuitate, exercitu continuato per pontem vtramq; ripam fluminis cõtingentem. Per desidiam autem & inertiam quorundam, quorum nomina nouit Dominus, factum est vt hostes resumptis viribus & animis, adueniente etiam *Coradino* cum *Halapinis* & magna multitudine, locum illum occuparent, à quo nostri miraculosum transitum fecerant: & sic nos obsidentes ciuitatem, ipsi periculosiùs obsederunt: & nisi per diuinum consilium castra, quę erãt inter mare & fluuiũ, retenta fuissent; maximè per Theutonicos & Frisones, portus nobis ablatus fuisset, & negocium plurimùm periclitatum vacillaret. Vt autem transitus miraculum magis claresceret, & soli DEO ascriberetur firmiter, ad tantam Sarraceni peruenerunt temeritatem, vt diluculo Sabbathi ante Dominicam, *Oculi mei semper ad Dominum*, nobis tale periculum non prouidentibus; sed diuino auxilio cum damno equitum & peditum sunt repulsi: cum multitudine graui propiùs accederent, & in fossatum se præcipitarent. Anno gratiæ *millesimo ducentesimo decimo nono*: Regina ciuitatum Hierusalem, quæ videbatur inexpugnabiliter munita, destructa est à *Coradino*, filio Saphadini, & foris & intus. A. Dñi. 1219. Muri enim cum turribus redacti sunt in aceruos lapidum præter Templum Domini & turrim Dauid. De Sepulchro glorioso destruendo habuerunt Sarraceni consilium; & per litteras comminati sunt, quas ciuibus Damiatæ transmiserunt ad ipsorum solatium. Sed huic temeritati nemo manus apponere præsumpsit, propter loci reuerentiam. Sicut enim in *Alchorano* libro legis eorum scriptum habent: IESVM CHRISTVM Dominum nostrum credunt de Maria Virgine conceptum & natum: Quem sine peccato vixisse Prophetam, & plus quàm Prophetam protestantur; cæcos illuminasse, leprosos mundasse, mortuos suscitasse, firmiter asserunt. Verbum & spiritum DEI, & nuncium ad cælos ascendisse, non discredunt. Sed passionem & mortem, diuinam etiam naturam vnitam humanæ naturæ in CHRISTO ac Trinitatem personarum, negant. Vnde veriùs hæretici, quàm Sarraceni nominari deberent. Sed vsus similis nominis præualuit. Vnde quando tempore Treugarum sapientes ipsorum Hierosolymam ascendebant, codices Euangeliorum sibi postulabant, * & osculabantur propter munditiam legis, quam CHRISTVS docuit; & maximè propter Euangelium Lucæ: *Missus est Gabriel Angelus*, quod litterati inter eos sæpiùs repetunt & retractant. * Luc. 1. Lex autem eorum, quam dictante Diabolo, ministerio *Sergii* monachi & apostatæ ac hæretici, *Machometus* Sarracenis dedit Arabicè scriptam, à gladio cœpit, & per gladium tenet, & in gladio terminabitur. Machometus iste illiteratus fuit, sicut ipse protestatur in Alchorano suo, & prænominatus hæreticus dictauit, ipse promulgauit, & per comminationes obseruari statuit. Luxuriosus & bellicosus fuit: ideoque de immunditia & vanitate legem tulit; quam carnaliter viuentes in parte voluptatis firmiter obseruant. Et sicut legem nostram veritas & munditia vniunt; ita errorem ipsorum timor mundanus & humanus ac voluptas carnalis firmissimè custodiunt. In *die Palmarum* anni præscripti, inimici nostri multâ comminatione præmissâ, quòd seipsos vel nos omnes perderent; vnâ die collectione terribili, & innumerabili exercitu equitum & peditum irruerunt super nos, vndique fossatum nostrum inuadentes, & maximè pontem Templariorum & *Ducis Austriæ*, quem ipse cum Theutonicis defendere studuit. Hostes cum electis militibus suis de equis suis descendentes cum Christianis atrociter pugnauerunt; ceciderunt hinc inde mortui & vulnerati: Tandem pontem ascendentes, partem eius combusserunt. Dux Austriæ præcepit suis, vt ponte relicto, aditum darent instantibus & introitum; sed intrare non præsumpserunt propter militiam nostram, quæ acies suas ordinauerat, subsidium munitiones defendentium. Mulieres aquam & lapides, vinum

& panes bellatoribus ministrabant intrepidè. Orationi Sacerdotes insistebant; vulnera sauciatorum ligabant; Devm benedicebant. Eadem die non est datum spatiū gerendi alias palmas quàm balistas & arcus cum sagittis, lanceas & gladios cum clypeis; adeo instabant & vexabant atrociter, qui venerant ad perdendum nos studio liberandi ciuitatem, ab ortu solis vsque ad horam ferè duodecimam; Tandem fugati, retraxerunt se cum damno maximo. Instabat iam *passagium vernale*. Recessurus erat *Dux Austriæ*, qui per annum & dimidium Christo fideliter militauerat, plenus deuotione, humilitate, obedientiâ, largitate; qui præter alios sumptus, * innumerabiles equos in negociis bellicis & priuatis Clericis domū fecerat Theutonicorum. Ducentas marcas vel ampliùs ad comparandum prædium creditur cōtulisse, & castro Templariorum nouo, quinquaginta marcas auri. Cui etiam *Comes Austriæ* quingentas marcas argenti donauit, ad murorum & turrium fundamentum. In *Calendis Maii* magna multitudo Peregrinorum cœpit recedere, nobis in summo periculo relictis. Sed Pater noster misericors & benignus, Dux & pugnator

Psal. 17,31. noster, defensor & protector sperantium in se, sibi facilè in paucis, sicut & multis

1. Reg. 14,6. vincere, Christvs Iesvs, non permisit incredulos simul in nos irruere; donec noui recentesque Peregrini cum copioso succursu superuenirent. Copia victualium, & equorum nutu diuino transmissa, collectionem fidelium lætificauit. Isti igitur, rapto fidelium agonistarum numero, in festo *Ascensionis Domini*, more suo, per terram & per aquam irruerunt perfidi. Et multoties sic attentantes, præualere non potuerunt. Particulariter etiam prope castra nostros prouocabant, damnificantes & damnificati. Vnde quadam die pedites nostri cadauer perfidi armatum, ad modum autem viui appodiantes, erexerunt, caput abscissum contortis crinibus super cadauer colligantes, & ad iactum iaculi extra *licias* Sarracenis equitantibus relictum exposuerunt. Quod videntes Sarraceni septem, primò tres, secundò quinque, tertiò septem simul irruerunt in cadauer mortuum, quasi in audaciam Christianorum tot cedere volentes, & à nostris inde coadunantibus fugerunt infideles viso capite truncato, cum crine torto. *Pridie* verò *Calendas Augusti* omnem, quam adducere poterant copiam, post diuturnos assultus tandem fossatum contra militiam Templi transeuntes, & licias nostras viriliter rumpentes, pedites nostros verterunt in fugam, adeo vt totus exercitus Christianorum iam periclitaretur. Milites de Fràcia, seculares equites, ter conati sunt ipsos repellere longiùs extra fossatum; sed non potuerunt. Sarraceni siquidem iuxta mœnia nostra fractis munitionibus ligneis, equitum ac peditum acies ordinauerunt. Clamor ortus est insultantium; omnis mul-

Iudic. 7. titudo eorum properauit sequelam; timiditas aucta est Christianis. Sed spiritus qui induit *Gedeonem*, Templarios animauit. *Magister Templi* cum *Marescallo*, cæterisque fratribus, qui cum eo tunc aderant, per exitum angustum, impetu facto, viriliter in fugam conuertit incredulos. *Domus Theutonicorum* & Comites, & alii milites de diuersis nationibus, videntes militiam Templi in periculo constitutam, festinanter per exitus sibi compositos tulerunt auxiliū. Sed pedites Sarraceni, abiectis clypeis, interficiebantur, præter eos, quos fuga præcipites percussoribus abstulit. Post equites nostros egressi sunt pedites nostri, & per modicum spatium se retraxerunt hostes. Acies hinc inde substiterunt armatæ, donec crepusculum vespertinum, prælium interemit: Sarraceni priores abierunt. Occisorum corpora perfidorum strata iacebant iuxta fossatum plurima; præter eos, qui sauciati grauiter vel leuiter reducti sunt ad castra. Sic saluauit Dominus sperantes in se in die illâ, per virtutem Templariorum, & domus Theutonicorum, & eorum qui ipsis cooperati, discrimini se commiserunt. De nostris pauci interempti sunt & capti. Instrumenta contra ciuitatem parata, multiplici conatu defensorum Damiatæ, ferè omnia combusta sunt. *Ianuenses, Pisani, Venetiani* firmiter asserebant, se ciuitatem expugnaturos, per quatuor naues super quas scalæ pendebant. Sed ipsi non erant de genere illorum virorum, per quos salus facta est in Israël: Volebant enim sibi facere nomen cum tubis & calamellis & signis multis progressi. Legatus Apostolicæ sedis sumptus eis præbuit copiosos de communi. Rex & alii chordas & anchoras, prout requirebant, exhibuerunt abundanter. Aggredientes itaque ciuitatem, primo die multos interfecerunt & vulnerauerunt. Et quanto postmodum sæpius assultum fecerunt, tantò magis muri firmati sunt ligneis castellulis & liciis: defensores etiam robustiùs & ædificatiùs

dificatiùs contra se venientibus opposuerunt; & sic scalæ mutilatæ per ignem ac pluries reparatæ, tandem infecto negotio reductæ sunt ad ripam. Et sic deprehensum est & intellectum veraciter, solâ virtute diuinâ *Damiatam* in manu Christianorum fore tradendam. Nos verò insensati & immemores beneficiorum Dei, ac mirabilium quæ fecit, prouocabamus oculos diuinæ maiestatis contra nos per *desidiā & desideria maiorum, & murmurationes minorum.* Pedites equitibus improperabant ignauiam; equites pericula peditum, quando contra Sarracenos egrediebantur, dissimulabant. Vnde factum est, vt conuincti sunt culpis exigentibus, *in decollatione S. Ioannis Baptistæ*, licet vix inuenirentur, qui in custodia castrorum remanerent, naualem & terrestrem exercitum educentes, ad castra Babyloniorum tenderemus, inter mare & fluuium, vbi dulcis aqua reperiri non poterat ad potandum. Ipsi verò sublatis tentoriis fugam simulabant. Et cùm processum fuisset à nostris, adeò vt appareret aduersarios diuersâ fronte nolle confugere: Capitanei nostri longum inierunt consilium, vtrum procederent an redirent: discordia inter eos facta fuit. Interim solutæ sunt acies præter ordinem illorum, quos in disciplina militari legauit obedientia. *Equites Cypri* in dextro cornu, Sarracenis incursum facientibus a latere timiditatem suam ostenderunt. *Italici* pedites primò fugerunt; post eos equites de diuersis nationibus, & quidam Hospitalis S. Ioannis, *Legato* Romanæ sedis, & Patriarcha, qui crucem baiulabat, multùm, sed frustra supplicantibus, vt subsisterent. Æstus solis erat vehemens, pedites pondere armorum premebantur: calorem auxit labor viæ; & qui secum vinum detulerunt, in angustia sitis illud biberunt purum, propter defectum aquæ. His occurrentibus qui subsistentes se defenderunt, & post primitiuos fugientes anhelo cursu terga dederunt, extincti sunt sine vulneribus corruentes. *Rex* verò, cum Templariis & domo Theutonicorum, & Hospitali S. Ioannis; & de *Hollandia*, & *Withe*, & *Cestriæ* & *Sansbrigiæ* Comitibus; *Gualtero* & *Bartholomæo* Francigenis; Pisanis, aliisque militibus impetus persequentium sustinuit. Rex verò igne Græco ferè combustus fuit. Hi omnes pro muro fuerunt fugientibus, quoties facies suas ostenderunt; totiens Sarraceni fugerunt: Quando verò gradatim reuertebantur, ictus & tela sustinuerunt inimicorum. Capti sunt in illa defensione Christianitatis, *Beluacensis* electus, & frater eius *Andreas de Nantolio*; dominus *Galterus* Camerarius Regis Franciæ, & filius eius; frater Andegauensis Episcopi *Vicecomes* cum domino *Ioanne de Arcies* viro venerabili & valde strenuo; *Henricus de Vlmo*, & alii multi, qui trucidati sunt, & in captiuitatem ducti. Templarii triginta tres capti vel occisi sunt, cum Marescallo S. Ioannis & quibusdam aliis fratribus eiusdem domus. Nec euasit sine damno domus Theutonicorum. Militia Templi, quæ prima solet esse in congressu, vltima fuit in regressu. Vnde cùm ad fossatum nostrum nouissimi redirent, foris subsistit, vt anteriores intra mœnia, quātum possibile fuit, reduceret. Persecutores ad captiuos deducendos, & spolia colligenda tandem redierunt, sicut à Sarraceno postmodum intelleximus, quingenta capita Christianorum Soldano præsentantes. Mœror & tristitia nostros occupauit; sed nulla desperatio. Pro certo habemus quòd pœna peccati fuit hæc castigatio: & minus erat in pœna, quàm exigeret culpa, ipso temperante vindictam, qui dicit animæ peccatrici: *Fornicata es cum multis amatoribus; tamen reuertere ad me, & ego suscipiam te.* (Hierem. 3, 8, 14.) Constat autem nobis, quòd in præcipua sua militia, luctuosa damna sustinuerunt increduli. Manè miserator Dominus, qui non obliuiscitur misereri, nec continebat in ira sua misericordias suas; (Psal. 76, 9.) qui in tribulatione peccata dimittit; qui facit de tenebris lucem splendescere; (2. Cor. 4, 6.) luctum nostrum conuertit in gaudium, mœrorem in lætitiam. Nam *Soldanus* vnum de captiuis nostris mittens, de pace vel treuga nobiscum tractare cœpit: In quo tractatu fossatum nostrum & munitiones nostras reparauimus alacriter. Interea nautæ Christianitatis proditores, & cū eis Peregrini plurimi, magis seipsos amantes, quàm fratribus compatientes, ante tēpus consueti passagii agonistas Christi in summo periculo relinquentes eleuatis velis ab arrepto portu, nobis tristitiam, Babyloniis audaciam contulerunt. Qui tractatum pacis intermittentes, in vigilia sanctorum *Cosmæ & Damiani*, & sequenti die proximo in Sabbato cum galeis & barbotis per flumen; cum magonellis & targiis & fustibus pro implendo fossato, per terram, feritate Barbaricâ & impetu consueto, nos impetierunt. Sed durus bellator, triumphator in Israël, solitâ vsus gratiâ (1. Reg. 15, 29.)

castra sua defendit misso per mare *Saluarico de Malleon* cum galeis armatis, & bellatoribus multis in ipso necessitatis articulo. Et nos clamantes in cœlum, nec trepidantes ad prælium, sed viriliter resistentes, illos interfectos, sauciatos & confusos, ab insultu triduano recedere coëgimus Ipsius virtute, qui saluat sperantes in se. Interea
Dan.13. ciuitas obsidione longâ, ferro, fame, pestilentiâ grauiter, & vltra quàm credi potest, vel scribi, afflicta, in sola pace, quam Soldanus ciuibus promisit, spem posuit: Adeo enim in ea fames inualuerat, vt cibi desiderabiles deessent: panis corruptus abundauit in ea. Durabilis non est annona Ægypti propter molles glebas, in quibus crescit, nisi supra circa partes Babyloniæ artificiosè seruetur in annos. Et sicut audiuimus, *coctanum* vnum vndecim bysantiis vendebatur in ea. Ex angustia famis diuersa morborum genera vexabant eos, & inter cætera incommoda quæ sustinuerunt, noctibus quasi *aurisia* percussi, nihil videre poterant. Soldanus de die in diem vanis promissionibus, ipsos à deditione dehortatus, decepit miseros. Postremò autem portas suas obstruxerunt intrinsecus, ne aliquis ad nos veniens de suis, nunciaret quomodo dies afflictionis eos possedit. Si quis verò per posticum, vel de turre per funes euadere potuit; inflatus & famelicus ciuium suorum probabat euidenter inopiam. Illis, qui foris in circuitu, Sarracenis, nos obsederunt, copia panis & pabuli cœpit decrescere. *Nilus* siquidem, qui post festum S. Ioannis Baptistæ vsque ad exaltationem sanctæ Crucis solet excrescere, & Ægypti planiciem irrigare, hoc anno more suo non ascendit ad signum, quod ponere solent Ægyptii; sed prout credimus magnam partem terræ siccam reliquit, quæ nec arari nec seminari poterat suo tempore. Vnde *Soldanus* caristiam timens & famem, etiam amore retinendi Damiatam, talem pacem cum *Coradino* fratre suo attulit, vt sanctam Crucem, quæ olim capta fuit in victoria Salahadini cum ciuitate sancta Hierusalem, & omnibus captiuis, qui per regnum Babyloniæ & Damasci viui reperiri possent; sumptus etiam ad reparandum muros Hierusalem redderent; insuper regnum Hierosolymitanum restituerent totaliter, præter *Craccum* & *Montem regalem*; pro quibus retinendis tributum obtulit, quandiu treuga duraret. Sunt autem hæc duo loca in Arabia sita, septem munitiones firmissimas habentia: per quæ negociatores Sarracenorũ & Peregrini ipsorum Mecham tendentes vel ab ea reuertentes transire solent. Et qui potenter tenuerit Hierusalem, & voluerit, grauiter nimis cum agris & vineis lædere eos poterit. Hanc compositionem acceptandam, & vtilem Christianitati, *Rex* & *Francigenæ* & Comes *Cestriæ* cum Capitaneis *Theutonicorum* censuerunt pertinaciter. Nec hoc mirãdum fuit: quia longè minori pace, quæ priùs oblata fuerat, contẽti fuissent, nisi sano consilio fuisset illis obuiatum. *Legatus* autem cum *Patriarcha* & *Episcopis, Templariis, Hospitalariis*, & omnibus *Italiæ* Capitaneis, multisque aliis prudẽtibus viris efficaciter huic tractatui se opposuit; rationabiliter ostendẽs, ante omnia Damiatam fore capiendam. Opinio diuersa peperit discordiam, quæ citò sedata fuit propter communem necessitatem. Interea *Soldanus* magnam multitudinem peditum clanculo per loca palustria misit ad ciuitatem, quorum ducenti quadraginta Christianis dormientibus fugerunt, ingressi Dominicâ nocte post festum omnium Sanctorum: tandem per clamorem vigilum, occisi sunt; & captiuos ad trecentos & plures computauimus. Nonas Nouembris, SALVATORE mundi regnante & domino *Albanensi* Episcopo Apostolicæ sedis legatione fungente, solerter & vigilanter capta est ciuitas Damiatæ absque deditione, sine defensione, sine violenta deprædatione cum tumultu, vt soli filio DEI ascribatur victoria euidenter, qui populo suo in Ægypto ingressum inspirauit, & ibidem vires monstrauit. Et cùm caperetur ciuitas in oculis Regis Babyloniæ more solito, non fuit ausus CHRISTI milites ad defensionem paratos per fossatum nostrum aggredi. Eodem tempore & fluuius excreuit vberrimis aquis fossatum implens. Ipse verò *Soldanus* confusus propria
Gen.1.9. castra combussit & fugit. DEVS autem qui tertiâ die aquas sub firmamento in locum vnum congregauit, ipse agonistas suos per aquas maris ad portum Damiatæ perduxit; mense Maio, tertiâ feriâ. Eosdem transduxit per Nilum ad obsidendam
Isai.15.5. ciuitatem; mense Februario, feriâ tertiâ. Hanc vrbem vitulæ consternanti, quę modò terræmotu submersa est, possumus assignare. *Vitulam* appellamus propter eius lasciuiam. Piscibus enim, auibus & pascuis, frumento, hortis & pomeriis abunda-
Apoc.19. uit: negotiando, piraticâ exercẽdo, delitiis affluxit in culpa; peressluxit in Gehenna.

Sed

Sed vnâ horâ venit iudicium eius. Consternantem DEVM, quia terræ raptu tertio * habitatores eius perierunt, ipsâ tamen integrâ manente. A Græcis & Latinis primò obsessa fuit, qui ab ea defecerunt. Hac vice tertiâ Rex regum & Dominus dominā- *Apoc. 19, 6, 16.* tium seruis suis ipsam tradidit, IESV CHRISTO duce, qui viuit & regnat & imperat, & vincit; qui sementis irrigua locauit Ægyptiis; & confudit operantes sericum, & *Isaia 19, 9.* byssum plectentes, & texentes subtilia. Tali duce CHRISTI milites Damiatam ingressi plateas eius inuenerunt stratas cadaueribus mortuorū, pestilentiâ & fame deficientium; aurum & argentum nimis; pannos sericos negotiatorum, in abundātia; supellectilem variam, in superabundantia. Ciuitas hæc præter naturalem situm loci, qui munitur triplici muro, cincta est turribus lateritiis multis & magnis fortissimè munita; clauis & antemurale totius Ægypti; inter Ramesse & campum Thaneos sita, in terra, vt coniicere possumus, *Gessen*, quæ pascualis est, quam petierunt fi- *Gen. 46, 34.* lii Israël à Pharaone tempore famis. Damiata, Damiata inclyta in regnis, multum formosa in superbia Babyloniæ, in mari dominatrix: In ascensu persecutorum tuorum per paucas & modicas scalas comprehensa. Nunc humiliata es sub potenti manu DEI; & adultero, quem diu tenuisti, proiecto, ad priorem virum tuum reuersa es. Et quæ priùs parturiebas spurios à modò paries filios legitimos ad cultum filii DEI, firmiter à cultoribus CHRISTI possessa. *Acchon Episcopus* ex te primitias animarum DEO soluit: paruulos tuos, qui in te reperti sunt, ab ipso vitales etiam morti proximos, baptismatis vndâ sacramentaliter mundando. Multiplices soluisti pœnas; quia præter eos, qui viui comprehensi sunt in te, mortui tui promiscui sexus à tempore obsidionis in circuitu cōputantur ad mille & ampliùs: quos sine ferro & igne Dominus percussit, à modò dedignatus sustinere spurcitias in te commissas. Gaudeat igitur vniuersalis Ecclesia, dignas gratiarum actiones referendo pro tali triumpho; & non solùm pro Damiata; sed pro destructa perniciosa munitione montis *Thabor*, & pro aditu libero in Hierusalem: vt reædificentur muri eius tempore ab altissimo prouiso. Pro *Castro* præterea *Peregrino*, quod magnis sumptibus ædificat viriliter & inexpugnabiliter militia Templi, de qua superiùs scriptum est. Lætare prouincia *Coloniensis*, & lauda & exulta; quoniam in manibus, instrumentis bellicis, bellatoribus & armis, victualibus & pecunia maius auxilium tulisti, quàm residuum regni Theutonicorum. Tu autem *Colonia* ciuitas Sanctorum, quæ in hortis hæreditas inter virginum lilia, rosas Martyrum, violas confessorum: Flecte genua cordis tui pro deuotione filiarum tuarum, magnificas gratiarum actiones altis vocibus resonando. Ante captionem Damiatæ *liber* nobis apparuit *Arabicè scriptus*. Cuius auctor se Iudæum, vel Christianum, vel Sarracenorum negat in illo. Quisquis autem fuerit, prædixit mala, quæ Salahadinus populo Christiano crudeliter intulit, in destructione Tiberiadis; in victoria, quam de Christianis habuit, quando Regem Hierusalem & principes captiuos duxit, Aschalonem destruxit; & quomodo conabatur Tyrum apprehendere, sed non profecit; & alia multa, quæ peccata illius temporis meruerunt, prædixit. Prædixit destructionem hortorum & palmarum ciuitatis Damiatæ, quam factam vidimus, quando librum hunc per interpretes inspeximus: Addidit & Damiatam à Christianis fore capiendam. *Salahadini* nomen non ponit, sed per nigros oculos & crocea vexilla ipsum designat. Insuper prædixit quendam Regem Christianorum *Nubianorum* Mecham ciuitatem debere destruere, & ossa Machometi Pseudoprophetæ dispersa proiicere; & quædam alia quę nondum euenerunt. Sed si completa fuerint, ad exaltationē Christianitatis, & depressionem Agarenorum euenient. Scimus quosdam gentiles ethnicos Spiritum sanctum habere in ore, sed non in corde, & manifestè de CHRISTO prophetasse. Vnde non miramur si per canales lapideas aqua purior pertransit. Ad hæc fama discurrens per totum orbem, Damiatam à Christianis esse comprehensam, *Georgianorum* litteras ad castra Catholicorum transmitti persuasit. In quibus continebatur, quòd indignata gens illa vel excitata, Rege eorum conuocante Principes, decreuit & iurauit se obsessuram aliquam ciuitatem famosam Sarracenorum: allegans sibi verecundum esse, quòd fratres de transmarinis partibus & vltimis terræ finibus venientes, per mare spaciosum periculis plenum tam munitam ciuitatem longâ obsidione cepissent: nisi & ipsi, quibus facilius erat, perfidos impugnarent, & Damascum vel aliam ciuitatem vel locum alium nominatum,

virtute caperent armorum. Sunt autem *Georgiani* cultores CHRISTI, ritus habentes Græcorum, Persis vicini, longo terrarum tractu à Terra Promissionis distantes, quorum dominium extenditur vsque ad Caspios montes, in quibus decem tribus inclusæ desiderant aduentum Antichristi; tunc etiam erumpent magnam stragem facturæ. Georgiani bellicosi sunt homines, habentes rasuram in capite, Clerici rotundam, Laici quadratam: Mulieres eorum equestris ordinis edoctæ sunt ad prælium. Homines isti quando ordinatis aciebus aggressuri sunt inimicos, quilibet pu- * gillarem cucurbitã repletam vino * prout velociùs ebibit, & statim viriliter aduersarios inuadunt. Computandum esse non dubitamus inter beneficia Saluatoris IESV CHRISTI, quòd à sicariis maiores nostros defendit in obsidione Damiatæ. Visitatum siquidem habebant *Assissini*, & eorum præceptor *Vetulus de montanis*, cultellos emittere contra Christianos ad intercipiendam vitam ipsorum, qui negotium Christianitatis propensiùs procurabãt. Nam treugarum tempore, filium Tripolitani Comitis, adolescentem spectabilẽ in Ecclesia beatæ Virginis apud *Carchusam* ante altare procumbentem, nequiter interfecerunt. Vnde Militia non cessauit eos persequi pro tam religiosa exanitate violata, donec humiliarentur vsque ad ser- * uitutem tributi. Tria namq; millia bysanciorum annatim Templariis persoluunt. Eiusdem obsidionis tempore Armeniæ Rex *Leo* nomine defunctus est in terra sua. *Melchisommobat* filius Saphadini multa damna Templariis intulit, cùm essent in obsidione Damiatæ: Combussit enim oppidum Castri albi; & turres munitas destruxit: Sed cùm rediret in terram suam, victus est à Sarracenis. Mortuus est *Solda-* * *nus Ichonii*, qui creditur baptizatus fuisse. Qui tantæ benignitatis erat in Christianos, vt treugam cum Sarracenis solui iuberet CHRISTI cultores, quos vinculatos inuenit in munitionibus, quas expugnauit; & in optione eorum posuit, vtrum in patriam suam redire vellent, an acceptis ab eo solidis sub ipso militare potius eligerent. Idem Christianos in tantum familiares habuit, vt custodes sui corporis constitueret eosdem: licet pater ipsius à *Lascaro* Græco fuisset interfectus. Manutenuit etiam *Myrasyn* filium Salahadini exhereditatum contra filios Saphadini, quantum Caliphas permittebat de Baudas, Papa suæ gentis. *Isaie 14,5.* Cõtriuit Dominus baculum impiorum, confregit cornu superborum, *Psal. 65,4.* terribilis in consiliis super filios hominum, portas Damiatæ potenter aperuit. Ingredientibus nobis fœtor intolerabilis, aspectus miserabilis; mortui viuos occiderunt. Vir & vxor, dominus & seruus, pater & filius se mutuis fœtoribus interemerunt. Non solùm plateæ erant mortuis plenę; sed in domibus & cubiculis & lectis iacebant defuncti. Exstincto viro mulier impotens surgere, subleuandi carens subsidio vel solatio, putredinem nõ ferens expirauit. Filius iuxta patrem, vel è conuerso; ancilla iuxta dominam, vel vi- *Thren. 4,4.* ce versâ; languore deficiens iacebat exstincta; paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Infantes ad vbera matrum pendentes, inter amplexus moriẽtium * vocitabant. Delicati diuites, inter aceruos tritici interierunt fame, deficientibus cibis, in quibus erant nutriti, pepones & allia, cepas & altilia, pisces & volatilia, & fructus arborum, & olera frustra desiderantes. Multitudo vulgi contracta vel molestiâ diutiùs fatigata, deficiens aruit. Octoginta ferè sicut à captiuis referentibus didicimus, à tempore quo perfecta est obsidio, perierunt in ciuitate; exceptis eis quos sanos vel languidos inuenimus quasi mortuos, quorum trecenti spectabiliores vtriusque sexus ad redemptionem captiuorum nostrorum reseruantur; alii sunt mortui post victoriã, alii magno pretio venditi, alii baptizati CHRISTO donati sunt. Ciuitas hęc gradatim murata, primum murum habet humilem ad custodiam fossati, secundum altiorem, tertium eminentiorem secundo. Murus medius viginti octo turres habet principales, binas vel ternas testudines continentes, quæ omnes remãserunt integræ cum muris, præter vnam: quæ crebris *tribuculis* Templariorũ ictibus concussa fuit aliquãtulum. Adeo enim exercitus noster ad pigritiam resolutus fuit, vt milites otio dediti negligerent opus CHRISTI. Vulgus autẽ ad tabernas & negotiationes fraudulentas se conuertit. *Cati* duo, ad fossatum implendum magnis sumptibus compositi fuerunt: quorum vnus in custodia Regis, alter in custodia Romanorum cõbustus fuit. Cùm adhuc potentes essent in armis custodes ciuitatis, fossæ duæ subterraneæ factæ fuerunt, ad suffodiendum fundamenta munitionum. Sed labor iste frustratus est post expensas plurimas. Sic Dominus dare voluit ciuitatem integram

integram ſine damno capientium eam in virtute. In commune iurauimus omnes, vt abſportata de ciuitate ſpolia redderentur inter victores diuideda. Hoc etiam ſub anathemate terribili fuit præceptum à domino *Legato* Apoſtolicæ ſedis. Tranſgreſſores perpetuò remanebant infames, cum *Achor*, qui furatus fuit de anathemate Ioſ.7,18. Hiericho, computandi. Veruntamen concupiſcentia oculorum plures fecit fures. Suſcepimus tamen ad vtilitatem Reipublicæ magnam partem delitiarum Ægypti in auro & argento, *perlis* & pomis ambræ, filis aureis, phylacteriis variis, pannis ſericis pretioſis, ſicut enumerat Iſaias: *In die illa auferet Dominus calceamentorum ornamenta & lunulas & torques, monilia & armillas, mitras & diſcriminalia, periſcelidas & murenulas, olfactoriola & annulos, inaures & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, acus & ſpecula, ſyndones & vittas, & teriſtra:* Iſaia 3,7. quæ omnia nemo dinumerare poterat. Sed ad ponderandum multùm impendimus; quæ diſtributa ſunt per exercitum Domini cum annona quæ reperta fuit in ciuitate. *Legatus* Apoſtolicæ ſedis, Damiatam, cum ſuis appenditiis & pertinentiis omnibus regno Hieroſolymitano conceſſit in perpetuum. *Machomeria* Damiatæ, per inuocationem ſanctæ Trinitatis, mutata eſt in Eccleſiam beatæ Virginis, in quadrum poſita. Tanta ferè eius latitudo, quanta longitudo eius conſideratur; columnis ſuſtentatur marmoreis, centum quinquaginta minus vna, ſeptem porticus habens; & in medio habens aperturam longam & latam, in qua pyramis alta ſurſum aſcendit. Quatuor in ea principalia fundata ſunt altaria, titulatorium beatæ Virginis primum: Principis Apoſtolorum Petri ſecundum: Sanctæ Crucis tertium: Beati Bartholomæi, in cuius feſto turris fluminis capta fuit, quartum. Inuēti ſunt in Damiata tribuculi quatuor cum petrariis & mangonellis plurimis, baliſtæ cum cornu fortiſſimæ, magnalium baliſtarum & arcuum propter multitudinem neſcimus numerum: Inſuper omne genus armaturæ fortium repertum Chriſtianitati conſeruatur. Aurum & argentum cum perlis & aliis rebus mobilibus non ſolùm inter Cleros & milites, ſed etiam inter ſatellites, mulieres & paruulos diuidebant proportionaliter. Turres ciuitatis diſtributæ inter regna, quorum bellatores conuenerunt ad eius captionem. Deducta fuit primò vna turris, ſicut decuit & oportuit, quæ Romanæ fuit aſſignata Eccleſiæ, cum porta ipſius, quæ olim dicebatur Babylonica, appellatur Romana. Alia etiam turris Archiepiſcopo reſeruatur Damiatæ. Et ſicut olim ciuitas DEI viuentis *Hieruſalem* ſancta, capta fuit ab hoſtibus nocte, ſic Chriſtiani ante diluculum Damiatam obtinuerunt. Inſtrumentum quo turris fluminis capta fuit, Theutonici cum Friſonibus in commune dederunt; de quo factus eſt pons nouus inter ciuitatem & caſtrum, quod conſtruitur ad munimentum ripæ ciuitati cōtrapoſitæ. Duo caſtellula compoſita ſunt ad cuſtodiam pontis de eodem inſtrumento. Inſuper de altis arboribus ſuper quas ſcalæ pendebant, ædificatur ſpecula ſuper altitudinem caſtri noui ad indicandum portum longè nauigantibus. Pons vetus qui mediante inſulâ vtramque ripam contingebat, obſidionis tempore multipliciter à Saracenis fuerat attentatus, & à Chriſtianis viriliter defenſus, facto officio ad alios reſeruatur vſus. Non minori miraculo, imò maiori donauit Dominus Chriſtianis *Thanis*, menſe Nouembri in feſto beati Clementis, qui habet habitaculum ſuum in mari. Nam miſſi exploratores, numero quaſi mille viri, in nauiculis per paruum fluuium, qui fluuius *Thanis* appellatur, vt de caſalibus ſibi tollerent victualia; & ſitum prædicti loci diligenter explorarent. Sarraceni, qui erant in præſidio caſtri, ſeratis portis fugerunt. Noſtri verò ſolum CHRISTVM Capitaneum ibidem habentes, templa erumpentes intrauerunt. Teſtati ſunt nobis redeuntes ſe nunquam in pa- * latio fortius caſtrum vidiſſe. Septem turres habet firmiſſimas teſtudinatas. Inſuper per gyrum duplici foſſato & vtroque murato cingitur, habens antemurale: Lacus ſeſe diffundit in lacum per circuitum in tantum, vt aditus equitibus hyeme ſit impoſſibilis; æſtate difficilis, adeo vt per noſtrum exercitum obſidione nunquam caperetur. Lacus piſcoſus eſt valde, de cuius piſcariis Soldano Babyloniæ ſoluebantur annuatim quatuor marchæ argenti. A ſenioribus indicatum eſt nobis. Auibus & ſalinis abundat. Per circuitum caſalia multa ſeruiebant ei. Ciuitas olim famoſa, maior Damiatâ, ad caſtrum modò redacta; nunc etiam ruinoſa magnitudine ædificiorum. Hæc eſt *Thanis* cuius campos meminit Propheta: *Coram patribus eo-* Pſal. 77,15. *rum fecit mirabilia*, &c. Et Iſaias: *Stulti principes Thaneos, ſapientes conſiliarii Pharaoni: de* Iſaia 19,11,

4. Reg.25,25. *derunt consilium insipiens.* Hæc est *Thanis*, in qua lapidatus asseritur *Hieremias.* Hierem. 41, 2. Destructa est Hierosolyma à Babyloniis, & Godolia ab Ismahele interfecto. Reliquiæ populi contra consilium Hieremiæ Prophetæ interfecti sunt, in Ægyptum Hierem. 43, 7,9. Hieremiam secum ducentes, qui mansit cum eis in Thanis. *Sume lapides grandes & absconde eos in crypta, quæ est sub muro lateritio in porta domus Pharaonis*, &c. Postmodum Hierem. 44. 26,27. locutus est eis Hieremias: *Hæc dicit Dominus DEVS. Ego iuraui in nomine meo magno, quòd omnes viri Iuda, qui sunt in terra Ægypti, gladio & fame peribunt, donec penitus consumantur.* Et insurrexit populus aduersus Hieremiam, & lapidauerunt lapidibus, quos absco̅derat sub muro lateritio. Ægyptii honorauerunt Prophetam sepelientes eum iuxta tumulum regum. Oratione enim suâ fugauerat Crocodilos. *Alexander* autem Macedo veniens ad sepulchrum Prophetæ, cognoscens loci mysteriu̅, transtulit ipsum in Alexandriam & sepeliuit gloriosè. *Crocodilos* apud Damiatam inuenimus & interfecimus. Est autem bestia aquatica crudelis, homines & iumenta deuorans, quæ solo visu apertis oculis oua sua fouet: Exclusi pulli statim fugiunt eam tâquam hostem; quos enim rapere potest statim glutit & deuorat. Et cùm cætera animalia * molam * fouent inferiorem, illud mouet contra naturam superiorem. Distat *Thanis* à *Damiata* itinere vnius diei per mare, versus Terram Promissionis: vt facile sit de Acchon vel de Damiata per mare, per terram, per fluuium præsidium ibidem ponere vel victualia transmittere. Damna multa Christianis intulit in obsidione Damiatæ, quando naues ad nos accedentes vel recedentes à nobis, vi ventorum delatæ sunt illuc. Nam ante Thanis littus maris arcuosum & importuosum sinum facit amplum & latum, in quem naues deuolutæ sine vento multùm opportuno recedere non valent. *Coradinus* reuersus in Palæstinam Cæsariense castrum obsedit, quod erat in custodia Regis; & breui tempore cepit illud & destruxit, defensoribus illius negligenter agentibus, qui tamen ferè omnes euaserunt, quia liberum introitum & exitum habebant per mare. Deinde accessit ad *Castrum Filii DEI* cum toto exercitu suo; & desiderans obsidere illud ex omni parte, sagaciter intellexit, quod comprehensibile non erat: Insuper Templarios ad omne periculum paratos inuenit, qui castrum victualibus & omni armatura fortiter munierant. Eodem tempore Templarii latrones Sarracenorum ab Acchon repulerunt viriliter, quosdam occidendo, alios captiuando. Coradinus autem auxilium postulabat à Sarracenis, qui ab ortu Solis venientes obsederunt Acchon; quod efficere non poterant propter inexorabilem discordiam principum terræ ipsorum, Christianis plurimùm opportunam, quam Calyphas Papa ipsorum sepelire laborabat. A. Dn. 1220. Anno incarnationis Domini *millesimo ducentesimo vigesimo*, *Coradinus* Princeps Damasci destruxit *Saphet* castrum firmissimum, quod Salahadinus, flagellum Christianorum, per longam obsidionem in tantum arctauit, vt defensores fame deficientes, requisitâ licentiâ Magistri militiæ Templi redderent illud Tyranno. Quæ vox, quæ lingua valet retexere nobis multiplicata beneficia Saluatoris? quem bonitas insolita, & clementia naturaliter insita intrinsecus adueniens, Ecclesiæ continuata supplicatio, benignitatis oculo respicere castra fidelium suauitate deuotionis induxerunt: *Ipsum lenit oratio, lachryma cogit.* Et cuius laudi non sufficit obstupescens in corde conscientia; quomodo sufficere poterit scribentis manus, aut loquentis lingua? Veruntamen coaceruare libet & admirari, licet modici temporis miracula, quæ descenderunt à Iosue 6,11. &c. patre luminum. Filii Israhel præsentes erant circumeuntes cum arca Domini, clangentes buccinis; & septimo die vociferantes, qua̅do ceciderũt muri Hiericho, vt populus Domini liberum haberet ingressum. Nos autem dormitauimus ante Damiatam pusillanimes & inertes, ad otium vnanimes & torpentes. Nihilominus ceciderunt muri Hierusalem & Montis Thabor, & Saphet, & aliarum munitionũ nobis hostiliter aduersantium. Insuper Damiatam contra voluntatem quorundam Pseudochristianorum nobis donauit Altissimus: adhuc & castrum inexpugnabile Thanis, cum victualium copia; in hostili terra de thesauro suæ largitatis obtulit, Exod.16,13. qui manna de cælo cultoribus suis in deserto præbuit. Patet ergo omnibus hanc peregrinationem sanctam, DEO gratam esse per euidentiam miraculorum acceptam. Erubescant & confundantur, qui stipe̅dia summi Regis receperunt ab Ecclesia; & negligenter militantes vel ante tempus recedentes, peregrinationem suam corruperunt, rationem reddituri Iudici CHRISTO, qui nec decipi nec corrumpi potest.

potest. Excitentur pigri, qui votum suum non fuerunt executi. *Ruina* enim *hominis* [Prou. 20,25.] *deuotare sanctos, & post votum retractare.* Quam excusationem afferent in die tribulationis & angustiæ, qui labores aliorum abstulerunt: interficientes animas, quas veri prædicatores viuificauerunt? qui propriæ consulentes auaritiæ, signa Crucis de humeris miserorum, quos voti fecerunt transgressores, tulerunt? Reuertantur etiam ad mentem, quos accusat reatus, conuincit conscientia, pro eo quod falsas paupertates vel debilitates allegando religionem examinatorum circumuenerunt; quia solius DEI est secundùm veritatem iudicium. Defraudatores eleemosynarum, quæ collatæ fuerunt in Terræ Sanctæ succursum; quia mentiti sunt Spiritui Sancto, culpas suas texerunt, cum Anania & Saphira portionem habituri peribunt; & cum Iu- [Act. 5, 1.] da fure pessimo & Domini sui proditore punientur gehennaliter; quia proditores [Ioan. 12.] Christianitatis stipendia militantium sibi retinuerunt, dantes animas pro rebus transitoriis, quarum furtum suggessit cupiditas. Immemores Hierusalem matris nostræ, quæ prostrata iacens erigi desiderat à redeuntibus de captiuitate Babyloniæ. Consolare ciuitas Domini, quia nationes ex longinquo ad te venient, & mu- [Isaia 49. & 60.] nera deferentes adorabunt DEVM in te. Benedicti gaudebunt qui reparauerunt [Tobia 13, 13, 15.] te. Tu autem lætaberis in filiis tuis, & beati omnes qui diligunt te & gaudent super pacem tuam. Factum est autem vertente anno quo solent Reges ad bellum procedere: *Ioannes* Rex Hierusalem castra fidelium reliquit multas causas prætendens ad excusationem sui; & festinatum reditum promittens, anteriorum oblitus ad posteriora se conuertit: aperiente manum Domino qui portum Damiatæ repleuit vbertate vini, frumenti, & olei, adiuncta peregrinorum & equorum copia numerosa, vt ad progrediendum in negotio feliciter inchoato, nulla locum habeat excusatio. Superuenerunt in sexto passagio, *Mediolanensis* & *Cretensis* Archiepiscopi, *Ianuensis* & *Reginensis* Episcopi, & nuntii Regis *Frederici*, deferentes litteras cum bullis aureis, & aduentum ipsius annuntiantes. Aderat Episcopus *Brictiensis*, & Italiæ militia copiosa. *Legatus* autem considerans, non sine magno gratiæ priuilegio, Diuino munere sufficienter fuisse prouisum in omnibus, quæ requirebat negotii processus, angebatur dolore, quòd tempus inutiliter præteriit, & opportunitas tanta periit. Vnde conuocatis maioribus, ipse primo loco, deinde Mediolanensis Archiepiscopus, & alii similiter Episcopi persuadere studentes progressum contra Soldanum, qui castra sua posuerat supra Nilum, itinere vnius diei a Damiata: sed milites habitâ deliberatione huic exhortationi contradixerunt: hanc maximè causam prætendentes, quòd Rex Hierusalem aberat pro suæ voluntatis arbitrio: nec alius Princeps militans aderat, cui gens diuersarum nationum obedire vellet ad educendum populum Domini: & sic concordabant ad otium; ex quo multiplicata sunt mala in castris. Mense Iulio superuenit Comes *Mattheus de Appulia*, cum octo galeis: quarum duas cursarias, insidiantes Christianis, cepit in via maris.

FINIS LIBRI TERTII HISTORIÆ ORIENTALIS.

INCIPIT EPISTOLA MAGNI IACOBI ACCONENSIS EPISCOPI, MISSA AD RELIGIOSOS, FAMILIARES, ET NOTOS SVOS IN LOtharingia existentes, de captione Damiatæ.

Dilectissimis in CHRISTO fidelibus fratribus, Magistro Iohanni de Niuella, *& cæteris:* Iacobus *diuinâ permissione* Acconensis *Ecclesiæ minister humilis.*

Iugum CHRISTI suaue cum gaudio & vnanimitate portare.

Psal.106,15,16. Psal.46,3.

Onfiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum, qui portas æreas contriuit, & vectes ferreos confregit: subiecitque populos nobis, & gentes sub pedibus nostris: ciuitatem Paganorum gloriæ, & ciuitatem fiduciæ incredulorum; ciuitatem munitissimam, & inexpugnabilem; & à multis Regibus, & populis pluries obsessam, sed nunquam superatam, in diebus nostris sanctæ Ecclesiæ Psal.74,10. & exercitui Christianorum subiecit, *& cornua peccatorum confregit:* aperiens nobis ostium magnum ad subiugandos infideles, & ad ampliandum CHRISTI imperium; & vt captis & eiectis vulpeculis, vinea Domini Sabaoth, quasi nouella plantatio, propagetur; & faciat vuas, quæ faciebat labruscas: & vbi toties inuocatum est nomen maledictum perfidi Machometi, nomen abominabile, quod os dæmonis nominauit, à modo inuocetur nomen benedictum IESV CHRISTI gloriosum, quod os Domini nominauit: vt cognoscant Ægyptii Dominum, & conuertantur ad ipsum: vt ab Occidente ad Orientem lumen veritatis reconuertatur. Deut.32,31. *Non enim est DEVS noster, vt dii eorum, & inimici nostri sunt iudices,* videntes virtutem Domini & mirabilia eius in captione *Damiatæ:* quod qualiter factum sit, & quàm miraculosè, prædicabo. Igitur cùm ex parte *liciarum* nostrarum & fossati nostri pluries impugnassent nos *Saraceni*, & nihil profecissent; sed multis suorum interemptis, confusi recessissent, ad solita suæ peruersitatis arma recurrentes, verbis pacificis & dolosis nostros decipere, & circumuenire tentauerunt, & multa nobis promittentes, si recedere, & obsidionem Damiatæ relinquere vellemus: quæ magna in superficie, iis qui minus cauti erant, videbantur. Nam primò promiserunt, quòd *S. Crucem*, & terram planam cum ciuitate *Hierusalem*, & *Sepulchro Dominico*, & omnes quos in potestate habebant Christianos redderent; & pecuniam pro muris Hierusalem reparandis nobis darent. Secundò castrum quoddã quod iuxta ciuitatem Tyri situm est, quod *Toro* dicitur, cum quibusdam munitionibus aliis, scilicet *Sephet* & *Beafort*, cum *[illegible]inis*, cuius muros destruxerunt, nobis reddere promiserunt: castrum autem munitissimum, scilicet *Cracum*, & *Montem Regalem* volebant retinere; sed pro illis annuum nobis censum dare promittebant: quod multis ex Peregrinis nostris magnum & sufficiens videbatur. Hi autem qui experimento fraudes versipellium cognoscebant, & maximè *Templarii*, & *Hospitalarii* & *S. Mariæ Alemanorum*; dominus etiam Legatus, cum Patriarcha, Archiepiscopis, Episcopis, cum vniuersitate cleri; & quædam pars Peregrinorum, verbis eorum seductoriis nullum præbebant assensum. eò quòd intenderent Saraceni sub occasione simulatæ pacis exercitum CHRISTI dissipare, vt recedẽtibus Peregrinis, qui no-* biscum erant, & * aliqui qui hoc audierunt non venturum, terram planam recuperauerunt, & *Hierusalem* cum monte *Thabor* & aliis castris, collectâ contra nos multitudine cum fortitudine sua recuperarent. *Crucem* verò Sanctam eos non habere credebamus: cùm Saladinus & alii Saraceni recuperatá a nostris Acconensi ciuitate, eam diligentissimè quæsissent, vt captiuos suos à morte liberarent, & inuenire non possent. Sed facta contra nos discordia & diuisio [est] quod & ipsi Saraceni intendebant, & modis omnibus procurabant. Considerauit autẽ dominus *Legatus*, vir cautus & prouidus, & in negotiis Domini peragẽdis vigil, quod hæc dissensio & moram

moram maximam pariebat, & periculum maximum; & quòd gratiâ DEI abutebantur, cùm Dominus nobis ciuitatem offerret. Sed his qui in ciuitate erant, partim mortuis, partim ægrotantibus, fame & inediâ tabescẽtibus, adeò vt in ea pauci remansissent qui ciuitatem possent defendere, *Soldanus* die noctuque tam per terram quàm per aquam, nouos in ciuitatem mittebat pugnatores. Vnde dominus Legatus non sustinuit ampliùs expectare: paucis tantùm de suis, quod conceperat, reuelauit, ne quidam ex nostris malitiosè insultantes, impedirent; & ne hostium exploratores hoc secretum eis intimarent: ante autem mediam noctem consurgens cum militibus & conuenientibus suis ad fossatum ciuitatis deuenit. Saraceni autem quendam põtem destruxerant, quo mediante ad primum vrbis murum, & eiusdem muri portam erat accessurus: Legatus verò cum suis scalis, & asseribus iussit pontem reparari; moxque transeuntes, ipsam portam combusserunt: deinde festinanter per medios ignes transeuntes, inter duos muros sese receperunt. Et primi, murum, portâ succensâ, scalas applicantes, ascenderant; alii verò, per medios ignes per portam transierunt. Ciues autem in stuporem & pusillanimitatem conuersi, & confracti viribus, & de defensione desperantes, modico conamine restiterunt. vnde factũ est, vt nullus ex nostris interemptus, paucis tãtùm leuiter vulneratis, de Sarracenis verò pluribus interfectis, DEVS in manus nostras miraculosè tradiderit ciuitatem. Igitur nonis Nouembris, Saluatore mundi regnante domino *Petro* An Dom. *Albanensi* Episcopo, Apostolicæ Sedis Legato, solenniter vigilante, anno gratiæ 1219. *MCCXIX.* capta est *Damiata*, absque deditione, sine defensione seu violentia, sine deprædatione vel tumultu, vt soli Filio DEI euidens adscribatur victoria: qui populo suo ingressum in Ægyptũ aspirauit & ibidem vires instaurauit: gloriam suã alteri non dedit; triumphum verò sanctæ Romanæ ecclesiæ contulit. Quidam verò ex nostris qui propriam gloriam quærebant, & iam contentiosè de spoliis & partitione ciuitatis inter se agebant, suo more, gloriâ Dominus eos priuauit. Illucescente namque die, videns *Soldanus*, & exercitus eius, vexilla nostra super turres, & mœnia ciuitatis erecta, ingenti terrore concussus, cum mœrore fugiens, castrum cum ponte, quem super fluuium fecerat, combussit: certissimè sciens, quòd DEVS, reprobatis & confusis Saracenis, pro nobis miraculosè pugnasset. cùm enim mense Februario, in die *S. Agathæ* Virginis, fluuium *Nili* (qui alio nomine dicitur *Gion*) fugientibus Saracenis transiremus; & vndique ante *Damiatam*, tam per terram, quàm per vtramque insulam, cingeremus, plusquam sexaginta Saracenorum millia intra muros ciuitatis remanserunt inclusi. Post nouem verò menses, ipsis nonis videlicet mensis Nouembris, captâ ciuitate, vix tria ex eis millia inuenimus: inter quos vix centum remanserant sani qui possent defendere ciuitatem. Dominus enim pestilentiâ percutiens aduersarios, gladium euaginauit post eos; adeò quòd cùm ingrederemur ciuitatem, tot inuenerimus mortuorũ cadauera super terram, quòd pauci qui remanserant, viui, ob intolerabilem fœtorem, tot mortuos sepelire non poterant. Purgatâ autem ciuitate, dominus Legatus cum Patriarcha & vniuerso clero Acconensi, cum candelis & luminaribus, cum hymnis & canticis, cum laudibus & gratiarum actione, in die *Purificationis beatæ Mariæ*, processionaliter ingressus est ciuitatem. Fecerat autem dominus Legatus parari magnam basilicam, in qua ad honorem beatæ Virginis cum magna populi deuotione celebrauit: in qua etiam sedem *Archiepiscopalem* instituit, multis etiam aliis intra ciuitatis ambitum constitutis ecclesiis, eiecto perfido Machometo, diuinum officium, diebus ac noctibus, ad honorem DEI & Sanctorum eius iugiter adimpleuit. Inuenimus autem in ciuitate pauca valdè victualia; aurum verò & argentum, pannos sericos cum vestibus pretiosis, & aliam multam supellectilem reperimus. Sed quoniam multi fures & latrones, & solo nomine Peregrini, in captione versati, in exercitu nostro tunc temporis erant; Saraceni autem maximam pecuniæ partem in terra absconderant, & in aquam proiecerant, vix ad vtilitatem communitatis quadringentorum millium Byzantinorum precium colligere, & inter nostros diuidere potuimus. Idcircò nimirum & scandalum, rixæ & contentiones exortæ sunt in populo insipienti & indisciplinato: de captis verò Saracenis quos in ciuitate reperimus, quadringentis melioribus & ditioribus retentis, vt captiuos nostros facta commutatione pro ipsis recuperare possemus, omnes, eo quod sumptuosum esset

nimis tot homines paſcere, vendidimus Chriſtianis, vt ſeruirent eis in perpetuum, exceptis paruulis: quos ego cum labore magno, & expenſis feci reſeruari: quibus baptiſatis plus quàm quingenti poſt baptiſmum ad Dominum, primitiæ DEO & Agno, tranſierant. Apoc. 14,4. *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati. Virgines enim ſunt: & ſequuntur Agnum quocunque ierit.* Alios autem præter illos, quos retinuimus, quibuſdam amicis meis, vt eos iuuarent, & Sacris Literis ad cultum DEI imbuerent commiſi. De conſenſu verò Peregrinorum, dominus Legatus dominium ciuitatis cum pertinentiis, ad amplificationem Hieroſolymitani regni, Regi Hieroſolymitano in poſſeſſionem perpetuam contulit: domos verò ciuitatis cum quibuſdam tractibus, ſecundùm varias nationes, quæ ad *Elam* fuerant, diuiſerunt peregrinis. Erant autem in ambitu primi muri viginti & octo turres maiores, exceptis minoribus, quorum munimine inexpugnabilis erat ciuitas: niſi eam Dominus miraculosè populo ſuo tradidiſſet Chriſtiano, nec ſolùm iſtam, ſed ciuitatem *Thaneos*, cum caſtro adiacente, octo turres inexpugnabiles habente, quod ex nulla parte poſſet obſideri, non minori, vt dicitur, miraculo, nobis DEVS ſubiecit. Ciuitas autem Thaneos, cum ſua dioceſi, ſub Damiata metropoli continetur. Sed ne triumphum viribus noſtris, vel noſtræ multitudini poſſemus adſcribere, vt humiliaremur & cum Propheta confiteremur: Pſal. 43,8. *non in arcu meo ſperabò, & gladius meus non ſaluabit me:* 1. Reg. 2,7. *Dominus eſt qui humiliat, & ſubleuat:* multis tribulationibus ad purgationem peccatorum, & maiorem coronam electorum, antequam traderet ciuitatem, populum ſuum permiſit affligi. Dum enim multitudine magnâ, tam equitum quàm peditum, die quodam noſtri contra Soldanum exirent ad pugnam, tanquam nil timentes, ſed in ſua fortitudine confidentes: non proponentes DEVM ante conſpectum ſuum: non cum humilitate, ſed cum ſuperbia & elatione, multi, propter lucrum temporale, contra hoſtes perrexerunt. *Soldanus* qui primus per experientiam didicerat, quòd pauci de noſtris dum ponunt DEVM adiutorem ſuum, multos ex ſuis abſque magna difficultate ſuperaſſent, non eſt auſus noſtrum exercitum exſpectare: ſed paulatim noſtris ſubſequentibus, cum omni ſupellectili ſua fugiendo cedebat. Cùm autem intra foſſatum, quo Soldanus caſtra ſua cinxerat, exercitus noſter perueniſſet, pauliſper tanquam feſſi ex tunc noſtri ſubſiſtentes pauſauerunt: tumque .... inimicis verò tum inſequentibus, noſtrorum quidam terga vertentes non fugati fugerunt: quod videntes quidam ex noſtris militibus, corde conſtantes, & de fuga ſuorum admirantes, & nimium dolentes, vt à poſteriori exercitum cuſtodirent, ordinati, conſertis aciebus ſecundùm ordinem, & militarem diſciplinam ſubſequebantur: vt ſcilicet abſque magno damno reuerti poſſet exercitus; vbi quidam ex noſtris impetum ſubſequentium Saracenorum, qui noſtrorum equos ſagittis vulnerabant, ſuſtinere non valentes, relictis ſociis, euaſerunt Saracenos. Ex quo factum eſt, vt primo die priuſquam ad caſtra noſtra perueniremus, plus quàm mille è noſtris amitteremus: quibuſdam gladio interfectis, quibuſdam captis, equis eorum vulneratis, vel præ calore deficientibus; multis etiam ex peditibus propter æſtum ſolis extinctis: quidam ex ſolo timore, iuſto, ſed occulto DEI iudicio, in inſaniam conuerſi, exſpirauerunt. In primo bello plus quàm ducentos milites amiſimus, quibuſdam interfectis, aliis verò in captiuitatem ductis. Capti ſunt autem viri nobiles, *Electus Beluacenſis*, & frater eius *Andreas de Nanſolio*; *Iohannes de Arciato* miles ſtrenuus; *Andreas de Eſpeiſſe*, *Gualterus* Regis Franciæ Camerarius, & filius eius Viceomes Bellimontis; frater *Andegauenſis* Epiſcopi, & *Odo de Caſtellione*, & multi alii; quos longum eſſet enarrare. Multi autem die illo coronati feliciter ad Dominum migrauerunt. Ego verò die illâ abſque armis, cum cappa, & ſuperpellicio cum domino Legato & Patriarcha, qui ſanctam ferebat Crucem, exieram; & non placuit DEO cum ſuis martyribus me miſerum & indignum vocare, ſed adhuc ad laborem & dolorem voluit reſeruare. Multis aliis tribulationibus Dominus noſtram repreſſit ſuperbiam. Naues enim noſtras cum ſcalis ex parte fluminis medio ciuitatis, frequenter applicantes, repulſi ſumus: Sarracenis ignem Græcum proiicientibus & bellicis machinis, quæ *petrariæ*, vel petrariæ dicuntur, lapides iaculando quoſdam ex noſtris interficientibus: ex parte verò terræ, cum labore & expenſis magnis fodientes, aquis foſſati impedientibus, nil profecimus. Cùm autem bellica quædam

dam inſtrumenta, quæ *Cattos* nuncupant, verſus noſtros traheremus, ignem Græcum copioſè proiicientes Saraceni, multis ex noſtris vulneratis illa combuſſerunt. Nobis etiam inuitis, & ignorantibus, quandoque ſub parte terræ, quandoque ſub aquis per fluuium, ciuitatem ingrediebantur, non modicum his qui erant in ciuitate, ferebant ſolatium. Noſtri verò magnum rete ex tranſuerſo fluminis protendentes, facti piſcatores hominum, Saracenos prendebant. Iam verò omnibus attẽtatis, quid amplius faceremus vix excogitare valebamus: Longè enim fortior erat ciuitas paulò antequam caperetur, quàm in obſidionis principio: Dominus autem ſibi ſoli victoriam reſeruabat; præmium autem noſtris laboribus non negabat. confidimus enim in CHRISTO, qui nobis portas Ægypti miraculosè aperuit, tenebras illuminando, & in fines terræ Eccleſiam ſuam dilatando. Vos autem ſine intermiſſione orate pro exercitu IESV CHRISTI, vt in terra Promiſſionis vinea propagetur, Eccleſiæ reparentur, infideles eiiciantur, fides reſtauretur: vt ædificentur muri Hieruſalem, quos inimici noſtri ſubuerterunt. Salutant vos ſocii noſtri & amici *Ioannes de Dionanto, Iohannes de Cameraco*, cantor noſter; *Henricus* Seneſcallus eccleſiæ noſtræ. Dominus *Reinerus* Prior ſancti Michaëlis tradidit ſe religioni Minorum fratrum; quæ religio valdè multiplicatur per vniuerſum mundum, eò quòd expreſsè imitatur formam primitiuæ Eccleſiæ, & per omnia vitam Apoſtolorum. Magiſter verò illorum fratrum, frater *Franciſcus* nominatur: qui adeò amabilis eſt, vt ab omnibus hominibus veneretur: cùm veniſſet ad exercitum noſtrum, zelo fidei accenſus, ad exercitum hoſtiũ noſtrorum ire nõ timuit; & cùm multis diebus Saracenis verbũ Domini prędicaſſet, & cùm parum profeciſſet, tunc *Soldanus* Rex Ægypti ab eo in ſecreto petiit, vt pro ſe Domino ſupplicaſſet, quatenus religioni, quæ magis DEO placeret diuinitùs inſpiratus adhæreret. Eidem religioni tradidit ſe *Colinus* Anglicus, clericus noſter, & alii duo de ſociis, ſcilicet *Michaël* & dominus *Matthæus*, cui curam Eccleſiæ ſanctæ commiſeram: Cantorem, & Heinricium, & alios, vix retineo. Ego autem debilis, & contractus corde, in pace & tranquillitate vitam meam deſidero finire. Miſimus vobis duos paruulos, de incendio Babylonis extractos, cum quibuſdam pannis ſericis, & literis aliis. Oſtendite literas *Abbati de Villari*, & aliis amicis noſtris. VALETE.

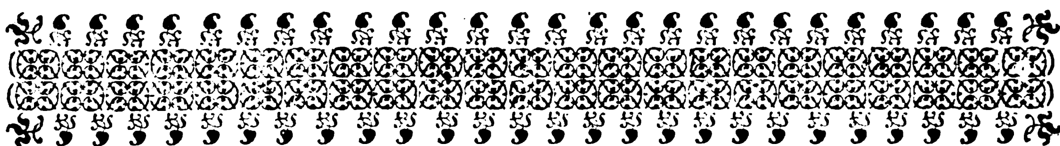

HISTORIA HIEROSOMITANA

AVCTORIS INCERTI.

SOLET nonnunquam accidere, vt res quantumlibet notas, & eximiè gestas, tactu temporis vel fama languidior minuat, vel obliuio posteritatis extinguat. Sic Regum quã plurimùm emarcuit gloria; & ipsis consepultum euanuit, quod ab eis magnificè factum, & suis celebratum temporibus, nouitas excepit in fauorem, fama in præconium, populus in exemplũ. Hoc Grai veteres diuinitùs attendentes scripti remedium obiecêre prudenter, & scriptores suos quos dixêre historiographos, ad conscribendas rerum historias studiosiùs exciuerunt. Vnde feliciter contigit vt vocis viuæ silentium, vox scripta suppleret, ne ipsis mortalibus eorum commorerentur virtutes. Romani verò, Græcorum æmuli, perpetuandæ virtutis obtentu, non solùm stili assumpserunt officium; sed & statuas adiecerunt: & sic, tam veteres repræsentando, quàm prouocando posteros, virtutis amorem, tũ per oculos, tum per aures ad interiora multipliciter demissum, imitantium mentibus firmiùs impresserunt: Quis iter Iasonis, labores Herculis, Alexandri gloriam, Cæsaris victorias nosset, si scriptorum beneficia defuissent. Porrò Patrum gesta sanctorum, quos frequentiùs commemorat & commendat Ecclesia, neminem ad imitandum accederent, si conscia veritatis antiquitas legendam nobis historiam non reliquisset. Sanè Reges antiqui, cùm variis extollerentur præconiis id vel maximè in votis habebant, vt in ore præsentium celebres, ad posteritatis noticiam deuenirent. Ceterùm, cùm innumeri rerum gestarum scriptores extiterint, plurimi quod audierant, pauci quod vidêre scripserunt. Quòd si Frigio Dareti de Pergamorum euersione ideò potiùs creditur, quia quòd alii retulêre auditum, ille præsens conspexit: nobis & Historiam Hierosolymitanam tractantibus, non indignè fides debetur: qui, quod vidimus, testamur; & res gestas adhuc calente memoriã, stilo duximus designandas. At si cultiorem dicendi formam deliciosus exposcit auditor, nouerit nos in castris fuisse cùm scripsimus; & bellicos strepitus trãquillæ meditationis otium non admisisse. Ipsa sibi veritas ad gratiam sufficit; & licet pomposo non expolita ornatu, quemcunque saltem secreti sui alliciet auditorem.

A. Dn. 1177.

ANNO Verbi incarnati, millesimo centesimo septuagesimo septimo, Apostolicæ sedis apicem obtinente Vrbano tertio; Imperante in Alemannia Frederico, apud Constantinopolim Ysaakio; Philippo regnante in Francia, Henrico in Anglia, in Sicilia Willelmo, aggrauata est manus Domini super populum suum; si tamen rectè dixerimus suum, quem conuersationis immundicia, vitæ turpitudo, vitiorum fœditas fecerant alienum. Iam enim eò vsque flagitiorum consuetudo proruperat, vt omnis, (abiecto erubescentiæ velo,) palam & passim ad turpia declinarent. Cædes, rapinas, adulteria, longum esset euoluere, ac proposito nostro contrarium qui res gestas delibare decreuimus, non formare tractatum: Sed cùm hostis ille antiquus corruptionis spiritum longè lateque diffudisset,

fudisset, specialiùs tamen *Syriam* occupauerat, & vnde regiones ceteræ susceperant religionis exordium, inde totius immundiciæ sumebant exemplum. Hinc igitur Dominus, terram Natiuitatis suæ, locum Passionis suæ, in abissum turpitudinis decidisse conspiciens, *hæreditatem suam spreuit*, & *virgam furoris* sui *Salahadinum*, ad obsti- *Psal.77,68.* natæ gentis exterminium, debachari permisit: *Isai.10,5.* maluit enim Terram Sanctam, per aliquantum tempus prophanis Gentilium ritibus ancillari, quàm illos florere diutius quos ab illicitis nullius honestatis compescebat respectus. Hanc futuræ demolitionis instantiam casus præloquebantur diuersi: fames, terræ motus, frequens tam Lunæ quàm Solis defectus. Sed & ventus ille validus quem de Planetarum concursu prouenturum Astronomici pronunciauerant, in huius rei significantiam commutatus migrauit. Ventus verè calidus; qui quatuor mundi cardines concussit, ac orbem totum in seditiones & prælia concitandum præmonstrauit. *Salahadinus* igitur, contractis armatorum copiis, Palestinam violenter aggressus Admiralium Edessæ *Manasaradinum* cum septem millibus Turcorum qui Terram Sacram depopularentur, præmisit. Hic autẽ, cùm in partes Tyberiadis processisset, [casus] sibi obuios magistrum militiæ Templi *Gerardum de Bideffordia*; & magistrum Hospitalis *Rogerum de Molendinis*, illum quidem fugatum; istum verò interfectum inopino Marte confecit. In quo conflictu, cùm nostrorum paucissimi ab immenso concluderẽtur exercitu, insigne quiddam & memoriâ dignum contigit: nam quidam Templarius, officio miles, natione Turonius, nomine *Iakelinus de Mailliaco*, quadam virtutis in se omnium prouocabat insultus: cæteris autem commilitonibus suis, qui quingenti æstimabantur; vel captis, vel interfectis belli totius impetum solus sustinuit: & pro lege DEI sui athleta gloriosus effulsit. Hic hostium vallatus cuneis, & humano prorsus auxilio destitutus, cùm tot millia hinc inde irruentia conspiceret, collegit in vires animum; & vnus contra omnes bellum animosus suscepit: virtus eius ad gratiam hostium commendanda enituit, vt ei plerique compassi, ipsum ad deditionem affectuosiùs hortarentur. Quorum monita dissimulans, mori pro CHRISTO non timuit; sed telis, lapidibus, lanceis, oppressus magis quàm victus, vix tandem occumbens ad cœlos feliciter cum palma martyrii triumphator migrauit. Mors quidem mitior; & ad sensum dolor non venerat, cùm vnius viri gladius tantam circumiacentis turbæ struxisset coronam. Dulce vito sic occumbere, vbi victor ipse in medio, & in circuitu impii quos dexterâ victrice consumpsit. Et quia in equo nitido & armis albicantibus tunc casu pugnator incesserat, Gentiles qui sanctum *Georgium* in huiusmodi habitu militare nouerant, se militem nitentis armaturæ, Christianorum propugnatorem, interfecisse iactabant. Erant in loco vbi pugnabat, stipulę, quas messor, post grana paulò ante decussa, reliquerat inconuulsas. Turcorum autem multitudo tanta irruerat, & vix vnus contra tot acies tam diu conflixit, vt campus in quo stabant totus resolueretur in puluerẽ, nec vlla prorsus messis vestigia comparerent. Fuêre, vt dicebatur, nonnulli qui corpus viri iam exanimum puluere superiecto consperserunt; & ipsum puluerem suis imponentes verticibus, virtutem ex contactu hausisse credebant. Quidam verò, vt fama ferebat, ardentiùs cæteris mouebatur; & abscissis viri genitalibus, ea tanquam in vsum gignendi reseruare disposuit, vt vel mortua membra, si fieri posset, virtutis tantæ suscitarent hæredem. Hac ergo suorum victoriâ *Saladinus* impendio hilaratus, animum occupandi Regni ambitione succensum, ad maiora intendit. Verùm vt tantus Christiani nominis persecutor cupidæ posteritati pleniùs innotescat; de principiis eius aliquid, quantum breuitas captata permiserit, præmittemus. Fuit itaque de genere *Mirmuraeni*, parentum non ingenuorum proles, nec tamen obscuri sanguinis humilitate plebescens. Pater eius *Iob*; ipse verò *Ioseph* nuncupatus. nã iuxta *Mahumeti* traditionem, hæc apud plerosque Gentilium viget obseruantia, vt cum caractere circumcisionis & Hebræorum nomina circumcidendis imponant: Principes verò, vt nominibus suis ammoniti legis Mahumetiæ studiosi defensores existãt, ab ipso legis vocabulo nomina sortiuntur. *Lex* siquidẽ, linguâ Gentili, *hadin* dicitur: Vnde & *Saladin* dictus est, quod *legis corrector* interpretatur. Et sicut Principes nostri vel *Imperatores* dicuntur vel *Reges*, sic apud illos qui præeminent *Soldani*, quasi soli dominantes nominantur. *Salahadinus* vtique sub Soldano Damascenorum *Norahaldino*, hoc primum potestatis suæ auspicium habuit, quòd de puellis Damasci

quæstuariis quæstum sibi colligebat infamem: eas enim aliter non licebat prostitui, nisi ab ipso primitus libidinis exercendæ copiã pretio impetrassent. Quicquid autẽ eiusmodi lenocinio lucrabatur, in vsus histrionũ prodigus refũdebat, sicq; largitionis obtẽtu, venalẽ vulgi gratiã totis desideriis comparauit. Hic cuiusdã Suriani vaticinio in spẽ Regni adductus, ab illo futurũ audierat; vt Damasci & Babilonis ditione potiretur. Sic ergo ascẽsiones in corde suo dispofuit, & iã cœpit regno maiora spirare, cuius ambitus angustæ possessionis limites non excedebat. Processu temporis cùm iã ætas robustior officium militare deposceret, ad *Enfridum de Turone* illustrem Palestinæ Principẽ, paludãdus accessit; & Francorũ ritu *militiæ cingulũ* ab ipso suscepit. Eo tẽpore Gentilis quidã *Seuuarius* nomine, sub *Molano*, quẽ patriâ linguâ dominum dicunt, vniuersam procurabat Ægyptum, quẽ victoriosus Ierosolimorum rex *Amalricus* ad tributum coëgerat annuatim soluendũ. *Molanus* siquidẽ ter in anno tantùm se visibilẽ & adorandum exhibebat Ægyptiis, qui apud subditos credebatur tantus, vt eius Imperio Nilus effluere diceretur. Porrò gentiliciæ religionis statuta obseruanter adimplens: dies anni concubinarũ numero adæquabat: sicque inter mulierculas consenescẽs, tractanda Regni negotia *Seuuario* committebat. Hos Salahadinus cũ patruo suo *Saracuno*, tunc temporis apud Ægyptios militans, proditiosè peremit incautos; & sic totius Ægypti obtinuit principatum. Post multùm verò nõ multo temporis interfluente tracto, *Norahadinus* diem clausit extremum: cuius vxorem Salahadinus matrimonio sibi copulans, cum ipsa regni regimen fugatis heredibus occupauit. Hæc fortunæ ludẽtis potentia, has rerũ vicissitudines voluit: quæ de paupere diuitem, de humili sublimem, de seruo suscitat dominãtem. Quòd si rerum precia iudicio, non opinione metimur, quantalibet terrenę felicitatis potentia vilis æstimanda est, quã pessimi & indigni sæpiùs nanciscuntur. Leno ille, cuius regnum in prostibulis, militia in tabernis, studium in aleis & alliis, subitò sublimatur; sedet cum Principibus, imò maior Principibus; & soliũ gloriæ tenens, Ægyptiis imperat; Damascenos subdit; terram *Roasiæ*, cum terra *Gesyræ* occupat; & intima citerioris Indiæ penetrat, regnaturus. Regna itaque circumiacẽtia nunc dolis, nunc armis impugnans & expugnans, de sceptris pluribus *monarchiam* effecit, & tot Regum solus vendicat principatum. Nec his cõtenta tyranni cupiditas, quo plura possidet, ad plura incenditur, & hęreditatẽ Domini totis viribus occupare conatur. Tempus autem votis accommodum nactus, iam obtinere sperat, quod nunquã optare præsumpserat. Nam propter regnum diffidentibus *Tripolitano Comite, Raimundo & Guidone* Latinorum Rege octauo, perniciosa seditio populum distrahebat. Hæc igitur opportunitas cupientẽ animum acriùs accendit, & tam celebrẽ quàm certũ gerendi negotii pollicetur effectum. Cęterùm, non sine causa prorsus, à Soldano bellum indicitur: nam Princeps Antiochiæ *Reginaldus*, fœdus induciale ruperat, quod nostri cum Gentilibus hincinde sanxerãt obseruandum. Quodã enim tẽpore, cùm plurimus & opulentus Gentilium comitatus à Damasco in Ægyptum transiret, & præter limites terræ Christianorũ ob induciarũ fiduciam, itinerare nõ formidarẽt, in eos subitò Princeps prædictus irruit; & ipsos cũ vniuersis sarcinis, minus decẽter, captiuos abduxit. Soldanus igitur tum ambitione feruẽs, tum iniuriâ sibi factâ, permotus, totius imperii suo excito robore, Ierosolymorum fines, tam potenter quàm violenter, inuadit. Si numerus hominum, dissimilitudo gentium, ceremoniarũ diuersitas prout lex historiæ postulat, pleniùs describerentur, tractatus diffusior breuitatis propositum conturbaret: *Parthi, Bedeuuini, & Arabes, Medi, Cordini & Ægyptii*, sicut loco, ritu & nomine diuersi; sic in excidiũ Terræ Sanctæ vnanimiter omnes accensi. Nostris obuiã procedentibus cùm iã dies funesta instaret, camerario Regis visio tremenda contigit: quòd quædam aquila Christianũ transuolaret exercitum, quæ septẽ missilia & balistã gestans in pedibus voce terribili personabat: *Væ tibi Ierusalẽ.* Ad huius visionis eliciendum misterium, sufficere credimus quod scriptum legitur: *Tetendit Dominus arcum suum, & in eo parauit vasa mortis.* Quid autẽ VII. missilia, nisi VII. criminalia typicè indicãt, quibus infelix exercitus erat in proximo periturus? Potest tamen illius septenarii nomine, pœnarum quæ Christicolis imminebant vniuersitas intelligi: quod post multum fidelis nimium & dirus interpres, rerũ declarauit euentus. Conflictu nondum inito, cùm non longè à Tyberiade, in loco qui *Marescallia* dicitur, hinc inde acies produxissent; cõclusit Dominus in gladio po-

Psal.7,13,14.

dio populum ſuum, & hæreditatem ſuã, peccatis hominum exigentibus, in cædem tradidit & direptionem. Quid plura? Nec tenor propoſiti, nec ipſa doloris immenſitas ad ſingula trenos aptare indulget. Sed vt multa paucis claudantur, tot ibi cæſi, tot vulnerati, tot in vincula coniecti, quot ad hoſtium miſerationẽ gens noſtra cõſumpta deperiit. Illud viuificum ſalutiferæ *Crucis Lignum*, in quo Dominus ac Redemptor noſter pependit; in cuius ſtipitem pius CHRISTI ſanguis defluxit; cuius ſignũ adorant Angeli, venerantur homines, dæmones expauẽſcũt; cuius præſidio noſtri ſemper in bellicis extitére victores, heu nũc ab hoſte capitur: & ipſius Crucis baiulatores duo, epiſcopus *Acconẽſis*, & *cantor* Dominici Sepulchri, ille cæſus, iſte captus, pariter cũ ipſa, ſuccumbunt. Hanc autẽ poſt *Coſdroen* Regẽ Perſarum, Crux ſancta, propter ſcelera noſtra, cõtumeliam pertulit; & quæ nos a veteri captiuitatis iugo abſoluit, propter nos captiuã ducitur, & prophanis Gentilium manibus cõtrectatur. Videat, ſi eſt intelligens, quæ ſit ira Domini, imò quanta ſeruorum iniquitas, cùm ad Crucis cuſtodiã Gentiles quàm Chriſtiani minus reputentur indigni. Nihil æquè lugẽdum ætas antiqua prorulit: quia nec arca Domini, nec Reges Iudæorum captiuati, noſtri caſum temporis æquiparare poſſunt, in quo glorioſæ Cruci, *Rex* ducitur cõcaptiuus. De captiuis autem, quorum multitudo non minus miranda quàm miſeranda extitit, pars pro victoris arbitrio reſeruatur illæſa; partem verò tam felici quàm feſtiuo compendio, ad cœlum gladius mactator tranſmittit. Inter cæteros Princeps Antiochiæ *Reginaldus*, Soldani conſpectibus præſentatur: cui tyrannus ipſe, vel furorem ſuum ſecutus, vel viri tanti excellẽtiæ deferens, manu propriã caput emeritum & longæuũ abſcidit. *Templarios* quoque quotquot erant, præter Magiſtrum Militiæ, decapitari præcipiens, ipſos penitus exterminare diſpoſuit, quos in bello cæteris nouerat præualere. O zelus fidei! ô feruor animi! Quàm plures aſſumptã Templariorum tonſurã, certatim ad carnifices confluunt; & ſub pio nouæ profeſſionis mendacio, lætam ferientium gladiis ceruicem dependunt. Hos inter CHRISTI milites, Templarius quidam nomine *Nicolaus*, ita cæteris ſubeundæ mortis amorem perſuaſerat, quòd aliis præuenire certantibus, ipſe martyrii gloriam vix primus obtinere poterat, quod tamen ſummopere affectabat. Nec defuit miraculoſa diuinæ miſerationis potentia: nã per tres noctes proximas cùm ſanctorum martyrum corpora adhuc inſepulta iacerent, cœleſtis radius ignis deſuper manifeſtus infulſit. *Salahadinus* itaque cùm iam belli fremitus cõquieſceret, & hinc captiuos trahi, inde cæſos paſſim iacere conſpiceret, erectis ad cœlum oculis de adeptione victoriæ grates DEO reddidit. Sic enim facere in omnibus quæ accidebant, conſueuit. At inter cætera hoc ſæpiùs dixiſſe fertur: quòd *non ſua potentia, ſed iniquitas noſtra, hanc illi victoriam contulit*: & hoc ipſum nõ inſolitus rerũ comprobabat euentus. In congreſſibus aliis, noſtrorum exercitus, quantumlibet modicus, diuino ſemper vincebat præſidio: nunc autem, quia nec nos cum Domino, nec nobiſcũ Dominus, gens noſtra penitus ante conflictũ ſuccubuit, cùm tamen milites plus quàm mille, & pedites plus quàm viginti millia cenſerẽtur: adeò ſanè totius Regni robur edicto Regio, ad bellum illud funeſtum conflixerat, vt illi tantùm in caſtrorũ & vrbium reſiderent cuſtodia, quos ætatis & ſexus infirmitas armorum prorſus habebat immunes. Hoc bellũ die *tranſlationis ſancti Martini*, fato infelici commiſſum, ſub vno aſtu temporis, omnem Regni gloriam tranſtulit & extinguit. Soldanus ergo, munitiones terræ, cæſis defenſoribus, faciles ad occupandum cõfiſus, Regem captiuum victor per caſtra Syriæ circumducit: vt in ludibriũ reſeruandus, & capiendis oſtendatur vrbibus, & populum incitet ad deditionem. *Accon* itaque veniens, ipſam primam & quamprimum abſque inſultu recipit, ciuibus ex condicto libertatẽ habentibus, ſe ac ſua quò mens duceret transferendi. Interea nautæ curſus ſolitos Accon dirigunt, qui ab orbe Chriſtiano profecti, alii merces, alii tranſuehunt Peregrinos: &, heu! rerum geſtarum inſcii, ad portum hoſtilem applicant captiuãdi. Caſus quidem miſerabilis: littus à longè conſpectũ ſalutant, & vincula parãtur egreſſis; naufragia euaſiſſe lætantur, & in gladios incidunt; pacem fatigati expectant, & inueniunt perſequentem. Plerique reſeruantur captiui, quàm plures habẽtur ludibrio, pauci ſinuntur reuerti, quos hoſtis ex induſtria nudos & inopes abire permittit, vt illorum exẽplo exterreantur venturi. Inter cæteros *Marchiſus* Conſtãtinopolim veniens, extra portum Accon, Sole in occaſum vergente velis dimiſſis ſubſiſtit. Vrbis

enim silentia suspicionē inducunt, cùm aliàs semper in aduētu nauium ad plausum soleat cōcitari: vexilla Soldani per vrbē conspecta, maiorē timēdi causam incutiūt. At cæteris diffidētibus, cùm iā galeas Gentiliū aduētare cernerēt, Marchisus omnes silere imperat, & se omniū prolocutorē opponit. Missis itaq; quinā essent sciscitātibus, nauē institoriā esse asserit; & se dominū nauis, rei gestæ nō inscium, ac Soldano deuotū, die crastina illucēte ad vrbē venturū cum mercibus, constanter promittit. Nocte ipsa vēto fauēte, *Tyrum* secedens, ipsam defensurus suscipit: cuius aduētus, & vēturis Christicolis processit ad cōmodum, & ipsi cessisset ad gloriā, si qualis cœperat perstitisset. *Marchisus* iste *Coradus* nomine, natione Italus, vir quidē singularis industriæ, & ad quæuis aggrediendā strenuus: Sed quantūlibet insigne principium, si turpi clauditur exitu vituperium potiùs quàm laudē meretur. Soldanus, post Accon redditā, *Beritum* & *Sidonē* occupās, cùm *Tyrum* eadē facilitate vēdicare speraret, turpiter repulsus abscessit. Exinde Rege secū perducto, *Ascalonē* peruenit, & erectis petrariis vrbē impugnat: quam captu facilē, rarus & inermis defensor efficit; licet loci munitio multiplex inuincibile robur prætēdat. Vrbē sibi reddi, insatiabilis prædo, votis omnibus instat, prorsus ab expugnatione diffides; rerū quidem inscius, & statum vrbis, in armis, viris, victualibus inopē & infirmum, ignorās. Paciscitur autem, & ciues cū rebus suis liberè discessuros; & *Regem* cum aliis xv. electoribus captiuis, quàm citiùs absoluendū. Die ipsā quâ pactio præscripta in vrbis traditionē processit, Sol quasi cōpatiens beneficium luminis defectu eclyptico vrbi & orbi subtraxit. Porrò tyrannus periurus & perfidus, tenorē pacti ex parte transgreditur. Rex enim Damascum transmissus, ibidē vsq; ad Maium sequētem tenetur in vinculis; nec aliter potest captiuus absolui, nisi Regno primitus abiurato. Fatis itaque successum vrgentibus, *Ierosolymam*, victor tā festinus quàm infestus aggreditur, vrbē obsidet, machinas extruit, loca sacra sacrilegus irreuerenter inuadit. Erat crux quædā lapidea, quā olim milites nostri, cùm hanc vrbē post Antiochiā victoriosè cepissent, in titulu facti, supra murū erexerant: hanc ictu phalaricæ, gēs sæua, diruit; & cum ipsa partē muri non paruā prosternit. Ciues equidē quas possunt, defensiones obiiciūt: sed quicquid tētatur à nostris, effectu caret, profectū non inuenit; at cusbalistæ, petrariç inutiliter tractātur: sicq; tā arma quàm machinæ, irā Domini manifestè nūciant, & vrbis excidiū præloquūtur. Illuc vndiq; quāplurimi è castris vicinis confluxerāt, de loci potiùs sanctitate quàm de munitione cōfisi: sed in tāta hominū multitudine, bis septē milites vix poterant inueniri. Cæterùm sacerdotes & clerici, quanquā professioni suę indebitū, pro tēpore tamen officiū militandi assumūt: & pro domo Domini strenuè dimicāt: illud tenētes memoriter, quòd *vim vi repellere*, omnes leges & omnia iura permittunt. Vulgus verò, tam ignauum quàm pauidū, ad Patriarcham & ad Reginam, qui tunc vrbi præerant, frequēter occurrit; flebiliter queritur, instanter supplicat, vt cū Soldano de vrbe tradenda quàm citiùs paciscantur. Verùm flenda magis, quàm commendanda pactio intercedit: nā singuli capitis sui censum dependunt. Vir quidem bizantios decem, mulier quinque, infans vnū: & quisquis ad soluendū non sufficit, tenetur captiuus. Sic ergo cōtigit, vt, cùm plerique, vel de rebus propriis, vel aliunde vindicato subsidio, salutis suæ pensionē dedissent, reliquorum qui sine redemptore superfuerant, xiv. millia iugum perpetuæ seruitutis subirent. Illis autem qui libertatē emerant, hæc optio proposita fuit: vt vel Antiochiam pergerēt; vel Alexandriā transfretandi gratia, dato conductu, migrarent. Dies illa, dies amara valde, quā populus exul abinuicem discedit, in diuersa iturus: vrbēmq; tā sacram deserit: vrbem, quæ domina vrbiū in seruitutem redigitur; vrbem, quæ filiorū hereditas, alienigenis subditur, à malitia habitantium in ea. Gloriosa ciuitas Dei Ierusalē, vbi Dominus passus, vbi sepultus, vbi gloriā resurrectionis ostendit, hosti spurio subiicitur polluenda; nec est dolor, sicut dolor iste, cùm ii Sepulchrum possideant, qui sepultu persequuntur; Crucē teneant qui crucifixum cōtemnunt. Hanc autē sacratissimam ciuitatem, circiter *nonaginta & sex annos*, gens nostra tenuerat, ex quo ipsam cum Antiochia, victoriosa Christianorū recuperauit potentia, cùm eam prius Gētiles per annos xl. possedissent. Vrbe redditā, præco legis Mahumeticæ eminentē, Caluariæ rupē conscēdit: & ibi lex spuria declamata personuit, vbi legem mortis Christvs in cruce cōsumpsit. Nefas aliud, atrocissimi hostes aggressi: Crucem quandam quæ supra pinnaculum ecclesiæ Hospitalariū posita eminebat, alligatis funibus deiecerunt; & eam turpiter consputā & cæsam, per vrbis sterculinia in

impropc-

improperiũ fidei nostræ traxerũt. Sanè Regina Regis Amalrici filia, *Sybilla* nomine, vna cum Patriarcha, *Eraclio* cũ Tẽplariis, Hospitalariis & immenso coexulantiũ cœtu, versus Antiochiam iter direxit. Quòd autem apud Neapolim cum Rege marito & captiuo, colloquium triste habuit; quòd nauem in quam trãsfretare disposuerat, *Marchisus* violenter Tyrum abduxit, breuitatis studio supersedemus. Illud quidem silentio supprimi omninò arbitramur indignum, quòd *Saladinus* occupandæ vrbis desiderio feruidus, *Tyrum* rursus totis viribus expugnare cõtendit: nec terrestri obsidione contentus, vrbẽ quâ mari cingitur galeis obsidet; & vndique molitur insultum: nihil verò intentatũ relinquens, patrem *Marchisi* quẽ in bello superiori ceperat, sub hac fiducia prę́sentat captiuum, vt filius necessitudinis affectu permotus, patris concambio ciuitatem contradat. Nunc ergo reddendũ offert, nunc perdẽdum minatur variosq; tentat accessus. Sed in omnibus fallitur: nã Marchio flecti nescius offerentẽ irridet, minantem contemnit. Quoties autẽ prouocandæ cõpassionis intuitu illi pater in vinculis videndus ostenditur, confestim balistam corripit, oblicos in patrem ictus designat; manum quidem aberrare volens, sed similis percussuro. Missis etiam Soldani, qui patris interitum crebriùs minitantur, id se votis omnibus expetere asserit: vt & maleficus ille post tot flagitia bonos tandẽ inueniat exitus; & ipse patrem habere martyrem mereatur. Hanc igitur tyrannus, obtinendę vrbis delusus fiduciâ, fortunam alio tẽtat aditu; & quia nihil arte proficit, quid armis valeat experitur. *Tyrus* siquidẽ in corde maris sita, vndique ambitur mœnibus; & modicâ sui parte, quâ ponto non clauditur, muro munitur multiplici: quæ suis olim famosa Regibus, Thebarum & Carthaginis peperit conditores. Hæc regnante in Iudæa Salomone, proprio Rege gaudebat; & quæ Regni sui tunc caput extitit, tractu temporis Regno Ierosolymorum in partem concessit. Hanc hostis cupidus, terrâ marique aggreditur; & introrsus fame afflictã, variâ incursione lacessit. Crastinâ *Innocentum*, festo scil. gloriosi martyris *Thomæ*, celebrẽ ciues nanciscuntur victoriam: nã illucente aurorâ, cum nauiculis paucis & paruis egressi; obsidionem maris nauali cõgressu dissoluunt. Cæterùm ad fugam potiùs quàm ad bellum prodire vidẽtur. Sed in primo impetu, tota hostiũ classis ita virtute diuinâ succumbit, quòd pars in vrbẽ cum remigibus ipsis abducitur; pars verò refuga, vltro arenis illiditur peritura. Gentiles viso nauali conflictu, vrbem defensoribus vacuam esse credunt; & eam de victoria certi, certatim impugnant. Iam mœnibus applicantur acies; & ad cõscensum festinant quamplurimi, cùm Marchio portas pandi præcipit, quẽ *Hugo de Tyberiade*, cum fratribus suis, & alio comitatu prosternit. *Salahadinus*, fata sibi aduersa conspiciens, petrariis suis & galeis, quæ superstites fuerant, igne ad ipsius iussionem consumptis, recedit inglorius; & *Mathomum* execratur infensus. Post multum, circa principium Mai, Regẽ à vinculis liberat; & læsâ pactione priori, nouam & durã vt prædiximus absoluendi legẽ imponit. Est Insula quę *Arados* dicitur, cuius ciuitas *Antharados*, vulgo *Tortosa* nominatur: hîc in occursum Regis, Regina procedit; miscẽtur oscula, nectuntur amplexus; suas lætitia lachrymas elicit; & casus quos incidisse dolent, euasisse lætantur. Rex siquidem per annum sequentem nunc Antiochiæ, nunc apud Tripolim commoratur; & transmarinos Christicolas, in Terræ Sanctæ subuentionem venturos expectat. Sanè hoc inter cætera nullatenus silendum censemus, quòd Rex Anglorum *Henricus* pecuniam multam apud Templarios & Hospitalarios dudum congesserat: quâ, & Tyrus defensa, & cætera negotia Regni vtiliter expedita. Hanc autem pecuniã Rex magnificus, piâ & necessariâ prouisione, in Terræ subsidium, per multos annorũ circulos Ierosolymam transmiserat: cuius summa vt dicitur, in triginta millia marcarũ excreuit. *Salahadinus* igitur Tyro discedens, cũ castra Palæstinæ quãplurima occupasset, in partes Antiochiæ festinus secedit; & impetu potiùs quàm obsidione, *Gabelum*, *Laodiciam*, & quasdam alias prouincię munitiones expugnat. Terror quidem ipsi vrbi non paruus incutitur. Sed ciuiũ communi consilio Patriarcha & Princeps deditionem tyranno promittunt, si citiùs infra datum terminum sperati non venerunt adiutores. Mœror quidem inconsolabilis vniuersos turbasset Christicolas, si vrbs tam inclyta, quæ Christiani nominis inuentione lætatur; rursum Gentilibus cessisset immundis, quos longo & diro bellorum discrimine, nostri dudum expulêre victores. Cæterùm noua defensionis auxilia vnde venient? vel quando venient? vel quomodo venient? terrâ non patet accessus; mare

ab hostibus tenetur obsessū; Christian. naues à veniendo tēperātur, dū galeas Gent. quæ sedent in insidiis, incidisse formidāt. Verùm, *perire non potest, quod Dominus saluare disponit.* Ecce, optati veniūt; expectati accedūt: nā egregius Rex Siculorū *Wilelmus* primos terræ subsidiarios destinat, qui Comites duos, milites quingentos, galeas L. trāsmittit. Eius ergo beneficiū esse quis dubitat, quòd Antiochia retēta, quòd Tripolis defensa, quòd Tyrus seruata, qui harū vrbiū incolas à fame & gladio viribus suis securos cōseruat? *Margaritus* classi Regię regēdæ præerat, vir admodū strenuus, qui cū galeis præcurrēs, ausus piraticos reprimit; & prætēptatā veniendi fiduciā sequētes inuitat. Hic, insulas procul positas premens imperio; & tot casus æquoreos fato felici expertus, victoriis multis obtinuit, vt Rex maris, & à nōnullis, alter diceretur *Neptunus.* Iā *Tripolis* nauigātibus in prospectū occurrit: ciues eminus vela cōspiciūt: & cùm nūcii salutis adueniāt sinistra pręnūtiat *pessimus in dubiis augur, timor:* nec morâ muros coronāt, propugnacula cōscendunt, incerti tamē an deditionē offerāt, an pugnā pertentēt. At cùm propiùs in eminētiis puppiū, vexilla Crucis, & alia Christianę religionis insignia cōspicantur, clamor ingēs tollitur; consalutantiū voce resultant æquora; turbis occurrentiū littus impletur; & ineffabile gaudiū cunctos accēdit. Inter alios *Henricus de Dāziaco*, sed præ aliis famâ factorū insignis, maturū terræ præsidiū commodat: sicq; in breui manu multa & valida cōfluente, nostrorū maritima illæsa seruatur. Est castrū quod *Erathum* dicunt, vbi ciuitas olim, ciuitas *Petras* nomine, nūc verò metropolis, Sed loci antistes nomen antiquū retinet, & *Archiepiscopus Petracēsis* appellatur. Castrū illud in sinu Regni penitiore cōsistens, per Admiralios Soldani iādudū tenebatur obsessū. Locus quidē, *si sola recedat, expugnat q̄ tuta, fames,* ab omni securus insultu. Est & castrū, quod *Mōs Regalis* dicitur, quod ab vrbe iā dicta x x. leucarū interiectu distās, vlteriùs versus Ægyptū secedit. Huc & Admiralios suos, à principio rerū tyrannus trāsmiserat: vt diutinâ obsidione fames vinceret, quos loci munitio seruabat inuictos. Verùm nec erigūtur machinæ, nec tentatur insultus: ridiculū enim esset os in cœlū ponere; & ibi expugnādi habere fiduciā vbi nō impugnādi datur accessus. Cumq; in duos annos ferè pertraheretur obsidio, nostri egere cœperūt. Sed, *victor animus, aduersis nō frangitur; & ex vitæ periculo, virtutis periculū enitescit.* Quicquid autē triste vel durū apud *Saguntū* Hiberos, apud *Perusium* pertulisse Romanos, testis narrat antiquitas, nostrorū cōstātia sustinet, nec abhorret egestas eduliū, quod vsus & natura cōdemnāt: suas insuper affectiones, pietas abdicat; suas amor abiurat delicias: nā pater progeniē paruulā, filius parētes decrepitos, nuptā maritus proscribit; & eiecti cū lachrymis, hostibus exponūtur inualidi, vt alimētis residuis diutiùs militēt pugnaturi. Tandē fame cōfecti & semianimes, honestæ tamē deditionis pactū ineunt: nā & sibi recessus liberos, & domino suo *Enfrido* sc. *de Turone*, qui tenebatur captiuus, liberationē acquirūt: pari fato Magister Militię Tēpli *Gerardus de Ridesfordia*, quarūdā munitionū deditione absoluitur: sed & pater *Marchisi*, quodā Gentilium captiuorū concābio, liber abscedit. *Salahadinus* ita iā toto ferè Regno potitus, cùm cūcta sibi ad nutū succederēt, elatione fastuosâ lasciuiens, legē Mathomi magnificentiùs extulit, & eā religioni Christianæ præcellere, rerum gestarū probabat euentu. Cuius superbientis gloriā cùm se victor corā Christicolis insolētiùs iactitaret, fatuus quidā propter dicacitatē ipsi nō incognitus, DEO quidē inspirāte tali responso delusit: *DEVS fideliū pater, delinquentes Christicolas corripiendos & corrigendos iudicans, te ministrū, ô Princeps, in hos vsus assumpsit: sic carnalis pater, irâ nonnunquā accensus, baculum immundū è luto corripit, quo cùm filios excedētes pulsauerit, eundē rursus in sterquilinium, vnde assumptus erat, demergit.* Talia dum apud Palæstinam aguntur, *Archiepiscopus Tyri* naui conscensâ, tantæ cladis nūtium iam ad orbem Christianum detulerat: & terræ tam modicæ vulnus, terris omnibus intulit læsionem. Fama rerum ad aures Principum alapsa decurrit; & vniuersis fidelibus hæreditatē CHRISTI à Gentibus occupatā nuntians, quosdam ad lachrymas concitat, alios ad vindictā accendit. Primus omniū magnanimus *Pictauiæ Comes Ricardus*, ad vlciscēdā Crucis iniuriā, cruce insignitur; & omnes pręcedit facto, quos inuitat exēplo. Pater eius Rex Anglorū *Henricus*, iā vergebat in seniū: ipse tamē & patris canitiem, & regni ius sibi debitū & itineris tāti difficultates dissimulat; nec vllis occasionibus à cœpto declinat. Hāc viri cōstantiā Dominus remunerandā iudicās, quem primū aliorum omniū incentorē elegit, eū cæteris Principibus vel defunctis, vel reuersis, negotii sui executorē reseruauit. Post aliquātū tēpus, Rex Franc. *Philippus*, & Rex Angliæ *Henricus*, apud *Gizortiū* crucizāt: quos vtriusq; regni Principes, & innūeri tā ecclesiasticæ

quàm

quàm ſecularis militiæ viri, voto pariter & effectu ſequuntur. In tantum verò nouæ peregrinationis feruebat ſtudium, vt iam non eſſet quæſtio quis Cruce ſuſciperet, ſed quis nondum ſuſcepiſſet. Plerique colum & penſa ſibi mutuò tranſmittebant, innuentes occultiùs vt ad muliebres operas turpiter demigraret, quiſquis huius militiæ inueniretur immunis; ad tam inſigne certamen & nuptæ viros, & matres incitabant filios: quibus dolor vnicus erat propter ſexus ignauiã conproficiſci nõ poſſe. Hac militandi gloriâ vagante licentiùs, de clauſtris quàm plures migrabant ad caſtra; & abiectis cucullis loricas induti, iã verè CHRISTI milites, non armariis, ſed armis ſtudere gaudebant. Eccleſiarum verò prælati, inuicem virtutum ſobrietatem publicè indicebant, exhortãtes attentiùs, vt omnis & menſarum & veſtium nitore poſtpoſito, à luxu ſolito temperarent. Inſtitutum etiam communi cõſilio tam Principum quàm Præſulum fuit, quòd ad ſuſtentandos pauperes peregrinos, alii qui remanebant, rerum ſuarum *decimas* impenderent: ſed malitioſa multorum cupiditas, hinc occaſionem ſumpſit, vt graues & indebitas exactiones in ſubditos exercerent. His diebus Rex Siculorum *Wilelmus* in fata conceſſit: cuius obitus vniuerſo fideli populo tantò flebilior erat, quantò ipſe ad ſubſidiũ Terræ ſanctæ & propior & pronior exiſtebat. Decurſo tempore, Romanorum Imperator *Fridericus* ſacre peregrinationis aſſumit inſignia; & veri formam Peregrini, tam exteriore habitu quàm interiore depromit affectu. Vir tãtus, cuius imperium hinc mare Mediterraneum, hinc Borealis claudebat Oceanus, cuius gloria continuis creuit victoriis, cuius fidelitas non ſenſit offenſam, omnem blandientis ſeculi poſtponit illecebrã, & humilis pro CHRISTO accingitur pugnaturus. Eius ſtrenuitas, præſertim in annis algentibus, non minus ſtupenda quàm laudanda eſt: nam cùm ſenior eſſet, & filios haberet, quibus & ætas & virtus ad militandũ aptior videbatur; eos tamẽ tanquam inſufficientes reputãs, ipſe Chriſtianiſſimi negotiũ procurandum ſuſcepit: filiis autem inſtantibus, vt vel pro illo vel cum illo ſuſceptæ militiæ munus impleret, illum qui natu maior erat, regnantem reliquit; alium verò quem Ducem *Suauorum* fecerat, ſecum aſſumpſit. Et, quia Imperialis Maieſtas neminem citra defectionem impetit; ſed hoſtibus ſuis bella ſemper indicit: deſtinatur ab Imperatore ad *Salahadinum* nuntius, vt vel Chriſtianorum vniuerſitati, quã læſit, ſatisfaciat in plenum; vel *diffiduciatus*, ſe præparet ad congreſſum. Epiſtolam verò Soldani reſponſoriã libello noſtro inſerendam duximus. Nam ſuperba tyranni fiducia, quam ad reſiſtendum conceperat, ex ipſius tenore clareſcit. Eam quidem in ipſa ſimplicitate verborum in qua conſcripta fuerat, recitando proponimus, nihil penitùs immutantes.

Illi Regi ſincero amico, magnó; excelſo FREDERICO Regi Alemãniæ.

In nomine DEI miſerentis: per gratiam DEI vnius, potentis, exſuperantis, victoris, perhennis; cuius Regni non eſt finis. Grates ei agimus perhennes, cuius gratia eſt ſuper totum mundum: deprecamur eum vt infundat orationem ſuam ſuper Prophetas ſuos; & maximè ſuper inſtructorem noſtrum nuncium ſuum Mahumeth *Prophetam, quem miſit pro correctione rectæ legis; quam faciet apparere ſuper cunctas leges. Attamen notum facimus Regi ſincero, potenti, magno amico amicabili, Regi Alemanniæ, quòd quidam homo* Henricus *nomine, venit ad nos, dicens ſe nuntium veſtrũ eſſe; & detulit nobis quandam chartam, quam dixit eſſe veſtram. Nos legi fecimus chartam; & audiuimus eum viua voce loquentem; & verbis quæ ore dixit, verbis reſpondimus. Sed hoc eſt reſponſum chartæ. Quòd ſi computatis eos qui vobiſcum concordant veniendi ſuper nos, & nominatis eos, & dicitis:* Rex talis terræ, & Rex alterius terræ; & Comes talis, & Comes talis; & tales Archiepiſcopi, & Marchiones & milites. *At ſi nos vellemus enuntiare eos qui ſunt in noſtro ſeruitio; & qui ſunt intendentes noſtro præcepto, & prompti noſtro ſermoni; & qui dimicarent coram noſtris manibus, non poſſunt hoc in ſcriptis redigi. Et ſi Chriſtianorum computatis nomina, Saracenorum ſunt plura, & plura, abundãtiùs quàm Chriſtianorum. Et ſi inter nos & eos quos nominaſtis Chriſtianos mare eſt; inter Saracenos, qui non poſſunt æſtimari, non eſt mare; inter eos & nos; nec vllum impedimentum veniendi ad nos. Et nobiſcum habentur* Bedewini, *quos ſi opponeremus inimicis noſtris, ſufficerent; &* Turkemanni, *quos ſi effunderemus ſuper hoſtes noſtros, deſtruerent eos; & ruſtici noſtri qui dimicarent ſtrenuè, ſi iuberemus, contra gentes quæ venturæ ſunt ſuper terram noſtram, & ditarentur de eis, & exterminarent eas. At quomodo? Nos habemus nobiſcũ* Soldarios *bellicoſos, per quos terram apertam & acquiſitam, & expugnatos inimicos. Et hi & omnes Reges Paganiſſimi non tardabunt cùm eos ſubmonuerimus; nec morabuntur cùm eos vocauerimus. Et nos, cùm congre-*

gati fueritis, sicut carta vestra dicit; & ducetis, sicut nũtius vester narrat, obuiabimus vobis per potentiam DEI. Nec sufficit nobis terra ista quæ est in maritima: sed transibimus per voluntatem DEI, & obtinebimus terras vestras vniuersas, fortitudine DEI. Nam si veneritis, cum toto posse vestro venietis; & præsentes eritis cum omni gente vestra: & scimus, quòd in terra vestra nullus remanebit qui se defendere posit, nec terram tueri. Et quando Dominus victoriam nobis, suâ fortitudine, de vobis donauerit, nihil ampliùs erit quàm vt terras vestras liberè capiamus, fortitudine suâ & voluntate. Adunatio enim legis Christianorum bis venit super nos in Babylone: vnâ vice apud Damiatam, & alterâ apud Alexandriam, & erat in maritima terræ Ierusalem, & in manu Christianorum, & in terra Damasci, & in terra Saracenorum: in singulis castellis, singuli erant domini sibi proficientes. Nostis qualiter Christiani, vtraque vice redierunt, & ad qualem exitum venerunt. At hæ nostræ gentes, refertæ sunt cum regionibus suis: & Dominus adunauit nobis Regiones affluentiùs, & coadunauit eas longè lateq; in potestate nostra: & Babyloniam, cum pertinentiis suis; & terram Damasci, & maritimam Ierusalem, & terram Gesire, & castella sua; & terram Roasiæ, cum pertinentiis suis; & regionem Indiæ, cum pertinentiis suis: & per gratiam DEI, hoc totum in manibus nostris est: & residuum Regum Saracenorum, nostro est imperio. Nam si mandaremus excellentissimis Regibus Saracenorum, non retraherent se à nobis. Et si submoneremus Calephum de Baldac, quem DEVS saluet, veniendi ad nos, de sede excelsi imperii sui assurgeret: & veniret in auxilium excellentiæ nostræ. Et nos obtinuimus, per virtutem DEI & potentiam, Ierusalem, & terram eius: & remanent in manibus Christianorum tres ciuitates Tyrus, Tripolis & Antiochia; & de his non est aliud nisi vt occupentur. Attamen, si bellum vultis, & si DEVS voluerit, vt sit per voluntatem suam, quòd totam terram Christianorum acquiramus, obuiabimus per virtutem DEI, sicut scriptum est in litteris nostris. Verùm si nos de bono pacis requisieritis, mãdabitis procuratoribus istorum trium locorum prædictorum, vt nobis ea sine contradictione assignent: & vobis sanctã Crucem reddemus; & liberabimus omnes captiuos Christianos, qui sunt in tota terra nostra; & permittemus vobis ad Sepulchrum vnum sacerdotem; & reddemus Abbatias, quæ solebant esse in tempore Paganissimi, & bonum eis faciemus; & permittemus venire peregrinos, in tota vita nostra, & habebimus vobiscum pacem. Quod si carta quæ ad nos venit, per manum Henrici, nominatim sit carta Regis, scripsimus cartam istam pro responso: & DEVS erigat nos ad consilium suum suâ voluntate. Carta hæc scripta fuit anno aduentus Prophetæ nostri Mahumeth DLXXXIIII. Gratia DEI solius. Et DEVS saluet Prophetam nostrum Mahumeth, & suam progeniem: & saluet saluationem Saluatoris Domini excelsi Regis victoriosi, adunatoris veridici verbi, comptoris vexilli veritatis, correctoris orbis & legis, Soldani Saracenorum & Paganorum, seruitoris duarum sanctarum domorum, & sanctæ domus Ierusalem, patris victorum, Ioseph filii Iob, suscitatoris progeniei Mirmuraeni. Hanc superbi & infidelis tyranni epistolam, cum nugis suis, magnificus Imperator contemnens, dignas Principe iras cõcipit, & ad bella totis viribus exardescit. Eum totius Imperii sequuntur magnates; & apud Maguntiam, vbi ex edicto Imperiali conuenerant, vnà omnes & vnanimiter omnes in

Psal.117,22. votum tam eximiæ Peregrinationis proclamant: A Domino factum est istud, qui spi-
Ioh.3,8. rat vbi vult; & corda omnium inclinat quò vult: nam Principes tanti non inanis gloriæ appetitu illecti, nec inducti pretio, nec precibus exciti; sed solo supernæ retributionis desiderio, per Dominum, & propter Dominum ad militiam accinguntur. Prouiderat quidẽ cœlestis altitudo consilii, vt & ipsi sponte vocati, obsequium DEO gratum dependerent; & Imperialis magnificentia comitatus condignos haberet. Sic ergo incentore Spiritu, vndique confluunt: & qui tot gentes, tot Principes sub vno imperante conspiceret, antiquam Romanæ potestatis gloriam nõ crederet defluxisse. In hoc CHRISTI exercitu, erãt Pontifices, Duces, Comites, Marchiones, & Principes alii quãplurimi: quos si nominibus & locis distingueremus, incurreret pariter & scriptor molestiã, & lector tædiũ, & tenor breuitatis ostensam. Decretũ sanè prudenti fuit cõsilio, quòd hoc iter nullus arriperet, cuius facultas ad viatici annui nõ sufficiebat impẽsas. Vehicula verò quãplura, propter itinerarios ægrotãtes constructa fuerãt: ne vel sano infirmus moras necteret, vel languentiũ turba obiter destituta periret. Dudum quidẽ in discussionem venerat, an mari an terrâ potiùs tãta belli moles incederet. Sed quãtalibet nauiũ multitudo tot millibus trãsuehẽdis min⁹ sufficere videbatur. Imperator itaq; opus propositũ instãter accelerãs, per Vngariam iter instituit; & qui Regum vltimus peregrinandi votũ emiserat, primus

mus ad soluendum festinat. Rex Vngarorum, *Bela* nomine, in occursum Cæsaris lætus procedit: vir quidem multiplici naturæ dote cōditus, staturâ productior, vultu insigni, cui & si cætera non suppeterent, sola imperiosi vultus elegantia Regno dignissima censeretur. Hic exercitum CHRISTI hospitaliter recipit, ouanter occurrit, benignè prosequitur; & operum exhibitione, deuotionis feruorem testatur. Indigenæ verò quamplurimi, eximio calentes exemplo, vident aciem sanctam, & commilitare gestiunt; attendunt certantium præmia, & labores non metuunt; simulque & volunt, & vouent, & sequuntur, vt iam liquidè constet, quòd *tarda molimina Spiritus Sancti gratia non nouit.* Danubio transito, cùm ad vlteriores *Bulgariæ* fauces deuentum esset, *Huini*, & *Alani*, *Bulgares* & *Pincennates* in populum Domini subitò ex insidiis irruunt, quos ad facinus inaccessibilis locorum asperitas fidentiùs incitabat. Egressus ille a Bulgaria in *Macedoniam*, eminentibus hinc inde armatur scopulis, dumosis obstruitur sentibus, angustis & anfractuosis semitis implicatur: sed & quibusdam artificiis, natiua munitio maior consurgit. Has locorum angustias præmemoratæ gentes occupauerant, quas nequissimus Constantinopolis Imperator *Isaakius* ad hæc præmiserat, vt venturum exercitum vel opprimerent vel impedirent. Vtraque tamen, & hostium & viarum molestiam milites nostri potenter exsuperant: sicque transcursis Macedonum campis, *Philippopolim* perueniunt; quæ ciuitas cùm ante *Pulpudeba* diceretur, de nomine Romani Imperatoris *Philippi* nomen insumpsit; qui primus omnium Imperatorum Christianus effectus, Imperialem gloriam Christianæ professionis titulo insigniuit. Hanc vrbem audito Latinorum aduentu, Græci deseruerant, *trepidantes vbi non erat timor:* Psal. 52, 6. quibus hæc vna timoris causa extitit, quos non amabant, timebant: non enim aliena rapere venerant, qui propriis abundabant; nec arma sumpserant aduersus fideles, qui gentis incredulæ persequebantur errores. Antiquum illud & inexorabile odium, quod contra *Latinos Graii* dudum conceperant, tenax successio temporum transfundit in posteros. Sed si odiorum fomes & ratio quæritur: nō esset viciū, si non ratione careret. Hoc tamen pro causa constanter inducere possumus, quod cùm Latini scientiâ pariter & armis floreant, illi se prorsus inscios & imbelles conspiciunt; & hinc odii sumpto fomite, alienis bonis inuidi contabescunt. Gens perfida, generatio nequam, & omnino degenerans: quæ quantò illustrior extitit, tantò vilescit insigniùs, cùm aurum in scoriam transierit, granum in paleas, puritas in fæcem, gloria in confusionem. Multa Graii veteres & armis aggressi, & studiis assecuti: sed omnis ille virtutum feruor restrixit in posteris, & in orbem Latinum migrauit: vt qui ante fontes, nunc riuuli, vel potiùs aluei arentes & exhausti. Virtutum siquidem successor nullus, scelerum omnes: nam *Sinonis* figmenta, *Vlixis* fallaciam, *Atrei* atrocitatem retinent. Quòd si Græci militia quæritur; arte, non armis dimicat: si fides; amicus obest, inimicus obesse non potest. Gens ista, cùm in locis supradictis nostrorum transitum impedire non posset, quod potuit fecit. Indigenæ cuncti, ad montana contendunt, venalium solatia subtrahunt; lares vacuos, omni amotâ suppellectile, venturis relinquunt. Imperator quidem *episcopum Monasteriensem*, cum aliis quibusdam Principibus, sub obtentu pacis Constantinopolim iam ante transmiserat: quos nequissimus & crudelis tyrannus retrusit in carcerem; nec pacem legati violare abhorruit, quam & apud Barbaros sancit antiquitas, consuetudo approbat, honestas commendat. Postmodum verò, metu potiùs quam iuris intuitu ductus, legatos absoluit: nam vrbis Regiæ timebat excidium, si nostrorum citiùs non placasset offensam. Dignum sanè quòd vrbs illa solotenus euersa procumberet: nam, si famæ creditur, nouis polluebatur *Mahumeriis*, quos perfidus Imperator indulserat fieri, vt fœdus quod Turcorum coniuratus inierat, obligatiuus confirmaret. Iam æstas decoctior in autumnum inclinata vergebat: & Libræ signum quâdam æqualitate temporum; diem noctemque librabat. Imperator Romanorum magnificus, hyemandi gratiâ *Adrianopolim* tendit: quam vacuam, & ab incolis desertam ingressus, ibidem statiuam faciens, aptum mouendi castra tempus expectat. *Dux Suauiæ*, filius Imperatoris, timens ne otia luxum, luxus ignauiam pareret, sub ipso torpore hyberno exercitum exercēdum statuit; & castrum quoddam, quod non longè ab vrbe prædicta distabat, expugnare contendit. Illuc Græci confluxerant, vt inde si quas possent Latinis molirentur insidias, loci munitione cōfisi,

sed confusi: nam celeri victoriâ domiti, victi, vincti & capti tenentur. His auditis, Bizantinus Princeps animo peiora veretur; & totius Imperii timens excidium, festinos ad Imperatorem nuntios destinat: qui pacis obsides, forum venalium, naues transuectorias transituris promittant. Imperator, licet suorum plurimi pacem quamcunque cum tyranno pacisci molestum haberent, maluit tamen fœdus inire oblatum, quàm differre propositum. Et iam instante Paschâ, mare illud strictum transuehit, quod *Brachium sancti Georgii* vsitato vocabulo nuncupatur. Hoc mare, licet spatio angustiore contractum, non humili tamen gloriâ insignitur, quòd vrbē tantam præterfluit; & orbis gemini discrimen faciens, tam Asiam quàm Europam delambit. *Soldanus Iconii*, vir subdolus & sanguinem Christianum sitiens, quodam fraudis prætextu, cum nostris amicitiam simulat: vt malignum animi virus occultans, eos, si possit, incautos disperdat. Nunciis sanè ad Cæsarem, cùm adhuc in Græcia degeret, non semel transmissis, morantem sollicitauerat vt veniret: Græcos & Græcorum Principem de dolo accusans: se Christianis deuotum & fidelem pollicitus, qui sua & suos venturis exponeret; & tam forum venalium, quàm inoffensos transitus, omnibus exhiberet. Cæsar verò plus æquo credulus, qui tales æstimabat alios qualem se ipse nouerat, vniuersis comminando edixit, ne fines Turcorum ingressi, quicquam raperent; sed pacem quam pacti erant, studiosiùs obseruarent. Sic ergo contigit vt prædam maximam, quam in ipsis Regni ianuis Soldanus ex industria dimiserat, nostri prætermeantes relinquerent omnino intactam. Heu, mens hominum venturi nescia! nam si famem futuram, iter asperum, tyranni prænossent insidias, casus quidem obtulerat vnde sibi prouidisse poterant, quibus tantum & tam proximum imminebat discrimen. Cæterùm, non vsq; adeò verbis infidi Principis gens nostra fidem habuit, vt ex nimiæ securitatis neglectu, dissoluta incederet & inermis. *Parthiam* igitur ingressuri arma omnes arripiunt, quorum numerus tria militum millia; reliquorum verò circiter octoginta millia continebat. Erant autem Antistites septem, Archipræsul vnus, Duces duo, Comites XIX. tres verò Marchiones: & hæc acies tam insignis, nec primam similem visa est, nec habere sequentem. At ne molem tantam confusi ordinis turbaret seditio, in partem trinam, totus secessit exercitus; prima *Duci Suauiæ*, postrema *Imperatori*, media summariis & sarcinarum custodiæ deputata. Procedit acies ad delitias intuentium prudenter digesta: nam nec simul, nec sparsim; sed per turmas incedunt; & cùm plures sint qui partibus imperent, vnus tamen vniuersitatem moderatur. Hoc in castris optimum, in bellis præcipuum: sicut enim *sine duce perit exercitus, vbi nullus præminet; sic plerunque inefficax est, vbi multi præsunt, qui de pari contendunt.* Fœlix Imperium! fœlix Germaniæ sinus! quæ tanto germine, tot fœcunda populis, tot CHRISTO strenuos peperit bellatores; sibi ad gloriam, hostibus ad ruinam. Nostri cùm iam Turcorum fines ingressi essent, per dies aliquot nihil infestum sentiunt: quos Soldanus ex industria vsque ad interiora Regni inoffensos transire voluit, donec ciborum defectus, & occurrens viarum asperitas, aptiorem nocendi copiam commodarent. Nefarius ille proditor prærupta montium, dumosa nemorum, fluminum inuia occupauerat; & fœdus quod pepigit affectuosiùs seruans, sagittas & saxa transituris opponit. Hoc forum venalium, hi meatus pacifici; sic fides habenda Gentilibus, qui semper in hoste virtutem & dolum æqualiter metiuntur. Porro, Marte propinquo congredi, & manum conferre summopere vitant; & eminus tela coniiciunt: quibus non minor gloria fugere, quàm fugare. Vtramq; verò extremitatem agminis, nunc postremos, nunc primos acriùs impetunt: vt si qua fortè locorum angustia disiungat exercitũ, in partem alterutram faciant irruptionem. Noctes, & insomnes & irrequietæ ducuntur: nam terrificus clamor castra circumsonat. Missilium imber transfigit tentoria; plerique interimuntur sopiti: & hostis tam assiduus imminet, quòd per sex hebdomadas in armis cibum, in armis somnum rapientes, loricas non tollunt. Fames insuper tanta, & sitis tam aspera inualescit, quòd equis casu belli occisis, hoc in solatium, & pro summis ducunt deliciis, equorum carnibus vesci, & sanguinem bibere: sicq; quodam *egestatis ingenio*, vectores suos in vsus alienos assument. Erat locus quem rupes arduæ, consensus asperi, semitæ strictiores, difficilem ad permeãdum reddebant, quà cùm prior pars agminis, filio Imperatoris ductante, transisset, in postremam subitò, Turci vndique ex insidiis irruunt; & de victoria certi, lanceis & ensibus,

ensibus,bello propiore, contendunt. Rumor ad aures Ducis dirus allabitur; nec morâ,præceps quò venerat redit; difficultates quas exsuperasse gaudebat incunctanter relegit, *Ira non attendit periculum.* equi quâ ire non poterant,coguntur ad cursum.Dumque huc & illuc patrem quærens,patrem vociferans, anxius & incautus discurrit icti saxi eliditur galea, excutiuntur dentes: ipse tamen immobilis permanet & indeiectus:fœlix illa progenies! quæ vt patrem liberet,sui prodiga, se periculis obiicit. Sed in solatium inflicti vulneris, æternum insigne retinet:nam quotiens labra secedunt, victoriæ gloriam os nudum testatur. Tandem per multos & graues insultus,peruenit *Yconium*, vbi nequam ille proditor, se intra vrbis munita concluserat: nostri autem non longè figunt tentoria, ignari prorsus quid dies crastina minetur infestum. Nocte ipsâ,cùm iam *Pentecostes* solemnitas fermè fuisset exacta, imber tantus & tam vehemens irruit, vt illa procellæ violentia intra septa castrorum nihilominus desæuiret. Manè facto, consumptis nubibus, aër illuxit purior: & ecce,subitò cum tubis & tympanis & clangore horisono Turcorum exercitus circumquaque diffusus imminet, quantus nec ante visus, nec credebatur videndus; quòd sicubi ter centena vel plura legantur fuisse millia, æstimari poterant, numerari non poterant. Hanc omnem multitudinem filius Soldani, *Melkinus* nomine, in arma exciuerat: volens palmæ titulum socero suo *Salahadino* præripere, tam de victoria certus, quàm de suorum numero & virtute confisus. Soldanus interim cuiusdam turris suprema conscendens, in specula residet, vnde in subiectis aruorum spatiis,acies bellaturas conspiciat: sperans adimplendum in proximo quod animus promissor futurum dictabat. *Imperator*, cùm plerosque suorum ob insolitam hostium multitudinem trepidantes attenderet, magnanimi Principis fiduciam exerit;& erectis ad cœlum manibus,in conspectu omnium grates agit Domino, quòd ineuitabilis pugnæ iam instet necessitas, quam fuga hostium huc vsque suspendit. Hac voce,ingens ardor cunctis incutitur, qui faciem Cæsaris contemplantes lætissimâ, à sene iuuenes,à fragili fortes,ab vno vniuersi, virtutis suscipiunt incentiuum. *Quis DEVS magnus,sicut DEVS noster?* Omnis illa multitudo tam Psal. 76, 14.
certa vincendi, vt vincula potiùs quàm enses stringeret, in momento succumbit; simulque & vrbs ipsa capta tenetur, & exterior hostis prosternitur: vtrinque strages, vbique cædes, vndique cæsorum acerui: fugam densitas impedit; numerositas vnde gloriabantur offendit. Iam propè res agitur, certatur cominus, confringuntur arcus,sagittæ non euolant, vix locus est gladiis: sic omnia turbat turba; nostrisque procedit ad gloriam quod hostes disposuerunt ad ruinam: fugax bellum, quod hactenus inter vepres, & rupium fauces hæserat, iam spatio liberiore conseritur.Christicolæ iram satiant,quæ totiens frustra exarserat: Turci experiuntur inuiti,quid possint cominus quos eminus prouocabant. Hanc insignem victoriam, fidelibus suis non indignè virtus Diuina contribuit: erat enim in castris castitas, in armis disciplina;in omnibus,& præ omnibus timor Domini; apud omnes amor proximi, qui sic erant affectione fraternâ vnanimes, sicut periculorum exstitêre consortes. *Soldanus*,vrbe captâ, cùm vnicam munitionem quò se contulerat,restare cerneret,festinus ad Cæsarem dirigit, culpam omnem refundens in filium; se prorsus innocuum asserens, aurum quantum petat, pollicitus, fœderis obsides quot & quos iubeat præstiturus. Cæsar, heu nimium facilis! quod offertur suscipit; quod postulat indulget: minus quidem in hoc facto laudandus, dum *virum* Psal. 5, 7.
sanguinum & dolosum, penè captum absoluit, quem honestiùs erat perdere, quàm tantum Christiani nominis hostem illæsum seruare. Datis obsidibus & fœderis pactione firmatâ, necdum maligni proditoris quiescit impietas: nam Christicolas cùm iam remotiùs ab Yconio iter agerent, nunc ex insidiis, nunc palam lacessit. Obsides quidnam hoc esset interrogati, vtile sibi confingunt mendacium; asserunt enim *Turcos syluestres* esse, qui nullius imperio subiacent, sedibus vagantur incertis, nihil habentes proprium, aliena semper vel rapinâ vel furto insectantur. Parciùs tamen instant, non immemores suorum occubuisse quamplurimos: nam sicut modestus æstimator asseruit, superioribus bellis XXII. Turcorum millia gladius occisor consumpsit. Iam victor exercitus *Armeniæ* fines ingreditur: lætantur omnes, quòd hostile emensi regnum, securi fidelium aruis insiderit. Sed heu! terra occurrit funestior, quæ cunctorum lætitiam &

Psal.63,7. lumen extinguit. *Accedat homo ad cor altum*; & inuestiget, si possit, consilia Domini, cuius iudicia abyssus multa. Occurrit nonnunquam vnde stupeat, vnde turbetur; ita tamen, quòd in omnibus auctorem omnium nouerit commendandum. Erat locus in sinu Armeniæ, quem hinc montes ardui, hinc *Selefii flumen* præterfluens coartabat: quà dum summarii & sarcinæ transeunt, victoriosus *Imperator* subsistit. Vir quidem inclytus, cuius statura mediocriter eminens, crines rutili, barba rubens, vtrinque interfusa canicies, supercilia prominent, ignescunt oculi, gena breuior in amplum extenditur, pectus & humeri diffunduntur: sed & cætera corporis descriptio in virum consurgit. In illo vtique quod de *Socrate* legitur, insigne quiddam ac stupendum enituit: nam constantiam animi exprimebat vultus, semper idem & immobilis permanens, nec dolore obscurior, nec irâ contractus, nec lætitiâ dissolutus. In tantum verò natiuum *Alemanniæ* venerabatur eloquium, vt quanquam alterius linguæ non inscius esset; aliarum tamen gentium Missis, non nisi per interpretem loqueretur. Vir tantus, cùm propter præeuntes summarios diutius substitisset, tandem mora in tædium vertitur; & iter anticipare cupiens, flumen proximum transmeare disponit, vt illud à parte summariorũ anteriore remensus, ad viæ redeat libertatem. O mare! ô terra! ô cœlum! Ille Romani moderator Imperii, semper Augustus, per quem Romæ veteris refloruit gloria, reuixit honos, potestas excreuit, heu! aquis deperit interceptus; & licet vndique subsidium collaterales festinet, vitæ tamen senilis igniculum mors præceps & matura extinguit. At si libido natandi sicut plerique asserunt, mortis causam intulisse dicatur; ipsius viri grauitas in contrarium disputat; nec fidem meretur, quod tantorum salutem, natator inualidus, vndis fallacibus commisisset. Cõscientiâ teste, mors, minus quàm modus mortis sollicitat; sed hoc vobis in solatium venit, quod scriptum legitur: *Iustus quacunque*
Sap.4,7. 2.Sam.1,21. *morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Quo, si montes *Gelboe*, cæsis Israël fortibus, rorisque pluuiæ beneficio meruêre priuari, quid huic fluuio tam funesto imprecemur condignum, qui præcipuam totius Christianismi columnam subuertit. Fuêre qui dicerent locum ipsum fataliter ab antiquo damnatum; & silicem proximam hos apices dudum seruasse inscriptos: *hîc hominum maximus peribit.* Rumor ad aures excitus, lamentabili fragore perlatus, omnes concutit. Quod si veterum annales inquirimus; quid historiæ tradant, quid fabulæ confingant, de luctu matrum, nuptarum gemitu, quorumcunque planctibus, dolor iste, *exemploq́; carens, & nulli cognitus æuo*, cunctorum lachrymas & lamenta transcendit. Erant quamplures Imperatoris domestici, erant consanguinei, erat & filius; sed inter complangentium turmas discerni nõ poterant: vbi pariter vniuersi, & singuli, patrem ac Dominum amisisse lugebant. Hoc tamen omnibus in solatium accedit, & inde cuncti Diuinæ cõgratulantur prouidentiæ, quod infra terminos infidelium diem non clausit extremum. Expletis exequiis, locum quàm citius pestiferum deserunt; & corpus Cæsaris *Antiochiam* deferendum magnificentia Regali exornant. Ibi autem permultam excoctionem ossibus à carne seiunctis, caro quidem in Apostolicæ sedis Ecclesia conquiescit: ossa verò Tyrum per mare ducuntur, Ierosolymam transferenda. Dignum quidem & ordinante Domino mirificè procuratum, vt qui pro CHRISTO decertauit insignius, præcipuas Christianæ religionis Ecclesias, vtriusque miles, vtrique diuisus, incoleret; & eam, quam Domini sepultura præminentius extulit; & illam, quam Principis Apostolorum cathedra insigniuit. Cæterùm *Antiochiam* peruenientes Christicolæ, post multa & longa ieiunia, cibis edaciùs indulgentes, repletione subita suffocantur: sicque quos nec hostis nec fames vicerat, pax dira perimit, satietas perniciosa extinguit. Hoc itaque tam turpi facto cùm exercitus tanti pars amplior interisset, reliqui rediêre quamplurimi; pars modica, quam repatriare puduit, sub filio Imperatoris militat, cui Princeps Antiochiæ vrbem totam ac munitiones vniuersas contradit. Maioris enim obtentu præsidii, vrbem Duci vltroneus iudicat committendam, vt eius fines vir strenuus contra crebros hostium tueatur insultus. Interea CHRISTI milites, quos in Terræ Sanctæ subsidium classis transuexerat, *Accon* premebat obsessam; Vt pleniùs texatur obsidionis series, altiùs ordiemur. Rex Ierosolimorum *Guido*, cùm apud Damascum per annum ferè tentus fuisset in vinculis, *Salahadinus* illum sub districta pactione absoluit, vt abiurato Regno, mare quàm citiùs exul transiret. Hanc iurisiurandi fidem clerus Regni cassandam

dam deliberat: tum, quia *metu facta, irritari merentur*; tum, vt venturæ fidelium acies caput inueniant & ductorem. Dignum sanè quòd ars artem deluderet, quòd tyranni perfidia suo fraudaretur exemplo: nam promissor lubricus, parem promittentis leuitatem inuitat. Perfidus ille, pacti prioris fines & fidem transgressus, à Rege captiuo iniuriis multis extorserat, vt præstito sacramento, libertati redditus exul abiret. Dira libertas, quæ importat exilium; dura liberatio, quæ regnum abiurat. Sed ordinante Domino, dissipatum est consilium Belial: nam & retinendi Regni fiducia tyranno excutitur; & Rex à promissionis excessu, cleri iudicio excusatur. Venerant autem iniuriæ Crucis vltores eximii; venerant athletæ insignes, quos ad consolationem tuam, Ierusalem, feruor vndique deuotus exciuit. Ecce iam orbis tibi vniuersus militat, vt adimpletum constet, quod per *Ysayam* Prophetam dicitur: *Ab Aquilone adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te. Dicam Aquiloni, da; & Austro, noli prohibere.* *Isaia 43, 6.* Sic ergo cùm plurimi *Tripolim* ad Regem confluxissent; bellator cunctis incaluit animus, vt non solùm tueri retenta, sed & recuperare perdita decertarent. Porro dum apud Tripolim moram facerent, dies non exegêre ignauos: nam crebris excursibus hostes vicinos aggressi, nunc trecentos, nunc plures manu victrice fuderunt. At inter cæteros frater Regis qui nuper appulerat, *Galfridus* nomine, singularis enituit: qui sic virtute fulgebat præcipuus, sicut dolore domestico acriùs exarserat, in hostem accensus. Alios enim cùm dolor vnus ad bellum impleret, hunc pariter & totius Christianissimi causa communis, & fraternæ iniuriæ vltio priuata mouebat. Post multum collecto exercitu Rex *Tyrum* procedit: sed ingredi volens, à *Marchiso* non admittitur; cui tamen ciuitas eo tenore commissa fuerat, vt Regi & Regni hæredibus redderetur. Nec hac contentus iniuriâ, periurum conuicio cumulat: nã quotiens vel Regis nuntii, vel peregrini quicunque, ingredi tentant, tractantur duriùs; & sunt ei Christicolæ, tanquam Ethnici & Publicani. *Pisani* verò, qui partem vrbis nõ modicam possidebant, in consensum perfidiæ pertrahi nequeunt; sed pro iure regio, commendabili seditione decertant. Eos *Marchio* contumeliis multis, & Marte intestino lacessit: at pro tempore cessuri consultiùs, ab vrbe ad exercitum cũ aliis plerisq; recedunt. Exercitus extra in aprico consederat: Sed nec vllis, etiam propter victualium coemptionem, ingrediendi exhibetur facultas; & omnes experiuntur hostem quem sperauerant adiutorẽ. Hæc inter, morbus quidã familiaris & solitus Marchiso incutitur: at quia, consueto asperior, tunc casu irruerat, potionem pestiferam hausisse coniectat. Triste igitur in medicos, potionũ artifices, exit edictũ; & iniquâ suspicione perimuntur innocui, quorum professio non mortis discrimen ingerit, sed morbi salutẽ promittit. Rex, quanquam ad vrbẽ impugnandã suggestione plurium incitetur, propriã tamen iniuriam prudenter dissimulat; & cum exercitu, quo potest, & quãto potest, *Accon* obsessurus festinat. Erant milites septingenti & alii plures ex omni natione Christiana collecti: sed si totam simul aciem æstimare velimus, non prorsus ad nouem millia robur numeratũ excreuit. Exeunte Augusto die sancti Augustini, grauis illa & longa cepit obsidio: quæ & per duos annos producta, & duobus annis ab vrbe capta elapsis, animosiùs inchoata. Turci eminus de murorum propugnaculis, venientes conspiciunt, incerti qui veniant, vel quid veniant. Sed re cognitã aduentum nõ metuunt, causam irrident. *Pisani*, quibus via maris eò leuior quò breuior videbatur, *Accon* nauigio seriatim petentes, littus audacter occupant; maritimæ immobiliter insidẽt, obsidionem maris & tam constanter quàm strenuè ordiuntur. Rex verò cum exercitu reliquo, montem proximum quem vulgo *Turonem* dicunt, tentoriis figendis eligit: vnde loci beneficio & maris & terræ speculetur accessus. Mõs iste, à parte vrbis Orientali consurgit editior; & in circuitu oculo spatiante liberiùs, longè lateq; prospectum in plana diffundit. Cæterùm, Christicolæ die tertiã postquã venerant, mox vrbem impetunt; longum enim vel petrarium iactus, vel alios expectare paratus; at clypeo defensore contenti, scalas applicant ad conscensum. Dies illa, tot dierum opus & operam fœlici clausisset compendio; si antiqui hostis inuidia & mendax nuntius, negotium penè completum non perdidissent. Nuntiato namque Salahadini aduentu, nostri quàm citiùs ad castrum redeunt; sed paucos præcursores, intuitu præreptam sibi victoriam, indignantur magis quàm conqueruntur: pauci quidem venerant, at innumeros adesse, terror edixerat: non enim præter

solitum euenit, quòd maiora semper formido metitur. *Soldanus* eo tempore castrũ, quod *Bellumforte* dicunt, obsidione cingebat; at is, quæ geruntur auditis, cum exercitu plurimo Accon festinus accedit. Nostri ad congressum impares, sed inter fines præscriptos continent: Turci vndique instant; nunc luce nunc noctis silentio bellum inferunt; crebros & in montem tentant excursus: & qui venerant obsessuri, tenentur obsessi. (Luc.1,78.) In hoc itaque articulo positos, visitauit *Oriens ex alto*: nam ecce, quinquaginta naues, quas vulgo *Coggas* dicunt, cum XII. millibus armatorum tantò gratiùs veniunt, quantò nostris auxilium in arto maiore dependunt. Gratum venit quod per vota suscipitur; gratius quod præter spem offertur; gratissimum, quod in vltima necessitate subuenit: plerunque tamen, ingenti desiderio fides suspenditur; „ & vix credimus, quod nimium affectamus. Nostri, de supercilio montis venientes vident; & tam læta sperare non audent. Quin & ipsi qui veniunt, castra quæ spectãt habent suspecta. Sed propiùs Christianæ professionis prospectis insignibus, clamor hinc inde tollitur; læta pietas in lachrymas effluit; vndique concursus, & fluctibus insiliunt obuiam processuri. Fœlix illa classis, quæ à Boreali peregrinans Oceano, & iter intentatum aggressa tot tractus maris, tot terræ ambitus, tot pericula victrix permeat; & ab Europa, per Affricæ districta transiens, Asiæ laboranti succurrit. Hãc classem *Dani* moderantur, & *Frisones*: quos ab Aquilone progressos, rigor natiuus exasperat; & ad bellum aptat triplex commoditas; artus proceri, mens indomita, & fidei feruor deuotus. Hos à portu patrio in altum migrantes, aura committatur benignior; & in delitias nauigantium, tam fluctus quàm venti mitescunt: sicq; miserator Dominus, athletas suos per tot discrimina incolumes & inoffensos, perducit. Terrarum verò, quas prænauigant, incolæ, visâ classe, quamplures mouentur; & nauibus instanter conscensis, *Angli* pariter & *Flandrigenæ*, festini sequuntur. Nec prætereundum silentio, quod à prætereuntibus insigniter gestum: nam vrbẽ quandam in maritima Hispaniæ, quæ *Siluia* dicitur, audacter impetunt, citiùs expugnãt; cæsisque Gentilibus incolis, & vrbe Christianis traditâ, ibidem etiam ordinato antistite, victores procedunt. *Accon* igitur venientes, in loco qui vrbem & *Turonem* interiacet, castra metantur; & vires indomitas, in perniciem hostis, assiduo magis quàm frequenti conflictu, exercent. Eos siquidem virtus prodiga, & vitæ contemptor impetus, tot & toties subeundis obiecère periculis, quod post multùm vrbe captâ, vix viri centum de XII. millibus superstites extitère. Nocte posterâ postquam *Frisones* & *Dani* appulerant, *Iacobus de Auennis* littus optatum contigit. Vir trinâ profectione præditus, in consiliis *Hector*, in armis *Achilles*, in fide *Attilio Regulo* præferendus. Hic ex aduerso turris, quam *Maledictam* nominant, figit tentoria; & paulò vlteriùs *Templarii* tendunt: at vrbis pars amplior nondum obsessa, in liberos hosti meatus patescit. Nostri quid agant solliciti, hanc introeundi & exeundi licentiam molestè sustinent; sed murorum protractior ambitus, & exercitus rarior obsidionẽ continuam non admittunt. Coniectis igitur vicissim per turmas copiis, vrbis aditus armati obseruant; & sic per dies aliquot consuetam meandi copiã obstruunt transituris. Turci verò, tam de vrbe quàm de castris egressi, collatis hinc inde viribus, nostros impugnant, & præualent: nam facilè acies intercisa perrumpitur; & citiùs robur dispersum succumbit. *Hospitalarii* eâ die in custodia stabant, quos *Militia Templi* cedentes, excipit; & hostem acriùs vrgentem à castrorum irruptione compescit. Porrò diebus singulis fidelis augetur exercitus; & nauium multitudo confluens, terrore non modico Gentilem percellit. *Salahadinus* autem, figmento quodam, metus conceptus attenuat: asserens Christicolas, noctu naues educere; & easdem rursus, tanquam recentes adueniant, ad ostentationem virium luce reuerti. Ipse tamẽ, veri non inscius, robur nostrum in dies crescere acriùs dolet; sed nubem animi supercilio sublimi dissimulans, frontem serenam & nihil timentem prætendit. Sanè de Regno Francorum iam plurimi venerant: & inter alios, *Episcopus Beluacensis*, vir armis potiùs quàm armariis deditus, qui gloriatur in militia; & *Turpino* par esse contenderet, si Carolum inueniret. Est quædam pars Franciæ, quæ *Campania* dicitur: & cùm regio tota studiis armorum floreat, hæc quodam militię priuilegio singulariùs excellit & præcellit. Hinc Martia pubes potenter egressa, vires, quas in tyrociniis exercitauerat, in hostẽ audentiùs exerit; & imaginariâ bellorũ prolusione propositâ, pugnaces animos ad verum Martem intendit. Adeò quidem, tam Angli, quam

quàm Franci, conceptæ deuotionis calore ducuntur, quòd Regibus suis non expectatis, Regi Regum obsequium præstituri præcurrunt. De Germania quoque, vir quidam illustris & potens accedit, quem linguâ Theutonicâ *Landegrauum* dicunt; quod iuxta rationem nominis *terræ Comes*, quasi per excellẽtiam dictum, sonare videtur. Hic Marchionem à Rege *Guidone* dissentientem *Accon* venire persuadet, cùm priùs propter dissidiũ accedere detrectasset. Scimus historiæ legem interdum deposcere vt nomina principum, qui negotiis gerendis assistunt, singulatim scripto mandentur: quod ipsi etiam quodã pruritu gloriẹ nonnunquam affectant: è contrà solet auribus teneris hac in parte semper tractatus videri lõgior; & ituras in tædium voces, delicatus auditor minus acceptat. Nos ergo in enumerandis principibus castigatiùs occupabimur. Sed cùm ipsa rerum gestarum series occasionem obtulerit, de singulis, quis quid egerit insigne, dicemus. Sanè, adaucto fideliũ numero, cùm iam exercitus amplior ad opus arduum aggrediendum sufficeret, placuit omnibus vt vicina Gentilium castra peruaderent, & impugnarent. Mons quidam *Turoni*, quem suprà descripsimus, obiectus eminet: hîc hostis papiliones fixerat; & ingens camporum interiecta planicies, aream bellis accommodam latiùs explicabat. Huc acies è castris in plana descendit; & ibidem in ordines distributa per turmas digeritur, ita quidem quòd leuior armatura cum arcubus & balistis præcedit; subsequitur belli robur præcipuum, equis, armis, & variis effulgens insignibus. Ignem verò animi, facies & gestus indicant: fidelibus ad votum, hostibus ad terrorem. Fuit qui acie perspectâ ex nimia voluptate luxurians, dixisse præsumeret: *Quæ potentia prævalebit? quæ multitudo resistet? Dominus nec nobis nec aduersariis adiutor veniat; victoria in nostra virtute consistit.* Vox certè pessima, & omnino damnabilis, quæ in homine, non in numine belli euentum constituit, cùm sine DEO nil possit homo: quod quidem experimento flebili, rerum exitus declarauit. Stabant Turci pro castrorum defensione vnanimes; & cùm nostri propiùs accessissent laxato peditum præcedẽtium cuneo, equos in hostem audacter admittunt. Versus in fugam Gentilis, castra deserit; Christicolæ à persequendo desistunt, & spoliis inhiant; papilionum præciduntur funes; & ipsius Soldani tentoria, *Comes de Baro* animosus inuadit. Interea de vrbe ingens hostium multitudo prorumpit, qui ex ea parte qua ciuitas inobsessa erat, egressi, obliquis meatibus ad montana contendunt. Porrò ex industria, sinuato procedunt anfractu: vt nostris sub incerto positis, an castra veniant an exercitum peruasuri, exercitum subiti occupent, & à tergo concludant. *Militia Templi*, quâ nulla insignior, iam cuneos hostiles, cædi deuota, perruperat: quòd si cæteri pari voto persequendis institissent hostibus dies illa fœlicem tam vrbis quàm belli victoriam reportasset: cumq; longiùs fortunam secuti & anim Templarii processissent, in eos subitò irruunt oppidani; & quãquam innumeri paucos opprimant, non sine multa tamen suorũ strage triumphant. Ibi Magister militiæ *Gerardus de Bidesfordia*, cuius suprà mentionem fecimus, cæsus occumbit: Fœlix, cui tantã Dominus gloriã contulit, vt laureã, quam tot bellis meruerat, Martyrũ collegio sociandus haberet. Parte aliâ, dum *Alemanni* ad prædas hiantiùs conuolant, ecce deceptor ille antiquus quadrupedem prætermeantem præsentat; & dum illi certatim insectantur, fugere à nonnullis creduntur. Hac exiguâ, sed exitiali occasione, totus turbatur exercitus; omnes de fuga cogitant. Quin & fama ingruens metum ingeminat: nã oppidanos ad diripiendas sarcinas exisse cõclamãt. Ilice, bellorum ordo cõfunditur; dispergũtur cunei, nullus signorũ respectus; ipsi duces ad fugã præcipites, & vix aliqui fiduciam concipiunt resistendi Turci, Christicolas turbari vident, casum mirantur; sed caussam ignorant; & inopinã adepti victoriã, lora reflectũt, & resumunt animos, qui de militia potiùs quàm de ritu habent, instãtibus cedere, cedentibus instare: nã si fugas fugient, si fugis fugabunt. In hoc tã flebili & infœlici tumultu, *Andreas de Breno* dum aliis, ne terga præbeant animosus inclamat, irruentibus Turcis perimitur: quẽ adeò supra omnes Francos virtus extulerat, vt ei militiæ primatu concesso, cæteri de laude secũda certarent. Frater eius *Comes Brenensis*, non inscius præteriuit collapsum: vocatus quidem, subsistere timuit, & gloriam quam casus obtulerat, ignauia declinauit. Cæterùm miles quidam, cùm *Iacobum de Auennis* equo perturbatum conspiceret, mox equum cui fugiens insidebat, ei contradidit; & mortem Domini sui, morte suâ, laudandus redemit. *Rex* etiam *Marchiso*, cùm ab hostibus opprimeretur, accessit

FFFFF

a liutore;& licet iniuriæ præcesissent, & simultas subesset, humanitatis tamen obsequium indigno præbuit,& eripuit periturum. Frater Regis *Galfridus*, videns aciem turbari,& omnes de fuga contendere,castrorum curã, quæ defensanda susceperat, festinus deserit;& de fratris salute sollicitus,refugos detenturus procurrit. O rerum miseranda mutatio! Christicolæ confisi exierant,& redeunt confusi;seriatim incesserant,& sparsim redeunt;hostem victores fugauerant,& victi recurrunt. Agnoscat tandem humana præsumptio, quid homo;quid vires hominis, nisi dextra Domini faciat virtutem; & ille in suis potenter operetur victoriam, qui & fiduciam præstat pugnanti,& vincenti coronam. In tm̃ sanè de viribus suis nostri præsumpserant,in hoc vnum timerent,hostem inueniri non posse:quem postmodũ nimis propinquũ experti,suorum mille,ac quingẽtos perdidêre. Erat miles quidam,*Ferrandus* nomine,qui nudus & exanimis relictus,cùm inter peremptos delitesceret, nocte regressus ad castrũ propter deformitatẽ vulnerum, à suis agnosci non potuit; & vix impetrauit admitti. Varios rerũ euentus & modos interfectionũ diuersus,licẽtiosus poëta,vel longus prosequatur tractator:nos,breuitas lege arctiori cõtinet;nec qualiter, sed quid acciderit dixisse indulget. *Salahadinus* Christicolarũ cadauera cõportari,& in fluuium prætermeantẽ proiici iubet:vt vndarũ deuoluta impulsu,vel metũ conspecta incutiãt,vel aquis resoluta corrumpant. Porrò Principes nostri,à Marte publico aliquandiu temperandũ censentes,castris deliminandis insistunt;& aggerem congesto cespite, fossisq; profundioribus à mari ad mare, muniendis tentoriis circumducunt:*Marchisus* autem, & *Hospitalarii* locum obsidione vacãtem audacter occupant, & iam vrbs tota terrâ mariq; tenetur obsessa. Rerum ordo deposcit, nec alienum à proposito credimus,locorum descriptionẽ quandoq; perstringere: vt ciuitas tãta,tum sui magnificentiâ, tum vario bellorum famosa euentu, obsequio nostro clarior innotescat. Si enim decennale bellũ,*Troiam* celebrem reddidit;si Christicolarum triumphus,*Antiochiã* illustriùs extulit, *Accon* profectò perpetua fama extollet,pro quo pariter totus orbis conflixit. Hęc formam sortita triangulã,ab occasu cõtractior,ab ortu spatio latiore diffunditur; & parte plus tertiâ præterlapso æquore ab Austro & Occidẽte ambitur. Portus sanè minus quàm oporteat opportunus, hyemantes carinas sæpiùs fallit & frangit: nam rupes obiecta, quæ littoris formam commodat,irruentis procellæ impetum breuitate sui ægrè propulsat. Et quia rupes illa extis abluendis videbatur accõmoda, ibi apud veteres sacrificia celebrari solebant:vnde propter carnes immolaticias, quas muscæ sequebãtur, turris quæ modò supra posita eminet,*turris muscarum* appellatur. Est & turris,quam *Maledictam* nominant,& muro qui vrbem amplectitur insidet: quæ,si vulgi opinio fidẽ meretur,hoc ideò nomen insumpsit: nã argentei,quibus Dominum *Iudas* proditor vendidit, ibi facti fuisse dicũtur. Supra *Turonẽ* verò,qui vrbi vicinus incumbit,ciuitas,*Tholomais* nomine,olim sita fuerat:vnde, antiquitatis errore, *Accon* Tholomaida nonnulli appellant. Collis autẽ,quẽ *Mahumeria* dicunt, Turoni propinquus cõsurgit,vbi sepulchrum *Mennonis* esse testis tradit antiquitas: sed cuius obsequio illuc delatus fuerit, non scriptũ legimus,nec audiuimus referentẽ. Porrò fluuiũ,qui vrbi allabitur,*Bellũ* nominant; & licet alueo angusto nec alto decurrat, eius tamen gloriã *Solinus* haud leuem asserit,quẽ inter mirabilia mundi commendans,ipsum harenis vitreis ditari proponit. Erat enim quædã fossa harenaria, cuius harenæ vitri cõficiendi præbebãt materiam:quòd si exteriùs sumptæ, omnino erant inutiles; si verò casu intromissæ, mox loci virtute occultâ, vitreã assumebant naturam. Haud procul à fluuio,rupes humilis vrbi vicina monstratur,ad quam tres mundi partes, Asiam,Europam & Affricam conterminari perhibent:& cùm tractus cæteros ille diuisim contineant,locus iste solus nulli cedens partem exceptus & liber effulget. Mons *Carmelus* à parte vrbis Australi sublimis exurgit, vbi *Helias Thesbites*, modici paratus domicilium habuisse dignoscitur, quod adhuc ipsius spelunca testatur: Et quanquam descriptioni ambitus ad amœna sæpius euagari consueuit, nos tamen circumiacentium locorum delitias ad præsens omittimus, dum ad alia stylus Martius tramite cepto decurrit. *Accon* igitur, cùm nostri vndique obsidione cinxissent, cœpêre oppidani, consumptis victualibus, inediâ grauiore affligi: adeò vt vrbem reddendam offerrent si saluis facultatibus, liberi sinerentur abire. Hæc pactio Principibus omnino displicuit: decreuerant enim vel vltimâ necessitate coactos, ad vota

subdere;

subdere; vel potiùs expugnandi gloriam omni studio comparare. Dumque protractiùs de vrbe reddenda tractatur, Soldanus interim quinquaginta galeas apud Alexandriam, viris, victualibus, & armis sufficienter instruxerat, quos suis in subsidium Accon transmittit. Crastinâ verò Natalis Domini, simul omnes accedunt: quibus eminus conspectis, rumor incertus vaticinantem populum in varia distrahit: pars enim, hostem adesse nuntiat; pars, Christicolarum venisse auxilia constanter affirmat. Verùm quidam de galeis nostris quinam veniant inquisitura occurrit; & cum ea, minor cimba, quam vulgò *Galionem* nominant, qui leuitate sui nimis temerè properans, dum amicos inuenisse confidit, in hostes medios, heu! nuntium salutis latura procurrit. Vox quidem respondentium nulla, & suspecta silentia pacem inficiantur: quod nautæ miseri attendentes, in mare protinus se præcipites mittunt; & nandi beneficio, vtcumque perituri, euadunt. Sic igitur maris obsidione solutâ; nostrisq; galeis quæ longè pauciores fuerant, fugæ furtiuæ subsidio Tyrum digressis, iam vrbi muniendæ liber aditus & egressus per mare patescit. Elapso tempore, cùm iam Pascha instaret, *Marchisus* qui classis reparandæ causa, Tyrum secesserat, cum apparatu ingenti reuertitur; rursumque nostri maris imperium vendicant, & tutior venturis nauibus expeditur accessus. Principum autem procurante consilio, *Rex* & *Marchisus* eo pacificantur obtentu, vt Marchiso Tyrum, Beritum & Sidonem possidens, Regis & regni profectibus, fideliter & viribus totis intendat. Verùm semper in læuum præceps ambitio, cor cupidum & iniquum subuertit: nam regni obtinendi desiderio æstuās, fidem promissam violat; & hostem interiùs occulit, amicū foris prætendit. Sanè oppidani ereptam sibi libertatem æquoris grauiùs sustinent; & quid bello nauali possint experiri decernunt. Galeas igitur binas & binas educunt, & ordinem in processu decorum seruantes, ad alta maris remigant pugnaturi. E contrà nostri classem conscendunt belligeram, flexuque obliquo in læuum tendentes, spatio remotiore secedunt, vt liber hostibus nō denegetur egressus. Et quia naualis belli mentio incidit, consequens arbitramur vt classem bellicam sermo succinctus describat; & quali vtuntur moderni & qualem instituère antiqui. Apud veteres siquidèm, in huiusmodi nauibus numerosior exigebatur ordo remorum, quibus gradatim per tabulata distincta surgentibus, vndas alii longissimo, alii breuiore vexabant impulsu. Ternos autem vel quaternos ordines sæpiùs habebant, & quinos interdum: Sed & senos, naues quędam in *Acciaco* prælio, cùm aduersus *Antonium* dimicaret *Augustus* habuisse leguntur. Porrò bellatrices carinas, *Liburnas* dixerunt: Est enim Libumina pars Dalmatiæ, vbi classis Acciaci belli præcipua facta fuerat: Vnde inoleuit vsus, vt apud antiquos naues bellicæ dicerentur *Liburnæ*. Cæterùm omnis illa vetustatis magnificentia imminuta desluxit: nam classis bellica, quæ senis olim decurrebat ordinibus, nunc binos rarò excedit. Quòd autem antiqui dixère liburnam; moderni *Galeam*, mediâ productâ nominant: quę longa, gracilis, & parum eminens, lignum à prora præfixum habet, & vulgò *calcar* dicitur: quo rates hostium transfiguntur percussæ. *Galiones* verò, vno remorum ordine contenti, breuitate mobiles, & faciliùs flectuntur; & leuiùs discurrunt; & ignibus iaculandis aptiores existunt. Cùm igitur prælium nauale gesturi hinc inde processissent, nostri non acies directas, sed incuruas disponunt: vt si hostis tentet irrumpere intrinsecus, opprimamur conclusus. Cornibus itaque in speciem lunæ productis, à fronte validiores constituunt, quibus & acrior infligatur impetus, & hostium propulsetur incursus: In superioribus verò tabulatis, clypei per gyrum disponuntur conserti: & in vno considunt remiges, vt spatio liberiore dimicent qui ad pugnam in supremo consistunt. Mare quidem omnino silens & placidum, tanquam bello excipiendo deuotum, mitescit, adeò vt vnda interfluens, nec intrādītis itum, nec remigantis fallat impulsum. Congressi propiùs, tubis vtrimque insonant; clangorem terrificum miscent: missilibus primò cōtendunt. At nostri, opem Diuinam inuocant, remisq; incumbunt obnixiùs; & naues aduersas, suarū rostris elidunt. Mox bellum conseritur; implicantur remi, cominus decertatur, alternis iniectionibus rates aligant; & oleo incendiario, quod *ignem Græcum* vulgus nominăt, tabulata succendunt. Ignis iste pernicioso fœtore, flammisque liuentibus, silices & ferrum consumit: & cùm aquis vinci nequeat, harenâ respersus comprimitur; aceto perfusus, sedatur. Quid autem nauali conflictu asperius? quid sæuius? vbi tam

varium congressos fatum inuoluit: nam flammis, torquentur exusti; fluctibus, absorbentur naufragi; armis, pereunt vulnerati. Erat galea quædam, quam dum nostri temerè moderantur, latus hosti vicinum inuergit: sicque ignibus iniectis succensa Turcos vndique insilientes admittit. Remiges verò, in mare protinus exterriti dilabuntur; at pauci milites, quos arma grauiora impediunt, & nandi inscitia detinet, pugnandi *fiduciam ex desperatione* assumunt: Pugna impar committitur; sed in virtute Domini, multos pauci exsuperantes; ratemq; semiustam, cæsis hostibus, triumphantes reducunt: aliam verò iam hostis, victor superioris tabulati, bellatoribus depulsis inuaserat: at ii quibus inferior statio fuerat deputata, remorum auxilio elabi contendunt. Mirum quidem, & miserandum certamen: nam remis in diuersa tendentibus, nec huc nec illuc galea depellitur: nostri tamen præualent, & hostis superiùs remigans, Christicolarum superuentu detrusus, succumbit. In hac nauali congressione, galeam pariter & galionem cum suis vectoribus, pars perdit aduersa; nostrique, sollemnem triumphi gloriam illæsi, & læti reportant. His factis, Principes nostri ad machinas quibus ciuitas oppugnetur, operam communem impendunt. Tres itaque turres ambulatorias, de siluæ licciotis materia construunt: quarum prima *Landegrauum*, secunda *Genuenses*, tertia exercitum reliquum sortitur auctorem. Certandi studio, moles istæ consurgit, quas ex trabibus & tabulatis in altum eductas, lapsus volubilis incitat, & quadam arte mechanicâ facilem ad motum inclinat. Artifices verò has machinas ne incendio pereant, centonibus & coriis crudis obuoluunt; & vt petrariarum impetus materiâ molliori exceptus, non noceat, reticulatos funes à fronte prętendunt. Porrò eminentiæ turrium, supra murorum fastigia & vrbis propugnacula sublimes, balistarios & sagittarios continent; at medias stationes occupant qui sudibus & contis decertant. Singulis autem castris, suæ applicantur petrariæ, ac litt'atim assistunt: quibus & machinæ productæ defendantur, & mœnia deiiciantur aduersa. Oppidani verò iam penitus diffidentes, vrbis deditionem offerunt; ita tamẽ vt ipsis abscedendi libertas & res suas asportandi nõ denegetur facultas: Verùm, Sabbatho post Ascensionem Domini, admotas propiùs machinas ignis consumit hostilis; & infœlici casu triumphi spes excidit, quæ quantò certior, tantò tristior euanescit. Soldanus interim, totius Asiæ contractis copiis, quicquid *Indum* à *Tygri* disterminat, quicquid *Tygrin* & *Eufraten* interiacet; quicquid inde ad Mediterraneos porrigitur fluctus, simul in bella producitur. Ex Africa verò gentes innumeræ cõfluunt: *Nadabares*, *Getuli*, & *Nimidæ*: Sed & populi Meridionali solis adustione deformes; quos à Græco vocabulo *Mauron* quod nigrum sonat, *Mauros* siue *Mauritanos* appellant. Sic ergo duæ Mundi partes, tertiã impetunt; & aduersus duas, Europa confligit, quæ sola nec tota CHRISTI nomen agnouit. Porrò plerosque *Salahadinus* stipendiis excitat; & in sumptus tantos pecunia dudum ante collecta suppetit: nam communi placito Gentiles statuerant, vt morientes quicunque, rerum suarum partem tertiam Legis defensoribus erogarent. Cæterùm nonnulli, quodã Peregrinationis obtentu gratis veniunt; & pro legis suæ cerimoniis defendendis, contra Christicolas pugnaturi procedunt. Hãc igitur multitudinem vndecim collectã tyrannus effundens, nimiâ elatione luxuriat; & nostros audacter impetens, omnes vel captiuos abducere, vel in ore gladii exterminare confidit. Quod si *Darium* Persarũ Regem, cum septingentis millibus dimicasse legimus; in hoc præsens multitudo præiudicat, quòd illa numerari potuit; istã verò nulla numeri certitudo concludit. Ingens illa planicies quæ à mari ad mare porrecta, longè lateq; distenditur, tot millibus minus sufficit: & cùm sinus laxiores camporũ amplitudo explicet; loci tamen angustiã, acies cõfertæ causantur. Christicolæ, quibus hinc oppidani, hinc hostes instant, exercitus vtramq; incursionẽ strenuè sustinent; & dispositis ad fossata præsidiis, tã hos quàm illos à castrorũ irruptione propellunt. Sabbatho Pentecostes, insultus iste primò cõmittitur: quem in dies octo protractũ, strages vtrinq; magna duriùs exarsisse testatur. Nostri, dies festos infestos sentiunt; eos tamen Spiritus, virtutis infusione corroborat: & qui olim Apostolos ad prædicandũ instruxit, nunc milites suos ad pugnandũ accendit. Vniuersi autem, edicto publico, castrorũ limites excedere inhibentur; nec est opus extra bellum quærere, cùm propiùs inueniant prouocantẽ. Tanta quidem instantium multitudo irruit, quòd sagittæ casu emissæ frustra non euolant; nec quisquã ictus certos dirigit,

dirigit,vbi turba densior tot vulnerandos opponit. Octauo die vnus filiorũ Soldani balistæ iactu occumbit percussus; cuius obitus & cœptos insultus cohibet,& exercitum hostilem exterret. Plurimi ergo in fines patrios redeunt,Christicolarũ prorsus abhorrentes congressum:quos aduersus tantã multitudinem tam strenuè viderant decertasse. Fames interea oppidanos affligit,quibus ab Ægypto Soldanus rates frugiferas Notho flante transmittit.Erant autem viginti quinque:sed tres maiores,dum inter *turrim Muscarum* & rupem proximã tentant irrumpere, duæ quidem saxis confringuntur illisæ;tertia verò portu potitur illæsa. Venientes quippe,à cepto cursu nostrorum galeæ deturbauerant: quarum vna, dum nimis temerè fugientes insequitur, scopulis offensa deperit & dissipatur. Tractu temporis,cùm exercitus ocio longiore torpesceret,plebs rerum nouarũ cupida, Principum incusat ignauiã; & pari desiderio æstuans, sese vicissim inuitat ad pugnam: castra Gentilium proxima,indignantes mouent; spolia distrahenda, cupidos incitant; victoriæ gloria pugnaces accendit.Tumultuariam verò coniurationem ineunt; & animi calore præcipiti,vnanimes accinguntur ad bellum,Principum non expetito assensu. Principes quidem,quantùm possunt, ausus vulgi temerarios laborant comprimere. Sed & *Patriarcha* sub anathemate inhibet,ne ducibus inconsultis hostem prouocent;& belli discrimen incurrant: nihil tamen vel illorum dissuasio, vel huius interminatio proficit:vincit enim furor consilium;rationem,impetus;imperium,multitudo. Vulgus quocunq; impellitur, temeritatem virtutem putat,id optimum quod optat iudicans;& rerum exitu non expenso, corrigentem refugit, regentem contemnit. Die sancti Iacobi,die luctificâ & infestâ, infœlix illa gregariorum militũ turba prorumpit;armati quidem prodeunt; sed minus prouidè, venturum discrimen attendunt.Iuuentus sanè insignis,iuuentus strenua & nulli cessura victori,si caput nacta, si consultiùs ausa,si quantùm spoliis tantùm præliis indulgeret. Verùm Dux agminis nullus,sibi quisque miles,sibi ductor;signa propria vix agnoscunt, vix sequũtur; præcurrunt plurimi,dum potiùs de præda quàm de prælio cogitant perituri.Gentiles visis prodeuntium turmis,metu dubium an de industria, paulisper cedũt; & sarcinis non asportatis,tentoria rebus variis opulenta relinquunt. Cæterùm sub cliuo montis proximi vires absconsas collocant;& missis exploratoribus, quid nostri velint,quid veniãt inquisituri,subsistunt. Nepos Soldani *Tecahadinus* eo tempore versus castrũ *Himberti* tentoria fixerat: vir animis,armis strenuus;scelere immanis;sæuitiâ implacabilis;& nomini Christiano tã perniciosus,quàm inuisus. Huc prædicta multitudo accelerat;huc prædæ libido cunctos excitat;minus quidẽ circumpositas locorũ explorant insidias,qui iã de spoliis diripiendis contendunt. Plerique copiã ciborũ inuentã,indulgent genio; & armis depositis nimiùm securi discumbunt,tãquã ad epulas inuitati. Turci verò,rebus quæ geruntur non incognitis,mox vndiq; irruunt; & voce,vt voce solẽt,terribili personantes, plebem dispersam & stupidam facili triũpho prosternunt. De bello nullus,cuncti de fuga cogitant:sed pedites,sed armis onusti,sed siti & ęstu exhausti,nullatenus effugere possunt,quos hostis eques & impiger insectatur. Passim nãq; fugati,passim fusi;nulli parcitur,nemo captiuus seruatur; suum furor nõ explet affectum; ira ferrum repetit,quod tædiũ percutiẽtis abiecit. Quò quemq; incitat,mortis occurrit necessitas; ineuitabile cunctis discrimẽ imminet:vbiq; hostis,vbiq; cædes;vulnerãtur innumeri:& qui cæsi occumbũt I V.millia æstimãtur. Audito fremitu,& strage cõspectâ,Principes nostri dissimulãt: duri certè,inhumani & impii,qui fratres suos corã trucidari conspiciunt;nec opem perituris impendunt: quibus hoc solum pro crimine,contra factã inhibitionẽ exisse. Porrò,cæteris ex ignauia potiùs quàm offensa hæsitantibus, *Archidiaconus Colecestriæ*,laborantibus subuenit,lapsuris succurrit: vir staturâ & formâ spectabilis:quem laurus gemina,& vtriusq; militiæ commendat perfectio: scientiâ præcluem, armis insignem.Oppidani verò,visis suorum successibus, animosi prorumpunt;& vsq; ad iniectionem ædium de proximo papiliones inuadunt. Hic itaque tam flebili cæde peractâ, cùm robur nostrum iam ex parte multa decisum esset, arrisit fortuna blandior; & allubescens Fauonius rates attulit armatis onustas. Interdum verò Gentilium classis nostræ furtim permixta procedit; & tam lingua quam insignibus Christicolarum mentita paratus, inopinos & subitos ad vrbem cursus subducit. *Comes Trecarum Henricus*, cum manu militum validâ tunc temporis appulit:

cui statim regendi exercitus cura committitur, quem priùs *Iacobus de Auennis*, & *Landegrauus*, nunc simul, nunc vicissim habebant. Landegrauus autem validinarius effectus, repatriandi prætextu castra deseruit: qui cùm multa clariùs, & ad omnium fauorem egisset, illustrem factorum gloriam turpi reditu deformauit. Eo temporè cùm filius Imperatoris, *Dux Suauiæ*, patre paulò ante defuncto, apud Antiochiam degeret, Principes ei mandandum decernunt, vt ibidem moram faciens terras Gentilium vicinas impugnet. Sanum quidem & salubre consilium; nam si hostem bellorum instantia locis pluribus occupasset, conatus eius ad multa deductus, minor an singula & infirmior extitisset. Huius legationis verbum *Marchisus* minus fideliter executus, ducis animum malignâ interpretatione promouit, tanquam Principes ex inuidia, eius procurarent absentiam, vt sibi vrbis capiendæ gloriam reseruarent. Fuit autem qui assereret Marchisum à Soldano sexaginta millia Bizantiorum, eo suscepisse obtentu, vt Duci ab Antiochenis partibus discedere persuaderet. Dux itaque *Accon* veniens, dissensionis seminarium extitit: nam veteri & pertinaci dissidio ab Alemãnis Franci dissident, cùm Regnum & Imperium de primatu contendant. Porrò Marchisus peculiarem causam occultiùs agens, Ducis, quem sanguine contingebant, præsentiam studiosiùs expetiuit: vt ipso mediante, si posset, regni solium obtineret. Casus quidem ad nutum eblanditus, spem votis maiorem indulserat: nam Reginam, & sobolem quam de Rege *Guidone* susceperat, mors rapuit immatura. Verùm vt hanc tractatus particulam enucleatior excipiat intellectus, stirpis Regiæ successionem paulò remotiore principio euoluemus. *Fulco* siquidem, pater *Galfridi* Andigauorum Comitis, singulari virtutum merito in Regem Ierosolymorum electus, de filia prædecessoris sui Regis *Baldwini*, *Melesende*, duos filios *Baldwinum* & *Almaricum* suscepit. Quorum natu maior Regio sceptro potitus; & nomen auitum referens, neptem *Manuelis* Bizantini Principis, *Theodoram* nomine, vxorem duxit: Sed absque liberis, cùm *Ascalonem* victoriosè cepisset, in fata concessit. Frater eius virtutis & Regni successor, *Babyloniam* ad tributum compulit; & bino coniugio, variam vtriusque sexus progeniem suscitauit. Prima vxor *Batrix* dicta, quam antè Regni susceptionem duxerat, filia Comitis Roasiæ fuit: sed quia vnione sanguinis ipsi coniuncta fuerat, coniugalem copulam, celebrato diuortio, cleri censura dissoluit. Ex ea tamen prolem geminam iam susceperat, filiam *Sibillam* nomine, & filium nuncupatione *Baldwinum*, qui patre defuncto diademate insignitus licet iunior, & leprâ respersus, *Salahadinum* cum sexaginta millibus Turcorum, manu ratâ miraculosè cõfecit. Hic citiùs rebus humanis exemptus, filiũ sororis suæ *Baldwinum* quæ fratri Marchionis *Willelmo* nupserat, regni successorem constituit, & diademate insigniuit. Sed & ipse adhuc paruulus & septenis morte festinâ decessit. Ceterùm patre pueri pridem defuncto, *Guido*, qui de Pictauia oriundus Sepulchri visitator aduenerat, mãtrem pueri *Sibyllam* duxit vxorem: quâ postmodum paternum vindicante solium, ipse quoque Regiæ potestatis insigne suscepit. Ex ea quidem quatuor filias genuit, quas simul cum matre infra breuem temporis tractum mors importuna rapiens, *Guidoni* calumniam peperit, & *Marchiso* regnandi fiduciam concitauit. Porrò vxor secunda, quam Rex Almaricus, repudiatâ priore superduxerat, *Maria* nomine, consanguinea *Manuelis* Imperatoris fuit, ex qua duas progenuit filias: sed earum altera sub tenero vitæ principio diem clausit extremum: alteram verò, *Elizabeth* nuncupatam, cùm nondum annos nubiles attigisset, *Enfridus de Torone* sponsam habuit: sed quia successionis iure iam ad eam Regni deuoluebatur hæreditas, *Marchisus* vtrumq; molitur expungere, tam Enfrido coniugem, quàm sceptrũ Guidoni rapturus. Plebs interea de Principum quiete murmurat; & ignauæ obsidionis dispendia, tædiatus obsessor incusat. Dumque diutulè quid potiùs agendum esset, inter magnates tractaretur, demum sub hoc cardine cunctorum fermè resedit sententia, vt hostem vrgentem exteriùs, ad Martem publicum prouocarent. Si enim hostilis succubuisset exercitus, faciliùs impugnari, & expugnari ciuitas potuisset. Crastinâ *Sancti Martini*, cùm iam brumalis Phœbus radios algentiores spargeret, Principes nostri acies suas disciplinæ militaris ordine digerendas, è castris in plana deducunt. Quos cùm cerneremus signis prodire distinctis; & hinc *Militiam Templi*, hinc *Hospitalarios*, hinc nationes diuersas suis coruscare vexillis, titillanti animo iucundiùs

influebat

influebat de multitudine stupor, de virtute fiducia, de varietate voluptas. Clerus autem non modicam militaris gloriæ partem vendicat: nam & Abbates, & Præsules cohortes suas educunt; & pro fide fidenter dimicant; pro lege, læti contendunt. Sanè venerabilis *Cantuariorum Archipræsul Balduinus* inter cæteros, & præ cæteris insigniùs militat: quem, licet ad segnitiem senilis inuitet infirmitas, naturæ tamen defectum virtutum perfectione transcendit. Hic vexillum, cui gloriosus martyr *Thomas* inscriptus fuerat, præminentiùs prodire faciens, eidem comitatus decoros & dignos procurat: nam & milites ducenti & trecenti satellites, viri sancti stipendiis pugnaturi, sequuntur. Ipse verò, cum *Duce Suauiæ* & Comite *Blesensi Theobaldo*, castrorum tutelam suscipit; & vices Patriarchę, qui tunc clinicus decubuerat, pleniùs executus, egressas acies benedicit, absoluit. Verùm magnanimus *Salesberiarum Antistes*, ab expeditione abesse non sustinet, sed partem belli moderatur insignem; cuius virtus in armis militem, in castris ducem, in Ecclesiasticis implet pastorem. Sole in occasum vergente, cùm exercitus non longè progressus fixis tentoriis consedisset, oppidani tanquam in vacua venturi ad sarcinas distrahendas prorumpunt; quos nostri excipientes obnixiùs, & suos conseruant indemnes, & Turcos effugant irruentes. Nocte ipsâ *Soldanus*, papiliones suos cum rebus, aliis imperat ad montana transferri; & ea quæ pro temporis articulo asportari nequeunt, incendio populatur. Hoc quidem victi & diffidentis animi certi indicium, quòd res proprias dissipat, quòd locum mutat, quòd ad montana secedens, certamen campestre declinat. Loca verò aditu difficilia nactus subsistit; ac velites & sagittarios suo numerosiùs opponit venturis, vt saltem eminus noceant qui propiùs congredi reformidant. Nostri ergo pugnæ campestris copiâ defraudati, & hostem per abrupta montium insequi non valentes, quàm illæsi tam inglorii, reuertuntur. Porrò *Marchisus* regnandi gloriâ diuinitùs affectatâ, cum iam aditum ad vota oblatum cerneret, Regnum sibi fidenter promittit, sed *Enfrido* coniugem supplantasset. Ad hoc ergo totis anhelat nisibus; huc omnes artis officinas congerit: sed obliquo vtens principio, de statu regni quæritur, quòd Rex tractandis negotiis minus sufficit; quòd vxore sublatâ iam iniustè regnat, cùm alia Regis Almarici Filia superstes existat. Hęc primò in populum; Principes officiosus ambit, hos donis prouocans, illos sibi cognatione confœderans; omnesque vel blandus allicit, vel dator obligat, vel promissor inuitat. Facilè viro tam industrio, & tot argutiis instructo, id totū obtinere quod optat: quem nec *Sinon* figmentis, nec *Vlixes* eloquio, nec *Mithridates* diuersitate linguarum æquaret. Sed, quia maritales amplexus passim dirimi sanctio Ecclesiastica inhibet, vir subdolus nouam commentatur calumniam quâ coniugem Enfrido subducat. Eam enim à viro suo, absque viris offensa, separari posse persuadet Principibus: vtpote quæ infra annos nupserat, & citra consensum. Cæterùm *Enfridus* ipse, obtentu coniugis spem Regni conceperat: vir fœminæ quàm viro proprior; gestu mollis, sermone fractus; & cui illud Virgilianum competit: *Dum dubitat natura, marem faceretne puellam, Natus es, ô pulcher, penè puella, puer.* Hic se regni heredem habere proponit: sed pro iure vxorio, minus prudenter postulat. nam quadam die, cùm de mandato Principum coniugem suam produxisset in medium, nuptam simul & regnum, Marchiso procurante, amisit. O scelus, & morsu Satirico, & tragicâ declamatione dignissimum! nam si *Helenæ* raptum damnamus, in hoc, præsens factum turpius, & iniuria maior, quòd illa, marito absente furtim surrepta; ista, viro præsente, violenter abducta. Verùm, vt factum istud, iniurię deprecetur infamiam, puella sub manu sequestra custodienda traditur, dum causa diuortii, clero iudice, ventiletur. Clerum igitur, dolis & donis *Marchisus* aggreditur; omnes, quos sibi accommodos credit, pertentat: largitionibus immensis effluit, vt auri fascino iudiciariam sinceritatē corrumpat. Verbum tam diri sceleris ad aures sacratissimi *Cantuariorum Metropolitæ* delatum, & innocentiam viri ad stuporem incitat, & iuris patronum in iram accendit. *Patriarcha*, vt diximus, ægrotantium langore territus, vires suas ei, dum iuxta debitum rigorem exequitur, fautores Marchionis dandam sententiam appellationis obiectu elidere minitantur. Profectò fautores eius præcipui tres erant, *Renaldus Sidoniorum dominus*, *Paganus de castro Caiphæ*, & *Balisanus*; quòd si Comes Tripolis qui iam ante decesserat, quartus adfuisset, consummatæ iniquitatis cōsilium facilè præstitissent. In eos enim tanquam in domicilium suum, turba

ſcelerum certatim confluxerat: *Iudæ* proditio, *Neronis* crudelitas, *Herodis* nequitia; & quicquid vel ætas præſens abhorret impium, vel antiquitas condemnat infandum. Porrò *Baliſantus*, mortuo Rege *Amalrico*, matrem puellæ vxorem duxerat, quæ Graiâ fæce à cunis imbuta, virum moribus ſuis habebat conformem; ſæuum impia, leuem mobilis, perfidum fraudulenta. Hos Marchio muneribus & promiſſis illexerat, vt puellam aduerſus *Enfridum* querelam mouere inſtruerent: quòd inuita nupſerat, quòd ſemper reclamauit, quòd ſtare non debet matrimonium cùm nunquam præſtitiſſet conſenſum. Facilè perſuadetur, quod affectatur: facillimè mulier mutat conſilium: nam, *varium & mutabile ſemper Fœmina*, cui & ſexus lubricus, & mens mobilis; & ſicut nouis gaudet amplexibus, ſic notos leuiter reſpuit, citiùs obliuioni contradit. Puella quidem, in prauum docilis, turpem mouentium doctrinam libentiùs excipit; & iam ſe non raptam, ſed Marchiſum ſecutam, dicere non erubeſcit. Sanè Principes ipſi, ſpreto iure, ad hoc inclinatiùs tendunt, vt Regno ſimul & puellâ, Marchio potiatur: Videns itaque Archipræſul ſanctiſſimus, quòd * * * * *. Audiens autem exercitum omninò diſſolutum, tabernis, ſcortis, & ludis talorum inſiſtere, animam tantorum exceſſuum impatientem, vſque ad tædium vitæ afflixit. Et, quia *morbus communis medelam difficilè recipit*, quodam die cùm huiuſmodi opiniones peſſimè ad aures eius frequētiùs emanarēt, ſciens quòd *homo curā, DEVS curationem habet*, ſuſpirioſus in hæc verba irrupit: *Domine DEVS, nunc eſt opus piâ corripientis & corrigentis gratiâ: quòd ſi tuæ miſerationis beneplacitum eſſet, vt à vita præſentis turbine ſublatus, migrarem, longam ſatis in hoc exercitu moram exegi.* Poſt hunc ſermonem, diebus quindecim nondum euolutis, tanquam exauditus à Domino, cœpit aliquantulum rigorem perſentiſcere, æſtuq; febrili fatiſcens, infra dies paucos in Domino feliciter obdormiuit. fidenter dicimus, quòd in Domino obdormierit, cuius vita laudabilis, & labem neſciens; cuius obitus non minus miraculoſus extitit, quàm vniuerſo exercitui noſtro lugendus. Libet pauliſper digredi & vocitatem ſtilo ſuccinctiore perſtringere, vt nec teſtis deſit virtutibus, nec longiore tractatu breuitas affectata turbetur. * * * * * * * *

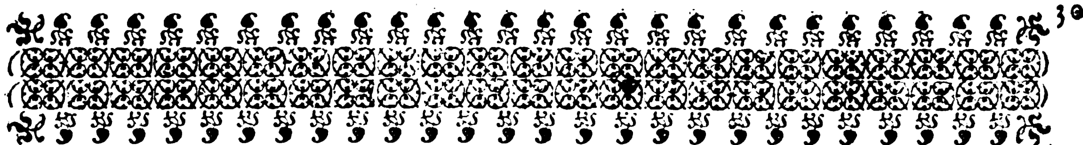

REGVM ET PRINCIPVM EPISTOLÆ.

Epist. I.

Lluſtri viro LVDOVICO *DEI gratiâ Regi Francorum, deuotiſsimo domino ſuo atque diligētiſsimo*, R. *eadem permiſsione Princeps Antiochenus, licet indignus, ſalutem & dilectionem.* Oppreſſiones & paupertates huius terræ, excellentiſſime Domine, frequenter audiſtis, &, ni DEVS auertat, frequentiùs auditurus eſtis. Quâ paupertate & anxietate ſuſtineatur, vobis linguâ nec manu dicere vel ſcribere poſſumus: quamuis benigna DEI clementia temporibus noſtris ampliata ſit. Aures quidem omnium Chriſtianorum cotidie apertæ ſunt & erectæ, per nos liberationem expectantes; & interrogantes, (Matth. 11, 2.) ſicut *Iohannes* in vinculis poſitus redemptionem IESV CHRISTI per nuntios ab eo interrogabat. Scientes verò cor veſtrum ad liberationem huius Terrę eſſe ſæpiùs intentum, cotidie ad DEVM pro veſtra exaltatione flexis genibus orant, vt ipſe ſicut velle, ſic poſſe vobis præſtare dignetur, in manibus cuius corda regū ſunt, vt terra hæc per vos viſitetur & à manibus impiorum liberetur. Ego autem de veſtris naturalibus hominibus natus & nutritus, ad iuſſum veſtrum adimplendum paratus ſum. Sunt etiam hîc duæ filiæ Principis Raimundi; quæ ad nubiles annos peruenêre, facie & corpore nimis pulcherrimæ, pro quibus Excellentiam veſtram humiliter imploramus, quatinus eas in terra veſtra ad honorem generis earum, nuptiali

ptiali copulâ viro dare dignemini. quia in hac terra arduitate eiuſdem terræ, & earum conſanguinitate maritare non poſſemus. Præterea veſtram exoro humiliter diſcretionem, quatinus de patrimonio meo, quod mihi & meis iniuſtè & vi, & etiam ſicut omnibus procul dubio patet, abſtulerunt, vt ius & ratio poſtulat, ſic deducere dignemini. Eſſe veſtrum quod audire deſideramus, ſæpiùs nobis dilectio veſtra reſcribere dignetur. Nos autem per miſericordiam DEI ſani & incolumes ſumus. *Milo de Nealphis*, miles & homo veſter, vobis apertiſſimè eſſe huius terræ ore narrauerit.

LVDOVICO *potentiſſimo domino, DEI gratia Francorum Regi glorioſiſſimo*, Gibertus *CHRISTI pauperum ſeruus, & DEI pietate Hoſpitalis Ieruſalem Magiſter, ſalutem cum omni conuentu fratrum, & ſeipſum in CHRISTO.* Notitia noſtræ infirmitatis Dominus agnouit, domine pie Rex, quòd res & poſſeſſiones quas Peregrini ſancto deſiderio iter Hieruſalem arripientes, causâ videndi ſanctã CHRISTI Reſurrectionẽ ſub vmbra manus veſtræ, ſaluas & illæſas conſiſtere. Iccirco Altitudine veſtræ ſupplicamus, quatinus de quibuſdam malefactoribus, qui terram cuiuſdam probi viri, videlicet *Guillermi de Donperre* incendio eorum peruerſitate cremauerũt, ipſo Hieruſalem permanente. talem inde iuſtitiam placeat facere, quòd alius qui audierit, ampliùs non præſumat conſimile. Valete. ii.

A *Gratiâ DEI Romanæ eccleſiæ ſummo Pontifici*, Hugo *eccleſiæ beatæ Mariæ Andrianopolis Abbas, licet indignus; nec nõ &* Petrus *ſancti Iohannis Conſtantinopoleos Hoſpitalis Prior, obedientiam & obedientiæ obſequium.* Cùm non ſolùm ſanctitatis veſtræ fama, immò & cooperatrix CRISTI gratia, vniuerſos ſanctę fidei cultores cogat & te iure venerari patrem, & per omnia veſtris obtemperare præceptis, nos & debitæ ſubiectionis caritate, & veſtræ bono famæ odore excitati, in remotis regionibus inter extraneos ad eccleſiæ firmitatem, & veſtræ dignitatis honorem deſudamus: ne peſtis præſens inficiat eccleſiam, aut in noſtro tempore vacillans titubet eccleſia; vel veſtræ dignitatis inter Orientales adnichiletur reuerentia. Sciat igitur Sanctitas veſtra nos apud beatum *Ægidium*, poſt ſex menſium, à Ianuarii ſcilicet principio vſq; ad Iulii initium, tam regionum quàm marium continua & innumerabilia pericula, in expeditione ſancti & ſemper Auguſti domini noſtri Imperatoris, & veſtræ dignitatis legatione aduentaſſe. Sed fatigatione corporum & diuerſarum incurſione aduerſitatum attriti, longioris viæ iter, abſque noſtrarum virium defectu aggredi non valemus: vnde ſanctitatem veſtram obnixè flagitamus, vt laboris noſtri ægritudini compatiendo, quid & qualiter ſit agendum nobis inſinuetis. Habemus enim quædam perſonæ veſtræ dictu accommoda & ad vtilitatem reſpicientia, quæ non licet alteri niſi veſtræ ſanctitati intimare, & nobiliſſimo Regi Franciæ. Valete. iii.

LVDOVICO *per DEI gratiam Francorum Regi glorioſiſſimo*, Amalricus *per eandem Ieroſolimorum Rex, ſalutem.* Veſtræ credimus innotuiſſe Serenitati, kariſſime, multorum ex relatione veridica, quoniã, poſtquam peccatis noſtris exigentibus, Princeps Antiochenus à Turcis captus fuit, & omnes ſui aut captiuitate aut morte perditi & peſſundati ſunt, ex improuiſo ſuperuenit repentinus interitus. A ſeculo etenim inauditus *terræmotus*, caſtella, turres, municipia, omnia ferè tam in montanis quàm in planis, tam in Antiochia quàm in omnibus ei adiacẽtibus, tunc in planis, tunc in mõtanis, ſolò adæquauit, & innumerabilẽ, proh dolor! Chriſtianorum vtriuſque ſexus multitudinem, morti improuiſo addixit, & extinxit, &, vt veriùs dicamus, terratenus abſorbuit. Ad cumulum autem miſeriæ & in ſummam deſolationis omnimodæ, viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt, heheu! ille Rex inclitus & egregius, clipeus & fortitudo, poſt DEVM, eccleſiæ Orientalis; & præcipuè Regni Ieruſalem vnica & irrefragabilis ſpes & fiducia ſalutaris, veſter veſtrique Regni præcordialis, noſterque dominus & frater Rex Chriſtianiſſimus iv.

Balduinus. Cuius ideò inconsolabilior & vehementior est transitus, dolor & desolatio, quòd DEO auctore, in ipso & per ipsum omnium vniuersitas Christiana habebat promptum adiutorium, & contra singula infestantia sufficientiam. Inde inde est nimirum, dilectissime, quòd vestræ maiestati tanquam lineamenta de capite pendentia inclinantes, sustentamẽtum nostrũ & fidei Deificæ basem æneã inexpugnabilemque ciuitatem, serenitatem vestram fore in CHRISTO cognoscimus; & humilitatẽ nostrã, vestram esse curã peculiarem in Domino profitemur. Quæ ergo vel quãta fuerit veræ karitatis habũdãtia & perfectio in piæ memoriæ amico vestro Rege Ierusalẽ prætaxato, DEI pro causa & illius inuictissimo amore, in nostra nunc omnibus appareat & ecclesiæ Orientalis desolatione. Sicut enim de prædecessorũ vestrorum & totius prosapiæ vestræ piissima intentione verissimè didicit sanctitas vobis innata, ex more & proposito laudabili, semper cõsueuit Regnum cui præestis in Domino, ciuitatem sanctam & regionem ei vniuersam adiacentem, & vniuersos fidei catholicæ caractere insignitos, protegere, fouere, manutenere ac corroborare. Si itaque Spiritus consilii Serenitati vestræ magnificæ inspirauit velle iterum, ad maiorem coronam vestri, visitare locum vbi steterunt pedes Domini corporaliter, modò instanter saltem in hac Christianitatis magnæ necessitate & anxietate multimoda, venire non denegetis, nec differatis. In vestra sanctitate enim omnium vota conueniunt; & pro nutu vestro & amico imperio, nos & regnum nostrum totum desudabimus dignè DEO. De cætero vestræ commendamus paternitati præsentium latorem, magnæ honestatis virum, & venerabilem, *Mamistriæ Archipræsulem*, ad omnia benè agenda strennuum: quatinus eum benignè recipiatis, & ei sicut ori nostro credatis. Illi enim, ne epistolarem excederemus breuitatem, secreta nostra vt vobis viuâ voce edisserat, commisimus. Valete.

V. A DEI *gratiâ sanctæ resurrectionis ecclesiæ Patriarcha, karißimo filio* LVDOVICO *eadem gratiâ illustri Erancorum regi salutem, & cunctorum hostium triumphum.* Quoniam paterni regni solium conscendere vos fecit Diuina dispensatio, pro gratia vobis collata Diuinam interpellamus clemẽntiam *ante* passionem & resurrectionem DEI & Domini nostri IESV CHRISTI, vt idem DEVS & Dominus noster vitam vestram prosperè prolonget ac foueat, & post huius vitæ terminum vitam vobis tribuat sempiternam. Quia verò sub vestra tutela pauperes CHRISTI quietè conuersari & fructificare cognoscimus, pro filiis nostris pauperibus leprosis qui extra muros Hierusalem perpetuo infirmitatis suæ detinentur & dampnati sunt carcere, de quorum cruciatu & ardore non tantùm dicere possumus, quantùm oculis vestris vidistis: sublimitatem vestram rogamus attentiùs, commẽdantes vobis latorem præsentium eorundem pauperum fratrem, quem Excellentiæ vestræ pro sua necessitate transmittunt: quatinus ea audita, prout vobis visum fuerit, & DEVS vobis inspirauerit, eorundem necessitati, qui humani aspectus & humanæ prorsus lætitiæ sunt expertes, occurrere dignemini, vt pro his & pro aliis beneficiis à remuneratore bonorum omnium DEO, & in præsenti victoriam, & post peractam temporalis regni administrationẽ, æternæ beatitudinis accipere mereamini portionem. In præfato siquidem loco ex diuersis mundi partibus infirmorum & pauperum DEI circumfluit multitudo. Et quoniam ad sustentandam eorum miserabilem & inopem vitam, multa eis sunt necessaria, & multorum euidenter indigent auxiliis, Orientalis ecclesia multis tribulationibus & Paganorum incursionibus oppressa, eis ex toto in necessitatibus subuenire non potest. Vnde benefactores eorum vniuersos, omniũ orationum & beneficiorum vestrorum, & eorum maximè quæ in sancta ciuitate Ierusalem fiunt, & de cetero fient, participes & consortes facimus.

VI. A DEI *gratiâ sanctæ resurrectionis ecclesiæ Patriarcha, karißimo in* CHRISTO *filio* LVDOVICO, *eadem gratiâ Galliæ victorioso & illustri, ab eo saluari qui dat salutem Regibus.* Sincera quâ vos amplectimur veræ caritatis dilectio, & debita Patriarchalis officii quæ nobis incumbit sollicitudo, nos compellit

compellit & ammonet ecclesiis nostris prouidere, & in quibus secundùm DEVM possumus, totius Christianitatis profectibus & vtilitatibus inuigilare. In medio siquidem nationis prauæ & peruersæ positi, ab infidelium tyrannide singulis ferè diebus impugnamur, & assiduas inimicorum Christiani nominis insidias & pericula sustinemus. Quantò igitur maiora & viciniora nobis imminent pericula, tantò magis nos prouidos & sollicitos oportet, & ab illis consilium & auxilium quærere, qui & habundant, & conferre nouerunt, & dare consueuerunt. Habemus autem in finibus Patriarchatus nostri in ciuitate *Paneadensi*, quæ dicitur *Belinas*, ecclesiam quandam tam reuerenda venerandæ antiquitatis antiq. celebrem, quàm multis & multorum miraculorum insignibus decoratam & exaltatam. Quæ scilicet Ecclesia in illo loco *Cæsarea Philippi* olim fundata fuit, in quo primum & solum CHRISTVS filius DEI viui, à Petro Apostolorum vertice per fidei rectæ confessionem manifestissimè prædicatus & declaratus est, cùm præ omnibus & pro omnibus proclamauit: *Tu es CHRISTVS filius DEI viui.* In quo etiam loco huius beatæ confessionis retributionem audire ex ore Dominico sibi dicente: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*; & claues Regni cœlorum, potestatemque ligandi atque soluendi recipere, ipse promeruit. Hæc igitur ecclesia quondam tam inclita & omni veneratione & obsequio digna, à Turcis Christiani nominis inimicis, nunc ferè euersa; & peccatis nostris exigentibus tam illustris olim, tam præclara ciuitas, quæ nostræ Hierusalem propugnaculum & antemurale cunctis fidelibus esse dinoscitur, nomen inane duntaxat remanet. Est enim in spurcissimæ gentilitatis sita confinio, & barbarâ ferocitate ipsius impugnata, & assiduâ captiuitate & morte filiorum suorum, optimis quibusque destituitur, & minorata singulis ferè diebus periclitatur. Nouissimè autem temporibus nostris suscitauit DEVS spiritum serui sui *I.* venerabilis fratris nostri in eadem ciuitate de nouo ordinati & constituti episcopi, qui multo corporis labore, multâ rerum suarum impensâ, eandem ecclesiam ad pristinum statum reuocare cupiens, per varia pericula maris & terræ transitum faciens, ad genua caritatis vestræ tandem elapsus est, vt calamitatem & mendicitatem tantæ & tam reuerendissimæ ecclesiæ vobis insinuet, & condonationes & relaxationes quas consilio venerabilium fratrum nostrorum Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum quoque & Priorum ad tantam ecclesiam reuelandam fecimus, vobis ostendat. Ea propter regalem Maiestatem vestram assiduis precibus humiliter exoramus, quatinus venerabilem fratrem nostrum prædictæ ciuitatis Episcopum, quem honestas & probitas ipsius satis commendat, DEI gratia & nostra reuerentia benignè recipiatis & honoretis, & in suis iustis petitionibus eundem misericorditer exaudiatis. Valete.

DOmino suo LVDOVICO *DEI gratiâ Francorum Regi*, R. *Dux* VII.
Narbonæ, Comes Tholosæ, & Marchio Prouinciæ, debitæ fidelitatis obsequium. Pro negotio super quo Legati Imperatoris Constantinopolitani, cum nostris ad honorem Regni vestri, sicut credimus, nobiscum conuenerunt, Legatos nostros cum Legatis domini A. summi Pontificis, ad Græcorum Imperatorem transmisimus. Porrò discretioni nostræ placuit Legatos nostros ab itinere ad vestram præsentiam euocare. Vnde quia in omnibus vestri consilii prudentiam nobis ducem præfiximus, & vestram sequentes auctoritatem Legatis Græcorum nos obligauimus, precamur iterum, quoniam iam sera esset pœnitentia, excellentiam vestram Regiam, vt tales Legatos ad Imperatorem Constantinopolitanum mittatis, per quos negotium speratum ad gloriam & securitatem Regni vestri, DEO propicio ad effectum valeat perduci, & ad nos optata commoda peruenire. Interuentu namque & instantiâ discretorum & fidelium Legatorum consueuerunt magna & ardua negotia optatum & prosperum finem sortiri.

Valete.

VIII. LVDOVICO *DEI gratiâ excellentiſſimo Francorum Regi,* R. de Balneo, *de numero fidelium Domini,* E. *Conſtantinopolitani Imperatoris ſemper Auguſti, ſinceræ fidelitatis obſequium.* Legationis negotium ſuper quo *Adrianopolitanus Abbas, & Prior Hoſpitalis Conſtantinopolitani,* cum legatis domini R. ſancti Ægidii Comitis, veſtram viſitauêre præſentiam: mihi cum eis pariter tanquam Imperii fideliſſimo à domino meo E. inclito & ſancto Imperatore iniunctum fuit. Proinde quia ipſi apparatu meo & prouidentia, iam ad dominum meum Imperatorem marino itinere redire cœperunt, fidelitatis debito, quam vobis exhibere tanquam domino deſidero, confidenter conſulendo rogo, & rogando conſulo, vt Legatos veſtros & litteras ad dominum meum E. Imperatorem ſanctum, ſine cunctatione & mora, mittatis. Scio enim quia fraterno amore & germanâ caritate perſonam veſtram, honorem regni veſtri, & gloriam diligit, & indiſſolubili vinculo & germano conſortio vobis ſociari & vniri exoptat. Viuat & valeat per multa tempora ſublimitas veſtra, & me inter fideles regni veſtri numerare dignetur.

IX. LVDOVICO *DEI gratiâ Regi Francorum illuſtriſſimo, à priſcis iam temporibus ſibi dilectiſſimo.* A. *per eandem gratiam Ieroſolimorum Rex, ſalutem & veri amoris inditium.* Quoniam à longe retro temporibus Terram ſanctam Hieruſalē, regniq; Hieroſolimitani exaltationem, cordi vobis fuiſſe nouimus, piam Serenitatis veſtræ deuotionem humiliter exoramus, vt quod diu geſtaſtis in corde, adimplere curetis opere, & prædictæ Terræ ſubſidium prouidere, mēte ſollicitâ ſtudeatis: Et negotii illius pro quo venerabilis *Archiepiſcopus Mamiſtr.* Galliarum partibus deſtinatus eſt, memores ſitis, quoniam in inſtanti plus quam linguâ queat exprimi, neceſſe eſt fieri. Præterea ex quo *Mamiſtrenſis Archiepiſcopus* à nobis diſceſſit, fertur cotidie Imperatorem aduenire. Qui ſtatim cùm venerit, verentur omnes Orientales vnà nobiſcum, abſque omni dubio ipſum illam habere, quoniam in tanta debilitate proſtrata ſuccumbit, quòd non aliunde ſibi venerit auxilium. Eandem Antiochiam Turcis aut Græcis cedere indubitanter neceſſe eſt. Mente igitur deuota, corde ſollicito, curſu concito Imperatorem illum de quo magis timemus, præuenire ſtudeatis: quia non in terram alienam, verùm in eam quæ in omnibus & per omnia vobis erit expoſita venietis: Et tam nos quàm omnes alii iuſſionibus veſtris obtemperabimus.

X. LVDOVICO *Diuinâ gratiâ illuſtriſſimo Francorum Regi,* B. de Blancesfort *eadem gratiâ pauperis Militiæ Templi Magiſter dictus, cum vniuerſo eiuſdem Militiæ conuentu, omnimodum cum debita reuerentia famulatum in Domino.* Orientalis regni perturbationem, graues euentus intextos infortuniis, ſcripto vobis intimare operæprecium duximus, cùm proſperorum nuntiandi facultas vniuerſaliter ferè nobis denegetur. Ne verò Maieſtatem veſtram prolixâ improperiorum noſtrorum relatione amaricare videamur, capitulatim vobis ea ſcribere inuiti compellimur. Ecce perſecutores veritatis ac fidei, inſpectâ anguſtiarum noſtrarum multitudine, inſoliti furoris audaciâ aduerſum nos armantur. Ipſos namque *R. Principis Antiochiæ* exaltat captiuitas, cædeſque ſuorum & Magnatum principatus factæ in Principis captione. Hinc ab eis terra depopulata ipſos lætificat. Hinc nutu diuino, noſtrorum exigente mole peccaminum, terræmotu diſſipatæ munitiones, euerſa caſtella quamplurima, innumeriſque quos dirutorum murorum colliſio oppreſſit, multiplicato eorum furore aduerſùm nos multò acriùs ſolito accendit. Ecce iterum prædicta grauia, multa grauiora, ac flebiliora flebilibus nouiſſimè ſubſecuta ſunt. Rex namque *Balduinus,* qui omni vitæ ſuæ tempore, murus ſtetit inexpugnabilis pro domo Iſraël, naturæ perſoluens debitum, viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt: ſcilicet damnum diebus noſtris incomparabile. Hæc & his ſimilia Eccleſiæ perſecutores attendentes, ab extremis eorum finibus in vnum conueniunt, quaſi vir vnus, aduerſus Sanctuarium DEI, delere de terra memoriam noſtram: Eccleſiamque fidelium, quod abſit, infinitæ eorum multitudinis oppreſſione deprauare conantur. Super hoc DEI ac veſtrum auxilium, conſilium & ſubſidium.

sidium, ingemiscentes postulamus. Regnum etenim Ierosolymitanum licet plurimum propriis viribus destitutum sit, necesse tamen est quatinus Antiochiæ principatui omninò desolato, manum consolationis extendat; viresque quas, vt ita dicam, non habet, viriliter largiatur. Sed quid egenti præstare poterit, qui egestate afflictus in seipso angustiatur? Oppressionem igitur Orientalis Regni, & Ecclesię, ipsa conscientia vestra diligenter inspiciat, in Passionis Resurrectionisque loci subsidium inflammetur. Oramus obsecrando quod possumus: quod ipsi quærimus, Dominicæ à nobis locus impetret resurrectionis. Singula improperiorum nostrorum, attenuationis nostræ, elationis inimicorũ Passionis ac Resurrectionis CHRISTI, malorum vobis scribere numerositas impedit: quæ nos latorum præsentium, scilicet fratrum nostrorum relationi fideliter commendauimus, ac sub eorum testimonio reseruari dignum credidimus.

LVDOVICO DEI gratiâ illustrißimo Francorum Regi, B. *domus Templi Magister dictus, quamuis indignus, cum eiusdem domus conuentu, seruitium cum dilectione.* Nobilitati vestræ notum fieri volumus, quòd dominus *Guillermus de Donner* postquam ad Orientales partes transfretauit, vt Dominicum visitaret Sepulchrum, cæteraq; oratoria circuiret, quidam eius vicini suam terram crudeliter inuaserunt, igne eã pessimè deuastantes. Vnde Serenitatem vestram modis omnibus deprecamur, quatinus hoc, quãtum ad vos pertinet, fieri non permittatis; sed vltionem in eos qui hoc præsumunt, faciatis: vt ceteri vestrã iustitiam audientes, tantum scelus vlteriùs committere nõ attemptent. Magnum siquidem detrimentum in hoc poterit Orientalis Ecclesia sustinere: quia multi sic sua perdere metuentes, transfretare dubitabunt. Maiestati vestræ grates indesinenter exsoluimus de beneficio nobis & fratribus nostris impenso. XI.

ILlustrißimo atque excellentißimo domino LVDOVICO, *DEI gratiâ Regi Francorum benignißimo*, Gilbertus *eadem gratiâ sancti Hospitalis Hierusalem custos, licet indignus, cum omni fratrum conuentu, salutem, & sacrarum orationum Hierusalem æternam participationem.* Inter cætera caritatis opera quibus ad Regna fit ascẽsus cœlestia, *Elemosina* præcipuè summum locum obtinet, omni tam Veteris quàm Noui Testamenti pagina verum super hoc perhibente testimonium. Huius itaque deuotionis intuitu, regalis vestræ Maiestatis magnificentia Spiritu sancto diuinitùs illustrata, sanctissimam domum pauperum Hospitalis Hierusalem, placentem DEO & per omnia acceptabilem, deuotè diligere, manutenere, vestrarumque beneficiis elemosynarum largâ manu ditare ac recreare semper consueuit. Super quo non est dubium quin propter sincerum vestræ benigniratis affectũ, quem specialiter pro regno cœlorum adipiscendo erga DEVM, & erga omnia quæ sibi pertinent, in toto regno vestro consistentia, caritatiuè exhibetis. Tot barbaræ gentes, tantæque diuersorum populorum nationes, vestræ de die in diem subiungentur ditioni. Dignum enim & iustum esse iudicamus, vt qui DEVM diligit, eiusque mandatis puro corde obtemperare nititur, in bonis & de bonis Domini gaudeat, teneat, atque victoriosè possideat. Si enim protoplastus *Adam*, quia inobediens fuit voci Dominicæ, mundum cum omnibus in eo creaturis aduersarium atque contrarium sibi habere promeruit: ita si aliquis fidelis voluntati Domini bene obediens aliquando inuenitur, quod rarò contingit, tam mundum quàm omnia mundana beneplacito suo debet habere subiecta, & sine omni obstaculo inuenire parata. Vt igitur diuinæ bonitatis clemẽtia, sine cuius nutu nihil boni fieri potest, hæc prædicta, Rex illustrissime, iuxta vestri affectum animi, concedere dignetur, DEVM semper præ oculis habere, & ea quæ DEI sunt in Regno vestro salua & secura custodite: & præcipuè & specialiter prædictam domum sanctorum pauperum Hospitalis Hierusalem, in qua verè CHRISTVS in membris suis suscipitur, sicut vestris aspexistis oculis, diuersisq; modis seruitur, solitæ vestræ pietatis more diligite, manutenete, & ab omni hostili manu tamquam bonus patronus protegendo defendite, vt Beatorum precibus & intercessione pauperum, quibus Regnum cœlorum à CHRISTO traditum est, in præsenti prosperitatem mentis & XII.

corporis, pacem in Regno vestro & tranquillitatem, de hostibus triumphum; & post huius vitæ transitum, stolam immortalitatis cum eisdem pauperibus in regno cœlorum feliciter adipisci mereamini. Amen.

XIII. LVDOVICO, *DEI gratiâ Francorum Regi gloriosissimo & incomparabili viro, dilectissimo suo, A. gratiâ eiusdem Hierosolymorum Rex, Salutem & dilectionem.* Lacrimabilem & luctuosum de domino ac fratre nostro inclito Rege B. rumorem, heu heu! vobis per præsentia scripta intimamus, denuntiantes vobis, quoniam in die *Scolasticæ* Virginis, vocatione Diuinâ migrauit ad superos. Verumtamen nos Regno ipsius, quod nobis hereditario iure obueniebat, nunc potimur; & sine omni impedimento, atque in bona omnium hominum nostrorum voluntate, in solio Regni nostri cōsolidati sumus. Quia verò, illustrissime, tota Christianitas in Oriente vehementer attrita & grauiùs solito oppressa, nimium atque nimiū laborat, tum ex infortunio *R.* illustris quondā *Principis Antiocheni*, qui vt iam vos dudū audisse arbitramur, rediens ab expeditione, captus fuit, cæsis aut captis ferè omnibus illis, qui in comitatu ipsius erant; tum & ex *terræmotu*, qui in præterito Augusto, totius Principatus Antiocheni castella, turres & municipia ferè omnia funditus euertit, soloq; coëquauit; Rogamus serenit[...] celsitudinis vestrę, vt pro terra illa quam Dominus suâ corporali præsentiâ visitare, illustrare & cōsecrare dignatus est; quam etiam vt liquidò cōstat, Regnum vestrum spurcitiis infidelium potenter eripuit, & cultui diuino vendicauit, sollicitus sitis. Et dum licet atque vacat, notum faciatis omnibus, quo animo, quo cordis affectu, quā intimā sinceritate, Dominicum Sepulchrum hucusque dilexistis. Scitote namq; quoniam ab initio, vt à præsentium latoribus certiùs audire poteritis, consilio quidem vestro, & festino auxilio, tantum opus nec consimile fuit. Et si vobis in mētem veniret Dominicum Sepulchrum adire, non in terram alienā, verùm etiam in eam quæ tota vestra est & erit tempore quidē nostro vobis exposita, proculdubio veniretis. Nos enim vt tantum tamq; sublimem dominum, vos modis omnibus honorare, diligere & omnia quæ vestri iuris aut sunt aut fuerunt. Data ad fontem Sephoriæ, VI. Idus Aprilis.

XIV. LVDOVICO *DEI gratiâ gloriosissimo Francorum Regi, & domino suo excellenti,* B. de Blc. *eadem gratiâ pauperis Militiæ Templi minister humilis, & totus fratrum suorum Conuentus, orationum munus cum salute.* In venerandæ Celsitatis vestræ præsentia sæpenumero relatū credimus, qualiter, quādiu & quā intentione sub salutiferæ Crucis vexillo & cum domino Rege militauerimus in Ægypto. Si enim sceleratissimus ille *Noredinus*, interueniente *Syraconis* audatiâ regno Babiloniorū vt affectabat potiretur, multiplicatis viribus tātus incumberet CHRISTI regno vt per pyraticam clauso mari, periculosum etiā fugæ locum non concederet timidis & ignauis. Ea enim erat intentionum suarum summa, eaq; gratiâ miserat in Babilonē Syraconem, vt infinitam Ba[...]niorum multitudinem, vel vi dominationis, vel simulatæ pacis astutiâ secum [...]sceret, & in abolitionem Christiani nominis, duo potentissima regna, Babilonis scil. & Damasci fœderaret inuicem. Verùm respexit nos desuper Diuina clementia, deditque cultoribus suis CHRISTVS noster non incruentam de infidelitate victoriam. Supra memoratus etenim Turchus, quem adipiscendi regni gratiâ missum præsignauimus, *Berbesium* validissimam ciuitatem Ægypti, quam etiam obfirmauerat, & munierat triginta millibus bellatorum, in triumphalis tandem Ligni virtute coactus est reddere seruis Crucis, & non sine magno suorum detrimento pulsus est a patria, quam quidem triduo amplius tardante succursu, nullo erat contradicente in dominium possessurus. Nos autem post hæc omnia reuertentes, inuenimus pro peccatis nostris Terram sanctam satis ac desuper desolatam, *Panccademq;* ciuitatem, quâ non erat in toto Regno munitior, furto sublatam & redditam Turchis per manus proditorum. *Antiochiam* quoque miseram ac miserabilem, euersionem sui iam proximam, & stragem suorum inenarrabilem insolabilibus lacrimis deplorantem: de qua quidem iam non est dubium quin aut in Græcorum aut in Turchorum manus veniat, & in proximo, nisi ei Diuina miseratio vestraque Superexcellens immensitas succursum prouiderit festinatum. Neque enim potest Rex noster A. magnus licet,

licet DEO gratias, ac magnificus ad defenſionē Antiochiæ & Tripolis, Hieruſalem & Babilonis quę ſeruit eum filiis ſuis & cui potiſſimum metuendum eſt, quadripartitum agmen ingerere: quas omnes poteſt *Noradinus*, vno & eodem tēpore, ſi velit, ſuperhabundātibus canum ſuorū copiis infeſtare. Proinde nouerit magnitudo veſtra dilectum fratrem noſtrum, famulum quoq; & amicum veſtrū, fratrē *Heust.* canē pro exhoneratione & relaxatione ſua cogente corporis infirmitate, totiens ſupplicaſſe, vt iā non poſſemus ei ſaluâ pietate cōtradicere. Mittimus ergo in loco eius præſentium latorem, fratrē *Walterum*, virum prudentē & diſcretum, geminâ quoq; ingenuitate, auorum ſcil. & morum, benè conſpicuum, quē & nos his præſentibus, tanquam præſentialiter, vobis & mandato veſtro committimus & ſubmittimus, & quaſi manu ad manum tradimus: rogantes vt ipſum DEI amore & noſtro in agendis noſtris, quæ & veſtra ſunt, veſtrâ ope fulciatis, & benigno fauore veſtro, tāquam famulum veſtrum proprium in omnibus & per omnia ſuſtentetis. Nam & ipſe ſicut diuturnâ eius conuerſatione cognoſcetis, eſt etiam per ſe honorari digniſſimus.

LVDOVICO *DEI gratiâ Francorum Regi ſanctiſſimo, domino & amico ſuo max. frater* G. Fulcherii *domorum pauperis Militiæ Templi procurator indignus, ſalutem: Mittere rem ſi quis quâ caret ipſe poteſt.* Antiochenæ terræ deſolationē, Ieroſolymorum turbatum Regnum, graues euentus, importunos caſus, Chriſtianitatis plagas continuas, lugubres vobis intimare compellimur, cum proſpera nuntiandi deſit facultas. Importunitatis tamē & improperii noſtri ſingula, vobis ſcribere malorū numeroſitas impedit, dum vix aut nunquam proſpera nobis eueniāt. Prętermiſsâ igitur tanti infortunii multitudine, grauiores noſtros euentus vobis reuelare ſatagimus, cùm linguam loquentis lacrimæ deſolationis impediant. Anni autē iſtius, menſe Iulio, cōtigit Regem noſtrū A. & Magiſtrum noſtrum, ceteroſq; Terræ ſanctæ proceres fines Babiloniorū intraſſe, *Syraconē, Noradini* comeſtabulū qui ad partes illas declinauerat vt eas ſibi vendicaret, in *Berbeſio* obſediſſe. Ipſo mēſe finem dāte, & ſequente iā inſtante fixerunt ibi tēptoria. Quo audito *Noradinus* indignatus animo & mente cōfuſus, eadem tempeſtate litteris & legatis ſuis omnes partes quæ nomen ipſius audierant & tremebant contraxit, & caſtellū quod dicitur *Harenc*, & in finibus Antiochiæ & Alapiæ ſitum eſt, olim tumaci & ſuperbiâ obſedit. Applicatis machinis & petrariis ſuis, tot & tantis vulneribus obſeſſos inuaſerunt, vt ferè cibariis & aquâ carentes ampliùs tolerare non valebant. Cùm autem hæc itaq; agerentur, princeps *Buemundus*, qui Antiochiæ præſidebat, curam noui principatus ſui viriliter agens, comite Tripolitano & domino *Toroſio*, duceque *Marmiſtenſi*, & de fratribus noſtris quàm pluribus ſibi accerſitis, fratres & homines ſuos, tanquam bonus *Matathiæ* filius, ſuccurrere propoſuit. Tātos etenim milites & Turcopolos & pedites coadunauit, quòd nunquam noſtris temporibus ab illis partibus tam pulcra coadunatio fideliū aduerſus infideles armata proceſſerit. Factum eſt autē dū aduerſus Crucis inimicos XII die, exeunte Auguſto, armati procederēt, eos in primo cōflictu fugauerunt: ſed in multitudine gentiū confiſi & plurimùm reſiſtētes, noſtros ſuſtinuerunt & diſconfecerunt, Principem & Comitem ceperunt, licet multi eorum corruiſſent in gladio. Quid vltra? victoriam habuerunt, ſed cruentam. Præterea huc atque illuc per terram diſcurrentes *Harenc* ceperunt & Antiochiā obſederunt. Non eſt enim qui eorum immanitati reſiſtat: de ſexcentis militibus & duodecim millibus peditum, vix pauci qui nuntiarent euaſêre. Eleuatum igitur cornu inimicorum noſtrorum, humiliata eſt in laboribus virtus noſtra. Supplices etenim flexis genibus cordis, caritatis veſtræ pedibus prouoluti, à liberalitate veſtra auxilium poſtulamus & expectamus. Interpellet vos ipſa conſcientia veſtra, moueat vos ſinceræ caritatis affectus, Redemptionis noſtræ locus, Terra ſancta, Vrbs fortitudinis, Eccleſia primitiua. Semel ac ſæpiùs vobis talia mandauimus, nunc autem impenſiùs ac impreſſiùs. Nobis equidem orationes, ac rogare: vobis autem operationes ac rogata perficere Diuina gratia præſtitit. XV.

LVDOVICO *per DEI gratiam Francorum Regi excellentiſsimo, patri in CHRISTO kariſſimo. A. per eandem Hieroſolimorū Rex, ſalutem & ab eo qui omnium Regum eſt Rex, regi.* Quoniam ex Regia maieſtate vos XVI.

posse scimus,& ex deuotione piæ voluntatis vos desiderare non ambigimus, omnibus necessitatem patientibus auxilii vestri interuentionem proficere, idcirco per præsentia scripta,deflendā omnibus Christianorum qui in Terra sancta Hierusalem sunt,erectis Turcorum cornibus depressionē,sublimitati vestræ,licet eam iam fortè audieritis,exponere dignū duximus. Nobis apud Ægyptum cum *Syracuno* dimicantibus, & per virtutem Dominicæ Crucis inde eum, maximè si ibi permansisset vniuersitati Christianitatis nociturum, expellentibus, factum est vt *Comes Tripolitanus & Princeps Antiochenus* cum multo exercitu ad liberandum castellum prope Antiochiā situm, nomine *Haring*, quod *Noradinus* cum innumera multitudine obsederat, irent; & auxilio Diuino hostibus eorum aduentui cedentibus liberarent. Accidit autem vt dum præfati Princeps & Comes, non contenti tanto DEI beneficio, superbè hostes ad loca naturaliter munitissima insequerentur, ipsos ab hostibus capi, & omnem ferè eorum exercitum partim capi, partim occidi. Additus est præterea huic dolor dolori. Nam traditorum manus,præfato Noradino,cùm adhuc in Ægypto essemus,*Panudium*, quod vulgo *Belinas* dicitur, tradiderunt. Sic itaque quasi in angustiæ pendulo, sancta laborans Terra, vestrum & vestrorum potissimum, quod sibi efficacissimum fore speramus,nobiscum implorat auxilium. Valete. Dat. Antiochiæ secundo Id. Ianuarii.

XVII. E*Xcellentissimo Regi Francorum*, H.*non nunc,sed quondam Prior de monte Thabor, licet indignus, S. intimæque dilectionis effectum cum salute in CHRISTO.* Quoniam sui esti vniuscuiusque est, domino suo status & seriem habitudinis suæ literis declarare: Idcirco mea epistola,quamuis magna intersit locorum distantia, prætulit *ad vestras posse venire manus:* & nihil est de quo lætior esse queam qua vsque ad vestri præsentiam, DEO concedente,superuenerit. Considerato à minimo etiam vestræ Curiæ clerico. Sciatis me in Curia domini Imperatoris Constantinopolis præ omnibus suis familiaribus primatum tenere, ibiq; quoniam vestrorum minimis præsentialiter nequeo famulari, cū omnia affluentia bonorum plurimùm egere. Et inde est, quòd flexo capite vestram imploro beneuolentiam,vt Imperatori Cōstantinopolitano vestras litteras mittere dignemini,quatinus ad vos, vt ad meum carissimum dominum, omni occasione remotâ,me venire dimittat: & si vnquam aliquod seruitiū quod vobis placeret fecerim, modò maximè appareat. G.etiam & R.*de Merlo*, mei videlicet propinqui, flexis genibus vestræ beniuolentiæ integritatem expostulant, vt quod vobis litteris meis manifestatur, facere non dedignemini. Et insuper vestri nominis Excellentiam efflagito, vt huic baiulo quàm citiùs poterit ad me reuersuro, non tamen pro mei merito, sed pro vestri clementia, manu aliquantulum largâ subuenire faciatis. Valete.

XVIII. I*Llustrissimo DEI gratiâ* LVDOVICO *Regi Francorum*, P.*frater Ierosolimitani Hospitalis,& Prior ecclesiæ Beati Ioannis Constantinopoleos, nuntiusque sanctissimi Imperatoris. E.N.& vtriusque vitæ felicitatem.* Noscat Celsitudo vestra,domine reuerentissime,quòd ex parte domini nostri Imperatoris, ad vos propriè missi sumus,& ex præcepto Imperiali habemus quatinus vestram citiùs quàm domini Papæ visitemus præsentiam. Quapropter vestràm obnixè deprecamur benignitatem,quatinus velitis ac præcipiatis vt secundùm dispositionem domini Imperatoris hoc implere valeamus absque scandalo domini Apostolici, quia nuncius eius nobiscum est, & ad Curiam illius nos primitus ire compellit, quod nullatenus donec vestram videremus Maiestatem,faceremus. Valeat diu Celsitudo vestra.

XIX. I*Nuictissimo DEI gratiâ* LVDOVICO *Francorumque piissimo Regi*, A. *eadem gratiâ sanctæ Dominicæ Resurrectionis ecclesiæ Patriarcha, vnà cum* N. *Priore & vniuerso Canonicorum inibi DEO famulantium conuentu, salutem & debitas orationes in CHRISTO.* Piæ Celsitudinis vestræ bonitas & mansuetudo, famâ loquente, vt experti sumus, vobis veraciter innotuit, quòd in causa seruorum DEI studiosè concurrat, & religiosis viris sinceritatis suæ solatia submini-

subministret. Inprimis igitur libertati vestræ immensas gratiarum actiones persoluimus, quia sicut multorum relatione suscepimus, res Dominici Sepulchri cuius serui sumus, licet indigni, amoris respectu Diuini vbique quantum potestis, augere non desistitis. In his ergo quę ad DEVM sunt ante sacrosancta loca Passionis & Resurrectionis Dominicæ iugiter pro vobis existentes, fraternitatis nostræ ac beneficiorum nostrorum vos consortem statuentes, dilectum fratrem & Canonicum nostrum S. latorem pęrsentium, benignitati vestræ propensiùs commendamus, humiliter rogando, quatinus ei ob reuerentiã gloriosissimi Sepulchri, in quibus indiguerit, auxilium vestrum largiri dignemini, & tam eũ quàm res sibi commissas suo vestra Sublimitas fauore manutenere dignetur. Insuper vestrę probitatis excellẽtiam obnixè deprecamur, quatinus prædicto S. canonico, Hospitale quoddã vel almum quemlibet locum sub protectione alarum vestrarum, vbi ad honorem Dominicæ Resurrectionis refugiũ habere possimus, pro salute animæ vestræ, omniumque nobilium parentum vestrorum, concedere dignemini. Valeat tantus Rex fortissimus.

EXcellentissimo atq; magnifico Regi Franciæ LVDOVICO, *Hugo DEI gratiã sanctæ Mariæ Adrianopolis Abbas, & Prior sancti Iohannis Constãtinopolis, eius fidelissimi, Salutem, & in regimine sibi commisso, placere summo Rectori.* Non lateat personã vestræ magnitudinis, pater reuerendissime, quia si importunitas tẽporis non sic nos cõstringeret, nos egressi essemus ex partibus prouinciæ. Sed sciatis in rei veritate quoniam galeæ paratæ sunt apud *Narbonam*: & propter rumorem, nolumus vt veniant apud *sanctum Ægydium*, quia nolumus vt omnibus pateat iter nostrũ. Nunc verò noscat magnitudo vestrę maiestatis, pater reuerẽtissime, quia multùm cõtristati sumus, quia vidimus nuntios vestros sine literis ad *Regem Siciliæ*. Quia vos benè scitis quoniã nos ituri & reuersuri sumus per ipsum cum pecunia, & per aliam viam ire nec reuerti possumus. Et istud est negotium Regis Siciliæ, sicuti Imperatoris & vestri; & bene scimus quia vos diligitis eum. Vnde rogamus personam vestræ magnitudinis, vt per nuntios vestros dirigatis ei litteras tales quòd sint honorabiles vestro Regno & sibi; & sic credat Legatis vestris quasi si vos loqueretis cũ ipso. Et, si placet vestrę magnitudini, mittite nobis litteras quàm citiùs poteritis, vt nobiscum possimus deferri per præsentium latorem litterarum; & nec vnum diem moram faciat vobiscum. Valeat Celsitudo vestra sanctissima. XX.

LVDOVICO *per DEI gratiam Francorum Regi serenissimo, patri & amico suo karissimo,* Amalr. *per eandem Hierosolimorum Rex, salutem.* De vestræ paternitatis clementia & regno vestro specialiter sperat sibi auxilium & consiliũ Orientalis Ecclesiæ toti Christianitati lugubris miseria. Inde est nimirum quòd de innata vobis benignitate plurimùm confisi, cùm pro omnibus Terræ sanctæ deuotis vestræ supplicamus paternitati, pręcipuè pro fratribus Templi, vestram exoramus Maiestatem, quatinus solito more illos commẽdatos habeatis continuè, qui cotidie moriuntur pro Domino & seruitio, & per quos possumus, si quid possumus. In illis enim tota summa, post DEVM, cõsistit omnium eorum quæ sano fiunt consilio in partibus Orientis. Vnde quicquid eis fecerit Regia vestra Maiestas, & muniflua dextera pietatis, nostræ personæ idipsum maximè æstimetis vosuos impendisse. Valete. XXI.

LVDOVICO *DEI gratiã inclito & venerabili Regi Francorũ, domino suo karissimo,* Bertr. de Blancafort *eadem gratiã Militiæ Templi Magister dictus, de regno ad regnum feliciter transferri.* Quot & quanta nobis & prædecessoribus nostris de munificentiæ vestræ largitate collata sunt beneficia, si per singula persequi temptabimus, nec littera poterit, nec lingua sufficere. Nam cùm ab ineunte ætate vestra liberalitas circa domus nostræ propagationem laboriosã deuotione studuerit, adhuc, DEO gratias, in eodem suo tenore perdurat, DEO propitio & vitã comite in posterum duratura. Et vt retroacta tempora replicemus, raró vel numquam inuenietur sancta deuotio destitisse, quin semper aut sua nobis propensiùs ingereret, aut aliena benigni sui fauoris assertione nostris vsi- XXII.

bus applicaret. Pro quibus omnibus reuerentia & honorificentia fratri *G.Fulch.* à vobis exhibita, quia grates condignas referre non poſſumus, referendas illi ſoli cõmittimus, qui quod oculus non vidit, nec auris audiuit in æterna recompenſaturus eſt claritate. Idem namque frater, *G.Fulch.* in vniuerſitatis noſtræ præſentia genibus prouolutus, veſtram circa ſe ſtudioſitatem tantis extulit præconiis, vt penè intra credulitatem, & ſupra ammirationem fieret vniuerſis. Vnde & hîc & vbique nos & noſtra omnia, veſtræ ſupponimus & exponimus voluntati. De cetero ſuper oppreſſione Sanctæ Terræ, & maximè *Antiochiæ* quid loquamur? ad quos ibimus? quos imploramus? Vobis enim totiens dictum eſt, vt ſit faciliùs repulſam ex tædio quàm ex pietate lacrimas promereri. Antiochiæ tamen res adeò confractæ & ad tantam redactæ ſunt paupertatem, vt ad eam recipiendam in ſuam collectis vndique copiis venire velit & accingatur Imperator. Quippe ea namque per tot infortuniorum gradus ad hanc ſeruitutum perducta eſt ſummam, vt immanitati Græcorum ſeu Turchorum ad primum concurſum pateat expoſita. Adhuc tamen ad vos reſpicit miſera mater & Apoſtolica ſedes Antiochena, amiritudine & mœrore confecta. Valete.

XXIII. LVDOVICO *per* DEI *gratiam Francorum Regi glorioſiſſimo, & amico ſuo ſereniſſimo,* Amalricus *per eandem Ieroſolimorum Rex, ſalutem.* Quoniam veſtram perſonam & regnum veſtrum diligimus, & vobis ſeruire parati ſumus, & ſpecialiter de vobis & de regno veſtro ſperamus, ſucceſſus noſtros veſtræ notificare Maieſtati dignum duximus. Sciat ergo veſtra excellentia quòd intrauimus *Ægyptum* cum gente quam habere potuimus. Terram enim noſtram pro poſſe noſtro munitam pro *Noredino* reliquimus, qui omnes quos potuit euocauerat à Baldac & ab Eufrate, & ab omnibus terminis eorum. Ante ciuitatem verò Ægypti nobiliſſimam quæ dicitur *Bulbeis*, congreſſi fuimus, cum Ægyptiis turmis vtrinque diſpoſitis, & fronte ad frontem locatis. DEVS autem, cuius non eſt victoria in multine, multitudinem inimicorum ſuorum conuertit in fugam, & infinitis morti datis, & de melioribus & maioribus terræ multis captis, in campo illo pernoctauimus. In craſtino autem ciuitatem prænominatã aſſiluimus mirabiliter, & niſi per interpoſitionem fluminis Paradiſi, qui ex improuiſo nobis ſuperuenit, ſicut ſingulis annis ſolitus eſt, impediremur, ſicut ſperamus vrbs illa vel caperetur vel redderetur. Si igitur ex ſolito nos virtus veſtra magnifica adiuuare voluerit, DEO dante, ex leui poterit Ægyptus ſanctæ Crucis charactere inſigniri. Valete.

XXIV. LVDOVICO DEI *gratiâ glorioſiſſimo Regi Francorum, domino ſuo kariſſimo, frater* Gauf. Fulcherii *Ieroſolimitanæ domus Præceptor, ſalutẽ.* Sicut extincta parum fideliter incendia maiore tandem flammâ reuiuiſcunt, ſic diſconfectus à noſtris paulò ante *Noradinus* tranſiit ipſe Eufraten, Perſaſq; ac Turquemannos, Niniuitas &c. & quicquid gentium ab extremis vſque finibus, ſuſcitat in ſui pudoris vltionem. Collectaq; multitudine tam inæſtimabili, *Herennium* oppidum cepit in Antiochenis finibus obſidere. Quod intuens bonæ indolis adoleſcens noſter *Boam.* iam Princeps, & magnum illum genitorem ſuum referens, tantæ multitudini non formidat occurrere; & dum eis in paterna virtute congreditur, occulto DEI iudicio deuictus captiuatur; quodque ſine lacrimis dicere non debemus, ipſe & Comes *Tripolitanus*, cum Duce *Mamiſtræ*, dominoque *Vg. de Leziniaco*, & aliis quamplurimis, Alapiam ducti incarcerantur: reliquus autem exercitus, magnus licet ac metuẽdus, cæſus aut captiuatus ferè totus. Sed & de fratribus noſtris ceciderũt in ore gladii LX. milites fortiſſimi, præter fratres clientes & Turcopolos; nec niſi ſeptem tãtum euaſêre periculũ. *Antiochia* ſiquidẽ, amiſſis bellatoribus ſuis à primo ad vltimũ, tota patet. Quippe cùm in omnibus finibus eius nihil prorſus eſt reliquũ, præter ſolũ corpus miſeræ ciuitatis: de qua etiam timetur, vtpote quę armorum, virorũ & victualium coartatur penuriâ: neque enim habet ſufficientia per duos menſes cibaria. Quodq; nondum data eſt in poteſtatem inimicorum, ſolus poſt DEVM fecit & facit Patriarcha, qui ad tempus ſequeſtratâ Patriarchali dignitate, munit oppida, diuidit eſcas, largitur donatiua, non dubitat etiam de vita periclitari pro patria. Sed quid inde? Suſtinebit vtique, ſuſtinebit Turchos; ſed Imperatori Conſtantinopolitano

tinopolitano qui venit, non poterit resistere, omni humano auxilio destitutus. Rex enim noster, quem suâ gratiâ cõseruet omnipotens, sub sanctæ Crucis vexillo, profectus in Ægyptum cum suis, & cum altera parte fratrum nostrorum à prima die Augusti tenet inclusum in Herbesio ciuitate vsurpantem sibi Regnum Babyloniæ comestabulum Noradini *Syraconem*. Et nos quidem in Ierosolimis paucissimi, (tanta est Turcorum & vt veriùs dicam spurcorum infinitas) non sumus ab infestatione & ab impugnatione securi. Videtis ergò necessitatem nostram, videtis: quoniam si dissimulaueritis, aut tardè credideritis, vt soletis, nec antequam residuum Christianitatis consumatur, succursum præbueritis, metuendum est, ne cùm volueritis non possitis. Accingantur itaque qui DEI sunt, & qui Christiano nomine censentur: veniant patris sui regnum & libertatis nostræ patriam liberare: ne patrum nostrorum sanguine viriliter comparata, periclitetur turpiter & irremediabiliter, in manus filiorum.* Ne expectetis hinc alios nuncios, quia Rege & Magistro absentibus, non audemus dimittere probos homines in hoc arcto. *

LVDOVICO *DEI gratiâ Francorum Regi nobilissimo domino suo.* B. Raemundi *quondam Antiochiæ Principis filius, eius homo & famulus, ab eo qui dat salutem Regibus.* Quoniam, Serenissime Regum & Domine, de vestræ magnitudinis clementia non modicam fiduciam habemus, pietatis vestræ genibus prostrati totis visceribus mentis inuoluimur, quatinus Orientalium partiũ & maximè Antiochenarum frequens ac lacrymabilis miseria atque deuastatio Altitudinis vestræ viscera commoueat, vt vestro auxilio atque consilio: in eius manibus spes nostra atque refugium ex omni parte spectat ac singulariter constat, quod quidem suspiranti animo cotidie præstolamur dicentes, *Quando veniet? putas, durabo?* Terra nostra iam in arcto posita: & nos ab inimicorum Crucis CHRISTI faucibus erepti, DEO vero laudes referamus; & vos in cœlestibus ab ipso DEO coronemini. Nos enim, nisi DEI auxilio & vestro in proximo subleuemur, cum patria nostra & gente, omnes in miseriam ac funus lacrymabile iam labimur. Securis namq; ad radicem arboris posita est. Proh dolor! quantum dedecus erit omni populo & vobis, si terram istam, terram quidem tantâ effusione sanguinis parentum vestrorum, tantâ siti & fame adquisitam, à nefanda gente violari permittat ac destrui? Scitis equidem, Domine, vt credo ac satis audistis, quæ & qualia damna in finibus Antiochiæ in transacto anno acciderint: tum videlicet in captiuitate Principis & aliorum virorum qui cum eo erant, & in tanta populi Christiani deprædatione atque exterminatione; tum etiam in tanta munitionum igne fero destructione atque extirpatione; tum etiam tanto terræmotu tali ac inaudito, qui ferè omnes munitiones Antiocheni Principatus & omnia castra solotenus euertit. Sed de his ad præsens prætermitto. Ceterùm autem quæ vobis hic præsentium lator vir quidem magnæ religionis ac bonæ vitæ, ex parte nostra dixerit, fideliter credatis. XXV.

LVDOVICO *DEI gratiâ Regi Francorum karissimo Domino suo frater* G. Fulch^r. *eadem gratia militiæ Templi conseruus humilis, salutem.* Beneficia & honores paruitati meæ à vobis exhibitos, dignis laudibus attollere aut recompensationibus adæquare qui valeat? Solus DEVS, qui vobis suâ gratiâ in æterna beatitudine dignetur retribuere. Ego autem, DEO gratias, sanus & incolumis *Accon* appuli, Magistroque & fratribus primùm ex vestra parte salutatis, quantam mihi honorificentiam pro DEI amore, eorumque reuerentia exhibueratis, expressi. Illi autem super hoc vobis gratias agentes; seque & sua vestræ Celsitati commendantes, orationum suarum vobis & pro vobis offerunt instantiam. Mihi autem famulo vestro non credatis elapsum, quod ab ore vestro cum à vobis recederem accepisse me gaudeo. Dixistis enim mihi, vt ex parte vestra, loca Sancta salutarem, & in visitando ea, memoriam vestri facerem in singulis. Cuius rei non immemor, hunc annulum quem vobis mitto, per sacra loca circumferens & singulis applicans, in memoriam vestri singulis imposui: Pro cuius reuerentia, precor vt annulum custodiatis & habeatis cariorem. Valete. Valete iterum cum mei memoria. XXVI.

XXVII. LVDOVICO *DEI gratiâ Regi excellentißimo Francorum*. Berctrinus *Militiæ Templi minister humilis, salutem, & in CHRISTO regnare.* Ad aures vestrę Sublimitatis peruenisse non dubitamus, quo timore afflictus dominus noster Rex *Amalricus* communi consilio Christianitatis contra *Sairanem*, quem *Noradinus* cum multo exercitu ad regnum Babyloniæ direxerat sibi subiugandum, cum precioso sacræ Crucis signo perrexerit, & qualiter redierit. Nisi enim tanta extitisset nostris promerentibus culpis terræ *Antiochenæ* perturbatio & desolatio, præsidio Dominicæ Crucis dominus Rex velle suũ de inimicis fecisset. Sed audita incommoda Antiochiæ, vt cõsilio prouidit, inde secessit. Putabat enim prædictus aduersarius Babylonicum Regnum suo domino subiacere, & CHRISTVM colentibus ingressum ad Hierusalem terrâ mariq; impedire. Nã DEVS qui suos nouit vbiq; custodire, longè consilium ipsius iniquum aliter disposuit. Tanta autem, Serenissime Rex, sunt vtriusq; patriæ, Antiochicæ scilicet & Ierosolimitanæ, incommoda, quòd pro nimietate sui nolumus vobis scripto significare. Deniq; vestræ eximiæ dignitati hunc præsentium latorem fratrem *Galterium* honestum & in negotiis DEI sollicitum dirigimus, qui in negotiis ipsis permansit, & initium finemque vidit: ipse verò vestræ sanctitati, placita super hoc referabit. Quæ enim sublimitati vestræ dixerit, confidenter attendatis, tanquã nostro ex ore prolata. Et cognoscat vestra excellentia, quoniam oculi totius Christianitatis Orientis, post Dominum, in vos respiciũt, vt à tantis malis, dum tempus instat opportunum per vos eripiatur.

XXVIII. ADRIANVS *Episcopus seruus seruorum DEI, karißimo in CHRISTO filio*, LVDOVICO *illustri Francorum Regi, salutem & Apostolicam benedictionem.* Satis laudabiliter & fructuosè de Christiano nomine propagãdo in terris, & æternæ beatitudinis tibi prẽmio cumulando in cælis, tua videtur magnificentia cogitare, dum ad dilatandos terminos populi Christiani, ad Paganorum barbariem debellandã, & ad gentes apostatrices, & quæ Catholicę fidei refugiunt nec recipiunt veritatem, Christianorum iugo & ditioni subdendas, simul cum karissimo filio nostro, *Henr.* illustri Anglorum Rege, in *Hispaniam* properare disponis; & studes assiduè vt opus hoc felicem exitum sortiatur, exercitum & quæ sunt itineri necessaria congregare, atq; ad id cõuenientiùs exsequendum, matris tuæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ consilium exigis & fauorem. Quod quidem propositũ tantò magis gratum acceptumq; tenemus, & ampliùs sicut commendandum est cõmendamus, quantò de sinceriori caritatis radice, talem intentionem & votũ tam laudabile credimus processisse, ac de maiori ardore fidei & religionis amore propositũ & desiderium tuum principium acceperunt. Verùm cùm excellentia tua, & consilii maturitate sit prouida & luce sapientiæ illustrata, in ordine ipsius facti plurimùm videtur esse festina. Vnde & multos attonitos reddidit & suspensos: cùm omne bonũ quod suo tempore & competenti ordine exercetur, æterno conditori placitum habeatur modis omnibus, & acceptum: aliter autem non potest gratum eius existere voluntati. Quod vtiq; vt magis euidenter appareat, & vt sit quod proponimus paulò ampliùs manifestum, aliquod exempli gratiâ duximus non inutiliter supponendum. Corpus siquidẽ CHRISTI conficere & in ara Dominica hostiã immolare, bonũ immò & salutiferũ esse, nemo qui rectè sapit ignorat. Ceterùm si tempore suo & horis immolatũ non fuerit constitutis, iã illud reseruatur ad pœnã, quod expectabatur ad gloriã. Et qui extra tẽpus immolat cõstitutum, inde sibi dampnationẽ dolebit infligi, vnde si cõstituto tempore immolasset, meritum sibi gauderet & præmiũ augmẽtari. Accedit ad hoc, quòd alienã terrã intrare, nec prouidum videtur esse, nec tutũ, nisi à Principibus & à populo terræ priùs consiliũ requiratur. Tu verò sicut accepimus, incõsulta Ecclesiã & Principibus terræ illius accedere illuc & festinare disponis, cùm hoc nullã deberes ratione temptare nisi cognitã per Principes terræ necessitate, & ab eis priùs esses exinde requisitus. Vnde quia nos honorẽ & incremẽtum tuũ totã mentis intentione diligimus, & nihil tale te aggredi nisi rationabili causâ exigente vellemus, sublimitati tuæ præsentibus litteris suademus, vt priùs necessitatẽ terræ per Principes illius regni inspicias & cõsideres; & tam illius Ecclesiæ quàm Principũ & populi volũtatẽ diligẽter inquiras, & ab eis cõsiliũ, sicut decet accipias.

Quo

Quo facto, si & necessitatē terræ videris imminere, & Ecclesiæ consilium fuerit, & ipsi etiā terræ Principes tuæ sublimitatis auxiliū postulauerint & consiliū dederint, iuxta postulationem & consultū eorū poteris postea in facto ipso procedere, & laudabile votū tuum, diuino comitante præsidio, adimplere. Aliter tamen timendū esset ne iter tuū infructuosum existeret, & ne ad desideratū non posset exitum peruenire. Ipsi verò Principes & populus terræ in tanto apparatu tuo, si fortè necessitas nō incumberet, grauarētur, & nos ipsi leues in hoc facto possemus multipliciter apparere. Debet enim serenitatis tuæ Celsitudo recolere & ad memoriā reuocare, qualiter alio tempore cū tam C. bonæ memoriæ quondā *Rex Romanorū*, quā tu ipse inconsulto populo terræ Ierosolimitanū iter minus cautè aggressi estis, speratum fructū, & optatum cōmodum non perceperitis: & quantum Ecclesiæ Dei & vniuerso ferè populo Christiano, detrimētum exinde prouenerit & iactura: sanctæ quoq; Romanæ Ecclesiæ quia vobis super hoc cōsilium præstiterat & fauorem, in ipso facto fuit nō modicum derogatū; & omnes aduersus ipsam ex multa indignatione clamabāt, dicentes eā auctricem tanti periculi extitisse. Cùm igitur hæc omnia nobis sollicitè cogitantibus, occurrerent formidanda, nos ammonitionē & exhortationem Apostolicā ad populū Regni tui, secundùm quod venerabilis frater noster...... *Ebroicēsis Episcopus* nobis ex tua parte proposuit, duximus differendā. Attendentes quoniā quod differtur ad tempus, penitus non aufertur. Sed tunc tandem exhortatorias & cōmonitorias litteras in peccatorum remissionem iuxta desiderium gloriæ tuæ, auctore Domino, transmittemus, cùm de cōsilio & postulatione tam Principū quàm populi terræ illius, sicut superiùs dictū est, volueris iter arripere; & conceptū in animo votum necessitatis tēpore, cùm fortè modò aliqua necessitas nō immineat, discretè ac laudabiliter disposueris adimplere. Litteras autem in quibus Regnum tuū sub beati Petri & nostra protectione suscepimus, his qui Regnū tuum vsq; ad reditū tuum præsumerent impugnare, irā & indignationem Apostolicā proponentes, secundùm petitionē regiæ dignitatis vt ad præsens duximus cōcedendas. Nos enim, te etiā reticente, & à nobis nullatenus exigente, pro illius feruore dilectionis quam erga tuā sublimitatem habemus, quicquid honoris & exaltationis tibi & regno tuo exhibere possemus, prompto animo curaremus efficere & operibus adimplere. Sanè discretio tua, & nostram dissuasionem quàm rationabiliter credimus nos fecisse, prouidà deliberatione cōsideret; atq; alia per quæ ad illud iter tā festinanter aspiras inspiciat & attendat; & illud tādem tibi cōsilium super negotio ipso eligas, quod magis de iudicio rationis cognoueris eligendū. De cetero ea quę memoratus frater noster Episcopus ex nostra parte Regiæ proposuerit dignitati, velud si ab ore nostro procederent, absq; vlla hæsitatione suscipias; & ipsius verbis, tanquā si contingeret ea nos proferre, fidē non dubites adhibere. Ipse namq; iniunctam sibi legationem ita prudenter fuit & sollicitè exsecutus, quòd omne illud à nobis studio suæ probitatis & discretionis obtinuit, quicquid per sollicitam & prouidam vigilātiam deberet quilibet alius obtinere. Dat. Lat. XIV. Kal. Mart.

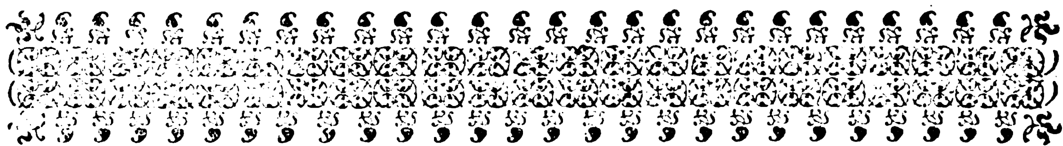

OLIVERI SCHOLASTICI

COLONIENSIS DE CAPTIONE DAMIATÆ AD ENGELBERTVM COLONIENSEM ARCHIEPISCOPVM, &C.

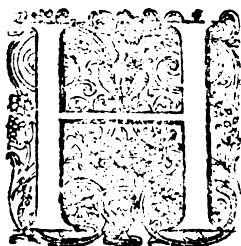

Onorabilibus dominis suis, Engelberto *Coloniensi Archiepiscopo, maiori Præposito, maiori Decano, cæterisque Prioribus, totiq; clero,* Oliuerus *peccator, seruus empticius crucis sic dictus, Coloniensis Scholasticus, per viam salutis ad æternæ beatitudinis consortium peruenire feliciter.* Sapiens corde & fortis robore, qui facit magnalia & inscrutabilia & mirabilia,

quorum non est numerus; qui excelsos iudicat, qui ponit humiles in sublimi: ipse magnificatus est solus in obsidione *Damiatæ*. Non enim, vt in aliis expeditionibus contra Sarracenos, diuersis temporibus ordinatis per humanum consilium, aut bellatorum auxilium; sed per semetipsum, quod petere non præsumpsit homo, per suæ diuinitatis potentiam mirabiliter est operatus. Non Regibus, nõ aliis Principibus vel nationibus; sed nomini suo dans gloriam, vt in nobis peccatoribus completa est promissio Prophetica: *Vos tacebitis, & Dominus pugnabit pro vobis.* (*Exod.14,14.*) Post captam siquidem turrim in profundo fluminis Nili sitam, *Saphadinus*, inueteratus dierũ malorum, dolore sicut asseritur tactus nimio, exheredator fratruelum suorum, & vsurpator regnorum Asiæ, mortuus est & sepultus in inferno. Postmodũ in festo Sancti Dionysii, Sarraceni cum galeis armatis improuisi venientes, principia castrorum vbi *Romani* tentoria fixerant, inuadentes, modicâ manu repulsi sunt, recurrentes celeriter ad galeas, qui gladios persequentium, ac fluminis voraginem euadere non potuerunt. Sicuti autem olim Ægyptii in aquis vehementibus Maris Rubri; sic in Nilo submersi sunt circiter ad mille quingentorum numerum, sicut à Sarracenis postea didicimus. Sanè in festo *S. Demetrii*, qui frater vterinus B. Dionysii fuisse dicitur, summo diluculo castra *Templariorum* inuaserunt hostes: & modicum damnũ nobis inferentes, per expeditos equites nostros fugati sunt ad pontem, quem procul à nobis in superiori parte fluminis construxerant: & ibidem interempti sunt ad numerum quingentorum, sicut à transfugis intelleximus. Porrò quia multi de populo Christiano placuerunt Domino, necesse fuit vt tentatio probaret eos. *Ionas* pro angustia tempestatis in mare missus, & ventre piscis conclusus, probatus rediit ad aridam. *Apostolus* triplici naufragio tribulatus, euasit: populus Domini, præmisso triduano ieiunio, quod clerus in pane & aqua seruauit obedienter, & multis processionibus ordinatis, à venerabili domino *Pelagio* Albanensi Episcopo, Apostolicæ sedis Legato, tentari meruit. Nam in vigilia Sancti Andreæ Apostoli, mediâ nocte intumuerunt fluctus maris, crescentes, & excursum terribilem facientes vsque ad castra fidelium; ab alia parte, fluuius inundans nos occupauit. Natabant tentoria, perierunt cibaria; pisces fluuiales & marini, se, quasi nihil timentes, cubiculis ingerebant, quos manibus nostris cepimus, quibus inde carere deliciis voluimus: & nisi consilio Spiritus Sancti ante prouisum fuisset in fossato, quod tamen in alios vsus factum fuerat, mare coniunctum flumini, homines cum iumentis, naues cum armis & victualibus, detraxisset ad hostes. Nec tamen hoc periculum euaserunt, quatuor *coccones*, super quos ædificata fuerunt propugnacula ad capiendam ciuitatem: qui vno impetu cum quinta naui, quæ inter eos hærebat, ad oppositã ripam vi ventorum præcipitati, antè oculos nostros sunt igne Græco combusti: pepercit Dominus operibus *Fresonum & Theutonicorum*, quibus Turris capta fuerat. Naues oneratæ quæ in portu maris stabant ruptis repentè funibus perierunt. Durauit hæc tempestas per triduum continuum, quo elapso Dominus qui consolatus est nos in tribulatione nostra, imperauit ventis & mari, stare faciens ipsum à feruore suo. Inuasit præterea multos de exercitu quædam *pestis*, contra quam Physici nullum ex arte sua remedium inuenire poterant. Dolor repentinus pedes inuasit & crura; & coniunctim caro corrupta gingiuas & dentes obduxit, masticandi potentiam auferens; tibias horribilis nigredo fuscauit: & sic longo tractu doloris afflicti, cum multa patiẽtia migrauerunt ad Dominum plurimi: quidam autem vsque ad tempus vernale durantes, beneficio caloris euaserunt liberati. Post dictam tempestatem naues parabantur ad transitum fluminis: quæ cum magno periculo sursum ascendentes inter ciuitatem ac turrim captam, machinis & igne Græco cum iaculis plurimùm sunt impeditæ. Vnde accidit vt vna nauis Templariorum vi torrentis rapta, propè ripam ciuitatis præcipitaretur ad hostes: qui cum *barbotis*, & vncis ferreis ipsam impugnauerunt diutiùs, ignem Græcum cum lapidibus desuper de turribus proiiciẽtes. Et cùm sic præualere non valerent, propter defensorum audaciam, certatim nauim ascendentes præcipites in eam descenderunt ad Templarios: vbi cùm diutiùs pugnaretur, tandem nauis perforata, siue ab hostibus siue à nostris, incertum habemus, profundum petiit, submergens Ægyptios cum Christianis: adeò vt vix summitas mali appareret super aquam. Et sicut *Samson* plures strauit moriens quàm viuens; sic & isti martyres plures secum traxerunt in aquæ voraginem, quàm gladiis interficere

interficere potuiſſent. Ciues autem *Damiatæ* cruentam victoriam ſuam, ferè ſeptem diebus planxerunt. Exinde pontem reparantes, aperturam adeò relinquerunt anguſtam, vt naues noſtræ ſine periculo tranſire non poſſent. *Theutonici* verò & *Freſones*, zelo iuſtæ indignationis accincti, cum minori naui, cuius miniſterio turris fuit capta, quam Gallici *ſanctam matrem* appellant, Pontem ſimiliter inuaſerunt, auxilium non habentes niſi de cælo. Pauciores autem viri quàm decem de gente prædicta, contra omnem fortitudinē Babyloniorum pontem aſcendentes, ſpectãte multitudine Chriſtianorum, & hanc audaciã plurimi extollētes, fregerunt eundem: & ſic cũ quatuor nauibus ſuper quas erat pons fundatus, reuerſi ſunt cum triumpho, liberam viam & apertã ſurſum velificãtibus relinquentes. His itaq; geſtis, Sarraceni periculum quod eis imminebat attendentes, ripam nobis oppoſitam, foſſatis & argilloſâ materiâ cum propugnaculis ligneis altis munierunt, machinas & petrarias locantes ibidem; nobis ſpem auferentes per locum alium tranſeundi. *A caſali* verò quod per milliare ferè diſtat à ciuitate, vbi hæc noua munitio terminabatur, per tranſuerſum fluminis, nauium immerſiones fecerunt cum palis infixis gurgiti. Nihilominus Apoſtolicæ ſedis Legatus deſiderium bonum habens obſidendi ciuitatem, naues ſuperiùs congregatas vrgebat ad tranſitum. Vnde *coccones* propugnaculis & caſtellutis, viris etiam armatis muniti, cum galeis & aliis nauibus ſequētibus, CHRISTO duce, præſcriptas immerſiones euaſerũt. Hoſtes autem, diſſimulato metu, tres ordines armatorũ, ſtationi nauium noſtrarum cõtrapoſuerunt: vnam, peditũ ſuper ripam cum clipeis quos *targeas* appellant, lineariter ordinatam; ſecundam, poſt dorſum illorũ, ſimilem priori; tertiam, equitũ, longã, & terribilem: ictibus lapidum & telorũ plurimùm vexando ſtationem Chriſtianorum. Sanè nocte ſolemnitatis S. Agathæ virginis & martyris, cùm coadunatus eſſet populus fidelium, qui ſequenti die tranſiturus erat, pluuiæ & venti multùm diſcriminis & difficultatis addiderunt noſtris: ſed fidelis DEVS, qui non patitur ſuos tentari ſuper id quod poſſunt, reſpiciens ad caſtra ſeruorũ ſuorum, quod ſecundùm inferiores cauſas difficile fuerat vel impoſſibile, conuertit in facilitatē & gaudiũ, ſuæ virtutis innouans miracula. Poſt mediã ſiquidem noctem tantũ pauorem Soudano Babylonis & Satrapis eius incuſſit, vt relictis caſtris, ignorantibus etiã Ægyptiis, quos ad reſiſtendum ordinauerat, in ſola fuga ſpem ponerent. Quidã apoſtata, qui multo tempore, Chriſtianorũ legem tranſgreſſus cũ Soldano militauerat, ſtans in ripa Gallicè clamabat: *Quare moramini? Quid trepidatis? Quid hæſitatis? Soldanus abiit.* Et hoc dicto, ſe in nauicula Chriſtianorũ recipi poſtulauit, vt in poteſtate ipſorum poſitus, fidem dictis faceret. Summo igitur diluculo cùm inchoatum eſſet officium Miſſæ diei feſti per oratoria Chriſtianorum; *Gaudeamus omnes in Domino:* nunciata ſunt hæc Legato, Regi, & aliis. Itaq; fugientibus Ægyptiis, noſtri certatim & alacriter abſq; omni impedimēto hoſtium, & ſanguinis impenſa, tranſierunt: Sed adeò limoſa & profundioribus aquis difficilis fuit ad applicandum terra hoſtilis, vt vix equis ſine ſeſſoribus & ſellis eiecti, poſſent aſcendere. Templarii præduces in aſcenſu equorum, erectis ſignis, propero curſu ad ciuitatē feſtinauerunt, ſternentes perfidos qui audaciter de portis egreſſi venientibus occurrerunt. *Non gloriabitur ſecuris, contra eum qui ſecat in ea; neque ſerra, contra eum qui trahit in ea.* Eſai. 10, 15. Miraculum iſtud cui æquabimus vel cui comparabimus, niſi ei quod legitur de *Benadab* Rege Syriæ, qui obſedit Samariam, artans eam plurimùm, cui Dominus tantũ immiſit terrorem, vt relictis caſtris fugeret? & ſicut per leproſos qui erant in introitu portæ, illa fuga Syriorum nuntiata fuit Samaritanis: ita per leproſum in anima, præfatum videlicet Apoſtatã, nuntiata fuit Ægyptiorum fuga. Et ſicut ille populus Samaritanorũ ſpolia, in caſtris Syriorum relicta collegit: ſic noſter exercitus tentoria & manubias fugiētium diripuit, targias plurimas, & omnes galeas cũ barbotis & aliis nauibus, quæ infra caſale vſq; ad ciuitatē inueniebantur, cũ aliis ſpoliis victores occupauerũt. Multi bellatores, relictis vxoribus, territi propter inopinatũ tranſitum, fugierunt de *Damiata*: & ſic per girum, & firmiter obſeſſa eſt ciuitas. Per deſidiã autem, & inertiam eorũ quorũ nomina DEVS ſcit, factum eſt vt hoſtes, reſumptis viribus & armis, adueniente etiam *Coradino* cũ Halaprinis cum magna multitudine, locum illum occupauerunt, à quo noſtri tranſitum miraculoſum fecerant: & ſic nos obſidentes ciuitatem, ipſi periculoſiùs obſiderunt; & niſi per diuinum conſilium prima caſtra quæ erant inter mare & fluuium

retenta fuiſſent, maximè per *Theutonicos*,& *Friſones*, portus nobis ablatus fuiſſet; & negotium plurimùm periclitatum vacillaſſet. Vt autem miraculum tranſitus clareſceret, ac ſoli CHRISTO aſcriberetur, ad tantam Sarraceni peruenerunt temeritatem, vt diluculo Sabbathi ante Dominicam, *Oculi mei ſemper*, nobis tale periculum non præuidentibus cum multitudine graui, propiùs accederent, & vſque ad foſſatum ſe præcipitarent: ſed, diuino auxilio, cum graui damno equitum & equorum repulſi ſunt.

A. Dn. 1219. ANno gratiæ *milleſimo ducenteſimo decimo nono*, Regina ciuitatum *Iheroſolima*, quæ videbatur inexpugnabiliter munita, deſtructa eſt à *Coradino* filio Saphadini, foris & intus: muri eius cũ turribus redacti ſunt in aceruos lapidum, præter templũ Domini, & turrim Dauid. De *Sepulchro* verò glorioſo deſtruẽdo, conſiliũ habuerãt Sarraceni, & per litteras comminati ſunt, quas ciuibus Damiatæ tranſmiſerunt, ad ipſorum ſolatium: ſed huic temeritati nemo præſumpſit manus apponere, propter loci reuerentiam. Sicut enim in *Alcorano*, libro legis eorum, ſcriptum habent: IESVM CHRISTVM Dominum noſtrum, credunt de Maria Virgine natum & conceptum: quem ſine peccato vixiſſe, Prophetam & pluſquàm Prophetam profitentur; cæcos illuminaſſe; leproſos mundaſſe; mortuos ſuſcitaſſe, firmiter aſſerunt: Verbum, & Spiritum DEI, & viuum ad cælos aſcendiſſe non diſcredunt. Vnde quando, tempore Treugarum, ſapientes ipſorum Iheroſolymam aſcendebant, codices Euangeliorum ſibi poſtulabant exhiberi & oſculabantur & venerabantur, propter munditiam legis quam CHRISTVS docuit, & maximè propter Euangelium Lucæ vbi legitur, *Miſſus eſt Gabriel Angelus*: quod litterati inter eos ſæpiùs repetunt & retractant. Lex autem eorum, quam Diabolo dictante, miniſterio Sergii monachi & apoſtatæ ac hæretici, *Macometus* Sarracenus dedit Arabicè ſcriptam, à gladio cœpit, per gladium tenetur, in gladio terminabitur. *Macometus* iſte illiteratus fuit, ſicut ipſe profitetur in Alcorano ſuo; & quæ prænominatus hæreticus dictauit, ipſe promulgauit, & per comminationes obſeruari ſtatuit. Luxurioſus enim fuit & bellicoſus: ideoque de immunditia & vanitate legem ſtatuit, quam carnaliter viuentes in parte voluptatis, firmiter obſeruãt: & ſicut legem noſtram veritas & munditia moniunt; ita errorem ipſorum timor mundanus & humanus, ac voluptas carnalis firmiſſimè cuſtodiunt. In die *Palmarum* anni præſcripti, inimici noſtri, multâ comminatione præmiſsâ, quòd ſeipſos vel nos omnes vnâ die perderent; & collecto terribili & innumerabili exercitu equitum & peditum, irruerunt ſuper nos, vndiq; foſſatum noſtrum inuadentes; & maximè pontem Templariorum & *Ducis Auſtriæ*, quem ipſe cum Theutonicis defendere ſtuduit: hoſtes cum electis militibus ſuis, de equis deſcendentes, cum Chriſtianis atrociter pugnauerunt. Ceciderunt hinc inde, mortui & vulnerati, multi. Tandem præualuerunt adeò quòd pontem aſcendentes, partem eius combuxerunt. *Dux Auſtriæ* præcepit ſuis, vt ponte relicto, aditum darent inſtantibus & introitum: ſed intrare non præſumpſerunt, propter militiam noſtram, quæ acies ſuas ordinauerat. In ſubſidium & munitiones defendentium, mulieres aquam & lapides, vinum & panem bellatoribus noſtris intrepidè miniſtrabant: orationi ſacerdotes inſiſtebant, vulnera ſauciatorum ligantes, ac benedicentes. Eo die non eſt datum nobis ſpatium geſtandi alias palmas, quàm baliſtas & arcus cum ſagittis, lanceas & gladios cum clipeis: Adeò inſtabant, & vexabant atrociter qui conuenerant ad perdendum nos, ſtudio liberandæ Ciuitatis, ab ortu Solis vſq: ad horam ferè decimam: tandem defatigati, retraxerunt ſe, cum damno maximo. Inſtabat iam *paſſagium* vernale: Receſſimus. Erat *Dux Auſtriæ*, qui per annum & dimidium CHRISTO fideliter militauerat, Princeps deuotione plenus, humilitate, obedientiâ, largitate: qui præter alios ſumptus innumerabiles, quos in negotiis bellicis, ac priuatis eleemoſynis fecerat, domui Theutonicorũ ſex millia marcharum argenti, vel ampliùs, ad comparandum prædium creditur contuliſſe. In Kal. Maii magna multitudo Peregrinorum cœpit recedere, nobis in ſummo periculo relictis: ſed Pater noſter, benignus & miſericors, Dux & propugnator noſter, protector & defenſor ſperantium in ſe, cui facile eſt in paucis, ſicut in multis vincere, IESVS CHRISTVS, non permiſit incredulos ſimul in nos irruere, donec noui recenteſq; Peregrini cum copioſo ſuccurſu ſuperuenirent: copia victualium & equorum nutu diuino tranſmiſſa, collectionem fidelium lætificauit. Inſtaurato

igitur

igitur fidelium numero in festo Ascensionis Domini, more suo per terram & aquā irruerunt perfidi; & multoties sic attemptantes, præualere non valuerunt. Particulariter etiam propè castra nostros prouocabant, damnificantes, & damnificati. Pridiè vero Kal. Aug. omnem quam habere poterant adducentes copiam, post diutinos assultus, tandem fossatum contra Militiam Templi transeuntes, & *licias* violenter rumpētes, pedites nostros verterunt in fugam, adeò vt totus exercitus Christianorum iam periclitaretur. Milites de Francia, sæculares & equites, ter conati sunt ipsos repellere longiùs extra fossatum, sed non potuerunt. Sarraceni siquidem intra mœnia nostra, fractis munitionibus ligneis, equitum ac peditum acies ordinauerunt. Clamor ortus est insultantium, omnis multitudo ipsorum præparauit se: iam timiditas aucta est Christianis: sed spiritus qui induit *Gedeonem* animauit Templarios. *Magister* enim *Templi*, cum Marescallo cæterisque fratribus suis, qui tunc aderant, per exitum angustum impetu facto, viriliter in fugam conuertit incredulos. *Domus Theutonicorum*, & Comites, aliiq; milites de diuersis nationibus videntes Tēpli Militiam in periculo constitutam, festinanter per exitus sibi contrà positos, tulerunt auxilium. Sic pedites Sarracenorum, abiectis clipeis, interficiebantur, præter eos quos fuga præcipites percussoribus abstulit. Post equites nostros, egressi sunt pedites: per modicum spatium se retraxerunt hostes: acies hinc inde subsistebant armatæ, donec crepusculum vespertinum prælium interemit. Sarraceni priores abierunt. Occisorum corpora perfidorum, strata iacebant iuxta fossatum plurima, præter eos qui sauciati grauiter vel leniter reducti sunt ad castra. Sic saluauit Dominus in die illa sperantes in se, per virtutem Templariorum, & eorum qui ipsis cooperati discrimini se commiserant. Pauci de nostris interfecti sunt, & capti. Instrumenta contra ciuitatem præparata, combusta sunt à defensoribus eius, præter scalas. *Genuenses, Pisani, Venetiani*, firmiter asserebant se ciuitatem expugnaturos per quatuor naues, super quas scalæ pendebant: sed ipsi non erant de genere virorum illorum per quos facta est salus in Israël. Volebant enim sibi facere nomen cum tubis & calamillis & signis multis progressi. *Legatus Apostolicæ* sedis, sumptus eis præbuit copiosos de communi: Rex, & alii, cordas & anchoras prout requirebant, exhibuerunt abundanter. Aggredientes itaque ciuitatem, primo die multos interfecerunt & vulnerauerunt: & quantò sæpiùs postmodum assultum fecerunt, tantò magis muri firmati sunt, ligneis castellulis ac liciis. Defensores etiam robustiùs & efficaciùs se venientibus opposuerunt: & sic scalæ mutilatæ per ignem ac pluries reparatæ, tandem infecto negotio, reductæ sunt ad ripam: & sic deprehensum est, & veraciter intellectum, solâ virtute Diuinâ, Damiatam in manus Christianorum fore tradendam. Nos verò insensati, & immemores beneficiorum DEI, ac mirabilium quæ fecit, prouocauimus oculos Diuinæ Maiestatis contra nos, per *desidiam maiorum & murmurationes minorum*. Pedites equitibus improperabant ignauiam, equites pericula peditum quando contra Sarracenos egrediebantur, dissimulabant. Vnde factum est, vt communibus exigentibus culpis, in *decollatione Sancti Iohannis Baptistæ*, licet vix inuenirentur qui in custodia castrorum remanerent, naualem & terrestrem exercitum, equitum ac peditum educentes, ad castra Babyloniorum tēderemus, inter mare & fluuium, vbi dulcis aqua non poterat inueniri ad potandū: Ipsi verò sublatis tentoriis fugam simulabant. Et cùm processum fuisset à nostris adeò, quòd appareret aduersarios directâ fronte nolle confligere: capitanei nostri lōgum inierunt consilium, vtrum procederent an redirent: discors inter eos sententia fuit: Interim solutæ sunt acies, præter ordinem illorum quos in disciplina militari ligauit obedientia. Equites Cypri in dextro cornu constituti, Sarracenis incursum facientibus à latere, timiditatem suam ostenderunt: Italici pedites primi fuerunt; post eos, equites de variis nationibus, & quidam Hospitalarii Sancti Iohannis: Legato Romanæ sedis, & Patriarcha qui Crucem baiulabat, multùm sed frustra supplicantibus vt subsisterent. Æstus Solis erat vehemens: pedites armorum pondere premebantur, calorem auxit labor viæ: & qui secum vinum detulerant in angustia sitis biberunt illud purum, propter defectum aquæ: his omnibus concurrentibus, qui subsistentes se defenderunt, & post primitiuos fugientes anhelo cursu terga dederunt, extincti sunt, sine vulneribus corruentes. *Rex* verò cum Templariis, & domo Theutonicorum, & Hospitalariis Sancti Iohannis, Frācigenis, de *Hol-*

landia, de *Werthe*, de *Sarreburge*, de *Cestriæ* Comitibus *Galtero Bertondi*, Pisanis, aliisque militibus impetum persequentium sustinuit: Rex, igne Græco ferè combustus fuit. Hii omnes pro muro fuerunt fugientibus: quoties facies suas ostendebant hostibus, illi fugerunt: quando verò gradatim reuertebantur, ictus & tela sustinuerunt inimicorum. Capti sunt in illa defensione electus *Beluacensis*, & frater eius *Camerarius Franciæ*, & filius eius, frater Andegauensis Episcopi, cum *Iohanne Darcies* viro nobili & valdè strenuo, *Henricus de Vlma*; & alii multi, qui trucidati sunt, & in captiuitatem ducti: Templarii triginta tres capti vel occisi sunt, cum Marescallo Hospitalis Sancti Iohannis, & quibusdam aliis fratribus eiusdem domus: nec euasit sine damno domus Theutonicorum. *Militia Templi*, quæ prima solet esse in congressu, vltima fuit in recessu: vnde cùm ad fossatum nostrum nouissima rediret, foris substitit, vt anteriores intra mœnia quantum possibile fuit reduceret. Persecutores, ad captiuos deducendos, & spolia colligenda tandem redierunt: sicut intelleximus postmodum à Sarraceno, quingenta capita Christianorum Soldano præsentantes. Mœror nostros occupauit; sed nulla desperatio: pro certo enim habemus, quòd pœna peccati fuit hæc castigatio, & minus erat in pœna, quàm exigeret culpa, ipso
Ierem. 3, 1. temperante vindictam, qui dicit animæ peccatrici: *Tu fornicata es cum amatoribus plurimis: tamen reuertere ad me, & ego suscipiam te.* Constat autem nobis quòd in præcipua sua militia, luctuosa sibi damna sustinuerunt increduli. Sanè miserator Dominus, qui non obliuiscetur misereri, nec continebit in ira misericordias suas, qui in tribulatione peccata dimittit; qui dixit de tenebris lumen splendescere, luctum nostrum conuertit in gaudium, mœrorem in lætitiam. Nam *Soldanus* vnum de captiuis nostris mittens, de pace vel treuga nobiscum tractare cœpit: in quo tractatu fossatum nostrum, & munitiones alias reparauimus alacriter. Interim nautæ, Christianitatis proditores, & cum eis Peregrini plurimi, magis seipsos amantes, quàm fratribus suis compatientes, ante tempus consueti Passagii, Agonistas CHRISTI in summo periculo reliquerunt, eleuatis velis obiecto portu, nobis mœstitiam, Babyloniis audaciam contulerunt: Qui tractatū pacis intermittentes, in vigilia Sanctorū Cosmæ & Damiani, & sequenti die festo, proximo etiā Sabbatho cū galeis, barbotis, per flumen; cum mangunnellis, targiis, fructicibus pro implendo fossato, per terram, feritate barbaricâ & impetu consueto, nos impetierunt: sed durus bellator & triumphator in Israël, solitâ vsus gratiâ, castra sua defendit, misso per mare *Saucrico de Mallion*, cum galeis armatis, & bellatoribus plurimis in ipso necessitatis articulo: & nos clamātes in cælum, nec trepidantes ad impetū; sed viriliter resistentes, interfectos, sauciatos, & confusos ab insultu triduano recedere coëgimus, ipsius virtute qui saluat sperantes in se. Interea ciuitas obsidione longâ, ferro, fame & pestilētiâ grauiter, & vltrà quàm scribi possit afflicta, in sola pace, quam Soldanus promisit ciuibus, spē posuit. Adeò enim in ea fames inualuit, vt cibi desiderabiles deessent. Panis corruptus abundauit in ea: durabilis enim non est annona Ægypti, propter molles glebas in quibus crescit: nisi superiùs circa partes Babylonis artificiosè conseruetur in annos: & sicut audiuimus, *Coitanū* vnum XI. Bisantiis vendebatur in ea. Ex angustia famis, diuersa morborū genera vexabant eos: & inter cætera incōmoda quæ sustinuerunt, noctibus, velut aorisiâ percussi, apertis oculis nihil videre dicebantur. *Soldanus*, de die in diē vanis promissionibus ipsos à deditione dehortatus, decepit miseros. Postremò portas suas obstruxerunt intrinsecus ne aliquis veniens ad nos de suis, nuntiaret quomodo dies afflictionis possiderent eos. Si qui verò per posticium, vel de muris per funes, euadere potuerūt, inflati & famelici ciuium suorum angustiam probabant euidenter. Illis etiam, qui foris in exercitu Sarracenorum nos obsiderunt, copia panis & pabuli cœpit decrescere. *Nilus* siquidē, qui post festum Sancti Iohannis Baptistæ, vsq; ad exaltationem S. Crucis solet excrescere, & Ægypti planitiem irrigare, hoc anno, more suo nō ascendit ad signum, quod ponere consueuerunt Ægyptii: sed, prout intelleximus, magnam partē siccā reliquit, quę nec arari nec seminari poterat suo tempore. Vnde *Soldanus*, caristiā timens & famē, etiam amore retinendæ Damiatę, talem pacem cum fratre suo *Coradino* Christianis obtulit: *vt Crucem Sanctam, quæ olim capta fuit in victoria Saladini, cum ciuitate Sancta, & omnibus captiuis qui per regnū Babyloniæ, & Damasci viui reperiri possent; sumptus etiam ad reparandos muros Ierusalem redderent: Insuper regnum Ierosolymitanum totaliter restituerent,*

præter

præter Cracum & Montem Regalem, pro quibus retinendis, tributum obtulit, quamdiu treuga duraret. Sunt autem hæc duo loca in Arabia sita, septem munitiones firmissimas habentia, per quæ negociatores Sarracenorum & peregrini ipsorum, *Mequam* tendentes, vel ab ea reuertentes, transire solent: & qui hæc potenter tenuerunt, Ierusalem, cùm voluerit, grauiter nimis, cum agris & vineis lædere poterit. Hanc compositionem acceptandam esse Christianitati, *Rex* & Francigenæ, *Comes Cestriæ*, cum capitaneis Theutonicorum censuerunt pertinaciter. Nec hoc mirandum fuit: quia longè minori pace, quæ priùs oblata fuerat, contempti fuissent: nisi sano consilio eis esset obuiatum. *Legatus* autem cum Patriarcha, Archiepiscopis, Episcopis, Templariis & Hospitalariis, ac omnibus Italiæ Capitaneis, multisq; aliis prudentibus viris, efficaciter huic tractatui se opposuit, rationabiliter ostendens ante omnia Damiatam fore capiendam: opinio diuersa peperit discordiam, quæ citò sedata fuit propter communem necessitatem. Interea Soldanus magnam multitudinem peditum clanculo per loca palustria misit ad ciuitatem: quorum ducēti quadraginta, Christianis dormientibus, fuerunt ingressi, Dominicâ nocte post festum omnium Sanctorum: tādem præ clamore vigilium, cæsi sunt & capti, quos ad ducentos & plures computauimus. Nonas Nouembris, Saluatore mundi regnante, & domino *Pelagio* Albanensi Episcopo, Apostolicæ sedis Legatione solerter ac viriliter fungente, capta est *Damiata*, absq; deditione, sine defensione, sine violēta deprædatione cum tumultu: vt soli Filio DEI ascriberetur euidenter victoria, qui populo suo ingressum in Ægyptum inspirauit, & ibidem vires ministrauit. Et cùm caperetur ciuitas in oculis Regis Babylonis, more solito non fuit ausus CHRISTI milites ad defensionem paratos, per fossatum nostrum aggredi. Eodem etiam tempore fluuius excreuit, vberiùs aquis fossatum implens: Ipse verò confusus, castra propria combussit & fugit. DEVS autem, qui tertiâ die aquas sub firmamento congregauit in locum vnum, ipse agonistas suos per aquas maris perduxit ad portum Damiatæ, mēse Maio, feriâ III. eosdem transduxit per Nilum, ad obsidendam ciuitatem, mense Februario, feriâ III. Idem cepit Damiatam, inter aquas sitam, mense Nouembri, feriâ III. Hanc vrbem vitulæ consternanti, quæ tertio terræmotu subuersa est, possumus assimulare: *Vitulam* appellamus, propter eius lasciuiam: piscibus enim, auibus, & pascuis, frumento, hortis & pomeriis abundauit; negotiando, practicam exercendo, deliciis effulsit in culpa, pereffulsit in gehenna; sed vnâ horâ venit iudicium eius: *Consternantem* dicimus, quia quasi tertio terræmotu habitatores eius perierunt, ipsâ tamē integrâ manente. A Græcis & Latinis primò fuit obsessa, qui ab ea defecerunt: demum à Latinis, sub Amaurico Ierosolymitano Rege, qui non profecerunt: Hac vice tertiâ Rex Regum & Dominus dominantium seruis suis ipsam tradidit, IESVS CHRISTVS, qui viuit & regnat & imperat; qui sementis irrigua siccauit Ægyptiis; qui confudit operantes sericum, & byssum plectentes, & texentes subtilia. Tali Duce Christiani milites *Damiatam* ingressi, plateas eius inuenerunt stratas cadaueribus mortuorum, pestilentiâ & fame deficientium: aurum & argentum multùm nimis; pannos sericos negotiantium, in abundantia. Ciuitas hæc præter naturalem situm loci quo munitur, triplici cincta est muro, turribus lateritiis multis & magnis fortissimè firmata: clauis & antemurale totius Ægypti. Inter Ramesse, & campum Thaneos sita; in terra, vt coniicere possumus, Gessen, quia pascualis est, quam petierunt filii Israël à Pharaone, tempore famis. *Damiata! Damiata!* inclita in regnis, famosa multùm in superbia Babylonis, in mari dominatrix, Christianorum spoliatrix, in ascensu persecutorum tuorum per paucas & modicas scollas comprehensa: & nunc humiliata es, sub potenti manu DEI; & adultero, quem diu tenuisti, proiecto, reuersa es ad virum tuum priorem: & quæ priùs parturiebas spurios, modò paries filios legitimos ad cultum Filii DEI, firmiter à cultoribus CHRISTI possessa. *Acconensis* Episcopus, iam ex te primitias animarum DEO soluit, paruulos tuos, qui reperti sunt ab ipso vitales, etiam morti proximos, baptismatis vndâ sacramentaliter inundando: Multiplices soluisti pœnas: quia præter eos qui viui comprehensi sunt in te, mortui promiscui sexus, à tempore obsidionis in circuitu computātur, ad triginta millia & ampliùs: quos sine ferro vel igne Dominus percussit, à modo sustinere dedignatus spurcitias in te commissas. Gaudeat igitur vniuersalis Ecclesia, dignas gratiarum actiones referendo pro tali triumpho: & non solùm pro Damiata, sed pro destructa

perniciosa *munitione montis Thabor*, & pro aditu libero ad Ierusalem: vt redificentur muri eius, tempore ab Altissimo prouiso: pro castro prӕterea *Filii DEI*, quod magnis sumptibus ӕdificat viriliter & inexpugnabiliter *Militia Templi*, de quo superiùs in superioribus literis pleniùs scriptum est. Lӕtare spiritualiter, prouincia *Coloniensis*; exulta, & lauda: quoniam in nauibus, instrumentis bellicis, bellatoribus, armis, pecunia, victualibus, maius auxilium tulisti, quàm residuum totius regni Theutonici. Illustris *Imperator noster & Rex Sycilia*, ardenter expectatur à populo DEI, ad negotii felicem consummationem. Tu *Colonia*, ciuitas Sanctorum, vt quӕ in ortis *rosarum*, martyrum; *liliorum*, virginum; *violarum*, confessorum; nunc pace temporali per Venerabilem Archiepiscopum vestrum, gaudens, habitas, pro deuotione filiarum tuarum, flecte genua cordis tui coram Altissimo, qui vitӕ & mortis habet imperium. Noli alta sapere, sed time coram ipso; vias tuas argue, ne furor irӕ DEI, qui stillauit super te, conuertatur in grandinem; sed tranquillitate temporum diu concessâ, ei cui honor est & excellentia, virtus & potentia, liberâ mente deseruias.

FINIS.

BVLLA INNOCENTII, PAPӔ IV.

In qua inseruntur nonnullӕ litterӕ Regis Hungariӕ.

INNOCENTIVS *Episcopus, seruus seruorum DEI, vniuersis CHRISTI fidelibus, ad quos ista peruenerint literӕ, salutem, & Apostolicam benedictionem.* Ne occasione casuum futurorum quibus corporalia subiacent vniuersa, priuilegia & literӕ quӕ temporibus retroactis ab Imperatoribus, & Regibus, aliisq; Principibus nobilibus ac fidelibus Christianis, Sedi Apostolicӕ sunt concessa vel missa, quorum aliqua bullis aureis, alia verò sigillis plumbeis aut cereis roborata esse noscuntur, valeant deperire: Nos, his omnibus & eorundem characteribus sigillorum diligenter inspectis, quӕdam ex ipsis nõ corrupta, non cancellata, nec etiam vitiata, prӕsenti paginâ facientes de verbo ad verbum, nihil addito, mutato, vel dempto, transcribi; & transcripta huiusmodi, prӕlatorum ecclesiasticorum, quorum nomina inferiùs continentur, sigillorum munimine roborari, auctoritate Apostolicâ, sacro Concilio decernimus approbãte, vt illa eadem fides transcriptis adhibeatur de cetero memoratis, quӕ ipsis autenticis adhibetur: & ipsa transcripta ex nunc autentica censeantur. Tenor verò priuilegiorum, & horum prӕdictorum est talis.

Literӕ à Regis Hungariӕ ad H. summum Pontificem, de sua profectione ad Terram Sanctam, & affinitate contracta cũ quibusdam Principibus Paganis conuersis ad Christianismum, & de excusatione vilium donorum quӕ misit suӕ Sanctitati.

SAnctißimo patri in CHRISTO H. DEI gratiâ sacrosanctӕ Rom. Ecclesiӕ summo Pontifici. A. per eãdem gratiam Hungariӕ, Dalmatiӕ, Croaciӕ, Seruiӕ, Ramӕ, Lodomiriӕq; Rex, debitã ac deuotã cũ filiali subiectione reuerẽtiam. Sanctissime pater, à vestra non credimus excidisse memoria dũ adhuc vitę venerabilis & immortalis memorię prӕdecessor vester *Innocẽtius*, summus Apostolicӕ sedis Antistes, Diuinâ gratiâ prӕsentis seculi dispẽsator existeret, non tã p ipsius exhortationis frequẽtiã, verùm etiã postmodũ per vestrę paternitatis instantiã, quẽ DEI gratia sibi successorẽ instituit, frequẽtiùs admoniti fuimus, quatenus ad redẽptionẽ S. Terrӕ, nõ tãtùm opitulatione rerũ, verùm etiã prӕsẽtiâ personali, appone-

remus animum cum effectu. Nos vtique, prout ex nostrorum antecessorum prærogatiua iam dudum vsi sumus, & cognouimus spiritualem sacrosanctæ Rom. Ecclesiæ recensente nos esse filium, ad vestræ Sanctitatis exhortationem, consilium per obedientiæ victimam, nos & nostra litare cupientes: nec teneræ filiorum nostrorũ infantiæ miserti fuimus; nec emergentem nobis infidelium, & regno nostro malignantium, contumaciam & odium, quod postmodum in effectu pullulauit, curauimus: sed his omnibus postpositis, ad Sancti Sepulchri subsidium vsq; quàm festinauimus, nos, coronam, regnum nostrum, & filios vestræ Sanctitatis custodiæ illibatè conseruanda commendantes. Ceterùm, cùm vltramarinis partibus, in susceptæ Peregrinationis seruitio moraremur, ineffabile dissensionis seminarium in regno nostro, per frequentes nuntios proculdubio cognouimus pullulasse. Nos itaque, tot & tantis perniciis infamiæ perculsi rumoribus, nouellam adhuc in regno nostro Christianitatis plantationem non patientes euelli; cõpulsi, coacti, & inuicti à Terra Sancta secessimus: & licet per multa viarum dispendia transeuntes, cùm in Hungariã peruenimus multò ampliora perfidiæ scelera quàm priùs audiueramus, tam per Ecclesiasticas, quàm Laicales personas, cõperimus esse perpetrata: quæ vel qualia nullatenus per nostra scripta vestræ Sanctitati vellemus innotescere. Nã pro parati magnitudine facinoris, à vestræ circũspectionis intuitu nullatenus fuisse credimus occultata. Nouit etiã vestra Sanctitas, quòd cùm in Hungariam peruenimus modò Hungariam, sed tñ angariatã atq; dissipatam, & cunctis fisci prouetibus spoliatã repperimus, ita videlicet quòd nec debita quibus in nostrę Peregrinationis itinere fuimus obligati, persoluere; nec vsq; ad quindecim annorum spatium, regnum nostrum pristino statu poterimus reformare. Igitur ne vestræ paternitatis custodia, cui nos & nostra cõmendauimus, cùm ad Sanctam Terram iter suscepimus: vbi etiam ad omnem casum paupertatis atq; nuditatis, commorandi causâ nos exponere volebamus, nimis imbecilles & exiles erga nos & alios regnorum Principes, exemplo simili de cætero in posterum videatur: à vestra Sãctitate modis omnibus postulamus, quatenus in auctores tanti sceleris, & eorum complices, tam personas Ecclesiasticas, quàm etiam Laicales, censurã vestræ Sedis & rigorẽ, ita plenariè exercere dignemini quatenus in nullo Christianissimi climate, quò aufugerunt, vel aufugerint, valeant occultari. Verùm etiam, prout in susceptæ Peregrinationis itinere ad Sancti Sepulchri liberationem, & pacificum cunctorũ Peregrinorum transitum ac reditum, tota nostræ sedulitatis ferebatur intentio, cùm perculsi malignantium ac nobis infidelium læsionibus ac iniuriis, vltra mare stare iuxtà propositum nõ possemus, licet inuitè, redeuntes, potiori deliberationis consilio, non minus quàm si diuturnam circa *Hierusalem* moram fecissemus, Sanctæ Terræ cõmoda per felices nostri regressus transitus, procurauimus. Illustris enim *Leo rex Armeniæ*, vt nostræ gẽtis & suæ glutinata in vnum commercio, ad cõfringendum vicinos atq; iuges Turcorum insultus, robustior existeret, filiam suam nostro filio tradidit in vxorẽ, totumq; regnum Armeniæ cum sua Corona, iuxta plenum suorum Baronũ consensum atq; iuramẽtum, in perpetuam iurisdictionem eidem filio nostro & suis heredibus, subiugauit. Huius etiam intentionis studio, vt securum Peregrinationis, diuino fulti consilio, pararemus trãsitum, filiam *Comnini Theodori Lascari* filio nostro duximus in vxorem. Eodem etiam animo, inter *Azen.* Bulgar. Imperatore, mediãte nostrâ filiâ, matrimonium celebrauimus. Vt igitur hæc omnia firma permaneant, factum inter nos & *Regem Armeniæ* cõtractum, tam super matrimonio filiæ suæ cum filio nostro, quàm de collatione sui diadematis ac regni, auctoritatis vestræ munimine confirmetis, petimus etiam, quatenus nuptiarum cõmercia inter nos, & iam dictũ *Lazcarum*; inter *Azenum* etiam Bulgariæ Imperatorem, & filiam meam celebrata, in quibus maximum Terræ Sanctæ, occultum Diuinæ prouidentiæ cõsilium procurauit commodum, prout cuiuslibet scripta protestantur, simili modo roboretis: & transmissas Sanctitati vestræ ab vnoquoq; Principum literas, cùm apertæ coram vobis fuerint, iteratò sub vestra bulla nobis remittatis. Verùm, quia filii nostri, quẽ in Armeniam transmittimus, immatura teneritas ad debitæ circumspectionis commoda non sufficit, vestræ paternitatis profugis genibus à vobis postulamus, quatenus memoratum puerum cum vxore & sibi assistentibus, in vestræ protectionis suscipientes gremium, vt spiritualem in CHRISTO filium, ad tuendum & fouendum

sacratissimis domibus *Militiæ Templi*, nec non *Hospitalis*, vice nostrâ & mandato * commendetis. Nouerit etiam vestra Sanctitas contra *Zultanum Hycmiæ* sub hac legationis serie, ad nos suum destinasse nuntium, vt si aliquam filiarum nostrarum aut cognatam sibi traderemus in vxorem, repudiato suæ perfidiæ charactere Christianissimi fidem assumeret atque sacramentum. Verùm, quia nullam ex nostris filiabus habebamus innuptam, ad multiplicandum tamen Ecclesiæ filios, & fidem in CHRISTO credentium, si vestra Sanctitas approbet; & huius rei exordium consilio, exhortatione, nec non aliis priuigilis prouidentiæ operibus, prosequatur ad effectum, vnam ex nostris neptibus memorato Zultano nuptui tradi faciemus. Ad hæc igitur, & omnia quæ viuâ voce vestræ Sanctitati referendo commisimus penes vestram paternitatem promouenda, nuntios nostros *B. Geurien.* præpositum, & *E. Alben.* archidiaconum, fideles ac dilectos Curiæ nostræ clericos, transmittimus: postulantes attentissimè per eosdem, quatenus quicquid pro commodo nostri negotii petierint, cum cæteris per præsentem chartulam postulatis, ratum habeatis, & auctoritatis vestræ munimine roboretis, apud Sanctitatem vestram habentes eos modis omnibus commendatos. Porrò vestra non miretur Sanctitas si de bonis regni nostri ad præsens, iuxta honorem vestrum & nostrum, nobis *cathetizare* non possumus. Ad hoc enim nos compulit & sanctæ Peregrinationis grandis expensa, & patrata per nostros infideles damnosa plurimùm discordia: parati tamen de die in diem, abundantiùs vestræ Sanctitatis vsibus de cetero prouidere.

Litera eiusdē Regis ad I. summum Pontificē de vocatione filii ad nouū regnum; & de petitione I. Strigonien. archiepiscopi ad inunctionem ipsius filii: item de accusatione Colocēn. Archiepiscopi qui subtraxit septem millia marcharū inter aurum & argentum.

SAnctissimo in CHRISTO patri I. DEI gratiâ sacrosanctæ Rom. Ecclesiæ summo Pontifici. A. eadem gratiá Hungariæ, Dalmatiæ, Croaciæ, Ramæ, Seruiæ, Galiciæ, Lodomeriæque Rex, salutem & filialem deuotionem.

Consueuit sedes Apostolica se, iusta petentibus, exhibere facilem; & in explendis honestis petentium desideriis non minus efficacem. Hinc est quòd super negotiis nostris iustis, apud paternitatis vestræ mansuetudinem promouendis non immeritò fiduciam nobis repromittimus. Nouerit igitur Sanctitas vestra, quòd *Galiciæ* Principes & populus, nostræ ditioni subiecti, humiliter à nobis postulauit, vt filium nostrum *Colomanum* ipsis in regem præficeremus, in vnitate & obedientia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ perseueraturis in posterum: saluo tamen eo, quòd fas illis sit aliàs à ritu proprio non recedere. Verùm, ne tam expediens nobis & vobis illorum propositum ex dilatione sustineat impedimentum: quod quidem multis de causis accidere posse constat, si Legatum ad hoc exequendum à latere vestro destinatum præstolamur: à Sanctitate vestra postulamus, quatenus venerabili in CHRISTO patri nostro *I. Strigoniensi* Archiepiscopo detis in mādatis, vt Apostolicâ fretus auctoritate, dictum filium nostrum eis in regem inungat; & sacramentum super obedientia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ exhibenda ab eodem recipiat. Prætereà, innotescere volumus vestræ Paternitati nos ad proficiscendum *Hierosolimas*, sicut & tenemur, studiosè intendere, & omni diligentiâ festinare. Ideoque regni nostri curam, cuius Principes ad dissentiendum proni sunt; & filiorum no- * strorum tutelam, quorum ætas paterno indiget, patri nostro in CHRISTO *I. Strigoniensi* Archiepiscopo, qui & dignitate cæteris præminet, & fidei constantiâ probatus est, cum aliis quibusdam, quorum prouidētiâ & in recessu & post recessum nostrum credimus regnum plenâ tranquillitate potiri, immutabiliter possumus commendare. Quapropter rogamus Paternitatem vestram, quatenus compatiendo nostris necessitatibus, ipsum ab onere accedendi ad vos habeatis excusatum. Venerabiles autem viros, *Quinque Ecclesiensem & Sturiensem* Episcopos, nec non Præpositum *Albēn.* Cancellarium nostrum, dudum voto alligatos, & signo Crucis insignitos, vt nobis itineris socii sint, vtpote ex quorum societate non modicas vires constat nobis accedere, à vocatione vestra diligenter imploramus absolui. Deprecamur insuper P. vestram vt omnes conspiratores, & infidelitatis machinatores, qui propter regni scissuram, filium nostrum, nobis viuentibus & nolentibus, in regem sibi præficere vel coronare attentauerint, tam clericos quàm laicos sinam excommunicationis percellatis. Meminerit etiam Sanctitas vestra anno ante præterito super iure coronationis ad Ecclesiam *Strigoniensem* pertinentis,

pertinentis, per venerabilem R. episcopum Vesprinienſem, nuntium noſtrum, vos nobis literas direxiſſe, continentes laudabile veſtrum conſilium, & rationem efficacem: quòd ſi coronatio ad plures pertineret, materiam diſſenſionis, & ſciſmata facilè excitaret, dum vnus vnum, alius alterum in Regem coronaret. quas, cum quibuſdam aliis à Sede Apoſtolica nobis directis, & continentibus ſolam *Strigonienſem* eccleſiam in officiales domus Regiæ iuriſdictionem habere, in occiſione felicis recordationis Vxoris noſtræ, per ſurrectionem amiſiſſe. Quarum continentiam, quia credimus in Regiſtro contineri, petimus à veſtra Sanctitate nobis reſcribi. Nec diffiteri poſſumus, nec volumus quin decima monetæ, vbicunque cudatur in tota Hungaria, vel quicquid loco monetæ ſuccedat, ad ius *Strigonienſis* eccleſię pertineat. Quod etiam in formatione pacis, anno ante præterito à parte aduerſa publicè fuit recognitum: licet minus plenè fuit ſcriptum quàm intellectum. Præſtatio quoq; Sacramentorum Regibus & Reginis Hungariæ, eorundemq; heredibus cum cæteris iuribus, ſicut in confirmationibus veſtris, & anteceſſorum veſtrorum Apoſtolicorum virorum, continetur. Ampliùs, quod admirari non ſufficimus, & Anoticiæ P. veſtrum alienum fore nequaquam volumus: *Colocenſem* ſcilicet Archiepiſcopum, hominem pacis noſtræ, in quo ſperabamus; ob cuius vehementem affectionem, & promotionem ſuper alios, ferè totius regni noſtri maiorum & minorum odium incurrimus; quem etiam nuper à nobis licentiatum Peregrinationis cauſam, ſupra honorem ſibi debitum, extra Regnum cum comitatu duorum epiſcoporum, *Geurienſis* & *Weſprinienſis*, conduci fecimus: pecuniā, quam bonæ memoriæ Vxor noſtra, ad opus & vſum filiorum, & filiarum noſtrarum, congeſſerat, & apud quendam ciuem noſtrum depoſuerat, in auro & argento in maſſa, vaſis & vtēſilibus aureis & argenteis, ad extimationē VII. millium marcharum, nobis iniuſte ſublatum eſt Apoſtolicam commonitionem præmitti, quæ interpoſitā & ſatisfactione non ſecutā in tempore, non indignè ferat P. veſtra, ſi de ipſius prouentibus damnum nobis illatum reſarcire ſtuduerimus. Cæteris autem quæ verbotenus lator præſentium vobis explicauerit, non minùs quàm literis fidem indubitatam adhibeat Sanctitas veſtra.

NOs *autem Nicolaus Patriarcha* Conſtantinopolitanus, *Albertus Patriarcha* Antiochenus, *Bertholdus Patriarcha* Aquilegenſis, *& Philippus* Bituricenſis, *Bonifacius* Cantuarienſis, *Albertus* Armacanus, *Iοellus* Remenſis, *Americus* Lugdunenſis, *Girardus* Burdegalenſis, *Gilo* Senonenſis, *Oddo* Rothomagenſis, *Gaufridus* Turduenſis, *Vilelmus* Biſuntinus, *Ioannes* Arelatenſis, *Ioannes* Compoſtellanus, *Petrus* Tarraconenſis, *Ioannes* Bracharenſis, *Leo* Mediolanenſis, *Vitalis* Piſanus, *Marinus* Barenſis, *& Hiſpanus* Auxicanenſis, *Archiepiſcopi; nec non Robertus* Beluacenſis, *Henricus* Carnocenſis, *Hugo* Lingonenſis, *Guerinus* Lucanus, *Albertus* Mutinenſis, *Arias* Vlixbonenſis, *Petrus* Barchinonenſis, *Gualterus* Vingornienſis, *Robertus* Lincolnienſis, *Dauid* Sancti Andreę, *& Vlricus* Tirieſtinenſis, *epiſcopi; Guillielmus etiam* Cluniacenſis, *Bonifacius* Ciſtercienſis, *& Stephanus* Clareuallenſis, *Abbates; frater Ioannes inſuper* Magiſter ordinis fratrum Prædicatorum, *& frater Bonauentura vicarius miniſtri generalis* fratrum Minorum: *Priuilegia & literas prælibata, eorumque ſigilla cum characteribus ſuis, inſpeximus diligenter; factaq; coram nobis collatione de ipſis ad tranſcripta ſuperiùs annotata ſingulis, ſigilla noſtra eiſdem fecimus tranſcriptis apponi. Nulli ergo omnino hominum liceat huius decreti paginam infringere: vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis* DEI, *& beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Lugdun. tertio Idus Iulii, Pontificatus noſtri anno tertio.*

In medio erat plumbū ipſius Innocentii IIII. cum cordulis ſericeis rubei & galguli coloris: lateraliter pendebant XXXX ſigilla cerea pręlatorum hic nominatorū cū cordulis fili albi.

B. LVDOVICI REGIS DE CAPTIONE ET LIBERATIONE SVA, *EPISTOLA.*

L*VDOVICVS, DEI gratiâ FRANCORVM REX: Dilectis & fidelibus suis, Prælatis, Baronibus, militibus, ciuibus, burgensibus suis, & aliis vniuersis in Regno Franciæ constitutis, ad quos præsentes litteræ peruenerint: Salutem.* Ad decus & gloriam Diuini nominis, Crucis prosequi cupientes negotium, totis affectibus vniuersitati vestræ duximus intimandum: Quòd post captionem *Damiatæ*, quam Dominus IESVS CHRISTVS, per ineffabilem suam misericordiam, quasi miraculosè præter vires humanas Christianæ tradiderat potestati, sicut vos credimus non latere, delibato communi consilio, de Damiata recessimus, vicesimâ die mensis, Nouembri proximo præteriti; congregato tam nauali exercitu quàm terrestri, procedentes aduersus Sarracenorum exercitum, congregatum & castrametatum in loco, qui vulgariter *Massoria* appellatur: in ipso quidem itinere sustinuimus aliquos Sarracenorum insultus, in quibus assiduè detrimentum suorum non modicum receperunt: quadam die nonnullis eorum, qui de exercitu Ægyptiorum nostris occurrerant, interfectis. Intelleximus autem in ipso itinere, *Soldanum Babyloniæ* de nouo vitam miseram finisse: qui, sicut publicè dicebat, & miserat ad filium suum morantem in partibus Orientis, vt in Ægyptum veniret; & eidem à cunctis sui exercitus maioribus fidelitatis fieri fecerat iuramenta: relictâ totius suæ terræ exercitus custodiâ cuidam Admirato suo, nomine *Farchardino*. Hæc quidem, in accessu nostro ad locum prædictum, inuenimus vera esse. Accedentes igitur ad locum prædictum, die Martis, ante festum Natiuitatis Dominicæ, in primis accessum habere nequiuimus ad Sarracenos eosdem, propter quendam fluuium inter vtrumque exercitum defluentem, qui fluuius *Thaneos* dicitur, & in loco illo à magno flumine diriuatur. Inter vtrumque fluuium posuimus castra nostra protendentia à maiori fluuio ad minorem: vbi aliquando conflictu habito cum Sarracenis, multi ceciderunt ex ipsis, nostrorum gladiis interfecti; maximâ insuper eorum multitudine submersâ, in aquis validis & profundis. Sanè, quia memoratus fluuius Thaneos non erat vadabilis, propter profunditatem aquarum & riparum altitudinem, cœpimus facere super eum *calciatam*, vt per eam pateret transitus exercitui Christiano, ad hoc multis diebus cum immensis laboribus, periculis & sumptibus insistentes. Sarraceni autem, è contra totis resistentes conatibus, machinis nostris quas erexeramus, ibidem machinas opposuerunt quas plês, quibus castella nostra lignea quæ super passum collocari feceramus eundem, conquassata lapidibus & contracta, combuxerunt totaliter igne Græco. Quo facto, ferè omni spe & exspectatione frustratâ per *calciatam* illam taliter transeundi, tandem per quendam Sarracenum venientem ab Ægyptiorum exercitu, datum fuit nobis intelligi locum esse vadabilem aliquantulum inferiùs, quò poterat exercitus Christianus fluuium transmeare. Inde, communicato consilio Baronum & aliorum maiorum de exercitu, die Lunæ antè *cineres*, fuit concorditer ordinatum, quòd in crastino, die videlicet *Carnipriuii*, summo mane conueniremus ad locum prædictum, fluuium transituri, quadam parte exercitus ad castrorum custodiam ordinatâ. Die itaque crastinâ, ordinatis aciebus, venientes ad locum, transiuimus fluuium non tamen sine graui periculo. Nam profundior & periculosior erat locus, quam nobis fuerat intimatum: ita quòd ibi oportuit natare equos nostros: & propter altas & lutuosas ripas, periculosus erat exitus fluminis antedicti. Transacto itaque flumine, ventum est ad locum vbi erant Sarracenorum machinæ, iuxta calciatam prædictam. Et habito cum Sarracenis aggressu, nostri qui præcedebant, multos ex ipsis trucidarunt gladiis, non parcentes sexui vel ætati. Inter quos Capitaneum eorundem, & quosdam alios Admiratos interfecerunt

terfecerunt ibidem. Deinde verò dispersis aciebus nostris, quidam nostrorum per castra hostium discurrentes, venerunt vsque ad villā quæ *Massora* dicitur, quotquot hostium occurrebāt gladiis occidentes. Sed tandem Sarraceni, cognito eorum inconsulto processu, resumptis viribus irruentes in eos, & circumuallantes vndique, oppresserunt eosdem: vbi facta est nostrorum strages non modica Baronum & militum, tam religiosorum quàm aliorum, de qua non immeritò doluimus quamplurimùm & dolemus. Ibi etiam illum præcordialem & præclarum fratrem nostrum, recolendæ memoriæ, & *Atrabensem Comitem*, temporaliter amisimus: quod cum cordis amaritudine recolimus & dolore, licet de ipso gaudendum sit potiùs quàm dolendum; Quoniam pro certo credimus & speramus eū, coronâ martyrii, ad cœlestem euolasse patriam, & ibi cum Sanctis martyribus perenniter congaudere. Itaque die illâ, Sarracenis super nos irruentibus vndique, ac imbrem emittentibus sagittarum, graues insultus sustinuimus eorundem vsque circiter horam nonam, deficiente nobis omninò balistarum subsidio: & tandem, multis ibidem vulneratis ex nostris & equis nostris pro maiori parte diuersis sauciatis vulneribus aut occisis, Domino auxiliante, campū retinuimus, nostrorum viribus recollectis: & ibi, iuxta Sarracenorū machinas, quas adquisiuimus, eadem die castra nostra posuimus: vbi cum paucis moram fecimus die illo: facto ibi priùs ponte de lignis, per quē possent illi ad nos qui erant vltra fluuium transmeare. In crastino verò plures è nostris de mandato nostro fluuium transeuntes, castra metati sunt iuxta nos: & tunc, destructis Sarracenorum machinis, *licias* fecimus ad pontes nauales, per quos nostri de vno exercitu ad alium transire liberè poterant & securè. Sequenti autem die Veneris, filii perditionis, congregatis ex omni parte viribus suis, Christianum exercitum omninò perdere intendentes, in fortitudine maxima, & in multitudine infinita conuenerunt ad licias nostras, ex omni parte exercitus tantos tamque terribiles facientes insultus, quantos, sicut à pluribus dicebatur, in eis marinis partibus nunquam viderant facere Sarracenos. Quibus tamen, Diuinâ præualente potentiâ, ordinatâ ex omni parte exercitus nostrorum copiâ restitimus, & impetus repulimus eorundem, maximâ eorum multitudine nostrorum gladiis incumbente. Postmodum autem elapsis aliquot diebus aduentauit apud *Massoram* Soldani filius, veniens de partibus Orientis: in cuius aduentu tympanizantes & lætantes Ægyptii, receperunt eum ad Dominum: & ex hoc augmentata est eorum non modicùm fortitudo. Vnde apud nos postmodum, nescimus quo DEI iudicio, omnia nostris desideriis in contrarium successerunt: inolente diuersarum ægritudinum peste, & mortalitatis etiam generalis tam in hominibus quàm in equis: ita quòd vix erant in exercitu aliqui qui mortuos suos nō plangerent, aut ægrotantes ad mortem. Vndè pro magna parte diminutus erat exercitus Christianus, & consumptus. Tantus erat defectus victualium, quòd plures inediâ deficiebant & fame. Non enim vasella naualia de *Damieta* ad exercitum transire poterant, impedientibus Sarracenorum galeis & vasis piraticis, quæ per terram in flumine collocauerant antedicto. Sicque compluribus vasis nostris priùs captis ab eis in flumine; tandem duas successiuè *carauanas*, victualia & alia multa bona ad exercitum deferentes, cæsa marinanorum & aliorum multitudine, ceperunt, in totius exercitus detrimentum. Vnde deficiente omninò victualium, & annonæ equorum suffragio, cœperunt in exercitu deficere ferè omnes, in desolationem & terrorem non modicum incidentes. His igitur artatos incommodis, tam propter ciborum carentiam & equorum annonæ, tam propter casus superiùs annotatos, ineuitabilis necessitas nos induxit à loco prædicto recedere, & ad partes Damiatæ redire, si Dominus prouidisset. Sed, *cùm viæ hominis non sint in eo, sed potiùs in illo, qui* *Ierem.10,23.* *quorumq; gressus dirigit, & disponit iuxta sua placita voluntatis*: dum essemus in itinere reuertendi, quinto scilicet die mensis Aprilis, & Saracenis totis suis viribus congregatis in vnum, cum multitudine infinita aggressi sunt exercitum Christianum; &, sicut accidit, permissione Diuinâ, peccatis nostris exigentibus, in manus inimicorum incidimus: nobis, & karissimis fratribus nostris, *A. Pictauensis*, & *K. Andegauensis* Comitibus, & cæteris qui nobiscum reuertebantur per terram, nemine penitùs euadente, captis & carceribus mancipatis, non sine maxima strage nostrorum, & effusione non modica sanguinis Christiani:

maiori parte illorum qui reuertebantur per fluuium, similiter captâ, aut gladio interfectâ; vasellis naualibus, vt plurimùm, incendio dissipatis, in quibus incendii flamma combuxit ægrotantum multitudinem dolorosum. Sanè post captionem nostram, per dies aliquot iam dictus *Soldanus* requiri nos fecit de treugis faciendis: petens instanter, non sine minis & austeritate verborum, quòd sublato moræ dispendio, faceremus sibi restitui Damiatam, cum omnibus rebus ibidem inuentis; & resarciremus omnia damna, & expensas quas fecerat vsque ad tempus illud à die quâ receperant Damietam Christiani. Tandem verò post multos tractatus, treugas iniuimus vsque ad decennium, sub hac forma: videlicet, Quòd idem Soldanus nos, & omnes qui capti fuerant à Sarracenis postquam venimus in Ægyptum, Christianos captiuos, nec non & omnes alios de quibuscumque partibus oriundos, qui capti fuerant à tempore quo *Soldanus Kyemel*, auus eiusdem *Soldani Caym*, cum Imperatore treugas inierat, de carcere liberaret; & liberos abire permitteret vbi vellent: & quòd terras, quas Christiani in regno Ierosolymitano tenebant in aduentu nostro, cum omnibus pertinentiis in earum pace tenerent. Nos autem tenebamur ei reddere *Damiatam*, & octingenta millia *Bisantiorum* Saracen. pro liberatione captiuorum, & damnis, & expensis prædictis: de quibus iam soluimus quadringentos: & liberare omnes Sarracenos captos in Ægypto à Christianis, postquã illuc venimus: nec non & eos qui capti fuerãt in regno Ierosolimitano, à tempore treugarum olim factarum inter Imperatorem & Soldanum prædictum. Adiecto, quòd omnia bona nostra mobilia, & omnium aliorum apud Damiatam remanentia, post recessum nostrum, salua forent, & sub custodia & defensione eiusdem Soldani, portanda ad terram Christianorum quandocumque oportunitas haberetur. Omnes etiam Christiani infirmi, & alii qui pro vendendis rebus suis quas ibi habebãt, in Damiata moram traherent, tuti similiter essent, recessuri per terram vel per mare, quando vellent sine impedimento vel contradictione quacumque. Et omnibus illis qui per terram vellent recedere, tenebatur idem Soldanus vsque ad terram Christianorum securum præstare conductum. Vndè cùm huiusmodi treugæ inter nos & Soldanum prædictum, præstitis iuramentis hinc inde firmatæ fuissent: & iam idem Soldanus esset cum suo exercitu in itinere veniendi aduersus propè Damiatam, pro complendis omnibus supradictis: accidit, Diuino iudicio, quòd quidam milites Sarraceni, non sine conniuentia vel maioris partis exercitus, irruentes in *Soldanum* prædictum surgentem in manè de mensa, post prandiũ, ipsum immaniter vulnerauerunt; & de suo tentorio exeuntem, vt posset fugæ beneficio liberari, videntibus ferè omnibus Admiratis, & aliorum Sarracenorum multitudine, frustratim gladiis trucidarunt. Quo perpetrato, statim multi Sarraceni armati, in illo furoris calore, venerunt ad nostrum tentorium, ac si vellent, vt timebatur à multis, in nos & alios Christianos desæuire: sed Diuinâ clementiâ, eorum furiem mitigante, super firmandis treugis præhabitis cum Soldano, & ciuitatis Damiatæ liberatione festinâ, nos requisierunt instanter. Cum quibus, præmissis tamen ab eis verborum & comminationum tonitruis, tandem sicut Domino placuit, qui tanquam pater misericordiarũ, & pius in tribulationibus consolator, gemitus compeditorum exaudit, firmauimus cum iuramẽtis treugas quas feceramus antea cum Soldano; & ab omnibus & singulis eorum recepimus iuramenta, iuxta legem eorundem super treugis nostris obseruandis: determinatis certis temporibus, infra quæ captiui liberarentur hinc inde; & Damiatæ ciuitas redderetur. In cuius redditione, & tunc cum Admiratis eisdem, & antea cum Soldano ea de causa non sine difficultate conuenimus: quia spes nulla erat de retinenda ciuitate iam dicta, sicut certissimè per illos intelleximus qui ad nos de Damieta venerant, veritatem nullatenus ignorantes: propter quos, de consilio Baronum Franciæ, & quamplurimum aliorum, potiùs elegimus Christianitati fore consultius, nos & captiuos alios pro treugis huiusmodi liberari, quàm ciuitatem taliter admittere cum residuo populi Christiani existentis in illa, quàm nos & alios sub tantis periculis in carcere remanere. Die igitur statutâ receperunt Admirati prædicti ciuitatem eandem: quâ receptâ, liberauerunt nos, & fratres nostros; nec non *Comites Britanniæ, & Flandriæ, & Suession.* Et multos alios Barones, milites de regno Franciæ, Ierosolimorum, & Cypri. Et tunc spem firmam habuimus, ex quo nos liberauerunt & alios supradictos,

quòd

quòd de reddendis & liberandis omnibus aliis Christianis, iuramenta sua firmiter obseruarent, secundùm continentiam treugarum. His itaque peractis, a partibus Ægypti recessimus, certos nuntios dimittentes ibidem, ad recipiendum captiuos à Sarracenis, & ad custodiam rerum quas ibidem dimisimus: & quòd non habebamus nauigia quæ sufficerent ad portandum. Postmodum autem, venientes in actu de re habendis captiuis, quod multùm insidet cordi nostro sollicitè cogitantes, remisimus alios solemnes nuntios & nauigia in Ægyptum, ad reducendum captiuos, & res alias quas dimiseramus ibidem: scilicet, machinas nostras, arma, tentoria, quandam quantitatem equorum, & alia multa bona. Sed Admirati prædicti nuntios nostros, cum instantia postulantes reddi sibi captiuos iuxta formam treugarum & alia supradicta, detinuerunt diutius in Babylonia, sub spe reddendi omnia quæ petebant. Tandem verò post exspectationem diuturnam de captiuis omnibus quos reddere tenebantur, qui sunt, vt firmiter dicitur, numero plus quàm duodecim millia, inter antiquos & nouos, non liberauerunt nuntiis nostris nisi tantummodo quadringentos; de quibus pars quædam exiuit de carcere pecuniâ mediante: de cæteris tantùm rebus, nihil omninò reddere voluerunt. Immò, quod est detestabilius, post treugas initas & iuratas, sicut intelleximus per nuntios nostros, & per captiuos quosdam fide dignos de illis partibus redeuntes, electos iuuenes de Christianis captiuis ducendo ad victimam, tanquam oues, quantum in eis erat, compellebant apostatare à fide Catholica, appositis gladiis super eorum ceruicibus, & clamare legem sceleratissimi Machometi: quorum multi imbecilles & fragiles exorbitauerunt à fide, legem illam detestabilem profitendo. Cæteri verò, tanquam Athletæ fortissimi, in fide radicati, & in firmo proposito constantissimè persistentes, minis vel flagellis hostium superari nullatenus potuerunt: sed certantes legitimè, coronas martyrii receperunt sanguine rubritas: quorum sanguis, vt pro certo tenemus, clamabat ad Dominum pro populo Christiano, & aduocati nostri erunt coram summo Iudice in cœlesti curia, in causa quam agimus contra fidei inimicos, vtiliores nobis in illa patria quàm si nobiscum conuersarentur in terris. Multos etiam Christianos qui apud Damiatam remanserant ægrotantes, gladiis trucidarunt. Nec de liberandis captiuis Christianis: nec de rerum restitutione nostrarum, aliquam certitudinem habebamus, quamuis plenè seruauerimus conditiones & pacta quæ cum eis habuerimus, & parati fuerimus obseruare. Ad hoc cùm post treugas initas & liberationem nostram, firmam haberemus fiduciam, quòd liberatis captiuis, terra transmarina quam Christiani tenebant, in statu pacifico permaneret, vsque ad tempus in treugis diffinitum: voluntatem & propositum habuimus ad partes regni Franciæ reuertendi: & iam disponi feceram de nauigio, & aliis, quæ ad nostrum passagium necessaria videbantur. Sed apertè videntes, per ea quæ superiùs sunt expressa, quòd Admirati prædicti apertè contra treugas veniebant, & contra propria iuramenta nobis & Christianitati illudere non verentes, requisiuimus consilia Baronum Franciæ, Prælatorum, domorum Templi, Hospitalium Sancti Iohannis, & Sanctæ Mariæ Teutonicorum, Baronum regni Ierosolimitani: & communicatum quidem esset nobis in euntibus huiusmodi faciendum: quorum maior pars concorditer asserebat, quòd si nos recedere contingeret his diebus, prædictam terram dimitteremus omninò in admissionis articulo constitutam; & noster recessus, non esset aliud, nisi eam totaliter exponere Sarracenis: maximè cùm in statu tam debili, & tam miserabili his diebus esset, proh dolor! constituta: Captiui etiam Christiani qui ab infidelibus detinentur, post recessum nostrum poterant pro perditis reputari, omni spe de liberatione ipsorum sublatâ. Si autem contingeret nos morari, sperabatur quòd ex mora nostra posset aliquod bonum euenire: ex quo etiam liberatio captiuorum, & castrorum & villarum regni Ierosolimitani retentio, & quædam alia toti Christianitati vtilia possent, actore Domino, prouenire: maximè cùm inter *Soldanum Halapiæ*, & *Babylonios* grauis discordia sit exorta. Qui Soldanus, congregatis suis exercitibus, iam cepit *Damascum*, & quædam castra sub dominio Babyloniæ constituta: processurus, vt à multis asseritur, in Ægyptum ad vindicandum mortem interfecti Soldani,

& ad terram illam quantum poterit occupandam. His igitur consideratis attentè, prædictæ Terræ Sanctæ compatientes miseriis & pressuris, qui ad eius subsidium veneramus, ac captiuorum nostrorum captiuitatibus & doloribus condolentes, licet nobis dissuaderetur à multis morari in partibus transmarinis: malluimus tamen adhuc differre passagium, & morari per tempus aliquod in regno Syriæ, quàm negotium CHRISTI totaliter relinquere desperatum, & captiuos nostros in tantis periculis constitutos. Karissimos autem fratres nostros *A. Pictauiensem*, & *K. Andegauensem* Comites, ad karissimæ dominæ ac matris nostræ, nec non & totius Regni consolationem, in Franciam duximus remittendos. Cùm igitur omnes qui in nomine Christiano censentur, zelum habere debeant ad negotium memoratum: & vos præcipuè, Clerici, qui de illorum sanguine descendistis, quos Dominus ad Terram Sanctam acquirendam, tanquam populum peculiarem elegit, quam acquisitionis titulo propriam reputare debetis, vniuersitatem vestram ad illud seruitium inuitamus, qui nobis in Cruce seruiuit, & pro redemptione vestra sanguinem proprium effundendo, extitit, ita quòd corda vestra noua in CHRISTI IESV. Gens enim illa sceleratissima, in contumeliam Creatoris, præter blasphemias quas dicebant in conspectu populi Christiani, Crucem flagellis cædebant, spuebant in eam, & deinde viliter pedibus conculcabant, in opprobrium fidei Christianæ. Eya ergo, milites CHRISTI! peculiaris Papæ DEI viui, accingimini, & estote viri potentes ad vindicandas iniurias & opprobria supradicta; actus vestros ad antecessorum vestrorum exempla reducite, qui specialiter inter cæteras nationes, fuerunt in fidei exaltatione deuoti, & sinceritatis affectu, dominis suis temporaliter obsequentes, totum orbem gestis insignibus impleuerunt. Præcessimus vos in obsequium DEI: venite & vos, assequimini nos pro DEO, tandem nobiscum, licet tardiùs deueneritis, recepturi, Domino largiente, mercedem, quam *Euangelicus Paterfamilias* primis donauit vineæ suæ operariis, & extremis. Insuper, præter indulgentiam generalem Cruce signatis indultam, venientes, vel competens subsidium transmittentes in nostros subsidium, immò potiùs Terræ Sanctæ, dum ibi præsentes fuerimus, apud DEVM, & homines multùm sibi fauoris & honoris acquirent. Expedite autem negotium: vt illi, quibus virtus Altissimi inspirabit venire vel mittere in subsidium memoratum, præparent se venturos vel missuros in *Passagio* instantis mensis Maii vel Aprilis: Ipsi autem qui parati esse non poterunt ad transmittendum in illo passagio, saltem in secundo sequenti *passagio sancti Iohannis* transfretare procurent in subsidium memoratum. Acceleratione enim opus est, & mora dispendiosa videtur, iuxta negotii qualitatem. Vos autem, Prælati & alii CHRISTI fideles, pro nobis ac memorato negotio Terræ Sanctæ specialiter orationum instantiâ interpellare velitis Altissimum; ac in locis vobis subiectis faciatis specialiter exorari, vt quod nostra peccata præpediunt, Diuinæ suæ propitiationis annuente clementiâ, vestrarum aliorumque bonorum orationum suffragiis valeat. Actum *Acon*, Anno Domini MCC. quinquagesimo, mense Augusto.

Matth. 20. v. 8.

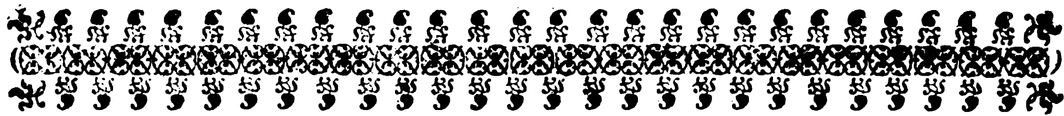

REGIS FRANCORVM B. LVDOVICI CANONISATIO.

BONIFACIVS episcopus seruus seruorum DEI: *Venerabilibus fratribus, vniuersis Archiepiscopis & Episcopis, exemptis & non exemptis per Regnum Franciæ constitutis: Salutem & Apostolicam benedictionem.* Gloria, laus & honor Patri luminum (à quo est omne datum optimum & omne donum perfectum) à cunctis fidei orthodoxæ cultoribus, quorum spes tendit ad superos: summis, & sedulis deuotionis & reuerentiæ studiis referantur. [Iaco.1.] Ipse namque in misericordia copiosus, liberalis in gratiis, & in retributione munificus, de supremis cœlorum ad ima mundi oculos suæ maiestatis inflectens, & benignâ consideratione discutiens beati LVDOVICI quondam *Regis Franciæ* inclyti, suique gloriosissimi confessoris merita grandia, operaque mirifica: quibus ipse cõstitutus in sæculo, ceu lucerna luminosa, resplenduit: eaque veluti iustus iudex & retributor laudabilis dignanter intendens condignis recompensare muneribus: eum tanquam emeritum & retributione dignissimum, post vitæ præsentis ergastulum, & laboriosa mundi certamina (quæ feruens in diuinis obsequiis potenter & patenter exercuit) æthereis sedibus collocauit, vt sedeat cum principibus & solium gloriæ teneat: fœlicitatis æternæ dulcoribus potiturus. [1. Reg. 2.] Exultet igitur mater Ecclesia, ac solennia festiua concelebret gaudiorum: quòd tãtum & talem filium genuit, produxit natum, educauit alumnum, iam inter regum cœlestium gloriosa agmina rutilantem. Lætetur inquam & iubilet, ac in laudes Altissimi voces promat: quòd sobolis tam præcelsæ, tam celebris illustrata fulgoribus, insignis decorata conspicitur. Quæ sonoris attollenda præconiis summæque venerationis exhibitione colẽda, enucleatiùs aperit, euidentiùs explicat: illos ad perennis beatitudinis gaudia, & hereditatis æternæ participationem admittendos: qui prædictam Ecclesiam, matrem fidelium, sponsam CHRISTI claris fidei & operis testimoniis profitentur, nullosque in supernæ patriæ gloriam, nisi per eius, vtpote cœlorum clauigeræ, ministerium virtuosum, ostiis reseratis altissimis, introire. Gaudeant incolarum turbæ cœlestium, de tam sublimis tam lucidi habitatoris aduentu: quòd ipsis expertus probatusque fidei Christianæ colonus, cultorq; præcipuus aggregatur. Personet lætitiæ iubilum, ciuium gloriosa nobilitas supernorum: quòd tanti talisq; conciuis suscepisse dinoscitur adiectiuum: ac venerabilis sanctorum cœtus gaudio & exultatione refloreat, de noua dignissimi adhibitione consortis. Exurge itaque concio numerosa fidelium, exurgite fidei zelatores: & vnà cum eadem Ecclesia laudis vberis hymnum concinite. Perfundantur imbre copioso lætitiæ vestra præcordia, & fœcundo rore dulcedinis arcana pectoris repleantur, de tãta tam potentis & egregii principis exaltatione terreni: spei tutissimæ plenitudine præconceptâ, quòd nobis de indigena terrenorum, compatriota cœlestium iam effecto, apud æterni Patris Filium efficax patronus accreuit: qui pro salutis nostræ profectibus, iam in eius præsentia positus: solertis exercet officium oratoris. Porro quis posset amplo famine præpotens, quis disertus quantumlibet, aut eloquii nitore coruscans, sufficienter exprimere præcelsa sanctitatis insignia & multiplicium excellentiam meritorum, quibus beatus LVDOVICVS prædictus in terris constitutus effulsit? cùm eò plura de ipsius laudabilibus actibus referenda se offerant, quò plura calamus exprimit, pandunt labia, lingua pangit. Sed ne ipsorum actuum claritas sub nubilo lateat, tenebris obducatur: dignum duximus vt de illis aliqua sermo noster aperiat, & deducat in publicam notionem. Hic profectò clarissimus genere, sublimis potentiâ, facultatibus opulentus, præcelsus virtutibus, moribus elegans, conspicuus extitit honestate: inhonestis & turpibus à se penitus relegatis. Nã

sic pudicitiæ adhæsit operibus, sic carnis studuit euitare contagia: quòd sicut habet certa credulitas plurimorum: nisi ei nexus accessisset vxorius, candore virgineo rutilasset. Longi quippe spacio temporis, prædicti regni regimini præfuit, eiusque gubernacula, plena curis, prouidâ circumspectione direxit: nulli noxius, non iniuriosus alicui, nemini violentus. *Iustitiæ* limites summopere seruauit & coluit, æquitatis tramitem non relinquens: peruersorum conatus nefarios pœnæ debitæ mucrone compescuit: malorum molimina conterens, prauorum illicitos ausus frenans. *Pacis* zelator eximius, feruidus amator concordiæ, promotor solicitus extitit vnitatis: dissidia fugiens, vitans scandala, dissensiones abhorrens. Propter quod sui felicis regiminis tempore, sedatis vndique fluctibus, subductis noxiis, turbinibus profugatis, regni eiusdem incolis aurora dulcifluæ tranquillitatis illuxit, lætaque serenitas votiuæ prosperitatis arrisit. Et vt *de vita ipsius* aliqua referamus: licet illa quò maiori expositione discutitur, examine indagatur, eò referentis afferat gustui plus dulcoris, mentesque delectet obnixiùs auditorum. Ab ineuntis ætatis primordiis DEI FILIVM tenerâ mentis affectione dilexit: nec diligere desiit studia continuando salubria, dum vitæ sibi commoditas affuit temporalis: sed quanto maiori profecit ætate, ac in tempora prolixiora profiliit, tanto in eius exarsit amorem, feruore spiritus ampliore. Hic equidem cùm esset *annorum duodecim*, paterno destitutus auxilio: sub claræ memoriæ *Blanchæ* Reginæ Franciæ matris suæ custodia & gubernatione remansit: quæ circa diuina obsequia feruenter intentat, eum prudenter dirigere, ac diligenter instruere satagebat: vt ad præfati regni regimen, quod suæ directionis expetere prouidētiam noscebatur, dignus & sufficiens fieret, idoneus haberetur. Cumque per incrementa temporum, idem Rex ætatis *annum quartum decimum* attigisset: prædicta Regina sibi magistrum proprium deputauit, qui eum scientiâ litterarum imbueret ac bonis moribus informaret. Ipseque Rex sub eiusdem magistri ferula positus, sic ei obediens & reuerens existebat, sicque illius recipiebat humiliter disciplinam, quòd supernâ præuentus gratiâ, profecit laudabiliter in vtrisque: circa diuina sic intentus officia, vt nequaquam ipsorum auditione contentus existeret, nisi ea quæ coram se die noctuque à suis faciebat clericis solenniter celebrare, ab ipso cum eorum aliquo attentiùs dicerentur. Demum successu temporis *in anno vicesimo* constitutus, & quadam sibi ægritudine superueniente grauatus, à Parisiensi & Meldensi Episcopis assistentibus tūc eidem, viuificæ Crucis signaculum in Terræ Sanctæ subsidium sibi cum multa instantia petiit exhiberi. Et licet hoc ei rationabili causâ moti, præfati dissuaderent Episcopi: ipse tamen, vtpote feruens spiritu erga DEVM, eique votis ardentibus famulari desiderans, illorum salubriter dissuasionibus non admissis, signum huiusmodi de manu præfati Parisiensis Episcopi cum multa lætitia & exultatione recepit, prælatis, nobilibus & militibus plurimis signum ipsum assumentibus cum eodem. Et tandem amplo præparato nauigio, factisque apparatibus aliis qui in talibus requiruntur, *cùm tricesimum quartum annum attigisset ætatis*, in prædictum subsidium transfretauit: consortes ei, Robertum Attrebatensem, Alphonsum Pictauensem, & claræ memoriæ Carolum Regem Siciliæ tunc Andegauiæ, Comites, fratres suos dum adhuc viuerent, secum ducens, multa, grauiaque pericula, quæ solent æquorei fluctus ingerere, sustinendo. Cumque ad partes illas ingenti circumfultus potentiâ peruenisset, & habito de ciuitatis Damiatæ captione triumpho, processisset vlterius: generali quasi totius eiusdem exercitus, sicut Domino placuit, ægritudine subsecutâ, & aliis aduersis vrgentibus, præfatus Rex cum toto ferè exercitu supradicto in Soldani & Saracenorum manus ac potentiam incidit: multa opprobria multasque iniurias, quæ inferentium fœda conditio adaugebat, patienter & humiliter tolerando; præfato Roberto Comite, pro fide CHRISTI, ab illis immaniter interempto. Postmodum autem habito cum Soldano tunc viuente tractatu de iam dicto Rege ac exercitu liberando, maximâ interueniente pecuniæ quantitate, ipsoque Soldano occasione huiusmodi à vasallis propriis interfecto: Saraceni, qui eius dominium vsurparunt, ad pecuniam anhelantes, eandem cum multa instantia postulabant, vt in conuentionibus ordinatis concorditer inter partes iureiurando firmandis penitus adderetur: *quòd nisi ipsi pacta seruarent, omnino Machometum quem colunt (vt dicitur) denegarent: ac idem Rex in suo adiiceret iuramento, quòd*

& ipse

ipse DEI negaret FILIVM ac extra fidem eius existeret: si conuentiones prædictæ ab eo minimè seruarentur. Quod præfatus Rex abominans: id efficere constantissimè recusauit: quin potius quadam indignatione commotus patenter asseruit, Quòd talia tam nefanda suis labiis aliquatenus non proferret; neque in tam vesanam & reprobam prorumperet negatiuam: quanquam id ei iam dicti Pictauiæ & Andegauiæ comites, aliiq; tunc plurimi circunstantes instantissimè suaderent, cùm exinde sibi cæterisque Christicolis mortis periculum verisimiliter imminere conspiceret: præsertim cùm hoc ageretur cum illis, qui, sicut præmittitur, Soldanum prædictum occiderant, eius sibi dominium vsurpantes: ipsique Regi apertiùs diceretur, quòd nisi in actum produceret quod petebant, ipsum & suos crucifigere non differrent: ipsius Regis ad hæc intrepida firmaque responsio est secuta: quòd *si Saraceni prædicti eius corpus occiderent, ipsius tamen animam non haberent.* Sanè cùm iam dicti Passagii tempore, post conflictus diuersos & varios, validæ famis inediam, graues penurias, diraque vulnera quæ fideles CHRISTI pertulerant, eodem Rege tunc temporis fluxum ventris & ægritudines alias patiente, Christianus reuerteretur exercitus Damiatam: Rex ipse nolens illum omnino deserere, sed eius potiùs clementer intendens communicare laboribus, & participare periculis, quæ tunc ex verisimilibus poterant coniecturis timeri, illuc rediit cum eodem: contra Saracenorum rabiem truculentam insultusque nefarios, sibi efficax defensionis impendendo præsidium, vt ab huiusmodi hostium scelestis insidiis seruaretur. Et tandem, cùm Saracenorum ipsorum astuta nequitia & dolosa calliditas, tam grandi bellantium copia Christianum circumdedisset exercitum, validâ tunc, sicut præmittitur, infirmitate detentum; ipsumque tam grauiter inuasisset, quòd Regem & exercitum supradictos oportuit se præfatis reddere Saracenis. Ac idem Rex, nisi facto voluntatis libitum obstitisset, per nauis tunc promptæ potuisset euasisse suffragium; sibique hoc plurimi magnique, præsentes inibi, suaderent: ipse tamen propter nimiæ charitatis ardorem, quo vehementiùs æstuabat, volens potiùs periculis corpus exponere, vt Christianus populus seruaretur illæsus: licet Saracenorum noticiam ipsius debilitas non lateret exercitus; nec Saracenorum existeret ignota potentia Christianis: euadere noluit, remanentibus cæteris vinculo captionis astrictis: apertiùs asserendo, *quòd militiam quam secum duxerat, secum, si posset, reducere intendebat; vel capi seu mori pariter cum eadem.* Cumque inter Regem & Christianos ac Saracenos prædictos, de ipsorum Regis & Christianorum, sicut superiùs est expressum, liberatione tractatus habitus & conuentionum subsecuta ordinatio extitisset: Saraceni, pro quadam parte precii redemptionis huiusmodi quæ soluenda restabat, securitatem habere plenariam intendentes, in electionem ipsius Regis totaliter posuerunt: vt, vel ipse liberaretur à carcere, remanentibus ceteris Christianis in vinculis donec huiusmodi solutio perfecta succederet; vel quòd idem in carcere remaneret, Christianis ipsis omnimodè liberatis. Præfatus Rex super hoc promptum nec dilatum responsum præbuit: quòd ipse, quousque solutionis huiusmodi proueniret integritas, remanere in carcere intendebat, Christianis aliis libertati pristinæ restitutis: quanquam præfati Alphonsus & Carolus, ac alii viri nobiles, tunc astantes, expresse dicerent & profiterentur apertiùs quòd in hoc nullatenus consentirent: supplici adiicientes instantiâ, quòd potiùs Rex ipse recederet, aliis minimè absolutis, Rege ipso firmissimè replicante contrarium, nec assentiente sermonibus eorundem. Et tandem Rege, & cæteris captiuis eisdem, plenæ redditis libertati, dictoque Alphonso pro eiusdem solutionis perfectione facienda obside dimisso: præfatus Rex de galea in qua erat egredi noluit, donec ipsius solutionis defectus extitit adimpletus, dictusque Alphonsus ad eius præsentiam rediit; ac omnes etiam Christiani, quos in propinquo carcere detinebant inclusos, quosque in Babyloniam manus inimica non traxerat, liberati à vinculis; ac illi etiam, qui tunc in Damiata similiter tenebantur, fuerunt in nauibus collocati. Demum præfatus Rex cum eodem liberatus exercitu ad ciuitatem rediens Acconensem; moramque inibi fermè per quinquennium contrahens, tanquam feruidus salutis humanæ amator, multorum Agarenorum mentes, duras quantumlibet, non solùm salubris eloquii suadelis, sed etiam exemplo vitæ laudabilis conuertit ad Dominum: ipsos faciens, ad laudem Diuini

nominis, & exaltationem Catholicæ fidei, honorificè baptizari: eos donis prosequendo largifluis, & gratiosis fauoribus cōfouendo: multosq; milites, & alios Christianos redimi faciens, eis de munificentia regia tam vestes quàm cætera necessaria victui, prout singulorum suadebat conditio, ministrabat. Muros quoque seu mœnia ciuitatum & castrorum quamplurimorū, quæ in illis partibus à fidelibus tenebantur, fecit reparari solenniter; eaque firmiter muniri & integrè, prout necessitas exigebat. Verùm prędictus Rex processu temporis, intellecto quòd matrem eius mors amara subtraxerat, & eidem regno graue periculum immineret, de procerum suorum consilio, ad regnum Franciæ remeauit: nunc sanctitatis insistens operibus, nunc monasteria & hospitia pauperum, nunc domos aliis diuinis obsequiis dedicandas, quæ longum esset enarrare per singula, construi faciendo, eis de bonis propriis amplis dotibus deputatis: nunc etiam infirmos & debiles in diuersis Monasteriis & Xenodochiis decumbentes personaliter visitans, ipsos verbis consolatoriis confouebat, eis manibus propriis flexo genu potus & cibaria ministrando. Cumque in *monasterio Regalis Montis*, *Beluacensis diocesis*, quod idem Rex opere plurimùm sumptuoso construxit, ac dotibus decorauit eximiis, monachus quidam Leodegarius nomine moraretur: quem adeo lepræ morbus inuaserat, quòd abominabilis & despectus quamplurimùm, manebat segregatus ab aliis, in quadam camera positus monasterii memorati: cuiusque oculi ob grauis infirmitatis pondus seu malitiam iam consumpti, nihil omnino videbant, eorum foraminibus siue locis, rubeis & horridis iam effectis; quique nasum perdiderat; eius tumefactis non modicùm labiis, & profundâ fissurâ destructis: ac idem Rex eum præsente duntaxat Abbate monasterii supradicti personaliter visitaret, ipsumque sumentem cibum, vt poterat, inuenisset: præfatus Rex præmisso benignæ salutationis alloquio, flexit genua coram ipso, & scindens manibus propriis carnes eidem appositas, bolos in os eius studiosissimè immittebat: & huiusmodi non contentus obsequio, allatis eius iussione dapibus regalibus, de ipsis eidem monacho ministrabat, loci aut ægri qualitatem horribilem non euitans: eodem Abbate vehementi stupore concusso, quòd tanti sublimitas principis talibus quantumcunque salubribus inuolui studiis, ac seruitiis poterat occupari. Præterea cùm dictus Rex hospitale *Compendiense* ingressus, ad impendendùm humanitatis obsequium infirmis in illo degentibus; & iam fessus non modicùm ex labore, infirmum quendam iuxta se positum conspexisset *morbum qui sancti Eligii dicitur* patientem; & flexis genibus coram ipso, morsellum piri remoto cortice poneret in os eius, sanies de illius naribus defluens fœdauit turpiter manus regis: qui piè benigneque id tolerans, nec in aliquo exinde immutatus, lotis illico suis manibus, salubre quod inchoauerat obsequium diligenter est prosecutus. Hic circa seruos CHRISTI ac *pauperes* atque miserabiles & deiectas personas valde compatiens, se ipsis in eleemosynarum largitione munificum exhibebat. *Virginibus* insuper, quibus inopia effectum maritalis copulæ denegabat, ne illas in carnis lubricum labi contingeret, de dotibus congruis prouidebat illis de bonis regalibus: laudabiliter & salubriter expensum reputans, quod in eleemosynas & alios pios vsus conuerti pro tempore noscebatur. Hic prædicationibus, & aliis propositionibus *Verbi DEI* attentum accommodabat auditum: non auditor obliuiosus factus, sed factor operis studiosus. Abhorrebat *hæreticæ* prauitatis maculâ infectos: ne fidei Christianæ cultores labe huiusmodi contagionis inficerent, de regni prædicti finibus efficacibus studiis expellendo; ac aliàs, circa statum eius prouidendo solicitè: vt ab ipso fermentis talibus prorsus exclusis, in eo fidei prædictæ synceritas rutilaret. Cùm verò aliquibus partibus dicti Regni, ob sterilitatem seu malitiam temporis, victualium caristia imminebat: statim de ipsa rumoribus intellectis, certam illuc summam pecuniæ, prout ipsarum exigebat qualitas partium, per fidelem mittebat nuncium, inter pauperes diuidendam. Hic profectò humilitate sublimis, sublimitate humilis: in *apparatu* & *vestibus*, quas frequenter pauperibus erogabat, post primum potissimè de vltra marinis partibus reditum, summæ humilitatis insignia demonstrauit. Nec enim aureis vel argenteis ornamentis, non regalibus vestibus, non variis vel griseis, sed aliis humilibus pellibus vsus fuit: sæcularibus pompis à se penitus abdicatis. Et ne feruorem spiritus sociæ carnis ardor extingueret,

tingueret, ſed mortificatione ac repreſſione illum potiùs accendi contingeret altiuſque ſuſtolli; carnem ipſam quaſi aſſidui *aſperitate cilicii*, prout aſſeritur, edomans, effrenæ ipſius libitum arctæ abſtinentiæ freno cohercuit, eiuſque nexibus alligauit: vt non voti proprii ducta libidine, non ſui deſiderii directa remigio; ſed ſalubri moderamine ſpiritus tutè ad licita pergeret, prouidè ab illicitis abſtineret. Diſtrictis etenim corpus atterebat *ieiuniis*: priſcorum obſeruantiæ à Sanctis Patribus ordinatæ nouorum auſteritatem adiiciens, ſibi motu propriæ voluntatis indictam. Nam per totum quadrageſimale tempus & quadraginta dies feſtum Natalis Domini præcedentes, & omnium feſtiuitatum vigilias, nec non & quatuor tempora quæ catholica indicit Eccleſia, in ieiuniis & orationibus exiſtebat: delicioſis & curioſis cibariis vſui proprio penitùs interdictis. In feſtiuitatum verò Virginis glorioſæ & Natalis Domini memorati vigiliis, & ſextâ feriâ maioris hebdomadæ, ieiunium obſeruabat: panis & aquæ duntaxat modicâ ſuſtentatione contentus. Qualibet etiam die Veneris quadrageſimæ ſupradictæ ac totius Aduentus, ab eſu piſcium abſtinebat. Multis præterea *vigiliis* ſe occupans, ne aliqua ſibi hora temporis inutiliter pertranſiret, poſt eius reditum ſupradictum non in pluma vel paleis iacuit; ſed ſuper ligneum lectum portatilem, mataratio ſimplici ſuperiecto, ſtramine nullo ſuppoſito decumbebat. Hic inſuper vitæ puritate prælucidus, ſyncerus *veritatis* amicus extitit, hoſtiſque duriſſimus falſitatis. Cuncta quoque ipſius eloquia, ſalutis augmentum operaque ſalubria hortabantur; demulcebant auditorum præcordia, & in eorum ædificationem multipliciter redundabant. Cumque ad incrementa Catholicæ fidei, & liberationem celerem Terræ Sanctæ votis ardentibus anhelaret: in ipſius terræ ſubſidium aſſumpſit denuo Signum Crucis. Et deinde potenti ac valido congregato nauigio, copioſâ & ſtrenuâ comitiuâ ſuffultus, cum ipſo Pictauio Comite, ſuiſq; liberis, & claræ memoriæ regina Nauarræ ipſius regis filia: quæ in reditu debitũ naturæ perſoluit: ad partes rurſum ſe trãſtulit tranſmarinas, Carolo qui tunc moram in partibus Italiæ contrahebat, regis memorati veſtigia ſubſequente. Ac tandem ad partes *Tunicii*, felici greſſu perueniens, inibi de magnatum ſuorum conſilio caſtra fixit: & aduerſus Saracenorum incurſus exercens potentię ſuæ vires, grauiſſimas ob labores innumeros, quibus premebatur aſſiduè, infirmitates incurrit. Qui diebus lapſis aliquibus, infirmitatũ ipſarum violentiâ ſuperatus, Sacramenta eccleſiaſtica cum ſumma deuotione recepit: ac inſtante ſibi veriſimiliter horâ mortis, oratione pro exercitu Chriſtiano præmiſſâ, ſuam Domino deuotis precibus animam recommendans, ac literaliter exprimens verba ſequentia: videlicet, *Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum:* feliciter migrauit ad CHRISTVM, ſupernis deliciis fruiturus. Verùm cùm vitæ huius functus curriculis veriùs viueret quàm vixiſſet: noluit Altiſſimi Filius, quem idem totâ mentis affectione dilexerat, tam deuoti Principis, tantique propugnatoris fidei orthodoxæ, mundo ſupprimi ſanctitatem: vt quemadmodum meritorum pluralitate præfulſerat, ſic miraculorum diuerſitate clareſceret; & qui eum pleniſſimâ deuotione coluerat, iam ſecum in cœleſti palatio collocatus venerabiliter coleretur. Nam contractis, artuum extentione ſubuenit: curuis, terram fermè tangentibus facie, plenam reſtituit, eorum ſurſum erectis vultibus, ſanitatem: ſtrumoſis, beneficium liberationis impendit. Mulierem quandam, cuius brachium aridum & omninò impotens exiſtebat, ab infirmitate huiuſmodi liberauit. Quidam quoque, cuius velut emortuum pendebat brachium, per eiuſdem Sancti virtutem, gratiam curationis obtinuit: compluribus paralitico morbo percuſſis, & aliis qui diuerſis languoribus tenebantur, plenâ redditâ ſoſpitate: cæciſque viſu, ſurdis auditu, claudis greſſu, illius inuocato nomine reſtitutis. His & compluribus aliis, Sanctus ipſe coruſcauit miraculis glorioſus: quorum ſeriem præſentibus non duximus inſerendam. Gaudeat itaque domus inclyta Franciæ, quæ talem ac tantum Principem genuit, per cuius merita ſublimiter illuſtratur. Lætetur deuotiſſimus Franciæ populus, quòd tam electum tam virtuoſum dominum meruit obtinere. Exultent prælatorum & cleri præcordia, quòd præfatum regnum tam claris miraculorum ipſius Regis inſigniis propenſiùs decoratur. Iocundentur & procerum, magnatum, nobilium & militum pectora, quòd per ſanctiſſima opera dicti Regis, eiuſdem regni ſtatus honoris multiplicis prærogatiuâ ſuſtollitur, & quaſi ſolis radiis elucеſcit. Cæ-

terùm, quia quos superni Regis clementiâ corona gloriæ in cœlo magnificat, deuotè à fidelibus in hac terrestri patria conuenit venerari: nos de sanctitate vitæ ac miraculorum veritate ipsius beatissimi LVDOVICI, curiosè ac solennis inquisitionis diligentiâ, & districti examinis discussione præmissâ, plenariam certitudinem obtinentes: ipsum de communi fratrum nostrorum & prælatorum omnium, tunc apud Sedem Apostolicam existentium, consilio & assensu, die Dominicâ, tertio Idus Augusti, Sanctorum Catalogo duximus ascribendum. Ideoque vniuersitatem vestram monemus & hortamur attentè, vobis per Apostolica scripta mandantes: quatenus in crastino beati Bartholomæi Apostoli: cùm fœlix ipsius anima tunc de carnis eruta vinculis, astra petens, cœlestem aulam adiuerit, æternis gaudiis potitura: festum ipsius Sancti deuotè ac solenniter celebretis, & faciatis per vestras ciuitates & dioceses, à CHRISTI fidelibus, veneratione congruâ celebrari: vt eius interuenientibus precibus, & hîc ab imminentibus possitis liberari periculis; & in futuro salutis perpetuæ præmium obtinere. Vt autem ad venenerabile sepulchrum ipsius feruentiùs & copiosiùs fidelium confluat multitudo, ac celebriùs eiusdem solemnitas peragatur: omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui reuerenter illuc in eodem festo annuatim accesserint, eius suffragia petituri, de Omnipotentis DEI misericordia, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius authoritate confisi, vnum annum & quadraginta dies: accedentibus verò annis singulis ad prædictum sepulchrum infra eiusdem festi octauas, quadraginta dies de iniunctis eis pœnitentiis, misericorditer relaxamus. Datum apud *Vrbem Veterem*, tertio idus Augusti: pontificatus nostri anno tertio.

Habes

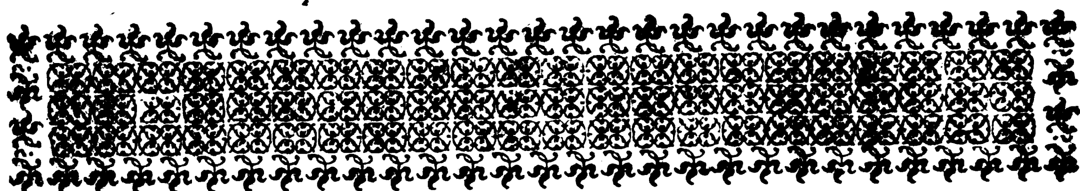

HAbes hîc, etiam summâ mihi dicente paginâ, Rex Ludovice, quem sequaris:

—— quo iustior alter,
Nec pietate fuit, nec bello maior & armis.

Verè, verè dico: neque tuo hîc aut generi, aut nomini quidquam tribuo. Sed præconem istum magno Regi, Magnus Alexander, nullus inuideat. Tanta vis Veritatis, Virtutísque fuit, vt & has extorqueret laudes, homini dissimillimo. Tu igitur, calcatam cognomini tuo Beato Regi, viam virtutis ingredere, Feliciter. ITA DEVS TE, PVBLICVM REGNI SOLATIVM, NOBIS DIV COMMODET: DET ACTA PARENTIS VINCERE; DET ANNOS, QVOS TIBI VOTIS ADSCRIBIMVS, SVPERARE; DET REGNO IAM DIV ÆGRO ET AFFECTO MEDERI: VT, GENTIS TVÆ MAGNVM LONGVMQVE BONVM, QVIDQVID PRIORIS SECVLI LICENTIA CORRVPIT, RESTITVAS; QVIDQVID FVROR CONCVSSIT, REPONAS: VT VITIIS DEMERSVM IN TENEBRAS ORBEM, ILLVSTRES PIETATE ATQVE INNOCENTIA.

Amen. Amen.

Amen.

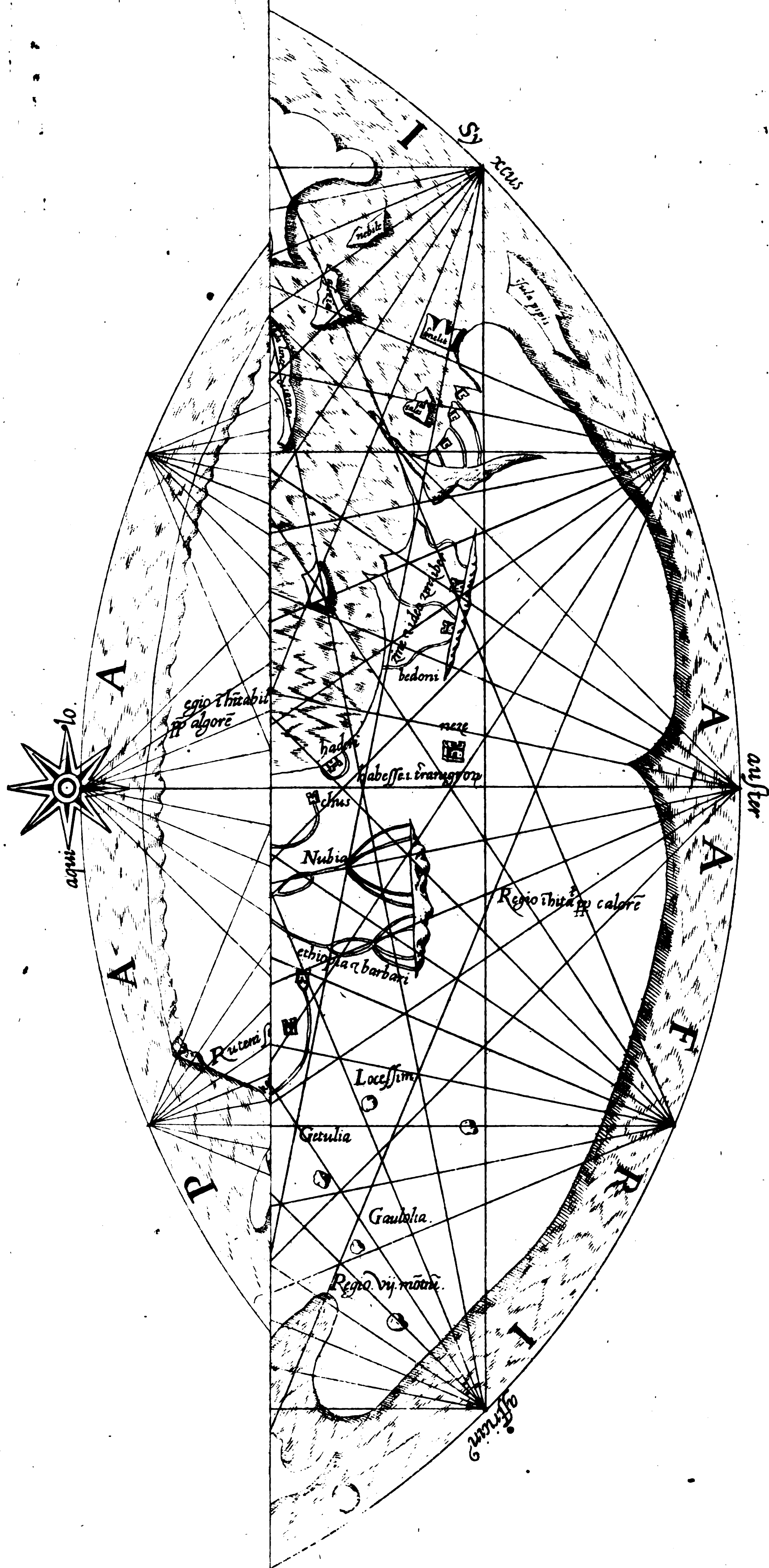

egio ĩhitabil ꝑp algorẽ
bedoni
nez
abesse ⁊ trangon
Nubia
Regio ĩhitã ꝑp calorẽ
ethiopia ⁊ barbari
Ruteni
Locessim
Getulia
Gaulolia
Regio vij. mõtiũ.
auster
aqui lo

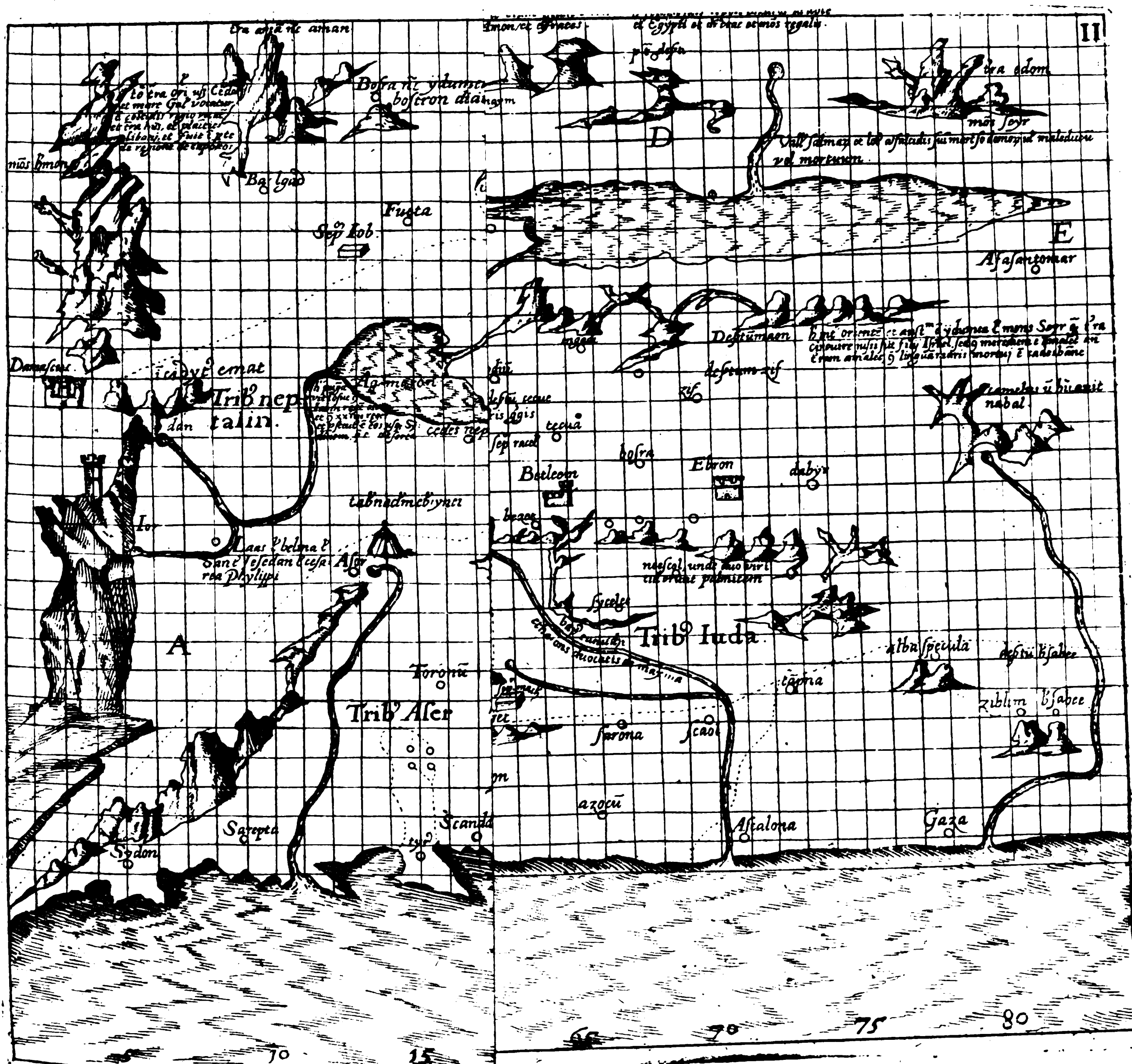
II
tra edom
mōs Seyr
D
E
Fuga
Balgad
Trib9 neptalim
dan
Ior
A
Trib' Aser
Toronū
Sarepta
Sydon
tyr
Trib9 Iuda
Betleem
Ebron
bosra
tecuā
zif
nabal
alba specula
ziblim
sarona
azocū
Ascalona
Gaza
70
75
80

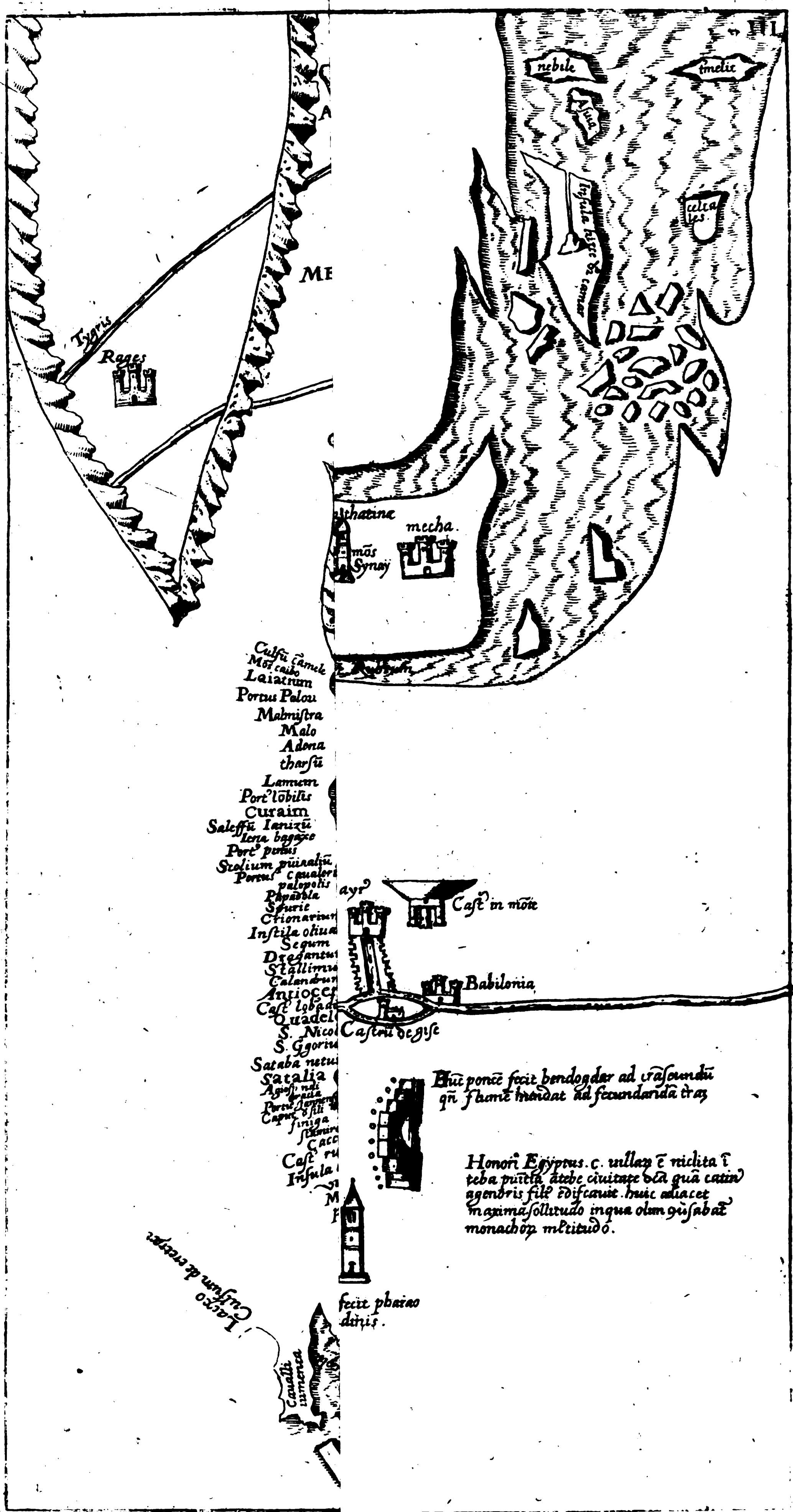
III.
nebile
tmelix
Tygris
Rages
ME
mecha
mōs Synaj
Laiatium
Portus Palou
Malo
Adona
tharsū
Curaim
Cast in mōte
Babilonia
Castrū de gise
Satalia
Huic ponte fecit bendogdar ad trasseundū qn flumē inūdat ad fecundandā trā
Honori Egyptus. c. uillas ē nichita ī teba puella ātebe ciuitate bōā quā catin agenoris fili edificauit. huic adiacet maximā sollitudo inqua olim gūsabat monachop mltitudo.
fecit pharao dinis.
Cauallis iumenta
Cursum de cretes

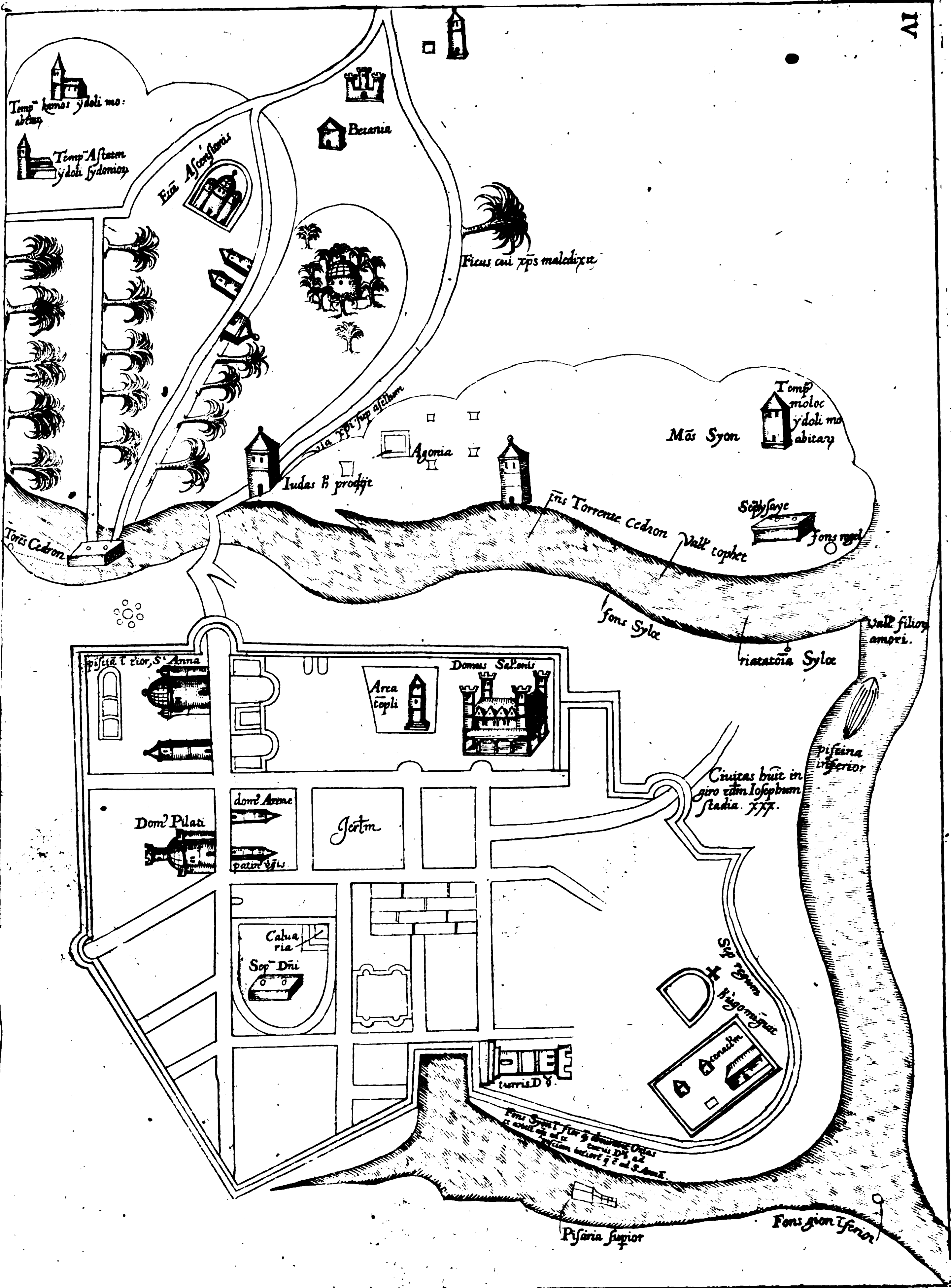
Temp^m kemos ydoli moabitaꝝ
Temp' Astarn ydoli sydonioꝝ
Betania
Ficus cui xp̃s maledixit
Agonia
Mõs Syon
Temp' moloc ydoli moabitaꝝ
Iudas ℏ prodijt
Torrēs Cedron
Torrēte Cedron
Vall' tophet
Sep' ysaye
fons rogel
fons Syloe
natatoria Syloe
Vall' filioꝝ amori.
Piscina inferior
Ciuitas buit in giro ... Iosephum stadia xxx.
Domus Sal'onis
Area tēpli
piscina ... S. Anna
dom' Anne
Dom' Pilati
Ierlm
Calua ria
Sep' Dñi
turris D
Sep regum
Pisciña superior
Fons gion Iferior

V

Civitas Acon sive ptolomayda

Turris maledcã

tris S. Nicolai

tris Potis

tris Patriarchæ

tris Peregrinorum

tris Anglo

Ctodia Venetoꝝ

Ctodia Hospitaliorum

Custodia Templariorũ

tris Alamanor

S. Domari de zardino

Alamani

Matalis S. Lazari

Priarchat'

S. Crux

Loc' Venetorũ

Castellum

S. maria de Cavalry

Hospitale

amõ zoia

Porte ferree Pisany

Locus Ianuẽ

S. Andreas

Templũ

Boneeel

S. Michaël

f'res Pdicatões

Fr. de Minori Antoni

S. Lazarus

bordia templi

S. Egidius

S. Dionisi'

hospitii Hospitalis

ptrata de mumu sart.

S. Catarina

burgus templi

Porta S. Lazari

S. Laurentius de Cavaleriis

S. Brida

frẽs Ca malital

Trinitas